

24901107

А К Т Ы

ИЗДАВАЕМЫЕ

ВИЛЕНСКОЮ АРХЕОГРАФИЧЕСКОЮ КОММИССИЕЮ.

Томъ X.

АКТЫ ВИЛЕНСКАГО МАГИСТРАТА И МАГДЕБУРГІИ.

ВИЛЬНА.

Типографія А. Г. Сырника, Большая улица, домъ № 73.

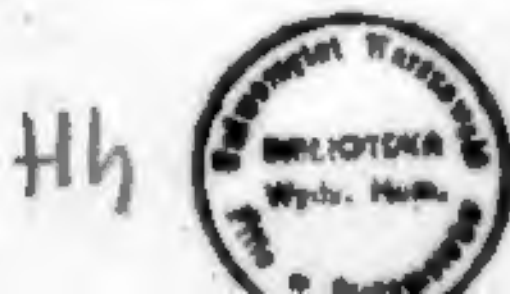
1879.

IX

ремесленнымъ учрежденіемъ, то могъ ли бы магистратъ (которому, безъ сомнѣнія, это дѣло было лучше всего извѣстно), называть его *contubernium pellionum*, т. е. *ремесленнымъ обществомъ скорняковъ*? Рѣшился ли бы онъ поставить это древнее русское скорняжское братство первымъ краеугольнымъ камнемъ того *скорняжскаго цеховаго учрежденія*, которому въ настоящее время онъ даетъ новый, дополнительный и опредѣленный уставъ? И можно ли допустить одну мысль, чтобы въ противномъ случаѣ, т. е., если бы рассматриваемое нами братство съ первоначалу не имѣло характера *официальнаго ремесленнаго учрежденія*, мѣсто его не было занято другимъ, *официально признаннымъ и утвержденнымъ цеховымъ обществомъ скорняковъ*, въ теченіи 117 лѣтъ, т. е. съ 1552 г., когда Виленскій магистратъ получилъ привилегію на введеніе въ Вильнѣ цеховаго устройства, до 1669 г., въ который магистратъ выдалъ древнему русскому скорняжскому братству новый подробный уставъ?

Что согласно съ магистратомъ смотрѣли на это дѣло и древніе польскіе короли, это логически вытекаетъ изъ того, что они, подобно самимъ ремесленникамъ скорнякамъ, нигдѣ не называютъ ихъ братства иначе, какъ только *кушнерскимъ* (скорняжскимъ), и нигдѣ не говорятъ объ немъ иначе, какъ только въ этомъ смыслѣ. Такъ, Сигизмундъ старый въ своей привилегіи 1538 г. говоритъ, что мѣщане, «на име Климъ а Якубъ, зъ иншихъ людей помощью, зволили и встановили собѣ *братство свое кушнерское* въ томъ мѣстѣ Виленскомъ мѣти и за свой властный накладе меды куповати и сычивати на врочистые свята» (5), что онъ, король, призналъ и утвердилъ это братство: «нехай они того *братства кушнерскаго* свободне и добровольне уживають» (7). Сигизмундъ Августъ въ 1565 году говоритъ, что ему «били чоломъ мѣщане мѣста Виленскаго всего *братства кушнерскаго*» и положили передъ нимъ привилегію отца его, наданную «имъ на *братство кушнерское, на склады братскіе*», и что онъ подтверждаетъ имъ эту привилегію (7). Стефанъ Баторій въ своей подтвердительной привилегіи, данной этому братству въ 1582 г., буквально повторяетъ тоже самое, лишь съ тѣмъ дополненіемъ, что дозволяетъ братству медосыченіе уже *на шесть годовыхъ празниковъ съ трехдневнымъ медопитіемъ*, освобождаетъ это медосыченіе *отъ казенныхъ питейныхъ пошлинъ* (4, 8). Сигизмундъ третій въ 1590 г. выражается такъ: «били намъ чоломъ мѣщане мѣста нашего Виленскаго, люди закону греческаго, и покладали передъ нами привилей продка нашего, славное памети короля его милости Стефана, на *братство ихъ кушнерское зъ сыченьемъ вольнымъ медовъ и на певные артикулы, для порадку доброго въ томъ братствѣ ихъ постановленные*». (3—4); вмѣстѣ съ подтвержденіемъ

этого *братства кушнерскаго*, король освобождаетъ его отъ питейной пошлыны за тотъ медъ, который оно, за недопитіемъ въ теченіи трехдневнаго братскаго праздника, продавало за деньги (9). Но обстоятельнѣе всего, по нашему мнѣнію разъясняется дѣло въ послѣдней подтвердительной привилегіи короля Яна Казимира, данной имъ разсматриваемому нами русскому скорняжскому братству въ 1669 году. Въ этой привилегіи король, обращаясь къ первому началу его возникновенія, сопоставляетъ древнее *русское скорняжское братство*, какъ однородное учрежденіе съ этимъ позднѣйшимъ *скорняжскимъ цехомъ*; считаетъ его естественною, переходною ступенью къ этому возобновленному цеховому обществу; даетъ тому и другому вмѣстѣ, какъ одному цѣлому и нераздѣльному, настоящее свое королевское утвержденіе и подтвержденіе. Могъ ли бы, спрашиваемъ, все это сдѣлать король, не рискуя соединить въ своей грамотѣ въ одно вещи разнородныя, если бы Сигизмундомъ I-мъ въ 1538 году было утверждено не *ремесленное* скорняжское братство, а какое нибудь другое, *церковное или благотворительное*, не имѣющее ничего общаго съ скорняжскимъ *ремесломъ*?

Представляемъ еще одинъ доводъ въ пользу нашего мнѣнія. Въ 1582 году Виленскіе мѣщане предмѣстья Россы*), „учтивые люди ремесла шапочническаго, што шапки аксамитные робятъ, и тежъ сермяжники и ноговичники“, явились къ Виленскому магистрату и убѣдительно просили его, чтобы онъ „имъ тыхъ трехъ ремеслъ, для учтивости и порадку мѣстскаго, у въ одномъ мѣстцѣ и спольныхъ схацкахъ *братство и цехъ прикладомъ и иныхъ цеховъ мѣстскихъ, привилегированныхъ, мѣти допустилъ и позволилъ*“, для чего они и „артыкулы, тому своему цеху потребныя, сами собѣ, за намовою всее братьи своее, спольне списавши“, представили на его утвержденіе. Магистратъ далъ свое согласіе какъ на открытіе этого новаго цеховаго братства, такъ равно утвердилъ для него и вышепомянутые артыкулы или уставъ, который, заключая въ себѣ 31 пунктъ, въ существѣ своемъ отличается отъ всѣхъ позднѣйшихъ цеховыхъ уставовъ только тѣмъ, что братчики настоящаго цеха имѣли свой алтарь въ Росской Пречистенской церкви. Въ этомъ же году разсматриваемые шапочники, сермяжники и ноговичники представили свой уставъ на утвержденіе королю Стефану Баторію. Король въ концѣ своей подтвердительной грамоты, которую онъ далъ этому новому ремесленному учрежденію, замѣчаетъ слѣдующее: „ку тому тежъ просили насъ, господара, вышей описанные поданные наши, мѣща-

*) Вилен. Археографич. Сборн. т. I, стр. 158—165.

не цеху того, сами и отъ всее иное братъи своее, абыхмо имъ *тую вольность*, которая въ постановенью (въ уставѣ) ихъ описана не была, *прикладомъ* (по примѣру) *иныхъ цеховъ, отъ насъ упривилегованныхъ*, надали: ижъ бы имъ въ каждый рокъ чотыри разы праздники свои, то есть первый на день светого Юрья вешнего, другій на день светого Яна, третій на день нароченья Пречистое светое, а четвертый на Громницы вольно мѣти и медъ розсытивши, водлугъ потребы братское, на каждое таковое свято по три дни тотъ медъ сытивши межи собою выпить, а воскъ зъ розсыченья того меду оборочати *на свѣчи до церкви светое Пречистое на Росѣ*, и абы есмы ихъ отъ плаченья капицны, *чопового и отъ медницъ* вызволили, а тотъ домъ братства ихъ отъ *столяна всякого гостя* вольнымъ учинили, *ижъ бы они тымъ снадней всякіе справы свои, братству ихъ належачіе, безъ переказы справовати могли*". За симъ король продолжаетъ: «въ чомъ мы, господарь, прозбу ихъ видечи быть слупную, позволили есмо и симъ листомъ нашимъ *вольность имъ даемъ*, ижъ они мають въ кождый годъ по чотыры разы на праздники вышейпомененные *ку потребу братству медъ сытити* и на каждое таковое свято медъ розсытивши по три дни межи собою пити и воскъ зъ розсыченья такового меду мають оборочать *на свѣчи до церкви светое Пречистое на Росѣ* и тежъ *на похованье умерлыхъ*. Отъ которого розсыченья меду на праздники менованые не мають они капицны, чопового и отъ медницы давати и платити вѣчными часы». Подобно сему король освобождаетъ «отъ станья всякихъ гостей» братскій домъ, „до которого се они (новые ремесленники) *въ потребяхъ братскихъ сходятъ и праздники мѣвають*". Что же мы видимъ изъ настоящаго текста, который мы дословно выписали изъ вышепомянутой подтвердительнои грамоты короля Стефана Баторія? То несомнѣнно, что ремесленники этого новаго цеховаго учрежденія, уже послѣ признанія ихъ братства и утвержденія его правилъ магистратомъ, просятъ короля предоставить имъ въ дополненіе, *по примѣру другихъ цеховъ, уже утвержденныхъ королевскими привилегіями, вольность на медосыченье и отправленіе четырехъ годовыхъ праздниковъ съ трехдневнымъ медопитіемъ, на освобожденіе этого медосыченія отъ казенной питейной пошлины, на иззятіе ихъ братскаго дома отъ постоя гостей*. Далѣе въ текстѣ объясняется, куда шли деньги отъ медопитія: *на свѣчи въ Роскую братскую церковь святой Пречистой, на погребеніе умершихъ*. Чѣмъ, спрашивается, это медосыченіе, по существу своему, отличается отъ того, о которомъ говорится въ уставѣ обсуждаемаго нами скорняжскаго братства? Кто скажетъ, что медосыченіе и добываемыя отъ него деньги на благотворительныя дѣла, были *цѣлью учрежденія братства шапочниковъ*? Точно также мы позволяемъ себѣ думать, что имѣемъ полное право вывести отсюда со-

вершено правильное умозаключение, то есть, что медосыченье было такою же *вольностью, прибавочною доходною статьею*, и для древнѣйшаго русскаго скорняжскаго братства, утвержденнаго королевскою привилегіею въ 1538 году, потому что въ противномъ случаѣ братство шапочниковъ не могло бы просить ея себѣ *„прикладомъ (по примѣру) иныхъ цеховъ“*, въ то время уже существовавшихъ и утвержденныхъ королевскими привилегіями. Кто же были эти *иные цехи*? Не думаемъ, чтобы кто нибудь рѣшился изъ этого числа исключить первое, древнѣйшее, *„королями упривилегованное“*, въ Вильнѣ русское *скорняжское братство*, тѣмъ болѣе, что изъ древнихъ русскихъ ремесленныхъ братствъ съ *вольностью медосыченья* намъ пока извѣстны, кромѣ новообразованнаго русскаго братства или цеха шапочниковъ, только два — *скорняжское и кожемячское*.

Исходя только изъ этой точки воззрѣнія на рассматриваемое нами скорняжское братство, *именно какъ на братство ремесленное*, мы, само собой, усвояемъ себѣ ясное и отчетливое представленіе о многихъ подробностяхъ, заключающихся въ первоначальныхъ, древнихъ его правилахъ, которыя при другомъ толкованіи остаются если не совсѣмъ темными, то и далеко неясными и неразгаданными; только при такомъ взглядѣ на дѣло для насъ вполне становится понятнымъ и яснымъ, для чего братству необходимо было заботиться о приобрѣтеніи своего собственнаго дома и ходатайствовать объ освобожденіи его отъ городскихъ повинностей; для чего ему нужны были особые, постоянные склады; для чего требовалось братствомъ строгое повиновеніе отъ его членовъ, и проч. и проч. Все это, выразимъ нашу мысль яснѣе, нужно было братству для того, чтобы оно могло дѣлать свои собранія не въ одни только три торжественные годовые праздника, но и во всякое другое время, столь часто, какъ того требовалъ ходъ и развитіе его скорняжскаго ремесла. А установивъ такой прочный и правильный взглядъ на назначеніе рассматриваемаго нами братства, мы должны будемъ согласиться, что правила его, хотя хранившіяся въ немъ уже въ письменномъ видѣ, но не заключавшія въ себѣ никакихъ подробностей относительно его ремесленнаго производства, тѣмъ самымъ давали дѣятельности его широкое и свободное направленіе; внѣ предѣловъ узкой позднѣйшей цеховой регламентаціи, братство всегда въ состояніи было дѣлать въ своемъ скорняжскомъ мастерствѣ своевременныя, цѣлесообразныя и быстрыя измѣненія. А въ этомъ видѣ оно является предъ нами не только *весьма древнимъ и самобытнымъ учрежденіемъ мѣстныхъ русскихъ ремесленныхъ людей*, но и *учрежденіемъ вполне свободнымъ, допускающимъ начало конкуренціи въ ремесленномъ производствѣ*, т. е. мы видимъ въ немъ зародышъ тѣхъ свободныхъ ремес-

ленныхъ учреждений, которымъ въ настоящее время суждено двигать экономическими судьбами міра. Только спустя слишкомъ двѣстѣ лѣтъ послѣ своего основанія, древнее русское, свободное скорняжское братство*) принуждено было просить у магистрата новыхъ, дополнительныхъ, ясно регламентированныхъ правилъ, для дальнѣйшей своей ремесленной дѣятельности, конечно по той причинѣ, что оно было стѣснено неблагоприятными обстоятельствами, не могло далѣе свободно и широко дѣйствовать въ ряду другихъ подобнаго же рода учреждений, устроенныхъ на началахъ *принужденія и монополіи*.

Въ чемъ же выразились порядокъ и устройство позднѣйшихъ ремесленныхъ учреждений, называемыхъ *цехами*? Свѣдѣнія относительно этого предмета весьма подробно изложены въ цеховыхъ уставахъ, напечатанныхъ въ настоящемъ X томѣ трудовъ Коммиссіи. Сущность ихъ заключается въ слѣдующемъ. Виленскій магистратъ, на основаніи привилегіи короля Сигизмунда Августа, данной ему въ 1552 году, будучи облеченъ неограниченнымъ полномочіемъ и властію допускать въ Вильнѣ образованіе цеховыхъ обществъ по своему усмотрѣнію, взялъ готовый образецъ съ Запада, къ которому уже безъ труда приспособлялъ всякое вновь возникающее въ Вильнѣ братство. Существенными чертами этого образца, примѣненного къ Виленскимъ ремесленнымъ учрежденіямъ, служило то, что каждое новое братство, прежде всего, строго обязывалось исполнять всѣ магистратскія распоряженія и приказанія, клонящіяся къ благу цѣлаго города; далѣе, оно обязано было обзавестись своею хоругвью или знаменемъ, съ которымъ ему слѣдовало выходить на городскіе смотры, религиозныя, торжественныя (при встрѣчахъ королей, епископа и воеводы) и погребальныя процессіи; затѣмъ ему вмѣнялось въ обязанность имѣть надлежащее вооруженіе, состоящее изъ ружей, панцырей и др. предметовъ, для защиты города во время непріятельскаго нашествія; оно должно было избрать свой алтарь въ какомъ нибудь мѣстѣ

---

*) Трактатъ о настоящемъ братствѣ, мы не привели всѣхъ подробностей, изложенныхъ въ его правилахъ, которыя были подтверждены привилегіею Сигизмунда I-го, по той причинѣ, что онѣ предполагаются извѣстными читателямъ. Привилегія эта съ вышепомянутыми правилами впервые напечатана *въ русскомъ оригиналѣ* въ трудахъ Петербургской Археографической Коммиссіи (см. Акты южной и западной Россіи, т. I, стр. 103). Во-вторыхъ она напечатана *въ древнемъ польскомъ переводѣ* Виленскою Археографическою Коммиссіею (см. т. VIII, стр. 238); и, наконецъ, въ третій разъ она напечатана *въ древнемъ русскомъ текстѣ* въ настоящемъ X томѣ актовъ (см. стр. 5) по той причинѣ, что она сопоставлена здѣсь съ другими оригинальными русскими подтвердительными привилегіями и заключаетъ въ себѣ нѣкоторые варианты, даже пополненія противъ текста, напечатаннаго въ трудахъ Петербургской Археографической Коммиссіи.

номъ костелѣ *) для исполненія религіозныхъ обязанностей его членовъ; для своего же внутренняго устройства, оно тотчасъ, по дарованіи ему устава, должно было позаботиться объ отысканіи или приобрѣтеніи покупкою въ свою собственность *особаго дома* непременно въ стѣнахъ города и подъ магистратскою юрисдикціею, въ которомъ должны были производиться всѣ цеховыя собранія и засѣданія; дома эти не рѣдко освобождались отъ всѣхъ городскихъ повинностей; затѣмъ слѣдовало приобрѣтеніе *особаго братскаго сундука*, называемаго въ уставахъ *скрынкою*, для храненія въ немъ братскаго устава, королевскихъ привилегій, цеховыхъ постановленій, вписныхъ реестровъ и др. документовъ, и цеховой казны, которая имѣла состояться изъ обязательныхъ братскихъ срочныхъ взносовъ, а, главнымъ образомъ, изъ цеховыхъ штрафныхъ денегъ. Наличный цеховой составъ обнималъ, начиная снизу: *учениковъ*, называемыхъ *хлопцами*, *товарищей*, *младшихъ* или *молодянниковъ*, *мастеровъ*, *старшинъ*, *расходчиковъ* (шафаровъ) и *писаря*.

Изложимъ здѣсь болѣе подробныя свѣдѣнія обо всѣхъ этихъ личностяхъ.

Ученики-хлопцы. Въ наученіе тому или другому цеховому мастерству принимались ученики только *христіанскаго вѣроисповѣданія* (22). Относительно *національности* принимаемыхъ учениковъ нѣтъ прямыхъ указаній, хотя напр. цехъ *мѣховщиковъ* дозволяетъ принимать и *рижанъ* (31). Главнѣйшій же ихъ контингентъ составлялся изъ *мѣстныхъ мѣщанъ* или *мѣщанскихъ дѣтей другихъ городовъ* и *мѣстечекъ великаго княжества Литовскаго*, при чемъ при ихъ поступленіи въ цехъ непременно требовалось свидѣтельство *о вольномъ ихъ рожденіи*, т. е. о законномъ рожденіи и непринадлежности къ подданству или крѣпостному праву (46, 92, 101, 119, 138, 145); *крестіянскія дѣти* чьихъ бы то ни было крестіянъ—монастырскихъ или панскихъ, принимались въ ученіе лишь по представленіи ими *увольнительныхъ свидѣтельствъ* (46, 53, 92, 101, 138, 145). При приѣмѣ ученика не всегда дѣлалось различіе относительно его *вѣроисповѣданія*, по крайней мѣрѣ это можно усмотрѣть въ правилахъ кожевеннаго цеха (119). *Возрастъ* ученика при поступленіи въ науку, по видимому, не былъ опредѣленъ, такъ напр.

---

*) До введенія религіозной уніи, когда русская ремесленная жизнь преобладала въ Вильнѣ, алтари эти цеховыя братства имѣли по преимуществу въ русскихъ церквяхъ. Такъ напримѣръ древнѣйшее скорняжское братство имѣло свой алтарь въ церкви св.-Троицкаго монастыря; впрочемъ, въ видѣ единственнаго исключенія этотъ алтарь до позднѣйшаго времени не былъ вполне замѣненъ католическимъ. Другое древнее цеховое братство, подъ именемъ *Росскаю*, состоявшее изъ *шапочниковъ*, *сермяжниковъ* и *ноговичниковъ*, имѣло свой алтарь въ Росской церкви, подъ именемъ *святой Пречистой* (см. привилегію короля Стефана Баторія, которою онъ въ 1582 г. подтверждаетъ уставъ этого братства, писанный на русскомъ языкѣ. *Вилен. Археографич. Сборникъ*, т. I, стр. 158).

мы видимъ, что въ цехѣ каменщиковъ принимали учениковъ даже 18—20 лѣтъ (101). Мастеръ, принявши ученика, держалъ его у себя на испытаніи отъ 2 до 6 недѣль (25, 27, 145, 229); затѣмъ, убѣдившись въ его способности, онъ долженъ былъ представить его въ общее собраніе братчиковъ и записать въ *реестръ*, при чемъ за него вносилось въ братскій сундукъ отъ 12 грошей до 15 злотыхъ (23, 28, 35, 46, 53, 145), даже въ одномъ случаѣ (цехъ крупенниковъ) 80 злотыхъ (229). Число лѣтъ, которое ученикъ долженъ былъ пробыть у своего мастера, не было строго опредѣлено; оно, по видимому, сообразовалось съ возрастомъ самого поступающаго въ науку; вообще оно полагалось отъ 3-хъ до 6-ти лѣтъ (46, 56, 92, 101, 145, 229). Во время своего сбученія ученикъ долженъ былъ безпрекословно повиноваться своему мастеру и сполна выслужить свои лѣта; въ противномъ случаѣ онъ терялъ ученическіе свои года. Во время своего ученія ученикъ не могъ имѣть никакой *своей частной работы*, или какъ это называется въ цеховыхъ уставахъ, *бонды* (122). При выступленіи изъ учениковъ, т. е. по окончаніи своихъ лѣтъ, въ однихъ случаяхъ ученики сами должны были уплачивать *выписное* (28); въ другихъ же сами мастера платили имъ единовременно извѣстную сумму (229).

Товарищи. Когда ученикъ, окончившій свои года ученія, желалъ перейти на вторую ступень цеховой іерархіи, т. е. сдѣлаться товарищемъ, тогда онъ долженъ былъ заявить объ этомъ своему мастеру и почтительно просить его сдѣлать объ немъ хорошую рекомендацію предъ цеховымъ собраніемъ, въ которомъ онъ, въ случаѣ согласія своего мастера и принятія собраніемъ, дѣлалъ извѣстный *денежный вносъ за вписаніе въ товарищескій реестръ* и маленькое угощеніе товарищамъ (101). Будучи такимъ образомъ утвержденъ въ новомъ званіи, онъ долженъ былъ прослужить у своего стараго мастера еще четверть года, а въ это время получалъ названіе *млодзяняка или младшаго товарища* (101). Послѣ принятія новаго члена въ товарищи, собраніе назначало ему мастера (111), отъ котораго онъ не могъ отходить своею волею, не рискуя подвергнуться или денежному штрафу или, что еще хуже, потерять свои товарищескіе года службы. Въ нѣкоторыхъ цехахъ существовало правило, что въ званіи товарища возбранялось *жениться* до предсталенія пробной работы (64). *Время товарищеской службы* продолжалось отъ 2 хъ до 4 хъ лѣтъ (56, 101). *Плата за работу* производилась товарищу годично или понедѣльно, въ первомъ случаѣ не выше 50 злотыхъ, а во второмъ—отъ 15 грошей до 1 злота (46, 93); сверхъ сего вознагражденіе производилось ему и поштучно (130). *Время ежедневныхъ занятій* товарища продолжалось отъ 3 и 4 часовъ утра до 7-ми и 9-ти часовъ вечера (47 и 130); на обѣдъ и от-

дѣлъ ему давалось два часа. Во все время своей службы, товарищъ былъ *лишенъ самостоятельности*: онъ все долженъ былъ дѣлать съ спроса, совѣта и приказанія своего мастера. Послушаніе и почтительность его къ послѣднему доходили до того, что напр. въ правилахъ цеха котельщиковъ рекомендуется товарищу, въ случаѣ немѣнія у мастера прислуги, отложить въ сторону свою гордость и взять на себя исполненіе ея обязанностей, т. е.. наколоть дровъ, принести воды, отправиться по порученію хозяйки за покупками на рынокъ и т. под. (130). Въ однихъ случаяхъ товарищамъ допускалась *частная работа* (бонда,—57), а въ другихъ нѣтъ (71).— Но товарищи, рядомъ со всѣмъ вышепрописаннымъ, что составляло сторону ихъ безотвѣтственности и полного послушанія своему мастеру, имѣли и свои *важныя преимущества*, которыя приближали ихъ къ полноправнымъ и свободнымъ мастерамъ. Такъ, во-первыхъ, мастеръ не могъ своею властію наказывать товарища за болѣе выдающіеся его проступки или порчу мастерской работы; онъ долженъ былъ объ этомъ донести старшимъ и собранію, которые уже судили и наказывали его по своему усмотрѣнію. Далѣе, товарищъ былъ всегда безотлучнымъ участникомъ всѣхъ полныхъ цеховыхъ собраній; участвовалъ въ общемъ богослуженіи, въ торжественныхъ и погребальныхъ процессіяхъ. На него же была возложена обязанность принимать прибывшихъ путешественниковъ-товарищей, указывать имъ мѣстожителство мастера, вести съ ними бесѣду, съ согласія мастера отыскивать имъ временную работу. Товарищамъ, подъ наблюденіемъ старшихъ братчиковъ, носящихъ въ данномъ случаѣ названіе *господнихъ отцовъ* (домохозяевъ), были разрѣшены особыя *товарищескія собранія*, для обсужденія своихъ дѣлъ; у нихъ былъ особый свой *денежный сундучокъ*, подъ именемъ *скарбнички*, который они хранили въ общемъ цеховомъ сундукѣ (70, 109, 110, 125, 127).— По истеченіи полныхъ лѣтъ своей службы или же въ срединѣ ея (какъ допускалось въ иныхъ цехахъ,—101), товарищъ, предполагающій достигнуть самой высшей и послѣдней ступени въ цеховомъ устройствѣ, т. е. званія мастера, долженъ былъ предпринять *путешествіе*, или такъ называемую въ цеховыхъ уставахъ *вендровку*, въ чужіе города, которые имъ рекомендовались цехами, т. е. въ Львовъ, Ярославль, Перемышль, Краковъ, Люблинъ, Варшаву и др. города (91). Время путешествія опредѣлялось отъ 1 года 6 мѣсяцевъ до 3 лѣтъ (69, 91, 92). Если кто изъ подобнаго путешествія, опредѣленнаго цехомъ, вернулся 12 недѣлями ранѣе, тотъ терялъ все путешествіе (71). Для кого, однакожъ, путешествіе почему либо оказалось неудобно выполнимымъ, тотъ могъ откупиться отъ него значительнымъ денежнымъ взносомъ въ общій цеховой сундукъ, простиравшимся до 6 копъ грошей литовскихъ (35).

Младшій. Возвратившійся изъ путешествія товарищъ долженъ былъ прослу-

жить въ своемъ товарищескомъ званіи еще одинъ годъ и 6 недѣль, и въ это время онъ получалъ названіе *младшаго* (38, 41, 58, 92, 114, 119). Обязанностями его въ этомъ новомъ званіи, кромѣ другихъ, обыкновенныхъ товарищескихъ, служило то, что онъ долженъ былъ являться къ старшинамъ для принятія отъ нихъ разныхъ приказаній и распоряженій по цеху, оповѣщать братчиковъ на цеховыя собранія, привозить туда цеховой сундукъ, во время самыхъ собраній наблюдать за порядкомъ; во время цеховыхъ богослуженій онъ же убиралъ цеховой алтарь, смотрѣлъ за цѣлостью и сохранностью его золотой и серебряной утвари, слѣдилъ вообще за порядкомъ (104, 109). Для облегченія своего труда ему позволялось выбирать себѣ помощника изъ ближайшихъ къ товариществу учениковъ, т. е. такъ называемыхъ *младенячковъ* (101, 104). За отказъ младшаго выполнять обязанности костела, если то былъ православнаго или протестантскаго исповѣданія, взималось въ видѣ откупнаго 5 копѣ грошей, а съ римско-католика всего 5 злотыхъ (39, 53, 58).

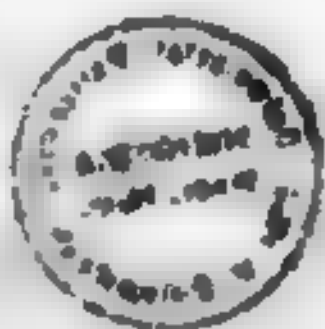
Мастеръ. Когда товарищъ въ званіи младшаго порѣшилъ, наконецъ, перейти въ мастера, тогда онъ за 12 недѣль до окончанія настоящей своей службы долженъ былъ прійти къ своему старшинѣ и, объявивъ ему о своемъ намѣреніи, почтительно просить о созваніи по этому случаю общаго цеховаго собранія (104, 134, 229). Старшина, выслушавъ его просьбу, вѣроятно въ виду важнаго и высокаго его будущаго поста, давалъ ему четыре недѣли на размышленіе (77). Когда наконецъ по минованіи этого срока, общее цеховое собраніе утверждало за новымъ кандидатомъ право на исканіе званія мастера, тогда назначалась для него *пробная работа*, или, какъ она трактуется въ цеховыхъ уставахъ, *мастерская штука* (*maystersztyk*) или просто *штука*. Для выполненія этой пробной работы, которая, смотря по техническимъ особенностямъ того или другаго ремесла (какъ напр. въ цехахъ оружейниковъ, столяровъ, каменщиковъ, переплетчиковъ и др.) была весьма многосложна и трудна, назначалось время отъ одной четверти года до 1 года и 6 недѣль (19, 69). Въ немногихъ только случаяхъ время на выполненіе этой работы отдавалось на волю тѣхъ, кто ее долженъ былъ выполнить (134). Отъ сыновей мастеровъ и тѣхъ изъ младшихъ, которые женились на дочеряхъ или вдовахъ мастеровъ, требовалось выполненіе только *половины* пробной работы. Иногда, по какимъ нибудь уважительнымъ причинамъ, или въ тѣхъ случаяхъ, когда извѣстный цехъ по простотѣ и несложности своего ремесла (какъ напр. рыбачій, солодовничій, хирурговъ и др.) того не требовалъ, пробная работа замѣнялась денежнымъ вносомъ отъ 4 до 7 копѣ (56, 209). Когда предложенная пробная работа младшимъ была выполнена и признана цеховымъ собраніемъ удовлетворительною, тогда

XVIII

независимо отъ этого, онъ долженъ былъ сдѣлать въ цеховой сундукъ еще извѣстный *денежный вносъ*, который, вообще говоря, былъ весьма крупенъ; минимумъ его былъ 10 злотыхъ, а максимумъ восходилъ до 40 копъ (19, 26, 27, 43, 53, 73, 79, 91, 146, 229). Въ это же время вновь принимаемому мастеру вмѣнялось въ непремѣнную обязанность принятіе *городскаго права*, или записаніе себя въ городскіе обыватели. Но послѣдній актъ, которымъ сопровождалось вступленіе новаго члена въ полное званіе мастера, это было *угощеніе* или, какъ она называется въ цеховыхъ уставахъ—*коляція*, которую онъ, сообразно своимъ средствамъ, непремѣнно долженъ былъ устроить для цѣлаго цеховаго собранія.—Съ званіемъ мастера были соединены *болшія права*. Сдѣлавшись мастеромъ, всякій цеховой братчикъ становился самостоятельною, и самою дружною единицею того или другаго цеховаго учрежденія, зависѣвшею только отъ общаго цеховаго начальника—старшины, и цеховаго собранія. Всякому мастеру дозволялось устраивать свою самостоятельную мастерскую и держать, вообще, трехъ работниковъ—двухъ товарищей и одного ученика или хлопца, или же наоборотъ (43, 68, 136, 138). Затѣмъ мастеръ уже всюду являлся въ качествѣ полнаго хозяина по своему ремеслу, будетъ ли идти дѣло о подачѣ его голоса и мнѣнія въ цеховыхъ собраніяхъ, или о совершеніи какихъ нибудь важныхъ предпріятій отъ имени его цеха. Мастера имѣли свои *самостоятельныя собранія* (85). Въ заключеніе всего всякій мастеръ, выдающійся своими способностями и знаніемъ своего мастерства, своимъ благонаравіемъ, былъ прямой кандидатъ на выборы не только въ цеховые старшины, но и въ члены магистрата, что по тогдашнему времени дѣйствительно было важнымъ и высокимъ общественнымъ постомъ.—Но рядомъ съ этими правами и преимуществами, отъ всякаго мастера требовалось строгое подчиненіе закону общей цеховой субординаціи. Такъ, онъ не смѣлъ платить работнику—товарищу больше, чѣмъ платили другіе мастера, и что полагалось по уставу (34, 93); ему воспрещалось хулить работу другаго мастера (64, 145), переманивать къ себѣ чужихъ работниковъ (93, 119), подкапываться подъ своего товарища—мастера (145), и т. д.—*Общее число мастеровъ* въ томъ или другомъ цехѣ было точно опредѣлено только въ единственномъ случаѣ, а именно: привилегіею короля Августа II-го отъ 1713 года такое число опредѣляется для сапожничьяго цеха; по этой привилегіи полный комплектъ ихъ въ настоящемъ цехѣ полагался слѣдующій: 80 римско-католическаго, 40 греко-русскаго и 20 протестантскаго вѣроисповѣданій. Сверхъ этого количества въ видѣ исключенія, могли быть принимаемы въ число братчиковъ этого цеха только сыновья мастеровъ, которые выполнили путешествіе, и нѣкоторые заслуженные товарищи по особому изволенію цеховаго собранія (211).—Въ мастера Виленскихъ цеховъ могли поступать не только

всѣ мѣщане и уволенные своими панами крестьяне, живущіе въ предѣлахъ Рѣчи-посполитой; но и *чужеземцы*; отъ послѣднихъ требовалось только свидѣтельство о томъ, что ими пройдены всѣ ступени цеховаго служенія и исполнены всѣ обязанности, необходимыя для вступленія въ званіе мастеровъ, вмѣстѣ съ симъ они должны были принять Виленское городское право.

Старшина. Для избранія въ цеховые старшины лично отъ мастера не требовалось никакихъ жертвъ, въ родѣ денежнаго вноса и т. под., кромѣ тѣхъ умственныхъ и нравственныхъ качествъ и извѣстности по своему цеховому мастерству, о которыхъ мы упомянули выше. Выбираемый старшина не могъ отказаться отъ предлагаемой ему чести, если такой выборъ происходилъ въ первый разъ, подъ опасеніемъ уплатить штрафъ въ 5 злотыхъ столько разъ, сколько разъ произойдетъ отказъ (18). Когда выборъ состоялся и новоизбранный принесъ присягу въ магистратѣ на вѣрность городскимъ правамъ, тогда цехомъ дѣлалось ему *угощеніе* (коляція) изъ общихъ сборныхъ суммъ, хранившихся въ цеховомъ сундукѣ. *Число старшинъ* во всѣхъ цехахъ не было одинаково; оно сообразовалось съ шириной развитія ремесла того или другаго цеха и колебалось между двумя и шестью (81, 89, 108, 122, 133, 209). Половина изъ нихъ, по обыкновенію, назначалась изъ римско-католиковъ, а другая изъ уніатовъ, православныхъ и протестантовъ (108, 122, 209). *На обязанности старшинъ* лежало созывать цеховыя собранія, наблюдать за строгимъ примѣненіемъ братчиками устава къ жизни и вообще заботиться о преуспѣяніи и развитіи своего цеховаго ремесла. Безъ его воли и вѣдома не только какія либо радикальныя, но и незначительныя измѣненія въ общемъ ходѣ цеховой жизни были не мыслимы.

Расходчикъ (шафаръ). Онъ выбирался цеховымъ собраніемъ тоже изъ заслуженныхъ мастеровъ. Его единственною обязанностію было хранить одинъ изъ трехъ ключей (два изъ нихъ находились у цеховыхъ старшинъ), которыми, обыкновенно, снабжался цеховой сундукъ (109), и сообразно распоряженію цеховаго собранія и старшинъ, производить правильный расходъ хранившихся въ немъ денежныхъ суммъ.

Писарь. Судя по тому, что ни въ одномъ цеховомъ уставѣ ни разу не упоминается о томъ, что цеховой писарь принадлежалъ къ числу членовъ цеховаго ремесла, надо полагать, что это было для цеха лице *постороннее, частное*, нанимаемое за особое денежное вознагражденіе (291, 279). Его обязанностію было заносить въ книги *цеховыя постановленія* и въ *особые реестры* цеховыхъ учениковъ, товарищей, мастеровъ и старшинъ (111, 112).

Покончивъ на этомъ съ отдѣльными единицами наличнаго цеховаго состава, взглянемъ теперь на ихъ обстановку и дѣятельность въ то время, когда онѣ, потерявъ свою единичность, сплачивались въ одну, такъ сказать, собирательную единицу, а именно на *цеховыя собранія*, какъ на одно изъ важнѣйшихъ и существеннѣйшихъ постановленій въ цеховомъ институтѣ. На цеховыхъ собраніяхъ рѣшались не только всѣ важнѣйшіе, но и второстепенные вопросы, какъ по внутреннему быту цеховой жизни, такъ и по внѣшнимъ столкновеніямъ цеховыхъ интересовъ съ другими подобными же, или совсѣмъ имъ чуждыми учрежденіями. Главныхъ цеховыхъ собраній полагалось четыре въ году; они всегда слѣдовали послѣ торжественныхъ цеховыхъ богослуженій, въ такъ называемые сухіе или постные дни и назывались *четвертными или кварталными* (100, 128, 134, 145). За этими, главными собраніями, слѣдовали другія, второстепенныя, которыя именовались *мѣсячными и двунедѣльными*, потому что происходили чрезъ каждый мѣсяцъ или каждая двѣ недѣли (40, 46, 81, 86, 134). Сверхъ того, цеховые уставы не возбраняли и *экстренныхъ или чрезвычайныхъ собраній*, которыя могли быть назначены по требованію цеховаго старѣйшины, даже по просьбѣ товарища цеха, который въ такомъ случаѣ долженъ былъ дать въ цеховой сундукъ извѣстный денежный вносъ. Когда наступало время того или другого изъ вышепомянутыхъ собраній, старшина цеха оповѣщалъ о томъ всѣхъ братчиковъ чрезъ *младшаго*. Если кто изъ оповѣщенныхъ братчиковъ, безъ объясненія причины, и причины уважительной, не являлся на назначенное собраніе, особенно кварталное, тотъ долженъ былъ платить извѣстный денежный штрафъ или извѣстное количество фунтовъ воску. Если кто опоздалъ и пришелъ въ собраніе въ то время, когда цеховой сундукъ уже стоялъ открытымъ, тотъ подвергался такому же взысканію. Въ собраніе строго воспрещалось приходить съ оружіемъ; если же кому не наркомъ или по забывчивости приходилось имѣть при себѣ оружіе, напр. ножъ, тотъ долженъ былъ оставить его за дверью, у хозяина дома. Когда всѣ оповѣщенные братчики, мастера и товарищи, прибыли въ собраніе, тогда, на основаніи цеховаго устава, они разсаживались въ строгомъ, нижеслѣдующемъ порядкѣ: правую сторону помѣщенія занимали, конечно, въ качествѣ старѣйшихъ въ цехѣ, католики, а лѣвую, безъ сомнѣнія, въ смыслѣ младшихъ и второстепенныхъ его лицъ, русскіе—увіаты, дизуниты и нѣмцы—протестанты. На первомъ мѣстѣ, само собою разумѣется, сажались старшины, потомъ старшіе мастера, возлѣ нихъ расходчикъ—шафаръ, затѣмъ мастера младшіе, возлѣ нихъ отбывающіе костеленство или младшіе, въ заключеніе товарищи, не отбывшіе никакихъ цеховыхъ повинностей, въ порядкѣ поступленія и записыванія ихъ въ цехъ (51, 134, 230); самыми послѣдними должны были за-

сѣдать пришлые товарищи, въ качествѣ путешествующихъ. Братчикъ, нарушившій этотъ порядокъ засѣданія, т. е. занявшій несоотвѣтственное своему положенію мѣсто, подвергался денежному взысканію. Отъ размѣстившихся такимъ образомъ братчиковъ требовались—крайняя тишина, строгость въ поведеніи и воздержность въ словахъ; всѣ должны были проникнуться сознаніемъ особенной важности предстоящаго имъ дѣла и благоговѣйно, такъ сказать, взирать на отворенный цеховой сундукъ, въ которомъ находились цеховой уставъ, королевскія привилегіи и цеховая денежная казна; никто не могъ подать своего голоса, не испросивъ на то предварительнаго позволенія у старшинъ; возвышеніе голоса во время бесѣды, а тѣмъ болѣе допущенная къмъ либо брань, неблагопристойныя слова, считались за преступленіе. Все это подвергалось соразмѣрному штрафу. Въ иныхъ случаяхъ виновный просто былъ удаляемъ изъ собранія. Провинившіеся члены цеха, равно какъ и женщины вовсе не допускались въ собраніе (53). Что же дѣлалось на этихъ собраніяхъ? Если это были собранія четвертныя, тогда на нихъ прежде всего производился обычный денежный сборъ съ братчиковъ въ цеховой сундукъ, затѣмъ читались уставъ цеха и королевскія привилегіи. На мѣсячныхъ и двунедѣльныхъ собраніяхъ разсматривались, какъ мы упомянули выше, разныя болѣе или менѣе важныя цеховыя дѣла, напр. касательно обезпеченія семействъ умершихъ мастеровъ, разбирались жалобы братчиковъ другъ на друга, словомъ все, что въ какомъ нибудь отношеніи имѣло соприкосновеніе съ цеховою жизнью и ея интересами. Всѣ цеховыя постановленія, производившіяся исключительно на *польскомъ языкѣ*, (40, 51, 76) записывались писаремъ въ особую цеховую книгу; братчики обязаны были хранить ихъ *въ тайнѣ* отъ постороннихъ (20, 28). Цеховыя постановленія, если они касались разбора жалобъ, могли быть обжалованы недовольными въ магистратъ.

Покончивъ на этомъ съ внѣшнею обстановкою цеховой жизни, которая намъ показалась интересною для читателя и которую мы на этомъ основаніи изложили весьма подробно, намъ слѣдовало бы коснуться самыхъ цеховыхъ ремеслъ по ихъ существу: т. е. на сколько разсматриваемые нами цеховыя уставы даютъ данныя для заключенія о процвѣтаніи того или другаго ремесла, о постепенномъ его движеніи впередъ и т. д. и т. д.? Но мы коснемся этихъ вопросовъ во второй части нашего предисловія, когда намъ придется говорить о взаимной борьбѣ цеховъ и особенно съ такъ называемыми непризнанными мастерами или партачами.

Теперь же мы скажемъ еще нѣсколько объ одномъ интересномъ обществѣ въ Вильнѣ, основанномъ на цеховомъ началѣ, мы говоримъ о *братствѣ милосердія*,

непризнанными мастерами, пачкунами, кропателями и т. под. Всѣ цеховыя братства весьма сильно преслѣдовали этихъ партачей; имъ нигдѣ нельзя было укрыться отъ зоркаго вниманія цеховыхъ ремесленниковъ, которые имѣли законное право во всякое время проникать даже въ ихъ собственные жилища, гдѣ все подозрительное тотчасъ подвергалось конфискаціи, а сами они привлекались къ судебной отвѣтственности. Съ особеннымъ усердіемъ и, можно сказать, съ ожесточеніемъ цехи преслѣдовали партачей евреевъ, которые, по тонкости и хитрости своего ума, по особой способности ускользать отъ преслѣдованій, дѣйствительно, больше всѣхъ наносили имъ вреда. Преслѣдованія эти иногда заходили такъ далеко, что уже касались не нарушенія партачами дѣйствительныхъ цеховыхъ интересовъ, а были направлены къ совершенно стороннимъ цѣлямъ. Что, напр., общаго у цеха переплетчиковъ съ продажей и обращеніемъ тѣхъ или другихъ книгъ въ обществѣ? или какого онѣ содержанія? А между тѣмъ представители этого цеха просили короля Яна Казимира и онъ имъ далъ въ 1664 году особую привилегію (83—86), по силѣ которой строжайшимъ образомъ воспрещалось привозить въ г. Вильну *диссидентскія и другія еретическія печатныя произведенія; воспрещалось диссидентамъ и другимъ такимъ же еретикамъ открывать въ городѣ библіотеки или книжныя лавки и продавать въ нихъ не только свои воспрещенныя и еретическія книги, но даже и католическія.* По донесенію переплетчиковъ *всѣ подобныя сочиненія немедленно должны были подвергаться конфискаціи, а библіотеки и лавки закрытію.* Но борьба цеховыхъ институтовъ направлялась не только противъ непризнанныхъ ремесленниковъ, она скоро обратилась противъ своихъ собственныхъ братьевъ, т. е. противъ цеховыхъ же представителей, и такимъ образомъ сдѣлалась внутренней, ихъ разъѣдающею и неисцѣлимою, язвою. Цехъ вооружался противъ цеха по самому неизбѣжному закону, потому что, чѣмъ болѣе разширялось и развѣтвлялось ремесло того или другаго, тѣмъ быстрѣе его отрасли приходили во взаимное соприкосновеніе, а слѣдовательно и столкновеніе; одному цеху казалось, что въ данномъ случаѣ другой цехъ захватываетъ на рынкѣ его сырые матеріалы, производитъ и продаетъ его издѣлія, и такимъ образомъ обогащается на его счетъ. Эта крайне опасная борьба пошла еще дальше: она закипѣла между ремесленниками одного и того же цеха, если въ избранномъ ими ремеслѣ совмѣщалось нѣсколько однородныхъ отраслей. Но рядомъ съ этою, внѣ и внутри дѣйствующею, борьбою, во многихъ цехахъ шла другая, столько же опасная и ослабляющая борьба, а именно религіозная, выразившаяся въ стремленіи римско-католиковъ ослабить вѣроисповѣдныя начала своихъ православныхъ и протестантскихъ товарищей, именуемыхъ въ цеховыхъ уставахъ вообще *диссидентами*,

и отнюдь не допустить ихъ до занятія высшихъ цеховыхъ должностей. Если къ этой внѣшней и внутренней борьбѣ древнихъ цеховыхъ учрежденій присоединить еще ту придавленность человѣческой личности и ту нравственную и юридическую опеку, подъ которую отъ перваго своего шага, отъ перваго дня своего вступленія въ эти учрежденія, до послѣдняго часа своей жизни, находился ремесленникъ, то вполне станетъ для насъ яснымъ, что древній цеховой институтъ не только въ Вильнѣ, но и повсюду не могъ быть долговѣчнымъ, что рано или поздно онъ долженъ былъ пасть (какъ и дѣйствительно палъ) и уступить свое мѣсто новымъ, свободнымъ и могучимъ силамъ, положившимъ въ основаніе развитія ремесленного мастерства и искусства только одно начало, начало *свободной конкуренціи или состязанія человеческого труда*.

Нагляднымъ доказательствомъ всего выше нами сказаннаго могутъ отчасти служить документы, напечатанные во второмъ отдѣлѣ настоящаго X-го тома актовъ.

Такъ въ документахъ, подъ №№ 69, 79, 122, 149, *указывающихъ на столкновенія цеховыхъ учреждений съ частными или непринадлежащими къ ихъ составу лицами*, излагаются жалобы—въ первомъ солодовничьяго цеха на мѣщанъ, которые будто закупаютъ у крестьянъ хлѣбъ и тайно выдѣлываютъ солодъ; а въ послѣднихъ двухъ взаимная жалоба еврея купца на кожевниковъ, которые арестовали у него нѣсколько возовъ съ сырыми кожами, и на оборотъ кожевниковъ на еврея, что послѣдній незаконно закупаетъ и торгуетъ несоотвѣтственнымъ ему кожевнымъ товаромъ, почему этотъ товаръ и былъ ими арестованъ. Магистратъ въ своемъ рѣшеніи по этой жалобѣ принялъ сторону кожевниковъ. До какой степени цеховыми институтами преслѣдовалось малѣйшее отступленіе отъ усвоенныхъ ими воззрѣній на свои права и до какой степени преслѣдовалась малѣйшая доля самостоятельности даже того, кто желалъ войти въ ихъ составъ, лучше всего свидѣлствуетъ послѣдній изъ вышеприведенныхъ нами документовъ (№ 149). Прибывшій изъ Пруссіи въ г. Вильну каретныхъ дѣлъ мастеръ, по имени Янъ Гинтеръ, по принятіи имъ въ 1782 году городского права, открылъ здѣсь свою мастерскую. Хотя объ этомъ Гинтеромъ было сдѣлано надлежащее заявленіе цеху Виленскихъ каретниковъ, но послѣдніе почему-то усмотрѣли въ поступкѣ его недостаточное подчиненіе своей цеховой субординаціи и подали на него жалобу въ магистратъ. Рѣшеніе магистрата оказалось благопріятнымъ для Гинтера въ томъ смыслѣ, что съ него для званія Виленскаго каретнаго мастера потребовалось только представленіе пробной работы и обычные цеховые вносы. Этого обстоятельства было достаточно, чтобы всѣ Виленскіе каретники вооружились противъ пришлаго масте-

XXVIII

нія представителей одного и того же цеха представляет намъ и братство *оружейниковъ* и *слесарей*. Вопросъ о томъ: кто какую работу долженъ дѣлать и имѣть право? довелъ сначала обѣ стороны до ожесточенныхъ домашнихъ споровъ, затѣмъ дѣло пошло въ судъ; судебные процессы, принявъ въ концѣ благопріятный исходъ для оружейниковъ, довели несчастныхъ слесарей до совершеннаго разоренія и униженія.

Къ выясненію мотивовъ борьбы, возникшей въ цеховомъ институтѣ *междуримско-католиками и диссидентами* касательно допущенія послѣднихъ къ занятію высшихъ цеховыхъ должностей и принужденія ихъ къ отправленію обязанностей римско-католическаго богослуженія, относятся документы подъ №№ 121, 124, 125, 151, 155, 61, 81, 84, 85, 87, 92, 94, 159, 67, 127, 136, 137, 142, 143. Сущность этой борьбы выражается въ томъ, что цеховые братчики диссиденты съ одной стороны употребляютъ всѣ усилія, чтобы пріобрѣсти себѣ въ цеховомъ институтѣ равноправность съ римско-католиками, избавиться отъ унижительной и тяжелой для религіознаго чувства обязанности посѣщать наравнѣ съ римско-католиками католическія богослуженія, участвовать въ ихъ духовныхъ процессіяхъ и проч., а римско-католики, считая себя единственными и настоящими хозяевами во всемъ цеховомъ институтѣ и чувствуя за собою правительственную силу, стараются, съ другой стороны, всѣми мѣрами подавить подобную попытку своихъ противниковъ. Такъ мы видимъ, что именно подобная борьба происходитъ въ цехѣ позументщиковъ въ промежуткѣ времени отъ 1665 по 1670 г. Поводомъ къ ея возникновенію послужило то обстоятельство, что позументщикъ римско-католикъ, по имени Томашевичъ, будучи отправленъ въ 1665 году въ Варшаву (294) по дѣламъ цеха, вѣроятно по внушенію своихъ сотоварищей, тайно, безъ вѣдома братчиковъ диссидентовъ, даже безъ консенса магистрата, внесъ въ общую братскую привилегію нѣкоторые новые, для диссидентовъ весьма непріятные, пункты и выпросилъ на оныя подтвержденіе короля Владислава IV-го. По возвращеніи Томашевича въ Вильну, такой его подлогъ, конечно, тотчасъ обнаружился. Магистратъ отказался внести новую подтвердительную привилегію въ свои книги. Томашевичъ однако не унывалъ, онъ явилъ ее въ книгахъ католической консисторіи. Когда же она скоро, послѣ Московской войны, погибла, Томашевичъ возобновилъ ее по памяти, приклеилъ къ ней двѣ фальшивыя печати—епископскую и вел. кн. Литовскаго, подвелъ королевскую руку и сталъ выдавать ее за подлинную. Не смотря на этотъ вторичный и уже очень грубый подлогъ, позументщики римско-католики все таки не стѣснились взять Томашевича подъ свою защиту (360—362); они стали доказывать, что во первыхъ новоприбавленные Томашевичемъ пункты въ цеховой привилегіи новаго въ себѣ ничего не за-

ключаютъ, такъ какъ въ нихъ идетъ дѣло только объ увеличеніи штрафа для диссидентовъ за непосѣщеніе ими костела въ томъ видѣ, въ какомъ онъ уже опредѣленъ для нихъ ранѣе королевскимъ декретомъ 1667 года, и что во вторыхъ подложность печатей и подведеніе королевской руки въ спорной цеховой привилегіи, якобы Томашевичемъ вторично возстановленной съ памяти, дѣло недоказанное. Католики утверждали, что диссиденты не имѣютъ права обижаться на новыя правила, потому что и послѣ нихъ все таки не только сами не посѣщаютъ костела, но и другихъ отговариваютъ отъ этой обязанности. Диссиденты же позументщики продолжали стоять на своемъ, что дѣло Томашевича незаконно, что новая его привилегія поддѣльна (363—367). Особенное же усердіе къ посѣщенію костела они не могутъ ставить въ исключительную и суровую для себя обязанность послѣ того, какъ сами римско-католики весьма плохо его посѣщаютъ, даже отговариваютъ отъ этого посѣщенія своихъ товарищей и что, наконецъ, въ костель ихъ нерѣдко позываютъ въ такое время, когда тамъ нѣтъ богослуженія. Католики однакожъ неудовлетворились этимъ объясненіемъ своихъ товарищей диссидентовъ (382—384); они обратились къ королю Михаилу съ жалобою, доказывая въ ней, что диссиденты не посѣщаютъ костела; что же касается спора, возникшаго относительно поддѣланной Томашевичемъ привилегіи, то католики въ данномъ случаѣ благоразумно о немъ умолчали. Король, разобравъ дѣло, хотя и нашелъ эту жалобу неосновательною, но все-таки, для успокоенія католиковъ и для проформы, наложилъ на диссидентовъ штрафъ въ полъ камня (16 фунтовъ) воску. Диссиденты, однакожъ, не смотря на этотъ видимый успѣхъ и вѣроятно предчувствуя новыя подкопы со стороны католиковъ, пошли съ ними на мировую (388), давъ имъ обѣщаніе внести въ цеховой сундукъ 150 злотыхъ и посѣщать костель.—Подобное же столкновение произошло между католиками и диссидентами въ сапожничьемъ цехѣ. Католики въ 1721 году (443—446) подали на диссидентовъ сапожниковъ жалобу, что они не подчиняются цеховому уставу, отказываются отъ участія въ костельныхъ расходахъ и домогаются въ цехѣ старѣйшинства. Магистратъ, разсмотрѣвъ эту жалобу и уступая доводамъ диссидентовъ, что костеленство, т. е. исполненіе цеховыхъ обязанностей по отношенію къ римско-католическому костелу, представляется для нихъ не требованіемъ закона, а лишь обычая, постановилъ: взыскать съ диссидентовъ за прежнія опущенія по 6 злотыхъ въ годъ, а на будущее время отъ костельныхъ обязанностей освободить. Не смотря на то, что настоящимъ рѣшеніемъ католики остались довольны, они, однакожъ, спустя восемь лѣтъ, подали на диссидентовъ одну за другою двѣ новыя жалобы, (450, 452, 453, 456), опять обвиняя ихъ въ непосѣщеніи костела, въ нежеланіи ихъ подчиняться цеховому уставу, въ грубости и дер-

зости по отношенію къ братчикамъ католикамъ. На этотъ разъ магистратъ поступилъ съ диссидентами строго: онъ приговорилъ ихъ къ уплатѣ шрафа въ 140 злотыхъ и наказалъ посѣщать костель и строго повиноваться цеховому уставу. Диссиденты въ защиту свою вздумали было обратиться къ магистратскому рѣшенію 1721 года, освободившему ихъ на будущее время отъ исполненія костельныхъ обязанностей, но, къ ихъ изумленію, этого рѣшенія не оказалось болѣе въ актовыхъ книгахъ магистрата. Въ 1754 году братчики диссиденты попробовали просить магистратъ уменьшить для нихъ костельный штрафъ, но получили отказъ.

Какъ на доказательство присущей цеховымъ нравамъ *грубости* и происходящей отсюда *униженности человеческой личности* можемъ указать на слѣдующіе документы подъ №№ 64, 80, 101, 102, 106, 108, 109 и 111. Не рассматривая въ подробности содержанія тѣхъ изъ приведенныхъ здѣсь актовъ, гдѣ старшины при выборѣ ихъ вступаютъ въ драку другъ съ другомъ (306), гдѣ отдѣльныя личности и цѣлыя цеховыя корпораціи во время костельныхъ процессій и городскихъ смотровъ нарушаютъ благочиніе, вступаютъ въ публичныя бранныя препирательства и даже съ оружіемъ въ рукахъ нападаютъ другъ на друга (406, 407, 408—409, 415 416, 419—420, 420—424), и гдѣ, наконецъ, мастера плюютъ въ бороду собственнымъ цеховымъ старшинамъ, остановимся на документѣ подъ № 80, въ которомъ особенно яркими красками изображается вся неприглядность цеховыхъ нравовъ. Въ 1667 году пріѣхалъ изъ Риги въ Вильну товарищъ-портной, по имени Янъ Вернике. Онъ привезъ съ собой на продажу 19 лососей. Узнавъ объ этомъ Виленскій портной-мастеръ Кристианъ Вейнрейхъ, сталъ уговаривать Вернике поступить къ нему на работу, обѣщая въ тоже время дорожѣ другихъ заплатить за его лососей, по талеру безъ пяти грошей за штуку, и пять талеровъ за лошадь. Вернике принялъ предложеніе съ условіемъ не стѣснять его въ переходѣ къ другому мастеру. Когда, спустя нѣкоторое время, пришелъ срокъ Вернике уплатить Бавскому купцу за лососей, которые были взяты имъ на вѣру, онъ обратился къ своему мастеру съ просьбой уплатить ему за лососей и лошадь. Вейнрейхъ вмѣсто уплаты только изругалъ его самыми оскорбительными и неприличными словами. Вернике перешолъ къ другому мастеру, и затѣмъ еще разъ обратился къ Вейнрейху съ просьбой: даетъ ли онъ честное слово заплатить ему все, что съ него слѣдуетъ? Отвѣтъ послѣдовалъ въ томъ родѣ: «убирайся ты, пройдоха, къ самому дьяволу, отъ котораго пришелъ; а если не уберешься, велю гайдукамъ бить тебя обухами и вытолкать съ позоромъ!» Услышавъ такія слова и о такомъ рѣшеніи своего мастера, и другой его работникъ-товарищъ, по имени Адамъ Рейтеръ, изъ опасенія, чтобы и съ нимъ не повторилась исторія Вернике

оставилъ его и перешелъ къ другому мастеру. Этого обстоятельства для Вейнрейха было достаточно, чтобы обратиться съ жалобой на своихъ бывшихъ товарищей, Вернике и Рейтера, къ цеховымъ отаршинамъ и всѣмъ мастерамъ, что они поднимаютъ въ цехѣ бунтъ и производятъ возмущеніе. Отъ старшинъ скоро послѣдовало распоряженіе, чтобы, подъ строгою отвѣтственностію, всѣ товарищи въ ближайшее воскресенье собрались въ цеховое зданіе. Полдня товарищи прождали въ своей избѣ, пока подъ самый вечеръ мастера потребовали въ свою избу на судъ Вернике и Рейтера. Здѣсь, заперевъ за ними дверь на крючокъ, они объявили чрезъ переводчика Вернике, что онъ долженъ быть разложенъ на скамѣ и 12 мастерами наказанъ нагайками. Услыхавши такой грозный и ничѣмъ незаслуженный приговоръ, Вернике бросился чрезъ окошко, ища спасенія въ бѣгствѣ; но одни изъ мастеровъ успѣли схватить его за волоса, а другіе, въ свою очередь выскочивъ чрезъ окошко на дворъ, около четверти часа бѣднаго Вернике, въ всячемъ положеніи, били палками и нагайками, сколько хотѣли. Во время этой суматохи другому обвиненному Рейтеру удалось выскочить изъ мастерской избы на дворъ; но здѣсь его настигли преслѣдовавшіе мастера; они захватили его за два конца платка, которымъ была повязана его шея, и стали тянуть ихъ въ разныя стороны съ такою силою, что едва не задавили его. Его спасли только другіе товарищи, которые, увидавъ эту сцену, бросились къ нему на помощь. Хотя при этомъ освирѣпѣвшіе мастера напали и на другихъ товарищей и били ихъ, чѣмъ ни поцало, однако эти послѣдніе не только не подняли рукъ противъ своихъ мастеровъ, хотя при нихъ было и оружіе, но и во всемъ прочемъ сохранили возможное спокойствіе и почтительность. По настоящему дѣлу они только подали на своихъ мастеровъ жалобу въ Виленскую магдебургію.

Въ заключеніе нашего разсужденія о несостоятельности и непримѣнности всего цеховаго строя къ практической жизни людей, настойчиво и съ упорствомъ ищущей свободы и простора для своей дѣятельности, можемъ указать на документъ подъ № 146, гдѣ въ 1776 году уцѣлѣвшіе Виленскіе цехи приносятъ свою безсильную жалобу на Виленскій магистратъ, христіанъ - купцовъ и кагалъ, обвиняя ихъ въ стачкѣ и чрезмѣрныхъ злоупотребленіяхъ, направленныхъ къ разоренію христіанскаго городского населенія. Такъ помянутые цехи заявляютъ, что вопреки королевскимъ привилегіямъ евреи распространились по всему городу и занимаются торговлей и ремеслами, вслѣдствіе чего *тринадцать цеховъ прекратили уже свое существованіе*, а уцѣлѣвшіе доведены до послѣдняго убожества; что купцы христіане насильственнымъ образомъ взимаютъ съ пріѣзжихъ очень высокіе и незаконные поборы и употребляютъ ихъ на роскошную жизнь вмѣсто того, чтобы

сдавать ихъ въ общественную кассу. Уцѣлѣвшіе цехи настаиваютъ, чтобы всѣ евреи были выселены изъ города не менѣе, какъ за 5 или за 6 миль.

За симъ обращаемся къ документамъ, касающимся *городского благоустройства вообще*. Сюда относятся: освобожденіе королемъ Александромъ въ 1500 г. мѣщанъ отъ мощенія моста подъ королевскимъ замкомъ (239); привилегія Сигизмунда Августа 1536 г., данная Ульриху Гозію на постройку постоянного моста чрезъ рѣку Вилію и госпиталя (239); два распоряженія Виленскихъ воеводъ Радивила и Ходкевича 1604 и 1617 г. о порядкѣ взиманія торговыхъ пошлинъ (247—249); отдача въ 1622 г. въ аренду городскихъ доходовъ Бильдюкевичу (251); распоряженіе Сапѣги 1623 г. относительно городскихъ повинностей (252); постановленіе 1634 г. горожанъ, живущихъ на предмѣстьяхъ города, объ учрежденіи собственной денежной кассы (264); магистратское постановленіе 1655 г. о выдачѣ 1500 злотыхъ городскимъ депутатамъ, отправляющимся на сеймъ (271); подтверждающая привилегія Яна-III-го 1679 г. на освобожденіе мѣщанъ Виленскаго городничества отъ квартирной повинности (276); рескриптъ короля Яна Казимира 1664 г. ко всѣмъ жителямъ города о томъ, чтобы въ виду приближенія Московскаго непріятеля никто изъ нихъ не смѣлъ оставлять города (292); актъ миролюбивой сдѣлки 1665 г. между магистратомъ и купечествомъ касательно городского устройства (295); три декрета 1666 г. о недопущеніи диссидентовъ къ должности бургомистровъ и радцовъ (299); привилегія Яна Казимира 1666 г. объ оставленіи диссидента Монеса членомъ магистрата (307); привилегія того же короля 1666 г. православному мѣщанину Дорофеевичу на отправленіе должности бургомистра (309); жалоба 1667 г. о незаконномъ завладѣніи мѣщаниномъ Андровичомъ плацомъ б. церкви св. Еватерины (357); двѣ инструкціи магистрата 1669 г., (367) и 1738 г. (474), данныя депутатамъ, отправляемымъ на сеймъ въ Варшаву, (въ первой изъ нихъ самое замѣчательное то, что городъ предлагаетъ погасить 100,000 государственнаго долга за предоставленіе ему права голоса въ общихъ дѣлахъ государства, о которыхъ трактуется на сеймахъ); магистратское опредѣленіе 1678 г. объ увольненіи трехъ мѣщанъ отъ уплаты стараго мыта (413); универсалъ подскарбія Сапѣги 1676 г., воспреещающій обывателямъ торговлю прѣснымъ медомъ и водкою безъ предварительной уплаты казенной питейной пошлины (416); освобожденіе магистратомъ въ 1677 г. мѣщанина Опанкевича отъ городскихъ повинностей вслѣдствіе внесенія имъ извѣстной денежной суммы (420); письмо магистрата въ 1726 г. къ папѣ Венедикту XIII-му съ просьбой предупреждать столкновенія студентовъ іезуитской академіи съ учениками піарской школы (449); универсалъ Виленскаго воеводы Вишневецкаго 1738 г. о соблюденіи порядка и благочинія въ

въ городѣ (474); привилегія Августа III-го 1748 г. Кельху на открытіе аптеки въ городѣ (484); перечень статей 1755 г., подлежащихъ суду бурмистровско-радецкому и войтовско-лавничьему (493); магистратское заявленіе 1761 г. объ истребленіи магистратскихъ документовъ Московскими войсками въ 1655 г. (496); увольненіе скарбовою комиссіею въ 1770 г. Виленскихъ купцовъ отъ взноса торговой пошлины на Юрборгской таможенѣ (522); магистратское разрѣшеніе 1784 г. миссіонерскому монастырю на проложеніе новой улицы (530); магистратское разрѣшеніе 1792 г. Ясинскому и Вроблевскому на открытіе, въ городѣ типографіи (551); сеймовая ординація 1794 г. для введенія лучшаго устройства въ Виленскомъ городскомъ управленіи (557).

Не находя удобнымъ входить въ подробное разсмотрѣніе приведенныхъ здѣсь документовъ по причинѣ отрывочности ихъ содержанія, мы считаемъ однакожъ необходимымъ обратить вниманіе читателя на одинъ весьма интересный, сюда относящійся, актъ подъ № 97. Дѣло идетъ о постройкѣ въ г. Вильнѣ чрезъ рѣку Вилію моста.

Мостъ, который былъ построенъ въ этомъ городѣ чрезъ помянутую рѣку Виленскимъ городничимъ Ульрихомъ и сыномъ его Иваномъ Гозіями на основаніи привилегіи, данной имъ королемъ Сигизмундомъ Августомъ въ 1536 году, былъ разрушенъ Московскими войсками въ 1655 году. Прошло съ тѣхъ поръ 15 лѣтъ, пока не состоялось въ 1670 г. сеймовое постановленіе, повелѣвающее Виленскому магистрату построить новый мостъ изъ доходовъ свято-Троицкаго (католическаго) госпиталя. Магистратъ вознамѣрился воспроизвести эту постройку на томъ же мѣстѣ, гдѣ стоялъ старый мостъ, по старому образцу, на избицахъ. Такая постройка магистрату обходилась по расчетамъ всего въ 7000 злотыхъ и имѣла быть выполнена собственными городскими мастерами-плотниками. Но въ это самое время, когда магистратомъ для этой цѣли уже было куплено 450 бревенъ лѣсу и почти совсѣмъ уже заключено условіе съ плотниками, явился полковникъ королевской службы, итальянецъ, по фамиліи *Фердіани*, съ своею моделью для новаго моста. Модель эта, сдѣланная изъ небольшихъ деревашекъ, скрѣпленныхъ гвоздями, представляла видъ перекинутой съ одного берега рѣки на другой арки или полукруга. Фердіани представилъ ее прежде всего Виленскимъ епископу и воеводѣ, королевскимъ комиссарамъ, за тѣмъ уже магистрату. Модель отличалась видимою прочностью, потому что на нее могъ становиться самый тяжелый человѣкъ, безъ опасенія сломать ее. При этомъ Фердіани доказывалъ, что постройка его моста чрезъ Вилію обойдется городу всего въ 6000 злотыхъ.

Хотя такой мостъ, по замѣчанію магистратскихъ властей, 'былъ вещью

совершенно новою, невиданною не только на Литвѣ, но и на цѣломъ свѣтѣ, и на практикѣ совершенно неиспытанною, однако же магистратъ, подчиняясь вліянію епископа и воеводы и увлекшись неотразимыми доводами итальянца о крѣпости и дешевизнѣ будущаго моста, принялъ его предложеніе. Тотчасъ ему даны были всѣ матеріалы — дерево, желѣзо на болты и потребное количество плотниковъ. Работы начались съ весны 1671 г. и продолжались все лѣто; онѣ состояли въ приготовленіи дерева и складываніи моста первоначально на берегу рѣки, для укрытія которыхъ отъ непогоды и будущей зимы былъ устроенъ особаго рода большой навѣсъ. Только позднею осенью, когда уже наступила ненастная погода, Фердіани вспомнилъ о постройкѣ на обѣихъ сторонахъ р. Вилии отпорныхъ для моста каменныхъ кладокъ. Магистратъ безъ прекословія, по его требованію, тотчасъ приступилъ къ этой работѣ, послѣдствіемъ которой скоро явились два устоя, каждый въ 15 локтей длины, 20 ширины и 18 вышины. Къ этому времени магистратъ уже успѣлъ израсходовать 5403 злота. Весною 1672 года Фердіани, измѣряя чрезъ рѣку шнуромъ возведенные минушею осенью два каменные устоя, вдругъ замѣтилъ, что тотъ изъ нихъ, который стоялъ къ городу, несоотвѣтствуетъ стоявшему на другой правой сторонѣ рѣки. По требованію его началось разрушеніе неровнаго устоя, рытіе новаго фундамента, расширеніе, возвышеніе и особенно удлинненіе его, для чего пришлось снести нѣсколько цѣнныхъ построекъ — циввицу, погреба и избы. Покончивъ съ этою работою, Фердіани заявилъ магистрату, что онъ не можетъ считать себя спокойнымъ и на счетъ другого каменнаго устоя, стоящаго на правой сторонѣ рѣки, что онъ кажется ему слишкомъ слабымъ, что по его мнѣнію не только онъ, но пожалуй и самая гора, которая оттуда поднимается вверхъ (и которая, по замѣчанію магистрата, простирается въ даль на нѣсколько миль) не выдержать тяжести моста; на этомъ основаніи по его настоянію опять начались усиленные работы по исправленію и увеличенію этого устоя, для чего потребовалось срыть даже часть самой горы. Только теперь, когда каменные устои съ той и другой стороны рѣки представляли сплошную массу, въ совокупности 60 сажень длины, 6 сажень высоты и 2½ сажени ширины, Фердіани, уже въ Августѣ мѣсяцѣ, приступилъ къ забивкѣ въ рѣкѣ свай и устройствѣ на нихъ лѣсовъ для постановки моста. Но когда лѣса эти уже всею были изготовлены, строитель вдругъ сообразилъ, что они сдѣланы на цѣлую сажень выше; пришлось спиливать сваи и перекладывать лѣса. Когда эта работа была окончена, Фердіани показалось, что устройство этихъ лѣсовъ не представляетъ достаточной прочности для противодѣйствія тяжести моста и потому, по его требованію, было приступлено къ устройству вторыхъ, низшихъ, лѣсовъ для подпоры

верхнихъ. Въ это время Фердіани, однако, не оставляла мысль и о его каменныхъ устояхъ; всѣмъ высокопоставленнымъ лицамъ, бывавшимъ въ городѣ и прїѣзжавшимъ посмотрѣть на необыкновенную постройку, или какъ его называлъ магистратъ, *волошскую инвенцію* (итальянское изобрѣтеніе), онъ все еще продолжалъ высказывать свое единственное опасеніе на счетъ непрочности этихъ устоевъ.

Собрали, наконецъ, и самый мостъ, который представилъ теперь изъ себя нѣчто гигантское, потому, что, по замѣчанію магистрата, равнялся высотѣ городскихъ костеловъ. Фердіани потребовалъ, чтобы на самой выси его еще былъ водруженъ крестъ; и это было исполнено магистратомъ. Наступилъ Декабрь мѣсяцъ, а Фердіани, не смотря на все убѣжденіе магистрата, все не торопился вынимать лѣсовъ изъ подъ новаго моста. Наступилъ и новый 1673 годъ, съ первыхъ чиселъ Января мѣсяца вдругъ настала большая оттепель; вода въ Виліи стала подниматься, явилась опасность, что ледъ скоро можетъ тронуться и тогда новому мосту будетъ конецъ. Этого опасенія, по видимому, вовсе не раздѣлялъ Фердіани; онъ не думалъ торопиться и спокойно сидѣлъ въ городѣ. Наконецъ, 10 Января, когда ему донесли, что мосту угрожаетъ неминуемая опасность, что вода поднимается чрезвычайно и сильный вѣтеръ сверху напиралъ на ледъ, онъ, весь встревоженный, примчался на берегъ рѣки и велѣлъ плотникамъ вынимать лѣса. Но лишь тѣ, взобравшись на верхніе лѣса, стали выбивать изъ подъ моста подпорные клинья, какъ мостъ вдругъ *«съ страшнымъ трескомъ и шумомъ сталъ оспадать»*, такъ что работники со страху попадали съ верхнихъ лѣсовъ на нижніе и наотрѣзъ отказались производить дальнѣйшія работы. Въ такомъ положеніи осталось дѣло до восьми часовъ вечера, когда, еще прибывшая вода вмѣстѣ съ тронувшимся льдомъ свернули съ мѣста *«всю машину вышепомянутаго моста, повѣшенную на воздухъ (in aëre) между горами и скрѣпленную лишь желѣзными болтами»*, и вмѣстѣ со всѣми лѣсами и сваями унесла по теченію, такъ что и слѣда отъ нихъ не осталось, кромѣ каменныхъ устоевъ, которые не оправдали опасеній строителя и остались на мѣстѣ и совершенно неповрежденными. Упавшій съ страшнымъ трескомъ и шумомъ въ воду мостъ имѣлъ видъ громаднаго струга, который, двигаясь внизъ, производилъ страшныя опустошенія, потому что зацѣплялъ, уничтожалъ и уносилъ съ собой все, что стояло на берегу на предмѣстьѣ Лукишкахъ, какъ-то: перевозъ, витины, барки, сложенный на берегу шляхетскій и купеческій дровяной лѣсъ. На слѣдующее утро магистратомъ были посланы возны съ городскими служителями догонять мостъ на лодкѣ; но они, доѣхавъ до Бовны и до Нѣмана нигдѣ не нашли и слѣдовъ отъ него. Такъ плачевно кончился знаменитый проектъ Фердіани, намѣревавагося построить въ Вильнѣ необыкновенный мостъ съ

щей святой римско-католической религіи, такъ и къ законной терпимости другихъ вѣроисповѣданій, что она обязана слѣдить за тѣмъ, чтобы свобода писанія и печатанія относительно основныхъ законовъ была удержана въ надлежащихъ границахъ". Замѣтивъ затѣмъ, что само собой слѣдовало бы, чтобы каждый понималъ и исполнялъ законы страны, комиссія, уже отъ своего собственнаго лица, говорить буквально слѣдующее: „При всемъ томъ комиссія полиціи вел. кн. Литовскаго не должна опускать изъ-подъ своего заботливаго наблюденія и тотъ путь, способъ, которымъ можетъ быть внесено въ общество растлѣніе нравовъ и посягано въ умахъ людей охлажденіе къ истинамъ и правиламъ религіи, что легко могло бы случиться и ввести въ сѣтя заблужденія слабѣйшіе и незрѣлые умы, еслибы *въ обществѣ свободно обращались сочиненія и книги, заключающія въ себѣ явный или прикрытый благовидною внѣшностью ядъ, порождающій растлѣніе нравовъ и отрицаніе святыхъ истинъ религіи.* Такъ какъ для наблюденія за этимъ ядомъ нужны люди зрѣлаго ума, извѣстные ученостію и добродѣтельностію, то комиссія полиціи вел. кн. Лит. не замедлила обратиться къ почтеннымъ и заботливымъ пастырямъ, управляющимъ епархіями въ вел. кн. Литов., прося ихъ предъявить комиссіи изъ своихъ епархій особъ, обладающихъ вышеозначенными качествами, съ тѣмъ, чтобы на особъ этихъ съ полнымъ довѣріемъ можно было возложить просмотръ, цензуру книгъ и сочиненій». Конечно, еслибы въ этихъ строкахъ шло дѣло объ искорененіи какихъ нибудь тлѣтворныхъ идей, опасныхъ для религіи и нравственности вообще, и если бы для искорененія этого зла были призваны всѣ лучшія силы государства, безъ различія ихъ вѣроисповѣданій, тогда, нѣтъ сомнѣнія, что рассматриваемое распоряженіе Литовской полицейской комиссіи заслужило бы только одно уваженіе потомства. Но страшно подумать о томъ, что подъ проводимымъ въ печатныхъ сочиненіяхъ ядомъ комиссія разумѣетъ не общія какія-либо тлѣтворныя безбожныя идеи, а, безъ сомнѣнія, мысли и идеи, вообще не подходящія ко взглядамъ «господствующей святой римско-католической религіи»; страшно становится при мысли о томъ, что комиссіею для искорененія указываемаго ею опаснаго зла, этого книжнаго яда, широко разливающагося въ государствѣ путемъ печати, были призваны одни только римско-католическія духовныя лица. Могли ли, спрашиваемъ, благополучно пройти чрезъ руки этихъ охранителей религіозныхъ чувствъ и общественной нравственности русскія древнія, особенно полемическаго содержанія печатныя произведенія, — сочиненія кальвинизма, оправдывающія и отстаивающія свои религіозныя основы предъ римскимъ католицизмомъ, и, наконецъ, особенно книги извѣстной аріанской ереси? Какъ-бы то ни было, но комиссіею въ настоящемъ универсалѣ предписывается, чтобы всѣ мѣстные содержатели библіотекъ, книжныхъ складовъ и типо-

графій представили вышепомянутымъ цензорамъ всѣ имѣющіяся у нихъ печатныя произведенія. Цензоры эти, разсмотрѣвъ ихъ, на тѣхъ, которыя покажутся имъ опасными, должны наложить свою печать и подвергнуть ихъ запрещенію; другія же, не заключающія въ себѣ никакого тлѣтворнаго яда, должны быть возвращены ихъ хозяевамъ. Только эти просмотрѣнныя книги позволялось имъ держать у себя, продавать и покупать. Если же кто-либо, вопреки настоящему универсалу, рѣшился бы имѣть у себя, или торговать книгами, воспрещенными настоящею цензурою, тотъ въ первый разъ долженъ былъ подвергнуться денежному взысканію въ 100 злотыхъ, а во второй тюремному заключенію. Для выполненія настоящей цензурной задачи комиссіею было избрано и назначено 35 ксендзовъ цензоровъ, а именно: четыре въ Вильнѣ, по одному въ городахъ—Трокахъ, Меречѣ, Гроднѣ, Бѣлостокѣ, Щучинѣ, Лидѣ, Ковнѣ, Слонимѣ, Браславѣ, Зельвѣ, Свислочи, Вилькомирѣ, Поневѣжѣ, Волковийскѣ, Ошмянахъ, Пренахъ, Эйшишкахъ, Ворняхъ, Россіенахъ, Тельшахъ, Шавляхъ, Шкудахъ, Каменцѣ Литовскомъ, Высокомъ Литовскомъ, по три въ Яновѣ, по два въ Брестѣ и Шерешовѣ.

II. Спротисъ.

I.

Цеховые уставы и относящіяся къ нимъ королевскія привилегіи.

1538 г. Декабря 31 дня.

Изъ книги № 5142, за 1746—1749 г., л. 1561.

1. Уставъ цеховаго скорняжскаго братства въ г. Вильнѣ.

Sabbato ante dominicam Palmarum, die vigesima nona mensis Martii, anno Domini millesimo septingentesimo quadragesimo nono. Coram actis nobilis officii consularis Vlnensis comparens personaliter admodum reverendus in Christo pater Joannes Lukianowicz, superior conventus Vlnensis o. d. B. M. ritus graeco-uniti, ad aedes S-ae Trinitatis existens, praesentes literas privilegiorum, ex actis nobilis officii magistratus Vlnensis extractorum, in rem et partem contubernii pellionum Vlnensis servientes, cum introfusius contentis ad acta obtulit, quarum literarum praemisso modo oblatarum, de verbo ad verbum rescribendo contenta, tenor est talis.

Лѣта Божого нароженъя тысяча шестьсотъ осьмого, въ пятницу, мѣсеца Юня шестого дня.

Предъ шляхетными паны бурмистры и радцы мѣста Виленскаго, того року на ратушу на справахъ будучими, постано-

вившисе обличне учтивые Денисъ Константиновичъ, а Ѳедоръ Алексѣевичъ, мѣщане и купцы мѣста Виленскаго, старшіе того року братства названого купнерскаго Виленскаго, сами зъ особъ своихъ и именемъ всея братьи того братства помененого оказали привилею своего братскаго подтверженъе привилеемъ отъ теперь намъ щасливе панующаго пана короля его милости Жикгимонта третего, жодаючи, абы до книгъ мѣсткихъ радецкихъ актыкованъ былъ. Што на прозьбу ихъ позволено есть, и такъ се въ собѣ слово отъ слова маеть.

Жикгимонтъ третій, Божою милостью король Польскій и проч. и проч. — Чинимъ знаменито симъ листомъ нашимъ всимъ вобецъ и каждому зособна, кому бы вѣдать належало. Били намъ чоломъ мѣщане мѣста нашего Виленскаго, люди закону греческаго, и покладали передъ нами привилей продка нашего, славное памяти короля его милости Стефана, на братство

ихъ кушнерское, зъ сыченьемъ вольнымъ медовъ и на певные артыкулы, для по-радку доброго въ томъ братствѣ ихъ постановленные, водлугъ давныхъ звычайъ, утвержаючи имъ, даный, и просили насъ помененные мѣщане Виленскіе, абыхмо имъ тотъ привилей продка нашего листомъ нашимъ подтвердили; што мы, чинечи на чоломъбитъе ихъ, того привилея продка нашего огледавши, велѣли есмымъ въ сесъ нашъ листъ вписати, и слово отъ слова такъ се въ собѣ маеть:

Стефанъ, Божою милостью король Польскій, великій князь Литовскій и проч. и проч. Чинимъ знаменито симъ листомъ нашимъ, хто на его посмотритъ, або чтучи его услышитъ, вивѣшнимъ и на потомъ будучимъ, кому будетъ потреба того вѣдати. Били намъ чоломъ подданные наши, мѣщане мѣста Виленского, всего братства кушнерского, и покладали передъ нами привилей светое и славное памети королей ихъ милости и великихъ князей Литовскихъ, предковъ нашихъ, Зикгмонта старого и Зикгмонта Аугуста, даные имъ на братство кушнерское, на склады братскіе, подъ которымъ обычаемъ и съ которыми артыкулы и якъ тежъ то имъ меновите и достаточно тыми привилейми утвержено, што все ширей въ тыхъ привилеяхъ есть описано, чого дей всего они уживали подле тыхъ привилеевъ отъ оныхъ мѣстъ, якъ имъ поданы, ажъ до сихъ часовъ; и били намъ чоломъ, абыхмо ласку господарскую нашу учинили, на то дали имъ нашъ листъ и тые привилея королей ихъ милости подтвердили нашимъ листомъ. Мы, ижъ звыкли завжды, яко всехъ посполите, такъ каждого зособна, подданныхъ нашихъ, при привилеяхъ и листехъ предковъ нашихъ заховати и тымъ под-

даннымъ нашимъ братству кушнерскому въ томъ ласки наше не отмовляючи, казали есмы оны привилей королей ихъ милости, перво помененые, въ сесъ нашъ листъ уписати, докладаючи въ немъ меновите вольности и свободы, водле артыкуловъ, въ томъ листѣ нашемъ ниже описаныхъ, зъ ласки наше господарское на чоломъ битъе ихъ, тому братству кушнерскому наданое, которые то привилей слово отъ слова такъ се въ собѣ мають:

Жикгмонтъ Аугустъ, Божою милостью король польскій и проч. и проч. Чинимъ знаменито симъ листомъ нашимъ, хто на его посмотреть, альбо читаючи его услышитъ, вивѣшнимъ и на потомъ будучимъ, кому будетъ потреба того вѣдати. Били намъ чоломъ подданные наши мѣщане мѣста Виленского, всего братства кушнерского, и покладали передъ нами привилей светое и славное памети короля его милости и великого князя Жикгмонта, пана отца нашего, наданные имъ на братство кушнерское, на склады братскіе, подъ которымъ обычаемъ, и съ которыми артыкулы и якъ тежъ то имъ меновите и досыть достаточно тымъ привилеемъ утвержено, то въ немъ широкими словы доложено и описано; чого дей оны всего уживали, подле того привилею отъ оныхъ мѣстъ, яко имъ наданный, ажъ до сихъ часовъ; и били намъ чоломъ, абыхмо ласку нашу господарскую учинили, на то дали имъ нашъ листъ, и тотъ привилей короля его милости подтвердили есмы нашимъ листомъ. — Мы, ижъ звыкли завжды, яко всехъ посполите, такъ и каждого зособна подданныхъ нашихъ при привилеяхъ и листехъ предковъ нашихъ заховывати, и тымъ подданнымъ нашимъ братству кушнерскому въ томъ ласки наше не отмовляючи, казали есмы оный при-

вилей короля его милости помененый въ сесь нашъ листъ вписати, который привилей слово отъ слова такъ се въ собѣ маеть:

Жикгимонтъ, Божою милостью король польскій и проч. и проч. Чинимъ знаменитомъ тымъ листомъ нашимъ, хто на него посмотреть, альбо чтучи его услышитъ, нынѣшнимъ и на потомъ будущимъ, кому будетъ потреба того вѣдати, били намъ чоломъ подданые наши, мѣщане мѣста Виленского, всего братства кушнерского о томъ, ижъ передъ тымъ нѣкоторые кушнеры Виленскіе, на име Климъ а Якубъ, зъ ивнихъ людей помочью зволили и встановили собѣ братство свое кушнерское въ томъ мѣстѣ Виленскомъ мѣти и за свой власный накладъ меды куповали и сычивали на врочистые свята, то есть ку дню светого Духа, и Миколѣ светому, ку Божому нароженью, и свѣчи восковые до церквей Божихъ завжды на тые свята давали, а оный медъ разсычонный братствомъ своимъ пивали; а потомъ яко се оное братство ихъ розмножало, тогды они особный домъ братскій въ тымъ мѣстѣ Виленскомъ справили и хотечи его добре а слушне вести и розмножити, нѣкоторые артыкулы тому братству ихъ потребные зложили и написали, которымъ се обычаемъ маеть каждый, хто кольвекъ бы до оного братства ихъ пришолъ, радити и справовати, и чимъ тежъ винный за выступы свое маеть каранъ быти; которые артыкулы вписаные у дому братскомъ они ховають, и подле нихъ се справують, и того братства своего отъ осмидесяти лѣтъ свободне и добровольне ажъ до того часу уживаючи. А врады духовные и свецкіе, и войтъ, бурмистры и радцы мѣста Виленского того имъ николи не заборо-

няли, и теперъ не боронятъ. Якожъ они выписъ тыхъ артыкуловъ, подъ печатю братства ихъ кушнерского передъ нами покладали и били намъ чоломъ, абы есьмо тоѣ братство ихъ при моцы заховали и оные артыкулы имъ, што они собѣ зложили и выписали, листомъ нашимъ имъ подтвердили. А такъ мы, выпису тыхъ артыкуловъ братства ихъ кушнерского огледавши, казали ихъ въ сёмъ нашемъ листѣ вписати, которые такъ се въ собѣ мають.

Напервей, которого году братья старшая и молодшая оного братства кушнерского собѣ старостами межи собою оберуть, тымъ мають пѣнези братскіе и весь статокъ и sprawy братскіе у моцъ подати и поручити имъ зъ порадою братскою тымъ всимъ справовати и шафовати. А такъ тымъ старостомъ рочнымъ мають ключники уставованы быти, къ послузѣ братской. А старосты годовые мають всего добра оного братства съ пильностью досмотрѣти, жебы ни въ чемъ ему шкody не было, але лѣпѣй бы се во всемъ множило. А додержавши року sprawy своее во всего того рахунокъ передъ братьею старшою и молодшою мають учинити и личбу выдати. Къ тому старосты рочные при бесѣдахъ ихъ братскихъ мають, якъ сами, такъ и презъ ключники свои пильне того смотрѣти, жебы вся братья въ оное братство вписаные и гости приходячіе въ подчтивости у дому братскомъ седѣли, словъ збытнихъ межи собою не мовили, и на столъ не влегали, и меду ихъ братского не розливали, одно бы слушне а подлугъ мѣры пили, ани которыхъ шкодъ не чинили. А пакъ ли бы се хто упивши, и якіе збытки починалъ, слова непочтивые мовилъ, або на столъ

узлегалъ, и питье розлевалъ, тогда старосты такового мають первой словы карати, а если хто упорный будетъ и отъ того се не повстанетъ, такового яко упорчивого виною братскою мають карати, чимъ братья положить. При томъ, если бы хто въ дому ихъ братскомъ ростыркъ, або зваду съ кимъ учинилъ и кому на кого жаль будетъ, таковой маеть тогожь часу речъ жаль свой старостомъ тамошнимъ обжаловать, а старосты жалобы его выслушавши, мають на завтрашний день одложить. А потомъ вся братья одного братства на завтра до дому братского вышедши, того дѣла судовнымъ обычаемъ межъ ними мають досмотрѣти, и правого передъ судомъ братскимъ обложить, а виновного виною братскою карати. А жадному въ таковыхъ се речахъ до иныхъ правъ, такъ духовныхъ, яко и свѣтскихъ, земского и мѣстского, римское вѣры и грецкое, отъ суда ихъ не отзывать, але каждый маеть право достояти передъ старостами и братьею въ томъ дому ихъ братскомъ, гдѣ се оная звада або ростыркъ кому станеть; бо таковыхъ речей передъ тымъ жадные уряды духовные и свѣтскіе николи не суживали, кромѣ завжды въ дому ихъ братскомъ справовано и сужено то бываетъ. Тежъ если бы хто въ дому ихъ братскомъ старосту зганилъ або зсоромотилъ, тогда того мають виною братскою карати; а хто бы тежъ ключника тамошнего зсоромотилъ, або вдарилъ, и таковой маеть за то виною братскою каранъ быти; такъ тежъ, если будетъ ключникъ которого коли братства старосты непослушновъ въ сыченью и зливанью и спущавью, медовъ на братство часовъ урочистыхъ сычовыхъ, и на каждый часъ коли братство ихъ бываетъ, тогда первой

за тое словы каранъ быти маеть, а если въ томъ недбалый будетъ, маеть потомъ виною братскою быти каранъ. Затѣмъ, если бы староста въ томъ братствѣ передъ братьею который выступокъ учинилъ, тогда братья старшая и молодшая словы мають его карати; а пакъли вины годеень былъ, мають его виною братскою карати. Лечъ которые бы люди духовные якого кольвекъ стану римское вѣры и грецкое, будучи вписанные въ тое ихъ братство, хотябы тежъ невписанные, до одного братства ихъ приходили, прошенные, а кого на свою учту, або се хто на день закупить хочети меду ихъ братского напiti и бесѣду зъ братьею мѣти, и придало бы се ему съ кимъ въ томъ ихъ братствѣ ростыркъ, або зваду почати, тогда о тыхъ дѣлахъ таковыя духовные люди, яко римское вѣры до князя бискупа, а грецкое до митрополита и до владниковъ ихъ, якъ вписанные, такъ и невписанные въ братство, не мають се отъ судовъ ихъ отзывать, ани жадное помочи зъ урядовъ своихъ на то собѣ брати, одно мусить въ томъ братствѣ каждому права достояти, и разсудку ихъ братского послушенъ быти. Дале, естли бы который шляхтичъ, або дворянинъ и иншій обчій чоловикъ, невписанный, до того братства ихъ пришло, хочети братскую бесѣду межъ ними мѣти, и на день ку трунку ихъ братскому се закупить, альбо отъ кого на честь будетъ прошонъ, таковой не маеть мѣстцемъ узгоржати, але гдѣ се придасть, тамъ маеть сидѣти. А старосты, знаючи каждого по стану мѣстце имъ давати мають. А зъ бронеми жадными до свѣтлицы братское никто не маеть ходити, ани слуги за паномъ своимъ, одно тые мають у свѣтлицы братской безъ брони сидѣти, которые ся у

медь ихъ братскій укупують. Тежъ если бы который братъ ихъ вписный хотѣлъ азъ того братства ихъ у иншое братство пойти, тогда се маєтъ старостомъ и братіи оповѣдати и выписъ въ реестру ихъ взяти. А пакъ ли будетъ у реестрѣ братства ихъ именемъ описанъ стояти, ани дей братство будетъ полнити, такового они собѣ за брата мѣти не мають, и по смерти его тыхъ потребъ, што на погребѣ тѣла прислухаютъ, въ братства своего не мають давати. При тымъ, естли бы который чоловѣкъ, у братство ихъ уписный, змеръ, тогда мають они на погребѣ его оксамить и свѣчи братскіе давати, сами тѣло его провадити.—Затымъ они установили: Ижъ которые кольвекъ гости до дому ихъ братского придутъ, хочечи межи братьею бесѣду мѣти, тогда жаденъ зъ нихъ не маєтъ ніякихъ збытнихъ а непотребныхъ речей тамъ мовити, ани въ которыхъ своихъ потребахъ розмовляти, одно учтиве маєтъ седѣти и старостамъ послушеньство мѣти. А бурмистры и радцы мѣста Виленского, римское и грецкое стороны, не мають нѣкоторыхъ людей, у братство ихъ уписанныхъ, до своихъ братствъ на послугу собѣ брати и братству ихъ ущипку и переказы тымъ чинити, бо кожное братство особныхъ слугъ зъ своего братства обираетъ и для послугъ своихъ ховаетъ. Прото, гдыжъ се тое братство ихъ кушнерское отъ давнихъ часовъ въ мѣстѣ Виленскомъ уфундовало и розмножило, и теперь они его добровольне уживаютъ и водле тыхъ артыкуловъ вышей мененыхъ завжды се радятъ и справуютъ, а врадъ мѣстскій и того имъ при бытности нашей въ тамошнемъ паньствѣ великомъ князствѣ Литовскомъ николи неборонилъ, ани се въ то уступовалъ, мы, зъ ласки наше, на

чоломъ битъе ихъ то учинили, на то дали имъ сесь нашъ листъ, нехай они того братства кушнерского свободне и добровольне уживаютъ, подле давного обычаю, нижли безъ шкоды наше и безъ нарушенъ правъ и вольности владу нашего мѣста Виленского. А на твердость того и печать нашу казали есьмо привѣсити къ сему нашему листу. Писанъ у Краковѣ, подъ лѣта Божого нароженъя тысяча пятьсотъ тридцать осьмого року, мѣсеца Декабра тридцать первого дня, индыкта второгонадцать.

Подписъ руки господарской короля его милости Жикгмонта. Михайло писарь, державца Кормяловскій и Штокликскій. Зъ ласки наше господарское и на чоломъ битъе оныхъ подданныхъ нашихъ мѣщанъ Виленскихъ братства кушнерского то есьмо учинили, тотъ привилей короля его милости, пана отца нашего, въ семъ листѣ выobraжоный, во всехъ речахъ и артикулахъ въ немъ описанныхъ, въ моды зоставуючи, подтверждаемъ имъ симъ нашимъ листомъ; нехай они на вси потомные часы того братства своего кушнерского свободне и добровольне уживаютъ подле давного обычаю во всемъ по тому, яко въ томъ привилею короля его милости поменено и описано, нижли безъ шкоды наше и безъ нарушенъ правъ и вольностей владу мѣста нашего Виленского; а на твердость того и печать нашу казали есьмо привѣсити къ сему нашему листу. Писанъ у Вильни, лѣта Божого нароженъя тысяча пятьсотъ шестидесять первого, мѣсяца Аугуста пятого дня.

А такъ мы господарь, зъ ласки наше господарское, казали есьмо въ томъ листѣ нашемъ свободы и вольности наше братству кушнерскому, отъ насъ господара наданые, меновите описати и доложити

тыми словы. Напервей, ижъ въ томъ братствѣ кушнерскомъ подлугъ звыклости за-
становенья ихъ всея братии запасы за
власный накладъ купуючи, мають они сы-
тыти на врочистые свята шесть кротъ до
року, то есть: ку дню светого Духа, ку
павиѣ Маріи и Покрову, и Миколѣ све-
тому, ку Божому вароженью и Великодню,
и тотъ медъ сходитисе у каждое свято, въ
верху помененое, по три дни братствомъ пи-
ти, по чому старосты роковые на тотъ часъ
устанавливать. И если бы за тые три дни
оного меду ку которомужъ кольвекъ святу
розсичоного не выпили, тогда остатокъ
того меду и по тыхъ трехъ днехъ вольно
имъ въ дому братского за пѣнези выдати,
а зато капицны, што одъ корчомъ по-
сполитыхъ въ рокъ по конѣ грошей бы-
ваетъ давано. И помѣрного отъ медницъ
никоторого чопового не повинни давати ни-
коли, кгдажъ они съ того дому братского
свѣчи до церквей Божихъ въ каждый рокъ
вставичне дають, такъ тежъ шпитали теп-
ломъ и людей въ нихъ мѣшкающихъ убо-
гихъ впелякого стану выживеньемъ опа-
труютъ. Ку тому тежъ въ томъ дому ихъ
братскомъ впелякій гость господою, такъ
при бытности нашей господарской, яко и
въ небытности нашей, стояти не маеть,
ани зъ ураду въ томъ дому ихъ братскомъ
никому господа не маеть быти давана,
ани записована. Якожъ на чоломбитье
оныхъ подданныхъ нашихъ мѣщанъ Ви-
ленскихъ братства кушнерского то есмы
учинили: тые привилея королей ихъ ми-
лости, предковъ нашихъ, въ семъ листѣ
выображонные, во всехъ речахъ и артыку-
лахъ въ немъ описанныхъ, и то, што есмы
особливе въ семъ привилею нашоу
зъ ласки наше, бачечи ихъ быти не ма-
лые наклады, придали, яко се звышъ въ

томъ подтверженью нашоу меновите опи-
сано, въ mocy зоставуючи, подтверждаемъ
симъ нашимъ листомъ; нехай они во
всемъ по тому, яко въ томъ листѣ на-
шоу поменено и описано, на вси потом-
ные часы того братства своего кушнер-
ского свободне и добровольне уживають.
На што дали есмы сесь нашъ листъ
зъ подписомъ руки нашею господарскою, а
на твердость до того печать нашу казали
есмы привѣсити къ сему нашоу листу.
Писанъ у Вильни, лѣта Божого вароженья
тысеча пятьсотъ осьмдесятъ второго, мѣсе-
ца Февраля двадцать четвертого дня. У
того листу печать в. к. Л. привѣсиса и
подпись руки его королевской милости
тыми словы: *Stephanus rex*, и подпись
руки писарское: *Левъ Сацѣга*, писарь. Ко-
торый привилей предка нашего, въ сесь
нашъ листъ вписанный, видечи мы слухный
и ни въ чомъ ненарушонный, во всехъ пунк-
тахъ и артыкулахъ при mocy оставуемъ,
и симъ листомъ нашимъ на вѣчность ствер-
жаемъ. А ижъ тежъ доносили до насъ
прозьбы свои звышъ менованные подданные
наши братства кушнерского въ тыхъ ре-
чахъ ниже описанныхъ, то есть: ижъ штожъ
въ привилею предка нашего короля его
милости Стефана описано есть около вы-
данья меду, чого бы по которомъ святѣ не
выпили за три дни, а зостало бы се што
кольвекъ, тогда вольно то имъ есть вы-
дати за пѣнези кромъ впелякое переказы;
а вѣдь же въ томъ артыкулѣ зъ стороны
чопового ніякое зменки не было, тогда
показали намъ декретъ предка нашего
короля его милости Стефана, которымъ
ихъ водлугъ давного звычайу заховуючи
отъ даванья чопового, такъ яко иныѣ брат-
ства мѣста Виленского вольнымъ ихъ учи-
нити рачилъ. Прото мы господаръ за чо-

ломбитьемъ ихъ, водлугъ давного звичаю и декрету продка нашего, заховуючи одъ даванья того чопового вольными чинимъ. А яжъ тежъ суть межи ними лѣкаторые непослушныя въ братствѣ, тогда они на таковыхъ вси спольно межи собою возстановили: Если бы хто зъ братьи уписное, для какое кольвекъ потребы будучи обосланнымъ очевисто одъ старость рочныхъ, до братства не прибылъ, повиненъ будетъ таковой вины дать въ братствѣ фунтъ воску за каждый разъ выступу своего, который воскъ оборочанъ будетъ до церкви на свѣчи. И на то есьмо помененымъ подданнымъ нашимъ, мѣщаномъ Виленскимъ, братства кушнерского, людемъ закону греческого, дали сесь нашъ листъ зъ подписомъ руки нашею господарское, до которого на твердость и печать нашу привѣсити есьмо казали. Писанъ у Варшавѣ, на соймѣ валь-

номъ, лѣта Божого нароженья тысяча пятьсотъ девятьдесятого, мѣсеца Апрѣля четырнадцатого дня. У того привилею печать привѣсистая великого князства Литовского и подписъ руки его королевское милости тыми словы: Sigismundus rex, и подписъ руки писара его королев. милости тыми словы: Ярошъ Воловичъ, писарь. А по вписанью до книгъ мѣстскихъ радецкихъ Виленскихъ тотъ привилей самъ оригиналь братству пререченому кушнерскому есть отданъ.

Apud quas literas privilegiorum, praemisso modo oblatae, subscriptio manus notarii circa sigillum est talis: Выписъ зъ книгъ шляхетныхъ пановъ бурмистровъ и радецъ мѣста Виленского мр. Quae praesentes literae privilegiorum, praemisso modo oblatae, sunt actis nobilis officii consularis Vilmensis inscriptae.

1584 г. Мая 30 дня.

Изъ книги № 5109, за 1511—1654 г., л. 30.

2. Декретъ короля Стефана и листъ Сигизмунда III о невзираніи чопового съ Виленскаго кожемяцаго братства.

Feria quarta die decima septima Julii, anno Domini 1619. Coram actis officii nobilis consularis Vilmensis personaliter comparentes honesti Matys Iurgiewicz, Pawel Mieszkoduris — seniores contubernii cerdonum, obtulerunt decretum piae memoriae serenissimi olim Stephani et literas serenissimi Sigismundi tertii, ad praesens

nobis feliciter dominantis, regum Poloniae et magnorum ducum Lithuaniae, in omnibus salva et illaesa, actis iisdem inscribi, quarum series, et primo quidem decreti, talis est, uti sequitur de verbo ad verbum.

Стефанъ третій (sic), Божью милостью король Польскій, великій князь Литовскій, и проч. и проч. Смотрѣли есьмо тоє справы

зъ ихъ милостью паны радами нашими, на тотъ часъ при насъ господарѣ будущими, ижъ што за отосланьемъ отъ владу иѣскаго Виленскаго въ року теперешнемъ тысяча пятьсотъ осьмдесятъ четвертомъ, въ пятницупутретье недѣли по Великодню, до насъ господаря жалобою дворенина нашего Войтеха Хибицкаго для дойзрѣнья податковъ чоповыхъ, на сеймѣ вальномъ Варшавскомъ въ року тысяча пятьсотъ осьмдесятъ уфаленый арендару нашему Лукашу Мамоничу, отъ насъ господаря приданого, на старость братства въ мѣстѣ нашомъ Виленскомъ кожемяцкого закону (sic) закону римского о неплаченъе податку чопового за три года приналыхъ, менечи быть ку шкодѣ аренды Лукаша Мамонича, до скарбу нашего, съ того брацтва вышей помененого, чого себѣ шаповалъ шкодъ яко на триста золотыхъ польскихъ. Ино ставши очевисто передъ нами господаремъ съ того вышей помененого братства умоцованные Мартинъ Ляховичъ а Петръ Янковичъ, при бытности очевисто передъ нами стороны поведовое арендара чопового, Лукаша Мамонича, покладали передъ нами господаремъ привилія предковъ нашихъ славное памети ихъ милостей королей польскихъ и великихъ князей Литовскихъ, также и подтверженья наши господарскіе на тые вольности, имъ одъ предковъ нашихъ наданы, въ которыхъ описано есть: ижъ имъ въ томъ брацтвѣ, верху помененомъ, въ каждомъ году на певные и урочистые свята и празники вольно мѣти, сытити и по три дни на кождое свято збираючися и радечи о опатрѣнью костела Божого и кляштору панны Маріи заложенъя светого Франтишка, пити; а штобы по трехъ дняхъ меду разсычного въ брацтвѣ оставало, то имъ вольно зъ дому

брацкого за пѣнези выдать; а къ тому водлугъ повинности стародавное костель Божій и кляшторъ опатровати, также на выхованье и выживенье убогихъ людей и змерлыхъ до проваженья до гробовъ оборочати мають, а отъ того намъ господару и до скарбу нашего ничого давати, также капчизны побору чопового платити не повинни, и просили насъ господаря звышъ менованные подданные наши, абыхмо ихъ при тыхъ вольностяхъ и привиліяхъ, одъ предковъ нашихъ и одъ насъ господаря имъ наданныхъ, зоставили и отъ того плаченъя чопового вольныхъ учинили. А такъ мы господарь, намовившися въ томъ достатечне зъ ихъ милостью паны радами нашими, также всихъ привиліевъ королей ихъ милостей Польскихъ и великихъ князей Литовскихъ, предковъ нашихъ, и подтверженья наши одъ помененныхъ умоцованныхъ брацтва кожемяцкого закону римского, передъ нами господаремъ покладанныхъ, огледавши, а бачечи то, ижъ одъ давныхъ лѣтъ за наданьемъ имъ такое вольности въ брацтвѣ своимъ на свята урочистые и празники меду сытечи, воскъ на свѣчи до костеловъ Божихъ огдають, также што по троухъ дняхъ меду за пѣнези выдають не ку пожитку своему, але на побожные и милосердные вышей помененные учинки обрацають; тогды ни въ чемъ не нарушаючи вольности и привиліевъ ихъ, одъ предковъ нашихъ и отъ насъ господаря имъ наданныхъ, звлаща ижъ прошлыхъ лѣтъ поборцы наши и тежъ арендари и инные того чопового не брали, а теперешній арендаръ Лукашъ Мамоничъ, подъ тымъ же способомъ, а не инымъ ани большимъ туо аренду одержалъ, тогды мы симъ вырокомъ сказуемъ, ижъ не можетъ теперешній арендаръ болѣй выте-

гати надъ то, что первіе поборцы и арендари брали; про то мы тое все брацтво въ мѣстѣ нашомъ Вилонскомъ, вышей помененое, отъ плаченъя того чопового вольнымъ чинимъ. На што и сесь декретъ съ подписомъ руки вашео господарское и зъ нашою печатью тому всему звышъ помененому братству выдати есьмо велѣли. Писанъ у Городнѣ, лѣта Божого нароженъя тысяча пятьсотъ осьмдесять четвертого, мѣсеца Мая тридцатого дня. *Sequitur subscriptio manus huiusmodi: Stephanus rex. Deinde sigilli maiestatis illius appressio sub sigillo subscriptio talis: Венцлавъ Акгрыца — писарь. Literarum autem sacrae regiae maiestatis domini nostri clementissimi talis est, uti sequitur tenor de verbo ad verbum:*

Жигимонтъ третій, Божью милостью король Польскій и проч. Поборцы повѣту Вилонского, секретару нашему урожоному, Яну Чажу и арендару отъ него на тотъ часъ въ мѣстѣ нашомъ Виленьскомъ податковъ чоповыхъ Яну Ваврецкому. Билъ намъ чоломъ подданный нашъ мѣста Виленьского зъ брацтва кожемяцского закону римского Янъ Петровичъ Сапутъ и повѣдиль передъ нами, ижъ дей вы податковъ чоповыхъ отъ сыченъя меду пресного, водлугъ увиверсалу, на сеймѣ вальномъ Варшавскомъ въ року прошломъ осьмдесять девятомъ уфаленого, съ того брацтва кожемяцского домагаетеся. и тотъ податокъ мѣти хотите, а о привилія, одъ продковъ нашихъ королей ихъ милости польскихъ и великихъ князей Литовскихъ и отъ насъ самыхъ на вызволенъе отъ плаченъя податковъ чоповыхъ на тое брацтво наданныхъ, у себѣ быти мѣнить, якожъ въ року

прошломъ осьмдесять четвертомъ, мѣсеца Мая тридцать первого дня, у Городнѣ, за приточеньемъ передъ судъ продка нашего короля его милости Стефана за поперавъемъ правнымъ на ончасъ дворенина его королевской милости Лукаша Мамонича приданого, противъ умоцованому того помененого брацтва черезъ декретъ его милости одъ плаченъя податковъ чоповыхъ тое брацтво вызволено есть. Про то и теперъ некоторые ихъ милость рада, врадники и послове земскіе великого князства Литовского, на тотъ часъ при насъ господару на сеймѣ вальномъ въ Варшавѣ будучіе, о причинѣ о то намъ жодали, а ижъ водлугъ повинности нашео мы господаръ кожного при вольностяхъ одъ продковъ нашихъ ховать есьмо звыкли, протом и тое брацтво кожемяцкое при ихъ вольностяхъ заховали есьмо; а такъ хочемъ мѣти и приказуемъ вамъ, абы есте тыхъ податковъ чоповыхъ зъ стороны того помененого брацтва не вытегали и трудности въ тымъ некоторое не задавали, але ве вшемъ водлугъ вольностей и привилеевъ тому брацству наданныхъ и сего листу нашего спокойне заховали; вѣдь же, штобы надъ чотыри кроти до року, яко въ привилею ихъ тежъ списано, меду сытити, одъ того тотъ податокъ чоповый съ того брацтва платить мають конечно. Писанъ у Варшавѣ, лѣта Божого нароженъя тысяча пятьсотъ деветьдесятого, мѣсеца Апрѣля сегого дня. *Sequitur subscriptio manus huiusmodi: Sigismundus rex. Deinde sigilli appressio, sub sigillo subscriptio talis: Потеѣ Война — писарь. Quae quidem literae sacrae regiae maiestatis actis officii sunt consignatae.*

1584 г. Мая 31 дня.

Изъ книги № 5142, за 1746—1749 г., л. 1808.

3. Декретъ короля Стефана Баторіи о невзиманіи чоповаго съ Виленскихъ русскихъ братствъ: Бурмистровскаго и радецкаго, купческаго, кожемятнаго, шапочвичьяго и Роскаго за продажу меду.

Sabbatho ante dominicam Palmarum, die vigesima nona mensis Martii, anno Domini millesimo septingentesimo quadragesimo nono. Coram actis nobilis officii consularis Vlnensis, comparens personaliter admodum rndus in Christo pater Joannes Lukianowicz, superior conventus Vlnensis ordinis divi Basilii magni ritus graeco-uniti, ad aedes sanctissimae Trinitatis existens, praesentes literas decreti serenissimi Stephani, regis Poloniae et magni ducis Lithvaniae inter confraternitates ritus graeco-unitorum inferius expraessas, et inter g. dominum Lucam Mamonicz, administratorem thesauri m. d. L. lati cum introfusius contentis ad acta obtulit, quarum literarum, praemisso modo oblatarum, de verbo ad verbum rescribendo contenta, tenor est talis.

Стефанъ, Божю милостію король Польскій, великій князь Литовскій и проч. и проч. Смотрѣли есмы тоє справы зъ ихъ милостію паны радами нашими, на тотъ часъ при насъ господару. будучими: иже што за отосланьемъ отъ врану мѣстекое Виленскаго въ року теперешнемъ. тысяча. пятьсотъ осьмьдесятъ четвертомъ, въ пятницу третее недѣли по Великодню до насъ господара за жалобою дворенина нашего

Войтеха Хибицкого для доизренья податковъ чоповыхъ, на соймѣ вальномъ Варшавскомъ въ року тысяча пятьсотъ осьмьдесятъ ухваленыхъ, арендару нашему Лукашу Мамоничу одъ насъ господара приданого, на старостъ братствъ въ мѣстѣ нашомъ Виленскомъ бурмистровскаго и радецкого, купецкаго, кожемяцкого, кушнерскаго и Роскаго русскихъ, о неплаченье податку чоповаго за три годы прошлыхъ, менечи быти ку шкодѣ аренды Лукаша Мамонича и скарбу нашему зъ тыхъ всихъ братствъ выжей помененыхъ, чого собѣ шацовалъ шеодъ яко на шестьсотъ золотыхъ польскихъ. Ино ставши очевисто передъ нами господаремъ зъ тыхъ вышей помененыхъ братствъ старостове и умоцованные, то есть: зъ брацтва бурмистровскаго и радецкого Иванъ Андреевичъ Куріанъ, писарь мѣсткій русскій, купецкаго, кожемяцкого Иванъ Григоровичъ Бѣлоустъ, зъ брацтва кушнерскаго Иванъ Андреевичъ, а зъ Роскаго брацтва Григорей Федоровичъ, при бытности очевисто передъ нами стороны цогодовое арендара чоповаго. Лукаша Мамонича, покладали передъ нами господаремъ привилея продковъ нашихъ славное памяти ихъ милости королей польскихъ и великихъ князей

Литовскихъ—Жикгимонта первого, и Жикгимонта Августа, также и подтверженья наши господарскіе на тые вольности имъ одъ предковъ нашихъ поданы, въ которыхъ описано есть, ижъ имъ всимъ брацтвомъ верху мененымъ въ каждомъ году на певныя и урочистые свята и праздники вольно въ тыхъ брацтвахъ меду сытити и по три дни на каждое свято збираючисе и радечи о потребахъ церквей Божихъ и шпиталевъ тотъ медъ пити, а што бы по трехъ дняхъ меду розсычного въ брацтвахъ оставало, то имъ вольно изъ домовъ братскихъ за пѣнеси выдати, зъ которого меду розсычного воскъ на свѣчи до церквей Божихъ отдавати, а къ тому водлугъ повинности стародавнее церкви Божіи и шпитали будовати и опатровати, также на выхованье и выживенье убогихъ людей и змерлыхъ до проваженья до гробовъ оборочати мають, а одъ того намъ господару до скарбу нашего ничого давати, также побору чопового платити не повинни. И просили насъ господара звышъ именованные подданые наши, абыхмо ихъ при тыхъ вольностяхъ и привилеяхъ, одъ предковъ нашихъ и отъ насъ господара имъ наданныхъ, zostавили, и одъ того плаченья чопового вольныхъ учинили. А такъ мы господаръ, намовившися въ томъ достатечне зъ ихъ милостию паны радами нашими, также всехъ привилеевъ королей ихъ милости польскихъ и великихъ князей Литовскихъ, предковъ нашихъ, и подтверженья и наданья нашего одъ помененыхъ старость и умопованыхъ брацвъ мѣста нашего Виленского передъ нами господаремъ покладаныхъ, огледавши, а

бачечи то, ижъ отъ давныхъ лѣтъ за наданьемъ имъ таковое вольности въ братствахъ своихъ на свята урочистые и праздники меду сытечи, и воскъ на свѣчи до церквей Божихъ отдають, также што по трехъ дняхъ меду за пѣнеси выдають, не ку пожитку своему, але на побожные и милосердые вышей помененные учинки оборочають, тогды ни въ чимъ ненарушаючи вольности и привилеевъ ихъ, одъ насъ господара имъ наданныхъ, залаща, ижъ прошлыхъ лѣтъ, поборцы наши и тежъ арендаръ и иныіе того чопового не брали, а теперешній арендаръ Лукашъ Мамовичъ подъ тымъ же способомъ, а не инымъ, ани большимъ тую аренду одержалъ, тогды мы симъ вырокомъ нашимъ сказуемъ, ижъ не можетъ и теперешній арендаръ болѣй вытегати надъ то, чого першіе поборцы и арендары не брали, ани вытегивали. Про то мы все тые братства въ мѣстѣ нашемъ Виленскомъ вышъ помененные одъ плаченья того чопового вольныхъ чинимъ. На што и сесь декретъ зъ подписомъ руки наше господарское зъ нашою печатью тымъ всимъ звышъ именованнымъ братствомъ выдать есьмо велѣди. Писанъ у Городнѣ, лѣта Божого нароженья тысяча пятьсотъ осьмьдесятъ четвертого, мѣсеца Мая тридцать первого дня.

Apud quas literas decreti, praemisso modo oblatae, subscriptiones manuum tam ipsius serenissimi regis, quam et illustrissimi domini notarii circa sigillum m. d. Lit. sunt tales: Stephanus rex; Węclaw Agrypa, pisar, mp. Quae praesentes Literae oblatae.

1597 г. Ноября 6 дня.

Изъ книги № 5142, за 1746—1749 г., л. 1810.

4. Декретъ короля Сигизмунда III о невзяваніи чоповаго съ Виленскихъ русскихъ братствъ: Бурмистровскаго, радецкаго, купеческаго, кожемятнаго, сапожничьяго и Роскаго за продажу меду.

По жалобѣ сборщиковъ чоповаго шеляжнаго на Виленскія братства, что они отказываются вносить установленныя сеймомъ пошлыны съ медоваренья, въ королевскомъ судѣ разсматривались подробности этого дѣла. Оказалось, что братства получивши привилегію на свободное медовареніе еще отъ Сигизмунда стараго, не платили пошлынъ въ теченіи послѣдующихъ царствованій, такъ какъ

воскъ отъ медоваренья отдается церквамъ, а сами братства въ торжественные дни, когда пьютъ медъ, то разсуждаютъ о состояніи церквей, госпиталей и своихъ братскихъ дѣлахъ, что имѣетъ весьма важное значеніе для общественной жизни. Вслѣдствіе чего и король Сигизмундъ III освобождаетъ братства отъ чоповыхъ пошлынъ.

Sabbatho ante dominicam Palmarum, die vigesima nona mensis Martii, anno Domini millesimo septingentesimo quadragesimo nono. Coram actis nobilis officii consularis Vlnensis, comparens personaliter admodum reverendus in Christo pater Ioannes Lukianowicz, superior conventus Vlnensis o. d. B. M. ritus graeco-uniti ad aedes sanctissimae Trinitatis, praesentes literas decreti serenissimi Sigismundi tertii, regis Poloniae et M. D. L., in rem et partem confraternitatum ritus graeco-unitorum intus expressarum servientes, cum introfusus contentis ad acta obtulit, quarum literarum, praemisso modo oblatarum, de verbo ad verbum rescribendo contenta, tenor est talis.

Жикгимонтъ третій, Божю милостью король польскій, великій князь Литовскій и проч. и проч. Ознаймуемъ симъ листомъ нашимъ, ижъ што припозвани были передъ

насъ мандаты нашими братства мѣста нашего въ вел. кн. Литовскомъ столечного Виленского бурмистровское, радецкое, купецкое, кожемяцкое, кушнерское и Роское рускіе на попиранье инстыгатора нашего о то: Ижъ дей они, щитечисе якимись вольностями своими, чоповаго, въ году тысяча пятьсотъ девятьдесятъ пятомъ на соймѣ Краковскихъ ухваленного, зъ тыхъ брацтвъ вышей помененыхъ до поборцы отдавати не хочуть; ино на року, за высьемъ лимитациі въ той справѣ, у суду нашего припаломъ, умоцованый мѣста Виленского шляхетный Адрианъ Вирбицкій, именемъ всихъ чотырохъ помененыхъ брацтвъ, за моцою зуполною вѣдлугъ права, до тоє справы собѣ даною справуючисе, на жалобу и речъ въ мандатехъ описаную, повѣдилъ, же дей тые вси позваные брацтва въ мѣстѣ нашемъ Виленскомъ ніякого чоповаго, ани побору до скарбу нашего одъ сыченья ме-

ду зъ брацтва своихъ николи не платили и теперь платити не повинни,—а то для того, же дей привилей предковъ нашихъ, королей ихъ милости польскихъ, Жикгимонта первшаго, Жикгимонта Августа, и Стефана, также и подтверженья наши на то у себе мають, которыми позволено и даровано имъ есть на певные урочистые свята и праздники въ каждомъ году меды сытити и збераючи се о потребахъ церквей Божихъ, шпиталевъ и ивныхъ потребъ брацкихъ радети и тотъ медъ пити, а штобы по трехъ дняхъ того меду розсычюного зостало, зъ домовъ братскихъ за пѣнези выдати, а зъ того зась они воскъ до церквей Божихъ, а пѣнези за медъ на будованье церквей, шпиталевъ, выживсенье и опатрованье людей убогихъ оборочають, про то тежъ взглядомъ того одъ поборовъ и чопового вызволени суть; якожъ, гды дей они также о неплаченье чопового за короля его милости Стефана зъ скарбу нашего позвани были, и на онъ часъ тымижъ се правы, привилеями предковъ нашихъ вольностями своими защитили, зачимъ при нихъ заховани, а одъ плаченья чоповыхъ поборовъ вызволени суть, чого декретомъ предка нашего короля его милости Стефана, подъ датою у Городнѣ году осьмдесять четвертого, зъ подписомъ руки и зъ печатью его королевской ми-

лости в. к. Л. доводилъ, а затымъ одъ мандатовъ и жалобы скарбу нашего въ нихъ описаное вольности просилъ. Мы господарь, черезъ паны рады и вradники наши, на справы судовые одъ насъ высажовые, тое справы прослухавши, а въ декретъ предка нашего короля его милости Стефана, которымъ права, привилей и вольности тымъ братствомъ на вызволенье зъ плаченья чопового побору одъ предковъ нашихъ наданые ствердити и при нихъ заховати рачилъ, вгленувши, право и вольности тыхъ брацтва одъ плаченья чопового побору, доброе, слушное быти узнаваемъ, и ни въ чомъ его не нарушаючи, симъ вырокомъ нашимъ ствержаемъ, отъ мандатовъ и речи въ нихъ описаное вѣчне вольныхъ чинимъ, што про паметъ до книгъ канцелярии нашею есть записано. Писанъ въ Варшавѣ, лѣта Божого нарoженья тысяча пятьсотъ девятьдесять сегого, мѣсеца Ноямбра шостого дня, зъ которыхъ и сесь вырокъ зъ печатью нашею помеченымъ всемъ братствомъ есть выданъ.

Apud quas literas decreti subscriptiones manuum circa sigillum m. d. L. sequuntur tales: (Gabryel Woyna) Габріель Война, подканцлерый великого князства Литовского; Ярошъ Воловичъ, писарь. Скориговаль Верлецкий. Quae praesentes literae decreti oblatae.

1603 г. Марта 7 дня.

Изъ книги № 5157, за 1774—1779 г., л. 935.

5. Краковскій уставъ цеха оружейниковъ, принятый въ руководство Виленскими оружейниками.

Мастера оружейническаго цеха должны собираться у главнаго старшины для выбора старшинъ новыхъ и выслушанія отчета; сроки могутъ быть годичные или двухгодичные, смотря по назначенію; при выборахъ долженъ сохраняться слѣдующій порядокъ: всѣ цеховне должны раздѣлиться на двѣ части, каждая часть должна избирать своего кандидата, затѣмъ назвать его по имени; главнымъ старшиной признается тотъ, который считается старшимъ въ цехѣ; кандидаты, отказавшіеся отъ старшинства безъ особыхъ причинъ, должны заплатить 5 злотыхъ штрафу; отказавшись имѣютъ право только исполнявшіе эту должность; лица, желающіе получить званіе мастера, должны увѣдомить объ этомъ чрезъ 2-хъ цеховыхъ старшину и работать у цеховыхъ мастеровъ въ теченіи года на своемъ издѣвленіи и представить слѣдующія пробныя работы: приготовить двѣ ложки, украшенныя разными узорами изъ перламута и разноцвѣтныхъ костей, двѣ пары замковъ и два ствола и собрать два ружья — охотничье и для прицѣльной стрѣльбы; когда работы будутъ признаны удовлетворительными, то претендентъ долженъ еще устроить приличное угощеніе цехмистра и затѣмъ принимается въ члены оружей-

наго цеха; дѣти мастеровъ, жены и дочери, а равно и товарищи женящіеся на нихъ, пользуются льготами по отношенію къ пробнымъ работамъ, но по отношенію къ угощенію остаются на общихъ основаніяхъ; товарищи и ученики, оскорбившіе своихъ мастеровъ, подвергаются изнисканію въ 1 камень воску; точно также подвергаются этому штрафу и мастера, мѣшающіе другъ другу въ работѣ и торговлѣ, ходящіе по дворамъ и навязывающіе свои издѣлія покупателямъ; работы для оружейниковъ вычислены слѣдующія: приготовленіе стволовъ, ложъ, замковъ, оправъ въ золото, серебро и жость, покраска стволовъ и ложъ, передѣлка ружей, смотря по модѣ; купцамъ строго воспрещается торговать ружьями мѣстнаго издѣлія и прикладомъ, кромѣ оружія иностраннаго; также точно воспрещается и лицамъ постороннимъ заниматься оружейнической работой, подѣ страхомъ штрафа и конфискаціи работы; обѣдѣвшіе мастера и товарищи въ случаѣ смерти получаютъ вспомошествованіе отъ цеха; на похоронахъ должны всѣ принимать участіе, подѣ страхомъ изнисканія штрафа; вообще цеховое братство должно молиться 4 раза въ годъ за своихъ умершихъ членовъ.

Sabatho, die decima mensis Octobris, anno Domini millesimo septingentesimo septuagesimo octavo.

Coram nobili officio consulari Vilnensi comparendo personaliter g. d. Felix Abramowski—patronus causarum, praesentes literas articulorum sive ordinationis contu-

bernio bombardariorum Cracoviensium, parato scripto praeconceptas, cum introfusus contentis ad acta obtulit, quarum literarum, praemisso modo ad acta oblatarum, de verbo ad verbum rescribendo, contenta thenor sequitur talis:

Nos consules civitatis Cracoviae uni-

versis etsingulis, quorum interest, praesentes inspecturis et lecturis, notum facimus, famatos Joannem Orłowski et Melchiorum Lothar — seniores bombardariorum, cives Cracovienses, animadvertentes sibi viatus aquirendi rationem per invasionem serificum, in exercitium artis suae bombardariae, praeripi, jam ab aliquot annis, in animum induxisse, se a contubernio serifabrorum et horrologicae artis magistrorum, sejungere, atque contubernium seorsivum (unius enim contubernii legibus et regulis hactenus dirigebantur), ut constituatur curam adhibere, illudque propositum suum ad effectum deducere volentes, ad officium nostrum consulare serifices citasse, atque se ab illis separari petisse. Nos inhaerendo consuetudini antiquae, tum et privilegio praefatorum serificum considerato, adinveneramus, ut eaedem partes, juxta antiquas consuetudines privilegiaque sese conservando, aequanimiter et fraterne rationes suas agant, sacra demum regia majestas, dominus noster clementissimus, (illuc enim per viam appellationis, hoc in negotio sese memorati bombardarii contulerant, eosdem separandos esse duxit, et contubernium illis bombardariis, videlicet seorsivum concedere illudque ex usu et utilitate civilitatis instituere, ac denique articulos artis eorum, bonum ordinem concernentes, adinstar aliorum contuberniorum, eis praescribere, decreto suo nobis demandare, dignata est. Qua propter nos, et decreto sacrae regiae maiestatis non illibenter morem gerentes, et petitos dictorum bombardariorum, ab aequitate non alienis, annuentes, contubernium seorsivum ipsis concessimus, ordinationes, infra scriptas, et articulos, per ipsos coram nobis reproductos, ad beneplacitum tamen nostrum et sucesorum nost-

rorum, consulum Cracoviensium, pro usu et commodum majori, tum contubernii illorum, tum reipublicae civilitatis hujus immutandos, corrigendos et conficiendos eis dedimus, contulimus et praescripsimus; iuxta quorum tenorem et praescriptum, iidem bombardarii, successores eorum omnes, sese gerere, artemque suam debite exercere tenebuntur, eruntque omnino adscripti.

Dla rozmnożenia mistrzów w rzemieśle ruśnikarskim, aby tym dokładniej służyć mogli, tym rzemiosłem tak ludziom rycerskim, iako y pospolitemu człowieku, wolno będzie każdemu z towarzyszków tego rzemiosła ruśnikarskiego, (który tego będzie potrzebował), do powołania mistrzowskiego wstępować, wszakże porządnie, a to dla ucściwości y poważenia tego powołania mistrzowskiego, by snadź lada kto, sam się nie udawał za mistrza y nie stanowił ku szkodzie, y zelźliwości, tak mistrzom doskonałym tegoż rzemiosła, iako też y ku oszukaniu ludzi wszelakiego stanu robotą niewarowną; przetoż każdy taki ma być przez mistrze, sztucznie w tym rzemieśle w nauce doświadczony, aby wiedział y umiał w tym mieście koronnym rzemiosło to ruśnikarskie rządzić, robić y przystoynie odprawować, zachowując do tego wszelaką powinność y porządek w tym rzemieśle, mistrzowi należący. *Nayprzód* mistrzowie, do rzemiosła ruśnikarskiego należący, wszyscy powinni będą, cech y iedność społeczną, w tym rzemieśle trzymać, y posłuszeństwo wszelakie zwykłe, także y porządek wiernie zachować, zawsze y zupełnie odprawować, każdy według powołania swego, tak w rzeczach mieyskich cechowych, kościelnych, iako y rzemiosłu temu ruśnikarskiemu należących, a to według praw cechowi temu nadanych y wilkierzów

dawno postanowionych, a z tego się żaden nigdy niema wylamywać, ani bronić, wszelką obroną, ani wolnością, y wszystkim tym, co iedno dowścip, albo rozum ludzki wymyślić może. Dla wspólney zgody y miłości, także y dla dobrego rządu w rzeczach wszystkich, cechowi temu należących, powinni będą mistrzowie wszyscy za rozkazaniem imci pana burmistrza y rady Krakowskiej, iako y za obesłaniem starszych zeyść się na miejsce zwykle cechowe do starszego, a tam za spólną namową mają dobrać dwu mężów godnych z mistrzów między sobą za starsze, do rządzenia cechu swego, których urząd trwać będzie do roku, albo także do drugiej elekeyi, gdy urząd nakaże, której wybor tym sposobem, zawsze ma być: Nayprzód, za wskazaniem starszych, powinni będą mistrzowie rozdzielić się po półowicy cechu, na różne miejsca, iedni od drugich, także y starsi cechowi od nich mają też być osobno, potem iedna strona mistrzów będzie wybierała, z iedney półowicy iednego starszego, także y druga strona mistrzów z drugiej półowicy drugiego starszego. Jednak wolno też będzie, tymże mistrzom y z dawnych starszych na tymże urzędzie zostawić iednego, albo y obudwu, gdy się im w tym urzędzie upodobaia, będą li chcieć oni zostać. A gdy mistrzowie zgodnie wybiorą starze, mają wspólnie wszyscy wstąpić przed starsze dawne, y tym każda strona mianować ma, których starszymi obrali; wszakże między temi starszemi nowo obranemi, ten pierwsze miejsce, w cechu zasiadać będzie, który dawniejszy w cechu jest, do którego y miejsce, do zeyścia cechu y skrzynka mistrzowska należeć będzie, dokąd ten urząd trzymać będzie. A gdzieby się mistrzowie w tym wyborze nie mogli zgodzić, albo takiego star-

szym obrali, który by cechowi nie mógł być pożyteczny, y albo starsi dawni iaką słuszną przyczynę pokazali do niego, tedy za rozkazaniem starszych mają na to miejsce obrać inszego starszym, gdzie by się ten pierwey obrany z tego słusnie niewywiódł. Powinni też będą starsze te nowo obrane przed urząd radziecki, na potwierdzenie y do przysięgi stanowią; także y liczbę im y wszystkiemu cechowi ze wszystkiego uczynić y wszystko oddać, to co jest cechowego, według rejestru zupełnie y cało, a gdzie by co utracili cechowi, albo szkodę iaką uczynili, w rzeczach sobie powierzonych, to wszystko powinni będą wrócić, oddać y nagrodzić cechowi doskonale y zupełnie swym groszem. A ieśliby też który z mistrzów, nie będąc natenczas starszym cechowym, a potem za wyborem zgodnym obrany za starszego przyjąć tego urzędu, okrom słuszoney y wielkiej przyczyny, nie chciał, takowy powinien będzie za to cechowi odłożyć złotych polskich pięć, tyle razy, ile się z tego będzie wylamował, na każdy rok; ten iednak, któryby pierwey bywszy starszym, znowu zaś był obrany za starszego, pod tę winę nie podpada, bo ta na iego dobrej woli zostać, albo nie zostać, tak iako się wyższej powiedziało. Każdy, który będzie w tym rzemieśle ruśnikarskim chciał mistrzem zostać, powinien będzie u mistrzów tegoż cechu rok robić, a to dla przeciwienia większego tego rzemiosła, aby mistrzowie, u których robił, mieli wiadomość o iego nauce, ieśli sztukom ruśnikarskim dosyć uczynić może, albo nie. A gdy sztuk takich potrzebować będzie, powinien ich u mistrzów wszystkiego cechu przez dwie osoby, ucściwe cechowe żądać y potrzebę swą powiedzieć, prosząc, aby mu sztuk takich robić pozwolili, według praw cechowych, a takowy

każdy powinien będzie najprzód pokazać y dowieść dołożnie, ucściwe urodzenie swe świadectwem urzędowym, przez przysięgę ludzi ucściwych uczynionym, iako iest porządnie z małżeństwa świętego chrześcijańskiego urodzony, zrodziców obu ucściwych y wiary dobrej, powinien też dowieść uczenia swego listem cechowym, iесли się dołożnie rzemiosła tego ruśnikarskiego u magistra porządnego cechowego wyuczył, co gdy wszystko pokaże dołożnie, powinni mistrzowie będą takiemu każdemu sztuk pozwolić, które sztuki powinien będzie ręką swą własną zrobić, także y nakładem swym ktemu y u starszego cechowego w domu, przy bytności u tych mistrzów, przed którymi tenże sztucznik powinien będzie okazać niektóre kunszty z nakazania starszych y cechu, które zrobić ma takowe sztuki dostatecznie, tak w mierze, iako y w warunku y ozdobie, okrom wszelakiej nagany y zgotować ią będzie powinien za pół roka poczowszy od kowania, iednak starsi cechowi powinni będą opowiedzieć sztucznikowi, z przywileju dołożnie, iako y co powinien będzie robić. A gdy zgotuje sobie do robienia materyą tychże sztuk, powinien będzie sztucznik żądać starszych cechowych o dwu mistrzów do kowania, którzy mają tego doyrzeć, y cechowi sprawę dać, iесли sztuki takie sztucznik ręką swą własną odprawował y zrobił, a sztuki, które będzie robić powinien, tę są: *Najprzód* ma urobić dwie ruśnicy, iedną tarczową, a drugą ptaszą; tarczowa ma być tak od drzewa, iako y od żelaza zrobiona dostatecznie, u której ma być rura, na zdłuż na pięć piędzi gwintowana, zamek z krzosem, y z hubką do tego y z perem i ma być ta ruśnica osadzona w drzewo śliwowe y z filetkami y macicą perłową, także y kością różnych farb, sub-

telnie ozdobioną, u której ma być przystrzelenie do tarczy prawie dobre y mierne, y ma być ta ruśnica we wszystkim dołożna, okrom wszelakiej przygany. Druga ruśnica ma być ptasza, u której ma być zamek, tymże kształtem, iako y u tarczowej prawie dobrze zrobiony, na wierzchu tego zamku ma być rura na pięć piędzi wdłuż, także w śliwowe drzewo osadzona, z filetkami y macicą perłową, także y kością różnych farb ozdobiona, u której przystrzelenie y uderzenie do celu ma być prawie dobre y mierne, y we wszystkim także, ma być dołożona, okrom wszelakiej nagany. A gdy sztucznik zgotuje takowe sztuki, powinien będzie dać cech obesłać y dać sztuki takowe na uznanie mistrzom doświadczonym tegoż rzemiosła cechu Krakowskiego, którzy gdy uznają doskonałość nauki iego, zatym ma być za mistrza w tym rzemieśle ruśnikarskim uznany y do społeczności mistrzowskiej przyjęty. A gdzie by też w czym pochybił, powinien tego wszystkiego dołożnie poprawić, aż uczyni dosię sztukom wyżey mianowanym. Po odprawieniu sztuk takowych powinien będzie sztucznik cech z mistrzami przyiąć, a to dla społeczności wszelakiej w rzemieśle; albowiem nie wolno będzie żadnemu czeladzi chować, ucznia uczyć, rzemiosła robić, kramu otwierać, dokąd nie będzie przypuszczon do społeczności praw y wolności, cechowi temu ruśnikarskiemu nadanych, do którego powinien będzie wkupić się, y dać na potrzeby cechowe złotych polskich dziesięć, do tego y ruśnicę tarczową na potrzebę rzeczy-pospolitej zostawić wiecznie ma. A takiego każdego powinni będą starsi cechowi przed urząd radziecki Krakowski stawić, dla przyjęcia prawa miejskiego,

które także powinien będzie przyjąć, iako każdy z mistrzów. A gdy to wszystko skończy zupełnie, zatym będzie mistrzem doskonałym w rzemiośle rusznikarskim cechu Krakowskiego, powinien też będzie mistrz nowotny kolacyą sprawić skromną, y według przemożenia swego na mistrze wszystkie rzemiosła rusznikarskiego, natenczas iako z mistrzami postanowi, wszakże starsi powinni będą obwieścić go przedtym czteryniedziele dla większey wiadomości iego, na którey każdy powinien się uczciwie zachować, pod przepadkiem winy cechowe półkamienia wosku. Mistrzowiczowie albo synowie własni mistrzów cechu rusznikarskiego Krakowskiego, iż następują na miejsce przodków swych, mają być wolni od sztuk robienia, wszakże powinność wszelaką cechową będą odprawować powinni, iako każdy inszy z mistrzów czynił do cechu wstępując. A ieslibyktóry towarzysz córkę mistrzowską albo wdowę, po mistrzu którym rzemiosła tego pozostała, w stan święty małżeński poiół, tedy będzie powinien pół sztuki mistrzowskiej zrobić, to jest tylko rusnicę tarczową, sztuczną, w czwierć roku, która przy cechu zostanie, a inszą powinność wszelką, iako y mistrzowie powinien będzie odprawić. Wolno też będzie wdowie po zmarłym mistrze cechu tego rzemiosła rusznikarskiego Krakowskiego, rzemiosło rusznikarskie robić, dokąd się podobać będzie; wszakże porządek iey w rzemiośle y posłuszeństwo, cechowi iey przystoynne powinna będzie spólnie z mistrzami trzymać, y iednako odprawować, dla czego starsi cechowi każdej wdowie dla uciążenia y niewiadomości iey w rzemiośle powinni będą mistrza przydać z cechu swego, którego ona sama sobie obierze, a to dla rady y pomocy, w potrzebach rzemiosłu na-

leżących, która gdzie co wystąpi nad wolą y radą mistrza tego ku szkodzie cechowej, powinna będzie winę opisaną cechowi odłożyć, według występku swego. A gdzieby się bawiła nierządem, za opowiedzeniem starszych, urzędowi rzemiosła traci. Powinien też będzie zawsze mistrz wszelki pod sprawą cechową y rządem starszych być, porządek wszelaki w rzemiośle y posłuszeństwo wszelakie zwykle cechowe spólnie z mistrzami trzymać y zupełnie odprawować, przy cechu zawsze wiernie stać y nigdy go nie odstępować, praw cechowych y wilkierzów cechowych pilnie przestrzegać, według nich się rządzić, w niczym ich nie opuszczać, spólnie z mistrzami potężnie ich bronić, nie litiując do tego prace y zakładu swego własnego, zawsze gdy tego potrzeba będzie. A gdzieby temu nie uczynił dosić, ma być przez starsze cechowe z mieysca swego ruszon, do tego póki nie uczyni dosić cechowi za występki swóy, według uznania słusznego wszystkich mistrzów. Powinien też będzie mistrz każdy spólnie z mistrzami we wszystkim zachować, sporów przeciwko cechowi w rzeczach niesłusznych nigdy nie podnosić, żadnemu przeciwko cechowi nie radzić, ani dopomagać, ani na cech podwodzić; a któryby się w tym pokazał winnym, ma być przez starsze cechowe z mieysca swego ruszon dotąd, póki nie uczyni cechowi dosyć za występki swóy, według uznania słusznego wszystkich mistrzów. Powinien też będzie mistrz każdy krzywdę y ubliżenie wszelakie swe w rzemiośle pierwey okrom cechu, nigdzie nie wynosić, tajemnic cechowych żadnemu nie wyjawiać, ani o rzeczach cechowych z nikim na mieyscu nieprzystoynnym nigdy nie mówić, a który by się tego dopuścił,

powinien winę cechu z razu odłożyć kamień ieden wosku. Mistrz każdy powinien będzie za obesłaniem starszych w cechu bywać, o dobro wspólne cechowe z mistrzami się starać, szkodom wspólnym y rozterkom cechowym zabiegać, y z starszemi ich tłumić, a to co by słyszał, albo baczył ku szkodzie y niesławie cechowej, ma tu zrazu starszym opowiedzieć; a który by więc tego zaniedbał, powinien będzie winę cechowi odłożyć pół kamienia wosku. Powinien też mistrz każdy w stanie świętym małżeńskim mieszkać, nierządu y wszelakiego wszeteczeństwa w domu swym pilnie przestrzegać, a gdzieby się gdziekolwiek co pokazało, żadnemu w tym nie folgować, ale starszym to ma zrazu opowiedzieć, a starsi do rady Krakowskiej odnieść, a gdzieby to który zataił, taki powinien winę odłożyć cechowi zrazu kamień wosku. Mistrz każdy powinien będzie rzemiosło swe własne warownie robić, robot z inąd ruśnikarskich na mistrze swe nie nawozić, ani nawiezionych u żadnego (okrom pozwolenia cechowego) nie kupować, robotę też własną rzemiosła swego zbytnią drogością ludzi nie uciskać, y tak rzemiosło swe porządnie robić, iakoby y iemu samemu y wszystkim mistrzom przezeń nagana y zelżywość nie była. A gdzieby więc w tym wystąpił, przepada winę cechowi odłożyć, z razu kamień wosku. Co aby się tym snadniey wykonało, powinni będą starsi cechowi sami, albo przez dwu mistrzów, do tego należących, robot warownie doglądać, na każde cztery niedzieli u mistrzów rzemiosła swego ruśnikarskiego; a gdyby tego zaniedbali, powinien będzie każdy z nich winy odłożyć pół kamienia wosku z nakazania urzędowego, za odniesieniem mistrzów cechu swego, którzy gdy

znaydą iaki w robocie niewarunek, takowa robota ma być przez też mistrze do cechu wzięta, od której tenże mistrz powinien będzie winy odłożyć cechowi od każdego niewarunku po groszy cztery, y naprawić też robotę warownie, pod utraceniem iey napotym do cechu. A gdzieby który z mistrzów nie dopuścił tymże mistrzom oglądać roboty swej, albo się targnął słowy na nie uszczypliwemi, taki powinien winy odłożyć cechowi kamień wosku, ile się razów będzie ważył. Gdzieby też który z mistrzów chciał gdziekolwiek odiachać z robotą swą na sprzedaż, takowy powinien będzie każdy robotę swą ukazać starszym dla warunku doyrzenia, pod winą pół kamienia wosku, ile w tym wystąpi. Nie ma też mistrz ieden drugiemu materją do robienia rzemiosła swego wykupować, ani w targu ieden drugiemu teyże materji nie przeskadzać, ani też ią nad zwykłą cenę w drogość wbić, ani w niedostatku, (gdy się trafi) której materji sam iey nie zakupować, ale z nakazania starszego wszystkiemu cechowi na dział powinien ią puścić, ani nad pozwolenie cechowe żadney do innych miast nie wysyłać. A gdzieby się tego który ważył, powinien winę cechowi odłożyć, zrazu kamień wosku. Mistrz każdy przy tym mieście, okrom iarmarku, na iednymże miejscu robotę rzemiosła swego własnego, tylko ma przedawać w mieszkaniu, ieden drugiego nie podnawmować, kupców ieden drugiemu nie odmawiać, ani ich sam po dworzech sobie szukać, ale na tym, co szczęście w dom przyniesie, przestać, robot wszelakich rzemiosła swego, szkodnikom cechowym nie robić ani przedawać, robot też mistrzów cechu swego, przed nikim nie ganić, ani na znowie ro-

bot ieden drugiemu spólnie nie tać; a któryby się tego dopuścił, takowy powinien winę odłożyć cechowi kamień wosku. Powinien też będzie mistrz każdy do pomocy robot swych czeladzi tylko rzemiosła swego porządnie przyimować, w iednym rzędzie spólnie z mistrzami y ćwiczeniu iednako się sprawować, swywoli żadnemu z nich nie dopuszczać, swywolne y występne starszym cechowym zrazu się opowiedzieć, sam sobie z nich wniczym sprawiedliwości nie czynić, k temu wychowaniem zwykłym, także y w płacy myta zosobna y wdtku nad uchwałę słuszną cechową, ku szkodzie mistrzom wszystkim nie podnosić, dla poważenia powołania mistrzowskiego, z nim się nie towarzyszyć; a któryby się tego ważył, taki powinien winę odłożyć cechowi zrazu kamień wosku. Powinien też będzie mistrz każdy uczenie na naukę rzemiosła swego, ludzie ucściwe chrześcijańskie tylko same przyimować, iednako z mistrzami do trzech lat rzemiosła ich uczyć, w nauce uczniów rzemiosła szczyrym y dołożnym być, czasu zwykłego od wysługi za rzemiosło wolnemi uczynić, do tego zbiegów od mistrzów rzemiosła tego żadnego nie przyimować; a któryby to przestąpił, powinien winę cechowi odłożyć, według słusznego uznania mistrzów wszystkich. Wolno też będzie każdemu mistrzowi cechu ruśnikarskiego w rzemieśle swym ruśnikarskim nowe rzeczy robić, starszych poprawiać, przedawać y wszelaki pożytek ztąd sobie przystoynie czynić, y rozmnożać, tak w mieście samym Krakowie, iako y wszędzie po iarmarkach w mieściech wszystkich koronnych, a w tym rzemieśle żaden niema im przeszkadzać, ani w przedawaniu bronić, pod winą urzędowi sta grzywien. A rzeczy, które się w tym rzemieśle znayduią, te są rzeczy wszelakie,

do strzelby należące, tak od drzewa, żelaza y kości, iako ze wszelakich innych materyi, które rzemiosło teraz potrzebuie, albo za czasem potrzebować będzie. Y wolno im będzie wszelakie ruśnice, hakownice, rury, zamki, klucze, do ruśnic prochownice y formy, y wszystko to co do strzelby należy, bądź od twarzy, albo z przykładu, które teraz są, krótkie albo długie, albo iakie za czasem przez odmiennosć kształtu y przezwiska nastąpić mogą, którym wolno im będzie, każdemu z mistrzów cechu ruśnikarskiego Krakowskiego, zdobić, warownie roboty swe, dla prędszego zbycia, tak złoceniem, sztychowaniem wszelakim, hecowaniem, brunatno napuszczaniem, sarzeniem, polerowaniem, farbowaniem, pobieleniem, szmelcowaniem kością rozlicznych farb, y perłową macicą sadzeniem, y wszelaką inszą materyą, do tego rzemiosła należącą y ochędostwem, które teraz iest, albo za czasem, przez dowcip ludzki wymyślone być może, tak ludziom rycerskim, iako y wszystkim inszym. Niema też żaden z rzemieślników wtargać się ku szkodzie tym ruśnikarzom cechu Krakowskiego, w rzemieśle ich własne, ani czeladzi ruśnikarskiej u siebie chować, także y uczniów zapisanych tymże mistrzom od nauki rzemiosła ich nie odmawiać, a któryby się tego ważył, slosarz, pogracz, albo kto inszy z rzemieślników tutecznych, także y obcych, czeladź ruśnikarską albo y uczenie chować, ruśnice nowe robić, starych poprawiać, albo też gotowe z inąd nawozić, y przedawać, tak w mieście samym Krakowie, iako y na którym inszym mieyscu przy tym mieście będącym, takowy przepada winę odłożyć urzędowi radzieckiemu grzywien czternaście, której połowica urzędowi temu, a druga połowica stronie instyguiącej należeć będzie.

Szyftarze, (których od drzewa ruśnice osadzać własne rzemiosło jest) żaden z nich nie ma się wtrącać ruśnikarzom Krakowskim w rzemiosło ich, a zwłaszcza od żelaza rzeczy wszelakich, które do ruśnic należą; dla tegoż żaden z nich nie ma czeladzi ruśnikarskiej chować k temu, ani ruśnic nowych od żelaza ze wszystkim robić, zamków nowych y starych chędożyć, napuszczać, rury rychtować, y gwintować, do tego ani form, ani kluczków do ruśnic nowych nie przedawać; a któryby się z nich tego ważył (rzeczy iakież kolwiek od żelaza robić), przepada winę urzędowi odłożyć, czternaście grzywień, którey połowica także urzędowi tutecznemu, radzieckiemu, a połowica stronie instyguiącej tyle razów, ile się tego dopuści. Kupcy tameczni Krakowscy, którzy ruśnicami handluia, żaden z nich nie ma ruśnic wszelakich z miast tutecznych koronnych przekupować, iedno te same, które wożą z cudzey ziemi, także zamki, rury cudzoziemskie, których żadnemu inszemu nie mają dawać, osadzać, iedno tym samym mistrzom, cechowi Krakowskiego, tak ruśnikarzom, iako szyftarzom. Nie wolno też będzie żadnemu z nich starych ruśnic do poprawy przyjmować y inszym rzemieślnikom, albo partaczom do robienia gdziekolwiek wydawać, ku szkodziu przereczonym mistrzom tegoż rzemiosła; a któryby się z nich tego ważył, przepada winę urzędowi odłożyć także grzywień czternaście tyle razów, ile się tego dopuści, którey winy połowica urzędowi radzieckiemu należeć będzie, a druga stronie instyguiącej. Nie ma też żaden w kramiech żelaznych ruśnicami przekupować, także rury, zamki z miast y miasteczek tutecznych koronnych; a któryby się tego ważył, y znajdzie się taka robota w kra-

miech, która ruśnikarzom Krakowskim właśnie należy, takowa ma być urzędownie na ratusz wzięta, którey połowica należeć będzie urzędowi radzieckiemu, a druga—stronie instyguiącej oddana bydź ma, y na potrzebę cechową obrócona. Powinien też będzie mistrz każdy zrazu po odprawieniu sztuk, bractwo z mistrzami przyiąć, y wspólnie zawsze odprawować, a to w rzeczach kościelnych, do którego każdy powinien się wkupić, y dać do skrzynki cechowej groszy dwanaście. Towarzysz także y robieniec nowotny gdy zostanie, od rachunku po groszu iednemu, a uczniowie gdy się zapiszą na naukę do rzemiosła, po groszy dwanaście. A to dla ucściwości pogrzebów chrześciańskich, tak iż gdy którego z tych przereczonych z tego świata przez śmierć Pan Bóg wziąć będzie raczył, bądź też małżonkę albo y dziatki którego mistrza, albo też y sługę własnego iego domowego, do takiego pogrzebu powinni będą starsi cechowi obesać wszystkie towarzysze robiące, iako y małżonki mistrzowskie y wszyscy wspólnie do grobu ciała takich zmarłych ucściwie doprowadzić powinni; a któryby do takiego pogrzebu nie przyszedł, albo wolności u starszych nie wziął, powinien winę cechowi odłożyć zrazu grosz. Gdzieby też którego mistrza cechowi tego ruśnikarskiego wziął Pan Bóg z tego świata, przez śmierć w znacznym niedostatku, albo ubóstwie, takowemu cech, z braterskiej miłości, powinien ucściwy pogrzeb sprawić, nakładem wspólnym cechowym. Powinni też będą starsi z miłości chrześciańskiej za dusze wszystkich zmarłych rzemiosła tego ruśnikarskiego na żałomszą obesać cztery razy w rok, to jest, na każde suchedni, do kościoła katolickiego, który sobie do tego naznaczą. A obesać do tego będą wszyst-

kie mistrze, towarzysze, robieńce, także y małżonki ich; a któryby z nich do takowey żałomszy nie przyszedł, albo u starszych wolności nie wziół, takowy przepada winę odłożyć cechowi zrazu groszy trzy do skrzynki. Powinni nakoniec mistrzowie także y towarzysze na potrzebę tego bractwa y na świece do kościoła, na każde suchedni mistrzowie po dwu groszy, a towarzysze y robieńcy po groszu, z tego starsi cechowi powinni będą obmyślewać takie potrzeby do kościoła tak na żałomszą, iako y do pogrzebu każdego.

In quorum omnium fidem et evidentius testimonium, praesentibus sigillum officii nostri consularis Cracoviensis est subappensum. Actum et datum in praetorio nostro Cracoviensi feria quinta ante festum sancti Thomae proxima, anno salutis humanae reparatae millesimo sexcentesimo

tertio. Locus sigili civitatis Cracoviensis pensilis in pixide ligneo abducta cera rubra hispanica expraessi.

Apud quas literas articulorum, praemisso modo ad acta oblatae, subscriptio manus circa sigillum sequitur talis: Praesentem ordinationem, contubernio famatorum bombardiorum Cracoviensium, a nobillissimo magistratu Cracoviensi, uti civibus Cracoviensibus, prout supra de anno millesimo sexcentesimo tertio datam, ex originali ordinatione depromptam, et de verbo ad verbum descriptam, ac sigillo urbis metropolitanae Cracoviensis munitam esse attestor, ac in maiorem praemissorum fidem, eandem manu mea propria subscribo: Valentinus Zieliński — sacrae regiae majestatis, secretarius cancellariae officii consularis regens mp. Quae praesentes literae articulorum praemisso modo ad acta oblatae etc.

1636 г. Декабря 3 дня.

Изъ книги № 5115, за 1663—1665 г., стр. 939—947.

6. Уставъ Виленскаго цеха шапочниковъ и валильщиковъ.

Уставъ шапочниковъ и валильщиковъ подтвержденъ былъ королемъ Владиславомъ IV; заключается въ себѣ 20 пунктовъ, сущность которыхъ заключается въ слѣдующемъ: цеховныя братья должны собираться въ день св. Іоанна Крестителя для избранія 4 цеховыхъ старшинъ; у одного изъ нихъ долженъ находиться цеховой сундукъ; старшина этотъ долженъ созывать чрезъ двѣ недѣли засѣданія и отвѣчать за сохранность цеховой казны; домъ его, долженствующій находиться въ

городѣ, освобождается отъ квартирной повинности; вмѣстѣ съ другими старшинами онъ долженъ производить судъ и расправу между членами; братья, не исполняющіе приговоровъ цеховыхъ старшинъ подвергаются тюремному заключенію, но только съ вѣдома магистрата; новички; желающіе поступить въ цехъ, должны представить документы о своемъ происхожденіи; лица постороннія, а равно не записавшіяся въ цехъ, лишаются права готовить и продавать какія бы то ни было

шапки, подѣ страхомъ взысканія, грабежа имущества и тюремнаго заключенія; мастера не имѣютъ права держать у себя болѣе 3-хъ работниковъ, равнымъ образомъ должны продавать свои товары лично сами; въ засѣданія цеховыя всѣ должны являться безъ оружія, въ торговлѣ не мѣшать другъ другу; товарищи, женящіеся на вдовахъ мастеровъ или же дочеряхъ, должны вкупнаго вносить только 6 литовскихъ копѣекъ, а сыновья мастеровъ должны вносить только два червонныхъ золотыхъ; вдовы имѣютъ право не только держать у себя товарищей въ теченіи года и шести недѣль, но и продолжать заниматься мастерствомъ, но только при хорошемъ поведеніи; мастеръ, принявшій къ себѣ ученика, долженъ сообщить объ этомъ цеху и внести въ цеховую казну 32 гроша; ученикъ не имѣетъ права свободно переходить отъ одного мастера къ другому и если бы какой мастеръ принималъ такого ученика, то долженъ заплатить 4 копи Литовскихъ; товарищи и ученики, осмѣлившіеся оскорблять своего мастера

или его семейство, подвергаются наказанію по усмотрѣнію старшихъ; товарищи не имѣютъ права оставлять своихъ мастеровъ предъ большими торговыми днями, или праздниками, за исключеніемъ развѣ опеки и женитьбы; мастеръ, передающій постороннимъ цеховыя дѣла, въ особенности дурные неуважительные отзывы о старшинахъ, долженъ подвергаться наказанію за безчестіе—магистратскому суду; старшина, удаляющійся на время изъ города, долженъ передать цеховой сундукъ другому, въ случаѣ несоблюденія этого правила первый платитъ 8 грошей, второй—6, третій—4, а четвертый—2; старшины должны быть 2 римской, а 2 греч. вѣры; въ день Божьего Тѣла всѣ цеховые должны принимать участіе въ костельной церемоніи, не явившіеся на церемонію подвергаются тюремному заключенію отъ магистрата; на похоронахъ мастеровъ всѣ вообще цеховые должны принимать участіе, не явившіеся подвергаются штрафу до 16 грошей и тюремному заключенію по усмотрѣнію магистрата.

Vladislaus IV, Dei gratia rex Poloniae etc. Significamus praesentibus literis nostris quorum interest universis et singulis: exhibitas fuisse coram nobis literas infra-scriptas pargameneas, ex actis consularibus Vilmensibus authentice emanatas, certos articulos ad bonum ordinem et regimen contubernii pileatorum, nec non pexatorum alias kutnerskiego spectans, vigore privilegiorum a serenissimis piaie memoriae olim praedecessoribus nostris conscriptos, in se continentes, sanas, salvas et illesas omnique suspitionis nota carentes, supplicatumque nobis est, ut easdem auctoritate nostra regia approbare, confirmare et ratificare dignaremur. Quarum quidem literarum tenor de verbo ad verbum sequitur eius modi: Proconsules et consules civitatis regiae Vilmensis in magno ducatu Lithuaniae metropolis! Notum testatumque facimus coram nobis of-

ficioque nostro consulari Vilmensis famato, atque honoratos Thomam Jurgiewicz et Stephanum Klepacz, ex parte romana, Iwanum Bazar et Iwanum Hrehorowicz ex parte graeca, contubernii pileatorum, nec non pexatorum, alias kutnerskiego, seniores, comparuisse personaliter ibidemque suo ac aliorum magistrorum et iuniorum contubernalium nomine articulos certos; privilegio serenissimorum regum contubernio suo collatos, non repugnantes, ad acticandum obtullisse. Quos, in quantum iuri publico non derogare videntur, nos approbare et confirmare consentaneum esse duximus, series vero eorum haec est, quae sequitur:

Artykuł pierwszy. Aby na każdy rok w dzień świętego Jana Krzyciela, według nowego kalendarza, mistrzowie cechu czapczniczego y kutnerskiego z pośrodku siebie obrali czterech starszych, którzy by

razdzili, sprawowali y dobry miedzy sobą czynili porządek: to iest, dwóch z rzymskiej, a drugich dwóch z graeckiej religiej. *Artykuł wtóry.* Skrzynka bracka ma być chowana u starszego, na ten czas rocznego mistrza osiadłego, który osiadłość swą ma w mieście, a nie na przedmieściu, pod iurisdiką mieyską; do której skrzynki mają być dwa klucze, ieden u starszego mistrza, który będzie obrany z rzymskiej strony, a drugi u drugiego starszego religiej graeckiej być ma. *Artykuł trzeci.* Schadzkę powinni być mieć w cechu swym na każde dwie niedziele u starszego, gdzieby nie była gwałtowna potrzeba, ale gdzieby tego pilna potrzeba pokazywała, nie mają czekać dwóch niedziel, lecz według potrzeby mają się schadzać u którego starszego, gdzie na ten czas będzie skrzynka cechowa, dla spraw brackich cechowych. A ten dom, gdzie skrzynka cechowa będzie, od gości stanowienia ma być wolny, a to dla tego, aby ten starszy z inszemi towarzyszami swemi około rządzenia y sprawowania potrzeb cechowych byli sposobniejsi, każdy z nich, gdy będzie do cechu na schadzkę zakazan, lubo inszego czasu, jeśli by była potrzeba, ma przychodzić y powinien będzie dać dwa grosze litewskich; a który-by nie przyszedł, pierwszy raz ma dać winy do brackiej skrzynki groszy trzy, a gdyby nie przyszedł wtóry raz, ma dać groszy sześć, trzeci,—groszy dziewięć, a czwarty raz,—groszy dwadzieścia. A gdzieby nie był piąty raz, ma być karan według zdania braci starszey, a gdy, by na brackie karanie nie dbał, przez urząd ma być posadzon do więzienia y ma być zatrzymany, aby się ukaiał y cechowi pokorę z winami wyżey opisanemi uczynił. *Artykuł czwarty.* Starsi cechu

czapnickiego y kutnerskiego mają mieć tę moc y władzę inszą bracią występłą y nieposłuszną strony 'spraw cechowych rzemiosłu ich należących karać, wszakże winami znośnemi y według występku przystoynemi. A który by się taki uporny znalazł, żeby się w słuszne karanie dać nie chciał, y porządkowi temu abo statutom zgodnie postanowionym posłusznym nie był, na takowego nieposłusznego mają żądać od urzędu naszego przydanie sług y onego więzieniem karać. Wszakże jeśli do urzędu naszego, rozumiejąc sobie być z wynalazku braci krzywdą, apelacją założył, nie ma mu być broniona. *Artykuł piąty.* Gdzieby który do miasta przychodzić chciał być, abo zostać mistrzem rzemiosła czapniczego y kutnerskiego, będzie najpierw powinien ukazać list od wyuczenia y urodzenia, który potym powinien dać będzie wkupnego do brackiej skrzynki kop litewskich dwanaście, ucztę dla braci wszystkiej sprawić y prawo mieyskie, nie zasiadając na robocie mistrzowskiej, przyjąć. Wszakże ci wszyscy kutnerze y czapnicy, którzy tu są dawno obywatelami w Wilnie y dobre ich wiadomo ludziom urodzenie, mają być wolni od ukazowania takowych listów od urodzenia. *Artykuł szósty.* Przychylając się do dekretu naszego warujemy to, że żaden niema czapek kutnerować, ani czapki męskiej z sukna maści różney robić, ani żadnym futrem podszywać, ani na rynek, ani do kupców nosić, y tak publicznie, iako y prywatnie z domu y okna przedawać, który-by się rzemiosła kutnerskiego y czapecznickiego u mistrza ich rzemiosła cechowego nie uczył, abo do bractwa cechu ich rzemiosła przyięty nie był, tylko im samym w bractwie y cechu kutnerskim y czapnickim będą-

cym, miastu przysięgłym y w rzemieśle tym przystoynie wyuczonym, magierki kutnierować, czapki męskie, kołpaki, misiurki y iakimkolwiek przezwiskiem nazwane, z sukna różney maści według stroiu robić, futrem wszelakim podszywać y wszędzie przedawać wolno, a tego pilno postrzegać starsi mają, aby czapek z sukna niestępowanego nie robiono, pod karaniem na występne go półkamieniem wosku y straceniem tey roboty, a drugi raz całym kamieniem wosku nicodstępnie y nieodpustnie. A ktoby, nie będąc w tym cechubie czapnickim y kutnerskim opisany, ważył się wzwyż mianowane czapki męskie z iakiego kolwiek sukna robić y różnym futrem podszywać, magierki kutnierowane przedawać y w to się rzemiosło wtrącać, a byłoby to nam dowiedziono, abo przeświadczone, tedy takowy każdy ma bydź urzędownie grabiony, a ten grabież na ratuszu ma bydź zadzierżany y w karaniu na urząd ma przepadać. *Artykuł siódmy.* Postrzegać tego mają, aby się żaden mistrz rzemiosła czapnickiego y kutnerskiego nie ważył z więcej pomocników rzemiosła swego robić, tylko samoczwart, nawięcej dwa towarzysze, a trzeci uczeń, byle nie płci białogłowskiey, małżonek y córek. A który by nad tą ustawę śmiał samopiąt, abo samoszóst, abo samosiódm robić, takowy ma być karany według uznania y wynalazku starszych cechowych. Także też nie ma bydź wolno żadnego z nich, ani żenie, ani czeladnikowi, ani chłopcowi na mieyscu kramnym abo łokciu siedzieć, ani przedawać, tylko samemu mistrzowi, czego starsi bracia postrzegać mają, a nieposłusznych karać, grabić urzędownie. *Artykuł ósmy.* Do cechu aby żaden z bronią y orężem chodzić nie śmiał, pod srogim

karaniem brackim; jeden drugiemu w przedawaniu roboty u kupców, tak y na łokciu niema przeszkadzać, a ktoby się takowy pokazał być winien, ma być karany winą groszy dwudziestu, tylekroć, ilekroć byłby w tym słusznym dowodem przeświadczone, wolno będzie starszym takowych wszytkich grabić, a winy do skrzynki pospolitey odkładać. *Artykuł dziewiąty.* Jeśli by też przytrafiło się komu z tych rzemieśników, rzemiosła czapnickiego y kutnerskiego, tegosz rzemiosła wdowę albo córkę mistrzowską poiąć za małżonkę, takowy nie ma więcej do cechu dawać wkupnego, tylko kop sześć Litewskich y ucztę dla braci uczynić, a syn mistrzowski rzemiosła czapnickiego y kutnerskiego, dobrze w rzemieśle wyuczony, powinien będzie dać we złocie czerwonych złotych dwa. *Artykuł dziesiąty.* Wdowa pozostała po śmierci męża swego rzemiosła czapnickiego y kutnerskiego rok y sześć niedziel może rzemiosło robić, przedawać y chować, towarzysza, iako który mistrz tego rzemiosła, gdy się będzie ucziwie sprawować, a jeżeli by w czym ucziwości życia swego chybiła y dowiedziono to było, tedy wolno będzie starszym natenczas rocznym, y przed czasem chłopca odiać y rzemiosło robić zabronić, dokładając tego, że po roku niedziel sześciu wdowa pozostała od tego rzemiosła odpadać ma, że ani robić tego rzemiosła, ani przedawać po czasie opisanym nie będzie mogła, chyba by za czapnika tegoż rzemiosła poszła zamaż y to za mistrza. *Artykuł jedynasty.* Każdy mistrz, wzięwszy chłopca na naukę, nie powinien u siebie niewpisanego do cechu trzymać więcej nad niedziel cztery, potym go starszym do cechu przed stoł stawić y w regestr wpisać, a wpisnego od tego chłop-

ca groszy trzydzieści y dwa litewskich dać będzie powinien, a który by tego nie uczynił, według tej ustawy, ma być karany winą kop dwie litewskich. Któryby też wysłużywszy się z chłopca chciał za czeladnika albo za towarzysza rzemiosła czapnickiego y kutnierskiego robić, będąc dobrego łoża synem, a to by listem albo świadectwem ludzi wiary godnych wywiodł, ma od wyzwolenia z chłopca dać do skrzynki brackiey cztery funty wosku y talar starszym rocznym. *Artykuł dwunasty.* Chłopiec, który by się począł uczyć u mistrza jednego, a gdzieby mu się nie podobalo, niema do drugiego mistrza przystawać y mistrz drugiego onego do siebie przymować nie może, chyba by on pierwszy mistrz onego odprawił y starszym mistrzom opowiedział. Gdzieby się który z mistrzów tego ważył, przemówiwszy od drugiego mistrza przyiąć, takowy ma być karany czterema kopami Litewskich. Jeżeliby nie chciał odłożyć winy, takowy ma być посаdzone w więzienie od urzędu, na prośbę starszych cechu tego y nie wypuszczać go ażby odłożył winę, a jednak tego chłopca u siebie mieć nie będzie mógł, ażby starsi pozwolili. Także też jeżeliby który mistrz czeladnika albo towarzysza tego rzemiosła od drugiego odmawiał, albo odmawiać miał, a byłby o to przeświadczony, takową winą ma być karany. *Artykuł trzynasty.* Czeladnik rzemiosła czapnickiego y kutnierskiego każdy ma się u mistrza swego przystoynie zachować, gdzieby się inaczej zachował, niżby mu przystało, to jest żeby mistrza, mistrzową, albo dziatki mistrzowskie łżył, łajał, sromocił, tak trzeźwo, iako y popiianu, ma być karany iako naydą starsi mianowicie chłostą w cechu. *Artykuł czternasty.* Czeladnik każdy przed iarmarkiem,

abo przed wielkim targiem, zaczawszy u mistrza robotę, nie ma od niego odchodzić, oprócz dwu przyczyn, to jest, dla opieki, abo jeżeliby się ożenić chciał. A gdzieby krom przyczyn mianowanych ważył się to uczynić, ma być посаdzone od urzędu na prośbę starszych, y ma być chowany według uznania urzędowego, oprócz jeżeliby na tym że miejscu zaś chciał robić. *Artykuł piętnasty.* Mistrz gdyby był przeświadczony, żeby cechowe sprawy roznosił między obce ludzkie, aboliby ieden drugiego na którymkolwiek miejscu rocznych starszych znieważył, także czeladnik iżby o swoim mistrzu abo o którym inszym tego rzemiosła mówił uymuiąc mu dobrej sławy, ma być karany, od urzędu prawa maydeburskiego. *Artykuł szesnasty.* Gdyby też zszedłszy się do cechu nie uczcił ieden drugiego, jeżeliby ieden drugiego łajał, abo fukał, upiwszy się zbyt kował na zniewagę brata swego, ma być karany więzieniem, a gdyby starszego ze czterech którego nie uczcił według przystoyności, także ma być karany y do urzędu doniesiony. *Artykuł siedemnasty.* Starszy mistrz, który wyszszce miejsce trzyma, gdyby miał gdzie odejść, miejsce swe ma drugiemu zlecić, który takoweyże ma być wagi, iako sam starszy, a to dla porządku między bracią, a gdzieby nie, opowiednie odszedł nie zasadziwszy miejsca swego, ma być karany winą ośmiu groszy, a ten który wedle niego drugi starszy brat, kiedyby także odszedł, nie zostawiwszy kogo na miejscu swym, ma być karany winą sześciu groszy, a trzeci brat czterema groszy, a czwarty dwiema groszami. *Artykuł osmnasty.* Między wszystką bracią młodszych ma być czterech, dwa z rzymskiej, a z drugiej dwa z graeckiej strony, którzy się napośledziey do rzemiosła wku-

pili y ci mają roskazaniu starszych dosyć czynić y posługi cechowe odprawować. A gdzie by w czym omieszkali, albo gdzieby roskazania starszych czynić nie chcieli, takowy każdy ma być karany pół kamieniem wosku. *Artykuł dziewiętnasty.* Bracia cechu czapnickiego y kutnierskiego, religiey rzymskiej, w dzień Bożego Ciała processią ze wszelaką uczciwością, iako w inszych cechach zwyczaj iest, mają odprawować, a po processii ma się każdy od starszego do młodszego zgromadziwszy, przy uczcie, która z spółney cechowej skrzynki sprawiona być ma, przystoynnie zachować, pod winą według uznania starszych, a gdyby niechciał być posłusznym, ma być karany więzieniem od urzędu. *Artykuł dwudziesty.* Kiedy umrze który z mistrzów czapnickiego y kutnierskiego rzemiosła, młodzi bracia powinni będą doł wykopać y w doł włożyć ciało y na marach przynieść, a insi mają ciała prowadzić z uczciwością, wszyscy spółnie tak graekowie rzymianina do kościoła, iako z rzymskiej strony do cerkwie y pogrześć przystoynie; a gdzie by nie był drugi raz, ma dać groszy ośm, a za trzecim razem ma dać groszy szesnaście, a gdzieby czwarty raz nie przybył, ma być karany więzieniem urzędowem, za proźbą starszych, póki dosyć nie uczyni. Co się dotyczy ołtarza, który iest u oyców Bernardynów, tego spółnie

pilnować mają, a który by nie przybył na mszę zaduszną, ma w takowąż winę popadać, iako się wyżej pomieniło. Dat w Wilnie we śrzodę przed świętem świętego Mikołaja biskupa, dnia III miesiąca Decembra, anno MDCXXXVI. Nos itaque Vladislaus quartus rex, supplicationi praedictae dictorum magistrorum seu fraternitatis contubernii pileatorum alias pexatorum Viliensium, uti iustae, benigne annuens, praesertim literas, in omnibus eorum punctis, clausulis, articulis, et conditionibus auctoritate nostra regia approbandas, ratificandas et confirmandas esse duximus; utique approbamus, ratificamus et confirmamus praesentibus literis nostris easdemque, quantum juris ratio permittit, vim et robur perpetuae firmitatis obtinere debere volumus. In cuius rei fidem praesentes manu nostra subscriptas sigillo M. D. Lit. communi mandavimus. Datum Varsaviae die XXVII mensis Martii, anno domini MDCXXXVII, regnorum nostrorum Poloniae et Sueciae a. 4. Vladislaus rex, Marcyan Tryzna referendarz pisarz radz. Białozor Darowski—sacrae regiae maiestatis secretarius. Confirmatio cechu czapnickiego y kutnierskiego Wileńskiego. Quae copiae articulorum contubernio pileatorum inservientes, sunt actis praesentibus connotatae.

1650 г. Сентября 26 дня.

Изъ книги № 5109, за 1511 г., л. 498 на оборотѣ.

7. Изложеніе правилъ цеха Виленскихъ мѣховщиковъ.

Цеховой уставъ мѣховщиковъ. 1) Всякій товарищъ долженъ явиться въ цеховому старшинѣ и объявить—кто онъ и откуда; братчики должны розыскать для него работу; 2) товарищъ, не желающій служить у мастера, можетъ уйти отъ него только спустя двѣ недѣли и затѣмъ опять просить работы чрезъ цеховыхъ же; 3) младшій мастеръ во время собраній долженъ собирать контрибуціи на погребеніе умершихъ братчиковъ; 4) младшій мастеръ долженъ являться къ старшему въ *сузіе дни* въ субботу; 5) младшій мастеръ долженъ приглашать въ цеховыя собранія товари-

щей и заботиться, чтобы таковыя бывали какъ можно почаще; 6) товарищи должны представлять мастеру новаго члена не позже 8 часовъ во избѣжаніе пьянства; 7) цеховые должны соблюдать между собою взаимную учтивость; 8) уважать королевскія и магистратскія распоряженія и подчиняться имъ; 9) удостоивать права пользоваться званіемъ мастеровъ учениковъ изъ Рижанъ; хранить общественный ящикъ у мастера осѣдлаго или же у мѣщанина, и не выламываться изъ-подъ вѣдѣнія цеха тѣмъ мастерамъ, которые переходятъ подъ другую юрисдикцію.

Feria secunda post festum s. Matthaei Apostoli die vigesima sexta mensis Septembris, anni Domini 1650.

In termino hodierno ad producenda privilegia, ordinationes et statuta contubernii marsupiariorum collatio parti actoreae, quam etiam citatae, per sententiam officii consularis praeterita juridica praelatorum concessa, utraeque partes satisfaciendo sententiae officii, meliorandoque suam reciprocam quaerelam in supplementum assertionum suarum puncta ex articulis et ordinationibus contubernii sui deprompta, et propter bonum regimen à magnis contubernalibus et junioribus fratribus de mutuo consensu observanda eidem officio exhibuerunt. Quorum articulorum est sensus verborum:

Порядки цеху Мечеховничего.

1) Абы каждый товарищъ цеху мечеховничего, lub тuteyszы rodem, lub przy-

chodzień, przywędrowawszy tu do miasta Wileńskiego, cechowemu mistrzowi starszemu o przyściu swoim z wędrówki oznaymił, któremu towarzysze rzemiosła miechowniczego, na mieyscu robiący, powinni będą o robotę się postarać od starszego do młodszego mistrza.

2) Товарищъ robiący u mistrza przez dwie niedzieli, jeżeli mu się nie upodoba robić, wolno się onemu będzie odprawić, a znowu od starszego do młodszego o robotę obesłać.

3) Абы młodшы магистер каждей schadzki cechowej od towarzyszów na potrzebnych chorych y umarłych braci cechowych contribucją wybierał.

4) Абы młodшы магистер, kiedy suche dni przypadną, w sobotę po południu stanowią się u starszego cechowego.

5) Абы młodшы магистер inszych mi-

strzów y towarzyszków obchodził, żeby się o godzinie dwónastey do cechu zgromadzili, także żeby często schadzki w cechu bywały.

6) Aby towarzysze, w mieście Wileńskim robiące, towarzyszowi, który przywędruie uczciwość uczynili, y onego o godzinie ósmey społudnia do gospody do mistrza, gdzie on robić ma, nie bawiąc się piałatyką, stanowili, gdysz dla zbyteczney towarzyszków nocney piałatyki wielką szkodę y omieszkanie mistrzowie w robocie ponosić zwykli.

7) Aby starszego cechowego rocznego przysięgłego młodszy y starszy bracia cechowi szanowali y żeby ieden drugiego przy skrzynce słowy uszezipliwemi nie tykał, ale aby wszelaka modestia y uczciwość zachowana była. Wzajemnym także sposobem y starszy uczciwość ku młodszym zachować powinni.

8) Aby w cechu zgromadzeni przywileia od króla imci cechowi nadane, także ordynacie przez ichmościów panów burmistrzów y radziec podane czcili, szanowali, y podług nich się we wszystkim sprawowali, pod srogim karaniem według artykułów opisanego.

9) Na ostatek do tych artykułów spisanych y co strony między sobą ab utrinque uchwalili, aby Ryżanie chłopięta do rzemiosła przy-

mowani y rzemiosła wyzwolani bywali; do tego aby skrzynka cechowa przy osiadłym magistrze położona była y lubo by pod inszą iurydyką który mistrz osiadły mieszkał, iednak nie ma się z posłuszeństwa wybiiać y skrzynki cechowej mimo wolą starszego cechowego przy sobie zatrzymywać. Aże się nie nayduie podtenczas magister cechowy osiadły, przy którym by skrzynka cechowa położona była, tedy wolno będzie mistrzom cechowym obrać mieszczanina dobrze osiadłego, pod iuryzdyką mieyską mieszkającego, przy którym skrzynka ma być położona.

Post quam eiusmodi praefatam articulo-
rum exhibitionem et praelectionem utra-
que pars citata et actorea eosdem articulos
descriptos, quatenus per sententiam officii
praesentis approbentur in usu continuo et
viridi observantia habeantur expetiit. Prout
officium consulare Vilnense praefatos arti-
culos in omnibus et singulis eorundem
punctis, clausulis, atque paragraphis appro-
bavit, roborquae perpetuae firmitatis habi-
turos pronuntiavit, quatenusque in usu
perpetuo habeantur, neve interillos discor-
diae et dissensiones excitentur, quinimo
omnis modestia servetur debitusque senio-
ribus annuis honor exhibeatur, sub paenis
irrogandis serio inhibuit, quod ab utraque
parte prorato et grato est susceptum.

1663 г. Сентября 8 дня.

Изъ книги № 5115, за 1663—1665 г., стр. 478.

8. Правила цеха Виленскихъ игольщиковъ и жестянниковъ.

Вслѣдствіе пропажи цеховаго устава игольщиковъ и жестянниковъ въ 1663 году, цеховые старшины съ согласіемъ всего цеха и бурмистровъ составили для себя новый уставъ слѣдующаго содержания:

1) Ни одинъ братчикъ не имѣетъ права уклоняться отъ послушанія цеховому уставу; 2) въ день св. Николая должны собираться всѣ цеховые для выслушанія отчета и выбора новыхъ старшинъ; 3) собранія должны созываться чрезъ 4 недѣли; на эти собранія должны являться всѣ безъ исключенія, и вести себя трезво и прилично; въ случаѣ неисполненія этихъ правилъ, виновный долженъ подвергаться тюремному заключенію; 4) всякій товарищъ или подмастерье для полученія званія мастера долженъ путешествовать съ цѣлью своего усовершенствованія; въ противномъ же случаѣ они должны давать въ братскую кружку по 6 копъ Литовскихъ; 5) всякій братчикъ долженъ ходить въ католическую церковь; за непосѣщеніе долженъ платить штрафа по 3 гроша; 6) всякій товарищъ, утаившій 24 пары иголь, и повторившій это до 3-хъ разъ исключается изъ цеха; 7) всякій товарищъ, не работающій по понедѣльникамъ, долженъ платить штрафъ по 2 гроша, а въ сухіе дни всѣ вообще должны платить по 3 гроша; 8) товарищъ, не почуявшій дома, долженъ платить штрафу 6 грошей; мастеръ, обидѣвшій товарища, подвергается наказанію, положенному всѣмъ цехомъ, а некорный — тюремному заключенію по назначенію магистрата; 9) мастера не должны платить своимъ подмастерьямъ жалованья больше, чѣмъ сколько слѣдуетъ по уставу; 10) товарищъ, поступающій въ цехъ, долженъ платить 12 копъ Литовскихъ въ братскую кружку; 11) представить метрику о своемъ происхожденіи, а если учился своему мастерству въ какомъ нибудь мѣстѣ, то

показать образецъ своей работы и платить только 6^{1/2} копъ и дѣлать *коляцію* (угощеніе); 12) въ праздники Божьяго Тѣла, во время пріѣзда короля, всѣ цеховые должны находиться у своей хоругви; 13) вдовѣ, имѣющей сына, разрѣшается пользоваться ремесломъ до конца жизни, не имѣющей же — только полтора года; содержаніе долженъ выдавать ей цехъ; если она вторично выйдетъ замужъ за какого-нибудь товарища изъ этого же цеха, то таковой долженъ вносить только половину; 14) мастеръ, принимающій къ себѣ ученика, долженъ внести его въ цеховой реестръ по истеченіи двухъ недѣль и заплатить 20 грошей; ученикъ, отошедшій отъ своего мастера раньше срока, теряетъ свои года, но если вернется къ нему, то года опять должны быть зачтены; 15) въ случаѣ неповиновенія какого нибудь товарища цеху и бургомистрамъ и неисправнаго исполненія работъ, виновный исключается изъ цеха; 16) работникъ, не принадлежащій къ цеху, строго преслѣдуется цеховыми братчиками; 17) издѣлія цеховые могутъ продаваться только самимъ мастеромъ и его женой; 18) мастеръ, утаившій отъ цеха работника или работницу, подвергается штрафу ¹/₄ камня воску на алтарь; 19) товарищъ, отошедшій отъ мастера безъ расчета, не долженъ быть принимаемъ другимъ мастеромъ; 20) на похоронахъ должны присутствовать всѣ братчики подъ опасеніемъ штрафа 4-хъ грошей, погребеніе должно совершаться на общественный счетъ; 21) во время судебного разбирательства истецъ долженъ рассказывать свое дѣло стѣя, а затѣмъ выйти изъ судебной избы; въ случаѣ несогласія съ судебнымъ постановленіемъ — имѣетъ право жаловаться магистрату; 22) цеховые должны заботиться объ исправномъ состояніи городского вооруженія.

Proconsules et consules civitatis s. r. ms. Vilnensis in magno ducatu Lithuaniae

metropolis. Significamus praesentibus literis nostris universis et singulis, praesentes

visuris, lecturis, aut auditoris; oblatas fuisse nobis prius in publica sessione, tandem in frequenti consessu iudiciorum nostrorum per famatos Casimirum Kroykiewicz, Casimirum Samochwałowicz, Adamum Kubinski, Adamum Hancewicz, Georgium Dawidowicz et Andream Daniewicz—acularios et bractearios, vulgo iglarzów, blacharów dictos, cives Vilnenses, suo ac aliorum complurimorum seniorum ac iuniorum fratrum et magistrorum praedicti contubernii nominibus agentium, articulos inferius conscriptos, quibus tam ad altare suum in templo s-tae Trinitatis, ritus romani, cultum divinum et christianam pietatem cessante, per Dei gratiam in his partibus belli calamitate, iuxta antiquum morem, excitare, amplificare satagunt, tum et bonum inter se intuitu opificii sui ordinem conservare intendunt, supplicatumque, ut eosdem articulos sententia officii nostri confirmare ac approbare dignemur. Quorum supplicationi ac desideriis nos deesse nolentes, re bene intellecta atque trutinata, eosdem articulos, uti ad bonum ordinem congruos, in toto approbandos, et confirmandos esse sententia nostra adinvenimus, uti quidem praesentibus confirmamus et approbamus roburque perpetuae firmitatis habituros declaramus. — Quorum quidem articulorum is est tenor verborum de verbo ad verbum.

W imie Pańskie amen. *Statut albo artykuł cechu iglarskiego y blachownickiego*, podług którego wszyscy bracia pomienionych rzemiosł mają się rządzić y sprawować.

Po zginieniu dawnych przez nieprzyjaciela porządków, teraz świeżo w roku niniejszym 1663, takowym że sposobem, za staraniem y pracą sławetnych. Kazimierza Kroykiewicza, Kazimierza Samo-

chwałowicza, Adama Kubińskiego, Adama Hancewicza, Ierzego Dawidowicza y Andrzeja Daniewicza, za iednostaynym consensem wszytkiey inney braci sprawiony y postanowiony y na stwierdzenie ich mościom panom burmistrzom y raycom miasta iego królewskiey mości Wilna podany, takowy: — *Artykuł 1.* Ichmościom panom burmistrzom y radzie miasta Wileńskiego we dnie y w nocy, nie zasłaniając się żadną inną iurisdikcją, servitio, ratami, exemptami, ani żadnemi listami posłuszni być mamy. *2.* Bracia cechu iglarskiego y blachownickiego powinni co rok wszyscy w dzień ś. Mikołaja na miejsce zwyczajne zgromadzić się y tam starszych przeszłych lidźby spokojnie słuchać, a potym na przyszły rok consequenter idący drugich dwóch starszych z pośrzoła siebie, ludzi dobrych, pobożnych y przykład dobry dających, dobro braterskie pomnażających y onego strzegących, cechem y bracią, radą y dobrymi postępками rządzących, obierać, którzy obrani będąc y zasadzeni powinni na ratuszu podług zwyczaju, iako insi cechowi przysięgę wykonać, a iako starsi od inney braci wszelkie poszanowanie y posłuszeństwo w cechowych potrzebach mieć mają. Którym, gdy rok wynidzie, lidźbę przed wszytką bracią przy zdaniu starszeństwa czynić y dostatecznie wyrachować mają, a to przy bytności ichmościów panów radziec, którym na ten czas gdy się będzie zdało do cechu przybyć, albo też nam samym, ichmości na takowe porachunki upraszać wolno będzie. *3.* Schadzka w pomienionym cechu iglarskim ma się odprawować we cztery niedziele, na którą mają się wszyscy zgromadzić, przez młodszego obesłani, na miejsce słuszne pod mieyską iurisdikcją będące, gdzie żaden nie powi-

nien pīany przychodzić, drugiemu słowy uszcypiliwemi przymawiać, hałasów stroić, o stół ręką bić, przy sobie broni y żadnego oręża niema mieć. A iezeli by który miał iaką kolwiek broń, powinien oną przy zasiadaniu do młodszego oddać, inaczey nieostróżny ma popadać w karanie podług wynalazku braterskiego. Na któreyschadzce koždy brat ma dać do skrzynki cechowej po groszy dwa litewskich; który by zaś brat zostając winnym, a będąc raz y drugi napomnionym, przy uporze swym stojąc, nie dał się w karanie, za trzecim razem ma być więzieniem karany, za wiadomością magistratu y czteré kamienia wosku na oltarz dać. 4. Towarzysz koždy, który by chciał magistrzem zostać, powinien lat trzy wędrować, a nazad powróciwszy powinien u tegosz magistrata, od którego wyszedł, rok y sześć niedziel robić y ma dobrze być w tym rzemiośle wyuczony. Także koždy maystrowczyk obóyga rzemiosła iglarskiego y blachownickiego powinien wędrować rok y sześć niedziel; a który by lubo maystrowczyk lub też uczeń tego obóyga rzemiosła nie wędrował, tedy za wędrowkę ma dać do skrzynki braterskiej kop sześć litewskich. 5. Wszyscy bracia pomienionych rzemiosł iglarskiego y blachownickiego, przez młodszego obesłani, mają się schadzać na mszę świętą do świętey Tróyce rzymskiej, gdzie oltarz swój mają; a który by nie był, ma dać od każdej iak wiele niebył po groszy dwa litewskich. Także na żalobney mszy co kwartał, iezeli by nie był, ma zapłacić winy groszy dwa. 6. Towarzysz rzemiosła iglarskiego, iezeli by w magistrata robiąc zataił albo nieopowiednie wziął dwadzieścia igieł y cztery, to iest aftek dwadzieścia cztery pary, tedy ma być napomniony

aby się tego nie ważył; a nie usłuchał by raz y drugi y tego nie poprzestał, tedy takowy każdy powinien od rzemiosła oddać. 7. Który by towarzysz w poniedziałek (iezeli by święta nie było) nie robił, powinien do skrzynki cechowej dać groszy dwa litewskich, także koždy z nich na każde suchedni do tej że skrzynki groszy trzy. 8. Koždy towarzysz, który by robiąc na warstacie u którego magistrata, nie nocował doma u tegosz magistrata, ma być karany sześcią groszy litewskich do skrzynki. Iezeli by też magister towarzysza znieważył, a towarzysz by nań w cechu przed bracią żałował, tedy magister według uznania braciey ma być karany, a gdyby się nie dał w karanie, do ichmość panów burmistrzów odesłać go powinno. Także, iezeliby towarzysz, będąc pīany, lubo y trzeźwy magistrata znieważył, tedy takowy ma być więzieniem karany. 9. Aby żaden magister towarzyszowi większego myta nie dawał nad postanowienie cechowe y ieden pod drugim nie odmawiał, pod winą trzech złotych. 10. Koždy brat cechu iglarskiego y blachownickiego nie ma być przyięty do cechu ażby wprzódymieyską przepawił. A który by wstępował do cechu, tedy przy dostatecznym zgromadzeniu wszytkiey braci, za obesłaniem przez młodszego, takowy każdy ma dać do skrzynki cechowej braterskiej kop dwanaście litewskich, z której skrzynki starsi powinni świece y inne potrzeby do oltarza należące sprawować. 11. Do tego, który by wstępował do cechu, aby łoża pocziwego był, powinien list od ucziwego urodzenia swego y iako wolny y nikomu nie poddany, a iezeli by nie tuteyszy był, tedy y od rzemiosła przed wszytką bracią pokazać; maystrzowczyk zaś, wstępując do

cechu, powinien dać połowicę y dla braci wszystkich kolacją podług przemożenia sprawić. 12. Na święto Bożego ciała bracia cechu iglarskiego y blachownickiego, także na przyjazd króla ięomości y gdy od ięmość panów burmistrzów w podobnych okazjach zaydzie roskazanie, wszyscy pięknie się przybrawszy z rynsztunkiem wychędożonym, powinni być pod chorągwią. 13. Każda pozostała wdowa tegosz rzemiosła, iężeli ma syna, tedy wolno oney będzie aż do śmierci to rzemiosło robić; która zaś bez potomka, tylko rok y sześć niedziel będzie robiła. Bracia zaś powinni ją opatrować towarzyszem; a gdy póydzie zamaż tego rzemiosła, tedy ten, który ją bierze, tylko połowicę cechu zapłaci. Także, gdy córka tego rzemiosła póydzie zamaż za człowieka tegosz cechu y rzemiosła, tedy na wolne półcechu. 14. Z rzemiosła iglarskiego y blachownickeigo każdy brat, podług dawnego zwyczaju, przyiawszy chłopca na rzemiosło do nauki, ma u siebie trzymać dwie niedziele, po wyjściu dwóch niedziel powinien go zmówić y do rejestru cechowego wpisać, a do skrzynki ma dać groszy dwadzieście litewskich, a iężeli by ten chłopiec nie dosłużywszy lat zmówionych odszedł, tedy mu lata giną, a gdyby się powrócił, tedy znowu spełna na lata takowe, na które y przedtym był zmówiony, ma być zapisany, a tegosz pierwszego magistra swego ma zostawać. A który brat zmówionego y zapisanego chłopca odmówił, takowy czwiercią wosku ma być karany, a chłopiec pierwszemu magistrowi przywrócony. 15. Który by się brat z rzemiosła iglarskiego y blachownickiego znaydował swawolny, cechowi sprzeciwny y nieposłuszny, a przeniosszy się pod inną iurisdikę y tam mieszkając od

cechu y od chwały Bożej y posłuszeństwa ięmość panów burmistrzów zbraniał, strocił, a rzemiosło swawolnie y po partacku robił, tedy takowe aby się partactwo nie mnożyło, za dozwoleństwem ięmościów panów burmistrzów wszędy, tak w gospodzie, w rynku, na ulicy, iako się przed tym zachowywało, ma być grabiony, y warstat do cechu oddany. 16. A iężeli by kto kolwiek tegosz rzemiosła zkaż kolwiek przybywszy chciał sobie swowolnie gdzie kolwiek mieszkając to rzemiosło, nie opowiedziawszy się cechowi robić, mianowicie od blachi białey, drótu, klatki, kraty, wędy y insze rzeczy, które się z drótu zwykły robić, tedy także za przydaniem sług z urzędu ięmościów panów burmistrzów każdego takowego wszędy y na każdym miejscu, aby się pomienionemu cechowi iglarskiemu y blachownickiemu przeszkoda nie działa, bracia tegosz cechu mają grabić, przestrzegając porządków swych dawnych. 17. To też za nienapodleyszą rzecz ten cech chce mieć, aby żaden towarzysz y chłopiec którego kolwiek rzemiosła w rynku y po ulicach różnych nie przedawał, oprócz samego magistra albo małżonkę ięgo, aby się przez częste próżnowanie rozpusta y zgorszenie nie mnożyło. 18. Gdyby zaś u którego brata z pomienionych rzemiosł znalazł fałsz w rzemieśle, który by zachował potajemnie, mimo wiadomość braciey, y nie wpisując do rejestru cechowego, chłopca albo dziewczkę też rzemiosło robiąc, tedy takowy za przeświadczeniem braterskim ma popadać winę tak urzędową, iako y cechową y ma być karany czwiercią kamienia wosku na oltarz. 19. Towarzysz, który by robiąc u magistra przez niedziel cztery, nie porachowawszy się z magistrzem, nie opowiednie odszedł, nie

ma być przymowany od drugiego magistra, y owszem takowy ma być karany w cechu czterema funtami wosku na ołtarz bracki. 20. Gdy umrze brat cechowy, lub żona, dziecię, albo towarzysz, mają być wszyscy bracia na pogrzebie, a który by nie przybył ma winy groszy cztery do skrzynki brackiej zapłacić; a podupadle-mu bratu albo jego żonie y towarzyszowi z skrzynki brackiej ma być pogrzeb sprawiony. 21. A gdzieby się sprawa iaka cechowa przytrafiła y ieden na drugiego skarżyć miał, tedy uprosiwszy sobie u pp. starszych głos, ma stojąc swoją załobę przekładać, a potem za drzwi ustąpić y póty czekać, poki ich nie zawołają. A gdzieby się rozsądek cechowy nie podobał, tedy magistrat takowe rzeczy miarkować będzie. 22. Armatę mieyską, a mianowicie zbroie chędożyć y opatrować, po-

dług dawnych zwyczajów, powinni będą.

Post quorum articulorum in eo, uti praemissum est, tenore relectionem praedicti contubernales eosdem articulos in omnibus punctis et clausulis observare et ea omnia, quae praemissa sunt, adimplere submisserunt, prouti et nobile officium consulare Vilnense eandem ordinationem manu tenere et in omnibus iuxta praescriptum illius iisdem contubernalibus obedire serio demandavit. In maioremque horum omnium fidem et evidentius testimonium, praesentes publico officii nostri consularis Vilnensis eoque maiori sigillo communiri et manu notarii officii nostri ordinarii subscribi curavimus. Actum Vilnae feria secunda post festum sancti Francisci proxima die octava mensis Octobris, anno Domini millesimo sexcentesimo sexagesimo tertio.

1663 г. Декабря 3 дня.

Изъ книги № 5115, за 1663—1665 г., стр. 594—618.

9. Уставъ цеха стекольщиковъ въ городѣ Вильнѣ.

Уставъ стекольщиковъ заключаетъ въ себѣ 48 §§, въ которыхъ опредѣлены главнѣйшія права и обязанности этого цеха. Сущность ихъ заключается въ слѣдующемъ: въ 1-мъ § изложены правила, какъ и когда слѣдуетъ избирать цеховыхъ старшинъ и въ чемъ заключаются ихъ обязанности; во 2-мъ §—какъ наблюдать за цеховыми сходками; въ 3 §—обязанности цеха по отношенію къ костелу Бернардиновъ и наказанія за уклоненіе отъ оныхъ; обязанности эти были распространены

даже на диссидентовъ; въ § 4—правила какимъ образомъ долженъ сохраняться цеховой ящикъ; въ § 5—время цеховыхъ собраній и наказаніе за уклоненіе отъ участія въ оныхъ; въ § 6—мѣсто, гдѣ должны сидѣть на сходкахъ католики и иновѣрцы и порядокъ, въ которомъ должны разбираться дѣла; при этомъ польскій языкъ назначенъ языкомъ дѣловымъ; въ § 7-мъ—взысканія съ ремесленниковъ неисправныхъ и непокорныхъ; въ § 8-мъ—правила для домашней и общественной

жизни цеха и наказаніе за неисполненіе оныхъ; въ § 9-мъ—правила для веденія цеховой кассы и расходованія общественныхъ денегъ; эти послѣднія предназначаются на содержаніе костеловъ и вспомоствованіе вдовамъ и сиротамъ; въ § 10—порядокъ возведенія простыхъ стекольщиковъ въ мастера; онъ заключался въ томъ, что простой стекольщикъ, сдѣлавшись мастеромъ, обязанъ былъ въ теченіи года нести извѣстную службу въ костелѣ и въ цехѣ; въ § 11—обязанности подмастерьевъ по отношенію къ цеху и костелу; въ § 12—правила для судебныхъ разбирательствъ и взаимныхъ отношеній членовъ другъ къ другу; §§ 13 и 14 заключаютъ въ себѣ правила о томъ, что долженъ дѣлать цехъ въ случаѣ болѣзни или смерти членовъ; въ § 15 заключаются правила для вновь поступающихъ въ цехъ изъ другихъ городовъ; въ § 16 изложены требованія относительно вновь поступающихъ въ цехъ и взысканія за неисправное исполненіе работъ; въ § 17 изложены правила стекольной работы, за которую слѣдуетъ принимать въ цехъ и выдавать званіе мастеровъ; въ §§ 18, 19, 20, 21 и 22 изложены постановленія относительно того, каковы должны быть обя-

занности товарищей и учениковъ къ мастерамъ, какъ нужно помогать вдовамъ и больнымъ мастерамъ; въ § 23 изложены мѣры противъ несправныхъ и невѣжественныхъ мастеровъ; въ § 24—наказаніе тѣмъ мастерамъ, которые войдутъ въ сношеніе съ мастерами-самозванцами (*pariaszami*); въ § 25—воспрещеніе цеховымъ поступать на службу къ мастерамъ-самозванцамъ; въ § 26—наказаніе для лицъ переманивающихъ къ себѣ подмастерьевъ; въ §§ 27 и 28 изложены правила какъ нужно поступать во время раздоровъ между подмастерьемъ и мастеромъ; въ § 29 наложены мѣры противъ подмастерьевъ, оскорбившихъ своихъ мастеровъ дѣйствіемъ; въ §§ 30, 31 изложены руководящія правила для товарищей; въ §§ 32, 33 и 34 изложены правила относительно учениковъ (*хлопцевъ*); въ остальныхъ §§ заключаются подробныя постановленія относительно товарищей,—какъ они должны вести себя по отношенію къ своимъ мастерамъ, ученикамъ и другъ къ другу. При этомъ стекольщики даютъ взаимное обѣщаніе слѣдить за жидами, чтобы они не имѣли подмастерьевъ изъ христіанъ и вообще, чтобы не занимались этимъ ремесломъ.

Proconsules et consules civitatis sacrae regiae maiestatis Vilnensis in magno ducatu Lithuaniae metropolis. Significamus praesentibus literis, universis et singulis praesentes visuris, lecturis aut auditoris: oblatos fuisse nobis prius in publica sessione, tandem in frequenti consessu iudiciorum nostrorum per famatos Bartholomeum Miehowicz et Albertum Skupio, in annum labentem electos seniores contubernii vitriariorum suo caeterorumque complurimorum seniorum ac iuniorum fratrum et magistrorum praedicti contubernii nominibus ageritum, articulos, inferus conscriptos, quibus tam ad altare suum in templo venerabilium patrum bernardinorum Vilnensium, cultum divinum et christianam pietatem cessante hostilitate, ac per Dei gratiam in his partibus belli calamitate, iuxta antiquum mo-

rem excitare et amplificare conantur, tum et bonum inter se intuitu opificii sui ordinem, conservare intendunt, supplicatumque, ut eosdem articulos sententia officii nostri confirmare ac approbare dignaremur. Quorum supplicationi ac affectationi nos deesse nolentes, serie re bene intellecta atque trutinata eosdem articulos, uti ad bonum ordinem congruos, in toto approbandos et confirmandos esse sententia nostra adinvenimus, uti quidem praesentibus confirmamus et approbamus, roburque et vim perpetuae firmitatis habituros declaramus. Quorum quidem articulorum is est tenor de verbo ad verbum:

Na część y na chwałę panu Bogu wszechmogącemu, w Tróycy świętej iedynemu, naświetszey Pannie Mariey y wszystkim Świętym, amen. *Porządek cechowy rzemio-*

sła szklarskiego, podług którego pomienieni rzemieślnicy mają się sprawować y rządzić, podany przez bracią tegosz rzemiosła, wyżey imiony y przezwiski mianowaną, do szlachetnego magistratu Wileńskiego, dla uchwalenia y stwierdzenia onego, - za iednostaynym consensem wszytkiey braci pomienionego rzemiosła postanowiony, a oboiom narodom katolickiemu y ruskemu nadany, od szlachetnego magistratu Wileńskiego, które się tak zaczynają w nim artykuły:

Artykuł pierwszy. Bracia cechu szklarskiego mają między sobą, na każdy rok obierać starszych na przyszły rok, drugich starszych, immediate przed świętym Mikołaiem święta rzymskiego, a na święty Mikołay idąc porządkiem ichmościów panów magistratowych, odmieniwszy się zasiadać, y lidźby przeszłorocznych starszych z przychodów braterskich y rozchodów słuchać, tak iakoby naylepiey chwała Boża pomnażała, a nie na prywatę dobro braterskie obracało. Przy której lidźbie ichmościom panom raycom bywać y starszych lidźby słuchać wolno będzie, gdzie mają się wszyscy spokojnie y statecznie zachować, a ieżeli by który przerwał nienależnie wtrącając, głosu sobie nie uprosiwszy, ma zapłacić winę według uwagi cechową. Ciż starsi nówo obrani, stosując się do zwyczajui inszych cechów, mają przysięgać na ratuszu według zwyczajui innych cechów y sprawiedliwie się między bracią rządzić y sprawować ze wszelką uczciwością, nie następując bez przyczyny, tak starszy na młodszego, iako też y młodszy na starszego, czego przywilej y artykuł zakazuje. A który by temu sprzeciwym byź okazał, ma zapłacić winy dwa funty wosku do kościoła, lub też podług wynalazku braterskiego ma byź karany. Każdy też brat

starszy roczny tylko te sprawy potoczne cechowe, w przywileiu y porządku opisane, iako to o złą robotę, albo ieśli by towarzysz o zasłużone na magistra, magister też o nieprzystoynne zachowanie na towarzysza się skarzył, powinien sądzić, nie wtrącając się do criminalu y innych urzędowi należących spraw, gdzie ieżeli by w cechu pomiarkowaną sprawa byź nie mogła, y sąd się braterski nie upodobał której kolwiek stronie, tedy ukrzywdzonemu wolno będzie dla dochodzenia sprawiedliwości do szlachetnego urzędu burmistrzowskiego y radzieckiego Wileńskiego, a w criminalney sprawie do wóytowskiego podług dawnych zwyczajów udać się.

Artykuł wtóry. Starsi roczni tegosz zaraz dnia mają przydać dwóch mistrzów, którzy będą bywać przy wszelakich sprawach y schadzkach towarzyskich. Artykuły zaś z przywileiów cechowych, towarzyszon służące, podane przez mistrzów z wiadomością y pozwoleniem szlachetnego magistratu Wileńskiego, z pieczęcią ratuszną y z podpisem ręki pisarskiey utwierdzone byź mają.

Artykuł trzeci. Bracia cechu szklarskiego wszyscy wespół powinni się schadzać zawsze we cztery niedziele do kościoła oyców bernardynów, gdzie swój ołtarz mają, na mszę świętą, także na każde suchedni, żałobne kwartalne y na inne msze święte, które na przywileiu kościelnym są opisane, wespół z małżonkami y towarzyszami swemi, gdzie tak mistrzowie, iako y towarzysze, będą społecznie zgromadzeni, na ofertę przy mszy świętey porządnie iść będą powinni, a kłaść podług przemożenia swego przynaymniey ordinarią groszy dwa, a towarzysz grosz ieden, albo co mu się y więcey będzie podobalo, która oferta ma byź oddawana do zakrystiey przez młodszego z wiadomo-

ścią starszych. Przy tym ma być postaw-
ników, to jest świec woskowych sześć na
ołtarzu, albo według możności do mszy
świętej, także lanych świec szezyro wos-
kowych cztery, z którymi bracia będą po-
winni wychodzić ku elevaciei przy tej że
mszy świętej cechowej, także na processie
co święto uroczyste, iako to przez octave
Bożego ciała y innych świąt uroczystych.
Do tego aby towarzysze z swej skrzynki
parę świec lanych szecerowoskowych spra-
wowali y pod winą groszy sześciu litew-
skich do skrzynki mistrzowskiej z temi
świecami do mszy świętej wespół z magi-
strami ku elevaciei y inne processie wy-
chodzili, które świece mają sprawować z
tych pieniędzy, co winy biorą w gospodzie
z towarzyszów. A co na te świece wyda-
dzą, ma być przy porachunku od nich
przyjęto. A któryby z mistrzów na mszy
świętej nie był, ma dać winy groszy sześć
litewskich. A jeśli by w pół mszy świętej
przyszedł, tedy ma dać groszy trzy litew-
skich y offertę oddać do skrzynki mistrzow-
skiej. Lecz który by brat młodszy był
inszej religiei, a nie rzymskiej katolickiej,
y zbraniał by się posługi kościelney od-
prawować, ma dać do skrzynki magistrów-
skiej kop pięć litewskich. Do tego aby każdy
brat, któryby był inszej religiei, a nie rzym-
skiej, dawszy na rok złotych dwa, wolny ma
być od wszystkich powinności kościelnych,
to jest od mszy świętej tak cztery niedzielney,
iako y kwartalney, także y od wychodzenia z
świecami ku elevaciei y na processie, oprócz
pogrzebów. Młodszy ten, który płaci za
posługę kościelną, powinien także dać iako
y drudzy, złotych pięć, jednak ten młodszy
posługi cechowe powinien odprawować,
także iako y katolik, a nie płacić. Do
tego aby na każdy rok nazajutrz po

Bożym narodzeniu, także y w poniedziałek
Wielkonocny z skrzynki starsi wymowali
po złotych czterech na kolendę y na wło-
czebne dla oyców bernardynów. A gdy
potrzeba będzie wynosiła sprawić ochędo-
stwo iakie kolwiek do ołtarza naszego ce-
chowego, to ma być sprawowano z skrzynki
cechowej pospolitey. Do tego z teyże skrzyn-
ki cechowej ma być sprawiono sześć po-
stawników, z których cztery koło mar mają
stać, a dwa na ołtarzu, tak przy mszy quar-
talney, iako y przy mszy na pogrzebie ciała
umarłego, także ma być sprawiono z skrzyn-
ki cechowej dwanaście świec lanych, które
mają być chowane w szafie kościelney y
używane do pogrzebów braciey religiei ka-
tolickiej, także y przy mszy ś. y gdy do
grobu ciało kładą.

Artykuł czwarty. Skrzynka mistrzowska
ma być za dwiema kluczami u iednego
starszego, albo gdzie by miejsce bezpie-
cznie bracia upatrzyli, tylko nie gdzie
indziej, ieno pod iurisdictionią mieską, na
miejscu bezpiecznym, mianowicie, straż
Boże, ognia y inszych przygod złych,
także dla pokoju braci, gdzie schadzki swe
będą odprawować. W której skrzyni mają
być chowane przywileia iego królewskiej
mości, pana naszego miłościwego, także ko-
ścielne, y inne wszystkie munimenta, cechowi
należące, regista roschodów y przychodów
porządnie pisane y pieniądze od braci da-
wane; a gdyby który brat, będąc starszym
rocznym albo szafarzem, zgubił klucz
od skrzynki cechowej, taki ma być ka-
rany czwiercią kamienia wosku y klucz
inszy powinien dać dorobić. Także jeśli by
starszy albo szafarz dokąd odiachał, a na
miejscu swoim brata godnego nie zostawił,
y klucz z sobą zawiozł, tedy takowasz wi-
ną, iako y ten co zgubi, ma być karany.

Artykuł piąty. Schadzki mają być na każde dwie niedziele według przywileju iego królewskiej mości, na które się wszyscy schadzać mają y dać groszy dwa do skrzynki, a na quartal po groszy sześciu litewskich. Któryby zaś na schadzkę nie przybył, ma dać winy groszy dwa. Także za to, gdyby na kwartal nie przybył, ma dać groszy pięć. A któryby omieszkał, a przy otwartej skrzynce przyszedł, ma wpół tego wszystkiego oddać. Lecz chorobą, odiadem y inszemi słusznemi przyczynami mają być za wymównych mian, które schadzki mają być odprawowane dnia niedzielnego po obiedzie o pierwszej godzinie. Gdzie któryby brat przy skrzynce otwartej siadł z nożem, albo z jakim inszym orężem, ma dać winy dwa funty wosku, młodszy brat powinien tego postrzegać pod winą funta wosku; a jeśli by który broni u siebie zataił, a byłoby to na nim przedświadczone, taki troiako ma być karany. Jeśli by też potrzeba iaka cechowa była silna, albo rozkazanie magistratowe zaszło, albo cudzy człowiek potrzebował schadzki, tedy starsi, nie czekając dwóch niedziel, młodszą bracią obesłać powinni będą, za co ma dać obcy człowiek do skrzynki cechowej groszy piętnaście. A jeśli by brat, albo towarzysz potrzebował tego, tedy powinien dać groszy dziesięć polskich. Obwiniony jednak ma mu to wrócić. A ktoby na takie odesłanie, oprócz zwyczajnych schadzek, nie przyszedł bez słusznej przyczyny, ma dać winy funt wosku. A jeśli by który brat albo towarzysz przyszedł do cechu pijany, ma dać winy funt wosku y z cechu na ten czas innym nie przeszkadzając ustąpić.

Artykuł szósty. Na schadzce każdy brat ma siedzieć na swoim miejscu, według porządku, pod winą funta wosku;

katolicy prawą stronę mają zasiadać, a którzy są inszej religii—lewą. Przy sprawach aby zamowy nieuczciwe nie były, votum podając jeden drugiemu pod winą groszy sześciu polskich nie ma uprzedzać, któryby ręką o stół uderzył, albo się starszym w czym sprzeciwił y poswarki czynił, a ile kroć upornie odezwał z mową swoją, ma być karany sowito. Do tego spraw cechowych żaden brat niema wynosić za próg, pod winą od braci uznaną, sprawy y rozmowy w cechu przy otwartej skrzynce, aby nie były odprawowane ięzykiem obcym, tylko polskim, pod winą dwu funtów wosku. A jeśli by który brat nie rozumiał po polsku, ma być tłumaczono przez brata, którego sprawy cechowe nie mają być odprawowane, ani sądzone, także towarzyskie w gospodzie przy ludziach obcych.

Artykuł siódmy. Któryby brat uparty y gardząc cechem, na schadzki przez całe suchie dni, albo przez cały rok nie przychodził y powinności nie czynił, mają być onemu odjęte dobrodzieystwa cechowe. Lecz któryby brat poniechał dla rzemiosła y roboty swej, a nie bywał by między bracią na schadzkach y chciałby potym rzemiosła robić, takowemu ma być broniono, aż się, z zaniedbanych powinności, tak kościelnych, iako y cechowych usprawiedliwi, to jest, schadzki, suchedni y winy wszelakie popłaci, według uwagi braci.

Artykuł ósmy. Zabiegając temu, aby uczciwość, zgoda święta między bracią trwała, a brat, któryby niesnaski, turbacie, nienawiści między bracią czynił, y do szkody, albo niesławy przywodził, o lada plotki do urzędu pozyskać y turbować ważył, taki ma być skarany czwiercią kamienia wosku. Sprawę cechową nie należącą y excess, jeżeli by nieuczciwy był w cechu, szlachetny magistrat per de-

legatos ma miarkować. Także który by brat albo towarzysz starszy cechowi wszystkiemu był przeciwny, słowy nieuczciwemi się targał na starszych y wszystką bracią za nic sobie ważył, karanie y posłuszeństwo, które cechowi powinien pełnić, nie pełnił, takowemu magistrówi, tak chłopcy, iako y towarzyszemaia być odieci, aż się we wszystkim cechowi y starszym upokorzy y dosyć uczyni. A towarzysz ma być skarany winą, według uznania magistrów wszystkich, albo więzieniem pod ratusz. A jeśli by magister był upornym, a temu karaniu nie był podległym, taki ma być odesłany za wiadomością urzędu na ratusz do dalszey sprawy, a potem na ratuszu ma siedzieć, aż temu karaniu cechowemu dosyć uczyni, starszych y wszystką bracią przeprosi. Lecz gdy by na innym miejscu był obelżony, a ta obelga nie należała by do cechu, niema sprawiedliwości w cechu prosić, ale usądu radzieckiego, a nie gdzie indziej.

Artykuł dziewiąty. Że też, to jest rzecz bardzo potrzebna uchodzić złego mniemania ludzkiego y być prawym panu Bogu y ludziom, przeto dochody na schadzkach, kwartały, winy y insze, które od braci dochodzą, do skrzynki według przywileiów y artykułów maia być w regestrach porządnie introligowane, spisane po polsku tym sposobem, kto iak wiele dał, imię y przezwisko tego napisawszy w regestr wnieść, co ma być z wielką pilnością, a to dla tego, aby starszym nowo obranym, przy wszystkiej braci w cechu zupełnie y dostatecznie, iako się wyżej namieniło, rachunek ze wszystkiego przystoynie oddali, uchodząc przez to nierządu y suspiciei. A te dochody powinni na potrzeby kościelne y cechowe obracać, także na poratowanie upadku brata którego z nawiedzenia Pańskiego, a

nie z swej woli, to się ma rozumieć, o wdowach y sierotach braci zeszyłych y o towarzyszach, od pana Boga nawiedzionych; y przy obieraniu starszych rocznych ma być collatia dla braci wszystkiej z skrzynki, iako nayskromniey, sprawiona, z uwagą przecie braci, aby zbytku y zgorszenia nie było.

Artykuł dziesiąty. Młodszy wstępujący do cechu szklarskiego posługi cechowe y kościelne takim sposobem ma odprawować, to jest, gdy sklarz, który wprzód wstąpi do cechu, powinien młodszym rok cały służyć w cechu y w kościele, a gdy ieden mistrz pierwey odsłuży swój rok, tedy potem drugi młodszy nastąpi.

Artykuł jedenasty. Młodszy powinien mieć w uczciwości wszelakiej starszych y na wszelakie potrzeby cechowe y kościelne posłusznym ma być, to jest powinien do cechu nayprędzey przysć, skrzynkę ochędożyć, ma stół postawić, także y do kościoła naypierwey przyszedszy ołtarz ochędożyć, świece nagotować, zapalać y z świecą wychodzić, tak na elewacją naświetszego sakramentu przy mszy świętey cechowej, iako y na processiey y insze powinności kościelne pełnić, pod winą dwu funtów wosku, także obchodzić bracią na schadzkę dnia sobotnego, a nie w niedzielę, pod winą dwu funtów wosku. *Artykuł dwunasty.* Jeśli by ieden brat iaką miał czynić skargę na drugiego brata, tedy takowy obadway przystoynie y uczciwie maia stać przed stołem. A jeśli by który brat albo młodszy na starszego rocznego miał iaką skargę, albo też starszy na brata którego młodszego, tedy ten starszy na miejscu swym inszego brata godnego, który przed tym starszym bywał, ma zasadzić, do usprawiedliwienia się. Żaden też z braci rzemiosła szklarskiego nie po-

winien w robocie przeszkody czynić drugiemu bratu, a to takowym sposobem: gdy by ieden brat, zmówiwszy robotę u kogożkolwiek, pewnym y słusznym targiem miał oną robić, a drugi na przeszkodę y podstępem onego tą robotę za mnieyszą cenę podiał się zrobić, zkaż by wielkie rostyrki, nieporządek y nyma roboty innym była, takowy przeszkadzający y podstępny, bez żadney folgi, pół kamieniem wosku ma bydź karany. Przestrzegamy też, aby żaden brat rzemiosła szklarskiego po domach y kamienicach chodząc roboty nie prosił y z nią się nie nabiał, a innym przeszkody nie czynił, bo się trafia często, że ieden drugiemu pod boki robotę odeymuie y przeszkodę czyni, takowy także co podstępem czyni, ma bydź karany winą wyżej opisaną.

Artykuł trzynasty. Jeśli by który brat zachorzał z nawiedzenia Pańskiego, tedy onemu maia dać bracia towarzysza takiego, który by warstatowi sprostął; toż się ma rozumieć y o wdowie pozostałej, y to po magistrze zupełnym, który by we wszystkim dosyć czynił cechowi.

Artykuł czternasty. Jeśli by który mistrz umarł, albo mistrzowa, syn albo córka takowego, mistrzowie do grobu powinni nieść pod winą groszy sześciu, a towarzysza zmarłego powinni nieść także pod winą y ucznia, do tego wszyscy mistrzowie, z małżonkami y towarzyszami na pogrzebie y przy żałobney mszy maia bydź, nie odchodząc aż po wszystkim nabożeństwie, pod takową winą groszy sześciu litewskich.

Artykuł piętnasty. Jeśli by się trafiło, żeby tu magister rzemiosła szklarskiego, z inszego miasteczka przyiachawszy, chciał w Wilnie te rzemiosło robić, takowy urzędy powinien przyiać prawo mieyskie, sztuki iako insi zwykli odrobić, listy od

urodzenia y od uczenia pokazać, kollacją według przemożenia sprawić y wszystkie insze powinności cechowe odprawić. Toż się ma rozumieć y o partaczach tutecznych. Także, jeżeli by którykolwiek brat, lub przy skrzynce y przy sprawach siedząc, lub też w osobliwym posiedzeniu ieden drugiemu nieuczciwość zadał, mianowicie illegitimitatem ortus, tedy z tego obay maia się wywodzić, a ten, na którym to będzie dowiedziono, ma bydź oddalony od rzemiosła y spółkowania braterskiego. A który by brat, wiedząc o takowej przyganie drugiego brata, a nie oznaymił starszym, tedy według uwagi urzędu ma bydź karany.

Artykuł szesnasty. A gdzie by towarzyszowi wędrownemu na wędrowce co nieuczciwego y nieprzystoynego trafiło, a potym ogłosiło, takowemu nie ma bydź pozwolone sztuk robienie, aż się pierwiey słusznym świadectwem wywiedzie. A gdy te sztuki odprawować zacznie, starsi magistrowie, albo na to od nich wysadzeni, powinni będą doglądać y przypatrować się sztuk iego, aby te sztuki niebyły przez kogo inszego robione, pod winą kamienia wosku. Który by zaś sztuk tych naznaczonych na czas zaniechał y wzgardził, oprócz choroby y inszych słuszych przyczyn, takowy traci wszystkie dochody, które do skrzynki dał. A jeśli by na czasie y terminie naznaczonym sztuk nie pokazał, taki każdy na tydzień, póki sztuki pokaże, ma winy płacić złoty. A ta sztuka nie gdzie indziej ma bydź robiona, iedno u starszego.

Artykuł siedemnasty. Sztuka szklarska tym trybem robiona ma bydź: Naprzód monstrancia z promieniem, latarnia z wieżyczkami y z baniami, solniczka, także insze rozmaite wzory, do tego rzemiosła szklarskiego przynależące, dosko-

nale mają być zrobione. A jeśli by taki był, który by malowane sztuki umiał, ten podług upodobania wiary swej w niebowstąpienie, albo mękę Pańską, ma na szkło odmalować. Przy oddawaniu sztuk szklarskich, które są opisane w przywileju, ten, który oddaje sztuki, nie ma być obecnym przy oddawaniu onych, ale ma ustąpić, której sztuce ma się każdy brat statecznie i szczerze, a nie z rankoru iakiego przypatrować, i o niej zdanie swoje, jeśli dobrze, albo źle urobiona, braciey wszytkiey powiedzieć, w czym jeden drugiemu nie ma przeszkadzać, pod winą funta wosku, czego starsi, iako na to przysięgli, z pilnością postrzegać i doglądać mają. A errory, które by słusznie bracia uznali, powinni będą napisać. Która to sztuka według uznania i rozsądku mistrzów ma być przyjęta. A jeśli by bracia postrzegli, że wielki niedostatek i nieumiejętność w nauce jego i w tej sztuce był, tedy ma być obwiniony podług wynalazku braterskiego.

Artykuł ósmnasty. Ten młody mistrz, gdy sztuki odprawi, powinien towarzyszom podziękować i od nich się wyłączyć, mistrzom zaś wszystkim powinien w cechu kollacją sprawić według przemożenia, a ma dać do cechu złotych piętnaście, i do rejestru cechowego ma być wpisany.

Artykuł dziewiętnasty. Syn mistrzowski tuteczny powinien półsztuki robić, także i ten towarzysz, który wdowę albo córkę mistrzowską za małżonkę weźmie i od wszystkich nakładów cechowych w pół wolni są, oprócz kolacyi, która ma być według przemożenia sprawiona. Jednakże każdy z nich młodszym być powinien, tak syn mistrzowski, iako i towarzysz, który wdowę albo córkę mistrzowską poymie.

Artykuł dwudziesty. Jeśli wdowa pozo-

stała po śmierci małżonka, swego brata, rzemiosła sklarskiego chciała by robić, to rzemiosło powinno iey dodać towarzysza takiego, który by warsztatowi sprostął, tak długo, póki zamaż pójdzie. A jeśli by się został uczeń po śmierci męża iey, tedy powinien lata wytrwać przy towarzyszu i tego ucznia wyzwoliwszy, nie ma więcej brać uczniów na rzemiosło, ale na to miejsce wolno iey będzie towarzysza drugiego z porządku przyjąć, albo do innego miejsca i miasta po niego pisać. Ta uwaga, jeśli by na nią występki iaki nieuczciwy przewidziany pokazał się, lub też zamaż innego rzemiosła człowieka poszła, ma być od rzemiosła oddalona i towarzysz odiy.

Artykuł dwudziesty pierwszy. Każdy mistrz nie ma czeladzi więcej chować tylko jednego towarzysza, a drugiego chłopca; a jeśli by u którego mistrza wakował warsztat, tak żeby żadnego towarzysza nie miał, a potrzebował by onego, tedy ten brat, który dwóch towarzyszy ma, powinien mu dać, z rozkazania starszych, jednego. Jeśli by się też trafiło, żeby który brat miał wielką a pilną robotę i potrzebował by więcej towarzyszy, tedy to starszym ma oznaymić i u nich dozwoienia z nagrodą, która do skrzynki cechowej ma być obrócona, prosić, za wiadomością wszytkich braci według potrzeby, tedy onemu więcej towarzyszy ma być przydano nim tę robotę zgotuie.

Artykuł dwudziesty wtóry. Jeśli by Pan Bóg którego brata chorobą ciężką nawiedzić raczył, albo inszą złą przygodą, a potrzebował by ratunku i wspomżenia od braci z cechu, tedy takowego brata upadłego z skrzynki ratować i zapomagać mają; a gdy go pan Bóg wspomże, tedy te pieniądze z podziękowaniem do skrzynki braterskiej będzie powinien oddać przed czasem, to jest przed electią, która bywa w

dzień świętego Mikołaja. A jeśli by się nie usprawiedliwił, ma być urzędem karany od starszych, chłopców wpisywać y wyzwalać nie może, aż dosyć temu uczyni.

Artykuł dwudziesty trzeci. A iż się barzo wiele partaczów tego rzemiosła szklarskiego nayduie, co się dzieie ku szkodzie ubogich mistrzów, ku szkodzie urzędów kościelnych y z nieciem pożytków mieyskich, przeto aby takowi próżni y lozni ludzie y partacze, z wiadomością urzędu mieyskiego, albo im należącego, karani y grabieni byli. Które to rzeczy y naczynia do cechu mają należeć, dla potrzeb kościelnych y innych publicznych brackich. Do tego powinniśmy im bronić urzędem mieyskim, według przywileiów od królów ich mości nadanych warstatów y robot wszelakich, tak w domach szlchetnych, mieyskich, w klasztorach, po różnych domach y ulicach. Towarzysze y chłopcy nie mają z koszulkami chodzić, pod winą według uwagi starszych.

Artykuł dwudziesty czwarty. A który by mistrz albo towarzysz obcował z takimi partaczami, abo z ich towarzyszami, a było by to przewidziano, taki ma być karany półkamieniem wosku.

Artykuł dwudziesty piąty. Starsi przysięgli cechu tego, także y bracia wszyscy, mają tego postrzegać, aby czeladź za nagrodą jakąkolwiek takim loznym partaczom nie była pozwolona do roboty ich na czas by namnieyszy, lubo to za nagrodą, lubo za faworami pod winą półkamienia wosku.

Artykuł dwudziesty szósty. Który by brat towarzysza albo chłopca tak zmówionego, iako y niez mówionego u drugiego brata odmówił, albo by przechowywał u siebie, tak towarzysza, iako y chłopca, a to by na nim przewidziano było, taki powinien dać winy czwierć kamienia

wosku, a powinien mu tego towarzysza albo chłopca oddać.

Artykuł dwudziesty siódmy. Uczniowie z inszych miast, miasteczek, gdzie porządków cechowych nie masz, za towarzyszków wyzwolonych nie mają być przyięci, ale mają cytować u starszych mistrzów, dla lepszego przyćwiczenia rzemiosła y uczciwego wyżywienia, według biegłości w rzemiosła mają być wyzwoleni; toż ma się rozumieć o tutejszych uczniach od partaczów.

Artykuł dwudziesty ósmy. Jeśli by się pokazało na magistrze, żeby miał towarzysza ukrzywdzić, bądź w zapłacie, bądź też w czymkolwiek inszym, albo uderzyć bez przyczyny, albo y za przyczyną, mogąc dóść sprawiedliwości inszym sposobem, taki mistrz ma być karany czterema funty wosku. Wszakże towarzysze nie mają dawać przyczyny do gniewu mistrzom swoim, gdyż starszego zawsze słuszną rzecz czcić y szanować, zwłaszcza magistra; y owszem jeśli ma jaką krzywdę towarzysz od magistrza, tedy w cechu sprawiedliwości prosić powinien. Tamże się y domawiać krzywdy swojej, gdzie starszy powinien napomnieć mistrza raz, dwa, a gdzie by się większa krzywda stała towarzyszowi, za trzecim razem mają mu starsi odiać towarzysza. A gdzieby się (quod absit) towarzysz porwał na magistrza swego złym słowem albo uczynkiem, takowy ma być karany według uznania mistrzów w zupełnym cechu, a jeśli by ręką, taki ma być oddany od cechu do urzędu.

Artykuł dwudziesty dziewiąty. Jeśli by za takowym towarzyszem list był przysłany z którego miasta. ikmci, z cechu do cechu, takowego mistrz żaden nie ma chować, ani będzie mógł, y czeladź na warstacie nie będzie mogła robić, ani obcować do tego czasu, póki zarazem na tamte miejsce, z kąd pisanie trybowne za nim przydzie

y z tego się doskonale nie wywiedzie, albo ztamtąd wyvodu słusznego nie przyniesie, któremu żadna dawność szkodzić nie ma. A póki się wymierzy u żadnego mistrza miejsca niema, pod winą od braci uznana.

Artykuł trzydziesty. Jeśli by co takowego nieprzystoynego na towarzysza pokazało, tak w warstacie, iako y gdzie indziej, to iest, strony wierności, taki towarzysz ma bydź karany do skrzynki magistratowey półkamienia wosku, a strony nierządu ma bydź do urzędu doniesiony.

Artykuł trzydziesty pierwszy. Ochlon towarzyszowi z pozwolenia groszy piętnaście polskich, albo też takiemu, który będzie doskonały w robocie złoty ieden, a nie więcej, pod winą czwierci kamienia wosku.

Artykuł trzydziesty wtóry. Nie powinien mistrz chłopca swego więcej chować na próbie nad niedziel sześć, pod winą funtów dwu wosku, ale ma go zapisać w cechu na schadzce przy wszytkiej braci, a ma go zapisować bez listu, albo paręki ludzi osiadłych, albo cechowych, tak strony urodzenia, iako y strony wierności, a ma bydź zapisany na lat cztery, jeśli będzie dorosły, a jeśli by w małych leciech, na lat pięć. Do tego aby się żaden nie ważył szklarz na naukę rzemiosła swego brać poddanego szlacheckiego, pod winą kamienia wosku, tak też aby się żaden nie ważył chłopca mniej, niż na cztery lata, brać do rzemiosła szklarskiego, pod winą czwierć kamienia wosku.

Artykuł trzydziesty trzeci. Gdy chłopca zapisują, ma dać do skrzynki mistrzowskiej półzłotego, a pisarzowi groszy sześć polskich, a na wyzwolenie złotych dwa, pisarzowi groszy sześć polskich. A jeśli by się chłopiec zle u magistra zachował, albo przez niewierność, albo przez nierząd, przy wyzwoleniu ma bydź karany półkamieniem wosku, albo według

uznania wszytkich mistrzów. Oprócz tego każdy mistrz by niewinny powinien chłopca wyzwalać przed całym cechem y mistrzami przy bytności towarzyszków, którzy go po wyzwoleniu przyiąwszy uczynią go między sobą godnym towarzyszem; a iezeli by ich mały comput był by y we dwóch mogą takową uczciwość trzeciemu nowemu towarzyszowi wyrządzić. A ten nowy towarzysz powinien będzie onym podług przemożenia swego collacją sprawić.

Artykuł trzydziesty czwarty. Który by chłopiec poszedł od mistrza precz, potym wróciwszy się dotrwał by czasu swego, taki ma odslugować czas dwoiako, y nie może być wyzwolony, aż dosię za to odeyscie uczyni y nie ma go żaden brat przymować, aż będzie miał pozwolenie od pierwszego, gdzie ten był chłopiec na nauce. A jeśli by ten chłopiec do partacza poszedł na naukę, albo na robotę, taki ma bydź za wiadomością urzędu do więzienia wrzucony y niema bydź wypuszczony, aż parękę osiadłych ludzi po sobie da y karanie słuszne weźmie.

Artykuł trzydziesty piąty. Jeśli by się trafiło dwoie świąt w iednym tygodniu, albo święta uroczyste, iako Wielkanoc, Świątki, Boże narodzenie, mają przestać towarzysze na pół ochlonie, ale dla iednego święta nie ma bydź wytracono, ażby sami sobie święta z poniedziałków, albo z inszych dni czynili.

Artykuł trzydziesty szósty. Towarzysze mają się schodzić do gospody, albo cechu na każde cztery niedziele, będąc posłusznymi starszym towarzyszom y tam każdy powinien dać do skrzynki towarzyskiej na schadzce grosz ieden polski, a na suchedni groszy dwa, polskie. Towarzysze nie mają spraw żadnych sądzić między sobą, które by im nie należały, tylko iako są w artykułach opisane, także nie mają zasiadać z uożem, albo z orężem przy

skrzynce otwartey, pod winą groszy sześciu. A który by towarzysz na schadzkę nie przybył, ma dać winy grosz a na kwartał groszy dwa polskie.

Artykuł trzydziesty siódmy. Maią być obierani dwa towarzysze starsi na rok, którzy maią mieć klucze do skarbniczki, a ta skarbniczka ma być w skrzynce starszych, do której skarbniczki towarzysze maią swe pieniądze wkładać. Artykuł powinni czytać na każdej schadzkę przed wszystkimi towarzyszami, pieniędzy nie powinni brać na potrzeby swoje prywatne, albo na przepicie, tylko na potrzeby kościelne y na potrzebę chorego niedostatnego towarzysza y to z wiadomością wszystkiego cechu, mistrzów y towarzyszów.

Artykuł trzydziesty ósmy. Każdy towarzysz nie ma gardzić robotą mistrza, tak ubogiego, iako y bogatego, pod winą dwu ochlonów y owszem każdy ma mieć w uczciwości mistrza swego, mistrzową y wszystkich domowych, pod winą od mistrzów uznana. A jeśli by wzgardził robotą, ma być paenowany.

Artykuł trzydziesty dziewiąty. Towarzysze nie maią chodzić do domów nieuczciwych, pod siedzeniem w więzieniu y winą według uznania mistrzów do skrzynki mistrzowskiej. Każdy towarzysz powinien robić mistrzowską robotę godzin piętnaście, to jest wstać o godzinie czwartey poranu na pół zegarze, a przestać robić o godzinie dziesiątej w noc. Aby towarzysze nie powstawali z roboty dla lada przyczyn, a zwłaszcza w powszedne dni, bądź o wielkie, bądź o małe rzeczy, y iakie kolwiek swary nad wiadomość y wolą starszych mistrzów, pod winą dwu ochlonów na każdego towarzysza wkładając, tylko dwu starsi towarzysze maią czynić o takowe ukrzywdzenie przed starszemi. Albo jeśli by też rozsądku wielkiego ta sprawa

potrzebowała, tedy w zupełnym cechu, ale jeśli by ta sprawa nie mogła być uskromiona y rozsądzona w cechu, ma być odeślana do urzędu radzieckiego. Wędrując towarzysz jeśli by robił u partacza więcej nad dwie niedziele, powinien dać winę według uznania y towarzyskiej mistrzów do skrzynki mistrzowskiej, a jeśli by przez czas długi y niesłuszny potajemnie robił, za takiegoż partacza ma być poczytany.

Artykuł czterdziesty pierwszy. Nie maią się bawić towarzysze w gospodzie szynkowney lecie, tylko do godziny ósmey na pół zegarze z południa, a to tylko w święta, wyjąwszy tych, których na wesele proszą, albo na cześć iaką, pod winą ochlonu iednego, a do domu przyszedszy nie kołatać, iako w pustki bronią, nie krześć, nie wykrzykać, tak po ulicach, iako y przed domem, hałasu też w domu żadnego nie czynić, ale przyszedszy, ma się zachować uczciwie, słowem, uczynkiem przykrości y najmnieyszemu nie czyniąc. A jeśli takiego zuchwałego towarzysza mistrz nie powiedział, y nie oznaymił, a starsi mistrzowie dowiedzieli by się tego, takowy za siebie, y za towarzysza powinien winę zapłacić, według uznania mistrzów.

Artykuł czterdziesty wtóry. Który by towarzysz święcił poniedziałek, albo inszy powszedny dzień, taki ma być karany za każdy dzień, ile ich święcić będzie, pół ochlonem do skrzynki mistrzowskiej. Jeśli by w domu nie nocował, tedy winy ma dać groszy sześć do skrzynki towarzyskiej. A magister iego ma opowiedzieć starszym.

Artykuł czterdziesty trzeci. Mistrz powinien chować towarzysza dwie niedziele, jeżeli by zachorzał, a jeśli u niego długi czas robił, potem ma dać znać towarzyszom starszym, aby go do gospody zaprowadzili; tamże ma mieć miejsce, jeśli by wcześniej było, albo w

szpitalu, aż by go Pan Bóg pozdrowił. A jeśli by pieniędzy nie miał, tedy na żądanie jego starsi towarzysze z szkatuły swej towarzyskiej mają go opatrować potrzebami słusznemi, mają też popisać wszystko, co by chory miał, także co by wydawali z pilnością pisać. A gdy ozdowiecie, ma im to wszystko popłacić, a jeśli by umarł, tedy wszystkie rzeczy jego urzędownie spisawszy mają pobrać. A gdyby przyjaciel jego odezwał się, mają mu te rzeczy wydać, gdy zapłaci wszystkie nakłady towarzyszom; a jeśli by nie było przyjaciela, mają te rzeczy chować do roku y sześciu niedziel, potem sprzedać oszacowawszy, nakłady do skrzynki wrócić, a ostatek ubogim rozdać.

Artykuł czterdziesty czwarty. Towarzysze z chłopcami nie mają się zabawiać po gospodach, ani też żadnych zabaw mieć z niemi, pod winą dwu ochlonów u towarzyszów y w cechu.

Artykuł czterdziesty piąty. Chcemy, aby towarzysze ieden drugiego miał w ucziwości, aby przezywania między nimi nie było, ani sławy naruszenia nieuczciwemi słowy y aby się każdy na warstacie ucziwie zachował bez wszelkiej przygany, aby się zelżywość nie działa rzemiosłu szklarskiemu, pod winą od wszystkich mistrzów uznana, tak do skrzynki mistrzowskiej, iako y towarzyskiej. Gdy towarzysz przywędruje do mistrza z którego miasta, tedy ten mistrz powinien go przyjąć. Towarzysz zaś wędrowny ma pokłon oddać od mistrzów y towarzyszów z tego miasta, z kąd by przywędrował, także ten mistrz u siebie ma onemu nocleg pozwolić y część wyrządzić. A jeśli by u tego mistrza towarzysz był w robocie, tedy ten towarzysz wędrownego towarzysza także przyjąwszy, ma go ucześtować, że warstatu onego nie miał przywędrowawszy zawdzięczając. A jeżeli

by ten mistrz roboty dla towarzysza wędrownego nie miał, tedy ten towarzysz może iść do drugiego mistrza, gdzie by robotę mógł mieć; jeżeli by zaś u pierwszego mistrza robota była, a towarzysz by wędrowny nie chciał u niego zostawać, tedy nie powinien w tym mieście u żadnego mistrza robić ten towarzysz, ale daley wędrować z tego miasta. Jeżeli towarzyszowi mistrz, u którego by robił, dał wędrowkę, tedy ten towarzysz może do drugiego mistrza iść, y o robotę prosić. Jeżeli by zaś towarzysz podziękował za robotę, a daley by umyślił iść, tedy u drugiego mistrza w tym mieście nie powinien robić, ani też drugi mistrz onego przymować.

Artykuł czterdziesty siódmy. Stosując się do przywileju jego królewskiej mości, pana naszego miłościwego, chcemy mieć, aby żydzi szklarze u żadnego chrześcianina roboty nie robili na przeszkodę cechowych mistrzów, ponieważ nie są w rejestrze cechowym, ani w spółkowaniu braterskim. Także aby chłopców swych z koszałkami po domach y kamienicach nie posyłali, podlegając grabieżowi za wiadomością y pomocą urzędową. Ci zaś chłopcy, którzy do tąd na nauce u żydów lata swe trawili, nie mogą się w cechu zupełnym szklarskim wyzwolić, tak właśnie, iako u partacza będący, aż wprzód y magistra cechowego doskonałego lat swoich dosłuży y ceytować będzie, dla lepszego wyrozumienia w rzemieśle y porządku cechowego.

Na ostatek warniemy to sobie, aby od daty tych porządków naszych żaden żyd nie ważył się do rzemiosła szklarskiego na naukę chłopca wiary chrześciańskiej przymować, a gdzie by się chrześcianin pokazał u żyda na nauce za chłop-

ca do rzemiosła sklarskiego, ma być onemu, aby się scandalum nie mnożyło, odiyety cum adminiculo officii y żydom takowe rzemiosło ma być zabronione.

Post quorum articulorum in eo, uti praemisum est tenore relectionem, praedicti contubernalis eosdem articulos in omnibus punctis et clausulis observare ac ea omnia, quae praemissa sunt, adimplere, submiserunt. Prout et nobile officium consulare Vilnense eandem ordinationem manu tenere et in

omnibus, iuxta praescriptum illius, iisdem contubernalibus obedire serio demandavit. In maioremque horum omnium fidem et evidentius testimonium praesentes, publico officii nostri consularis Vilnensis eoque maiore sigillo communiri, et manu notarii officii nostri ordinarii subscribi curavimus. Actum Vilnae feria secunda pridie festivae Barbarae Virginis et martiris die tertia mensis Decembris, anno Domini millesimo sexcentesimo sexagesimo tertio.

1664 г. Мая 28 дня.

Изъ книги № 5115, за 1663—1665 г., стр. 912—921.

10. Уставъ бондарскаго цеха или бочарнаго въ городѣ Вильнѣ.

Уставъ бондарскаго или бочарнаго цеха, составленный Виленскимъ магистратомъ, заключаетъ въ себя 15 пунктовъ, сущность которыхъ состоитъ въ слѣдующемъ:

Бондары каждый годъ должны избирать изъ среды себя цеховыхъ старшинъ въ день св. Николая, которые, по учиненіи присяги на ратушѣ, вступаютъ въ свои права и обязанности; старшины созываютъ цеховныя засѣданія, на которыхъ долженъ читаться уставъ и обсуждаться дѣла, спеціально относящіяся къ цеху; цеховая казна съ привилегіями должна находиться въ вѣдѣніи старшинъ, но храниться въ предѣлахъ городской юрисдикціи; старшина или ключникъ, потерявшій ключъ долженъ заплатить $\frac{1}{4}$ камня воску и купить ключъ новый; въ засѣданіяхъ цеховыхъ братья должны вести себя прилично, — не браниться, не мѣшать разговаривать; пришедшій съ оружіемъ въ рукахъ подвергается штрафу; лица, подавшія поводъ къ экстреннымъ засѣданіямъ, должны вносить въ цеховую казну вознагражденіе; мѣста должны рас-

предѣляться по религіи, т. е. на одной католикъ, на другой — православные уніаты и т. д. (католическая сторона правая); лица, не являющіяся въ засѣданія или церковь подвергаются установленному штрафу, а виновныя въ воровствѣ совершенно исключаются изъ цеха; лица безпокойныя и непослушныя подвергаются наказанію и тюремному заключенію; братья цеховые, нуждающіеся почему бы то ни было въ помощи, получаютъ ее изъ цеховой казны, но съ отдачей обратно; также точно получаютъ вспоможеніе отъ цеха и вдовы; на похороны должны собираться все вообще цеховые съ женами; товарищи, приобретающіе право мастеровъ, исполняютъ общій обрядъ поступленія въ цехъ, т. е. представляютъ пробную работу, угощаютъ своихъ новыхъ сотоварищей и вносятъ установленную плату; мартачамъ строго воспрещается заниматься бондарствомъ подъ страхомъ конфискаціи работы; товарищи, не могущіе отправиться на трехлѣтнее путешествіе, должны или заплатить въ казну 15 зл. или же 3 года

работать у мастера для получения такого же звания; суходневныя обѣды должны совершаться въ костелѣ св. Яна, за непосѣщеніе ихъ назначается штрафъ, смотря по винѣ; диссиденты, отказывающіеся принимать участіе въ католическомъ богослуженіи, должны заплатить штрафу 5 копѣ Литовскихъ; католики же, не желающіе посѣщать костела, должны заплатить за годъ только 5 злотыхъ; товарищи и ученики не имѣютъ права самовольно располагать своимъ временемъ подѣ стра-

хомъ взысканія денежнаго штрафа: они же должны вносить мастеру и писарю установленную плату при записываніи въ цехъ; всѣ цеховые должны являться на смотры и для встрѣчи короля, подѣ страхомъ взысканія полванна воску на алтарь; смѣкъ мастера, женатый на дочери цеховаго мастера, вноситъ въ цехъ только 1 червонный злотый и устраиваетъ угощеніе; въ противномъ случаѣ— 12 Литовскихъ копѣ.

Significamus praesentibus literis nostris universis et singulis, praestentes visuris, lecturis, aut auditoris: oblatos fuisse nobis prius in publica sessione, tandem in frequenti concessu iudiciorum nostrorum, per famatos Christophorum Bubanowicz, Paulum Marcinowicz in annum labentem electos seniores contubernii doliatorum, suo caeterorumque complurium seniorum ac iuniorum fratrum et magistrorum praedicti contubernii nominibus agente, articulos inferius conscriptas, quibus tam ad altare suum in templo sancti Joannis cultum divinum et christianam pietatem cessante hostilitate, ac per Dei gratiam in his partibus belli calamitate, iuxta antiquum morem excitare et amplificare conantur, tum et bonum inter se intuitu opificii sui ordinem conservare intendunt, supplicatumque ut eosdem articulos sententia officii nostri confirmare, ac approbare dignemur. Quorum supplicationi ac affectationi nos deesse nolentes, serie rei bene intellecta, atque trutinata, eosdem articulos, uti ad bonum ordinem congruos, in toto comprobandos, et confirmandos esse sententia nostra adinvenimus, uti quidem praesentibus confirmamus et approbamus, roburque perpetuae firmitatis habituros declaramus. Quorum quidem articulorum is est tenor de verbo ad verbum.

Porządek cechu rzemiosła Bondarskiego.

Naprzód обієраніє starszych rocznych на кажды рок в день 6. Миколаіа według nowego kalendarza sposobem szlacheznego magistratu Wileńskiego być ma, którzy starsi mają zasiadać y liczby przeszłorocznych starszych z przychodów y roschodów słuchać, tak iakoby naylepiey chwała Bóža pomnażała się.

Artykuł pierwszy. Starsi nowoobrani powinni przysięgać на ratuszu, będąc podług zwyczaju inszych cechów, których starszych ta powinność będzie. *Naprzód* на każde suchedni artykuły czytać z bracią młodszą, tak też młodszy starszych w uczciwości mieć pod winą на воск до kościoła według uwagi starszych. Ciż starsi powinni będą obmyślać między bracią o wszelkim pokoju y o porządkach dobrych temu rzemiosłu bondarskiemu należących, nie ustępując nic z artykułów w tym przywileju opisanych, y te tylko sprawy sądzić, które do cechu należące są, to iest, o złą robotę, ieśliby się ktokolwiek, albo towarzyszo o zasłużone на магистра y magister o nieprzystoynе zachowanie на towarzysza się skarzył, a nieposłusznych do magistratu odsyłać.

Artykuł wtóry. Skrzynka magistrowska ma być u iednego starszego, albo też gdzie by mieysce bezpieczne upatrzyli, tyl-

ko pod iuridiką mieyską, a nie gdzie indziej dla bezpieczeństwa wszelkiego, także dla pokoju braciey, gdzie schadzki swe odprawować będą; w tej skrzynce mają być chowane przywileia iego królewskiej mości, pana naszego miłościwego, także kościelne y insze wszystkie munimenta cechowe y registra roschodów y przychodów porządnie pisane będą. A gdyby brat starszy, albo szafarz zgubił klucz od skrzynki cechowej, taki ma być karany czwiercią kamienia wosku y klucz inszy dać urobić powinien będzie.

Artykuł trzeci. Schadzki mają być na każde dwie niedziele, na które się wszyscy bracia schadzać mają y dać grosz ieden do skrzynki, a na kwartał po groszy pięciu; któryby zaś na schadzkę nie przybył, ma dać groszy pięć; a ktoby zamieszkał, a przy otwartej skrzynce przyszedł, ma wpół tego wszystkiego oddać, lecz chorobą, odiażdem y inszemi słusznemi przyczynami mają być wymówieni. Które schadzki mają być odprawowane dnia niedzielnego po obiedzie o pierwszej godzinie. Gdzie który by brat przy skrzynce otwartej przyszedł z nożem, albo z orężem iakim, ma dać winy dwa funty wosku, czego młodszy brat powinien postrzegać, pod winą funta wosku. A jeśli by który by broń u siebie zataił, a było by nań to przewidziano, taki troiako ma być karany. Jeśli by też potrzeba iaka była cechowa pilna, albo by rozkazanie magistratowe zaszło, albo cudzy człowiek potrzebował schadzki, tedy starszy młodszą bracią obesiłać powinien będzie, za co ma dać do skrzynki groszy piętnaście. A jeśli by brat albo towarzysz tego potrzebował, tedy powinien dać groszy dziesięć polskich. Obwiniony iednak ma mu to wrócić. A kto-

by na takowe obesłanie oprócz schadzki nie przyszedł, bez słusznej przyczyny, ma dać winy funt wosku. A jeśli by który brat albo towarzysz przyszedł do cechu pijany, albo o stół ręką uderzył, albo podpar się na stole, albo się starszym w czymkolwiek sprzeciwił y poswarki czynił, y ilekroć upornie odczwał się z mową swą, ma dać winy funt wosku, y z cechu na tenczas inszym nie przeszkadzając ustąpić.

Artykuł czwarty. Każdy brat ma siedzieć na swoim mieyscu według porządku pod winą funtu wosku. Katolicy prawą stronę mają zasiadać a którzy są inszej religiey—lewą. Przy sprawach aby zamowy nieuczciwe nie były. Votum ieden przed drugim nie ma uprzedzać, pod winą groszy pięciu polskich; który by brat uporny y gardząc cechem na schadzki przez całe suchedni, albo przez cały rok nie przychodził, ma mu być dobrodzieystwo cechowe odjęte; lecz który by brat poniechał rzemiosła y roboty swej, a nie bywał by wprzodku na schadzkach między bracią y chciał by potym rzemiosło robić, takowemu ma być broniono y zaniedbałym powinnościami, tak kościelnym, iako y cechowym usprawiedliwić się, to jest schadzki y winy wszelakie popłacić, według uwagi brackiej dosyć uczynić rozkazano. A jeśli by się na którym mistrzu niepoczciwość albo złodzieystwo pokazało, ten powinien być z cechu wyrzucony y nie ma brat cechowy z nim conversować.

Artykuł piąty. Tego też powinni postrzegać, który by brat niesnaski, nienawiści, turbacie między bracią czynił y do szkody, albo niesławy przywodził, y o ładzie plotki do urzędu pozywać y turbować ważył się, taki ma być karany woskiem półfunta. Jeśli by excess krwawy y nie-

uczciwy był, a do cechu nie należący. tego do urzędu. do imci pana wójta mają odesłać. Także, który by brat albo towarzysz starszy cechowy wszystkiemu był przeciwny y słowy nieuczciwemi się targał na starszych y wszystką bracią za nie sobie wazył, karanie, posłuszeństwo, które cechowi powinien pełnić, nie pełnił, takowemu magistratowi: tak chłopcy, iako y towarzysze mają być odieci, aż się we wszystkim cechowi y starszym upokorzy y dosyć uczyni. A jeżeli by towarzysz to śmiał czynić, ma być karany winą według uznania magistratów wszystkich albo więzieniem na ratuszu. A jeśli by magister był upornym, a temu karaniu nie był podległym, taki ma być odesłany na ratusz do dalszey rozprawy y póty na ratuszu ma siedzieć, aż temu karaniu cechowemu dosyć uczyni, starszych y bracią wszystką przeprosi. Lecz gdyby na innym miejscu był obelżony, a ta obelga nie należała by do cechu, nie ma sprawiedliwości w cechach prosić, ale u sądu prawa magistratowego, a nie gdzie indziej.

Artykuł szósty. To jest rzecz bardzo potrzebna uchodzić z tego mniemania ludzkiego, a być prawym Panu Bogu y ludziom, przeto te dochody na schadzkach, kwartaly, winy y insze, które od braci dochodzą do skrzynki według przywilejów y artykułów, mają być w regestrach porządnie intrologowane, spisane po polsku tym sposobem, kto iak wiele dał, imię y przezwisko jego napisawszy w regestr wnieść, to ma być z wielką pilnością. A to dla tego, aby y starszym nowo obranym y przy wszystkiej braciey w cechach zupełnie y dostatecznie rachunek ze wszystkiego przystoynie oddali, uchodząc przez to nierządu iakiego. A te dochody powinni na potrze-

by cechowe y na ołtarz obracać, tak też na poratowanie upadłego brata naszego, z nawiedzenia Pańskiego, a nie z swej woli iakiey; toż się ma rozumieć o wdowach y sierotach braciey zesłych, y o towarzyszach od Pana Boga nawiedzonych. J przy obieraniu starszych rocznych ma być kolacja dla braci wszystkiej z skrzynki sprawiona, z uwagą braci, aby zbytku y zgorzienia nie było.

Artykuł siódmy. Jeśli Pan Bóg brata którego chorobą ciężką nawiedził, albo iaką inszą złą przygodą, a potrzebował by ratunku y wspomżenia od braci z cechu, tedy takowego brata upadłego z skrzynki ratować y zapomagać mają; a gdy go Pan Bóg wspomże, tedy pieniądze do skrzynki braterskiej będzie powinien oddać przed czasem, to jest przed electią, która bywa w dzień świętego Mikołaja; a jeśli by się nie usprawiedliwił, ma być urzędem karany od starszych. Jeżeli wdowa pozostała po śmierci małżonka, brata naszego, chciała by to rzemiosło bondarskie robić, powinni iey dać towarzysza takiego, który by warstatowi sprostął na rok y sześć niedziel, albo, póki zamaż pójdzie. Jeśli by nad nią występek iaki nieuczciwy przewidziony pokazał się, tedy za wiadomością urzędową od rzemiosła ma być oddalona y towarzysza iey odiać.

Artykuł ósmy. Jeśli by który mistrz umarł albo magistrów, syn albo córka takowego, mistrzowie do grobu powinni nieść, pod winą groszy sześciu Litewskich. A towarzysze towarzysza umarłego y ucznia powinni nieść, pod winą także. Do tego wszyscy mistrzowie, z małżonkami y towarzyszami na pogrzebie y przy żałobney mszy mają być, nie odchodząc, aż po

wszytkim nabożeństwie, pod takową winą groszy sześciu Litewskich.

Artykuł dziewiąty. Młodszy mistrz, gdy sztuki odprawi, ma od urodzenia list pokazać, mieyskie prawo przyjąć, powinien towarzyszom podziękować, y od nich się wyłączywszy wszystkim mistrzom kolacją uczynić w cechu według przemożenia, a ma dać do cechu złotych piędziesiąt gotowemi pieniędzmi, do rejestru cechowego ma być wpisany. Towarzysza y chłopca może chować, kiedy wszystkie powinności cechowe odprawi. Chłopca zapisować powinien na lat trzy, albo według lat onego. Maystrowczyk zaś kiedy się wkupuje, nie więcej ma dać, tylko czerwony złoty, y kolacją według przemożenia sprawić. A poddanego szlacheckiego pod winą kamienia wosku nie przymować; także nie powinien mistrz od drugiego mistrza chłopców odmawiać, ale kto zmówił, ten ma douczyć, pod winą pół kamienia wosku, albo z dozwoleniem starszych ma przyjąć. Towarzysz, gdy się do rejestru wpisuje, dawszy do cechu pieniądze, mistrzowi swemu ma robić rok y sześć niedziel.

Artykuł dziesiąty. A że się barzo wiele partaczów rzemiosła bondarskiego nayduie pożywienie nam cechowym odeymnia, co się dzieie ku szkodzie ubogich mistrzów y obrzędów kościelnych, przeto aby takowi loźni y partacze przez urząd mieyski, albo im należący karani y grabieni byli. Tak też którzy naczynie rozmaite przywożą, a cechowym porządkom nie dosyć czynią, tedy mają płacić quotę od wozu każdego dębowego naczynia groszy sześć, a od sosnowego trzy groszy, co na potrzeby ołtarza obracać się będzie. A jeśli by się uciekali pod insze iuridiki, takowe partacze po różnych domach y ulicach, wolno będzie

ich do urzędu należącego pozywać y turbować, o sprzeciwienie się przywilejom iego królewskiej mości, cechowi naszemu nadanym, y mają być za wiadomością urzędu do więzienia wrzuceni, a przecie gdy według porządku y artykułów, w przywileju opisanych, dosyć uczynią, mają być do cechu przyjęci. A który by mistrz albo towarzysz obcował z takimi partaczami y było by to przewidziano, taki ma być karany każdy półkamieniem wosku. Tak też jeżeli by kto zmówioną robotę drugiemu przeszkodził y odmawiał, albo podkupił się pod bratem, ma pół kamienia wosku dać na ołtarz. Jeżeli by zła robota, przygany godna, pokazała się, tedy go powinni zgrabić, czyia by się takowa robota być pokazała.

Artykuł iedynasty. Który by brat y towarzysz bądź tu, bądź gdzie indziej rzemiosła się wyuczywszy, byłby peritus w rzemiosle y przybierał by się do społeczności cechu naszego, ma się zapisać wprzód na trzyletnią wędrowkę, a jeśli by nie był sposobny na wędrowkę, tedy może zapłacić złotych piętnaście, albo trzy lata robić u iednego magistra y cierpliwie wytrwać.

Artykuł dwunasty. Powinność braci cechu bondarskiego wszystkich schadzać się na każde suchedni na mszę świętą do kościoła ś. Jana, gdzie przy ołtarzu ś. Ignacego żałobne y insze msze święte według potrzeb, na przywileju kościelnym opisanych, odprawować się będą, na które mistrzowie z małżonkami y towarzyszami społecznie zgromadzeni będąc, na ofertę przy mszy świętey porządnie iść mają y po groszy dwa dawać, a towarzysze pół grosza, albo co łaska y więcej. A starsze ode mszy każdej kapłanowi groszy czterdzieści polskich z skrzynki, także kolendy y włó-

czobnego według przemożenia y dawnego zwyczaju dawać; który by zaś z mistrzów na mszy świętej nie był, ma dać winy groszy sześć litewskich, a jeśli by w pół mszy przyszedł, tedy ma dać groszy trzy litewskich. Lecz który by brat inszej religiey, a nie rzymskiej katolickiey będąc, zbraniał się posługi kościelney odprawować, kop pięć litewskich do skrzynki mistrzowskiey dać ma. Któryby, chociaż religiey rzymskiej katolickiey, dla swoich zabaw na rok złotych pięć dał, wolny ma być od wszystkich powinności kościelnych.

Artykuł trzynasty. Gdy towarzysz przywędruie, tedy na tydzień po groszy dzieściu polskich, a nie więcej dać powinni. Towarzysze z chłopcami nie mają się zabawiać po gospodach, albo też darmo czas trawić bez dozwolenia starszych, pod karaniem od pp. mistrzów y winą naznaczoną według uwagi. A gdy chłopca który mistrz pomienionego cechu zapisuie, ma dać do skrzynki mistrzowskiey pół złotego, a pisarzowi groszy trzy. A jeśli by się chłopiec źle u którego magistra zachował, albo przez niewierność, albo przez nierząd, przy wyzwoleniu ma być karany pół kamieniem wosku albo według uznania wszystkich mistrzów.

Artykuł czternasty. Mistrzowie wszyscy tego cechu, za każdym rozkazaniem ichmościów pp. magistratowych, a oznaymieniem przez starszych cechowych rocznych, tak na przyjazd iego królewskiey mości, iako też y na popisy, na processie y na potrzeby mieyskie bez wszelakich wymówek stanowić się będą pod winą pół kamienia wosku, który na potrzeby do ołtarza ma być obrócony. Pomienione tedy porządki y artykuły mają wszyscy bracia

zachować, okrom naruszenia prawa pospolitego y według onych się iako nayprzystoyniey rządzić.

Artykuł piętnasty. Maystrowczyk, kiedy maystrową córkę poymuie, ma dać do skrzynki czerwony złoty y collatią mistrzom sprawić. Ten że maystrowczyk, kiedy bierze żkąd inąd, a nie z cechu żonę, ma dać pół cechu, to iest, kop dwanaście.

Takowe tedy przywileia, kiedy na każde suchedni czytaią, ten który nie dosyć czyni porządkowi, wyżej opisanemu, ma za drzwi ustąpić y iako uporny prawu od iego królewskiey mości, pana naszego miłościwego, nadanemu, nie przysłuchować się, aż wszystko wypełni. Tak też cechowa białogłowa podczas przeczytania często rzeczonych ustaw, od iego królewskiey mości stwierdzionych, iezeli by do izby, gdzie schadzka odprawuie się, weszła y słuchała, powinna dać kamień wosku.

Post quorum articulorum in eo, uti praemissum est, tenore relectionem praedicti contubernalis eosdem articulos in omnibus punctis et clausulis observare, et ea omnia, quae praemissa sunt, adimplere submiserunt. Prouti nobile officium consulare Vilnense eandem ordinationem manutenere, et in omnibus iuxta praescriptum illius iisdem contubernalibus obedire serio demandavit in maioremque horum omnium fidem et evidentius testimonium praesentes publico officii nostri consularis Vilnensis eoque maiori sigillo communiri et manu notarii officii nostri ordinarii subscribi curavimus. Actum Vilnae, feria quarta post festum gloriosae resurrectionis Domini nostri Jesu Christi proxima die vigesima octava Maii, anno Domini millesimo sexcentesimo sexagesimo quarto.

1664 г. Мая 28 дня.

Изъ книги № 5115, за 1663—1665 г., стр. 921—930.

II. Уставъ Виленскаго рыбачьяго цеха.

По ходатайству нѣкоторыхъ рыбаковъ, Виленскій магистратъ, на основаніи древнихъ привилегій, выдалъ слѣдующія правила для руководства Виленскимъ рыбакамъ:

Всѣ рыбаки должны собираться, въ день св. Петра, на общественную сходку, на которой должны избирать 4-хъ старшинъ изъ людей имѣющихъ осѣдлость въ городѣ Вильнѣ; двое изъ старшинъ завѣдуютъ ключами отъ цеховаго сундука; безъ ихъ вѣдома не должны производиться никакіе расходы; всѣ мастера при открытіи цеха должны нести въ цеховую казну по 4 литовскихъ копей въ теченіи трехъ лѣтъ; по мѣрѣ накопленія доходовъ рыбаки должны устроить свой алтарь въ костелѣ св. Петра и давать содержаніе ксендзу; цеховыя собранія должны созываться каждыя двѣ недѣли; приемъ учениковъ долженъ записываться въ книгу при цеховомъ сундукѣ; ученикъ, получившій званіе товарища, долженъ еще пробыть два года у того брата, къ которому поступилъ въ ученіе; товарищи, самовольно покинувшіе городъ, лишаются своихъ привилегій; мастера не должны переманивать къ себѣ отъ другихъ мастеровъ товарищей и учениковъ подъ страхомъ изысканія казни воску; плата товарищамъ, по усмотрѣнію мастеровъ; братчики, имѣющій своему товарищу въ продажѣ рыбы, подвергается конфискаціи своего имущества и штрафа въ 10 злотыхъ; торговать рыбой разрѣшается на св. Янской площади; вялыми рыбами торговать разрѣшается всякому, кромѣ Татаръ, Жидовъ и рѣзниковъ; за возвышеніе цѣны рыбаки, должны заплатить 10 копѣй штрафу; въ большіе праздники продавать рыбу на рынкѣ строго воспрещается; вдова послѣ

смерти своего мужа пользуется цеховыми правами не только до тѣхъ поръ, пока не запятнаетъ себя какимъ-нибудь распутствомъ; товарищи и ученики по смерти своихъ мастеровъ могутъ доучиваться у другихъ мастеровъ; товарищу разрѣшается продавать одинъ копей рыбы, но деньгами долженъ дѣлиться съ товарищами; за ослушаніе цеховымъ старшинамъ назначается штрафъ отъ 3-хъ грошей до полванія воску; на торжественныя службы должны быть приносимы цехомъ свѣчи и младшіе члены должны исполнять костельное прислуживаніе; на похоронахъ должны присутствовать и старшіе и младшіе члены; братчики, пострадавшіе отъ какихъ-либо причинъ, получаютъ пособие изъ цеховой казны; бѣдные должны погребаться на счетъ цеха; пришельцы должны представить документы о своемъ происхожденіи и обученіи; старшины, купившіе себѣ рыбу у пріѣзжихъ купцовъ, должны уведомить объ этомъ и другихъ братчиковъ и поделиться съ ними рыбой; лица, занимающіяся рыболовствомъ не имѣютъ права извинять себя какой либо юрисдикціей, а всецѣло должны подчиняться цеховымъ правиламъ; въ случаѣ сопротивленія мѣстный урядъ долженъ оказать цеху содѣйствіе; перекупни подвергаются строгому преслѣдованію; всѣ братчики должны аккуратно отбывать всѣ повинности назначенныя цехомъ или магистратомъ; лица, не исполняющія этихъ правилъ, лишаются права заниматься въ Вильнѣ продажей рыбы, а старшины позволяющіе такимъ лицамъ, должны заплатить 100 зл. штрафу; всѣ братчики безусловно должны исполнять эти правила.

Wóyt, burmistrze y rayce miasta iego | wszem w obec y każdemu z osobna, komu
królewskiey mości stołecznego Wilna— | by o tym wiedzieć należało, oznaymujemy:

Iż uczciwi Simon Niedzwiecki, Kazimierz Kiecwicz, Stefan Iuniewicz, Krzysztoph Matulewicz—mieszczanie Wileńscy, zabawy rybackiey, na ratuszu przed nami stanawszy przekładali, iako w mieście Wileńskim po wszystkie czasy w rybach wszelakich wielki tak nieporządek koło kupowania onych, iako też y drogość ztąd pochodząca nayduie y bywa, zaczym zabiegając takowym w przyszłe czasy exorbitanciom, a chcąc aby naybarziej chwała Boża pomnożenie miała y porządek przez umnieyszenie takowych ludzi, (którzy po te czasy iako chcieli rybą handlowali y za niemi drogość z uciążeniem wszystkich stanów do tych czas była), w swym zachowany był walorze, a potym y ozdoba z tego miastu była, prosili nas, abyśmy onym cech pewnemi artykułami ocirkłowany mieć y na wieczne czasy zachować y trzymać pozwolili. Jakoż my widząc słuszne żądanie y prośbę wysz rzeczonych rybaków cech im rybacki na wieczne czasy mieć y trzymać pozwalamy y nadaiemy, pod ustawami y artykułami takowemi.

Artykuł pierwszy. Za zgromadzeniem spólnym braci rzemiosła rybackiego na miejsce pewne y czas, to iest, na święto ś. Piotra, święta rzymskiego według nowego kalendarza, co rok zgodnie w miłości obieranie ma być starszych, których nie więcej, ieno czterech być ma, ludzi dobrych y osiadłych, a porządku y zgodę miłujących y miastu przedewszemi przysięgłych, tak też do cechu swego ludzi miastu przysięgłych przymować maia.

Artykuł wtory. Z tych czterech osób starszych dwa po kluczu osobliwie maiący do roku skrzynką szafować wiernie y prawdziwie maia, przywileie y porządki, rejestra y insze listy z pieniędzmi cechowi należącemi w niey chowaiąc.

Artykuł trzeci. A po wyściu roku zupełnego także drudzy czterech starsi obrani przyiąć skrzynkę ze wsytkiem do siebie ostróżnie maia, za wiadomością wszytkich braci, y oną iako pierwsi drugiego, a potym każdego roku szafować maia.

Artykuł czwarty. A skrzynka cechowa nie ma być dawana do mistrza, choćby osiadłego na przedmieście, ale dla lepszego bezpieczeństwa w mieście między murami pod iuridiką mieyską magdeburską; a z tey skrzynki nie ma być brano bez wiadomości starszych.

Artykuł piąty. Tymże czterem starszym należeć będzie, aby do cechu porządnie ludzi miastu przysięgłych przymowali, bracią w rejestra onych wpisuiąc postrzegszy, aby urodzenia byli uczciwego, nie brakuiać w tey mierze narodem y religią uniacką.

Artykuł szósty. A iż porządek cechu każdego, pogotowiu y tego rybackiego, bez nakładu y kosztu być nie może, przeto każdy, począwszy od pierwszego aż do ostatniego mistrza, powinien będzie dać na założenie skrzynki dla potrzeb cechu takiego po kop cztery Litewskie, które przyiąwszy na same tylko własne y cechowi rybackiemu przypadające potrzeby obracane być maia, iednak to nie dłużej trwać ma, tylko do lat trzech; a ieżeliby iaka potrzeba była, tedy za consensem magistratu będą mieli wolą uchwalić contribucią.

Artykuł siódmy. Zatym maiać iakikolwiek przychód, przedewszem powinność ta będzie cechowa, aby oltarz w kościele ś. Piotra, na pięć ran Christusa Pana, przykładem inszych, był wystawiony, y według przemożenia apparatus przystoynym kapłana uiednawszy dla odprawowania chwały Pańskiej sprawiony.

Artykuł ósmy. Należeć y to będzie, od-

prawiwszy chwałę Bożą, starszym y wszystkimu cechowi, aby dla ozdoby miasta Wileńskiego do potykania króla iego mości, pana naszego miłościwego, y odprawowania popisów, za rozkazaniem magistratowym, chorągiew cechowa, barwa cudna, zbroia chędogo y rynsztunek inszy porządnym sposobem były.

Artykuł dziewiąty. Starsi roczni na pewnym miejscu, a osobliwie tam, gdzie skrzynka z przywilejem będzie chowana, co dwie niedzieli zbierać się mają o porządku im należącym obmyśliwając, gdzie iako y wszędzie skromnie y ucziwie zachować się mają, w mowie, w postawie, obyczajach y postępach wszeliakiach.

Artykuł dziesiąty. Przymowanie uczniów przy skrzynce ma być pisane, imię iego własne, to jest ucznia y paręczników, a taki jeśli mały y młody lat sześć w nauce trwać ma, dorosły zaś lat trzy. A że przycięższe rzemiosło, tedy consolatia doroczna według uwagi pp. starszych dawana być ma.

Artykuł jedenasty. Tenże uczeń wyzwolony będąc za towarzysza, lat dwie u tegoż brata robić powinien będzie, który czas gdy wytrwa, bratem porządkiem swym zostanie.

Artykuł dwunasty. Po wyuczeniu y odprawieniu służby towarzyskiej mistrzem, który by zostawać chciał, naprzód ma się starszym opowiedzieć, w cechu wpisan być ma, dawszy do skrzynki kop cztery Litewskich, miasto zrobienia sztuki, a starszym groszy sześć, przysięgę naprzód urzędowi uczyniwszy.

Artykuł trzynasty. Gdyby też uczeń albo towarzysz swego czasu nie wytrwawszy od mistrza odszedł, bez wielkiej a ważnej przyczyny, takowy od rzemiosła odpaść ma, okrom żeby zasię wrócić y do czasu swego wytrwać chciał, za pokaraniem słusznym.

Artykuł czternasty. Mistrz żaden chłopca albo ucznia y towarzysza nie tylko przewabiać od drugiego mistrza do siebie nie ma, ale ani zbiegłego przymować, pod winą kamienia wosku do skrzynki.

Artykuł piętnasty. Towarzyszowi myto doroczne według uwagi starszych y zasług towarzysza dawane y płacone być ma.

Artykuł szesnasty. Szkodę, jeśli by iaką towarzysz mistrzowi swemu w rzemiosle uczynił, za uznaniem y uważeniem starszych rocznych onę płacić y nagrodzić powinien.

Artykuł siedemnasty. Do kupowania ryb, jeśli by który brat targował, a drugi chciał onemu przeszkodzić, to jest podkupem, takowy ma być karany półkamieniem wosku na ołtarz y winą dziesięciu złotych do skarbu mieyskiego, to się ma roznieść y o czeladzi.

Artykuł osmnasty. A gdy sami mistrzowie, albo ich towarzysze, za rozkazaniem mistrzowskim, na jeziorze albo też na rzece kupiwszy, lubo też y samego połowu przywiezionego, od tego nie powinien nic dać.

Artykuł dziewiętnasty. Ktoby też bądź z mistrzów, bądź z towarzyszków, który w pole dla kupowania ryb wybiegał, takowych mają y powinni będą starsi według uwagi swej karać woskiem.

Artykuł dwudziesty. Ryby wszelakie świeże nikt inszy nie powinien będzie przedawać, oprócz samych rybaków y nigdzie indziej, tylko w rybnym końcu; lecie zaś po obiedzie wolno będzie pod świętym Janem, iako przedtym zwyczaj był. Jednakże chłopkom y niewiastom ze wsi wiaderkami, szaflikami, cebrami, także ubogim ludziom, którzy wędką y węciorami łowić umieją y po gospodach y domach mieyskich nosząc przedaia, wolno będzie, bez żadnej przeszkody

na wygodę ludzi, tak obywatelów miasta Wileńskiego, iako y gości stanu szlacheckiego. A zaś kupcom Wileńskim ryby wie-dle, słonne, mianowicie stokwisze, łososie, cyrty y inne tym podobne, także słone y wie-dle z Pomorza, Rygi y innych mieysc y prowincyi przywozić y sprzedawać wolno wszę-dzie w mieście będzie, tak rybakom, iako y komu chcąc sprzedać. Także stokwisznicy y stokwisznice przy wolnym przedawaniu stokwiszu y innych suchych ryb, według dawnego zwyczaju mają zostawać.

Artykuł dwudziesty pierwszy. Żydowie, Tatarowie, rzeźnicy, rybżadnych nie powinni szynkować, iako lecie, tak y zimie, prócz dwóch dni, a jeśli by w tych dniach dwóch sprzedać nie mogli, tedy ogółem powinni będą rybakom sprzedać, a nie komu inszemu. Rybacy zaś starsi powinni będą pilno postrze-gać, aby drogości w rybach nie było przez to kupienie, a jeżeliby przez niedozor wys-sza cena poszlakowana była, tedy powin-ni będą kop dziesięć, toties quoties za doniesieniem każdego, winy zapłacić na ratusz.

Artykuł dwudziesty drugi. Dni świętych, zwłaszcza świąt zacnych uroczystych, to iest, w dzień Bożego Narodzenia, w dzień Zmar-twychwstania Pańskiego, w dzień zesłania Ducha świętego, aby się żaden nie ważył publice sprzedać.

Artykuł dwudziesty trzeci. Wdowa po mężu pozostała do żywota swego ma zostawać, iednakże jeśli by występna albo nieposłusz-na porządkom tym była, takową wolno będzie rugować y tracić ma to dobrodziey-stwo.

Artykuł dwudziesty czwarty. Po zmarcu mistrza uczeń, jeśli by się czasu swego zmó-wionego spełna nie douczył, takowy za wia-domością starszych u drugiego mistrza ostat-

ka douczyć się może. Toż się o służbie towarzyszków rozumieć ma. W zabawie ry-backiej żaden aby się robić nie ważył, ok-rom ten, który się iey uczył y w cechu bratem był, pod winą y karaniem urzędowym.

Artykuł dwudziesty piąty. Mistrz kóždy czeladzi według woli swej y potrzeby cho-wać może.

Artykuł dwudziesty szósty. Bonda towa-rzyszowi kosz ryb, pozwolona bydź ma, co wydawszy pożytkiem z mistrzem swym dzie-lić się ma.

Artykuł dwudziesty siódmy. Na każdy kwartał, suchedni do cechu schadzać się wszyscy bracia rzemiosła rybackiego po-winni będą, obesłani będąc od starszych, dla żalomszy dać po dwa grosze na wosk do skrzynki kóždy powinien będzie, a gdzie-by który nieposłusznym bydź zdał, tako-wy grosz winy powinien będzie dać.

Artykuł dwudziesty ósmy. Starszych mi-strzów abo rocznych starszych posłuszni wszyscy bydź mają, cokolwiek do cechu należy, pod karaniem trzech groszy pierw-szy raz, drugi raz pod sześciu groszy winy, a trzeci raz pod karaniem pół ka-mienia wosku.

Artykuł dwudziesty dziewiąty. Świeće na uroczystość, vigilie, iutrznie, nieszpory, aby młodzi zapalali y gasili y wszystko w cale zachować powinni, pod posłuszeń-stwem y winą cechową. Ciż młodzi na ża-lomszy mary gotować, świeće nosić, y in-ne posługi kościelne odprawować mają.

Artykuł trzydziesty. Gdyby też kto z braci sam, żona, dziecko, towarzysz, uczeń umarł, takowego wszyscy bracia, obesłani będąc od starszych przez młodszego, pro-wadzić y wszelakie powinności chrześciań-skie odprawować mają.

Artykuł trzydziesty pierwszy. Gdyby

kto z braci z dopuszczenia Bożego podupadł y do ubóstwa przyszedł, takowy od starszych za wiadomością braci z skrzynki ratowan być ma, wszakże zasię jeżeli by do czego przyszedł, co mu się dało, będzie powinien wrócić.

Artykuł trzydziesty drugi. Ryby z siol y innych mieysc, przez goście przywiezione, aby nie były szynkowane dłużej, to iest, żywe y umarłe, iedno przez dwa dni, a po wyściu dwóch dni, powinien ogułem sprzedać albo wywieźć, a przyiachawszy powinien będzie okazać się wprzód szafarzom mieyskim w komorce, potym bez żadnego datku starszym cechowi rybackiego. A iесли by też który mistrz, towarzysz, czeladnik ubogi umarł, żeby go nie było czym pochować, pieniędzmi z skrzynki założyć y pogrzeb uczciwy starsi powinni będą sprawić.

Artykuł trzydziesty trzeci. Towarzysz czas swój wysłużywszy, gdyby gdzie indziej wędrować chciał, ma to za wiadomością mistrza swego, u którego się uczył, uczynić, y zachowania swego list za zaleceniem mistrzowskim y z urzędu mieć.

Artykuł trzydziesty czwarty. Przychodnie, którzy z iasznych miast przychodzą, aby przed starszymi rocznem opowiedziawszy się dali słuszne świadectwo lub listownie, lub przez ludzie, z którego mieysca y jeżeli pocciwie się sprawował.

Artykuł trzydziesty piąty. Liczba y rachunek co rok na święty Piotr przy odmianie starszych y zdawaniu skrzynki dźać się ma przy bytności panów radziec z pisarzem od magistratu naznaczonych y zgromadzeniu wszystkich braci.

Artykuł trzydziesty szósty. A jeżeli by kto do brata cechowego ryby wozem przywiozł, y ten brat kupił u tego gościa, tedy powinien będzie drugiey braci udzielić,

pożytek sobie względem gospody uczyniwszy, iednak, bez krzywdy braci, do którego towaru wolno będzie samemu uczesnikiem być.

Artykuł trzydziesty siódmy. A iż w mieście Wileńskim różne prawa y iurisdictionie są, dla czego się żaden wymawiać nie ma swą zwierzchnością, na przeszkodę cechowi rybackiego, lecz ze wszystkim pod niniejszy porządek podlegać y według iego się zachować ma.

Artykuł trzydziesty ósmy. Któremu porządkowi y artykulom pomienionym iесли by się kto sprzeciwić miał, iakiey kolwiek iurisdictionie y prawa był, nie będąc w cechu, zabawą by się rybacką zabawiać chciał, tedy urząd w tey mierze obraną uczynić y do porządku takiego każdego przymusić moc zupełną mieć będzie.

Artykuł trzydziesty dziewiąty. A gdzieby też który czeladnik tego rzemiosła rybackiego przed czasem się ożenił, to iest nie wyzwoliwszy się, ani podług zwyczaju y porządku cechowego, mistrza swego, za towarzysza nie robiwszy przez lat dwie, albo też od mistrza swowolnie wyszedł, taki od rzemiosła odpaść ma.

Artykuł czterdziesty. Żydowie y inni obcy ludzie przeszkody rybakom cechowym miastu przysięgłym, tak w podkupowaniu towarów, iako w innych rzeczach, czynić nie mają.

Artykuł czterdziesty pierwszy. Do kupowania ryby wszelakiey, aby drogości nie było, iесли by się kto po drogach, wsiach, miasteczkach, bez wiadomości starszych y mistrza swego, wybiegać ważył, tedy starsi bracia onego urzędowi donieść, y urząd skarać według uważenia swego będzie powinien.

Artykuł czterdziesty drugi. Powinni bę-

dą starsi pilnie postrzegać, aby wiecznemi czasy żadnych przekupniów y przekupek nie było, ale tylko wpisani do rejestru cechowego rybą handlowali y tych wszystkich wpisanych braci, rejestr co rok do szafarzów prowentowych dawali, żeby należyty miastowi prowent od mieysc nie ginał. Tak też starsi cechu rybackiego mają postrzegać, aby dochód od wozu ryb przez bracią swoją kupionego do komorki pod winą kop dziesięciu, toties quoties pokaże, sprawiedliwie oddawany był.

Artykuł czterdziesty trzeci. Składanki, któreby kolwiek na potrzeby publiczne miasta Wileńskiego przez magistrat y komunitatem uchwalone były, zawsze sub privatione tego cechu y artykułów, bez żadnego sprzeciwienia na ratusz oddawać starsi tego cechu powinni będą.

Artykuł czterdziesty czwarty. Wszyscy rybacy, ex quo już będą miastu przysięgli y w cechu swym zostawać, ex vi iuramenti contubernii et occupationis zawsze na ratusz y sądu mieyskiego in civilibus et criminalibus sprawować się powinni będą. A jeśli by który z nich takowy contraveniens napotym pokazał się, żadnym sposobem w mieście Wileńskim rybą handlować nie będzie mógł. Starsi zaś jeżeli by pozwolali takowemu handlować, tedy te artykuły utracić y winy złotych sto zapłacić, toties quoties na nich się pokaże, mają.

Artykuł czterdziesty piąty. Nakoniec my wóyt, burmistrze y rayce postanawiamy, aby żadnych artykułów y praw nad teraz

opisane, bez wiadomości naszej, tak prywatnie sobie nie namawiali, iako y króla ięgomości, pana naszego miłościwego, starając się o confirmacją tych ustaw y artykułów, o przydanie iakich innych ustaw nie upraszali, obiecując onym za zgodliwym magistratu consensem, jeżeli by co słusznego potrzebowali, tych artykułów przydać y u króla ięgomości, pana naszego miłościwego, o potwierdzenie postarać się. A że z niesłuszney podczas wszelakich zjazdów w mieście Wileńskim tak głównych, iako y particularnych przez różne y nienależne czasem osoby exactey, z ucięmieniem wszelakich stanów, dzieie się w mieście Wileńskim caristia, gdyż wszelaki gość y obywatel miasta Wileńskiego wziętą od rybaków przez takowych exactorów rybę drugim kupowaniem nagradzać musi, tedy aby takowe exactie, iakowe iako prawem wszelakim nie pozwolone, owszem zabronione, funditus byli zniesione u ięgo królewskiej mości, pana naszego miłościwego, przy confirmaciey artykułów tych starać się powinni będą. A teraz te porządki cechu rybackiego ogółem y każdy z osobna, iako się teraz w sobie mają, w potomne czasy stwierdzamy. Dat. na ratuszu Wileńskim, roku Pańskiego tysiąc sześćset sześćdziesiąt czwartego, miesiąca Maia dwudziestego ósmego dnia. *)

*) Этотъ уставъ въ томъ же 1664, мѣсяца Іюня 30 дня утверждёнъ королемъ Яномъ Казиміромъ.

1774 г. Ноября 12 дня.

Изъ книги № 5142, за 1746—1749 г., л. 1055—1060.

12. Привилегія короля Августа, III-го, подтверждающая дополнительные пункты къ цеховому уставу Виленскихъ золотыхъ дѣлъ мастеровъ.

Въ этомъ документѣ заключаются слѣдующіе дополнительные пункты къ цеховому уставу золотыхъ дѣлъ мастеровъ:

1) подмастерья, женищіяся на вдовахъ и дочеряхъ мастеровъ, обязаны представлять только половину пробной работы для полученія званія мастера, во уваженіе къ заслугамъ прежняго мастера;

2) мастера и подмастерья во всемъ должны строго подчиняться цеховому уставу под страхомъ взисканія штрафа при содѣйствіи городской управы;

3) мастерамъ разрѣшается слѣдить за добротечественностью пробы, провѣрять ее и конфисковать вещи низкопробныя для прекращенія фальсификаціи золота и серебра какъ христіанами, такъ въ особенности жидами;

4) частныя лица не имѣютъ права продавать золота и серебра, а цеховые должны выбивать на слиткахъ свою фамилію;

5) мастерамъ разрѣшается слѣдить за добротечественностію пробы даже у золотыхъ дѣлъ мастеровъ, доносить на виновныхъ магистрату, который обязанъ низкопробный металлъ подвергать конфискаціи;

6) мастерамъ разрѣшается имѣть у себя только по два подмастерья и по 2 мальчика;

7) подмастерья, переходящіе на службу къ другимъ мастерамъ прежде срока, не должны быть принимаемы на службу, а переходящіе къ „партачамъ“ (не признаннымъ мастерамъ) могутъ получить право на поступленіе въ цехъ не прежде, какъ прослужатъ годъ у прежняго или другаго мастера съ строгимъ соблюденіемъ устава и привилегій;

8) мастеръ, хулящій работу своего собрата, подвергается наказанію по усмотрѣнію и приговору старшихъ;

9) цеховые мастера не должны вступать въ сотоварищество съ жидами и производить имъ работы;

10) подмастерья и мальчики не имѣютъ права вступать въ браки прежде, чѣмъ не сдѣлаются мастерами;

11) купцы и брамари не должны давать партачамъ въ передѣлку золота и серебра под страхомъ утраты металловъ;

12) партачи не имѣютъ права жить въ городѣ и производить работъ под страхомъ конфискаціи имущества.

Король Августъ III-й подтвердилъ золотыхъ дѣлъ мастерамъ эти дополнительные пункты.

Sabbatho ante dominicam Iethare, die vigesima tertia mensis Martii, anno Domini millesimo septingentesimo quadragésimo octavo. Coram nobili officio consulari Vilnensi actisque eiusdem praesentibus comparentes personaliter spectabiles ac famati

domini Joannes Lariet Beniaminus Kucer, seniores annui contubernii aurificum Vilnensium, nomine suo et nomine aliorum confratrum suorum scilicet spectabilium famatorum dominorum Christophori Gronmann, Georgii Snitka, Godofridi Ernesti

Szeneberg, Andreae Eierley et Cristophori Zezemann, seniorum antiquiorum, ac totius contubernii sui praesens privilegium confirmationis super omnia iura et articulos ac privilegia, contubernio suo ab antiquo servientia, recenter a serenissimo Augusto tertio rege Poloniarum et magno duce Litvanie, domino nostro clementissimo, Grodnae, in comitiis generalibus, in anno millesimo septingentesimo quadragesimo quarto, die decima secunda mensis Novembris, benigne obtentum, manu propria eiusdem serenissimi regis nostri clementissimi subscriptum, sigilloque minori M. D. L. communitum, salvum, integrum ac illaesum, nulli suspicioni subiectum, cum introfusius contentis propter aeviternam rei memoriam et meliorem securitatem sui a periculo ignis ad acta obtulerunt, cuius privilegii confirmationis, de verbo ad verbum rescribendo contenta, tenor sequitur talis.

August trzeci z Bożej łaski król polski, wielkie xiaże Litewskie etc. etc. Oznaymujemy tym listem przywileiem naszym wszem wobec y każdemu zosobna, komu by o tym wiedzieć należało, terazniejszego y na potym będącego wieku ludziom. Pokładany był przed nami przywilej autentyczny z podpisem ręki własney nayiaśnieyszego świętey pamięci Augusta wtórego, króla polskiego, pana oycy naszego, pieczęcią w. x. L. zapieczętowany, pargaminowy, konfirmujący prawa, przywileie y artykuły niżej de tenore et contextu w sobie zawieraiący, cechowi złotnickiemu miasta naszego stołecznego Wilna służący, który to przywilej y inne wszystkie w nim inserowane munimenta, ażebyśmy mocą y powagą naszą królewską in toto ac integro stwierdzili y konfirmowali, przez

niektórych panów rad, urzędników naszych, imieniem sławetnych Krzysztofa Gronomana, Beniamina Kucera, Grzegorza Snitki, Jana Frydrycha, Gabryela Gotfrida, Ernesta Szeneberka y Andrzeia Eierleia, starszych na ten czas cechu złotnickiego będących, do nas suplikowano było; ten tedy przywilej confirmationis wszystkich praw, przywileiów y artykułów od słowa do słowa wpisując, tak się w sobie ma:

August wtóry, z Bożej łaski król polski, wielkie xiaże Litewskie, etc. etc. Oznaymujemy tym listem przywileiem naszym wszem wobec y każdemu zosobna, komu by o tym wiedzieć należało, iż sławetni Stanisław Danielowicz, Dawid Plat, Jerzy Alexandrowicz, Lorenc Wilanc, Jozeph Barczyński, Jan Zeydel, starsi cechu złotnickiego Wileńskiego, imieniem swoim y całego cechu złotniczego Wileńskiego supplikowali nam, abyśmy przywileia y artykuły, od nayiaśnieyszych królów ichmościów polskich y wielkich xiażąt Litewskich, antecessorów naszych, cechowi swojemu nadane, a naprzód przywileiu króla imci Alexandra w roku tysiąc czterasetnym dziewiędziesiątym piątym, w Trokach, w dzień niedzielny przed świętem świętego Bartłomieja nadany, przez królów ichmościów świętey pamięci Zygmunta pierwszego, Zygmunta Augusta, Stephana, Zygmunta trzeciego, Władysława czwartego konfirmowany, z metryk w. x. Lit. kancelarię mnieyszey za panowania świętey pamięci króla imci Jana Kazimierza roku tysiąc sześćset sześćdziesiąt czwartego, dnia dwudziestego dziewiątego Decembra wyięty, potym artykuły autentyczne od szlachetnego magistratu Wileńskiego roku tysiąc sześćset dwudziestego ósmego, dnia dziewiątego Marca nadane;

po trzecie przywilej świętey pamięci króla imci Jana Kazimierza dnia trzydziestego miesiąca Czerwca, roku tysiąc sześćset sześćdziesiąt czwartego, a to ex eo, że im dawne przywileia, artykuły y confirmacye per hostilitatem Moschoviticam zginęły, z pewnemi paragraffami konferowane; nakoniec artykuły od szlachetnego magistratu Wileńskiego, któremu podług prawa magdeburskiego, cechy stanowić y artykuły nadawać wolno, roku tysiąc sześćset ośmdziesiąt siódmego, dnia trzydziestego miesiąca Nowembra napisane, powagą naszą królewską potwierdzili y confirmowali. Jakoż do ich pokorney suppliki y proźby łaskawie skłoniwszy się, naprzód przywilej króla imci świętey pamięci Jana Kazimierza od słowa do słowa w ten nasz przywilej wpisać, który tak się w sobie ma.

Jan Kazimierz, z Bożey łaski król polski, wielki książę Litewski etc. etc. Oznajmujemy tym listem naszym, komu to wiedzieć należy, teraznieyszym y na potym będącym ludziom, iż donosili nam proźby swe poddani nasze mistrzowie rzemiosła złotniczego w mieście naszym stołecznym Wileńskim mieszkający z żalem uskarżając, iż przez wiarołomnego nieprzyjaciela Moskwicina przywileia swe, od nayjaśnieyszych królów ichmościów polskich, wielkich książąt Litewskich, antecessorów naszych, nadane y stwierdzone, potracili, których cech im własny mieć pozwolono ze wszystkimi prawami y wolnościami, iako się w metricie znayduie, y prosili nas mistrzowie rzemiosła złotniczego, abyśmy zwierchności naszej cech im z przeszłemi wolnościami, od królów ichmościów, antecessorów naszych, nadanemi przywrócili, utwierdzili, y przy wolnościach zachowali. My tedy, bacząc ich proźbę być słuszną,

y łaskawie się do niey skłaniając, a chcąc aby za szczęśliwego panowania naszego przerzeczeni złotnicy, bawiąc się rzemiosłem swym, co daley ku lepszemu porządkowi przyść, z łaski naszej, ku ozdobie y rozmnożeniu miasta naszego Wileńskiego, pozwoliliśmy y tym listem naszym pozwalamy złotnikom, w mieście Wileńskim mieszkającym, cech równy wprowadzić inszym cechom w Koronie będącym y przyległych państwach, schadzki odprawować, chłopców przyiawszy zapisać, uczyć y wolnym towarzyszem rzemiosła złotniczego wyzwolić, do cechu garnących się przymować, wyłączając Żydów y Tatarów, y wszelaki porządek cechowy mieć według dawnego zwyczaju, cechę mieyską, cechową pieczęć, tak też y chorągiew, bęben y wszelaką armatę do obrony mieyskiey należącą, gdzie też powinni będą kaplicę swą złotniczą w kościele świętego Jana ze wszelką ozdobą trzymać y opatrować, aby chwała Boża wiecznemi czasy nie ustawała. Srebro y złoto aby bez wszelakiego fałszu robione było, srebro, iako teraz po caley Koronie zwyczajne iest, na sprzedaż nayniższej próby iedynastej do sady miedzianey, a złoto próby dwudziestej gwichtę iednostaynym wagi Wileńskiej od magistratu podane, pod który porządek cechowy wszyscy poddani nasi rzemiosłem złotniczym bawiący się, pod prawem magdeburskim, biskupim y zamkowym, także książęcim, woiewodzkiem, starościny y wszelakich duchownych y świeckich, gdziekolwiek ieno w mieście naszym Wileńskim mieszkający, z samych rzemiosł swych pod ten cech podlegać y we wszystkim starszym swym posłuszni być mają, żadną rzeczą nie wyłamując się od słuszności; a nieposłusznych y upornych urząd mieyski Wi-

leński karać będzie; do czego y urząd biskupi y zamkowy y insze zwierzchności dopomagać mają. Kramarze y kupcy przyeżdży, w mieście naszym Wileńskim nayduiący się, aby z inszych miast towarów y robot, cechowi złotniczemu należących, przywiezionych, w kramach swych, bez wiadomości y pozwolenia braci cechowej, nie przedawali, aby fałszywey roboty y chytrości tym łacniey wynaleźć się mogły, z wolnym o to cechowi urzędownie grabieniem złotnicy cechu Wileńskiego wolni będą. Srebra y złota robione po wszystkich panowaniu naszemu miastach podległych na iarmarkach przedawać, proby y wagi, iaka w tamtym kraju y mieście pospolita będzie, swawolnych chrześcian, a osobliwie Żydów y Tatarów bez wszelkiego porządku potajemnie rzemiosłem tym bawiących się y iawne znaki na oknach swych mających, na wszelakich iurydykcyach mieszkających, mają mieć wolność mocą urzędu duchownego, grodzkiego, mieyskiego znosić, grabić y roboty zabraniać, aby się fałsze w oyczyźnie naszej nie szerzyły y zguby tym prędzey znaydowały, która grabież ma być obrócona na kapliczne potrzeby. Dom cechowy, w którym złotnicy skrzynkę z przywilejami y z prawami cechowemi chować y schadzki swe mieć będą, wolnościami nadanymi eliberujemy od staney, exakcyi ludzi wszelakich iakiego stanu, tak przy bytności naszej królewskiej, iako też pod bytność naszych wszelakich urzędników y przy odprawowaniu sądów głównych trybunalskich, ziemskich, grodzkich, dla większey powagi, iaka w tamtym kraju y mieście przywilejów naszych bezpiecznego chowania wolnego spraw swoich, w czym im żaden urząd ukrzywdzenia nie czyniąc, według tego przywileju zacho-

wać się ma. Wszakóż tych wszystkich od nas nadanych wolności mistrzowie przerzeczeni złotniczego rzemiosła z łaski naszej mają używać, pod zwierzchnością y posłuszeństwem urzędu mieyskiego Wileńskiego. Który przywilej od nas cechowi złotniczemu nadany we wszystkich punktach, klauzulach, paragrafach y kontentach mocą y powagą naszą królewską stwierdzamy, konfirmujemy y zmacniamy y przy nich nienaruszenie zachowujemy. Na co dla lepszey wiary ręką się naszą podpisawszy, pieczęć w. x. Lit. przycisnąć rozkazaliśmy. Dan w Wilnie, dnia trzydziestego miesiąca Czerwca, roku Pańskiego MDCLXIV, panowania naszego polskiego XVI, a szwedzkiego XVII roku. Jan Kazimierz król. Pieczęć w. x. Lit. Waleryan Stanisław Judycki, pisarz w. x. Lit.

Przy tym artykuły, od szlachetnego magistratu Wileńskiego napisane, datum wyżej pomienione, w ten że nasz terazniejszy przywilej ingrossować kazaliśmy, a te tak się mają.

Pierwszy. Iż syn złotniczy albo córka, która by za złotnika, a ieszcze nie maystra zamaż poszła, tak też y wdowa nie mają całej sztuki wystawować, ale tylko polszutki, a to dla tego, żeby zasługi rodzica abo męża swego pierwszego folgę uznały.

Wtóry. Aby każdy z mistrzów złotników y towarzyszków artykułom y przywilejom cechu złotniczego podlegał, starszych na schadzkach y na wszelakim mieyscu szanował, na akty publiczne, tak też popisy, monstry za daniem wiedzieć przybywał. Inaczey postępujący y przeciwny, będąc starszym, ma według występku swego y wynalazku onych winę pieniężną, która do skrzynki brackiey tak na kościelne, iako y cechowe obracana, ma

być karany, w czym y urząd należyty starszym dopomoc powinien.

Trzeci. Ponieważ w mieście Wileńskim wielka przeszkoda od żydów y innych obywatelów w złéwaniu złota y srebra dzieie się szkoda, y oraz przeszkoda cechowi złotniczemu, a ztąd y to stawa, że srebro nad iedynastą probę podleysze, iako żydzi tak y partacze po różnych iurydykcyach mieszkający zlewaia, przerabiaia; kramarze zaś różne rzeczy, iako to obuchy, szable, łeki y inne udaiąc za probę iedynastą przedaią, a przeto ludzi oszukiwaią, ztąd zaś na cech złotniczy podeyrzenie roście. Przeto temu zabiegaiąc, ieśli by srebro mnieyszey nad iedynastą albo w kramach przez chrześcian, albo żydów przedawane bywało, ma być takowe srebro nad iedynastą probę podleysze zabierane y na urząd oddawane, dla czego na robotach y sztukach, przez tutejszych złotników wystawionych, dla rozeznania prob podleyszych ma być cecha tutejszego miasta y cechu złotniczego wybiąną.

Czwarty. Nie ma żaden z kupców, mieszczan y żydów Wileńskich złota y srebra w złéwkach, iakoby nabywać, tak y przedawać, a to pod winą confiscationis, iednakże komu złoto lub srebro złite, cechowy złotnik ma na takowym złocie y srebrze imię swe wybić.

Piąty. Maią starsi cechu złotniczego trybem y zwyczajem innych miast złoto y srebro, w kramach do przedania wystawione, we wszelakich sztukach probować, ieśliby proba takowego srebra nad iedynastą mnieysza była, magistratowi donieść, który takowe srebro podleysze nad iedynastą probę ma zabierać y półowę na ratusz, a drugą do skrzynki cechowej konfiskować.

Szósty. Każdy mayster cechu złotniczego nie więcey, tylko dwu towarzyszków rzemiosła złotniczego y chłopców dwuch powinien mieć,

alias, ieśliby się więcey mieć uważył, ma być sztrafem półkamienia wosku y odieciem takowego towarzysza albo chłopca karany.

Siódmy. Towarzysze rzemiosła złotniczego, iako samym starszym cechu złotniczego, tak y maystrowi, u którego na robocie zostawać będą, posłuszne być maią, a gdyby dla swey woli który odszedł, tedy żaden z magistrów niema takiego przyiąć, aż dostatecznie pierwey temu maystrowi w robocie dość uczyni; a gdyby do partacza przystał, takowy nie ma mieć w cechu wyzwolenia aż rok u maystra uczciwego albo tegoż samego, od którego wysłuży. Dla czego prawom, przywileiom y artykułom cechowym we wszystkim podlegać powinni, tak też na mszach, wotywach, żałomszach w kaplicy przykładem samych maystrów bywać maią, a to pod sztrafem, w artykułach dawniejszych opisanych.

Ósmy. Który by z maystrów cechowych robotę maystra cechowego, tak we złocie iako by w srebrze ganił, lub też podstępem iaki uczynił, tedy za dozwoleciem od starszych według uwagi onych wynalezioną po padnie.

Dziewiąty. Żaden z braci cechowych żydom także złota, iako y srebra sztuk żadnych robić y przerabiać nie będzie się wazył, alias w tym przeświadczony wyrzuceniem z cechu y wymazaniem z rejestru cechowych braci, niepochybnie karany będzie.

Dziesiąty. Żaden z towarzyszków y młodzi, podług przywileiu króla imci Alexandra, zenieć się nie ma, aż naprzód maystrem zostanie, sztukmayster y cechowe posługi odprawi, inaczey sprawuiący się od cechu y rzemiosła odpadać ma.

Jedynasty. Kupcy y kramarze y inni obywatele miasta Wileńskiego nie maią złota y srebra partaczom do przerobienia na żad-

na rzecz dawać, a to pod utraceniem złota y srebra za przekonaniem.

Dwunasty. Partacze rzemiosła złotniczego; aby zła y fałszywa robota ustała y srebro proby tylko iedynastej w tym mieście wyrabiane było, nie mają w tym mieście zostawać, a to pod zabranieniem robot, warsztatów y więzieniem samych, w czym starsi seriam animadversionem mieć powinni y takowych znosić.

A zatym pokornie starsi cechu złotniczego nam supplikowali, abyśmy te wszystkie przywileje y od antecessorów naszych, nayiaśniejszych królów ichmościów polskich y w. x. Lit., króla imci Michała y antecessora króla imci Jana III, cechowi złotnicemu Wileńskemu nadane y potwierdzone y od szlachetnego magistratu przyczynione, mocą y powagą naszą potwierdzili. Jakoż my król August wtóry, za wniesioną do nas przez panów rad y urzędników naszych, przy boku naszym będących, za cechem złotniczym Wileńskim prozbą, te wszystkie przywileje, artykuły, cechowi złotnicemu nadane y przyczynione, y lubo tu wszystkie w tym liście naszym nie są wyrażone, iednak deklarując mocą y powagą naszą we wszystkich punktach, paragrafach y klauzulach przywilejem naszym na wieczne czasy potwierdzamy, konfirmujemy y approbujemy. Na co, dla lepszej wagi ręką się naszą podpisawszy, pieczęć w. x. Lit. przycisnąć kazaliśmy. Dan w Grodnie, dnia 5 miesiąca Grudnia, roku Pańskiego MDCCV, panowania naszego IX, Augustus rex. Pieczęć w. x. Lit. zawieszista. Insuper pokładane były przed nami cztery dekreta, ad instantiam pomienionego cechu złotniczego miasta naszego stołecznego Wilna, z niewiernemi żydami, złotnikami kahału Wileńskiego partaczami, w różnych subselliach względem przeszkody w

robocie złotniczey ferowane, idque: pierwszy dekret oczewisty pod rokiem tysiąc siedmsetnym czternastym, miesiąca Oktobra ośmnastego dnia, na urzędzie podwojewódzińskim Wileńskim z żydami złotnikami partaczami ferowany, przez ww. wojewodów Wileńskich approbowany; drugi pod rokiem tysiąc siedmsetnym ośmnastym, miesiąca Oktobra dwudziestego piątego dnia, ad instantiam tychże złotników miasta naszego Wilna z temiż niewiernemi żydami partaczami, w assesoryi sądów naszych zadwornych w. x. Lit. in contumaciam otrzymany; trzeci pod rokiem tysiąc siedmsetnym trzydziestym siódmym, miesiąca Augusta ósmego dnia, także na urzędzie podwojewódzińskim Wileńskim ad instantiam tychże z temiż niewiernemi partaczami, ex personali ferowany przez wojewodę naszego Wileńskiego i. o. xiążęcia Michała Korybutha Wiszniowieckiego approbowany; czwarty kommissarski w roku immediate przeszłym tysiącsiedmsetnym czterdziestym trzecim, miesiąca Julii dwunastego dnia, ad instantiam tychże pomienionych złotników, tak z niewiernemi żydami złotnikami kahału Wileńskiego, iako też chrześcianami partaczami, pod różnemi protekcjami y iuryzdykami w mieście naszym stołecznym Wilnie będącemi, robotą złotniczą bawiącymi się, remissyiny. Supplicowano do nas było przez niektórych panów rad y urzędników naszych, ażebyśmy mocą y powagą naszą królewską takowe dekreta in omnibus punctis et paragraphis potwierdzili. My tedy król, przychylając się do świętey sprawiedliwości y pokornej proźby panów rad y urzędników naszych, nomine desuper prerzeczonych starszych cechu złotniczego do nas uczynionej, tak ten przywilej confirmationis nayiaśniejszego antecessora naszego, supra exprymowany, iako też immediate

wyrażone dekreta mocą y powagą naszą królewską potwierdzić, confirmować y approbować umysłiliśmy, iakoż ninieyszym przywileiem naszym stwierdzamy, confirmujemy y na wieczre a nigdy nieodzowne czasy approbujemy. Dla czego ten przywilej ręką naszą własną podpisawszy, pieczęć wielkiego xięstwa Litewskiego zawiesistą przycisnąć rozkazaliśmy. Działo się w Grodnie na seymie generalnym, roku tysiąc siedmsetnego czterdziestego czwartego, miesiąca Listopada dnia dwunastego, panowania nasego dwunastego roku.

Apud quas literas privilegii confirmationis subscriptiones manuum circa sigillum appensile minus M. D. L. sequuntur tales:

Augustus rex. Konfirmacya praw, przywileiów y artykułów, cechowi złotnickiemu miasta naszego Wilna. Stefan z Głogowy Kossowski, czesnik Brzeski—Litewski, iego królewskiej mości pieczęci mnieyszey wielkiego xięstwa Litewskiego sekretarz. Procancellariatu celssissimi ac illustrissimi principis Michaelis ducis in Klewan et Żukow Czartoryski, procancellarii M. D. L., Homeliensis, Georgenburgensis, Uswiatensis, Poduswiatensis etc. capitanei, sigillatum est in actis. Quod praesens privilegium confirmationis, praemisso modo oblatum, est actis nobilis officii consularis civitatis s. r. mtis. metropolitanae Vilnensis insertum, inscriptum ac ingrossatum.

1665 г. Января 29 дня.

Изъ книги № 5115, за 1663—1665 г., стр. 1331—1340.

13. Цеховой уставъ Виленскихъ переплетчиковъ и чахольщиковъ.

По просьбѣ Виленскихъ переплетчиковъ и чахольщиковъ, Виленскій магистратъ, разсмотрѣвши цеховой уставъ переплетчиковъ Краковскихъ, подтвердилъ и Виленскимъ готовый уставъ, сущность котораго, выраженная въ XVII пунктахъ, заключается въ слѣдующемъ:

Всѣ братья должны сходиться на заупокойный обѣдъ и приносить съ собою денежные пожертвованія на содержаніе всендза, товарищи должны еженедѣльно выходить со свѣчами предъ алтаремъ св. Себастіана; мастерамъ разрѣшается держать у себя трехъ работниковъ, а при извѣстныхъ условіяхъ и четырехъ; товарищи, желающіе получить званіе мастера, послѣ обычнаго путешествія, должны были подъ надзоромъ мастеровъ

представить еще пробныя переплетныя работы разныхъ книгъ и въ разной кожѣ: „*Cosmographia mundi*“ „*Calepinus undecim linguarum*“ въ свиной кожѣ; „*Missale romanum*“, „*Breviarium romanum*“, „*Hortulus polski, Methodus grammaticus et praeces minores*“; изъ этихъ книгъ *Missale romanum* должна отдаваться въ собственность цеху; несовершеннолѣтніе дѣти умершихъ мастеровъ должны поступать въ ученіе въ какому нибудь мастеру, а въ случаѣ самовольнаго оставленія мастера до окончанія курса своего обученія должны исключаться изъ цеха, какъ неблагодарные; вдовамъ разрѣшается заниматься мастерствомъ, но только при хорошемъ поведеніи; въ случаѣ выхода ея въ замужество за товарища,

этотъ послѣдній обязывается представить только половину штрафу и устроить угощеніе цеху; мастера не должны самоуправствовать надъ товарищами, равно какъ и товарищи не должны подавать мастерамъ поводовъ къ гнѣву и неудовольствію, тѣ и другіе подвергаются наказанію въ случаѣ совершенія ими проступка; товарищъ, осужденный Литовскимъ трибуналомъ, не долженъ быть принимаемъ въ мастерскую, за несоблюденіе этого правила виновные подвергаются штрафу въ 4 талера; товарищи не имѣютъ права открывать своего сундука безъ мастеровъ и вообще расходовать своихъ денегъ, а должны собирать все больше и больше, какъ слѣдуетъ хорошимъ и бережливымъ товарищамъ; товарищъ, возвратившійся изъ путешествія раньше 12 недѣль, не получаетъ уго-

щенія и такое путешествіе обращается ни во что; товарищъ, пренебрегающій извѣстной работой у мастера, лишается права искать ея у другаго; товарищи не имѣютъ права ни судиться, ни опаздывать къ работѣ подѣ страхомъ взысканія извѣстнаго штрафа; также точно праздновать, кромѣ установленныхъ дней и вообще пьянствовать и предаваться распутству; товарищъ, работающій на сторонѣ въ свою пользу, не долженъ имѣть работы у мастера до тѣхъ поръ, пока не вознаградитъ цехъ за убытки; мастера должны вести реестры книгамъ, бывшимъ у нихъ въ переплетѣ; лицамъ постороннимъ заниматься переплетнымъ мастерствомъ строго воспрещается подѣ страхомъ конфискаціи имущества.

Feria quarta ante festum purificationis b. Mariae virginis die vigesima octava mensis Januarii, anno Domini 1665. Proconsules et consules civitatis regiae Vilnensis in magno ducatu Lithuaniae metropolis. Universis et singulis praesentis litteras nostras lecturis et visuris, cuiuscunque status praeeminentiae fuerint, significamus tenore praesentium: comparuisse coram nobis, in praetorio residentibus, famatos Eliam Fontilen, Casimirum Wierzbowski et . . . . .*) cives Vilnenses et bibliopolas, seniores magistratus artis compactoriae librorum, alias intrologatorum, et nomine suo atque aliorum contubernaliorum suorum, eiusdem artis compactoriae magistrorum, exposuisse, quomodo praeterita iniquitate temporum, sub hostilitate, ordinationes et articuli, prius per antecessores nostros proconsules et consules Vilnenses conscripti, ac deinde per confirmationem ipsius sacrae regiae maiestatis roborati, deperditi sunt. Quare iam volentes

*) Пропущено слово.

resuscitare, prolapsum et vix non sepultum, contubernium suum praesentaverunt nobis ordinationes ex privilegio contubernii compactorum Cracoviensium desumptos, ad quorum normam et regulas se gerere in posterum debebunt, per articulos conscriptas, petentes a nobis, quo maioris valoris essent, mediante consensu nostro approbari. Nos itaque, considerantes muneri nostro vel maxime incumbere, ut bonus ordo contubernio illorum conservetur, dissolutio autem quaevis abhinc procul removeatur, petitioni ipsorum annuentes, concedimus in posterum observationes et instituta Cracoviensia nobis praesentata, uti proficuo rationibusque contubernii illorum conducibilia totaliter imitari, nihilominus ad beneplacitum suum, sucesorumque suorum utilitatem, si visum fuerit, corrigenda et confirmanda esse duximus; prout auctoritate non solum officii nostri, sed etiam totius nobilis magistratus Vilnensis concessimus, eorum vero articulorum, ea est, quae sequitur, series.

Naprzód aby panowie bracia cechui te-

go introligatorskiego y puzderniczego wszyscy na każde suchedni, wedle zwyczaju pospolitego, schodzili się na mszę świętą żałobną za bracią swoją zeszlą z tego świata, co się y o czeladzi rozumieć ma, na miejsce zwykłe, gdzie tak mistrzowie, iako towarzyszowie, społecznie zgromadzeni będąc na offertę, przy mszy świętej porządnie iść będą powinni, a kłaść według woli y możności swej, abo chęci, co się mu będzie podobało, gdyż się kapłan z tego kontentować może. Do tego aby towarzysze, alternatim się obchodząc, na każdą niedzielę y święto wychodzili z parą świec na summę ku elevacyi

✓ w kościele oyców bernardynów przed ołtarz świętego Sebastiana, które świece mają sprawować z tych pieniędzy co winy robią w cechu biorą. A co nadto wydadzą, tedy przy oddawaniu rachunku cechowego, ma to in expensis od nich być przyjęto. Ażeby się te porządki wykonywały porządnie, tedy kto by się sprzeciwił, abo nieposłusznym zaniehbawiając tych porządków, starsi quidem uznania pp. starszych cechowych winą, a młodszy sześciami groszy karani będą.

II. A że w przywileju naszym iest ieden artykuł takowy, żeby żaden mistrz nie miał czeladzi więcej, tylko żeby samotrzeć robił, to iest dwóch towarzyszów, a iednego chłopca, albo dwóch chłopców, a iednego towarzysza nie chował, tedy w tym ich zgromadzeniu iednym wszystkich zezwoleniem, takowy ciężar, które po te czasy cierpieli częste a gęste narzekania braciey, słysząc, dla spólnego dobra y słusznych przyczyn nie abrogując prawom tym, tak się tylko moderuje: że każdy mistrz może się samoczwart, to iest, dwóch towarzyszów y chłopca mając, abo dwóch chłopców, a iednego towarzysza obeysć.

A iесли by u którego wakował warstat, żeby żadnego towarzysza nie miał, a drudzy mistrzowie mieli y samoczwart robili, tedy ieden z nich wedle liniey ma mu puścić towarzysza iednego tam, kędy dwa towarzysze są dotąd, aż na niego porządek przydzie, a ieden na drugiego nie ma towarzysza przymować. A gdzieby więc którykolwiek brat, nad to postanowienie y artykuły, pomocniki iakie chować, tak też y robotę z domu wydawać do zrobienia gdzie indziej dla pomocy ważył się, czym nie-małe ubliżenie drugiey braci dzieie się, abowiem taki drugi się znajdzie nienasycony, żeby sam wszystko rad porobił, czym się drugim żywność odeymuie, takowy przeświadczony będąc do skrzynki nieodpuszczenie dwie grzywnie dać będzie powinien, to się rozumieć ma y o puzdernikach, że się na nie, iako spólną bracią, także ściagać ma we wszystkim tym niniejszym postanowieniu.

III. Mistrz, który by na czas poniechał roboty rzemiosła swego, a nie bywał by we śródku między niemi, a chciał by zaś rzemiosło robić, takowemu nie ma być to dopuszczono, aż się w zaniehbanych cechowi powinnościach usprawiedliwi, y dosyć we wszystkim od mała do wiela uczyni, suchedni odda y inne postęпки cechow pod niebytności iego wykonane y odprawione, zupełnie wypełni, iako składki y wydatki, które roschodzą z cechów, na rzecz pospolitą odprawi, miejsce też y linią swoją traci, y ze wszystkich miejscem najmłodszym być musi. Czemu się przeciwieć nie będzie mógł, pod winą, którą cech na niego wynaydzie, wszakże który bywał by między niemi w społeczności nie popada w takową winę.

IV. Gdyby który towarzysz, bądź tu w

Krakowie, albo też w Wilnie rzemiosła się porządnie indziej wyuczywszy, chciał by się tu na maystrowstwo postanowić, takowy ma y powinien iest trzy lata wędrować, według porządku miasta Krakowa y Wileńskiego, co zupełnie wykonawszy, dopiero według przywileiu przyszedszy z uczciwemi ludźmi, ma wstępne odprawić y o sztuki prosić, w zupełnym cechui na schadzce suchedniowej żądać, a na tenczas powinien będzie listy od urodzenia y wyzwolenia pokazać, potym dla braciey, według przemożenia kolacją sprawić y inne powinności cechowe, iak nayprędzey wypełnić. Wszakże drugi towarzysznę ma się opowiadać na sztukę, aże pierwszy, iezeli by był który, odprawił, y skutecznie według zwyczaiu wykona, aż by za słuszną przyczyną. A gdzieby się któremu towarzyszowi rok zupełny po opowiedzeniu się na sztukę wynidzie, tedy w sześciu niedzielach, które mu są nad rok na robienie sztuki pozwolone, tym sposobem ma odprawować y robić te xięgi, które są w głównym przywileiu pisane: *Cosmographia mundi*, *Monsteri in folio*, margines nakrapiane różnymi farbami, na brunatnym dnie farbowanym, a na skórze złotem chędogo wszędy z obu stron z clauzurami kręconemi y z puklami. Item *Calepinus undecem linguarum*, czynione margines do świnięj skóry, w deski z clauzurami na suchu występowane chędogo. Item *Missale romanum in folio*, cum aeneis figuris, Antverpiae, papieru wielkiego, margines pozłociste y na skórze wszędy chędogo występowane złotem, z clauzurami chędogiem i z puklami. Item *Breviarium romanum in octavo*, tymże sposobem. Item *Hortulus polski*, albo inne modlitwy in octavo polskie, tymże kształtem. Item *Methodus gramma-*

ticus et praeces minores, także pozłociste, tymże sposobem w całą czerwoną skórę, wszystkie z kręconemi klauzurami y z puklami. Z tych że ksiąg, za sztukę wyrobionych, mają starsi wziąć na potrzebę do skrzynki *Missale romanum*, a gdy tę sztukę wyrabiać będzie, mistrzowie starsi doglądać tey roboty mają. Tymże sposobem y panowie szkatulnicy wedle przywileiów sztukę swoją odprawować mają, aby nie była bez kogo innego robiona. Syn mistrzowski, a mianowicie tutechny też wędrować powinien, ale tylko półtora lata, jednak od sztuki robienia według przywileiu wolnym byź ma.

V. Jeśli by po śmierci którego brata cechui tego przy matce albo też y krom matki syn pozostał, który by ieszcze nie był wyzwolony za żywota oycowskiego na rzemiosło, tedy takowy koždy ma byź iednany y którego kolwiek mistrza na rzemiosła uczenie, aż do lat postanowionych czas swój odprawić y wykonać powinien, y wyzwolić się będzie. A gdzie by więc nie wytrwał czasu swego, y nie wyzwoliwszy się odszedł, takowy swój czas traci, a iako niewdzięczny, łaski niegodny, ma byź oddalony, iako od niewdzięcznych bywają dobrodzieystwa oddalone. Toż się y o innych uczniach rozumieć ma, który by czasu niewytrwawszy swego od mistrza swojego odszedł.

VI. Wdowie wszelkiej, która by po zmarłym małżonku, a mistrzu y bracie cechui tego, pozostawszy rzemiosło robić chciała, wedle przywileiu cechowego, będzie wolno to odprawować, wyiawszy to, żeby się iaki excess strony uczciwości y sławy iey na niey nie pokazał, tedy takowa od rzemiosła odpadać ma y ma iey byź de plano robienie rzemiosła zabroniono, z wia-

domością, jednak ichmość panów radziec Wileńskich, iako zwierzchności urzędowej, aby więcey w społeczności braciey cechu tego miesca nie miała, takż mieć nie będzie mogła. A która by się zachowała uczciwie, przystoynie, według powinności stanu swego, a nagodził by się iey małżonek, od tegoż towarzysz rzemiosła w małżeństwo święte, taki ma być wolny od robienia półsztuki, tylko powinien będzie dać do cechu złotych ośm y dla braci kolacją, sprawić skromną, według przemożenia swego, inne powinności według czwartego artykułu porządnie odprawić. Jednak się z pilnością starać ma, żeby armatę, albo półhaki do cechu ztąd co rok sprawiali. Toż się też ma rozumieć o córce pp. mistrzów, gdy by któremu towarzyszowi w małżeństwo święte wydana była.

VII. Jeżeli by się pokazało na mistrza, żeby miał towarzysza uderzyć w warstacie bez przyczyny, abo y za przyczyną, mogąc doysć sprawiedliwości z niego inakszym sposobem, ażeby sprawiedliwości sobie nie uczynił, takowy ma być karany czterdziestą groszy winy do skrzynki mistrzowskiej. Wszakże towarzysze nie mają dawać mistrzom swoim przyczyny do gniewu, gdyż starszego zawsze przysłusza czcić, y tego, którego chleb iadamy, szanować, y owszem, ma li iaką krzywdę y dolegliwość, ma się tego uczciwie domówić, w cechu sobie sprawiedliwości nie czyniąc. A gdzieby się (quod absit) towarzysz porwał na mistrza, tak słowem, iako y uczynkiem, takowy ma być karany według uznania wszytkiego cechu y według występku swego. A gdyby ręką—takowy ma być oddany do ichmość panów radziec, co oni uznają, cierpieć za występk iego to mu karaniem będzie.

VIII. Gdyby za którym towarzyszem

list trybowny był posłany, takowego żaden mistrz przymować, ani mu roboty dawać nie będzie mógł, exnunc et defacto, ani czeladź z nim nie będzie mogła na warstacie zasiadać, odkąd zarazem et in instanti na tamto miejsce, zkad iest przysłany, nie przydzie, y z tego się doskonale nie wywiedzie y nie wyprawi, a wyzwolenia z tego y słusznego wyvodu nie przyniesie, czemu dawność żadna szkodzić nie może y nie będzie, póki się nie sprawi, w żadnym warstacie miejsca nie ma, y który by przyjął mistrz, winą karany będzie według uznania braciey.

IX. Jeśli by się co takowego nieprzystoynego na którego towarzysza pokazało, tak w warstacie, iako y gdzie indziej, to iest strony wierności, iako y nierządu, takowy towarzysz winą czterech talarów do skrzynki czeladney na воск ma być karany. A gdzie by takowy towarzysz był niedostatny na winę takową, tedy takowego czeladź ma skarać w gospodzie, według porządków cechów innych, karbaczem na ławce. A strony nierządu to pp. mistrzowie sami w cechu, uznawać mają, y sami występnego karać, a gdyby był przeciwnym y nieposłusznym, oddać go mają do urzędu radzieckiego, a oni o excessie iego uczynić będą umieli iudicium, aby się złym nie pobłażało.

X. Starsi towarzysze aby się nie wazyli skrzynki towarzyskiej przez pana oycy y przysadnego mistrza otwierać, artykułów towarzyszowi takiemu, który by w robocie nie stał, czytać y opowiadać, a że przy wszytkiej czeladzi pod winą pół grzywny do skrzynki mistrzowskiej nieodpuszczenie zapłacenia, tak od czeladzi starszey, iako o od pana oycy, także też y na swoją potrzebę nie będą mogli ze skrzynki towa-

rzyskiej pieniędzy wybierać, ani wydawać y owszem im daley, tym więcej pomnażać, y onę bogacić, iako dobrym gospodarzom należy. Mistrz przysadny powinien bywać w gospodzie na każdą schadzkę pod winą.

XI. Który by towarzysz poszedł z Wilna na wędrowkę y przyszedłszy rychley niżeli we dwanaście niedziel, takowemu wędrowka nie ma być przyznana, ani mu czeladź powinna szynku czynić.

XII. Towarzysz, który by wzgardził robotą u mistrza y dalszey sobie roboty szukał, a niechciał by iść do niego, takowemu nie ma być daley szukana robota.

XIII. Aby towarzysze nie śmieli od roboty z warstatów, z lada przyczyny powstawać, zwłaszcza w powszedni, bądź o wielkie, bądź o małe rzeczy, y iakie kolwiek by sprawy, też naipowaźniejsze ukrzywdzenie za sobą niosły, komuż by się kolwiek krzywda stała, nad wiadomość y wolą pp. starszych mistrzów, pod winą dwóch ochlonów każdy z nich. A tylko dwóm towarzyszom starszym będzie wolno o takowe ukrzywdzenie czynić, przed pany mistrzami starszymi, abo też więc co niemalego, a rozsądku większego potrzeba było, do cechu zatrzymać mogą, co na woli ich zostanie, iako sędziów, którzy krzywdy wszelkie decydować mogą. Do tego który by towarzysz tak w poniedziałek, iako w który inny dzień omieszkał u mistrza roboty, ma dać winy groszy dwanaście do skrzynki mistrzowskiej, a mistrzowie tego mają przestrzegać y karać, a mistrz też nie ma takowego ochraniać pod winą. Żaden towarzysz nie będzie się ważył też po potrzebie swojej iakiey kolwiek z domu wychodzić, okrom pozwolenia y wyproszenia się u pana mistrza swego, pod winą groszy

trzech, gdyż iest świąt dosyć y czasu, gdzie privaty swey nie mają tak dalece wielkich y spraw odprawować mogą.

XIV. Aby żaden towarzysz nie bawił się po gospodach, okrom świąt, co się y o szynkowych rozumie, lecie tylko do godziny pierwszej w noc, w zimie do godziny trzeciej, wyiawszy żeby którego z nich na wesele proszono, abo na cześć iaką, pod winą groszy piętnaście, a do domu przyszedłszy nie kolacząc, gdyby było zamknięto, iako na pustki, bronią nie krzesząc, nie wykrzykać, tak po ulicy, iako y przed domem, gomonu też żadnego w domu nie czynić, iako ludzie, bez rozumu czynić zwykli, a przyszedłszy, ma się zachować przeciwko każdemu od małego do największego uczciwie, słowem y uczynkiem, przykrości nikomu nie czyniąc, gdyż się żaden pijaństwem y żartami wywodząc, że to żartem uczynił, wymówić nie będzie mógł, et his similibus excusationibus nie będzie mógł, wymierzyć. A gdyby więc takowego zuchwałego towarzysza nie opowiedział, y nie oznaymił, a pp. starsi z kąd inąd dowiedzieli się, tedy takowy mistrz ma winę y za niego y sam za się do skrzynki mistrzowskiej oddać, nieodpuszczenie, że złemu do swey woli pomagając tai y zaniedbywa tego postanowienia.

XV. Gdzieby który towarzysz sobie robił na pożytek, czym się szkoda cechowi dzieje wielka, a potem do cechu przyszedłszy, żądał y o robotę prosił, takowy ma dać winy marcas duas, tamże zarazem nie odchodząc. A jeśli by cech miał iaką kolwiek szkodę, zabiegając szkodzie, którą by czynił ten towarzysz cechowi, to wszystko sownie nagrodzić powinien iest y obowiązany będzie.

XVI. Aby żaden towarzysz nie ważył się

robić żadnych trunkieltów, ani roboty pozłocistej żadnej, ani w pargamin nową y starą bibliopolom do kramy, pod winą iednej grzywny. A jeśli by się który zaprzem odwoził, takowego oddać maia do urzędu, a tam się sprawić ma, iako komu sprawa przydzie, gdyż trynkielty swoje maia, wedle głównego przywileiu, lecz gdyby się trafiła taka robota, która by wynosiła talar, należeć będzie mistrzowi, a nie towarzyszowi.

XVII. A że też to iest rzecz bardzo potrzebna, uchodzić człowieka dobrego mniemania złego, a być prawym panu Bogu y ludziom, gdyż też to bez obmowiska być nie może: przeto aby też winy, które od braciey występnej wedle przywileiu y artykułów ich bywają wybierane, w xięgi cechowe zosobna pisane były a de nomine et cognomine tego napisawszy y wiele kto dał naznaczywszy, pp. starsi, którzy one biorą, pilnie spisowali, a potym rachunek przy deputowanych pp. radnych starszym nowoobranym, przy innej braci w cechu, zupełnie y dostatecznie, przy głównym rachunku ze wszystkiego przystoynie oddawali, aby się nierząd przez to nie dział napotym y omyłka iaka. Jeśli by który introligator z którego, kolwiek miasta, miasteczka, abo wsi ważył się do Wilna xięgi oprawne przywozić y one bibliopolom przedawać potajemnie, uchraniając się cel et cet., przez co się skarbowi iego królewskiej mości y cechowi temu wielka by działa uyma, tedy wolno będzie starszym cechu tego takowe xięgi zabierać, których połowica miastu temu, a druga cechowi przynależeć będzie. Item jeśli by takie księgi bibliopola który potajemnie kupił, powinien ie będzie przedstawiony introligatorom Wileńskim, z

utraceniem zapłaty, wrócić y winę uchwaloną urzędowi oddać. Item który by kolwiek bibliopola, drukarz, albo inny iaki człowiek, nie uczywszy rzemiosła tego, miał naczynie introligatorskie, albo towarzyszków, chłopców chować, abo też sam to rzemiosło robić chciał y ważył się, takowemu wolno będzie tak naczynie, iako y xięgi robione pobrać, y takowy powinien będzie winę urzędowi y cechowi według upodobania oddać, nie odchodząc od urzędu. Item żaden introligator, ani szkatulnik robot od kupców przywozić y wnosić do Wilna nie ma, tak xiąg, iako y szkatuł y puzder na flaszach, pod utraceniem tychże xiąg y robot, toties quoties uczynił by to. Przeto jeżeli by się który nad to postanowienie ważył roboty pomienione wynosić, albo przywozić, wolno zawsze być, ma introligatorom Wileńskim roboty zabierać, czego połowica miastu temu, druga delatorowi przypadać ma. Item, jeśli by który mistrz rzemiosła introligatorskiego, albo szkatulniczego z innego miasta, albo miasteczka przyjechałszy, rzemiosło tu robić chciał, takowy wszelki powinien prawo mieyskie przyjąć, listy pokazać, sztuki iako inne towarzysze odrobić, kolacją według przemożenia swego sprawić, a grzywien dziesięć na potrzeby cechowe oddać, bez tych y zwysz pomienionych powinności doskonale odprawionych, żaden za spólnego brata być nie może przyjęty. Także towarzyszków ani chłopców, trzymać nie może. Item wszelki y każdy towarzysz, który by się na robienie sztuki na rok wedle przywileiu cechu introligatorskiego zapisał, a potym zaniechał by, sztuk robić nie będzie mógł, przeto iż żaden mistrzem nazwany być nie może, tylko ten, który porządnie sztuki zrobił. Przeto żeby żaden towarzysz

робienia sztuk nie odprawował pieniędzmi, ale one porządnie według przywileju wyrażone oddawał y odrabiał. Także gdyby któremu mistrzowi sztucznemu przydzie sztuki swoje w przywileju opisane oddawać, tym sposobem powinien ie będzie oddawać, to iest, po iedney tylko na stół mistrz młodszy podawać ma, którey sztuce mistrz każdy ma się dostatecznie przypatrzeć y o niey zdanie swoje (ieśli zle albo dobrze zrobiona)—braciey wszystkiey powiedzieć, w czym mu żaden przeszkadzać nie ma, pod winą talera iednego. Panowie starsi rzemiosła introligatorskiego z pilnością doglądać będą, a errory, które by bracia słusznie uznali, powinien pisarz cechowy z pilnością napisać; która to wszelka sztuka przez młodszego mistrza na uznanie

podana ma bydź, pluralitate votorum przyjęta. Item kiedy panowie bracia do spraw swoich w zgromadzeniu zasiadaia, aby ieden drugiego miał w przystoyney uczciwości, żeby między niemi zamowy nieuczciwe nie zachodziły; także gdyby ieden drugiemu w votum nie wtrącał się, drugich nie turbuiąc. A ieśliby który mistrz przeciw temu postanowieniu wykroczył, takowy ma dać winy groszy dwanaście, toties quoties by to uczynił.

In quorum omnium praemissorum ad maiorem fidem et evidentius testimonium sigillum officii nostri consularis, circa subscriptionem manus notarii, subappressum est. Dat. in praetoria Vlnensi, die vigesima octava mensis Januarii, anno Domini millesimo sexcentesimo sexagesimo quinto.

1666 г. Марта 6 дня.

Изъ книги № 5117, за 1666—1668 г., стр. 107—116.

14. Цеховой уставъ Виленскихъ сафьянниковъ.

Виленскіе сафьянники, потерявши свои привилегіи во время непріятельскаго нашествія, обратились въ Виленскому магистрату съ просьбой составить для нихъ новыя цеховыя правила на основаніи древнихъ и новѣйшихъ правилъ другихъ цеховъ; магистратъ составилъ для сафьянниковъ 30 пунктовъ правилъ, сущность которыхъ заключается въ слѣдующемъ:

Цехъ сафьянниковъ долженъ имѣть свой алтарь въ костелѣ доминикановъ, свою хоругвь, бубны, пики, мушкеты и другое оружіе; всѣ цеховые и днемъ и ночью должны оказывать послу-

шаніе какъ своимъ цеховымъ, такъ и магистратскимъ старшинамъ; въ день св. Яна, по выслушаніи обѣдни въ костелѣ доминиканъ, всѣ должны собраться для избранія цеховыхъ старшинъ и выслушанія отчета старшинъ прежнихъ объ ихъ истекшей дѣятельности; старшины должны быть римской и греческой вѣры; по учиненіи присяги они должны строго наблюдать, чтобы цеховые доходы шли не на пьянство или излишества, а исключительно на костель и усовершенствованіе цеха; каждую четверть года старшины должны дѣлать цеховыя засѣданія, на которыхъ должна

изыскивать средства въ лучшему состоянію и веденію цеховыхъ дѣлъ; при открытомъ сундукѣ и чтеніи королевскихъ привилегій всѣ должны вести себя прилично и спокойно, безпокойные прогоняются изъ засѣданія и платятъ штрафъ $\frac{1}{4}$ камня воску; болѣе виновные подвергаются не только установленному штрафу, но и тюремному заключенію; цеховой сундукъ долженъ храниться подъ вѣдѣніемъ городской ратушной юрисдикции; ключи отъ него должны находиться у старшинъ; сафьянники, хотя бы и имѣвшіе званіе мастеровъ, но не записавшіеся въ цехъ, лишаются права принимать заказы и въ случаѣ несоблюденія этого правила подвергаются грабительству и конфискаціи имущества; во время похоронъ цеховаго брата всѣ вообще мужья, жены и дѣти должны принимать участіе въ погребальномъ шествіи; не посѣтившіе три раза костела, засѣданій цеховыхъ или торжественныхъ шествій, подвергаются штрафу въ $\frac{1}{2}$ камня воску; братья, желающіе получить званіе мастера, должны почтительно просить объ этомъ старшинъ; мастеръ, бывшій старшиной, можетъ имѣть у себя ученика, но только съ вѣдома цеха; товарищи и ученики, грубо бросившіе своихъ мастеровъ, не должны быть принимаемы другими мастерами до тѣхъ поръ, пока не удовлетворятъ обиженныхъ; братъ, мѣшающій въ тор-

говлѣ своему брату, подвергается штрафу въ 1 камень воску; постороннимъ лицамъ строго воспрещается продавать сафьянныя кожи на рынкѣ; исключеніе допускается только для приѣзжихъ купцовъ, которымъ можетъ быть разрѣшена торговля въ гостинныхъ домахъ; желающіе получить званіе мастера должны представить документы о свободномъ происхожденіи, заплатить въ цеховой сундукъ 40 копѣ литовскихъ грошей и устроить „коляцію“; товарищи, желающіеся на дочеряхъ мастеровъ, а равно и дѣти мастеровъ въ этомъ отношеніи пользуются льготами; братья въ чемъ либо пострадавшіе, могутъ получать изъ цеховой казны вспомошествованіе; вдовы, оставшіеся послѣ мастеровъ бездѣтными, могутъ держать у себя товарищей 1 годъ и 6 недѣль, а имѣющія дѣтей могутъ заниматься мастерствомъ до конца своей жизни; товарищъ, обвиненный въ кражѣ или другомъ преступленіи, лишается права заниматься ремесломъ и навсегда исключается изъ цеха какъ безчестный; мастеръ не долженъ переманивать къ себѣ товарищей и давать имъ платы болѣе 8 копѣ литовскихъ грошей; мастеръ не имѣетъ права одинъ наказывать провинившагося товарища; цеховые братья, неисполняющіе этихъ правилъ, подвергаются тюремному заключенію.

Proconsules et consules civitatis sacrae regiae maiestatis Vilmensis in magno ducatu Lithuaniae metropolis. Significamus praesentibus literis nostris universis et singulis praesentes visuris, lecturis, aut auditoris: oblatos fuisse nobis in publica sessione, tandem in frequenti consessu iudiciorum nostrorum per farmatos Marcum Szymkiewicz et Andream Cwirbutowicz—seniores contubernii safianicorum, nec non Casimirum Rolewicz, et Christophorum Palkiewicz—eiusdem contubernii—distributores, suo caeterorumque complurimorum seniorum ac iuniorum fratrum et magistrorum praedicti contubernii nominibus agentes, articulos inferius conscriptos, quibus tam

ad altare suum sub titulo sanctae Mariae Magdalenae in templo s. Spiritus ordinis praedicatorum conventus Vilmensis cultum divinum, christianam pietatem cessante hostilitate, ac per Dei gratiam in his partibus belli calamitate, iuxta antiquum morem excitare et amplificare conantur, tum et bonorum inter se, intuitu artificii sui, ordinem conservare intendunt,—supplicatunisque, ut eosdem articulos sententia officii nostri confirmare ac approbare dignaremur. Quorum affectationi ac supplicationi nos deesse nolentes, serie rei bene intellecta, atque trutinata, eosdem articulos, uti ad bonum ordinem congruos, in toto approbandos et confirmandos esse sententia nostra censu-

imus; uti quidem praesentibus confirmamus et approbamus, roburque perpetuae firmitatis habituros declaramus. Quorum quidem articulorum de verbo ad verbum is est qui sequitur tenor:

Na cześć y na chwałę Panu Bogu wszechmogącemu w Trócy ś. iedynemu, Nayświętszey pannie Mariey, y wszystkim Świętym, niech się zawsze dzieie:

Porządek albo statuta

cechu naszego safianiczego, przez mistrze cechowe, według obyczajów inszych cechów, w mieście Wileńskim będących, za iednostayną wszystkich braci zgodą, postanowione, y od szlachetnego magistratu Wileńskiego obóygu narodom katolickiemu y greckiemu, w iedności świętey z kościołem rzymskim będącemu, nadane, które tak się zaczynaia:

Artykuł pierwszy. Jako początek każdej rzeczy ma się od P. Boga y dobra popolitego zaczynać, tak naprzód na pomnożenie chwały Boskiey, bracia cechu safianiczego mają mieć swój ołtarz pod tytułem świętey Maryi Magdaleny w kościele oyców Dominikanów, na którego ozdobę primario dochody cechowe mają być obrócone, a jeśli by od tego ołtarza do drugiego kościoła katolickiego przenieść mieli, tego bez dokładu y pozwolenia magistratu uczynić nie będą mogli. Z tych że dochodów mają się starać, aby mieli cechową chorągiew, bębny, bardy, piki, muszkiety, ładownice, y olów prochy. Co wszystko na warownym mieyscu, za wiadomością ichmościów panów burmistrzów, ma być porządnie y ostróźnie dla ognia chowano, a każdy w domu ma mieć swój muszkiet y szablę, iakoby podczas popisu z swym własnym, a nie z pożyczanym stawał rynsztukiem.

Artykuł wtóry. Ichmościom panom burmistrzom y radzie stoiecznego miasta Wileńskiego wszelkie we dnie y w nocy posłuszeństwo, tak podczas pokoju, iako, strzeż Bóże, y wojny oddawać, y onych, iako mieysce króla pana zasiadaiących, wszelako czcić y szanować mają, a jeśli by co o nich kto, lub w tym mieście przeciwnego, y szkodliwego mówił, to natychmiast do wiadomości urzędowey donosić powinni będą.

Artykuł trzeci. A że każdy dobry rząd bez starszego y przełożonego być nie może, dla tego na każdy rok powotivie ranney przy ołtarzu swoim, u świętego Ducha oyców Dominikanów odprawionej, mają się wszyscy bracia trzeźwo y natszczo, w dzień świętego Jana podług nowego kalendarza, do cechowey skrzynki znieść y zgromadzić, gdzie cech będzie. Tam że starszy przeszloroczny, Panu Bogu ze wszystką bracią podziękowawszy za szczęśliwe roku przeprowadzenie, y za wszelkie od braci, posłuszeństwo y poszanowanie, wzajemnym sposobem wszyscy bracia panom starszym za pracę y staranie około dobra cechowego y zachowania porządku dobrego, powstawszy z mieysc swych, podziękować mają, a potem zgodliwemi głosami ludzi dobrych, Pana Boga się boiących, do rządu cechowego sposobnych y zasłużonych starszych, iednego z rzymskiey, a drugiego z ruskiey strony, także dwu szafarzów katolickiey y ruskiey wiary obrać, y onych z podściwością na mieyscu starszym zasadzić mają. A jeśli by w obieraniu iaka trudność zachodziła, w tym rady od magistratu zasiągać mają. Takowi zaś starsi przysięgę po świętym Ianie na ratuszu wykonać powinni będą; a potem przeszlorocznych starszych, liczby z przychodów y roschodów przy zgromadzeniu wszystkiey braci wysłuchaia, tego

pilnie postrzegając, iakoby nie na zbytki y piliatyki, ale tylko na ozdobę ołtarza y przymnożenie dobra cechowego obracali, a takowych rachunków verificacją ichomościom panom burmistrzom, iezeliby tego chcieli y potrzeba wyciągała, czynić wolno będzie.

Artykuł czwarty. Jeśliby z dopuszczenia Bożego któremu z starszych umrzeć przyszło, tedy na iego miejsce wszytka bracia, drugiego podług porządku y przypadającej koliey zasadzić mają, który, przysięgę na starszeństwo wykonawszy y swój urząd odprawiwszy, iuż na drugi rok starszym obrany być nie może, aż natenczas gdy porządek na niego przydzie, za dozwole niem wszytkich braci.

Artykuł piąty. Starsi obrani, po przysiędze swej, według zwyczaju innych cechów, mają co kwartał w zgromadzeniu wszytkiej braci statuta y przywileja cechu swego dać czytać, albo co cztery niedziele, y według potrzeby ile by pokazywała potrzeba, do iednego z starszych będą powinni się schodzić, około naradzenia dobrych rzeczy brackich y porządków cechowych, a tam iako nayskromniey zachować się mają.

Artykuł szósty. Na schadzce y na każdej cechowej potrzebie naradzając się, kiedy będzie skrzynka otworzona y przywileja króla imści praesentowane, żaden brat tak starszy, iako y młodszy hałasów y wołania nie ma czynić, ale słuchając starszych z pilnością, iezeli który brat ma iaką dolegliwość, o głos prosić powinien y co rozumie ku dobru cechowemu przypowiedzieć; a który by nie uprosiwszy głosu, ale uporem y wołaniem swym przeszkadzał, tedy takowemu kazać ustąpić za drzwi, y czterć kamienia wosku, według wynalazku wszytkich braci, ma dać na ołtarz bracki.

Artykuł siódmy. Ażeby żaden nieporządek nie działał się, mają starsi tą moc, inszą bracią tego cechu y rzemiosła, występłą w rzemieśle, y nieposłusznych sądzić y sprawować, do cechu wzywać, y onych winami słusznymi według występku y uznania braci karać, nieposłuszne do więzienia mieyskiego dawać, a w kриминаłnych sądach y sprawach do wójtowskiego urzędu, podług dawnych zwyczajów w żadne się sądy, prócz porządków cechowych, nie wdając. Aby też ieden drugiemu mieysca w cechu zwłaszcza młodszy starszemu nie zasiadał, ale gdzie starszy roczny każe, aby nie sprzeciwiając się mieysce swe miał.

Artykuł ósmy. Skrzynkę pospolitą bracką z listy y przywilejami, registratami brackimi, pilnie zachować starsi roczni powinni będą; ani iey nigdzie na przedmieście dawać, ale w mieście, pod zwierzchością iurydyki mieyskiej ratuszney, na mieyscu warowanym ma być chowana, do której dwa klucza, ieden u starszego rzymskiego, a drugi u ruskiego być ma, y ieden bez drugiego nie ma otwierać, a iezeliby zachował, albo odieżdżał, tedy do czasu iako klucza naybliższemu po sobie starszemu powierzyć, tak y mieysce swe zasadzić może.

Artykuł dziewiąty. Mistrze też takowe cechu swego mają przymować, którzy by byli w rzemieśle swym dobrze przedświadczeni; a którzy by mistrzowie przerzeczonego rzemiosła nie byli wpisani y przyięci do cechu, a nie chcieli być posłusznymi starszym na czas będącym, tedy takowy chociażby pod zwierzchnością mieyską, duchowną y świecką, we dworzech szlacheckich przemieszkowali, w różnych iurydykach, takowi żadnym sposobem nie mają rzemiosła tego robić, y iezeliby takowy się pokazał,

tedy wolno onego grabić, do więzienia oddawać.

✓ *Artykuł dziesiąty.* Na mszę świętą czasów pewnych do kościoła świętego Ducha co kwartał, a mianowicie na święto Marii Magdaleny, tak też za umarłą bracią, na pogrzeb brata cechowego żony, dzieci, mistrzów cechowych, mają wszyscy przybywać bracia; a który by nie przyszedł, takowy ma dać czwierć kamienia wosku. Także jeżeli by wezwany do cechu na schadzkę nie przyszedł, na processie na Boże ciało, według zwyczaju innych cechów na popisy nie przybył, tymże karany być ma.

Artykuł jedynasty. Jeżeli by który tego rzemiosła potrzykroć, wzgardzając te artykuły, do cechu albo na mszę nie przyszedł, takowy ma dać półkamienia wosku.

Artykuł dwunasty. Jeśli by który brat tego rzemiosła, te swoje salfianickie rzemiosło robić y mistrzem zostać chciał, takowy powinien do panów starszych rocznych przyść, wstęp uczynić y oto iak najpotściwiey prosić, a panowie starsi do niedziel czterech mają dać na rozmyślenie.

Artykuł trzynasty. Żaden tak z mistrzów, iako towarzyszków nie ma z bronią do cechu przychodzić, a jeżeli by się to któremu przytrafiło, ma oną broń do starszego cechowego, u którego na ten czas onego roku skrzynka bracka pospolita będzie, dać zachować.

Artykuł czternasty. Który mistrz był starszym albo szafarzem, takowemu wolno ucznia przymować y uczyć rzemiosła swego, ale zaraz do cechu ma opowiedzieć, y zapisać na lat sześć, a nie więcej, tak każdy brat tego cechu dobrze zasłużony ma uczynić.

Artykuł piętnasty. Towarzysze y uczniowie, którzy od mistrzów swych nie utści-

wie odchodzą y nieopowiednie odstawaia, u inszych aby nie robili, aż pierwszym dość uczynią. A który by brat takowego towarzysza albo ucznia odmówił, u siebie przechowywał, ma być winą obłożony według wynalazku braterskiego.

Artykuł szesnasty. Aby ieden drugiemu bratu na targu pospolitym w kupowaniu towarów nie przeszkadzał, y nie podkupował się, pod drugim zadatki dawać y drożyznę czynić nie ważył się; a kto by się tego podkupienia ważył, takowy ma być karany kamieniem wosku.

Artykuł siedemnasty. Który by brat nieposłuszny y przeciwny panom starszym był, tedy o takowym mają dać do urzędu wiedzieć, aby więzieniem był karany, przez cztery dni, a potem winy złotych dziesięć ma zapłacić.

Artykuł osmnasty. Jeżeli by w spólnym posiedzeniu braterskim, tak na schadzce, iako y innym mieyscu, słowy nieuczciwemi ieden drugiemu przymawiał, a mianowicie starszym, według wynalazku brackiego ma być karan. A jeżeli by się to trafiło gdzie na innym posiedzeniu, a nie w cechu, że ieden drugiemu z winą utściwego złoreczył by, albo obraził y zesromocił, takowy od urzędu ma być karany.

Artykuł dziewiętnasty. Towary, rzemiosłowi salfianickiemu służące, zgodne na targu, to jest: kozłowina, baranina, u różnych mieszczan y kupców będące, aby kozemiacy, bałtusznicy, którzy nie uczyli się tego rzemiosła salfianiczego, na żółte, czerwone y czarne nie ważyli się kupować y robić; tak też którzy przed czasy zarabiali z różnych materii, farb mącznicznik, przytym do wykwaszenia skór, aby nie przeszkadzali, iako w kupli samey, tak y w materyach naszych, co należy do wyrobienia salfianu. A jeżeli

to na którym przeświadczono będzie, tedy od urzędu wzięwszy sługę, grabić y do szpitala oddawać.

Artykuł dwudziesty. Aby ludzie z innych miast przyjeżdży nie ważyli się skór wyprawnych safianowych pojedynkiem, ani po rynku nosząc, chiba w sklepach, y gościnnych domach ogulem przedawać, w czym ieśli by który z gości był przeświadczony, mają dać znać do urzędu, takową robotę y skóry grabić, do szpitala oddać wolno będzie. Także tatarowie, przekupnie, ieżeli by po przedmieściach y w mieście skóry, temu cechowi należące, to iest kozłwinę, baraninę, ważyli się dla przekupstwa lub wyrobienia kupować, takowych wolno grabić z sługami urzędowymi, y tę grabież na szpital świętey Trócyce oddawać.

Artykuł dwudziesty pierwszy. Kiedy który magister chce zostać rzemiosła safianicze-go, takowy ma wprzód pokazać listy od wolnego urodzenia, ieżeli pięknie się wyzwolił u magistratu swego, potym mieyskie prawo przyjąć, y do skrzynki brackiey cechu naszego safianiczego powinien dać y odliczyć kop czterdzieścia Litewskich gotowemi pieniędzmi, zaraz niedłużąc się, y kolacją dla wszystkich braci według przemożenia sprawić będzie powinien.

Artykuł dwudziesty wtóry. Jeśli by tego rzemiosła towarzysz pojął mistrzową córkę, takowy do skrzynki brackiey ma dać kop. . . . *) y kolacją według przemożenia dla braci sprawić.

Artykuł dwudziesty trzeci. Jeśli by mistrzowczyk, w tym rzemieśle safianicznym dobrze wyćwiczony, chciał maystrem zostać, ma dać parę czerwonych złotych y kolacją dla braci sprawić.

Artykuł dwudziesty czwarty. Że iest każdy człowiek podległy przypadkowi y chorobie; zaczym, ieżeliby z dopuszczenia Bożego który brat tego rzemiosła podupadł, tedy takowego mają zapomoc z skrzynki y pożyczyć z tym dokładem, gdy go pan Bóg przywróci do zdrowia y do rzemiosła, powinien będzie oddać te pieniądze zpodziękowaniem.

Artykuł dwudziesty piąty. Pozostała wdowa, za mistrzem tego cechu będąca, ieżeli bezpotomna będzie, takowey do roku y sześciu niedziel mają z cechu starsi towarzysza pozwolić; a ieżeli by została z potomkiem, tedy takowey nie ma być broniono rzemiosła safianicze robić, aż do śmierci, lubo by potym y potomek umarł, a mianowicie wdowa, która za starszym była, ieżeli by pozostała, lubo by y potomstwa nie miała, takowey aż do śmierci ma być towarzysz dodawany, y robota niebronna, a ieśli by poszła za mąż inszego cechu, już więcej takowego rzemiosła robić nie będzie.

Artykuł dwudziesty szósty. Jeśli by który mistrz albo towarzysz tego rzemiosła na jakim złym uczynku (czego Boże ucho-way) albo na złodzieystwie, y nieiakię niepoczciwości był poszlakowany, takowy nie tylko od cechu, ale od robienia rzemiosła ma być odrzucon wiecznymi czasami iako bezecny.

Artykuł dwudziesty siódmy. Aby też bez dozwolenia starszych rocznych ieden od drugiego pomocnika albo towarzysza nie brał, także wędrownego nie przymował; który by to uczynił, ma płacić winę według wynalazku braci.

Artykuł dwudziesty ósmy. Aby żaden z mistrzów większego wachlonu towarzyszo-wi dobrze robiącemu według ręki iego,

*) Не написано—сколько.

над kop ośm przez cały rok dawać nie ważył się, pod utraceniem na potym cze-ladzi, y winą na ołtarz cechowy.

Artykuł dwudziesty dziewiąty. Jeżeli by w czym towarzysz mistrzowi przewinił, te-dy mistrz nie powinien takowego towarzy-sza sam w domu karać, tylko w cechu; a ieśli by się ważył w domu swym karać a nie w cechu, tedy powinien według wynalazku braci popadnie.

Artykuł trzydziesty. A ieśli by który kolwiek tego rzemiosła sałianiczego, tym artykułom wyżej opisanym, w namniey-szym punkcie y paragraffie przeciwnym y nieposłusznym był, takowemu nie ma byдъ dopuszczono, aby rzemiosło robił, y zaraz

takowego nieposłusznego do urzędu posy-lać y więzieniem karać mamy.

Quos quidem articulos, uti bonum or-dinem praefati contubernii in se continen-tem, nobile officium consulare Vilmense in omnibus punctis, clausulis et paragra-phis approbavit, eosdemque manutenere, et in omnibus iuxta praescriptum illorum iis-dem contubernalibus obedire serio deman-davit. In maioremque horum omnium fi-dem et evidentius testimonium, praesen-tes publico officii consularis Vilmensis si-gillo communicari, et manu notarii ordinarii eiusdem officii subscribi permisit. Datum Vilnae, sabbatho post festum s. Casimiri confessoris proximo, die sexta mensis Mar-tii, anno Domini 1666.

1669 г. Сентября 16 дня.

Изъ книги № 5118, 1668—1674, стр. 297—303.

15. Цеховой уставъ Виленскихъ скорняковъ.

Во избѣжаніе замѣшательства, часто происхо-дящихъ въ торговлѣ и ремесленныхъ занятіяхъ, а также и злоупотребленій отъ *люзныхъ людей*, не-законно занимающихся скорняжествомъ, Виленскій магистратъ составилъ для скорняковъ слѣдующія правила:

1) Скорняки могутъ заниматься торговлей какъ въ лавкахъ, такъ и на улицахъ, разными шубами и мѣлами, но только послѣ вписнаго въ купече-скій реестръ;

2) также мѣховымъ платьемъ мужескимъ и женскимъ, и шапками послѣ вписнаго въ скор-няжскій реестръ;

3) въ день св. Николая скорняки должны со-бираться въ общее засѣданіе для выбора цехо-выхъ старшинъ (двухъ католиковъ и двухъ право-славныхъ) и шафарей (ключниковъ); эти лица должны произносить присягу и утверждаться ма-гистратомъ;

4) каждый мѣсяцъ должны собираться на засѣ-данія для обсужденія цеховыхъ дѣлъ; старшины должны завѣдывать цеховой казною и отдавать отчетъ въ ея расходованіи; цеховой сундукъ дол-женъ храниться въ городѣ подъ магистратской юрисдикціей;

5) лица, желающія получить званіе мастеровъ,

должны представить свидетельства о рожденіи и обученіи мастерству;

6) ватѣмъ представить пробную работу и заплатить *скупное* въ цеховую казну;

7) каждый скорнякъ долженъ имѣть саблю, мушкетъ и другое оружіе для защиты города и смотра;

8) лица, занимающіяся мастерствомъ безъ вѣдома цеха, подвергаются конфискаціи ихъ имущества;

9) приѣзжіе гости, Русскіе купцы, могутъ продавать свои мѣховыя вещи въ гостинномъ ряду только Виленскимъ купцамъ и скорнякамъ; лицамъ постороннимъ покупать такія вещи строго воспрещается подѣ страхомъ конфискаціи купленнаго имущества;

10) Виленскимъ жидамъ строго воспрещается заниматься скорняжествомъ и мѣховою торговлей, а также держать у себя христіанскую челядь;

11) всѣ цеховые члены,—товарищи, ученики и прислуга, должны быть записаны въ цеховой

реестръ съ тою цѣлію, чтобы мастера не смѣли переманивать ихъ къ себѣ, подѣ страхомъ взысканія 20 злотыхъ;

12) цеховые старшины должны наблюдать, чтобы въ работѣ и продажѣ скорняжескихъ вещей не было подлога; лица провинившіяся въ этомъ, должны быть исключаемы изъ цеха;

13) мастеръ, испортившій шубу въ работѣ, подлежитъ суду цеховыхъ старшинъ, но съ правомъ апелляціи;

15) скорняки, занимающіеся торговлей должны принимать участіе въ купеческой скринкѣ (износахъ);

15) также точно должны принимать участіе въ торжественныхъ выходахъ подѣ купеческою хоругвию и поддерживать свой алтарь въ св. Троицкой униатской церкви.

Въ заключеніе магистратъ запрещаетъ скорнякамъ помимо его вѣдома и согласія выпрашивать у королей какихъ нибудь особенныхъ правъ.

Feria secunda post festum exaltationis sanctae crucis die decima sexta mensis Septembris, anno Domini 1669.

Wóyt, burmistrze, rayce y wszytek magistrat miasta iego królewskiej mości stołecznego Wilna, wszem wobec y każdemu zosobna, teraz y na potym będącym, obywatelom miasta Wileńskiego iawnno y wiadomo czyniemy: iż my, bacząc y doświadczeniem samym doznawszy, iako miasto Wileńskie, za rozmnożeniem się różnych nieporządków, tak w handlach y rzemiosłach, co dzień do większego przychodzi zniszczenia, a ieszcze za rozszerzeniem różnych iurisdyk y przeszkod, dla których handle w swą klubę podług porządków innych miast wprawić się nie mogą, rzemieśnicy zaś dla ludzi lózných y pokątných nie tylko ustawać, ale y na dobrach swoich szwankować muszą; zatym od róż-

nych obywatelów narzekanie następować musi. Zabiegając tedy temu, a życząc, aby handle w mieście Wileńskim porządnie szli, rzemiosła zaś iedne drugim przeszkodą niebyły, umysłiliśmy, za proźbą sławetnych Jana Żemply, Fiedora Stefanowicza, Grzegorza Apanowicza, Jana Tówpochy, Grzegorza Puzylewicza, Athanazego Tosznickiego, Krzysztopha Olszewskiego, Krzysztofa Chochłowskiego, Ostatiego Czuranowicza, imieniem swym y braci swej, mieszczan y kuszniierzów Wileńskich, do nas wniesioną, tak handlem, iako y rzemiosłem bawiących się, bratstwo ich, od antecessorów naszych w mieście Wileńskim ufundowane, prawami y przywilejami przez królów ichmościów polskich y wielkich xiażąt Litewskich ieszcze przed unią y potym utwierdzone, pewnemi artykułami, podług wyraźnego prawa mayderburskiego y przywileiów nam służących obwarować, y onym nadać, któ-

re, oni mając tym snadniey y prędzey, różnym krzywdom, szkodom, przekazom, w handlach y zabawach kusznierskich, a mianowicie przez namnożenie się łóżnych ludzi, którzy tę zawsze kusznierską nie-słusznie sobie przyprawiają y przywłaszczają; też przez swawolną, a nieuskromioną czeladź dziejącym się zabieżeć starać się będą.

Naprzód tedy pomienieni kusznierze Wileńscy mają wszelakim futrem, sobolim, rysim, marmurkowym, lisim, bielinim, baranim, smuszkowym y innym wszelakim (zawpisanym do kupieckiego rejestru) w kramach publice, na rynku y ulicach handlować.

Powtóre. Szaty, suknie męzkie y białogłowskie, tak też czapki męzkie różnego koloru y materiey wszelakim futrem publicznie y doma, za wpisanym do kusznierskiego rejestru, przedawać.

Potrzecie. Aby ta zabawa kusznierska w handlach, rzemieśle swoim tym lepsze brała pomnożenie y pożytek, w rok zbierać się mają do domu swego kusznierskiego, w dzień święty ś. Mikołaja, gdzie przy prawach y przywilejach, skromnie ze wszelaką utściwością, zasiadszy, zgodnie przystąpić, bez żadney altercatiey y factii, starszych czterech z pośrodku siebie, nam y miastu dobrze zasłużonych, dwóch z religiey rzymskiej, a dwóch z religiey graeckiej, obierać mają; z których dway, jeden z rzymskiej, a drugi z graeckiej strony szafarzami być mają, których obrawszy y nam praesentowawszy do przysięgi stanowią, y to co według artykułów, albo od nas zleconego mają proponować będą, słusznie y zgodnie między sobą namówić y concludować będą powinni.

Czwarty. Schadzki co miesiąc w dzień niedzielny pierwszy miesięczny dla namów

swoich składać mają. Na które młodzi albo słudzy ich zawczasu bracią, wszytką obeyść powinni będą. A ktoby na schadźce za obwieszczeniem nie był, a potym słuszney nie dał przyczyny, tedy takowy bez żadney folgi, winy groszy dziesięć płacić do skrzynki powinien będzie. Starsi zaś czterey powinni wszelkiemi prowentami, dochodami, roschodami władać, z których pieniądze zabrane mają w skrzyni chować za dwoma kluczami, tak żeby ieden bez drugiego odbierać dochodów, tak y wydawać nie ważył się. Z pomienionych zaś przychodów y roschodów starsi po skończeniu roku swego, następującym po sobie y zgodnie obranym starszym, rachunki z pomienionych roschodów y przychodów uczynić, y klucze oddać powinni będą. Skrzynka jednak bracka nie na przedmieściu, ani gdzie indziej, ale w mieście pod iurisdiccją mieyską na mieyscu pewnym y dobrze warownym chowana być ma.

Fiąty. Każdy brat, który by wyuczywszy się zabawy kusznierskiej mistrzem chciał zostać, ma ukazać listy, iako jest wolnego y potściwego urodzenia, y gdzie się uczył zabawy swojej.

Szósty. Tenże brat zabawy kusznierskiej, nim zostanie mistrzem, przed starszemi ukazać sztukę mistrzowską ma, a potym do rejestru brackiego wpisać się, nie wprzód jednak, aż na mieyską przysięże, y to za pewnym wkupnem, które ma być na uwadze starszych. A to wkupne ma być z innemi prowentami do kusznierskiej skrzynki obrócone.

Siódmy. Każdy kuszniarz ma mieć szablę, muszkiet y inne oręża dla obrony miasta y popisów dorocznych.

Ósmy. Kto by zaś, uczywszy się tu w Wilnie zabawy kusznierskiej, a nie wpisaw-

szy się do bractwa, ważył by się futra różne, mianowicie sobole, rysie, lisie, kunie, hornostaie, bielki y inne wyprawować, robić, zażywać, podkraiwać y podszywać pod szaty y suknie, tak też y czapki poważne męzkie y białogłowskie robić, w domu y publicznie w rynku przedawać, tedy takowy, iakiego kolwiek narodu, iurisdictioniey, w futrach y czapkach swoich zagrabiony bydź ma; którey grabieży połowa na mury mieyskie, a druga do skrzynki kuszniarskiej obracać się ma.

Dziewiąty. Maią postrzegać starsi kuszniarze, aby kupcy Moskiewscy, z Rusi przyjeżdży, nigdzie indziej nie stawali, tylko w gościny domie, a to żeby takowi goście z chrześcianmi różney zabawy, a nawet y z żydami nie handlowali, ale ażeby z nich tylko kupcy Wileńscy, miastu przysięgli, albo bracia kuszniarskiej tylko zabawy kupowali; przez innego zaś rzemieślnika albo gościa, tak też żyda noszących, iawnie y pokątnie, y szynkujących po mieście y przedmieściu, od pomienionych gości nabyte futra zagrabione bydź maią.

Dziesiąty. A że żydzi Wileńscy, nie tylko futrem różnym w kramach, sklepach y po rynku, y ulicach haadluia, ale też do wyrobienia onego czeladź chrześciańską odmawiaia, tak dalece, że na robotę chrześcianie dostać nie mogą; tedy pomienieni kuszniarze maią y będą mieć wolność żydów w rynku, na ulicy y przedmieściu z futrem zastawszy zgrabić, czeladź zaś od nich odebrać, y więzieniem taką swawolną czeladź karać. Do czego urząd nasz burmistrzowski sług przysięgłych przydać ma, ale po żydach y pokątnych mieszkaniach, rewidować takową łózną czeladź wolno będzie. Towarzysze zaś nie tylko u żydów,

ale też ani u chrześcian kupców, ani u żadnych rzemieślników futr wyprawować y wyrabiać naymować się y zmawiać nie maią.

Jedynasty. Dla lepszego zaś porządku maią y powinni będą starsi pilno postrzegać, aby chłopcy, czeladzi y towarzysze do rejestru kuszniarskiego wpisowani byli, a to naybardziej dla tego, żeby ieden drugiego nie odmawiał, pod winą złotych dwudziestu.

Dwunasty. Nie mniej y to na czułości panów starszych zależeć będzie, aby towary y robota ich żadnego nie miała fałszu, bo gdzie by takowy między bracią znalazł się, ma bydź z bractwa rugowany y zabawa onemu kuszniarska zabroniona póty, ażby dobrze za to pokutował.

Trzynasty. Kto by zaś futro celuiąc, robiąc, podszywaiąc, albo podkraiwaiąc zepsował, tedy takowego brata starsi sądzić powinni będą. A jeśli by którey stronie ciężki dekret był, tedy appellacya do nas broniona nie ma bydź.

Czternasty. Contribucie y składanki na potrzeby publiczne wszyscy kuszniarze do skrzynki publiczney kupieckiej, kiedy uchwała zaydzie, oddać powinni będą. Jednakże ma bydź na to respekt, którzy tylko samym rzemiosłem będą się bawić, nie maiąc handlów, kramów, aby temi publicznymi składankami nie byli agrawowani; iednakże według możności maią się przykladać y ci, co na łokciach koło ratusza będą siedzieli.

Piętnasty. Popisy, monstry, potykanie króla imci y inne okazy, powinne bractwo kuszniarskie przy chorągwiach kupieckich odprawować. Maią też mieć ołtarz swój przy cerkwi świętej Trójcy ru-

skiey uniatskiey, gdzie im oycowie bazyliani ukaza.

Na ostatek, wszystkie te artykuły generaliter y każdy z osobna, iako się w sobie maia, na potomne czasy pozwalaiac y naidaiac pomienionemu bractwu kusznierskiemu, waruiemy: aby więcey nad te artykuły kusznierze u króla imci, bez wiadomości y consensu naszego, nie ważyli się wyprawować. Do których artykułów dla lep-

szey wagi pieczęć publiczną przycisnąć y panu pisarzowi naszemu podpisać się rozkazaliśmy. Pisan w Wilnie dnia szesnastego miesiąca Septembra, roku tysiąc sześćset sześćdziesiąt dziewiątego.

Qui quidem articuli in ea, uti praemissum est, tenoris obloquentia actis consignati sunt praesentibus, et parti requirenti per depromptum extraditi.

1676 г. Апрель 12 дня.

Изъ книги № 5141, за 1742—1745 годы стр. 763.

16. Подтвердительная привилегія короля Яна III, данная цеху Виленскихъ переплетчиковъ.

Король Янъ Казиміръ, вслѣдствіе ходатайства нѣкоторыхъ Виленскихъ переплетчиковъ принять мѣры къ уничтоженію разныхъ диссидентскихъ и еретическихъ книгъ, которыя переплетались какъ диссидентами, такъ и евреями, далъ имъ настоящій уставъ, сущность котораго заключается въ слѣдующемъ: переплетчики должны ежегодно собираться въ день св. Николая и выбирать изъ среды себя двухъ старшинъ католиковъ, которые должны наблюдать за порядкомъ въ цехѣ и читать цеховой уставъ; старшины должны производить судъ и расправу, но только по дѣламъ гражданскимъ, наблюдать за цеховой казною и поступленіемъ въ цехъ новыхъ членовъ; товарищи должны представлять свидѣтельства о своемъ происхожде-

ніи и во всемъ поступать согласно постановленнымъ правиламъ; диссидентамъ и еретикамъ строго воспрещается переплетать и торговать книгами не только еретическими, но даже и католическими, подъ страхомъ конфискаціи такихъ книгъ на хвалу Божію; всѣ лица, желающія заниматься переплетнымъ мастерствомъ, подъ какой бы юрисдикціей они не были, хотя бы даже имѣли и свои собственные дома, должны вступать въ цехъ, въ протівномъ случаѣ верстаки ихъ должны подвергаться конфискаціи.

Въ исполненіи этого устава должны оказывать переплетчикамъ помощь Виленскій бискупъ, воевода и магистратъ.

Feria quarta, die decima sexta mensis Octobris, anno Domini millesimo septingentesimo quadragesimo tertio.

Coram actis nobilis officii consularis ci-

vitatis s. r. m. metropolitanae Wilnensis comparentes personaliter famati domini Zacharias Bocewicz et Michael Wincza—introligatores, cives Wilnenses, sani men-

te pariter et corpore existentes, praesentes literas privilegii confirmationis serenissimi Joannis tertii, regis Poloniae et magni ducis Lituaniae etc., contubernio eorum artis compactoriae servientes, salvas et illaesas, manu eiusdem serenissimi regis propria subscriptas, sigilloque maiori m. d. L. communitas, cum introfusius contentis, ad acta obtulerunt, et sibi per depromptum ex eisdem actis extradi sub sigillo iuridico petierunt. Quarum literarum praemisso modo oblatarum, de verbo ad verbum rescribendo contenta, tenor sequitur estque talis:

Jan trzeci, z Bożej łaski król polski etc. Oznaymujemy tym listem naszym ninieyszym wszem wobec y każdemu zosobna, komu by o tém wiedzieć należało, iakośmy na przeszłych szczęśliwych koronacyinyh seymach, wszystkie prawa y przywileia, od najaśnieyszych antecessorów naszych nadane, wszelkiego stanu, kondycyi, differencyi ludziom iurisiurandi religione potwierdzili, y one cale y nienaruszenie zachować przyrzekli, tak y teraz gdy produkowane są przed nami przywileia albo listy na pargaminie pisane, ręką nayiaśnieyszych królów Jana Kazimierza, tak też y Michała, antecessorów naszych, podpisane y z pieczęciami wielkiego xięstwa Litewskiego zapieczętowane, zawierające w sobie porządek kunsztu albo rzemiosła cechowi służące, zdrowe, cale y nienaruszone, ani żadnego w sobie podeyrzenia nie mające, a o konfirmacyą staraiących się y suplikujących, na imie starszych kunsztu pomienionego sławetnych pana Eliasza Żontylla y Wawrzynca Zaięczkowicza, suksessorów dawnych przywileiów, abyśmy powagą naszą królewską stwierdzić y zmocnić raczyli, którego tenor słowa do słowo tak się zaczyna:

Jan Kazimierz, król polski etc. Oznay-

mujemy tym listem naszym wszem wobec y każdemu zosobna, komu wiedzieć należy. Tak nam iest przez panów radnych y urzędników naszych dwornych od suplikujących wiernych poddanych naszych, pana Eliasza Żontylla y Kazimierza Wierzbowskiego, na ten czas starszych cechu rzemiosła introligatorskiego, miasta Wileńskiego naszego stołecznego, doświadczonych ludzi w rzemieśle introligatorskim y dobrze wiadomych, iakie przed laty w cechu y bractwie ich zachowały się porządki, doniesiono, że wielkie w rzemieśle ich teraz się znayduią nieporządki, a zwłaszcza gdy heretycy y inni dyssydenci religii, albo innych różnych sekt do miasta naszego Wileńskiego wprowadzają xięgi heretyckie, po kramach przedawają, gdy żydzi xięgi chrześcijańskie opravuują, gdy y innych wiele bezprawia introligatorom staie się. co z krzywdą Bożą y szkodą mistrzów pomienionego cechu dzieć się musi, chcąc my tedy takie zniszczyć nieporządki, za prośbą y skargą tych pomienionych starszych y życząc, aby w tym cechu iako naylepszy był porządek, a zwłaszcza gdy tego kościoła Bożego y innych samych y publiczny wyciąga pożytek, daemy ten przywileiy nasz, aby się żaden kramarz, ani żyd, ani z dyssydentów nie ważył xięgami handlować, abo przedawać, lubo by w cechu był, pod winą y utraceniem wszystkich xiąg, y ten niżej wyrażony, iako się w przerzeczonym rzemieśle sprawować y zachować się mają postanawiamy porządek:

Naprzód, aby co rok w dzień ś. Mikołaja, pospołu zgromadziwszy się, obrali między sobą dwóch starszych, w wierze świętey katolickiey rzymskiey będących, ludzi dobrych, a nie dyssydentów żadnych, którzy że by

na każde suchedni roku, przed zgromadzeniem mistrzów y towarzyszków porządki ich czytane były, postrzegać będą, a zawsze we dwu niedzielach, albo ile razy potrzeba będzie mistrzowie tego rzemiosła do iednego z starszych, zwłaszcza do cechmistrza, na ten czas obranego, y którego nie prędzey, tylo aż w rok obierać mają y schodzić się mają, dla naradzenia o dobrym porządku bractwa tego y zniesienia o wszelkich potrzebach cechowych y brackich. Starsi, według opisanja porządków y artykułów swych, występki wszelkie karać y karanie brać mają, o złą robotę y zepsowanie sądzić; wyiawszy iednak krwawe uczynki, ran, obelżenia y inne do sądu woytowskiego należące kryminały. Starsi skrzynkę bracką z prawami y przywilejami cechowemi rzeczoma chować będą; do cechu też zgodnych będą przyjmować, to iest tych, którzy by pierwey sztukę rzemiosła y mistrzostwa swego według zwyczaju, iaki się zachowuie, ukazali. Oraz też y list od urodzenia, wyuczenia y uwolnienia od mistrza swego ukazać powinien. Mistrzów zaś obierać będą w rzemieśle godnych y zaleconych, którzy we wszystkim tak, iako w artykułach ich w osobliwey xiędze opisano iest, sprawować się mają. Także y towarzysze każdy pomienionego rzemiosła introligatorskiego, y toż rozumieć y puzderniczym do tegoż cechu zawsze należeli y teraz należeć mają, podług tych że artykułów we wszystkim sprawować się y podlegać porządkowi cechowemu powinien będzie. Przerzeczonym zaś porządkom y artykułom ich, iezeliby kto był sprzecznym y nieposłusznym, taki do rzemiosła ich niema być przyjmowany. Xiąg żadnych nie wolno nikomu wprowadzać z dyssydentów albo herezyi y przedawać, albo biblio-

teki otwierać, do miasta albo w mieście naszym Wileńskim. A który by kolwiek ważył się one wprowadzać, albo przedawać, po takim za dokumentem pewnym wszystkie xięgi mają być zabrane y wolno ie każdemu sobie u nas kadukiem uprosić. Takim y tym sposobem wszystkim, którzy w kramach chociaż y katolickie przedawają xięgi, z herezyi albo z dyssydentów, oprócz co robić mają, albo którzy tajemnie one do miasta wprowadzają, albo introligować wazą się (iako to więc żydki chrześcijańskie opravować zwykli), nie będąc w cechu pomienionego introligatorskiego rzemiosła, za dowodem pewnym zabrane być mają y na chwałę Bożą obrócone. Do tego którzy by z pomienionych rzemieślników nie byli wpisani, albo przyięci do bractwa y cechu ich, a nie chcieli posłusznymi być, albo podlegać starszym y porządkom cechowym we wszystkim, tak iako się w inszych zwykło zachować cechach, lubo by y domy mieli albo mieszkali pod prawem zamkowym, lubo iakich kolwiek panów duchownych, lubo świeckich, szlachetnych, tacy rzemiosła tego robić nie powinni y warstaty mają im być zabrane, nawet y uczniowie takich za nieucściwych poczytani y do roboty rzemiosła tego na żadnym mieyscu przypuszczeni być nie mają. Powinni tedy we wszystkim starszym porządkom y artykułom cechu przerzeczonego podlegać. W czym iasnie wielmożny imci xiądz biskup Wileński y imci pan wojewoda Wileński, wóyt y burmistrze Wileńscy mają im być na pomocy y innych od krzywd bronić y nieposłusznym do oddania posłuszeństwa, podług przywileiu tego naszego, przymuszać. Co tak teraznieyszym, iako y na potym będącym poruczamy. I natoż my dali ten list przywileiu nasz, dla

lepszey twierdzy y doskonałości cechu y bractwa pomienionego rzemiosła z podpisem ręki naszej y pieczęcią wielkiego xięstwa Litewskiego. Data w Wilnie, ósmego dnia miesiąca Czerwca, roku Pańskiego tysiąc sześćset sześćdziesiąt czwartego, panowania naszego polskiego y szwedzkiego szesnastego roku. Jan Kazimierz król. Mieysce pieczęci mnieyszey wielkiego xięstwa Litewskiego. Waleryan Stanisław Judycki—pisarz wielkiego xięstwa Litewskiego.

My tedy Michał król, do przerzeczoney suplikacyi łaskawie się skłoniwszy, przerzeczony list przywilej we wszystkich iego punktach, klauzulach y kondycjach powagą naszą królewską stwierdzić y wzmocnić umyśliliśmy, iakoż y stwierdzamy, zmacniamy, deklaruiąc, iż ten list albo przywilej nasz należytą moc y wagę ile prawo pozwala mieć powinien. Na co dla lepszey wagi y wiary ręką naszą podpisawszy się, pieczęć wielkiego xięstwa Litewskiego przycisnąć rozkazaliśmy. Dan w Warszawie, confirmacya na seymie walnym koronacynym dnia dwunastego miesiąca Kwietna, roku Pańskiego tysiąc sześćset siedmdziesiątego, panowania naszego pierwszego roku. U tego przywileju podpis ręki iego królewskiej mości temi słowy: Michał król, a przy pieczęci mnieyszey wielkiego xięstwa Litewskiego podpis pisarski: Waleryan Stanisław Judycki—archidyakon

Wileński, proboszcz Trocki, pisarz wielkiego xięstwa Litewskiego. My tedy król, bacząc być tę potrzebę szlachetnych starszych cechu introligatorskiego słuszną y z prawem pospolitym zgodną, te zwyż rzeczzone prawa y przywileja, od nayjaśnieyszych antecessorów naszych królów imściów polskich y wielkich xiażąt Litewskich cechowi introligatorskiemu Wileńskiemu nadane, we wszystkich punktach, klauzulach y paragrafach approbuemy, utwierdzamy, chcąc mieć, aby nienaruszone zostawały, y od wszystkich obserwowane były wiecznemi czasy. Y na to daliśmy nasz confirmacyiny przywilej pomienionym starszym cechowi introligatorskiego Wileńskiego, z podpisem ręki naszej, do którego pieczęci wielkiego xięstwa Litewskiego przycisnąć rozkazaliśmy. Działo się w Krakowie, na seymie szczęśliwey koronacyi naszej, dnia dwunastego miesiąca Aprila, roku Pańskiego tysiąc sześćset siedmdziesiąt szóstego, panowania państw naszych szóstego roku. Jan król. Confirmacya cechowi introligatorskiemu Wileńskiemu. Jan Władysław Brzostowski—pisarz wielkiego xięstwa Litewskiego m. p.

Quae praesentes literae privilegii confirmationis, praemisso modo oblatae, sunt actis nobilis officii consularis civitatis sacrae regiae maiestatis metropolitanae Vilnensis insertae, inscriptae ac insinuatae.

1684 г. Августа 19 дня.

Изъ книги № 5128, 1684—1687 г. л. 228—237.

17. Уставъ цеха шапочниковъ, чулочниковъ, суконниковъ и войлочниковъ въ городѣ Вильнѣ.

Виленскій магистратъ, стараясь установить и поддержать правильный порядокъ въ развитіи городской жизни, по просьбѣ разныхъ лицъ прежде бывшаго цеха шапочниковъ, чулочниковъ, суконниковъ и войлочниковъ, выдаетъ цеху новый уставъ вмѣсто прежняго, пропавшаго во время Московской войны, сущность котораго, выраженная въ 30 §§, заключается въ слѣдующемъ:

Цеховое братство должно имѣть свой алтарь въ костелѣ Бернардиновъ; лица не посѣщающія церковныхъ службъ должны платить штрафъ: мастеръ—6 гр., товарищи 3 гр.; тѣ и другіе должны быть только римско-католической и греческой вѣры; между цеховыми должно сохраняться полное послушаніе; для управленія цехомъ и веденія его дѣлъ должны ежегодно избираться старшины римской и греческой вѣры, поочередно изъ среди шапочниковъ, затѣмъ чулочниковъ и т. д.; старшины при вступленіи въ должность должны произносить присягу и по истеченіи года давать отчетъ въ своей дѣятельности; частныя цеховыя сходки должны отбываться каждую недѣлю или чрезъ 2 недѣли послѣ полудня, а генеральныя чрезъ 4 недѣли; на этихъ сходкахъ долженъ читаться цеховой уставъ, съ тою цѣлю, чтобы никто не отказывался его незнакоміемъ; лица неисполняющія этого правила должны платить штрафъ въ 15 грошей; во время цеховыхъ засѣданій цеховой сундукъ долженъ находиться на столѣ для возбужденія въ братчикахъ спокойствія и уваженія къ мѣсту и времени; безчинство должно строго преслѣдоваться и подвергаться штрафу въ $\frac{1}{4}$ камня воску; цеховой сундукъ съ документами и деньгами должны храниться подъ замками старшинъ, но въ городѣ подъ магистратской юрисдикціей;

лица, желающія получить званіе мастеровъ, подвергаются установленному испытанію по пробнымъ работамъ, признать надъ собой мѣстное право, заплатить 100 зл. въ цеховую казну и устроить угощеніе; товарищи и дѣти мастеровъ подлежатъ въ этомъ случаѣ общимъ цеховымъ правиламъ: цеховые не посѣщающіе костельныхъ службъ должны платить 3 гр. штрафу, а уклоняющіеся отъ празднованія Божьего тѣла и городскихъ смотровъ и торжественныхъ встрѣчъ $\frac{1}{4}$ камня воску; старшины не исполняющіе этихъ правилъ должны платить $\frac{1}{2}$ камня воску; цеховые ученики должны работать у мастеровъ 4 года для полученія званія товарища; тѣ и другіе не имѣютъ права самовольно переходить отъ одного мастера къ другому и мастера, принимающіе такихъ работниковъ, должны платить $\frac{1}{2}$ камня воску; лицамъ постороннимъ разрѣшается продавать издѣлія этого цеха только въ селѣпахъ и гостинныхъ домахъ; лица умершія, а равно ихъ жены и семейства, пользуются вспоможеніемъ отъ цеха; мастера отнюдь не должны переманивать къ себѣ товарищей и давать имъ больше 50 зл. жалованья; недоразумѣнія возникающія между мастерами и товарищами должны разрѣшаться въ цехѣ; лица, явно не повинующіяся цеховому уставу, отрѣшаются отъ цеха и передаются въ вѣдѣніе магистрата; всѣмъ производителямъ этого цеха позволено приглашать къ себѣ красильщиковъ, которые своего цеха не имѣютъ; такъ какъ другимъ цехамъ предоставлено право, по которому только и могутъ производить свои работы цеховые Виленскіе на пространствѣ между Вильною, Гродною, Ковномъ, Новогородкомъ, Минскомъ, Полодкомъ и Динабургомъ, то такое же право

предоставляется и настоящему цеху; всё братчики этого цеха должны предпочитаться купцами предъ всѣми другими покупателями; торговли цеха всѣми

товарами должна производиться по примѣру Кракова и Познани.

Anno millesimo sexcentesimo octuagesimo quarto, mensis Augusti decima nona.

Burmistrze y rayce miasta iego królewskiej mości stołecznego Wilna, oznajmujemy tym listem naszym wszem wobec y każdemu zosobna, komu by o tym wiedzieć należało: iż iako żadna rzecz pospolita bez rządu w całości swej zostawać nie może, tak y każde zgromadzenie bez porządku gruntownie trwać nie będzie mogło, dla czego naprzód upatrować, aby takowe zgromadzenia, bractwa y cechy miasta Wileńskiego od chwały najwyższego Boga a nie od prywaty, ale od pospolitego dobra miały swój początek; do czego chcąc się brać y w onych rzemiosłach, iako najlepszy postanowić y zachować porządek, sławetny pan Paweł Rawski—magierniczy, Jakub Warzeniec—kiecacz, Alexandr Wiszniewski—panczosznik, Tomasz Ruszkiewicz—sukiennik (którzy wszyscy rzemiosła swe z welny szczyrey wyrabiaia), przełożyli nam, iako onym prawa, przywileia, y oraz artykuły na cech magiernicki, panczosznicki, sukienniczy y kiecarski, wprzód od nas magistratu nadane, a potem od najsławniejszych królów ichmościów polskich y wielkich xiażąt Litewskich miłościwie potwierdzone, przez wojnę Moskiewską zginęły; dla czego iako te rzemiosła dla różnych między samemi mistrzami niezgod, y namnożenia partaczów niszczyć poczęły, tak roboty ladaiake y fałszywe nastaly, a zatym bez porządku jeden drugiego nie słuchał, owszem w robocie y kupowaniu materiy, do tych rzemiosł należytych, przeszkadzał; a zatym, aby więcey takowego bezrządu

nie było, owszem co z kluby y rezy wypadło, znowu w rezę y klubę wprawiono, pokornie upraszali, abyśmy pewne artykuły y porządki, któremi by cechy y rzemiosła swe rządzili y kierowali, onym nadali y opisali. Jakosz my, burmistrze y rayce, stosując się do prawa maydeburskiego y osobliwego przywileiu króla imści Zygmunta Augusta, ante unionem nadanego, podług których nam artykuły y porządki, zgromadzeniom, bractwom y cechom nadawać należy, widząc słuszną pomienionych magierników, panczoszników, sukienników y kiecaczów prośbę, takowe onym, dla lepszego w rzemiosle ich zachowania rządu nadaemy artykuły.

Artykuł pierwszy. Jako każda rzecz powinna się od Pana Boga poczynąć, tak y każde zgromadzenie w imie Boże powstać powinno, zwłaszcza gdy bractwa y cechy nie w inny cel postanowione są, tylko aby o pomnożenie chwały Bożej starali się; przeto pomienieni mistrzowie y towarzysze rzemiosł, wyżey mianowanych, mają mieć oltarz pod tytułem świętego Sebestiana u wielbnych oyców bernardynów konwentu Wileńskiego, u którego iako wotiw y powodzenie cechu swego, tak y żałomsze po zmarłych braciach swoich, co czwierć roku, odprawować powinny będą; na które wotiw y żałomsze gdyby który mistrz nie przyszedł, tedy ma groszy sześć do skrzynki cechowej, a towarzysze trzy grosze zapłacić. A ta wina obracać się ma na świece, wino, воск y inne do oltarza requisita. A iako prawa wszystkie dwóm narodom, to iest, rzymskiemu y ruskiemu

w tym mieście będącym, są nadane, tak panowie mistrzowie wyżej opisanych rzemiosł nie powinni do cechu swego innej religii, oprócz katolickiej y ruskiej mistrzów, towarzyszków y chłopców przymować.

Artykuł wtóry. Do dobrego rządu należy, aby zwierzchność wszelka posłuszeństwo y weneracją miała, dla tego wszyscy mistrzowie pomienionych rzemiosł y towarzysze onych magistratowi terazniejszemu y na potym będącemu, we dnie y w nocy podług przysięgi, na mieyskie prawo wykonanej, należyte posłuszeństwo y poszanowanie oddawać mają, nie nie wątpiąc, że też y oni sami starszemi y przełożonemi w cechu swoim będąc, od młodszych braci swoich y oraz towarzyszków, czeladzi, odbiorą należyte poszanowanie y uczciwość.

Artykuł trzeci. Każdy rząd dobry bez przełożonego być nie może, dla tego mistrzowie y cechmistrzowie wyżej opisanych rzemiosł, każdego roku w dzień świętego Mikołaja święta rzymskiego, mają się wszyscy do cechu swego, pod iuridiką maydeburską będącego, po wotiwie ranney przy ołtarzu swoim, wyżej pomienionym, u ojców bernardynów będącym, natsczo zebrać, y tam, przy wystawieniu y położeniu praw y przywilejów na stole, cicho, przystoynie y zgodliwemi głosami, ieden drugiemu nie przerywając, a przedtem żadnych nie czyniąc zmów, ludzi dobrych, Pana Boga bojących, do rządu cechowego sposobnych y zasłużonych starszych, z każdego rzemiosła po iednemu y opatruiąc alternaty, raz katolika, drugi raz Rusina, tak też y to zachowując, że kiedy z cechu magiernickiego pierwsze w starszeństwie iednego roku miejsce y praecedencję ma, tedy na drugi rok panczoszniczy, a po niem sukienniczy y

kiecarski, a to dla tego, żeby paritas albo równość zawsze w tych rzemiosłach była, do tego wotuiąc większość głosów obrać, y onych z pocziwością na mieyscu starszym zasadzić mają, y obranym starszym przez cały rok należyte posłuszeństwo y poszanowanie oddawać. Starsi zaś każdego rzemiosła wprzód szafarza, a potym młodszego do obchodzenia braci na schadzki y inne potrzeby przybrać powinni. A kto by, podczas elektii starszych, w głosy y wota wrywał się y zamieszanie czynił, takowy ma bez miłosierdzia dwoma funtami wosku karany być. A który by fakcie y zmowy przed elekcją ważył się czynić, ten cztery funty wosku, za przeświadczeniem nie pochybnie popadać ma. A jeśli by przez nieznaski y niezgody iaka w obieraniu starszych zachodziła trudność, tedy w tym do nas magistratu uciekać się mają. My lubo sami, lubo przez panów radziec, do cechu deputowanych, takowym differenciom zabiegać y one uspokoiwać mamy. Obrani zaś panowie starsi przysięgi na urzędy swoje, co rok iako y inne cechy czynią, wykonać mają. Przy obraniu też panów starszych ma się ten zwyczaj zachować, aby panów starszych przeszlorocznych, słuchając rachunków, za wiadomością magistratu, tego postrzegali, aby dochody nie na zbytki y pijaćki, ale tylko na ozdobę ołtarza y obronę praw cechowych obracane były. Po wysłuchaniu zaś rachunków mają obrani starsi przeszlorocznym starszym za prace y fadygi podziękować.

Artykuł czwarty. Jeśli by z dopuszczenia Bożego, któremu z starszych umrzeć przed wyściem półroczu przyszło, tedy wszyscy bracia, zgromadziwszy się do cechu swego, na iego miejsce drugiego brata, miastu y cechowi zasłużonego, obrać y zasa-

dziec mają, a ten obrany przysięgę wykonać na starszeństwo powinien będzie, y swój urząd odprawivszy, już na drugi rok starszym obranym być nie może, aż na tenczas, gdy porządek y kolleia za zgodnym wszystkich braci zezwoleniem przydzie na niego. Gdy zaś przed skończeniem roku trzema miesiącami albo dwiema przyszło któremu z panów starszych ten świat pożegnać, tedy już na jego miejsce ten mistrz, który przedtym był starszym, roku dosiadywać ma.

Artykuł piąty. Starsi obrani y przysięgli mają wszystkie braci, tak też towarzyszków każdego miesiąca w niedzielę, albo we cztery niedziele schadzki ieneralne, zaraz z południa, składać, onych przez młodszego, albo sługę swego obwieścić. Na których schadzkach miesięcznych nic innego nie ma być mówiono, albo czyniono, tylko artykuły terazniejsze y inne prawa czytane, a to dla tego, aby żaden mistrz tych rzemiosł y towarzysze onych przeciwko tymże artykułom nie wykraczali, a wykraczający y na karę zasługujący, niewiadomością nie zasłaniał się. Gdy zaś takowe artykuły czytane będą, wszelaka cichość, poczciwość y poszanowanie zachowane być ma; występujący zaś w tej mierze mistrz albo towarzysz nie pochybnie trzema funtami wosku bez odwłoki y bez odpuszczenia karany być ma. Kto by zaś na takowej schadzce nie był, ma winy do skrzynki groszy piętnaście dać, a z tych groszy sześć na pomnożenie dobra cechowego, a trzy grosze pisarzowi za zapisne iść mają.

Artykuł szósty. Ponieważ w innych cechach schadzki kwartalne dla dobrego rzędu odprawiają się, takowe y w tym cechu odprawować się mają; kto by z mistrzów albo towarzyszków na nie nie przyszedł, te-

dy mistrz złoty ieden, a towarzysz pół złotego zapłacić do skrzynki powinien będzie. Która wina, iako y w piątym artykule opisana, na potrzeby kościelne y cechowe obracać się ma.

Artykuł siódmy. Wolno też będzie panom starszym, przykładem innych cechów, y co dwie niedziele schadzki składać, a to iako dla zachowania praw y rzędu dobrego, tak y dla zabezpieczenia naruszeniu praw y przywilejów cechu swego; a na takową schadzkę gdyby mistrz albo towarzysz nie przyszedł, ma groszy trzy winy sposobem wyżej opisanym popadać. Gdy zaś od magistratu w sprawach całego miasta złożone schadzki będą, na tenczas wszyscy gromadzić się mają panowie mistrzowie y któryby z nich na takowe schadzki przysść nie chciał, tedy pół złotego winy (iako y wyżej) zapłacić ma.

Artykuł ósmy. Na wszelakich wyżej opisanych schadzkach y na każdej dla potrzeby y naradzenia złożonej ma być zawsze skrzynka z artykułami, prawami y przywilejami na stole praesentowana y pokładana, a to dla tego, aby respektując na prawa y przywileja królów ichmościów, żadnych hałasów y wołań nie było, alias na takiego mistrza y towarzysza, który by w tej mierze wykroczył, funt wosku na ołtarz bez miłosierdzia zakłada się. Nie ma też żaden z mistrzów y towarzyszków podczas praesentowania na schadzce przywilejów y otworzenia skrzynki z bronią do cechu przychodzić, alias inaczej sprawujący się, dwoma funtami wosku skarany będzie. Na tychże schadzkach żaden z mistrzów, braci y towarzyszków bez uproszenia głosu y dania onego od panów starszych, z głosem swoim wyrwać się nie ma, ani ieden drugiemu miejsca w ce-

chu, zwłaszcza młodszy brat starszemu zajmować y zasiadać; a który by, nie uprosiwszy głosu, uporem y wołaniem swym przeszkadzał y miejsce nienależyte sobie zasiadał, tedy taki ustąpić za drzwi y czterech kamienia wosku, na ołtarz bracki, niepochybnie za rozkazaniem panów starszych dać ma, y o to nam magistratowi doniesiony nie odwołocznie paenowany będzie.

Artykuł dziewiąty. A żeby żaden nieporządek w tych rzemiosłach nie działał się, mają panowie starsi y moc mieć będą, wszystkich braci tego cechu y rzemiosła występnych w rzemieśle y nieposłusznych sprawować y sądzić, y onych winami słusznemi, według występku y uznania braci karać, nieposłusznych urzędowi burmistrzowskiemu y radzieckiemu donosić, a urząd więzieniem takowe onych excessa uiać. Jeśli by zaś do krwawych boiów y kryminalnych spraw przyszło, tedy w takowych razach do sądu wójtowskiego y ławniczego Wileńskiego uciekać się y sprawiedliwości dochodzić mają.

Artykuł dziesiąty. Skrzynkę pospolitą bracką z listami, artykułami, przywilejami, regestrami cechowemi przychodów y expensów mają panowie starsi w mieście, pod prawem maydeburskim y pod zwierzchnością magistratu chować, od której po kluczu starsi sami mieć mają, y jeden bez drugiego iako otwierać, tak y pieniądze wydawać nie ma. A jeśli by który starszy zachorzał, albo przyszło by z Wilna dokąd odiechać, tedy najbliższemu po sobie, y który już taką miał funkcją, klucz swój powierzyć y zasadzić ma.

Artykuł jedyny. Mistrzów zabawy y rzemiosła swego mają takowych do cechu przymować, który by w rzemieśle swym dobrze wyćwiczeni y doświadczeni byli, a

nim przymą, mają onym do wystawienia sztuk rzemiosła swego czasu według potrzeby naznaczyć. A naprzód, mistrzem zostając z cechu magiernickiego ma wprzód za naznaczeniem czasu od starszego swego, kapelusz kosmaty z welny, klepowaty, albo walony wystawić. Powtórę suleiaty po same biodra, także klepowate, albo walone, nakoniec magierkę kosmatą, bez żadney przygany y wady. Rzemiosła zaś panczosznickiego ma wystawić na trzech iglicach robiąc, panczochy y rękawice wzorzyste z czystey welny bez żadney nagany. Z sukienników zaśszlak z różnych farb pięknie y należyte bez żadney nagany. Z kiecarzów zaś kiecę y burkę. A nim te sztuki, onemu starszy robić naznaczy, ma wstępnego do cechu dwa talary dać, y poczostkę dla starszych y braci tegoż rzemiosła sprawić. Po wystawieniu zaś sztuk pomienionych maystrowskich, będzie miał frysztu wpisania się do cechu y deklarowania za magistra rok cały, a zostając maystrem, ma dać do skrzynki na zapomożenie oney złotych sto, iednak nie razem, ale po części, y podług możności, byle by iednak we trzech leciech ten datek wypłacić, a mieyskie prawo ante omnia przyiać. Syn zaś maystrowski, albo który wdowę maystra pozostałą za żonę poymie, ma przy wystawieniu pomienionych sztuk rzemiosła swego półowę tego datku dać. Do tych że porządków, iezeli by się w tym mieście naydowali kapelusznicy, bierletnicy y kiwornicy, należeć powinni będą y według tych ustaw sprawować się. Nie wprzód iednak ma mistrzem z towarzyszków zostawać, aż wędrówkę, tu w Wilnie tego rzemiosła nauczywszy się, przez rok y sześć niedziel, to jest do Lwowa, Jarosławia, Przemyśla, Krakowa, Lublina, Warszawy

y innych miast odprawi, y że tam dobrze sprawował się attestacją przyniesie; do tego listy od urodzenia y nauki w rzemieśle swym będzie miał. Postrzegać też panowie starsi pomienionych rzemiosł pilno powinni będą, aby do cechu swego żadnego poddanego, ale wolnego urodzenia przymowali. Który by zaś towarzysz nie chciał wędrować, tedy oswobodając tę z siebie wędrowkę od niey uwalniający ma do skrzynki cechowej złotych trzydzieście dać.

Także od sukienników żadne panom kupcom Wileńskim, podług praw ich w kupowaniu y przedawaniu sukien, dziać się nie ma przeszkody.

Artykuł dwunasty. Dla sprawowania lepszego cechu y zachowania porządku, mają panowie starsi zawsze młodszych mieć, przez których bracią na schadzkę, wotiwę, żalomsze, pogrzeby y inne akty obsyłać y obwieszczać mają.

Artykuł trzynasty. Na msze święte czasów pewnych do kościoła ojców bernardyńców, co kwartał y na uroczystość świętego Sebestiana, także na octawę poczęcia najświętszey Panny, przytym na exequie y pogrzeby brata cechowego, żony y dziatki mistrzów cechowych, mają wszyscy, za daniem wiedzieć, przybywać; a kto by nie przyszedł, takowy ma dać za winę trzy groszy polskie. Który by zaś brat na processią Bożego ciała, według zwyczaju innych cechów, albo monstrę y popis, tudzież na szczęśliwy przyjazd króla imci, xiędza biskupa y imci pana wojewody Wileńskiego nie przybył, takowy czwiercią kamienia wosku karany być ma.

Artykuł czternasty. Jeśli by też naydował który z braci cechowych y mistrzów, tak też towarzyszków, który by wzgardzając te artykuły, albo na mszę świętą, albo

na schadzkę do cechu, po trzykroć obelany będąc, y trzy razy nie przyszedł, takowy bez żadnego odpuszczenia ma popadać pół kamienia wosku.

Artykuł piętnasty. Chłopcy do tych wszystkich rzemiosł wyuczenia się, za opowiedzeniem się w cechu y zapisaniem onych, tylko na lat trzy przymowani być mają, a czwarty rok z posługi u tegoż mistrza podług zwyczaju robić. Co odprawiwszy, jeżeli się będzie pocziwie sprawował, za towarzysza deklarowany będzie, nie wprzód dy ienak na wędrowkę z Wilna pójdzie, aż rok u drugich maystrów też rzemiosło robiąc skończy.

Artykuł szesnasty. Towarzysze y uczniowie, którzy od mistrzów swoich nieopowiednie y nieuczciwie odchodzą, nie wprzód dy u inszych robić mają, aż pierwszym dość uczynią. A który by brat takowego towarzysza, albo ucznia odmówił y u siebie przechowywał, ma za winę pół kamienia wosku do skrzynki cechowej dać.

Artykuł siedmnasty. Towary rzemiosłom pomienionym wszystkim służące y zgodne, mianowicie, welnę wszelaką, tak od tutajszych panów kupców, iako y od różnych przywożących, wolno bez żadney przeszkody kupować będzie.

Artykuł ósmynasty. Postronni kupcy y rzemieślnicy pomienionych rzemiosł, z innych miast przyjeżdżający, nie mają robot swoich pojedynkiem, ani po rynku nosząc, chyba w sklepach y gościnnych domach ogółem przedawać. W czym jeżeli by który z gości był przeświadczony, mają panowie starsi do urzędu dać znać. A urząd każdy takowych grabić y grabieży konfiskując, na kościół oddawać powinien będzie. Ten jednak artykuł panom kupcom Wileńskim szkodzić nie ma.

Artykuł dziewiętnasty. A że każdy człowiek jest przypadkowi y chorobie podległy, zaczym ięśli by, z dopuszczenia Bożego, który brat pomienionych rzemiosł podupadł, tedy takowego mają zapomoc z skrzynki y pożyczyć z tym dokładem, że gdy go Pan Bóg do zdrowia y rzemiosła przywróci, powinien będzie te pieniądze do skrzynki cechowej oddać.

Artykuł dwudziesty. Pozostała wdowa którego kolwiek rzemiosła wyżej pomienionego po małżonku swoim iężeli bezpotomna będzie, takowej do roku y sześciu niedziel mają z cechu starsi towarzysza pozwolić; a iężeli by została z potomkiem, tedy takowej nie ma dydź bronione rzemiosło robić, aż do śmierci, lubo by potym y potomek umarł, a mianowicie wdowa, która za starszym była; ięsliby zaś poszła zamaż innego cechu, iuż więcey takowego rzemiosła robić nie będzie.

Artykuł dwudziesty pierwszy. Jeśli by który mistrz, albo towarzysz pomienionych rzemiosł, na jakim złym uczynku (czego Boże uchoway) albo na złodzieystwie y niepoczciwości poszlakowany był, takowy nie tylko od cechu, ale y od robienia rzemiosła swego ma bydź odrzucon wiecznemi czasy.

Artykuł dwudziesty wtóry. Aby żaden z mistrzów bez dozwolenia starszych rocznych, ieden drugiego towarzysza, albo pomocnika nie odmawiał, nie brał y wędrownego nie przymował; który by zaś inaczey postąpił, ma winę podług wynalazku panów starszych zapłacić.

Artykuł dwudziesty trzeci. Aby żaden z mistrzów większego wochlonu albo solarium towarzyszowi dobrze robiącemu według ręki ięgo przez cały rok nie dawał nad złotych piędziesiąt, albo na tydzień po złotemu pod utra-

ceniem na potym czeladzi y winą na ołtarz cechowy; towarzysz zaś każdy ma rzemiosło u mistrza cicho y przystoynie w powszedne dni robić, y iako samego mistrza, tak y mistrzową szanować. W dzień zaś święty w kościele nabożeństwo odprawić y rekreacy zażywszy, zawczasu do gospody przychodzić; alias sprzeciwny, za doniesieniem panom starszym, zgromiony będzie.

Artykuł dwudziesty czwarty. Jeśli by w czym towarzysz mistrzowi przewinił, tedy mistrz nie powinien takowego towarzysza w domie swoim karać, tylko w cechu przy bytności starszych, którzy by mogli uważać, iężeli na karę zasłużył; a ięsliby się ważył inaczey postąpić, tedy winę według wynalazku starszych popadnie.

Artykuł dwudziesty piąty. A ięśli by który kolwiek mistrz albo towarzysz pomienionych rzemiosł tym artykułom, wyżej opisanym, w naymnieyszym punkcie y paragrafie przeciwnym y nieposłusznym był, takowemu nie ma bydź dopuszczono, aby rzemiosło robił, y zaraz takowy występny do urzędu odsyłany ma bydź, a urząd za żądaniem starszych bez żadney folgi więzieniem y winą pieniężną skarać powinien będzie. A iako magiernicy, panczosznicy, sukiennicy y kiecjarze przy swej robocie y zabawie, według dawnego zwyczaju, zostawać mają, tak y panowie kutnerze iedni drugim żadney nie czynić przeszkody.

Artykuł dwudziesty szósty. A że pomienieni magiernicy, panczosznicy, sukiennicy y kiecjarze, iako ięszcze w małej liczbie będący, swoiey chorągwie mieć nie mogą, tedy onych do tych cechów, którzy ołtarz świętego Sebastiana u oyców bernardynów mają, przyłączamy.

Artykuł dwudziesty siódmy. Ponieważ te

rzemiosła, wyżey pomienieni, a naybarziefy sukiennicy bez farby y fałbierzów nie obeydą się, fał bierze zaś cechu swego nie mają, tedy pomienieni sukiennicy, panczosznicy, magiernicy y kieczarze do siebie onych porciągnąć y przyiąć mają; w czym y my magistrat dopomoc mamy.

Artykuł dwudziesty ósmy. A że inne cechy mają to w przywileiach y artykułach swoich, że rzemiosł cechowych żadnemu między Wilnem, Kownem, Grodnem, Nowogródkiem, Mińskiem, Połockiem y Dyneburgiem nie wolno robić, który by nie był za mistrza w cechu Wileńskim deklarowany, tedy takowe prawo y teraznieyszemu cechowi magiernickiemu, sukienniczemu, y kieczarskiemu służyć ma.

Artykuł dwudziesty dziewiąty. Do nabycia przywiezionej zkaąd kolwiek wełny, pomienieni rzemieślnicy po panach kupcach naybliżsi mają bydź y nikt onych oddać nie ma.

Artykuł trzydziesty. Przeszynki teraznieyszym rzemieślnikom y cechom ich podług zwyczaju, w Krakowie, Poznaniu y innych miastach zachowałego, służyć mają, y na sprzeciwnych takowym przeszynkom, za uznaniem panów starszych y wszystkich

braci, winy kamień wosku zakłada się. Y iuż od daty tych artykułów żaden z magierników, kieczarów, panczoszników y sukienników pod przywileia y artykuły innych cechów, pod utraceniem rzemiosła, udawać nie ma. Jeżeli by zaś przykładem innych cechów, do porządków wyżey opisanych iakiego artykułu nie dostawało, tedy starsi wyż mianowanych rzemiosł, z innych cechów wzięwszy informacją, nam przelożyć mają, a my onym do tychże artykułów przydać obiecujemy. A teraz te artykuły nadaiąc, iako we wszystkich punktach, paragrafach y klauzulach, na wieczne czasy potwierdzamy, tak, aby wszyscy magiernicy, panczosznicy, sukiennicy y kieczarze, także kapelusznicy, berletnicy y kiwornicy one mocno trzymali, y ni w czym nie naruszali, pod winami, w prawie opisanemi, przykazujemy y deklarujemy. Jakoż te artykuły dla lepszej wagi, ręką pana pisarza naszego radzieckiego Wileńskiego podpisane, pieczęcią zwyczajną zapieczętować roskazaliśmy. Pisane y dane na ratuszu Wileńskim, dnia dziewiętnastego miesiąca Augusta, roku Pańskiego tysiąc sześćset osmdziesiąt czwartego.

1687 г. Ноября 30 дня.

Изъ книги № 5128, за 1684—1687 г., л. 741—743.

18. Дополнительные пункты къ цеховому уставу Виленскихъ золотыхъ дѣлъ мастеровъ.

Вслѣдствіе жалобъ общества на цехъ золотыхъ дѣлъ мастеровъ, что въ продажѣ попадаются часто вещи низкопробныя и поддѣльныя, цехъ потребовалъ отъ магистрата дополнительныхъ правъ къ своей привилегіи, сущность которыхъ заключается въ слѣдующемъ: сынъ золотыхъ дѣлъ мастера, или вдова и дочь, выходящая замужъ за товарища, обязаны представить въ цехъ только половину „штуки“; всѣ члены должны подчиняться правиламъ; цеховые должны слѣдить, чтобы купцы по лавкамъ, жида, партачи и частныя лица не сплавливали серебра и золота низкопробнаго,

подъ страхомъ конфискаціи металловъ; отливка серебра и золота должна производиться только золотыхъ дѣлъ мастерами, при чемъ на слиткахъ должны быть налагаемы клейма; мастера должны подвергаться освидѣтельствуванію слитки, предназначенныя для продажи; товарищи не имѣютъ права жениться до полученія званія мастеровъ; мастера не должны дѣлать жидамъ никакихъ вещей; для прекращенія злоупотребленій въ выдѣлкѣ металловъ партачамъ воспрещается жить въ городѣ.

Feria quarta in crastino festi sancti Nicolai pontificis et confessoris die tertia mensis Decembris, anno Domini 1687.

Burmistrze y rayce miasta iego królewskiej mości stołecznego Wilna oznaymujemy wszem wobec y każdemu zosobna, komu by o tym teraz y napotym wiedzieć należało, iż przed nami y całym urzędem naszym burmistrzowskim y radzieckim Wileńskim osobiście stanawszy sławetni pan Stanisław Danilewicz y pan Lorens Willatsteyn—cechu y zgromadzenia złotniczego Wileńskiego, przelożyli nam: iż lubo mają prawa, przywileia y artykuły, od najasnieyszych królów ichmościów polskich y wielkich xiążąt Litewskich dobrze, anteunio-nem Korony polskiej z wielkim xięstwem Litewskim zawartą, cechowi y zgromadzeniu swojemu nadane, według których tenże

cech . . . . . maystrowie, towarzysze y ézeladź ich sprawowali się; iednak iż wiele następuiących y teraznieyszych czasów znalazło ludzi łózných y partaczów, ich towarzyszów y uczniów, którzy przeciwko dawnieyszym ich prawom wykraczaia partactwem, wylamuiac się . . . . do cechu y zgromadzenia ich wstępować y wpisać nie chcą, ciężarów y onerów publicznych, seymem uchwalonych, częstey . . . . y cechowych z niemi pospołu ponosić zbraniamy, roboty złotnicze od złota y srebra z podleyszych prób, niżeli w artykułach y przywileiach opisane są, robić y do kramów przedawać daia, przez co iako ludzie kupuiący oszukani bywaią, tak cechowi wstyd y hańba dzieie się; przeto stosuiąc do dawnych swych praw prosili nas, abyśmy w rezę y klube to, co wypadło, w pra-

wo, urząd, zgodę y posłuszeństwo między niemi przeciwniki y (мѣсто выдѣляемое) w tej mierze podali artykuły:

Artykuł pierwszy. Iż syn złotniczy albo córka, która 'by za złotnika, a ieszcze nie maystra, za mąż poszła, tak też y wdowa, nie mają caley sztuki wystawować, ale tylko pół sztuki, a to dla tego, żeby za zasługi rodzica albo męża swego pierwszego folgę uznała.

Artykuł wtóry. Aby każdy z mistrzów, złotników y towarzyszków artykułom y przywilejom cechu złotniczego podlegał, starszych na schadzkach y na wszelakim miejscu szanował, na akty publiczne, tak też popisy, 'monstry, za daniem wiedzieć, przybywał; inaczej postępujący y przeciwnym będąc starszym, ma według występku swego y wynalazku onych, winę pieniężną, która do skrzynki brackiej na potrzeby tak kościelne, iako y cechowe obracana ma być, karany, w czym y urząd należny starszym dopomoc powinien będzie.

Artykuł trzeci. Ponieważ w mieście Wileńskim wielka przeszkoda od żydów y innych obywatelów miasta Wileńskiego w zliwaniu złota y srebra dzieie się, y oraz przeszkoda cechowi złotniczemu, a ztąd y osława, że srebro nad iedynastą próbę podlejsze, iako żydzi, tak partacze, po różnych iuridikach mieszkający, zliwają, przerabiają, kramarze zaś różne rzeczy, iako to: szable, obuchy, lęki y inne udając za próbę iedynastą przedają, a przez to ludzie oszukiwają, ztąd zaś na cech złotniczy podeyrzenie roście; przeto temu zabiegając, iesli by srebro mniejszey próby nad iedynastą, albo w kramach przez chrześcian, albo żydów przedawane bywało, ma być takowe srebro, nad iedynastą próbę podlejsze zabierane y na urząd oddawane; dla

czego na robotach y sztukach, przez tutejszych złotników wystawionych, dla rozeznanania prób podlejszych, ma być cecha tutejszego miasta y cechu złotniczego wybiiana.

Artykuł czwarty. Nie ma żaden z kupców, mieszczan y żydów Wileńskich złota y srebra w zliwkach, iako nabywać, tak y przedawać, a to pod winą confiscationis; iednakże komu złoto albo srebro cechowy złotnik zlać ma, na takowym złocie y srebry imię swe nabić.

Artykuł piąty. Mają starsi cechu złotniczego trybem y zwyczajem innych miast srebro y złoto w kramach do przedania wystawione we wszelakich sztukach próbować y iesli by próba takowego srebra nad iedynastą mnieyszą była, magistratowi donieść, który takowe srebro podlejsze nad iedynastą próbę ma zabierać y półowę na ratusz, a drugą do skrzynki cechowej confiscować.

Artykuł szósty. Kożdy mayster cechu złotniczego nie więcej tylko dwu towarzyszków rzemiosła złotniczego y chłopców dwóch powinien mieć; alias ieseliby się więcej mieć ważył, ma być sztrafem półkamenia wosku y odieciem takowego towarzysza albo chłopca karany.

Artykuł siódmy. Towarzysze rzemiosła złotniczego, iako samym starszym cechowi złotniczego, tak y maystrowi, u którego na robocie zostawać będą, posłuszni być mają; dla czego prawom, przywilejom y artykułom cechowym we wszystkim podlegać powinni; tak też na mszach, wotywach, żałomszach w kaplicy przykładem samych maystrów bywać mają, a to pod sztrafem, w artykułach dawniejszych opisanym.

Artykuł ósmy. Któryby z maystrów cechowych robotę maystra cechowego tak

we złocie, iako srebro zgań, lubo też podstępem iaki uczynił, tedy za doniesieniem od starszych w winę według uwagi onych wynalezioną popadnie.

Artykuł dziewiąty. Żaden z braci cechowych żydom, tak ze złota, iako y srebra sztuk żadnych robić y przerabiać nie będzie się ważył; alias w tym przeświadczony, wyrzuceniem z cechu y wymazaniem z rejestru cechowych braci niepochybnie karany będzie.

Artykuł dziesiąty. Żaden z towarzyszków y młodzi, podług przywileju króla iego mości Alexandra, żenić się nie ma, aż na-przód majstrem zostanie, sztukmajster y cechowe posługi odprawi; inaczej sprawu-iający się od cechu y od rzemiosła odpa-dać ma.

Artykuł iedynasty. Kupcy y kramarze y inni obywatele miasta Wileńskiego nie mają złota y srebra partaczom do przero-bienia na żadną rzecz dawać, a to pod utraceniem złota y srebra za przekona-niem.

Artykuł dwunasty. Partacze rzemiosła złotniczego, aby zła y fałszywa robota ustała y srebro proby tylko iedynastej w tym mieście wyrabiane było, nie mają w

tym mieście zostawać, a to pod zabranieniem robot, warstatów y więzieniem samych. W czym starsi seriam animadversionem mieć powinni y takowych znosić.

Takowe tedy artykuły starszym cechu złot-niczego y wszystkiemu zgromadzeniu nada-wszy, my burmistrze y rayce miasta Wileń-skiego obowiązujemy onych y wszytek cech, aby podług onych y sami nie od nich nieod-stępując wspomnianym towarzyszom, ucz-niom y chłopcom do zachowania tychże artykułów przykładem byli, młodzi star-szym cechowym należyte oddawali posłu-szeństwo, a starsi młodszych kochali, a to nie tylko pod winami y paenami, w tych artykułach, ale y w prawie pospolitym na nieposłusznych y excedujących opisanemi.

Jeśli by zaś więcej artykułów do urzędu y pospolitego dobra cechu swego nadania potrzebowali, tedy onym bronić nie będziemy.

Na co, dla lepszej wiary y wagi, te artykuły, ręką pana pisarza naszego radziec-kiego podpisane, zapieczętować zwyczajną pieczęcią roskazaliśmy. Działo się w Wil-nie, roku Pańskiego tysiąc sześćset ósmdzie-siąt siódmego, dnia trzydziestego miesiąca Nowembra.

1687 г. Декабря 3 дня.

Изъ книги № 5128, 1684—1687 г. л. 748—757.

19. Уставъ цеха Виленскихъ каменщиковъ.

По ходатайству Виленскихъ каменщиковъ ма-гистратъ выдалъ имъ нижеслѣдующія правила, по примѣру другихъ цеховъ, для надлежащаго руководства и охраны ихъ интересовъ:

Общее собраніе въ день св. Николая; избира-ются 2 старшины и расходчикъ; всѣ имѣютъ клю-чи и другъ безъ друга не должны отворять цехо-ваго сундука; старшины должны присягать маги-

страту; въ цехъ могутъ приниматься и лица постороннія, но только почтеннаго происхожденія и католическаго вѣроисповѣданія; всѣ братчины должны вносить въ цеховую казну по 2 злотыхъ въ годъ только въ теченіи 6 лѣтъ, для первоначальнаго обзаведенія; на чрезвычайныя нужды должны быть назначаемы особые сборы; цехъ долженъ имѣть свой алтарь въ костелѣ бернардиновъ и принимать участіе въ торжественныхъ встрѣчахъ и процессіяхъ; цеховыя собранія должны отбываться каждыя двѣ недѣли, на неявку назначается штрафъ въ три гроша; лица, поступающія въ обученіе, должны записываться въ цеховыя книги и принадлежать къ свободному сословію; ученики, желающіе получить званіе товарища, должны работать у своего мастера $\frac{1}{4}$ года для усовершенствованія въ ремеслѣ; товарищи, желающіе получить званіе мастера, должны послѣдовательно пройти весь курсъ обученія въ званіи ученика и товарища, отслужить положенное время у мастера, совершить путешествіе и представить пробную работу; товарищи не имѣютъ права ни сманивать къ себѣ учениковъ, ни принимать сѣбѣ ученика; товарищъ или ученикъ, испортившій работу, долженъ вознаградить за нее мастера; товарищи получаютъ вознагражденіе поведѣльно; всѣ братчины должны присутствовать на заупокойныхъ службахъ, неявившіеся платятъ штрафъ 3 гроша; забѣдѣвшіе и заболѣвшіе товарищи получаютъ вспоможеніе изъ цеховой казны, и умершіе хоронятся на общественный счетъ; лица, позволившія

себѣ безчинство во время засѣданія, подвергаются штрафу отъ 6 грошей до $\frac{1}{2}$ камня воску; также точно подвергаются штрафу и товарищи неявившіеся въ засѣданія; товарищи, непослушные мастерамъ, подвергаются постепенному наказанію, начиная съ выговора и доходя до заключенія въ тюрьму и уплаты воску; партачамъ строго воспрещается заниматься каменщицкой работой подѣ страхомъ конфискаціи инструментовъ; въ случаѣ, если эти партачи учились у мастеровъ или товарищей, то имъ слѣдуетъ пробыть годъ въ качествѣ учениковъ, а потомъ уже принимать участіе въ работахъ; новоприбывшіе изъ другихъ городовъ должны проработать 3 года для полученія этого права; всѣ расходы и приходы должны записываться въ книги; постороннія лица, имѣющіе желаніе и право поступить въ цеховое мастера, должны представить узаконенные документы о происхожденіи и устроить угощеніе; товарищи, желающіе получить званіе мастеровъ, должны объявить объ этомъ за 12 недѣль, заплатить 2 злота въ казну и устроить угощеніе; больные и обѣднѣвшіе товарищи, а равно и умершіе получаютъ вспоможеніе отъ цеха; сынъ мастера, а равно и товарищи женящіеся на вдовахъ и дочеряхъ мастеровъ представляютъ половину *цитуки*; товарищи должны старательно исполнять назначаемыя для нихъ работы во избѣжаніе стыда для мастеровъ и цеха; товарищи не должны возстановлять учениковъ противъ мастеровъ подѣ страхомъ взысканія двухъ *вохланоу* (*wochłohn*).

Feria 6-ta ante festum s. Nicolai pontificis et confessoris, die quinta mensis Decembris, anno Domini 1687.

Burmistrze y rayce miasta iego królewskiej mości stołecznego Wilna — wszem obec y każdemu zosobna, komu by o tym wiedzieć należało, tym listem naszym oznajmujemy: Iż stanawszy przed urzędem naszym burmistrzowskim y radzieckim Wileńskim uczeiwi Stanisław Jankowski y Jakub Markiewicz — starsi towarzystwa cechu mularskiego, przy bytności wielu braci y

towarzyszów tegoż rzemiosła, z należytą pokorą przełożyli, iako owym artykuły dla zachowania w rzemieśle ich porządku, wprzód y od antecessorów naszych nadane, a potem przez naiśnieyszych królów ichmościów polskich y wielkich xiażąt Litewskich miłościwie conferowanych, per hostilitatem Moschoviticam zginęły y lubo między sobą napisawszy artykuły po te czasy onemi się rządzą, więc że ani od magistratu, ani od króla imci conferowanych y potwierdzonych nie mieli, a zatym iako mie-

dzy magistrami, tak y towarzyszami zgody, miłości, posłuszeństwa y observanciey chwały Bożej nie było, z czego potym niesnaski y zawody prawne między niemi same-mi y oraz magistrami urastały. Dla czego chcąc to, co z rezy y kluby wypadło, w rezę y klubę wprawić, rząd, miłość, zgodę y posłuszeństwo między sobą mieć, żądali y pilno nas upraszali, abyśmy onym artykuły y pewne statuta, którymi by pomienieni towarzysze cechu mularskiego między sobą zarządzili się, chwałę Bożą rozmnażali, partaczów, którzy nieuczywszy się należyte przy magistrze y towarzyszu cechowym, te rzemiosło, lub publicznie, lub pokątnie robili, znosili y karność między sobą zachowali, onym nadali; co aby tym prędzey otrzymali y sami panowie starsi magistrowie tegoż cechu mularskiego, sławetni pan Jerzy Ertli y pan Jan Salwedor, z pomienionemi towarzyszami do nas wnosili prozbę swoją. Jakoż my, widząc słuszne ich żądanie y prozbę, tudzież respektując na instancją panów starszych magistrów cechu mularskiego, dla zachowania między niemi dobrego rządu, posłuszeństwa y zgody, conformując do ustaw y artykułów, samym panom magistróm Wileńskim cechu mularskiego służących, pozwalamy, conferujemy y nadaiemy onym na wieczne czasy takowe artykuły:

Artykuł pierwszy. Naprzód wszyscy towarzysze rzemiosła mularskiego, tu w Wilnie w rzemieśle swym wyuczeni, tak też y z innych miast przybyli, y za pokazaniem tak urzędowych, iako y cechowych attestaciey do ich rzemiosła przyięci, mają się zbierać na schadzkę ieneralną w dzień świętego Mikołaja święta rzymskiego, każdego roku za obesłaniem na miejsce pewne, pod iurizdiką Maydeburską będące,

na którym skrzynka z przywilejami y artykułami zostawać będzie, gdzie wszelką pocziwość, poszanowanie y zgodę między sobą zachować powinni. A zebrawszy się poszlą z pośrodka siebie dwie osoby do panów maystrów rzemiosła swego, aby onym dwóch panów maystrów za praesidentów naznaczyli y introdukowali; po których przybyciu ma być skrzynka z artykułami y przywilejami przyniesiona y na stole postanowiona, a to dla zachowania wszelakiey pocziwości y poszanowania.

Artykuł wtóry. Po takowym wszystkich towarzyszów w dzień świętego Mikołaja zgromadzeniu y przybyciu panów maystrów z cechu mularskiego, przystąpią w należy-tym porządku y wszelakiey cichości, do elekciey dwóch starszych towarzystwa mularskiego, a trzeciego szafarza; która elekcja z większości głosów od tych, którzy wprzód y towarzyszami y mieszczanami zostali, poczynając alternatą, to jest, ieden po drugim, za daniem głosu od starszych, nie wrywając się w głos y votum dane, konkludowana ma być. Na pomienione zaś starszeństwo mają być obierani ludzie, dobrze miastu y cechowi zasłużeni, rzemiosła mularskiego wiadomi y żadnego podeyrzenia nie mający, a naybarziej miastu przysięgli. A który by brat podczas elekciey wrywał się w głos, albo też podpłył na schadzkę przyszedł, takowy ma w winę trzech funtów wosku bez żadnego odpuszczenia popadać.

Artykuł trzeci. Starsi, takowym sposobem obrani, mają od skrzynki, tak gdzie przywileje chowane, iako gdzie dochody cechowe y registra złożone będą, po kluczu osobliwym mieć, y ieden bez drugiego iako skrzynki odmykać, tak y pieniędzy szafarzowi wydawać nie mają; dla

czego szafarz zawsze przy otwieraniu y zamykaniu skrzynki przytomny ma być, y co mu do szafowania dadzą, zapisać.

Artykuł czwarty. Obrani starsi towarzystwa mularskiego, wespół z starszemi innych cechów y tego mularskiego, na starzeństwo podług zachowanego w tym mieście zwyczaju, co rok, po świętym Mikołaju, przed magistratem Wileńskim przysięgać mają.

Artykuł piąty. Przed skończeniem roku, nim będzie drugich starszych elekcja, mają dwiema niedzielami zejść się do cechu y zgromadzenia swego y tam, przy bytności wszystkich braci towarzyszków, z przychodów y rozchodów panowie starsi, już swój rok kończący, za wiadomością panów starszych maystrów y oraz consensem naszym magistratowym, uczynić porządną kalkulacją, a gdy drugich panów starszych obiorą, klucze od skrzynki oddadzą.

Artykuł szósty. Ciż panowie starsi towarzystwa mularskiego, aby do zgromadzenia swego towarzyszków, dobrze w rzemiośle mularskim wyuczonych, nie podeyrzanych przymowali, naybarziej postrzegając tego, aby wolnego y pocziwego byli urodzenia, nie brakując w tej mierze narodem y cudzoziemskim, byle by wierze katolickiej nie przeciwnym.

Artykuł siódmy. A iż porządek cechu każdego, pogotowiu y tego mularskiego, bez nakładu y kosztu być nie może, przeto każdy, począwszy od pierwszego, aż do ostatniego towarzysza, na założenie skrzynki dla potrzeb zgromadzenia terazniejszego y oraz na otrzymanie confirmacji od króla imci tych artykułów, ma co ćwierć roku po półzłotego na schadzce kwartalnej dać, które pieniądze zebrane przez panów starszych towarzystwa mularskiego, nie na co

innego, tylko na confirmację artykułów terazniejszych obracać się powinny być; a takowa składanka czwocioroczna do lat tylko pięciu trwać ma; a jeśli by następujących czasów potrzeba iaka była, tedy za consensem magistratu będą mieli moc uchwalić między sobą contrybucją, którą każdy towarzysz, nemine excepto, wydać powinien będzie.

Artykuł ósmy. Cechy y wszystkie zgromadzenia rzemieślnicze nie w inny cel stanowią się, tylko dla pomnożenia chwały Bożej; zaczym aby zgromadzenie towarzyszków rzemiosła mularskiego w należytej ku chwale Bożej obserwancji naydowało się, mają według artykułów panów maystrów, cechu mularskiego nadanych, pilnując nabożeństwa, tamże opisanego, w kościele wielbnych ojców bernardynów u ołtarza świętej Trójcy sprawować.

Artykuł dziewiąty. Należać y to do porządku będzie, aby towarzysze rzemiosła mularskiego, dla ozdoby miasta Wileńskiego y cechu swego, na processję Bożocielską, potykanie króla imci, pana naszego miłościwego, imci xiędza biskupa, imci pana wojewody Wileńskiego, na popisy y monstry strzelbę z requisitami y oraz szable porządne mieli; a który by z towarzyszków na processję, popis, monstrę nie przybył, takowy dwiema funty wosku karany y jeszcze nadto urzędowi doniesiony będzie.

Artykuł dziesiąty. Starsi towarzysze rzemiosła mularskiego co dwie niedziele schadzki, trybem innych cechów y za wiadomością starszych maystrów cechu mularskiego, składać mają y na nie przez młodszego wszystkich towarzyszków obwieścić; na którą schadzkę jeśli by który towarzysz nie przyszedł, ma w winę groszy trzech popadać. Na schadzkę zaś zebrawszy się,

skromnie y uczciwie w mowie, obyczajach y postępach wszelakich zachować się mają. Na takową zaś schadzkę mają się wszyscy towarzysze zbierać; na której, aby wiedzieli o swych artykułach y ustawach, mają te artykuły publicznie y głośno z należytym poszanowaniem być czytane; a któryby z towarzyszków podczas czytania artykułów rzemiosł albo swarzył się, albo niepokojnie siedział, ma dać sztrafu funt wosku.

Artykuł iedynasty. Kiedy panowie majstrowie cechu mularskiego do nauczania rzemiosła mularskiego chłopca y ucznia przyjmować będą, mają panom praesidentom zgromadzenia towarzyskiego opowiedzieć y zapisać do rejestru towarzyskiego, a to naybarziej dla tego, iż gdy lata chłopięcie wysłużywszy towarzyszem by zostać chciał, tym prędzey tego dostąpił y w poczet towarzyszków wpisany y przyjęty był.

Artykuł dwunasty. Jako sami panowie magistrowie cechu mularskiego, tak y panowie starsi towarzystwa mularskiego pilno tego postrzegać mają, aby do rzemiosła swego y nauk w nim poddanych szlacheckich, chyba aż za listem uwalniającym, nie przyjmowali, ale tylko wolnego y pocziwego urodzenia.

Artykuł trzynasty. Chłopiec, do nauki w rzemieśle mularskim majstrowi cechowemu oddany, który by lat miał ośmnaście, ma służyć za chłopca lat pięć, a który lat dwadzieścia, nie więcej tylko cztery.

Artykuł czternasty. Kiedy chłopiec, z lat chłopięcych, po wysłudze onych od majstra wyzwolony, za ucznia deklarowany będzie, tedy starsi towarzystwa mularskiego wespół z szafarzem y z drugimi dwoma towarzyszami przytomni być mają. — Po wyzwoleniu zaś z chłopięcych lat za-

raz przed starszych towarzystwa mularskiego stanowić się ma, upraszając, aby onego za towarzysza spólnego przyjęli, iakoż y starsi towarzystwa mularskiego zaraz go przyjąć y wpisać w rejestr towarzyski bez żadnego ucieżenia powinni. będą; ma iednak od zapisania dać do skrzynki złotych cztery.

Artykuł piętnasty. Tenże uczeń wyzwolony y za towarzysza deklarowany, czterech roku przy tymże majstrze, przy którym rzemiosła się uczył, ma zostawać, a to aby iako naydoskonalszym w rzemieśle swoim naydował się.

Artykuł szesnasty. Towarzysz rzemiosła mularskiego, który sobie życzy majstrem zostać, ma te powinności naprzód odprawić: za chłopca wyżej pomienione lata odsłużyć, potym za młodziana czterech roku przy tymże majstrze, przy którym rzemiosła się uczył, zostawać, wędrować y towarzyszem przez lat cztery including y to, co na wędrowce będzie zostawał, a potym do magistrowstwa przystępując, ma sztuki, które w artykułach majstrowskich opisane są, wystawić, albo one według uwagi panów starszych majstrów obierać, a zwłaszcza na ten czas, kiedy głównych y wolnych robot, gdzie by się te sztuki odprawić mogły, nie będzie.

Artykuł siedmnasty. Gdyby uczeń abo towarzysz rzemiosła mularskiego, nie wytrwawszy albo nie wysłużywszy lat wyżej mianowanych, bez wielkiej a ważnej przyczyny odszedł, takowy od rzemiosła odpadać powinien y już miejsca w cechu, tak między mistrzami, iako y w zgromadzeniu towarzyskim mieć nie będzie, chyba żeby się znów lat chłopięcych służbę według uwagi starszych zaczął y skończył.

Artykuł ośmnasty. Każdy towarzysz rze-

miosła mularskiego chłopca y ucznia nie tylko przyjmować y przewabiać od drugiego, tudzież y od magistra do siebie nie ma, ale ani zbiegłego przechowywać, pod winą pół kamienia wosku, nie powinien.

Artykuł dziewiętnasty. Szkodę ieśli by iaką towarzysz albo uczeń majstrowi w rzemieśle, albo robocie uczynił, tedy, za uznaniem praesidentów y starszych towarzystwa mularskiego, nagrodzić powinien będzie.

Artykuł dwudziesty. Towarzyszowi dobremu rzemiosła mularskiego od świętego Jerzego do świętego Michała ma być na tydzień, podług ręki y umowy z majstrem, co tydzień dochodzić za robotę zapłata, a z tej kwota majstrów tygodniowa z nim iako z postronnemi dochodzić.

Artykuł dwudziesty pierwszy. Aby te zgromadzenie towarzyszków rzemiosła mularskiego tym lepsze pomnożenie miało, nie ma każdy majster cechu mularskiego więcej do siebie przyjmować chłopców, tylko dwóch wyzwoliwszy, drugich dwóch wpiąć.

Artykuł dwudziesty wtóry. Wspomniało się w artykule ósmym, że cechi y zgromadzenia rzemieślnicze nie dla innej przyczyny są postanowione, tylko dla pomnożenia chwały Bożej, zaczym pomienieni panowie majstrowie mularze, wspólnie z panami cieślami, mają swój ołtarz pod tytułem świętej Trójcy w kościele ojców bernardynów, tedy iako starsi towarzystwa mularskiego, tak y wszyscy towarzysze powinni na wotywach co miesiąc, także na żałobach kwartalowych, na święto świętej Trójcy y na roratach adwentowych być, dla czego na każdy akt y fest mają starsi towarzystwa mularskiego z skrzynki towarzyskiej . . . panom majstrom ce-

chu mularskiego y ciesielskiego po złotych dwa dać; a ktoby nie był na tych aktach, żałobach y uroczystościach, ma każdy tyle razy, ile nie będzie, po groszy trzy z osoby swej do skrzynki towarzyskiej zapłacić, dla czego ma być wszystkich towarzyszków rzemiosła mularskiego porządnym regestr introlegowany.

Artykuł dwudziesty trzeci. Gdyby też kto z towarzyszków rzemiosła mularskiego umarł, albo też żona, dzieci, takowego ciało wszyscy bracia, od starszych przez młodszego obeszani będą, do miejsca pogrzebu ze wszelką poddziwością prowadzić y wszelką powinność chrześcijańską odprawować mają.

Artykuł dwudziesty czwarty. Na chorych, wędrownych y przybylców godno jest respekt mieć, a ten nie może być bez kosztu, zaczym wszyscy towarzysze na każdy rok osobliwie po groszy dziesięciu składać mają, aby się iaką ialmużną chory y wędrowni opatrzyć y ratować mogli.

Artykuł dwudziesty piąty. Gdyby też towarzysz rzemiosła mularskiego z dopuszczenia Bożego podupadł y do ubóstwa przyszedł, takowy od starszych za wiadomością braci z skrzynki ratowany być ma, zwłaszcza, gdy dziś iednemu, to jutro drugiemu bywa przypadek, dla czego w tym ma być zobopólna miłość y respekt braci wszystkich rzemiosła y towarzystwa mularskiego.

Artykuł dwudziesty szósty. Lubo się wyżej w artykułach wyrażonych wspomniało, a zwłaszcza przy artykule y elekcji starszych, iż wszelka poczciwość, skromność y zgoda z alternatą, w głosach zachowana ma być, iednak aby y na wszelkich sessiach y schadzkach też się zachowało, postanowiamy, naprzód, aby trzez-

wo na schadzkę przychodzili mieysce ieden przed drugim sobie, a zwłaszcza młodszy przed starszym nie zasiadał, w głos się y votum drugiego nie wrywał y nie wtrącał, y sam, głosu nie uprosiwszy u starszych, nie mówił, także w głosie drugiemu nie przeszkadzał, z bronią także nie przychodził, a to pod winą naprzód groszy sześciu, a gdyby drugi raz ważył się uczynić, tedy cztery funty wosku ma dać nie pochybnie na oltarz, a za trzecim w winę pół kamienia wosku popadać będzie.

Artykuł dwudziesty siódmy. Wiele dobremu porządkowi ubywa, a zatym y popolite cechu y zgromadzenia każdego upada dobro, kiedy do spółney obrady bracia w Wilnie, a ieszcze za rozkazaniem starszych przez młodszego obwieszczeni, na schadzki przybywać nie chcą, przez co iako artykuły prawne y przywileia ruinować się muszą, tak y inne inconvenientia górę brać. Dla czego postanawiamy na każdego takowego towarzysza rzemiosła mularskiego, iesli by pierwszy raz na schadzkę albo dwuniedzielną, albo miesięczną, albo kwartałową y na tą, która od starszych, albo od magistratu złożona będzie, nie przyszedł, ma groszy trzy zapłacić, za drugim razem groszy sześć, za trzecim pół złotego, a za czwartym trzy funty wosku nie pochybnie do skrzynki brackiej dać; a iesli by w oddaniu takich win sprzeciwny y nieposłuszny był, takowy z zgromadzenia cechowego rzemiosła mularskiego rugowany bydź ma y robota onemu wszędzie w mieście Wileńskim zabroniona bydź ma.

Artykuł dwudziesty ósmy. Towarzysz rzemiosła mularskiego iesli by w czym albo robocie maystrowi wykroczył, albo nie-

posłuszny był, tedy mayster takowego towarzysza słowy przystoynemi napomnieć, za drugim razem y z fukiem, a iesli by się nie poprawił, ma starszym towarzystwa mularskiego donieść, od których słuszną odniesie nagane, a iesli by uparty był, tedy y skarany powinny bydź ma. In quantum by zaś y starszych nie słuchał, ma bydź do urzędu doniesiony y na postrach drugich, iako więzieniem, tak y kwotą wosku, według wielkości excessu, do skrzynki brackiej paenowany będzie.

Artykuł dwudziesty dziewiąty. Wszystkie cechy, confraternie y zgromadzenia rzemieślnicze naybarziej przez mnożenie się partaczów idą do upadku; czemu zabiegając, starsi towarzystwa mularskiego mają partaczom wszędzie cum adminiculo (Ticii competentis roboty zabraniać, onych samych brać, naczynie ich grabić y do więzienia oddawać. Jeśli by iednak partacz, upokorzywszy się, chciał, aby do zgromadzenia towarzyskiego przyjęto, tedy iesli by tu rzemiosła mularskiego przy maystru, albo towarzyszu cechowym uczył się, a potym partactwem bawił, za ucznia rok robić y z tygodniowej zapłaty ma onego dwie części dochodzić, a trzecia maystrowi, albo towarzyszowi cechowemu, przy którym będzie robił, dochodzić; przybylec zaś partacz ma trzy lata za ucznia bydź y takowa onego, iako y tuteyszego zapłata potykać. Partaczom zaś towarzysze rzemiosła mularskiego zgromadzenia tuteyszego w robotach żadnym sposobem dopomagać nie mają, alias czyniący ma kamieniem wosku niepochybnie karany bydź.

Artykuł trzydziesty. Wszystkie dochody, tak z wpisnych składanek, sztrafów y win, do skrzynki zgromadzenia mularskiego

przychodzące, mają w regestr intrologowane, przez pisarza na to obranego, wpisywane y iako percepta, tak y expensa onych notowane, specyfikując y wyrażając, co y kiedy od kogo doszło y wzięto; a te dochody wprzód na pomnożenie chwały Bożej, obronę y promocją praw cechowych y na wsparcie chorych, zubożałych braci, tak też na wędrownych obracać się mają. Iakoż starsi co rok (iako się wyżej namieniło), przed skończeniem roku rachować się na schadzce ieneralney, umyślnie na to złożoney, powinni będą.

Artykuł trzydziesty pierwszy. Żaden cech y zgromadzenie, tak też y starsi bez pomocy obeyść się nie mogą, dla tego którykolwiek z ucznia towarzyszem zostanie y między towarzystwo przyięty będzie, ma cały rok za młodszego służyć, powinność zaś iego będzie: naprzód starszym praesentować się, za rozkazaniem onych wszystkich towarzyszków na akty, tak kościelne, iako y na schadzki obeyść, skrzynkę z przywilejami na stół podczas schadzki przywieźć y wszelakiej podczas tey że schadzki postrzegać podziwłości y porządku. A że iednemu przyciężko będzie, tedy onemu ucznia, który jest najbliższy, do towarzystwa przydać starsi mają, y który by takowey nie uczynił posługi, tedy niema onemu miejsce spólnego zasiedania z bracią w cechu pozwolone być.

Artykuł trzydziesty wtóry. Jeśli by majster albo towarzysz, w tym rzemieśle mularskim wyuczony, z innego miasteczka tu do Wilna przywędrował y chciał by tu do cechu mularskiego wstęp uczynić y majstrzem zostać, tedy taki naprzód ma ukazać listy od urodzenia, jeżeli z pocziwych rodziców spłodzony, gdzie y iako rzemio-

śla się uczył, iako za towarzysza, a potem za majstra deklarowany. Po ukazaniu tedy listów ma pierwey starszym zgromadzenia towarzyskiego mularskiego praesentować y opowiedzieć się, — a potem przez panów majstrów do cechu, za wykonaniem iednak wprzód przysięgi na mieyskie prawo y zadatkem do skrzynki cechowej, nie mniej też y za sprawieniem dla panów starszych, tak samych majstrów, iako y starszych towarzystwa mularskiego collaciey, przyięty.

Artykuł trzydziesty trzeci. Każdemu towarzyszowi rzemiosła mularskiego, który by majstrem podług artykułów, cechu mularskiemu nadanych, zostać, należeć będzie, aby wolę swoją, iako wprzód starszym towarzystwa mularskiego y to niedziel dwunastą przedtym, opowiedział, nim zaś do tego przystąpi, ma na schadzce towarzyszom rzemiosła y zgromadzenia mularskiego za miłość y kompanią podziękowawszy, do skrzynki brackiej złotych dwa dać y poczostkę dla braci, według możności, uczynić, a potem sztuki, w przywileiu majstrom cechu mularskiego nadanym, opisane, z dozorem panów starszych, robić y wystawić ma, albo też, iako się wyżej pomieniło okupić. Co, gdy wypełni, w poczet majstrów przyięty y z niemi miejsce według porządku zasiadać będzie, z observancją iednak starszych y wprzód przyiętych majstrów.

Artykuł trzydziesty czwarty. Każdy zdrowy choroby, a chory śmierci spodziewać się y każdy pod przypadkiem zostawa, z czym iesliby przyszło towarzyszowi zgromadzenia mularskiego zachorzać y już dla niemocy nie mógł mieć z roboty wyżywienia y ratunku, tedy starsi mają supplemtować onego towarzyszem, który w robocie

będąc ma czwarty grosz zapłaty swej dzienney, albo tygodniowey dawać; mayster zaś, kwoty swej tygodniowey, którą zwykł od towarzysza co tydzień brać, z respektu, że towarzysz na siebie y na drugiego chorego robi, nie ma brać, toż y o wdowie towarzyskiej mularskiej rozumieć się ma, iednak tylko do roku y sześciu niedziel.

Artykuł trzydziesty piąty. Zasługi maystrów y towarzyszków rzemiosła mularskiego godne są, aby były w respekcie, dla czego gdy syn maystrowski rzemiosła mularskiego, dobrze wyuczywszy się y towarzyszem podług porządków, wyżej mianowanych, maystrem będzie chciał zostać, nie więcej tylko pół sztuki, do rzemiosła mularskiego należytey, w przywileiu cechowym opisaney, wystawić; także y towarzyszowi, gdy pozostałą małżonkę maystra, albo córkę iego poymie za żonę, pół sztuki tylko wystawić będzie należało, albo też podług deklaracyi wyżej opisaney okupić.

Artykuł trzydziesty szósty. Do robot ważniejszych rzemiosła mularskiego żaden z towarzyszków ieden przed drugim ubiegać się niema, a pogotowiu ieden drugiemu przeszkadzać nie powinien; ale kiedy mayster onego zażyie y naznaczy robotę, koło którey iako najlepiej według umiejętności swej postępować ma, iakoby y onemu samemu y maystrowi y oraz cechowi nie było wstydu, mnieyszą zaś koło popraw roboty sami towarzysze, ile w zgromadzeniu cechowym będący, nie zażywaiąc partaczów, mogą odprawować y bez dołożenia się maystrów, iednak od takowey roboty, ogulnie zmówioney, ma do skrzynki brackiej groszy piętnaście dać.

Artykuł trzydziesty siódmy. Towarzysze terazniejszego zgromadzenia mularskiego nie mają żadnych z uczniami y chłopcami

tęgo rzemiosła czynić znowy, ani z niemi po gospodach conferować, ale według swego powołania sprawować się y żeby towarzysz dawał dobry przykład uczniowi y chłopcowi, a to pod winą dwóch wachlonów.

Artykuł trzydziesty ósmy. Aby w terazniejszym zgromadzeniu towarzystwa mularskiego y oraz przeciwko starszym y maystrom cechu mularskiego zgoda, miłość y wszelakie zostawało poszanowanie, postanowiamy, aby towarzysze mularscy starszych swoich y maystrów w należytey, przykładem innych cechów, mieli observanciey, starsi też y maystrowie towarzyszków kochali y wykraczających strofowali, a nieposłusznych y wykraczających magistratowi donosili, iakoby do żadnych między sobą nie przychodzili rozstyrków; ieśliby też trafiło się kiedy maystrowi ukrzywdzić w zapłacie towarzysza, tedy towarzysz ma donieść starszym towarzystwa mularskiego, którzy z maystrem o takową krzywdę expostulować mają, iakoby ukrzywdzony swoje odebrał satisfactią.

Artykuł trzydziesty dziewiąty. Takowe tedy artykuły, starszym towarzystwa mularskiego y wszytkiemu onych zgromadzeniu nadawszy, my magistrat obowiązujemy ich, aby podług onych y sami, nie od nich nie odstępuiąc, sprawowali się, y uczniom albo chłopcom do zachowania onych przykładem byli, starszym y maystrom cechowym należyte oddawali posłuszeństwo, a to nie tylko pod winami y paenami, w tych artykułach, ale y w prawie pospolitym, na nieposłusznych y wykraczających opisanemi. Jeśliby zaś więcej artykułów dla rządu y pospolitego dobra zgromadzenia towarzyskiego rzemiosła mularskiego nadania potrzebowali, tedy onym bronić nie

będziemy. Na co, dla lepszej wiary y wa- | cią rozkazaliśmy. Działo się w Wilnie, roku
gi, te artykuły, ręką pana pisarza naszego | Pańskiego tysiąc sześćset ośmdziesiąt siód-
podpisane, zapieczętować zwyčajną pieczę- | mego, dnia trzeciego miesiąca Decembra.

1689 г. Юня 9 дня.

Изъ книги № 5124, 1677—1695 г., стр. 1087—1103.

20. Уставъ Виленскаго сапожничьяго цеха.

По просьбѣ старшинъ сапожничьяго цеха, потерявшаго свои древнія привилегіи во время Московскаго нашествія, Виленскій магистратъ утвердилъ для сапожниковъ новый уставъ, сущность котораго, выраженная въ 48 пунктахъ, состоитъ въ слѣдующемъ:

Для увеличенія хвалы Божіей всѣ цеховые, ка-кого бы ни было вѣроисповѣданія, должны посѣщать доминиканскій костелъ Св. Духа, подѣ страхомъ взысканія 6 грошей штрафу; всѣ цеховые должны собираться въ день св. Николая для избиранія цеховыхъ старшинъ и выслушиванія годичнаго отчета; нарушители спокойствія во время собранія должны заплатить 1 фунтъ воску; неявившіеся въ засѣданіе должны заплатить 3 гр. штрафу; въ цехъ принимаются люди только свободнаго рожденія; всѣ цеховые должны встрѣчать короля, бискупа, воеводу; не явившіеся на цермонію подвергаются штрафу по усмотрѣнію старшинъ, съ правомъ апелляціи въ магистратъ; всѣ цеховые должны быть записаны въ реестръ; товарищи и ученики оскорбившіе мастера должны подлежать суду цеховаго старшины, но безъ права тѣлеснаго наказанія, которое принадлежитъ магистрату и войту; постановленія въ цеховыхъ засѣданіяхъ должны быть строго соблюдаемы и хранимы въ тайнѣ; постановленія товарищескихъ засѣданій тоже должны быть исполняемы подѣ страхомъ взысканія извѣстнаго штрафа; въ товарищескихъ засѣданіяхъ должны читаться цеховыя правила и разбираться взаимныя жалобы и недоразумѣнія; напрасныя жа-

лобы должны строго преслѣдоваться; товарищи должны работать по указанію старшинъ—старательно, аккуратно и получать за это установленную плату; всѣ цеховые должны заботиться о благолѣпін алтаря въ костелѣ св. Анны и посѣщать обычныя службы и торжества подѣ страхомъ взысканія установленнаго штрафа; частныя лица, занимающіеся сапожнымъ мастерствомъ, должны быть строго преслѣдуемы; прибывшіе въ городъ сапожники должны поочередно представляться цех-мистру и старшимъ мастерамъ; затѣмъ записаться въ цеховой реестръ и тогда уже приступать къ занятіямъ; больные и умершіе члены получаютъ поддержку отъ цеха; для прекращенія продолжительныхъ гульбищъ, мастера должны наблюдать, чтобы товарищи по понедѣльникамъ занимались работой; лица, не удовлетворившія всѣмъ артикуламъ о поступленіи въ цехъ, не должны быть въ оный принимаемы; старшіе въ товарищескихъ засѣданіяхъ должны объявлять о причинахъ своего удаленія изъ города и передавать ключи другимъ, въ противномъ случаѣ такіе старшіе лишаются своего званія и признаются учениками (младенчиками); ученики, желающіе пріобрѣсти званіе товарищей, должны украшать алтарь въ костелѣ св. Анны вѣнками, посѣщать костельныя службы и аккуратно исполнять свои работы; въ товарищескихъ засѣданіяхъ мѣста должны быть занимаемы по старшинству; товарищи и ученики должны своевременно являться къ столу, въ противномъ случаѣ, они должны довольствоваться тѣмъ,

что имъ предложить мастеръ; безчинные и прово-
ровавшіеся товарищи исключаются изъ цеха; ма-
стеръ, обвинившій въ воровствѣ товарища и не
доказавшій вины, подвергается наказанію и ли-
шается навсегда права держать товарища; то-
варищъ долженъ получать *вохлома* по 3 гроша и
на пиво шестахъ; товарищи должны договари-
ваться съ мастерами только на четверть года; не-
послушный товарищъ, равно не посѣщающій хо-
стелювъ, васѣданій, не исполняющій цеховыхъ
правилъ, не долженъ быть принимаемъ ни од-
нимъ мастеромъ; а въ случаѣ надобности долженъ
быть удаляемъ изъ цеха и города; товарищъ дворный
или задворный, не заявившій цеху о своемъ прибы-

тіи и пребываніи въ городѣ, въ случаѣ нежеланія
извиниться, никогда не долженъ быть принимаемъ
въ цехъ; товарищамъ, въ случаѣ несчастія, дол-
жно быть выдаваемо вспомошествованіе; взаим-
ныя недоразумѣнія между товарищами должны
разрѣшаться публичнымъ извиненіемъ виновнаго;
товарищи и ученики за непослушаніе мастерамъ
наказываются лишеніемъ двухъ *вохломовъ* и столь-
ко разъ, сколько окажутся непослушными; лица,
желающія взглянуть въ правила, уплачиваютъ
2 зл., а желающіе снять копию—4 зл.; преступ-
ныхъ товарищей, учениковъ, а равно и партачей
разрѣшается ловить и въ случаѣ надобности са-
жать въ тюрьму.

Sabbatho in octava festi visitationis bea-
tissimae Mariae Virginis, die nona mensis
Julii, anno Domini millesimo sexcentesimo
octuagesimo nono. Burmistrze y rayce mia-
sta iego królewskiey mości stołecznego Wil-
na—wszem wobec y każdemu zosobna,
komu by o tym wiedzieć należało, tym li-
stem oznaymujemy: Iż stanąwszy przed na-
mi y urzędem naszym burmistrzowskim y
radzieckim Wileńskim sławetni Jan Skiba—
z rzymskiey strony, Andrzej Fiedorowicz—
z ruskiey strony, Michał Fratesztela—sa-
skiey confessiey, starsi tegoroczni cechu
szewskiego Wileńskiego, imieniem swoim
y całego cechu przelożyli nam, iako przez
woynę Moskiewską y zawoiewanie miasta
Wileńskiego artykuły y porządki towarzy-
szom y młodzieniaczkom y czeladzi tegoż
rzemiosła szewskiego, wprzód y od anteces-
sorów naszych, podług prawa maydebur-
skiego nadane, a potym przez naiśniey-
szych królów ich mości polskich y wiel-
kich xiażąt Litewskich potwierdzone, zgi-
nęły,—dla czego różne towarzyszków y cze-
ladzi діяły się występki, a mianowicie,
nieposłuszeństwo maystrom, niedbalstwo w
robocie, zaniedbanie chwały Bożej y inne
różne exorbitancie, którym chcąc teraz

zapobiec y aby się co z kluby dawnych praw,
artykułów, ustaw y zwyczajów w rzemieśle
szewskim zachowały, wypadło, w rezę y
dobry porządek wprowadziło się, usilnie nas
prosilili, abyśmy tymże towarzyszom y cze-
ladzi rzemiosła szewskiego artykuły y pe-
wne ustawy, któremi by między sobą rzą-
dzili się, chwałę Bożą rozmnożali, parta-
czów, którzy by należycie tego rzemiosła
nie uczywszy się przy maystrze, albo po-
kątno robić ważyli się, znosili, y karność
między sobą zachowali, onym dali. Jakoż
my, widząc słuszną starszych maystrów ce-
chu szewskiego y wszystkiego cechu proź-
bę, tudzież chcąc zachować między niemi
dobry rząd, posłuszeństwo y zgodę, nie
mniey też stosując się do ustaw y artyku-
łów, samym panom maystrom cechu szew-
skiego Wileńskiego służących, pozwalamy,
conferujemy y onym nadaiemy wiecznemi
czasami takowe artykuły.

Artykuł pierwszy. Jako każda rzecz od
imienia y chwały Bożej początek biorąc
zawsze pomnaża się, tak! aby y zebranie
towarzyszków, młodzieniaczków y czeladzi
rzemiosła szewskiego, teraz y następują-
cych czasów w ludziach krzewiła się, y na-
bożeństwo iako przed woyną Moskiewską

✓ zachowane było, y na potomne nie ustawało czasy, pomienieni towarzysze rzemiosła szewskiego y zgromadzenie onych mają mieć oltarz świętey Anny samotrzeciej w kościele ś. Ducha przy convencie wielbnych oyców dominikanów Wileńskich, przy którym iako msze, wotiwy, tak y żałobne odprawować mają. Na które wotiwy y żałomsze mają towarzysze y młodzieniaczkowie religiey rzymskiej, ruskiej y niemieckiej, tuteyszi y wędrowni, starsi y młódsi, schodzić się, a to za obesłaniem y daniem wieździeć przez młódszego. A naprzód starać się o to będą, aby doroczney ś. Anny uroczystości iako nayprzystoyniej y naychwaliebniej, częścią sami wszyscy osobami swemi przybywając y religią żadną nie wymawiając, albo zostawiając, częścią kosztu tak z skrzynki, iako y z składanki nie żałując, odprawowali. Na żałomsze też czterćrocne y na msze śś. co dwie niedziele schodzić się y mszy śś. z nabożeństwem słuchać mają. A który by towarzysz albo młodzieniaczek, iakiey kolwiek wiary, na takowe akty y mszy nie przybył, ma dać do skrzynki groszy sześć.

Artykuł wtóry. Wszyscy towarzysze, młodzieniaczkowie rzemiosła szewskiego, tu w Wilnie w rzemieśle swym wyćwiczeni, iako też y z innych miast przybyli y wędrowni, za pokazaniem tak urzędowych, iako y cechowych attestacyi, do ich rzemiosła y towarzystwa przyięci, mają się zbierać na schadzke generalną w dzień święta ś. Mikołaja ś. rzymskiego każdego roku, za obesłaniem do kamienicy cechu szewskiego, iako pod iurydykcią maydebarską będącey, w której skrzynka bracka z artykułami y przywilejami zostawać ma. A jeśli by przeszkadzała schadzka panów maystrów samych, na tenczas zebra-

ných, tedy pierwszej niedzieli po ś. Mikołaju schodzić się mają, a zebrawszy się wszelką pocziwość, poszanowanie y zgodę między sobą zachować powinni, y ztamtąd pójdą starsi zgromadzenia towarzyskiego do panów starszych maystrów rzemiosła swego, aby onym trzech maystrów za praesidentów na rok przyszły naznaczyli y wprowadzowali; za których przybyciem ma być skrzynka z artykułami y prawami przyniesiona y na stole postawiona, a to dla zachowania wszelkiej pocziwości cechowi y poszanowania samych siebie.

Artykuł trzeci. Za zgromadzeniem wszystkich towarzyszów y młodzienaczów w dzień świętego Mikołaja, albo pierwszej niedzieli po świętym Mikołaju y przybyciu panów maystrów z cechu szewskiego, iako praesidentów, przystapia w należytym porządku y wszelakiej skromności, do obrania trzech starszych towarzystwa szewskiego, ruskiego y niemieckiego, a to obieranie z większości głosów tych, którzy wprzód y towarzyszami zostali poczynając alternatą, to iest, ieden po drugim, za daniem sobie głosu od praesidentów maystrów, niewrywając się w głos y votum drugiego, konkludowane ma być. Na pomienione zaś starszeństwo zgromadzenia towarzyskiego mają być obierani ludzie dobrze w rzemieśle szewskim wyćwiczeni, cechowi y maystrom zasłużeni y. od nich zaleceni y niwczym nie podeyrzeni, ma byź panom starszym doniesiono. A który by towarzysz, a czasem y młodzieniaczek zuchwał wrywał się y to na czterć roku, a to dla tego, że drugi, albo do innego miasta się wędrować zechce, albo ożeni się, a po wyściu czterci na kwartalney sessiey drugich starszych obieranie, albo przeszłych potwierdzenie ma być. Obrani zaś tym sposobem

starsi, mając starszym maystrom *) . . .
. . . . . się w głos albo w głosie
przeszkadzał drugiemu, albo też podpili
na schadzkę przyszedł, takowy ma za winę
funt wosku bez żadnego odpuszczenia
popadać. Nie ma też żaden z towarzyszków
y młodzieniaczków każdego narodu z żadną
bronią na schadzkę przychodzić, pod
tąż winą.

Artykuł czwarty. Starsi z każdego narodu
takowym sposobem obrani, powinni od skrzynki,
gdzie artykuły y przywileja chowane y
dochody zgromadzenia towarzyskiego
złożone będą, po kluczu osobliwym mieć
y ieden bez drugiego, iako skrzynki
odmykać, tak y pieniędzy szafować y
wydawać nie ma.

Artykuł piąty. Przed skończeniem roku,
nim drugich starszych zgromadzenia to-
warzyskiego rzemiosła szewskiego elekcja
nastąpi, mają wszyscy towarzysze y mło-
dzieniaczkowie na miejsce, wyżej opisane,
do kamienicy cechowej dwiema niedziela-
mi zeyść się, y tam przy bytności wszyt-
kich towarzyszków y młodzieniaczków z przy-
chodów y rozchodów starsi rok swój już
kończący, przy bytności maystrów, praesi-
dentów swoich, uczynić porządną rachun-
ek, a potem gdy drugich obiorą starszych,
iako artykuły y przywileja z rejestrami
zdać, tak y klucze od skrzynki oddać mają.

Artykuł szósty. Ciż starsi towarzystwa
szewskiego mają do zgromadzenia swego
towarzyszków y młodzieniaczków, dobrze w
rzemieśle szewskim wyuczonych, od may-
strów, u których rzemiosła uczyli się albo
robili, zaleconych, niepodeyrzanych przyi-
mowali, do rejestru swego wpisowali, nay-

barziej postrzegając tego, aby wolnego y
pocziwego byli urodzenia.

Artykuł siódmy. Starsi towarzysze rze-
miosła szewskiego co dwie niedzieli schadz-
ki, za wiadomością iednak panów star-
szych cechu szewskiego y praesidentów
swoich, albo gdy tego potrzeba będzie wy-
ciągała, składać mają y na nie przez mło-
dszego towarzysza, albo młodzieniaczka,
wszystkich towarzyszków obwieścić. Na któ-
rą schadzkę jeśli by który towarzysz nie
przybył, ma winę trzech groszy popadać.
Na schadzkę zaś przybywszy y miejsce swe
zasiadszy, mają skromnie y uczciwie w mo-
wie, obyczajach y postępках zachować się.

Artykuł ósmy. Należać będzie y to do
porządku, aby towarzysze rzemiosła szew-
skiego, dla ozdoby miasta Wileńskiego cechu
szewskiego na processią doroczną Bożecielską,
spotykania króla imci, pana naszego miło-
ściwego, imci xiędza biskupa y imci pana
woiewody Wileńskiego, tak też na popisy y
monstre z strzelbą y bronią, od maystra
swego dodaną, albo też z swoją, jeżeli bę-
dzie miał, stawiał się. A który by na tako-
wy akt nie przybył, tedy winę według uwa-
gi starszych popadać ma, nie derogując
iednak powadze magistratu.

Artykuł dziewiąty. Aby tym lepszy po-
rządek w zgromadzeniu towarzyskim y
oraz młodzieniaczków, tak też synów may-
strowskich naydował, mają mieć starsi re-
gistr porządną wszystkich towarzyszków, may-
strów, iako młodzieniaczków, tak tubylców,
iako y wędrownych spisany, a to dla tego,
żeby o każdym wiadano, gdzie y u któ-
rego maystra na warstacie robi y czy do-
brze, czy złe sprawuje się, y oraz dla tego,
aby wszyscy tym artykułom podlegali, a
potem żaden niewiadomością onych nie za-
slaniał się, iakoż dla zachowania tego po-

*) Строка перепізнана при перенісінні—нельзя
разобрать.

razdku mają każdego towarzysza, maystrowczyka y młodzieniaczka w regestr imieniem y przezwiskiem, y u którego maystra robi, albo zostaje, tak też wędrownych przybyłych towarzyszków, do rejestru wpisywać, a każdy z nich od wpisu ma do skrzynki dać groszy trzy.

Artykuł dziesiąty. Każdy towarzysz y młodzieniaczek, wyzwoliwszy się z chłopięcych lat, a chcąc towarzyszem zostać, ma mieć iako zalecenie od maystra, tak y towarzysza rzemiosła swego, oraz w zgromadzeniu towarzyskim dobrze zachowanego, uprosić, aby onego panom starszym zgromadzenia towarzyskiego na schadzce recommendował. Jakoż panowie starsi nie od tego będą, owszem onego do spółbraterstwa swego respektując y na instantią maystra y proźbę towarzysza swego, przyjąć y do rejestru wpisać mają, który towarzyszem zostawszy, ma ucztę dla panów starszych, podług możności, sprawić; podczas schadzki zaś miejsce naypośledniejsze, iako nowy towarzysz, zasiadać.

Artykuł iedyndasty. Towarzysze wędrowni, iakiey kolwiek religiey, z innych miast tu do Wilna przychodzący, mają panom starszym zgromadzenia towarzyskiego naprzód opowiedzieć się, listy tak wolnego y pocziwego urodzenia, iako y wyzwolenia pokazać, y do rejestru podczas schadzki dwuniedzielney wpisać się, któremu ma starszy miejsce u maystra na robotę ukazać; gdy zaś na schadzkę zgromadzenia towarzyskiego przybędzie, takowy wędrowny towarzysz ma miejsce ostatnie zasiadać.

Artykuł dwunasty. Jeśli by któremu towarzyszowi y młodzieniaczkowi przyszło albo w robocie, albo nieposłuszeństwem, albo też podczas schadzki z nieostrożności iakim słowem wykroczyć, tedy starsi zgro-

madzenia towarzyskiego wespół z maystrem sobie przydanymi, mają takowy występki rozsądzić, albo complanować nie przywłaszczając jednak sobie o poswarki, boie, sądy, które magistratowi y imci panu woytowi należą.

Artykuł trzynasty. Jedność y zgoda z małych wielkie rzeczy czyni, dla czego na schadzkę zszedszy się, zawsze one w zgodzie, miłości y poszanowaniu odprawować mają. Cokolwiek zaś od starszych przełożono będzie, od tego za daniem sobie głosu przymawiać się y radzić powinni. Co się zaś na schadzce postanowi, to ma być całe zachowane, y nikomu niewyjawione, alias w takowym razie towarzysz albo młodzieniaczek pościgniony za wynalazkiem starszych skarany będzie, a iako młodzi starszych szanować, tak starsi młodszych kochać powinni. Co gdy oboje między nimi dotrzymano będzie, znacznie to zgromadzenie towarzystwa szewskiego pomnożenie będzie odbierało.

Artykuł czternasty. Po elekciey starszych y zasadzeniu, iako wszystkim towarzyszom będzie należało, przeszły starszym, za podjęte prace y fatygi czterćroczone podziękować, tak przyszłym starszym powinszować, aby rząd swój zaczęty przystoynie naprzód z pomnożeniem chwały Bożej, a potem zachowaniem rządu dobrego w zgromadzeniu swoim przy zgodzie y miłości sprawowali y kończyli, czym pociągną innych towarzyszków, że do zachowania tych artykułów y oraz kosztu sposobnieyszi będą.

Artykuł piętnasty. Schadzki towarzyszków y młodzieniaczków złożone y odprawowane y co się na nich namówi y postanowi, ma pisarz zapisywać, y oraz każdego towarzysza y młodzieniaczka, który był y co nie był notować, a to naybarziej dla tego,

aby różność była przytomnych y nieprzytomnych, nieprzytomni zaś winę do skrzynki placili.

Artykuł szesnasty. Na schádzkach czterórocznych, za przybyciem wszystkich towarzyszków y młodzieniaczków, mają być artykuły czytane, których wszyscy mają pilno słuchać y według nich sprawować się; alias wykraczający ma być półfuntem wosku karany.

Artykuł siedemnasty. Siła na tym należy y dla zachowania porządku y dla postrzegania y zabiegania występkom, aby wszystkich towarzyszków, młodzieniaczków, uczniów y maystrowczyków każdego narodu liczba wiadoma była, a ztąd pewność tych, co w mieście u maystrów na warstacie zostają, y tych, którzy na wędrowkę z miasta wyszli. Dla czego ma być regestr wszystkich towarzyszków, maystrowczyków y młodzieniaczków spisany, y oraz który z nich y którego czasu z miasta wyszedł y do miasta przybył, przez co nie da się okazać towarzyszom partackim w tym mieście Wileńskim tulać się.

Artykuł ósmnasty. Jako się wyżej namieniło, że wszyscy towarzysze tuteyscy y wędrowni, tak też młodzieniaczkowie iako nayuczciwiey y nayspokojniey przy otwartey skrzynce zachować, a to naybarziej dla dobrego wszystkim przykładu y samey uczciwości tak y posłuszeństwa. Jeżeli by zaś który towarzysz jakim słowem, a zwłaszcza urazliwym wymówił, y przez to do poswaru y wsterku dał przyczynę, ma być bez respektu karany y winą pieniężną, to jest, zapłaceniem iednego złotego do skrzynki; iednak takowa kara ma zależeć na uwadze starszych y praesidentów.

Artykuł dziewiętnasty. W każdej sprawie, ieśliby iaka skarga od towarzysza y

młodzieniaczka przeciwko drugiemu towarzyszowi y młodzieniaszkowi, albo też y na samych starszych y stołowych zgromadzenia towarzyskiego przekładana podczas schádzki była, ma być słuchana y dobrze wyrozumiana; a potym, ieśli by się co przeciw tym artykułom wykroczyło przez któregokolwiek towarzysza, albo młodzieniaczka, ma być osądzono, z wolną do wyższego sądu appellacją.

Artykuł dwudziesty. Jeżeli by towarzysz albo młodzieniaczek z gniewu albo zazdrości spółtowarzysza y spółmłodzieniaczka przed starszemi oskarżył, a nie dowiodł, tedy takowy w dowodzie ustający ma sam w takowym zostawać obwinieniu, a przytym y winą od panów starszych naprzykład drugim, aby się takowych zarzutów strzegli, według proporcji występkowi obłożony.

Artykuł dwudziesty pierwszy. Żaden towarzysz nie ma podług swej woli maystra obierać y u niego robić, ale tam, gdzie starsi ukazą. Jeżeli by się zaś albo maystrovi towarzysz, albo towarzyszowi mayster nie upodobał, ma na schádzce dwuniedzielney to opowiedzieć, a starsi w tej mierze uczynią uznanie.

Artykuł dwudziesty wtóry. Towarzysze, na robotę do maystrów od starszych naznaczeni, mają robotę, od maystrów sobie daną, przystoynie, żeby żadney nie było wady y nagany, robić y sprawować, myta zarobionego czasu zwyczajnego upominać się y one odebrać. A jeżeli by mayster myta zarobionego towarzyszowi nie oddał, y przy sobie bez dania żadney słuszney przyczyny zatrzymał, tedy za doniesieniem starszym nie ma póty robić u maystra, aż onemu myto zarobione wprzód oddane będzie, y nie powinien będzie mayster sobie za to

z towarzysza czynić sprawiedliwości, ale do starszych ze skargą swoją przychodzić; gdyby zaś majster z towarzysza sobie jakim postępkim sprawiedliwość uczynił y onego skarał, nie ma na warstacie u onego robić y na miejsce iego drugi od starszych przydawany, aż się sprawa albo przez rozsądek, albo przez komplanację skończy.

Artykuł dwudziesty trzeci. Lubo się wyraziło, aby chwała Boża przez zgromadzenie towarzyszków rzemiosła szewskiego najpierw promowowana była y pomnożenie brała, oltarz zaś ś. Anny samotrzeciej ozdobę miał, jednak dla lepszego tego wszystkiego zachowania towarzysze y młodzieńczkowie którego kolwiek narodu tak rzymskiego, ruskiego, iako y niemieckiego, jeśli by przez czterć roku na mszach y nabożeństwie nie byli, tedy podczas kwartalney schadzki mają po złotych trzy bez żadney zwłoki y wymówki do skrzynki oddać, tak też y składankę z innemi towarzyszami zarówno uczynić. A żeby takowa ustawa swój skutek odbierała, ma majster za towarzysza parękę dać. A jeśli by towarzysz z miasta wyszedł, a majster starszemu rocznemu nie powiedział y myta nie zatrzymał, tedy sam majster te złotych trzy zapłacić powinien. In quantum by zaś majster w tym sprzeciwny był y zapierał, a był by przeświadczony, powinien będzie sowito na oltarz ś. Anny do skrzynki oddać, a urzędowi winę zapłacić. Toż się ma ściągać y na towarzysza, gdy nie z przyczyny majstra będzie.

Artykuł dwudziesty czwarty. Towarzysze pokątni y którzy by nie byli w registr zgromadzenia towarzyszków rzemiosła szewskiego wpisani, jeżeli by się ważyli rzemiosło kryjomie robić, takowi mają z wiadomością urzędów należytych z warstatów

zabierani y do cechu przyprowadzeni, naganę y karę słuszną odnosić. Tak też, jeżeli by towarzysz bez wiadomości starszych y naznaczenia majstra ważył się swowolnie, obrawszy tylko sobie majstra, u niego robić, albo majster takowego bez przydania od starszych na robotę przyjmować, tak majster winą dwóch funtów wosku, iako y towarzysz winą iednego funta wosku skarany ma być, który wosk na oltarz ś. Anny obracać się ma.

Artykuł dwudziesty piąty. Towarzysze wędrowni, którego kolwiek narodu, do Wilna przybywszy, mają się pytać o kamienicę cechu szewskiego, y do niey przyszedszy wziąć wiadomość, gdzie cechmistrz mieszka, y tam do niego poszedszy opowiedzieć się, a cechmistrz ma ukazać onemu do starszego towarzysza. Ten zaś starszy towarzysz ma go dać zapisać w registr imieniem, przezwiskiem, z kąd y z którego miasta, dnia miesiąca y roku przyszedł; towarzysz zaś takowy przybylec, powinien ukazać listy od wyzwolenia y deklarowania za towarzysza y od urodzenia. Tenże artykuł y na towarzyszków dwornych do Wilna przybyłych ściągać się ma. Gdy się zaś towarzysz tak sprawi, ma być onemu miejsce na robotę u majstra ukazane, u którego ma podług tych artykułów sprawować się.

Artykuł dwudziesty szósty. Miłość bliźniego zwłaszcza chrześcijańska po każdym wyciąga, aby był respekt na chorych, a najbardziej przybylców, którzy ani rodziców, ani krewnych, ani majstrów, u których służyli, nie mają. Dla czego, jeżeli by trafiło się towarzyszowi na jaką długą chorobę zachorzeć, nie ma go majster z gospody zaraz oddalać, ale ma u niego ze dwie niedziele zostawać. Po których expirowa-

niu dwóch niedziel ma być do infirmarium oyców bonifratellów konwentu Wileńskiego oddany. A na takowych chorych, ponieważ każdy pod przypadkiem zostaje, ma być osobliwa puszka, do której podczas schadzki każdej choć po szelągu składać się mają, a te pieniądze mają zawsze dla wspomnienia chorych chowane być. Towarzysz zaś ten chory, jeżeli by przyszedł do zdrowia, ma koszt od majstra przez owe dwie niedziele, na się podczas choroby ważony, odrobić.

Artykuł dwudziesty siódmy. Przez hulania y rekreacye częste, a zatym próżnowania, bywają występki, którym zabiegając, mają starsi pilno starać się, aby w poniedziałki hulań niepotrzebnych nie zażywali, ale roboty pilnowali, gdyż oprócz dni niedzielnych jest dość świąt uroczystych, podczas których wysłuchawszy nabożeństwa, bezpiecznie mogą zażyć rekreacyi, w czym upomniony towarzysz, jeśli by drugi raz ważył się w poniedziałek hulać, ma cztery grosze polskie do skrzynki zapłacić, a ta wina obracać się ma na ołtarz ś. Anny.

Artykuł dwudziesty ósmy. Który by towarzysz y majstrowczyk, tak też młodzieniaczek, lub tu w Wilnie, lub w innym mieście od majstra wyzwolon, chciał majstrem zostać, a nie uczynił by dosyć terazniejszym artykułom, nie powinien do majstrowstwa przypuszczonym być. Czego starsi zgromadzenia towarzyskiego pilno postrzegać mają y oraz bronić.

Artykuł dwudziesty dziewiąty. Starsi zgromadzenia towarzyskiego rzemiosła szewskiego, którego kolwiek narodu, gdyby któremu z nich z Wilna odejść, albo wyjechać przyszło, tedy ma, na schadzce opowiedziawszy przyczynę swego odejścia,

klucz kollegom swoim oddać, a ollegowie na miejsce jego z tegoż narodu obrać y zasadzić mają; a jeżeli by inaczej uczynił, już nie ma być za towarzysza, ale młodzieniaczka miany, y to jeszcze przeprosiwszy starszych, y sztraf według wynalazku zapłaciwszy.

Artykuł trzydziesty. Młodzieniaczek wyzwolony, opatrzywszy się doma y u majstra swego, gdzie ma cały rok zostawać, nim do zgromadzenia towarzyskiego przyięty będzie, ma przykładem towarzyszków na nabożeństwo wyżej opisane y na mszy święte przybywać, ołtarz świętej Anny, ile lecie, wiankami od siebie kupionemi przyozdabiać, na samą uroczystość świętej Anny iako najlepiej usłużyć, starszych majstrów y oraz zgromadzenia towarzyskiego szanować y w wszelakiej mieć pocziwości. Rzemiosło zaś y robotę u majstra przystoynie na warstacie sprawować y zapłaty, według ręki swej zmówionej, upominać się y iako należy skłonnym y posłusznym być.

Artykuł trzydziesty pierwszy. Żaden z towarzyszków albo młodzieniaczków, którego kolwiek narodu, nie ma ieden przed drugim miejsce na schadzce posiadać; dla czego starszych y zasłużonych y wprzód wyzwolonych y do zgromadzenia towarzyskiego przyiętych miejsce ma przodkować. A kto by się ważył z młodszych, albo towarzyszków, albo młodzieniaczków posiadać, ma sztrafu zapłacić do skrzynki groszy sześć. Toż się waruje w dawaniu y braniu głosów.

Artykuł trzydziesty wtóry. Towarzysz y młodzieniaczek każdy ma o zwyczajnym czasie obiadu y wieczerzy pilnować, y nie ma onego majster czekać, ani też towarzysz w iedzeniu y pościeli przebierać, ale

niech się tym kontentuje, co mayster według możności swej da.

Artykuł trzydziesty trzeci. Na każdą schadzkę, tak też nabożeństwo dwuniedzielne, y oraz na żałomsze y inne akty młodszy z każdego narodu, począwszy od starszego aż do najmłodszego dniem przed tym obeysć. A który by obwieszczony nie przybył, ma sztraf, iako się wyżej pomieniło, do skrzynki zapłacić.

Artykuł trzydziesty czwarty. Towarzysz o zły uczynek ile pocziwości przeciwny, albo o złodziejstwo przekonany, ma być z towarzyskiego zgromadzenia odrzucony y iako bezecny z rejestru wymazany; [który zaś okradszy maystra uszedł by z miasta, aby gdzie indziej tegoż nie czynił, ma być dla przestrogi przez list oznajmiony. Który by się zaś towarzysz albo młodzieniec na maystra swego ważył się porwać słowem niepocziwym albo ręką, ma być podług prawa sądzony y karany.

Artykuł trzydziesty piąty. Należy y to do zachowania dobrego porządku, aby w zgromadzeniu towarzyskim, a naybarziej podczas schadzek ieden nad drugiego nie wynosił się, ani chępił, y ieden drugiego nie ganił, a daleko barziej nie sromocił, y nie osławował, alias w tym postrzeżony, podług prawa będzie karany.

Artykuł trzydziesty szósty. Towarzysz od maystra na robotę zaciągnioną, a jeszcze pilno gdyby oney nie robił, ale hulal, a przez to do szkody, a czasem y zniewagi maystrowi przyczyną był, tedy iako szkodę, z okazji iego stałą, nagrodzić, tak y karaniu, przez starszych namówionemu, tyle razy, ile się na to odważy, podlegać ma.

Artykuł trzydziesty siódmy. Mayster, jeżeli by towarzysza w rzemieśle oziłdzieił,

a nie dowiodł by tego, ma według prawa karany być; a za winę nigdy więcej towarzysza mieć nie ma, iednakże gdy tenże towarzysz za przeproszeniem urazę swoją maystrowi odpuści, ta wina ma mu się excendować.

Artykuł trzydziesty ósmy. Do dawnych praw iego królewskiej mości y ustaw cechowych stosując się, postanowiamy, aby towarzysz więcej nie brał wachlonu nad trzy grosze y piwnego szostak.

Artykuł trzydziesty dziewiąty. Każdy towarzysz nie ma się z maystrem na rok, ale tylko na czwierć roku zmawiać y zapłatę za czwierć roku odbierać. A że wspomniało się wyżej o młodzieniaczkach, iako po wysłużeniu lat chłopcich, mają u maystra przez rok y sześć niedziel zostawać y oraz zapłacić myta z nim postanowionego, więc jeżeli by mayster od robienia przez rok młodzienaczka owinić chciał, tedy młodzienaczek ma dać za to maystrowi złotych dziesięć; powinnościom iednak zgromadzenia towarzyskiego dosyć według ustaw czynić powinien będzie.

Artykuł czterdziesty. Towarzysz każdy, a mianowicie tych trzech narodów, ieśli by artykułami y ustawami teraznieyszymi gardził, na mszy, wotiw y żałomsze do kościoła nie przybywał, na schadzki nie przychodził, y podług tych artykułów niesprawował się, y starszym nie był posłuszny, takowy nie ma mieć u żadnego maystra miejsca y roboty, owszem z miasta od spółkowania z drugimi żeby onych nie gorszył, rugowany; a za nieustąpieniem z miasta ma być do więzienia wzięty.

Artykuł czterdziesty pierwszy. Towarzysz zadworny albo dworny, do Wilna przybywszy, ieśli by się nie chciał starszym zgromadzenia towarzyskiego opowiedzieć y pod

te artykuły podlegać, owszem, dufając w protekcją pańską, znieważał, takowemu, jeżeli by pokajawszy się potym nie przeprosił, wiecznemi czasy tak w cechu między maystrami, iako y między towarzyszami, miejsce zabronione być ma.

Artykuł czterdziesty wtóry. Ludzka rzecz bywa upaść, zaczym jeżeli by kiedy w jakim uczynku któremu towarzyszowi (wyiawszy złodzieystwa y innego niepoczciwego dzieła) naydować się przy nim, tedy za intercessią maystra y intercessią ludzką łaską ma być onemu pokazana, y że to na sławie dobrej onemu nie ma szkodzić.

Artykuł czterdziesty trzeci. Starszemu towarzyszowi, gdy by się przytrafiło od spół towarzysza w cechowej kamienicy podczas schadzki, albo na innym miejscu zniewaga, tedy na schadzce ma przelożyć obelgę swoją, y jeżeli by się dowodnie pokazało, tedy spółtowarzysz ma klucz oddać prae-sidentowi od skrzynki y niema na miejsce swoje powrócić y klucz odbierać, aż wprzód decyzyi wynalazkom maystra dosyć uczyni, a zatym y przeprosi zgromadzenie rzemiosła szewskiego towarzyskie.

Artykuł czterdziesty czwarty. Kto z towarzyszków y młodzieniaczków starszym posłuszny nie był y za obesłaniem do nich, albo na schadzkę nie przyszedł, ma być karany dwiema wochlony, tyle razy, ile obesłany nie przydzie.

Artykuł czterdziesty piąty. Jeśli by z innego miasta albo miasteczka potrzebowali tych artykułów, albo przejrzenia y przeczytania, albo do przepisania, tedy od pierwszego do skrzynki złotych dwa, a od przepisania na kopią złotych cztery ma być dano.

Artykuł czterdziesty szósty. Towarzysz zgromadzenia rzemiosła szewskiego, jeżeli

by onemu mayster został za robotę jego winien, a on sam albo z miasta wyszedł, albo maystrem został, może legować takowy dług na ołtarz ś. Anny.

Artykuł czterdziesty siódmy. Towarzyszów y młodzieniaczków, którzy by występnymi byli, tak też tułaczów y partaczów, pod iurydiką iakąkolwiek zostających, zoczywszy onych, a nie mogąc w prędkim razie sług urzędowych dostać, wolno będzie samym towarzyszom y młodzieniaczkom zgromadzenia szewskiego, temi artykułami y ustawami obwarowanym, wprzód do cechu wziąć, a jeśli by się nie upokorzył y łaski nieprosił, y do więzienia oddać ratu-sznego.

Artykuł czterdziesty ósmy. Takowe artykuły y ustawy zgromadzenia towarzyszków y młodzieniaczków rzemiosła szewskiego Wileńskiego, podług prawa maydehurskiego, od nas magistratu, za prozbą y instancją panów starszych cechu szewskiego nadane, iako towarzysze, młodzieniaczkowie y czeladź we wszystkich punktach y paragrafach mocno trzymać, onym podlegać y według nich teraz y napotym wiecznemi czasy sprawować się mają y ni wczym nie wykraczać powinni. Które też artykuły y sami maystrowie zachować y obserwować mają. Ktoby zaś przeciwko tymże artykułom wystąpił, a karania, od starszych wynalezionemu, podlegać nie chciał, owszem sprzeciwny był, takowy, nam urzędowi doniesiony, nieodwłócznie na pohamowanie y pokaranie drugich, winą pie-nięzną y siedzenia w więzieniu karany będzie. Jeżeli zaś pomienione zgromadzenie towarzyszków rzemiosła szewskiego Wileńskiego więcej artykułów dla lepszego między sobą rzędu od nas będą potrzebowali, my onych byleby prawu pospolitemu nie były

przeciwno, przyczynić y nadać obiecuiemy.

A teraz do tych artykułów, sposobem wyżej opisanym nadanych y ręką pana pisarza naszego radzieckiego Wileńskiego podpisanych, pieczęć zwyczajną miasta Wi-

leńskiego przycisnąć rozkazaliśmy. Dat. na ratuszu Wileńskim, miesiąca Octobra dnia dwudziestego dziewiątego, roku Pańskiego 1689.

1728 г. Ноября 3 дня.

Изъ книги № 5139, за 1728—1736 г., л. 92—97.

21. Уставъ Виленскаго цеха кожевниковъ.

Въ очередномъ засѣданіи Виленскаго городского магистрата предъявлена была цехомъ кожевниковъ подтвердительная привилегія короля Августа II, заключающая въ себѣ четыре прежнихъ привилегій предшествовавшихъ королей, начиная съ Сигизмунда III, въ которыхъ заключается цеховой уставъ, обнимающій собой 24 §§, въ которыхъ изложены права и преимущества поименованныхъ ремесленниковъ.

Сущность этихъ цеховыхъ правилъ заключается въ слѣдующемъ:

1) Кожевники каждый годъ избираютъ изъ среды себя двухъ старшинъ, изъ коихъ одинъ хранитъ цеховой скарбъ, а другой ключи отъ него; еще два ключа должны имѣть два расходчика изъ осѣдлыхъ ремесленниковъ; по истеченіи года всѣ они вмѣстѣ обязаны дать отчетъ цеху въ расходованіи денегъ; 2) цехъ обязанъ имѣть свой алтарь въ костелѣ св. Юрія; 3) старшины имѣютъ право вписывать въ цехъ братчиковъ и собирать цеховыя засѣданія чрезъ каждыя двѣ недѣли; 4) цехъ обязанъ четыре раза въ годъ отправлять церковныя службы въ присутствіи всѣхъ братчиковъ; неявишіеся должны заплатить 4 гроша штрафа; 5) подмастерья должны принимать участіе въ церковнослужительствѣ; 6) проступки ихъ должны подлежать разбирательству старшинъ; 7) пьяный и непокорный ремесленникъ изгоняется изъ цеховаго засѣ-

данія, въ случаѣ сопротивленія подвергается наказанію; 8) подмастерье отказавшіеся отъ работы лишаются права считаться цеховымъ, впредь до возвращенія; 9) мастера строго запрещается переманивать къ себѣ подмастерьевъ; 10) мастера въ случаѣ несчастія имѣютъ право на субсидіи изъ общественной кружки; 11) 12) 13) подмастерья должны платить мастерамъ за убытки, а послѣ ихъ смерти оставаться у вдовъ годъ и 6 недѣль; 14) всѣ должны повиноваться годичнымъ старостамъ подъ страхомъ денежнаго взысканія; 15) въ случаѣ смерти брата всѣ цеховые должны принимать участіе въ похоронахъ; 16) бѣднаго старшину хоронитъ на общественный счетъ; 17) отчетность должна отбываться ежегодно въ общемъ собраніи; 18) въ которомъ участіе должны принимать цеховые разныхъ юрисдикцій; 19) всѣ цеховые должны смотрѣть, чтобы перекупни не пользовались кожами подъ страхомъ конфискаціи оныхъ на ратушу; 20) кувцамъ разрѣшается покупать кожи для покрытія товаровъ; 21) різники могутъ продавать только тѣ кожи, которыя они сами снимаютъ съ животныхъ, у другихъ же покупать и продавать строго воспрещается; 22) сѣро-бѣлошкурникамъ и сафьянникамъ, красно-черношкурникамъ и замощникамъ выдѣлывать обыкновенныя кожи строго воспрещается, подъ страхомъ взысканія 40 копъ штрафа и конфискаціи товаровъ; 23)

кожевники велико-шкурники не должны переманивать къ себѣ ни мастеровъ, ни товарищей другихъ кожевниковъ; 24) противъ партачей и юри-

сдичанъ должно быть возбуждаемо строгое преслѣдованіе, конфискація товаровъ въ пользу ратуши и города Вильны.

We środę po święcie wszystkich świętych dnia trzeciego miesiąca Nowembra, roku Pańskiego tysiąc siedmsetnego dwudziestego ósmego.

Przed urzędem y sądem burmistrzowskim y radzieckim Wileńskim na terazniejszy rok zasiadającym, stanawszy oczewiście sławetni y ucziwi Michał Szydłowski, Michał Holdowski, Andrzej Szypel, Krzysztof Jastrzombski, Stanisław Bądziejewicz, Kazimierz Szulski—starsi roczni, imieniem swoim y imieniem całego cechu-swego garbarskiego czerwono y czarno skórników y kurdywaników, mieszczan Wileńskich, reprodukowali y pokazali przywilej konfirmacyiny najjaśnieyszego króla iegomości Augusta wtórego, pana naszego miłościwego, szczęśliwie nam panującego, z pieczęcią wielką w. x. Lit., z artykułami w nim wyrażonymi, od magistratu iego kr. mości Wileńskiego nadanemi, żadney suspicyi y cenzurze niepodległy, którzy ob reverentiam nie chcąc co schadzka y zgromadzenie cechu onego, propter subsequentem delationem częstokroć zażywać, do aktówburmistrzowskich y radzieckich Wileńskich podali, który słowo w słowo wypisać, pieczęć urzędu burmistrzowskiego y radzieckiego Wileńskiego przycisnąć, ręką pisarza przysięgłego zcollacyonowawszy podpisać y z aktów wydać pokornie suplikowali. Którego to przywileju confirmacyjnego króla iegomości Augusta wtórego thenor sequitur takowy:

August wtóry, z Bożej łaski król polski, etc. Oznaymuiemy tym listem confirmacyjnym przywilejem naszym, komu

by wiedzieć należało, iż przed nami produkowali y pokładali ucziwi: Michał Szydłowski, Michał Holdowski, Andrzej Szypel, Krzysztof Jastrzombski, Stanisław Bądziejewicz, Kazimierz Szulski—starsi y mistrzowie cechu garbarskiego czerwono-czarno-skurników y kurdywaników, w mieście naszym Wileńskim będącego, cztery przywileja pargaminowe najjaśnieyszych królów ichmościów polskich, antecessorów naszych: *pierwszy* świętey pamięci Zygmunta trzeciego, de data w Warszawie, dnia dwudziestego siódmego miesiąca Nowembra, roku Pańskiego tysiąc sześćset dwudziestego siódmego podpisany y pieczęcią kancellaryi mnieyszey w. x. Lit. zapieczętowany, przez Moskwicina, na ten czas nieprzyiaciela naszego, nadwerężony y nadruszony, wniczym nie podeyrzany, artykuły pewne, od szlachetnego magistratu naszego Wileńskiego do dobrego porządku cechu tegoż garbarskiego w sobie zawierającego, stwierdzone; *drugi* świętey pamięci Władysława czwartego, pod datą w Wilnie, dnia piątego miesiąca Lipca, roku Pańskiego tysiąc sześćset trzydziestego trzeciego, bez pieczęci, bo ią Moskwa oddarła; *trzeci* świętey pamięci Jana Kazimierza, de data w Wilnie, dnia siedmnastego miesiąca Czerwca, roku Pańskiego tysiąc sześćset sześćdziesiąt czwartego; *czwarty* świętey pamięci Jana trzeciego, datowany w Warszawie, dnia pierwszego miesiąca Maia, roku Pańskiego tysiąc sześćset ośmdziesiąt trzeciego; y *piąty* nasz, pod datą w Warszawie, dnia ośmnastego miesiąca Sierpnia, roku Pańskiego tysiąc sześćset dziewiędziesiąt dzie-

wiątego, ręką nayaśnieyszych królów ichmościów, antecessorów naszych, y naszą podpisanę y pieczęciami zawiesistem kancelaryi wiel. x. Lit. zapieczętowane, całe, zupełne y żadney. w sobie wątpliwości nie mające. Którymi to przywilejami nayaśnieyszi antecessorowie nasi y my sami, swobody y wolności w używaniu rzemiosła garbarskiego, czerwono-czarno-skurników y kurdywaników, oraz niektóre punkta dla lepszego zachowania porządku, łaskawie nadali, y one wiecznymi czasy zmocnili, przykładem nayaśnieyszych antecessorów naszych chętnie idąc, do tego się skłaniamy, nie tylko dawne prawa, przywileia y wolności wiernym naszym poddanym mieszczanom stwierdzamy, ale ieszcze y nowe swobody y wolności w tymże rzemieśle garbarskim używać, ile z nas być może, y co się w dawnieyszych przywileiach nie dołożyło, za suppliką uczynionych wyżej wyrażonych mieszczan naszych Wileńskich y rzemieślników cechu garbarskiego, ex consensu magistratu naszego Wileńskiego uczynioną, nadać onym umysłiliśmy. Jakoż my król, za prozbą panów rad y urzędników naszych, przy boku naszym rezydujących, na tośmy zezwolili, aby nowym przywilejem naszym nowe artykuły cechowi garbarskiemu czerwono-y czarno-skurników y kurdywaników nadali, y w lepszą wprowadzili, inconveniencye y exorbitancye przeciw przywilejom naszym y antecessorów naszych dziejące się, przez które cechy garbarskie wielko-y mało-skurników do takiego przysły ubóstwa, że sufficyencyi w opatrzaniu y dozorze kaplicy y ołtarza brackiego mieć y chwały Bożey promowować nie mogą, umólifikowali y artykuły nieraz rzeczonemu cechowi przepisali, podług których aby

wiecznymi czasy sprawowali się y swoje zwyczaje porządkowo zachowali.

1 Artykuł. Naprzód bracia rzemiosła czerwono-y czarno-skurników y kurdywaników wyprawiającego, teraz będący y potym, którzy by się do nich przyłączyli y wpisali, mają zgromadzenie swe mieć na każdy rok w dzień świętego Michała w domu starszego, gdzie starszych dwu między sobą mają obrać do sprawowania rocznego, ludzi dobrych, pod mieyską iurizdyką osiadłych y miastu przysięgłych, z których starszych u iednego skrzynka tego zgromadzenia do roku ma być w dobrym opatrzaniu, a u drugiego klucz, do tego dwa klucze, osobliwie do tej że skrzynki u dwu braci, na tenże czas do tego obranych ludzi, także osiadłych y miastu przysięgłych, mają być, y tak iako za wszystkich tych czterech spólną wiadomością przychody wszelkie z tego bractwa ich mają być w tej skrzynce wspólnie z przywilejem, z regestrami y z prawami wszelakimi tego bractwa chowane. Także rozchód wiernie y prawdziwie za spólną także wszystkich czterech wiadomością ma być czyniony.

2 Artykuł. Iż bractwo każde od pana Boga y świętych Jego ma mieć początek, przeto my starać się o to wprzód mamy, aby iegomość oycię przeor kościoła świętego Jerzego, z bracią tegoż konwentu y starszymi swoimi, którym by to należało, nam pozwolili mieć, iako y przed tym przed pożarem było, kaplicę swoją osobliwą w tym kościele świętego Jerzego, w której by bracia rzemiosła tego nabożeństwo swoje według sporządzenia tych że oyców odprawowali.

3 Artykuł. Tym że starszym dwiema

wolno będzie wpisywać do tegoż bractwa y przyjmować, ktoby to u nich żądał, aby tylko takowi byli urodzenia dobrego, w religiey y narodzie braku żadnego nie czyniąc.

4 Artykuł. Schadzka braci wszystkich u starszego, u którego skrzynka będzie, co dwie niedzieli, w dzień niedzielny schodzić się mają, dla obmyśliwania o porządku dobrym y przymnożenia chwały Bożej, oprócz żeby zaszła którego trudność taka, która by słusznie onego wymówić mogła.

5 Artykuł. Wigilie mają być zaduszne odprawowane cztery razy do roku, to jest, na każde suchedni, na które starsi inszą bracią mają obsyłać; który nie przyjdzie, ma dać do skrzynki cztery grosze litewskie.

6 Artykuł. Młódsi bracia, od starszych na to naznaczeni, na święta uroczyste, na iutrznjach, mszach, nieszporach, świece mają w kościele zapalać, one nosić, y inne posługi kościelne odprawować pod posłuszeństwem, toż y na żałomszach brackich czynić powinni.

7 Artykuł. Starsi młódszych, iako by się mieli sprawować, mają łagodnie nauczać. Gdzieby ich w tym nie słuchali, przy drugich dwóch z braci starszey, do siebie wezwanych, słowy skarać, y na to gdzieby nie dbali, na schadzce wszystkim opowiedzieć; tam gdzieby się nie upokorzył, przez sług wziętych od urzędu radzieckiego do więzienia ma być dany, y onym według występu swego karany.

8 Artykuł. Jeżeli by też który brat w bractwie, albo czasu inszego upiwszy się, nalaiał staroście, albo młódszemu, tedy mu mają rozkazać, żeby ustąpił z bractwa; jeżeli by nie chciał, wyprowadzić go mają; a jeżeli by się wrócił, tedy powinien karanie

cierpieć y winę dać według ustawy braterskiey, gdzieby się z tego nazajutrz wychwalał, albo żeby starszych nie przeprosił.

9 Artykuł. Gdyby się też towarzysz, swego czasu nie wytrwawszy u magistra, odszedł bez wszelkiej a ważney przyczyny, takowy do rzemiosła odpaść ma, okrom żeby się wrócił y do czasu swego wytrwać chciał za pokaraniem słusznym.

10 Artykuł. Mistrz żaden towarzysza nie tylko przewabiać od drugiego mistrza do siebie, ale ani zbiegłego przyjmować nie ma, pod winą kamienia wosku do skrzynki, chyba żeby miał pozwolenie od pana iego, u którego pierwey był.

11 Artykuł. Jeżeli by Pan Bóg na którego brata dopuścił upadek iaki y niefortunę, ogień albo inszą złą przygodę y do ubóstwa przyszedł, takowy od starszych, za wiadomością braci, z skrzynki ratowan być ma; wszakże, ieśli by zaś do tego przyszedł żeby się zapomógł, to co mu się dało, powinien wrócić.

12 Artykuł. Szkodę, ieśli by towarzysz mistrzowi swemu w rzemieśle iaką uczynił, za uznaniem y uważaniem starszych, onę płacić y nagrodzić będzie powinien.

13 Artykuł. Wdowa po mężu swym pozostała do roku y sześciu niedziel towarzyszów żadnych od niey ani odmawiać nikt, ani odwabiać niema.

14 Artykuł. Starszym mistrzom albo rocznym starostom posłuszni będą, na wszelkie rozkazanie mają, cokolwiek do bractwa należy, pod karaniem trzech groszy raz, drugi raz pod winą sześciu groszy, trzeci raz pod karaniem pół kamienia wosku do skrzynki braterskiey.

15 Artykuł. Gdyby też kto z braci, sam, żona, dzieci umarli, takowego wszystka bracia, obesłani będąc od starszych przez

mlódszego, prowadzić ciało y wszelkie powinności chrześcijańskie odprawować mają.

16 Artykuł. A jeśli by też mistrz który ubogi umarł, żeby go czym pochować nie było, pieniędzmi z skrzynki założyć, y pogrzeb uczciwy sprawić starsi powinni będą.

17 Artykuł. Liczba y rachunek przy odmianie starszych każdy rok na święty Michał, przy bytności wszystkich braci, dziać się ma, jeśli by w czym nie zgadzali się, urzędowi radzieckiemu to donieść mają.

18 Artykuł. Wszyscy z braci, w tym zgromadzeniu y bractwie będący, rzemiosła czerwono-czarno-skurników, by też y pod inszą iurydykcyą, a nie mieyską mieszkał, który z nas pod tenże porządek y artykuły opisane podlegać y one we wszystkim zachować całe obiecujemy.

19 Artykuł. Mają też tego z pilnością postrzegać, aby ci, którzy sami tych skór ile surowych niewyprawowanych, rzemiosłu ich należących, nie robią, iako to przekupniowie nie przekupowali, kupecy z innych miast, miasteczek, przyjeźdźcy, także żydzi, tatarowie iawnie y pokątnie, tak u szlachtarniej żydowskiej y w iadkach publicznych na wyrobienia onych, ullo praetextu w mieście naszym Wileńskim nie skupowali, z miasta nie wyprowadzali, pod utraceniem y zabranieniem tych skór na urząd burmistrzowski y radziecki miasta naszego Wilna. Które to skóry na poprawę ratusza y murów, przez szafarzów publicznych mieyskich przedane, obrócone być mają.

20 Artykuł. Kupcom zaś Wileńskim dla przykrywania, tak towarów na wozach, iako y na wicinach będących, kupować wolno będzie, a więcej całe nikomu, krom

braci y mistrzów rzemiosła wielko-y małowonoczerwono-czarno-skurników nie wolno będzie.

21 Artykuł. Także rzeźnicy Wileńscy aby żadnych skór u swoich braci żadnym sposobem nie skupowali y skupionych iawnie y potajemnie, aby kram tych, które skóry sami z bydła u siebie bitego mają, nie przedawali, oprócz naszym mieszczanom garbarzom Wileńskim, skórami surowemi y wyprawnymi nie handlowali, z miasta nie wywozili, takż pod utraceniem tych skór y zgrabieniem onych, które mają bydź deponowane w wadze publiczney ratuszney, y przez szafarze mieyskie, za co się przedadzą, spisać się y na poprawę murów miasta dwie części, a trzecią część do kaplicy świętej Barbary bractwa czerwono-y czarno-skurników obrócone bydź mają.

22 Artykuł. Tudzież mieć chcemy y rozkazujemy, aby cech koziemiacki szarobiało-skurnikowie, skór y safianicy czerwono-czarno, oraz kurdywanu nie powinni wyprawować, pod konfiskacyą tychże skór, iako y zaplaceniem kop czterdziestu, której winy dwie części y skór zgrabionych na reperacyą mieyskich Wileńskich murów, a trzecią część na kaplicę świętej Barbary cechu wyż rzeczzonego obrócona bydź ma.

23 Artykuł. Ciż koziemiacy wielko-skurnicy od mistrzów y braci cechu garbarskiego czerwono-y czarno-skurników, oraz y kurdywaników, iako samych że magistrów przyjmować, tak y czeladź odmawiać, pod winą sto kop groszy Litewskich, z powróceniem tegoż magistrą y czeladnika tegoż rzemiosła, którego by do siebie przyjęli y namówili. Podobnym sposobem cech czerwono-czarno-skurników y kurdywaników magistrów y czeladź wielko-skurni-

ków przyjmować pod tąż winą, nie powinni być.

24 Artykuł. Partacze, gdyby się pod jakąkolwiek iurydyką, duchowną, senatorską y pańską protekcyą, tam intra, quam extra maenia miasta naszego Wilna znajdować się, y domami mieszkali, nie będąc cechowemi y prawa mieyskiego nie mający, ani wysłużywszy się, na przeszkodę pomienionych cechów, wielko y mało-skórników czynić, skóry skupować, wyprawować y wyprawne skrycie y iawnie przedawać mieli, tedy takowe skóry wyprawne y niewyprawne, na każdym mieyscu, by też pod inną iurydyką y protekcyą mieszkającego, partacza grabić, konfiskować y one ad usum publicum na restauracyą ratusza y murów naszego miasta Wilna obrócić wolno będzie.

Przeciwny zaś temu naszemu przywileiowi y nadaniu tych artykułów y porządku wyż rzeczzonego cechu, ieśliby partacze, na opressyą mistrzów y rzemieślników cechu garbarskiego, subordynować kogo mieli, albo samą rzeczą onych aggrawowali, winę w gleycie naszym protekcyalnym, pod datą w Warszawie, dnia dwudziestego pierwszego miesiąca Lutego, roku Pańskiego tysiąc siedmsetnego dwudziestego założoną y wyrażoną, u wszelkiego sądu y urzędu zapłacić irremissibiliter tenebuntur. My król, takowe tedy artykuły niniejszym listem naszym, łaskawie się do proźby y suppliki cechu garbarskiego skłoniwszy, nadawszy, nowe y dawne artykuły, y wszystkie we wszystkich przywileiach, prawach y wolnościach, od świętej pamięci nayjaśniejszych antecessorów naszych conferowane y utwierdzone, teraz denuo stwierdzamy, umacniamy y przy nienaruszoney mocy in genere et specie, contenta, punkta, clausuly y paragrafy, iakoby tu słowo

w słowo wpisane były, wiecznemi czasy zostawuemy y przy powinney mocy zachowuemy, y aby od wszystkich, do których należy, bez żadney wątpliwości, wcale y wiecznie zachowane były, mieć chcemy y rozkazujemy. Na co, dla lepszey wiary y mocy, ręką się naszą podpisawszy, pieczęć wielkiego xięstwa Litewskiego przycisnąć rozkazaliśmy. Dan w Warszawie, dnia ósmego miesiąca Grudnia, roku Pańskiego tyciąc siedmset dwudziestego wtórego, panowania naszego dwudziestego szóstego roku. U którego przywileiu confirmacyjnego podpis ręki króla iego mości, pana naszego miłościwego, przy pieczęci wielkiej zawieszistey w. x. Lit. iest temi słowy: Augustus rex. Additament zaś takowy: Confirmacya artykułów cechu garbarskiego. Michał Konstanty Nowicki—podczaszy Trocki, iego kr. mości pieczęci mnieyszey w. x. Lit. mp.

Urząd szlachetny burmistrzowski y radziecki Wileński przywilej confirmacyjny, cum intro contentis articulis wyrażonymi, do xiąg urzędu u sądu burmistrzowskiego y radzieckiego Wileńskiego przyiąwszy, per sententiam skollacyonowawszy, wyż pomienionemu cechowi garbarskiemu czerwono-czarno-skórników y kurdywaników przy pieczęci swey urzędowej wydać rozkazał.

Po którego przywileiu confirmacyjnego do akt podaniu wyż pomienieni sławetni y ucziwi starsi Michał Szydłowski, Michał Hołdowski, Andrzej Szypel, Krzysztof Jastrzomski, Stanisław Bądziejewicz, Kazimierz Szulski, postanowiwszy się przed nami, y tymże urzędem burmistrzowskim y radzieckim Wileńskim, donieśli y opowiedzieli, iż stosując się do artykułu dwudziestego, a widząc wielki nieporządek y nieposłuszeństwo y wiele w cechu swoim dziejących się, dla artykułów dawniey-

szych, niewyraźnie napisanych, ile pod terazniejszy czas wznieconych znaydujących się exorbitancyi yinconveniencyi, za wspólną wszystkich w cechu braci zgodą, tegoż rzemiosła czerwono-y czarno-skórników y skurdywaników, dla zachowania na przyszły czas lepszego porządku, umówione między sobą y postanowione artykuły, niżej wyrażone, do urzędu naszego pokornie suplikowali, ażebyśmy one przez wyrok nasz stwierdzili y approbowali. Jakoż w przódny urząd nasz burmistrzowski y radziecki Wileński podane artykuły dobrze zrozumiałwszy, one strutyrowawszy y zważywszy, że nie przeciw prawu w sobie y innych cechów szkodzi nie zawierają, skłonił się do wyżpomienionej proźby y supliki imieniem całego cechu czerwono-y czarno-skórników y kurdywaników, mieszczan Wileńskich, uczynionej, artykuły produkowane, niżej wyrażone, przez wyrok swój, albo sentencyą swoją, iudicialiter pomeliorowawszy, nemine contradicente, stwierdził y wiecznie approbował, w przyszły czas nienaruszenie zachować postanowił y deklarował. Których artykułów tenor ma się taki:

1 Artykuł. Ażeby w cechu czerwono-y czarno-skórników nad sześć starszych więcej nie było, y nie ważyło się nad pomienioną liczbę dobierać na starszeństwo; jeśli by zaś który z liczby starszych umarł, wolno będzie na miejscu zmarłego takiego z szafarzów, który by lat dwie szafarstwa odsłużył w cechu, za zgodą wszystkich braci obrać.

2 Artykuł. Żaden z braci cechu garbarskiego, aby nie ważył się podstępnie czynić y podkupować się pod bratem swoim cechowym, który by pierwiej skóry surowe niewyprawne, tak w iatkach, na rynku, na ulicy y na każdym miejscu, iako y

w nakładzie, do tego rzemiosła należącym, podkupować się, pod zaplaceniem winy według porządku y uznania starszych, iednak bez uciemiężenia.

3 Artykuł. Który by z braci skóry wyprawne, gotowe do przedania miał, wolno w domu swoim przedać, a do szewców, ry-marzów y siodlarzów y innych, którzy bez rzemiosła obeyść nie mogą, nie wolno nosić, tylko na targ, gdzie miejsce dawne od magistratu naznaczone iest, wynosić; oprócz do gości, panów senatorów y do klasztorów za potrzebowaniem onych wolno nosić będzie. — Krom tych excepcyi, jeśli by którego brata po stronach z towarem, to iest, z skórami wyprawnymi złapano, czyli też dowiedziawszy się, należycie dowiedli, ma być ten towar zgrabiony do cechu y do ś. Barbary kaplicy obrócony, a za uporem strony, tedy do magistratu do rozsądzenia według dawnych artykułów oddany być ma.

4 Artykuł. Każdy magister, który by nie miał prawa chłopięcego, ma najpierwiej od starszych rocznych wyprawić y otrzymać prawo, y dać według dawnego zwyczaju do starszych cechowych złotych piętnaście; który by zaś magister chłopca przyjął y onego sprobowałszy, takowego chcącego w tym rzemiosle być, zmówiwszy onego na wiele lat służyć ma, do cechu wpisać według zwyczaju, y tenże chłopiec nie powinien mieć od swego magistra bondy alias swojej prywatnej roboty, y niema już odtąd poniedziałkować pod karaniem starego obyczaju, to iest plagami.

5 Artykuł. Jeśli by który z braci od swego brata w rzemieśle swoim jaką miał krzywdę z iakiejkolwiek okazyi, ma y powinien skarżyć się iść do starszych rocznych y grosz przy skardze położyć, a starsi

роczny według przysięgi z drugim starszymi przeszłemi sprawiedliwie rozsądzić.

6 Artykuł. Szafarze y młódsi bracia tak starszych rocznych, iako y przeszłych, szanować, obserwować y wszelkie posłuszeństwa u kaplicy ś. Barbary, przy kościele ś. Jerzego będącey, y na każdym mieyscu świadczyć, y podług porządku y zasług cechowych sprawować się powinni będą, pod winą za uznaniem według excessu przez rocznych starszych, iednak bez ciężkiego oney okładu.

7 Artykuł. Roczni szafarze ze wszystkich składanek bez żadney odwołki wyda-

wać liczbę przed starszemi swemi nowo obranymi y stołowemi, przy bytności wszystkich braci cechu swego, wydawać, bez żadney sprzeczki powinni będą. Które to artykuły, ad pracsens reprodukowane, za zgodą wszystkich bez żadney contradycyi ustawione y namienione, salva additione in futurum innych przydania, ieżeli by tego potrzeba było, pieczęcią urzędu naszego stwierdziwszy, podpisać y urząd nasz burmistrzowski radziecki Wileński y per extractum ad perpetuam rei memoriam wydać rozkazał. Actum anno, mense et die ut supra.

1730 г. Марта 10 дня.

Изъ книги № 5139, за 1728—1736 г., л. 391.

22. Подтверждение Виленскимъ магистратомъ устава Варшавскаго портняжескаго цеха для Виленскихъ портныхъ.

Вслѣдствіе недоразумѣній, возникшихъ въ портняжескомъ цехѣ относительно пониманія нѣкоторыхъ пунктовъ цеховаго устава, Варшавскіе портные разрѣшаютъ эти недоразумѣнія слѣдующимъ образомъ:

1) Портные не могутъ согласиться, чтобы братчикъ не могъ быть принимаемъ за первымъ столомъ, не будучи въ числѣ товарищей, потому что такое требованіе противорѣчило бы духу королевскихъ привилегій;

2) также не могутъ согласиться и съ тѣмъ, чтобы мастеръ не имѣлъ права пронаводить въ товарищи пахолка, не будучи самъ товарищемъ;

3) относительно того, можетъ ли мастеръ въ

своей мастерской считать за товарища пахолка (ученика), Варшавскіе портные даютъ отвѣтъ утвердительный на томъ основаніи, что для такого пахолка гораздо полезнѣе быть въ мастерской, нежели таскаться по частнымъ домамъ;

4) каждый пришлый товарищъ, или пахолкъ можетъ быть не иначе принятъ въ цехъ, какъ проработавши у мастера годъ и 6 недѣль и заручившись рекомендаціей и согласіемъ цеха;

5) относительно того, можетъ ли *белыцессоръ* засѣдать въ товарищеской избѣ, не будучи товарищемъ, или же быть цеховымъ мастеромъ, то фактъ этотъ можетъ совершиться только при тѣхъ условіяхъ, если на него согласятся цеховые стар-

ше; за это новопоступающие обязаны устроить имъ угощение,—не менѣе 10 гарнцевъ вина за-
тѣмъ имъ можетъ быть разрѣшено вступать въ

товарищескую избу и пользоваться дальнѣйшими
цеховыми правами.

We środę przed świętem Bożego Ciała
dnia siódmego miesiąca Junii roku Pań-
skiego tysiąc siedmsetnego trzydziestego.

Na urzędzie iego kr. mości burmi-
strzowskim y radzieckim Wileńskim sta-
nawszy oczywiście niezciwi Theodor Hre-
horowicz y Marcin Ławruszewicz—starsi
roczni cechu krawieckiego, mieszczanie Wi-
leńscy, pokładając y podając ku aktykowa-
niu list abo punkta, cechowi krawieckiemu
Wileńskiemu z Warszawy przysłane y otrzy-
mane, imieniem swoim y całego cechu swoje-
go suplikowali, aby starsi y wszyscy bracia
maystrowie cechu krawieckiego w pośle-
dniejszy czas tak artykuły towarzyszków
kunsztu krawieckiego, iako y punkta te-
razniejsze z Warszawy przysłane y prze-
pisane, od wszystkich cechowych kunsztu
krawieckiego ściśle były zachowane y ob-
serwowane, dekretem sądu burmistrzowskie-
go y radzieckiego Wileńskiego nakazać; a
na przeciwnych paen założenia affektowali
y upraszali, których list abo punkta do
xiąg radzieckich Wileńskich słowo do sło-
wa wpisując tak się w sobie ma: Nasi wiel-
ce mości panowie cechmistrze sławnego
rzemiosła krawieckiego Wileńskiego, nasi
mości panowie y wspólni wszyscy panowie
bracia! Zaszedł nas list od waspanów, na
który że nierychło odpisujemy, nie jest nasza
wina, ponieważ niezaraz się dostał do rąk na-
szych, ale iakośmy go prędko odebrali, tak
iako najprędzej na te punkta według affek-
tacyi waszeci mości panów odpisujemy.

1-mo. Na pierwszy punkt tak waspanom
odpisujemy: Żaden brat choć też y cały

cech wypłaci y wszystkie okazy cechowe
skończy, a za towarzysza w gospodzie to-
warzyskiej niemaiać, do pierwszego stołu
przyjęty być nie może, ani żadnym urzę-
dnikiem cechowym, choć by też y z prze-
świetnego magistratu był obrany, tego we-
dług praw naszych od najjaśniejszych nam
królów nadanych y dawnego zwyczaju, za-
braniamy, y tego nigdy nie pozwalamy y
owszem panów adwersarzów za to sądzić
y karać potrzeba, ponieważ się tego na-
pieraia, co to być nie może. Zda mi się
towarzysze, którzy u nas za towarzysza od-
bywali, także y u nas od waspanów znay-
duia się y maystrami u nas w cechu są
y wiedzą, co to kosztuje y iakiey turbacy-
ey zażyć muszą, nim tego dostapia; a ci
pominioni panowie bracia chcieli by być
tak dobrymi, iako y drugi, tego ciężaru
niepodiawszy, iako każdy z nas powinien.

2-do. Za towarzysza pocholeciu żaden
mayster dać nie może, który sam towarzy-
szem nie jest y tego zawsze zabramy y
nie pozwalamy.

3-tio. Co się tycze, jeżeli towarzysza na
warstacie chować ma mayster, a sam bę-
dąc pocholeciem; to może być, bo się u
nas trafia że mamy nadto czeladki, a le-
piej że się u maystra zabawi, niżeli ma
gdzie indziej chodzić, albo po pałacach
na swoją stronę robić, ale jednak pomie-
niony brat powinien pp. starszym, na ten
czas będącym, opowiedzieć się, tego towa-
rzysza zapozwoleniem do roboty wziąć może.

4-to. Żaden wędrujący, czy to towarzysz,
czy pachole, rzemiosła naszego żeby miał

zaraz przywędrowawszy do miasta, lub też ode dworu odstawszy, a chciał się adresować do cechu, przyjęty być nie może, ażby rok y sześć niedziel pierwiej przerobił, y to u starego brata; potym zrozumiawszy tenże brat po niem, że może być majstrem, powinien pana młodego do cechu rekomendować, dopiero zapozwoleniem wszystkich braci cechu może być przyjęty.

5-to. Jeżeli balcesorowie zasiadać mają w gospodzie towarzyskiej, a sami za towarzysza nie mając lub majstrami cechowymi będą, to być nigdy nie może, y tego zabraniamy y zakazujemy, chyba taką kondycją, żeby panowie bracia zrozumieli, potym że bracie, że się może zdać na podporę cechowi y do tego się aplikować będzie, to jest na łaskę panów starszych y braci cechowych, że pomienionemu bratu za zgodnem votum swoim łaskę wyświadczyć mogą, y do gospody towarzyskiej posłać mogą, ale jednak ten pomieniony pan nowotny balcesor powinien za ten wyświadczony honor, według dawnego zwyczaju, panów starszych y braci uczestować, najmniej wina garcy dziesięć y dopiero może być do gospody towarzyskiej posłany, a gdy przyjdzie y usiądzie w gospodzie, na tym urzędzie, nie powinni towarzysze skarbu swego otwierać, aż także y gospodę uspokoi, to jest powinien oddać do skarbu towarzyskiego talarów bitych dwa y towarzyszów y starsze pochołeta uczestować lub miodem, lub też piwem, y dopiero towarzysze skarb mają otworzyć, iak te wszystkie kondycye swoje pomieniony pan balcesor skończy. Po tychże okazjach skończonych y po odprawionym urzędzie swoim w gospodzie, iak przyjdzie expiracya iego, jeżeli by chciał w cechu adresować do pierwszego stołu za łaską y pozwole-

niem panów starszych y braci, może być przyjęty, ale jednak na ten czas powinien panów starszych y braci uczestować, najmniej także garcy wina dziesięć. A potym jeżeli się zda do tego może być urzędnikiem cechowym. Co wyraziwszy iesteśmy waszmość panów życzliwi bracia y uniżeni służy. Na co się podpisujemy, przy przycisnieniu pieczęci naszej sławney Warszawskiej cechowej krawieckiej podpisujemy się. Działo się w cechu Warszawskim krawieckim dnia dziesiątego Marca roku 1730. Przydatek iest taki, w te słowa: P. S. Jeżeliby się zaś ta sprawa z panami awersarzami w cechu waspaństwa lub też w sądach prześwieznego magistratu skończyć nie mogła, to my waspaństwu gotowiśmy służyć y dopomóc w sądach iego kr. mości, wszak waspanowie musielibyście przysłać dwóch braci z cechu deputowanych tu do Warszawy. U którego listu abo punktów podpisy rąk przy pieczęci własney cechu krawieckiego Warszawskiego polskim y niemieckim charakterem wyrażone są takie: Friderich Mhilleman (?) Elterman, Kazimierz Łysagórski—drugi starszy, Adam Tymiński, Mathias Feierman, Jan Gruszczyński, Paweł Szurkiewicz, iako nieumiejący pisać, Michał Kaliński—pisarz cechowy.

Urząd iego kr. mości burm. y radziecki Wileński, skłoniwszy się do słuszney proźby, stosującej się do dobrego rzędu y porządku cechu krawieckiego Wileńskiego, artykuły od magistratu Wileńskiego nadane y punkta od cechu Warszawskiego krawieckiego przepisane y przysłane, ściśle obserwować y zachować nakazał. Według których ażeby panowie starsi w przyszłe lata następujące we wszystkim sprawując się y rządząc się zachowali y do skutku przyprowadzili; na przeciwnych

zaś y niedbałych panów starszych winy kop | niem y zapłaceniem założył y naznaczył.
pięć do tegoż cechu krawieckiego odda- | Actum ut supra.

1742 г. Марта 12 дня.

Изъ книги № 5141, за 1742—1745 г., стр. 44.

23. Уставъ цеха Виленскихъ котельщиковъ.

Виленскій магистратъ, по ходатайству „господняго отца“ (старшины) цеха котельщиковъ и его товарищей, выдалъ этому цеху слѣдующій уставъ, на основаніи общаго цеховаго устава, дарованнаго городу королемъ Сигизмундомъ Августомъ въ 1558 году:

1) Товарищи цеховые обязаны каждую четверть года собираться въ засѣданія и избирать „господняго отца“ и его товарищей въ присутствіи цеховаго сундука съ уставомъ и привилегіями;

2) товарищи, не имѣющіе увольнительныхъ свидѣтельствъ отъ своихъ мастеровъ, не должны быть принимаемы въ цехъ, прежде нежели не исполнятъ всѣхъ требованій устава;

3) товарищи, не представившіе котлярскихъ работъ, не имѣютъ права заниматься котлярскими работами;

4) иностранцы должны во всемъ подчиняться цеховымъ правиламъ;

5) цеховыя засѣданія должны производиться въ воскресные дни съ соблюденіемъ надлежащаго благочинія;

6) товарищи, опоздавшіе, должны заплатить $3\frac{1}{2}$ гроша штрафа, а неявившіеся вовсе — $7\frac{1}{2}$ гр.;

7) въ засѣданіе товарищи должны являться трезвые и безоружные; нарушившіе „шимнъ“ должны заплатить за него собесѣдникамъ;

8) товарищъ, прекратившій своимъ безчинствомъ засѣданіе, долженъ заплатить 5 охлоновъ штрафа;

9) неподчиняющійся этому требованію долженъ быть исключенъ изъ цеха;

10) товарищъ новоприбывающій долженъ пунктуально исполнить цеховыя правила, т. е. явиться въ домъ старшины и оказать ему и мастеру надлежащую честь;

11) въ засѣданіи мѣста должны быть занимаемы по старшинству;

12) цеховой сундукъ долженъ храниться въ вѣдѣніи магдебургін;

13) новоприбывшій товарищъ подвергается экзамену цеховыхъ товарищей во время угощенія;

14) новоприбывшій товарищъ не долженъ миновать перваго встрѣчнаго мастера, а зайти въ его мастерскую, поздороваться съ мастерами, или его товарищемъ за руку, за тѣмъ съ женой мастера и наконецъ взяться за молотъ;

15) мастеръ, ненуждающійся въ товарищѣ, долженъ дать новоприбывшему грошъ, на который бы онъ могъ угоститься съ товарищами, при чемъ старшій товарищъ обязанъ позаботиться о присканіи для него мѣста;

16) новоприбывшій товарищъ не долженъ опаздывать къ обѣду своего мастера въ теченіи двухъ недѣль, равно какъ и хозяинъ не обязанъ ожидать своихъ товарищей къ обѣду или ужину послѣ опредѣленнаго времени;

17) новоприбывшій товарищъ, позволившій себѣ какое либо безчинство въ домѣ мастера, подвергается штрафу въ 10 охлоновъ;

18) товарищъ имѣетъ право перемѣнить свой верстахъ и хозяина не раньше 14 недѣль;

19) товарищамъ позволено пасть котлы и трубы, не кладучи въ огонь;

20) плата товарищамъ выдается по цѣнности работы въ видѣ процентовъ;

21) товарищи должны вставать на работу зимой въ 3 ч., а лѣтомъ въ 7 ч., а уходить въ 7 часовъ вечера;

22) понедѣльники должны праздноваться только во время церковныхъ праздниковъ;

23) товарищъ, неявившійся въ костель на квартальную обѣду, подвергается штрафу въ 7½ грошей;

24) цеховые должны знать, что костельные штрафы идутъ на ихъ погребеніе;

25) товарищи должны имѣть попеченіе какъ о больныхъ, такъ и объ умершихъ братьяхъ;

26) въ случаѣ отсутствія учащихся мальчиковъ, товарищи не должны брезгать ихъ работами, а должны помогать даже по хозяйству женѣ своего мастера;

27) товарищамъ каждую недѣлю должно выдаваться чистое бѣлье, чтобы они не шатались по чужимъ угламъ;

28) товарищи не должны утруждать своихъ мастеровъ разными мелочами;

29) настоящіе цеховые правила должны читаться въ засѣданіяхъ для всеобщаго свѣдѣнія.

Artykuły albo, porządek towarzysów cechu kotlarskiego.

Burmistrze y radcy miasta iego królewskiej mości stołecznego Wilna—wszem wobec y każdemu zosobna, komu by o tym teraz y na potym wiedzieć należało, oznaymuemy. Przed nami y urzędem naszym i. k. m. burmistrzowskim radzieckim Wileńskim, stawiając personaliter na ratuszu uczciwi panowie Bartłomiej Łosicki—cechmistrz, Jan Symonowicz—oyciec gospodni, Maciej Łodzinski—starszy towarzysz, imieniem swoim y imieniem całego cechu towarzysów kotlarskich, za zgodnym y iednostaynym wszystkich braci konsensem y wiadomością, chcąc aby w cechu onych kotlarskim towarzyskim nie był disordo, przez który by się dyminucya chwali Bożej y exorbitancja w rzemieśle ich towarzyskim subsequi miała, supplikowali do nas, abyśmy onych pewnemi artykułami albo ordynacją ocyrkowali y one na wieczne czasy mieć y zachować im pozwolili. Jakoż my, widząc słuszne żądanie pomienionych kotlarzów towarzysów, mieszczan Wileńskich, a stosując się do przywileju najjaśniejszego króla imci Zygmunta Augusta pod rokiem 1558, 22 Decembra na po-

prawienie y de novo erygowanie artykułów dla różnych kontuberniów, w mieście iego królewskiej mości stołecznym Wilnie naydujących się, nam konferowanego, umysłiliśmy pewne artykuły, ad bonum regimen w cechu ich należące, ad normam dawnieyszych zkoncypowane in publica officii nostri facie czytane y od nich wszystkich zgodnie akceptowane, nadać y konferować, ac authoritate nostra na wieczne czasy pozwolić, ni w czym non derogando artykułom tegoż cechu kotlarskiego magistralskim, prout praesentibus pozwalamy et in perpetuum konferujemy.

Artykuł pierwszy. Towarzysze cechu kotlarskiego mają między sobą według dawnych zwyczajów co czwierć roku obierać oyca gospodniego, starszego towarzysza y młodszego towarzysza, zgodnie y spokojnie, bez żadnego zamieszania przy skrzynce swojej, w której artykuły y przywileje zostawać będą.

Artykuł drugi. Żaden towarzysz, nie-mający wyzwolenia doskonałego od mistrza swojego, we wszystkim podług artykułów magistralskich, nie ma być przyjętym do cechu towarzyskiego kotlarskiego, aż za-
dość we wszystkim podług artykułów uczyni.

Artykuł trzeci. Także żaden towarzysz, przybywszy do miasta Wileńskiego z kądem inną, czy to Polak, czy to Niemiec, nie oznajmując się cechowi kotlarskiemu, żadnej roboty, kotlarzom należący, nie ma się ważyć robić; ale zaraz, przybywszy do miasta, ma się oznajmić do cechu y listy dobrego urodzenia y gdzie się wysłużył u którego majstra, ma pokazać, pod wielkim sztrafem.

Artykuł czwarty. Jeśli by się też zdarzyło, gdyby który cudzoziemiec, przyszedłszy do miasta Wilna y w cechu podług artykułów nie oznajmując się, zadość nie uczyniwszy, ważył się w mieście lub na przedmieściach robotę, kotlarzom należącą, zwłaszcza nie mający mieyskiego, robić, takowego mają panowie towarzysze upominać, że tak czynić nie godzi się, artykuły ich zabraniają y do cechu mają onego pociągać; a gdyby rekuzował, tedy do urzędów tak mieyskiego, iako y zamkowego dla zabronienia więcej robić, takowy ma być pociągnięty.

Artykuł piąty. Schadzka towarzyska, tak quartalna, iako y insze zwyczajne, mają być we dni niedzielne za oznajmieniem przez towarzysza młodszego, odprawowane, przy bytności majstra od cechu zupełnego, do tej schadzki towarzyszom przydanego, przy skrzynce towarzyskiej, w stancyi gospodniej, spokojnie bez żadnego hałasu.

Artykuł szósty. Jeśli by który towarzysz bez słusznej przyczyny na schadzkę spóźnił się, a wcześniej przyść zaniedbał, takowy sztrafu ma dać do skrzynki towarzyskiej pół czwarta grosza; a jeśli by nie przybył y cale zaniedbał, taki ma dać groszy pół ósma; czego towarzysz starszy ma pilnie doyrzeć, chyba by się słusznie exkuzował.

Artykuł siódmy. Każdy towarzysz na schadzkę do stancyi gospodniej towarzyskiej niema przychodzić pijany, z bronią, z hałasem, stołu nie ma podpierać, polewać y szklanie tłuc, ale spokojnie przy szynku siedzieć, niczym onego nie przerywając. A który by towarzysz szynk przerwał, powinien będzie sam ieden ten wszystek szynk bez żadnego odpustu zapłacić.

Artykuł ósmy. Jeśli by też który towarzysz z hałasem pijany przyszedłszy, schadzkę przerwał, takowy powinien będzie do skrzynki towarzyskiej pięć ochłonów sztrafu zapłacić y dalszym paenom według wynalazku towarzyskiego podlegać.

Artykuł dziewiąty. A jeśli by takowy towarzysz, będąc sprzecznym, pomienionego sztrafu, czując się być winnym, do skrzynki towarzyskiej nie chciał zapłacić y dalszym paenom przez towarzysze uznany śmiać rekuzować, takowy w cechu zupełnym magistrowskim ma być obwiniony y podług artykułów onych y wszystkich majstrów y braci zdania, ma być karany.

Artykuł dziesiąty. Towarzysz każdy rzemiosła kotlarskiej, tak tutejszego, iako y cudzoziemski, ma punktualnie na schadzkę przyść, o godzinie pierwszej po obiedzie do gospody towarzyskiej, gdzie pana gospodniego y samą panią gospodnią tamczoney gospody, także majstra, od cechu zupełnego do izby towarzyskiej przydanego y wszystkich towarzyszków iak najlepiej ma czcić y szanować, pod paenami przez bracią na takiego uznaniami.

Artykuł iedynasty. Tam że na schadzce żaden towarzysz młodszemu nie powinien będzie posiadać starszego towarzysza y mieysce mu przejmować, inaczej jeśli uczyni, według wynalazku towarzyskiego ma być karany.

Artykuł dwunasty. Skrzynka towarzyska, cechowa z artykułami y przywilejami zawsze ma zostawać w gospodzie, pod iurydyką magdeburską Wileńską będącą, przykładem drugich cechów, a nie pod inną.

Artykuł trzynasty. Towarzyszowi, z kądkolwiek wędrownemu do miasta Wilna, ma być pierwsze święto, to jest, wszyscy towarzysze uczyniwszy schadzkę, mają go szynkować, to jest examinować, przy którym szynku mają go pytać, z kąd był rodem, gdzie się wysłużył, przy których mistrzach y towarzyszach, y o pokazanie listów dobrego urodzenia y dobrego się wysłużenia requirować. A tak po szynkowaniu mają mu opowiedzieć artykuły, iako się ma sprawować y czego się upominać za robotę u majstra swego, a nad artykuły nie ma nic sobie przywłaszczać.

Artykuł czternasty. Każdy towarzysz wędrowny, gdy z kąd z cudzych krajów do miasta Wilna przywędruje, niema y niepowinien będzie pierwszego warstatu kunsztu kotlarskiego mieć z samego przychodu, którym gościncem czyli traktem przywędruje, gdzie jeśli by samego majstra nie zastał, powinien z towarzyszem tamiecznym przywitać się y rękę onemu dać, potym wszedłszy do izby, z samą panią majstrową także się przywitać y tam tłumok z siebie zdziwszy ma przystąpić do warstatu y wziąć się za młot.

Artykuł piętnasty. Towarzyszowi wędrownemu majster pierwszy, do którego przywędruje, jeśli by sam roboty nie miał, majster ma dać grosz, z którym groszem ma iść do gospody towarzyskiej y tam się ze wszystkimi przywitać, któremu towarzyszowi starszy towarzysz powinien obmyślić miejsce, za wiadomością jednak y con-

sensem pana cechmistrza, który ma wiedzieć, na którym warstacie ten towarzysz będzie robił. A tak według artykułów magistrówskich y dawnych zwyczajów ma mu być postanowione myto, czyli pensya, to jest, na tydzień po 2 złote.

Artykuł szesnasty. Towarzysz wyzwolony świeżo, albo z cudzych krajów także świeżo przybyły, obiadu y wieczerzy u majstra swego przez niedziel dwie niema omieszkiwać. Majster zaś, jeśli by towarzysz podług godziny zwyczajnej na obiad albo wieczerzę nie przybył, czekać go niepowinien.

Artykuł siedemnasty. Tenże towarzysz powinien przyszedłszy do gospody magistrówskiej, spokojnie się sprawować, żadnych hałasów y brawerii nie stroić; a który by to uczynił, za doniesieniem skargi, bez żadnego odpuszczenia ma dziesięć ochłonów do skrzynki towarzyskiej zapłacić.

Artykuł osmnasty. Towarzysz po wyzwoleniu swym rachunek z majstrem swym ma mieć w niedziel dwie, a po rachunku ma mieć od majstra swego grosz polepszenia, po którym polepszeniu powinien będzie w tym że warstacie robić niedziel dwanaście, a po wyjściu dwunastu niedziel wolno mu będzie majstrem y warstatem odmienić się, albo y miastem podług upodobania swego.

Artykuł dziewiętnasty. Gdy by się kocioł, panewka y cokolwiek przydało wyrychtować albo zanitować, tedy nie kładąc w ogień, za dozwoleństwem magistrówskim, może towarzysz zanitować albo wyrychtować, do panewki nożkę przybić na dwa nity także nie kładąc do ognia, do lutowania zaś od cyny towarzysz nie będzie miał żadnej potrzeby. Trąbę cyną zanitować

na półtóry piędzi y to ma należeć towarzyszowi.

Artykuł dwudziesty. Towarzyszowi z przepicia (?) jeżeli by majster od staryzny do naprawy daney wziół, pół z tego ma należeć grosz ieden Litewski, a jeżeli by wziół majster złoty, tedy dwa grosze Litewskie ma mieć, a więcej towarzysz sobie niema przywłaszczać, tylko farba sucha ma onemu należeć. Łata na goździ cztery do kociołka albo do panewki od kotła piwnego, albo od bani gorzalczaney po groszy piętnastu, a to dla tego, aby był wygodniejszy majstrowi w robocie.

Artykuł dwudziesty pierwszy. Towarzysze mają wiedzieć pewne godziny których powinni do robot swoich wstawać, mianowicie, w zimie wstawać mają do roboty o godzinie trzeciej z północy, a o godzinie siódmej z południa porzucić, w lecie zaś z rana o godzinie czwartey wstawać, a o siódmej także z południa porzucić.

Artykuł dwudziesty wtóry. Towarzysze poniedziałków nie mają świątkować, chyba by święto uroczyste roboty nie pozwoliło y w ten dzień poniedziałkowy przypadło, pod wielkim sztrofem.

Artykuł dwudziesty trzeci. Każdy towarzysz tak tutejszy iako y cudzoziemiec na żałomszą kwartalną, to iest, w czterć roku, także na każdą mszę świętą, do zamku do kaplicy cechowej, kiedy się cały cech zbiera, ma przybyć; czego towarzysz starszy pilnie powinien postrzegać. A jeśli by który nie przybył, ma zapłacić do skrzynki towarzyskiej od każdego razu, ile nie będzie, pół ósma grosza.

Artykuł dwudziesty czwarty. To też każdemu towarzyszowi daie się wiedzieć, że cokolwiek na każdy kwartał suchedni do skrzynki braterskiej daia, to dla tego czy-

nia, aby od examinu y świec y gdyby którego pan Bóg z tego świata powołać raczył, (które do pogrzebu należą) do skrzynki braterskiej nie nie płacił.

Artykuł dwudziesty piąty. Towarzysza, którego by pan Bóg chorobą nawiedził, mają go wszyscy towarzysze z skrzynki swej w chorobie iego opatrywać y sustentować. Którego jeżeli Pan Naywyższy do pierwszego zdrowia przyprowadzi, ma to wszystko nagrodzić, przyszedszy do perfekcyi zdrowia, do teyże skrzynki towarzyskiej z podziękowaniem; gdyby zaś pan Bóg na niego śmierć dopuścić raczył, tedy towarzysze wszyscy powinni go pogrześć swoim własnym kosztem y z świecami podług porządku cechowego y powinności chrześcijańskiej. A dobra iego pozostałe, jeżeli by jakie miał, mają wszystkie być obrócone do skrzynki towarzyskiej. A który by towarzysz bez słuszney przyczyny na pogrzeb zmarłego towarzysza nie przybył, ma zapłacić do skrzynki towarzyskiej dwa ochlony.

Artykuł dwudziesty szósty. Jeżeli by zaś majster w prędkim czasie wyzwoliwszy iednego z lat chłopięcich, drugiego sobie nie przysposobił chłopca, towarzysz w tym czasie nim chłopca majster dostanie, powinien w warstacie kropacz upleść, sopel wymaczać y naprawić, a gdy chłopiec będzie, to chłopcowi uczynić rozkaże. Także gdyby na iaki czas u samey paniey majstrowey dziewczki nie dostawało, nie będzie się lenił y wstydził towarzysz y samey paniey majstrowey usłużyć, to iest: drew przerać, wody przynieść y co rozkaże uczynić, ponieważ y sam tegoż obiadu albo wieczerzy będzie uczestnikiem.

Artykuł dwudziesty siódmy. Mają też to mieć towarzysze za obyczaj od magi-

strów, że onym każdego tygodnia, to iest, co sobota, ręcznik y koszula ma być biała, a to dla tego, żeby praczki sobie szukając roboty magistrovskiej nie omieszkiwali; tudzież aby nigdy po obcych gospodach nocować nie ważył się pod wielkim sztrofem, ale zawsze u maystra swego.

Artykuł dwudziesty ósmy. To też towarzysze mają mieć za ustawę y porządek, aby z lekomyślnemi sprawami do maystrów swoich nie udawali się, a warstatów nie pustoszyli, a gdyby iakowey sprawy w iakim kolwiek przestępku w gospodzie towarzyskiej nie można uśmierzyć y uspokoić, tedy się już na ówczas do maystrów wszystkich udać, gdzie podług wynalazku braterskiego ma być to sądzono y karano, z wolną appellacyą przed urząd szlacheznego magistratu Wileńskiego. Każdy towarzysz żonaty ma być wolnym od schadz-

ki, a zato co kwartał ma dawać do skrzynki towarzyskiej cechowej złotych dwa.

Artykuł dwudziesty dziewiąty. Które to artykuły y porządki, wyżej opisane, aby cale y nienaruszenie we wszystkich punktach y klauzulach swoich od wszystkich towarzyszów rzemiosła kotlarskiego były konserwowane, owszem każdej schadzki kwartalowej in praesentia całego cechu towarzyskiego y innych czasów aby były czytane naznaczamy, y mieć chcemy na czasy wieczne, bez żadnego przypadku y addytamentu przez panów towarzyszów, z głowy ich własney uczynionego, chyba za konsensem całego cechu maystrowskiego y approbaty szlacheznego magistratu Wileńskiego, któremu należyte posłuszeństwo każdego czasu przykładem drugich cechów panowie towarzysze kunsztu kotlarskiego pełnić mają.

1742 г. Марта 20 дня.

Изъ книги № 5142, 1741—1745 г., стр. 69.

24. Уставъ цеха Виленскихъ столяровъ, ложевниковъ и рѣшниковъ.

Настоящій уставъ составленъ былъ Виленскимъ магистратомъ для столяровъ, ложевниковъ и рѣшниковъ (на деревѣ) на мѣсто древняго устава, сторѣшаго во время Виленскаго пожара 1737 г. Рѣшники и ложевники присоединены къ столярамъ по той причинѣ, что они имѣютъ такихъ-же подмастерьевъ, какъ и столяры. Уставъ заключаетъ въ себѣ 52 пункта, ничѣмъ не отличающихся отъ другихъ такихъ-же правилъ, составленныхъ въ позднѣйшее время съ религіозно-по-

литическими цѣлями. Сущность этихъ правъ и обязанностей слѣдующая.

Цеховые въ день св. Николая (римскаго) должны избрать изъ среды себя двухъ старшинъ—столяра и рѣшника, или ложевника; расходчика, писаря и младшаго мастера; одинъ старшина долженъ быть римской, а другой лютеранской или иной вѣры; засѣданія должны отбываться каждую четверть года; на этихъ засѣданіяхъ старшины должны разбирать всѣ цеховыя дѣла;—братья

члены должны вносить по 9 грошей; две части этого взноса должны идти на алтарь, а третья на нужды цеха; товарищи должны вносить по 2 гроша;

все цеховые должны аккуратно посещать бернардинский костел; опоздавшие должны дать $\frac{1}{2}$ ф. воску на алтарь, но не ливниеса—1 фунт;

цеховая казна с привилегиями должна храниться в магдебургии;

в мастера должны выбираться люди оседлые и хорошего происхождения;

товарищи до получения звания мастеров должны служить у тех мастеров, к которым их назначать, и представить еще пробные работы; иностранцы должны подчиняться цеховым правилам;

споры должны решаться в цеховых заседаниях; взимаемые штрафы должны идти в кассу. $\frac{2}{3}$ на костел и $\frac{1}{3}$ на магистрат; лица, подающие апелляции и проигравшие дела, должны платить двойной штраф;

мастерам разрешается иметь у себя не более трех человек подмастерьев; исключение допускается только для мастеров, исполняющих общественные обязанности;

соединенные цеховые должны принимать участие в церемониях и вносить в бернардинский костел по 4 тыща под страхом взыскания 6 фунтов воску;

в случае совместной работы столяров и рощиков, каждый должен исполнить свою специальную работу;

подмастерья для получения звания мастеров должны исполнять все цеховые формальности,—должны совершить путешествие, представить пробную работу и устроить угощение; каждый инородный товарищ должен находить поддержку в среде цеховых товарищей;

все цеховые должны своевременно являться в заседания; опоздавшие платят штрафу 6 грошей; в столкновениях с другими классами и учреждениями должны сохранять полную солидарность;

В остальных §§ устанавливаются взаимные отношения столяров, рощиков и ложевников, с объяснением круга деятельности каждого мастерства; льготы семействам умерших мастеров, подчинение магистрату и обязательное чтение этих правил в сухие дни в присутствии всего братства.

Porządek albo ordynacja cechu stolarskiego, snickerskiego y łóżewniczego.

Burmistrze y radce miasta iego królewskiej mości stołecznego Wilna—wszem w obec y każdemu z osobna, komu by o tym teraz y napotym będącego wieku ludziom wiedzieć należało, oznajmujemy: iż przed nami y sądem naszym burmistrzowskim-radzieckim Wileńskim postanowiwszy się osobicie na ratuszu utściwi panowie Jerzy Zeyberger, Jerzy Boden y Matys Grynin, Krzysztof Meleer, Franciszek Fleszer, Frydрых Miller, Gierard Cel, Dawid Rytler, Matis Grynin y inni mieszczanie Wileńscy kunsztu stolarskiego, magistrowie, imieniem swoim y imieniem całego cechu swego przekładali; iako w roku 1737, dnia wtorego Junii, gdy Bóg wszechmogący całe nie-

mal stołeczne miasto i. k. m. Wilno ciężką nawiedził konflagratą—ignis edax rerum, tak wiele świątyni pańskich, klasztorów, pałaców, dworów, kamienio y domów w popioł y perzynę obrócił, y tak znaczną incineracją swoją wszystko zasypał y zawalił: Podczas której tento srodze grassuiący największy nieyrzyciacieli, pożar, y ich przywileie, od nayaśnieyszych królów polskich y wielkich xiążąt Litewskich, panów naszych miłościwych, a od szlachetnego magistratu Wileńskiego antecessorów naszych artykuły, ad bonum regimen ich cechowi nadane y konferowane, nieugaszonym swym apetytem pożarł; zacyim, chcąc y żadaiąc, aby w cechu nie był disordo, przez który by się diminucya chwały Bożej y exorbitancya w rzemieśle subsequi miała, suplikowali

do nas, abyśmy onych pewnemi artykułami albo ordynacją ocyrkowali y one na wieczne czasy mieć y zachować im pozwolili. Jakoz my, widząc słuszne żądanie pomienionych stolarzów, mieszczan Wileńskich, a stosując się do yrz ywileiu nayiaśnieyszego króla imci Zigmunta Augusta, pod rokiem 1552, dwudziestego wtórego Decembra, na poprawienie y de novo erygowanie artykułów dla różnych contuberniów, w mieście iego królewskiej mości stołecznym Wilnie naydujących się, nam conferowanego, umyśliśmy pewne artykuły, ad bonum regimen w cechu ich należące, ad normam dawnieyszych zkoncypowane, in publica sessione magistratus nostri czytane y od nich wszystkich zgodnie y iednostaynie acceptowane, nadać y konferować et autoritate nostra na wieczne czasy pozwolić; prout praesentibus pozwalamy et in perpetuum konferujemy. Item nie mniej y to mając w konsyderacyi, iż panowie albo organ magistrowie, pod prawem magdeburskiem zostające, ustawicznie w scyssyach y emulacyach z stolarzami, ex eo, że za iedną z one-mi robotą chłopców stolarskich używają, a sami żadney powinności nie tylko do cechu stolarskiego, ale też y do magistratu respektiem składanek nie czyniąc, exleges zostają, przez co wielkie zamieszanie w rzemiosłach, iako też diminucyą w prowentach publicznych czynią. Zaczyn od daty ninieyszey, stosując się do dekretu sądów naszych w roku przeszłym 1730, 9 Augusta, ad instantiam panów snicerzów ferowanego, ustawuujemy, ażeby panowie snicerze y organ maystrowie we wszystkim vigore sonancyi tegoż dekretu niżej wyrażonym artykułom wespół z stolarzami y łożownikami, excepto wędrowki y heblowki, podlegali y do obierania wespół z stolarzami

na starszeństwo y szafarstwo byli przypuszczeni. Którey to ordynacyi albo artykułów tenor tak się w sobie ma:

Artykuł pierwszy. Bracia kunsztu stolarskiego, snickerskiego y łożowniczego co rok mają w dzień świętego Mikołaja biskupa, święta rzymskiego, po dwóch starszych między sobą obierać obyczajem porządnym, to iest, iednego stolarza, a drugiego snicerza lub łożownika, przy bytności całego bractwa, którzy po obraniu swoim mają być prezentowani przed szlachetnym magistratem dla wykonania iuramentu podług prawa magdeburskiego. Zaraz po przysiedze ichność panów magistratowych rocznych y nie w przód do elekcyi przystąpić mają, aż rachunek względem percepty y wydatków uczynią. Tegoż samego dnia, kiedy starszych obierają, mają być zaiedno szafarz y pisarz obrani, także y do usług młodszy ma być naznaczony. Oraz mają być dway maystrowie obrani dla siedzenia przy skrzynce towarzyskiej, który y po zakączonym roku, (ieden) rzymskiej religii, a drugi auszburskiej albo iakiej inney.

Artykuł wtóry. Ci dway starsi nowotni, którzy przez bracią zgodnie obrani będą, ieden ma być religii rzymskiej katolickiej, a drugi auszpurskiej, albo iakiej inney.

Artykuł trzeci. Żaden niema być obierany za starszego, który by całemu cechowi, według punktów niżej wyrażonych y dawnego zwyczaju zadość nie uczynił.

Artykuł czwarty. Całe bractwo powinno będzie na każdy kwartał co czwierć roku zgromadzić się na schadzkę, za daniem znać przez młodszeo maystra, od starszych ordynowanego, gdzie zabrawszy się zgodnie, spokojnie y porządnie mają siedzieć y sprawować się, z tą iednak dystynkcyą, iż starsi

rzymskiej religii katolickiej mają po prawej ręce miejsce zasiadać, a auszpurskiej lub iakiej innej po lewej, drudzy zaś bracia alternatim przy skrzynce, ad normam szlachetnego magistratu Wileńskiego, koło stołu siedzieć bez żadnych scyssi y zważy powinni będą. Skrzynka zaś cechowa, na wzór drugich cechów, ma być zamczysta y nie z iednym kluczem sporządzona.

Artykuł 5-ty. Na której to schadzce każdego kwartału, ieśli by brat przeciwko drugiemu bratu iakową proponował, tedy mają starsi wespół z całym bractwem niewinnemu sprawiedliwość czynić, a winnego skarać. Których winy dwie części na ołtarz cechowy, a trzecia do skrzynki mają być obrócone. Item, gdy by który brat chciał chłopca wpisać albo wypisać, tedy y to na kwartałowej schadzce ma się stać.

Artykuł 6-ty. Także bractwo całe co cztery niedziele powinno swoją schadzkę miewać, a to dla tego, aby wszystko porządnie szło w cechu; na której schadzce każdy brat powinien dać groszy pięć, a na kwartałowej schadzce groszy dziewięć; z tego dwie części na ołtarz, a trzecia ma iść do skrzynki.

Artykuł 7-my. Item każdego kwartału wszyscy towarzysze, gdy będą przez młodszego do cechu na schadzkę zakazani, powinni każdy dwa grosze domagistrowskiej skrzynki położyć.

Artykuł 8-my. Tak panowie bracia, iako y towarzysze pomienionego cechu, co cztery niedzieli, ze wszelkim nabożeństwem na mszę świętą do ww. oo. bernardynów zbierać się powinni, podług czasu zwyczajnego, iak młodszy za rozkazem starszych oznaymi. A który by tak z braci, iako y towarzyszy nie przybył, ten ma winy funt wosku na ołtarz położyć. A który by w pół mszy świętej lub przy końcu przyszedł,

ten pół funta wosku dać powinien na ołtarz, czego ma młodszy pilnie postrzegać, excepto słuszoney exkuzy.

Artykuł 9-ty. Każdego zaś kwartału, tak panowie bracia, iako y towarzysze, także y żony panów maystrów, mają mszy świętej kwartałowej także u ww. oo. bernardynów zebrawszy się słuchać, a który podług czasunie przybędzie, ten powinien funt wosku winy na ołtarz położyć, chyba by za słuszną iaką okazją wyexkuzował się, a ta wina do żon panów braci nie ma się ściągać.

Artykuł 10-ty. Skrzynia z artykułami y przywilejami y z tym wszystkim, co do bractwa należy, nie pod czyją inną iurydykcyą, tylko pure pod magdeburską Wileńską, ma zostawać.

Artykuł 11-ty. Żaden za maystra nie ma być obierany, albo za towarzysza do cechu wpisowany, który by nie był pociesiwego urodzenia, albo by nie miał testimonium legitimi ortus y listu wyuczenia się swego należytego.

Artykuł 12-ty. Towarzysz każdy, gdy maystrem zechce zostać, powinien się wcześniej starszym oznaymić y onych upraszać, aby się całe bractwo na schadzkę zgromadziło, za co złotych trzy dać powinien będzie.

Artykuł 13-ty. Ten, który się oznaymuje maystrem zostać, powinien uniżać się y podług uznania starszych ma być onemu pokazany mayster, u którego przez cały rok powinien będzie robić. A po wyśściu całego roku ma znowu się starszym oznaymić y swojej powinności dosyć uczyniwszy, podług uznania całego bractwa, ma swój maysterszytk zacząć u tego maystra, do którego mu pokazano będzie na tak długi czas, iak on sam zechce; po tym ma kolacyą sprawić.

Artykuł 14-ty. Stolarz koźdy, który będzie obcy, powinien zrobić troiaki maystersztyk: szafę, stół suniony y warcaby ze wszystkim, tak iak mu całe bractwo zada; także y łożewniczy, nim maystrem zostanie, powinien zrobić osadę do ptaszyny gwintowaną, do fuzyi y do pistoletów.

Artykuł 15-ty. Z woli y dyspozycyi panów starszych mają być dwa bracia przydani dla pilnego patrzenia, aby ten nowy mayster zadaną sobie robotę sam ieden robił, a nie z pomocą drugih.

Artykuł 16-ty. Maystra syn tutejszego z braci, który by chciał zostać maystrem, ten tylko iedną sztukę, to iest, warcaby ze wszystkim za maystersztyk ma zrobić; to samo y towarzysz tutejszy, gdy by się z wdową albo córką maystra ożenił, ma czynić. Także y łożewnik, tak maystra syn, iako towarzysz, gdyby się z wdową albo córką maystra tutejszego ożenił, ma tylko ptaszynę gwintowaną zrobić.

Artykuł 17-ty. Towarzysz obcy tak stolarski, iako y łożewniczy, jeżeli by się chcąc zostać maystrem z wdową albo z córką braci naszych ożenił, y ten nie powinien trzech sztuk za maystersztyk robić, ale tyle iedną. A panowie śnicerze, ex quo od heblówki dekretem 1730 są uwolnieni, mają się sprawować podług tegoż dekretu.

Artykuł 18-ty. Jeśli by się bratu któremu z drugim bratem w cechu zdarzyło się powadzić, lub gdzie indziej, tedy o to nie gdzie indziej iako przed cechem y panami starszemi dochodzić ma. A panowie starsi y cały cech, tę rzecz dobrze przesłuchawszy y zważywszy, według uwagi swojej winą skarać mają winnego, którey winy dwie części na ołtarz, a trzecia do skrzynki magistratowskiej oddana ma być; a jeśli by tym dekretem strona niekontentowała się,

tedy wolno iey będzie przed sąd szlacheckiego magistratu appellować. A jeśli by y tam strona aplikacyą pokazała się być winną, tedy już in duplo uznaną winę przez panów starszych ma do cechu zapłacić.

Artykuł 19-ty. Jeśli by też brat który, z drugim zawadziwszy się, pobił, bez żadnego okrwawienia, tedy y to należeć będzie do bractwa, aby panowie starsi winnego uznawszy skarali; jeśli by też okrwawił, tedy takowa sprawa naieżeć będzie do imci pana wóyty.

Artykuł 20-ty. Żaden brat niema się ważyć pod drugim bratem żadnych czynić podstępów, w podkupowaniu się kupując tarczycy albo kłody, y żadney przeszkody ieden drugiemu w zabieganiu robot nie ma czynić, pod winą pół kamienia wosku.

Artykuł 21-y. Jeśli by się partacze tych pomienionych kunsztów, to iest, stolarskiego, śnicerskiego y łożewniczego w mieście tutejszym Wileńskim pod czyją kolwiek iurydykcyą z rzemiosłem swoim pokazali, tedy panowie starsi mają wprzód donieść protektorom onych, którzy pod swoją protekcyą przeciwko prawu trzymając onych protegują, y donieść, że prawa y artykuły onych nie pozwalają lóznym osób partactwem bawiących się cierpieć y upraszać, ażeby byli, albo z miasta oddaleni, albo też do cechu onych podług requizytów zwyczajnych wpisani, lub też aby więcej tym rzemiosłem, na przeszkodę publicznych porządków nie bawili się. Co mają panowie starsi raz y drugi uczynić; a jeśli by tym sposobem pomienione partacze uskromione być nie mogli, tedy doniosłszy tak szlacheckiemu magistratowi, iako też y urzędowi grodzkiemu zamkowemu Wileńskiemu, takowe swoje dezyderya mają pomienionych partaczów, gdzie by kolwiek na ulicy czyli

w rynku poścignąć mogli, urzędownie y prywatnie łapać y do więzienia, tak ratusznego, iako y zamkowego wtrącać. Jeśliby zaś ci partacze podług tych artykułów chcieli cech zagodzić y przeprowadzić, tedy mają być do cechu akceptowani; którzy się pokażą, że poczęściwie w należytych magistrów wyuczyli się; którzy zaś u nie poczęstowego maystra tego rzemiosła wyuczyli się y tym po uczynieniu zadość wolny będzie akces do cechu z tą iednak praecustodycją, iż pókiżyją, nie wolno im będzie ani towarzysza, ani chłopca chować, chyba za zgodzeniem się z cechem należycie.

Artykuł 22-gi. Jeśliby się któremu zdarzyło bratu rok y sześć niedziel nie być w cechu, dla nieposłuszeństwa albo iakich buntów, ten ma być wyrzucony precz z cechu y od tego czasu mieysca niema mieć, chyba by chorował, albo w drodze był, albo inną słuszną iaką dał racyą.

Artykuł 23-ci. Jeśliby ten brat prócz inney słuszney przyczyny z nieposłuszeństwa, albo dla buntów iakich rok y sześć niedziel w cechu niebędący, chciał się znowu do cechu dostać, tedy powinien będzie całemu cechowi zadość uczynić, tak iako młodszy mayster y towarzysz mu niema być pozwolony, póki zadość we wszystkim nie uczyni cechowi.

Artykuł 24-ty. Gdyby się zdarzyło towarzyszom powadzić się z sobą, a potym do maystra przyść na skargę, prosząc o uczynienie sprawiedliwości, lub też ugody, tedy ten mayster nie ma sam ieden onych karać albo godzić, ale do całego cechu odesłać, który podług uznania wszystkich braci y towarzyszków ma ich rozsądzić, lub pogodzić; ta wina na trzy części ma być rozdzielona, dwie na ołtarz, a trzecia do skrzynki towarzyszskiej.

Artykuł 25-ty. Ma też y to być obserwowano, że każdy mayster nie powinien więcej mieć w warstacie swoim czeladzi nad trzech, to iest, chłopca iednego, a towarzyszków dwóch, lub chłopców a towarzysza iednego, albo li też wszystkich trzech towarzyszków, czyli też chłopców, excepto starszych rocznych przysięgłych, którym nad trzech wolno iednego towarzysza lub chłopca mieć, dla tego, iż oni często za publicznymi interesami swoje opuszczają. A gdyby takowy mayster, który we wszystkim zadość uczynił cechowi, mając troje czeladzi, żadney na warstacie roboty nie miał y nie dostał, tedy drugi mayster, który by miał pelen warsztat roboty, ma onemu udzielić, pod winą pół kamienia wosku.

Artykuł 26-ty. Panowie organ maystrowie, śnicerze y tokarze powinni zawsze podczas processyi publicznych wespół z panami stolarzami pod chorągwią pójść, insuper że ołtarza swego osobliwego nie mają, powinni każdy z nich każdego roku na ołtarz bracki, w kościele oo. bernardynów będący, dać po cztery tynfy, pod winą sześciu funtów wosku, ex quo czeladzi używają stolarskiej.

Artykuł 27-my. Żaden tak z panów stolarzów, iako też z śnicerzów y towarzyszków, nie powinien dwóch robot mieć professyi, ale tylko iedną, którey się należyćie wyuczył kenwentować, to iest: żaden śnierz ołtarza albo ambony, bez maystra stolarskiego, a stolarz bez magistra śnierskiego robić nie powinien, lecz stolarz strukturę albo architekturę, a śnierz obrazy kapitalne, sklepienie y inne rzeczy do siebie należące. Insuper iesli się zdarzy stolarzowi z śnierzem, albo śnierzowi z stolarzem robotę zaiedno obić, tedy stolarz śnierzowi powinien towarzysza dodać,

do zakleiwania sklepienia albo skrzydeł etc. pod winą czterech kamienia wosku.

Artykuł 28-my. Należy y to do dobrego rzędu w bractwie postrzegać, iż każdy towarzysz, nim magistrem zostanie oprócz innych należytości, iako się wyżej pomieniło, ma wędrować przez lat trzy po innych miastach, a ieśliby nie odprawił przez lat trzy wędrówki, tedy ma złotych 30 do cechu zapłacić. Podobnym sposobem, gdyby który brat młodszeństwa nie odprawił, albo by maystersztyku zaraz tego roku, skoro naznaczą, nie odrobił, y ten złotych 30 do cechu ma zapłacić, a gdyby który całego maystersztyku, sobie naznaczonego, nie zrobił, taki ma dać do cechu złotych 100, które pieniądze mają być odłożone na chwałę Boską. Excepto panów śnickerów, którzy wędrówki y heblówki odprawować nie mają.

Artykuł 29-ty. Gdy który z towarzyszków zostanie maystrem, póty mu nie będzie wolno towarzysza chować, póki nie wypłaci połowy należytości do cechu; a gdy połowę wypłaci, tedy ma mu być pozwolony ieden towarzysz, po wypłaceniu zaś wszystkiego do cechu, co mu należeć będzie, wolno mu podług tych artykułów troje czeladzi chować, pod winą pół kamienia wosku, kto by bronił tego.

Artykuł 30-ty. Gdy mayster po towarzysza pisze, powinien się opowiedzieć u starszych, a panowie starsi mają się podpisać pod tą kartą y kopią oney mają do skrzynki cechowej włożyć.

Artykuł 31-szy. Żaden towarzysz nie powinien bez abszytu, od swego maystra danego, odchodzić, pod utraceniem rzemiosła, y według onego, który by zaś towarzysz, za abszytem od maystra swego traktem przyszedł do drugiego maystra, tedy powinien czterech roku u niego robić,

a mayster powinien onemu za trakt zapłacić. Ieśliby zaś przez tę czterech roku na warstacie nie robił, tedy swój trakt traci; a ieżeliby mayster, dla iakowych racyi, przed expiracją czterech roku, chcąc go alienować, dał abszyt, tedy powinien za całą czterech roku trakt zapłacić.

Artykuł 32-gi. Każdy tak z panów maystrów, iako y towarzyszków powinni być podczas mszy roratney, w dzień niepokalanego poczęcia panny Maryi z wielkim nabożeństwem assistować, a towarzysze podług zwyczaju z pochodniami chodzić, pod winą czterech kamienia wosku. Gdzie y panowie śnickerze assistować mają.

Artykuł 33-ci. Gdy z którego miasta towarzysz obcy przybędzie, powinni tutejsze towarzysze u starszego roboty onemu się postarać, podług starego zwyczaju, a tak gdy naydzie pomieniony obcy towarzysz robotę, ma przez niedziel dwie u maystra robić. A mayster tygodniową płacę, ieżeli iest towarzysz doskonały, ma mu po złotych dwa na tydzień zapłacić, a przed dwoma tygodniami żadnym sposobem od maystra nie powinien odchodzić, pod uznaną przez całe bractwo winą.

Artykuł 34-ty. Żaden brat bratu nie powinien czeladzi, idque towarzyszków albo chłopców odmawiać, pod winą pół kamienia wosku.

Artykuł 35-ty. Nie ma się ważyć żaden brat chłopca przyjmować, który by porządnie przy bytności całego bractwa w cechu nie był wpisany, y złotych dwóch do skrzynki nie oddał, pod winą pół kamienia wosku.

Artykuł 36-ty. Nie powinien żaden brat przyjmować za chłopca ludzi nie wolnych, poddanych szlacheckich lub duchownych, chyba za listami uwolnienia onych od pa-

nów swoich, y tego rzemiosła nie ma uczyć, pod winą pół kamienia wosku,

Artykuł 37-my. Gdy obcy chłopiec ze wsi albo z kąd inąd przybędzie, nie mając testimonium pocściwego urodzenia, albo metryki, także ieśliby miał początki tego rzemiosła, a nie miał testimonium, że się pocściwie uczył, ten u każdego maystra mieysca mieć nie ma. Jeżeli by zaś miał testimonium dobrego urodzenia, y że się pocściwie uczył, y nie jest niczym poddanym, taki powinien, nim za towarzysza będzie przyjęty, rok cały u starszego służyć za wiadomością całego bractwa.

Artykuł 38-my. Każdy brat gdy będzie wokowany do cechu, czy to na kwartałową schadzkę, czy to na inszą jaką potrzebę, a omieszka, powinien dać winy dwa funty wosku; a gdy nadeydzie nie w porę, gdy już skrzynka będzie otwarta, ma dać groszy 6 do karbony ubogich, chyba się wyexkuzuje przed starszym słusznemi racyami, gdzie y panowie śnicerze mają być wokowani.

Artykuł 39-ty. Gdyby się bractwu zdarzyło kiedy z klasztorem albo z szlachcicem, lub też z kim innym prawować, a brat który ważył by się exkuzować, że ia nie iestem winnym, lub też drugiego współbrata ważył się wydawać inferuiąc, że ten naywięcey iest winnym, albo naywięcey tej rzeczy dochodzi y popiera, taki powinien dać winy kamień wosku, a potym równo z drugimi imieniem całego cechu obstawać.

Artykuł 40-ty. Jeśliby też kto z partykularza robotę stolarską, iako to: stoły, stołki, skrzynie, ramy do okien, lub do obrazów, albo inne iakie rzeczy na rynek sprowadziwszy przedawał albo, też sklarze ramy, lub stelmasi skrzynie y inne sto-

larskiego kunsztu rzeczy robili y przedawali, takich wolno będzie, za wiadomością tak magistratowego, iako y zamkowego urzędu, z pomocą onych, brać, zabierać, grabić y na szpitale katolickie oddawać y konfiskować, aby przeszkoda żadna w rzemieśle temu bractwu w porządkach nie była. Który punkt albo artykuł ma służyć w podobnych okazjach y panom śnicerzom.

Artykuł 41-szy. Także panowie cieśli, ni w czym nie mają być przeszkodą kunsztowi stolarskiemu y łózewniczemu w robieniu robót stolarskich, iako to: stołów, stołków, krzeseł, ramów, łózek, szaf, trun sklepistych etc. (excepto dla ubóstwa trun prostych y inney ciesielskiej prostey roboty, która się do ciesłów reguluje) y onych, tak publicznie iako y prywatnie nie mają przedawać, pod konfiskacyą przez urząd mieyski y zamkowy na szpitale katolickie. Czego starsi roczni, iako przysięgą obowiązani, mają przestrzegać.

Artykuł 42-gi. Szklarze Wileńscy, podług dawnych przywileiów y artykułów, mają y powinni będą co rok do bractwa stolarskiego, śnickerskiego y łózewniczego na chwałę Bożą, idque na ołtarz u wielebnych oyców bernardynów Wileńskich będący, we wszystkich rzeczach do trzeciej części przyłożyć się y zawsze na zwykłych nabożeństwach za oznaymieniem sobie być przytomnymi, sub gravi animadversione przez pomienione urzędy.

Artykuł 43-ci. Jeśliby się zdarzyło temu, co krzesła robi tu w mieście iego królewskiej mości Wilnie osiaść y mieszkać, nie uczyniwszy zadość kunsztowi stolarskiemu podług wyż mianowanych artykułów, iako to, nie wysłużywszy się należycie y nie pokazawszy testimonium dobrego urodzenia y pocściwego wysłużenia się, tedy takowy

powinien co rok na ołtarz bracki do wielbnych oyców bernardynów dawać dziesięć funtów wosku białego.

Artykuł 44-ty. Similiter stolarze y ci, którzy strzelbę robią, nie mają być przeszkodą w nowey lub starey robocie panów łózewników y w domu swoim nie powinni konserwować partaczów, łózewnicką robotę robiących, chyba za wiadomością y zago-
dzeniem całego bractwa stolarskiego.

Artykuł 45-ty. Nie powinie ninkto na przeszkodę y diminucya tego bractwa, nakupiwszy z innych iakich miast, stołów, szaf, skrzyń, etc. stolarskiey roboty publicznie ani prywatnie po mieście przedawać y onemi handlować, pod konfiskowaniem pomienionych towarów przez pomienione wyżej urzędy na szpitale katolickie; chyba by kto pro raritate na swoją własną potrzebę gdzie kupiwszy przywiozł.

Artykuł 46-ty. Jeśliby kiedy który towarzysz, czy to w mieście, czyli za mias-tem ważył się bez wiadomości maystra robotę obiać, tedy takowy podług dawnych cechowych porządków y terazniejszych artykułów, nie ma być za pocściwego poczytany y reputowany; chyba na publiczney cechowej schadzce, zniosszy z siebie takową infamią uznanym przez bracią sztrofem, należytą deprekacyą uczyni; a ieżeliby y tego nie uczynił, tedy iuż ma być w czarne xięgi wpisany y na żadnym mieyscu nie akceptowany, azby przyszedł na schadzkę publiczną y uczyniwszy deprekacyą całemu cechowi, za każdy tydzień funt wosku na ołtarz bracki u ww. oo. bernardynów sztrofu położył.

Artykuł 47-my. Gdy brat który umrze, cale bractwo swoim kosztem y pochodnia-
mi, do cechu należącemi, powinne tego zmarłego brata do kościoła prowadzić, y

ucściwie przy zgromadzeniu całego cechu, tak samych maystrów, iako też żon y pań ich, oraz y towarzyszków, (którzy powinni ciało nieść); a ieśliby który omieszkał, ten ma winy zapłacić dwa funty wosku.

Artykuł 48-my. Także gdy żona brata którego umrze, albo syn lub córka, lub też towarzysz, podobnym sposobem cale bractwo ucściwie y należycie przy zupełnym zgromadzeniu całego cechu, z pochodniami y zwykłą ceremonią pogrzebową, mają ciało pogrześć, towarzysze powinni umarłego nieść y z pochodniami przy trunie assistować; także pod winą dwóch funtów wysku.

Artykuł 49-ty. Gdy brat umrze, a pozostała wdowa chciała by rzemiosło trzymać, powinne cale bractwo ią należycie opatrzyć y towarzysza dobrego do rzemiosła dodać. Także gdyby brat zachorował, a nie mógł robić y takowemu ma bractwo dodać towarzysza.

Artykuł 50-ty. Naostatek tak panowie starsi, iako też y cale bractwo jest obligowane, we wszystkim szlachetnemu magistratowi Wileńskiemu posłuszeństwo każdego czasu pełnić, iako to: gdy zaydzie rozkaz na ratusz przybyć, na wotywę podczas renowacyi z świecami assistować, także na processie w dzień Bożego Ciała, y na spotykaniu królów ichmosciów, biskupów y wojewodów Wileńskich, na kondukty y pogrzeby osób magistratowych y podczas innych wotyw publicznych, gdy będą wokowani, ze wszelką modestyą, mają stawać y swoją powinność mieyską remonstrować, co y do panów śnicerzów ma się regulować.

Artykuł 51-szy. Które to takowe artykuły na każde suchedni in praesentia całego bractwa mają być czytane y innych

schadzek, kiedy tego potrzeba będzie wy-
ciągała.

Artykuł 52-gi. Nakoniec wszystkie te
artykuły generaliter y każdy z osobna,
iako się w sobie mają, na potomne czasy
pomienionemu bractwu albo cechowi nada-
jąc y pozwalając warujemy, aby więcej ar-
tykułów, nad wyż wyrażone, bez wiado-
mości y konsensu naszego nie ważyli się u

nayiaśnieyszego króla imci wyprawować.
Do których dla lepszey wagi y walurow przy
pieczęci publiczney miasta i. k. m. stolicz-
nego Wilna imci panu pisarzowi naszemu,
podpisać się ukazaliśmy. Pisan w Wilnie
w kancelarii naszej roku Pańskiego tysiąc
siedmsetnego czterdziestego wtórego mie-
siąca Marca dwudziestego dnia.

1744 г. Ноября 12 дня.

Изъ книги № 5141, за 1742—1745 г., стр. 1293.

**25. Привилегія короля Августа III, заключающая въ себѣ цеховой уставъ Ви-
ленскихъ каретниковъ, игольщиковъ и горшечниковъ.**

По ходатайству цеховыхъ старшинъ трехъ сое-
диненныхъ цеховъ—каретничаго, игольничьяго и
гончарнаго, Виленскій магистратъ начерталъ слѣ-
дующій уставъ, подтвержденный и королемъ Ав-
густомъ III.

1) всѣ члены соединеннаго братства должны
присутствовать въ костелѣ Св. Троицы на бого-
служеніяхъ годичныхъ, торжественныхъ и сухо-
дневныхъ, подѣ штрафомъ взысканія съ масте-
ровъ по 6 гр., а съ товарищей по 3 гроша, а въ
случаѣ упорнаго непосѣщенія и исключенія изъ
цеха;

2) соединенные братчики должны избирать изъ
среды себя ежегодно старшинъ и расходчиковъ,
которые должны хранить у себя ключи, расходо-
вать суммы и по истеченіи года сдать о своемъ
управленіи годичный отчетъ;

3) умирающіе члены цеха, ихъ жены и дѣти
должны быть хоронены въ присутствіи и сопро-
вожденіи цеховыхъ старшинъ, подѣ штрафомъ
взысканія 6 грошей; свѣчи должны быть достав-
ляемы цехомъ для мастеровъ, ихъ женъ и дѣтей
отъ 4 до 8; для учениковъ же, по—2;

4) для увезиченія хвалы Божьей назначается
приличное вознагражденіе ксендзу Св. Троицкаго
костела изъ штрафныхъ денегъ, но вымогатель-
ство со стороны костела не должно быть допу-
скаемо;

5) въ день св. Николая, по примѣру прочихъ
цеховъ, должно быть цеховое собраніе, на кото-
ромъ избираются годичные старшины; имъ ввѣ-
ряется цеховая казна и управленіе цеховыми дѣ-
лами; товарищи, осмѣлившіеся заниматься реме-
сломъ безъ вѣдома мастеровъ, должны быть исклю-
чаемы изъ цеха; ученики должны записываться
въ цеховыя книги и работать у однихъ и тѣхъ
же братьевъ до окончанія своего курса;

6) безчестіе братьямъ должно разбираться въ
ратушѣ; всѣ братья цеховые должны поддерживать
сообща свои взаимные интересы подѣ страхомъ
взысканія съ непослушныхъ на костелъ $\frac{1}{4}$ фунта
воску.

Къ этимъ правиламъ, по ходатайству цеховыхъ
старшинъ, прибавлено еще 34 пункта дополни-
тельныхъ правилъ, въ которыхъ болѣе подробно
опредѣлены обязанности цеховыхъ къ костелу,

внутренній порядок цехового самоуправленія и хозяйства, взаимныя отношенія цеховикъ членовъ,—мастеровъ, товарищей и учениковъ другъ къ другу, предметы занятій и вообще кругъ дѣя-

тельности каждаго отдѣльнаго цеха съ обозначеніемъ количества платы, слѣдуемой съ мастеровъ товарищамъ за работу и штрафовъ за неаккуратность.

Feria quarta ante festum nativitatis domini nostri Jesu Christi die vigesima tertia mensis Decembris, anno Domini millesimo septingentesimo quadragesimo quarto.

Coram nobili officio consulari civitatis sacrae regiae maiestatis metropolitanae Viliensis comparentes personaliter fam. Joannes Michael Boehr, Henricus Wyrrenburg, Joannes Freist, Christianus Wittka, Petrus Binnengraeber, Stanislaus Mikutowicz, Joannes Jacewicz, carpentarii, cives Vilienses, sani mente pariter et corpore, existentes, praesens privilegium confirmationis articulorum suorum, a serenissimo Augusto tertio, rege Poloniae et magno duce Lituaniae, domino nostro clementissimo, contubernio suo indultum et collatum, manu propria ejusdem serenissimi Augusti tertii, domini nostri clementissimi, subscriptum, sigilloque magni ducatus Lituaniae communitum, salvum, illaesum, nulliusque suspicionis obnoxium, cum introfusius contentis propter aeviternam rei memoriam et meliorem sibi securitatem ad acta obtulerunt; cuius privilegii de verbo ad verbum rescribendo contenta, tenor sequitur est quetalis.

August trzeci, z Bożey łaski król polski, wielki książę Litewski, etc. etc. Oznajmujemy tym listem przywileiem naszym wszem wobec, komu by o tym wiedzieć terazniejszego y napotym będącego wieku należało, iż pokładany był przed nami ekstrakt z ksiąg szlchetnego magistratu miasta naszego Wilna, pod datą tysiąc sześćset siedmdziesiąt czwartego, dnia trzeciego

mca Decembra, na pergaminie pisany, ręką pisarską podpisany y pieczęcią zawieszoną tegoż magistratu miasta naszego Wilna corroborowany, cały, nienaruszony, żadney suspicyi niepodlegający, artykuły albo ordynacyą cechów stelmackiego, iglarzkiego y ganczarnskiego w sobie zawierający. I suplikowano do nas przez niektórych pp. rad y urzędników naszych, przy boku naszym rezydujących, imieniem sławetnych Jana Michała Boehra, Henrika Wyrrenburka, Jana Freista, Krystiana Wytka, Piotra Binnengraebra, Stanisława Mikutowicza, Jana Jacewicza, braci cechu stelmackiego, mieszczan Wileńskich, ażebyśmy mocą y powagą naszą królewską, propter aeviternam rei memoriam, takowe artykuły albo ordynacyą, od szlchetnego magistratu miasta naszego Wilna onym nadane, potwierdzili y corroborowali, oraz additament pewnych punktów dla lepszego porządku cechu stelmackiego za wolą wszystkich braci kunsztu tego cum scitu magistratus nostri przydany y sporządzony, niżej de tenore wyrażony aprobowali; który to ekstrakt pomienionej ordynacyi albo artykułów, cechowi stelmackiemu służący, de verbo ad verbum tak się w sobie ma.

Proconsules et consules civitatis s. r. mai. Viliensis in magno ducatu Lituaniae—significamus praesentibus literis nostris universis et singulis, quia nos ad supplicationem eamque Bartholomaei Wiesielewicz, Stephani Poguski, Andreae Stankiewicz, Martini Jasinski, Casimiri Ławinski, opificii carpentariorum Viliensium seniorum

et iuniorum magistrorum nomine suo et successorum suorum, ad hoc idem contubernium suum futuris temporibus et annis ingraedientium, factam ordinationem quoad munia et ornamentum altaris hic Vilnae in templo sanctissimae Trinitatis ritus romani, communibus sumptibus tam ipsorum carpentariorum, quam acuficum et figulorum magistratum erecti, sequentem fecimus et adinvenimus ad observandumque et manutenendum contubernio eorum, uti ex tribus opificiis coadunato, perpetuis temporibus contulimus, cuius collatae a nobis ordinationis supra fato contubernio, haec est quae sequitur series.

Ordinatio około ołtarza cechu stelmackiego, iglarskiego y ganczarskiego, w kościele świętej Trójcy nabożeństwa rzymskiego będącego, przez nas burmistrzów y radziec miasta iego królewskiej mości Wilna ławice rzymskiej uczyniona, w ten sposób: Ponieważ do tego ołtarza trzy cechy zwysz rzeczzone złączyli się y ziednoczyli, przeto około obrzędów mszy świętej, pogrzebów y inszych spraw niżej opisanych y uczynków dobrych wykonania bez rozerwania tych trzech cechów żadnego, w potomne czasy mają postępować y sprawować się cechu stelmackiego maystrowie y ich towarzysze. Naprzód, iż dnia wtórego Lutego, w dzień gromnic Panny Maryi Najsświętszey, roku każdego msza święta przy tym ołtarzu, na którym stelmachom miejsce dano, ma być śpiewana; na Zwiastowanie zaś, Nawiedzenie, na Poczęcie Panny Przeczystey Bągorodnicy, przy tym we wtorki wielkanocny świąteczny y dzień niedzielny świętej Trójcy, y na święty Jan, dnia trzeciego narodzenia Pańskiego, a nakoniec każdych suchych dni msze na godzinę ośmą u tegoż ołtarza odprawować

się mają. Na których słuchanie czasu każdego tak mistrze starsi y młodszy cechu stelmackiego, iglarskiego y ganczarskiego, iako ich towarzystwo, iakiey kolwiek religiey będący, schadzać się, bywać y na ofiarę iść, posługi kolo ołtarza czynić będą powinni. A gdyby który z maystrów którego kolwiek cechu na mszę świętą wyżej opisaną y na ofiarę nie przybył, po sześciu groszy winy, a towarzysz po groszy trzy do skrzynki ołtarzowej zapłacić powinien. Uporny zaś który by na wzgardę raz, drugi y trzeci do tych mszy przybyć y posługi nie chciał czynić, nie tylko teyże winie podlegać, ale y od starszeństwa cechowych spraw wyłączony być ma. Skrzynka ołtarzowa iest potrzebna, tak aby w niej przywileie kościelne, prowenta, pieniądze ofiarne y winy chowali, także z inszemi aparatami ołtarzowymi, srebrem, złotem, ornatami, antepediami, świecami, woskami y tym podobnemi rzeczami, w kościele tymże podobnemi rzeczami warownie w szafie iakiey porządnej ma być chowana; do której zawiadowania y rządu czynienia około ołtarza, wybierania win y innych przychodów y rozchodów sprawowania, po iednemu starszemu rocznemu ołtarzowemu z każdego cechu na dzień ofiarowania Panny Najswiętszey mają być obrani, y u tych klucze trzy, tak od szafy, iako y od skrzynki przez rok zostawać mają. Który to na wyści roku, z przychodów sprawowania po iednemu, przy obieraniu drugich starszych na dzień świętego Mikołaja onym że y starszym cechowym po dwu z cechu deputowanym w domu maystra starszego stelmackiego rachunek czynić z przychodów y rozchodów y wszytek skarb ołtarzowi porządnie według rejestru zdać będą powinni. Jesliby też

który z mistrzów, małżonek, dziątek, towarzyszków zmarł, mają starszy cech tegoż, którego by taki umarł, do drugich starszych rocznych cechowych dać znać, tak aby obwieszczeni będąc na pogrzeb ciała wszyscy się zebrali y przystoynie do kościoła zaprowadziwszy pogrzebli. A jeśli by który z maystrów na pogrzeb nie przybył, tedy aby mistrz groszy sześć, towarzysze zaś groszy trzy winy do skrzynki zapłacili, które to winy zawsze się mają obracać na ozdobę y potrzebę do skrzynki ołtarzowej. Świece pogrzebowe zosobna u każdego z cechu, a nie w kościele chować mają. Gdy jednak mistrz z tych cechów albo małżonka zemrze którego, ośm świec, a gdy dziecko albo towarzysze po—cztery, gdy zaś chłopiec po dwie świece z cechu każdego do pogrzebu, nie od tego nie biorąc, mają być w zgodzie y miłości braterskiej od starszych z każdego cechu za pierwszym oznaymieniem wydane y udzielone. A że nie tylko ofiara panu Bogu jest przyjemna, ale że y kapłan iako pośrednik ofiarujących jest przy ołtarzu potrzebny, tego my, iako loci ordinarium proboszcza świętej Trójcy mianujemy, który, lub też od niego użyty na każde suchedni y święta wyżej opisane, o godzinie siódmej na ośmą inclusive, mszą świętą będzie odprawował, wszakże w rzady skrzynki, aparatów, srebra, złota, ornatów antypedyi, win, wosku y przychodów albo rozchodów wszelakich, niewdawając się y obiadów nie wymagając żadnych, samym się kontentując iurgieltem na każdy kwartał po kop półtora od wszystkich trzech cechów y ofiarą, która na pogrzebie ciała braciey będzie dana, albo y tym, jeśli który z nabożeństwa osobliwego na ołtarz przymszy świętej, aby po panu Bogu ofiaro-

wał, co pieniędzami udzielił. Nie to jednak kto by z braciey ku ozdobie sprawił y dał kapłanowi, ale ołtarzowi, iako świece ofiarne y drugie ofiarne pogrzebowe, pozostałe do skrzynki należeć będą, dla czego y ofiary, które bracia na świętach zwyż rzeczonych y suchich-dniach zdawać będą, także do skrzynki ołtarzowej starsi roczni, a nie xiądz proboszcz od miejsca, gdzieśmy im w kościele świętej Trójcy na pogrzebie ciała zmarłych braci pozwolili, nie niema pieniędzy y zapłaty na nich wyciągać, kontentując się ofiarą pogrzebową y zdzwonieniem. Dla czego wolno to będzie im na pogrzeby ciała, sklep gdzie się podoba przed swoim ołtarzem zmurować y tam pogrzeby braci swej tych trzech cechów, a nie w inszych obcych odprawować; który to sklep w zawiedzywaniu y dozorze starszych ołtarzowych ma zostawać zawsze tak, aby bez ich wiadomości żaden się tam ciała grześć nie ważył. Ażeby tym ochotniej xiądz proboszcz ołtarzowi usługował za konsensem trzech tych cechów, grabieże wszystkie, które kolwiek według przywilejów od robot, albo gdzie indziej ściągć się będą, te teraz z każdego mają się obracać na pół x. proboszczowi, na pół szpitalowi na ubogich, tak aby się ztąd tym więcej chwala Boża mnożyła y szerzyła. Gdzieby na potrzebę ołtarzową roku którego expens z skrzynki ołtarzowej nie stało, aby było to przez starsze rocznym cechowym starszym oznaymiono, mają się nie zarówno ogółem z każdego cechu, a nie z osób wielkości y małości braci ku potrzebom wszelakim ołtarzowym przykładać y do starszych ołtarzowych te składanki oddawać, z których też oni liczbę na wyściui roku y przy zdaniu rachunku czynić będą powinni. Też to postanowiamy, aby na dzień

świętego Mikołaja do starszego rocznego, gdzie skrzynka bracka z prawami, zostaje, tam za obeszaniem przez młodszego schadzali się y około swych porządków kościelnych iako y rzemiosła swego statecznie obmyślali y sporządzali; a który by brat na tę schadzkę nie przybył, powinien też winę, iako y kościelną odłożyć. Powinni też podczas zupełnej schadzki dwóch starszych zgodliwie obrać, którzy by słusznie z prawami rządzić mogli y onym osobliwego młodszego, na posłuszeństwo, tak kościelne, iako y cechowe przydać mają, a ktoby się wzbraniał na posłuszeństwo, tedy winy parę świec postawić na ołtarz popadnie. Ci starsi przeszłoroczni mają rachunki swoje z przychodów y rozchodów przed wszystkich bracią uczynić, bez żadnej trudności przy panach radnych. Starsi powinni postrzegać, gdy towarzysz chce majstrem zostać, wprzód powinien mieyską na ratuszu przyiąć pod winą na starszych od magistratu uchwaloną. A który by towarzysz śmiał y ważył się bez cechu rzemiosła robić y majstrować by pod jakąkolwiek iurydykcyą zostawał, duchowną albo szlachecką, tedy takowy powinien być zgrabiony, która grabież na ołtarz ich własny ma się obracać. Skrzynka bracka cechowa z prawami, aby pod żadną iurydykcyą nie zostawała prócz pod miastem, iako y u innych cechów warowano y postanowiono jest. Chłopcy do rzemiosła mają być za wiadomością wszystkich braci pod czas schadzki na lata postanowione zapisani, tamże w cechu y wyzwoleni, pod winą czwierci kamienia wosku, a nie pokątnie. Chłopiec, któremu bratu raz zapisany jest, u tego ma się wysłużyć. A który by śmiał brat mimo zapisu chłopca odmawiać y przyjmować na swój warsztat, tedy takowy pół-

kamienia wosku winy ma popadać. A gdy się przyda iaki hałas na schadzkach z znie wagą uczciwości starszego, albo którego brata, tedy takowa sprawa nie ma się w cechu sądzić, ieno na ratuszu przed radą Wileńską. W podiętej robocie nie ma brat bratu przeszkadzać, pod winą czwierci kamienia wosku, która winą ma być obrócona na ochędostwo ołtarzowe w zwyż pomienionym kościele świętej Trójcy rzymskiej wystawionym. *Quam quidem modo praemisso conscriptam ordinationem grato animo seniores, nec non iuniores magistri opificii carpentariorum, superius de nominibus et cognominibus specificati, suscipientes promiserunt, pro se et successoribus suis spondentes, eam in omnibus punctis et clausulis inviolabiliter observare et manutenere. In cuius rei fidem circa sigillum officii nostri manu notarii subscripta est in praetorio Vilnensi. Feria secunda ante festum sancti Nicolai episcopi et confessoris, die tertia mensis Decembris anno Domini millesimo sexcentesimo septuagismo quarto. Simon Piotrowicz—nob. magistratus Vilnensis notarius subscripsit manu propria. Locus sigilli.*

My tedy król, do prośby pomienionych sławetnych Jana Michała Boehra, Henrika Wyrenburka, Jana Freista, Krystiana Wittka, Piotra Binengraebra, Stanisława Mikutowicza, Jana Jacewicza, braci kunsztu stelmaskiego, przez niektórych panów rad y urzędników naszych zaniezionej, iako słusznej, łaskawie skłoniwszy się, taką ordynacyę albo artykuły in omnibus punctis, clausulis et paragraphis na wieczne y nigdy nieodzowne czasy, mocą y powagą naszą królewską stwierdzamy, approbujemy y corroborujemy. Insuper przydatek niektórych artykułów, do dobrego rzędu cecho-

wego należący, za wolą iednostayną wszystkich braci cechowych kunsztu stelmaskiego, cum consensu magistratus miasta naszego Wilna sporządzony, przed nami produkowany, autoritate nostra regia ztwierdziwszy, w ten przywiley nasz ingrossować pozwoliliśmy in tenorem sequentem.

Artykuł 1) W kościele świętey Trócy rzymskiey każdego roku co kwartał msza święta iedna ma być odprawiona, na którą wszyscy maystrowie y towarzysze przytomni adesse powinni y przystoyną obrządku chrześciańskiego modestyą przy nabożeństwie zachować się powinni będą, pod sztrofem funta wosku na ołtarz; chyba by się wyexkuzował ratią iaką słuszną.

2) Ma toż bractwo cechu stelmaskiego, podług ordynacyi tey, na święty Mikołay do cechu schodzić się dla obierania rocznego starszego, szafarza kościelnego y młodszego, a to iednak iednostaynym zezwoleniem wszystkich braci.

3) Młodszy powinien być na usłudze cechowej, póki roczny termin wyexpiruje, a drugi starszy, gdy nastąpi na funkcję starszeństwa na drugi rok słuchać ma rachunki przychodów y rozchodów publicznych y innych wydatków.

4) Na starszeństwo mają być przez bracią dobrowolnie obrani w cechu iakiejkolwiek religii, a praecipue rzymskiey, a gdyby który z onych cechu nie uspokoił y należytości cechowi nie zapłacił, ten dopuszczony być nie może.

5) Mają tedy co rok nie tylko maystrowie, ale y towarzysze kwartalną schadzkę trzymać, na rok cztery razy, a każdy mayster powinien co kwartał złoty ieden, towarzysz groszy piętnaście dać, takż na determinową godzinę stawić się ma, a stąnowszy uczciwie, statecznie, trzeźwo, żad-

ney swarby nie wzniecając, bez rankorku swych braci; a gdyby widział iaką nieważność na drugiego, tedy ma z uwagą, bez łaiania publicznie obiawić, a za uznaniem krzywdy satysfakcyi od braci swych oczekiwać, pod sztrofem złotych cztery do skrzynki cechowej.

6) A gdyby takiego pomiarkowania y ugody u cechu nie było, mayster lub towarzysz kontenci nie byli, y dobrowolnie onym sztrofem nie podlegali, ma każdy z ukrzywdzonych w szlachetnym magistracie Wileńskim bez żadnych protekcyi swoją sprawę wyprowadzić.

7) Nie powinien mayster drugiego maystra robotę ganić lub podeyściem iść, co by się z krzywdą miało stać bliźniego, pod sztrofem złotych ośm.

8) Jeśli by mayster robotę robił szlachcicowi lub mieszczaninowi, a wiedział, że onemu nie zapłacono, który pierwey podiał się, nie powinien drugi mayster od takich ludzi przyjmować roboty, aż póki onego nie uspokoi, pod sztrofem według waluoru rzeczy.

9) Jeśli mayster maystra tegoż kunsztu chciał by z mieszkania rugować y podeyście czynić, za dowodem tego ma winy złotych osmdziesiąt zapłacić.

10) Mayster przymiując chłopca do swego rzemiosła ma na próbę sześć niedziel trzymać, a gdyby on był sposobny, ma mayster po uczynionej z nim umowie na lat cztery zapisać, a za wpis ma zapłacić do skrzynki złotych sześć, za wypis złotych piętnaście. Przy tym waruiemy, aby żaden nie przyjmował żadnego poddanina zbiega, nie mającego attestatum od zwierzchności, podług starodawnych porządków y innych cechów, nie ma być wpisany, ani wyzwolony.

11) Chłopiec, który wyzwolony, a miał by się do cechu za majstra odezwać, ma za nieodprawioną wędrowkę, podług dawnych zwyczajów y zwyczaju innych cechów y państw, powinien będzie złotych sto do skrzynki oddać y położyć.

12) Towarzysz jeśli by miał ochotę osiadłość mieć w mieście y majstrem zostać, powinien będzie najprzód u jednego majstra rok cały statecznie robić, a za położeniem testimonialnego listu rodnego y wyzwolenia ma być przyjęty do cechu; wstępnego ma dać złł. trzydzieście do skrzynki, a majstrom kolacją, według możliwości sprawić. Na doświadczenie zaś kunsztu swego powinien będzie sztukę majstrowską pokazać y swoją własną ręką zrobić, to jest karetkę całą krytą z skrzydłami, ze sposobem całym y kołami, ze wszelką należytością ma remonstrować majstrom starszym. Na tę robotę mają majstrowie podług słuszności onemu drzewo spuścić; wyrobiwszy tedy te drzewo, powinien będzie publice w cechu prezentować, a za uznaniem majstrów tej roboty, powinny onemu naznaczyć warsztat dla wyrobienia tej sztuki y in spatio czterech roku wygotować ma, pod strofem pół kamienia wosku. A wygotowawszy tę robotę powinien publice w cechu prezentować; gdy tedy iakowa nagana pokaże się w tej robocie, mogą sztrofować podług uwagi y zwyczaju cechowego, y tak ma przyjęty być, który oba kunszta, iako to, stelmaskie y kołodziejskie razem się uczył.

13) A który rozdzieloney professyi był by, nie ma być przyjęty, aż się na rok wpisze u majstra na drugą professyą do wycuczenia, po wyjściu roku, ma się w cechu wypisać, a potym ieden rok wędrowkę odprawić. Tym samym sposobem y towarzysz,

który by miał ochotę oba rzemiosła wyuczyć się, ma na rok ieden wpisać się.

14) Taki wstępując na majstrowstwo gdy potrzebnie, ażeby schadzka publiczna była majstrowska, ma za każdy raz, ile tego potrzeba złł. cztery dać, a towarzysz złł. dwa, tak y majster będący.

15) A gdy sztukę prezentowawszy już za majstra będzie przyjęty, ma dać do cechowej skrzynki złł. sto piędziesiąt, a gdyby nie mógł razem zadość uczynić, tedy połowę onemu na założony termin mają czekać, a taki póki nie uspokoi y nie zapłaci, nie ma być na starszeństwo dopuszczony.

16) Pozostała wdowa ma się odezwać do starszego y upraszać o towarzysza przydania, a gdyby z niedostatku tylko by ieden był w mieście, mają y onego iey dać; gdyby zaś więcej było towarzyszków w cechu, tedy może o drugiego abo trzeciego u majstrów obrać, co mają iey pozwolić. Gdyby taki towarzysz nie chciał u niej robić, tedy już nie może u innego majstra robić, ale musi z miasta wyjechać, podług zwyczajów cechowych, a wdowa nie powinna daley będących towarzyszków, u majstrów w robocie zostających, praetendować, lecz sama się o nich starać, abo zapisać z innego miasta.

17) Jeśli by towarzysz tego kunsztu wdowę chciał pojąć, tedy ma majstrowskiego dania do cechu połowę tylko od wszystkiego dać, a majstrowską wyż mianowaną sztukę ma zupełną, iako y inni majstrowie pokazać y prezentować. Tą samą wolność ma syn majstrowski, y który córkę poymie majstrowską.

18) Partacze, nie będące w cechu, nie mają w mieście ani na przedmieściu pod żadną iurydykcyą y protekcyą osiadać y robić, aby majstrom nie przeszkadzali, pod

surową exekucją przez urząd mieyski y zamkowy.

19) Ktoby na sprzedaż miał przywieść koła dzwoniaste do miasta naszego Wilna, nie powinien przedawać nie oddawszy dochodu od pary koł groszy dwa na ołtarz stelmański, w kościele świętej Trócy rzymskiej będącego, a od koł obodzystych grosz ieden, od francuzkiey kolaski y sań groszy piętnaście, od kałamażki y sań lubkowych, także od sań prostych grosz ieden, od kar groszy sześć, a krytych wozów, pod konfiskacją na szpital przez bracią cechową przy urzędzie zamkowym y mieskim.

20) Gdy się maystrowie y towarzysze na ordynaryiną kwartalną schadzkę zeydą, mają pytać, ieżeli mayster przeciw drugiemu maystrowi ma co wniesć, y o to między sobą przed weyściem towarzyszów pokombinować y uspokoić się mają.

21) Gdy towarzysze przez młodszego maystra do cechu wokowane będą, mają potrzykroć się pytać, ieżeli mayster na towarzysza lub towarzysza na maystra skargę iaką ma wniesć, tedy ma ten querulant o głos prosić, y z uwagą swoją rzecz proponować, aby podług porządków cechowych satysfakcja stała się.

22) Przy otwartey skrzynce nie powinien mayster lub towarzysz z nakrytą głową siedzieć, ani żadney szkodliwey broni przy sobie mieć, zabiegając wszelkiego niebezpieczeństwa, także po stole bić ręką, pod sztrofem funta wosku.

23) Gdy maystrowie y towarzysze na kwartalną schadzkę wokowani będą, ma każdy na determinowaną godzinę stanać, pod sztrofem groszy dziesięć; a kto by na wzgardę nie przybył bez żadney przyczyny ma sztrofowany być złotych dwa.

24) Jeśli by kto skargę mając na may-

stra lub towarzysza przez czwierć roku zamleczal, już niema się odzywać pod sztrofem złotych cztery. Także co raz w cechu postanowiono y pogodzone będzie, o tym więcej żadney zmiarki czynić y wzniecać nikt niema, pod sztrofem także złotych cztery.

25) Cechowych tajemnie w domach lub po innych prywatnych mieyscach żaden nie ma obiawić, a który by to uczynił, za słusznym dowodem karany być ma podług cechowego uznania.

26) Mayster partackiey roboty naprawować, ani iej kończyć niema, pod sztrofem od zarobionego talara bitego złotych dwa.

27) A gdy między maystrami lub towarzyszami niesnaski albo laianie powstanie, tedy powinni ci nie czekając kwartału, we dwie niedziele starszym oznaymić y schadzkę przez młodszego maystra wokować maystrów y starszych, a za przybyciem do cechu, nim swą krzywdę doniosą, mają położyć złotych dwa, z których ma iść połowa na cech, a połowę na towarzysze. Takż sztrofy wszystkie mają na trzy części się dzielić, część na ołtarz, a druga do skrzynki, trzecia na towarzysze.

28) Jeśli maystrowi lub towarzyszowi nie podobalo się cechowe iudicatum, ten ma się rozprawić, iako wyż mianowano, to jest na urządzie magistratowym.

29) Gdyby towarzysz potajemnie z cechu uszedł, wolno będzie cechowi po innych miastach listy pisać y roboty bronić.

30) Nie ma mayster towarzysza lub chłopca pod iakim kolwiek praetextem odmawiać pod sztrofem złotych dwadzieście.

31) Chłopiec, gdy lata swoje wyterminuie y od swego maystra w cechu wyzwolony będzie, mają iego towarzysze, za towarzysza uczynić, y przyiąć y praezentować we

wszelkich obrządkach cechowych, ma za to onym dać złotych dwadzieście.

32) Towarzysz, który obudwuch robot, iako to: stelmaskiey y kołodzieyskiey nie uczył się, nie ma się ważyć obie roboty robić; tylko którey się uczył, pod sztrofem złotych dwa, iak wiele razy będzie natrafiony za takową robotą.

33) Tygodniowe płacenie towarzyszowi ma dochodzić złotych dwa, a podług one-go roboty, y z nim uczynioney umowy maystrowskiey, mogą się między sobą zgodzić. Przytym na piwo mają mieć towarzysze stare naprawy, iako to, do starego koła ieden dzwon y dwa spiecy nowe, piasty y nowe sprychy pod starym dzwonem, ieden Orczyk, nowe ramy do okna starey karety, a drugą starą naprawić, toporzyska do siekiery, rydla y łopaty y inne, co się trafi. A gdyby towarzysze, w robocie będący u maystra, w tygodniu dzień abo drugi hulali, tedy onym mayster ma za każdy dzień potrącić z tygodniowego płacenia.

34) Od nowey kolaski francuzkiey ma mayster dać in vim borysza przedawszy złoty ieden, od półkrytey złoty ieden, od wozu krytego płaskiego złoty ieden, od wozu płaskokrytego z pół skrzydłami złotych półtora, za cały kryty wóz z całemi skrzydłami złotych dwa y groszy szesnaście, od sań francuzkich złoty ieden.

35) Jeśli by mayster towarzysza na fracht zapisał, powinien ten list od starszego maystra być podpisany. Na ten list przyiechawszy powinien u maystra pół roka robić. Jeśli by na ten list towarzysz w czwierć roku nie przyjechał, tedy ten list już nie ma waloru. Towarzysz do miasta przyiechawszy, a u maystra robotę przyiow-

szy, powinien u iego niedziel dwie robić, y mayster powinien iego tak długo trzymać w robocie, chyba musiała by temu ratia wielka być, że ieden drugiemu przed wyściem dwuch niedziel robotę wypowiedział. A in quantum by towarzysz swego szczęścia w innych miastach chciał by szukać, powinien będzie dwóma niedzielami wprzód opowiedzieć maystrowi, tylko nie powszedniego dnia, ale w niedzielę. Które to takowe ordynacye y artykuły, recenter sporządzone, mocą y powagą naszą królewską ztwierdziwszy y w ten przywilej inserowawszy, ręką naszą podpisaliśmy y pieczęć zawieszistą wielkiego xięstwa Litewskiego przycisnąć rozkazaliśmy. Pisan w Grodnie, roku tysiąc siedmsetnego czterdziestego czwartego, miesiąca Listopada dnia dwunastego, panowania naszego dwunastego roku. Apud quod privilegium confirmationis, praemisso modo ablatum, subscriptiones manuum circa sigillum M. D. Lith. sequuntur tales: Augustus Rex. Konfirmacya artykułów albo ordynacyi cechów stelmaskiego, iglarskiego y ganczarskiego miasta naszego Wilna. Stefan z Głogowy/Kossowski—czesnik Brzeski—Kuiawski, iego królewskiej mości pieczęci mniejszey wielkiego xięstwa Litewskiego sekretarz. Pro cancellariatu celsissimi ac illustrissimi principis Michaelis ducis in Klewań et Żuków Czartoryski, procancellarii M. D. Lit. Homeliensis, Georgenburgensis, Uświatensis, Podusviatensis etc. capitanei. Sigillatum est in actis. Quae praesentes literae privilegii seu ordinationis, praemisso modo oblatae, sunt actis nob. officii consularis S. R. Mai. civitatis metropolitanae Vilnensis insertae, inscriptae ac insinuatae.

1744 г. Ноября 14 дня.

Изъ книги № 5158, за 1780—1785 г., л. 265.

26. Уставъ Вилленскаго столярскаго цеха.

Во время пожара, свирѣпствовавшаго въ Вильнѣ въ 1737, были истреблены документы, принадлежавшіе цеху столяровъ и ложевниковъ. Поэтому мастера обратились къ магистрату съ просьбой составить для ихъ цеха новый уставъ на основаніи древнѣйшихъ привилегій короля Сигизмунда Августа; по полученіи такового устава отъ магистрата цеховые обратились къ королю Августу III съ просьбой подтвердить имъ этотъ уставъ. Сущность его заключается въ слѣдующемъ:

Всѣ цеховые столярнаго и ложевничьяго мастерства должны собираться ежегодно въ день св. Николая для избранія цеховыхъ старшинъ, расходчика и двухъ младшихъ мастеровъ для наблюденія за товарищами; одинъ старшина долженъ быть римско-католическаго, а другой протестантскаго или другаго вѣроисповѣданія; въ засѣданіяхъ цеховыхъ католики должны сидѣть по правой рукѣ, а остальные по лѣвой; каждую четверть года должно быть общее засѣданіе, на которомъ каждый членъ долженъ дать по 5 гр., изъ которыхъ $\frac{2}{3}$ должны идти на алтарь, а $\frac{1}{3}$ въ цеховую казну; товарищи должны платить 2 гроша; каждую четверть года всѣ братья и товарищи должны посѣщать востельныя службы подѣ страхомъ уплаты 1 ф. воску; въ особенности это требованіе обязательно отъ мужчинъ и женщинъ по отношенію къ службамъ квартальнымъ въ костелѣ берпардиновъ; цеховой сундукъ [долженъ храниться во вѣдѣніи магистратской юрисдикціи; мастера и товарищи должны быть свободнаго происхожденія; товарищъ, желающій получить званіе мастера, долженъ сначала подвергнуться уничтоженію и служить у мастера годъ, за тѣмъ сдѣлать пробную работу (майстеръ-штыкъ) и угостить мастеровъ; это же требованіе распространяется и на ложевниковъ; сынъ мастера, или товарищъ,

женящійся на вдовѣ или дочери мастера, обязаны представить только одну штуку; работы эти должны производиться подѣ наблюденіемъ мастера; споры, возникающіе между братьями, а равно и драки безъ окровавленія, подлежатъ вѣдѣнію цеховыхъ старшинъ, окровавленіе подлежитъ разбирательству войта; мастера не должны подкупываться другъ подѣ друга, подѣ страхомъ взысканія $\frac{1}{2}$ ф. воску; партачи, занимающіеся мастерствомъ, должны быть увѣдомлены цехомъ о нарушеніи ими цеховыхъ правилъ три раза, послѣ чего цеховымъ братьямъ разрѣшается подвергать партачкія работы конфискаціи и самихъ партачей подвергать заключенію; впрочемъ партачамъ предоставляется возможность поступать въ цехъ, но только въ томъ случаѣ, если кто изъ нихъ учился у мастера и представить пробную работу; такимъ мастерамъ впрочемъ запрещается держать товарищей и учениковъ, все равно какъ и цеховымъ братьямъ временно выбывшимъ изъ цеха; споры, возникающіе между товарищами, должны разбираться въ цеховыхъ засѣданіяхъ и $\frac{2}{3}$ штрафа за вину должны идти на алтарь; мастерамъ разрѣшается имѣть у себя не болѣе трехъ работниковъ или двухъ товарищей и ученика, или же двухъ учениковъ и одного товарища; въ случаѣ отсутствія заказовъ мастеръ долженъ отсылать другому мастеру своихъ свободныхъ работниковъ подѣ страхомъ взысканія $\frac{1}{2}$ камня воску; рѣшники, токари и ложевники не имѣютъ права заниматься столярной работой; товарищи не имѣютъ права самовольно покидать одного мастера и переходить къ другому безъ надлежащаго разрѣшенія (abszyta); и тѣ и другіе должны обязательно присутствовать на парадной обѣднѣ въ день непорочнаго зачатія дѣвы Маріи, подѣ страхомъ взысканія $\frac{1}{2}$ камня воску, относительно много-

родныхъ товарищей и учениковъ, вновь поступающихъ на службу, слѣдуетъ соблюдать правила общепринятія по этому предмету: плотники не должны ни въ чемъ мѣшать столярамъ; стекольщики должны принимать участіе въ дѣлахъ столярскаго цеха и вносить $\frac{1}{2}$ пожертвованій на цеховой алтарь въ костелъ бернардиновъ; мастера, работающіе бресла, поселившіеся въ Вильнѣ и не удовлетворившіе цеховымъ требованіямъ, всю жизнь должны вносить ежегодно въ бернардинскій костелъ по 10 ф. бѣлаго воску; оружейники не должны мѣшать ложерникамъ; лица частныя

не имѣютъ права привозить въ городъ предметовъ столярской работы для продажи; товарищъ, занимающійся на сторонѣ работой, долженъ подвергаться изысканію, а въ случаѣ сопротивленія вноситься въ черныя книги; умершаго брата должно провожать на кладбище все братство; женамъ и дочерямъ умершихъ мастеровъ предоставляются льготы въ занятіяхъ мастерствомъ; правила должны быть читаны на квартальныхъ сходкахъ; все братство обязывается повинноваться магистрату и цеховымъ правиламъ.

Feria quarta die decima quarta mensis Martii, anno Domini millesimo septingentesimo octuagesimo primo.

Coram actis nobilis officii consularis Vilenensis comparentes personaliter honesti domini Georgius Gryczalowski, Daniel Gigott et Jacobus Piotrowski—seniores contubernii mensatorum Vilenensium, praesentes literas privilegii s. r. m. parato scripto praeconceptas, cum introfusus contentis, suo et totius contubernii sui nomine ad acta obtulerunt; quarum literarum, praemisso modo ad acta oblatarum, de verbo ad verbum rescribendo, contenta tenor sequitur talis:

August трzeci z Bożej łaski król polski etc. Oznaymyiemy tym listem przywileiem naszym, komu by o tym wiedzieć należało. Pokładany był przed nami extrat z xiąg magistratu miasta naszego stołecznego Wilna, zawieraiący w sobie porządek abo artykuły cechu *stolarskiego y łóżeńniczego*, pieczęcią tegoż urzędu miasta naszego Wilna stwierdzony y ręką pisarską podpisany, cały, nienaruszony, y suplikowano do nas było przez niektórych panów y rad naszych, przy boku naszym rezyduiących, nomine Jana Józefa Bowetta y Fryderyka Millera—starszych kunsztu

stolarskiego, abyśmy takowe onych artykuły albo porządek, mocą y powagą naszą królewską stwierdzili y approbowali, które od słowa do słowa wpisując tak się w sobie mają:

Burmistrze y radce miasta iego królewskiej mości stołecznego Wilna—wszem wobec y każdemu zosobna, komu by o tym teraz y na potym będącego wieku ludziom wiedzieć należało, oznaymujemy, iż przed nami y sądem naszym burmistrzowskim-radzieckim Wileńskim, postanowisz się osobiście na ratuszu uczeiwi panowie Jerzy Zeybergier, Jerzy Boden, Matys Grinin, mieszczanie Wileńscy, kunsztu stolarskiego, starsi magistrowie, imieniem swoim y imieniem całego cechu swego, przykładali: iako w roku tysiącnym siedmsetnym trzydziestym siódmym, dnia wtórego Junii, gdy Bóg wszechmogący całe niemal stołeczne miasto iego królewskiej mości Wilno ciężką nawiedził konflagratą, ignis edax rerum, tak wiele świętnic pańskich, klasztorów, pałaców, dwórow, kamienic y domów w popioł y perzynę obrócił, y tak znaczney incyneracją swoją, wszystko zasypał y zawalił, podczas krórey ten to srodze grassuiący naywiększy nieprzyiaciel pożar, y ich przywileie, od nayiaś-

nieyszych królów polskich y wielkich xiążąt Litewskich, panów naszych miłościwych, a od szlchetnego magistratu Wileńskiego, antecessorów naszych, artykuły ad bonum regimen ich cechowi nadane y konferowane, nieugaszonym swym appetytem pożarł, zaczyn chcąc y żądając, aby w cechu onych nie był disordo, przez który by się diminucia chwały Bożej y exorbitancya w rzemieśle subsequi miała,—suplikowali do nas, abyśmy onych pewnemi artykułami albo ordynacyą ocyrklowali y one na wieczne czasy mieć y zachować im pozwolili. Jakoż my, widząc słuszne żądanie pomienionych stolarzów, mieszczan Wileńskich, a stosując się do przywileju nayiaśnieyszego króla imci Zygmunta Augusta, pod rokiem tysiącnym pięćsetnym piędziesiątym wtórym, dwudziestego wtórego Decembra, na poprawienie y de novo erygowanie artykułów dla różnych kontuberniów, w mieście iego królewskiej mości stołecznym Wilnie naydujących się, nam konferowanego, umyśliliśmy pewne artykuły, ad bonum regimen do cechu ich należące, ad normam dawniejszych skoncypowane, in publica sessione magistratus nostri czytane, y od nich wszystkich zgodnie y iednostaynie akceptowane, nadać y konfererować et authoritate nostra na wieczne czasy pozwolić, prout praesentibus, pozwalamy et in perpetuum konferujemy.

Artykuł pierwszy. Bracia kunsztu stolarskiego y łozewniczego co rok mają w dzień ś. Mikołaja biskupa, święta rzymskiego, dwóch starszych między sobą obierać obyczajem porządnym, to iest, iednego stolarza, a drugiego łozewnika, przy bytności całego bractwa, którzy po obraniu swoim mają być praezentowani przed szlchetnym magistratem dla wykonania iuramentu, podług prawa maydeburskiego,

zaraz po przysiedze imć panów magistratowych rocznych, y nie wprzód do elekcyi przystąpić mają, aż rachunek względem percepty y wydatków uczynią. Tegoż samego dnia, kiedy starszych obierają, mają być za iedno szafarz y pisarz obrani; także y do usług młodszy ma być naznaczony; oraz mają być dway maystrowie obrani dla siedzenia przy skrzynce towarzyskiej, którzy po zakończonym roku swoim mają należyty rachunek oddać, a te maystrowie, ieden ma być rzymskiej religii, a drugi auszpurskiej albo iakiej inney.

Artykuł wtóry. Ci dway starsi nowotni, którzy przez bractwo zgodnie obrani będą, ieden ma być religii rzymskiej katolickiej, a drugi auszpurskiej, albo iakiej inney.

Artykuł 3-ci. Żaden nie ma być obierany za starszego, który by całemu cechowi, według punktów niżej wyrażonych y dawnego zwyczaju, zadość nie uczynił.

Artykuł 4-ty. Całe bractwo powinno będzie na każdy kwartał co czwierć roku zgromadzić się na schadzkę, za daniem znać przez młodszego maystra, od starszych ordynowanego; gdzie zebrawszy się, zgodnie, spokojnie y porządnie mają siedzieć y sprawować się, z tą iednak dystynkcyą, iż starsi rzymskiej katolickiej religii mają po prawey ręce miejsce zasiadać, a auszpurskiej lub iakiej inney po lewey; drudzy zaś bracia, alternatim przy skrzynce, ad normam szlchetnego magistratu Wileńskiego, koło stołu siedzieć, bez żadnych scyssyi y zwady powinni będą. Skrzynka zaś cechowa, na wzór drugich cechów, ma być zameczysta y nie z iednym kluczem sporządzona.

Artykuł 5-ty. Na której to schadzce każdego kwartału, ieśli by brat przeciwko drugiemu bratu skargę iakową propono-

wał, tedy mają starsi wespół z całym bractwem niewinnemu sprawiedliwość czynić, a winnego skarać; których winy dwie części na ołtarz cechowy, a trzecia do skrzynki mają być obrócone. Item, gdyby który brat chciał chłopca wpisać, albo wypisać, tedy y to na kwartałowej schadzce ma się stać.

Artykuł 6-ty. Także bractwo całe co cztery niedziele powinno swoje schadzki miewać, a to dla tego, aby wszystko porządnie szło w cechu; na której schadzce każdy brat powinien dać groszy pięć, a na kwartałowej schadzce groszy dziewięć; z tego dwie części na ołtarz, a trzecia ma iść do skrzynki.

Artykuł 7-my. Item każdego kwartału, wszyscy towarzysze, gdy będą przez młodszego do cechu na schadzkę zakazani, powinni każdy dwa grosze do majstrowskiej skrzynki położyć.

Artykuł 8-my. Tak panowie bracia, iako y towarzysze pomienionego cechu co cztery niedziele ze wszelkim nabożeństwem na mszę świętą do wielbnych oyców bernardynów zbierać się powinni, podług czasu zwyczajnego, iak młodszy za rozkazem starszych oznaymi. A który by tak z braci, iako y towarzyszów nie przybył, ten ma winy funt wosku na ołtarz położyć; a który by w pół mszy ś. przy końcu przyszedł, ten pół funta wosku dać powinien na ołtarz, czego ma młodszy pilnie postrzegać, excepto słuszney exkuzy.

Artykuł 9-ty. Każdego zaś kwartału, tak panowie bracia, iako y towarzysze, także y żony panów majstrów, mają mszy ś. kwartałowej u wielbnych oyców bernardynów zebrawszy się słuchać; a który podług czasu nie przybędzie, ten powinien funt wosku winy na ołtarz położyć, chyba by za

słuszną iako okazyą wyexkuzował się, a ta do żon panów braci nie ma się ściągać.

Artykuł 10-ty. Skrzynia z artykułami y przywilejami, y z tym wszystkim, co do bractwa należy, nie pod czyią inną iurydykcyą, tylko pure pod maydeburską Wileńską ma zostawać.

Artykuł 11-ty. Żaden za maystra nie ma być obierany, albo za towarzysza do cechu wpisywany, który by nie był pocściwego urodzenia, albo by nie miał testimonium legitimi ortus y listu wyuczenia się swego należytego,

Artykuł 12-ty. Towarzysz każdy, gdy maystrem zechce zostać, powinien się wczesnie starszym oznaymić y onych upraszać, aby się całe bractwo na schadzkę zgromadziło, za co złotych trzy dać powinien będzie.

Artykuł 13-ty. Ten, który się oznaymuje maystrem zostać, powinien uniżyć się, y podług uznania starszych ma być onemu pokazany mayster, u którego przez cały rok powinien będzie robić; a po wyjściu całego roku ma znowu się starszym oznaymić y swojej powinności dosyć uczyniwszy, podług uznania całego bractwa, ma swój maystersztyk zacząć u tego maystra, do którego mu pokazano będzie, na tak długi czas, iak on sam zechce; potym ma kolać sprawić.

Artykuł 14-ty. Stolarz każdy, który będzie obcy, powinien zrobić za troiaki maystersztyk: szafę, stół suniony y warcaby ze wszystkim tak, iak mu całe bractwo zada. Także y łóżewniczy nim maystrem zostanie, powinien zrobić osadę do ptaszyny gwinowaną, do fuzyi y do pistoletów.

Artykuł 15-ty. Z woli y dyspozycyi panów majstrów starszych mają być dway bracia przydani dla pilnego patrzenia, aby

ten nowy majster za daną sobie robotę sam ieden robił, a nie z pomocą drugih.

Artykuł 16-ty. Maystra syn tuteyszego z braci, który by chciał zostać maystrem, ten tylko iedną sztukę, to jest warcaby ze wszystkim za maystersztyk ma zrobić; to samo y towarzysz tuteyszy, gdyby się z wdową, albo córką maystra ożenił, ma czynić; także y łózewnik, tak maystra syn, iak to y towarzysz, gdyby się z wdową albo z córką maystra tuteyszego ożenił, ma tylko ptaszynę gwintowną zrobić.

Artykuł 17-ty. Towarzysz obcy, tak stolarski, iako y łózewniczy, ieśli by się chcąc zostać maystrem, z wdową albo z córką braci naszych ożenił, y ten nie powinien trzech sztuk za maystersztyk robić, ale tylko iedną.

Artykuł 18-ty. Jeśli by bratu któremu z drugim bratem w cechu zdarzyło się powadzić, lub gdzie indziej, tedy o to nie gdzie indziej, iako przed cechem y panami starszemi dochodzić ma; a panowie starsi y cały cech, tę rzecz dobrze przesłuchawszy y zważywszy, według uwagi swojej, winą skarać mają winnego, którey winy dwie części na oltarz, a trzecia do skrzynki maystrowskiej oddana ma być. A ieśli by tym dekretem strona nie kontentowała się, tedy wolno iey będzie przed sąd szlachetnego magistratu appellować; a ieśli by y tam strona appellująca pokazała się być winną, tedy, iuż in duplo uznana winę, przez panów starszych ma do cechu zapłacić.

Artykuł 19-ty. Jeśli by też brat który z drugim zawadziwszy się, pobił bez żadnego okrwawienia, tedy y to należeć będzie do bractwa, aby panowie starsi winnego uznawszy skarali; ieśli by też okrwaw-

ził, tedy takowa sprawa należeć będzie do imci pana wóyta.

Artykuł 20-ty. Żaden brat niema się ważyć, pod drugim bratem żadnych czynić podstępów w podkupowaniu się, kupując tarczycy, albo kłody, y żadney przeszkody ieden drugiemu w zabieraniu robot nie ma czynić, pod winą pół kamienia wosku.

Artykuł 21-wszy. Jeśli by się partacze tych pomienionych kunsztów, to jest stolarskiego y łózewniczego, w mieście tyteyszym Wileńskim, pod czyią kolwiek iurydykcyą, z rzemiosłem swoim pokazali, tedy panowie starsi mają wprzód donieść protektorom onych, którzy pod swoją protekcyą przeciwko prawu trzymając, onych protegują, y donieść, że prawa y artykuły onych nie pozwalają loznych osób, partactwem bawiących się, cierpieć, y upraszać, ażeby byli, albo z miasta oddaleni, albo też do cechu onych podług rekwyzytów zwyczajnych wpisani, lub też aby więcej tym rzemiosłem, na przeszkodę publicznych porządków, nie bawili się. Co mają panowie starsi raz y drugi uczynić. A ieśliby tym sposobem pomienione partacze uskromione być nie mogli, tedy doniosszy tak szlachetnemu magistratowi, iako też y urzędowi grodzkiemu zamkowemu Wileńskiemu, takowe swoje desideria, mają pomienionych partaczów, gdzie by kolwiek na ulicy, czyli w rynku poścignąć mogli, urzędownie y prywatnie łapać y do więzienia tak ratusznego, iako y zamkowego wtrącać. Jeśli by zaś ci partacze, podług tych artykułów chcieli cech zagodzić y przeprawić, tedy mają być do cechu akceptowani, którzy się pokażą, że poczęściwie u należytych maystrów wyuczyli się. Którzy zaś nie u podściwego maystratego rzemiosła wyuczyli się, y tym po uczynie-

niu zadość, wolny będzie akces do cechu, z tą jednak prekustodycją, iż póki żyją, nie wolno im będzie, ani towarzysza, ani chłopca chować, chyba za zgodzeniem się z cechem należycie.

Artykuł 22-ry. Jeśli by się któremu zdarzyło bratu rok y sześć niedziel nie być w cechu dla nieposłuszeństwa, albo iakich buntów, ten ma być wyrzucony precz z cechu, y od tego czasu miejsca nie ma mieć, chibaby chorował, albo w drodze był, albo inną słuszną iaką dał racją.

Artykuł 23-ci. Jeśli by ten brat, prócz inney słuszney przyczyny, z nieposłuszeństwa, albo dla buntów iakich rok y sześć niedziel w cechu niebędący, chciał się znowu do cechu dostać, tedy powinien będzie całemu cechowi zadość uczynić; tak iako młodszy majster y towarzysz nie ma mu być pozwolony, póki zadość we wszystkim nie uczyni cechowi.

Artykuł 24-ty. Gdyby się zdarzyło towarzyszom powadzić się z sobą, a potem do majstra przysć na skargę, prosząc o uczynienie sprawiedliwości, lub też ugody, tedy ten majster nie sam ieden onych karać, albo godzić, ale do całego cechu odsłać, który podług uznania wszystkich braci y towarzyszków ma ich rozsądzić, lub pogodzić, ta wina na trzy części ma być rozdzielona, dwie na ołtarz, a trzecia do skrzynki towarzyskiej, nie udawając się do urzędu szlacheznego magistratu, gdyż należy wprzód w cechu się rozprawić przed panami starszemi, niżeli dla lada bagateli iakiey turbować urząd; co się ma rozumieć y o panach majstrach.

Artykuł 25-ty. Ma też y to być obserwowano, że każdy majster nie powinien więcej mieć w warstacie swoim czeladzi nad trzech, to iest chłopca iednego, a to-

warzyszów dwóch, lub dwóch chłopców, a iednego towarzysza, albo li też wszystkich trzech towarzyszów, czyli też chłopców; excepto starszych rocznych przysięgłych, którym nad trzech wolno iednego towarzysza lub chłopca mieć, dla tego, że oni często za publicznemi interesami swoje opuszczają. A gdyby takowy majster, który we wszystkim zadość uczynił cechowi, mając troie czeladzi, żadney na warstacie roboty nie miał y nie dostał, tedy drugi majster, który by miał pelen warsztat roboty, ma onemu udzielić, pod winą pół kamienia wosku.

Artykuł 26-ty. Panowie tokarze powinni zawsze podczas processyi publicznych, wesół z panami stolarzami y łózewnikami pod chorągwią pójść; insuper że ołtarza swego osobliwego nie mają, powinni każdy z nich każdego roku na ołtarz bracki, w kościele oyców bernardynów będący, dać po cztery tynfy, pod winą sześciu funtów wosku.

Artykuł 27-my. Żaden, tak z panów śnicerzów y tokarzów, iako też łózewników, nie powinien roboty, do professyi y kunsztu stolarskiego należącey, na siebie ni u kogo zajmować y robić, pod konfiskacją tak przez urząd mieyski y zamkowy, iako też przez samą stronę, na kościół katolicki takowych robot, y dalszemi penami.

Artykuł 28-my. Należy y to do dobrego rzędu w bractwie postrzegać, iż każdy towarzysz, nim majstrem zostanie, oprócz innych należytości, iako się wyżej namieniło, ma wędrować przez lat trzy po inszych miastach; a iesliby nie odprawił przez lat trzy wędrowki, tedy ma złotych trzydzieście do cechu zapłacić. Podobnym sposobem, gdyby który brat młodszego nie odprawił, albo by majstersztyku zaś tego roku, skoro naznaczą, nie odrobił, y ten złotych

trzydzieście do cechu ma zapłacić; a gdy który całego maystersztyku, sobie naznaczonego nie zrobi, taki ma dać do cechu złotych sto, które pieniądze mają być odłożone na chwałę Boską, potym iak wszystkim należytościom cechowym zadość uczyni, ma przyjąć mieyskie prawo, wykonawszy przysięgę na posłuszeństwo urzędowi mieyskiemu.

Artykuł 29-ty. Gdy który z towarzyszków zostanie maystrem, póty mu nie będzie wolno towarzysza chować, póki nie wypłaci połowy należytości do cechu, a gdy połowę wypłaci, tedy ma mu być pozwolony ieden towarzysz; po wypłaceniu zaś wszystkiego do cechu, co mu należeć będzie, wolno mu, podług tych artykułów, troje czeladzie chować; pod winą pół kamienia wosku, ktoby bronił tego.

Artykuł 30-ty. Gdy mayster po towarzysza pisze, powinien się opowiedzieć u starszych, a panowie starsi mają się podpisać pod tąż kartą y kopią oney mają do skrzynki cechowej włożyć.

Artykuł 31-wszy. Żaden towarzysz nie powinien bez abszytu od swego maystra danego odchodzić, pod utraceniem rzemiosła y wysług onego. Który by zaś towarzysz za abszytem od maystra swego traktem przyszedł do drugiego maystra, tedy powinien czterć roku u niego robić, a mayster powinien onemu za frakt zapłacić; ieśliby zaś przez te czterć roku na warstacie nie robił, tedy swój frakt traci; a ieżeliby mayster dla iakowych racyi, przed expiracją czwerci roku, chcąc go alienować, dał abszyt, tedy powinien za całą czterć roku frakt zapłacić.

Artykuł 32-ry. Każdy tak, z panów maystrów, iako y z towarzyszków powinni będą podczas mszy roratney, w dzień nie-

pokalanego poczęcia panny Maryi, z wielkim nabożeństwem assystować, a towarzysze podług zwyczaju z pochodniami chodzić pod winą czterć kamienia wosku.

Artykuł 33-ci. Gdy z którego miasta towarzysz obcy przybędzie, powinni tutejsze u starszego roboty onemu się postarać podług starego zwyczaju. A tak, gdy naidzie pomieniony obcy towarzysz robotę, ma przez niedziel dwie u maystra robić, a mayster tygodniową płatę, ieżeli jest towarzysz doskonały, ma mu po złotych dwa na tydzień zapłacić, a przed dwoma tygodniami żadnym sposobem od maystra nie powinien odchodzić, pod zeznaną przed całym bratstwem winą.

Artykuł 34-ty. Żaden brat bratu nie powinien czeladzi, idque towarzyszków, albo chłopców, odmawiać, pod winą pół kamienia wosku.

Artykuł 35-ty. Nie ma się ważyć żaden brat chłopca przymować, który by porządnie, przy bytności całego bractwa, w cechu nie był wpisany y złotych dwóch do skrzynki nie oddał, pod winą pół kamienia wosku.

Artykuł 36-ty. Nie powinien żaden brat przymować za chłopca ludzi niewolnych, poddanych szlacheckich, lub duchownych, chiba za listami uwolnienia onych od panów swoich y tego rzemiosła nie ma uczyć, pod winą pół kamienia wosku.

Artykuł 37-my. Gdy obcy chłopiec ze wsi, albo z kąd inąd przybędzie, nie mając testimonium poczęciwego urodzenia, albo metryki, także ieśliby miał początki tego rzemiosła, a nie miał testimonium, że się poczęciwie uczył, ten u żadnego maystra mieysca mieć nie ma; ieżeliby toż miał testimonium dobrego urodzenia y że się poczęciwie uczył, y nie jest niczym poddanym, taki powinien, nim za towarzysza bę-

dzie przyięty, rok cały u starszego służyć, za wiadomością całego bractwa.

Artykuł 38-my. Każdy brat, gdy będzie wokowany do cechu, czy to na kwartałową schadzkę, czy to na inną jaką potrzebę, a omieszka, powinien dać winy dwa funty wosku; a gdy nadeydzie nie w porę, gdy już skrzynka będzie otwarta, ma dać groszy sześć do karbony ubogich, chyba się wykuzuje przed starszemi słusznemi racjami.

Artykuł 39-ty. Gdyby się bractwu zdarzyło kiedy z klasztorem, albo szlachcicem, lub też z kim innym prawować, a brat który ważył by się exkuzować, że ia nie iestem winnym, lub też drugiego współbrata ważył by się wydawać, inferuiąc, że ten naywięcej iest winnym, albo naywięcej tey rzeczy dochodzi y popiera, taki powinien dać winy kamień wosku, a potym równo z drugiemu imieniem całego cechu obstawać.

Artykuł 40-ty. Jeśliby też kto z partykularza robotę stolarską, iako to: stoły, stolki, skrzynie, ramy do okien, lub do obrazów, albo inne iakierzeczy na rynek sprowadziwszy przedawał, albo też szklarze ramy, lub stelmaśi skrzynie, y inne stolarskiego kunsztu rzeczy robili, y przedawali, takich wolno będzie za wiadomością tak magistratowego, iako y zamkowego urzędu, z pomocą onych brać, zabierać, grabić y na szpitalu katolickim oddawać y konfiskować, aby przeszkoda żadna w rzemieśle temu bractwu w porządkach nie była.

Artykuł 41-szy. Takoz panowie cieśli ni w czym nie mają być przeszkodą kunsztowi stolarskiemu y lożewniczemu w robieniu robot stolarskich, iako to: stolów, stolków, krzeseł, ramów, łózek, szaf, trun

sklepiastych etc. (excepto dla ubóstwa trun prostych y inney cieselskiej prostey roboty, która się do ciesłów reguluje), y onych, tak publicznie, iako y prywatnie nie mają przedawać, pod konfiskacją przez urząd mieyski y zamkowy na szpitalu katolickim, czego starsi roczni, iako przysięgą obowiązani, mają przestrzegać.

Artykuł 42-ry. Szklarze Wileńscy, podług dawnych przywileiów y artykułów, mają y powinni będą co rok do bractwa stolarskiego y lożewniczego na chwałę bożą, idque na ołtarz u wielebnych oyców Bernardynów Wileńskich będący, we wszystkich rzeczach do trzeciej części przyłożyć się, y zawsze na zwykłych nabożeństwach, za oznaymieniem sobie być przytomnemi, sub gravi animadversione przez pomienione urzędy.

Artykuł 43-ci. Jeśliby się zdarzyło temu, co krzesła robi, tu w mieście iego królewskiej mości Wilnie osieść y mieszkąć, nie uczyniwszy zadość kunsztowi stolarskiemu, podług wyż mianowanych artykułów, iako to: nie wysłużywszy się należycie y nie pokazawszy testimonium dobrego urodzenia y poczściwego wysłużenia się, tedy takowy powinien co rok na ołtarz bracki do ww. oo. bernardynów dawać dziesięć funtów wosku białego.

Artykuł 44-ty. Similiter slosarze y ci, którzy strzelbę robią, nie mają być przeszkodą, w nowey lub w starey robocie, panom lożownikom, y w domu swoim nie powinni konserwować partaczów, lożewnicką robotę robiących, chyba za wiadomością y zgodzeniem całego bractwa stolarskiego.

Artykuł 45-ty. Nie powinni nicht na przeszkodę y diminucyą tego bractwa, nakupiwszy z innych iakich miast stolów, szaf, skrzyń etc. stolarskiej roboty, pub-

licznie, ani prywatnie, po mieście przedawać y onemi handlować, pod konfiskowaniem pomienionych towarów przez namienione wyżej urzędy na szpitale katolickie, chibaby kto, pro raritate na swoją własną potrzebę, gdzie kupiwszy przywiozł.

Artykuł 46-ty. Jeśliby kiedy który towarzysz, czy to w mieście, czyli za miastem, ważył się, bez wiadomości majstra, robotę obiać, tedy takowy podług dawnych cechowych porządków y terazniejszych artykułów, nie ma być za poczęściwego poczytany y reputowany, chiba na publiczney cechowej schadzce, znioszy z siebie takową infamią, uznanym przez bracią, sztrofem należytą deprekacją uczyni; a ieśliby y tego nie uczynił, tedy iuż ma być w czarne xięgi wpisany y na żadnym mieyscu nie akceptowany, ażby przyszedł na schadzkę publiczną y uczyniwszy deprekacją całemu cechowi, za każdy tydzień funt wosku na ołtarz bracki u wielbnych oyców bernardynów sztrofu położył.

Artykuł 47-my. Gdy brat który umrze, cale bractwo swoim kosztem y pochodniami, do cechu należącemi, powinne tego zmarłego brata do kościoła prowadzić y ucściwie przy zgromadzeniu całego cechu, tak samych majstrów, iako też żon y pań ich, oraz y towarzyszków, (którzy powinni ciało nieść); a ieśliby który omieszkał, ten ma winy zapłacić dwa funty wosku.

Artykuł 48-my. Także gdy żona brata którego umrze, albo syn lub córka, lub też towarzysz, podobnym sposobem cale bractwo ucściwie y należycie, przy zupełnym zgromadzeniu całego cechu, z pochodniami y zwykłą ceremonią pogrzebową, mają ciało pogrześć towarzysze powinni umarłego

nieść, y z pochodniami przy trunie assystować, także pod winą dwóch funtów wosku.

Artykuł 49-ty. Gdy brat umrze, a pozostała wdowa chciała by się rzemiosła trzymać, powinne cale bractwo ią należycie opatrzyć y towarzysza dobrego do rzemiosła dodać; także, gdyby brat zachorował, a niemógł robić, y takowemu ma bractwo dodać towarzysza.

Artykuł 50-ty. Naostatek, tak panowie starsi, iako też y cale bractwo iest obligowane, we wszystkim szlachetnemu magistratowi Wileńskiemu posłuszeństwo każdego czasu pełnić, iako to: gdy zaydzie rozkaz na ratusz przybyć, na wotywę podczas renowacyi z świecami assystować, także na processyie w dzień Bożego ciała y na spotkanie królów ichmościów, biskupów y wojewodów Wileńskich, na kondukty y na pogrzeby osób magistratowych y podczas innych aktów publicznych, gdy będą wokowani, ze wszelką modestyą mają stawać y swoją powinność mieyską remonstrować.

Artykuł 51-szy. Które to takowe artykuły na każde suchedni kwartalowe, in praesentia całego bractwa, mają być przy skrzynce czytane y innych schadzek, kiedy tego potrzeba będzie wyciągała, że wszelką ucściwością y cichością, bez hałasów, krzyków y głośnego gadania, pod wielkim sztrofem; a którzy zadość cechowi y artykulom tym nie uczynili, ci mają na ustęp pójść podczas czytania, chiba dobrowolnie starsi wszyscy iemu tego słuchać pozwolą.

Artykuł 52-ry. Młodszy roczny cechowy powinien zawsze, przynajmniej raz lub dwa razy na tydzień, przysć do panów starszych, dowiadując się, ieżeli nie potrzeba w czym usłużyć w publicznych interesach względem obeyścia braci, lub innych po-

trzeb cechowych, pod penami dwóch funtów wosku.

Artykuł 53-ci. Nakoniec wszystkie te artykuły generaliter y każdy z osobna, iako się w sobie mają, na potomne czasy pomienionemu bractwu albo cechowi nadając y pozwalając waruiemy, aby więcej artykułów nad wyżej wyrażone, bez wiadomości y konsensu naszego, nie wazyli się u nayiaśniejszego króla wyprawować. Do których dla lepszej wagi y walu, przy pieczęci publiczney miasta iego królewskiej mości stołecznego Wilna, imć panu pisarzowi naszemu podpisać rozkazaliśmy. Pisan w Wilnie w kancelaryi naszej, roku Pańskiego tysiąc siedymsetnego czterdziestego wtórego, miesiąca Marca dwudziestego dnia. W których to artykułach, circa sigillum civitatis iuridicum, podpisy rąk his exprimuntur verbis: Andreas Minkiewicz praeconsul civitatis s. r. m. metropolitanae Vlnensis, protunc assumptus notarius mp. Ad mandatum nobilis magistratus Vlnensis praesentes literas articulorum, subscripsi, Alexander Konczewski—officii consularis Vlnen. regens actorum.

My tedy król, przychiliwszy się do proźby pomienionych panów rad y konsyliarzów naszych, przy boku naszym zasiadających, nomine przerzeczonych panów, Jana Józefa Boweta y Fridryka Millera—starszych cechu stolarskiego zanieśionej, takowe artykuły albo ordynacyę, cechowi onych od szlachetnego magistratu miasta naszego stołecznego Wilna nadane, konfirmować y approbować umyśliliśmy; iakoż niniejszym przywilejem naszym in omnibus punctis, clausulis et paragrafis, stwierdzamy, approbuiemy et perpetuis temporibus, interponentibus etiam w tym internuntiis od magistratu miasta naszego

Wilna, na seym terazniejszy designatis mocą y powagą naszą królewską konfirmujemy, eoque intuitu, ręką naszą własną podpisawszy, pieczęć wielkiego xięstwa Litewskiego przywiesistą przicisnąć rozkazaliśmy. Działo się w Grodnie, na seymie generalnym, roku Pańskiego tysiąc siedmsetnego czterdziestego czwartego, miesiąca Listopada dnia czternastego, panowania naszego dwunastego roku. Apud quas literas privilegii s. r. m. praemisso modo ad acta oblatas, subscriptiones manuum circa sigillum appensile m. d. Lit. sequuntur tales: Augustus rex. Approbacya artykułów dobrego rządu cechowi stolarskiemu y łożewniczemu w mieście stołecznym Wilnie, od szlachetnego magistratu nadanych. Felix Owsiany, czesznik Wolkowyski, iego królewskiej mości y pieczęci wielkiego xięstwa Litewskiego sekretarz, mp. Inferius vero annotatio illustrissimi episcopi Vlnensis sequitur talis: roku tysiąc siedmset czterdziestego szóstego, miesiąca Marca trzynastego dnia, ten przywilej albo approbacyę iego królewskiej mości artykułów dobrego rządu cechowi stolarskiemu y łożewniczemu, w mieście stołecznym Wilnie nadanych, przed nami Michałem Janem Zienkowiczem—biskupem Wileńskim produkowaną, widzieliśmy, czytali y ona, iako prawdziwą y żadney wątpliwości nie podległą, ad requisitionem tegoż cechu starszych mieszczan Wileńskich dla wiary potomnemu czasowi ręką naszą konnotowaliśmy, w Wilnie w pałacu naszym rezydencyalnym biskupim, roku, miesiąca y dnia ut supra. Michał Zienkowicz—biskup Wileński. A tergo vero istius privilegii connotatio talis: Concellariatu illustrissimi et excellentissimi domini dni Joannis Friderici, comitis in Koden, Kra-

snobyl, Dorohostaie et Sapieżyn, Sapieha, | sis etc. capitanei. Sigillatum est in actis.
supremi magni ducatus Lithvaniae cancel- | Quae praesentes literae privilegii s. r. m.
larii, Brestensis, Gorzdoviensis, Propoyscen- | praemisso modo ad acta oblatae etc.

1744 г. Ноября 14 дня.

Изъ книги № 5141, за 1742—1745 г., стр. 1396.

27. Подтвердительная привилегія короля Августа III Виленскому братству св. милосердія, заключающая въ себѣ уставъ этого братства *).

По ходатайству нищихъ города Вильны, ко- | ключи отъ братскаго денежнаго сундука; во время
роль Владиславъ IV благоволилъ подтвердить имъ | четвертныхъ засѣданій нищіе должны вносить
правила, составленныя Виленскимъ магистратомъ | членскіе взносы; должны также присутствовать
для ихъ самоуправленія и руководства. Сущность | на двухъ обѣдняхъ храмовыхъ и каждый мѣсяцъ
этихъ правилъ заключается въ слѣдующемъ: ни- | на обѣдняхъ—засѣданій и заупокойной; засѣданія
щіе должны собираться въ засѣданія и избирать | должны производиться въ домъ какого нибудь
изъ среды себя годичныхъ старшинъ совместно | Виленскаго осѣдлаго мѣщанина; старшины должны
съ звонаремъ; у этихъ лицъ должны храниться | завѣдывать братской казною и избирать изъ среды

*) *Примѣчаніе 1-е.*

1636 г. Сентября 9 дня.

Изъ книги № 5115, за 1662—1665 г., стр. 227.

Привилегія короля Владислава IV, подтверждающая порядокъ заведенный Виленскимъ магистратомъ, на счетъ нищихъ въ г. Вильнѣ.

Въ этой привилегіи заключается уставъ для Вилен- | щими здоровыхъ, и выгонять таковыхъ изъ города;
скихъ нищихъ, составленный магистратомъ для пре- | писарь долженъ записывать въ книги имена нищихъ,
кращенія безпорядковъ, постоянно производимыхъ ими | появляющихся въ городъ. Всѣ деньги, собранныя ни-
въ городѣ.

Всѣ нищіе должны быть раздѣлены на двѣ группы: | щими, должны идти въ братскую кассу; братчики, ког-
госпитальныхъ и бродячихъ. Тѣ и другіе должны из- | да прикажутъ, должны принимать участіе въ погре-
бирать изъ среды себя старшину, бичевниковъ и пи- | беніи своихъ товарищей; въ костелѣ госпитальномъ
саря. Старшина долженъ завѣдывать братской кассой | должны имѣть своего звонаря и служить двѣ обѣдни.
и слѣдить за исполненіемъ устава; бичевники должны | Такъ называемые пилигримы должны записываться
производить освидѣтельствованіе, имѣть ли между ни-

писарь долженъ записывать въ книги имена нищихъ,
появляющихся въ городъ. Всѣ деньги, собранныя ни-
щими, должны идти въ братскую кассу; братчики, ког-
да прикажутъ, должны принимать участіе въ погре-
беніи своихъ товарищей; въ костелѣ госпитальномъ
должны имѣть своего звонаря и служить двѣ обѣдни.
Такъ называемые пилигримы должны записываться
въ общую книгу, а равно и нищая шляхта и жолнеры.

Feria quinta die duodecima mensis Julii, anno | consulares et utriusque subselii notarii, ac scabi-
Domini 1663. Advocatus, proconsules, consules, | ni civitatis sacrae regiae maiestatis Vilenensis, pro

нищихъ бичевниковъ, на обязанности которыхъ долженъ лежать строгій дозоръ, чтобы пришлые лентяи и тунеядцы не злоупотребляли нищенствомъ, чтобы настоящіе нищіе вели себя прилично и по правиламъ; въ случаѣ сопротивленія бичевники имѣютъ право обратиться за содѣйствіемъ къ магистрату; пилигримы и пришлые нищіе только тогда получаютъ право просить милостыню, когда предъявятъ должные документы и запишутся въ братство; для этой цѣли писарь долженъ знать не только русско-польскій, но и латинскій языкъ; увѣчные и вальѣи должны закрывать свои раны; нищенки не должны валяться съ дѣтьми по улицамъ, потому что отъ этого стра-

даютъ правы; лицамъ, недовольнымъ братскимъ судомъ, предоставляется право апелляціи въ магистратъ.

Братство св. милосердія возникло еще въ 1636 г. по ходатайству Виленскаго магистрата и съ разрѣшенія короля Владислава IV-го. Первоначально оно имѣло свой алтарь при госпитальномъ костелѣ св. Никодима, потомъ перешло въ костелъ св. Яна. Уставъ этого братства во многомъ похожъ на цеховые уставы. Какія въ немъ происходили перемены и чѣмъ онъ отличался отъ уставовъ другихъ цеховъ здѣсь приводятся въ подлинникѣ, какъ самый уставъ, такъ и подтвержденія его позднѣйшими королями.

Feria quinta ante dominicam reminiscere, die undecima mensis Martii, anno Domini millesimo septingentesimo quadregesimo quinto.

Coram actis nobilis officii consularis civitatis sacrae regiae maiestatis metropolitanae Vilnensis, comparentes personaliter Jacobus Jedliński, Andreas Narkiewicz, Mathias Godlewski, seniores pauperum, nomine suo et nomine totius confraternitatis sub titulo misericordiae Dei, ad ecclesiam

parochialem sancti Joannis Vilnae existentis, praesentes literas privilegii confirmationis serenissimi Augusti tertii, regis Poloniae et magni ducis Lituaniae, domini nostri clementissimi, confraternitati suae servientes, salvas et illaesas in authentico scriptas, nullius suspicionis obnoxias, manu eiusdem serenissimi regis Poloniae et magni ducis Lituaniae, domini nostri clementissimi propria subscriptas, sigilloque maiori magni ducatus Lituaniae appensili com-

sessione praesenti uti moris est sportulis cancellariae nostrae congregati. Notum facimus, quod inter caeteras consultationum nostrarum de bono civitatis regimine materias nomine pauperum, in civitate Vilnensi degentium, per Petrum Rodkiewicz, Bartholomeum Slowinski, Joannem Windziul — pauperum seniores, et Heliam Męczyński, eiusdem contubernii notarium, tum et Josephum Andruszkiewicz, Gregorium Wołynckiewicz, eorundem commensales exhibitae fuerint copiae literarum piaae memoriae serenissimi regis Vladislai quarti ordinationem pauperum, a magistratu Vilnensi in anno millesimo sexcentesimo trigesimo sexto die vigesima tertia mensis Augusti collatam, in se continentes, ipsum vero originale iniquitate temporum grassante hostilitate deperditum esse affirmando, obnixе petentes, ut praesentes literarum copias ad acta suscipere et sub sigillo officii extra-

dere dignaremur. Quorum petitioni, uti iustae benigne annuentes, praesentes literas visas et publice lectas actis officii consularis Vilnensis, insertere ac per depromptum extradere mandavimus, hoc unico signanter adiecto, ut hospitium contubernale nunquam sine scitu magistratus eligant, sed ubi commodius et utilius magistratui visum, ac designatum illis fuerit, ibi contubernia sua habere et iudicia nonnisi minutioribus iniuriis ac debitis, exiguam granorum quantitatem in se continentibus, inter pauperes formare tenebuntur. Tenor vero literarum s. regiae maiestatis is est qui sequitur:

Władysław IV, z Bożej łaski król polski etc. Oznajmujemy tym listem naszym, komu o tym wiedzieć należy, iż magistrat nasz Wileński, widząc tu w tym mieście naszym stołecznym w Wilnie wielkie między ubogimi inconvenientia, uczy-

munitas, cum introfusus contentis propter aeviternam rei memoriam et meliorem securitatem sui ad acta obtulerunt, quarum literarum, praemisso modo oblatarum, de verbo ad verbum rescribendo contenta, tenor sequitur estque talis:

Augustus tertius, Dei gratia rex Poloniae, magnus dux Lituaniae, etc. Ad perpetuam rei memoriam quibus expedit tenore praesentium significamus, quod cum nobis esset supplicatum per Jacobum Jeglinski, Andream Narkiewicz, Mathiam Godlewski, pauperum seniores nomine suo et nomine totius confraternitatis sub titulo misericordiae Dei, ad ecclesiam parochialem sancti Joannis Vilnae existentis, quatenus privilegium confirmationis a serenissimo Joanne Casimiro, rege Poloniae, antecessore nostro, confraternitati pauperum consensum cum articulis, a nobili magistratu civitatis nostrae Vilnensi pro conservando meliori ordinatione eiusdem confraternitatis seorsive inscriptis sub sigillo iudiciario reproductis, approbaremus et confirmare-

mus. Quod privilegium cum subscriptione manus serenissimi Joannis Casimiri, regis Poloniae, antecessoris nostri, et notarii magni duc. Lituaniae, nec non cum sigillo pensili m. d. L. in filo serico rubro, sanum et illaesum in literis nostris confirmationis de verbo ad verbum inscribi mandavimus, cuius tenor sequitur talis:

Significamus praesentibus literis nostris, quorum interest, universis et singulis, exhibitas fuisse coram nobis literas pargameneas, sanas, salvas et illaesas nullamque suspicionis notam habentes, acticationem, ordinationis a magistratu Vilnensi inter pauperes Vilnenses factae in se continentes et authentice ex actis civilibus cum sigillo civitatis Vilnensis appensili manuque notarii connotatas extraditas et supplicatum nobis est nomine eiusdem confraternitatis pauperum Vilnen. ut praedictam illorum ordinationem, a magistratu Vilnensi factum et olim a serenissimo Vladislao quarto, antecessore et fratre nostro desideratissimo confirmatam, sed tem-

nił pewne porządki, które na pargaminie, pismem polskim napisawszy y pieczęcią mieyską zapieczętowawszy, prosił nas, abyśmy takowy list de data w Wilnie, dnia dwudziestego trzeciego miesiąca Sierpnia, roku ninieyszego, przed nami pokładany, porządki, ubogim ludziom należące, w sobie zamykający, mocą y powagą naszą królewską stwierdzili y we wszystkim zmocnili, także gospodę dla schadzek y chowania skrzynki, dla składanek od stawienia w niey gości pod czas wszelaki uwolnili. Który ten list albo porządki, od magistratu Wileńskiego postanowione, tak się w sobie mają.

Wóyt, burmistrze y rayce miasta iego królewskiej mości Wilna. Wszem wobec y każdemu zosobna oznajmujemy, iż my, bacząc tu w mieście między ubogimi wielkie nieporządki, a z nich wielkie pogorszenia bywały; zabiegając temu wszystkiemu, taki porządek między niemi uczynić umyśliśmy,

iakoż uczynili. *Naprzód*, mają mieć gospodę u mieszczanina prawa maydeburskiego dla schadzek swoich y skrzynkę dla składanek, która przezeń będzie warownie chowana y on, iako sędzia na wszelakich schadzkach pierwsze mieysce, a przy nim starsi czterey obrani trzymać będą. Mają ciż gospodarz y starsi czterech biczowników, albo według potrzeby y więcey obrać, którzy by zdrowych ubogich z miasta wygnali y swawolnych doniosszy starszym karali y insze niżej opisane artykuły wykonywali. Mają revisią uczynić wszystkich ubogich ulicznych, ułomnych, od Pana Boga nawiedzionych, y tych w rejestrze mają mieć wpisanych, zdrowych mają upominać, aby się o służbę starali, po mieście zbytków nie czynili, pod praetextem ubóstwa y ułomków zmyślonych, a kto by upomniony nie chciał żebraniiny poprzestać, taki z miasta precz ma być od biczowników wypędzony.

pore hostilitatis deperditam, auctoritate nostra regia confirmaremus et approbaremus, quarum literarum tenor de verbo ad verbum qui sequitur talis inveniatur. Advocatus, praeconsules, consules, consulares et utriusque subsellii, notarii ac scabini civitatis sacrae regiae maiestatis Vilmensis, pro sessione praesenti uti moris est sportulis cancellariae nostrae congregati, notum facimus, quod inter caeteras consultationum nostrarum de bono civitatis regimine materias, nomine pauperum in civitate Vilmensi degentium per Petrum Rodkiewicz, Bartholomeum Slotwinski, Joannem Windziul, pauperum seniores, et Heliam Menczynski, eiusdem contubernii notarium, tum Josephum Andruszkiewicz, Georgium Wolynckiewicz, eorundem commensales, exhibitae fuerint copiae literarum piae memoriae serenissimi regis Vladislai quarti ordinationem pauperum a magistratu Vilmensi, in anno millesimo sexcentesimo trigesimo sexto, die vigesima tertia mensis Augusti collatam in se continen-

tes, ipsum vero originale iniquitate temporum grassante hostilitate deperditum esse affirmantes, obnixae petierunt, ut praesentes literarum copias ad acta suscipere et sub sigillo officii extradere dignaremur. Quorum petitioni, uti iuste benigne annuentes, praesentes literas visas ac publice lectas, actis officii consularis Vilmensi inserere, ac per depromptum extradere mandavimus, hoc unico signanter adiecto, ut hospitium contubernale nunquam sine scitu magistratus eligant, sed ubi commodius et utilius magistratui visum ac designatum illis fuerit, ibi contubernium suum habere et iudicia non, nisi in minutioribus iniuriis ac debitis, exiguam grossorum quantitatem in se continentibus, inter pauperes formare tenebuntur. Tenor vero literarum s. r. maiestatis. est qui sequitur.

Władysław czwarty, z Bożej łaski król polski, wielkie książę Litewskie et cet. Oznajmujemy tym listem naszym, komu o tem wiedzieć należy, iż magistrat nasz Wileński, widząc tu w tym mieście naszym sto-

Wpisany w rejestrze, który by zachorzał ubogi. mają dawać znać do starszych, aby mu kapłana przyprowadzono, spowiedzi wysłuchano, a po śmierci według możności onego lubo przy kościele lubo w polu pochowano. Jeśli by który z braci albo siostr nie miał kogo, który by w chorobie przyirzał, starsi mają dać kogoś jednego za spólny bracki pieniądz. Jeśli który na pogrzebie bądź brat albo siostra nie będzie, albo któremu by było rozkazano—umarłego nieść, a nie chciałby, albo nie był na żałobnej mszy, dać musi pół funta wosku winy. Listownicy wszyscy, którzy na okupę proszą, mianując się bądź więźniami y pielgrzymami, nie mają być zaleceni na kazaniach w żadnym kościele, aż się pierwiej w gospodzie ubogich ukażą, a dostateczną o sobie sprawę dadzą, y onych ci starsi zalecą. Pijaństwo, swawoleństwa, wszeteczeństwa po karczmach, w gospodach, na ulicach wrzas-

ków, śpiewania rannego y pieśni frantowskich mają zabraniać starsi, pod karaniem pół funta wosku. Nogi opadłe, ułamki zgniłe mający, mają je zakrywać chustą czystą, gdyż to przechodzącym brzydko na to patrzeć. — Niewiasty niech nie legają z dziećmi po ulicach, bo to idzie ku pogorszeniu ludziom. Rzeczy potoczne, wszelakie poswaraki, zalebki, długi mają między sobą miarkować, chyba co głównego—mają odsyłać do urzędu należnego. Przychody zapisne y opowiadanie przychodników y składanki do skrzynki mają być dane. Klucz od skrzynki ma mieć starszy jeden kościelny, a jeśli by tego potrzeba była, a sam starszy pomieniony zabawny był, ma powierzać drugiemu dzwonnikowi, przy innych kościołach będącemu. Drugi zaś klucz ma być u jednego z ulicznych starszych, a nie mają nic pieniędzy wybierać. A starsi z skrzynki aż przy bytności

Iecznym Wilnie wielkie między ubogimi inconvenientia, uczynił pewne porządki, które na pergaminie pismem polskim napisawszy y pieczęcią mieyską zapieczętawszy, prosił nas, abyśmy takowy list de data w Wilnie, dnia dwudziestego trzeciego miesiąca Sierpnia roku ninieyszego, przed nami pokładany, porządki, ubogim ludziom należące, w sobie zamykający, mocą y powagą naszą królewską stwierdzili y we wszystkim wzmocnili, także gospodę dla schadzek y chowania skrzynki dla składanek, od stawania w niej gości pod czas wszelaki uwolnili, który ten list albo porządki, od magistratu Wileńskiego postanowione, tak się w sobie mają:

Wóyt, burmistrze y raye miasta iego królewskiey mości Wilna, wszem wobec y każdemu z osobna oznajmujemy: iż my, bacząc tu w mieście między ubogimi wielkie nieporządki, a z nich wielkie pogorszenia bywały, zabiegając temu wszystkiemu, taki porządek między niemi uczynić umyśliliśmy, iakoż uczynili.

gospodarza swego schadzki do gospody wa cztery niedziele mają być, wszystkich ubogich, na tey schadzce po groszu polskiemu mają dać do skrzynki. Mają być do roku dwie mszy, jedna za dobrodzieiów żywych, a druga za umarłych, kapłana upewniwszy u fary, y tam wszyscy ubodzy być mają, a który by nie przybył, grosz winy ma dać do skrzynki. Dla przychodników do miasta y ludzi loznych, tak męskiey płci, iako y białey, służb nie mających, którzy się po ulicach y kościołach tułają, mają być do gospody prowadzeni od biczowników, którzy na to będą obrani. Przychodniowie, którzy mianują się być szlachtą, żołnierzami y panami swemi się wymawiają, mają się do bractwa wpisywać bez żadney wymowy. Chłopięta, co ze wsi przychodzą, aby im nie dozwolono jałmużny upraszać, niech na służbę idą; także y ślepi chłopiąt, na wodzenie siebie nie mają

Naprzód mają mieć gospodę u mieszczanina prawa magdeburskiego dla schadzek swych y skrzynkę dla składanek, która przezeń będzie warownie chowana y on iako sędzia na wszelakich schadzkach pierwsze miejsce a przy nim starsi czterey obrani trzymać będą. Mają ciż gospodarz y starsi czterech biczowników albo według potrzeby y więcey obrać, którzy by zdrowych ubogich z miasta wyganiałi, y swywołnych doniosszy starszym karali, y insze niżey opisane artykuły wykonywali. Mają rewizyą uczynić wszystkich ubogich ulicznych, ułomnych od pana Boga nawiedzonych, y tych w regestr mają mieć wpisanych; zdrowych mają upominać, aby się o służbę starali, po mieście zbytków nie czynili pod praetextem ubóstwa y ułomków zmyszlonych. A ktoby upomniony niechciał zebraniny poprzestać, taki z miasta precz od biczowników ma być wypędzony; wpisany w regestrze, który by zachorzał ubogi, mają dawać znać do starszych, aby mu kapłana przyprowadzono, spowiedzi wysłucha-

zaciągać, ale chromy a widzący niech ślepego prowadzi. Dla wpisowania imion ludzi ubogich po rewizii mają mieć księgę, w którą mają być ubodzy wpisani dla przychodów y roschodów. Przetoż pisarza mają mieć, lub z ubogich kogo umiejącego polskim charakterem, aby te wszystkie rzeczy dla prostych ludzi polskim ięzykiem były pisane; żeby y po łacinie rozumiał dla tłumaczenia listów, które przychodniowie łacińskim pospolicie pismem przynoszą, aby podczas takiej potrzeby znówu innego tłumacza nie szukać. Podczas nawiedzenia Pańskiego powietrzem y głodów nachody bywają wielkie ze wszystkich krajów. O tym ichmość panowie obmyśliwać czym mają być wychowani, ile ci, co będą ułomni; a zdrowi mają być z miasta wypędzeni, bo z takich pospolicie złodzieystwa, kradzieży y wszelakie swowoli naywięcey wtenczas urastają. Szpitalnym ubogim, którzy mogą z łó-

no, a po śmierci według możności onego lubo w polu pochowano. Jeśliby który z braci, albo siostr nie miał kogo, coby w chorobie przyirzał, starsi mają kogo ziednego za spólny bracki pieniądz. Jeśli który na pogrzebie bądź brat, albo siostra nie będzie, albo któremu by było rozkazano umarłego nieść, a nie chciał by albo nie był na żałobney mszy, dać musi pół funta wosku winy. Listownicy wszyscy, którzy na okupę proszą, mianuiący się być więźniami y pielgrzymami, nie mają być zaleceni na kazaniach w żadnym kościele, aż się pierwiej w gospodzie ubogich ukązą, a dostateczną o sobie sprawę dadzą, y onych ci starsi zalecą. Piianstwa, swawoleństwa, wsze-
teczeństwa po karczmach, w gospodach, na ulicach wrzasków, śpiewania rannego y pieśni frantowskich mają zabraniać starsi, pod karaniem pół funta wosku. Nogi upadłe, ułamki zagnięte mające, mają się zakrywać chustą czystą, gdyż to przechodzącym brzydko nato patrzeć; niewiasty niech nie legają z dziećmi po ulicach, bo to idzie ku po-

gorszeniu ludziom. Rzeczy potoczne, wszelkie poswarki, załębki, długi mają między sobą miarkować, chyba co głównego, mają odsyłać do urzędu należnego; Przychody zapisne y opowiadanie przychodników y składanki do skrzynki mają być dane. Klucz od skrzynki ma mieć starszy ieden kościelny, a jeśliby tego potrzeba było, a sam starszy pomieniony zabawny był, ma powierzać drugiemu dzwonnikowi, przy innych kościołach będącemu, drugi zaś klucz ma być u iednego z ulicznych starszych; a nie mają nic pieniędzy wybierać starsi z skrzynki aż przybytności gospodarzaswego. Schadzki do gospody we cztery niedzieli mają być wszystkich ubogich, na tey schadzce po groszu polskiemu mają dać do skrzynki. Mają być do roku dwie mszy: iedna za dobrodzieiów żywych, a druga za umarłych; kapłana upewniwszy u fary, y tam wszyscy ubodzy być mają, a który by nie przybył, grosz winy ma dać do skrzynki. Dla przychodników do miasta y ludzi loznych, tak męzkiey płci, iako y białey, służb

zek swych wstawszy po ulicach siedzieć, przez post wielki y przez wszystkie święta Wielkonocne do oktawy, także tydzień przed wszystkimi świętami y na Boże Narodzenie, trzy dni mają mieć pokóy, tak od biczowników, iako y od wszystkich, tak ulicznika. Który by chory ubogi gospody nie miał, a na ulicy pod murem leżał, biczownicy nalaższy mają dać znać do szpitala do starszych Nikodema, Józefa, mają go według zwyczaju wziąć z kolosą przyiechawszy y odprowadzić według fundacyi ludzi świątobliwych y pobożnych, tak duchownego stanu, iako y świeckiego. Mają nakoniec od kościoła każdego także y od cerkwi y zborów, które są w murze, po iednemu dzwonniku przy starszych rocznych zasiadać, tak aby gospodarz na wszelakich szadzkach rząd trzymał y przystoynne uszanowanie odnosił, swowolnych y niespokoynych karał. Dzwonników ubodzy mieć nie mają, oprócz

szpitalnych, a niemych, którzy ustnie iałmużny zebrzeć nie mogą, a to pod warunkami, aby się, który niemym czynić, nie ważył pod srogim karaniem. A ci wszyscy starsi, osobliwie gospodarz, mają przestrzegać tych wszystkich artykułów, aby byli w całości zachowane ku czei y ku chwale Boga wszechmogącego w Trójcy świętey iednego, błogosławioney Panny naświetszey y wszystkich świętych ku szczęśliwemu panowaniu y dusznemu zbawieniu dobrodzieiów y wszystkiego narodu chrześcijańskiego. Pisan w Wilnie, w sobotę w wigilią ś. Bartłomieja apostoła, dnia dwudziestego trzeciego miesiąca Augusta, roku Pańskiego tysiąc sześćset trzydziestego szóstego. Bartłomiej Gawłowicki—pisarz.

My Władysław IV król, bacząc te porządki bydź z ozdobą miasta naszego Wileńskiego y z lepszą ubogich ludzi, różnemi od Boga chorobami y ułomnością nawiedzionemi, wygodą, za prozbą

niemających, którzy się po ulicach y kościołach tulaia, maia być do gospody prowadzeni od biczowników, którzy nato będą obrani. Przychodniowie, którzy mianuią się być szlachtą, żołnierzami y panami swemi się wymawiaia, maia się do bractwa wpisywać bez żadney wymowy. Chłopieta co ze wsi przychdoza, aby im nie dozwolano iałmużny upraszać, niech na służbę idą; także y ślepi chłopiat na wódenie siebie nie maia zaciagać, ale chromy a widzący niech ślepego prowadzi. Dla wpisowania imion ludzi ubogich po rewizyi maia mieć się, w którą maia być ubodzy wpisani dla przychodów y rozchodów; przetoż pisarza maia mieć, lub z ubogich kogo umiejącego polskim charakterem, aby te wszystkie rzeczy dla prostych ludzi polskim ięzykiem były pisane, żeby y po łacinie rozumiał do tłumaczenia listów, które przychodniowie łacińskim pospolicie pismem przynoszą, aby podczas takiej potrzeby znowu inszego tłumacza nie szukać. Podczas nawiedzenia Pańskiego powietrzem y gło-

dów nachody bywaią wielkie ze wszystkich krajów, o tym maia ichmość panowie obmyślić, czym maia być wychowani, ile ci co będą ułomni, a zdrowi maia być z miasta wypędzeni, bo z takich pospolicie złodzieystwa, kradzieży y wszelkiej swawoli naywięcej w ten czas urastaią. Szpitalnym ubogim, którzy mogą z łózek swych wstawszy po ulicach siedzieć przez post wielki y przez wszystkie święta wielkonocne do oktawy, także tydzień przed wszystkimi świętami, y na Boże Narodzenie trzy dni maia mieć pokóy, tak od biczowników, iako y od wszystkich, tak ulicznika. Któryby chory ubogi gospody nie miał, y na ulicy pod murem leżał, biczownicy nalazlszy maia dać znać do szpitala do starszych Nikodema, Józefa; maia go według zwyczaju wziąć z kołasą przyechawszy y odprowadzić według fundacyey ludzi świątobliwych y pobożnych tak duchownego stanu, iako y świeckiego; maia nakoniec od kościoła każdego takiego y od cerkwi y zborów, które są w murze po iednemu dzwonniku

magistratu Wileńskiego, do nas odniesioną, list zwysz mianowany, tu inserowany, stwierdzić y zmocnić umysliliśmy. Jakoż tym nienieyszym listem naszym we wszystkich punktach, clausulach, artykułach y condiciach, mocą y powagą naszą królewską stwierdzamy y zmacniamy. Także gospodę, ubogim dla schadzek y schowania w niej skrzynki należącą, od stawania gości wszelkiego stanu y condiciey ludzi podczas odprawowania sądów głównych trybunalskich, także roków, roczków y innych wszelakich zjazdów, a y pod bytność naszą y w niebytności wiecznie uwalniamy.

Chcąc to mieć po tych wszystkich, którym o tym wiedzieć należy, aby porządki wzwyż mianowane, przez pomieniony magistrat Wileński postanowione y tu gospoda ubogich ludzi, od nas libertowana, przy swych wolnościach wcale y nienaruszenie od każdego wiecznie zachowana była. Na co, dla lepszey wiary, ręką się naszą podpisawszy, pieczęć wielkiego xięstwa Litewskiego przycisnąć rozkazaliśmy. Dan w Wilnie, dnia III miesiąca Września, roku Pańskiego MDCXXXVI, panowania królewstw naszych polskiego IV, a szwedzkiego V roku. Władysław król. Quod actum est.

przy starszych rocznych zasiadać, tak aby gospodarz na wszelakich schadzkach rząd trzymał y przystoynne uszanowanie odnosił, swywoľnych y niespokoynych karał. Dzwonników ubodzy mieć nie mają oprócz szpitalnych a niemych, którzy ustnie iałmużny żebrzeć nie mogą, a to pod warunkiem, aby się który niemym czynić nie ważył, pod strogim karaniem. A ci wszyscy starsi osobliwie gospodarz mają przestrzegać tych wszystkich artykułów, aby byli w całości zachowane, ku czci y ku chale Boga wszechmogącego w Trócy świętey iedynego, błogosławionej Panny Nayświętszey y wszystkich świętych, ku szczęśliwemu panowaniu y dusznemu zbawieniu dobrodzieiów y wszystkiego narodu chrześcijańskiego. Pisan w Wilnie, w sobotę w wigilią świętego Bartłomieja apostoła, dnia dwudziestego trzeciego miesiąca Augusta, roku Pańskiego tysiąc sześćset trzydziestego szóstego. Bartłomiey Gawłowicki, pisarz.

My Władysław czwarty, król, bacząc te porządki być z ozdobą miasta naszego Wi-

leńskiego y z lepszą ubogich ludzi, różnemi od Boga chorobami y ułomnością nawiedzonemi, wygodą, za prozbą magistratu Wileńskiego do nas doniesioną, list zwyż mianowany tu inserowany stwierdzić y zmocnić umyśliłismy, iakoż tym ninieyszym listem naszym, we wszystkich punktach, klauzulach, artykułach y kondycjach mocą y powagą naszą królewską stwierdzamy y zmocniamy; także gospodę ubogim dla schadzek y schowania w niey skrzynki należącą, od stawania gości wszelkiego stanu y kondycyey ludzi podczas odprawowania sądów głównych trybunalskich, także roków y roczków y innych wszelakich zjazdów, a y pod bytność naszą y w niebytności, wiecznie uwalniamy, chcąc to mieć po ich wszystkich, którym o tym wiedzieć należy, aby porządki wzwyż mianowane przez pomieniony magistrat Wileński postanowione y ta gospoda ubogich ludzi od nas libertowana przy swych wolnościach wcale y nienaruszenie od każdego wiecznie zachowana była. Na co, dla lepszey wiary, ręką

Примѣчаніе 2-е.

1728 г. Ноября 24 дня.

Изъ книги № 5139. за 1728—1729 годъ, л. 126.

Дополнительный уставъ Виленскаго братства милосердія Божіа.

Поъ именемъ братства милосердія Божіа разумѣлось братство Виленскихъ нищихъ, находившееся при св. Янскомъ костелѣ. Уставъ этого братства былъ слѣдующій: братство обязывалось служить въ разныхъ костелахъ обѣдни; подчинять своему вѣдѣнію всѣхъ приходящихъ въ городъ нищихъ и разбирать ихъ

споры; слѣдить, чтобы люди здоровые не выпрашивали себѣ милостыни и наказывать такихъ бичами; будущимъ нищимъ представить полное право сдѣлать въ своемъ уставѣ такіа измѣненія, какія будутъ признаны ими необходимыми.

We środę, w wigilią święta świętey Katarzyny panny męceniczki, dnia dwudziestego czwartego miesiąca Nowembra, roku Pańskiego tysiąc siedmsetnego dwudziestego ósmego.

Przed nami Andrzejem Sienczyllą y Andrzejem Minkiewiczem B. W., Franciszkiem Gienielewiczem, Jakubem Lewonem, Kazimierzem Grabowskim, Matheuszem Osipowiczem y mną Pawłem,

się naszą podpisawszy, pieczęć wielkiego księstwa Litewskiego przycisnąć rozkazaliśmy. Dan w Wilnie, dnia III miesiąca Września, roku Pańskiego MDCXXXVI, panowania królestw naszych polskiego IV a szwedzkiego V roku. Władysław król. Quod actum est. Subscriptio notarii: Simon Casimirus Kurowicz not. officii consularis Vilnensi notarius.

Nos iaque Joannes Casimirus rex, supplicationi praedictorum contubernii seu confraternitatis pauperum Vilnensis benigne annuentis, ordinationem superius expressam in omnibus punctis, clausulis, articulis, paragraphis approbandam, ratificandam confirmandamque consulimus, uti hisce praesentibus autoritate nostra regia approbamus, ratificamus et confirmamus, et in perpetuum ab omnibus ad quos pertinet, observari et manuteneri, perpetuum robur habere decernimus et demandavimus pro gratia nostra regia. In cuius rei maiorem fidem et robur praesentes manu nostra subscriptas, sigillo m. d. L. communiri mandavimus. Dabantur Vilnae, die XXIII mensis Iunii, anno Domini MDCLXIV, regnorum nostrorum Poloniae XVI, Sveciae vero XVII anno. Apud quod privilegium serenissimi regis subscriptio manus est talis:

Konstantym Macelewiczem, utriusque iudicii pisarzem, niżej na podpisie wyrażonym, urzędnikami, na terazniejszy rok tysiąc siedmsetny dwudziesty ósmy zasiadającymi y sądem naszym burmistrzowskim y radzieckim Wileńskim, stanowszy oczewiscie uczeiwi Mikołay Jasiński, Józef Piotrowski, starści, Jakub Jodko—szafarz y Symon Rychlicki—stołowy bractwa miłosierdzia Bożego, imieniem swoim y imieniem całego bractwa miłosierdzia Bożego, przy kościele farskim Wileńskim świętego Jana zostającego, reprodukowali artykuły swojej konfraterniey, iako zgromadzenia ubogich, w tu-

Joannes Casimirus rex; Walerianus Stanislaus Judicki, archid. Vilnen. notar. m. d. L. m. p. Ad quod privilegium nostrum confirmationis articulos, a nobili magistratu nostro Vilaensi metropolitano praedictae confraternitati pauperum collatum, inscribi ac insinuari iussimus, quorum articulorum tenor est talis:

We śrzodę, w wigilią święta świętey Katarzyny Panny y męczenniczki, dnia dwudziestego czwartego miesiąca Nowembra, roku Pańskiego tysiąc siedmsetnego dwudziestego ósmego, przed nami Andrzejem Sienczyłą, Andrzejem Minkiewiczem, Franciszkiem Gieniewiczem, Jakubem Lebonem, Kazimierzem Grabowskim, Mateuszem Osipowiczem y mną Pawłem Konstantym Macelewiczem, utriusque iudicii pisarzem, niżej na podpisaniu wyrażonym, urzędnikami, na terazniejszy rok tysiąc siedmsetny dwudziesty ósmy zasiadającymi y sądem naszym burmistrzowskim y radzieckim Wileńskim, stanowszy oczewiscie uczeiwi Mikołay Jasiński, Józef Piotrowski—starści, Jakub Jodko—szafarz, y Symon Rychlicki—stołowy bractwa miłosierdzia Bożego, imieniem swoim y imieniem całego bractwa miłosierdzia Bożego, przy kościele farskim Wileńskim świętego Jana zostającego, re-

teyszym mieście Wileńskim znajdujących się, od magistratu jego kr. mości Wileńskiego nadane, a że wszelkie się dzieją y znajdują licencie pod praetextem ubogich, przez których porządek konfraternii miłosierdzia Bożego ruynuje się y psuje, dla tego że wyraźnych na uskromienie swawolnych zmyślonego kalectwa ubogich, nie mają artykułów y opisania, a chcąc w lepszy porządek y rezę wprowadzić y należycie obostrzyć, za zgodą starszych szafarzów stołowych y innych braci zgromadzenia świętego Franciszka Seraficznego—patrona ubogich, artykuły nowe, niżej napisane, y dla lep-

produkowali artykuły swoiey confraterniey abo zgromadzenia ubogich, w tuteyszym mieście Wileńskim znaydujących się, od magistratu iego królewskiej mości Wileńskiego nadane. A że wielkie się dzieią y znayduią licencye pod pretextem ubogich, przez których porządek confraternii miłosierdzia Bożego ruinuje się y psuie, dla tego że wyraźnych na uskromienie swywolnych zmyślonego kalectwa ubogich nie mają artykułów y opisania, a chcąc w lepszy porządek y rezę wprowadzić y należycie obostrzyć, za zgodą starszych szafarzów, stolowych y innych braci zgromadzenia świętego Franciszka Seraficznego, patrona ubogich, artykuły nowe, niżej napisane y dla lepszego porządku zgodnie namówione, ażeby w przyszły czas chwałę Bożą pilniey promowować, y w lepszym dozorze kaplicę y ołtarz bracki z przyczynieniem mszy świętych y ofiar Boskich za dobrodzieiów żywych y umarłych mieć mogli, pokornie upraszali y supplikowali, ażebyśmy pomienione artykuły niżej wyrażone stwierdzili, y wiecznymi czasy onym approbowali, których to artykułów tenor idzie takowy:

1 artykuł. Naprzód, na większą część y chwałę pana Boga, Matki Najsświętszey y

szego porządku zgodnie namówione, ażeby w przyszły czas chwałę Bożą pilniey sprawować y w lepszym dozorze kaplicę y ołtarz bracki z przyczynieniem mszy świętych y ofiar Boskich za dobrodzieiów żywych y umarłych mieć mogli, pokornie upraszali y supplikowali, ażebyśmy pomienione artykuły, niżej wyrażone, stwierdzili y wiecznymi czasy onym approbowali, których to artykułów tenor idzie takowy:

1 artykuł. Naprzód na większą część y chwałę pana Boga, Matki Najswiętszey, y świętego Franciszka Seraficznego, dwie msze święte, to jest,

świętego Franciszka Seraficznego dwie msze święte, to jest iedna festowa w dzień najsświętszey Panny Snieżney—dnia piątego Augusta, druga msza święta także festowa w dzień świętego Franciszka Seraficznego, to jest dnia czwartego Oktobra, co rok przypadających odprawowane być mają.

2 artykuł. Chcąc być wdzięcznymi z rąk dobrodzieiów naszych odbierając jałmużny y pamiętni teyże dobroczynności byli, za dobrodzieiów tedy żywych y umarłych, oraz braci y siostr teyże confraternii będących co miesiąc dwie mszy święte, iedna za żywych festowa, druga za umarłych requialna, przez kapłana przy ołtarzu świętego Franciszka Seraficznego, w kościele farskim świętego Jana, w Wilnie będącym, odprawowane być powinny.

3 artykuł. Także żałobna msza święta śpiewana anniversalna za wszystkich generaliter umarłych y trzy msze święte za umarłych czytane requialne odprawowane być powinny.

4 artykuł. Znaydujący się ubodzy tak w mieście samym, po przedmieściach, iako y w polu w budynkach mieszkający, którzy bractwu ubogich nie są posłuszni y podlegli y owszem sprzeciwiając się artykułom, żadney niechcą pełnić powinności, przeto

iedna festowa w dzień Najswiętrzey panny Snieżney, dnia piątego Augusta, druga msza święta także festowa, w dzień świętego Franciszka Seraficznego, to jest, dnia czwartego Oktobra, co rok przypadających, odprawowane bydź mają.

2 artykuł. Chcąc bydź wdzięcznymi z rąk dobrodzieiów naszych odbierając jałmużny y pamiętni za dobrodzieiów, tedy żywych y umarłych, dobroczynności byli teyże, oraz braci y siostry teyże confraternii będących, co miesiąc dwie msze święte, iedna za żywych festowa, druga za umarłych requialna, przez kapłana przy ołtarzu

aby odtąd wszyscy in genere (mają jednak na osoby godne respekt bez oppresyey onych) bractwu miłosierdzia Bożego byli posłusznymi y artykułom w przywilejach opisanym podlegali y zadosyć czynili pod winą według uwagi y rozsądzienia starszych tegoż bractwa, jednak bez uciemżenia zachowawszy, in casu gravaminis zappelacyą do urzędu burmistrzowskiego y radzieckiego Wileńskiego.

5 artykuł. Ponieważ codziennie a mianowicie w dzień sobotni, pod praetextem ubogich y kalek, wiele ludzi zdrowych, dzieci y innych różnych podszywają się, po kamienicach biegając, wielką przeszkodę braciom y siostrom, w konfraternii miłosierdzia Bożego zostającym czynią, zabiegając wprzód, a zwłaszcza nie będący w tejże konfraternii wpisani; ażeby tedy biczownicy, których jest sześciu, karbaczami albo biczami odganiaли y nie dopuszczali podczas grassowania ubiegać y iałmużny odbierać. Dla których uskromienia, iesliby tego potrzeba była, za prozbą ubogich starszych sług mieyskich urzędowych tak imć pan wóyt, iako y ichmość panowie burmistrze przydać mają y takowy, za pokazaniem od ktorego kolwiek z biczowników, ma być wzięty y w więzieniu ratusz-

nym osadzony; a po uwolnieniu z więzienia gdyby tenże, uporem postępując, a nie będąc w konfraternii, iałmużnę wspólnie z ubogiem prawdziwem odbierał, takowy ma być oprócz więzienia plagami karany.

6 artykuł. Pielgrzymom, przybyłym do Wilna, trzy dni albo więcej elemosinando, za consensum od magistratu in scriptis danym, comorari wolno będzie; a po wyściu terminu, od magistratu naznaczonego, za upomnieniem przez biczowników, powinni będą z miasta wynieść. Na ostatek, ubodzy starsi, według dawnych artykułów y przywilejów od nayiasniejszych królów, ichmościów confirmacyiny, mają się in toto zachować. A iesliby w czym przydać y meliorować potrzeba było, in futurum wolność onym zachowujemy. A tak my do proźby y supliki bractwa miłosierdzia Bożego łaskawie się skłoniwszy, te artykuły, ad praesens za zgodą wszystkich braci, bez żadney kontradykcyi postanowione y umocnione, a przed nami produkowane, wiecznem czasie nadawszy, stwierdzamy y podpisawszy ręką pisarza naszego, pieczęć urzędu burmistrzowskiego y radzieckiego Wileńskiego przycisnąć ad perpetuum rei memoriam rozkazaliśmy. Actum anno, mense et die ut supra. Paweł Kon-

świętego Franciszka Seraficznego, w kościele farskim świętego Jana w Wilnie będącym, odprawowane być powinny.

3 artykuł. Także żałobna msza święta śpiewana anniversalna, za wszystkich generalnie umarłych, y trzy msze święte czytane—regularnie odprawowane być powinny.

4 artykuł. Znajdujący się ubogi, tak w mieście samym, po przedmieściach, iako y w polu w budkach mieszkający, którzy bractwu ubogich nie są posłuszni y podlegli, y owszem sprzeciwiając się artykułom, żadney niechęcią pełnić powinności,

przeto aby odtąd wszyscy in genere, (mając jednak na osoby godne respekt, bez oppressyi onych) bractwu miłosierdzia Bożego byli posłusznymi y artykułom, w przywilejach opisanym, podlegali y zadosyć czynili, pod winą, według uwagi y rozsądzienia starszych tegoż bractwa, jednak bez uciemżenia, zachowawszy in casu gravaminis appellacyą do urzędu burmistrzowskiego y radzieckiego Wileńskiego.

5 artykuł. Ponieważ co dzień, a mianowicie w dzień sobotni, pod praetextem ubogich y kalek wiele ludzi zdrowych, dzieci y innych różnych pod-

stanty Macelewicz, sekretarz iego królewskiej mości, rayca, y miasta stołecznego Wileńskiego utriusque iudicii pisarz mp.

Nos itaque supplicationibus pauperum inclinati, privilegium ac libertates confraternitati eorundem, a serenissimo praedecessore nostro concessas, cum omnibus articulis et clausulis confirmamus et approbamus, ac in libertatibus in privilegio expressis aeviternis temporibus conservari volumus, ac articulos, a magistratu nostro Vilenensi eisdem pauperibus praescriptos, per praesentes confirmationis nostrae literas corroboramus, in cuius rei fidem sigilli m. d. L. sub appensione et manus nostrae subscriptione iussimus et communiri fecimus. Datum w Grodnie, dnia VI miesiąca Septembra roku Pańskiego MDCCXXIX panowania naszego XXII roku. Augustus rex. W. M. Dumański sc. i. k. m. p. w. w. x. L. sekretarz mp. Locus sigilli pensilis magni duc. Lt.

Nos itaque Augustus tertius rex, supplicationi praedictae pauperum Vilenensium benigne annuentes, praeinsertas literas in omnibus punctis et paragrafis approbamus, confirmamus easque vim et robur perpe-

tuae firmitatis obtinere debere volumus, iuribus nostris regalibus reipublicae ecclesiaeque catholicae romanae salvis. In quorum fidem praesentes manu nostra subscriptas sigilloque m. d. L. communiri iussimus. Datum Grodnae, die XIV mensis Novembris, anno Domini MDCCXLIV, regni vero nostri XII anno. Apud quas literas privilegii confirmationis, praemisso modo oblatae, subscriptiones manuum circa sigillum maius appensile m. d. L. sequuntur tales: Augustus rex; Felix Owsiany, czesnik Wołkowyski, iego królewskiej mości y pieczęci wielkiej wielkiego xieźstwa Litewskiego sekretarz. Konfirmacya praw ubogim miasta Wilna. Cancellariatu illustrissimi et excellentissimi domini Joannis Friderici, comitis in Koden, Czarnobyl, Dorohostaie, Kopyły, Wirzechowice, Kupin et Sapieżyn, Sapieha, magni ducatus Lithvaniae cancellarii, Brzestenski, Gorzdoviensis, Propoyscensis etc. capitanei; sigillatum est in actis. Quae praesentes literae privilegii confirmationis, praemisso modo oblatae, sunt actis nobilis officii consularis civitatis Vilenensis insertae etc. etc.

szywają się, po kamienicach biegać, wielką przeszkodę braciom y siostram, w confraternii miłosierdzia Bożego zostającym, czynią; zabiegając wprzód, a zwłaszcza nie będący w teyże confraternii wpisani, ażeby tedy biczownicy, których jest sześciu, korbaczami albo biczami odganiałi y nie dopuszczali podczas grassowania obiegać y iałmużny odbierać, dla których uskromienia, ieśliby tego potrzeba była, za prozbą ubogich starszych, sług mieyskich urzędowych, tak imć pan wóyt, iako y inni panowie burmistrze przydać mają, y takowy za pokazaniem od którego kolwiek z biczowników, ma bydź w więzieniu ratusznym osadzony. Na ostatok ubodzy starsi, według dawnych artykułów y

przywileiów, od nayiasnieyszych królów ichmć konfirmacyinych, mają się in toto zachować. A ieśliby w czym przydać y meliorować potrzeba było, in futurum wolność onym zachowujemy. A tak my, do prozby y suppliki bractwa miłosierdzia Bożego łaskawie się skłoniwszy, te artykuły adpraesens, za zgodą wszystkich braci, bez żadney contradyciei postanowione, a przed nami produkowane, wiecznymi czasy nadawszy, stwierdzamy y, podpisawszy ręką pisarza naszego, pieczęć urzędu burmistrzowskiego y radzieckiego Wileńskiego przycisnąć ad perpetuum rei memoriam wskazaliśmy. Actum anno, mense et die ut supra.

1744 г. Ноября 20 дня.

Изъ книги № 5141, за 1742—1745 годы, стр. 1334.

28. Подтвердительная привилегія короля Августа III-го, данная цеху Виленскихъ кожевниковъ и заключающая въ себѣ цеховой уставъ.

Вслѣдствіе ходатайства кожевниковъ, такъ называемыхъ красно-черно-шкурниковъ подтвердить имъ прежнія привилегіи, погибшія во время Московскаго нашествія, король Августъ III подтверждаетъ имъ правила, составленныя магистратомъ и вошедшія въ прежнія привилегіи:

1) Въ день св. Николая всѣ кожевники должны избрать изъ среды себя годичныхъ старшинъ, въ вѣдѣніи которыхъ должны находиться цеховая казна и цеховое управленіе;

2) кожевники должны имѣть свой алтарь въ костелѣ св. Юрія;

3) принимать въ цехъ можно только лицъ *безупречной опры и происхождения*;

4) засѣданія должны отбываться у старшинъ черезъ двѣ недѣли.

5) Братчики должны праздновать *сухіе дни* четыре раза въ году, по извѣщенію старшинъ;

6) младшіе члены цеха должны принимать участіе въ костело-служеніи.

7) мастера должны обходиться съ товарищами и учениками вѣжливо и въ случаѣ упрямства дѣлать выговоры въ присутствіи другихъ старшинъ;

8) лица, позволившія себѣ въ полномъ видѣ разныя неурядицы во время засѣданія, подвергаются установленному взысканію;

9) товарищи, самовольно похищающіе своихъ мастеровъ, исключаются изъ цеха;

10) мастерамъ воспрещается переманивать къ себѣ товарищей, подъ страхомъ взысканія *камня воску*;

11) убогіе братчики должны получать отъ цеха вспомошествованіе;

12) товарищи обязаны уплачивать своимъ мастерамъ за порчу какой нибудь работы;

13) вдовамъ предоставляется право держать у себя товарищей въ теченіи полутора года;

14) непослушные приказаніямъ годичнаго старшины подвергаются штрафу отъ 3 гр. до $\frac{1}{2}$ камня воску;

15) умершіе члены цеха должны хорониться въ присутствіи всего цеха;

16) убогіе члены должны хорониться на общественный счетъ;

17) годичные старшины должны представлять отчетъ о своей дѣятельности въ день св. Николая;

18) правила эти должны быть обязательны для всѣхъ вообще кожевниковъ;

19) всѣ члены должны наблюдать, чтобы лица постороннія не смѣли заниматься ни торговлей, ни выдѣлкой сырыхъ шкуръ;

20) разрѣшается покупать сырыя шкуры только Виленскимъ купцамъ для прикрытія товаровъ;

21) Виленскимъ рѣзнякамъ продавать сырыя шкуры постороннимъ лицамъ строго запрещается;

22) запрещается другому кожемяцкому цеху (большіе сѣро-бѣло-шкурники) заниматься выдѣлкой красныхъ и черныхъ шкуръ;

23) ему же запрещается переманивать къ себѣ товарищей, подъ страхомъ взысканія 100к. штрафу;

24) партачи (самозванцы), занимающіеся выдѣлкой кожъ, подвергаются конфискаціи найденныхъ у нихъ кожъ въ пользу магистрата и цеха.

Sabbatho ante dominicam septuagesimae | Domini millesimo septingentesimo quadra-
die decima tertia mensis Februarii, anno | gesimo quinto.

Coram actis nobilis officii consularis civitatis sacrae regiae maiestatis metropolitanae Vilmensis comparentes personaliter honesti domini Michael Holdowski, Stanislaus Bondziewicz, Casimirus Saldziewicz, Andreas Szypiel, Andreas Okuniewicz, Thomas Wolkanowski, seniores contubernii cerdonum nigri rubrique coloris, cives Vilnenses, sani mente pariter et corpore existentes, praesentes literas privilegii confirmationis serenissimi Augusti 3-tii, regis Poloniae et magni ducis Lithvaniae, domini nostri clementissimi, contubernio suo servientes, salvas et illesas in authentico scriptas, nullius suspicionis obnoxias, manu eiusdem serenissimi regis Poloniae et magni ducis Lithvaniae propria subscriptas, sigilloque minori m. d. L. communitas, cum introfusus contentis, propter aeviternam rei memoriam et meliorem securitatem contubernio suo, nomine suo et nomine totius contubernii sui, ad acta obtulerunt, quarum literarum, praemisso modo oblatarum, de verbo ad verbum rescribendo contenta, tenor sequitur estque talis:

August trzeci, z Bożej łaski król polski, wielki książę Litewski et cet. Oznajmujemy tym listem przywilejem naszym, komu by o tym wiedzieć należało. Pokładany był przed nami ekstrakt z ksiąg szlacheckiego urzędu burmistrzowskiego radzieckiego miasta naszego stołecznego Wilna, aktykacyi przywileiu confirmationis nayiaśniejszego antecessora naszego, świętej pamięci Augusta wtórego, króla imci polskiego y wielkiego księcia Litewskiego, pana oycy naszego, dawniejsze przywileia, y prawa de datis w nim expressis, inserowane stwierdzającego, pod rokiem tysiąc siedmsetnym dwudziestym ósmym, miesiąca Nowembra trzeciego dnia wydany, pieczęcią urzędową

pomienionego urzędu magistratu Wileńskiego przy podpisie ręki pisarskiej obsygiłowany, cały, nienaruszony, artykuły dobrego porządku cechowi garbarskiemu czerwono-czarno-skurników y kordywaników w sobie zawierający, y suplikowano do nas było przez niektórych rad, urzędników naszych, przy boku naszym zasiadających, imieniem uczciwych Michała Holdowskiego, Stanisława Bondziewicza, Kazimierza Saldziewicza, Andrzeja Szypieła, Andrzeja Okuniewicza, Thomasza Wolkanowskiego, starszych y mistrzów pomienionego cechu czerwono-czarno-skurników y kordywaników na ten czas będących, ażebyśmy wyż specyfikowany ekstrakt aktykacyi przywileiu confirmationis nayiaśniejszego antecessora naszego, cum additamento nowych artykułów w nim wyrażonych, (ex quo sam autentyk z innemi przywileiami czasu inkursyi Moskiewskiej immediate przeszłej zaginął) stwierdzili y korroborowali; który ekstrakt urzędu burmistrzowskiego radzieckiego Wileńskiego, od słowa do słowa wpisując, tak się w sobie ma.

We środę po święcie wszystkich świętych dnia trzeciego miesiąca Nowembra, roku tysiąc siedmsetnego dwudziestego ósmego, przed urzędem y sądem burmistrzowskim y radzieckim Wileńskim, na terazniejszy rok zasiadającym, stanowszy oczewiście sławetni y uczciwi Michał Szydłowski, Michał Holdowski, Andrzej Szypiel, Krzysztof Jastrzembski, Stanisław Bondziewicz, Kazimierz Szulski, starsi roczni, imieniem swoim y imieniem całego cechu swego garbarskiego czerwono-czarno-skurników y kordywaników, mieszczan Wileńskich reprodukowali y pokazali przywilej konfirmacyiny nayiaśniejszego króla imci Augusta wtórego, pana naszego miłościwe-

go, szczęśliwie nam panującego, z pieczęcią wielką wielkiego xięstwa Litowskiego, z artykułami w nim wyrażonemi, od magistratu iego królewskiej mości Wileńskiego nadanemi, żadney suspiciei y censurze nie podległy, który ob reverentiam nie chcąc, co schadzka y zgromadzenie cechu onego propter subsequentem determinationem częstokroć zażywać, do aktów burmistrzowskich y radzieckich Wileńskich podali, który słowo w słowo wypisać, pieczęć urzędu burmistrzowskiego y radzieckiego Wileńskiego przycisnąć, ręką pisarza przysięgłego zkollacyonowawszy podpisać y z aktów wydać pokornie suplikowali; którego to przywileju konfirmacyjnego króla imci Augusta wtórego sequitur tenor takowy:

August wtóry, z Bożej łaski król polski, wielkie xiążę Litawskie et cet. Oznaymujemy tym listem confirmacyjnym przywilejem naszym, komu by wiedzieć należało: iż przed nami produkowali y pokładali ucziwi Michał Szydłowski, Michał Holdowski, Andrzej Szypiel, Krzysztof Jastrzebski, Stanisław Bądziejewicz, Kazimierz Szulski, starsi y mistrzowie cechu garbarskiego czerwono-czarno skurników y kudywaników, w mieście naszym Wileńskim będącego, cztery przywileia pargaminowe nayiaśniejszych królów ichmościów polskich antecessorów naszych: pierwszy świętey pamięci Zygmunta trzeciego, de data w Warszawie, dnia dwudziestego siódmego miesiąca Nowembra, roku Pańskiego tysiąc sześćset dwudziestego siódmego podpisany y pieczęcią kancelaryi mniejszey w. x. Lit. zapieczętowany, przez Moskwicina, na tenczas nieprzyjaciela naszego, nadwierzony y nadruszony, niwczym niepodeyrzany, artykuły pewne, od szlachetnego ma-

gistratu naszego Wileńskiego do dobrego porządku cechu tegoż garbarskiego w sobie zawierające, stwierdzony; drugi świętey pamięci Władysława czwartego, pod datą w Wilnie dnia piątego miesiąca Lipca, roku Pańskiego tysiąc sześćset trzydziestego trzeciego, bez pieczęci, bo ią Moskwa oddarła; trzeci świętey pamięci Jana Kazimierza, de data w Wilnie dnia siedmnastego miesiąca Czerwca, roku Pańskiego tysiąc sześćset sześćdziesiąt czwartego; czwarty świętey pamięci Jana trzeciego, datowany w Warszawie dnia pierwszego mca Maja, roku Pańskiego tysiąc sześć ośmdziesiąt trzeciego, — y piąty nasz, pod datą w Warszawie, dnia siedmnastego miesiąca Sierpnia, roku Pańskiego tysiąc sześćset dziewięćdziesiąt dziewiątego, ręką nayiaśniejszych królów ichmościów antecessorów naszych y naszą podpisanę, y pieczęciami zawieszystemi kancelaryi w. x. Lit. zapieczętowane, całe, zupełne y żadney w sobie wątpliwości niemające, któremi to przywilejami nayiaśniejsi. antecessorowie nasi y my sami swobody y wolności w używaniu rzemiosła garbarskiego czerwono-czarnoskurników y kurdywaników, oraz niektóre punkta dla lepszego zachowania porządku łaskawie nadali y one wiecznemi czasy zmocnili. Przykładem nayiaśniejszych antecessorów naszych chętnie idąc, do tego się skłaniamy, nietylko dawne prawa, przywileia y wolności wiernym naszym poddanym mieszczanom stwierdzamy, ale ieszcze y nowe wolności y swobody, w tymże rzemiosle garbarskim używać, ile z nas być może, y co się w dawniejszych przywileiach nie dołożyło, za supliką ucziwych wyż wyrażonych mieszczan naszych Wileńskich y rzemieśników cechu garbarskiego, ex consensu magistratu naszego Wileń-

skiego uczynioną, nadać onym umyśliliśmy. Jakoż my król, za prośbą panów rad y urzędników naszych, przy boku naszym rezydujących, na tośmy zezwolili, aby nowym przywilejem naszym nowe artykuły cechowi garbarskiemu czerwono-y czarno-skurników y kurdywaników nadali y w lepszą rezę y porządek ten cech garbarski wprowadzili, inkonwencye y exorbytancye przeciw przywilejów naszych y antecessorów naszych dziejące się, przez które cechy garbarskie wielko—y mało-skurników do takiego przyszły ubóstwa, że sufficyencyi w opatrzaniu y dozorze kaplicy y ołtarza brackiego mieć y chwały Bożey promowować nie mogą, umollifikowali y artykuły nie raz rzeczonemu cechowi przepisali, podług których aby wiecznemi czasy sprawowali się y swoje zwyczaje porządkowe zachowali.

Artykuł pierwszy. Naprzód bracia rzemiosła czerwono—y czarno-skurników y kurdywaników wyprawującego teraz będący y potym, którzy by się do nich przyłączyli y wpisali, mają zgromadzenie swe mieć na każdy rok w dzień świętego Michała, w domu starszego, gdzie starszych dwóch między sobą mają obrać do sprawowania rocznego, ludzi dobrych, pod mnieyszą iurydyką osiadłych y miastu przysięgłych; z których starszych u iednego skrzynka tego zgromadzenia do roku ma być w dobrym opatrzaniu, a u drugiego klucz, do tego dwa klucze osobliwe do teyże skrzynki u dwu braci, na ten że czas do tego obranych, ludzi także osiadłych y miastu przysięgłych, mają być, y tak iako za wszystkich tych czterech spólną wiadomością przychody wszelkie z tego bractwa ich mają być w tey skrzynce spólnie z przywilejem, z rejestrami y z prawami wszelkiemi tego

bractwa chowane, także rozchód wiernie y prawdziwie za spólną także wszystkich czterech wiadomością ma być czyniony.

Wtóry artykuł. Iż bractwo każde od pana Boga y świętych iego ma mieć początek, przeto my starać się o to wprzód mamy, aby iegomość ociec przeor kościoła świętego Jerzego z bracią tegoż konwentu y starszemi swoimi, którym by to należało, nam pozwolili mieć, iako y przedtym przed pożarem było, kaplicę swoją osobliwą w tym kościele świętego Jerzego, w którey by bracia rzemiosła tego nabożeństwo swoje według sporządzenia tych że ojców odprawowali.

Trzeci artykuł. Tymże starszym dwiema wolno będzie wpisywać do tegoż bractwa y przyjmować, kto by o to u nich żądał, tylko aby takowi byli urodzenia dobrego w religiey y narodzie braku żadnego nie czyniąc.

Czwarty artykuł. Schadzka braci wszystkich u starszego, u którego skrzynka będzie, co dwie niedzieli, w dzień niedzielny schodzić się mają, dla obmyśliwania o porządku dobrym y przymnożenia chwały Bożey, oprócz żeby zaszła którego trudność taka, która by słuszenie onego wymówić mogła.

Piąty artykuł. Wigilie mają być zaduszne odprawowane cztery razy do roku, to jest na każde suchedni, na które starsi inszą bracią mają obsyłać; który nie przyjdzie, ma dać do skrzynki cztery grosze litewskie.

Szósty artykuł. Młodszy bracia od starszych na to naznaczeni na święta uroczyste na iutrzniach, mszach, nieszpórach świece mają w kościele zapalać, one nosić, y inne posługi kościelne odprawować, pod

posłuszeństwem, toż y na żalomszach brackich czynić powinni.

Siodmy artykuł. Starsi młodszych, iakoby się mieli sprawować, mają łagodnie nauczać; gdzieby ich w tym nie słuchali, przy drugich dwóch z braci starszey, do siebie wezwanych, słowy skarać y na to, gdzieby nie dbali, na schadzce wszystkim opowiedzieć; tam gdzieby się nie upokorzył, przez sług, wziętych od urzędu radzieckiego, do więzienia ma być oddany y onym według występu swego karany.

Ósmy artykuł. Jeśliby też który brat w bractwie albo czasu innego upiwszy się nalaiał staroście albo młodszemu, tedy mu mają rozkazać, żeby ustąpił z bractwa; ieśliby nie chciał, wyprowadzić go mają; a ieśliby się wrócił, tedy powinien karanie cierpieć y winę dać według ustawy braterskiej, gdzieby się z tego nazajutrz wychwalał, albo żeby starszych nie przeprosił.

Dziewiąty artykuł. Gdyby też towarzysz, swego czasu nie wytrwawszy u magistra, odszedł bez wszelkiej a ważney przyczyny, takowy od rzemiosła odpadać ma, okrom żeby się zaś wrócił y czasu swego wytrwać chciał za pokaraniem słusznym.

Dziesiąty artykuł. Mistrz żaden towarzysza nie tylko przewabiać od drugiego mistrza do siebie, ale ani zbiegłego przyjmować nie ma, pod winą kamienia wosku do skrzynki, chyba żeby miał pozwolenie od pana iego, u którego pierwey był.

Jedynasty artykuł. Jeśliby pan Bóg na którego brata dopuścił upadek iaki y niefortunę, ogień, abo inszą złą przygodę, y do ubóstwa przyszedł, takowy od starszych za wiadomością braci z skrzynki ratowan być ma; wszakże ieśliby zaś do czego przyszedł żeby się zapomógł, to co mu się dostało, powinien wrócić.

Dwunasty artykuł. Szkodę, ieśliby towarzysz mistrzowi swemu w rzemiosle iaką uczynił, za uznaniem y uważeniem starszych, onę płacić y nagrodzić powinien.

Trzynasty artykuł. Wdowa po mężu swym pozostała do roku y sześciu niedziel towarzyszków żadnych od niey ani odnawiać nikt, ani odwabiać niema.

Czternasty artykuł. Starszym mistrzom albo rocznym starostom posłuszni być na wszelakie rozkazanie mają, co kolwiek do bractwa należy, pod karaniem trzech groszy raz, drugi raz pod winą sześci groszy, trzeci raz pod karaniem pół kamienia wosku do skrzynki braterskiej.

Piętnasty artykuł. Gdyby też kto z braci, sam, żona, dzieci umarł, takowego wszystka bracia, obesłani będąc od starszych przez młodszego, prowadzić ciało y wszelakie powinności chrześcijańskie odprawować mają.

Szesnasty artykuł. A ieśliby też mistrz który ubogi umarł, żeby go czym nie było pochować, pieniędzmi z skrzynki założyć y pogrzeb uczciwy sprawić starsi powinni będą.

Siedmnasty artykuł. Liczba y rachunek przy odmianie starszych, każdy rok na święty Michał przy bytności wszystkich braci dziać się ma; ieśli by w czym niezgadzał się, urzędowi radzieckiemu donieść to mają.

Ośmnasty artykuł. Wszyscy z braci w tym zgromadzeniu y bractwie będący rzemiosła czerwono-czarno-skurników, by też y pod inną iurysdykcyą, a nie mieyską mieszkał, który z nas pod tenże porządek y artykuły opisane podlegać y one we wszystkim zachować całe obiecujemy.

Dziewiętnasty artykuł. Mają też tego z pilnością postrzegać, aby ci, którzy sami tych skur, ile surowych niewyprawowanych, rzemiosłu ich należących, nie robia,

iako to przekupniowie nie przekupowali, kupcy z inszych miast, miasteczek, przyjezdzy, także żydzi, tatarowie iawnie y pokątnie tak w szlachtarniey żydowskiey y w iatkach publicznych, na wyrobienie onych ullo praetextu w mieście naszym Wileńskim nie skupowali y z miasta nie wyprawdzali, pod utraceniem y zabraniey tych skur na urząd burmistrzowski y radziecki miasta naszego Wilna; które to skury na poprawę ratusza y murów przez szafarzów publicznych mieyskich przedane, obrócone być mają.

Dwudziesty artykuł. Kupcom zaś Wileńskim dla przykrywania tak towarów na wozach, iako y na wicinach będących, kupować wolno będzie, a więcej cale nikomu krom braci y mistrzów rzemiosła wielko-y mało-czerwono-czarno skurników nie wolno będzie.

Dwudziesty pierwszy artykuł. Tak też rzeźnicy Wileńscy aby żadnych skur u swoich braci żadnym sposobem nie skupowali y skupionych iawnie y potajemnie, krom tych, które skury sami z bydła u siebie bitego mają, nie przedawali, oprócz garbarzom, mieszczanom naszym, Wileńskim, skurami surowemi y wyprawnemi nie handlowali, z miasta nie wywozili, także pod utraceniem tych skur y zgrabieniem onych, które mają być deponowane w wadze publiczney ratuszney y przez szafarze mieyskie, za co się przedadzą, spisać się y na naprawę murów miasta dwie części, a trzecią część do kaplicy świętej Barbary bractwa czerwono-y czarno-skurników obrócone być mają.

Dwudziesty wtóry artykuł. Tudzież mieć chcemy y rozkazujemy, aby cech kożemiac-ki, szaro - biało skurnikowie—skur y salfianicy czerwono - czarno, oraz kurdywa-

nie nie powinni wyprawować pod konfiskacyą tych że skur, iako y zaplaceniem kop czterdziestu; którey winy dwie części y skur zgrabionych na reperacyą mieyskich Wileńskich murów, a trzecią część na kaplicę świętej Barbary y cechu wyżrzonego obrócono być ma.

Dwudziesty trzeci artykuł. Ciż kożemiaccy wielko-skurnicy od mistrzów y braci cechu garbarskiego czerwono-y czarno skurników, oraz kurdywaników, iako samych z magistrów przyjmować, tak y czeladź odmawiać, pod winą 1sto kop groszy Litewskich, z powrocciem tegoż magistra y czeladnika tego rzemiosła, którego by do siebie przyjęli y namówili; podobnym sposobem cech czerwono - czarno-skurników y kurdywaników magistrów y czeladz wielko-skurników przyjmować pod tąż winą nie powinni będą.

Dwudziesty czwarty artykuł. Partacze gdyby się iaką kolwiek iurysdyką—duchowną, senatorską y pańską protekcyą tam intra, quam extra maenia miasta naszego Wilna znaydować się y domami mieszkali, nie będąc cechowemi y prawa mieyskiego nie mając y nie wysłużywszy się, na przeszkodę pomienionych cechów wielko-y mało-skurników czynić, skury skupować, wyprawować y wyprawne skrycie y iawne, przedawać mieli, tedy takowe skury wyprawne y niewyprawne na każdym mieyscu, by też pod inną iurysdyką y protekcyą mieszkającego partacza, grabić, konfiskować y one ad usum publicum na restauracyą ratusza y murów miasta naszego Wilna obrócić wolno będzie. Przeciwny zaś temu naszemu przywileiowi y nadaniu tych artykułów y porządku wyżrzonego cechu, iesliby partacze na oppressyą mistrzów y rzemiesników cechu garbarskiego subordy-

nować kogo mieli, abo samą rzeczą onych aggrawowali, winę w gleycie naszym protekcyonalnym pod datą, w Warszawie, dnia dwudziestego pierwszego miesiąca Lutego, roku Pańskiego tysiąc siedmsetnego dwudziestego założoną y wyrażoną, u wszelkiego sądu y urzędu zapłacić irremissibiliter tenebuntur.

My król, takowe tedy artykuły niniejszym listem naszym, łaskawie się do prośby y supliki cechu garbarskiego skłoniwszy, nadawszy nowe y dawne artykuły, y wszystkie we wszystkich przywilejach, prawach y wolnościach, od świętey pamięci nayiaśniejszych antecessorów naszych konferowane y utwierdzone, teraz denuo stwierdzamy, umocniamy y przy nienaruszney mocy in genere et specie contenta, punkta, klauzury y paragrafy, iako by tu słowo w słowo wpisane były, wiecznemi czasy zostawuimy, przy powinney mocy zachowujemy, y aby od wszystkich, do których należy, bez żadney wątpliwości, wcale y wiecznie zachowane były, mieć chcemy y rozkazujemy. Na co, dla lepszey wiary y mocy ręką się naszą podpisawszy, pieczęć w. x. Lit. przycisnąć rozkazaliśmy. Dan w Warszawie, dnia ósmego miesiąca Grudnia, roku Pańskiego tysiąc siedmset dwudziestego wtórego, panowania naszego dwudziestego szóstego roku. U którego to przywileju konfirmacyjnego podpis ręki króla imci, pana naszego miłościwego, przy pieczęci wielkiej zawieszistey w. x. Lit. iest temi słowy: Augustus rex. Additamen zaś takowy: konfirmacya artykułów cechu garbarskiego. Michał Konstanty Nowicki — podczaszy Trocki, iego królewskiej mości pieczęci mnieyszey w. x. L. sekretarz, mp.

Urząd szlachetny burmistrzowski y radziecki Wileński przywilej konfirmacyjny,

cum intro contentis articulis wyrażonemi, do xiąg urzędu y sądu burmistrzowskiego y radzieckiego Wileńskiego przyiąwszy, per sententiam zkollacyonowawszy, wyż pomienionemu (cechowi garbarskiemu czerwono-czarno skurników y kurdywaników przy pieczęci swey urzędowej wydać rozkazał. Po którego przywileju konfirmacyjnego do aktów podania wyż pomienieni sławetni y ucściwi starsi Michał Szydłowski, Michał Holdowski, Andrzej Szypiel, Krzysztof Jastrzęmski, Stanisław Bondziewicz, Kazimierz Szulski, postanowiwszy się przed nami y tymże urzędem burmistrzowskim y radzieckim Wileńskim, donieśli y opowiedzieli, iż stosując się do artykułu dwudziestego, a widząc wielki nieporządek y nieposłuszeństwo y wiele w cechu swoim dziejących się, dla artykułów dawniejszych niewyraźnie napisanych, ile pod terazniejszy czas wznieconych, znajdujących się exorbitancyi y inkonweniencyi, za wspólną zgodą wszystkich w cechu braci tegoż rzemiosła czerwono-y czarno-skurników y kurdywaników, dla zachowania w przyszły czas lepszego porządku umówione, między sobą y postanowione artykuły niżej wyrażone, do urzędu naszego pokornie suplikowali, ażebyśmy one przez wyrok nasz stwierdzili y approbowali. Jakoż wprzód urząd nasz burmistrzowski y radziecki Wileński, podane artykuły dobrze zrozumiawszy, one strutyłowawszy y zważywszy, że nie przeciw prawu w sobie y innych cechów szkodzi nie zawierają, skłonił się do wyż pomienionej prośby y supliki imieniem całego cechu czerwono-y czarno-skurników y kurdywaników mieszczan Wileńskich, uczynionej, artykuły produkowane, niżej wyrażone, przez wyrok swój aby sentencyą swoją iudicialiter poliorowawszy, nemine contradicente stwier-

dził y wiecznie approbował y w przyszły czas nienaruszenie zachować postanowił y deklarował.

1 artykuł. Ażeby w cechu czerwono- y czarno - skurników nad sześć starszych więcej nie było y nie wazyli się nad pomienioną liczbę obierać na starszeństwo. Jesliby zaś który z liczby starszych umarł, wolno będzie na miejscu zmarłego takiego z szafarzów, który by lat dwie szafarstwa odsłużył w cechu, za zgodą wszystkich braci obrać.

2 artykuł. Żaden z braci cechu garbarskiego aby niewazył się podstępku czynić y podkupować się pod bratem swoim cechowym, który by pierwey skury surowe niewyprawne, tak w iatkach, na rynku, na ulicy, na każdym miejscu, iako y w nakładzie do tego rzemiosła należącym podkupować się, pod zaplaceniem winy według rozsądku y uznania starszych, iednak bez uciemiężenia.

3 artykuł. Który by z braci skury wyprawne gotowe do przedania miał, wolno w domu swoim przedać, a do szewców, rymarzów y siedlarzów y innych, którzy bez rzemienia obeysć się nie mogą, niewolno nosić, tylko na targ, gdzie miejsce dawne od magistratu naznaczone iest, wynosić, oprócz do gości panów senatorów y do klasztorów za potrzebowaniem onych wolno nosić będzie, krom tych excepcyi, iesliby którego brata po stronach z towarem, to iest, z skurami wyprawnemi złapano, czyli też dowiedziawszy się należy- cie dowiedli, ma być ten towar zgrabiony do cechu y do świętey Barbary kaplice obrócony; a za uporem strony tedy do magistratu do rozrządzenia według dawnych artykułów oddany być ma.

4 artykuł. Każdy magistr, który by

nie miał prawa chłopięcego, ma naypierw- wiey od starszych rocznych wyprawić y otrzymać prawo y dać według dawnego zwyczaju do starszych cechowych złotych piętnaście. Który by zaś mayster chłopca przyjął y onego sprobowałszy, takowego chcącego w tym rzemieśle być zmówiwszy onego na wiele lat służyć, ma do cechu wpisać według zwyczaju, y tenże chłopiec nie powinien mieć od swego magistra bądy alias swoiey prywatney roboty y niema iuż odtąd ponieźdzałkować, pod karaniem starego obyczaju, to iest, plagami.

5 artykuł. Jesliby który z braci od swe- go brata w rzemieśle swoim iaką miał krzywdę z iakiey kolwiek okazji, ma y po- winien iść skarżyć się do starszych rocz- nych y grosz przy skardze położyć, a star- si roczni według przysięgi z drugimi star- szemi przeszłemi sprawiedliwie rozsądzić.

6 artykuł. Szafarze y młodzi bracia, tak starszych rocznych iako y przeszłych sza- nować, obserwować y wszelkie posłuszeństwo w kaplicy świętey Barbary, przy kościele świętego Jerzego będącey, y na każdym miejscu świadczyć y podług porządku y zasług cechowych sprawować się powinni będą, pod winą za uznaniem według ex- cessu przez rocznych starszych, iednak bez ciężkiego oney nakładu.

7 artykuł. Roczni szafarze ze wszyst- kich składanek, wyborów wybranych y in- nych bez żadney odwołki wydawać liczbę przed starszemi swemi nowoobranemi sto- łowemi przy bytności wszystkich braci ce- chu swego wydawać, bez żadney sprzeczki y wymówki, powinni będą.

Które to ad praesens reprodukowane za zgodą wszystkich, bez żadney kontradykeyi ustanowione y namówione, salva additione in futurum innych in melius przydania,

ieżeby tego potrzeba była, pieczęcia urzędu naszego stwierdziwszy, podpisać urząd nasz burmistrzowski y radziecki Wileński per extractum ad perpetuam rei memoriam wydać rozkazał. Actum anno, mense et die ut supra. U tego extractu przy pieczęci urzędowej magistratu Wileńskiego podpisy rąk sequuntur in hunc sensum: Paweł Konstanty Macelewicz, sekretarz iego królewskiej mości, radca y miasta stołecznego Wileńskiego intrinseque iudicii przysięgły pisarz, m. p. Correx[it] Szypniewski. Extrakt przywileju konfirmacyjnego iego królewskiej mości y artykułów w nim wyrażonych, cechowi garbarskiemu służących, z przydatkiem innych, od szlacheznego magistratu Wileńskiego artykułów przydanych nemine contradicente. Est in actis nobilis officii consularis Vilmensis.

My tedy król, przychylając się do pokornej prośby panów rad urzędników naszych, przy boku naszym zasiadających nomine pomienionych desuper garbarzów miasta naszego Wilna, do nas uczynionej, takowy extrakt przywileju confirmationis nayiaśniejszego antecessora naszego, cechowi garbarskiemu czerwono-czarno-skurników y kurdywaników Wileńskich służący, ze wszel-

ką w nim sonancyą in omnibus punctis et paragraphis (in quantum iuris est) mocą y powagą naszą królewską stwierdzamy, approbujemy y konfirmujemy. Działo się w Grodnie, na seymie ieneralnym, roku Pańskiego tysiąc siedmsetnego czterdziestego czwartego, miesiąca Listopada dnia dwudziestego, panowania naszego XII roku. Apud quas literas privilegii confirmationis, praemisso modo ad acta oblatae, subscriptiones manuum circa sigillum appensile sequuntur suntque tales: Augustus rex.. Confirmacya praw y artykułów, cechowi garbarskiemu w mieście naszym Wilnie służących. Stefan z Głogowy Kossowski, czesznik Brzeski. Kniawski, iego królewskiej mości pieczęci mniejszey wielkiego xięstwa Litewskiego sekretarz. Procancellariatu celsissimi ac illustrissimi principis, Michaelis ducis in Klewań et Zukow Czartoryski procancellarii m. d. L. Homeliensis, Georgenburgensis, Usviatensis, Podusviatensis etc. capitanei. Sigillatum est in actis. Quae praesentes literae privilegii confirmationis, praemisso modo oblatae, sunt actis nobilis officii consularis civitatis sacrae regiae maiestatis metropolitanae Vilmensis insertae, inscriptae ac insinuatae etc.

1744 г. Ноября 24 дня.

Изъ книги № 5141, за 1742—1745 г., стр. 1642.

29. Потвердительная привилегія короля Августа III Виленскимъ цехамъ, бузь-
пецкому, слесарному, оружейному и проч. на ихъ правила и уставъ.

Sabbatho ante dominicam sextam post Pentecosten, die decima septima mensis Julii, anno domini millesimo septingentesimo quadragesimo quinto.

Coram actis nobilis officii consularis civitatis s. r. m. metropol. Vlnensis comparens personaliter honestus ac famatus dominus Georgius Boboryk—senior contubernii ensificum, civis Vlnensis, iuratus, sanus mente, pariter et corpore existens, nomine suo et nomine contuberniorum fabrorum caldeatorum ac ensificum, praesentes literas privilegii confirmationis serenissimi Augusti tertii, regis Poloniae et magni ducatus Lithuaniae, domini nostri clementissimi, contubernio suo servientes, salvas et illaesas, in authentico scriptas, nullius suspicionis obnoxias, manu eiusdem serenissimi regis Poloniae et magni ducatus Lithuaniae, domini nostri clementissimi, propria subscriptas, sigilloque maiori m. d. Lit. appensili communitas, cum introfusus contentis propter aeviternam rei memoriam et meliorem securitatem sui ad acta obtulit. Quarum literarum, praemisso modo ac acta oblatarum, de verbo ad verbum rescribendo contenta, tenor sequitur estque talis.

Augustus tertius, Dei gratia rex Poloniae, magni ducatus Lithuaniae etc. Significamus praesentibus literis nostris uni-

versis et singulis, quorum interest vel intererit. Supplicatum nobis fuisse per consiliarios nostros, lateri nostro assidentes, nomine civium nostrorum Vlnensium infra expressorum caertae societatis seu contubernii artificum, videlicet fabrorum caldeatorum et ensificum, quatenus iura, privilegia, articulos et ordinationes eorum, a divis antecessoribus nostris, serenissimis regibus Poloniae et magnis ducibus Lithuaniae clementer collata et collatas, et ab iisdem confirmata et confirmatas, inferius de tenore specificata et specificatas, praecipue vero privilegium serenissimorum Sigismundi primi, tam Sigismundi Augusti, Stephani, Sigismundi tertii, Vladislai quarti, Joannis Casimiri, praedecessorum nostrorum charissimorum, in authentico privilegii confirmationis serenissimi Joannis Casimiri coram nobis repraesentato, salvo et illaeso, nulliusque suspicionis obnoxio, expressa et expressas, auctoritate nostra approbaremus, ac in omnibus punctis, clausulis et paragraphis, propter aeviternam rei memoriam confirmaremus, quorum fidem omnium iurium, privilegiorum, articulorum et ordinationum serenissimi Joannis Casimiri, per expressum exaratorum, de verbo ad verbum tenor est, qui sequitur talis.

Joannes Casimirus, Dei gratia rex Po-

lonae etc. Significamus praesentibus literis nostris, universis et singulis. Supplicatum nobis fuisse nomine civium nostrorum Vlnensium certae societatis seu contubernii artificum, videlicet fabrorum, serifabrorum, caldeatorum, ensificum, horologificum, cultrificum, quatenus iura ac privilegia et ordinationes eorum, a divis antecessoribus nostris, serenissimis regibus Poloniae et magnis ducibus Lithuaniae, clementer collatas et ab iisdem confirmatas, praecipue vero privilegium divi regis Sigismundi primi, tum Sigismundi Augusti, Stephani, Sigismundi tertii, parentis Vladislai quarti, fratris nostri charissimi confirmationes, autoritate nostra approbaremus ac in omnibus suis punctis, clausulis et paragraphis confirmaremus. Quorum quidem omnium articulorum ordinationis ac privilegiorum in confraternitate divi Vladislai quarti, fratris nostri, per expressum exaratorum atque eiusdem confirmationis Vladislavianae de verbo ad verbum tenor est qui sequitur talis:

Vladislaus, rex Dei gratia Poloniae etc. Significamus praesentibus literis nostris universis et singulis. Exhibitas nobis esse literas certas pargameneas, manu serenissimi domini Sigismundi tertii, parentis nostri desideratissimi, subscriptas et sigillo maiori m. d. Lit. pensili munitas, certam fraternitatem, societatem seu contubernium artificum, videlicet fabrorum, serifabrorum, caldeatorum, ensificum, horologificum, cultrificum, civium nostrorum Vlnensium, in se continentes, per divos antecessores nostros serenissimos reges Poloniae approbatas et ratificatas, idiomate latino exaratas, de data Varsaviae, die septima mensis Martii anno Domini millesimo sexcentesimo trigesimo

primo, integras, salvas, illaesas omnique suspicionis nota carentes, supplicatumque est nobis, ut easdem autoritate nostra regia approbare et confirmare dignaremur. Quarum quidem literarum, cum suis annexis clausulis, qui infra sequitur est tenor talis:

Sigismundus tertius, Dei gratia rex Poloniae etc. Significamus praesentibus literis nostris, quorum interest, universis et singulis, quod cum expositum nobis esset nomine totius contubernii fabrorum, serifabrorum, caldeatorum, ensificum, horologificum, cultrificum, civium nostrorum Vlnensium, privilegii literas articulos, bonum ordinem concernentis, in se continentes, contubernio eorundem, per divos antecessores nostros, reges Poloniae, gratiose collatas, per nos vero approbatas, non ita pridem tempore incendii divina permissione funesta ignis voragine periisse, supplicatumque nobis humiliter, ut hoc idem privilegium, seu ordinationes innovare, vel aliud simile in locum igne absumpti eidem contubernio censere dignaremur. Nos, visa supplicationis eius aequitate eoque animadverso, quod idem artifices rescriptum authenticum confragatarum literarum, ex actis officii consularis civitatis Vlnensis depromptum, coram nobis produxerunt, easdem privilegii literas, prout in eisdem actis officii consularis civitatis Vlnensis de verbo ad verbum tenore sequuntur tales.

Feria quinta die decima sexta Octobris, anno Domini millesimo sexcentesimo octavo, venientes personaliter ad acta officii nobilis consulatus civitatis regiae Vlnensis honesti Albertus Drozdowski, Stanislaus Wierzbicki, Joannes Mackiewicz, Laurentius Porecki, tanquam seniores contubernii serifabrorum, fabrorum, caldeatorum,

gladiatorum, horologificum, cultrificum, suo totiusque contubernii praedicti nomine obtulerunt privilegium pargameneum, salvum et illaesum, cum appensione sigilli m. d. L. subscriptioneque manus serenissimi ac invictissimi Sigismundi tertii, regis Poloniae magnique ducis Lit., nobis adpraesens feliciter regnantis, continens in se confirmationem privilegiorum serenissimorum, olim piaae memoriae Sigismundi primi, Augusti Stephanique, regum Poloniae, super certos articulos contubernio praememorato datorum et concessorum, petentes illud iisdem actis inscribi, cuius de verbo ad verbum tenor hunc in modum sequitur:

Sigismundus tertius, Dei gratia rex Poloniae etc. Significamus praesentibus literis nostris, quorum interest universis et singulis. Exhibitas esse nobis nomine et ex parte artificum fabrorum, caldeatorum, serificum, gladiatorum, horologificum, cultrificum et recimachiorum, civium civitatis nostrae Vilmensis, literas pargameneas, manu propria serenissimi olim regis Stephani, antecessoris nostri, subscriptas et sigillo maiori m. d. Lit. pensili munitas, quibus quidem literis idem serenissimus rex Stephanus fraternitatem seu societatem contubernii artificum memoratorum, primum per serenissimum olim Sigismundum primum, regem, aevum nostrum, concessam et deinde per serenissimum olim Sigismundum Augustum, regem avunculum nostrum, confirmatam, iisdem literis approbavit, sanas, integras omnique suspicionis nota carentes, supplicatumque nobis, ut eas literas autoritate nostra regia approbare et confirmare dignaremur. Quarum tenor de verbo ad verbum sequitur talis.

Stephanus, Dei gratia rex Poloniae etc.

Significamus iis literis nostris, quorum interest universis et singulis, praesentibus et futuris, earum notitiam habituris et habitas esse, coram nobis nomine contubernii seu fraternitatis artificum, videlicet fabrorum, caldeatorum, serifabrorum, gladiatorum, cultrificum, serenissimorum olim principum divorum Sigismundi primi et Sigismundi Augusti—regum Poloniae, literas pargameneas binas, manu eiusdem serenissimi regis piaae memoriae Sigismundi Augusti subscriptas et sigillo minoris cancellariae m. d. Lit. obsignatas, constitutionem et confirmationem ejusdem contubernii memoratorum artificum in se continentes, sanas, integras, non vitiatas, ac nulli prorsus suspicioni obnoxias, supplicatumque nobis simul fuisse, ut eas ipsas confirmationis literas praedicti contubernii artificum in unum corpus fraternitatis coadunatorum, infra scriptas, autoritate nostra regia approbare et confirmare dignaremur, earum vero literarum tenor de verbo ad verbum qui sequitur iste fuit.

Sigismundus Augustus, Dei gratia rex Poloniae etc. Significamus tenore praesentium, quorum interest, universis et singulis praesentibus et futuris, hanc notitiam habituris. Oblatas esse nobis literas pargameneas divi olim parentis nostri Sigismundi, regis Poloniae et magni ducis Lithuaniae, pro decore et augmento civitatis nostrae Vilmensis societatem vulgoque fraternitatem dictam quorundam artificum, videlicet fabrorum ferrariorum, caldeatorum et serifabrorum, praedictae civitatis in se continentis, easdemque salvas, integras, nec in ulla sui parte vitiatas, aut corruptas, sed deinde nobis supplicatum est eorundem artificum nomine, ut simul ex autoritate nostra regia easdem appro-

bare et praedictae societati eorum etiam gladifabrorum et marsupiatorum artifices adiungere, velatique membra in unum coagulare dignaremur, atque propterea huiusmodi literas hic fideliter de verbo ad verbum inserere mandavimus, quarum tenor sequitur et est talis:

In nomine Domini, amen. Ad perpetuam rei memoriam, auctoritatis regum et eorum principatum in qualibet republica quidquid pro decore, augmento et civitate subditorum suorum ordinaverit, ne videlicet ejusmodi ordinationes lapsu temporis e memoria hominum quoque modo evanescent, id totum applicibus literarum et testium fide dignorum annotatione perennare consuevit, proinde nos Sigismundus, Dei gratia rex Poloniae etc. Significamus tenore praesentium, quibus expedit, universis, praesentibus et futuris, harum notitiam habituris, quomodo nos supplicationibus consiliarorum nostrorum huius ducatus nostri Lithuaniae sincere nobis dilectorum, pro parte magistrorum artificii fabrilis Vilmensis, nobis porrectis, benigniter inclinari volentes, scilicet, ut sub tempore felicitis regiminis nostri praedicti artifices, videlicet fabri, caldeatores, serifices, circa negotia fabrialia se exerceant, ad meliorem in dies deveniant ordinem et in eadem arte suam canditionem et civilitatem, cum decore et augmento huius nostrae civitatis Vilmensis eiusdem artificibus, primo expressis, fraternitatem et in, signia eorum artificii, vulgo alemanico cech cognominatum et ius seu statuta, quibus se gerere debet, dandum et concedendum duximus damusque et concedimus. 1-mo. Videlicet ut singulis annis pro diebus festis, videlicet beatissimae Mariae nivis, nec non sanctorum

Georgii et Adalberti, martirum, simul convenientium, eligant inter se quatuor seniores, qui singulis quatuor anni temporibus coram congregatione magistrorum et sociorum statuta sua recitare procurabunt, et semper in diebus septimanis vel secundum eventum rerum, quoties opus fuerit, magistri ad unum ex senioribus conveniant ad consulendum pro bono statu et ordine suae fraternitatis et componendum de contingentibus in ipsorum societate emergentibus. Excessus iuxta continentiam suorum statutorum castigabunt, seniores quoque cistam communem cum literis et munimentis et aliis rebus fraternitatis conservent, ad artificum idoneos recipient, magistros etiam eligent seu creabunt, de arte sufficienter examinando; socii vero et discipuli, quia magistris recedunt, apud alios non laborent, donec prioribus satisfaciant; et quicumque magistri artificii praefati fabrilis non erunt inscripti vel recepti in fraternitatem in civitate nostra Vilmensi neque voluerint obedire, statutis dictae fraternitatis nostris, duntaxat ad castrum Vilmense pertinentes, nec non palatini ac aliorum officialium castri praefati exceptis, quos ab eadem fraternitate exemptos fieri volumus. Tales praedictum artificium fabriale laborare non debebunt, sed quando nos personaliter in civitate Vilmensi ademus fabri ducum, dominorum, dignitariorum et curientium nostrorum in hospitibus laborabunt, iuribus nostris salvis, in aliis vero utantur suae fraternitatis iuribus excessus castigent, rebelles et contumaces dentur in castigationem civitati et in hoc advocatus, vel magistri civium consulesque debent ipsis fore auxilio, ab iniuriis ipsos defendendo, per eosdem magistros et socios demesticos et undecunque advenientes

intra civitatem ipsam Vilnensem, eam ipsam artem fabrilem, uti praefertur, exercent, more aliarum fraternitatum similium in civitatibus regni nostri Poloniae, praesertim vero in civitate Cracoviensi, hactenus habitae et observatae; simul cum insigniis praefatis et statutis tenentur habere, iis uti fruuntur perpetuo et in aevum tenore praesentium mediarum. In cuius rei testimonium sigillum nostrum subappensum. Actum Vilnae feria secunda ante festum s. Laurentii proxima, anno Domini millesimo quingentesimo sexagesimo, regni nostri anno decimo. Praesentibus magnificis et generosis Nicolao Radziwil — palatino Vilnensi et cancellario m. d. Lit. — Gregorio, palatino Trocensi, mareschalco curiae — Joannae, palatino Novogrod. ac Rocho Bohowidowicz — mareschalco, Kopeć, tenutario in Przewanka et Paulo Naruszewicz — secretario nostro, ceteris dignitariis, officialibus et curientibus nostris, ad praemissa fide dignis sincere et fideliter nobis dilectis, datum per manus generosi Pauli Naruszewicz, qui praemissa habuit in commisis. Proinde et nos supplicationi eorum benigne annuentes et vestigiis olim parentis nostri charissimi insistentes, ut laudabiles ordinationes maiorum in memoria hominum facile hereant et reputant et reputantur, eandem fraternitatem praedictorum fabrorum, caldeatorum et serificum, civitatis nostrae Vilnensis, aprobantes, si per connexionem ceterorum artificum, nempe gladifabrorum et marsupiatorum pro bono illorum augendum, acceptandum et ratificandum esse duximus; prout per praesentes agimus, acceptamus et ratificamus ita, quod omnes ii artifices praedicti fabrorum, caldeatorum, serificum, gladifabrorum, marsupiatorum uno collegio, una fraternitate

gaudebunt et veluti membra in uno corpore omnia officia, sibi invicem praestabunt: Primum autem, omnes et singuli praedictorum artificum, tam ad arcem nostram Vilnensem pertinentium, quam palatini ac aliorum officialium arcis praefatae, nullis paenitus exclusis, omnibus legibus dictae fraternitatis suae obedire in omnibus tenebuntur. Sed quam diu nos personaliter in civitate nostra praefata Vilnensi degemus, omnibus tandem et singulis artificibus currentibus et domesticis, ubilibet in hospiciis etiam privatis negotia sua quoque exercere licitum erit, salvis legibus eorum fraternitatis. Quodsi vero quispiam in praedicta harum aliqua arte magistrum se reari velit, literas prius nativitatis et artis suae sufficientes coram fraternitate vel senioribus eius fraternitatis ostendere et deinde specimen artificii proconsuetudine illorum praebere et exhibere obligatus erit. Alterius quoque artificium nemo percipere debet, sed quisque per propriam artem eandemque unam exerceat, sive eiusdem fraternitatis, sive etiam alterius fuerit. Et si in eo temerare invenientur, ad petitionem seniorum huius fraternitatis, ab advocato et consilibus eiusdem civitatis Vilnensi puniri debent, quibus pro maiori auctoritate privilegii huius nostri et statui eorum meliori magistratus Vilnensis utriusque status non inficias ire, imo etiam auxilio illis fore tenebuntur, atque haec omnia et quae in praemissis continentur, nos in omnibus punctis suis, articulis et conditionibus perpetuae firmitatis robur obtinere deberi decernimus, hac nostra sententia mediante. In quorum omnium fidem et evidentiam testimonium manu propria subscripsimus et sigillum nostrum m. d. Lit. subappendi fecimus. Datum Knyszyni, d.

vigesima secunda mensis 9-bris anno X-sti millesimo quingentesimo sexagesimo nono. Sigismundus Augustus rex. Item supplicationibus nomine eiusdem fraternitatis apud nos factis, fuimus adducti, ut aliquot articulos, in supra scriptis fundi omnibus literis non specificatos, illis adiungere et adscribere eosque approbare dignaremur: Primum: ut seniores cistam communem fraternitatis servantes, eandem nunquam extra maenia civitatis extradant, tantum modo intra muros et hoc sub iurisdictione civili. Item pro singulis anni quadrantibus quilibet, tam magister, quam socius ex praedictis artificiis ex officio suo in ecclesiam parochialem s. Joannis ad divina peragenda conveniat. Quodsi vero quisquam praestare noluerit, quoties id fecerit, toties unius grossi paenam luat; similiter etiam cum fratrem vel sororem ex artificiis praedictis in eodem artificio mori contingat, ut omnes ex debito officii et amoris christiani ad sepeliendum deducant, ibidemque orent. Item volumus etiam et confirmamus, ut e civitatis nostrae Vlnensis artificia, prae aliis civitatibus, videlicet Cracoviensibus, Leopoliensibus et reliquarum, hoc est, ut discipuli artificiorum memoratorum eiusdem civitatis Vlnensis pro idoneis ubique recipiantur, prout ex aliis civitatibus regni nostri capitalioribus quicumque etiam Vlnae in socium adscitus fuerit, ut sibi nusquam cognomen ab arte impositum immutetur. Item hi magistri, qui iam a multo tempore in magistros sunt electi, in praedictis artificiis, ut ab ostensione speciminis artis suae, ut a literis sunt liberi. Item filii magistrorum supra commemoratorum artificiorum, quicumque in magistros creari voluerint, non tenebuntur plus, quam mediam partem speciminis artifici

sui exhibere et convivium pro fratribus suis comparare. Quodsi magistri filius eiusdem quoque artificii magistri filiam in matrimonium assumpserit, nullum specimen artis suae exhibere adstrictus erit, tantum modo pro fratribus convivium parare tenebitur. Item quicumque artificum ex aliquo memoratorum artificiorum alicuius demortui relictam in matrimonium duxerit, partem mediam speciminis artis suae exhibere tenebitur et convivium parare erit adstrictus. Accedente item eo, quod una pars et contubernio illo recessit a numeroque et fraternitate se segregavit, scilicet artificium marsupiatorum, supplicatum nobis est, ut aliquod huius recessus signum in iis literis nostris extaret, ad hoc potissimum nobis eorum aliquid derogare videretur, quod cum illis ita visum esse, tum etiam cum hoc artificium cum exteris huius contubernii artificii minus communitas videretur, nos hoc illorum institutum approbamus. Supplicarunt deinceps nobis, ut in locum eorum marsupiatorum, artificium cultrificum contubernio illo praefato, ut sint veluti membrum in uno corpore, cum superius commemoratis artificiis conjuncti ita, ut omnibus et singulis, in praesenti privilegio non expressis, in toto gaudeant et obedire sint adstricti; etenim quicumque ex praefatis artificiis fabrorum, gladiatorum et cultrificum non fuerint inscripti, vel recepti in fraternitatem ipsorum, neque voluerint statutis et privilegio praefati contubernii ita per omnia, ut est in aliis fraternitatibus, conservari solitum, sive domos habuerint sub sub nomine castrensi, sive quorum cunque dominorum spiritualium utpote reverendissimi episcopi Vlnensis et aliorum vel saecularum, aut nobilium sint, tales prae-

fata artificia laborare non debebunt, neque permittantur suas habere officinas, sed in omnibus sint subiecti senioribus et statutis praefatorum artificiorum civitatis nostrae Vilenensis. Si qui autem fuerint rebelles et praedictis statutis inobedientes, eiusmodi non solum debent ad exercenda sua officia admitti, sed etiam et labores illorum, vestes, et alia ejusmodi generis liberum erit memorato contubernio officiose distrahere et accipere et praecipue iis, qui in absentia in hac urbe nostra manserint, suique iuris sint et nemini serviant artificiumque exercere voluerint et nihilominus statutis et privilegio isti subicere sese et parere neglexerunt, ad extremum et ipsimet ab advocatione et consulibus puniri debent. Quibus in rebus dominus palatinus et officium castrense, nec non magistratus civitatis nostrae Vilenensis debent esse illis auxilio et ipsos ab iniuriis defendere, ac inobedientes ad parendum et obediendum praefatis statutis et privilegio, compellere, quod ab omnibus ejusdem civitatis nostrae Vilenensis, spirituali, quam seculari et civili magistratibus id observari et exequi omnino volumus et statuimus. Ad extremum vero supplicatum nobis est, ejusdem memorati contubernii superius specificatorum artificum nostrae, quod domum illam, in qua iura et privilegia sui contubernii seu fraternitatis asservabuntur, a iurisdictione et potestate mareschalcorum magni ducatus nostri Lithuaniae ac aliorum quorumvis, penes quoscunque assignandorum et distribuendorum hospitiorum potestas esset, existimamus immunemque faciamus, quod scilicet nullo unquam tempore etiam [tum, cum aliqua comitia et conventus publici generales Vilnae haberentur, cui uscumque hominum cujusvis sortis, loci, dignitatis et

conditionis existentis, in illa domo, in qua uti expressum est, privilegia servabuntur, consultationes fiunt et reliqua contubernii negotia tractabuntur, hospitium dari et assignari non poterit, temporibus perpetuis idque eam maxime ob causam, quo ipsius contubernii confratres liberius et commodius conventus suos, quos frequentius habere solent, celebrare consiliaque de rebus contubernii illorum communicare, ac alia etiam in usum praedictae fraternitatis suae per multa negotia sua tractare et conficere in eadem domo possint; ideoque omnibus in universum et singulis, aut quo earum quocunque modo pertinent, tam praesentibus, quam futuris serio praecipimus, ut in hisce praerogativis, a nobis fraternitati memoratae gratiose et iustis de causis concessis, eandem fraternitatem censerent et manu teneant, neque quidquam aliquando committere audeant, quod alienum ab hisce nostris merito censi possit, pro gravi indignatione nostra. Itaque supplicationi illi nobis factae benigne annuentes, praesertim insertas literas in omnibus earum punctis, clausulis, articulis, conditionibusque auctoritate nostra regia, quantum iuris publici rationes permittunt, approbantes et confirmantes, simulque nostris dandum et conferendum esse duximus, decernendo et statuendo, eas et omnia in illis comprae-hensa robur et pondus suum iustum et debitum semper obtinere debere, atque in ejus rei fidem et testimonium evidentius hoc diploma nostrum manu nostra subscripsimus et sigillo m. d. L. nostra communiri iussimus. Datum Vilnae, die decima sexta mensis Octobris, anno Domini millesimo quingentesimo septuagesimo nono, regni vero nostri anno quarto. Stephanus, rex. Venceslaus Agrippa s. r. m. n. m. d.

Lt. notarius. Item supplicationibus quoque eiusdem contubernii memoratis artificibus, ut aliquot articulos, in supra scriptis fundationis literis non specificatos, eisdem adiungere, adscribere et approbare dignemur. Primum quidem: ut quilibet mercatorum, advehens in civitatem nostram Vilnensem chalibdum, ferrum, aes, fistulas, pixidiarias, frameas curvas et rectas, vulgo glownie szabelne y kordowe dictas, et id genus quaevis necessaria instrumenta, eisdem artificiis servientia, contubernio eidem sese denuntiet, facta vero eiusmodi denuntiatione, si in triduo contubernium merces eiusmodi non coemerit, licitum eas cuilibet divendere. Item ne frameas ullas, tam rectas, quam curvas, vaginis tectas quivis mercatorum Vilnam advehat, aliter si fecerit, eiusmodi frameae ad contubernium supramemoratum pignorie nostrae officiose recipi debent. Item si quispiam praedicta aliqua harum arte magistrum se creare voluerit, prius coram universa fraternitate mensis suae inventionem aparet, quo tanto apud aliquem ejusdem societatis suae tamen artis magistrum duos annos integros loco non mutato continuo laborare hisque absolutis literas nativitatis et artis suae sufficientes, coram eiusdem fraternitatis senioribus exhibere, demum quoque sui artificii specimen, proprio suo marte et manibus elaboratum, edere et ostendere, nec (ut hactenus imperiri quique) pecunia data, quod nulli unquam in posterum concedi debet, aut aliis technis eandem fraternitates redimere stricte obligatus erit, convivium vero quod hactenus magnis impensis celebrari consuevit, ex certis rationibus, abrogandum duximus abrogamusque decernendo in posterum a nemine exi gatur, sed quilibet magistrum se cre-

ari volens in locum illius octo sexagenas lit. ad cistam communem contubernio numeret et solvat; quarum dimidia pars, hoc est quatuor sexagenae ut et dimidia pars pecuniae, quae a poenis colligitur in usum et incrementum Poloniae nostrae impendi debent, ad coemendum videlicet et comparandum pro huius contubernii fraternitate vexillum, tympanum, chlamydes, frameas, bombardas, arma et reliqua omnis generis instrumenta bellica, cum reliquis vero quatuor sexagenis seniores et omnes huius contubernii magistri pro suo arbitrio et communi consilio disponent et dispensabunt. Item pixidiariorum et serificum distincta sunt artificia, ut socius; annum quod dicitur laborare et absolvere volens, artificii pixidia riorum non apud serificem, nec vice versa serifex apud pixidiarium, sed quilibet penes sui artificii magistrum eumque et dictum societatis huius fratrem id facere teneatur. Literae porro nativitatis nullius erunt valoris, nisi quae a senatu hujus, in qua quis natus est, civitatis allatae et sigillo ejusdem confirmatae fuerint. Quodsi quempiam in pago natum esse contingat, literas nativitatis suae non a nobilibus, quae nullius erunt momenti, sed a proximi cuiusque oppidi vel urbis ejus regionis senatu afferre et exhibere, literas vero artis suae a fraternitate et contubernio ejus civitatis, in qua artificium didicit, afferre et habere tenebitur, his deficientibus repulsam patietur, et artificium de novo et integro apud magistrum huius societatis fratrem addiscet. Item si aliquis d-s conditionis tam spiritualis, quam saecularis, in civitate nostra praedicta Vilnensi assidue residens, artificem suum habere voluerit, ipsum ex contubernialibus, non autem advenis eligere sibi tenebitur. Item cistam

communem contubernalem liberum sit etiam ipsis sub iurisdictione episcopali artificibus existentibus servare, ita tamen, ut hoc eodem contubernium ab ipsa iurisdictione episcopali in quibuscunque impedimentis et iniuriis defendatur et cum iurisdictione castrensi civilique observetur. Item quicunque praefatorum artificum contubernium contempserit illudque frequentare neglexerit, per unius anni et sex septimanarum spatium, is ex registro contubernii delebitur, ita tamen, ut si denuo illud inire voluerit, specimen suae artis et fraternitatem redimere tenebitur. Similiter quoque socius quilibet, si contempto contubernio, advenae cuipiam extra contubernium sese laborandi causa adiunxerit, is ad contubernium non suscipiatur, donec denuo annos disciplinae suae perficiat; hoc etiam de pueris et discipulis sentiendum est. Item si alicuius conditionis, tam spiritualis, quam secularis dominus cum artifice suo proprio in civitatem venerit, ille artifex amplius artificium suum non exerceat, quam in praesentia domini, discedente autem ipso, ipsi etiam artificium interdicitur. Item sedentariis, vulgo szyfter dictis, fistulas pixidiarias et seras bombardicas paratas, e longinquis regionibus huc advehere easque pro Vilnensibus divendere ne utiquam licitum erit, quinimo easdem vel prorsus non vendere, vel magistris contubernii ad elaborandum dare debent, sub paena amissionis earundem. Item nec pro polis carbonem in foro coemere eosque postea maximo huius contubernii damno divendere concessum erit, sub amissione earundem carbonum. Postremo si quis hisce literis nostris earumque continentes in aliquo articulo, puncto, clausula, conditione contradicere, refragari vel contravenire au-

sus fuerit, mulctam ducentorum florenorum, centum quidem ad hospitale publicum civitatis et toties ad cistam communem contubernii irremissibiliter luat. Supplicatio itaque praedictae benigne annuentes literas praesentatas eorumque contenta et articulos praedictos, tam antiquitus institutos, quam per nos noviter adiectos, in omnibus clausulis, punctis et conditionibus, auctoritate nostra regia, approbandum et confirmandum esse duximus; prout approbamus et confirmamus literis hisce nostris, quarum vim et robur debita firmitatis habere debere volumus. In cuius rei fidem praesentes manu nostra subscriptas sigillo nostro m. d. Lit. muniri iussimus. Datum Vilnae die decima tertia mensis Martii anno Domini millesimo sexcentesimo primo, regnorum nostrorum Poloniae quatuordecimo, Sveciae vero anno octavo. Sequitur sigillum s. r. m. m. d. Lit. subscriptioque manus eiusdem serenissimae regiae maiestatis, nec non notarii m. d. Lit. hunc in modum: Sigismundus rex. Matbias Woyna s. r. m. per mag. duc. Lit. notarius. Quod quidem privilegium actis praesentibus est inscriptum. Ex actis nobilis consulatus civitatis regiae Vilnensis descriptum. Locus sigilli. Innovandas et confirmandas esse duximus, innovamusque et confirmamus praesentibus literis omnia earundem literarum, supra insertarum contenta, in omnibus punctis, articulis, etiam a nobis specialiter adiectis de certo eisdem, quantum de iure et vim et robur perpetuitatis obtinere debere. In quorum maiorem fidem praesentes manu nostra subscriptas sigillo nostro m. d. Lit. muniri iussimus. Datae Varsaviae die septima mensis Martii, anno Domini millesimo sexcentesimo trigesimo primo, regno-

rum nostrorum Poloniae quadragesimo quarto, Sueciae vero trigesimo octavo anno. Sequitur sigillum m. d. Lit. maius subappensum subscriptioque manus serenissimae regiae maiestatis nec non notarii m. d. Lit. hunc in modum: Sigismundus rex. Martinus Tryzna, praepositus Trocensis, notarius et referendarius m. d. Lit. Nos itaque praenominatus rex supplicationi praememoratorum artificum civium nostrorum Vilnensium praefatae, uti iustae benigne annuentes, praeinsertas literas cum omnibus punctis, clausulis et universis, quae in praemissis continentur articulis, conditionibus auctoritate nostra regia roborandas, confirmandas et ratificandas esse duximus, imo roboramus, confirmamus et ratificamus harum nostrorum vigore et testimonio literarum eas robur debitae et perpetuae firmitatis obtinere debere; supplicationibus nomine eiusdem contubernii apud nos factis sumus adducti, ut aliquos articulos, ad socios et iuniores eiusdem contubernii artifices spectantes, exigere et approbare dignaremur. Prout per praesentes erigimus et universis eiusdem contubernii sociis notum facimus, ut si quispiam ex praedicta harum arte magistrum se creari voluerit, convivium, quod hactenus octo sexagenis expediri consueverat, nunc ex certis rationibus duodecim sexagenos lit. quilibet se magistrum creari volens ad cistam communem contubernio numerat et solvat. Item qui magistrum se creari voluerit et sui artificii specimen per consuetudinem, proprio Marte et manibus elaborare recusaverit, ad eandem communem contubernio cistam sexagenis sedecim Litv. specimen non elaboratum redimat et persolvat. Illarumque paecuniarum dimidia pars una cum hisque a poenis coliguntur ad ornandam

laudem Dei, coemendam pro candelis, ceram substertandum sacerdotem, pro aliisve comparandis altari eorum in parochiali ecclesia sito ornamentis, expendi debent reliquam vero earum partem seniores et omnes huius contubernii magistri pro suo arbitrio et communi consilio disponent et dispensabunt. In quorum omnium fidem et evidentius testimonium praesentes manu nostra subscripsimus et sigillum m. d. Lit. subappendi iussimus. Datae Vilnae duodecima mensis Aprilis anno Domini MDCXXXVI, regnorum nostrorum Poloniae IV, Sueciae vero V anno. Sequitur subscriptio manus s. r. m. nec non notarii m. d. Lit. hisce verbis: Vladislaus rex. Stanislaus Naruszewicz m. d. Lit. notarius. Sigillum quoque maius m. d. Lit. subappensum. Nos itaque rex Johannes Casimirus, supplicationi praenominatorum artificum civium nostrorum Vilnensium clementer annuentes, omnia hic inserta privilegia, ordinationes et articulos in omnibus suis clausulis, punctis et paragraphis roborandos, confirmandos et approbandos confirmandos esse duximus; prout praesentibus literis nostris roboramus, confirmamus et approbamus. In quorum fidem praesentes manu nostra subscriptas sigillo m. d. Lit. communiri iussimus. Datae Vilnae die XXX mensis Junii, anno Domini MDCLXIV, regnorum nostrorum Poloniae et Suecia XVI anno. Sequitur subscriptio manus s. r. m. hisce verbis: Joannes Casimirus rex, et secretarii s. r. m. sequitur subscriptio manus hisce verbis: Casimirus Puchalski—subdapifer Minscensis s. r. m. secretarius. Sigillum m. d. Lit. subappensum. Nos itaque Augustus III rex, supplicationi per certos consiliarios nostros, lateri nostro assidentes, nomine ci-

vium nostrorum Vlnensium certae societatis seu contubernii artificum, videlicet honestorum Michaelis Liwachowski—contubernii fabrorum, Bartholomei Losicki—contubernii caldeatorum et Antonii Lankowski—contubernii ensificum, seniorum annuorum et nomine omnium fratrum contuberniorum eorum ad nos illatae, clementer annuentes, omnia hic inserta privilegia, ordinationes, articulos et iura eorum in omnibus punctis, clausulis et paragraphis roboranda, confirmanda et approbanda, roborandosque, confirmandos, ac approbandos auctoritate nostra regia esse duximus, prout praesentibus literis nostris roboramus confirmamus et perpetuis temporibus in simul cum literis illustrissimi ac reverendissimi domini Michaelis Zienkiewicz, episcopi Vlnensis, pro capella sub titulo s. Joannis Nepomuceni, in ecclesia cathedrali Vlnensi existente, praedictis contuberniis sub anno millesimo septingentesimo quadragesimo primo die vigesima prima mensis Martii post generale incendium civitatis nostrae Vlnensis collatis, coram nobis in authentico reproductis, approbamus. Insuper ad humilem supplicationem eorundem contuberniorum, pro meliori ordine et regimine, in praedictis societatibus seu artificiis ad nos factam, ad normam aliorum contuberniorum certos articulos pro faciliiori cuiusque captu polonico idiomate expresas superaddimus.

1-mo. Ponieważ wielka przeszkoda tym trzem cechom, kowalskiemu, kotlarskiemu y miecznickiemu przez partacze y lozne osoby nie cechowe, pod różnemi protekcjami y iurydykcyami w mieście naszym Wilnie będące, dzieie się, ex quo że żadney powinności nie tylko do cechu, ale też y do ołtarza brackiego nie czynią, a robotą

swoią wielką uymę y dyminucyą osobom cechowym exinde przynoszą; przeto takowych partaczów pod czyią kolwiek protekcją y iurydykcyą, senatorską, duchowną y szlachecką mieszkających, in quantum by nie czynili zadość artykułom tych trzech cechów y do onych nie wpisali się, mieyskiego prawa nie przyieli y powinności cechowej, iako też ołtarzowej zarówno nie pełnili, pozwalamy tak przez bracią cechową, iako też urzędy mieyskie ławkowe y biskupie, po rynku y po ulicach chodzących, łapać y inkarcerować, roboty onych na szpitale kościelne konfiskować, bez żadney ni od kogo protekcyi y ochrony, aż we wszystkim zadość powinności cechowej y artykułom uczynią.

2-do. Takż zabraniamy y zakazuiemy żydom, w tym że naszym mieście Wileńskim będącym, złodzieyskie kramy mającym, podobnąż przeszkodę na zgubę y dyminucyą cechów przysięgłych czyniącym, ażeby tak publice, iako y prywatnie żadnego żelaza, do roboty tych cechów należącego, iako to: siekier, podków, swidrów, ufnałów, dynarów, szabel, oków, kociołków, imbriczków, saganków etc. przedawać y onemi handlować nie wazyli się. pod konfiskacyą takowych towarów na szpitale kościelne, z pomocą pomienionych urzędów w mieście Wilnie będących.

3-tio W tych trzech cechach nayduiące się osoby y bracia nie mają wszyscy iedney roboty robić, na przeszkodę drugim, to iest: kowale nie powinni slosarskiey, a a slosarze kowalskiey, takż kowalskiey albo slosarskiey kotlarze roboty robić, pod strofem kamienia wosku na ołtarz cechowy y siedzeniem wieży w ratuszu przez niedziel sześć.

4-to. Ponieważ elekcyja starszych cech-

wych w tych trzech cechach, przedtym na Najswiętszą Pannę Śnieżną y świętych Jerzego y Woyciecha była skladywana y determinowana, teraznieyszych zaś czasów już niemal od powietrza na święty Bartłomiey y na najswiętszey Panny Narodzenie in melius za zgodą wszystkich braci iest przeniesiona, więc te ich transmutacyą władzą naszą królewską approbuujemy. In quorum fide praesentes literas, manu nostra subscriptas, sigilloque m. d. Lithvan. communiri iussimus. Datum Grodnae anno domini millesimo septingentesimo quadragesimo quarto, decima quarta die Novembris mensis, regno vero nostro duo decimo anno. Apud quas literas privilegii confirmationis, praemisso modo ad acta oblatas, subscriptio manus serenissimi regis Poloniae et magni ducis Lithu-

aniae sequitur, circa sigillum majus appensile m. d. Lit. talis: Augustus rex. Atergo vero confirmatio talis: Konfirmacya przywileiów cechom kowalskiemu, słarskiemu y mieczniczemu miasta stołecznego Wilna nadanych. Subscriptio vero secretarii s. r. m. tenoris sequentis: Felix Owsiany — czesznik Wolkowyski, iego królewskiej mości y pieczęci wielkiej wielkiego xięstwa Litewskiego sekretarz m. p. Cancellariatu illustrissimi et excelentissimi domini domini Joannis Friderici, comitis in Koden, Czarnobyl, Dorohostaie et Sapieżyn, Sapieha — supremi m. d. Lit. cancellarii, Brestensis, Gorzdoviensis, Propoyscensis etc. capitanei, sigillatum est in actis. Quae praesentes literae privilegii confirmationis, praemisso modo ad acta oblatae, etc.

1746 г. Марта 21 дня.

Изъ книги № 5142, за 1746—1749 г., стр. 288—297.

30. Уставъ цеха Виленскихъ каменщиковъ и плотниковъ.

Вслѣдствіе потери древнѣйшихъ привилегій и уставовъ, цехъ плотниковъ и каменщиковъ обратился съ просьбой къ Виленскому магистрату составить для него новыя правила; магистратъ, принимая во вниманіе сущность древнѣйшихъ цеховыхъ привилегій, предложилъ цеху плотниковъ и каменщиковъ слѣдующій уставъ:

Всѣ цеховые члены должны собираться въ день св. Николая на общее засѣданіе и выбрать изъ среды себя двухъ предсѣдателей и двухъ расходчиковъ—для плотниковъ и каменщиковъ; этимъ лицамъ представляется право хранить у себя ключи

отъ цеховой казны, производить расходы; старшины должны быть присяжные; за двѣ недѣли до истеченія года братья должны собираться на предварительное засѣданіе съ цѣлю выслушанія отчета объ израсходованіи суммъ; товарища должны вносить въ цеховую казну по 2 злота въ годъ; взносы эти должны производиться въ теченіи 5 лѣтъ и предназначаются глав. образомъ на хлопоты о королевскомъ подтвержденіи цеховаго устава; всѣ цеховые должны посѣщать бернардинскій костелъ, принимать участіе въ торжественныхъ городскихъ шествіяхъ и вооруженіи подѣ

страхомъ взыскапія двухъ фунтовъ воску; старшинны должны собирать въ засѣданіе членовъ два раза въ мѣсяць; неявившіеся должны заплатить 3 гр. штрафу; мастера должны записывать своихъ учениковъ въ книги и принимать къ себѣ молодыхъ людей только *хорошаго происхожденія*; ученики, пробывшіе опредѣленное количество лѣтъ у мастера и пожелавшіе вступать въ товарищи, должны просить объ этомъ старшихъ товарищей и заплатить за это право 24 гроша; при этомъ они должны проработать еще у своего мастера 4 мѣсяца для лучшаго изученія мастерства, совершить путешествіе и представить пробную работу; цеховое братство должно заботиться о благолѣпіи своего алтара и давать на каждый праздникъ и церковную службу по 3 злотыхъ; неявившіеся должны заплатить по 3 гроша штрафу; погребеніе умершихъ должно совершаться на счетъ цеховой казны; изъ нея же должны произ-

водиться вспомошествованія больнымъ и новопривышимъ; младшіе всегда должны отдавать старшимъ знаки почтенія, въ засѣданіяхъ сохранять порядокъ подѣ страхомъ взыскапія отъ 6 гр. до 4-хъ ф. воску и полканія; цеховые доходы должны идти на бернардинскій костелъ, на похороны и вспомошествованія цеховымъ братчикамъ; въ остальныхъ §§ заключаются общія мѣропріятія противъ *партачей*, ремесленниковъ изъ другихъ городовъ и чужихъ земель, противъ заболѣвающихъ членовъ и положенія семействъ умершихъ ремесленниковъ; указывается также на кругъ свободной дѣятельности товарищей и взаимныя отношенія товарищей другъ къ другу, къ своимъ ученикамъ и мастерамъ подѣ страхомъ взыскапія за несоблюденіе оныхъ опредѣленнаго штрафа. Лицамъ постороннимъ заниматься мастерствомъ строго воспрещается.

Burmistrze y radce miasta iego królewskiej. mości stołecznego Wilna—wszem w obec y kaźdemu z osobna, komu by o tym wiedzieć należało, tym listem oznaymuemy. Iż stanowszy przed urzędem naszym burmistrzowskim y radzieckim Wileńskim ucściwi panowie Stanisław Brzoska—tegoroczny, Gabryel Kondratowicz—przeszłoroczny starsi, y Maciey Bielawski—szafarz towarzyszków cechu mularskiego, przy bytności wielu braci y towarzyszków tegoż rzemiosła, z należytą pokorą przełożyli, iako onym artykuły dla zachowania w rzemieśle ich porządku, wprzód y od antecessorów nadane, a potym przez nayiaśnieyszych królów ichmościów polskich y wielkich xiążąt litewskich miłościwie approbowane, per varias hostilitates et temporum calamitates zginęły, a zatym między maystrami a towarzyszami cechu onych zgody, miłości y observancyey chwały Bożej nie było, owszem częstokroć niesnaski y zawody prawne między niemi samemi, oraz y may-

strami urastały; dla czego chcąc to, co z dobrego rządu y kluby wypadło, w rezę y klubę wprawić, rząd, miłość, zgodę y posłuszeństwo między sobą mieć, żądali y pilno nas upraszali, abyśmy onym artykuły y pewne statuta ad normam starych, copiatim przed nami produkowanych, któremi by między sobą rządili się, chwałę Bożą rozmnażali, partaczów, którzy nie uczywszy się należycie przy maystru y towarzyszu cechowym, te rzemiosło lub publicznie, lub pokątnie robią, znosili y karność między sobą zachowali: onym nadali, co aby tym przedzey otrzymali y sami panowie starsi magistratowie tegoż cechu mularskiego, to iest Bazyli Rożycki, Stanisław Kuperski, starsi, y Mikołay Wiszniewski, szafarz, za pomienionymi towarzyszami do nas wnosili proźbę swoją. Jakoż my, widząc słuszne ich żądanie y proźbę, tudzież respektując na instancyą panów starszych maystrów cechu mularskiego, dla zachowania między niemi dobrego rządu, posłuszeństwa y zgo-

dy, konformując się do ustaw y artykułów, samym panom maystrom Wileńskim cechu mularskiego nadanych y służących, pozwalamy, konferujemy y nadajemy onym na wieczne czasy niżej wyrażone artykuły. A że panowie cieśli magistrowie jednemiż artykułami y przywilejami wspólnie z panami mularzami maystrami rządzą się y sprawują, a towarzysze onych bez żadnego porządku y ustawy zostają; więc od tego czasu, iako panowie maystrowie mularze wspólnie z panami cieślami maystrami, temiż samemi artykułami sprawując się, jedną skrzynkę mają y w niej artykuły, przywileja y pieniądze składają, tak ażeby y panowie ciesielskie towarzysze wspólnie z panami towarzyszami mularskimi we wszystkich punktach y paragrafach do tych artykułów towarzyskich należeli y we wszystkich obyczajach na wzór panów towarzysów mularskich w porządku cechowym za jedną, przy iednej że skrzynce siedząc y starszego swego towarzysza mając, sprawowali się (iako tego pan Marcin Łapiński, starszy maystrów ciesielskich z drugimi kolegami swemi affektował), tymże listem naszym, mając moc od nayjaśniejszych królów ichmościów, panów naszych miłościwych, nakazujemy y postanawiamy.

Artykuł pierwszy. Naprzód wszyscy towarzysze rzemiosła mularskiego y ciesielskiego, tu w Wilnie w rzemieśle swym wyuczeni, tak też y z innych miast przybyli, za pokazaniem tak urzędowych, iako y cechowych attestacyi, do ich rzemiosła przyięci, mają się zbierać na schadzke ienerałą w dzień ś. Mikołaja święta rzymskiego każdego roku, za obesłaniem, na miejsce pewne, pod iuryzdyką maydeburską będące, na którym skrzynka z przywilejami y artykułami zostawać będzie,

gdzie wszelką pocziwość, poszanowanie y zgodę między sobą zachować powinni; a zebrawszy się poszła z pośrodku siebie po dwie osoby do panów maystrów rzemiosła swego, aby onym dwóch panów maystrów—iednego mularskiego, drugiego ciesielskiego, za prezydentów naznaczyli y wprowadzowali. Po których przybyciu ma być skrzynka z artykułami y przywilejami przyniesiona y na stole postanowiona, a to dla zachowania wszelkiej pocziwości y poszanowania.

Artykuł wtóry. Po takowym wszystkich towarzysów w dzień świętego Mikołaja zgromadzeniu y przybyciu panów maystrów z cechu mularskiego y ciesielskiego, przystąpią w należytem porządku y wszelakiej cichości do elekcyey dwóch starszych—iednego towarzystwa mularskiego, a drugiego ciesielskiego, także y dwóch szafarzów. Która elekcyja z większości głosów od tych, którzy wprzód towarzyszami y mieszczanami zostali, poczynając alterną, to jest ieden po drugim za daniem głosu od starszych, nie wrywając się w głos y votum danego, konkludowana ma być. Na pomienione zaś starszeństwo mają być obierani ludzie dobrze miastu y cechowi zasłużeni, rzemiosła wiadomi y żadnego podeyrzenia nie mające, a naybarziej miastu przysięgli. A który by brat podczas elekcyey wrywał się w głos, albo w głosie przeszkadzał drugiemu, albo też napiły na schadzke przyszedł, takowy ma winę trzech funtów wosku, bez żadnego odpuszczenia popadać.

Artykuł trzeci. Starsi, takowym sposobem obrani, mają od skrzynki, tak gdzie przywileje chowane, iako gdzie dochody cechow y registra złożone będą, po kluczu osobliwym mieć, y ieden bez drugiego, iako

skrzynki odmykać, tak y pieniędzy szafarzom wydawać nie mają, dla czego szafarze zawsze przy otwieraniu y zamykaniu skrzynki przytomni być mają y co im do szafowania dadzą, zapisać.

Artykuł czwarty. Obrani starsi towarzystwa mularskiego y ciesielskiego wespół z starszemi innymi cechów, y swoich majstrówskich na starszeństwo, podług zachowanego w tym mieście zwyczaju, co rok po świętym Mikołaiu przed magistratem Wileńskim przysięgać mają.

Artykuł piąty. Przed skończeniem roku, nim będzie drugich starszych elekcya, mają dwiema niedzielami zeyść się do cechu y zgromadzenia swego, y tam, przy bytności wszystkich braci towarzyszków, z przychodów y roschodów panowie starsi, już swój rok kończący, za wiadomością panów starszych majstrów y oraz konsensem naszym magistratowym uczynić porządną kalkulacyą, a gdy drugich panów starszych obiorą, klucze od skrzynki oddadzą.

Artykuł szósty. Ciż panowie starsi towarzystwa mularskiego y ciesielskiego, aby do zgromadzenia swego towarzyszków, dobrze w rzemieśle wyuczonych, niepodeyrzanych przyimowali, naybarziej postrzegając tego, aby wolnego y poczęściwego byli urodzenia, nie brakując w tej mierze narodem y cudzoziemskim, byle by wierze katolickiej nie przeciwnym.

Artykuł siódmy. A iż porządek cechu każdego, pogotowiu y tego, bez nakładu y kosztu być niemoże, przeto każdy, począwszy od pierwszego aż do ostatniego towarzysza, na założenie skrzynki dla potrzeb zgromadzenia terazniejszego y oraz na utrzymanie confirmacyey od nayjaśniejszego króla imci tych artykułów, ma co ćwierć

roku po półzłotego na schadzce kwartalney dać. Które pieniądze, zebrane przez panów starszych towarzystwa mularskiego y ciesielskiego, nie na co innego, tylko na confirmacyą artykułów terazniejszych obracać się powinny będą, a takowa składanka czwocioroczna do lat tylko pięciu trwać ma. A jeśli by następujących czasów potrzeba iaka była, tedy za consensem magistratu będą mieli moc uchwalić między sobą kontrybucyą, którą każdy towarzysz, nemine excepto, wydać powinien będzie.

Artykuł ósmy. Cechy wszystkie y zgromadzenia rzemieślnicze nie winny cel stanowić, tylko dla pomnożenia chwały Bożej; zaczym, aby zgromadzenie towarzyszków tych rzemiosł mularskiego y ciesielskiego w należytej ku chwale Bożej obserwancyey naydowało się, mają, według artykułów, panom majstrom cechu mularskiego y ciesielskiego nadanych, pilnując nabożeństwa, tamże opisanego, w kościele wielbnych oyców bernardynów u ołtarza świętej Trójcy sprawować.

Artykuły dziewiąty. Należać y to do porządku będzie, aby towarzysze rzemiosła mularskiego y ciesielskiego, dla ozdoby miasta Wilna y cechu swego, na processyą Bożącielską, potykanie króla imci, pana naszego miłościwego, imci xiędza biskupa, imci pana wojewody Wileńskiego, na popisy y monstry strzelbę z rekwizytami y oraz szable porządne mieli; a który by z towarzyszków na processyą, popis, monstry nie przybył, takowy dwiema funty wosku karany y ieszcze nad, to urzędowi doniesiony będzie.

Artykuł dziesiąty. Starsi towarzysze rzemiosła mularskiego y ciesielskiego co dwie niedziele schadzki, trybem innych cechów y za wiadomością starszych majstrów ce-

chu mularskiego y ciesielskiego, składać mają, y na nie przez młodszych wszystkich towarzyszków obwieścić; na którą schadzkę, jeśli by który towarzysz nie przyszedł, ma winę groszy trzech popadać. Na schadzkę zaś zebrawszy się, skromnie y ucziwie w mowie, obyczajach y postępach wszelakich zachować się mają.

Artykuł iedenasty. Kiedy panowie majstrowie cechu mularskiego y ciesielskiego do nauczania rzemiosła swego chłopca przyjmować będą, mają panom prezydentom zgromadzenia towarzyskiego opowiedzieć y zapisać do rejestru towarzyskiego, a to najbardziej dla tego, iż gdy lata chłopięcie wysłużywszy towarzyszem by zostać chciał, tym prędzej tego dostąpił y w poczet towarzyszków wpisany y przyjęty był.

Artykuł dwunasty. Jako sami panowie majstrzowie cechu mularskiego y ciesielskiego, tak y panowie starsi towarzystwa mularskiego y ciesielskiego pilno tego postrzegać mają, aby do rzemiosła swego y nauk w nim poddanych szlacheckich, chyba aż za listem uwalniającym, nie przymowali, ale tylko wolnego y pocziwego urodzenia.

Artykuł trzynasty. Chłopiec, do nauki w rzemieśle mularskim majstrowi cechowemu oddany, który by miał lat ośmnaście, ma służyć za chłopca lat pięć, a który lat dwadzieścia nie więcej tylko cztery, a w rzemieśle ciesielskim — według proporcji lat y uwagi panów starszych.

Artykuł czternasty. Kiedy chłopiec z lat chłopięcych po wysłudze onych od majstra wyzwolony y za towarzysza deklarowany będzie, tedy starsi towarzystwa mularskiego y ciesielskiego, wspólnie z szafarzem y drugimi dwoma towarzyszami, przytomni być mają. Po wyzwoleniu zaś z chło-

pięciu lat zaraz przed starszych towarzystwa mularskiego lub ciesielskiego stanąć się ma, upraszając, aby onego za spólnego przyieli towarzysza, iakoż y starsi towarzystwa mularskiego y ciesielskiego zaraz go przyjąć y w rejestr towarzyski wpisać bez żadnego ucieżenia powinni będą. Ma jednak od zapisania dać do skrzynki towarzyskiej złotych dwanaście, takż do tej że skrzynki na świecy złotych sześć, a drugie takż złotych sześć do majstrowskiej skrzynki na świecy.

Artykuł piętnasty. Ten że uczeń, wyzwolony y za towarzysza deklarowany, czwierć roku przy tym że majstrze, przy którym rzemiosła się uczył, zostawać ma, a to aby iak najdoskonalszym w rzemieśle swoim zostawał y aby sobie na obyczaj towarzyski zarobić mógł, od którego już przez ten czas majster jego kwoty brać nie powinien.

Artykuł szesnasty. Towarzysz rzemiosła mularskiego y ciesielskiego, który sobie życzy majstrem zostać, ma te powinności na-przód odprawić, za chłopca wyżej pomienione lata odsłużyć, potem za młodziana ćwierć roku przy tym że magistrze, przy którym rzemiosła się uczył, zostawać, wędrować y towarzyszem przez lat cztery inkludując y to, co na wędrowce będzie zostawać, a potem do majstrowstwa przystępując, ma sztuki, które w artykułach majstrowskich opisane są, wystawić; inaczej, jeśli tego nie uczyni, nie ma być do cechu przyjęty za majstra.

Artykuł siedemnasty. Gdyby uczeń abo towarzysz rzemiosła mularskiego y ciesielskiego, nie wytrwawszy albo nie wysłużywszy lat wyżej mianowanych, bez wielkiej a ważnej przyczyny odszedł, takowy od rzemiosła odpadać powinien y już miejsca

w cechu tak między mistrzami, iako y w zgromadzeniu towarzyskim mieć nie będzie, chyba żeby się znowu z lat chłopięcych służbę, według uwagi starszych zaczął y skończył.

Artykuł ośmnasty. Każdy towarzysz rzemiosła mularskiego y ciesielskiego chłopca, ucznia, nie tylko przyjmować, przewabić od drugiego, tudzież y od majstra do siebie niema, ale ani zbiegłego przechowywać, pod winą półkamienia wosku, niepowinien.

Artykuł dziewiętnasty. Szkodę jeśli by iaką towarzysz albo uczeń majstrowi w rzemieśle albo robocie uczynił, tedy za uznaniem prezydentów y starszych towarzystwa mularskiego y ciesielskiego nagrodzić powinien będzie, z tą jednak prekawcą, że majsterznaczając robotę powinien mu pokazać y determinować, iak ma robić.

Artykuł dwudziesty. Towarzyszowi dobremu rzemiosła mularskiego y ciesielskiego od ś. Jerzego do ś. Michała ma być na tydzień, podług ręki, albo umowy z majstrem, dawano y placono, a towarzyszowi ciesielskiemu według cyrkumstancyi czasu takż podług ręki albo umowy z majstrem, ma dochodzić.

Artykuł dwudziesty pierwszy. Aby też zgromadzenie towarzyszków rzemiosła mularskiego y ciesielskiego tym lepsze pomnożenie miało, niema każdy majster cechu mularskiego y ciesielskiego więcej do siebie przyjmować y mieć chłopców, tylko dwóch, a trzeciego z wyzwolenia lat, podług dekretu oczewistego sposobem, w artykułach majstrowskich opisanym, podpenami w tym że dekrete oczywistym wyrażonemi.

Artykuł dwudziesty wtóry. Wspomniało się w artykule ósmym, że cechi y zgro-

madzenia rzemieślnicze nie dla inney przyczyny są postanowione, tylko dla pomnożenia chwały Bożej; zaczym pomienieni panowie majstrowie mularze wespół z panami cieśłami mają swój ołtarz pod tytułem świętej Trójcy w kościele oyców bernardynów. Tedy iako starsi towarzystwa mularskiego y ciesielskiego, tak y wszyscy towarzysze powinni na wotywach co miesiąc, także na żałomszach kwartalowych na święto świętej Trójcy y na roratach adventowych bywać. Dla czego na każdy akt y fest mają starsi towarzystwa mularskiego y ciesielskiego z skrzynki towarzyskiej, wespół z panami majstrami cechu mularskiego y ciesielskiego, po złotych trzech dać; a ktoby na tych aktach, żałomszach y uroczystościach nie był, ma każdy tyle razy, ile nie będzie, po groszy trzy z osoby swej do skrzynki towarzyskiej zapłacić.

Artykuł dwudziesty trzeci. Gdyby też kto z towarzyszków rzemiosła mularskiego lub ciesielskiego zmarł, albo też żona, dzieci, takowego ciało wszyscy bracia, od starszych przez młodszego obeszani, będą do miejsca pogrzebu ze wszelką poczciwością prowadzić y wszelką powinność chrześcijańską odprawować mają.

Artykuł dwudziesty czwarty. Na chorych wędrownych y przybylców godny iest respekt mieć, a ten nie może być bez kosztu, zaczym wszyscy towarzysze na każdy rok osobliwie po groszy dziesięciu składać mają, aby się taką ialmużną chorzy y wędrowni opatrzyć y ratować mogli.

Artykuł dwudziesty piąty. Gdyby też towarzysz rzemiosła mularskiego lub ciesielskiego z dopuszczenia Bożego podupadł y do ubóstwa przyszedł, takowy od starszych za wiadomością braci z skrzynki ratowany byź ma, zwłaszcza gdy dziś ie-

dnemu, to jutro drugiemu bywa przypadek, dla czego o tym ma być zobowiązana miłość y respekt braci wszystkich rzemieślników y towarzystwa mularskiego y ciesielskiego.

Artykuł dwudziesty szósty. Lubo się wyżej w artykułach wyrażonych wspomniało, a zwłaszcza przy elekcji starszych, iż wszelka poczciwość, skromność y zgoda, z alternatą w głosach zachowana ma być; jednak aby y na wszelakich sessjach y schadzkach toż się zachowało, postanawiamy naprzód: aby trzeźwo na schadzkę przychodzili, miejsca jeden przed drugim sobie, a zwłaszcza młodszy przed starszym nie zasiadał, w głosie y votum drugiego nie wrywał y nie wtrącał, y sam, głosu nie uprosiwszy u starszych, nie mówił; także w głosie drugiemu nie przeszkadzał, a to pod winą naprzód groszy sześciu, a gdyby drugi raz ważył się uczynić, tedy cztery funty wosku ma dać niepochybnie na ołtarz, a za trzecim półkamienia.

Artykuł dwudziesty siódmy. Wiele dobremu porządkowi ubywa, a zatym y pospolite cechu y zgromadzenia każdego upada dobro, kiedy do wspólnej obrady bracia w Wilnie, a jeszcze za rozkazaniem starszym przed młodszego obwieszczeni, na schadzki przybywać niechęcą, przez co iako artykuły prawne y przywileja ruinować się muszą, tak y inne inkonweniencje górą brać, dla czego postanawiamy na każdego takowego towarzysza rzemieślnika mularskiego y ciesielskiego: jeśli by pierwszy raz na schadzkę, albo dwuniedzielną albo miesięczną, albo kwartalową, y na tą, która od starszych albo od magistratu złożona będzie, nie przyszedł, ma groszy trzy zapłacić; za drugim razem groszy sześć; za trzecim półzłotego, a za czwartym trzy

funty wosku niepochybnie do skrzynki brackiej towarzyskiej dać. A jeśli by w oddaniu takich win sprzeciwny y nieposłuszny był, takowy y z zgromadzenia cechowego rugowany być ma, y robota onemu wszędzie w mieście Wileńskim zabroniona być ma.

Artykuł dwudziesty ósmy. Towarzysz rzemieślnika mularskiego albo ciesielskiego jeśli by wczym, albo robocie majstrowi wykroczył, albo nieposłuszny był, tedy majster takowego towarzysza słowy przystoynemi napomnieć, za drugim razem y z fukiem, a jeśli by się nie poprawił, ma starszym towarzyszom donieść, od których słuszną odniesie nagany; a jeśli by uparty był, tedy y skarany powinien być. Inquantum by zaś y inszych nie słuchał, ma być do urzędu doniesiony, y na postrach drugich iako więzieniem, tak y kwotą wosku, według wielkości excessu, do skrzynki brackiej towarzyskiej paenowany być ma.

Artykuł dwudziesty dziewiąty. Wszystkie cechy, konfraternie y zgromadzenia rzemieślnicze naybarziej przez mnożenie się partaczów idą do upadku, czemu zabiegając, starsi towarzystwa mularskiego y ciesielskiego mają partaczów wszędzie, cum adminiculo officii, bądź w dworzach xiążęcych, pańskich, ziemiańskich, szlacheckich, stanów duchownych y świeckich, iako też y w domach, kamienicach, tak w samym mieście Wilnie, iako też na przedmieściu, na Antokolu, za Wilią, na Łukiszkach y gdziekolwiek przeszkodę pomienionym towarzyszom rzemieślnika mularskiego y ciesielskiego czyniących, roboty zabraniać, onych samych na ulicy lub w rynku łapać, brać, naczynie ich grabić y do więzienia oddawać, a mieszczanie tuteysi przysięgli y nicht inny niepowinni onych bronić, daleko barziej kielni im dawać y do roboty mular-

skiej lub ciesielskiej używać. Jeśli by jednak partacz który upokorzywszy się chciał, aby go do zgromadzenia towarzyskiego przyjęto, tedy, jeśli by tu rzemiosła mularskiego przy majstru albo towarzyszu cechowym uczył się, a potem partactwem bawił, za ucznia rok robić, y z tygodniowej zapłaty ma onego dwie części dochodzić, a trzecia majstrowi albo towarzyszowi cechowemu, przy którym będzie robić, dochodzić. Przybylec zaś partacz ma trzy lata za ucznia będąc, y takoważ onego iako y tutejszego zapłata potykać, partaczom zaś towarzysze zgromadzenia tutejszego w robotach żadnym sposobem dopomagać nie mają; a który by towarzysz dopomagał, ma kamieniem wosku niepochybnie karany być.

Artykuł trzydziesty. Wszystkie dochody, tak z wpisnych składanek, iako y sztrofów, do skrzynki towarzyskiej zgromadzenia mularskiego y ciesielskiego przychodzące, mają w registr introligowany przez pisarza na to obranego wpisywane, y iako percepta, tak y expensa onych notowane, specyfikując y wyrażając, co y kiedy od kogo doszło y wzięto; a te dochody wprzód na pomnożenie chwały Bożej, obronę y promocyą praw cechowych y na wsparcie chorych, zubożałych braci, tak też na wędrownych obracać się mają. Jakoż starsi co rok, iako się wyżej namieniło, przed skończeniem roku rachować się na schadzce ieneralney powinni będą.

Artykuł trzydziesty pierwszy. Żaden cech y zgromadzenie, tak też y starsi bez pomocy obeyść się nie mogą; dla tego, którykolwiek z ucznia towarzyszem zostanie y między towarzystwem przyjęty będzie, ma cały rok za młodszego służyć. Powinność zaś iego ta będzie; naprzód starszym pre-

zentować się, za rozkazaniem onych wszystkich towarzyszków na akty, tak kościelne, iako y na schadzki obeyść, skrzynkę z przywilejami na stół podczas schadzki przynieść, y wszelakiej podczas tejże schadzki postrzegać poczciwości y porządku. A że iednemu przyciężko będzie, tedy onemu ucznia, który iest naybliższy, towarzyszowi przydać starsi majstrowie mają, y który by takowy nie uczynił posługi, tedy niema mieć miejsca spólnego w zasiadaniu z bracią w cechu pozwolonego.

Artykuł trzydziesty wtóry. Jeśli by majster albo towarzysz, w tym rzemiośle mularskim albo ciesielskim wyuczony, z innego miasta y miasteczka tu do Wilna przywędrował y chciał by tu do cechu mularskiego y ciesielskiego wstęp uczynić y majstrem zostać, tedy taki naprzód ma, ukazać listy od urodzenia, jeżeli z poczęciwych rodziców splodzony, gdzie y iako rzemiosła się uczył, iako za towarzysza, a potem za majstra deklarowany. Po ukazaniu tedy listów, ma pierwiej starszym zgromadzenia towarzyskiego prezentować y opowiedzieć, a potem przez pp. majstrów do cechu, za wykonaniem iednak wprzód przysięgi na mieyskie prawo y za datkiem do skrzynki majstrowskiej cechowej, nie mniej też y za sprawieniem dla panów starszych, tak samych majstrów, iako y starszych towarzystwa, kolacyey, przyjęty być ma.

Artykuł trzydziesty trzeci. Każdemu towarzyszowi rzemiosła mularskiego y ciesielskiego, który by chciał majstrem zostać, należeć będzie, aby wolą podług artykułów, cechu mularskiemu y ciesielskiemu majstrom nadanych, zostać, swoją, iako wprzód starszym towarzyszom y to niedziel dwunastą, przedtym opowiedział. Nim zaś do tego przystąpi, ma na

schadze, towarzyszom rzemiosła y zgromadzenia mularskiego lub ciesielskiego za miłość y kompanią podziękowawszy, do skrzynki brackiey towarzyskiey złotych dwa dać, y począstkę albo kolacyą dla braci według możności uczynić; a potym sztuki, w przywileiu maystrom cechu mularskiego y ciesielskiego nadanym, z dozorem pp. starszych robić y wystawić ma. Co gdy wypełni, w poczet maystrów przyięty y z niemi miejsce według porządku zasiadać będzie, z obserwancyą iednak starszych wprzód przyiętych maystrów.

Artykuł trzydziesty czwarty. Każdy zdrowy choroby, a chory śmierci spodziewać się y każdy pod przypadkiem zostawa, zaczym ieśliby przyszło towarzyszowi zgromadzenia mularskiego lub ciesielskiego zachorzać y iuż dla niemocy nie mógł by mieć z roboty wyżywienia y ratunku, tedy starsi mają suplementować onego towarzyszem, który, w robocie będąc, ma trzeci grosz zapłaty swey dzienney albo tygodniowej dawać; mayster zać quoty swey, którą zwyk od towarzysza ciesielskiego co tydzień brać, z respektu, że towarzysz na siebie y na drugiego chorego robi, niema brać; toż y o wdowie towarzyskiey mularskiey y ciesielskiey rozumieć się ma, iednak tylko do roku y szesciu niedziel.

Artykuł trzydziesty piąty. Zasługi maystrów y towarzysza rzemiosła mularskiego y ciesielskiego godne są aby były w respekcie, dla czego gdy syn maystrowski, rzemiosła mularskiego lub ciesielskiego dobrze wyuczywszy się y towarzyszem podług porządków wyżey mianowanych maystrem będzie chciał zostać, ma tylko półsztuki należytey, w przywileiu cechowym maystrowskim opisaney, wystawić; także y towarzyszowi, gdy pozostałą małżonkę maystra albo córkę iego poymie za

żonę, pół sztuki tylko wystawić będzie należało, y obyczaj zwyczajny odprawić.

Artykuł trzydziesty szósty. Do robot wolnieyszych, tak rzemiosła mularskiego, iako też ciesielskiego, żaden z towarzyszów ieden przed drugim ubiegać się niema, a pogotowiu ieden drugiemu przeszkadzać nie powinien; ale kiedy mayster onego zażyie y naznaczy robotę, koło którey iako naylepiey według umiejętności swey postępować ma, iakoby y onemu samemu y maystrowi oraz cechowi nie było wstydu. Mnieysze zać roboty y naprawy sami towarzysze, ile w zgromadzeniu cechowym będąc dobrze cechowi zasłużeni, nie zażywaiąc partaczów, mogą odprawować, y bez dolożenia maystrów, to iest: mularski towarzysz może bez dozwoleń maystrów izbę pobielić, piec kuchenną naprawić y nową postanowić, takoz fundament do pieców y inną podobną naprawkę robić, a ciesielski dach lub wrota naprawić y inną mnieyszey importancyi robotę mieć.

Artykuł trzydziesty siódmy. Towarzysze teraznieyszego zgromadzenia mularskiego y ciesielskiego nie mają żadnych z uczniami y chłopcami tego rzemiosła czynić zmowy, ani z niemi po gospodach konferować, ale według swego powołania sprawować się, y żeby towarzysz dawał dobry przykład uczniowi y chłopcowi, a to pod winą dwuch wachlonów.

Artykuł trzydziesty ósmy. Aby w teraznieyszym zgromadzeniu towarzystwa mularskiego y ciesielskiego y oraz przeciwko starszym y maystrom cechu mularskiego y ciesielskiego zgoda, miłość y wszelakie zostawało poszanowanie, postanowiamy, aby towarzysze mularscy y ciesielscy starszych swoich y maystrów w należytey, przykładem innych cechów, mieli obserwancyey; starsi

też y maystrowie towarzyszów kochali, y wykraczających sztrofowali, a nieposłusznych y wykraczających magistratowi donosili, iakoby do żadnych między sobą nie przychodzili roztyrków. Jesliby też trafiło się kiedy maystrowi ukrzywdzić w zapłacie towarzysza, tedy towarzysz ma donieść starszym towarzyszom, którzy z maystrem o takową krzywdę expostulować mają, iakoby ukrzywdzony on swoją odebrał satysfakcyą.

Artykuł trzydziesty dziewiąty. Takowe tedy artykuły, towarzyszom mularskim y ciesielskim od nas nadane, mają być we wszystkich punktach y klauzulach swoich wiecznemi czasy nienaruszenie obserwowane, pod paenami w prawie maydeburskim o niezachowaniu porządków opisanymi.

Artykuł czterdziesty. Żaden człowiek tak z mieszczan tutejszych, iako też y przyby-

łych ludzi, oraz y pod różnemi protekcyami mieszkający, nie będąc w cechu porządkiem wyżej wyrażonym mularskim, lub ciesielskim przyięty y wpisany, nie ma robić y zajmować tak mularskiej, iako y ciesielskiej roboty, pod warunkami y paenami w artykule dwudziestym dziewiątym wyrażonymi.

Które to artykuły dla zachowania dobrego porządku panom towarzyszom mularskim y ciesielskim nadawszy y one konfirmować przez najjaśniejszego króla imci pana naszego miłościwego pozwoliwszy, przy podpisaniu ręki imci pana pisarza naszego y pieczęcią urzędową magistratu naszego stwierdzamy. Działo się w Wilnie, na ratuszu, roku tysiąc siedmsetnego czterdziestego szóstego, miesiąca Marca dwudziestego pierwszego dnia.

1750 г. Августа 10 дня.

Изъ книги № 5365, за 1772—1789 г., стр. 589.

31. Подтвердительная привилегія короля Августа II, данная Виленскому купечеству въ подтвержденіе всѣхъ правъ и вольностей.

Въ этой привилегіи король Августъ II подтверждаетъ всѣ вообще привилегіи и королевскіе декреты, состоявшіеся въ пользу Виленскаго купечества, начиная изъ временъ Казимира, съ 1441-го года, до временъ Августа II. Такихъ документовъ

имѣло купечество 14 въ видѣ привилегій, комиссарскихъ декретовъ и рескриптовъ; въ нихъ последовательно изложены въ общихъ чертахъ права и преимущества Виленскихъ купцовъ.

Feria sexta ante dominicam reminiscere proxima, die vigesima sexta, mensis Februarii, anno Domini millesimo septingentesimo septuagesimo nono.

Coram actis nobilis iudicii advocatialis et scabinalis Vlnensis comparens personaliter famatus ac spectabilis dominus Franciscus Sokolowski—director honoratae com-

munitatis mercatoriae Vilmensis, praesentes literas privilegii confirmationis iurium, privilegiorum et immunitatum serenissimi Augusti secundi, regis Poloniae et magni ducis Lithuaniae, eidem honoratae communitati mercatoriae Vilmensi servientes, parato scripto praeconceptas, cum introfusus contentis ad acta obtulit; quarum literarum, praemisso modo ad acta oblatarum, de verbo ad verbum rescribendo contenta, tenor sequitur estque:

Augustus tertius, Dei gratia rex Poloniae etc. Significamus praesentibus literis nostris, quorum interest universis et singulis, reperiri in actis metricis cancellariae nostrae minoris magni ducatus Lithuaniae confirmationem iurium, privilegiorum et immunitatum mercatorum Vilmensium, in anno millesimo sexcentesimo nonagesimo nono die vigesima nona mensis Iulii datam, cuius confirmationis tenor de verbo ad verbum sequitur estque talis:

Augustus secundus. Dei gratia rex Poloniae, magnus dux Lithuaniae etc. Significamus praesentibus literis nostris, quorum interest universis et singulis, regiae munificentiae et subditorum suorum non fructus duntaxat, aut emolumentum providere, sed iura, privilegia et immunitates eorumque pro meritis et intaminatae fidei sua obtinuerunt, sarta tecta inviolabiliter conservare, ut eo modo et virtus eorum, munimentis literarum confirmata, aeterna maeant, ut eo ipso ad obsequia et servitia, regibus praestari solita, promptiores atque alacriores facti regum munificentia reddantur. Quam munificentiam nostram communitas mercatoria Vilmensis experiri sat agendo, supplicavit nobis, ut iura, privilegia, decreta, immunitates, ac rescripta, mercatoribus Vilmensibus a serenissimis antecessoribus nostris

collata, quae omnia authentice et originaliter nobis sunt exhibita, auctoritate nostra regia approbare et confirmare dignaremur. Quorum omnium iurium, privilegiorum, per puncta contentorum et seriei annorum desumptorum tenor, est talis.

Et in primis, serenissimi Casimiri, magni ducis Lithuaniae, anno millesimo quadringentesimo quadragésimo primo, feria sexta post dominicam iudica, civibus et mercatoribus Vilmensibus iuris magdeburgensis collatum, quo eisdem per totum magnum ducatum nostrum Lithuaniae et Russiae in omnibus castris et civitatibus, videlicet: Troki, Polocko, Vitepsko, Smolensko, Kiiow, Żytomir, Slucko, Minsko, Nowogrodek, Łucko, Brześć, Drohiczyn, Grodno, Kowno aliisque omnibus castris, civitatibus et oppidis libera facultas emendi et vendendi, per unam ulnam, unum talentum, unam pellem sabellinam, mardorinam, castorinam et variarum cujuscunque generis aut speciei existant, de omnibusque mercantiis quibuscunque, nominibus generalibus et specialibus possent et valeant nominari, concessa est.

Secundum privilegium serenissimi Sigismundi primi, in anno 1511, die tertia Iulii, Brestiae in comitiis generalibus datum, cuius in totum in supra scriptis civitatibus et oppidis magni ducatus Lithuaniae aliarumque provinciarum, eidem ducatu annexarum, mercatoribus Vilmensibus iuris magdeburgensis, romanae et graecae fidei cultoribus, forisari, sed etiam varias merces fluminibus Vilia, Chrono aliisque in magno ducatu Lithuaniae, ac provinciis eidem annexis, existentibus, Prussiam, extra et quorumque voluerint, defluctandi, eundi et vice versa redeundi, variis mercibus, ibidem fuscus expressis, occupatis, mercari, emere,

vendere et deducere liberum est, et aliis vero incolis et advenis mercatoribus, sine iure civitatis et facultate mercandi (praeter nundinas), cujuscunque ille sit iurisdictionis, tam etiam fidei et sectae, sub confiscatione mercium, prohibitum est.

Tertium decretum memorati Sigismundi primi inter Vilnensem et exuscentem. (sic) civitatis anno 1535, feria sexta post dominicam laetare etc. solenissimis partium controversiis latum, quo libera et immunis mercatoribus Vilnensibus vigore privilegiorum mercandi merces Counae deponendi et inde, sine ulla praepeditione evehendi, facultas declarata est.

Quartum, rescriptum ejusdem serenissimi Sigismundi primi, de anno 1538, die 10 Iunii ad magistratum Vilnensem datum, quo mercatoribus advenis cum hospitibus et advenis — praeter nundinas facultas mercandi — interdicitur literaeque ab eodem serenissimo rege, super facultatem mercandi iniustae, non esse audiendae destinantur.

Deinde, decretum Sigismundi Augusti, de anno 1552, die 10 9-bris inter mercatores, cives Vilnenses et scribam thelonei nostri, contra iura Vilnensia extra tempus nundinarum negociantem promulgatum, quo merces ipsius protunc pignoratae fisco regio applicatae sunt et infuturum, si aliquis contra privilegia Vilnensia ausus mercari fuerit, omnes merces pro usu civitatis tolli adinventae sunt.

Item, privilegia serenissimi Sigismundi tertii cum certis viginti articulis, ad bonum communis mercatoriae in ordinem circumscriptis, ex relatione illustrissimorum et magnificorum commissariorum, ad intercessionem eorundem de anno millesimo sexcentesimo trigesimo, die trigesima Januarii largitum.

Deinde, privilegium meliorationis articuli b., per magistratum Vilnensem et commissionis antecessorum nostrorum in anno 1646, die 15 7-bris factum, per commissarios nostros ratificatum, ac per serenissimum Vladislaum quartum et Joannem Casimirum confirmatum, tum etiam decreto relationum in anno 1668 emanato, approbatum, *in super privilegium super confirmationem* assecurationis magistratus Vilnensis eidem communitati mercatoriae, in anno millesimo sexcentesimo vigesimo nono die 15 0-bris datae, per serenissimum Joannem Casimirum, praedesessorem nostrum, in anno millesimo sexcentesimo sexagesimo quinto, die trigesima Martii, cum nonnullis immunitatibus et praerogativis ibidem expreis, largitum.

Ad extremum decretum commissionum super reddendis rationibus ex proventibus, redditibus, nec non expensis civilibus annuis aliisque ordinationibus inter nobilem magistratum et eandem communitatem, in anno millesimo sexcentesimo vigesimo nono, millesimo sexcentesimo quadragesimo sexto et millesimo sexcentesimo quadragesimo septimo lata; tum etiam rescripto serenissimorum Vladislai quarti, Joannis Casimiri, eodem decreto commissionum cum constitutione contributionis publicae circa festum purificationis beatissimae virginis Mariae, quolibet anno mercatoribus et incolis Vilnensibus exigendae, approbatio. Item supra memorati Joannis Casimiri privilegium ratione tutelae, ut post decessum de hoc saeculo personarum magistratus non suscipiant tutelam mercatores Vilnenses, anno 1668 die trigesima Martii.

Item, rescriptum contra Judeos Vilnenses, quo inhibetur et Judaeis, ne familiam christianam suscipiant ad serviendum

sibi, anno millesimo sexcentesimo sexagesimo tertio, die vigesima secunda Februarii.

Tandem privilegium serenissimi Michaëlis approbationis omnium iurium et immunitatum, anno 1669 die 3 8-bris rescriptum eiusdem, ne ullus audeat procurare libertationes lapidaearum, quae ante unionem non sint liberae, anno millesimo sexcentesimo septuagesimo die 11 Aprilis rescriptum et deputati tribunales magni ducatus Lithuaniae apud Judeos Vlnenses hospitia libera habeant, anno millesimo sexcentesimo septuagesimo, die vigesima 9-bris.

Privilegium serenissimi antecessoris nostri Joannis tertii confirmationis omnium iurium communitati Vlnensi collatarum, anno millesimo sexcentesimo septuagesimo sexto, die 8 Martii rescriptum, eiusdem ratione antiqui Toruniae, quo iniungitur, ut mercatores Vlnenses circa antiqua iura et libertates conserventur, anno millesimo sexcentesimo octuagesimo tertio, die vigesima Mai.

Item rescriptum ex parte institutorum mercatorum, alias ciemne kramy, quo conceduntur fenestra ad publicum forum exeunti ad dividendas menses, anno millesimo sexcentesimo nonagesimo, die decima tertia Mai.

Decretum commissariorum, a serenissimo Joanne tertio deputatorum, quo approbantur iura et privilegia antiquae telonae Vilnae, tempore residentiae ipsius serenitatis, anno millesimo sexcentesimo octuagesimo octavo, die vigesima tertia Aprilis, hoc idem ipsum commissariorum decretum per eundem serenissimum Joannem tertium Varsaviae, die vigesima octava Januarii, anno Domini millesimo sexcentesimo nonagesimo approbatur et confirmatur.

Nos itaque Augustus secundus rex, supplicationi eiusdem benigne annuentes, praefata omnia iura, privilegia, rescripta, de-

creta, immunitates, praerogativas caeterasque literas, communitati mercatoriae Vlnensi ab antecessoribus nostris clementissime datas et largitas, et quorum omnium iurium et libertatum, licet tenores in pressenti privilegio non sunt expressi, pro expraesis tamen habere volentes, in omnibus eorum punctis, conditionibus, clausulis, paragraphis, punctis et capitulis confirmandum, approbandum, ratificandum roborandum, et ad debitam executionem deducendum esse duximus; prout et nunc et de facto in perpetuum approbamus, ratificamus, confirmamus, roboramus atque in debitam executionem ut deducantur habere volendo decernimus, ea omnia et quaelibet eorum in specie et genere vim et robur perpetuum habitura, praesenti privilegio nostro mediante. In cuius rei fidem et evidentius testimonium praesentes literas manu nostra subscripsimus et sigillo nostro magni ducatus Lithuaniae communi iussimus. Datum Varsaviae, in comitiis generalibus pacificationis nostrae, die vigesima nona mensis Julii, anno Domini MDCXCIX, regni vero nostri anno secundo. Augustus rex. Locus sigilli minoris cancellariae magni ducatus Lithuaniae. Confirmatio privilegiorum communitatis mercatoriae Vlnensis iurium et immunitatum, Supplicatumque nobis est, quatenus praefatam confirmationem per, extractum authentice ex actis metricis cancellariae nostrae minoris magni ducatus Lithuaniae extradi permittere dignaremur, cui supplicationi, ut iustae benigne annuentes, praenummeratam confirmationem in forma authentica, cum appressionem sigilli magni ducatus Lithuaniae, parti affectanti extradi permissimus et demandavimus. Dabantur in cancellaria nostra minori magni ducatus

Lithuaniae die 10 mensis Augusti, anno Domini; MDCCL, regni vero nostri XVII anno. Apud quas literas extracti privilegii confirmationis, praemisso modo ad acta oblatae, subscriptiones manuum circa sigillum maius m. d. L. sequuntur tales:
 Jan Sapieha — kanclerz w. w. x. L: Relatio illustrissimi et excellen. comitis in Kodeń Sapieha, supremi cancellarii m. d.

L. Brestensis, Gorzdowiensis, Propoien. etc. capitanei. Józef Mikłaszewicz — metrykant w. x. L. m. p. Confirmatio iurium, privilegiorum et immunitatum mercatorum Vilnensium data in anno 1750. Quae praesentes literae extracti privilegii confirmationis, praemisso modo ad acta oblatae, sunt actis nobilis iudicii advocatialis et scabinalis Vilnensis inscriptae.

1751 г. Марта 1 дня.

Изъ книги № 5143, за 1750—1760 г., стр. 583.

32. Определеіе Виленскаго магистрата, обозначающее кругъ работъ кузнечнаго и слесарскаго цеховъ.

Вслѣдствіе несогласія, возникшаго между кузнецами и слесарями относительно предметовъ ихъ ремесла, Виленскій магистратъ, принаравливаясь къ древнѣйшей привилегіи, дарованной этому цеху, еще королемъ Сигизмундомъ Августомъ, опредѣляетъ кругъ дѣятельности тѣхъ и другихъ ремесленниковъ въ слѣдующихъ границахъ: кузнецы должны производить: скобы, пятабы, якоря, крюки простые, болты, гвозди для каменныхъ и деревянныхъ стѣнъ и для латъ, бѣгуны для воротъ, для мельничныхъ колесъ, завѣсы для дверей, ставенъ и сундучныхъ крышекъ, простые кресты для костеловъ, церквей и часовенъ, но только недутые и непиленные, также всевозможные обручи для бочекъ, ведеръ и другой посуды, желѣзные двери и дверцы, ставни—но только простые, колеса, оси, шворни, возы, кары, коляски, кареты, сани, подковы для лошадей и разной обу-

ви, топоры, заступы, мотыки, вилы и другія орудія,—вообще все, что можетъ производиться молотомъ на наковальнѣ; слесари должны производить болѣе тонкія работы изъ холодныхъ металловъ, какъ то: крашеные и некрашеные антабы (болты) для каменныхъ и деревянныхъ стѣнъ съ винтами и безъ оныхъ, выпуклые и выгнутые, разные прутья для павильоновъ, стѣнъ и обивки, оковки каретъ, экипажей и французскихъ сундуковъ, приготовленіе кроватей, походныхъ стульевъ, складныхъ столовъ и др. мебели; приготовленіе наружныхъ и внутреннихъ замковъ, петель, крючковыхъ, крестовъ, разныхъ ружей, винтовъ и колоколесъ для часовъ, разныхъ пружинъ, нилъ и вообще всякихъ работъ, производящихся на холодномъ желѣзѣ, или стали, выпуклыхъ и дутыхъ. Осада колоколовъ предоставляется въ одинаковой мѣрѣ какъ кузнецамъ, такъ и слесарямъ.

W poniedziałek, dnia pierwszego miesiąca Marca, roku Pańskiego tysiąc siedmset

piędziesiąt pierwszego. W sprawie uczciwych panów Thomasza Bahniewicza—kun-

sztu kowalskiego, Bartłomieja Łosickiego—kotlarskiego, Jakuba Kowalskiego—miecznickiego kunsztu, starszych y wszystkich magistrów całego cechu kunsztu kowalskiego, przeciwko uczciwym panom Andrzeiowi Pawelkiemu, starszemu, Symonowi Jabłońskiemu, Franciszkowi Leonowiczowi, Józefowi Ilińskiemu, Franciszkowi Piotrowiczowi, Michałowi Zulpiewiczowi, Krzysztofowi Minchowski y innym slosarzom wszystkim, tudzież całemu onych cechowi względem robienia y nienależytego uzurpowania przez panów slosarzów roboty kowalskiej, mimo cechowe swoje artykuły, dyspozycye y zwyczaje y wzajemnie z aktoratu rekonwencyonalnego w sprawie uczciwych panów Andrzeia Pawelki, starszego kunsztu slosarskiego, Symona Jabłońskiego, Franciszka Leonowicza, Józefa Ilińskiego, magistrów slosarzów, y całego cechu slosarskiego przeciwko uczciwym panom Tomaszowi Bahniewiczowi—kunsztu kowalskiego, Bartłomiejowi Łosickiemu—kotlarskiego, Jakubowi Kowalewskiemu—miecznickiego, starszym y wszystkim magistróm, oraz całemu cechowi kowalskiemu, takżé ratione robienia y uzurpowania przez panów kowalów robot slosarskich mimo cechowe swoje zwyczaje y dyspozycye, takżé względem przyimowania towarzyszków lub chłopców wędrownych slosarskich, z cudzych miast przychodzących, do cechu kowalskiego przed szlachetnym urzędem burmistrzowskim radzieckim Wileńskim, za wyniesionymi abutrinque żałobami intentowaney, et in praesentia personali obudwuch stron prawnie agitującey się. W której sprawie szlachetny urząd burmistrzowski radziecki Wileński, po kontrowersjach ab utrinque pro et contra wnoszonych dokumentach, przywilejach, artykułach, obudwym cechom służących,

produkowanych, nie onym w naymniejszym punkcie lub paragrafie nie derogując qwszem in toto ac integro one konserwując, stosując się do przywileju nayjaśniejszego króla iego mości Zygmunta Augusta, ieszcze ante unionem w roku tysiąc pięćset piędziesiąt wtórym, miesiąca Decembra dwudziestego wtórego dnia, na zupełną moc y władzę ustanowiania w cechach wszelkich porządków ordynacyi y artykułów sobie konferowanego, tudzież konformując się do wszelkiej słuszności y zwyczajów, w robotach tym cechom przyzwolitych, iakie y iakowe roboty do *panów kowalów*, a iakie do panów slosarzów przynależą, znaszając wszelkie dyferyencye exinde pochodzące, teraznieyszym dekretem swoim tak objaśnia y ordynuje: Naypierwiej, co do roboty y rzemiosła panów kowalów przynależy, to iest: ankry, sztaby y kraki żelazne proste do ścian, do murów, y uszaków, y do inaych rzeczy kować; 2-do, klamry, klamary wielkie y małe, goździe wielkie y małe proste do murów, do ścian, do lat y obicia etc. robić; 3-tio, do wrót bieguny, takżé do koł młyńskich, tartakowych, papiernianych etc., oraz zawiasy do onych, zawiasy tudzież proste czarne z krakami do drzwi, do okienic, do skrzyń y szaf prostych, wespół z zaszczipkami, kruczkami, klamkami prostemi niepiłowanymi, oraz nażornikami kowalskimi, nie mniej z zawiaskami y żabkami, kruczkami, zakrętkami do okień prostemi czarnemi, niepiłowanymi, niepuklastemi, niepobielonymi ani essowanemi; 4-to krzyże proste czarne do kościołów, cerkwi, kaplic niepuklaste, niepiłowane, niedęte, takżé krzyże do szabel proste niepiłowane, oraz pręty do pieców y do okień proste czarne, obręcze do kuf, okseftów, beczek, wiader y do naczy-

nia różnego; 5-to, drzwi, drzwiczki, okienice, okieniczki, żelazne proste, niepuklane, wespół, z krukami zawiasami do onych prostemi, iakoż kraty proste, niepuklowane, niewychylane, nieessowane, prostey kowalskiej roboty; 6-to, koła, osi, szwornie, wozy, kary, kolasy, karety y sanie ze wszystkim (krom slosarskiej pilowaney roboty do korpusów ył sedesów, karet, kolasek y sani przedniejszych przyzwoitey) okowywać, podkowy pod koni y pod różne bóty y trzewiki robić, y onymi konie, bóty różne, trzewiki podkowywać, oraz kołowroty do studni y windy proste wespół z wiadrami okowywać, łańcuhi proste kowalskie do onych robić do panów kowalów należy; 7-mo, siekiery, motyki, bigi, koły żelazne, rydle, widły, dynary różne, kozły, obłożyny, obręcze y uszy żelazne do kotłów, kociołków, saganów, ieśli nie będą miedziane, łopaty y y goździe łatne y gątalowe robić, sztaby robić, sztaby y szyny, żelaza różnego na stale rozcinać y inne wszelkie roboty kowalskie, co ieno kolwiek do młotu y kunsztu kowalskiego iest przyzwoitego, do panów kowalów należeć mają.—*Do kunsztu zaś rzemiosła panów slosarzów* takowe roboty należeć mają: naypierwiey, antory szrubowane, do murów, ścian, oraz antaby wszelkie pilowane, puklaste, essowane, czarne y białe, do czego kolwiek przynależące, przytym pręty okrągłe y rozłożyste do ścian, pawilonów, parawanów y do różnego obicia, tak też do karet, kufrów, okień, łóżek y do lichtarzów srebrnych lub cynowych etc. pilowane, białe lub czarne; 2-do, okucie korpusów y sedesów, karet, kolasek y sani, francuzkich skrzyń, sepetów, kufrów, szkatuł, kanapów, taboretów etc., co tylko do pilowaney lub puklastey roboty slosarskiej należy; 3-tio, robienie

łóżek, tapczanów, podróżnych krzeseł, stołów składanych żelaznych, niemniey okucie stołów lub stołków składanych, rozłożystych; 4-to, zamki wszelakie, tak wewnętrzne, iako y wiszące, z kluczami y wszelkimi onych rekwizytami; 5-to, zawiasy, tak essowane, iako też podługowate y okrągłe do drzwi różnych żelaznych y drzewnianych, pojedynkowych y dwoistych, do skrzyń, okien y okienic wewnętrznych, do szaf, kufrów, szkatuł etc., pilowane, pobielane lub puklaste, z krukami, galkami, klamkami, zasówkami, proboiami, goździami y wszelkimi onych rekwizytami; 6-to, drzwi, drzwiczki, okienice, okieniczki żelazne, szrubowane, pilowane lub puklowane, pobielane lub polirowane, floryzowane etc. z krukami, proboiami, pobielanemi, y wszelkimi do nich rekwizytami; 7-mo, żabki, zawiaski, kruczki, zakrętki, kołka y pręciki do okien essowane, pilowane, pobielane, puklaste lub dęte etc.; 8-vo, krzyże do kościołów, cerkwi y kaplic, puklowane, dęte lub pilowane, przy tym robienie różnych wietrzników, cyfr, figur y osób zblachy lub samego żelaza do gmachów, budynków, pałaców etc., robienie łańcużków, pobielanych lub pilowanych, do różnych potrzeb, takoz sprzążek czarnych lub pobielanych, pilowanych, do szarów, pulsarków etc., oraz wędzideł, munsztuków y strzemion; 10-mo, strzelba generaliter wszystka, tak wielka, iako y mała, oraz zbroia wszelka żołnierska, do kunsztu panów slosarzów należy; 11-mo, szruby slosarskie y wytrychy, takoz kołowroty do zegarów y do kuchni, oraz wszelkie sprężyny, tudzież piły y piłki robić y ostrzyć, na ostattek wszelka robota pilowana, rznięta, pobielana lub polirowana, dęta, puklasta, iakie kolwiek rzeczy lub instrumenta, powinna do panów slosarzów należeć. Okucie zaś, y osadzenie dzwonów tak panom kowalom,

iako też y panom slosarzom wolna będzie, kogo strona użyć y akceptować do tey roboty zechce.—Waruiac to quam maxime, ażeby towarzyszków slosarskich panowie kowale a kowalskich panowie slosarze, z cudzych krajów przywędrowanych, illicite nie zabierali, ale każdy swoiey własney professyi y kunsztu takowych towarzyszków podług artykułów y przywilejów, tudzież, porządków cechowych, nie godząc na krzywdę ieden drugiego akceptował. Którą tę takową ordynacyą we wszelkich punktach y paragrafach obie strony nienaruszenie, pod zaręką dwóch kamieni wosku na ołtarz cechowy y siedzeniem wieży w ratuszu za każde przestąpienie po niedziel dwie, dotrzymać powinni będą. A że panowie slosarze, będąc odłączeni od cechu panów kowalów, dotąd y podług dekretów szlachtet-

nego magistratu Wileńskiego, praw y przywilejów nayiasnieyszych królów ichmościów cechowi swemu służących, ekstraktami z metryk wielkiego księstwa Litewskiego nie wyieli, więc teraznieyszym dekretem serio iniungitur, ażeby in spacio pół roka one z metryk w. x. Lit. per extractum mieli y w skrzynce swoiey chowali, pod paenami contraventium, tudzież ażeby artykułom y porządkom swoim in omni zadość czynili podług zwyczaju, dotąd obserwowanego nakazuie. Po promulgowaniu y przeczytaniu takowego dekretu abo ordynacyi, panowie kowale we wszystkich punktach y paragrafach ony akceptowali, panowie zaś slosarze wzięli terminum deliberationis in spacio w prawie magdeburskim concessio expediendae. Quod est connotatum.

1752 г. Октября 26 дня.

Изъ книги № 5152, за 1761 г., стр. 34.

33. Подтвердительная привилегія короля Августа III Виленскому сапожничьему цеху, заключающая въ себѣ и езмый цеховой уставъ.

По ходатайству старѣйшинъ сапожничьяго мастерства, король Стефанъ Баторій, заботясь вообще о развитіи городской жизни, даровалъ цеху сапожничьему слѣдующія правила:

Общее собраніе цеха должно совершаться ежегодно въ день св. Николая, на которомъ должны быть избраны по 2 старшины изъ стороны римской, греко-русской и нѣмецкой; старшины должны учинить присягу и завѣдывать цеховыми дѣлами, т. е. дѣлать четвертинныя засѣданія, на которыхъ должны быть читаемы цеховыя привиле-

гій и правила, принимать разныя мѣры въ усовершенствованіи цеха и наказывать виновныхъ. Цеховые старшины должны завѣдывать цеховой казною. Лица постороннія, желая поступить въ цехъ, должны представить свѣдѣнія о своемъ почтенномъ рожденіи и о прежнихъ занятіяхъ, затѣмъ заплатить 100 зл. за право поступленія въ цехъ, или 50 зл. въ случаѣ, если они были женаты на вдовахъ или дочеряхъ умершихъ мастеровъ. Лица, не желающія представить цеху пробныхъ работъ, должны сверхъ 100 зл. заплатить еще 7 копѣ и устроить всему

цеху угощеніе; въ противномъ же случаѣ, таковыми, лицамъ заниматься мастерствомъ строго воспрещается. Мастерамъ, а въ особенности ихъ женамъ, мѣшать въ торговлѣ другъ другу и купцамъ строго воспрещается, подъ страхомъ взысканія двухъ камней воску и дальнѣйшаго преслѣдованія. Лица, не являющіеся въ костелъ на богослуженіе и на торжественные выходы, подвергаются штрафу, а не исполняшіе штрафа подвергаются запрещенію продажи своихъ товаровъ на рынкѣ и дома;

лица же, провинившіеся въ какомъ-нибудь безчестіи, исключаются изъ братства и цеха. Братчины, наносящіе другъ другу оскорбленія въ засѣданіи цеха, подвергаются войтовскому суду. Въ засѣданіи всѣмъ являться безъ оружія. Поступающіе въ цехъ должны записываться въ книги. Лица, не исполняющія этихъ правилъ, не только исключаются изъ цеха, но преслѣдуются еще и другими судебными учрежденіями.

Sabbatho, die vigesima quarta mensis Januarii, anno Domini millesimo septingentesimo sexagesimo primo.

Coram nobili officio consulari Vilnensi comparentes personaliter honesti domini Christophorus Awlusowicz, Josephus Wyrwicz et Antonius Myk, seniores contubernii sutorum Vilnen., praesentes literas privilegii s. r. m. iurium contubernalium confirmationis, parato scripto praeconceptas, in rem et partem contubernii sutorum Vilnen. servientes, cum introfusius contentis ad acta obtulerunt, quam literarum, praemisso modo oblatarum, de verbo ad verbum rescribendo contenta, tenor est talis.

August трzeci, z Bożej łaski król polski, wielki książę Litewski etc. Oznajmujemy niniejszym listem naszym, komu o tym wiedzieć należało by, wszystkim wobec ty każdemu zosobna, terazniejszego y napotym będącego wieku ludziom, iż przed nami pokładany był list przywilej konfirmacyiny, ręką nayiaśnieyszego świętey pamięci antecessora Augusta wtorego, oycza naszego, podpisany, y pieczęcią wielką w. x. L. stwierdzony, żadney wątpliwości niepodległy, antierius z łacińskiego stylu na polski przetłumaczony w ten sposób:

August wtóry, z Bożej łaski król polski, wielki książę Litewski, etc. Oznajmujemy niniejszym listem naszym, komu by o

tym wiedzieć należało, wszystkim wobec y każdemu zosobna, terazniejszego y napotym będącego wieku ludziom, iż przed nami pokładany był list przywilej autentyczny, ręką nayiaśnieyszego antecessora naszego Stefana podpisany y pieczęcią wielką w. x. L. stwierdzony, żadney wątpliwości niepodległy, z łacińskiego stylu po polsku przetłumaczony w ten sposób.

Stefan, z Bożej łaski król polski, wielki książę Litewski, etc. Oznajmujemy tym listem naszym wszem wobec y każdemu zosobna, komu należy, którzy teraz y napotym wiadomość o tym mieć będą. Kiedyśmy dobrze rozważywszy uznali, że między inszemi rzędu y panowania naszego królewskiego przymiotami rzecz niepodlejsza iest, abyśmy się też o dobre powodzenie y porządek słuszny w miastach y miasteczkach naszych, w bractwach y cechach poddanym naszym starali, przez co by ludzie przystoyniey y godniey żyć y między innemi rzemieślnicy w rzemieśle swoim ku ozdobie y pożytkowi rzeczy pospolitey naszej dobrze się ćwiczyć y słynać mogli. A tak, gdy starsi rzemiosła szwieckiego przez panów rad, przy boku naszym rezydujących, pokornie suplikowali, abyśmy przywileia, prawa y statuta zgromadzeniu, albo bractwu tegoż rzemiosła służące, według których by się sprawować y rządzić

mogli, mocą zwierzchności naszej królewskiej approbować, roborować y potwierdzić raczyli, w ten naśladowający sposób:

Pierwsze tedy iest, aby co rok wszyscy schodzili się w dzień ś. Mikołaja biskupa y obrali z pośrodku swego sześć starszych rocznych, to iest, dwóch rzymskiej, dwóch grecko-ruskiej, a dwóch niemieckiej religii, którzy po wykonanej przysiedze introdukowani będą; ciż starsi postarać się mają, aby co kwartał zgromadzonemu cechowi przywileja y statuta przeczytane były, y co dwie niedziele albo według potrzeby do iednego z starszych poprzychoodzili radzić się około porządku dobrego, y zachowania tego bractwa, y zkomplanować różne trafunki temuż bractwu przynależące. Którzy to starsi będą, mieli moc y władzę innych braci grzeszących osądzić, y onych wedle uwagi y słuszności, iako ich prawa y statuta każą, za popełniony excess sztrofem karać, iako też y tych, którzyby, zawołani będąc do bractwa, przyiść nie chcieli albo zaniedbali, albo którzy kolwiek statutom cechowym przeciwnymi y nieposłusznymi byli, przeciw prawu występując, takowych według opisanja statutów karać, upartych zaś y rebellizujących do więzienia mieyskiego podać mają. Starsi także będą powinni pospolitą skrzynkę bracką z listami y przywilejami pilnie zachować, ani ją kiedyś za miasto nasze Wileńskie wynosić, tylko między murami y to zawsze na iurydykcyey mieyskiej chować; magistrów takowych do cechu obierać y przyjmować mają, którzy by już doskonale wyuczeni y doświadczeni w tym rzemieśle byli. A iesliby kto chciał w tym że rzemieśle robić, magistrzem zostać, y do bractwa tegoż być wpisanym, tedy takowy ma wprzód swoje urodzenie poczeiwe listownie przed

przyięciem dowieść y upewniać, iako też gdzieby się swego rzemiosła nauczył, u którego magistra za towarzysza dwie lecie robił, potem z nauki swej próbę, albo maysztersztukę według zwyczaju dokazawszy, mieyskie prawo przyiąć powinien będzie. Przy przyjmowaniu w liczbę bractwa, każdy, magistrzem zostając, sto złotych, a iesliby wdowę, albo córkę magistra bractwa tego za małżonkę pojął, tedy piędziesiąt złotych; a magistrowczyk ieden tylko czerwony złoty przy uczcie dla starszych do skrzynki płacić powinien. A gdyby się mayszter sztukę rzemiosła swego zgotować zbraniał, a iednak by żądał być magistrzem, takowy, okrom pomienionych pieniędzy, ieszcze osobliwie siedm kop Litewskich do skrzynki cechowej wyliczyć; a nadto ieszcze kollacyą całemu bractwu według możności swojej sprawić y utraktować obligowany będzie. A który by z pomienionego rzemiosła za magistrów wpisani y do bractwa przyięci nie byli y nie chcieli by słuchać prawa y starszych bractwa tego, lubo by mieszkali na iurydykcyi duchowney, lub świeckiej, albo też w pałacach y dworach senatorskich, xiążęcich, dygnitarzów naszych y szlacheckich zostawali y mieszkowali, tym wszystkim niema być wolno robić, surowo przykazujemy; magistrowie zaś obrani co już od dawnego czasu magistrami zostali, od dokazania maysztersztuki, albo próby rzemiosła swojego, y od listownego świadectwa mają być wolni. Zaden też na publicznym targu kupieniu rzemienia ieden drugiemu magistrowi przeszkadzać niema. A iesli by się kto odważył to uczynić, takowy według zdania y uwagi bractwa ma być karany. Przy tym też magistra żona, na rynku albo na lokciu siedząc, gdyby przez się albo przez drugie cudzą robotę

ganić, albo też kupców różnym sposobem y fortelem odmawiać ważyła się, takowa za pierwszym razem da kamień wosku na chwałę Boską, a trzy kroć powtarzając w tym przekonana, rok cały y sześć niedziel ani siedzieć, ani na łokciu sprzedawać będzie mogła. Jeśli by też który do cechu wezwany będąc nie stawiał się, albo też nie słuchał zwykłą, na pewny czas postanowioną, y na processyi na pamiątkę świętego Kryszpiniana postanowionej, przytomnym nie był, tedy za każdym nieprzybyciem w winę popadać ma y grosz ieden wyliczyć. Jeśli by też który takowe postanowienie, albo też bractwo ganił, a przewiniony będąc na takim występku po trzy razy sztraf nie zapłacił, takowy powinien będzie kamień wosku na świecę do bractwa oddać. Żaden też kupiec y przekupień nie będzie się ważył z ich rzemienia jakąkolwiek robotę szwiecką na sprzedaż robić, ani Ormianie y inni do miasta przyjeżdżający, po domach, gościńcach z ich rzemienia, jako pospolicie zowią safianu iakąkolwiek robotę czy bóty, czy trzewiki zgotować będą, żeby ją znowu tu w Wilnie na ruinę y szkodę całego bractwa sprzedawali, ponieważ ani się tego rzemiosła nie nauczyli; iednak braciom wolno będzie innym kupcom y Ormianom z własnego ich rzemienia wszelką robotę robić, byle by one z miasta na inne miejsca do sprzedawania wywozili. A ieśliby przeciwnym świadectwem w przerzeczonych punktach przekonani byli, tedy na takowych kara w bractwie zwyczajna ma być włożoną. Żaden też z braci nie będzie ważył, od domu do domu chodząc do innych braci, robotę ich skupować, a potem one na rynku sprzedawać; a kto by to miał uczynić a potem przekonany był, takiemu robota albo

ta sprzedaż ma być zabrana y do szpitala oddana. Także, gdyby kto w domu albo w rynku bóty, albo inną szwiecką robotę słusznej nagany godną sprzedawał, takowa robota zabrana y do szpitala zanesiona będzie. Jeśli by kto kolwiek na jakim złym uczynku, iako to na złodzieystwie, albo też na jakim inszym niepocziwym występku był natrafiony y przekonany, takowy nie tylko z bractwa skasowany, ale też od rzemiosła swego, iako szelma y niepocziwy, wiecznemi czasy ma być oddalony. Niemniej, kiedy by się też na schadzce brackiej ieden drugiego słowami uszczypliwiemi y nieuczciwemi łaiąc y aggrawować ważył, takowy, według zdania brackiego, ma być karany. Kiedy zaś gdzie indziej, a nie w bractwie trafiło się, ażeby ieden drugiego połać albo zelżywie urazić y z konfundować miał, takowy ma podlegać wóytowskiej censurze. Niebędzie się żaden ważył pomocznika albo towarzysza komu odmawiać y odwabiać; kto by to uczynił, ten karę według zdania y rozsądku cechowego odnosi. Żaden z magistrów nie powinien towarzyszowi, chociaż dobrze rzemiosła umięcemu, więcej na tydzień płacić, tylko piętnaście groszów Litewskich. Każdy magister, przyjmując ucznia do rzemiosła y nauki, powinien będzie onego wprzód bractwu prezentować y do księgi cechowej kazać go wpisać, ani go dłużej nad sześć lat w nauce za chłopca trzymać. Towarzysze zas y uczniowie, którzy od magistrów swoich przed czasem y nieuczciwie odchodzą, u drugich nie mają prędkiej robić, póki pierwszym zupełną nieuczynili satysfakcją. Żaden magister, ani towarzysz niema przyść do cechu z bronią; a ieśliby się to komu zdarzyło, ma onę broń dobrowolnie nie z przymusu starszemu, przy

którym na ten czas tego roku skrzynka bractwa zostaje, dać do schowania. Na tym że miejscu nikomu nie wolno będzie wadzić się, hałasować albo kogo słowami nieuczciwymi znieważać y zkonfundować pod karą, w bractwie postanowioną. Jeśli by magistra żona owdowiała, a po śmierci męża syna żadnego zostalego nie miała, takowey ieno jeden rok y sześć niedziel na rynku siedzieć zezwalamy. Chcemy y serio przykazujemy aby żaden szlachcie, ani kupiec, mniej barzo żyd, nie ważył się do miasta Wilna gotowę robotę przywieść y przedawać; a jeśli by się na to odważył, takiemu aby szewcy Wileńscy wszystko pozabierali, tym niniejszym listem przywilejem naszym zupełną moc dajemy. Na ostattek, którzy by się z przerzeczonego rzemiosła szwieckiego zwyż pomienionym punktom y statutom przeciwili y nie chcieli być posłusznymi, takowym warstat ma być zbroniony y niedopuszczony. W czym wszystkim wojewoda nasz Wileński wespół z wóytem y z burmistrzami mają im pomoc, asystować y onych od wszystkich krzywd y napaści bronić, zastąpić, nieposłusznych zaś pomienionym statutom tegoż przywileiu do posłuszeństwa przymusić.

Którey to suplice y postanowieniu, iako słusznemu y prawu pospolitemu, tak też żadnym wolnościom publicznym y partykularnym, niemniej też żadney zwierzchności niwczym nieprzeciwne, szczególnie tylko osobom pomienionego cechu dla zachowania porządku, dobrego posłuszeństwa, przystoyności y przyjemności służącemu, my łaskawie sprzyiając, też bractwo albo cech pomieniony szwiecki w stołecznym mieście naszym Wileńskim chętnie z woli naszej królewskiej postanowiliśmy y potwierdziliśmy, chcąc, aby to wszystko, co tu wyrażono y napi-

sano iest, od wszystkich osób tegoż bractwa wiecznemi czasy zachowano było. Zaczym też ten przywilej we wszystkich wyżej opisanym kondycjach, klauzulach, artykułach y okolicznościach mocą naszą królewską potwierdzamy y umacniamy, nie naruszając prawa pospolitego. Dla lepszey wiary y pewności ten list nasz przywilej ręką naszą podpisaliśmy y pieczęć wielkiego księstwa Litewskiego przycisnąć rozkazaliśmy. Dan w Wilnie, die prima Julii, anno Domini millesimo quingentesimo septuagesimo nono, regni vero nostri (?). Stephanus rex.

Suplikowano nam zatym przez panów rad y urzędników, przy boku naszym zostających, abyśmy ten przywilej, ze wszystką w nim opisaną rzeczą, łaską y powagą naszą królewską stwierdzili, zmocnili y ratyfikowali, do którey prośby my król łaskawie się skłoniwszy, przerzeczony przywilej nayiaśnieyszego antecessora naszego Stefana, na osoby bractwa szwieckiego miasta Wilna we wszystkich punktach, klauzulach y paragrafach w nim opisanym, nie naruszenie stwierdzamy, umacniamy y ratyfikujemy. A do tego z naszej osobliwej łaski królewskiej przydajemy y postanawiamy, aby w bractwie szwieckim cechu Wileńskim pewny y nieodmienny komput magistrów był, mianowicie ośmdziesiąt rzymskich, czterdzieście graeco - ruskich, dwadzieścia niemieckich, po których zeyściu drudzy expektanci, na to miejsce w liczbę według religiey swoiey przyięci byź mają, wyimuiąc zaś synów tychże starszych, którzy jeśli dobrze wędrowali, tedy nad pomienioną liczbę mogą być przyięci; cudzoziemców zaś nad komput pomieniony w liczbę przyiąć nie mają, a gdyby zaś starsi przez korupcyę na to zezwolili, tedy dwie grzywny srebra za sztrof dać powinni bę-

da. Przy tym też ordynuiemy, aby się wszyscy w dzień świętego Jędrzeia apostoła schodzili, a wolną elekcyą sześć starszych uczyniwszy w dzień świętego Mikołaja introdukcyą tychże starszych odprawowali. Na co dla lepszey wiary ten list nasz przywilej ręką naszą podpisaliśmy się y pieczęć wielkiego księstwa Litewskiego przycisnąć rozkazaliśmy. Dan w Warszawie, dnia XXII miesiąca Lutego, roku Pańskiego tysiąc siedmsetnego trzynastego, panowania naszego na królestwie siedmnastego roku. U którego listu przywileju konfirmacyjnego podpis nayiaśnieyszego króla iego mości tymi słowy: Augustus rex. Cancellariatu celsissimi Caroli Stanislai Radziwił, ducis in Olika, Nieswiż, Birże, Dubinki, Słuck, Kopyl et Kleck, sacri romani imperii principis, comitis in Mir, Szydłowie, Kroża et Biała, supremi magni ducatus Litvaniae cancellarii, Braslaviensis, Praemislensis, Człuchowiensis, Camenecensis, Krzeczowiensis, Rzeczicensis, Ostrensis, Niznensis etc. capitanei. Est in actis. Casimirus de Złotki Złotkowski, pincerna s. s. r. m. d. L. Confirmacya przywilejów cechu szewskiego miasta Wilna.

Supplikowano nam za tym przez panów rad y urzędników, przy boku naszym rezydujących, abyśmy ten list przywileju konfirmacyjny ze wszytką w onym opisaną rzeczą łaską y powagą naszą królewską stwierdzili, zmocnili y ratyfikowali, do której prośby my król łaskawie się skłoniwszy, przerzeczony przywileju konfirmacyjny nayiaśnieyszego świętey pamięci antecessora Augusta wtórego, oycy naszego, na osoby

bractwa alias cechu szwieckiego miasta stołecznego Wilna we wszytkich punktach, klauzulach y paragrafach w nim opisanym, nienaruszenie stwierdzamy, umacniamy y ratyfikujemy. A czego by w artykułach y przywilejach, temuż cechu nadanych y służących, do porządku bractwa onych niestawało, tedy do drugich bractw alias cechów y ich praw y przywilejów referować się pozwalamy namienionemu bractwu alias cechowi szwieckiemu. Na co dla lepszey wiary ten list nasz przywilej ręką naszą podpisaliśmy. Dan w Grodnie, dnia XXVI miesiąca Oktobra, tysiąc siedmsetnego piędziesiątego wtórego, panowania naszego dziewiętnastego roku. Apud quas literas privilegii sacrae regiae maiestatis, praemisso modo ad acta oblatae, subscriptiones manuum circa sigillum appensile maius magni ducatus Litvaniae sequuntur suntque tales: Augustus rex. Confirmatio iurium contubernio sutorum civitatis metropolitanae Vlnensis serviens. Józef Duleba, iego królewskiej mości pieczęci wielkiej wielkiego księstwa Litewskiego sekretarz, mp. Cancellariatu celsissimi ac illustrissimi principis Michaelis, ducis in Klewań et Żukow, Czartoryski, supremi magni ducatus Litvaniae cancellarii, Luceorensis, Homelien-sis, Georgeburgensis Uświatensis, Poduświatensis etc. capitanei. Sigillatum est in actis. Quae praesentes literae privilegii sacrae regiae maiestatis, praemisso modo ad acta oblatae, sunt actis nobilis officii consularis civitatis sacrae regiae maiestatis metropolitanae Vlnensis, insertae, inscriptae ac ingrossatae.

1752 г. Октября 13 дня.

Изъ книги № 4217, за 1778—1780 г., стр. 33, въ 3-й части книги.

34. Привилегія короля Августа III, которою подтверждается уставъ двухъ Виленскихъ цеховыхъ братствъ каменщиковъ и столярей, данный имъ королемъ Сигизмундомъ III въ 1595 году.

Уставъ цеха каменщиковъ и столярей заключаетъ въ себѣ 23 §-овъ слѣдующаго содержанія: въ 1-мъ § заключаются правила, относящіяся къ цеховымъ выборамъ (оба эти цеха должны ежегодно избирать 4 старшинъ, въ вѣдѣніи которыхъ долженъ находиться общественный ящикъ; по истеченіи года они должны представить отчетъ въ расходованіи общественной кассы); во 2 §—условія для поступленія въ цехъ мастерамъ постороннимъ и мѣры противъ лицъ, занимающихся этими ремеслами безъ правъ; въ § 3-мъ обязанности религіозныя для мастеровъ и товарищей; въ 4 § выражено непремѣнное требованіе внесенія въ общественный ящикъ 8 грошей (суходневной пошлины) товарищами и учениками; въ § 5-мъ изложены правила для полученія товарищами званія мастеровъ (заплатить 30 грошей въ ящикъ, попроситься съ товарищами и просить у старшихъ

позволенія принскать себѣ работы, за которую надѣется получить званіе мастера); въ § 6-мъ изложены пробныя работы для каменщиковъ и столярей, желающихъ получить званіе мастера, и количество денегъ для угощенія, которое они должны устраивать для цеха; съ 7 по 14 §§ изложены правила относительно товарищей, каковы бы они ни были—дѣти ли мастеровъ, или простыхъ людей; туземные ли, или пришлые изъ другихъ странъ; въ § 14 изложены правила относительно учениковъ; съ 15 по 21 § изложены права и обязанности мастеровъ по отношенію къ цеху, своему званію и другимъ предметамъ; въ § 21 назначенъ срокъ цеховыхъ сходокъ чрезъ каждыя двѣ недѣли; въ § 22 правила относительно поведенія товарищей; въ § 23 правила, когда и въ какомъ видѣ слѣдуетъ выдавать заболѣвающимъ братчикамъ пособіе изъ общественной кассы.

Roku tysiąc siedmset ośmdziesiątego, miesiąca Januarii ośmnastego dnia. Na rokach święto-Trzykrólskich ziemskich województwa Wileńskiego, w roku wyż na dacie pisanym, do sądzienia przypadłych y porządkiem prawa pospolitego in loco iudiciorum solito w mieście ikmoi Wilnie sądzących się, przed nami Franciszkiem Czyżem—prezydentem, Michailem Antonim Szpyrką, Franciszkiem Romanowiczem—sędziami, Rafałem Musnickim — pisarzem, urzędnikami sądowymi ziemskimi województwa Wileńskiego, stanąwszy osobiście u

sądu patron w. imię pan Tadeusz Woynicki—komornik xięstwa Żmudzkiego, przywilej, od nayiaśniejszego króla Augusta trzeciego cechom mularskiemu y ciesielskiemu wydany, dawniejsze prawa y przywileja konfirmujący, ad instantiam Antoniego Rynkiewicza, Grzegorza Niliwicza. Józefa Krasowskiego, Tomasza Kaczyńskiego, Jerzego Kulikowskiego—kunsztu ciesielskiego, Jana Krasowskiego, Piotra Kondratowicza, Józefa Fiedorowicza., Tomasza Klimowicza, Jerzego Milewskiego - kunsztu mularskiego майстрów starszych, oraz całego cechu ciesiel-

skiego y mularskiego, do akt podał, a podawszy prosił nas sądu, aby pomieniony confirmationis przywilej ze wszelką wyraźnością był do xiąg ziemskich spraw wieczystych wojewodztwa Wileńskiego przyięty y wpisany; iakoż my sąd ony przyiąwszy w xięgi wieczyste ziemskie Wileńskie wpisać zaleciliśmy, który wpisując tak się wyraża:

August trzeci, z Bożey łaski król polski etc. Oznaymujemy tym naszym listem wszem wobec y każdemu zosobna, komu by o tym teraz y napotym będącego wieku ludziom wiedzieć należało, iż pokładany był przed nami przywilej konfirmacyiny świętey pamięci nayiaśnieyszego króla imci pana Jana Kazimierza, antecessora naszego, per extractum z metryki wielkiey w. x. Lit., z podpisem ręki świętey pamięci Paca—kancelerza naszego y pieczęcią wielką w. x. Lit. przyciśnioną, wyięty, mularskiemu y ciesielskiemu bractwu alias cechowi służący, żadney wątpliwości niepodległy, w ten niżej opisany sposób:

Jan Kazimierz, z Bożey łaski król polski etc. Oznaymujemy tym listem naszym, komu o tym wiedzieć należy, iż byliśmy prośzeni o wydanie z xiąg metryki kancelaryi naszej wielkiey wielkiego xięstwa Litewskiego przywileia konfirmacyinego świątobliwey pamięci króla imci Władysława czwartego, pana brata y antecessora naszego, mularzom y cieślom miasta naszego stołecznego Wilna na cech y wolności ich danego, który wypisując od słowa do słowa tak się w sobie ma:

Władysław czwarty, z Bożey łaski król polski etc. Oznaymujemy tym listem naszym wszem wobec y każdemu zosobna, komu by o tym wiedzieć należało. Pokładany był przed nami przywilej, ręką świętey pamięci króla iegomości Zygmunta trzeciego,

pana oycy naszego, podpisany, y pieczęcią większą w kancelarii w. x. Lit. zapieczętowany, pod datą w Krakowie, roku Pańskiego tysiąc pięćset dziewięćdziesiąt piątego, miesiąca Maia pierwszego dnia, artykuły pewne do dobrego porządku mularzów y cieśli, mieszczan naszych Wileńskich, należące, w sobie zawieraiący, y doniesiona nam iest prośba przez panów rad y urzędników dworu naszego, imieniem uczciwych Michała Cymermana, Jana Zlotkowskiego—mularzów, Hanusa Weynera y Jana Mikunowicza—cieślów, starszych rocznych cechowych, abyśmy takowy przywilej we wszystkich punktach, klawzulach y artykułach mocą y powagą naszą królewską zmocnili y stwierdzili, który z ruskiego na polski ięzyk, za pozwoleniem naszym przetłumaczony, tak się w sobie ma:

Zygmunt trzeci, z Bożey łaski król polski etc. Oznaymujemy tym listem naszym wszem wobec y każdemu zosobna, komu by to wiedzieć należało ninieyszym y na potym będącym. Bił nam czołom, hospodar, poddany nasz mieszczanin y mularz miasta naszego stołecznego Wileńskiego, na imię Piotr Pielgrzymowicz, sam od siebie y imieniem wszystkich mistrzów rzemiosł obudwu mularskiego y ciesielskiego, w mieście Wileńskim mieszkaiących, mianowicie Krzysztofa Defasana, Mikoła Diciosy y Jakuba Raka, Marka Sukiennika, Grygiera Fabuskiego, Matysa Kumelewicza, Jendrzeia Stanisławowicza, Matysa Niekiesa—mularzów, a Matysa Kowniani-na, Bartłomieia Somsona, Matysa Sampowicza, Ambrożeia Gnoińskiego, y sługi iego Jana Norka, Matysa Barana, Iwana Grodninskiego, Ambrożeia Fabiennika, Siemiona—cieśli, prosząc nas hospodara, abyśmy tym dwóm rzemiosłom cech, bractwo y

wszelki porządek należący, tak iako y w inszych miescach naszych nadali y listem naszym to im stwierdzili, w czym my ho-hospodar widząc ich prośbę być słuszną, choć też łaskawie miastu temu stołeczne-mu naszemu Wileńskiemu, nie mniey iako y po inszych miastach naszych uprzywile-iowanych porządek dobry y pożytek dwóm tym rzemiosłom należący, mieć z łaski na-szey, artykuły prawne, niżej opisane im na-daiemy, cech tym rzemiosłom ustanawiamy, y tym listem przywileiem naszym na wszyst-kie potomne czasy utwierdzamy, a miano-wicie takowy zwyczaj y porządek tych obu-dwu rzemiosł mularskiego y ciesielskiego mieć chcemy:

Artykuł pierwszy. Naprzód o wybieraniu starszych w cechu mularskim y ciesielskim, mistrzowie osoby zwyż mianowane tych dwóch rzemiosł, gdy się porządnie wszy-scy z sobą obesławszy y namówiwszy, czas pewny naznaczywszy obierać zechcą, po-winni będą z szedszy się na miejsce pew-ne dwu osób rzemiosła mularskiego, a dru-gich dwu ciesielskiego obrać, które cztery osoby porządku wszelakiego, iako starsi w tych rzemiosłach postrzegać, rządzić, spra-wiedliwość między drugimi w sprawach porządku rzemiosła swiego czynić, klucze od skrzynki u siebie przez cały rok mieć maia, a potym po wyściu iednego roku spelną, ci starsi roku przeszłego maia dać liczbę przed inszemi mistrzami ze wszyt-kiego, tak przychody, iako y rozchody z skrzynki cechowej przez cały rok, a po-tym takowym że sposobem y inszych star-szych obierać maia.

Artykuł wtóry. Jeśliby który z cudzo-ziemców, tak z Polaków, Włochów, Niem-ców, iako też z narodu tego państwa w. x. Lit. chciał w rzemieśle mularskim albo

ciesielskim mistrzem zostać, tedy żadnemu z mistrzów, wyż w tym przywileiu opisa-nych, nie ma przeszkadzać, ani mistrzować, nimby wprzód przyjął cech y bractwo z mistrzami Wileńskimi. A ieśli by który bez wiadomości starszych mistrzów tego cechu, tak mularskiego, iako y ciesielskiego rze-miosła, bądź we dworze xiążęcych, pańskich, ziemiańskich i szlacheckich, stanów duchow-nych y świeckich, iako też w domach y kamienicach w samym mieście Wilnie, na przedmieściu, na Antokołu, za Wilią, pod y gdzieżkolwiek przy mieście Wileńskim przemieszkując, rzemiosłem tym mular-skim albo ciesielskim, ku ubliżeniu prawa artykułów, w tym przywileiu naszym opi-sanych, bawić y robić ważył się, takowemu żaden z mieszczan Wileńskich, gdziekolwiek mieszkający, pod urzędem mieskim Wileń-skim będący, nijakiey roboty sobie robić dawać nie ma; czego urząd mieski Wileń-ski postrzegać powinien będzie y gdyby mieszczanin takowego do robot swych do-mowych y iakichkolwiek z tych rzemiosł mularskiego y ciesielskiego brał y ważył, takowy od urzędu mieyskiego winą według uznania urzędowego karan być ma.

Artykuł trzeci. Wszyscy mistrzowie y to-warzyszowie, tak starsi, iako y młodszy ce-chu mularskiego y ciesielskiego, powinni chodzić na obsequia albo na żałomsze do swoiey kaplicy, pod winą grosza iednego; a gdyby się im przyszło zabawić około słuszney potrzeby, tak iżby przy obsekwii być nie mógł, tedy ma ofiarę posłać przez inszego, a ci wszyscy, którzy przy żalom-szy będą, maia trwać, ażby było po msze, pod winą grosza iednego. Tak też wszyscy mistrzowie y towarzysze powinni być maia na processyey chwalebnego Bożego ciała, pod winą wachlonu tygodniowego, iaki bę-

dzie brać na ten czas, także y na oktavę Bożego ciała, a mistrzowie starsi powinni będą dawać świece wszystkim mistrzom y towarzyszom, także ogniem, które świece potym mają do pogrzebu chować brackiego.

Artykuł czwarty. Młodsze mistrzowie, także towarzysze y uczniowie, powinni będą dawać suchedni bez frasunku na każdy rok po ośmiu groszy do skrzynki, a ktoby z towarzyszków y uczniów upornie nie chciał suchych dniów oddawać, takowemu mistrz iego z myta ma brać, a oddawać do starszych mistrzów; który by mistrz nie chciał oddawać tego za rozkazaniem mistrzów starszych, takowy ma być karany dwiema funty wosku.

Artykuł piąty. Każdy towarzysz, który by tak rzemiosła mularskiego, iako y ciesielskiego mistrzem zostać chciał, powinien się będzie opowiadać starszym mistrzom przed dwunastu niedziel, w tym czasie prawo ma być mieskie przyjęte. Za tym ma do skrzynki towarzyskiej groszy trzydzieście y podziękować im za towarzystwo, potym ma sobie robotę należeć, na którą sztukę swoją pokazać będzie powinien, którą gdy znajdzie, powinien będzie przyść do mistrzów starszych z uczciwemi ludźmi oznajmując, iż ma robotę, prosząc mistrzów, aby mu pozwolili robić y aby mu sztuki opowiedzieli, które miał robić wystawić, za którą prośbą powinni będą mistrzowie pozwolić y sztukę opowiedzieć.

Artykuł szósty. Towarzysz, który się murać będzie uczył, ten ma sztukę pokazać: naprzd rysować sklep krzyżowy, iaki mu starsi pokażą mistrzowie, potym sklep zasklepić według mieysca y miary, iaki mu się trafi, tak krzyżowy, iako y owalny, abo koszowy, wszakoż tym obyczajem, iż naprzd będzie winien sam swymi rękami

buksztele robić, według onego mieysca, gdzie sklep ma zasklepić y będzie powinien dać znać mistrzom starszym, gdy będzie robi, aby tego doyrzeli, ieśli według miary y potrzeby zrobione będą. Także, gdy stolce pod buksztelle będzie robił, tedy y tam mistrzowie starsi przy tym być mają, aby też oglądali własności miary iego, a gdy już one buksztelle na stolku postawił, mistrzowie powinni będą probować, ieśli one buksztelle będą wedle własney miary y pod sznur stały, iako rzecz jest zwykła y powinna; a to sklep powinien będzie zasklepić sam swymi rękoma y szalowanie sam przyprawiać ma. Powinni mu będą mistrzowie pozwolić, wedle uznania swego y potrzeby, do onego sklepienia towarzyszków, wszakoż niepierwszych między wszystkiemi towarzyszami, ale takich, coby się nań nie spuszczał, ale sam pilnując każdego doyrzał, był z głową wszystkich, a gdy już zasklepi y opuści on sklep, starsi mistrzowie powinni będą oglądać, ieśli ony sklep statecznie będzie zasklepiony, y ieśli czyrkiel dotknie cegły, za każdą deszczką tak, aby żaden strub w onym sklepie nie był. Za drugą część sztuki powinien będzie zasklepić framugę na pięć łokci, nie przyciskając żadney cegły cegłą, która nie ma cyrkela, mają iedną czwierć, komin winkielowy na izbie w kącie, gdzie mur mistrzowie naznaczą, wymurować ma. Czemu wszystkiemu gdzie by dosyć nie uczynił, tedy niema być przyjęty za mistrza, azby wszystkich mistrzów uiednał, a to dla tego, aby się pilno uczyli y statecznie robotę oddawali, których się podeymnie lada kto. A gdy odprawi sztuki, tedy powinien będzie uczynić na wszystkie mistrze kollacją, według zwyczaju. Towarzysz zaś, który by się ciesielskiego rze-

miosła uczył, a mistrzem zostać chciał, tym że obyczajem postępować ma przed mistrzami, iako y mularz, tak z początku, iako y na dokończeniu y iako się wyżej opisało, wszakże sztuk y tym sposobem y kształtem robić ma: Naprzód, wiązanie dla dachówki, iako najlepiej y najcudniej według przystoyney miary robić, także wchód iaki mu starsi naznaczą, z cudną proporcją y z sestrani (?), z zamszowaniem, iako najlepiej y cudniej; a ma to robić wszystko z taką pilnością, iako by każda sztuka stała na swym miejscu, według własney miary, którą mu mistrzowie dadzą, czego potym mistrzowie powinni będą doglądać; a jeśli by temu wszystkiemu dosyć nie uczynił, tedy niema być przyjęty za mistrza, ażby wszystkich mistrzów uiednał. A gdy już sztuki pokaże, powinien będzie kollacją na wszystkie mistrze według zwyczaju y powinności sprawić. To uczyniwszy tak mularskiego iako y ciesielskiego rzemiosła towarzysz, który mistrzem zostać ma, powinien będzie dać do skrzynki brackiey kop dziesięć Litewskich.

Artykuł siódmy. Syn mistrzowski powinien się uczyć u inszego mistrza, a uczynwszy się ma towarzyski obyczaj odprawić, iako y drugi. Gdy potem mistrzem zostać będzie chciał, także sztuki, iako y drugi, powinien będzie robić. Także który poymie córkę mistrzowską, tym że obyczajem też sztuki powinien będzie robić.

Artykuł ósmy. Gdyby się trafiło, iż by z cudzoziemców — Polaków, Włochów y Niemców przywędrował towarzysz, a szczył by się uczeniem u oycy, powinien się tu znowu uczyć u mistrza, którego mu starsi mistrzowie wyznaczą; gdy się wyuczy, powinien uczynić towarzyskie obyczaje. Potym gdy mistrzem będzie chciał zostać,

powinien sztuki odprawić y postępować, iako y drugi.

Artykuł dziewiąty. Towarzysz iakikolwiek, który by mistrzowską robotę robić chciał, wprzód niżli mistrzem zostanie y sztuki uczyni, takowy każdy powinien będzie odłożyć winy do skrzynki złotych polskich dwadzieścia; a jeśli by potym mistrzem zostać chciał, ma znowu postępować, iako insi mistrzowie, o których już wyżej postanowienie stoi.

Artykuł dziesiąty. Towarzysz, który by w post począł u mistrza robić, takowy nie ma od mistrza odchodzić, aż do świętego Marcina, króm dozwolenia iego, tak do inszego mistrza, iako y na stronę na swój własny zarobek, gdyż żaden towarzysz nie ma robić nic, aż za dozwoleniem onego mistrza, u którego począł robić. A jeśli by swawolnie odszedł, takowego towarzysza on mistrz, u którego począł robić, ma opowiedzieć starszym mistrzom, a mistrz starszy ma go wziąć z roboty, tak od mistrza inszego y od każdego, y dać go do więzienia tego urzędu, pod którym go weźmie, czego mu urząd dopomagać będzie powinien, y nie ma być z więzienia wolny, aż się zaręczy do sprawy onemu mistrzowi przed starszym; mistrzem, za którą winę będzie winien odłożyć dwa wachlony z swego zarobku do mistrzowskiej skrzynki.

Artykuł jedynasty. Towarzysz nie ma robić u żadnego partacza bez dozwolenia starszych mistrzów, także chłopca na stronę odmawiać od mistrza, ani z nim co robić gdziekolwiek, pod winą kamienia wosku. A który towarzysz tego się ważyć chciał, takiemu żaden z mistrzów nie ma foldrunku pod winą mistrzowską, aż się wprzód sprawi wszystkim mistrzom.

Artykuł dwunasty. Towarzysze tak mu-

larskiego, iako y ciesielskiego rzemiosła mają mieć gospodę swoją za dozwoleństwem starszych mistrzów, którzy się tam mają schodzić we cztery niedzieli, albo kiedy mistrzowie rozkażą ku odprawowaniu swych spraw y ćwiczenia porządków. W tejże gospodzie mają bywać dwa mistrzowie dla lepszej pretenzyi, sprawiedliwości y dla większej uczciwości. Wprzód mają dać znać do mistrzów starszych, gdy schadзки swoje mają mieć. A jeśli by strona sobie za krzywdę miała, przy sprawie towarzyskiej, tedy iey wolno będzie brać przed wszystkie mistrze. Także, jeśli by jeszcze y u mistrzów krzywdę być widział, wolno mu będzie przed urząd mieyski brać.

Artykuł trzynasty. Towarzysz, który by przywędrował do miasta Wilna, takowy do gospody towarzyskiej przyść ma, a nie indziej; z tąd ma sobie posłać po starsi rzemiosła swego y mają mu patrzeć u mistrza którego kolwiek, aby robotę mógł mieć, a potym się będą winni znieść do gospody we dwie niedzieli dla onego towarzysza, który im będzie powinien o sobie sprawę dać, list od urodzenia y wyuczenia pokazać. Przeto, który by o sobie przystoynęj sprawy dać nie umiał, taki nie ma mieć roboty, iedno te dwie niedzieli, które już odprawił. A który by mistrz takiego towarzysza dłużej zachował, ten popada karnień wosku nieodpuszczaney winy.

Artykuł czternasty. Mistrz aby żaden nie uczył niewpisanych nad rękojemstwem godnym do czterech niedzieli, pod winą kamienia wosku. A gdy któremu lata wyuczenia uczniowi tego rzemiosła wynidą, mistrz iego, jeśli mu dość stało do uczenia go, ma mu wyznaczyć czas y lata przed mistrzami starszemi, wszakoż on uczeń ma robić u mistrza swego do dwunastu

niedzieli nie odchodząc, ażby sobie zarobił na obyczaj towarzyski, który potym powinien uczynić. Przetoż mu mistrz ma dać myto towarzyskie według ręki iego, któremu inszy mistrz nie ma dać roboty, ani myta podwyższyć nad iego mistrza, póki obyczajowi nie uczyni, pod winą kamienia wosku. A jeśli by on uczeń odszedł od mistrza swego do dwunastu niedzieli, nie uczyniwszy obyczajowi towarzyskiego y wędrował by na stronę, takowemu żaden mistrz nie ma dać roboty, pod winą mistrzowską, aż by wprzód odłożył winę za każdy tydzień groszy dwanaście do skrzynki mistrzowskiej y obyczaj uczynił.

Artykuł piętnasty. Mistrz, który by się nieuczciwie sprawował w cechu zagaionym y powstał na brata słowy nieuczciwemi, taki ma położyć trzy funty wosku y na ratusz iść pod posłuszeństwem; a gdyby tego nie chciał uczynić takiemu mają zapowiadać y z czeladzią robotę, aż się cechowi sprawi.

Artykuł szesnasty. Mistrz, który by się ważył przerywać wota, nie wzięwszy pozwolenia, ani by powstał przed starszemi, takowego mają karać funtem wosku, tylko króć to uczyni.

Artykuł siedemnasty. Mistrz żaden nie ma chować towarzysza pokrywającego, któremu by robotę mistrzowską puszczał, gdy są insi mistrzowie, którzy by taką robotę robili, pod winą dwóch kamieni wosku.

Artykuł osmnasty. Mistrz żaden także y towarzysz nie ma się uciekać w sprawach cechowych do urzędu swego, pod którym mieszka, ale ma być posłuszen cechowi temu Wileńskiemu, wszakże w inszych sprawach, cechowi nie należących, ma iemu być wolno przed urzędem swym sprawować y do niego uciekać.

Artykuł dziewiętnasty. Mistrz każdy tych obydwóch rzemiosł nie ma ieno dwóch uczniów mieć, a każdy uczeń musi trwać u swego mistrza cztery lata pełna; a gdy będzie przychodzić czas odprawowania ucznia, tam mistrz będzie powinien uczniowi swemu wiernie ukazać, ile obyczaj y sposób zupełny rzemiosła.

Artykuł dwudziesty. Mistrz żaden nie ma przyjmować iedno dwie roboty głównych; skoro by ich dokonywał, tedy ma przyjmować trzecią robotę, albo iey sobie szukać. A jeśli by się który ważył, tego nie mając, więcej niżli dwie roboty, a drugiemu mistrzowi, tak wiele nie mającemu, roboty nie spuścił, tedy ma być karany dwoma kamieniami wosku bez wszelkiego odpuszczenia.

Artykuł dwudziesty pierwszy. Schadzka albo zgromadzenie tak mularzów, iako y cieślów ma być zawsze we dwie niedzieli, pod winą funta wosku; a to dla tego, aby między sobą wydali, iako by się kto uczciwie sprawował, albo jeśli który komu szkody nie uczynił, nadto jeśli rozkazanie o pilną potrzebę naszą hospodarską, albo radzie miasta Wileńskiego. A byli by mistrzowie od starszych mistrzów na shadzki obesłani, tedy wszyscy powinni będą na naznaczoną godzinę, do gospody przyiść; a jeśli by kto upornie o to nie dbał, a ku starszym mistrzom na gospodę przyiść nie chciał, albo naznaczoney godziny omieszkał, taki każdy powinien dać do skrzynki winy groszy cztery bez żadnego odpuszczenia.

Artykuł dwudziesty wtóry. Towarzysze, przy robocie będące; mają być posłuszne mistrzom pilnując roboty; tamże warować mają się od szkód y słów szkaradnych, pod winą trzech funtów wosku, bez żadney folgi. Który by kolwiek z towarzyszków od

godziny dnia dalney aż do obiadu, albo od południa do godziny wieczorney przy robocie nie wytrwał, takiemu każdemu cały dzień zapłata ma być wyłączoną, takż ten, któremu by robił.

Artykuł dwudziesty trzeci. Jeśli by który w ciężką chorobę, brak albo w ubóstwo wpadł, taki słusznym wspomóżeniem ialmużny z skrzynki ma być opatrzon, wszakże tym że sposobem aby dwu mężów wiary godnych postawił, którzy by ręczyli za niego, iż skoro by ozdrowiał, a pieniędzy nabył, tedy za się to, co na niego wspomóżenia z brackiey skrzynki wydano, do skrzynki wrócił. A jeśli by (czego Boże uchoway) który w tej niemocy albo w ubóstwie umarł, tedy to wszystko, co na niego było włożono, ma być odpuszczono; także y tych rękojemców wolnych uczynić mają; a nadto pogrzeb y insze potrzeby przy żałomszy według brackiego zwyczaju mają być z brackiey skrzynki sprawione. A na pogrzeb powinni dwa z wielkiey roboty a ieden z małej iść, pod winą grosza iednego; ale który sam ieden robi, ten iść powinien nie będzie.

Który porządek y artykuły we wszystkich punktach, iako się wyżej opisało, temu cechu y bractwu rzemiosła mularskiego y ciesielskiego w mieście naszym stołecznym Wileńskim nadaemy y tym listem przywileiem naszym na wszystkie potomne czasy stwierdzamy. Y na to daliśmy im ten nasz list z podpisem ręki hospodarskiey, do którego y pieczęć naszą przycisnąć ieśmy kazali. Pisan w Krakowie, Bożego narodzenia tysiąc pięćset dziewięćdziesiąt piątego, miesiąca Maia pierwszego dnia. Sigismundus rex. Maciey Woy-na—pisarz.

My tedy pomieniony Władysław czwarty, król, do proźby takowey iako słuszney łaska-

wie się skłoniwszy, zwyż pomieniony przywilej ze wszystkimi iego punktami, klawzulami, artykułami y kondycjami mocą y powagą naszą królewską stwierdzamy, zmacniamy y przy wieczney mocy (inquantum iuris est) postawuiemy. Na co dla lepszey wiary ręką się naszą podpisawszy pieczęć wielkiego xięstwa Litewskiego przycisnąć rozkazaliśmy. Dan w Wilnie dnia trzynastego Lipca miesiąca, roku Pańskiego tysiąc sześćset trzydziestego trzeciego panowania królestw naszych polskiego pierwszego, a szwedzkiego roku wtórego. U tego listu przywileiu konfirmacyjnego podpis rąk tymi słowy: Vladislaus rex; a pod tymi niżej drugi podpis: Marcin Tryzna — referendarz y pisarz wielkiego xięstwa Litewskiego.

My tedykról, do proźby pomienioney cechu mularskiego y ciesielskiego miasta naszego stołecznego Wileńskiego, iako słuszney, łaskawie się skłoniwszy, ten ekstrakt z xiąg metryki kancelaryi naszej wielkiej wielkiego xięstwa Litewskiego przerzeczonemu cechu pod pieczęcią wielką wielkiego xięstwa Litewskiego wydać rozkazaliśmy. Pisan w kancelaryi naszej wielkiej wielkiego xięstwa Litewskiego, miesiąca Maja dnia dwudziestego, roku Pańskiego tysiąc sześćset sześćdziesiąt wtórego, panowania naszego polskiego y szwedzkiego piętnastego roku. U którego to ekstraktu przywileiu konfirmacyjnego podpis ręki kanclerskiej przy pieczęci wielkiej wielkiego xięstwa Litewskiego iest taki: Christoph Pac — kanclerz wielkiego xięstwa Litewskiego mp. y konnotacya de tenore tali: Za sprawą iasni wielmożnego Krzysztofa Paca — kanclerza wielkiego xięstwa Litewskiego, Wołkowyskiego, Ostryńskiego, Wileyskiego, Kozienickiego, Kleszczelskiego starosty, Niemonoickiego leśniczego.

A zatym suplikowali do nas Józef Szydłowski y Stanisław Ganelewicz — mularze, Jakub Stankiewicz y Jan Urbanowicz — ciesłowie, przez panów rad, urzędników przy boku naszym rezydujących, ażeby takowy przywilej konfirmacyjny, ekstraktem z metryki wielkiego xięstwa Litewskiego wielkiej wyięty świętey pamięci nayiasnieyszego króla iego mości Jana Kazimierza, antecessora naszego, we wszystkich punktach, klauzulach y paragrafach onego, my król łaską y powagą naszą approbowali, stwierdzili y umocnili, iako my król do proźby superius wspomnionych rad y urzędników, przy boku naszym rezydujących, łaskawie się skłoniwszy, pomieniony przywilej konfirmacyjny, cechowi alias bractwu mularskiemu y ciesielskiemu miasta Wilna służący, ze wszelką w onym exprimowaną rzeczą approbuiemy, stwierdzamy y umocniamy. Na co dla lepszey wiary ręką się naszą podpisawszy, pieczęć Wielkiego xięstwa Litewskiego przycisnąć rozkazaliśmy. Pisan w Grodnie, roku Pańskiego tysiąc siedmsetnego piędziesiątego wtórego, miesiąca Oktobra dnia trzynastego, panowania naszego dziewiętnastego roku. U tego ekstraktu przywileiu konfirmacyjnego przy wycisniętey na czerwoney massie pieczęci wielkiej wielkiego xięstwa Litewskiego podpis nayiasnieyszego króla imci, na boku zaś konnotacya, a pod pieczęcią podpis sekretarza temisłowy: Augustus rex. Konfirmacya praw przywileiów cechom mularskiemu y ciesielskiemu miasta naszego stołecznego Wilna służących: Józef Duleba — ikmci pieczęci wielkiej wielkiego xięstwa Litewskiego sekretarz m. p. Który to przywilej przez wyż wyrażoną osobę u sądu do akt podadany, iest do xiąg ziemskich wojewodztwa Wileńskiego przyięty y wpisany.

1664 г. Декабря 22 дня.

Изъ книги № 5346, за 1663—1665 г., л. 534.

35. Привилегія Сигизмунда Августа данная Виленскому магистрату на право учреждения цеховыхъ обществъ.

Король Сигизмундъ Августъ выдаетъ настоящую привилегію Виленскому магистрату съ тою дѣлю, чтобы г. Вильна, по примѣру другихъ магдебургскихъ городовъ, заводилъ у себя цеховныя

братства, чтобы занятія ремеслами совершались по правиламъ и съ вѣдома магистрата, чтобы этия правила строго подчинялись всѣ вообще мастеровые, къ какой бы юрисдикціи они ни принадлежали

Judicium opportunum et criminale feria sexta ante festum sancti Martini episcopi die 7 mensis Novembris, per generosum dominum Stephanum Carolum Byliński—sacrae regiae maiestatis secretarium, advocatum ad nobiles ac spectabiles dominos scabinos Vlnenses bannitum est anno Domini 1664.

Nobiles ac spectabiles domini Andreas Gierkiewicz et Joannes Zakrzewski, consulares Vlnenses, personaliter venientes ad nobile iudicium scabinale Vlnense, exhibuerunt rescriptum piae memoriae olim serenissimi Sigismundi Augusti, regis Poloniae, intuitu boni regiminis, seu institutionum inter contubernales variorum contuberniorum per nobilem magistratum Vlnensem attentandi et observandi, eidem nobili magistratui serviens, petentes ut in eventum amissionis illius, actis praesentibus inducatur, et denuo ex iisdem per modum vidimus extradatur. Quorum petitioni uti iustae nobile iudicium annuens praefatum rescriptum ad acta sua suscepit, et ingrossari demandavit. Cuius hic est qui sequitur tenor: Sigismundus Augustus Dei

gratia rex Poloniae etc. Significamus tenore praesentium quorum interest universis praesentibus et futuris. Quod cum societates seu contubernia opificum in civitatibus, tam nostris, quam externis, non mediocre ornamentum, et belli ac pacis tempore praesidium praebere soleant, eumque neque societatem, neque collegium, neque huiusmodi corpus passim omnibus habere concedatur, nisi id iussu, ac principum permissum fiat. Proinde, ut in civitate Vlnensi melius ac ad usum humanum commodum opificia instituantur, concessimus advocato, praeconsulibus et consulibus hanc potestatem, ut illi societates seu collegia opificum, quaecunque iam instituta sunt, corrigant, si quae autem nondum sunt instituta, ut sunt: cementariorum, fabrorum, lignariorum, fraenificum et reliquorum instituant, privilegiaque eisdem, leges ac mores, quibus inter se vivere debeant, praescribant. Qua quidem societates seu collegia, ab illis instituta, iisdem privilegiis gaudebunt, quibus et ceterae universitates reliquorum opificum gaudent, ita videlicet, ut nullus alius artem in hac

civitate exercere, eamque decernere possit, nisi is, qui in collegio seu universitate artis suae nomen suum fuerit professus. Quodsi quis temere extra contubernium, seu a nobis, seu ab illis institutum, opificium artemque suam exercere fuerit ausus, sive sit civis noster, sive senatorum nostrorum, ducum, nobiliumque, in hac civitate subditus, eum incarcerandi, detinendi, instrumenta artis illius tollendi, bona eius mobilia confiscandi, facimus officio civili potestatem ita, ut hi artifices, quorum illi collegium seu contubernium instituerint, nihil prorsus ab illis differre videantur, quos vel nos, vel maiores nostri, specialibus pri-

vilegiis sumus dignati. Quodsi eorum in contuberniis ordinationi, dispositioni, ac coercioni quisquam obsistere, ac eos impedire ausus fuerit, cuiuscunque fuerit sortis, vel conditionis, is sciat certe gravissimam se indignationem nostram subiturum. Harum quibus sigillum nostrum est appraesum, testimonio literarum. Dat. Vilnae XXII Decembris anno Domini MDLII. Sigismundus Augustus rex.

Locus sigilli mag. duc. Lithvaniae. Post quarum literarum rescripti artis ingrossationem, originale ipsum cum deprompto, iisdem nobilibus dominis offerentibus rescriptum est ad manus.

1763 г. Августа 30 дня.

Изъ книги № 5154, за 1753 г., л. 781.

36. Подтвердительная привилегія короля Августа III на образование въ г. Вильнѣ цеха фельдшеровъ и банщиковъ.

По жалобѣ Виленскаго римско-католическаго духовенства на разныхъ цирюльниковъ и банщиковъ, что они вмѣсто леченія занимаются знахарствомъ—разными куреніями, нашептываніями, и губятъ людей физически и нравственно, король Августъ II даровалъ особую привилегію Виленскимъ цирюльникамъ, чтобы они на общихъ цехо-

выхъ началахъ устроили изъ себя особое братство. Братство это должно было открыть свой алтарь при востелѣ бонифратровъ; собираться на сходки, выбирать старшинъ, помогать своимъ больнымъ и убогимъ братьямъ, слѣдить за искорененіемъ знахарства и вообще вести медицинскую часть въ городѣ на правильныхъ началахъ.

Feria secunda ante festum s. Nicolai episcopi, die quinta mensis Decembris, anno Domini millesimo septingentesimo sexagesimo tertio.

Coram actis nobilis officii consularis Vilnensis comparentes personaliter honesti domini Antonius Jankowski et Jacobus Graf, seniores confraternitatis balneatorum Vilnensium, praesentes literas privilegii sere-

nissimi Augusti secundi, regis Poloniae et m. d. Lit. ex metrices m. d. Lit. extraditas, in rem et partem confraternitatis balneatorum Vilnensium servientes, cum introfusus contentis, ad acta obtulerunt, quarum literarum, praemisso modo ad acta oblatarum, de verbo ad verbum rescribendo contenta, tenor sequitur estque talis:

August trzeci, z Bozey łaski król polski

etc. Oznaymujemy tym, listem ekstraktem naszym, komu to wiedzieć należy, iż w xięgach metryki kancelarii wielkiej wielkiego xięstwa Litewskiego znayduie się nadanie bractwu y cechu cyrulikom, w mieście y na przedmieściach w Wilnie mieszkaiącym, za nayiaśnieyszego antecessora naszego króla imci polskiego y wielkiego xiążenia Litewskiego Augusta wtórego, pana oycy naszego, w roku tysiąc siedmset dwudziestym pierwszym, dnia dwunastego miesiąca Maia konferowane, y suplikowano nam iest przez panów rad y urzędników, przy boku naszym rezydaiących, abyśmy te nadanie z tych że xiąg metryki kancelarii naszej wielkiej wielkiego xięstwa Litewskiego per extractum authenticę wydać pozwolili, które nadanie, słowo do słowa wypisuiąc, tak się w sobie ma:

August wtóry etc. Oznaymujemy principa-literiaśnie wielmożnym xięży biskupom, koadiutorom suffraganom, officialom, prałatom, wojewodom, kasztellanom, urzędnikom ziemskim, grodzkim y wszelkiego dostoięstwa, godności y preeminencyi ludziom, rycerstwu, szlachcie wielkiego xięstwa Litewskiego, wszelkich wojewodztw y powiatów, iuryzdyki, domy y kamienice swoje w mieście naszym stołecznym Wileńskim maiącym, tudzież szlachetnym wóytom, burmistrzom, radcom y ich pisarzom tegoż miasta, et universi cohorti, iż nie sobie naypożądańszego z państw y miast naszych nie oczekiwamy, iako o pomnożenie chwały Boga wszechmogącego, mocą którego królowie króluią y xięstwa panuią, a tym barzief wykorzenienie wszelkich przeciwko prawom Bożym występków, y gdy się podaią takowe okazy, przez którebyśmy zwierzchności naszej królewskiej cześć chwały iego przenayświętszey mogli przyczynić, przy-

mnożenie, za naydroższą sobie liczymy fortunę; przeto y teraz doniesiono nam przez panów rad, senatorów y urzędników naszych, przy boku naszym na tenczas rezydaiących, iż w mieście stołecznym państwa naszego Litewskiego Wilnie nayduią się takowi minus experti w kunszcie cyrulików cyrulicy, łaziebnicy, intra et extra moenia mieszkaiący, różnych iuryzdyk y różnemi protekeyami zaszczycaiących się, pod tytułem lekarzów, cyrulików, łaziebników, miasto pomocy ludziom różnego stanu y płci, do wielkiego nieszczęścia, niemocy, ulomstwa, straty, nieuczciwość, z wielką obrazą Bożą, bez żadnego cechu, bractwa, starszeństwa, kongregacyi, zwierzchności y reguły nieiakoweś parzeliska, szeptania, dmuchania, kurzenia, słowy wiarołomnemi y innemi kunsztami, od zwierzchności kościoła świętego apostolskiego rzymskiego zakazanymi, exequuntur, przez co wielka obraza boska y zgorszenie ludzi dzieie się, a zatym wniesiona instancya wielkiego zdania sacrae religionis przez wielebnego w Bogu Konstantego Kazimierza Brzostowskiego — biskupa Wileńskiego y ww. urodzonych Macieia Ancutę — biskupa Mizonopolitańskiego, kadiutora, suffragana, Jerzego Ancutę — officiala dyecezyi Wileńskiej, tudzież przez panów senatorów, rad y urzędników naszych, przy boku naszym będących, abyśmy zabiegaiąc takowym contra divina iura inkonweniencyom, bractwo onym cech y prawo, mianowicie cyrulikom, za bramą tylko mieszkaiącym, a łaziewnikom samym gospodarzom, arendarzom y zastawnikom, tak w mieście samym, iako y przedmieściu miasta naszego Wilna mieszkaiącym, nadali, utwierdzili y mocą naszą królewską wiecznemi czasy roborowali; ale ma być takowe:

V Naprzód, w mieście naszym Wilnie pod tytułem świętego Krzyża na Cielecey ulicy u wielbnych oyców bonifratellów, aby ołtarz świętego Jana Bożego, od ołtarza wielkiego po lewey ręce będącego, mieli y tam nabożeństwo swoje odprawowali y na pomnożenie chwały Bożey przy tymże ołtarzu sami nakładem swym y wedle możności ochotnie się przykładali bracia, to iest, tego bractwa kunsztu cyrulickiego za bramami mieszkający, łaziewnicy y same gospodarze, lub też arendarze albo zastawnicy wszelkich iurzydyk, tak duchownych, iako świeckich, pańskich, mieyskich, żadnymi nie zasłaniając się protekcyami, powinni być w tym bractwie y żaden nie powinien, tak z cyrulików zabramnych, iako łaziewników, gdziekolwiek mieszkających, swoiey funkcyi odprawować, aż poko się wpisze w to bractwo. Wszyscy na to się za obwieszczeniem sobie na ufundowanie tego nowego bractwa y gromady, do klasztoru wielbnych oyców bonifratellów, gdzie im mieysce oyciec superior naznaczy, tamże w więgę bracką, która ma być sporządzona, pod pieczęcią konwentską wpisać się y iurament przed krucifixem wykonać, skrzynkę także bracką sobie na ufundowanie sprawić, z przegrodką, w iedney stronie przegrodki powinno być przywileie, prawa, więga bracka, registra y inne dokumenta, w drugiey składanki, winy, sztrofy y elemozyny, pieniądze składane. Maią też obrać starszych dwóch rocznych dla sprawowania tego bractwa, ludzi statecznych, uczciwych, wiary godnych, osiadłych, pobożnych y z tych ma być u iednego skrzynka, a u drugiego klucz od niey, przy tym ieszcze dwa klucze u braci tego bractwa, ludzi wiary godnych, osiadłych, którym całe powierzy zgromadzenie y ci starsi, dla lepszego ufundowania y ugruntowania tego bractwa, maią być przez lat trzy, nierozdzielnie po sobie idących. A ieżeliby który z nich sam dobrowolnie z siebie starszeństwo miał złożyć przy bytności y zgromadzeniu całego bractwa, to im wolno będzie. A po wyściu lat trzech y ugruntowaniu się doskonałym bractwa, iuż tylko rocznych starszych maią obierać, zgromadziwszy się do domu starszego, u którego skrzynka bracka będzie, zaraz w pierwszą niedzielę po święcie podniesienia świętego Krzyża. Maią też mieć zgromadzenie swoje co dwie niedzieli, w domu pomienionego starszego, dla obmyślenia brackich potrzeb, składanek, występnych y nieposłusznych temu bractwu karanja y swoich obrządków, do konserwacyi chwały Boskiey y bractwu przynależących. Na które starszeństwo administrowania, rzadzenia y sprawowania pomienionego bractwa być sposobnych sławetnych Franciszka Trochimowicza—w kunszcie cyrulictwa doświadczon ego, Michała Fidosskiego, iako ludzi dobrze w tym mieście naszym stołecznym Wilnie urodzonych, osiadłych, wszelką uczciwością rządzących, się, pobożnych y miłosiernych, y tego pobożnego uczynku wynalazców, nam zaleconych, y my łaską królewską zgodnych y sposobnych na to starszeństwo uznawamy. Dni świętych mianowicie świętego Jana Bożego, świętego Krzyża y innych dni uroczystych na nabożeństwach, kazaniach wszyscy, od starszego do najmnieyszego, powinni pod winą trzech złotych polskich, ich do skrzynki brackiey elemozynę wsypać. Ieżeliby u którego zanocowała karbonka, ma winę zapłacić kopę groszy litewskich. Skrzynkę bracką prywatnie odmykać nie powinni pod winą, aż zgromadzenie wszystkich czterech,

✓
dwuch starszych, a dwóch z kluczami, brać y expensa za wiadomością wszystkich czterech mają być czynione, nie na żadne prywaty, ale gdy tego będzie, albo na restauracyą ołtarza, apparencyą onego y inne obrzędy brackie, albo na poratowanie bliźniego tego bractwa podupadłego wyciągała potrzeba; a cokolwiek się da dla poratowania, to odbierać znowu do skrzynki brackiej elemożyny wsypać, aż poko się spełna przywróci, aby msza święta za fundatorów, dobrodzieiów y braci tego bractwa żywych y umarłych postanowionych dni odprawowała. Iż wiele takowych nayduie się w tym mieście Wilnie y na przedmieściach kamienicy y domów w różnych iuryzdykach, że pod tytułem łazien, cyrulików y lekarzów dziadowie, ludzie chore y baby szep-taniem y innemi gusłami, od kościoła rzymskiego zakazanemi, leczyć wąż się, albo pod tytułem posługaczek nierządnicami ludzi młodych do siebie przychęcają; tedy takowym inkonwenciencyom zabiegać mają starsi tego bractwa, z dołożeniem się oyców bonifratelów, na iakiey by kolwiek iuryzdyce takowa kamienica, domy, łaźnie, pieczętować, grabić, samych brać, winą y karą podług występku y osądzenia brackiego karać mają; y żaden takowych protekcyą ochraniać nie powinien y sami zaś gospodarze, arendarze, zastawnicy łazien, cyrulików, balbierzów, krwiepustów, posługaczów obóyga płci, niepewnych, niewiadomych, nie opowiedziawszy się, ani zapisawszy u starszyny, chować nie powinni, pod zaplaceniem kop dziesięciu liczby litewskiej. Zachocy cyrulicy a lekarzykowie, łaziwnicy, balbierze, krwiopustowie, iakiey kolwiek religii, jeśli się zaraz do mieyskich medyków—cyrulików nie udaia, ale prywatnie swój kunszt sprawować będą,

bez dozwolenia starszyny tego bractwa, tedy im wszystkie recepta mają być zabrane y winę podług rozsądku brackiego zapłacić powinni będą. Tatarowie, żydzi y inni dyzunici, lubo nie mogą być uczesnikami chwały boskiej, ani sposobni do służby boskiej, iednakże spólnie korzystają, tedy wszelkie składanki, okłady, z bractwa pochodzące, sowito płacić powinni; za nieposłuszeństwem y sprzeczką, z dołożeniem się konwentu bonifratelskiego, pod grabieżą we czwornasób zapłacić powinni będą. Towarzysz każdy, wyzwalając się, ma mieć wyzwoleń z pieczęcią konwentu bonifratelskiego, z podpisem rąk starszych brackich. Jeśli by którego z braci tej konfraternii Bóg chorobą nawiedził, tedy mają z bractwa mieć wizytatorów, onych nawiedzać, iako mogąc ratować jeśli by był ubogi człowiek, albo wygodnego mieysca w swej chorobie niemiał, tedy obligantur oycowie bonifratele, aby do infirmarii bez żadney wymówki przyjmowali. A jeśli by który zszedł z tego świata, wszyscy bracia, uczyniwszy składankę, obrzędnie pochować powinni; a który bez słusznych przyczyn do grobu nie przybył, ma zapłacić kopę groszy litewskich. A ponieważ cyrulicy y medycy mieysca, iako są maioris ponderis, mają swoją konfraternią, więc aby albo praetextu onych do siebie pociągać, chłopców odmawiać, wokowanym do miasta, do klasztorów pacjentów nie bronili liberum exercitium, ale wszelką wolność zabramnym w mieście, iako mieyskim, za bramami dajemy pozwolamy. Inne zaś artykuły y punkta, które się tu nie dołożyli, lecz ieszcze postanowią między sobą na zgromadzeniu wszystkie za ważne y skuteczne mieć chcemy y roborujemy. Wszystkie zaś winy, superius specifikowane, mają być do skrzyn-

ki brackiey oddawane, a po wielmożnych senatorach, dygnitarzach, urzędnikach ziemskich, grodzkich, rycerstwu, szlachcie, obywatelach wielkiego xięstwa Litewskiego, utriusque status mieć chcemy y pilno sub paenis contra violatores privilegiorum zalecamy, aby ullo praetextu, ani protekcyami z przeciwnych temu bractwu y onego starszynie ochraniać, ani bronili, owszem iako sacro sancto operi dopomagali, wspierali y protekcyą, pod łaską naszą królewską mieli. Na co dla lepszey wagi ten przywilej ręką naszą podpisawszy, pieczęć wielkiego xięstwa Litewskiego przycisnąć rozkazaliśmy. Dan w Warszawie dnia dwunastego miesiąca Maia, roku Pańskiego tysiąc siedmset dwudziestego pierwszego, panowania naszego dwudziestego czwartego. Augustus rex.

My tedy król. do pomienioney supliki łaskawie się skłoniwszy, zwż wyrażone nadanie bractwu y cechu cyrulikom z xiąg przerzeczonych metryki kancelaryi naszej wielkiej wielkiego xięstwa Litewskiego ekstraktem stronie potrzebuia-

cey wydać y dla większey wagi pieczęć wielkiego xięstwa Litewskiego przycisnąć rozkazaliśmy. Dan w kancelaryi naszej wielkiego xięstwa Litewskiego dnia trzydziestego miesiąca Augusta, roku Pańskiego tysiąc siedmset sześćdziesiąt trzeciego, panowania naszego trzydziestego roku. Apud quas literas privilegii, ad acta oblatas, subscriptiones manuum, circa sigillum majus m. d. Lit. sequuntur tales: Michał xiąże Czartoryski—kanclerz wielki w. x. Lit. Za sprawą iasnieoświeconego xiążęcia imci Michała na Klewaniu y Żukowie Czartoryjskiego—kanclerza wielkiego xięstwa Litewskiego, Homelskiego, Jurborskiego, Uświackiego, Poduświackiego etc. starosty. Józef Mikłaszewicz — metrykant w. x. Litewskiego. Extrakt nadania bractwu y cechu cyrulikom, w mieście y na przedmieściach w Wilnie mieszkającym, w roku tysiąc siedmset dwudziestym pierwszym danego. Quae praesentes literae privilegii, praemisso modo ad acta oblatas, etc.

1780 г. Ноября 11 дня.

Изъ книги № 5365, за 1772—1789 г. стр. 833.

37. Уставъ Виленскаго цеха крупениковъ, данный магистратомъ на основаніи привилегіи короля Сигизмунда Августа.

Въ этомъ уставѣ Виленскихъ крупениковъ въ 36 §§ опредѣлены права и обязанности этого цеха на основаніи цеховыхъ привилегій, выдан-

ныхъ еще Сигизмундомъ Августомъ. Поэтому въ уставѣ въ большинствѣ случаевъ встрѣчаются повторенія тѣхъ же самыхъ правилъ и обязанностей

которыя встрѣчаются и въ другихъ цеховыхъ привилегіяхъ; но есть нѣсколько и особенностей, которыя касаются слѣдующихъ вопросовъ:

- 1) заругательство и безчинство виновные должны платить 10 ф. воску;
- 2) мастеръ, держащій у себя не вписанаго мальчика, долженъ заплатить 5 ф. воску;
- 3) ученики должны обучаться своему мастерству въ теченіи 4-хъ лѣтъ;
- 4) товарищи, добивающіеся званія мастеровъ должны заявить объ этомъ цеху чрезъ три мѣсяца до срока, принять мѣстное право, и внести въ цеховую казну 25 злотыхъ;

5) ни одинъ крупеникъ не имѣетъ права работать жидамъ, подѣ страхомъ исключенія изъ цеха;

6) старшины, небрежно исполняющіе свои обязанности, лишаются своего званія и на ихъ мѣста приглашаются прошлогодніе;

7) въ случаѣ недосатка ячменя, гречихи и другаго хлѣба, крупеники обязываются дѣлиться между собой тѣмъ хлѣбомъ, который удалось кому нибудь изъ нихъ достать прежде.

Остальные пункты заключаютъ въ себѣ повторенія общихъ цеховыхъ правилъ, потому здѣсь не приводятся.

Feria secunda post dominicam reminiscere, die decima secunda mensis Martii anno Domini millesimo septingentesimo octuagesimo primo.

Coram actis nobilis indicii advocatialis et scabinalis Vilmensis comparentes personaliter honesti domini Jacobus Połubiński et Gabriel Kulhanowski — contubernii polentariorum Vilmensium seniores, nomine suo et nomine praefati contubernii sui praesentes literas articulorum boni regiminis, parato scripto praeconceptas, per nobilem magistratum Vilmensem approbatas ac roboratas, sigilloque civitatis appensili munitas, praedicto contubernio suo servientes, cum introfusius contentis ad acta obtulerunt. Quarum literarum, praemisso modo ad acta oblatarum, de verbo ad verbum rescribendo contenta, tenor sequitur estque talis:

Артыкулы згромадzeniu krupnickiemu, ad normam innych згромадzeń rzemieślniczych w mieście Wilnie znaydujących się, przez magistrat miasta iego królewskiej mości stołecznego w wielkim xięstwie Litewskim Wilna, na fundamencie prawa przepisane.

Артыкул pierwszy. W згромадzeniu krupnickim ma być obrano dwóch starszych, którzyby byli wydoskonaleni w wyrobieniu

krup różnych, tudzież obrany być powinien chociażby y z tym wydoskonaleniem, iednak wolny, nie poszlakowany, rzadnie bawiący się, bogoboyny, sprawiedliwość kochający, prawa postrzegający, oraz na wszystkie skinienia, w dzień y w nocy zwierzchości czyli urzędowi mieyskiemu posłusznymi być mają.

Артыкул wtóry. Starsi mają być z wypełnionemi obowiązками obrani, nayprzód młodszeństwo kościeleństwo y szafarstwo, które wysługi, każde po roku mają iść porządkiem; a iesliby który, czy to z zasług rodzica swego, czyli też do rządu rocznego był zdolnym, iednak w згромадzeniu swym żadnego nie pogardzając, ani też z brata swego szędziwego naśmiewając się, takż każdej forsy żadnych na to niewynaydując, tylo chyba za zgodą braci wszystkich był przyiętym, lecz platę dać będzie obowiązany, to iest, za każdą wysługę nieodbytą po złotych polskich czterdzieście, które uczynią złotych sto dwadzieście, a to przed swym wstąpieniem na starszeństwo.

Артыкул trzeci. Starsi mają być obierani w zupełnym swoim згромадzeniu krupnickim na sessyi, zachowując w tym razie

wszelką uczciwość y skromność większością głosów współbraci swoich.

Artykuł czwarty. Starsi obowiązani są przy zgromadzeniu współbraci swych obmyślić dom, w którym by swe obrady y schadzki bez przeszkody odprawowali y skrzynkę swą publiczną, na iurydyce miejskiej, a nadto w mieście samym, nie na przedmieściu, ulokowali, na pewnym y ostrożnym miejscu, iżby bracia żadney szkody ponosić nie mogli przez złe ulokowanie starszych.

Artykuł piąty. Rząd roczny powinien być złożony z dwóch starszych rocznych y szafarza, tudzież y stół przeszłoroczny w takim że numerze może się przy nim znajdować, którzy mają obrady swe wszystkie sprawować, o polepszeniu bractwa całego, dalsi zaś roczni, iako to młodszy y kościelny, lubo miejsca swego w zasiadaniu mieć nie będą, jednakże rozkazy wszystkie, z rocznego stołu wynikłe mają wiecznie pełnić y należycie sprawować.

Artykuł szósty. Starsi mają baczyć, iżby elekcyja czyli odmiana starszych była wprzód przed świętym Mikołaiem rzymskim kilka dniami, a gdyby zaś tego czasu nie obrali, mają wdzień samego świętego Mikołaja, y aby była należycie ułatwiona bez żadnych odwłok w iednym y zupełnym wszystkich braci zgromadzeniu y zgodzie. Gdy już zgromadzone bractwo będzie wszystko, ma ieden z starszych zagaić bractwo y nakazać milczenie y o uczynieniu należytey przez braci uczciwości, opowiedzieć, A mają się zaś spokojnie wszyscy zachować przy obieraniu, a który by się sprawiał niefortunnie y drugiego słowy lżył, taki ma dać winy wosku funtów dziesięć; gdyby zaś tego uczynić nie chciał,

takiemu mają zakazać roboty y czeladzi, aż bractwu uczyni dość.

Artykuł siódmy. Starsi mają mieć pilność, iżby żaden nie uczył (niewpisanego do bractwa czлека; ale owszem aby obwieścił współbraci swych po czterech niedzielach y ma go wpisać w regestr uczniów, za które wpisane ma zapłacić złotych dwa mistrz; a jeśli by u kogo znaleziono więcej, iak niedziel cztery trzymającego, a niewpisanego, taki ma zapłacić winy wosku funtów pięć.

Artykuł ósmy. Mają starsi przyjmować do swojej zabawy ludzi wolnych, wiadomych, prawo miejskie mających, trzeźwych, zgodnych, który to każdy wstępuiący ma dać do skrzynki bez excepcyi osoby, (iak teraz, tak y in posterum, nie chcący być uczniem, ani towarzyszem) na potrzeby różne tegoż bractwa złotych polskich ośmdziesiąt, które powinny być włożone do skrzynki publiczney braterskiej y regestr na to ma być sporządzony, w którym by każdego wstępuiącego imię, nazwisko y datek był wpisany, y regestr ten razem w szkrzynce był zamknięty, do której klucze mają być trzy, to iest, po iednemu u starszych dwóch, a trzeci u szafarza, y niepowinna być odmykana bez braci zgromadzoney wszystkiey. Ma też być wszystkim braciom potrzeba oznaymiona, w braniu pieniędzy, a nawet też w regestr expensowy, de data et actu wpisano być powinno.

Artykuł dziewiąty. Mistrz każdy tego zgromadzenia ma mieć wysłużeńca iednego, który powinien być w bractwo wpisany; a każdy uczeń musi trwać u mistrza swego lat cztery pełna, którego w leciech czterech ma mistrz odziewać swym kosztem; a gdy będzie przychodzić czas wysłużenia

iego, ma mu mistrz dać złotych polskich piędziesiąt y ma go przyprowadzić przy sessyi, oznajmując, iż skończył swe lata, y opowiedzieć w postępках y sposobności, a tak ma być wpisanym w registr towarzyszów, za zaleceniem iednak mistrza swego y też wpisny ma rok, u którego chcąc mistrza, stale y pilno robotę wypełniając, zostawać, lub ten, gdzie dla przezorności, za attestacyą zgromadzenia wydaną, z wolnych wysług wędrować, która żadnemu wysłużonemu denegowana być niema, a temu ma mistrz dać zapłatę złotych polskich sto, a tak choćby lat kilka lub wiele by chciał towarzystwem się bawić, może zostawać, lecz gdyby zaś y po roku odbytym towarzystwa, a chęć miał, może być mistrzem, tylo ma dać wstępne go złotych polskich dwadzieścia pięć.

Artykuł dziesiąty. Mistrz, który by miał ucznia, a sam z tego świata zchodził, lub też który by przez niemożność swą odziewać y płaty mu dawać daley nie mógł, a ieszcze że podług wpisu uczeń nie wyterminował lata, mają starsi baczyć, aby ucznia lata nieszły na próżno, y powinni oddać do drugiego mistrza, iżby swe lata naznaczone należycie dokńczył, a płata mu za lata doszła.

Artykuł iedynasty. Towarzysze przy robocie będąc, mają być posłuszni mistrzom swym pilnując roboty, mają strzedz szkod wszelkich, y słów szkaradnych pod winą trzech funtów wosku; oraz, który by kolwiek z towarzyszów od godziny czwartey ranney, tak zimą, iako y latem, aż do obiadu, a od obiadu do godziny dziewiętey wieczorney, wyiąwszy odpoczynku dwie godziny na dzień, to iest, godzinę po śniadaniu, a godzinę po obiedzie, roboty sobie przez mistrza powierzoney z szczegulnego

leniwa nie dopełnił, takowy każdy za każdą razą ma być przez starszych rocznych funtem iednym wosku sztrafowany.

Artykuł dwunasty. Towarzysz, który by robotę mistrzowską robić chciał, wprzód, niżli mistrzem zostanie, takowy każdy powinien będzie odłożyć winy do skrzynki złotych polskich dwanaście; a gdyby zaś mistrzom zostać chciał, ma postępować, iako inni mistrzowie, o których postanowieniach wyżej opisano.

Artykuł trzynasty. Towarzysz u żaduych pokątnych, to iest do zgromadzenia krupnickiego nie należących, niema robić, bez dozwolenia starszych mistrzów, także chłopca na stronę odmawiać od mistrza, ani z nim co robić gdziekolwiek, pod winą dziesięciu funtów wosku, nie powinien.

Artykuł czternasty. Każdy towarzysz, który by mistrzem zostać chciał, powinien będzie opowiedzieć mistrzom starszym przed dwunastą niedzielami y w tym czasie prawo mieyskie ma przyjąć, a starsi mają na wszystkie wyżej opisane okoliczności mieć baczość, to iest o zdolności; takoz towarzysz, chcący postąpić na maystrowstwo, ma prosić mistrza swego, u którego zostaje, iżby go zalecił przed bracią na schadzce, y ma takoz opowiedzieć o postępku y sposobności, a wstępuiący będzie obowiązany dać do skrzynki złotych polskich, iako wyżej, dwadzieścia pięć.

Artykuł piętnasty. Mistrz, gdyby towarzyszowi myta niechciał zapłacić za rok, taki ma być wokowany do zgromadzenia zagaionego, kórtze zgromadzenie ma to ułatwić; a iezeli by który mistrz myto niesłusznie zatrzymał, ma być karan nieodwłocznym wyplaceniem towarzyszowi zatrzymaney należytości y dwuma funtami wosku.

Artykuł szesnasty. Młodszy ma mieć

na pieczy, aby rozkazy od starszych wynikłe szcyrze pełnił, iako to osobliwie względem naznaczonego czasu po schadzce pilnie wszystkich obszedł, y czas im opowiedział; podobnym że sposobem o bytności w kościele na iakieżkolwiek nabożeństwo. Gdyby się też natrafiło z mistrzów którego w domu nie znaleźć, ma w iegoż domu, lub za spotkaniem oznaymić, iżby mu donieśli; a gdyby młodszy o to mniej dbając, nie uczynił mu wiadomości, czy sam, czy przez czeladź, ma być karany złotym iednym.

Artykuł siedmnasty. Starsi mają mieć na pilnym baczeniu, ażeby niniejsze artykuły na każdej schadzce generalney kwartałowej, to iest co cwierć roku, na które wszyscy bracia (wyiowszy legalność choroby) znaydować się powinni, przy otwartej skrzynce, czytane były, po tej schadzce ma być msza bracka. Gdyby zaś który z mistrzów lub towarzyszków bezprzyczynnie na mszy się nie znaydował, będzie obowiązany dać do skrzynki sztrofu złotych polskich dwa. Na teyże kwartałowej każdej schadzce, tak mistrze y towarzysze, iako też y wdowy, od mistrzów pozostałe, na potrzeby całego zgromadzenia bez żadney wymówki mają złożyć do skrzynki po złotym iednym polskim; ktoby się z braci temu się sprzeciwił, ma odłożyć winy złotych polskich dwa.

Artykuł ośmnasty. Miejsce mistrzów starszych rocznych ma być pierwsze; przy tychże szafarz; a miejsce zaś innych mistrzów, ma iść w następujący sposób: mistrze, którzy by już odbyli wszystkie powinności, mają wprzód siedzieć, według uformowania przez starszych; inni, którzy by odbyli kościeleństwo, mają po tych mistrzach mieć swoje miejsce, a którzy tylo młodszeń-

stwo—mają po nich siadać; inni zaś, żadney nieodbywszy wysługi, mają być posadzeni, według pierwszości przyścia y wpisu do tego zgromadzenia. Którzy to wszyscy, według posadzenia, będą obowiązani mieysc swych pilnować y cudzych nie posiadać, pod karą sztrofu funta wosku.

Artykuł dziewiętnasty. Starsi mają doglądać, gdy który z mistrzów będzie miał dane od obywatelów zboża na wyrobienie krup, iżby brat nie więcej za wyrobienie, iak od beczki ięczmienia złotych dziesięć, od owsa złotych czternaście, od gryki złotych sześć, od wyrobienia na pęsak złotych czternaście, nie przywłaszczając już sobie ni z plew, ani też pozostałej mąki; a każdy z takich robot powinien będzie dać do skrzynki od każdej zboża ośminy po groszu miedzianym. A ieśliby mistrz wziętą robotę zle oddał obywatelowi, lub komu innemu, za doświadczeniem przez inszych mistrzów, mają mu stasi wskazać zapłacić tyle, ile te zboże kosztowało, y dać drugiemu mistrzowi do roboty, iżby dający nie nie szkodował. Takoż, ieśli by się nadarzyło znaczną partią zboża na wyrobienie krupy któremu z braci, czy od woysk, tu konsystencyą mających, czyli też od rezydujących państw, albo od obywatelów przyiąć, taki ma wszystkim braciom donieść tę robotę, iżby potym niespokojności iakiey braciom nie uczynił przez iakieżkolwiek zawód; a starsi mają baczyć, ieśli on może tę robotę wypełnić.

Artykuł dwudziesty. Jeśliby który z przychożych ludzi, bądź z cudzoziemców, bądź z narodowych, bez wiadomości starszych mistrzów tego zgromadzenia krupnickiego, tak po dworach xiążęcych, pańskich, szlacheckich, stanów duchownych y świeckich, iako też w domach y w kamienicach w

samym mieście Wilnie y na przedmieściach, krup wyrobieniem, ku ubliżeniu prawa y artykułów niniejszych, bawił y robić ważył się, takowemu żaden z mieszczan Wileńskich, gdziekolwiek pod urzędem mieyskim Wilenskim mieszkający, niakiey roboty dla siebie dawać nie ma, pod karą za doniesieniem przez bractwo krupnickie do urzędu mieyskiego niechybnie podług proporcji przestępstwa nastąpić mającą.

Artykuł dwudziesty pierwszy. Niema żaden z tego zgromadzenia u żydów krup robić, pod oddaleniem z zgromadzenia. Takż, gdyby pokątni byli postrzeżeni u żydów krupy robiący, mają ich przyciągnąć y wnet do urzędu należnego oddać, y narzędź zabrać, y mają zapłacić z urzędu uznany sztrof za wszystkie roboty swe, od wielu czasy robić poczełi, y ma im być zakazana ta robota.

Artykuł dwudziesty wtóry. A że często się zdarza, iż krup różnych w rynek dowożą, a stąd wielki krupnikom uszczerbek (opłacywaiącym swe podatki w mieście) czyni się y przez ten czas, nic sprzedać nie mogą; przeto mają odtąd przywożący nie inaczey, iak beczką razem przedawać; a który zaś przedaiący ważył się garcami szynkować, ma go bractwo zgrabić y o tey grabieży urzędowi donieść.

Artykuł dwudziesty trzeci. Mistrz y towarzysze niema pierwu w sprawach o przestępstwo, temi artykułami przepisanych, mimo zgromadzenie swoje do urzędu mieyskiego czynić odezwy, pod winą za każdą razą funta wosku. Wszakże każdy, który by się czuł być skrzywdzonym przez wyrok zgromadzenia, ma wolność zupełną udać się o pokrzywdzenie swoje do urzędu.

W inszych zaś sprawach, do czego nie należących, wolno pomimo zgromadzenie każdemu do urzędu udawać się.

Artykuł dwudziesty czwarty. Kościelnego obowiązkiem iest, mieć w dozórze swym wszystkie powierzone dobra kościelne, iak srebra, tak też y aparaty różne, tudzież świece y wino, które pod rejestrem nadane będą, aby też w szkodę, a bardziey w utratę nie szły, gdyż przy skończonym roku ma to wszystko zdać swemu następcy, przy bytności starszych wszystkich, podług rejestru sobie wprzód podanego, bez żadnych wymówek; a ięśliby iaką rzecz przez niepilność postradał, lub popsuł, winien będzie swym kosztem zastąpić. Powinnością takż kościelnego iest, przy uroczystościach różnych, tudzież mszach kwartałowych y innych y oltarz ubierać.

Artykuł dwudziesty piąty. Mistrz, w tym zgromadzeniu będący, gdy z tego świata zszedł, a żona go z dziećmi zostawała, ma też (ięśliby tylo sama chciała) bawić się zobotą y czeladź trzymać. Mają też wyznaczyć opiekunów, których urząd aprobować będzie, iżby ią y dzieci dozierali, staranie o pomnożenie majątku czynili, edukacyą dzieciom należytą dawali; zaś, gdy by wdowa zamaż szła za innego kunsztu rzemieślnika, ma iey być z bractwa robota krup zabroniona y czeladź odobrana. Gdyby też potym upornie bawić się wyrobieniem krup chciała y to czynić ważyła się, ma być (z dozwoleniem urzędu) na towarze krup skonfiskowana.

Artykuł dwudziesty szósty. Wdowa takż pozostała, która by szła za człeka, żadnym rzemiosłem nie bawiącego się, a wyrobieniem krup chciała się bawić y na to maż przyzwalał, taki ma wstępnego płacić

tyło połowę; wysługi zaś ma wszystkie odbyć należytym porządkiem, ma też mieć prawo mieyskie. Jesliby zaś mąż nie przedstawiał na to, iżby miał być do zgromadzenia wpisanym, y odbywać wysług nie chciał, ma im być zabroniono krup wyrobieniem bawić się.

Artykuł dwudziesty siódmy. Dzieci płci męskiej, którzy by już przy doskonałości lat zostawali, a chcieli tą się bawić zabawą, mają im opiekunowie dopuścić y ich załecić przed wszystką bracią, oni też mają zapłacić wstępnego połowę; córka mistrza, która by szła za brata tegoż zgromadzenia, ma się stosować ze wszystkim do artykułu, o wdowach opisanego.

Artykuł dwudziesty ósmy. Każdy brat, iesliby co miał na sessyi wnaszać, ma wprzód prosić o pozwolenie głosu u starszych, a to z należytym uszanowaniem y skromnością; mistrz także, który by w starszeństwie zostając w rządzeniu błdził y schadzek nie pilnował, mają go bracia z starszeństwa oddalić, a ma być inny z dawniejszych przełożonych wysadzonym na miejsce iego.

Artykuł dwudziesty dziewiąty. Mistrze roczni, którzy by osadzili pomiędzy swą bracią jaką bądź sprawę, a nie kontentowali się bracia rozsądkiem y apelowali do zwierzchności, zwierzchność by zaś na tę karę przystała, ma we dwoje apelaciy zapłacić, lub też podług rozkazanin inną naznaczoną karę, przez urząd wypełnić.

Artykuł trzydziesty. Gdyby brat który w występku jakim był postrzeżonym, a osobliwie w kradzieży był przekonany, ma być precz oddalonym od braci, y z rejestru wymazanym y ma mu być zabroniono wyrobieńie y przedawanie krup, aż chybaby

się z niewinności wywiódł doskonale przed urzędem.

Artykuł trzydziesty pierwszy. Jesliby był (iako często się zdarza) niedostatek przez nieurodzaje zboż, zgodnych do wyrobieńia krup, lub też y niedowóz żadnych, a zdarzyło by się któremu z braci beczkę lub więcej kupić, ma wszystkich braci swych, tudzież y wdów tym podzielić, choćby y po pół ośminy na każdego przyszło, a tak każdy ma z braci czynić.

Artykuł trzydziesty wtóry. Jesliby który z braci, w ciężką chorobę lub ubóstwo wpadł, taki słusznym spomożeniem ialmużny z skrzynki brackiey ma być opatrzon, wszakże tym sposobem, aby dwu mężów wiary godnych postawił, którzy by ręczyli za niego, iż skoroby uzdrowił a pieniędzy nabył, tedy za siebie to, co na iego wspomnienie z brackiey skrzynki wydano, do skrzynki wróci. A iesliby który w tej niemocy, albo ubóstwie umarł, tedy to wszystko, co na niego było spendowano, ma być odpuszczono, także y tych rękoimów wolnymi uczynić mają.

Artykuł trzydziesty trzeci. Starszy roczny nie ma się oddalić z miasta; a iesliby miał tego wielką potrzebę w oddaleniu, ma opowiedzieć wszystkim braci, iednak ma uprosiwszy zostawić na swym mieyscu do zasiadania starszego przeszlorocznego, lub innego starszego z iego zgromadzenia y ma opowiedzieć potrzebę oddalenia y czas zabawienia się.

Artykuł trzydziesty czwarty. Pogrzeb, gdyby się zdarzył z których braci, ma iść tym sposobem: umarł by ten, który był już przełożonym, ma być przy ciele iego postawników brackich cztery; y palić się

dzień cały, tudzież mają być przytomni wszystkie bracia; przy exportacyi ciała młodszego zaś bracia obowiązani są iść przy cieple z pochodniami, y też pochodnie przy wszystkich coremoniach kościelnych mają być zapalone, w kościele zaś ma się palić postawników sześć y lamp trzydzieście łoiowych, bez żadney za upał wszytek zapłaty; takż bracia obowiązani są być wszyscy na pogrzebie. A zaś młodszym mistrzom ma być postawiono postawników cztery, lecz nie powinny być zapalone, ale do nich inne przyformowane palić się, aż w tenczas, gdy iuż będzie bliski czas wynosić ciało, mają je zapalać. Bracia wszyscy obowiązani być, którzy wysług nie odbyli, lub odbywają, w kościele też ma się palić postawników cztery; a ieśliby który chciał apparencyi większey przy pogrzebie, ma za upał zapłacić. Po żonie zaś mistrza starszego ma być postawników cztery palących się, przy exportacyi ma się znajdować wszystka braci apparencya przy cieple należyta, w kościele też postawników sześć być powinno y lamp piętnaście, dzieci mistrzów wszystkich mają się grześć przy czterech świecach małych, a bracia młodzi mają się znajdować wszyscy przy exportacyi y pogrzebie; żony także mistrzów młodszych mają się chować sposobem o młodszych mistrzach opisanym.

Artykuł trzydziesty piąty. Nakoniec żydowstwo w żadnym sposobie krup przedawać, tudzież takowym handlem y robotą pod żadnym praetextem bawić się nie powinno, czego bractwo krupnickie iak naysilniey przestrzegać iest obowiązane; w czasie zaś wykroczenia w tym razie żydów mają bracia na mocy niniejszych artykułów, do urzędu, należnego donieść, y o ukaranie przestępców starać się.

Artykuł trzydziesty szósty. A cena w przedawaniu krup różnych na te zgromadzenie ma wynikać z magistratu, podług ceny zboża na rynku, y ta ma być co miesiąc wydawana, tudzież miary komissyjne w ratuszu pieczętowane powinni mieć wszyscy, od garnca aż do pół kwarty, pod konfiskacyą za każdą razą takowego naczynia, y na nie powszechności podług tacy przedawać, czego starsi roczni pilnie dozierać mają. Gdyby też który był poduszony, iż taniey lub drożey tacy przedawał, ma zarazem do skrzynki brackiey dać sztrofu po złotych polskich osiem.

Apud quas literas articulorum, praemisso modo ad acta oblatas, confirmatio nobilis magistratus Vilmensis est talis: Roku tysiąc siedmset ośmdziesiątego, miesiąca Nowembra iedynastego dnia. Takowe desuper wyrażone artykuły, do porządku dobrego zmierzające, zgromadzeniu krupników Wileńskich służące, na dniu dzisieyszym przez uczciwych panów Jakuba Połubińskiego, Gabryela Kulhanowskiego, Jakuba Chmielewskiego y Józefa Czarniawskiego—krupników y obywatelów Wileńskich, swoim y dalszych współbraci swoich imieniem czyniących, sessionaliter na ratuszu produkowane y do approbaty podane, szlachetny magistrat miasta iego królewskiej mości stołecznego Wilna, distinctim one przejrzawszy na fundamencie przywileiu, od nayiaśnieyszego Zygmunta Augusta, króla iego mości polskiego y wielkiego xiążęcia Litewskiego, roku tysiąc pięćset pięćdziesiąt wtórego, dnia dwudziestego wtórego miesiąca Decembra, sobie nadanego, y dalszych praw y przywileiów w tey mierze służących (reservata salva omni tempore onych melioratione), in omnibus punctis, clausulis atque contentis, in toto atque per

totum approbuie roburque perpetuae firmitatis habituros deklarue. Z wyraznego zalecenia szlachetnego magistratu Wileńskiego: Jan Konczewski — sekretarz iego królewskiey mości, pisarz Wileński mр. Qua praesentes literae articulorum, praemisso modo ad acta oblatae, sunt actis no-

bilis iudicii advocatialis et scabinalis Vilnensis inscriptae *).

---

*) Этотъ же самый уставъ по представленію крупениковъ Якова Полубинскаго, Гавріила Бугановскаго, Якова Хмѣлевскаго и Осипа Чарнявскаго, подтвержденъ былъ привилегією короля Августа второго, въ Варшавѣ, 24 Апрѣли 1782 года.

II

Акты, относящіеся къ жизни Вилонскихъ горожанъ.

1500 г. Февраля 13 дня.

Изъ книги № 5362, за 1748—1750 г., л. 1208.

38. Привилегія короля Александра Ягеллона, которою Виленскіе мѣщане освобождаются отъ обязанности мостить мостъ подъ Виленскимъ замкомъ.

Feria sexta ante festum sanctae Mariae Magdalенаe, die vigesima prima mensis Julii, anno Domini millesimo septingentesimo quadragesimo septimo.

Coram actis nobilis iudicii scabinalis Vilaensis comparens personaliter nobilis dominus Joannes Moroz—consularis Vilenensis, praesentes literas privilegii, parato scripto praeconceptas, cum introfusus ad acta obtulit. Quarum literarum, praemisso modo oblatarum, de verbo ad verbum rescribendo contenta, tenor est talis:

August трzeci, з Bożej łaski król polski etc. Oznaymuiemy tym listem naszym, komu o tym wiedzieć należy, iż w хієгах metryki cancellaryi naszej wielkiey w. x. Lit. znayduie się warunek mieszczanom Wileńskim o niemoszczenie mostu pod zamkiem Wilenskim, za nayiaśnieyszego prae-

decessora naszego króla iegomości polskiego y wielkiego xiązęcia Litewskiego Alexandra, w хієdzie pod rokiem tysiąc pięćset *) zapisany, Februaryi trzynastego dnia, indykta trzynastego; y suplikowano nam iest przez panów rad y urzędników, przy boku naszym rezydujących, abyśmy ten warunek z tychże хіаг metryki cancellaryi naszej wielkiey w. x. Lit. per extractum authentice wydać pozwolili, który, słowo do słowa z ruskiego wypisuiąc, tak się w sobie ma:

Александръ, съ Божой ласки король Польскій и пр. Били намъ чоломъ войтъ мѣста Виленского, бурмистры и радцы и вси мѣщане, што есьмо жадали ихъ о мостѣ передъ замкомъ нашимъ, абы они для

*) По всему вѣроятію должно быть 1501 года.

спѣшности мостъ тымъ борзѣй мостомъ замостили, и они для нашего жеданья мостъ тотъ передъ городомъ замостили, всимъ мѣстомъ, и били намъ чоломъ, абы то имъ было на потомъ не въ пошлину. И мы, довѣдавшись давности, штожъ мѣщане Виленскіе перво сего николи мосту передъ городомъ не мостивали, имъ тое откладаемъ, што уже они на потомъ не мають того мосту передъ городомъ тымъ мостити, нижли маєть волость наша тотъ мостъ мостити подавному. И на то есмы имъ дали сесъ нашъ листъ съ нашою печатью. Писанъ у Вильни, Февраля тридцатого дня, индикта тринадцатого *), при воеводѣ Виленскомъ канцеляру паву Миколаю Радивилу. Сопѣра писарь.

My tedy król, do przerzeczoney supliki łaskawie się skłoniwszy, zwyż wyrażony warunek mieszczanom Wileńskim o niemoszczenie mostu pod zamkiem Wileńskim

*) Индиктъ ошибочно показанъ: должно быть четвертаго.

z xiąg przerzeczonych metryki kancellaryi naszej wielkiey w. x. Lit. ekstraktem stronie potrzebuiacey wydać y dla większey wagi pieczęć, w. x. Lit. przycisnąć rozkazaliśmy. Dan w kancellaryi naszej w. x. Lit., dnia XXVIII miesiąca Nowembra, roku Pańskiego MDCCXLVI, panowania naszego XIV roku. Apud quas literas privilegii, praemisso modo oblatae, subscriptiones manuum, circa sigillum m. m. d. Lit., sunt tales:

Jan Sapieha—kanclerz wielki w. x. Lit. za sprawą iasnie w. imé pana Jana Frydryka, hrabi na Kodniu, Czarnobylu, Dorohostaiach y Sapieżynie Sapiehy, kanclerza wielkiego w. x. Lit., Brześcianskiego, Gorzowskiego, Propoyskiego starosty. Grzegorz Józef Raykiewicz—iego kr. mości sekretarz. m. p. Extrakt warunku mieszczanom Wileńskim o niemoszczenie mostu pod zamkiem Wileńskim, w xiedze pod rokiem tysiąc pięćset zapisanego. Quae praesentes literae privilegii praemisso modo oblatae etc.

1536 г. Августа 6 дня.

Изъ книги № 5109, за 1511 г., л. 382.

39. Привилегія Короля Сигизмунда (Августа), данная Ульрику Гозию на постройку моста чрезъ р. Вилию и госпиталѣ въ городѣ Вильнѣ.

Король Сигизмудъ Августъ, желая устроить правильное и постоянное сообщеніе г. Вильни съ другими городами и мѣстностями, разрѣшаетъ Ульрику Гозию выстроить на р. Вилии постоянный мостъ; покрытие расходовъ на его постройку должно производиться посредствомъ взиманія мостовой по-

шлины со всѣхъ приѣзжающихъ въ городъ; гарантіей вѣрнаго сбора пошлинъ предоставлена особая привилегія, на основаніи которой воспрещена постройка другихъ мостовъ на этой рѣкѣ. Вслѣдъ за постройкой моста Гозію разрѣшается изъ помощи построенъ въ Вильнѣ госпиталь при костелѣ Св. Духа.

In nomine Domini, amen. Ad perpetuam rei memoriam regum ac principum prae-
care gesta, quae ad commoda generis humani augenda et propaganda suscipiuntur, propterea immortalitate digna iudicantur, ut eorum exemplo grata posteritas incensa ad similia, aut etiam maiora facienda provocaretur, quae nisi literarum munimentis commendentur facile ex hominum memoria elabescunt. Proinde nos Sigismundus, dei gratia rex Poloniae etc., manifestum facimus tenore praesentium universis et singulis, tam praesentibus, quam futuris harum notitiam habituris. Quae cum nos retroactis annis nobiscum reputaremus molesto, sumptus et incommoda subditorum nostrorum m. d. Lithuaniae et aliorum hominum, quae in traiciendo navigiis flumine Vilia apud civitatem nostram Vilenensem subire cogerebantur damnaeque rerum suarum, quas ducebant in eodem flumine facerent cogitantesque, quo pacto huiusmodi incommodis eorundem subditorum obviari posset, consilium cepe-

ramus extruendi firmi alicuius pontis in eodem flumine, instigante etiam nos ad refaciendum generoso olim Ulrico Hosio—horodniczy castri nostri Vilenensis et proinde quod nobis consultum videbatur perficere volentes cognitamque ac perspectam habentes fidem et integritatem eiusdem olim generosi domini Ulrici Hosii commisseramus ei, ut ipse pontem ipsum in flumine Vilia, apud eandem civitatem nostram Vilenensem, maiori qua fieri posset et ei videretur firmitudine, propriis sumptibus et impensis extrueret et aedificaret, sub modis et conditionibus infra scriptis, videlicet: quod extracto et constituto ponte praedicto ita, ut advenientes homines commode pertransire huc atque illuc possent, usus fasque omne esset, auctoritate et permissione nostra eidem Ulrico Hosio vectigia sive theloneum pontale in eodem loco a pertranseuntibus petere et exigere, modo infrascripto, scilicet: ab uno lucru lignorum aut straminis, feni et omnis generis frumentorum et ab aliis rebus, quascunque venales uno aquo quisque ve-

xerit, unum denarium sive obolum. Ab uno vase sive tonna salis unum obolum ab, uno curro mercibus onusto, qui uno aequo ducitur, denariosive obulos hes ab uno curro mercibus onusto, qui duobus aequis ducitur, denarios sive obolos quidque. A quolibet bove, vacca et ab eo quinque id trans flumen ad vendendum ducitur sive pelitur, denarium vive, obolum unum. Ab uno cumulo argillae pro conficiendis capidibus coetis, qui tateres appellantur, grosos viginti. Ex eo autem vectigali sive theloneo potestatem feceramus eidem Ulrico Hosio omnes sumptus et impensas, quaecunque in extruendo dicto ponte fecisset, compensandi et resarciendi tamdiu, donec tota summa ab eo exposita, ei exolveretur. Postea quam vero sumptus et impensas suas, quas in extractione pontis fecisset, rursus ex eodem vectigali sive theloneo recuperasset, mandata illi similiter vias vocis oraculo dederamus, ut reliquas partes et summas pecuniae, quae ex eodem vectigali pontis praedicti ultra sumptus, ab eo factos, provenirent ei colligerentur, pro extruendo domo hospitali pro egenis et languidis hominibus apud monasterium fratrum praedicatorum ordinis s. Dominici ecclesiae s. Spiritus in eadem civitate nostra Vilmensi allocandis, proque illorum sustentatione et cura converteret. Qui quidem dominus Ulricus Hosius, voluntati et mandatis nostris satisfaciens, pontem ipsum in flumine Vilia praedicto apud civitatem nostram Vilmensem, magnis sumptibus et impensis omnique cura et diligentia erexit et aedificavit, atque ad omnem quam potuit diuturnitatem firmavit, vectigalque ipsum sive theloneum pontale iuxta praescriptum nostrum, superius expressum, instituens ex eo summas pecuniae, quas in aedificando

dicto ponte impenderat, sibi ipse processu temporum deduxit et defalcavit, eodemque opere deinde perfecto et absoluto ad alteram voluntatis et mandatorum nostrorum partem conversus, hospitale praedictum apud monasterium fratrum praedicatorum, quod antea aedificare caeperat, perficere conatus esset, bonamque eius partem ex muro construisset. Prius tamen quam id potuerit ad effectum perducere, ut est mortalium conditio humanis robur morte exustus esset.—Nosque in eius locum generosum Ioannem Hosium—filium praefati, olim Ulrici sufficeremus, qui non minori fide ac veritate partrem secutus, cum reliqua officia, sibi a nobis data, tum vero hoc ipsum vectigal pontale administrans sese nobis vehementer probavit, quemadmodum etiam in restauratione eiusdem pontis, qui vere superiori impetu aquarum et glacierum fractus et direptus fuerat, industriam suam declaravit, ad pristinam firmitatem et usum hominum pecuniis ex eodem vectigali, antea pro parte collectis et pro residuo colligendis, nostra voluntate et mandato illum restituens. Nos igitur cupientes, ut pons ipse, sic extractus, perpetuis futuris temporibus durare et quotiescunque vel tempore, vel casu aliquo adverso, aut vi et impetu aquarum devastatorum, instaurari rursus et reedificari possit, vectigal praedictum seu theloneum, superius descriptum. Quemadmodum praefatus olim Ulricus Hosius et Ioannes, eius filius, ex voluntate ex constitutione nostra, superius descripta, exigebant, de certa scientia et voluntate nostra regia instituendum in eodem ponte duximus et instituimus, harum serie literarum ita, ut homines cum rebus et mercibus suis illum pertranseuntes, secundum ordinationem nostram, supra

expressam solvere teneantur et debeant. Quod quidem vectigal sive theloneum pontale praefatus generosus Ioannes Hosius per eos, quos ad id deligendos duxerit, exiget et exigi faciet. Ut autem hoc ipsum theloneum pontale a nobis sic, ut praemissum est, institutum cumulationes fructus et proventus adferat, ad eos usus, ad quos illud designavimus, sustinendos, prout infrascripta ordinatione nostra continetur et habetur, inhibendum perpetuo duximus, sub amissione bonorum, omnibus et singulis palatinis, castellanis, capitaneis et aliis officialibus ac subditis nostris cuiuscunque status, ordinis, dignitatis ac praeminentiae existentibus, ne ipsi aut quisquam illorum coniunctim vel divisim alium pontem, praeter hunc in eodem fluvio Vilia, alibi aedificare et erigere praesumat, intra terminos a nobis designatos, hoc est, incipiendo ab oppido Bystrzyca sursum usque ad aliud oppidum nostrum Kiernow deorsum adeo, ut nullus alius pons inter haec oppida, praeter hunc nostrum Vilnensem, extrui vel aedificari possit, in praeiudicium thelonei pontalis praefati. Non licebit praeterea, hoc nostro interdicto et prohibitione mediante, cuique subditorum nostrorum parvos ponticulos, qui iazy vocantur, in eodem fluvio in aliis locis extruere, incipiendo a curia nostra Niemien-czyna, usque ad oppidum nostrum Kiernow praedictum, sub similibus amissionibus bonorum et aliis potius arbitrio nostro erigendis. Interdictum etiam esse volumus et interdicimus ac prohibemus, navigia, quae promy vocantur, in eodem flumine Vilia ita, quod nemo officialium aut subditorum nostrorum aliis uti possit, intra villam Verki—episcopatus Vilnensis et villam Ponari capituli ecclesiae Vilnensis, sur-

sum ac deorsum, in praeiudicium eiusdem thelonei pontalis, a nobis instituti, sub paenis nostris, supra expressis. Et quoniam nos sicut antea testati sumus, pontem praedictum pietate in subditos nostros permoti erigi et aedificari feceramus, ita etiam vectigal ipsius et theloneum praedictum in eius reparationem et ingeniorum languentiumque omnium usus longe animo destinaveramus, propterea volentes iam tandem animi nostri institutum ad effectum perducere et inopiae eorum, qui elemosinam expectant, succurrere, commisseramus nonnullis consiliariis nostris, ut hospitale apud monasterium s. Spiritus situm, quod praefatus olim Ulricus Hosius muro aedificare coeperat, reviderent et quemadmodum perfici, aut quibus finibus et spatio loci concludi posset, diligenter una cum fratribus monasterii praedicti constituerent. Qui commissionem nostram exequerant, retulerunt coram nobis, se cum eisdem fratribus s. Dominici ita constitutuisse, ut dictum hospitale necessario loci spatio, in quo ea, quae ad usum domus hospitalis praedicti pertinent, erigi et aedificari possint. Quod ab eis ostensum et designatum est in hunc modum: incipiendo ab introitu sive porta ad curiam hospitali, quae est in vico ex opposito salvae cimiterii ecclesiae s. Spiritus, a qua portae poriguntur limites longitudinis areae hospitalis indictive usque ad finem domorum Petri Puzdrowicz et Pauli Pieskowicz, civium, subditorum reverendi episcopi Vilnensis, centum ulnis, sive triginta quatuor cubitos, latitudinis vero ab area ecclesiae hospitalis, in loco superiori eiusdem areae viginti ulnis, sive septem cubitos. Area vero inferior penes domum et hortum Petri Puzdrowicz usque ad finem domus Pauli

Pieskowicz habens ulnas sexaginta, sive cubitos viginti. Cuius vero longitudo a fine nostri Puzdrowicz penes hortum conventualem Stephani Tubicinis nostro sursum habens triginta sex ulnas, sive cubitos duodecim. Quodque etiam duplici ingressu dicta domus hospitalis gaudere debeat, altero videlicet, ab ea parte, qua itur ad ecclesiam s. Spiritus monasterii praedicti, altero in latere, quod spectat plateam s. Spiritus appellatam. Cui quidem hospitali ac pauperibus, in eo habitantibus et usibus eorum theloneum pontale praedictum, nos de benignitate nostra regia perpetuo dandum, donandum, assignandum et inscribendum duximus, prout damus, donamus, assignamus et inscribimus modis et conditionibus infrascriptis, ita videlicet, quod hoc tempore, quo dictum hospitale restauratione et tota fere structura indiget, supra nominatus generosus Ioannes Hosius, quem eiusdem pontis et hospitalis procuratorem et provisorem constituimus, vectigal ipsum pontale, quod eius administrationi, uti provisorii hospitalis praefati, commissimus. Similiter et census omnes atque obventiones et oblationes, quasunque pia Christi fidelium devotio, vel contulit iam, vel deinceps conferet, semper exiget et percipiet, ex eiusque proventibus dictum hospitale cum omnibus aedificiis, quae ad illud necessaria videbuntur, aedificabit et construet, ita, ut in eo pauperes et languidi homines includi et collocari commode ac vitam degere possent. Quemadmodum id eius industriae et integritati commitemus praesentibus literis nostris. Posteaquam vero hospitale praedictum aedificaverit ac quemadmodum opus fuerit perfecierit, extunc reliquos proventus eiusdem thelonei pontalis, per nos praefato hospitali

inscripti, singulis annis sequentibus, in victum, amictum et medicinas aliosque usus domesticos pauperum, in eodem hospitali tunc collocatorum, convertet et impendet, aliisque eius successores, quos in eodem officio et administratione nos ipsi constituimus, aut successores nostri constituerint, convertent et impendent convertereque et impendere debebunt et teneantur, perpetuo et in aevum, ita tamen quod dictus *Ioannes Hosius* et eius successores praefati, partem aliquam proventuum dicti thelonei pontalis singulis annis retinere et conservare omnino sint adstricti, quae in reparationem et instaurationem pontis praefati ac hospitalis, quoties usus venerit, depromi ex parato possint. Cura vero et administratio spiritualium sermonum pauperibus et aliis hominibus in dicto hospitali pro tempore commorantibus, incumbere debet et incumbet priori et fratribus praefati monasterii s. Spiritus, ut missas illi celebrare, confessiones audire et super sacra communione corporis Domini reficere eosdem habitatores hospitales perpetuo teneantur, quemadmodum propter occupationem loci, in quo antea hospitale extractum fuerat et propter extinctionem tituli praescripti hospitalis eiusdem, quem ipsi in se assumpserunt merito debent et sint adstricti. Ut autem ordo et diligentia, tam in extruendo et reparando eodem hospitali, quam in providendis et gubernandis eisdem pauperibus hospitalis praedicti rite ac debite servetur, curam et superioritatem administrationis praedicti reverendo in Christo patri domino episcopo Vilnensi moderro et pro tempore existente, ac eius capitulo Vilnensi delegandam duximus et delegamus ita, ut ipsi bono regimini et administrationi ipsius hospitalis eiusque proventuum

praedictorum superintendant. Eamque ob rem etiam volumus et praescriptis litoris nostris statuimus, quod dictus Ioannes Hosius et eius in administratura vectigalis sive theloniei ac praefatorum hospitalis et pontis provisores, a nobis pro tempore deputandi, eorum praefato domino episcopo seu duobus praelatis vel canonicis, ab eo vel in eius absentia a capitulo deputandis, singulis annis et in fine cuiuslibet anni de omnibus et singulis, ad dictum hospitale et pontem spectantibus perceptis et expo-

sitis rationem reddere et quietationes ab eis accipere debeant et teneantur. Harum testimonio literarum quibus in fidem et testimonium sigillum nostrum est appensum. Actum et datum Vilnae, sexto mensis Augusti, anno Domini millesimo quingentesimo trigesimo sexto, regni vero nostro anno tricesimo. Sigismundus rex. Ex vetusto exemplari rescriptum et collatum de verbo ad verbum concordat. Laurentius Martus, cancellarius m. duc. Lithuaniae.

1595 г. Декабря 1 дня.

Изъ Связки № 100, за 1578—1579—1595 г. докум. 5-й.

40. Допеселе въ Вилепскій градскій судъ вознаго Яна Косинскаго о томъ, что онъ съ шляхтою присутствовалъ въ Вилепекомъ магистратѣ при отвѣтѣ бурмистровъ и радцовъ, данномъ повѣренному мулярскаго и тесельскаго цеха Нонарту касательно представленнаго имъ королевскаго листа въ пользу сего цеха.

Я Янъ Миколаевичъ Косинскій, возный воеводства и повѣту Виленьскаго, сознаваю то тымъ моимъ квитомъ, ижъ въ року теперь идучомъ тысеца пятьсотъ девятьдесять пятомъ, мѣсяца декабря перваго дня, въ пятвицу, маючи я при собѣ сторону людей добрыхъ, двухъ шляхтичовъ, пана Размуса Кимбара а пана Войтеха Юрковского, былъ есми на ратушу въ мѣстѣ Виленскомъ, у пановъ бурмистровъ и радецъ, и всее рады мѣстское мѣста Виленскаго, при его милости пану Петру Нонарту—старостѣ Гелизейскомъ, лѣсничемъ Ойранскомъ, будовничемъ зам-

ку Виленскаго, для прислуханья отказу рады мѣстское пану Петру Нонарту на слова и мовенье его, которое былъ первой сего мѣсяца прошлого Ноября двадцать третего дня, оказуючи владу мѣстскому листъ его королевской милости въ справѣ цеху мулярскаго и тесельскаго, до нихъ писанный, мовилъ. Якожъ при бытности моей и при мнѣ стороны людей добрыхъ, вышей менованныхъ, на тотъ часъ будущихъ, панове бурмистры и рады рочные, на тотъ часъ на ратушу сѣдяче, сами отъ себе и именемъ всее рады мѣстское и чоловіка посполитого пану Петру

Новарту мовили и отказали тими словами: Звыклость и повинность наша, яко нанизшихъ вѣрныхъ поданныхъ его королевское милости, нашего милостивого пана, особъ владовыхъ того мѣста Виленского, вшелякіе листы его королевское милости, до владу мѣстского писаные, же вшелякою учтивостію пріймовать, якожь и пріймуютъ завжды, и тотъ листъ его королевское милости, нашего милостивого пана, которого ту в. м. до владу принести рачилъ, же вшелякою звыклою и повинною учтивостію пріймуютъ. А ижь тотъ листъ его королевское милости двѣ речи въ собѣ замыкаеть: перша, же якобы сѣмъ листовъ его королевское милости не мѣли пріймовать учтиве, што ся, дали панъ Богъ, не покажетъ, але ваша милость самого, пане старосто, беремъ собѣ на свидѣство, якожь ваша милость перше листы его королевское милости въ тойже справѣ до насъ приносить рачилъ, завжды пріймовалисьмы ихъ учтиво и пристойне, яко се годило; а ижь тые листы его королевское милости, не только до насъ, особъ владовыхъ, належали, а найбільши привилей его королевское милости, тому цеху мулярскому и тесельскому наданый, всему мѣсту Виленскому и чоловіку посполитому, мѣщаномъ Виленскимъ, належитъ о немъ вѣдати, за которыми листами его королевское милости, ижь и до посполства писаные были, до тыхъ листовъ его королевское милости, кгда были обосланы, чоловікъ посполитый до ратуша, и привилей его королевское милости, на тотъ цехъ наданый, предъ ними оказованъ и читанъ быть. Которое они выслушавши и обачивши въ немъ нѣкоторые артикулы быть вельми шкодливые и противные праву и вольностемъ мѣстскимъ, а немнѣй зъ ве-

ликою шкодою людей мѣстскихъ, которые каждого изъ будованья мурованого и деревенного въ домахъ своихъ потребуютъ, на тотъ привилей и на цехъ же вшелякихъ мѣръ и причинъ слушныхъ позволить не можемъ. Якожь и сами мистровыхъ обѣихъ ремеслъ муральского и тесельского, кгда то были первей отъ насъ, особъ владовыхъ, и отъ чоловіка посполитого слышали и сами въ томъ се обачивши, за указаньемъ слушныхъ и певныхъ причинъ, отступивши, того привилей его королевское милости, на новые артикулы и кондыціи и зъ чоловікомъ посполитымъ мѣстскимъ, мѣсту пожиточные, зноситисе и знову списовати позволяли и вжо нѣкоторые артикулы пописали и на ихъ позволили, за вѣдомостію вашей милости, самого пана, милый старосто, на што и самъ ваша милость былъ зезволити рачилъ. А другая речь, въ томъ листѣ его королевское милости описаная, въ собѣ замыкаеть: якобы ся нѣкое омѣшканье въ роботу и поправѣ будованья замку его королевское милости Виленского, про недостатковъ работниковъ мѣла се дѣяти, о которой той поправѣ або роботѣ замку Виленского намъ вѣдати не належитъ. Только то добре наметаемъ и вѣдаемъ, же кгда ваша милость, пане милый старосто, тутъ до насъ, владу мѣстского, до ратуша самъ приходитъ, а часовъ иншихъ слугъ своихъ присылати рачилъ, абысѣмъ зъ уряду нашего мѣстского всимъ муляромъ и теслемъ розказали, яко на квалтъ до работы замковое ити, што есѣмъ завжды чинили, а наветъ и отъ своихъ властныхъ работъ, такъ мѣстскихъ, яко и домовыхъ, муралей и теслей отбираючи и своихъ работъ занехиваючи, на розказанье вашей милости завжды до замку есѣмъ отсылали,

а непослушныхъ мулярей и теслей грабежами и сѣдѣньемъ въ замку карали, на чомъ ваша милость завжды переставалъ. Вшакже и теперъ есьмо, жебы ваша милость самъ такъ тежъ мулярей и тесли похотѣли, знову на тые первшіе артикулы, которые се писать и знашать были почали, позволили, тогды мы знову, чоловѣка посполитого мѣстского обославши, тые артикулы знашать и кончить роскажемъ, што зъ нарушенъемъ правъ и вольностей мѣстскихъ и поготову и зъ шкодою всихъ людей мѣстскихъ, чоловѣка посполитого, которые завжды будованья въ домехъ своихъ, такъ мурованого, яко и деревяного потребуютъ, не будетъ.—На которые тые слова и отказъ владу мѣстского его милость панъ Петръ Нонартъ—будовничій, повѣдилъ: ижъ дей я при томъ листѣ короля его милости и привилію, тому цеху мулярскому и тесельскому наданомъ, стою и ви въ чомъ ихъ отступити не хочу, кгдажъ мене о то сами мистрове мулярскіе и тесельскіе усилиють, абымъ я того имъ помогалъ. А што дей они первой того, за вѣдомостью моею, того привилію его королевское милости были отступили и на новые артикулы и кондыціи, мѣсту пожиточные, за вѣдомостью владу вашей милости съ чоловѣкомъ посполитымъ знашались и списовались были почали, которые первой, ижъ се не dokonчили, теды то при воли ихъ нехай зостанеть. И теперъ на тотъ часъ, естлибы они хотѣли на якіе новые артикулы позволить, теды вольно имъ будетъ, абы, только проше, абы

есте ваша милость тотъ листъ его королевское милости, когорый я до владу вашей милости далъ, мнѣ звернули.—А владъ мѣстскій на то повѣдили: ижъ дей мы имъ знашались зъ чоловѣкомъ посполитымъ на артикулы новые не боронимъ, але радибысьмы видѣли межи ними покой. А ижъ листъ его королевское милости, писанный до владу мѣстского есть, просили, абы тотъ листъ его королевское милости при нихъ на ратуши зосталъ. На што панъ Петръ Нонартъ позволить не хотѣлъ; и повторе домагалсе и просилъ, абы тотъ листъ его королевское милости ему верненъ былъ. Якожъ панове бурмистры и радцы заразы тотъ листъ его королевское милости пану Петру Нонарту предо мною вознымъ и стороною шляхтою, на тотъ часъ при мнѣ будучою, отдали и вернули. А панъ Петръ Нонартъ, взявши тотъ листъ отъ нихъ до себе, обѣцалъ съ того листу его королевское милости, копѣю списавши, паномъ бурмистромъ и радцомъ, або подъ печатью и съ подписомъ руки своею, або подъ печатью мене возного и стороны шляхты, на ратуши отдать. А такъ я вышей менованный Янъ Косинскій—возный, будучи тою справы вѣдомъ и штожъ слышалъ, то все на сесъ мой квити подостатку списавши, подъ печатью моею и съ подписомъ руки моею и подъ печатьми стороны шляхты, въ тотъ часъ при мнѣ будучое, ку записанью до книгъ вгородскихъ Виленскихъ даломъ. Писанъ року, мѣсяца и дня вышей мененого.—Jan Kosiński, wozny, ręką swą własną.

1601 г. Августа 10 дня.

Изъ книги № 5123, за 1676—1679 г., стр. 2003.

41. Заручный листъ короля Сигизмунда III къ Кревскому старостѣ Волинскому о томъ, чтобы онъ не дѣлалъ притѣсненій королевскимъ крестьянамъ и мѣщанамъ.

Король Сигизмундъ III сообщаетъ Кревскому старостѣ, что Кревскіе его крестьяне и мѣщане обратились къ нему съ горькою жалобою на его злоупотребленія, притѣсненія и насилія. Король дѣлаетъ старостѣ строгій выговоръ. Посылаетъ ему заручный листъ съ тою цѣлію, чтобы онъ на

будущее время не рѣшался повторять своихъ незаконныхъ проступковъ и не мѣшалъ его подданнымъ обращаться съ своими жалобами къ правосудію его ревизоровъ, которыхъ онъ въ настоящее время посылаетъ въ Крево.

Feria quarta post dominicam quartam Pentecostes, mensis Iunii die vigesima prima, anno domini 1679. Ad cancellariam et acta nobilis officii consularis Vlnensis personaliter veniens honestus Theodorus Huszcza, civis Crevensis, iura varia et privilegia serenissimorum regum Poloniae et magnorum ducum m. d. Lit. civitatem Crevensem concernentia, sigillis m. d. Lit. obsigillata, et manu regia subscripta, ad acticandum obtulit, quae sunt sequenti tenoris verborum et. quidem primum ex ruthenico idiomate in polonicum versum:

Zygmunt trzeci z Bożey łaski król polski etc. Staroście naszemu Upitskiemu y Krewskiemu, urodzonemu Jerzemu Wołmińskiemu. Dali nam tę sprawę y żalowali obciążliwie mieszczenie y poddani naszy włości naszej Krewskiej, dzierżawy w. m., iż w. m. nie tylko im krzywdy y oppressie przez urzędników y sług swoich, wyciągając z onych cynsze, roboty, podwody y w inszych wielu rzeczach nad ustawę rewizorską y powinność ich czynisz, ale też

ieszcze y na zdrowie ich następuiesz, chcąc ich niewinnie bić, mordować y gardłem karać, zaczem oni nie będąc od w. m., także od podstarościęgo y sług w. m. bezpieczni zdrowia swęgo, a pogotowiu nie śmiejąc o krzywdach y dolegliwościach swoich przed revizorami naszymi, których do starostwa naszego Krewskiego teraz zsyłamy, do rozsprawy przystępować, supplikowali do nas, abyśmy onych przez list nasz zaręczy od w. m. bezpiecznych uczynili y obwarowali. A tak my król, widząc być tę supplikę onych słuszną, a postrzegając aby nie iedno stan szlachecki w państwach naszych między sobą pokóy pospolity zachowali, ale też y ludzie ubodzy, poddani nasi, zwłaszcza od dzierżawców swych, których władza zwierzchności naszej podlega, bez winy nie tylko garłem, ale y biciem, mordowaniem niewinnie albo bez występku karani nie byli, kazaliśmy onym ten nasz list zaręczny do w. m. wydać, którym napominamy w. m. y przykazujemy, aby w. m. we wszem ku onym spokojnie zachował,

tak sam przez się, podstaroście swego, iako też ani przez innych sług swóich do rosprawy, y po rosprawie z niemi prawney przed rewizorami naszemi, którzy w roku teraznieyszym do Krewa z ramienia naszego wysłani będą, niewinnie bić, mordować, więzić y żadnym sposobem na zdrowie ich następować nie ważył się, pod zaręką na nas tysiąca kop groszy Litewskich y pod łaską naszą królewską. A iezeli w. m. albo

kto z sług w. m. do nich iakie praetensie mieć będzie, przed temiż rewizorami naszymi sprawiedliwości szukać, która ma bydź uczyniona nakazuiemy. Pisan w mieście naszym stołecznym Wileńskim, roku od narodzenia Pańskiego tysiąc sześćsetnego pierwszego, miesiąca Augusta dziewiątego dnia.

Sigismundus rex (locus sigilli m. d. Lit.) Woyna—pisarz mp.

1604 г. Юня 8 дня.

Изъ книги № 5141, за 1742—1745 г., стр. 638.

42. Распоряжение Виленскаго воеводы Христофора Радивиля о взиманіи торговаго въ г. Вильнѣ.

Виленскіе мѣщане, при назначеніи князя Радивиля на Виленское воеводство, подали ему жалобу на арендаторовъ торговой пошлины—татаръ, что они очень притѣсняютъ бѣдныхъ людей при взиманіи пошлины, вслѣдствіе чего всѣ жители остаются или безъ продуктовъ, или должны платить за нихъ очень дорого. Радивиль назначилъ

таксу—съ какихъ именно товаровъ и въ какомъ размѣрѣ слѣдуетъ взимать торговое. Количество этой пошлины въ рѣдкихъ случаяхъ превышало 1 грошъ, въ остальныхъ назначенъ былъ 1 грошъ съ воза, или рослаго скота. Городские жители отъ этой пошлины были освобождены.

Feria quarta ante festum corporis Christi, die decima secunda mensis Junii anno Domini millesimo septingentesimo quadragesimo tertio.

Coram nobili officio consulari civitatis sacrae regiae maiestatis metropolitanae Vilenensis et actis eiusdem praesentibus, comparentes personaliter nobiles domini Pavlus Duchowicz—consul Vilenensis et Casimirus

Niemonowicz—notarius honoratae communitatis mercatoriae Vilenensis, praesentes litteras ordinationis nobili magistratui et toti civitati Vilenensi a celsissimo principe Nicolao Christophoro Radziwilo—palatino Vilenensi datas, in fundamento singularis privilegii seu rescripti serenissimi Sigismundi tertii—regis Poloniae et magni ducis Lithuaniae, sub anno millesimo quingentesimo

nonagesimo septimo die octava mensis Octobris confectas, salvas et illaesas, authenticas scriptas, manu eiusdem celsissimi principis Radziwił—palatini Vlnensis subscriptas, sigilloque ejus stemmatis proprii munitas, cum introfusius contentis ad acta obtulerunt; quarum literarum praemisso modo oblatarum, de verbo ad verbum rescribendo contenta, tenor sequitur estque talis:

Mikołaj Krzysztoph Radziwił — xiaże na Olyce y Nieświeżu, hrabia na Mirze, wojewoda Wileński — oznaymuję, iż na wstępie pierwszym moim na to województwo Wileńskie, podana iest na piśmie do mnie prośba od miasta Wileńskiego o to, iż targowe wielkie przyczynione iest nad starodawny zwyczaj, z którego od arędarzów-tatar ludzi ubodzy wielkie utrapienie, ucieszenie y szkodę ponoszą, zaczym do miasta żywności nie wożą albo nazbyt drogo kupować muszą, abym w to weyrzał y zniósł a postanowił. Przeto, iako w każdey rzeczy y sprawie, życząc ja sobie dobrorzeczeństwa ludzkiego y nie pragnąc, aby łzami ludzkimi y uciskiem iakim ich pożytki tego dignitarstwa moiego pokrapiane miały być, gdyż za dobrorzeczeństwem ludzkim błogosławieństwo Boże bogactwa daie, a secus za złorzeczeniem y największe skarby upadają, tak to podużne objaśniam, y aby nie inaczej brane było, postanawiam: Wprzód od wozu każdego konopi, miodu, chmielów, ryb słonych, wędlin, wizin, iesietrzyn, które się z nizu przywożą, krup, iagiel, lnów, celat, baranów, owiec, łoiów, wosków, skur y co iedno na wozie przywozić ludzie postronni kupieccy zwykli, tak też od woza deszczek różnych, kadzi, uszatkuw, dzież, wiader, rażek, rzeszot y innego drobnego naczyńia, od kubłów, od koryta słodowego,

od dranio, łubia, łyk, gontów, wędla, od każdey duhy — ma być brano po groszu iednemu; który grosz wziowszy, iuż więcej żadnego myta albo targowego od żadnych rzeczy, wyżey pomienionych y niepomienionych, co na wozie kupieckim y chłopskim będzie, brano y wyciągano być niema, iedno samym groszem iednym podużnego kontentować się ma etc. Ktemu od woła, iałowice, cielice, byczka, konia wielkiego y małego, świerzopy y każdego bydłęcia wielkiego, co na targ przywiodą, a nie przywożą, ma być brano po groszu iednemu. Item od każdego wozu żelaza przywożnego (iuż nie od duhy, ale od czterech kol) po iedney szynie, a od woza garncy wszelakich po groszu iednemu y garcu iednemu od woza ma być brano; item iawkę od Moskwy, Ormian, według dawnego zwyczaju, także garcowe od beczki wina, tak od obcych ludzi, iako y od tutecznych, co winem szynkują, a wolności y miesckiego nie mają wcale zachowuję, y brane to być ma. A co się dotyczy zboża, wszelakiego żyta, przenic, owsów, tatarki, słodów, iarzyce, ięczmieniów, ryb, co krom rybaków do iuryzdyki zamkowej należących, tedy od tego, iako przed tym y do tego czasu nie było brane podużne, ani targowe, tak y teraz brane nie ma być, a mieszczanie Wileńscy według praw swoich, tak w murze, iako y za murem mieszkający, od towarów swych wszelakich, iako byli y są y napotym mają być wolni y myta podużnego, ani garcowego dawać nie są ani będą powinni, tatarom też arendy te podużnego dawane y puszczone nie mają być. Y na tom dał ten list mój, pod moją pieczęcią y s podpisem ręki mey własney. Pisan w Wilnie, dnia ósmego Junii, roku tysiąc

sześćset czwartego. Apud quas literas ordinationis, praemisso modo ad acta oblatas, subscriptio manus circa sigillum sequitur talis: Mikołaj Krzysztof Radziwiłł—

książe na Olyce, hrabia na Mirze, wojewoda Wileński ręką własną. Quae praesentes literae ordinationis etc.

1617 г. Мая 28 дня.

Изъ книги № 5141, за 1742—1745 г., стр. 624.

43. Распоряжение Виленскаго воеводы Ходкевича о порядкѣ взиманія торговыхъ пошлинъ.

Виленскій воевода Ходкевичъ вслѣдствіе ходатайства Виленскихъ же мѣщанъ подтверждаетъ имъ распоряженіе своего предшественника кн. Радивила относительно количества пошлинъ, подле-

жащихъ ко взиманію съ товаровъ, привозимыхъ разными лицами въ городъ. Ходатайство это возникло вслѣдствіе злоупотребленій разныхъ сборщиковъ—татаръ, и лишеній разныхъ лицъ.

Feria quarta ante festum corporis Christi, die decima secunda mensis Junii, anno Domini millesimo septingentesimo quadragesimo tertio.

Coram nobili officio consulari civitatis s. r. m. metr. Vlnensis actisque ejusdem praesentibus comparentes personaliter nobiles domini Paulus Duchowicz—consul Vlnensis et Casimirus Niemonowicz—notarius honoratae communitatis mercatoriae Vlnensis, praesentes literas ordinationis nobili magistratui et toti civitati Vlnensi ab illustrissimo domino Joanne Carolo Chodkiewicz—palatino Vlnensi, datas, salvas et illaesas in authentico scriptas, manu ejusdem illustrissimi Chodkewicz — palatini Vlnensis subscriptas, sigilloque ejus proprii stemmatis communitas, cum introfusus contentis, ad acta obtulerunt. Quarum literarum, praemisso modo oblatarum, de

verbum rescribendo contenta, tenor sequitur estque talis.

Jan Karol Chodkiewicz, grabia ze Szklowa y Myszy, na Bychowie, wojewoda Wileński, hetman wielki wielkiego księstwa Litewskiego, commisarz jeneralny ziemie Inflantskiey, Derptski, Luboszański etc. starosta. Oznaymuję, iż za wolą pana naywyższego a za łaską jego królewskiey mości, pana naszego miłościwego, nastąpiwszy na wojewodztwo Wileńskie, a upatrując porządek w tym mieście ku pomnożeniu a ozdobie onego zachowały, zwłaszcza przychylając się do praw y wolności, temu miastu od zeszłych świątobliwej pamięci królów ichmościów naszych nadanych; nie mniej też, mając na baczeniu powinności wojewody, konstytucjami z prawa pospolitego na się włożone, urodzeni szlachetni panowie rada miasta tego, gdy

przekładali przede mną potrzebę zatrzymania w pierwszej klubie o wszelki rząd miasta tego y pokazowali list od zeszłego w panu Bogu niedawno zmarłego antecessora mego, imci pana wojewody Wileńskiego, prosząc, aby te wszystkie w nim punkta do wiadomości mey przyjęte y wcale byli zachowane. Do czego, jako do rzeczy słuszney, przystając y chcąc mieć na czasy przyszłe nienaruszony ten list godney pamięci imci pana wojewody Wileńskiego przyjmując, a do zatrzymania porządku tego miasta Wileńskiego chcąc chować, słowo do słowa w ten mój list wpisując, tak się w sobie ma:

Mikołaj Krzysztof Radziwiłł, książę na Olyce y Nieświżu, grabia na Mirze, wojewoda Wileński—oznajmujemy, iż na wstępie pierwszym moim na to województwo Wileńskie podana iest na piśmie do mnie prośba od miasta Wileńskiego o to, iż targowe wielkie przyczynione iest nad starodawny zwyczaj, z którego od arendarzów tatar ludźcie ubodzy wielkie utrapienie, ciemnienie y szkodę ponoszą, zaczyn do miasta żywności nie wożą, albo nazbyt drogo kupować muszą, abym w to weyrzał y zniósł a postanowił. Przeto iako w każdej rzeczy, y sprawie, życząc ja sobie dobrorzeczeństwa ludzkiego y nie pragnąc, aby łzami ludzkimi y uciśkiem jakim ich pożytki tego dignitarstwa mojego pokrapiane miały być, gdyż za dobrorzeczeństwem ludzkim błogosławieństwo Boże bogactwa daie, a secus za złorzeczeniem y największe skarby upadają, tak to podużne objaśniam y aby nieinaczej brane było, postanawiam: wprzód od wozu każdego konopi, miodu, chmielów, ryb słonych, wędłych, wyzin, iesietrzyn, które się z niżu przywożą, krup, iagiel, lnów, cieląt, baranów, owiec, łoiów, wosków,

skór, y co iedno na wozie przywozić ludźcie postronni kupieccy zwykli, tak też od woza deszczek różnych, kadzi, uszczatków, dzieł, wiader, rażek, rzeszot y innego drobnego naczyńia, od kublów, od koryta słodowego, od dranic, łubia, łyk, gontów, węgla, od każdej duhy—ma być brano po groszu iednemu, który grosz wziowszy iuż więcej żadnego myta albo targowego od żadnych rzeczy wyżej pomienionych y niepomienionych, co na wozie kupieckim y chłopskim będzie, brano y wyciągano być nie ma, iedno samym groszem iednym podużnego kontentować się ma etc. Ktemu od wołu, iałowice, cielice, byczka, konia wielkiego y małego, świerzopy y każdego bydłęcia wielkiego, co na targ przywiodą, a nieprzywiozą, ma być brano po groszu iednemu. Item od każdego wozu żelaza przywoznego (iuż nie od duhy, ale od czterech koł), po iedney szynie, a od woza garcy wszelakich po groszu iednemu y po garcu iednemu od woza ma być brano, etc. Item iawkę od Moskwy, Ormian, według dawnego zwyczaju, także garców od beczki wina, tak od obcych ludzi, iako y od tutecznych, co winem szynkuia, a wolności y miesckiego nie mają, w cale zachowuię y brane to być ma. A co się dotyczy zboża wszelakiego, żyta, pszenic, owsów, tatarki, słodów, jarzyce, ięczmieniów, ryb co krom rybaków (do iuryzdyki zamkowej należących), tedy od tego, iako przedtym y do tego czasu nie było brane podużne, ani targowe, tak y teraz brane nie ma być. A mieszczanie Wileńscy, według praw swych, tak w murze, iako y za murem mieszkaiący, od towarów swych wszelakich, iako byli y są y napotym mają być wolni y myta podużnego, ani garcowego dawać nie są, ani będą powinni. Ta-

tarom też arendy te podużnego dawane y puszczone nie mają być. U tego listu pieczęć iedna y podpis ręki w te słowa: Mikołay, Krzysztof Radziwił ręką własną.

A tak, iako się wyżej pomieniło, chcąc nieinaczey mieć, ieno aby y w niebytności mey tu w Wilnie urząd mój zamkowy wszystkich tych punktów, do porządku miasta tego należących, krom wszelkiej wątpliwości przestrzegał y cale one zachował, dałem na stwierdzenie tych rzeczy miastu Wileńskiemu ten mój list za pie-

częcią ręką moją własną popisany. Dan w Wilnie, roku Pańskiego tysiąc sześćset siedmnastego, dnia dwudziestego ósmego Maji. Apud quas literas ordinationis, praemisso modo ad acta oblatas, subscriptio manus, circa sigillum sequitur. latis: Jan Karol Chodkewicz, Wileński wojewoda, hetman wielki wielkiego xięstwa Litewskiego. Quae praesentes literae ordinationis, praemisso modo oblatae, sunt actis nobilis officii consularis Vilmensis insertae.

1622 г. Мая 9 дня.

Изъ книги № 5109, за 1511 г., л. 51.

44. Отдача въ аренду городскихъ доходовъ Виленскому войту Оомъ Бильдюкевичу.

Виленскій войтъ Оома Бильдюкевичъ доводитъ до всеобщаго свѣдѣнія, что Виленскій магистратъ отдалъ ему въ арендное содержаніе пошлыми съ бочекъ, мѣдницъ, воскобойни, двухъ лавокъ и фольварковъ на шесть лѣтъ, по четыреста литовскихъ коней грошей въ годъ, а всего за 3.400 копъ;

что такая сумма была взята у него магистратомъ для расчетовъ съ прежнимъ войтомъ Холецкимъ и что, наконецъ, онъ съ настоящаго времени будетъ распоряжаться вышепомянутыми пошлинами по своему собственному усмотрѣнію.

Ja Tomasz Bildzukiewicz, wóyt Wilenski, czynię wiadomo każdemu, komu o tym wiedzieć należy, iż ich miłość panowie burmistrzowie, rayce y ławnicy y szafarze prowentów mieyskich arędę, beczek, miednie y woskoboini, od których do skarbu mieskiego na każdy rok przychodzi kop trzysta czterdzieści, a s kramów dwu w rzędzie sukiennym, od rybnego kąta pod postrzygalnią mieską leżących, od których aręda na rok także do skarbu mieskiego

przychodzi po kop szesdziesiąt Litewskich, Tę arędę pomienioną kop czterysta puścili mi ichność na sześć lat po sobie i dących począwszy od świętego Mikołaja w roku terazniejszym 1622, aż do takowegoż święta, które będzie w roku 1628 według nowego kalendarza, spokoynym dzierzeniem, co uczyni sześć tysięcy złotych polskich, na zaplacenie summy dziewięciu tysięcy złotych, którą ichność u mnie wzięli pożyczonym sposobem na dosyć uczynienie

iego mości panu wóytowi Wileńskiemu bywшему, iego mości panu Alexandrowi Chaleckiemu, według woliey y rozkazania iego królewskiey mości, pana naszego miłościwego, o czym szyrzej y dostateczniej w kwicie, wziętym od pana Chaleckiego widzieć się daie. A do tego we trzech tysięcy złotych puścili mi ichmoś folwarki miejskie ze wszystkimi pożytkami, Kupryaniszki, Liwoniszki y Wielki dwór, do wytrzymania spokojnego, na lat dziesięć po sobie idących, także od święta świętego Mikołaja w roku teraz idącym 1622, aż do tegoż święta świętego Mikołaja, które będzie w roku da Bóg 1632. Iakoż też arędę od beczek, miednie y woskoboini od arendarza mieskiego pana Hrehora Dreniewiczza — mieszczanina Wileńskiego, za trzy lata po sobie idących, odliczyłem y wziąłem gotowemi pieniędzmi kop tysiąc

y dwadzieścia kop Litewskich. Kramy zaś na swój pożytek trzymać chcę. A iako beczek pomiernych, miednie y woskoboini arendę otrzymawszy, cale za sześć lat, od pomienionego arendarza, od którego mi już za trzy lata doszła, y od kramów, których na potrzebę swą używam, po sześciu leciech ichmościom mam puścić y bez zatrudnienia postąpić y kwitować mam, y zaraz kwituję od wziętej pomienionej summy od arendarza, którego też ni wezym nie mam molestować. Także y folwarki pomienione, po wytrzymaniu dziesięciu lat, ichmościom panom burmistrzom, raycom, ławnikom y szafarzom na pospolite dobro miasta, wcale ze wszystkimi pożytkami według inwentarza, sobie od ichmościów danego, ustąpić obliguję. Który list mój rewersalny do xiąg ichmościów actykować podaie. Data roku 1622.

1623 г. Октября 10 дня.

Изъ книги № 5141, за 1742—1745 г., стр. 634.

45. Распоряжение Виленскаго воеводы Леона Сапѣги о городскихъ повинностяхъ.

Въ этомъ листѣ Виленскій воевода Леонъ Сапѣга, по ходатайству Виленскаго магистрата, издаетъ распоряжение, въ которомъ разрѣшаются разные спорные пункты, взаимныхъ отношеній мѣстной городской и замковой юрисдикцїи. Сущность этихъ пунктовъ заключается въ слѣдующемъ: замковая и мѣстная юрисдикцїи не имѣютъ права позывать въ свои суды лицъ, имъ неподвѣдомствен-

ныхъ; частныя недоразумѣнія должны разрѣшаться неофициально; шляхетскіе дома, бывшіе подъ городской юрисдикціей, должны подъ ней и оставаться; лица, подвергающіяся тюремному заключенію должны освободиться изъ него не иначе какъ съ вѣдома уряда и стороны; мѣщане не имѣютъ права не впускать въ свой домъ замковыхъ слугъ по распоряженію своего начальства.

Feria quarta ante festum corporis Christi die decima secunda mensis Junii, anno Do-

mini millesimo septingentesimo quadregesimo tertio.

Coram nobili officio consulari civitatis s. r. m. metr. Vlnensis actisque eiusdem praesentibus comparentes personaliter nobiles domini Paulus Duchowicz, consul Vlnensis, et Casimirus Niemonowicz, notarius honoratae communitatis mercatoriae Vlnensis, praesentes literas ordinationis nobili magistratui et toti civitati Vlnensi, ab illustrissimo domino Leone Sapieha, palatino Vlnensi datas, salvas et illaesas in authentico scriptas, manu eiusdem illustrissimi domini Sapieha, palatini Vlnensis, subscriptas, sigilloque ejus proprii stemmatis communitas, cum introfusus contentis ab acta obtulerunt. Quarum literarum, praemisso modo oblatarum, de verbo ad verbum rescribendo contenta, tenor sequitur estque talis:

Leo Sapieha, wojewoda Wileński, Mohilewski starosta. Wiadomo czynię, iż iako jest rzecz piękna, w swoich się swobodach y wolnościach każdemu kochać y tych strzedz, tak nie mniey powinna (tym zwłaszcza, którzy urzędów y sądów Boskich dignitarstwa y przełożenstwa na sobie noszą), nad mnieyszymi przeciw następcom na prawa y prerogatywy ich wszelakie mieć protekcyi y straży, przeto aby nie tylko bliżniemu swemu, ale Bogu samemu prawem ostawali, około czego się ja obierając y pilne na to oko mając, a wiedząc iako wielkiemu księstwu Litewskiemu siła należy, aby to miasto stołeczne Wilno w ozdobach, porządkach y miłym pokoiu rosło y kwitnęło, widząc iż też godney pamięci antecessorowie moi do tego uprzeymie y stale dopomagali, za okazaniem mnie od szlachetnego magistratu miastu tego postanowienia, z podpisem ręki y pieczęcią ichmościów temuż magistratowi, a osobliwie od blisko zeszłego imci pana wojewody Wileńskiego, tu w

Willnie dnia dwudziestego ósmego Maja roku tysiąc sześćsetnego siedmnastego dane, na żądanie y prośbę magistratu miastu tego, iako rzecz słuszną, zgodzie urzędu oboiego dobre y wielce pożyteczną, też punkta we wszystkim przyjął, y aby w swej executyey wprzyszle czasy ostawały słowo w słowo przepisawszy wydałem, które się w sobie tak mają:

1-mo, *Naprzód*, pan podwoiewodzi mój, teraz y na potym będący, ma się w braniu targowego zachować według listu antecessora mego, xięcia imci pana wojewody Wileńskiego, przez mię teraz osobliwym listem moim z tymże magistratem ponowionego; w czym iako do tego czasu miasto przeszkody nie czyniło, tak y na potym czynić niema.

2-do. Rząd wszytek, w iuryzdykcyey zamkowej przez żadney mieyskiej przeszkody pan podwoiewodzi czynić ma, niwczym się w iuryzdykcyą mieską nie wtrącając, gdyż urzędnicy mieyscy, iako na to prawo y przywileia swoje pokazali, przysięgami na każdy rok bywają onerowane in eum finem, aby rzędu sobie należącego przestrzegali. A ieśliby też albo urząd zamkowy widział co zdrożnego w iuryzdykcyey mieyskiej, albo też urząd mieyski w iuryzdykcyey zamkowej, mają to sobie amice donosić, y gdzieby tego potrzeba ukazowała, spólnie in charitate sobie consiliis et auxilio dopomagać.

3-tio. Mieszczan z iuryzdykcyey mieyskiej do sądu zamkowego y więzienia nie należnego, e contra ludzi do zamku należących—do więzienia y do sądu mieskiego aby nie porywano; a ieśliby się to stało przez sługi urzędowe, aby takowe impune nie uchodzili, gdyż to nie mała—obelżyć kogo y do szkody przywieść, a potym poturemne wzięwszy y de foro incarcerati

dowiedziawszy się, z turmy go wypuścić, a zato ani sługi urzędowego, ani strony, która na to instabat, paena talionis według prawa nie skarać.

4-to. Więzień, gdy będzie dany do turmy zamkowej od mieszczanina, aby bez wiadomości samej strony, albo poręki ludzi osiadłych, a nie listownej do dosyć uczy-nienia nie był wypuszczanym.

5-to. Reconventia tak w prawie ziemskim wielkiego księstwa Litewskiego, iak w prawie maydeburskim, którym się miasto Wileńskie sędzi, iest w prawdzie pozwolona, ale też miasto Wileńskie z zamkiem zdaw-na te pakta zachowało, aby każdy in foro tuo proprio był requisitus: przeto y teraz sa reconventia między urzędem mieyskim y zamkowym mieysca niech niema, ale raczey gdy się kto a foro excypuie z mieszczan Wileńskich, także też vice-versa z zamko-wych, tedy takowego każdego ad forum competens odesłać. A gdzieby wątpliwość była o iego excepcyey, a mianowicie ludzi nieosiadłych, tedy póki testimonio legiti-mam z urzędu swego exceptionem illatam nie weryfikuje, ma rem iudicatam mieć in suspenso, ażby to porządnie wywiódł, że iest pod iuryzdykcyą abo mieską, abo zam-kową, w żadnym go więzieniu tym czasem nie zatrzymując. To iednak ma się tylko o ludziach nieosiadłych rozumieć, a ter-min na pokazanie świadectwa urzędowego dalszy nad trzy dni nie ma być pozwo-lony.

6-to. Słudzy zamkowi, gdy się trafi na pozew gościa iakiego, abo na areszta do domu mieskiego iść, niech się zachowają wedle dawnego zwyczaju, aby przy słudze urzędu mieskiego wchodzili do takowego domu, bo iuż zatym y mieszczanin nie może

krzywdy sobie mianować od urzędu zam-kowego, gdy się zachowa tak. iako mu rozkaże sługa urzędu iego należącego, aby nie bronił zamkowi przystępu do gościa, in quantum iuris ma do onego.

7-mo. Weszło też to per errorem w urzę-dowe sługi zamkowe, że skoro postrzegą, iż dom iuryzdykcyey mieyskiej, osoba or-dinis equestris kupiła, to iuż zaraz w on dom, rozumiejąc że y iuryzdykcyą mieską kupił, w powinności zamkowe wyciągaia, przetoż urząd zamkowy y do takowych do-mów iuryzdykcyey sobie żadney przywłasz-czać niema, bo nie idzie to zatym, aby iuż takowy dom miał być alienowany od iu-ryzdykcyey mieyskiej, że szlachcie posses-sorem onego, gdyż dom kupić może albo mu się po żenie y iakim kolwiek inszym sposobem dominium dostanie, lecz iuryz-dykcyey kupić y oney winszą przenieść nie może, bo y zeznania takowych domów na urzędach tychże mieyskich bywają y od emptorów takowych inskrypcye tamże za-raz de praestanda obedientia, eidem officio civili more aliorum civium, ex eodem domo bywają opisane. Excypuiąc iednak kamie-nice y domy pańskie y szlacheckie, pod władzą zamkową statutem warowane; wsze-lakich przekupniów według prawa miey-skiego maydeburskiego y dekretów, także listów osobliwych królów ichmościów, za konsensem wszystkich stanów na to danych y pod władzą samego urzędu mieyskiego podanych, urząd sam mieski doglądać ma. Zaczym by cena rzeczom strawnym prędzey umnieyszona być mogła. Na co dla lepszej pewności przy pieczęci ręką swą podpisał. Dat w Wilnie, dnia dziesiątego miesiąca Oktobra, roku tysiąc sześćsetnego dwudzie-stego trzeciego. Apud quas literas ordina-tionis, praemisso modo ad acta oblatas,

subscripto manus circa sigillum sequitur | ręką swą. Quae persequentis literae ordinata-
talis: Leo Sapieha, wojewoda Wileński, | tionis, praemisso modo oblatae, etc.

1634 г. Июля 3 дня и 1635 г. Февраля 27 дня.

Изъ книги № 5115, за 1663—1665 г., стр. 1573—1576.

46. Два универсала короля Владислава IV о невзиманіи торгового съ Вилен-
скихъ рыбаковъ.

Виленскіе рыбаки обратились къ королю Владиславу IV съ жалобой на разныхъ сборщиковъ пошлинъ, что они взимають съ нихъ на рынкѣ акія большія торговыя пошлыны, что рыбачій цехъ

доведенъ до крайней нищеты и убожества. Король Владиславъ IV вслѣдствіе этого и предписываетъ подлежащимъ лицамъ ограничиваться только законными пошлынами и не дѣлать злоупотребленій.

Sabbatho in vigilia sancti Mathiae apostoli, die decima nona mensis Septembris anno 1665. Ad nobile officium actaque consularia Vilmensia personaliter venientes famati Simon Niedzwiecki, Casimirus Kieycowicz, Christophorus Matulewicz, Christophorus Gilewicz, seniores piscatores Vilmenses, suo ac totius confraternitatis piscatorum Vilmensium nomine agentes, binas serenissimi regis Vladislai quarti, domini nostri clementissimi, literas et quidem primas, ex actis nobilis officii consularis Vilmensis, sabbatho post festum assumptionis beatae Mariae virginis die decima nona mensis Augusti, anno Domini millesimo sexcentesimo trigesimo quarto, per depromptum sibi extraditas, integras, salvas et illaesas omni que suspitionis nota carentes, ob defectum civilis archivi, hostili igne deperditi, ad acticandum obtulerunt in tenore tali. Sabbatho post festum assumptio-

nis beatae Mariae virginis, die decima nona Augusti, anno Domini millesimo sexcentesimo trigesimo quarto ad officium nobile consulare Vilmense famati et honorati Christophorus Kieycowicz, Erasmus Borowicz, Andreas Kosicki, Demetrius Okuszko, suo et aliorum confratrum fraternitate piscatorum nomine, personaliter venientes, universales literas regiae maiestatis, domini domini nostri clementissimi, in civitate Mecerensi, die tertia mensis Iulii, millesimo sexcentesimo trigesimo quarto, manu propria suae regiae maiestatis et generosi Christophori Corvini Gosiewski, magni ducatus Lithuaniae notarii, subscriptas, sigilloque minori magni ducatus Lithuaniae communitas, ad acticandum obtulerunt, tenoris sequentis.

Władysław IV, z łaski Bożej król polski, etc. Wszem wobec y każdemu z osobna, komu o tym wiedzieć należy, su-

plikowali nam rybacy, poddani nasi miasta Wilna, na niektórych osób z stanu szlacheckiego, że na nich niesłusznie, nie mając żadnego na to prawa y przywileju, tak od antecessorów naszych, świętobliwej pamięci królów ichmości nadanych, iako też y od nas za szczęśliwego terazniejszego panowania naszego approbowanych, targowe y inne podatki wybierają, a prawie gwałtem wydzierają, tak iż, miasto zarobku y pożytku swego, nierówno większą szkodę ponosić muszą y przez to niszczeją y do ubóstwa przychodzą. Czemu wcześniej zabiegając y takiego ukrzywdzenia nikomu, ile nie, należnym osobom, czynić nie dopuszczając, warujemy to im y po ww. wszystkich mieć chcemy, aby się żaden takowy, któryby nie miał prawa y przywileju, od przodków naszych nadanego y od nas approbowanego, więcej: niż od daty tego listu naszego nie śmiał y nie wazył targowego, y innych niuakich podaktów wybierać y samych o to despektować; sub paena nostra arbitraria, którą, za najmniejszą ich skargą, ad exemplum drugim serio extendować y do exekuciei przywozić każemy. Dan w Mereczu dnia, trzeciego miesiąca Lipca, roku Pańskiego MDCXXXIV, Vladislaus rex. Extat ibidem sigillum minus magni ducatus Lithuaniae appressum, et subscriptio notarii manus talis: Krzysztof Korwin Gąsiewski — pisarz wielkiego księstwa Litewskiego. Quod actis praesentibus est consignatum (locus sigilli). Subscriptio talis: Ex actis officii consularis civitatis regiae Vilmensis depromptum. Alterius vero instrumenti ex actis tribunaliis Vilmensis. die quinta Maii, anno millesimo sexcentesimo trigesimo quinto deprompti, ea series verborum.

Выписъ съ книгъ головныхъ трибуналь-

ныхъ, у Вильни одправованныхъ. Лѣта одъ нароченья сына Божого тысяча шестьсотъ тридцать пятого, мѣсяца Мая пятого дня. Передъ нами судьями головными, на трибуналь у великомъ князствѣ Литовскомъ изъ восводствъ, земель и повѣтовъ на годъ теперешный вышъ писанный обраными, постановившише очевисто панъ Миколой Стаховскій, оповѣдалъ и покладалъ листъ его королевское милости, пана нашего милостивого, належачій рыбакомъ мѣста столечного Виленского, на речъ меновите въ нимъ помененую, который передъ нами положивши, просилъ, абы до книгъ головныхъ трибунальныхъ принять и актыкованъ былъ. Мы судъ, того листу огледавши и читаного подостатку выслухавши, велѣли есьно его до книгъ вписать и вписуючи слово до слова такъ се въ собѣ на-есть:

Władysław czwarty, z Bożej łaski król polski, etc. Wszem wobec y koźdemu zosobna, komu by o tym wiedzieć należało, a mianowicie marszałkom trybunalskim y podwoiewodzim Wileńskim, terazniejszym y napotym będącym, wiernie nam miłym, łaskę naszą królewską. Wiernie nam mili! Przełożono nam iest imieniem rybaków miasta naszego Wilna, że się im przez niezwyčajne y niepowinne exactie ryb, na targu będących, wielkie bezprawia dzieją. Czemu my z zwierchności maiestatu naszego zabiegając, żądamy y chcemy mieć po wierności waszey, abyście ww. we wszystkim, podług dawnych zwyczajów y porządków zachowując, onych depactować substitutom swym nie dopuszczali y targowego niezwyčajnego od onych wybierać zabronili, dla łaski naszej z powinności swej, inaczej nie czyniąc. Dan w Warszawie, dnia dwudziestego siódmego mie-

siąca Lutego, roku Pańskiego tysiąc sześćset trzydziestego piątego, panowania królewstw naszych polskiego y szwedzkiego trzeciego. У того листу печать великая великого князства Литовского притиснена одна, а подпись руки его королевское милости и писарское тыми словы: Vladislaus rex. Marcian Tryzna—referendarz, pisarz wielkiego xięstwa Litewskiego. Который тотъ листъ есть до книгъ головныхъ трибунальныхъ уписанъ, съ которыхъ и сесь выписъ подъ печатью земскою воеводства Виленского рыбакомъ Виленскимъ есть выданъ. Писанъ у Вильни (locus sigilli). Sequuntur subscriptiones in hunc sensum: Krzysztof Chodkiewicz — kasztelan ziemski, marszałek trybunalski, Michał Kolenda—deputat wojewodztwa Wileńskie-

go; Jęz Kolenda—писарь; Adam Owsianny—podsedek y deputat powiatu Lidzkiego; Jan Podlecki—deputat powiatu Wilkomirskiego, Chrystof z Jasieña Woyna, s. i. k. mości, Witepski deputat; Mikołaj Krzyczewski—deputat wojewodztwa Brzeskiego; Jan Żyzemski, deputat Orszański, Heliasz Alexander Wolodkowicz—deputat wojewodztwa Mscisławskiego ręką swą; Konstanty Kazimierz Alexandrowicz—deputat Grodzieński; Jarosz Kopeć—deputat p. Mozyrskiego; Adam Szablowski—deputat Rzeczyckiego powiatu; Jan Wrostowski—deputat wojewodztwa Mińskiego. Deputat съ Пянска Федоръ Достоевский. Скориковаль Стаховский. Quae literae sunt actis consignatae praesentibus.

1631 г. Августа 30 дня.

Изъ книги № 5346, за 1663—1665 г., л. 224—230.

47. Продажная запись отъ Варвары Мамоничовны Жоховской князю Гедройтю, на фольварокъ Повильно и нѣсколько домовъ въ г. Вильнѣ.

Варвара Мамоничовна, по мужу Жоховская, нуждаясь въ деньгахъ, какъ по причинѣ выдачи своихъ дочерей замужъ, такъ и дороговизны, продаетъ половину своего родового фольварка Повильна въ Ошмянскомъ уѣздѣ, каменный домъ въ г. Вильнѣ, въ гостинномъ ряду и 5 домовъ на его

предмѣстьи Зарѣчьи, Полоцкому подстолю кн. Гедройтю за 2,200 копъ на вѣчное время, подъ заручкой такой же сумми и обезпеченіемъ на другихъ имѣніяхъ въ случаѣ несоблюденія настоящей продажной записи.

Iudicium opportunum et criminale feria tertia ante festum sancti Lucae, die decima sexta mensis Octobris, per generosum dominum Stephanum Carolum Byliński—sacrae regiae maiestatis secretarium, ad-

vocatum et nobiles ac spectabiles dominos scabinos Vilmenses bannitum est anno Domini 1663.

Ad affectationem et legitimam requisitionem magnifici et generosi domini Andreae

Kurpski Jaroslawski, districtus Upitensis succamerarii atque illustrissimae ducissae Caeciliae Giedroyciowna Kurpska Jaroslawska, districtus eiusdem Upitensis succamevariae, coniugum, per internuntium suum factam, deputati sunt ex iudicio generosi domini Stephani Caroli Eylinski — sacrae regiae maiestatis secretarii, advocati, et nobilium dominorum scabinorum Vilnensium ad infrascripta excipienda ac peragenda, nobiles ac spectabiles domini Petrus Tulkiewicz et Joannes Zakrzewski — scabini, cum notario ordinario. Coram quibus iudicialiter deputatis personaliter comparentes in lapidea Krzeczkieviczowska hospitantes apud famatum Albertum Thomaszewicz, passamentarium Vilnensem, praefati generosi domini terrigenae, generosus quidem succamerarius, utique solus per se, generosa vero consors ipsius, tanquam sexus faemineus; per nobilem dominum Georgium Mackiewicz, camerarium Upitensem, actus praesentis tutorem de exigentia iuris et de consensu praesentaneo magnifici ac generosi domini mariti sui sumptum, recognoverunt: Quod ex quo acta publica civitatis Vilnensis desunt, ex quibus recognitio venditionis bonorum immobilium infrascripta authentice emanata, per generosam vero olim dominam Barbaram Mamoniczowna, olim generosi domini Wolodimiri Żochowski viduam, coram iudicio scabinali Vilnensi, sub anno millesimo sexcentesimo trigesimo primo, die secunda mensis Septembris recognita fuit. Id circo inhaerendo constitutioni anni millesimi sexcentissimi quinquagesimi octavi sub titulo *securitas*, qua cautum est, ut in quibuscunque territoriis acta publica desunt, aut per incursionem hostilem penitus exusta, et cine facta sunt, providendo sibi et in-

demnitati suae consulendo, recognitionem infrascriptam authenticam, latine et ruthenice scriptam, denuo in eadem acta scabinalia Vilnensia, propter omnem eventum alicuius periculi et amissionis ad ingrossandum exhibuerunt, petentes ut actis praesentibus ingrossetur; nobiles itaque domini scabini supra scripti, exaudita magnifici domini succamerarii et magnificae dominae coniugis ipsius affectatione ac postulatione, instrumentum authenticum venditionis latine et graece (sic) praeconceptionis de manibus illorum perceperunt, atque ad acta iudicii praesentis deferentes obtulerunt. Cuius instrumenti tenor de verbo ad verbum sequebatur estque talis:

Judicium opportunum et criminale feria tertia ante festum nativitatis beatissimae virginis Mariae proxima, die secunda mensis Septembris, per nobilem ac spectabilem dominum Simonem Boładziewicz, praesulem, locum generosi domini advocati tenentem, et nobiles dominos scabinos Vilnenses bannitum est anno Domini millesimo sexcentesimo trigesimo primo: Generosam dominam Barbaram Łukaszewna Mamoniczowna, olim generosi domini Wolodimiri Żochowski morte vidua relicta, personaliter coram eodem iudicio comparens, sana per omnia existens, palam ultro et disertis verbis, per generosum dominum Hilarium Czyż, generum suum, actus sui praesentis tutorem, iudicialiter de forma iuris magdeburgensis sibi assumptum et confirmatum recognovit. Quia illa propter certas causas et rationes, scripto suo parato ad iudicium per se ipsam oblato, inferius descripto, expressas, realiter summam pecuniarum ab generoso domino Martianno Giedroyć subdapifero Polocensi, certam accipiendo et levando, eidem medietatem integram

praedii sui paterni et materni, Powilno nuncupati, cum omnibus eius pertinentiis, foro civili Vlnensi perpetuo pertinentis, cum medietate quoque lapidearum Tyszyńskie vocatarum, in civitate Vlnensi in platea aicali contiguae ad lapideam domum publicam hospitali, Gościanny dom dictam, sitarum, tum et domos quinque ligneas in suburbio Zarzecensi iacentes, iure certo, ut in eodem scripto suo exprimitur, ab sorore sua germana legitima, olim generosa Marina Mamoniczowna Chrisztofowa Wicka sibi pertinentes, in perpetuum vendidit, praesentibusque cum omni iure, dominio, proprietate, propinquitate tituloque haereditario vendit, ac de summa certa ibidem specificata quietat, nihil iuris sibi, suisque successoribus ad praedicta amplius conservando, relinquendoque, sed totum ac integrum in eundem dominum subdapiferum omnemque eius posteritatem transferendo, transfundendoque, illumque per iudicium praesens in ea realiter exnunc intromitti permittendo, ad habendum, tenendum, possidendum, tenendum, utifruendum, colendum, dandum, donandum, vendendum, alienandum, in omnesque bene placitos usus perpetuo convertendum. Pro cuius qualibet impetitione iuridica evincere secum obligavit, et inscripsit iuxta formam iuris civitatis magdeburgensis, recognoscendo singulariter, quod constituat in plenipotentem suum dominum seniore scabinum ad resignandum ea omnia in iudicio exposito bannito residentem, absentem tanquam praesentem in forma generalissima, cavendo de rato omnium gestorum.—Quam quidem generosae dominae Żochowskiej verbalem et scriptis compraehehsam recognitionem, palam in iudicio lectam, iudicium actuari praesen-

tibus permittendo, nobiles ac sepectabiles dominos Joannem Dygon et Samuelem Gliński—scabinos, cum Michaeli Lenkowski—notario, iuratos, ad faciendam intromissionem (salva iurisdictione civili Vlnensi, oneribus et obedientia in perpetuum) deputavit. Qui functi munere suo redeuntes ad iudicium, in vim officii sui scabinalis, retulerunt: Quod generosum dominum subdapiferum Polocensem, legitimum praedictorum emptorem, realiter pacifice et sine cuiusquam contradictione intromisserunt, porrigendo illi molas ibidem existentes, prata, fundos, aquas, rivos, fodinas, silvas et pertinentias quaslibet, ad praedictum praedium Powilno antiquitus spectantes, tum et quinque domunculas in littore fluvii Wilna, contiguae ad pontem molendum palatinalis iacentes, a quibus infrascripti hactenus se quotannis pensionem dedisse ad illustrem et magnificum dominum Janusium Tyszkiewicz, palatinum Trocensem, retulerunt, nempe: Michael Naruszewicz—mollitor per grossos sexaginta, Woyciechowa Winogrodzka—czapniczka, vidua grossos sexaginta, Afanasowa młynarka vidua, grossos sexaginta, Jakub mularz bierze naymą od Jana Borysowicza na rok ośm et Stephanus Woyciechowicz, grossos sexaginta lithvanicos. Similiter venientes ad lapideam contiguae domui hospitali contiguam, et ad alteram contiguae quoque illi vicinam, quae Tyszyńskie antiquitus vocantur, easdem supradicto emptori, uti proprietario, tradiderunt, porrigendo illi portas illarum ad manus, prout vetusta huius civitatis consuetudo observat. Cuius quidem intromissioni nemo contradixit, nisi quod prioris inhabitator d. Cosma Sczehleyski—civis et negotiator Vlnensis, generoso domino Da-

nieli Poniatowski, castri Vlnensis iudici, alterius vero Paulus Tandetnik, generoso domino Samueli Kuniewicz, terrestri Lideni notario, a quibus illas inhabitant, nuncium se daturos responderunt. Quae quidem omnia ad instantiam supradicti domini subdapiferi Polocensis, acticata sunt praesentibus, praesente iurato iudicii praescone Bartholomaeo Grabowski. Sequitur contractus scripto ruthenico per dominam Zochowska ad iudicium oblatas.

Я Барбара Мамоничовна Владимировая Жоховская, землянка господарская повѣту Виленского, сознаваю тымъ моимъ продажнымъ вѣчнымъ листомъ каждому, кому бы вѣдать належало, ижъ я потребуячи суммы пѣнезей, такъ на посагъ и выправу дочокъ моихъ, яко тежъ на наклады и коштъ немалый, ведучи право о маетность Петешскую, въ повѣтѣ Виленскомъ лежащую, въ вельможнымъ паномъ Александромъ Служкою, каштеляномъ Жомойтскимъ, который мене о тую маетность Петешскую, въ повѣтѣ Виленскомъ лежащую, черезъ часъ немалый до розныхъ судовъ позывалъ, хочечи оную отъ мене одыскати; не мней тежъ и для голоду великого и на поживенъе подданныхъ своихъ, немаючи ихъ чинъ живити; съ тыхъ и зъ иншихъ причинъ не маючи я на то всее суммы готовой у себе пѣнезей, а не могучи никакимъ способомъ промыслити и тые потребности свое ратовати и оное успокоити, тогда я Барбара Мамоничовна Владимировая Жоховская, маючи я власность свою отчистую и материстую, никому впередъ дати того листу моего не заведенную, ани отъ мене записаную, половицу фольварку, названого Повяльна, въ повѣтѣ Виленскомъ, подъ присудомъ земскимъ и мѣстскимъ, надъ Вильнею рѣкою лежащего, съ половицею каменицъ,

названныхъ Тишинскихъ, въ мѣстѣ Виленскомъ, подле Гостинного дому лежащихъ, и домовъ пяти на Зарѣчу будучихъ, ниже въ томъ листѣ урочищемъ помененныхъ и описанныхъ, въ которой то половицы того фольварку, каменицъ и домовъ, которые я на часть мою въ ровнымъ дѣлѣ отъ сестры моее роженое отъ пани Марины Мамоничовны Криштофовой Вицкой достала; тую помененую половицу того фольварку, каменицъ и домовъ своихъ продаламъ на вѣчность въ мощь, въ держенъе и въ спокойное уживанъе владовне пустиламъ его милости князю Марціану Бгедройтю, подстолему воеводства Полоцкого, ему самому, паней малжонцѣ, дѣтямъ и потомкомъ и шаткомъ ихъ милостей, при половицы и части той, которую его милость панъ подстолий Полоцкій передъ тымъ одъ тое сестры моее роженое, одъ пани Марины Мамоничовны вѣчнымъ правомъ досталъ, за певную сумму пѣнезей, то есть—за двѣ тысячи и двѣстѣ копъ грошей литовскихъ, которая сумма пѣнезей мнѣ одъ его милости пана подстолего Полоцкого за то все вуполна вжо за тую продажу дошла, съ которое суммы его милости квитиую. Которую ту маетность половица Повяльна продала есьми зъ дворомъ подле млыновъ проховныхъ и зъ иншими млынами, зъ млыномъ папернымъ, зъ млыномъ мучнымъ, зъ фолушомъ, зъ галтаромъ, и зъ двѣма млынами проховными и зъ ихъ всякими всина нарядами, зъ ставами, зъ сажавками, зъ блѣхами, домами до тыхъ млыновъ и блеховъ, пляцами и огородами заживающими, зъ кгрунтами осѣлыми и неосѣлыми, пашными и непаханными, съ пущами, лѣсами, борами, зарослями, зъ рѣками и рѣчками и ловенъемъ въ нихъ рыбъ, зъ сѣножать-

ми болотными, мурожными, зъ прикупля-
ми и закуплями, а мновите: Унковчи-
ною и со всеми принадлежностями, яко се
то имѣнье Повильно фольваркъ здавна въ
собѣ мѣлъ и теперь маеть. До того и
каменицы двѣ въ мѣстѣ его королевское
милости Виленскомъ, въ которыхъ мнѣ
половица належала, отъ Острое Браны
идучихъ въ рынокъ, по лѣвой рудѣ, водле
дому мѣского Гостинного, подъ мѣстскимъ
правомъ лежаціе, называемые Тышинскіе,
и зъ склепами тыми, которые небощикъ
малжонкѣ мой панъ Владимиръ Жохов-
скій презыскъ одержалъ, яко се сами въ
собѣ тые каменицы мають: одну камени-
цу Тышинскую, што водле самого дому
Гостинного лежитъ, которая впередъ того
войту Слуцкому Михайлу Купріяновичу
въ певной суммѣ пѣнезей, въ пети сотъ и
десети копахъ грошей литовскихъ, заста-
вою заведена была, а теперь держачимъ
есть судья кгородскій Виленскій панъ Да-
ніель Понятовскій; а другую каменицу,
тужъ прилеглую, Тышинскую, которую
впередъ того держалъ небощикъ панъ Ан-
дрей Мовтовтъ въ чотырохъ сотъ и девя-
ти копахъ грошей литовскихъ, — а теперь
оное держачимъ есть его милость панъ
Самуель Кончевичъ — писарь земскій Лид-
скій. До того тежъ пять домовъ, идучи ко
млыну, до воеводства Виленского принале-
жачого, на Зарѣчу, надъ рѣкою Вильною,
подъ мѣстскимъ присудомъ лежащихъ, въ
которыхъ то домѣхъ половица мнѣ наде-
жить, а другая половица належала сестрѣ
моей роженой пани Маринѣ Мамоничовнѣ
Криштофовой Вицкой, на которыхъ до-
мѣхъ жадного долгу нѣтъ. И то еси его
милости пану подстолему Полоцкому при
томъ фольварку Повильну и при камени-
цахъ, вѣчными часы зъ одного продала,

въ мощь въ держенье и уживанье владов-
нѣ пустила. А яко каменицы тые двѣ,
такъ о тыхъ домовъ вольно будетъ его
милости пану подстолему Полоцкому у
держачихъ правомъ доходить и освобо-
дить, а дошодши яко свою власную зажи-
вать, дать и даровать и якимъ кольвекъ
способомъ записать, яко воля его милости
пана подстолего самого и ей милости па-
ни малжонки будетъ. Кгдыжъ, яко собѣ
самой, такъ дѣтямъ своимъ, повиннымъ и
никому зъ общихъ особъ, жадное части
съ того фольварку Повильна, каменицъ
и домовъ помененныхъ не zostавую, ани
уѣмую, але все огуломъ, зрекшисе права
своего прироженого, отчистого и матери-
стого, такъ тежъ набытого, на его мило-
сти пана подстолего, на ее милость напи
малжонку, дѣти и потомки ихъ вѣчными
часы вливаю и владовне продавши пускаю,
и вси sprawy, належачіе на тые маетно-
сти, вышей помененные, до рукъ его мило-
сти пана подстолего Полоцкого отдаламъ.
Вольный будучи въ тыхъ добрахъ пожит-
ковъ собѣ принажать, розширатъсе и бу-
боватъсе, чого я сама и никто именемъ
моимъ боронити не маеть и неповиненъ
будеть. А што се дотычетъ тестаменту
небощика малжонка моего, пана Владимира
Жоховскаго, которымъ власность мою сы-
нови Владиславу Жоховскому, не маючи
отъ мене малжонки своее, ниякого пра-
ва, ани запису, оному тотъ фольваркъ
Повильно, съ тыми каменицами Тышински-
ми и домами записалъ, тогда что въ ру-
кахъ малжонкѣ мой не мѣлъ, того тежъ
записовати не могъ, зачимъ тотъ записъ и
воля малжонка моего въ томъ парагра-
фѣ — неправный и неважный; о што я
процесь правный о то по смерти малжон-
ка моего учинила. Который то сынъ мой

о то его милости пана подстолего и кожного держачого тыхъ маетностей отъ его милости самого и потомства ихъ милости позывати и ніякой трудности задавати не маеть и неповиненъ будетъ, вгдыжъ ніякого приступу ему самому и никому не оставую. Подъ которою то евикцію поддаю и обтежаю маетности свое лежащіе и рухомые, а меновите: маетность мою власную, названую Порудомину, и часть маетности Петешское, которые дочери мое, шодши замужъ, задосыть учиненъ имъ отъ мене зрекисе до мене. То тежъ тымъ листомъ моимъ варую его милости князя Марціяна Кедройтя и ей милости пани малжонцѣ его, дѣтямъ и потомкамъ ихъ милостей и каждому, Повильно, каменицы и тыхъ домовъ звышъ помененныхъ: если бы хто зъ близкихъ кровныхъ моихъ и обчихъ людей о половицу тую мою фольварку Повильна, о каменицы и о дома тые огуломъ о все, альбо о якую часть его милости пана подстолего, самого и ей милости пани малжонку его, дѣти и потомки ихъ и держачого отъ нихъ позывалъ, трудность якую, альбо перешкоду въ кгрунтехъ, въ будованью чинилъ, тогда я Барбара Мамоничовна Владимировая Жоховская, а по мнѣ дѣти мое и каждый держачій маетности моей Порудоминѣ, за ознайменъемъ его милости пана подстолего и данъемъ мнѣ знатъ о томъ черезъ листъ свой обвѣщоный, покладаючи оный на той маетности моей Порудоминѣ, передъ принастьемъ права за недѣль двѣ, своимъ грошомъ и накладомъ у каждого права и суду, у права земского, кгородского, трибунального, майдебурского и задворного заступовати, очищати и очистити и вспокоити маю и повинна буду, такъ, ижъ-бы его милость панъ подстолий и пани

малжонка его милости и дѣти ихъ милости и каждый держачій отъ ихъ милостей, яко своей власности певенъ былъ. А гдыбы я Барбара Мамоничовна, препомневши того моего листу, который паракграфъ въ томъ листѣ помененый нарушила и досыть тому не учинила, не заступовала и не очистила, тогда за каждый таковой пунктъ и паракграфъ нарушонный и невыполненный маю и повинна буду, я сама, а по мнѣ дѣти мое и каждый держачій по мнѣ добръ моихъ, заруки заплатить его милости пану подстолему двѣ тысячы копъ и двѣстѣ копъ грошей летовскихъ, ку тому все шкоды и наклады, на голое слова рѣченье его милости самого пана подстолего и пани малжонки его, кромъ ніякого доводу и присеги тѣлесное, заплатитъ. О што все и о шкоды нарушенныя паракграфъ, вольность даю каждому себе позвати до вшедякого суду и повѣту, до суду земского, кгородского, трибунального, и до суду задворного и права майдебурского, рокомъ и позвожъ такимъ, якимъ сторона похочетъ, кладучи тые позы на маетности моей на Порудоминѣ, въ повѣтѣ Виленскомъ лежащей, черезъ возного которогожъ кольвекъ повѣту, кромъ стороны шляхты; а я, будучи якимъ кольвекъ способомъ позваная, альбо заказаная, такъ очевисто, альбо заочне, маю и повинна буду сама, альбо черезъ умоцованого своего передъ каждымъ врадомъ, гдѣ бымъ позвана была, стать, не закладаючисе жадными причинами, въ правѣ земскомъ и въ правѣ майдебурскомъ описанными, ани хоробою своею, ани умоцованого своего обложною и большою справою вальною и одлеглостію мѣстца, и иными новоприпалыми причинами, и ничимъ року и позву, хотъ неслушного,

не беручи, съ права не сходечи, не беручи собѣ ку помочи ни въ чомъ жадныхъ статutowъ и конституцій и иныхъ справъ хрестіянскихъ, съ того запису, ани съ позву за згубою копій, не беручи знолокъ жадныхъ, ани апелаций, ни въ чомъ заживати не маю, чого мнѣ ани умоцованому и врадъ заступити не маеть, а згола въ намѣйшую контроверсію зъ стороною и зъ судомъ не вдаючисе, за каждымъ разомъ позванья, преречоную заруку жалобливому платити маю. А кгдабымъ ку праву не стала, або ставши а не заплативши прочъ одышла, тогда мочень будетъ каждый судъ и врадъ, передъ который бы се то приточило, такъ за станьешъ, яко и въ нестанью моемъ запозваньемъ, иле разъ потреба будетъ, въ запозванной речи всказанье учинити и кромъ складанья ратъ статutowыхъ, на заплату на томъ имѣнью моемъ Порудоминѣ, а въ невынесенью заруки всказаное и на всякихъ маетностяхъ моихъ лежащихъ и рукомыхъ, шацункомъ статutowымъ отпаву удѣлати мають; которому всказанью и отпаву каждого врадъ я ни въ чомъ противна, судъ менечи о злый всказъ, а сторону менечи о неправный переводъ права, позывати не маю и не буду могчи. А по заплаченью тое, бы не по однокротное заруки, праве сесь листъ мой продажный во всимъ при вуполной mocy и речи, въ семъ листѣ продажномъ описаное, у каждого суду и права вцале, вѣчне захованъ и держанъ быти маеть. А вѣдъже тое очищенье отъ мене его милости князю Марціану Кгедройтю—подстолему Полоцкому и малжонцѣ его милости не далей служитъ одъ общихъ, только до лѣтъ десяти отъ даты сего листу моего, а отъ

дѣтей, ближнихъ, кровныхъ и повинныхъ моихъ дотуль, покуль того потреба указывать будетъ. А кгда мене въ животѣ не станетъ, тогда дѣти мое, або хто на добра мое наступитъ, съ того имѣнья моего Порудомина и зо всякихъ добръ моихъ, подъ якимъ кольвекъ правомъ zostалыхъ, всѣмъ пунктомъ и обовязкомъ моимъ, якоже се обвезала и описала, каждому держачому того запису моего, досыть чинить во всимъ мають и повинни будутъ. И на томъ я Барбара Мамоничовна Владимерова Жоховская дала помененому его милости князю Марціану Кгедройтю, подстолему воеводства Полоцкого, и малжонцѣ его милости пани Барбарѣ Войнянцѣ сесь мой листъ вѣчистое продажи своею записъ, подъ печатью моею, съ подписомъ руки моею власное, письмомъ польскимъ, а для лѣпшого вѣры и певности того моего листу о приложенье печатей и о подпись рукъ просиламъ устне ихъ милостей пановъ пріятель своихъ, его милости пана Гиляріуша Чижа, пана Криштофа Кричевского и пана Езофа Коленду Кустинского, которые ихъ милость панове пріятели мои, за устною прозьбою моею, до того листу моего вѣчистого продажного, именни нижеменованными, печатями своими приложили и руками своими подписать рачили. Писанъ у Вильни, лѣта отъ нароженья Сына Божого тысяча шестьсотъ тридцать первого, мѣсяца Августа тридцатого дня.—*Extractus in eodem contractu, apposita sigilla quatuor et subscriptiones tales: Barbara Mamoniczowna Włodymierowaia Żochowska ręką swą; Hilarius Czyż własną ręką; Józeph Kołęda Kuczyński ręką; Krzysztoph Krzyczewski ręką swą. Haec itaque omnia praemissa, iuxta relationem do*

minorum scabinorum, ad instantiam magnificorum dd. recognoscentium, sunt actis praesentibus consignata, et authentice iisdem cum originali extradita.

1634 г. Ноября 20 дня.

Изъ книги № 5115, за 1663—1665 г. стр. 643—646.

48. Постановленіе гражданъ, живущихъ на предмѣстьяхъ города Вильны, объ учрежденіи собственной денежной кассы.

Виленскіе мѣщане, живущіе на предмѣстьяхъ Вильны, желая избавитъ отъ разныхъ насилій, причиняемыхъ имъ во время отбыванія квартирной повинности, согласились между собой на слѣ-

дующее условіе: выбрать 4-хъ лучшихъ мѣщанъ, передать въ нихъ вѣдѣніе общественную кассу и хлопоты по всѣмъ спорнымъ дѣламъ.

Sabbatho infra octavam nativitatis Domini nostri Jesu Christi proxima, die vigesima nona mensis Decembris, anno Domini 1663. — Coram nobili officio consulari Vilnensi, actisque eiusdem officii personaliter constituti famati Adamus Walentynowicz, Andreas Paszkiewicz, Joannes Pleynowicz, Nicolaus Juszkievicz, Petrus Burba, Gregorius Bohdzewicz, Josephus Kasprovicz, Joannes Kozłowski, Martinus Czerkas, Simon Kownianin, Georgius Aresztowicz, Christophorus Perski, Andreas Lowkis, Stanislaus Liniewicz, Georgius Radziul, Nicolaus Żudziwicz, Theodorus Kochanski, Alexander Oreszkiewicz, Simon Iwaskiewicz, Simon Koyrayc, Theodorus Kozakiewicz, Athanasius Otroszkiewicz, Albertus Pruaklis, Joannes Skiba, Stanislaus Burakowicz, Joannes Tomkiewicz, Romanus Sobolewski, Daniel Symonowicz, Demetrius Omelianowicz, Christophorus Kur-

cinowicz, Albertus Lutostanski, Adamus Gioldowicz, cives in suburbiis Vilnensibus, domicilia et possessiones suas, sub iurisdictione civili Vilnensi magdeburgensi habentes, suo aliorumque concivium, ibidem degentium nomine agentes, exhiberunt authenticum ordinationis suae respectu, certorum gravaminum se concernentium, documentum et per decretum nobilis officii consularis Vilnensis, in anno millesimo sexcentesimo quadragésimo tertio, die decima octava mensis Novembris approbatum, et ex actis eiusdem officii depromptum integrum, salvum, illaesum, omnique suspicionis nota carens, petendo, eandem ordinationem, ob defectum actorum hostili igne conflagratorum, iuxta mentem constitutionis millesimi sexcentésimi quinquagesimi octavi anni, ad acta suscipi et immetricari. Cuius iustae affectationi nobile officium consulare Vilnense annuendo, eo-

dem documento ordinationis publice lecto, ac reviso, ad acta praesentia suscipi, ac per depromptum extraditi permisit, in sequenti verborum tenore: Feria quarta ante festum praesentationis beatissimae virginis Mariae, die decima octava mensis Novembris, anno Domini millesimo sexcentesimo quadragesimo tertio. Ad officium consulari praesens Vilmense personaliter venientes famati Theodosius Wasilewicz, Nicolaus Sabila, Michael Zackiewicz, Basilius Roginski, Sebastianus Piotrowicz, Bohdanus Sobolewski, Stanislaus Kozłowski, Andreas Rackiewicz, Alexander Poliksza, Andreas Wysocki, Gregorius Theodorowicz, Georgius Stefanowicz, Petrus Szulha, Dawid Daniłowicz, Christophorus Siekierski, Joannes Ilicz, Joannes Matwieiewicz, Jacobus Chomicz, Stanislaus Balaban, Adamus Mieszkuc, Joannes Rakowski, Simon Danilewicz, Michael Borysowicz, Andreas Boiarzynowicz, Athanasius Fiedorowicz Pasternak, Lucas Fiedorowicz, Joannes Wasilewicz, Joannes Gilewicz, Jacobus Rakowicz, Joannes Browka, Romanus Korolkiewicz, Simon Browka, Maximilianus Okuszek, cives in suburbis Vilmensibus domicilia sua et possessiones habentes, suo aliorumque concivium, ibidem degentium, nomine exhibuerunt eodem officio ordinationem infrascriptorum se concernentium, libero et unanimi omnium consensu unitam susceptam, et conclusam petendo, eandem decreto officii approbari, et actis praesentibus ingrossari tenoris talis:

Stało postanowienie zgodne nas wszystkich mieszczan iego królewskiej mości y pospólstwa, na przedmieściu Wileńskim pod iurisdictionią mieyską mieszkających, takowym sposobem: iż my z łaski szcudroblivey iego królewskiej mości, pana naszego miło-

ściwego, mając dwiema dekretami, pokóy y wszelkie bezpieczeństwo sobie warowane, iakobyśmy tak od iazdy, iako y piechoty żadnemi stacyami y exactiami agravowani nie byli, prawa że potrzebowali tego po nas, iakoby inposterum w dobrym rządzie zostawały, y my podczas różnych do miasta zjazdów od iakiegoż kolwiek stanu ludzi, bezprawia, a to względem gwałtownego się wdzierania w domach swoich nie ponosili, ale chcąc pod takowy zjazd każdemu z wygodą gospod przez podanie urzędowe było, tedy postanowiliśmy unanimitar z sobą takowe porządki:

Naprzód. Mamy cum consensu magistratus annuatim z pośrodku siebie czterech osób obierać: dwóch religiey rzymskiej, a dwóch religiey graeckiej, sąsiadów naszych, ludzi godnych y osiadłych, pod iurisdictionią mieyską będących, u których ludzi skrzynka przedmieska w disposiciei zostawać ma. A gdzie by te osoby w powinnościach swych czulemi byli, tedy ta skrzynka, przy dożywotnym każdego z nich zawiadowaniu zostawać ma; a do niej też kluczyków dwóch, jeden z rzymskiej, a drugi z graeckiej strony być mają, to dla tego aby prawa nasze w całości zostawały, y iak w najlepszym porządku, tak też przystoynym chowaniu y zawiadowaniu były. Zaczynam obronę tych praw y wolności naszych pozwoliliśmy y dobrowolnie pozwolamy, z każdego domu, bez uciążenia iednak roczną składankę, tak z siebie samych, iako y tych, którzy z nymu albo czynsu komorą z nami mieszkają, z tey przyczyny, ponieważ oni pod żadne ciężary niepodlegając zarówno z nami iedney że wolności zażywają, a teraz u nas komorami mieszkawszy napotym sobie domów nabywają. A ta dobrowolna składanka nasza ni na co inszego

ma się ściągać y obracać, tylko na obronę praw naszych, iakobyśmy przykładem innych miast wszelkie bezpieczeństwo na przedmieściu y domach swych mieli, warunków y dekretów z decisiey iego królewskiey mości, pana szczęśliwie nam panującego, przez ichmościów panów marszałków, tak koronnego, iako y wielkiego xięstwa Litewskiego ferowanych. Z czego wszystkiego przy zdawaniu skrzynki ci dozorczy nas że, tak z spraw, iako dochodów y roschodów liczbę czynić będą powinni, którym powinność należeć ma, iż podczas wszelkich zjazdów głównych y particularnych (strzeż Boże) kto śmiał y ważył się iakim kolwiek sposobem na przedmieściu w domach naszych insolentie, albo bezprawie iakie czynić, albo *privata sua authoritate, sine adminiculo magistratus*, gospody sobie zapisować, y w one się *violenter* wdzierać; tedy warując to sobie tak postanawiamy: Iż ci panowie dozorczy powinni będą do magistratu ichmościom panom radnym wszystkim tym do wiadomości przywodzić. A gdzieby ichmość podówczas pro maiori takowemi sprawami byli zatrudnieni, gdzie wygadzaiąc potrzebie iakowey sami recenter niczym się nie zakładając, tym przed kim będzie należało prawo swoje pokazać, y onego omnimode bronić powinni będą, y tego postrzegając, iakoby się w rozdawaniu gozpod, żadnemi exemptami duchownemi, albo szlacheckimi, iakiey inney iurisdictioney obronami nie zasłaniali. A gdzieby w czynieniu dosyć te przerzeczone

osoby cztery temu wydolać nie mogły, więc wolno im będzie dla pomocy ieszcze dwóch młodszych na przedmieściu, z pod iurisdictioney mieyskiey, sobie przybrać, w czym wszystkim magistrat *authoritate sua* ma nam dopomagać, y tego postrzegać, aby to *laudum* y postanowienie nasze, iako w najlepszym porządku wiecznie zostawało, nie including jednak w to innych domów, pod iurisdictionią mieyską nie będących, oprócz iesliby zarówno z nami te wszystkie ciężary chcieli pónosić, y na urzędzie naszym mieyskim *ratione onerum civilium* zapisać, tedy mają być przyięci. Które to *laudum* y dobrowolne nasze postanowienie, aby *immutabiliter perpetuis temporibus in suo robore* zostawało, dla lepszey wiary y wieczności, daliśmy sobie do ksiąg mieyskich radzieckich zapisać, uniżennie za tym prosząc o przyięcie. Działo się w Wilnie dnia dwudziestego Nowembra, roku tysiąc sześćset czterdziestego trzeciego. *Officium consulare Vilnense publice lecta eiusmodi ordinatione et bene considerata, communicato cum toto magistratus nobili Vilnensi consilio, eandem, ut iustam et aequitati consonam, decreto suo approbavit, ratificavit et actis praesentibus ingrossandam demandavit. Quae et actis praesentibus est consignata. Sequitur subscriptio Domini notarii in hunc modum: Ex actis nobili officii consularis civitatis regiae Vilnensis. Quod acticum est.*

1646 г. Сентября 17 дня.

Изъ книги № 5109, за 1611 г., л. 348.

49. Комиссарское определение по дѣлу между Вилеńскимъ магистратомъ и де-
ховъ рѣзниковъ.

Вилеńскіе рѣзники подали жалобу на маги-
стратъ, что онъ притѣсняетъ ихъ незаконными
сборами въ пользу города съ мясныхъ рядовъ, такъ
что по королевскимъ привилегіямъ имъ бы слѣдо-
вало платить только 500 злотыхъ въ годъ, а съ

нихъ взимають по 1000 злотыхъ безъ вѣдома и
согласія всего общества. Королевскіе комиссары
нашли дѣйствія магистрата противозаконными, но
апеллировать ему къ королю позволили. Но обѣ
стороны отъ апелляціи отказались.

Albrycht Stanisław, xiąże na Olyce y Nie-
świżu, kanclerz wielki w. x. Lit., Piński,
Pniewski, Tucholski, Kowieński, Gieranow-
ski y Lipniski starosta, Krzysztof Rudomina
Dusiacki, kasztelan Połocki, Franciszek
Dołmat Jsaykowski, referendarz y pisarz
w. x. Litewsk. proboszcz Wileński, Giera-
nowski y Grodzieński, Krzysztoph Prze-
clawski—kanonik Wileński, kommiszarze
od i. k. m. pana naszego miłościwego, na
słuchanie liczby magistratu mieyskiego Wi-
leńskiego z prowentów mieyskich y z con-
trybucyi wszelakich, tudzież na sporządze-
nie y wprowadzenie onych w dobrą rękę ze-
slane, wiadomo czyniemy tym listem de-
kretem naszym, iż w roku terazniejszym
tysiąc sześćsetnym czterdziestym szóstym,
miesiąca Septembra dnia siedmnastego, prze-
kładana była nam skarga od rzeźników
miasta Wileńskiego przeciw magistratowi
Wileńskiemu, iż oni excedendo metas
officii sui, od roku tysiąc sześćset trzydzie-
stego trzeciego, aż do terazniejszego cza-
su, przez lat dwanaście, wprzód pożyczo-
nym sposobem, a po nim pod praetextem

czynszu z jatek ich mięsnych przychodzą-
cego, który przed tym po złotych pięciuset
ogółem w każdy rok oddawali, mimo wolą
y wiadomość i. k. m. y przeciw ordynacyey
pamięci króla iego mości Zygmunta pierw-
szego, pod datą roku tysiąc pięćset trzy-
dziestego szóstego, miesiąca Septembra dzie-
wiątego dnia, w której warowano iest, iż
rada mieyska Wileńska, bez pospolitego
człowieka, żadnych płatów nowych stano-
wić nie może privata authorite, bez zgody
y przyzwolenia communitatis, auctiją uczy-
niwszy, sowito po tysiącu złotych odbierali.
Za tym ciż żałobliwi rzeźnicy zniesienia
tey auctii, iako niesłusznie y nieprawnie
uczynionej, y przysądzenia pieniędzy sześciu
tysięcy złotych polskich nad zwyczaj prze-
branych domawiali się. Na te szlachetny
magistrat Wileński, iustyfikuiąc się powie-
dzieli: iż iako insze dobra różne w possesyi
będące, tak y jatki rzeźnicze przywilejami
ś. pamięci króla i. m. y wielkich xiążąt
Litewskich zdawana magistratowi mieyskie-
mu Wileńskiemu na ozdoby y potrzeby
wszytkiego miasta publiczne są nadane,

wolno tedy że to magistratowi, mając te jatkę we władzy y dyspozycyi swojej, gdy wszystkich rzeczy cena w górę idzie, prowent z nich przychodzący, który nie na prywatne magistratowe potrzeby, lecz na publiczne mieyskie expensa obraca się, podwyższać y oraz na wszystkie jatkę auctiją wkładać, lubo one pojedynkiem plus offerentibus, tak iako folwarki, kamienice y inne dobra bywają deponowane, zawodzić. A co żałobliwi rzeźnicy udają, iakoby magistrat w niektórych leciech, miał wziąć od nich pożyczanym sposobem po pięciu set złotych,—ponieważ na to żadnych recognicyi, ani assecuracyi nie pokazują, niepotrzebnie to wnoszą, aby tedy osoby w magistracie będące od tej, iako niesłuszney actii będącej oppressyi uwolnione byli, affektowali. My tedy kommisarze, controversyi stron obu dwu przesłuchawszy, bacząc, iż magistrat Wileński mimo ordynacyą ś. pamięci króla i. m. Zygmunta pierwszego, którą stanowienie nowych płatów bez pospolitego cykła onym zabronione iest, bez woli y wiadomości i. k. m. tudzież bez przyzwolenia communitatis, privata autoritate, czynsz, który przed tym od wszystkich ogółem jatek po pięciu set złotych do roku płacili y nadto po tysiącu złotych postanowili, y przez lat dwanaście odbierali, przeto tę

auctiją, iako nulliter et illegitime uczynioną, annihilujemy y approbujemy, żeby na potym nie więcej, ieno po złotych pięciu set ogółem ze wszystkich jatek swych rzeźnicy płacili nakazujemy. O wybranie zaś w przeszłych leciech po uczynieniu takowej prywatney auctii na pięć set złotych doroczney pensyi, po drugich pięciu set złotych wolne prawo tym że rzeźnikom do magistratu mieyskiego Wileńskiego zachowujemy. Na którym takowym dekrete naszym szlachetny magistrat Wileński nie przestając, do sądu i. k. m. zadwornego appellacyą salvo recessu interponowali. Y myśmy onym tej appellacyi dopuścili, z takową jednak deklaracyą, iż na tę sprawę magistrat nie z prowentów mieyskich publicznych, ale z swych własnych dobr koszt spendować miał. Rzeźnicy zaś o szkody w tej sprawie podjęte przeciw magistratowi protestowali się. A dnia niniejszego strony obiedwie przed nami postanowiwszy się, szlachetny magistrat Wileński appellacji przed sądem i. k. m. interponowanej, a rzeźnicy salwy sobie do magistratu o przebrane w przeszłych leciech czynsze zachowanej odstąpili. Działo się w Wilnie, roku Pańskiego tysiąc sześćset czterdziestego szóstego, miesiąca Septembra ośmnastego dnia.

1654 г. Ноября 17 дня.

Изъ книги № 5112, за 1655—1663 г., л. 4.

**50. Привилегія короля Яна Казимира, предоставляющая Полоцкимъ мѣщанамъ
разныя льготы.**

Король Янъ Казиміръ, по ходатайству нѣкоторыхъ сановниковъ, принимая во вниманіе какъ вѣрноподданство Полочанъ, такъ и разореніе, нанесенное ими во время Московскаго нашествія, предоставляетъ имъ слѣдующія льготы: увольняетъ

ихъ отъ повинностей рѣчи-посполитой и мѣстныхъ, отъ подсудности судамъ городскимъ и земскимъ, отъ уплаты стараго мыта, отъ жолнерскихъ постоевъ; сохраняетъ ихъ при древнихъ привилегіяхъ съ правомъ судиться въ королевскомъ судѣ.

Roku tysiąc sześćset piędziesiąt piątego miesiąca Ianuaryi dwudziestego dnia.

Na urządzie zamku iego królewskiej mości Wileńskiego, przede mną Adamem Dębskim, podstarościm Wileńskim, od iego mości pana Pawła Marcinkewicza, sędziego ziemskiego Upickiego, podwoiewodziego Wileńskiego na sprawy sądowe wysadzonym, stawszy oczewisto pan Stephan Iwanowicz, mieszczanin y kupiec miasta iego królewskiej mości Połockiego, przynosząc ekstrakt przywileju iego królewskiej mości z xiąg ławnickich miasta iego królewskiej mości Kowna, mieszczanom Połockim służący, pokładał, prosząc aby do xiąg urzędowych zamku iego królewskiej mości Wileńskiego przyięty y wpisany był. Który, wpisując do xiąg urzędowych zamku iego królewskiej mości Wileńskiego, słowo do słowa tak się w sobie ma:

Iudicium opportunum feria sexta die vigesima septima Nowembris celebratum est, anno Domini milesimo sexcentesimo quinquagesimo quarto, constituti personaliter coram iudicio praesenti scabinali Cannensi spectabiles ac honorati Petrus

Rosczewski—consul, Theodorus Rozmysłowicz, Matrinus Cyhanowicz, consulares, et Gregorius Druhowina, scabinus civitatis Polocensis, produxerunt ad acta literas sacrae regiae maiestatis Domini nostri clementissimi, quibus sua regia maiestas omnes in universum cives Polocenses, protunc a fide paro hoste Moscovitico e civitate propulsos, circa omnia iura, immunitates ac libertates, olim a serenissimis antecessoribus suis clementer eidem civitati donatas, conservare dignatus, quarum literarum, publice in praetorio lectarum, haec est series verborum quae sequitur: Jan Kazimierz, z Bożej łaski król polski, etc. Wielmożnym y urodzonym wojewodom, starostom y urzędnikom ziemskim, grodzkim, iako też y urzędem mieyskim prawa maydeurskiego uprzejmie y wiernie nam miłym, łaskę naszą królewską. Wielmożni y urodzeni. Supplicowali nam mieszczanie miasta naszego Połockiego, ukazując stateczną swą wiarę nam y rzeczypospolitey dochowaną, przez to, że podczas terazniejszey niespodzianej incursiji tey y obietcia

fortecy Połockiey, woleli domostwa swego y wszytkiey niemal substantiey swoiey, nie mogąc gwałtowney impressyi nieprzyacielskiej sami przez się resistere, odbieżeć y opuścić, a niżeli wiarołomnemu nieprzyjacielowi Moskowicinowi poddać się, prosząc niektórych rad y urzędników naszych, aby za takową ku nam y rzeczypospolitey zachowaną wiarę pożądaną od maiestatu naszego odnieśli consolatia, o co w terazniejszym wygnaniu swoim supplices prosili y otrzymali od nas: naprzód, aby iako w mieście naszym stołecznym Wilnie, tak po wszytkich koronnych y wielkiego xięstwa Litewskiego zwyczajne handle swoje y targi, także szynki y rzemiosła odprawowali, względem czego od podatków wszelakich, tak skarbowych, iako y mieyskich, także exactiey żołnierskiej uwolnieni byli, zostawiając przy prawach y wolnościach zdawna temuż miastu naszemu Połockiemu od antecessorów y przodków naszych nadanych; któremi osobliwie warowano, żeby myta starego nie płacili, y iurisdictioniey zamkowej y grodzkiej, także ziemskiej nie podlegali, ale tylko mieyskiej magdeburskiej y od sądu naszego zadwornego dependecyą mającą. Do której my suppliki y prośby łaskawie się skłoniwszy, a uważając terazniejsze utrapienie y niedostatki mieszczan naszych Połockich, które pocierając cudze kąty sustinere muszą, dla sustentatiey pocziwey onych że samych, iako też y dziątek ich, pozwoliliśmy y tym listem naszym pozwalamy do szczęśliwey da pan Bóg recuperatiey tegoż miasta Połockiego, w mieście naszym stołecznym Wilnie, iako też y wszytkich miastach y miasteczkach naszych koronnych y wielkiego xięstwa Litewskiego, wolne odprawowanie handlów y wszelakich kupli, rzemiosła y szynków nie inaczey, iako

przysięgłym miasta każdego obywatelom, bez żadnego zatrudnienia y praepeditiey y bez żadnych datków y ciężarów, tak uchwalą rzeczypospolitey, iako też y miastu każdemu wielkiego xięstwa Litewskiego zwyczajnych, tudzież też posług mieyskich, nawet uwalniając od wszelakich iurisdictioniey zamkowych, grodzkich y ziemskich trybunalskich, ale poddając ich pod samą iurisdictionią mieyską magdeburską w miastach naszych wielkiego xięstwa Litewskiego gdziekolwiek residować będą, gdzie tak w sprawach kриминаłnych, iako y civilnych odpowiadać powinni będą, warując iednak rzeczypospolita, iesliby ciż mieszczanie nasi Połoccy przypozywani byli przed urząd mieyski magdeburski o długi dawne, ieszcze przed obięciem od nieprzyaciela Połocka zaciągnione, także też y o zdanie opiek sobie od magistratu tamecznego Połockiego powierzonych; tedy onych in genere et specie wszytkich w tym punkcie pod protectią naszą królewską bierzemy y serio przykazujemy, aby według tego przywileiu y rescriptu zachowani byli. Co wszytko uczynicie, uprzejmość y wierność wasza, nie tylko dla łaski naszej, ale też y dla polutowania chrześcijańskiego. Dat. s kancelaryi naszej, roku Pańskiego tysiąc sześć set piędziesiąt czwartego, miesiąca Novembra dnia siedmnastego, panowania królestw naszych polskiego a szwedzkiego siódmego roku. (Locus sigilli minoris magni ducatus Lith. cum subscriptione manus sacrae regiae maiestatis). Jan Kazimierz król; Alexander Naruszewicz—pisarz wielkiego xięstwa Litewskiego. Quae sacrae maiestatis literae, ex vero originali de verbo ad verbum desumpto, per modum privilegii intimatae ad instantiam superius transmissarum praesentibus consignatae et exinde

extraditae sunt. U tego ekstraktu pieczęć miasta iego królewskiej mości Kowna z podpisem ręki temi słowy: Ex actis scabinalibus civitatis Connensis ex termine. Który to ekstraktem do xiąg urzędowych zamku iego królewskiej mości Wileńskiego iest wpisany, s których iest widymus pod pieczęcią urzędową y z podpisem ręki pisarskiej stronie potrzebującej wydan. Pisan w Wilnie.

1655 г. Мая 11 дня.

Изъ книги № 5112, за 1655—1663 г., л. 27.

51. Постаповленіе Виленскаго магистрата о выдачѣ изъ доходовъ оного тысячи пятисотъ злотыхъ депутатовъ, отправляемымъ на сеймъ.

Виленскій магистратъ отправляетъ своихъ депутатовъ на сеймъ въ Варшаву. Не имѣя наличныхъ денегъ на дорогу своимъ посламъ, онъ занимаетъ у двухъ купцовъ 1,500 злотыхъ и для уплаты этого

долга передаетъ имъ ключи отъ *важчаго* (вѣсового) *стола* съ тѣмъ, чтобы помянутые купцы пользовались доходами съ *вожчаго* до тѣхъ поръ, пока не возвратятъ всего своего долга.

Лѣта отъ нароженія Сына Божого тысяча шестьсотъ шестьдесятъ первого, мѣсеца Декабря десятого дня. На врадѣ господарскомъ кгородскомъ Виленскомъ, передо мною Яномъ Окгинскимъ, маршалкомъ Волковыскимъ, подвоеводиомъ Виленскимъ, постановившимся очевисто славетный панъ Симонъ Константиновичъ, мѣщанинъ и купецъ мѣста его королевское милости столечного Виленского, оповѣдалъ и актыкованью по отворенью кгороду воеводства Виленского до книгъ кгородскихъ Виленскихъ подалъ листъ одѣ шляхетныхъ ихъ милости пановъ бурмистровъ, райцовъ и всеѣ рады мѣста его королевское милости Вильна данный и надлежацій осо-

бомъ въ томъ листѣ менованнымъ, на речъ нижей выражоную, просечи, абы до книгъ принять, актыкованъ и уписанъ былъ. Который уписуючи у книги слова до слова такъ се въ собѣ маеть:

Burmistrze y rayce tegoroczni miasta i. k. m. Wilna, oznajmujemy, tym pismem naszym y tą deklaracyą naszą, iż w roku teraznieyszym tysiąc sześćset piędziesiątym piątym, dnia iedenastego miesiąca Maia, gdy była pilna potrzeba, aby ichmość panowie posłowie od miasta iego królewskiej mości Wilna do Warszawy na seym, teraz blisko przypadający, iachali, więc na ten wyiażd że niemało kosztu potrzeba było y spezy ważyć na potrzebę tego miasta, a tego

kosztu niskał na wyprawę tychże ichmości panów posłów na ten czas s publicznych mieyskich dochodów mieć nie mogliśmy; tedy panowie szafarze prowentowi mieyscy, a communitate tegoż miasta naznaczeni, mianowicie sławetni pan Wulf Krygier y pan Symon Konstantynowicz, mieszczanie y kupcy Wileńscy, ze swego własnego gotowych pieniędzy złotych półtora tysiąca polskich wygodzili; za którą to wygodę tedyśmy onym pozwolili: aby na odebranie tej summy klucze od *słupa ważczego*, gdzie od poważczego przychód wszystek idzie, aż do wybrania zupełnie przy sobie mieli, y z tego słupa według rejestru pana pisarza ważczego te poważcze do siebie odbierali tak długo, aż te półtora tysiąca złotych zupełnie sobie odbiorą; warując y to, aby żaden tym czasem, póki oni te poważcze w zapłatę tych półtoru tysięcy złotych odbierać będą, na borg nie ważył, ale zaraz gotowemi płacił pieniędzmi; a to dla tego, żeby pomienieni panowie szafarze tym prędzey te półtora tysiąca złotych polskich odebrali, a odebrawszy znowu według dawnego zwyczaju klucze od tegoż słupa w komorze mieyskiej, kędy

proventa wszystkiego miasta Wileńskiego przychodzą, mają się zachować. Na co wszystko y ichmość panowie szafarze magistratowi prowentowi tegoroczni, to iest imć pan Mikołay Rychter z imć panem Prokopem Dorofieiewiczem, raycy Wileńscy, zezwolili. Y na to dla lepszey wiary przy podpisie pisarza naszego pieczęć naszą ratuszną Wileńską przycisnąć kazaliśmy. Pisan na ratuszu, dnia iedynastego Maia roku tysiąc sześćset piędziesiątego piątego.

У того листу при печати вradoвой магистрату мѣста его королевское милости столечного Вилевского, подписъ руки писара мѣстского теми словы: На власне roskazanie ichmość panów burmistrzów y radziec rocznych Wileńskich podpisałem ręką swą: Krzysztof Wobolewicz—pisarz miasta iego kr. mści Wilna. Который же тотъ листъ, за поданьемъ до актъ черезъ особу верху мененую, есть до книгъ кгородскихъ Виленскихъ уписанъ, въ которыхъ и сесь выписъ, подъ печатью вradoвою и съ подписомъ руки писарское пану Симону Конstantиновичу, мѣщанину и купцу Виленскому, есть выдать. Писанъ у Вильни.

1657 г. Мая 30 дня.

Изъ книги № 5112, за 1655—1663 г., л. 132.

**52. Инструкція, дапаня Виленскимъ магистратомъ Виленскому войту, Осипу Кой-
релевичу, на время мороваго повѣтрія въ Вильнѣ.**

Виленскій магистратъ, оставляя городъ вслѣд-
ствіе мороваго повѣтрія, даетъ войту слѣдующую
инструкцію: 1) завести пѣхоту для надзора и об-
щественной безопасности; 2) отбываніе судебныхъ
засѣданій и разбирательствъ передается войту и
его помощникамъ; 3) имущество, остающееся по-
слѣ смерти горожанъ, должно быть берегаемо въ
безопасномъ мѣстѣ; 4) на мѣсто умирающихъ, по-

мощниками должны быть избираемы другіе; 5) про-
изводить ежедневныя ревизіи домовъ и училищъ,
чтобы туда не входили грабители; 6) магистратъ
желаетъ, чтобы отворялась только одна Рудницкая
брама, а другія чтобы запирались и ключи храни-
лись у войта; 7) вслѣдствіе увеличенія пожаровъ,
магистратъ желаетъ, чтобы отворены были город-
скіе водопроводы.

Naprzód, dla warunku y bezpieczeństwa
dóbr wszystkich y towarów w mieście Wi-
leńskim pod tenczas zostających ma pan
Józeph Koyrelewicz z collegami swemi
trzydzieście piechoty zebrać porządne,
która we dnie y w nocy obchodząc codzień
miasto, kamienice, kramy y sklepy warto-
wać będzie, iakoby się ubogim ludziom
najmnieysza szkoda nie działa przez złoczyń-
ców, którzy nocnym y dziennym sposobem
iuz y teraz sklepy łupić y dobywać się po-
czynają, na co y koszt albo pieniądze na
to składane złotych tysiąc za całe półroka
zastawuemy. A jeśli by który z tey piecho-
ty podczas teraznieyszy niebezpieczny usta-
pił, ma zaraz przybierać drugich, żeby ta
liczba trzydziestu piechoty zawsze zupełna
była. Godziło się w prawdzie więcey pie-
choty mieć do tak wielkiego miasta, ale że
niemało ludzi nie przyłożywszy się do tey
składanki wyiachało, obiecał imé pan woie-
woda teraznieyszy swojej piechoty dwadzie-

ścia do piechoty mieysckiey przydać, która
teyże warcie pomagać y swowolenstwu
różnych ludzi zabiegać będzie.

Druga. Sądy wszelakich spraw, tak cri-
minalnych, iako y ciwilnych y potocznych
woytowskich, wóyt, burmistrze, raycy, ław-
nicy zupełnie panu Józephowi Koyrelewi-
czowi y collegom iego, pod ten czas moro-
wego powietrza oddawszy, żadaia, aby wsze-
lakiemu swowolenstwu zabiegając występ-
nych według prawa sądzili y karali, a któ-
ry by się zwierzchności ich sprzeciwił y
osądzoney rzeczy dosyć czynić nie chiał,
recurs na takowego do imci pana wojewody
zostawuemy.

Trzecia. Dobra y rzeczy wszystkie, po-
zmarłych powietrzem mieszczanach y oby-
watelach pozostałych, pozwala magistrat pa-
nu Józephowi Koyrelewiczowi z collegami
iego inventować, do warownego sklepu skła-
dać y za swoim kluczem trzymać, aż do po-
wrotu szczęśliwego wszytkiego magistratu.

Czwarta. Z panów substitutów teraznieyszych, na urząd zostawionych, którybykolwiek ustąpił, mają wszyscy in vivis pozostali zaraz in locum zeszłego pocziwego, osiadłego y niepodeyrzanego mieszczanina obierać y zasadzać.

Piąta. Częste y codzienne rewizie czynić po wszystkich kamieniach, piwnicach, sklepach, pustych y ciemnych kramach; postrzegając, aby tam kultaie, złodzieie nocni nie taili się, y schadzek swoich y namów na szkodę ludzką nie mieli, owszem takowych ludzi, którzy nie mając żadney zabawy, zdrowi będąc, na łup do miasta tylko przychodzą, z miasta wypędzali.

Szósta. Życzy magistrat, aby brama tylko iedna Rudnicka otwarta, ieśli można rzecz była, y ta żeby zawczasu zamykana bywała, y klucze żeby tak od tey bramy,

iako y od innych do pana Józepha Koyrelewicza oddawane były. A przy zamkniętych bramach mają postrzegać y dozór pilny mieć, aby tak w murach, iako y szтакietach żadnych dziur nie podkopywali zli ludzi, co mają przy otwarciu y zawarciu bram czynić.

Siódma. Ponieważ ognie teraz ieszcze z wiosny grassari poczęły nie tylko w mieście, ale y na przedmieściach, starać się pilno pp. substitutowie, aby publiczne rury do gaszenia ognia otwarte były, y straż przedmieszczan, na przedmieściu mieszkających, tamże na przedmieściu odprawowana ma być. Co wszystko aby iako naylepiey być mogło, dexteritati p. Koyrelewicza y collegów iego pilno recomendatur.—Dat. w Wilnie, dnia 30 Maia, anno 1657.

1658 г. Мая 10 дня.

Изъ книги № 5111, за 1642—1663 г., л. 105.

53. Жалоба русских старшинъ Виленскаго сапожничьяго цеха на католическаго старшаго того же цеха по поводу захвата цеховой кассы и не возвращеніе ея.

Русскіе старшины сапожничьяго цеха, принося жалобу на бывшаго католическаго старшину Станиславовича, что онъ во время нашествія непріятелей на Вильну забралъ съ собою цеховую казну,

золотыя и серебряныя вещи, предметы костельной утвари и 850 золотыхъ деньгами и не желаетъ возвращать имъ, не смотря на неоднократныя ихъ требованія.

Feria sexta ante dominicam jublitate, die 10 mensis Maii, anno 1658. Honoratus Fiodor Jakubowicz—senior ritus graeci contubernii sutorum Vilpensium, nomine suo

ex totius contubernii agens, ad acta iudicii et nobilis officii consularis Vilmensis personaliter veniens, protestationem scripto parato praeconceptam, contra Petrum Sta-

nisławowicz itidem auctorem Vilmensem, ad acticandum obtulit tenoris sequentis:

Uczciwy Fiedor Jakubowicz y Piotr Demianowicz, starsi tegoroczni cechu szewskiego z graeckiey strony, swoim y wszystkiey inney braci swey tegoż rzemiosła imieniem czyniący, solennem zanoszą protestationem, y z wielkim żalem swoim opowiadają przed sądem y urzędem w. mm., pp. na Piotra Stanisławowicza, tegoż rzemiosła szewskiego mistrza, o to y w ten sposób: Iż pomieniony obżalowany Stanisławowicz, będąc w roku 1655 zasadzony na starszeństwo z rzymskiey strony, wszystek skarbiec cechowy, bez consensu y pozwolenia ruskiey strony, w disposicyą y zawiadywanie swoje wziął y trzymał. Więc gdy w tymże wyżey pomienionym roku trwogi y niebezpieczeństwa na miasto Wileńskie następowały, obawiając się, aby to in diraptionem nie poszło, chcieli y domagali się, aby ten skarbiec cechowy między bracią godną y osiadłą przez takową incursią po części ad redditum rozdany był. Obżalowany iednak Stanisławowicz, nie respektując ni naco, żadną miarą na to pozwolić nie chciał, ale mimo wiadomość żalujących

y innych wszystkich braci y spółkollegów swoich wszystkie rzeczy kościelne we sreb-rze, w złocie, w apparatach y tym podobnych, iako się z osobliwego inwentarza czasu prawa pokaże, w gotowiznie zaś złotych siedmset, a osobliwie złotych półtora-sta na składankę, którey więźa imść na tenczas po mieszczanach potrzebowali, nagotowanych pieniędzy (które u tegoż Stanisławowicza obżalowanego zostawały), sam ieden zabrawszy z miasta uiachał; teraz zaś, za powrotem onego, gdy częstokrotnie bracia wszyscy tych rzeczy wszystkich, tak kościelnych, iako y gotowych pieniędzy przezeń zabranych y wywiezionych upominają, nie wiedzieć z iakich miar y przyczyn oddać y wrócić niechce y zbrania się. Zabiegając tedy wszelkiey szkodzie swey, wyżey namienieni żalujący ze wszystką bracią swoją, a chcąc o to wszystko, tak o srebro, apparata kościelne, gotowe pieniądze z obżalowanym Stanisławowiczem prawnie czynić y tego na wszelakich dobrach onego dochodzić, dali tę swoją protestatją do xiąg urzędowych zapisać. Quod connotatum est actis praesentibus.

1661 г. Мая 8 дня.

Изъ книги № 4248, за 1679 г. л. 122.

54. Привилегія короля Владислава IV, подтверждающая привилегію короля Яна III, которою мѣщане Виленскаго городничества освобождаются отъ квартирной повинности.

Король Владиславъ IV подтверждаетъ Виленскимъ мѣщанамъ, находящимся подъ юрисдикціей городничества, листъ своего предшественника Яна III-го, который освободилъ всѣхъ вооб-

ще такихъ горожанъ отъ всѣхъ квартирныхъ повинностей во время сеймовъ, трибуналовъ, сеймиковъ и другихъ собраний, происходящихъ въ г. Вильнѣ.

Roku tysiąc sześćset dziewiędziesiąt pierwszego, miesiąca Maia ósmego dnia.

Na urządzenie iego królewskiej mości Horodnictwa Wileńskiego, przede mną He-laszem Janem Staszkieviczem, podhorodniczym Wileńskim, stanowszy oczewisto imé pan Krzysztof Szware, pan Kazimierz Jagiełowicz y pan Krzysztof Anichiewicz, imieniem wszystkich mieszczan, przywiley najjaśniejszego króla iego mości Jana trzeciego, na pewne wolności mieszczanom iurыздыки Horodnictwa Wileńskiego służący, do aktu podali w te słowa pisany: Jan trzeci z Bożej łaski król polski etc. Oznaymujemy tym listem naszym, komu to wiedzieć należy. Pokładany był przed nami list, ręką najjaśniejszego święty pamięci króla iego mości Michała, antecessora naszego, podpisany, pieczęcią wielką wielkiego xięstwa litewskiego zapieczętowany, pod datą w Warszawie dnia XX-o miesiąca Marca, roku Pańskiego MDCLXXII-o, którym przywiley najjaśniejszego króla iego mości Władysława czwartego mieszczanom naszym Wileńskim, pod horodnicką iurыздыką będącym, na pewne wolności słu-

żący, mianowicie: aby podczas trybunałów, koronnych seymików, roków, roczków y inszych wszelkich zjazdów publicznych y prywatnych, panowie senatorowie y urzędnicy wielkiego xięstwa Litewskiego, w domach ich dworzan, sług, młodzi, *piechot*, *dragunii* y cugów nie stawiali, potwierdzić raczył. Y wniesiona iest do nas przez panów rad y urzędników naszych proźba, abyśmy pomieniony list mocą y powagą naszą królewską stwierdzili y zmocnili. My tedy Jan król do pomienionej panów rad y urzędników naszych za mieszczanami naszymi Wileńskimi, pod horodnicką iurыздыką będącemi, wniesionej proźby, iako słusznej, łaskawie skłoniwszy się, wyżej mianowany króla iego mości Michała list confirmacyiny, iakoby tu słowo w słowo był inserowany, we wszystkich punktach, condiciach, clauzurach y paragrafach mocą y powagą naszą królewską stwierdzamy, znacniamy, approbujemy — *przy libertacyi w nim wyrażoney mieszczan naszych Wileńskich horodnickich teraz y na potym będących cale y nienaruszenie wiecznemi czasы zachowujemy.* Na co dla

lepszey wiary ręką się naszą podpisawszy pieczęć wielkiego xięstwa Litewskiego przycisnąć rozkazaliśmy. Dan w Krakowie na seymie koronacyi naszej dnia XXI miesiąca Marca roku Pańskiego MDCLXXVI panowania naszego roku 1. U tego przywileiu podpis ręki króla iego mości temi słowy: Jan król. Przy podpisie pieczęć wielka wielkiego xięstwa Litewskiego. Kon-

firmaryia mieszczanom horodnickim Wileńskim prawa od króla iego mości Władysława IV nadanego, a od króla iego mości Michała potwierdzonego.—Gielgud pisarz wielkiego xięstwa Litewskiego. Cancellariatu ikmci Christophorus Pac. Suscepit Casimirus Joannes Woysznarowicz, regent cancellariae maioris s. r. m. secretarius.

1661 г. Мая 16 дня.

Изъ книги № 5110, за 1600—1684 г., л. 110—118.

55. Судебное опредѣленіе Виленскаго магистра по дѣлу между цехомъ солодовниковъ и цехмистромъ ихъ Григоріемъ Богдевичемъ.

Солодовничій цехъ внесъ жалобу на своего бывшего старшину Богдевича, что онъ завладѣлъ цеховой кассой въ 300 копъ и двумя серебрянными подсвѣчниками. Богдевичъ потребовалъ свидѣльскихъ показаній. Въ назначенный день свидѣтели показали, что онъ покупалъ на деньги цеховыя пшеницу и продавалъ ее разнымъ лицамъ, въ томъ числѣ и родственникамъ свидѣтелей. Въ свою очередь Богдевичъ доказывалъ, что цеховую кассу съ серебрянными подсвѣчниками онъ закопалъ въ

костелѣ св. Маріи во время нашествія Москвитинъ, но потомъ не нашелъ ихъ; въ чемъ обѣщалъ представить свидѣтелей. Эти послѣдніе показали, что они дѣйствительно носили цеховой сундукъ въ костелъ св. Маріи, но были ли тамъ деньги и вещи, они не знаютъ. Судъ призналъ Богдевича виновнымъ и по учиненіи присяги свидѣтелями постановилъ взыскать съ него захваченное имущество; но обвиненный подалъ апелляцію въ королевскій судъ, которая и была ему разрѣшена.

W poniedziałek, dnia 16 Maia, roku 1661, na instancją sławetnych Pawła Mackiewicza, Andrzeja Juchniewicza, Mikołaja Inelewicza, Jakuba Dąbrowskiego, Marcina Puniszki, Stanisława Buńkiego, Krzysztofa Rybałtowicza, Walentego Kurelewicza, Matyasza Joduszki, Bazilego Krywiańskiego — słodowników y mieszczan Wileńskich, swoim y wszystkich młodszych słodowników

imieniem czyniących, zapozwany iest na dzień dzisiejszy przed sąd y szlachetny urząd radziecki Wileński pozwem słownym przez uczciwych Kazimierza Bernatowicza y Onisiego Kozłowskiego, sług przysięgłych, oczewisto podanyin, sławetny Grygier Bogdzin — słodownik y mieszczanin Wileński do takowey propositiey: iż on w roku tyśiąc sześćset piędziesiątym piątym, będąc

starszym cechu słodowniczego, jeszcze przed świątkami sam ieden mając skrzynkę bracką cechową w ręku, a braci wszystkich według zwyczaju y prawa cechowego nie obwieściwszy y nie dolożywszy się, z teyże skrzynki gotowych pieniędzy kop trzysta trzydzieści y parę lichtarzów srebrnych z innemi rzeczoma cechowemi wziął y kilka razy bonis modis requisitus cechowi wrócić y oddać nie chce, prosząc y domagając się, aby pozwany per sententiam ad restitutionem tych pieniędzy y lichtarzów compulsus był. Pozwany osobiście y s plenipotentem swoim szlachetnym Michałem Prokopowiczem stawiając, salvis omnibus iuris, beneficiis et exceptionibus, terminum respondendi ad futuram iuris diem petiit et obtinuit.

W piątek, dnia 20 Maia, roku 1661 sławetny Grygier Bogdziewicz—słodownik y mieszczanin Wileński, na terminie dzisiejszym ku responsiey przeciw instanciey sławetnych Pawła Mackiewicza, Andrzeia Juchniewicza, Mikołaja Janelewicza, Jakuba Dąbrowskiego, Marcina Puniszki, Stanisława Bunickiego, Krzysztofa Rybaltowicza, Walentego Kurelewicza, Matyasza Jodeszki, Bazilego Krywiańskiego—słodowników, swoim y wszystkich braci młodszych imieniem czyniących, o nieoddanie kop trzech set trzydziestu y pary lichtarzów srebrnych sobie przez całą iuridikę intentowaną przypadającym, z szlachetnym Michałem Prokopowiczem, plenipotentem swoim, stanawszy wniosł: iż tak pieniądze, których aktorowie dochodzą, iako y lichtarze srebrne za wiadomością kolegów swoich, którzy pomarli, z skrzynką cechową wzięwszy przed następującym na miasto Wileńskie wojskiem Moskiewskim w kościele panny Marii zakopał y powróciwszy, za dzierżenia

moskiewskiego, do Wilna wykopane y porbane pieniądze y lichtarze znalazł. Replikując aktorowie, a iż pozwany za te pieniądze na swoją potrzebę pszenicę kupił y kupioną po kilkunastu beczek dając drugim borgował . . . . . iąc na inkwizitią zabierali się.—Sąd y szlachetny urząd radziecki Wileński: ponieważ aktorowie inquisitione chcą dowieść, iako pozwany za pieniądze brackie, w propositi mianowaną, pszenicę kupował y różnym ludziom borgował, zaczyn sam urząd zeyść obiecał.

W niedziele, dnia 22 Maia, 1661 roku, w sprawie y akciey sławetnych Pawła Mackiewicza, Andrzeia Juchniewicza, Mikołaja Janelewicza, Jakuba Dąbrowskiego, Marcina Puniszki, Stanisława Bunickiego, Krzysztofa Rybaltowicza, Walentego Kurelewicza, Matyasza Jodeszki, Bazilego Krywiańskiego—słodowników y mieszczan Wileńskich, swoim y wszystkich braci młodszych imieniem czyniących o nieoddanie kop trzech set trzydziestu y pary lichtarzów srebrnych z innemi rzeczoma, przed zawoioowaniem miasta Wileńskiego wziętych, sławetnemu Grygierowi Bogdziewiczowi—słodownikowi y mieszczaninowi Wileńskiemu, przed sądem y szlachetnym urzędem radzieckim Wileńskim przeszłych iuridik intentowaney, tenże sąd y szlachetny urząd radziecki Wileński czyniąc dosyć submissiey swojej, zszedł z cechu słodowniczego y odprawił inkwizitią tym sposobem: Naprzód uczciwy Woyciech Dawalewicz—starszy bywszy cechu słodowniczego, przy bytności tegoż Bogdziewicza zeznał: Iż pomieniony Bogdziewicz z pszenicą pięciudziesiąt za wysz pomienione brackie pieniądze kupione wziął na swoją część beczek dwadzieścia, pszenica kupowana była po złotych dwunastu. Tenże Bohdziewicz nam braci cechowej,

kiedy pieniądze y lichtarze z skrzynką bracką brał, nie opowiedział. Michał Walentynowicz Kieystut powiedział: iż z teyże pszenice, za brackie pieniądze przez p. Bohdziewicza kupione, nieboszczyk oycie iego Walenty Kieystut dziesięć beczek, według powieści pomienionego Bohdziewicza wziął, y już po wzięciu Wilna za Moskwy u niego, iako successora, zapłaty upominał się. Tenże Wojciech Dowalewicz, Piotr Omelianowicz y Krzysztof Sokołowski y iego bracia przyznali, że często mianowany Bogdziewicz z pszenice, za brackie pieniądze beż wiadomości cechu kupione beczek szesnaście Wojciechowi Piotrowiczowi, beczek zaś iedynaście Tomaszowi Pluskowskiemu sprzedał. Mikołaj Kołodziński—słodownik powiedział, iż Bohdziewicz, beczek piędziesiąt siedm pszenice po złotych dwunastu za brackie pieniądze kupił y onemu kilka beczek na borg dawał, których nie brał. Krzysztof Sokołowski, iako pisarz cechowy, powiadał y zeznawał: iż gdy rzeczy brackie cechowe, pieniądze, srebro y inne przed powietrzem roku tysiąc sześćset piędziesiąt trzecim następującym chowali, tedy dwanaście osób o mieyscu schowania wiedzieli, a o tych pieniądzach y lichtarzach kiedy pan Bogdziewicz brał y chował, nikt nie wiedział. Wszyscy bracia starsi y młodzi zeznali, że ieśli suknie, fanty y dobra swoje Bogdziewicz z Wilna wywiozł y całe zachował, daleko więcej srebro y pieniądze brackie, któremi lepiej się mógł w drogę opatrzyć, wywiozł. Nakoniec sam Grygier Bogdziewicz przyznał, iż to mieysce y skrzynię, w której skrzynia z pieniędzmi y lichtarzami schowana była, po zawoiowaniu zakopane znalazł, ale brackiey skrzynki y pieniędzy nie znalazł. Którą inquisicią pomienionym sposobem

sąd y urząd odprawiwszy, *utriusque partis* dnia iutrzeyszego spraw *attentare* nakazał.

W poniedziałek dnia 23 Maia, roku 1661—przed sądem y szlchetnym urzędem radzieckim Wileńskim osobiście stanawszy Paweł Mackiewicz, Andrzej Juchniewicz, Mikołaj Janilewicz, Jakub Dąbrowski, Marcin Puniszki, Stanisław Banicki, Krzysztof Rybaltowicz, Walenty Kurelewicz, Matyas Jodeszko, Bazili Krzywiański—słodownicy y mieszczanie Wileńscy, przez szlchetnego Piotra Lipińskiego—plenipotentę *affektowali*, aby relacja inquisiciey w sprawie swojej o rzecz wyżej mianowanemu Grygierowi Bogdziewiczowi—słodownikowi *intentowaney*, przez urząd dnia wczorayszego odprawionej, uczyniona była. Po której inquisiciey *in paenis utriusque partis* uczynionej relaciey, aktorowie *ex quo inquisitione per viros omni suspitione carentes* *deposita deducitur*, że pozwany pieniądze brackie publiczne na skupowanie pszenicy dla siebie y drugich obrócił y u debitorów pieniędzy za tą pszenicę upominał się. Do tego sam ieden te pieniądze y lichtarze *in scio contubernio* pobrał, *prosi* *ad restitutionem summae et candelabrorum citatum compelli*. Pozwany zaś *inquisitionem per copias sibi (communicandi) et terminum refutandi eandem ad futuram iuris diem petit*.

W piątek, dnia 27 Maia, roku 1661—sławetny Grygier Bogdziewicz—słodownik y mieszczanin Wileński, na terminie dzisieyszym ku refutaciey przeciw inquisiciey, w sprawie słodowników, młodszych y wszytkiego cechu pro *supra insinuat* *intentowaney et dilatione officiosa* przypadającą z szlchetnym Michałem Prokopowiczem—plenipotentem swoim, stawiając wnosil: iż ta inquisitia *subsistere* nie może, dla tego, że *testes non citati, non iurati*, do

tego in depositione sua variant, a co więcej, ex ira et invidia przeciwko onemu testimonium deponunt; insuper żadnego żywego słodownika, któremu by pszenicę za brackie właśnie pieniądze kupioną sprzedawał, nie pokazują y przed urzędem nie stawiają, tylko iednemi szczególnemi narabiają powieściami, a chocia by y stawić po staremu był pozwany, uti omni nota suspicionis carens, blizszy se expurgare. Co się tknie ignorantiam wszystkiego cechu o zakopaniu pieniędzy, tey nie mogą proposiciei swey popierać, dość na tym, że za wiadomością collegów swoich ręcznych, których wszyscy dobrowolnie obrali, lichtarze y pieniądze zakopał, protestaciey też o to aż do tego czasu aktorowie nie czynili, owsem iako wiadomi wykopanie przez nieprzyjaciela tych pieniędzy y lichtarzów stalego milczeli, y dali by pokóy, kiedy by nie iedna złość y nienawiść onych podburzała. Iednakże tenże pozwany, chcąc niewinność swoją wyświadczyć, iż te pieniądze z lichtarzami pospołu w kościele p. Marii zakopał, ad testes provokował y do evasiei, uti propior de iure, zabierał się. Replikując aktorowie, a iż inquisitio est valida, że testes per adminiculum officii do cechu zgromadzeni, viri bonae fidei sub conscientia zeznali veritatem, iram et invidiam onym zadawać nie może, bo iego dobrzy przyjaciele y starszeństwo iego tych lat towarzysze, zmarłych też ludzi wskrzeszać do świadectwa trudno, do tego de iure nie tylko ex visu, ale też auditu et scientia testis est validus. Evasia zaś pozwanego, uti sine ulla ordinaria probatione potkać nie może, kolegami swemi zmarłemi zakopania pieniędzy y lichtarzów nie dowiedzie, bo non entis nulla probatio. A że protestacii o to przeciwko niemu nie czynili y

milczeli, za to niech dziękuie pozwany, bo mu czasu do upamiętania używali, a iezeli actio debiti non persecuta, daleko więcej boni publici et ecclesiastici, iako ta sprawa o pieniądze cechowe publiczne y lichtarze srebrne kościelne, a do tego sam pozwany, powróciwszy za niepusk do Wilna protestacyi y manifestacyi o wykupieniu pieniędzy y lichtarzów nie zaniósł, conspectiā urzędową mieysca poruszonego nie obwiodł, prosząc y domagając się, aby pozwany lichtarze wrócił, y pieniądze, nie schodząc z urzędu, ex quo manifeste in suum commodum privatum convertisse apparet, zapłacił. Sąd y szlachety urząd radziecki Wileński, przychylając się do reguły prawney, która idem licere reo, quod et actori decrevit, pozwanemu testes, ad quos provocavit, in futura iuris die stanowią nakazał.

W sobotę, dnia 25 Iunia, 1661 roku—na instancją sławetnego Grygiera Bogdziewicza—słodownika y mieszczanina Wileńskiego, zapozwani są do sądu y szlachetnego urzędu radzieckiego Wileńskiego pozwem słownym przez ucziwych Andrzeia Piotrowicza y Stefana Węclawowicza—sług przysięgłych, oczewisto podanym, ucziwi Piotr Jankiewicz, Marcin Pietruszewicz—mieszczanie Wileńscy, a to do zeznania świadectwa, iako z nim pieniądze y lichtarze w kościele panny Mariey przed zawoioowaniem Wilna zakopał. Który osobiście stanąwszy et de vera fidelique depositione admoniti his formalibus recognoverunt. Piotr Jankiewicz zeznał: Iż ia przed wzięciem Wilna, służąc u pana Grigiera Bogdziewicza, skrzynkę z cechu słodowniczego zawiozłem do kościoła p. Maryi, ale nie wiem iezeli pieniądze y lichtarze brackie w tey skrzyni były. Marcin zaś Pietruszewicz po-

wiedział: Iż ia skrzynię nie wiedzieć zaczął z cechu słodowniczego na cmentarz przy kościele p. Maryi będący, zawiozłem, ale niezakopywałem; o pieniądzech y lichtarzach cechowych, ieżeli w tej skrzynce były, niewiem. Po takowym zeznaniu świadków pozwany Bogdziewicz do evasiey zabierał się. Refutując aktorowie, a lubo pozwany deficiens in probatione z tej racy, że deponentes testes nie wiedzieli y nie wiedzą o pieniądzech y lichtarzach, ieżeli w skrzyni były, albo nie, de iure ruerunt totaliter in causa, iednakże przy inquisiciei ex parte sua odprawionej dwóch aktorów ad iuramentum zabierali się. Sąd zaś y szlachtetny urząd radziecki Wileński pro ferenda sententia ad futuram iuris diem deliberavit.

W piątek, dnia 8 Iulii, 1661—w sprawie y akciey, którą sławetni Paweł Mackiewicz, Andrzej Juchniewicz, Mikołay Ienelewicz, Jakub Dąbrowski, Marcin Puniszko, Stanisław Bunicki, Krzysztof Rybaltowicz, Walenty Kurelewicz, Matyasz Iodeszko, Bazili Krywiański—słodownicy y mieszczanie Wileńscy, swoim y wszystkich braci młodszych y całego cechu imieniem czyniąc o nieoddanie kop trzechset trzydziestu y parry lichtarzów srebrnych sławetnemu Grygierowi Bogdziewiczowi słodownikowi, przed sądem y szlachtetnym urzędem radzieckim Wileńskim intentowali. Tenże sąd y szlachtetny urząd radziecki Wileński, expediendo deliberationem suam supraferenda sententia nuper facta, takową uczynił decisią: Ponieważ pozwany, bez wiadomości braci wszystkich pieniądze y lichtarze srebrne z skrzynką dla następującego nieprzyjaciela przez się zakopanych, nie dowiodł, lecz na świadkach swoich, do których provocował ustał, protestaciey, manifestaciey, tak też

conspectiey urzędowej względem wykopa-
ney iamy y pieniędzy z lichtarzami nie uczynił, owszem iako z inquisiciei przez aktorów wywiedzionej (na której boni viri sub iuramento niemal zeznali) patet, że pieniądze brackie na kupowanie pszenicy obrócił, y kupioną za takowe pieniądze pszenicę na borg drugim słodownikom rozdał; in super circa has probationes dwóch z aktorów ad iuramentum zabierają się, pozwany zaś, nudis verbis qualificativam responsionem suam affirmans, simpliciter ad evasionem trahit; začym przychilając się do prawa, które nec actori, nec citato sine praecedentibus protestationibus defferri iuramentum nakazuje, bliższych dwóch z aktorów circa inquisitionem et alias probationes superius specificatas do przysięgi intentował. (Iako pozwany pod *) . . . . . trzydzieście trzy y parry lichtarzów srebrnych kościelnych bez wiadomości wszystkich braci z skrzynką cechową wziął, onych nie zakopywał, to właśnie za te pieniądze pszenicy kupił y drugim słodownikom rozbor-
gował y sprzedał, dekretem swoim uznał. Po której przysiędze ma pozwany kop trzysta trzydzieści zapłacić y lichtarze srebrne aktorom wrócić. Appellował pozwany od takowego dekretu ex eo, że nie jest bliższy ad evasionem uznany, do sądu iego królewskiey mości; sąd y urząd honorificentissime tej że appellaciey dopuścił. Aktorowie zaś po pozwanym kanciey de parendo iuri domagali się. Pozwany zaś non teneri se cautionem ex eo, że nondum convictus est et a bene possessionato de iure non petitur cautionem dare inferens petit se liberum pronunciare. Sąd y urząd, ex quo officio bene constat de positione citati

*) ВЪЛНЕНАЯ СТОРОА.

et ad praestandam cautionem uti diversam actionem non est citatione proventus, \Zaczym adinverit non praestandam esse a civitate cautionem protestantibus actoribus de damnis litisque expensis subsecutis et subsequendis.

1663 г. Февраля 16 дня.

Изъ книги № 5346, за 1663—1665 г., стр. 28—29.

56. Определеіе Виленской магдебургіи по дѣлу о волшебствѣ пастушкы.

Настоящее опредѣленіе Виленской магдебургіи состоялось по слѣдующему случаю: у купца Филипповича была служебница Сташевская, которая слышала отъ Пастушки чаровницы такіа слова: „если меня удалить изъ этого дома, то съ нимъ случится тоже самое, что случилось въ домъ сапожника: прогнавшио меня изъ костела“, а въ домѣ сапожника заболѣла чахоткой его жена, причиною которой была Пастушка; когда Сташевская впустила въ избу курицу, то она повертѣлась на одномъ мѣстѣ и околѣла; наконецъ Сташевская видѣла мѣшокъ, прилепленный воскомъ къ стѣнѣ, и когда

спросила дочь Пастушки, къ чему бы могъ служить этотъ мѣшокъ, та отвѣчала, для видѣлки сыровъ. На основаніи такихъ показаній отъ магдебургіи требовали подвергнуть Пастушку пыткамъ. Магдебургія, разсмотрѣвши это дѣло, а равно и обвиненіе противъ мѣщанки Кулаковской, постановила дѣло это прекратить, какъ не доказанное и вздорное. Въ опредѣленію этому относятся еще три документа: заявленіе Сташевской, судебное разслѣдованіе, и наставленіе Мигуры о преданіи казни, которыя помѣщаются въ видѣ примѣчанія.

Judicium opportunum et criminale feria sexta ante dominicam remniscere, die 16 mensis Februarii, per generosum dominum Stephanum Carolum Byliński—sacrae regiae maiestatis secr. advocatum et nobiles ac spectables dd. scabinos Vilnenses ban-nitum est, anno Domini millesimo sexcentesimo sexagesimo tertio.

In causa et actione, quam nobilis ac spectabilis olim Samuel Filipowicz—consularis Vilnensis, dum adhuc in vivis extaret, per generum suum famatum Stephanum Migura, post decessum vero ipsius

haeredis, una cum vidua honestissima Regina Kostrowicka continuando illam, criminaliter intentaverant Helenae Durkowna, olim Joannis Kulakowski viduae derelictae, nec non Christinae Nicolai Lukaszewicz, consortis ratione praesagiorum et maleficiorum, quasi illae prius affectionem hydro-picam deinde mortem praefato nobili domini Filipowicz causaverunt et intulerunt. Iudicium expediendo deliberationem, talem inter partes pronunciavit sententiam: Quandoquidem pars actorea, solis tantummodo opinionibus et praesumptionibus inni-

ta, in volvit quominus per quaestiones et torturas inculpatae de maleficiis obiectis et per ipsas omnimode negatis examinarentur, dispositiones vero iuris communis, tum et pragmaticae sanctiones doctorum non aliter permittunt procedere ad torturas cum inculpatis, nisi praecedant indicia sufficientissima et indubitata, idcirco decernitur modernas citatas, uti pleni iuris et in simili delicto nunquam hactenus, accusat nec ut ex inquisitione etiam patuit difamatas, propiores esse ad evasionem

metseptima manu in eam rotam: Jako panu Filipowiczowi nie były przyczyną choroby, także śmierci, ani żadnych czarów nie czyniły,—Deo et sancta passione illas adiuvante. A qua sententia num appellationem ad sacram regiam maiestatem, dominum nostrum clementissimum, interponere debeat, nec non, post quam cum aliis consuccessoribus conferentiam inibit, dominus Stephanus Migura declaratorem se promisit.

Примѣчаніе 1-е.

1663 г. Января 26 дня.

Изъ книги № 4246, за 1663—1665 г., стр. 10—11.

Разсѣдованіе Виленской магдебургии о чародѣйствѣ Дурновны и Лукашевичевой.

Judicium opportunum et criminale feria sexta n crastino festi conversionis sancti Pauli apostol die 26 mensis Januarii per generosum dominum Stephanum Carolum Byliński, s. r. m. secretarium, advocatum et nobiles et spectabiles dominos scabinnos Vilnenses bannitum est anno Domini 1663.

Famatus Stephanus Migura—civis et negotiator Vlnensis, tanquam plen. et gener. nob. ac spectabilis domini Samuelis Filipowicz, consularis Vlnensis aegre decumbentis, contra Helenam Durkowna, Iwani Kułakowski viduam, nec non contra Christinam, Nicolai Łukaszewicz, polentarii Vlnensis, consortem, inhaerendo protestationi nomine eiusdem principalis sui ad iudicium et acta praesentia sub data anni praetentis, die decima septima, mensis Januarii delatum criminale proposuit: Quod illae, non habita ratione timoris divini, nec veritas paenas legum contra maleficas et incantatrices maleficiorum sancitas, ausae sunt, una illarum nempe Helena Durkowna vidua procurare, altera vero Christina Łukaszewiczowna spe demonis afficere et infascinare memoratum dm. consu-

larem principalem suum ita, ut quotidie malescendo tumores in pedibus et supra ventrem, maximum illi periculum amissionis vitae minantur; contra quas urgebat paenas promeritas decerni, et in quantum non agnoscerent factum, ut ex indicibus et suspicionibus, per eandem protestationem enumeratis, ut sufficientibus quaestionibus et torturis tradantur. Ad quam quidam eiusmodi criminalem instantiam ex carceribus adductae memoratae mulieres, praemissa solenni protestatione de iniusta incarceratione contra, partem actoream per suum defensorem dm. Michaellem Prokopowicz opponebant, neminem captivari et longe magis incarcerari posse, antequam iure victus fuerit, proinde prius se ex carceribus liberari petierunt, antequam suam innocentiam in obiectis iustificabunt. Verum parte actorea replicante, quod inculpatae modernae non debent dimitti ex detentione praesenti, tanquam suspectae et viles personae, donec se totaliter in obiectis expugarverint, expurgare vero se nequaquam possunt, siquidem signa manifesta maleficiorum in mansione, quam

hactenus in domo lapidea praefati actoris habuerunt, deprehensa sunt, post recessum et migrationem illarum per Reginam Fedorowa Staszewska, utpote sacculus vacuus, nescitur in quem finem caera parieti applicatus, deinde gallina per eandem Staszewska in eadem mansione immissa vix potuit durare spacio duorum dierum, quia eiusmodi praestigiis maleficiorum ad interimendum homines et modernum actorem ordinati vivis praesumitur sublata, quae maleficia praecesserunt etiam crebrae comminationes illarum, et impropria nunc ad effectum deducta. Citatis vero ea omnia, uti

emendicata suffragia non posse quidquam nocere, uti mulieribus pleni iuris et nunquam hactenus in simili crimine notatis, allegantibus, et ad evasionem metseptima manu trahentibus. Iudicium prius de vita, moribus et conversatione illarum inquirere volendo, propter meliorem informationem ex medio sui nobiles et spectabiles Simonem Nowomieyski et Georgium Pawłowicz cum notario ordinario deputavit, ad quam peragendam captato opportuniori tempore ex instantia eiusdem domini actoris descendit, et accurate ipsarum conversationem et mores investigabunt.

Примечаніе 2-е.

1663 г. Января 30 дня.

Изъ книги № 5346, за 1663—1665 г., стр. 14.

Заявленіе членовъ Виленскаго магистрата о волшебствѣ Христины пастушки.

Judicium opportunum et criminale feria tertia ante festum purificationis beatae Virginis Mariae, die 30 mensis Januarii, per generosum dominum Stephanum Carolum Bylinski, sacrae regiae maiestatis secretarium, advocatum et nobiles ac spectabiles dominos scabinos Vilnenses bannitum est anno D. 1663.

Ex instantia nobilis ac spectabilis domini Samuelis Filipowicz — consularis Vilnensis, aegre decumbentis, per generum suum famatum Stephanum Migura, civem et negotiatorem Vilnensem, ad iudicium nuper et die hodierna iterato facta, deputati ex medio iudicii nobiles ac sples Simon Nowomieyski et Georgius Pawłowicz — scabini cum notario ordinario, qui praesente iurato iudicii famulo Andrea Piotrowicz ad excipiendum testimonium de maleficiis et infascinationibus, per Helenam Durkowna, Joannis Kułakowski viduam procuratiss, perque Christianam Nicolai Łukaszewicz — polentarii Vilnen. uxorem, vulgo Pastuszka dictam, in domo praedicti nob Samuelis Filipowicz — consularis nefarie patratiss, praesentatam Reginam Fedorowa Staszewska et deponentem sequenti domo audiverunt.

Gdy mię imci pan Filipowicz — rayca zaciagnął,

abym w kamienicy iego mości gospodynją była, Pastuszka, na imię Krystyna, z tym się dała słyszeć przedemną: kto mię ztąd wypędzi, nie rozżyie się, y to go potka, co szewca, kiedy mię z monastyru wyrugował, bo słyszeć to było, że szewcowa ciężko była zachorzała y schła, ale te suchoty iakoby też Pastuszka odyskała. Którey pochwałki obawiając się też Staszewska, gdy się do tego mieszkania wprowadziła, pierwey kokosz wpuściła, którą nazajutrz osowiała, a potym drugiego dnia kręciwszy się zdechła. Powiedziała y to, że worek z surowego płótna w tym że mieszkaniu przylepiony woskiem, znalazła, a gdy u córki tey to Pastuszkiey pytała: na co by ten worek tak przylepiony był, powiedziała, że matka moja séry w tym worku robiła y tak zostawiła. Naostatek y to powiedziała też Staszewska: gdym razu iednego w rynek szłam z służebną iego mość pana wóyta Wileńskiego, tedysmy potkali dziewczkę Iwanowey Kułakowskiey, która przestrzegła, aby od paniey iey nie brała piroga, iesliby przyniosła y ofiarowała, coby w tym za sekret był, nie powiadała.

Примѣчаніе 3-е.

1663 г. Февраля 3 дня.

Изъ книги № 5346, за 1663—1665 г., стр. 25—26.

Наставленіе Стефана Мигуры о подверженіи пыткамъ Дурновной Пастушки за волшебство.

Judicium opportunum et criminale feria tertia post dominicam invocavit, die decima tertia mensis Februarii per generosum dominum Stephanum Carolum Byliński, sacrae regiae maiestatis serc. advocatum, et n-les ac sp-les dz. scabinos Vilnenses bannitum est, anno Domini 1663.

Famatus Stephanus Migura continuando actionem criminalem contra Helenam Durkowna, olim Joannis Kułakowski viduam, nec non Christinam Łukaszewicz polentarii Vilnensis uxorem, vulgo pastuszka dictam, eo magis illas accusavit et criminalius instabat, quatenus ad quaestiones per torturam condemnentur, ex quo maleficiis suis mortem acceleraverunt defuncto nobili Samueli Filipowicz, qui nocte proxime praeterita e vivis decedendo, totam culpam et causam decessus sui ab iisdem accusatis processisse profitebatur, et ne impunita sint eorum talia scelera, etiam moriendo uxorem suam, nec non modernum instantem, uti generum suum, vel maxime rogabat. Verum inculpatarum defensor d. Michael Prokopowicz, cum eiusmodi instantiam uti nullis certis documentis, sed sola nuda accusatione et praesumptionibus atque suspicionibus vanis innixum refelleret, et quod nuper peracta inquisitio, nullum robur et valorem

habeat, siquidem, a solius et vicae mulieris depositione videlicet Staszewskiej, cuius testimonium in iure nihil operatur, non possunt condemnari ad quaestiones, declararet, quinimo ex quo deficit, actores pars in probatione per inquisitionem attentata liberas de plano pronunciari affectaret. Judicium deliberans de superferenda sententia, causam praesentem ad futuram iuridicam reiecit. Interim Maruszka, de bonis Giedroicie dictis oriunda, protunc in obsequiis apud Stephanum Hornostayski—pictorem, existens, iudicialiter praesentata et serio examinata, in quem finem praecustodiebat d-nam Staszewska, ne panem triticum, alias vernacula lingua pirog denominatum, suscipiat et sumat, si et in quantum domini ipsius humanitatis, ergo misisset sub iuramento cum elevatione duorum digitorum recognovit his formalibus: Iż ja nigdy nie przestrzegała panią Staszewską, iako ona udaie o ten pirog, y owazem nie niewiem o czarach, tylko to kilakroć słyszałam, iako bywsza moja pani Helena Kułakowska złorzeczyła y przeklinała pana Filipowicza—raycę, że iej nakładów nie wrócił, którełożyła na kamienicę onego. Quod actum est.

1663 г. Юня 20 дня.

Изъ книги № 5346, за 1663—1665 г., стр. 264—269.

57. Дарственная запись отъ Упитскаго подкоморія Андрея Курбскаго, князю Гедройтю на плацъ въ городъ Вильнѣ.

Упитскій подкоморій Андрей Курбскій и его жена (изъ рода кн. Гедройтевъ) записываютъ дочеря и внукамъ жены Курбскаго плацъ пустой земли на. Зарѣчи на вѣчныя времена; дочь эта про-

исходила отъ перваго брака съ Путатой и была въ замужествѣ за Полоцкимъ подчашіемъ Корсакомъ.

Judicium opportunum et criminale feria sexta ante dominicam octavam post pentecostes, die 6 mensis Julii per generosum dominum Stephanum Carolum Byliński, sacrae regiae maiestatis advocatum, secretarium et nobiles ac spectabiles dds. scabinos Vlnenses, bannitum est anno Domini 1663.

Ad affectationem et legitissimam requisitionem magnifici ac generosi domini Andrae Kurpski Jaroslawski, districtus Upitensis succamerarii, atque illustrissimae ducisae Caeciliae Giedroyciowna Kurpskiey Jaroslawskiey, districtus Upitensis succamerariae, coniugum, per internuncium suum factam, iudicium nobile scabinale Vilnense, ad infrascripta excipienda ab iisdem magnificis ac generosis dominis coniugibus, de medio sui nobiles ac spectabiles dominos Stephanum Karaś, Andream Gierkiewicz et Georgium Pawłowicz, scabinos, cum notario iudicii sui ordinario deputavit, coram quibus iudicialiter deputatis personaliter comparentes suprascripti magnifici do-

mini instantes in lapidea religiosarum virginum, ad aedes sanctissimae Trinitatis ritus graeci propria, in platea Konska dicta, hospitales, palam, libere ac benevole, magnificus quidem dominus succamerarius ipse per se, illustrissima vero ducissa, uti faemineus sexus, per tutorem, ad hunc solummodo actum de exigentia iuris magdeburgensis sumptum, nobilem . . . . *) Wysocki, expressis recognoverunt his verbis. Quia illi ex speciali favore et inclinatione paterna et materna erga generosum dominum Vladislaum Korsak, pocillatorem Polocensem et generosam dominam Barbaram Puciacianka coniuges, generum et filiam, in recompensam amoris, obedientiae, ei obsequiorum filialium sibi praestitum, fundum, seu aream rasam in suburbio Zarzece, certis graniciebus infra descriptis sitam et iacentem, suam propriam et haereditariam, praefatis coniugibus, genero et

*) Въ подлинникѣ имя пропущено.

filiae, posteritatieque illorum gratuito derunt, donaverunt, et in perpetuum abscesserunt, ad habendum, tenendum, utendum, uti fruendum, aedificandum, dandum, donandum, vendendum, commutandum, alienandum et in quosvis meliores usus suos, suorumque successorum convertendum, cum omni iure suo, dominio, proprietate, propinquitate et haereditate, nihil sibi, et suis quibusvis aliis successoribus et haeredibus, ad eandem aream ad praesens donatam iuris reservando, verum totum ac integrum ius, quod et quaecumque sibi serviens haberunt, in personam generosorum dominorum donatariorum coniugum transfundendo ac derivando intromissionem per eosdem dds. officiales delegatos dari permiserunt, idque iuxta literas donationis latius, polonico idiomate praeconceptas et manibus suis propriis ac sigillatorum subscriptas et ad manus eorundem dd. officialium, ad id deputatorum, porrectas; quarum literarum is est, uti sequitur, de verbo ad verbum tenor:

Ja Andrzej Kurpski Jarosławski—podkomorzy powiatu Upitskiego y ia Cecilia księżna Giedroyciowna Andrzeiowna Kurpska Jarosławska, podkomorzyna Upitska, czyniemy wiadomo y zeznawamy tym listem naszym dobrowolnym wieczystey darowizny zapisem, donosząc do wiadomości wszem wobec y zosobna, komu by o tym teraz, y w przyszły czas wielu ludziom wiedzieć należało, iż my zwysz osoby wierzchu mianowane, doznawszy życzliwej ku sobie miłości y usługowania po iego mości panu Władysławie Korsaku, podczaszym y po małżonce iego mości, iey mości paniey Barbarze Puciaciance Władysławowej Korsakowej, podczaszyney Połockiey, córki mey rodzoney, mnie Ceciley

księżnie Giedroyciownie, z nieboszczykiem iego mością panem Puciatą Nikołaiem sekretarzem iego królewskiey mości spłodzoney, pomienionemu iego mości panu Władysławowi Korsakowi, podczaszemu Połockiemu, y małżonce iego mości, iey mości paniey Barbarze Puciaciance Korsakowej, podczaszyney Połockiey, ichmościom obadwum samym, dzieciom y potomkom ichmość, darujemy y zapisujemy pod Wilnem miastem wielkiego księstwa Litewskiego stołecznym, w wojewodztwie Wileńskim leżącym, na Zarzeczcu nazwanym, plac gruntu goły, w ograniczeniu pewnym leżący, mianowicie: bokiem iednym od placu klasztoru ich mość księży Augustyanów, przy rzece Wilnowce, drugim bokiem od mostu ku młynowi Woiewodzińskiemu, w wierzchu rzeki Wilniowki, a końcami—iednym końcem do rzeki Wilniowki ze wstępem wolnym w tey rzece Wilniowce ryb łowieniem, drugim koncem od ulicy Zarzeckiey drogi gościńca zwyczajnego, która ulica z miasta ku młynowi Woiewodziemu przez most idzie. Na którym tym placu wolno będzie iego mości panu Korsakowi, podczaszemu Połockiemu, małżonce iego mości, budować y tym domem, od nas sobie darowanym, zapisanym, władać, wszelakie pożytki sobie wynajdować y komu chcąc dać, darować, zapisać y wiecznemi czasy szafować, iakoż w moc, w dzierżenie urzędownie w intromissią podaliśmy. Na tośmy dali ten list nasz pod pieczęćmi y podpisy rąk naszych y ichmościów panów pieczętarzów, od nas oczewisto uproszonych. Pisan w Wilnie roku tysiąc sześćset sześćdziesiąt trzeciego, miesiąca Junii dwudziestego dnia. Sequuntur subscriptiones manuum, videlicet magnificorum dominorum recognoscentium, et

generosorum dominorum sigillatorum in hunc modum: Andrzej Kurpski—podkomorzy powiatu Upitskiego mp. Cecilia Giedroyciowna Kurpska, ręką swą. Proszony pieczętarz oczewisto od ichmościów pana Andrzeia Kurpskiego, podkomorzego powiatu Upitskiego, y samey ieymości panniey Ceciliey xiężney Giedroyciowney Kurpskiej—podkomorzyney Upitskiej, do tego listu Jerzy Packiewicz—komornik ziemski Upitski ręką swą. Proszony pieczętarz od osób wyż mianowanych Jan Tomkewicz mp. Loci sigillorum. Quae eiusmodi recognitiones magnificorum dominorum donantium iidem, qui supra domini officiales subdelegati iudicii, atque in scriptis ad inserendum actis sibi oblata, visa, ac lecta, eidemque in haerendo, vigore deputationis suae, ad

memoratum fundum, seu aream adpraesens donatam descendentes, praesente iurato iudicii praecone Stephano Wencławowicz, secundum morem ac consuetudinem huius civitatis adhibitis iuris solennitatibus, generosos dominos donatarios, superius specificatos, memine impugnante, intromississae ad idem iudicium reversi pertulerunt, salva iurisdictione civili et oneribus omnibus. ex eodem fundo pendi ac observari solitis, quam generosi domini donatarii moderni stipulatam manu teneri promiserunt, ac sese obligaverunt. Quae omnia modo praemisso expedita, actis praesentibus sunt consignata et parti postulanti, generosis dominis donatariis, authentice sub sigillo cum originali extradita.

1663 г. Сентября 7 дня.

Изъ книги № 5346, за 1663—1665 г. стр. 399—401.

58. Допросъ и разсѣдованіе подѣ пыткой о воровствѣ служанки Зоськи.

У помѣщика Рудоминны служанка Зоська (Софія) украла нѣскольکو серебряныхъ вещей, шитье и бѣлье; эти вещи она продала какому-то Бѣльскому и скорнякѣ. Ключи она брала у служанки скорнячки. Разсѣдованіе по этому дѣлу произ-

водилось въ магистратѣ подѣ пытками. Преступница созналась въ подробностяхъ своего воровства послѣ нѣсколькихъ пытокъ, которыя были прекращены Рудоминною, довольствовавшимся настоящимъ сознаниемъ.

Judicium opportunum et criminale feria sexta in vigilia festi nativitatis beatissimae virginis Mariae, die septima mensis Septembris, per generosum dominum Stephanum Carolum Byliński, sacrae regiae ma-

iestatis secretarium, advocatum, et nobiles ac spectabiles dominos scabinos Vilnenses bannitum est, anno Domini 1663. Requirente generoso domino Thoma Rudomina, causae superius insinuatae actore, persona-

liter in iudicio hodierno residentes nobiles ac spectabiles domini Andreas Gierkiewicz et Joannes Zakrzewski, scabini cum notario iurato, publicam fecerunt relationem, quomodo in praesentia iuratorum iudicii famulorum, nempe Jacobi Wasilewski et Casimiri Taranowski, ad locum designatorum, torturis adducta fuit damnificatrix Sophia, in obsequiis eiusdem generosi domini actoris existens, et prius admonita, ut libere potius profiteretur eas, quae desiderantur, furto ablatas res domini sui, quam cruciatis et quaestionibus committere corpus. Quae sic cum magno eiulatu iustificabat se ad quaelibet interrogata deputatorum ex medio iudicii.

Naprzód, gdy ta Zośka przywiedziona była przed sklep, gdzie miejsce examini torturarum designowane iest, pytana była od urzędu, ięśli by więcej srebro y rzeczy iegomości pana Rudominy nie brała: powiedziała, że nad konew srebrną y trzy łyżki nie brałam więcej; z rzeczy zaś y fantów tylko wzięła czapkę haftowaną perłami y sukienkę.

Pytana: ktoby radą y powodem był do tey kradzieży; powiedziała: że nikt, alem się sama tego złego uczynku domysliła. Kaśka tylko, która u kuszniarki za piastunkę była, ta mi naraiała Bielskiego y do zności z nim przywiodła, z którym, dawszy mu srebro zwyż mianowane y sukienkę, uiachałam z Wilna.

Pytana: ięśli wiedziała kuszniarka, że na otwarcie klucz pożyczala; powiedziała: iako y przed całym sądem przeszły iuridyki, że nie, ale tylko udawałam, że na otwarcie spiżarni, do której klucz rzkomo zgubiłam.

Ad confrontationem przywiedziona Kaśka, co się tknie tego, żeby ona miała przywieść do poznania z Bielskim, negowała fortiter,

to tylko zeznawała, że Bielski ten, pokumawszy się z kuszniarką, często u niey bywał, y z tey okazyey przyszła z nim do zności Zośka; iako z nim namówiła się, y potym uiechać miała, powiedziała Kaśka, że nie, nie wiedziałam. Potym gdy ad ipsum locum torturarum przywiedziona była Zośka y urząd ią napominał, aby nie dając ciała swego dręczyć, prawdziwie powiedziała, ięśliby więcej srebra w tey kradzieży było y gdzie by one podziala, tedy firmiter negabat, a te srebro, do którego się znała, że przy Bielskim zostało, assebat. Perły zaś, które z czapki haftowaney wypróła, trzy tylko sznury przedałam kusznierce. Pytana, ięśli kuszniarka wiedziała o tym, że te perły z skrzynie imci pana Rudominy wzięte były, z razu powiedziała, że nie wiedziała, ale gdy ad confrontationem przywiedziona Kaśka referebat, że m ia na tenczas, kiedy te perły przyniosła, nie postrzegłam, tylko słyszałam zdaleka, kiedy kuszniarka oney pytała w te słowa: Dla Boga, czy niewie o tym Kaśka, skąd domysławam się, że musiała wiedzieć kuszniarka, skąd ie Zośka miała.

A gdy urząd ultimate Zośkę napominał, aby prawdę scyżrą zeznała, iako ten klucz, y wiele razy brała, y ięśli wiedziała kuszniarka, na co ten klucz pożyczala, tedy także zeznawała: Przyniosłam z razu koszulę tkacką, która była w praniu do, kuszniarki, chcąc oney przedać, ale kuszniarka powiedziała, że nie potrzebuję tkackiey koszule, ale ięślibyś rąbkową miała, tedy ią kupię. Zaczynam ią wprzódy pożyczyszy u dziewczki kusznierczyney klucza, otworzyłam skrzynię, y wyiałam koszulę rąbkową y czapkę perłami haftowaną, z której spróważy trzy sznury pereł przyniosłam do kuszniarki; barzo rada by-

la siostra panna Jadwiga tym perłom, y pytano mię, iesli by Kaśka wiedziała o nich, a gdym powiedziała, że niewie, dopiero dali mi za nie cztery złote. Potym drugą razą pożyczyłam tegoż klucza u samey kuszniarki, której zwierzyłam się, że mam y srebra do przedania y inszych rzeczy, ale ona na to powiedziała: Kiedy by co nieznacznego—kupiła bym, bo obawiam się, abym nie była w kłopocie, kiedy lice poznaia. Zatym imć pan Rudomina, contentuiąc się tym zeznaniem, ab ulteriori examine supersedował, a interim ad sequestrum obwinionych wzięto. Reliquum huius causae scribe, prout sequitur infra.

1663 г. Сентября 27 дня.

Изъ книги № 5115, за 1663—1665 г., стр. 528.

59. Жалоба старшинъ Виленскаго сапожничьяго цеха на бывшаго цеховаго старшину Станиславовича и цеховаго писаря Гавриловича по поводу невозвращенія имъ цеху цеховаго сундука съ имуществомъ.

Цеховые старшины сапожничьяго цеха приносятъ жалобу на своихъ предѣстниковъ въ томъ, что во время взятія Вильны неприятелями имъ поручены были на храненіе всѣ цеховыя дѣла, касса

и разныя вещи, но они не возвратили имъ до сихъ поръ нѣкоторыхъ предметовъ; одинъ изъ нихъ постригся даже въ священнической санъ и вышелъ изъ-подъ юрисдикціи магистрата.

Ad acta nobilis officii consularis Vilnensis personaliter venientes honesti Paulus Dundul et Theodorus Jakubowicz, seniores annui contubernii sutorum Vilnensium, suo totiusque contubernii nomine agentes, solennem protestationem, scripto parato praeconceptam, contra honestos Petrum Stanisławowicz, Klimontem Hauryłowicz, itidem sutores Vilnenses, obtulerunt tenoris sequentis:

Uczciwi Paweł Dundul y Fiedor Jakubowicz, starsi roczni cechowi szewskiemu, mieszczanie Wileńscy, swoim y wszystkiej braci swoiej starszych y młodszych imieniem czy-

niać, solenniter protestują się na uczciwych Piotra Stanisławowicza y Klimonta Hauryłowicza, iako starszych przed wzięciem Wilna rocznych, a pana Łukasza Toczyłowskiego, Mikołaja Czerewacza, Marcina Klimowicza, iako wiedzących o tych rzeczach cechowych, szewców Wileńskich, o to: iż pomienieni obżalowani, mając w swoim zawiadywaniu przed wzięciem Wilna wszystkie cech y dobro braterskie, apparatus kościelne, skrzynkę z pieniędzmi y przywilejami, gdy nieprzyjaciel następował, tedy p. Stanisławowicz, iako roczny, z pomienioną swą bracią namówiwszy się, wszystkie rzeczy cechowe z sklepu

zabrawszy miał wyprowadzić na bezpieczne miejsce. Jakoż kupiwszy konia za cechowe pieniądze wyprowadzili y wywieźli z panem Andrzeiowskim—pisarzem na ten czas cechowym, który teraz xiędzem został. A że powróciwszy nie mało rzeczy co najlepszych nie dostaie, y będąc ciż obżalowani kilkakrotnie upomnieni, ani starać się o to, ani też sprawy o sobie dać, gdzieby podzieli, niechcą, pono na swój własny pożytek obrócili; tedy chcąc z nimi o te rzeczy cechowe prawnie czynić, takowy registr podaia: skrzynkę z pieniędzmi cechowemi, złotych półtora tysiąca w niej było, nie wiedzieć gdzie podzieli, znać pieniędzmi między sobą się podzielili; aksamit cechowy na mary nowy, kosztuiący złotych siedmset trzydzieście, o tym pan Marcin Klimowicz ma wiedzieć, gdyż tam pospołu był; także atlas dziecinny na mary, kosztował złotych trzysta dziesięć; chorągwie trzy cechowe, prochi y inne rynsztunki, które w zawiadywaniu swym mieli, wywiozszy nie przywieźli; lichtarze srebrne wielkie, kosztuiące złotych siedmset, bez consensu braci cechowej y protestantów,

nie wiedzieć na iaką potrzebę zostawili. Tak też o legaciach różnych, które od braci ku chwale Bożej na ołtarz legowane, żadney nie daia wiadomości, ale na swój pożytek obracaia, mianowicie: pan Mikołay Czerewacz w sklepie, na cech legowanym, pod iurisdictionia popowską leżącym, mieszka, a żadnego pożytku y czynszu do cechu nie daie; u pana Mikołaja Mieszkiewicza złotych czterdzieście na oblig winno; u pana Łukasza Toczyłowskiego drzwi od sklepu cechowego żelazne, tak też czterdzieści par bótów, po iednym bracie pozostałych, do cechu należących; pasek srebrny kosztuiący kop ośmnaście, lancużek od kop dziewięciu. O tych tedy wszystkich rzeczach wysz pisanych chcąc protestantes, iako roczni starsi, (*occurrento aby onych negligentiae non imputaretur y cechowe dobro nie ginęło*), wiedzieć y na wysz rzeczonych obżalowanych dochodzić, dali tę protestacją swoją wespół z registrem do ksiąg burmistrzowskich radzieckich Wileńskich zapisać.—*Quae protestatio est actis connotata praesentibus.*

1664 г. Июля 2 дня.

Изъ книги № 5115, за 1663—1665 г., стр. 1060—1061.

60. Листъ короля Яна Казимира къ Виленскому магистрату и всѣмъ Виленскимъ жителямъ о томъ, чтобы въ виду приближенія Московскаго непріятеля никто не осмѣлился оставлять города.

Въ виду приближающагося къ Вильнѣ непріятеля король Янъ Казиміръ настоящимъ листомъ строго предписываетъ Виленскимъ горожанамъ, чтобы ни одинъ изъ нихъ не смѣлъ отлучаться изъ города

подъ страхомъ конфискаціи имущества, чтобы предприняли всѣ мѣры къ противодѣйствию непріятелю и во всемъ повиновались назначенному на сей предметъ губернатору.

Feria secunda in crastino festi sancti Laurentii martiris, die undecima mensis Augusti anno Domini millesimo sexcentesimo sexagesimo quarto.

Ad nobile officium consulare Vilnense veniens personaliter generosus dominus Maranowski, ex commisso illustrissimi ac magnifici domini thesaurarii magni ducatus Lithuaniae, tanquam sub tempus modernae generalis totius ducatus Lithuaniae expeditionis supremi civitatis huius gubernatoris, a sacra regia maiestate, domino nostro clementissimo, instituti, obtulit eiusdem sacrae regiae maiestatis literas universales, quibus nobile officium consulare publice cum ea, qua par est, reverentia lectis et protinus communitati, tam mercatoriae, quam etiam singulorum contuberniorum artificum convocatae universitati intimatis, et ad notitiam deductis, actis publicis connotari demandavit. Quarum literarum haec est, quae sequitur series:

Jan Kazimierz, z Bożej łaski król polski etc. Szlachetnym, sławetnym wóytowi, burmistrzom, raycom, ławnikom y wszystkiemu

magistratowi, tudzież pospólstwu miasta naszego stołecznego Wilna, pod czyiąkolwiek iurisdictionią mieszkaiącym, wiernie nam miłym, łaskę naszą królewską. Szlachetni, sławetni wiernie nam mili! Za wzięciem od wielmożnego woiewody Smoleńskiego, hetmana polnego w. x. Litewskiego, dostateczney o potędze nieprzyiacielskiej wiadomości y o zamysłach onego, obawiamy się, aby miasto nasze stołeczne nie miało na się iakiego insultu. Obmyślaiąc tedy wcześnie securitatem onemu, chcemy mieć po wiernościach waszych y serio rokazuiemy, aby żaden z obywatelów, tak w mieście, iako y po przedmieściach mieszkaiących, sub confiscatione bonorum, absentować się od miasta nie ważył się, y owszem aby wszyscy do obrony onego przygotowawszy się, mężnie impetom nieprzyiacielskim, (gdyby strzeż Boże na nie nastąpił), wstręt dawali, powinności w tey mierze dosyć czyniąc y nam nienaruszoney wiary dotrzymując. Co fusius imieniem naszym wielmożny podskarbi wielki wielkiego xięstwa Litewskiego, gubernator od nas postanowio-

ny, exponet w.w., którego abyście ww. we wszystkim słuchali y iego ordinansom podlegali, pod surowym rozkazuiemy karaniem. Dan w Warszawie, dnia wtórego miesiąca Sierpnia, roku Pańskiego MDCLXIV, panowania naszego polskiego y szwedzkiego XVI roku. Extat ibidem subscriptio manus serenissimae maiestatis talis: Jan Kazimierz król; et sigillum maius magni ducatus Lithuaniae cum subscriptione ad calcem

eiusdem sigilli. Andrzej Kotowicz — pisarz w. x. Litewskiego. Quod quidem sacrae regiae maiestatis, domini nostri elementissimi, literarum universalium originale, modo praemisso exhibitum, ad acticandum oblatum ad notitiamque omnium civium deductum praefato illustrissimo ac magnifico domino thesaurario m. d. Lit. ad eius requisitionem est restitutum et extraditum.

1665 г. Марта 17 дня.

Изъ книги № 5346, за 1663—1665 г., л. 605.

61. Жалоба Виленскихъ позументщиковъ на своего довѣреннаго Томашевича по поводу сдѣланнаго имъ подлога въ королевской привилегіи.

Виленскіе позументщики подаютъ настоящую протестацію по слѣдующему случаю: вслѣдствіе споровъ, возникшихъ у позументщиковъ съ евреями, былъ командированъ въ Варшаву позументщикъ Томашевичъ къ королю Владиславу IV, съ ходатайствомъ о дѣлахъ своего цеха. Дѣйствительно Томашевичу удалось выхлопотать у короля подтвердительную привилегію для своего цеха; но только въ эту привилегію были включены такіе

пункты, которые явно противорѣчили интересамъ цеха. Томашевичъ внесъ эту привилегію въ акты книги Виленской консисторіи *) когда подлинникъ былъ затерянъ, то Томашевичъ возобновилъ ея текстъ изъ памяти, приложилъ двѣ печати отъ другихъ актовъ одну Виленскаго бискупа, а другую в. кн. Литовскаго, подвелъ королевскую руку и требуетъ, чтобы эта привилегія была приведена въ исполненіе.

Judicium opportunum et criminale feria tertia post dominicam laetare, die 17 mensis Martii, per nobilem ac spectabilem dominum Nicolaum Kliczewski, proconsuli locum generosi domini advocati tenentem, et nobiles ac spectabiles dominos scabinos Vlnenses, bannitum est, anno Domini 1665.

Ad iudicium actaque scabinalia Vlnensia personaliter venientes famati Henricus

Fombeniger et Petrus Szreder, cives et passamentarii Vlnenses, suo et sociorum eiusdem artis passamentarii nomine, paratam in scriptis protestationem suam contra famatum Albertum Tomaszewicz, Petrum Dunkel et Adamum Znoskiewicz, itidem cives et passamentarios Vlnenses, de re intro contenta ad acticandum obtulerunt in tenore sequenti: Żalowali y so-

*) Привилегія эта находится въ Виленскомъ центральномъ архивѣ въ видѣ отдѣльной современной копіи (№ 106) съ приложеніемъ епископской печати, но не напечатана комиссіей по причинѣ ея подложности.

lenniter protestowali sławetni pan Henrych Fombeniger y pan Piotr Szreder—mieszczanie y pasamanicy Wileńscy, swoim y wszystkich towarzyszków tego rzemiosła pasamanniczego imieniem, na sławetnych panów Woyciecha Tomaszewicza, Piotra Dunkla y Adama Znoskiewicza—passamaników y mieszczan Wileńskich, ale primario et principaliter na pomienionego pana Tomaszewicza, o to y takowym sposobem: że pomieniony pan Tomaszewicz, będąc wysłany w roku tysiąc sześćset pięćdziesiątym od cechu wszystkiego dla poparcia szczegulnego, sprawy z żydami, do Warszawy, którą szczęśliwie wygrał, według przywileju za świętej pamięci króla ięgomości Władysława czwartego, pod rokiem tysiąc sześćset trzydziestym trzecim dnia dwudziestego wtórego Julii, zgodnie za wolą wszystkich braci młodszych y starszych, także towarzyszków y za consensum szlachetnego magistratu Wileńskiego na wszystkie punkta y artykuły, w nim specificowane, tamże wyrażonym, którym przywilejem wszyscy bracia y towarzysze contentowali się, y z wielką pilnością, uczciwością, za prawo gruntowne mieli. Ale że przerzeczony pan Tomaszewicz, nie contentując się tymi punktami y artykułami, w pomienionym przywileju wyrażonemi, wymyśliwszy sobie tam w Warszawie in-szych wiele nowych punktów in praeiudicium spółbraci swoich y towarzyszków, nie mając na to consensu od cechu y braci swojey, także od szlachetnego magistratu Wileńskiego, ale privata autoritate et temerario ausu otrzymał confirmacją za terazniejszego, szczęśliwie nam panującego króla ięgomości, pana naszego miłościwego, pod rokiem wysz mianowanym tysiąc sześćset pięćdziesiątym, dnia dziewiątego

Augusta, z którą confirmacją przyiachawszy do Wilna, gdy produkował in officio, chcąc aby była przyjęta ad acta; ale szlachetny urząd na ten czas roczny, przeczytawszy onę cum debita reverentia, a postrzegszy, że nowe punkta zmyśłone przyłożono przeciwko prawu, z pierwszemi artykułami niezgadzaące się, na które consensu magistratowego nie było, nie przyjął do swoich akt. Jednakże pomieniony Tomaszewicz, nie ustając w przedsięwzięciu swoim, ale chcąc koniecznie swego dokażać, ku szkodzie żałujących terazniejszych y towarzyszków ich, aktikowawszy tę confirmacją in foro spirituali w konsistorzu Wileńskim, desertował, y nie brał wypisem aż dopiero w roku przeszłym tysiąc sześćset sześćdziesiąt trzecim, sami sobie w domu swoim, nie w cancellariey napisawszy pod datą swą iako podali. Tenże Tomaszewicz Woyciech, dostawszy y pieczęci nieboszyka imć xiędza Tyszkiewicza—biskupa Wileńskiego, od listu iakiegoś oddarszy, sam Tomaszewicz do tey acticatiey przyłożył. Mało na tym mając, napisawszy znówu osobliwie też confirmacją poślednieyszą, z punktami y artykułami, przez się samego wymyślonemi, ad instar privilegii (bo sam oryginał za Moskwy zginął) imię króla ięgomości, pana naszego miłościwego, ad normam podpisu królewskiego, ręką swoją podpisał, y oderwawszy pieczęć wielkiego xięstwa Litewskiego od iakieys sprawy do tey confirmaciey przycisnął, udając że to confirmacja, którą król ięgomość podpisał; a to iest fałsz, y zdrada szczerą, bo sam oryginał zginął, iako się wyżej pomieniło. Zaczynam inhaerendo inculpati takowym artykułom przez się zmyślonym, y confirmaciey onych poślednieyszey, nie tylko authoritatem iudicii criminalis nie-

należnie usurpując sobie w sprawy, sądowi gaynemu do sądenia należące, wtrącać się, sądzą y exequuią, ale też y do nie-należnego sądu, mianowicie duchownego ratione boni regiminis, czyniąc to in convolutionem iurisdictionis evokuią. Na ostatok ciż inculpati, od pana Fombenigera

wziąwszy na potrzebę kościelną złotych sto ośmdziesiąt cztery, do kościoła nie oddali, ale na swoją potrzebę po części obrócili. Czego wszystkiego dowiodszy onym, a chcąc z nim, ad paenas de meritis czynić, podali tę protestacją ku zapisaniu do xiąg, prosząc, aby była przyjęta y zapisana.

1665 г. Декабря 28 дня.

Изъ книги № 5116, за 1664—1668 г., стр. 196—199.

62. Актъ миролюбивой сдѣлки между Виленскимъ магистратомъ и купечествомъ касательно городского устройства.

Въ этомъ документѣ приводятся разныя подробности миролюбивой сдѣлки между Виленскими купцами—съ одной стороны и Виленскимъ магистратомъ съ другой. Подробности эти указываютъ на причины, производившія раздоры и несогласія между горожанами. Таковы были неопредѣленные сословныя отношенія между этими городскими

классами, участие въ городскомъ хозяйствѣ и повинностяхъ, въ городскомъ управленіи и контролѣ надъ городскимъ хозяйствомъ и расходами, и др. предметы. На основаніи этой сдѣлки обѣ договаривающіяся стороны обязались не испрашивать у польскихъ королей новыхъ привилегій, могущихъ нарушать эти добровольныя условія.

Wóyt, burmistrze y rayce, ławnicy y pisarze miasta iego królewskiej mości Wilna — oznaymuiemy tym naszym ugodliwym, assecuracyinym listem, iż uspakaiając niektóre między nami, a communitatem kupiecką zachodzące difference, takoweśmy między sobą postanowili punkta, które, iako my sami, tak y sukcesorowie nasi manutenerere powinni będą perpetuis temporibus. A naprzód magistrat roczny z dziesięciu kandydatów, a communitate praesentowanych, na szafarstwo do wagi y do komorki, dwóch ma obierać, którzy by sufficientes byli. W którym takowym obieraniu

nie mają panowie roczni burmistrze żadnych sobie wymagać darów. Ciż a [communitate praesentowani, a od panów rocznych obrani, szafarze, urgente necessitate, za wiadomością y consensu communitatis, nihil derogando ordinationi, powinni będą swymi założyć pieniędzmi, które potym mają przed wszystkiemi innemi potrzebami z prowentów mieyskich odbierać. Szafarze, od magistratu przydani, absit aby mieli znieważać in futurum szafarzów communitatis, ale onych w przystoynym poszanowaniu mieć. Rachunki s prowentów publicznych y expensów, zaraz na zaiutrz po grom-

nicach co rok mają być expedowane, przywileja y prawa wszystkie porządnie mają być wpisane w metrykę; do których wolny panom starszya będzie zawsze przystęp, aby wiedzieli de contentis illorum, a póki nie będzie restaurowany ratusz y archiwum w nim, aby na jakim miejscu warowanym chowane były, starać się mamy. Utrumque subsellium, tak radzieckie, iako y ławnickie, lubo hac iniuria temporum nie może przysć ad talem, iako w ordynacyi świętej pamięci najsławniejszego króla Zygmunta pierwszego opisano, numerum, iednakże sensim będziemy się starać, aby complementowane były. W sprawach wszelakich mamy y powinni będziemy dispositionem iuris magdeburgensis sequi y według oney sądzić, chyba in defectu illius, dopiero ad ius commune recurrere. Wielkierz aby ad normam miasta Krakowa sporządzon był, aby magistrat, non sua propria autoritate iako przedtym było, ale una cum communitate et plebe, tak ratione niektórych zwyczajów, iako y dochodów iuridycznych spisał y stanowił, żeby prawdziwym był plebiscitem. A iako magistrat, tak y communitas żadnych nowych artykułów y porządków, nad wiadomość y consensus magistratu, u króla iegości, od daty tego postanowienia, wyprawować nad prawo sobie służące, nie ważył się. Toteż obiecujemy po sobie, że żadnego z mieszczan nie mamy publice in loco iudiciorum słowy dotkliwemi znieważać et in corrigendo exuderare, gdy przydzie kogo napomnieć; dla czego y więzienie pocziwe osobom znaczniejszym ma być, za spólnym staraniem communitatis, obmyślane. Woda na miejscach publicznych dla potrzeby nie tylko prywatnych ludzi, ale y samego miasta in casum iakowey (nie day

Boże) trwogi, iako przed tym była, tak y teraz wprowadzona ma być ex publico aerario. Co ante omnia pp. szafarze postrzegać mają y niedbałych rurników karać. Pierwsza to powinność będzie panów rocznych magistratowych postrzegać, aby wictulia przez przekupniów na przedmieściach y w polu nie były przeymowane, ale na rynek prowadzone; a który by z przekupniów y przekupek ważył się w polu albo na przedmieściu, nawet y w rynku dogodziny dziewiątej co kupić, tedy y ta rzecz kupiona, ma być na szpitalu confiskowana, y sama osoba więzieniem, albo arbitria paena karana. Wolność bezmytną patriciis y osiadłym ludziom dobrze zasłużonym, a też za intercessią panów mężów ex communitate, iako przed tym było, conferować mamy. Ad magistratum gerendum lubo nam samym prawu służy obierać subiecta, iednakże potiore mamy mieć respectum patriciorum et literatorum y mężów, którzy in senioratu naydłuż się, byle tylko wolnego urodzenia osiadli ludzie byli. Na seymy, convocatie y inne rzeczypospolitey ziazdy, iako ex magistratu dwuch posłów, iednego z rzymskiej, a drugiego z ruskiej ławicy, mamy wyprawować, takowych osób, którzy by nie miały swoich własnych spraw, tak y communitas kupiecka ma trzeciego posła swego z porządku sześciudziesiąt mężów, alternatim raz z rzymskiej, a drugi raz z ruskiej strony, przez iedną zgodę obrać y przydać do tychże magistratowych posłów, który powinien będzie pospołu, cokolwiek do obrony praw y przywilejów miasta tego będzie należało pracować. Y na tych wszystkich trzech posłów ma być koszt ex publico aerario. Żadnego in posterum kupca y mieszczanina Wileńskiego nie mamy od posług miey-

skich y opiek uwalniać, a ztego, co się kiedy przed tym wzięło przez panów rocznych inż post hostilitatem, wyrachować się powinni przy innych proventach, od łokci, funtów, garców y innych miar, które się okażą być sprawiedliwe, nie mają panowie raycy roczni więcej brać, tylko po sześciu groszy; a jeśli by poszlakowana była miara w łokciach, albo w gwichtach y garcach fałszywa, tedy dopiero paena arbitria ma być ten excessiv pokarany. W przymowaniu do mieyskiej, iako też y do rejestru kupieckiego magistrat y communitas mają pilnie postrzegać, aby byli ludzie wolnego urodzenia, co mają attestacjami y świadectwem ludzi niepodeyrzanych dowodzić. Novitates y uchwał żadnych, które by praedicarent communitati mercatoriae, nie mamy stanowić. Miasto dla stancyi panów deputatów, zrewidowawszy popołu cum communitate, na trzy części stosując się do divisiei króla iegomości Władysława rozdzielić mamy, aby cale exdivisia w swym zostawała walorze. Cegielnie y folwarki aby w zaniedbanie y dalsze spustoszenie nie szły, spółney cum communitate zażyjemy ich rady. Assekurujemy pp. kupców, iż z przysłuchania rachunku proventów z mostu albo przewozu, na szpital ś. Troyce należącego, przychodzących, ma dway pp. kupcy ex parte romana, a podług przywileiu Sigismundi Augusti 1545 przytomni być, aby panowie stanownicze, od nas na zapisanie gospod naznaczeni, za corruptiami drugich kamienie nie uwalniali y złych ludzi, gości, mieszczanom nie naprowadzali, alias in hoc puncto deliquentes, za instantią pp. kupców communitati, skarać nieodwłocznie powinni będziemy. Summę złotych sześciu set, od żydów należącą, mere na restauratją murów ob-

racać powinni będziemy. A że ciż żydzi za lat dwie nie wydali tey pensiey, tedy iuncta z panami kupcami manu iure agere o te retenta powinniśmy. Do składek wszystkich, y panów kupców uchwalonych proportionalną magistrat powinien będzie quota y specifico: Baldachim, na szczęśliwy przyjazd króla iegomości sprawiony, aby in archivo zostawał, oddawszy resztę za materią należącą, starać się koniecznie mamy. Muszkiety aby od pp. kupców, którzy wolność wzięli, odyskane były nie zaniedbamy. Do opiek po kupcach y rzemieślnikach, zwłaszcza conditionis melioris pozostałych, wtrącać się nie mamy, chyba który z nas testamentem będzie naznaczony, na tenczas osobie magistratowej wolno będzie przyjąć. A ponieważ to officium iest publicum y między wysługami mieyskiemi rachnie się, tedy powinien będzie sine ulla exceptione et differentia to onus przyjąć każdy mieszczanin. Obiecujemy communitati mercatoriae, wyiawszy nasze teraznieysze w magistracie osoby będące, iż żadnemu w przyszle czasy, ad gremium magistratumque wchodzącemu, nie pozwolemy zabawy kupieckiej tractare, aźby się według praw y przywileiów communitatis do rejestru kupieckiego wpisał, y jeśli by zaszło iakie pozwolenie, to pro irrita ma być rozumiane. Względem grosza drugiego, z wagi beczkowego y brukowego idącego, po wysłuchaniu rachunku, aby na zniesienie długów (których wszystkich porządnym będzie spisany registr) był obrócony, spółnie z panym kupcy namówić się mamy. Na kupców y mieszczan zasłużonych, a osobliwie patriciuszów, per iniuriam temporis podupadłych, względ y baczenie, za intercessią communitatis, zwłaszcza w conferowaniu wakansów, po kupieckiej zabawie correspon-

dujących, mieć powinni będziemy. Pan pisarz waży aby do odpowiadania w wadze towarów nie należał y panów kupców żeby nie znieważał, serio upomniemy; inquantum by zaś napomnienia niedbał, podług prawa indelate sprawiedliwość z niego ukrzywdzonemu uczynić mamy. Względem candidatów a communitate podanych cale przywilej communitatibus zachować mamy, y nie podanych a communitate wtrącać nie powinni będziemy. Contrybuciami wszelakimi kupieckimi panowie starsi roczni communitatis mercatoriae zawiadywać mają y z nich wyrachować się corok powinni. Beczkowe y brukowe nie doma u pana pisarza prowentowego, ale w komorze przez panów szafarzów odbierane bydź ma Następujących czasów z listami panów kupców y mieszczan wysłać nie powinni będziemy, in causis levioribus, ani takowych narzucać posług, lecz najawszy ex publico kozaka poszlemy. Względem pieńki z Rusi przychodzących, iako żadnych podziałów stanowić, tak y panów kupców od nabycia oney odbiiać żadnymi sposobami nie mamy, owszem każdemu kupić pozwalamy, byle by szkodliwych nie było podkupów. Do skutków przywieść mamy, aby mostowe u Spaskiey y Bernardyńskiej bramy na rzece Wilence, podług przywilejów nie ginęło. Mamy też unanimiter zabiegać, aby kramy ciemne w dalszą nie szły ruinę. Zwyczaj, który wszelakiemu prawu był, iż magistratową osobę razy kilka do zanieśienia na niey protestacyi tak in civilibus, iako in criminalibus pozwem pisanym przypożwać trzeba było, znosiemy, ale ma być każdego czasu y od każdej osoby przyięta, eo praecustodito, aby in criminalibus famosa nie była przymowana od pp. pisarzy naszych protestatia, aż z dolożeniem officii et iudicii.

A iesliby cokolwiek ieszcze panowie kupcy praetendowali y differentią iakową zachowały, tedy podług assecuratiey naszej, w roku tysiąc sześćset dwudziestym pierwszym, dnia piętnastego Nowembra daney, in amore et candore sopire mamy. Assecuruemy w tym panów kupców communitatis mercatoriae, że względem tak podanych nam exorbitancyi, iako y terazniejszego postanowienia naszego żadnych, ani w sądach y urzędach pomst, ani prywatnych vindikt czynić niema my. Które wszystkie wysz. pomienione puncta, tak też ordinatią króla iego mości świętey pamięci Zygmunta III, przywileia, decreta commissarskie y artykuły communitatis sacrosancte dotrzymać obiecuiemy, byle y sama communitas kupiecka słuszne oddawała magistratowi posłuszeństwo y też prawa y przywileia w takowey, iako przedtym miała y teraz ma, zachowała observantey. A ieslibyśmy w czym kolwiek przeciwko temu naszemu postanowieniu y ordinaciey, dekretem commissarskim wykroczyli, tedy winom w dekrete komisarskim podlegać mamy. Y na tośmy ten nasz ugodyliwy y assecuracyiny list communitati sexaginta virorum dali. Pisan w Wilnie, dnia dwudziestego ósmego Decembra, roku Pańskiego tysiąc sześćset sześćdziesiąt piątego. Mikołay Rychter—burmistrz roczny; Mikołay Kliczewski—burmistrz; Eustachiusz Szpirkowicz—burmistrz; Paweł Boimlek—i. k. m. b. W.; Salva ab utriusque ordinatione et iuribus ante et post unionem tam magistratu, quam communitati consensus. Stanisław Gawłowski — burmistrz Wileński mp. Piotr, Władysław Byliński Rwocki mp. Bartłomiej Cinaki—rayca Wileński; Andrzej Gierkiewicz r. w.; Prokop Dorofiewicz—burmistrz roczny mpp.; Alexander Ro-

manowicz ręką; Jan Ohurcewicz — burmistrz Wileński; Jan Kukowicz — burmistrz mp.; Henrik Mones — iego kr. mości sekre-
tarz — burmistrz Wileński; Grzegorz Kostrowicki; Samuel Szycik mp.; Jan Zakrzewski; Stephan Konstantinowicz.

1666 г. Января 11 дня.

Изъ книги № 5117, за 1666—1668 г., стр. 606—617.

63. Три декрета комиссарскаго суда о недопущеніи диссидентовъ къ должностямъ бургомистровъ и радцовъ и объ отчетности по госпиталю, подлежащемъ духовному вѣдомству.

Въ этихъ трехъ декретахъ комиссарскаго суда были разсматриваемы спорныя дѣла, касавшіяся городского самоуправления въ Вильнѣ. Первое дѣло касалось опредѣленія диссидентскихъ правъ на занятіе магистратскихъ должностей; хотя католики выхлопотали у короля запрещеніе, но наличный диссидентъ Монесъ и былъ оставленъ до конца своей жизни на магистратской должности; на будущее время занимать таковыя диссидентамъ запрещено. Второе дѣло было воз-

буждено уніятами противъ православныхъ также по поводу занятія послѣдними тѣхъ же магистратскихъ должностей: уніаты требовали лишенія званія бургомистра Дорофеевича; дѣло это было отложено до разсмотрѣнія документовъ; третье дѣло о расходахъ госпитальныхъ и имуществахъ, постановлено выслушивать подробный отчетъ провизоровъ въ присутствіи магистрата и члена комиссарскаго суда.

Ad nobile officium et acta praesentia consularia Vilnensia personaliter venientes nobiles domini Petrus Bylinski et Andreas Gierkiewicz, annui consulares ritus romani. trina decreta commissarialia de re in iisdem decretis contenta, ad acticandum obtulerunt. Quorum unius is est, qui sequitur tenor verborum:

Roku tysiąc sześćset sześćdziesiąt szóstego, miesiąca Stycznia dnia iedynastego.

Przed nami Krzysztophem na Bakstach Zawiszą, marszałkiem wielkim w. x. Litewskiego, Krzysztophem Pacem, kanclerzem wielkim w. x. Litewskiego, Cyprianem Pawłem Brzostowskim, referendarzem y pisarzem w. x. Litew-

skiego, Michałem Druckim Sokolińskim, marszałkiem Orszańskim, kommissarzami iego królewskiey mości, na sądach commissionis zasiadającemi, comparuit wielebny iego mość xiądz Alexander Kotowicz — kustosz Wileński, regent cancellarii w. x. Litewskiego, iako delegatus przewielebney kapituły Wileńskiej, która ex vi officii et decreti sui postrzegając indemnitetem praerogativarum cultorum orthodoxae fidei catholicae, detulit nam to: iż przeciwko prawom, przywileiom y ordinationom królow ichmościów polskich y wielkich xiążąt Litewskich, ante unionem w. x. Litewskiego z koroną nadanych, y contra praescriptum

iuris municipalis magdeburgensis, miastu temu ad instar Krakowa pozwolonego, do magistratu Wileńskiego dissidentes in religione professie evangelicane, iako p. Henryk Moness y drugi pan Reynhold Witmacher, augustianae professionis, są wzięci. Na którą propositą odpowiadając magistrat Wileński tak iustificował: iż ławica religiey rzymskiej katolickiey, na której medietas magistratus constituitur, nie ma w sobie ani cierpi żadnego dissidentia in religione; iakoż prosi, aby in posterum wiecznemi czasy, według praw mieyskich, y ordynacyi królów lichmościów polskich y wielkich książąt Litewskich, przed unią nadanych y uczynionych, dekretem naszym zabroniony był dissidentom cuiuscunque professionis et sectae accessus do magistratu y urzędów mieyskich. Tamże in attinenti ozwał się magistrat religiey ruskiej, który constituit alteram medietatem magistratu Wileńskiego, z tym: iż lubo panów dissidentów wyżey mianowanych do ławice swey przyieli antecessorowie ich ieszcze ante hostilitatem, z których ledwo teraz który in vivis superstes, uczynili to za listem iego królewskiej mości, który że miał być za panem Monessem, allegabant więc, iż na nich wymogła to authoritas nieboszczyka xiążenia iego mości Janusza Radziwiła, wojewody protunc Wileńskiego, za nim solide interponowana, y insze urgentes adferebant rationes. Pro parte zaś mianowanych dissidentium allegowano, iż dawniejszych czasów practicabatur, iako mianowali kilkoro exempla, że ad magistratum wzięci byli dissidentes y functi officio aż do śmierci, więc że ieden z nich, iako to pan Witmacher wyniosł się z miasta do inszych panstw, przez co renunciavit iuri civitatis y magistratus; drugi pan

Moness, za consensum iego królewskiej mości y za electią ordinum civitatis y magistratu obrany, wzięty do ławice, y iuż od dawnego czasu w niey zostaje, owszem roku przeszlego za burmistrza obrany, do przysięgi y functiey urzędu swojego przypuszczony, sine contradictione, on skończył; prosił tedy, se circa ius nactum conservari. My tedy commissarze iego królewskiej mości, wysłuchawszy obudwu stron controversii, revisis iuribus et privilegiis miasta, ponieważ z pokładanych y przed nami czytanych tych że przywileiów y ordynacyi mieyskich, evidenter pokazało się, iż do prawa maydeburskiego, miastu temu stołecznemu ad instar Krakowa od królów lichmościów polskich y wielkich książąt Litewskich ante unionem nadanego, y od wszystkich urzędów mieyskich stanu tylko ludzie religiey katolickiey ruskiej są przypuszczeni y capaces declarowani, a lubo to pauca allegantur exempla, iż przeszłych czasów dissidentes in religione do rady mieyskiej byli wzięci, to iednak to contra cardinalia iura miasta działało się, pro abusu privilegiorum et exorbitantia uznawszy, tym dekretem naszym nakazujemy: aby in posterum wiecznemi czasy do rady ławice y na urzędy wszelakie miesckie pospółstwo y magistrat Wileński, tak ławice rzymskiej, iako y ruskiej ludzi dissidentes in religione iakiey kolwiek professii y sekty inter candidatos nie podawali, ani ich ullo praetextu za burmistrzów, radziec, ławników, pisarzów y za inszych officialistów obierali, ani takim między sobą mieysca zasiadać, officio functi dopuszczali, owszem aby się przeciwko temu opponowali y integritatem praw swoich postrzegali, a to sub nullitate electionis y paenis na magistrat ex arbitrio iego królewskiej mości in ca-

sum contraventionis temu dekretowi naszymi irremissibiliter extendendis. A co się dotycze terazniejszego in magistratu zasiadającego szlachetnego Henryka Monessa — burmistrza, ponieważ jeszcze ante hostilatem przez urząd illius temporis był do rady za rescriptem, ut allegatur, iego królewskiej mości wzięty, tedy w tym, jeżeli przytym urządzie zostawać ma ad vitae suae tempora, pro declaratione iego królewskiej mości odsyłamy, mocą tego dekretu naszego. — Pisan w Wilnie, roku, dnia y miesiąca ut supra. Extant circa adimpressa sigilla subscriptiones eorundem, qui supra illustrissimorum dd. commissariorum.

Alterius vero decreti commissarialis sequens est contextus verborum:

Roku tysiąc sześćset sześćdziesiąt szóstego miesiąca Januarii, dnia iedynastego.

Przed nami Krzysztophem na Bakstach Zawiszą, marszałkiem wielkim wielkiego xięstwa Litewskiego, Krzysztophem Pacem, kanclerzem wielkim w. x. Litewskiego, Cyprianem Pawłem Brzostowskim, referendarzem y pisarzem w. x. Litewskiego, Michałem Druckim - Sokolińskim, marszałkiem Orszańskim, commissarzami iego królewskiej mości, na sądach commissionis zasiadającymi. comparuit wielebny ociec Marcian Białozor — archimandryta Wileński cerkwie ś. Troyce, także y magistrat ławice ruskiej, w uniey świętej z kościołem rzymskim będący, postrzegając całości praw, przywileiów y prerogatiw, ludziom religiey ruskiej w uniey będącym, od świętej pamięci wielkich xiążąt Litewskich y królów polskich nadanych, osobliwie w mieście tym stołecznym Wileńskim zostawiającym, przekładali przed nami: iż ludzie religiey ruskiej w disuniey zostawiający, przeciwko prawom y zwy-

czaiom, także ordinationom około electiey na urzędy miesckie opisanym, wążą się variis artibus do magistratu y urzędów mieysckich wdzierać się; iako niedawnych czasów pod electią na burmistrzowstwo szlachetny Prokop Dorofiewicz, za factią niektórych electem został, lubo temu wielebny ociec archimandryta contradicował y rescripta iego królewskiej mości dwoiakie pokładał, pierwszy tenoris talis: Jan Kazimierz etc. urodzonemu Stephanowi Bylińskiemu, wóytowi Wileńskiemu, sekretarzowi naszemu, także slachetnym y sławetnym burmistrzom, raycom, ławnikom y wszytkiemu magistratowi Wileńskiemu miasta naszego stołecznego Wilna, wiernie nam miłym, łaskę naszą królewską. Urodzeni, szlachetni y sławetni, wiernie nam mili. Lubo nie wątpiemy, że wierność wasza more et instituto maiorum suorum, według praw sobie od świętej pamięci królów ich mościów nadanych, y od nas potwierdzonych, także podług decretów różnych, transactii commissarskich, y opisania porządków około obierania osób do rady mieysckiey postępować zwykliście, iednak nam należy to. ww. intimować, chcąc mieć y rokazując, abyście w tym iako nayostróżniey sobie postępowali, y do ławice ruskiej nieunitów przymować nie wazyli się, ale podług dawnych przy electiach porządków sprawowali się, strzegąc pilnie convulsionem w tym praw y swobod, miastu całemu służących, żeby nieponosiły. Inaczey ww. z powinności swey y dla łaski naszej nie utrzymuję. Dan w Mohilowie dnia trzeciego miesiąca Aprilis roku Pańskiego MDCLXIV, panowania królewstw naszych polskiego y szwedzkiego XVI roku. Jan Kazimierz król, (locus sigilli minoris magni ducatus Lithuaniae).

Cyprian Paweł Brzostowski, referendarz y pisarz w. x. Litewskiego. — Drugiego zaś rescriptu iego królewskiej mości tenor talis: Jan Kazimierz etc. Urodzonemu Stephanowi Bylińskiemu, sekretarzowi naszemu, wóytowi Wileńskiemu, szlachetnym burmistrzom, raycom, ławnikom y wszystkim magistratowi miasta naszego stołecznego w. x. Litewskiego, to jest Wilna, wiernie nam miłym, łaskę naszą królewską. Urodzeni, szlachetni, wiernie nam milili Nie bez podziwienia wielkiego naszego odbieramy tę od wielebnego xiędza biskupa Wileńskiego y od inszych panów rad y urzędników, przy boku naszym będących, przestrogi, że ww. contra fundamentali, iura, swobody, wolności, sobie y całemu miastu od antecessorów naszych świętej pamięci nadanych y od nas approbowanych, passim delinquentes, kiedy in summum abusum te prawa nasze przywodzą się, a zwłaszcza in electionibus ad magistratum personarum in religione christiana dissidentium, któremi zagęszczać się ławice tameczne indebite et illicite zaczęły, bo iako nas słuszenie afficere musi, tako oraz ww. postrzegamy, aby się przez takie ausus in periculum swoich de libera electione osób, do magistratu zgodnych, nie podawali. Napominamy za tym ww. serio y przez ten rescript nasz iniungimus, aby się ab hinc żadnych in religione catholica dissidentes ad magistratum przypuszczać, et intra candidatos admittere nie pozwalali, ale żeby się podług praw, sobie antiquitus nadanych, in electionibus zachowali, alias musieli byśmy te wszystkie in derogationem et convulsionem iurium odprawione electie invalidare, y ten actus, iako illegitime uczyniony, pro irritis declarare. Inaczey tedy in posterum sub paenis ex arbi-

trio nostro in contravenientes, toties quoties irremisibiliter irrogandis, nie uczynicie dla łaski naszej królewskiej y z powinności swej. Dan w Warszawie dnia XXVI miesiąca Stycznia roku Pańskiego MDCLXV, panowania królestw naszych polskiego y szwedzkiego XVIII roku. Jan Kazimierz król; locus sigilli maioris magni ducatus Lithuaniae. Cyprian Brzostowski—referendarz y pisarz w. x. Litewskiego. — Którym wyżej opisanym rescriptom przez pana Dorofiewicza y magistrat Wileński contraventium, kiedy non obstantibus his ad electionem onego na burmistrzowstwo przystąpili, prosili tedy y domawiali się, abyśmy tę electię za nieprawą uznawszy, pomienionego pana Dorofiewicza officio privowali, et in posterum decretem naszym warowali, ażeby magistrat Wileński na żadne urzędy mieyskie disunitów obierać y przymować nieważył się.

In contrarium wielebny ociec Daniel Dorofiewicz, starszy Wileński cerkwie ś. Ducha, także y szlachetny Prokop Dorofiewicz, obrany burmistrz tegoroczny, imieniem swym y wszystkich panów mieszczan Wileńskich w disunięć będących, wywodząc to z przywilejów miasta, osobliwie od ś. pamięci króla Kazimierza danego w Parczowie w roku 1451, także ex pactis conventis między obywatelami koronnemi y w. x. Litewskiego religiey graeckiey, tak w uniey będących, iako y nie będących, na electiey ś. pamięci Władysława króla spisanimi, y constitutią roku 1636 approbowanemi, tudzież ex antiquo usu et praxi actu tego, iż disuniti iako do prawa mieyskiego maydeburskiego, tak do wszystkich wolności, praerogatyw y urzędów, zarówno z ludźmi religiey katolickiey są przypuszczeni, iakoż y obwiniony terazniey-

szy p. Dorofiewicz do ławice y magistratu już od lat szesnastu iest wzięty, et in possessione ac functione gestorum magistratum, bez żadney contradictii dotąd zostawał, y novissime na burmistrzowstwo tego-roczne, iako bene-meritus miastu, iest obrany. Upraszałi tedy nas, żeby iako pomieniony p. Dorofiewicz, obrany burmistrz do wykonania przysięgi na burmistrzowstwo y do zasiadania mieysca swego, odprawowania functey burmistrzowskiej był przypuszczony, tak żeby wolny był additus do magistratu y urzędów mieyskich ludziom religiey graeckiey, nie będącym w uniey.

Na co replicando powodowa strona, panowie unicy z wielbnyim oycem archimandritą swoim wnosili, iż za allegowanymi przywilejami y prawami panowie dissidenci, ad gerendos magistratus w mieście nie mogą być przypuszczeni, ponieważ wszystkie przywileia mieyskie, nadane ludziom religiey ruskiej referuią się do unitów, a nie dissidentów, ani przywilej świętey pamięci Kazimierza króla w roku 1451, w Parczowie dany, o którym fit mentio, schizmatyków wesprzeć ich może, ponieważ ex intentione principis dany był, na wolność od podwód mieszczanom Wileńskim, a nie na prawo maydeburskie, y ta clausula subrepticie per appendicem tam irrepsit, a nie allegatus usus, iż brano disunitów do rady im opitulatur, ponieważ zawsze ich obierano cum pacto conversionis ad unionem, iako y terazniejszego pana Procopa Dorofiewicza hac lege do ławice y magistratu wzięto; w ostatku gotowi by byli waris privilegiiis, decretis, rescriptis królów ichmościów polskich y wielkich xiążąt Litewskich, także y innemi dokumentami wywieść; iż na praerogativa gerendorum ma-

gistratum w mieście Wileńskim samym uniatom należy, y od takowych urzędów excluduntur disunici, ale że dla następujących niebezpieczeństw niedawnych czasów od nieprzyaciela postronnego, y woli y rozkazania przewielebnego oycy metropolity swego, archivum iako z inszemi rzeczami, tak y z takowemi przywilejami y sprawami unionem concernentibus, ad alia tutoria loca, opodał (bo extra ducatum magnum Lithuaniae) wysłali y wywiedli, y tak prętko ich odyskać nie mogą; tedy upraszałi nas, abyśmy in competentem delationem, ad productionem tych munimentów y przywileiów pozwolili, a interea aby obrany p. Dorofiewicz ad iuramenta y zasiadania mieysca burmistrzowskiego ad decisionem litis supersedował, ponieważ zachodzą in angarium electionis iego kr. mości rescripta, w sądzie naszym pokładane. A tak my commicarze i. kr. mości, wysłuchawszy obudwu stron controversii, ponieważ magistrat religiey graeckiey, w uniey będący y wielbny oyciec archimandrita Wileński alegowawszy, iż dla niebezpieczeństwa od nieprzyaciela na wielkie xięstwo Litewskie y miasto Wileńskie zachodzących, archivum z decretami, do sprawy tey należącemi, za dispositiā wielbnego oycy metropolity swego, na mieysce dalsze y bezpieczniejsze z klastoru ś. Tróyce, gdzie deponowane było, wysłali, y ad manum tego wszystkiego nie mając, producować in subsidium causae suae nie mogą; użyczenia dilatiey ad munimenta, y ad productionem privilegiorum prosili, tedy aby non revisis iuribus ich et incognita causa sądeni nie byli, dilaciey im do przyszley sessiey naszej, która przypadać będzie za reassumptiā sądów naszych commisarskich, przez inotescentiā pozwalamy y dopuszczamy, nie

derogując niwczym prawa stron, na którym terminie obiedwie stronie z prawami y przywilejami swemi stawać bez żadnego przypożwu będą. A co się dotyczy electii y przysięgi na burmistrzowstwo tegoroczne szlachetnego Prokopa Dorofiewicza—obranego burmistrza, — ponieważ rescriptami iego kr. mości, w sądzie naszym producowanemi, magistratowi iniunctum est, aby do ławice rzymskiej nieunitów przymować nie wazyli się, tedy my condescendo in cognitionem onych, ani praeiudicando iuribus, usui et privilegiis partium punctum iesli, obrany Dorofiewicz przed decisią sprawy, do wykonania iuramentu na burmistrzowstwo tegoroczne przypuszczony być ma y zasiadać miejsce w ratuszu Wileńskim w radzie burmistrzowskiej, pro declaratione iego kr. mości odsyłamy. A interea aby sprawiedliwość święta zatamowana nie była dopuszczamy, aby magistrat we wszystkim, more dotąd usitato, postępował, mocą tego dekretu naszego. Pisan w Wilnie, roku, miesiąca y dnia wyż mianowanego. Extrakt, circa sigilla et subscriptiones propriarum manuum eorundem, qui supra, illustrimorum dominorum commissariorum.

Tertii vero decreti, ad acticandum oblati, ea est quae sequitur series.

Roku Pańskiego tysiąc szesćset sześćdziesiąt szóstego miesiąca ianuarii szesnastego dnia.

Przed nami Krzysztophem na Baksztach Zawiszą, marszałkiem wielkim w. x. Lit., Krzysztophem Pacem kanclerzem wielkim w. x. Lit. Cyprianem Pawłem Brzostowskim—referendarzem w. x. Lit. Michałem Druckim—Sokolińskim, marszałkiem Orszańskim kommissarzami iego kr. mości, na sądach kommissarskich zasiadającymi, comparuit wielebny iegomość xiądz Alexander

Kotowicz kustosz Wileński, regent cancellariey wielkiej w. x. Lit., iako delegatus capituly Wileńskiej, która ex vi officii et debiti sui, postrzegając indemnitate et integritate dóbr szpitalnych, intulit, iż szlachetny magistrat Wileński, contra exigentiam privilegiorum, rescriptorum y ordinationum miasta tego, dobra szpitalne nie arenduie, iako powinien, plus offerentibus, ale ie sam trzyma, z ubliżeniem prowentów szpitalnych, domawiając się, aby z administratiey swoiey sufficientem calculum in praesentia deputatorum ex venerabili capitulo uczynili, a in posterum dobra takowe plus offerentibus arendowali. Na którą propositą, odpowiadając magistrat Wileński, wniosł, iż gotów iest przez administratorów swoich, którym concedowane dobra szpitalne były w zawiadywanie, in defectu arendarzów, uczynić rachunek, gdy będzie podany y institutus proboszcz szpitalny post fata teraznieyszego, któremu ex vi decreti regii, a nie przewielebney capitule z prowentów szpitalnych powinien rachować. Na to replicando ex parte przewielebney capituly Wileńskiej powiedziano: Iż capitulum sede vacante może in defectu praepositi supplere vices iego, y postrzedz szkody szpitalney, iako supremi protectores piorum locorum. A tak my commissarze, wysłuchawszy obudwu stron controversii, y one dobrze wyrozumiawszy, ponieważ xiądz proboszcz szpitalny ś. Tróyce fatis cessit, do którego należało słuchać rachunków z prowentów szpitalnych; tedy in defectu iego wskazujemy, aby administratores dóbr tych, una cum magistratu sufficientem calculum et rationes tam perceptorum, quam distributorum, na tenczas przed imść xiędzem plebanem Wileńskim y wielmożnemi ichmość panami collegami naszemi, imć panem

referendarzem w. x. Lit-go y imć panem marszałkiem Orszańskim uczynili, y allegata swoje werifikowali, a to dnia iutrzeyszego. A gdy dzień iutrzeyszy przyszedł, odebrawszy relatią od ich mościów panów collegów naszych: iż takowe rachunki w tak krótkim czasie przeyrzane y werifikowane bydz nie mogły, to iednak nam intimatum, iż imć pan podwoiewodzi Wileński proventa szpitalne za rok tysiączny sześćsetny sześćdziesiąty pierwszy na się wybierał. My tedy commissarze, odebrawszy takową od ich mościów panów collegów naszych relatią y calculatią wyżej mianowaną, y werificatią iey do dal-szego y sposobnieyszego czasu, który reasumptiā sądów naszych poprzedzić ma, odkładamy. Powinien tedy magistrat będzie z administratorami swemi za obdestinatią imć pana marszałka Orszańskiego y od nas

deputowanego, na mieysce naznaczone sta-wić y ze wszytkiego się wyrachować, y verificatią na gruncie expensarum et reparationis dóbr szpitalnych, także perceptorum z nich przed imćcią uczynić. A interea iniungitur magistratui, aby o proventa, indebite przez imć pana podwoiewodzego y inszych, którzyby się pokazały, zabrane, prawnie w sędzie iego królewskiey mości indelate czynili, y onych dochodzili, mocą nieyszego decretu naszego. Pisan w Wilnie, roku, miesiąca y dnia wyż mianowanego. Extant circa sigilla, ibidem adimpressa, subscriptiones manuum illustrissimorum dominorum eorundem, qui supra commissariorum. Quae quidem decreta, in ea uti praemissum est, tenoris abloquentia in se contenta, actis consignata sunt praesentibus.

1666 г. Января 21 дня.

Изъ книги № 5117, за 1666—1668 г., стр. 56—58.

64. Определеіе Виленскаго магистрата по дѣлу между членами шапочническаго цеха.

Между членами шапочническаго цеха возникли споры по слѣдующему поводу: во время выборовъ въ цеховые старшины двое изъ кандидатовъ получили неравное количество избирательныхъ голосовъ—одинъ 14, а другой 4, по утвержденъ былъ въ званіи получившій меньшее количество голосовъ, противъ чего и протестуетъ обиженный; ма-

гистратъ командировалъ радець для разслѣдованія дѣла на мѣстѣ. Оказалось, что дѣйствительно цехъ призналъ права старшинства за кандидатомъ, получившимъ меньшее количество голосовъ. Такъ какъ при этомъ оба кандидата еще подрались, то цехъ предложилъ имъ идти на мировую, что и было сдѣлано съ разрѣшенія магистрата.

W prawie w akciey utsciwego Mikolaia Kościuszki—czapnika, mieszczanina Wi-

leńskiego, iako starszego tegorocznego, swoim y wszytkiego cechu czapniczego imie-

niem utściwemi Piotrowi Kozłowskiemu, także czapecznikowi, mieszczaninowi Wileńskiemu, o to: iż on, nie będąc legitime y zgodnie od braci cechu czapniczego na ten rok za szafarza obrany, za promotią tylko iednego pana Nikifora, starszego z strony graeckiej, klucz od skrzynki cechowej podany sobie mając, miejsce szafarskie indebite zasiadłszy, w obrębie y w cechu niespokojnie sprawuje się, przez co do różnych szkod, intrat bracią cechową przywodzi, aby miejsce iego utściwy Andrzej Okuszek, podług artykułów, tak od szlchetnego magistratu Wileńskiego, iako y przywilejów, od królów ich mościów nadanych y potwierdzonych, zgodnie obrany zasiadł, przed szlchetnym urzędem burmistrzowskim y radzieckim Wileńskim intentowaney. Tenże szlchetny urząd burmistrzowski y radziecki Wileński, po odprawioney po dwakroć przez szlchetnych panów Piotra Bylińskiego y Grygiera Kostrowickiego, radziec Wileńskich, przy bytności mnie pisarza y sług urzędowych, utściwych Kazimierza Bernatowicza y Jerzego Kozłowskiego, w cechu czapniczym, w kamienicy szlchetnego pana Andrzeja Gerkiewicza, raycy Wileńskiego, w zachodzących praetensiach verificatii y one dostatecznie na miejscu urzędowym wysłuchawszy, takową ferował sententią: lubo się z relatii ich mościów panów radziec to pokazało, iż Kuszek czternaście kresiek, a Kozłowski tylko cztery na szafarstwo miał, ale iż mu zasieść u stołu starszego y przy skrzynce brackiej pozwolili, a co większa klucz do teyże skrzynki cechowej oddali, o co żadney przez tak długi czas contradictii ani protestacii nie uczynili; a pozwany circa usum et possessionem urzędu swego et circa honorem do przysięgi na tym,

iż był zgodnie od wszytkiej braci na szafarstwo obrany y klucz do skrzynki cechowej za pozwoleniem wszytkiego cechu, przez ręce pana Nikifora—starszego na ten rok obranego, dobrowolnie miał sobie oddany, y dotąd w spokojnym miejscu swego zasiadania y używania urzędu szafarskiego zostawał, zabierając zachowania przy tym że szafarstwie, tudzież y nagrodzenia szkod y nakładów prawnych potrzebował, y też przysięgę iednemu z braci puszczał, którey ieśli by acceptare niechciał, tedy daremne aby dwie przysięgi nie były, oraz na zbiciu swoim, które od Kościuszki bydz mienił, podług dekretu urzędu wójtowskiego w roku terazniejszym 1666, miesiąca Januarii dwudziestego pierwszego dnia ferowanego, z iednego et super officio przysięgę wykonać declarował; przeto urząd z racyi wysz pomienionych, przysięgę temuż Kozłowskiemu na punctach wzwyż wyrażonych, nie wdając się in causam facti, dnia trzeciego tu przed sobą wykonać nakazał. Po której wykonaniu przy urzędzie szafarskim przez ten rok zostawać powinien będzie. Do której aby nie przychodziło, obie strony w nadziei ugody do iego mości pana Grzegorza Kostrowickiego—raycy Wileńskiego, odsyłaia się. Gdzie z przyjacielskiego pomiarkowania to stanęło: iż za zgodą wszytkiej braci cechu czapeczniczego przysięga, którą super officio wolnego obrania na szafarstwo Kozłowski miał wykonać, jest condonowana wzajemnym sposobem boiu swego z przysięgą, podług dekretu wójtowskiego, Kozłowski z szkodami y nakładami prawnymi odstąpił. Winę iednak na urząd wójtowski Kościuszko za tenże bój zapłacić submittował. Do której mediaty szlchetny urząd burmistrzowski y radziecki Wileński przychilaiać się, przy urzę-

dzie szafarskim Kozłowskiego zachował, a w przyszły czas spokojnie obudwum stronom przy przywilejach iego królewskiej mości zachować serio y pod winami w tychże artykułach cechowych opisanemi nakazał. Co wszystko do xiąg burmistrzowskich y radzieckich Wileńskich iest zapisano.

1666 г. Января 25 дня.

Изъ книги № 5117, за 1666—1668 г., стр. 48—50.

65. Привилегія короля Яна Казимира, которою онь утверждаетъ членомъ магистрата диссидента Монеса.

Король Янъ Казиміръ, принимая во внимание съ одной стороны годичное пребываніе диссидента Монеса въ званіи бургомистра, а съ другой — привилегіи королей, лишающія диссидентовъ такихъ правъ, настоящей привилегіей оставляетъ за Монесомъ бурмистровское достоинство, во избѣжаніе нанесенія ему безчестія.

In frequenti sessione et consessu nobilium dominorum proconsulum, consulum, consularium, scabinorum Vilnensium sportulis cancellariae, ut moris et iuris est, ad actum praesentem studio congregatorum, comparens personaliter nobilis dominus Henricus Mones—sacrae regiae maiestatis secretarius, proconsul Vilmensis, thelonci magni ducatus Lithuaniae administrator, exhibuit literas s. regiae maiestatis, domini nostri clementissimi, ad nobilem magistratum Vilmensem, de data Varsaviae, die vigesima quinta mensis Januarii, anno Domini 1666 scriptas. Quibus sacra regia maiestas, dominus noster clementissimus, praememoratum nobilem dominum proconsulem Vilmensem, vigore remissae decreto commissariali, non ita pridem Vilnae in cima Januarii ex solenissimis partium controversiis factae, circa officium consulatus nobilem dominum Henricum Mones, ex rationibus ibidem insinuatiss, ad vitae tempora conservare dignata est, petens easdem ad acta praesentia immetricari et se circa gratiam sacrae regiae maiestatis, quae ad dies vitae protraxerit conservari, quarum quidem literarum is est, qui sequitur, tenor verborum: Jan Kazimierz, z Bożey łaski król polski, etc. Urodzonemu Stephanowi Carolowi Bylińskiemu—wóytowi, szlachetnym y sławetnym burmistrzom, raycom, ławnikom y wszytkiemu magistratowi miasta naszego Wilna, wiernie nam miłym, łaskę naszą królewską. Urodzony, szlachetni y sławetni, wiernie nam miłi! Z podziwieniem to niemałym przychodzi nam wiedzieć, że ww. in praeiudicium praw y przywileiów

erectionis prawa maydeburskiego, od świętey pamięci królów ichmościów ww. nadanego, y od nas potwierdzonego, ważył się szlachetnego Henrika Monesa, in religione christiana dissidentem, przez magistrat, ante hostilitatem będący, do rady przyiętego do burmistrzowstwa tak rok przypuścić, przez co siła iuribus et libertatibus tego miasta derogatum iest. Jakoż y wielmożni y urodzeni commissarze nasi, na zrewidowanie praw, temu miastu nadanych, y na weyrzenie we wszystkie porządki mieyskie y sporządzenie onych, także na rozsądzenie praetensionum zesłani, hunc abusum dekretem swym in perpetuum zniesli, a względem szlachetnego Monesa, który snać per rescriptum nostrum, ad male narrata z cancellariey w. x. Litewskiego otrzymany, do rady wszedł, ieśli w niey zostawać ma, do nas declarationem odesłali; tedy my uważwszy, że szlachetny Mones, non per temeritatem suam, ale per ignorantiam praw, temu miastu służących, beneficio rescriptu naszego, lubo nulliter otrzymanego, do rady wszedł, mając respect na wygodne ku nam y ku dobru ozeczypospolitey posługi iego, niechcąc aby pro meritis suis in dishonore zostawał, tą naszą deklaracją onego w radzie magistratu Wileńskiego ad vitae eius tempora zostawuujemy, co iednak w przyszły czas in exemplum trahi

niema, y praeiudicare iuribus miasta Wileńskiego nie będzie mogło. Chcemy tedy mieć po ww. aby szlachetny Mones przy tey łasce y declaratii naszej, sine ulteriori obolo osoby iego disquisitione, był zachowany. Wszakże abyście in posterum żądnych do magistratu, ani do ławice dissidentem in religione quocunque nomine nazwanych, podług dekretu noviter przez wielmożnych y urodzonych commissarzów ferowanego, przypuszczać sub nullitate electionis et privatione officii obranego, a na ostatek sub paenis arbitrarie irremissibiliter in contumaces irrogandis nie ważyli się, inaczey ww. nie uczynicie z powinności swey. Dan w Warszawie, dnia XXV miesiąca Januarii, roku Pańskiego MDCLXVI, panowania królestw naszych polskiego y szwedzkiego XVIII roku. Sequitur subscriptio manus s. r. m. domini nostri clementissimi in hunc sensum: Jan Kazimierz król. (Locus sigilli maioris m. d. Lit.) Quibus literis s. r. m. domini nostri clementissimi, in eo, uti praemissum est, tenore publice relectis, nobilis magistratus Vilnensis cum ea, qua par est, reverentia, ad acta sua consularia suscepit; cuius orginale in archivo officii sui deposuit. Praesens vero instrumentum parti requirenti per depromptum extradi permisit.

1666 г. Января 25 дня.

Изъ книги № 5117 за 1666—1668 г., стр. 35—48.

66. Привилегія короля Яна Казимира, данная Виленскому православному мѣщанину Прокопю Дорофеевичу на отправление должности бургомистра.

Король Янъ Казиміръ вслѣдствіе просьбы Прокопія Дорофеевича, православнаго Виленскаго бургомистра, вопреки проискамъ уніатовъ и римско-католиковъ, настоящею привилегіей утверж-

даетъ за нимъ это званіе съ оговоркою, что эта милость королевская должна распространяться только на личность Дорофеевича и отнюдь не на другихъ православныхъ мѣщанъ.

Feria quinta post festum purificationis gloriosissimae Mariae virginis, die quarta mensis Februarii, anno Domini 1666, in frequenti sessione et consessu nobilium dominorum proconsulum, consulum, consularium ac scabinorum Vilenensium, sportalis cancellariae, uti moris et iuris est, ad actum praesentem studio congregatorum, comparens personaliter nobilis dominus Procopius Dorofieiewicz—consul Vilenensis, exhibuit literas sacrae regiae maiestatis, domini nostri clementissimi, ad nobilem magistratum Vilenensem, de data Varsaviae die vigesima quinta mensis Januarii, anno Domini 1666 scriptas, quibus sacra regia maiestas, dominus noster clementissimus, praememoratam nobilem dominum Dorofieiewicz vigore remisso decreto commissoriali, non ita pridem Vilnae in anno feliciter currenti 1666, die undecima Januarii, ex sollemnissimis partium controversiis factae, circa officium consulatus, ex clementia sua regia, et rationibus ibidem insinuatiss, sine praeiudicio tamen iurium et privilegiorum inclitae huius civitatis metropolita-

nae Vilenensis et magistratus graeci, in unione sancta cum orthodoxa ecclesia romana existentis, ad decisionem litis cum disunitis conservare dignata est, petens eaasdem literas ad acta praesentia immetriri et se circa gratiam sanctae regiae maiestatis conservari. Quorum quidem literarum iste est, qui sequitur, tenor verborum.

Jan Kazimierz, z Bożej łaski król polski etc. Urodzonemu Stephanowi Bylińskiemu — wóytowi, szlachetnym y sławetnym burmistrzom, raycom, ławnikom y wszystkim magistratowi miasta naszego stołecznego Wilna, wiernie nam miłym, łaskę naszą królewską. Urodzony, szlachetni y sławetni, wiernie nam mili! Dano nam sprawę, iż gdy przed wielmożnemi y urodzonymi commissarzami naszymi, od nas do miasta naszego Wileńskiego w pewnych dla zrewidowania praw y przywilejów temu miastu służących, także y dla postanowienia porządków y rozsądzenia praetensii w zachodzących sprawach zesłanemi, controversia między unitami y nieunitami, w radzie y magistracie będącemi, względem

obrania Prokopa Dorofiewicza na burmistrzowstwo tegoroczne zaczęła; tedy w tey sprawie wielebny xiądz Lialozor, nominat episcopii Pińskiej, archimandrita Wileński, per interventionem swoim y magistratu w unii będącego imieniem stawiając y wykonania przysięgi na burmistrzowstwo szlachetnemu Dorofiewiczowi, obranemu iako nieunitowi broniąc, na pokazanie [praw y przywilejów, in partem Rusi, w unii będącey, służących, dilatii potrzebował, którey pomienieni wielmożni y urodzeni commissarze nasi onym nie bronili y tę sprawę do powtórnego swego na contiunatą commissiey za innotescentią zjazdu swego odłożyli. A ratione szlachetnego Dorofiewicza, na burmistrzowstwo tegoroczne obranego, iesli ma lite pendente na ten swój urząd przysięgać y miejsce swe, będąc nieunitem, zasiadać, ponieważ rescripta nasze in contrarium zaszły od nas pro declaratione odesłali. My tedy, uważając wszystkie tey sprawy okoliczności, y bacząc to, że ieszcze samo oney principale negotium do rozsądku commissarskiego nie przyszło, a niechcąc aby przez to sprawiedliwości świętey nie ubliżyło się, zwysz rzeczonego szlachetnego Prokopa Dorofiewicza, przy teraznieyszym urzędzie burmistrzowskim, na który obrany iest, z clementii naszej królewskiej zachowuiemy, który aby bez

żadnych disquisitii y contradictii do wykonania na ten urząd przysięgi był przypuszczony, mieć chcemy. Co iednak nie niema praeiudicować prawom y przywilejom in partem unitów służącym, y teraznieysza nasza deklaracja tylko osobie szczegulney szlachetnego Dorofiewicza, usque ad decisionem ultimariam causae praesentis miedzy unitami y nieunitami, o zasiadanie y obieranie do każdej religii ruskiej służyć będzie. Zaczym obyście ww. do tey wyrażoney naszej (sine praeiudicio praw unitom służących) declarationi skłoniwszy się, szlachetnego Dorofiewicza do przysięgi y do zażywania urzędu burmistrzowskiego przypuścili, chcemy mieć y rokazuiemy, inaczej nie uczynicie z powinności swey. Dan w Warszawie, dnia XXV miesiąca Januarii, roku Pańskiego 1666, panowania panstw naszych polskiego y szwedzkiego XVIII roku. Sequitur subscriptio manus s. r. m. domini nostri clementissimi, in hunc modum: Jan Kazimierz król, (locus sigilli maioris m. d. Lit.) Quibus iuris s. r. m. domini nostri clementissimi, in eo uti praemissum est tenore publicae relectis, nobilis magistratus Viluensis, cum ea, quae par est, reverentia ad acta sua consularia suscepit; cuius orginale in archivo officii sui deposuit, praesens ut instrumentum parti requirenti per depromptum extradi permisit.

1666 г. Января 30 дня.

Изъ книги № 5116, за 1664—1668 г., л. 206.

67. Определе Виленскаго магистрата по поводу нѣкоторыхъ безпорядковъ. возникшихъ въ цехѣ шапочниковъ между римско - католическими, его членами и православными.

Виленскій магистратъ, разсмотрѣвши обоюдныя жалобы шапочниковъ римско-католическаго исповѣданія и православнаго по поводу нѣкоторыхъ безпорядковъ въ цехѣ и выслушавши дознанія и показанія радцевъ по этому дѣлу, сдѣлалъ постановленія слѣдующаго содержанія: виновныхъ под-

вергнуть соотвѣтствующему наказанію, а на будущее время цеху воздержаться отъ пьянства въ присутствіи королевскихъ привилегій; общественныхъ денегъ не расходовать на частныя и безполезныя расходы, а прежде всего на церковь и оказывать должное почтеніе старшимъ.

W sobbotę dnia trzydziestego miesiąca Januarii, roku tysiąc sześćset sześćdziesiąt szóstego, - w sprawie y akciey, - którą uczciwi Stepan Walenty nowicz — starszy cechu czapniczego Wileńskiego ex parte romana, y Jan Sawicki, swoim y wszystkiey braci pomienionego cechu imieniem, uczciwemu Janowi Horoszce, także starszemu tegoż cechu ex parte graeca, podług protestaciey apud acta praesentia w roku ninieyszym tysiąc sześćset sześćdziesiąt szóstym, dnia dwudziestego szóstego miesiąca Januarii zaniezioney, a przeciwnym sposobem, Jan Horoszko pomienionym starszym czapecznym w punktach niżej wyrażonych ad invicem przed szlachetnym urzędem burmistrzowskim radzieckim Wileńskim intentowali. Ten że szlachetny urząd burmistrzowski radziecki Wileński, po odprawionej przez szlachetnych pp. Piotra Bylińskiego y Grygiera Kostrowickiego — radziec Wileńskich, przy bytności mnie pisarza y sług urzędowych uczciwych Kazi- mierza Bernatowicza y Jerzego Kozłow-

skiego w cechu czapniczym, przy otw- rzonej skrzynce, we wszystkich praetensi- ach y differentiach ab utrinque zachodzą- cych, verificatii y oney dostatecznie in loco iudiciorum wysłuchawszy, takową we wszyst- kich punktach, ex mutuo actoratu zacho- dzących promulgował sententią: A naprzód, ratione starszeństwa: p. Horoszki — na ten rok; iż po wykonaney przysiędze starsze miejsce zasiadł, żadna przy tey że przy- siędze y potem nie zaszła contradictio, y w swej protestacyi starszeństwo onemu przyznawają, przeto circa officium suum, na które raz przysięgł, zostawać powinien będzie. W drugim zaś punkcie względem uczciwego Andrzeja Charnałowicza, na ten czas młodszego brata, którego, iż nie pri- vata auctoritate, ani sam ieden pan Ho- roszko, ale z Basilim Jośkiewiczem — stoło- wym y Hrehorym Siemienowiczem — sza- farzem, o pewne nieposłuszeństwo y nie- uszanowanie panów starszych urzędowi do- niosszy, cum adminiculo iegomości pana Jana Ohurcewicza — burmistrza Wileńskie-

go na ratuszu osadził, gdzie dzień y noc siedzieć musiał, iż nieposłusznych przywilei y artykuły cechowe więzieniem karać pozwalają, Horoszko od impetitey takowej wolnym ma zostawać. A co się tćnie dwóch czapek na Walentynowicza, iedney za złotych piętnaście, drugiej za złotych dwanaście, w obrębie przez Horoszkę przedanych, te, iż mieni być Horoszko zapłacone, tąż asertią swoją cielesną przysięgą dnia trzeciego potwierdzić powinien będzie, do której aby iako w rzeczy małej nie przychodziło, na ugodę do szlachetnego pana Konstantynowicza rayce obie strony odsyłaia się. Względem zaś czapki, przez Horoszkę u Charnałowicza wziętey, za którą sześć złotych residui praetendował, iż się z inquisitiei pana Koloski — gospodarza cechowego, to pokazało, że to residuum weszło w porachunek, kiedy się do cechu Charnałowicz wkupował, przeto y w tym punkcie Horoszko wolen zastawać będzie. Co zaś strony pieniędzy cechowych półtoraset złotych za starszeństwa pana Sielawy, Stephana Adamowicza, starszych cechu czapniczego, Stephana Wekiery — stołowego, przez Jana Horoszkę, iako na tenczas szafarza tegoż cechu, od sławetnego Andrzeia Wierzbickiego, kupca mieszczanina Wileńskiego, odyskanych, a przez Horoszkę iakoby na swój pożytek obróconych; iż się pomienione pułtorasta złotych w registrach perceptowych nayduia, które nie przez iednego p. Horoszkę, ale przez wszystkie cech, iako się z wydatków y registrów roschodowych daie widzieć, na zbytki są obrócone, a podług praw y przywileiów, od świątobliwych królów wszystkim cechom nadanych, nie na co innego przychody cechowe z skrzynki brackiey, tylko na ołtarz y chwałę Bożą, a potym na potrzeby pub-

liczne, iako to na chorągiew, bębny, dardy, muszkiety, prochy, ołowy y inną amunicją cechową obracać się mają. Przeto pomienioną summę naydaley za ośm niedziel wszytek cech czapnicki contribuere y do skrzynki refundere rokiem zawitym powinien będzie, serio in futurum przykazując, aby w przyszły czas dochody cechowe ni na co innego, tylko na ołtarz, przy cerkwi świętey Tróycy ruskiey będący, a na publiczne potrzeby wyżej pomienione obracane były. A że się to pokazało, że pan Stanisław Szymkiewicz — kusznierz, względem zabawy czapeczniczey małżonki swey dwie dardzie sprawić do cechu czapniczego obiecywał, a oni dziesięć złotych gotowemi wzięli, y to in luxum obrócili, tedy nieodwłocznie dwie dardy z proporcami porządne do cechu sprawić powinni będą. Nakoniec względem złotych ośmnastu, na świecę do cerkwi przed Bożym narodzeniem przez Horoszkę wziętych, iż dziesięć złotych wydał, a residuum circa retentores, to iest, przy samym że Horoszcze półtora złotego, przy Walentynowiczu także półtora złotego, y przy Juskiewiczu tyleż, niewydaney na świece składanki za-
legle, to indelate oddać, y świece z tych pieniędzy sprawić powinni będą. A z actoratu Jana Horoszki przeciw uczciwemu Janowi Siwickiemu o to, iakoby do czapek złotogławowych, passamany y koronki bantaierowe przyszywaiąc za złote miał udawać y przedawać, ponieważ się nie takiego na pana Siwickiego niepokazało, przeto pan Siwicki wolen. W drugim zaś punkcie: iż to na uczciwych Stephana Walentynowicza y Jana Siwickiego, starszych przeszlorocznych, pokazało, że oni na urząd starszeństwa nie przysięgaiąc cechom rządili, dochodami y roschodami szafowali,

wczym się przywileiom iego królewskiej mości y artykułom cechowym, od szlacheckiego magistratu nadanym, sprzeciwili, a zatym w winy siedzenia w więzieniu, w tych że artykułach o nieposłusznych opisanego, popadli y na większe karanie zasłużyli, którą paenę urząd moderując, półkamienia wosku na oltarz bracki starsi przeszloroczni, a drugie półkamienia wszystkich cech za to, iż urzędowi wcześniej o niewykonanej przez starszych przysiędze nie oznaymił, nieodwłocznie dać powinien będzie. A in futurum serio urząd y pod wi-

nami, tak w artykułach cechowych iako y w prawie pospolitym opisanemi, cech czapniczy napomina, aby żadnych piliatyk y zbytków przy przywilejach iego królewskiej mości y otwartej skrzynce nie czynili, pieniędzy cechowych ni na co innego, tylko na chwałę Bożą y na potrzeby cechowce obracali, starszych w należytem poszanowaniu mieli, starsi zaś młodszych w cihości rzadzili, y cech sprawowali, postrzegając na się win, w tychże punktach opisanych. Co iest zapisano.

1666 г. Февраля 3 дня.

Изъ книги № 5117, за 1666—1668 г., стр. 52.

68. Жалоба Виленскихъ кожевниковъ на рѣзниковъ потому поводу, что эти послѣдніе незаконно продають сырыя кожи.

Кожевники приносятъ жалобу на рѣзниковъ и бунцовъ, что они занимаются продажей сырыхъ и выдѣланныхъ кожъ и требуютъ, чтобы рѣзникамъ разрѣшено было продавать только тѣ кожи, которыя остаются у нихъ послѣ боя скота, а бун-

цамъ только для покрытія товаровъ и витинъ въ остальныхъ же случаяхъ чтобы кожи подвергались конфискаціи и вырученныя отъ продажи деньги чтобы шли на ремонтъ городскихъ стѣнъ.

Instantiam facientibus honestis Petro Malkiewicz et Casimiro Barszczewski, annuis contubernii cerdonum Vilnensium senioribus, suo totiusque confraternitatis nomine agentibus, citati sunt ad nobile officium consulare Vilnense famati Joannes Baczyński et Georgius Beczys—contubernii lanionum Vilnensium seniores, contra quos personaliter comparentes et terminum hodie-

num attentantes, per nobilem Michaellem Prokopowicz—plenipotentem suum, reproducta protestatione in anno feliciter currenti 1666, die tertia mensis Februarii, apud acta praesentia contra seniores lanionum facta, eosdem accusabant in eo: Quod videlicet laniones non iam pecora, verum etiam cutes et coria, in praeiudicium cerdonum, coëmant, lanionibusque senioribus cutes ex

pecoribus mactatis detractas cerdonibus vendere inhibeant ac impediunt; proinde uti refragarios pro eiusmodi inhibitione, pœnis arbitrariis puniri, et cutes bovinas in macellis iuxta antiquam consuetudinem veni exponi petierunt, vetante praesertim privilegio confirmationis divinae memoriae Vladislai quarti, in anno 1636, Vilnae die 15 Septembris contubernio cerdonum benigne indulto, ex cuius originali, paragraphum transumptum obtulerunt, sequentis tenoris:

Tak też strony skór kupowania, ale surowych, niewyprawionych, aby niewolno było przekupionom wszelakim, także też Żydom, Tatarom, także y kupcom z inszych miast y miasteczek przyjeżdżym, na każdym y wszelakim mieyscu, iawnie y pokątnie skupować, krom braci y mistrzów tego rzemiosła kozemiackiego, białoskurników; krom kupców Wileńskich, tym wolno będzie dla przykrywania towarów, które wożą, tak na wozach, iako też y na wicinach, a daley inszym niewolno pod utraceniem tych skór na urząd burmistrzowski y radziecki Wileński, które także mają być obracane na poprawy murów mieyskich. Także też rzeźnicy aby żadnych skór nie kupowali y skupowanych aby nie przedawali, krom tych, które sami u siebie z bydła bitego mają, także aby żadnemi skórmi surowemi y wyprawnemi nie handlowali y z miasta

nie wywozili, pod utraceniem tych skór na poprawę murów miesckich, a to tak sami przez się, iako też per subordinatas personas, aby się tego nie wazyli. Na te skóry grabione mieysce pewne ma być pod ratuszem, które za co się przedawać przez szafarze mieyskie będą, spisać się mają, y poprawa z tego murów miesckich być ma. Także skupowanie y handlowanie skórmi wszystkiemi y inszym rzemieśnikom zabronione być ma, pod winą utraceniem wszystkich skór, iako się już wyżej mianowało. Czego wszystkiego starsi bracia tego cechu białoskurnickiego doglądać y postrzegać mają. A takowe uporne do urzędu burmistrzowskiego y radzieckiego opowiadać, z których zarazem sprawiedliwość ma być uczyniona, y te grabieży do nich mają być oddawane. Quo paragrapho publice relecto, circa eiusmodi privilegium se conservari postularunt, et ne in futurum cutes, a lanionibus, tam privatim, quam publice coëmantur, mactatorumque boum coria in macellis veni exponantur, sententia officium cogi petierunt. Quam actorum propositionem citati exaudita per nobilem Arnolphum Zaleski—patronum suum, terminum revidendi privilegii una et respondendi concedi sibi petierunt, et per interlocutoriam officii ad primam iuris obtinuerunt.

1666 г. Февраля 10 дня.

Изъ книги № 5117, за 1666—1668 г., стр. 59.

69. Жалоба Виленскихъ солодовниковъ на другихъ цеховыхъ, дѣлающихъ под-
рывъ ихъ ремеслу.

Виленскіе солодовники приносятъ жалобу на поименованныхъ, въ этомъ же документѣ разныхъ ремесленниковъ, что они скупаютъ привозный хлѣбъ, мѣряютъ своими частными мѣрами, дѣлаютъ солодъ и пиво и тайно продаютъ горожанамъ, чѣмъ

причиняютъ убытки не только солодовникамъ, но и городу. Ссылаясь на 13 и 18 §§ своего устава, солодовники требуютъ воспрещенія такихъ и подобныхъ дѣйствій подѣ страхомъ конфискаціи незаконныхъ товаровъ.

Ad instantiam honestorum Christophori Pipirowicz, Marci Maciulewicz, Stanisłai Słuszkiewicz—civium polentariorum Vilnensium, citati sunt ad nobile officium consulare Vilnense, per famulos officii iuratos honestos Casimirum Bernatowicz et Georgium Kozłowski, honesti Stanislaus Liniewicz, Petrus Paszkiewicz—lanio, Nicolaus Żudziwicz — lupularius, Simon Januszkiewicz, Petrus Budrewicz—cives Vilnenses, contra quos, nomine totius contubernii sui per nobilem Michalem Prokopowicz, propositionem in scripto parato obtulerunt tenoris sequentis:

Славетни Krzysztof Pipirowicz, Marek Maciulewicz y Stanisław Słuszkiewicz—starsi cechu słodowniczego Wileńskiego, imieniem swoim y wszystkiego cechu słodowniczego czyniąc, dali zapoznać przed szlachetny urząd burmistrzowski y radziecki Wileński sławetnych Stanisława Liniewicza—garbarza, Piotra Paszkiewicza—rzeźnika, Mikołaja Żudziwicza—chmielnika, Symona Januszkiewicza—bywszego dragarza y Piotra Budrewicza—pilnika, mieszczan Wileńskich, o to: iż oni,

maiąc swoje rzemiosła y zabawy, (w których im actorowie żadnym nie przeszkadzaia sposobem), in convulsionem nie tylko praw y przywileiów, cechowi słodowniczemu od ś. pamięci królów iego mościów polskich y wielkich xiażąt Litewskich, a osobliwie naiśniejszego króla iego mości teraźniejszego, szczęśliwie nam panuiącego, miłościwie nadanych, ale też y wszystkiemu miastu służących, wążą się: *Naprzód*, z domów swych, na przedmieściu będących, a od pola niedalekich, na gościńce różne wybiegać y do siebie goście y podwozy ze zbożem wszelakim na targ przyjeżdże zaprowadzać. U których drożey, niżeli na rynku zboże przekupiwszy, miarą swą prywatną, a podobno nad słuszną większą, gubiąc provent publiczny, od teyże miary przychodzący, odmierzaią, a potem takowe zboża na słody przerobiwszy, różnym ludziom potajemnie z domów swoich, nie wkupiwszy się, ani wpisawszy się do cechu słodowniczego, przedaią y piwa na wyszynk robią. Które ich występki, iż wyraźnym dwóm artykułom w przywileiu, cechowi słodowniczemu

nadany, niżej położonym, — mianowicie: trzynastemu y ośmnastemu są przeciwno, domagają się actorowie, aby pozwani za to, że z domów swych w pole wybiegając, zboże przekupują, winą o przekupniach opisaną, per sententiam nobilis officii karani byli, y in futurum żeby się tego nie wazyli się sub paenis maioribus inhibere. *Powtóre*, słody wyrobione przez nich że samych, y zboża nierobione przez tychże pozwanych kupowane, y w domu ich naydujące się, aby zabrane były, y per medium tak na restauratją murów mieyskich, iako y do skrzynki cechu słodowniczego, obrócone były. *Potrzenie*, ponieważ do miary provent należący gubią, iako publicum bonum, a niemal contractant sami in crimen et paenam peculatus popadli. *Po czwarte*, ex quo słody, iako towar sobie nienależący y prawem zabroniony, w domach swych wyrabiają y piwa robią, y one słody wyrobione ludziom potajemnie przedają, aby confiscatio słodów tych podług artykułów adinventu była, y żeby in perpetuum, (póki do cechu słodowniczego nie wpiszą się y nie wkupią) słodów wyrabiać, ani przedawać, sub paenis, in privilegio expressis, nie wazyli. Co podają salvo iure addendi, corrigendi, minuendi meliorandique cetera reservato, protestantes de damnis et litis expensis.

Artykuł trzynasty: Takowemu że przepkupstwu zabiegając to stanowimy, że każ-

dy brat zabawy słodowniczey ma mieć moc wychodzić przed bramę na przedmieście, na drogi y takich donosić, którzyby z mieszczan miasta tego wazyli się zboża wszelakie po drogach przymuiąc, lubo ku swemu prywatnemu pożytkowi, a zgubie publiczney, lubo po części, tak y na rynku zakupować ogulem, lubo albo do sklepów na drogość zsypować, takowego każdego doniesionego magistrat zabraniam zboża, a per medium na poprawę murów mieyskich y na cech słodowniczy obróceniem, iesli by był doświadczony, inszych zaś według występków karać będzie.

Artykuł ośmnasty. Ponieważ słodownicy, pilnując swej zabawy, kupcom y innym rzemiosłom nie przeszkadzaia, siła jest takowych kupców y innego rzemiosła ludzi, którzy przy kupiectwie y rzemieśle swym cechowym słody robią y z nich piwa robią; zaczym aby takowe w robieniu słodów pod zagrabieniem onych, których dwie części na cech słodowniczy, a trzecia część na urząd mieyski Wileński należeć ma, przeszkody słodownikom nie czynili. A iesliby rzemiosłem słodownickim bawić się y żywić chcieli, aby do cechu słodowniczego wkupili.

Contra quam propositionem citati nomine superius specificitati, per nobilem Arnolphum Zaleski plenipotentem suum, terminum respondendi petierunt, quem de beneficio iuris obtinuerunt.

1666 г. Мая 15 дня.

Изъ книги № 5117, за 1666—1668 г., стр. 238.

70. Жалоба Вилецкаго сапожничьяго цеха на Вилецкаго же купца Качановскаго по поводу незаконной торговли послѣднимъ сапогами.

Сапожники, ссылаясь на свои привилегіи и указывая на незаконныя по ихъ мнѣнію дѣйствія купца Качановскаго, продаващаго 20 паръ сапоговъ другому купцу, требуютъ, чтобы купцамъ воспрещено было заниматься торговлей сапогами на томъ основаніи, что въ привилегіяхъ сапожни-

ковъ ясно сказано: что купцы получаютъ свои доходы отъ купли и продажи, а ремесленники отъ работы и продажи; при этомъ сапожники съ разрѣшенія магистрата имѣютъ свои лавки и платятъ городу пошлины за право торговли.

Sabbatho pridie dominica iubilate, die decima quinta mensis Maii, anno Domini 1666. Citatus est ad nobile officium consulare Vlnense, pro die hodierna, famatus Theodorus Kaczanowski, civis et negociator Vlnensis, ex instantia famatorum Stanislai Pieczurowicz et Theodori Sawicz, seniorum contubernii sutorum Vlnensium et Petri Wersocki atque Andreae Buywilczyk, dispensatorum eiusdem contubernii annuorum, nomine totius contubernii sui sutorialis et suo agentium, qui inhaerendo privilegiis suis, a serenissimis regibus benigne collatis, propositionem suam per nobilem Joannem Lisiecki, causae praesentis patronum, contra supra nominatum Theodorum Kaczanowski, de re in ea expressa formatam, in scriptis obtulerunt, in hunc qui sequitur modum.

Intentowana iest actia od panów szewców panu Fiedorowi Kaczanowskiemu, kupcowi Wileńskiemu, ratione convulsionis privilegiorum sacrae regiae maiestatis, od najasniejszych ichmościów królów pol-

skich Stephana y Zygmonta nadanych: iż pan Kaczanowski ważył się przedawać bóty par z dwadzieścia w Wilnie kupcowi drugiemu przeciwko prawu y wolnościom, cechowi szewskiemu nadanych. In confirmationem propositionis suae producią actores przywilej iego królewskiey mości Zygmunta trzeciego, w którym tak pisze: Nolumusque a quoquam in domibus tam publicis, quam privatis per alterius conditionis homines calceos divendi, vel aliunde in civitatem Vlnensem advehi, cum id maxime reipublicae ordinem turbare, et commodis ipsos magistros opificii defraudare consueverit; in contrarium non facientes, officium, sub cuius iurisdictione tales reperti fuerint, advertere tenebitur, et advertendi plenam facultatem habebit, quos nemo tueri sibi praesumat.

Drugi przywilej Stephana króla: Nemo audeat propolis ex illorum coria ad divendendum labores sutores exercere, aut Armenis, vel hospitibus ad hospitium commune civile—vulgo safian dicto, ex corio

illorum labores, seu calceamenta conficere, quae deinde hic Vilnae in damnum et detrimentum totius contubernii, inde sibi victum quaeritantis, divenderint, quando quidem huic artificio operam non dederint, neque illud non didicerint. Verum tamen liberum erit fratribus labores propolis et Armenis ex illorum corio diversi generis conficere, si videlicet ex urbe exportarent, ac eveherent in alia loca ad divendendum. Unde loculenter patet, że żaden ważyć się niepowinien bótów tu w Wilnie przedawać, ale ich każą za miasto wywozić, albo wynosić na insze miesyca ku przedaniu.

Którym przywileiom applauduiąc magistrat destinavit locum publicum et privilegiatum do przedawania bótów, od którego mieysca pewną w rok szewcy płacą kwotę magistratowi, nie po Jmbarach tedy, nie po sukiennych, ani korzennych kramach, bóty przedawane bydź maia, ale in loco publico, ad id destinato. Militat pro parte loci aequitatis ratio, quae semper hortatur ad optima: a naprzód etymon vocis, bo kupiec dicitur od kupienia y przedania, rzemieśnik od robienia y przedania, y iako kupcowi primo essentialia est kupić y sprzedać, rzemieśnikowi także essentialia zrobić y sprzedać, skąd patet luculenter, że kupiec to tylko przedawać ma y tym handlować, co kupi, a nie to, co rzemieśnik robi. Interest to ad bonum regimen civitatis, aby każdy podług stanu swojego swojej pilnował zabawy y handlu, kupiec lokcia y wagi, która mu należy do kupiectwa; rzemieśnik wzajem swoich instrumentów, które mu należą do rzemiosła; iako sukiennik sukna, korzennik korzenia pilnować ma, tak rzemieśnik rzemiosła, zkąd pożywienie ma. Y iako rzemieśnikowi

nie wolno sukmem, ani korzeniem kupczyć y one przedawać, tak y kupcowi nie wolno tym kupczyć, czym się rzemieśnik żywi y handluie. A to dla tego, że ordo anima rerum y ex communi illo principio: quam quisque norit artem, in hac se exerceat. Accedit y to, że gdyby kupcowi wolno było bótami handlować, toż y sukniami gotowemi, czapkami y innemi towarami, które z rąk rzemieśniczych pochodzą, ob paritatem rationis, y było by u iednego kupca wszystko, contra ordinem totius rei publicae, w której distinctio między kupcem a rzemieśnikiem, y między kupcem a kupcem observatur, bo distincta ratio blawatnika od sukiennika, sukiennika od korzennika, y innych, daleko więcej szewców od kupców.

Ad extremum consuetudo ipsa, która optima est legum interpres, y samo codzienne uczy nas doświadczenie, że żadnemu kupcowi nie wolno bótami handlować tu w Wilnie, y nie tylko tu w Wilnie ab antiquo, ale y w innych miastach żaden kupiec bótów nie przedaie, ale ie sami szewcy przedaia, iako to w Lublinie, w Krakowie, w Warszawie y wszędy, gdzie szewcy swoje iatki maia. Ze tego tedy przedtym nie bywało, toć y teraz być nie ma, iako to novitas odiosa.

Gdyby to miało impune uysć panu Kaczanowskiemu, kupcowi Wileńskiemu, tollerentur iura et privilegia królów ichmościów, ab antiquo nadane, tolleretur locus privilegiatus, a magistratu designatus; etymon vocis nil sonaret, bonum regimen civitatis evanesceret; commiscerentur quadrata rotundis, nulla esset disparitas et distinctio, między kupcem, a rzemieśnikiem y między kupcem a kupcem, tolleretur denique consuetudo generalis, in regno Po-

loniae magnoque ducatu Lithuaniae recepta; tolleretur denique fundus kaplice ś. Anny, od oycy świętego uprzywileiowaney, bo by tolleretur ratio essentialis contubernii szewców, przywilejami królów ichmościów dobrze obwarowana. Proszą tedy szewcy, aby te bóty były na urządzie pokładane, które są iudicialiter zaaresztowane, aby po-
dług praw y przywileiów na szpital albo na kaplicę ś. Anny byli oddane; a pan Kaczanowski (ne alii tam illicitos audeant ausus) aby mulctam et emendam iudicii

zapłacił. Co do sądów waszmościów miłościwych panów actores podaia, salvo iure addendi, minuendi meliorandique sibi reservato, protestando de damnis et litis expensis secutis, et subsequendis. Contra quam propositionem replicandi et privilegia contubernalia sutorum Vlnensium revidendi, terminum per octavam nobilis Joannes Berkinowicz—referendarius Vlnensis, nomine citati Theodori Kaczanowski et communitatis mercatoriae Vlnensis pro eodem Kaczanowski interveniente accepit.

1666 г. Мая 22 дня.

Изъ книги № 5117, за 1666—1668 г., стр. 262—267.

71. Возраженіе Виленскаго купечества на жалобу сапожничьяго цеха, въ которой купецъ Качановскій обвиненъ въ незаконной продажѣ 20 паръ сапоговъ.

Въ этомъ возраженіи купцовъ противъ протеста сапожниковъ повторяются прежніе доводы со ссылками на §§ городского права. Купцы остаются при своихъ мнѣніяхъ, т. е., что привилегіи сапожниковъ выхлопотаны у королей и исправлены безъ вѣдома и согласія магистрата, вслѣдствіе

чего они требуютъ пересмотра этихъ привилегій; что купцы, хотя и не имѣютъ въ своихъ привилегіяхъ опредѣленнаго указанія на торговлю сапогами, тѣмъ не менѣе въ нихъ и такіе товары обозначены общимъ названіемъ „artefactis“.

Nobilis Joannes Berkinowicz, referendarius Vlnensis; uti et tanquam defensor causae principalis sui citati Theodori Kaczanowski et communitatis mercatoriae Vlnensis, pro eodem Kaczanowski interveniens, dilationi in eo obtentae satisfaciendo, replicam contra propositionem sutorum exhibuit scripto sequenti exarata tenoris eiusmodi: *Replika na przywileie y puncta panom szewcom starszym a communitate podana. Produ-*

kowali panowie szewcy privilegium sacrae regiae maiestatis Sigismundi tertii, który wyprawili u króla iego mości in anno 1597, die 20 Martii, w którym tak opisuie: Et quoniam pro ornatu altaris sumptus facere, oneraque civitatis proferre tenebuntur, dignum esse iudicamus, ut nemo in civitate Vlnensi, cuicunque iurisdictioni subiectus, artem exercere audeat, qui in fraternitatem inscriptus et susceptus non sit, nolu-

mus a quoquam in domibus tam publicis, per alterius conditionis homines calceos divendi, vel aliunde in civitatem Vilnensem advehi, cum id maxime reipublicae ordinem turbare et commodis ipsos magistratos opificii defraudare consueverit. In contrarium facientes officium, sub cuius iurisdictione tales reperti fuerint, advertere tenebitur et advertendi plenam facultatem habebit, quos nemo tueri sibi praesumat. Na ten przywiley talis responsio.

Panowie szewcy bez consensu nobilis magistratus u króla iegomości ten przywiley wyprawili, a mamy wyraźne prawo: Jur. Mun. *artykuł dziewiętnasty* glos. rzemieśnicy wszyscy, by też y miasto wolne było, a pana nad sobą miało, abo nie miało, także y mieszczanie wszyscy podlegli władze y rozkazaniu burmistrzów y radziec, choćby też burmistrze y rayce pana abo króla nad sobą mieli; bo iż pan abo król wszystkiego, co ku dobremu rzeczypospolitey należy, sam doglądać nie może, przeto na miejsce swe obiera y wysadza urzędniki y przełożone, którzy tego doglądają.

2. Ci żadnych ustaw, ani wilkierzów stanowić sobie ku pożytkowi swemu nie mogą bez woli y pozwolenia radzieckiego, abo pana ziemie oney, abo przełożonego w mieście, a to się rozumie o sprawach, które by potwierdzenia potrzebowały, bo w rzeczach małych, które żadney szkody miastu nie niosą, potwierdzenia nie potrzebują.

3. Jeśli by też cech którykolwiek listów abo potwierdzenia na porządki swe potrzebował, iako gdyby listy im pierwey od miasta dane pogineli, tedy o insze radziec prosić, y oni one im dać mogą. Jur. Mun. *artykuł 44* glos. to tu expresse wyraża, że pierwey od magistratu mają prosić o potwierdzenie porządków, a to dla tego, iż

nobilis magistratus weyrzawszy w artykuły co dobrego approbat, co szkodliwego wyrzuca.

Item producowali drugi przywiley Stephana króla in anno 1579, die 1-ma Julii: Nemo audeat propolis ex illorum corio ad divendendum labores sutoreos exercere, aut Armenis vel hospitibus, ad hospitium commune civile, ex corio illorum vulgo saphan dicto, labores seu calceamenta conficere, quod deinde hic Vilnae in damnum et detrimentum totius contubernii, inde sibi victum quaeritantis divenderent, quandoquidem huic artificio operam non dederint, neque illud didicerint. Verum tamen liberum erit fratribus labores propolis, et Armenis ex illorum corio di versi generis conficere, si videlicet ex urbe exportarent et eveherent in alia loca ad divendendum idoneum; gdzie prawią, żaden ważyć się niepowinien bótów tu w Wilnie przedawać, ale ich każą za miasto wywozić.

R. Lubo ten przywiley nihil contra nos, ale to naprzód wnaszamy, iż y ten przywiley bez consensu szlachetnego magistratu w. mościów gdzie wiem to refutuiąc.

Był na tenczas król iegomość w Wilnie; nie prosząc nobilem magistratum o potwierdzenie artykułów, panowie szewcy u króla iegomości wyprawili. Co czytam z ichże przywileiu: Proinde cum hic Vilnae principales viri artificio sutorum ad nos venissent, humiliterque nobis per certos consiliarios nostros supplicassent, ut communitatem seu contubernium fraternitatis, in ipso eorum artificio, itemque ius sive statuta, quibus se regere et moderare debent, autoritate nostra regia approbare, ratificare, confirmareque dignaremur, in hunc subsequentem modum; to iuż nie od szlachetnego magistratu, ale od samego

króla imości. A co napisano: Nemo audeat propolis, uti superius scriptum, sic refutatur; w tym przywileiu nie pisze: nemo audeat mercator, ale nemo audeat propolis, a propolis significat partacz, któremu zakazują zich skór, vulgo safian, robić, a pogotowiu przedawać Ormianom abo gościom, który by na przeszkodę wszystkiemu cechu abo uymy pożywienia każdego cechowego był, ponieważ się tego nie uczył. W tym że przywileiu prawi: Verum tamen liberum erit fratribus labores propolis et Armenis illorum corio diversi generis conficere, si videlicet ex urbe exportarent et eveherent in alia loca; ale kupiec nie robi sam, lecz daie szewcowi, magistrowi, z różnego safianu bóty zrobić, y zapłaci od roboty komuż? szewcowi. Tedy iuż kupcowi wolno przedać, bo ku lepsze-
mu onym, że gdy da kilkadziesiąt par bótów urobić szewcowi, kilkadziesiąt złotych od roboty weźmie. Do tego mamy artykuł 13 w porządkach kupieckich: Cum consensu nobilis magistratus deinde idem articuli confirmati privilegio principis Vladislai quarti 1636, die 3-tia Septembris, gdzie ten artykuł tak opiewa:

Wszyscy tu w Wilnie urodzeni, którzykolwiek w zabawach kupieckich od rodziców swoich postępki iaki wzięli, y on dotąd continua, y wszyscy przychodzi, którzy z młodszych lat w mieście Wileńskim u panów swych posługując około handłów kupieckich rozmaitych, lub to na łokieć, wagę y miarę suknem, axamitami y różnego nazwiska jedwabnemi czamletami, grubrynami, muchaiarami y hanszkotami, płótnem, rąbkami, korzeniem różnym, cyną, miedzią, ołowem, żelazem, ambarnemi artefactis towarami, iuchtą, skórami, woskami, łoiami, chmielami, lnem, konopią,

popiołami, solą, śledziami, tureckimi y perskimi kobiercami, oponami, kilimami etc. etc., y różnemi napoiami etc. y iakiegokolwiek nazwiska podobnemi towarami; tu notandum ambarnemi, artefactis towarami, kiedy co kupiec da robić rzemieśnikowi y zapłaci, wolno z kramu przedać, iako mamy in simili, da kupiec urobić ze srebrem uzdeczkę złotnikowi, za robotę zapłaci y przeda ie z kramu komu chce, rzemieśnik także, co urobiwszy w domu, niesie do kupca na Ambary y przedaie, iako ślosarz, muszkiety, bandolety, pistolety, obuszki różne, alias siekierki, szkatuły, obicia do kramów; kowale: gozdzie różne łatne y guintowe, zawiasy; siodlarze—siodła; rymarze szleie, pasy różne, uzdeczki; zamsznicy amelio, miecznicy szable oprawiają, na Ambary kupcom przedaia; szewcy także bóty urobiwszy kupcowi, za robotę biorą. A do tego non satisfacerent toti reipublicae panowie cechowi, gdyby iako antiquitus z miast innych różni kupcy towary różne nie przywozili, a kupcom znou przedawali, v. g. ze Gdańska, z Królewca różney cyny, miedzi, ołowa kupiec przywiozszy, wolno mu komu przedawać y na sztukę z kramy przedawać iako misy, talerze, flaszy cynowe, kotły, banie y inne wszelkie a wszelkie towary, które wolno kupcowi handlować, ile czym zechce, podług praw y porządków communitatis y nunquam satisfacerent panowie cechowi reipublicae, a u kupców wszystkiego dostanie.

Contra 1-mam rationem. Piszą od panów szewców, iż którym przywileiom applaudując magistrat destinavit locum publicum, et privilegia, tam do przedawania dał locum ad vendendum nobilis magistratus, ale proci communitas nobilem magistratum, aby de nova radice dane były artykuły pa-

nom szewcom, które oni ad trutinam nobili magistratui podać mają, co szkodliwego reipublicae będzie wyrzucić wolno ich mościom, deinde erit confirmatio principis iako communitas ma, y inne cechy, bo idzie de bono regimine civitatis et universae reipublicae.

Contra 2-dum. Militat pro parte vis aequitatis, bo kupiec dicitur od kupienia y przedania, rzemieśnik zaś od robienia y przedania. To prawda, że kupiec kupiwszy skóry daie do robienia rzemieśnikowi, iako y teraz uczynił nasz kupiec pan Kaczanowski, lecz nie sam robił, dał szewcowi robić y zapłacił za robotę, ale wolno kupcowi wszelkimi towarami handlować, ile iakimi kolwiek może.

Contra 3-tium. Interest ad bonum regimen civitatis, aby każdy podług stanu swojego swojey pilnował zabawy y handlu; kupiec łokcia y wagi, rzemieśnik wzajem swoich instrumentów, lecz kupiec nie tylko łokciem, wagą, ale różnemi towarami, dołożono też to w artykułach *artefactis*, to iest rzemieśniczą robotę przedawać wolno.

Contra 4-tum. Gdyby wolno było bótami kupcowi handlować, toć y sukniami gotowemi, mówimy że wolno, bo dawszy rzemieśnikom z skór vulgo safian urobić, wolno y sprzedać.

Contra 5-tum. Consuetudo ipsa, która iest optima legum interpres, y same codzienne uczy nas doświadczenie, że żadnemu kupcowi niewolno bótami handlować, bo nie tylko tu w Wilnie ab antiquo, ale w innych miastach żaden kupiec bótów nie przedaie: iako przed tym kupcom niebronno było kupować y przedawać, ale zawsze wolno było nie tylko bótami, szablami, strzelbą, kulbakami, tureckimi skórami, a innemi różnemi towarami y napo-

iami handlować (nie iako teraz, że y szewcy szynk ma, y inni cechowi co nie powinni mieć, prosi nobilem magistratum communitas, aby im szynki wszelkie zakazane byli per admonitionem w mieście primario, gdyż napotym secundario gdy się ważyć będą, wszystko communitas zabierze podług praw y przywilejów swoich), tedy iako przedtym wolno było dać robić rzemieśnikom y zapłacić, tak y teraz nie mogą zabronić.

Contra 6-tum. Gdyby to miało impune uysć panu Kaczanowskiemu, tollerentur iura et privilegia królów ichmościów ab antiquo nadane; lecz ut superius scriptum, że haec privilegia principum impetrata absque consensu nobilis magistratus, a tu p. Kaczanowski w tym nie nie winien, bo z skór własnych tureckich dał robić, tedy ie nie sam robił, kiedy szewcowi zapłacił za robotę.

Prosi tedy communitas nobilem magistratum, żeby te przywileja królów ichmościów, które absque consensu waszmościów boni regiminis impetrata, porządki swoje trutinam nobili magistratus podali, ne sit nocivum toti reipublicae; pan Kaczanowski aby z aresztu był uwolniony, y co daremno pana Kaczanowskiego panowie szewcy turbowali, aby to dekretem swoim nobilis magistratus nakazał, expensas pana Kaczanowskiego aby szewcy onemu wrócili, y aby się więcej nie ważyli turbować panów kupców, mulctam et emendam iudicio zapłacić, walutę złożyć pro arbitrio w. ichmościów, aby abbinc żaden nie był z kupców turbowany, wszakoż imże pożytek, kiedy kupiec onym daie bóty robić.

To wszystko podawszy w. mościom, naszym miłościwym panom, communitas, salvo et illaeso iure addendi, minuendi, me-

liorandique, protestatur de damnis et litis expensis, secutis et subsequendis. In contrarium seniores contubernii sutorum, in prima instantia denominati, per suum causae patronum nobilem Joannem Lisiecki duplicare volentes, terminum ad futurum iuris concedi petierunt et obtinuerunt.

1666 г. Мая 24 дня.

Изъ книги № 5117, за 1668—1668 г., стр. 269.

72. Вторичное возраженіе Виленскихъ сапожниковъ противъ купца Качановскаго и всего купечества.

Въ этомъ вторичномъ возраженіи сапожниковъ противъ Виленскаго купечества повторяются тѣ же самые доводы и по поводу тѣхъ же обстоятельствъ, которые были уже изложены въ первомъ ихъ протестѣ; разница заключается только въ нѣкоторыхъ частностяхъ и способѣ выраженій. Сущность этой полемики заключается въ томъ, что сапожники отстаиваютъ свои права на торговлю сапогами и требуютъ, чтобы купцы или записывались

въ цехъ, или же отказались отъ этого вида торговли. Справедливость этого вывода они основываютъ какъ на томъ, что было бы весьма несправедливо дозволить купцамъ извлекать двойную выгоду изъ одного и того же предмета, что противно законамъ божескимъ, такъ и самой привилегіи, дарованной купцамъ, въ которой ничего не сказано на счетъ продажи сапоговъ.

Dilationi ad duplicandum obtentae satisfaciendo nobilis Joannes Lisiecki, uti et tanquam plenipotens contubernii sutorum Vlnensium, scriptum duplicationis contra replicam famati Theodori Kaczanowski — civis et negotiatoris Vlnensis, tum et communitalis mercatoriae Vlnensis, produxit, eum tenorem, prout infra in se continentem. Na replikę pozwanego, za którym się tota communitas bierze, duplicant actores sequentibus:

Replicat citatus y przy nim communitas, że te przywileia aktorów są sine consensu magistratus, allegując prawo iuris municipalis. art. 19—21 gloss. Rzemieśnicy etc.;

duplicant actores quo ad consensum primo: Że te przywileia są cum consensu, bo ordinatio loci a magistratu do przedawania bótów sine consensu reali byź nie mogła; a nie tylko magistrat, ale y sami kupcy na to pozwolili, bo na tenczas nie contradikowali, ale milczeli; a powiadaia: qui tacet, consentire videtur. Działo się to inter praesentes, mogli intra annum et diem contradicere temu. Który konsens magistratu całego iest stwierdzony dekretem commissarskim anni 1646, die 18 Septembris, bo gdy magistrat, naznaczywszy miejsce do przedawania bótów y one uprzywilejowawszy, domagał się od szewców po dwie kopie od szewców od

łokcia, szewcy supplikowali, kazano tylko po kopie płacić od mieysca. Zaczym nie tylko consensus, ale y confirmatio huius consensus per decretum iest ferowana y confirmowana. Quoad ius tak duplikują: że lubo by consensus nie był, tedy by szewcy przy swoich wolnościach zostawać mieli, prawo takie iest iuris municip. że to rozumieć się ma o rzeczach, które by iakąkolwiek szkodę miastu przynosili. A że to przywileia non imminent damnum rei publicae et magistratui, ale ieszcze provident bono regimini. Zaczym haec lex illos non stringit, zwłaszcza kiedy to pertinet ad bonum regiminis, zaczym haec lex illos non stringit, zwłaszcza kiedy to pertinet ad bonum regimen civitatis, aby kupiec kupiectwa, rzemieśnik rzemiosła pilnował.

2-do. Item, że pierwiej magistrat postanowił cechy, a potym kazał się onym starać o przywileia cechowe, naznaczył onym mieysca do przedawania w targach do ordinku, w popisach do porządku, w processiach iuxta prioritatem privilegiorum, iako na popisie z orężem, na processyi z świecą, tak y na targu z towarem ieden drugiemu praeire y praepedire nie może, propter potioritatem et prioritatem privilegiorum, toć już musiał być consensus na przywileia, kiedy był ordo iuxta privilegia od magistratu nadany.

3-tio. Co się tkanie textu przywileiu Stephana króla, niechay idą do szkoły, a tam im lepiej wytłumaczają, obserwując constructionem grammaticam et vocis sonantiam, a niechay niżej przeczytają w tymże przywileiu, że to expresse każą bóty z Wilna wywozić ad dividendum in alia loca, dla tego, że się panowie kupcy tego rzemiosła nie uczyli.

Zbiłają przywileia nasze, allegując przy-

wiley naiśnniejszego króla imci Władysława czwartego anno 1636, y artykuły, sobie nadane od magistratu anni 1629. Duplicant actores: co się tkanie artykułów, to są privata auctoritate in anno 1629 postanowione, a potym anno 1636 stwierdzone; zaczym po aryiansku ich krzścili, acz w lat sześć nie simul et semel, zaczym mają być excomunikowane ab ecclesia romana, sive a republica romana. Insuper że ta approbatia iest indifferens do tych, albo do inszych artykułów. A co naywiększa, że tam w artykułach nie piszą, że wolno bótami kupcom handlować, gdzie wszystkie handle y zabawy in genere et specie kupcom są opisane y ocerklowane; zaczym powiadaia: ne sutor ultra crepidam, mercator ultra mercem.

Co się tkanie przywileiu tak duplikują: że on nil facit contra actores, bo tam panom kupcom nie pozwalają bótami handlować: a lubo by y to było, nihil contra nos valeret, bo się nieprętko ockneli panowie kupcy, a communis regula iuris est: Qui prior tempore, potior iure. Przywiley szewców starszy lat 107 od kupieckich. Pro secundo, że w naszym przywileiu expresse położono, aby tu w Wilnie nikt alterius conditionis homo, okrom szewców bótów nie przedawał, ale ie z miasta wywoził y wynosił, in alia loca. Zaczym expressa docent, suppressa vocent; a oni suppressa tylko dochodzą y więcej sobie pozwalają, niżli im pan doktor kazał, ex rebus falsis, coniecturalibus et fatilibus in verbis articulo 13 expressis, imbarnami artefactis towarami; imbarne zaś towary artefacta są różne od towarów rzemieśniczych; bo iako rzemieśnik nie kupczy towarami ambarnemi, tak imbarnik nie powinien kupczyć rzemieśniczymi, y iako im-

barnikowi wolno kupczyć artefactis, które kupi u rzemieśnika na zysk swój, y to temi, które nie są przywilejami ikmci zakazane, tak y szewcy pozwolili by na to imbarnikom, aby oni u nich bóty kupowali y potym przedawali, gdyby tego w przywilejach onym nie zabraniano, bo by tym samym szewcy większy pożytek mieli y prędzyszy odbył na bóty, ale by nie było z wielką szkodą y oszukaniem ludzkim, gdyby naprzód szwiec u imbarnika skóry na bóty, a potym imbarnik bóty u szewca; a na ostatek ubogi szlachcic u imbarnika bóty kupować miał, dwoiaki by imbarnicy mieli pożytek y na bótach y na skórach, a dwoiaki pożytek ex una re iure divino prohibitus est, iako y na duplex census.

Pierwszą ratią replicując proszą, de nova radice aby były dane artykuły szewcom, nie wiem quo iure, quo fine pierwszych antecessorów ruinować statuta y decreta w tej sprawie ferowane łamać; co za artykuły być mają, jeżeli nieco, żeby szewcy bóty dobrze robili, y podług słuszości przedawali; zaczyn sami nie wiedzą, czego się im chce: displicet Deo stulta promissio, atque petitio.

Secundam replikując rationem, etymon *) videlicet vocis, tak się wymawiają: że kupiec nie robi bótów, ale płaci od roboty y dopióro przedaie. Insza to iest kupić y przedać, iako etymon vocis sonat, a insza od roboty tylko zapłacić y przedawać, czego nie tylko etymon vocis, ale y przywileja iego królewskiej mości nie pozwalają.

Tertiam rationem replikując circulum

vitiosum querit, quomodo quis affectus, ita de aliis et de se ipso iudicat, rozumie, że co onemu placet, hoc libet.

Quarta ratio była: że było by u wszystkich wszystko y u każdego wszystko; oni replicant, że wolno, a wolności tej nie pokazują y rozumu się nie radzą, iako było u wszystkich, było wszystko, gdyby było wolno wszystkim wszystko, y iakoby non miscerentur quadrata rotundis.

Quintam rationem replikując principia petunt, et quod asserant, non probant. My zaś ukazujemy w przywilejach, że to nie tylko robić, ale y robione do Wilna przywozić y tu w mieście Wileńskim one przedawać nie wolno żadnemu alterius conditionis człowiekowi, okrom szewców.

Ex quo tedy przywileja szewców są starsze y pierwsze stem lat od kupieckich, na które y consensus magistratu iest dekretem commissarskim approbowany, in quibus dołożono expresse y fusissime obwarowano, aby żaden się nie ważył bótami handlować; prosimy aby te bóty były na urzędzie pokładane, y na ołtarz wydane, y wina sądowi aby była zapłacona, podług praw y wolności, panom szewcom nadanych.

Którą duplikę panowie szewcy podają, salvo iure addendi, minuendi, meliorandique reservato, protestando de damnis et litis expensis, secutis et subsequendis.

Ex adverso citata pars, videlicet Theodorus Kaczanowski et communitas mercatoria Vilmensis, contra duplicem sutorum triplicare volens, per suum causae defensorem nobilem Joannem Berkinowicz terminum sibi impetrare rogarunt, quem de beneficio iuris consecuti sunt.

*) Въ подлинникѣ: *ethimum*.

1666 г. Мая 26 дня.

Изъ книги № 5117, за 1666—1668 г., стр. 278.

73. Вторичный отвѣтъ Виленскихъ купцовъ на второе возраженіе сапожничьяго цеха.

Въ этомъ документѣ купцы возражаютъ противъ протестаціи сапожниковъ, доказываютъ имъ, что на основаніи привилегій они имѣютъ право торговать и сапогами, ставятъ на видъ сапожникамъ, что они платятъ только 1 копу локтевой

пошлины вмѣсто двухъ, насмѣхаются надъ ихъ выраженіями въ протестаціи, что они ставятъ на алтарь не свѣчи, а сапоги, и требуютъ у магистрата взысканія за превышеніе сапожниками своихъ правъ.

Feria quarta post dominicam cantate, die 26 mensis Maii, anno Domini 1666, nomine communitatis mercatoriae Vlnensis pro famato Theodoro Kaczanowski — cive et negotiatore Vlnensi, intervenienti termino hodierno satisfaciendo nobiles Joannes Berkinowicz, uti defensor causae praesentis eorum, triplicam suam contra scriptum duplicationis, per partem actoream, nempe sutores in praeterita iuridica reproductam, exhibuit, in tenore sequenti.

Na duplikę panów szewców triplicando to inferunt: Jakośmy civitas, allegując prawo iuris municipalis art. 19 glos., że sine consensu nobilis magistratus żadnych praw y wilkierzów rzemieśnicy stanowić nie mogą, sic duplicando odpisuią, że te przywileja są cum consensu, ale nie nobilis magistratus, tylko mere samych panów szewców, bo prawie ordinatio loci a magistratu do przedawania bótów sine consensu reali byż nie mogła, że consensus nobilis magistratus loci do przedawania bótów panom szewcom był; ergo y na wszystkie artykuły szewcom był consensus. Negatur consequentia,

iakoby sub intelligitur: że baculus iacet in angulo, ergo pluit; 2-do. Nie tylko prawie magistrat, ale y sami kupcy na to pozwolili, bo na tenczas nie contradicowali, ale milczeli; a powiadaia: qui tacet, consentire videtur. I owszem nobili magistratui nostra communitas zawsze o tym intymowała, y teraz via iuris z szewcami idą consequenter y z drugimi agent, że inordinata privilegia absque consensu nobilis magistratus, propria autoritate mimo magistrat, sobie wyprawuią u królów ichmościów, co powinno temu zabiegać; a co piszą: qui tacet, consentire videtur; radzi by szewcy z swemi przywilejami milczeli, lecz communitas o to agit, iż iako sama communitas cum consensu nobilis magistratus artykuły ma od waszmościów miłościwych panów deinde confirmationem principum, tak koniecznie domaga się communitas, aby y szewcy y inne cech i via ordinaria artykuły mieli cum consensu waszmościów miłościwych panów. Działo się to prawie intra praesentes, mogli intra annum et diem contradicere temu, ba y owszem gdy król imosć świę-

tey pamięci Stephan w Wilnie był, to pewna, że y magistrat Wileński był w Wilnie y działo się to intra praesentes, ale oni pominawszy magistrat u króla imci przywilej wyprawili, a nie tylko inter annum et diem zasnęli z tym przywilejem, lecz we stu leciech się ocknęli, kiedy ich communitas pobudziła; consens prawie iest całego magistratu stwierdzony dekretem commissarskim anno 1646, die decima octava Septembris, bo gdy magistrat, naznaczywszy miejsce do przedawania bótów y one uprzywileiowawszy, propria authoritate domagał się od szewców po dwie kopy od łokcia, szewcy suplikowali, kazano tylko po kopie płacić od miejsca; zaczym nie tylko consensus, ale y confirmatio huius consensus per decretum iest ferowana y confirmowana. To magistratowy consensus na ławki szewcom był, a nie na artykuły; snać szewcy w bótach artykuły gdzie wszyli, albo do ławek przybili. Quoad ius tak duplikują, że lubo by consens nie był, tedy by szewcy przy swoich wolnościach zostawać musieli, dają tę ratą, bo to się rozumieć ma o rzeczach, które by iakąkolwiek szkodę miastu przynosili, lecz expressum ius habemus, nie mają sobie praw wielkierzów robić; domaga się communitas, aby multam et emendam urzędowi za tę ratą zapłacili szewcy, bo maiori authoritate chcą mieć, niżli mają.

2-do. Ratio mobiliū, iako na ławki magistrat postąpił, tak do ordynku w popisach y porządku w processiach iuxta prioritatem privilegiorum. A inne artykuły gdzie? czy też to artykuły ławki y processie? a nie mówią, że non possunt toti rei-publicae satisfacere. Co się prawie tknie przywileiu Stephanakróla, niechay, prawi, do szkoły idą, bo expresse każą bóty z

Wilna wywozić, albo wynosić, y owszem kiedy nie znają szkoły, niech się drugiego uczonego pytaią, co to iest propolitaē, a tam expresse in privilegio; principis, nemo audeat propolis. Żaden się niech nieważy z partaczów, y partaczom każą wynosić za miasto, ale nie knpcom, bo kupcy wyraźne artykuły mają, artefactis liberum handlować, kupować y przedawać.

Zbiłaią prawa y przywileie nasze, allegując swój przywilej króla Władysława y artykuły nadane od magistratu, duplicant to szewcy: Artykuły te są privata authoritate postanowione, a potym stwierdzone; protestatur solenniter communitas na szewców, y domaga się paeny, bo snać coeci; penes, viam sedentes, mając artykuły kupieckie w ręku, czytali ie od kogo dane, stwierdzone a nobili magistratu, niech że oczy w ręce wezmą, ponieważ tak nie widzą.

Przywilej szewców prawie starszy lat stem y siedmiu od panów kupców, y consens prawie magistratu iest dekretem commissarskim approbowany. Tom uti superius napisał, consens na ławki, a nie na artykuły, y dla tego, że są ławki, nie wolno kupcom bótów przedawać, dawszy do roboty szewcom, proszą tedy, aby bóty na urządzie pokładano y na ołtarz oddano. Niech szewcy świece na ołtarz stawiaią, a nie bóty, communitas prosi, aby aresztu byli wolne bóty pana Kaczanowskiego, aby szewcy winę urzędowi zapłacili, expensas wrócili, na ratuszu starsi zostali, przywileia aby na urządzie pokładali y aby się więcej nie wazyli turbować kupców; walutę abyście waszmość założyli, domaga się salvis ulterioribus damnis et expensis litis, sequendis et subsecutis.

Adversus quod triplicationis scriptum

modo superius praemisso per partem citatam exorat, quadruplicandi terminus ad affectationem actoreae partis eisdem concessus est ad diem nonam Junii.

1666 г. Февраля 27 дня.

Изъ книги № 5117, за 1666—1668 г., стр. 87—92.

74. Протестъ Виленскихъ купцовъ противъ солодовничьяго цеха.

Виленские купцы приносятъ жалобу на Виленскихъ же солодовниковъ, что эти послѣдніе безъ вѣдома и согласія магистрата выхлопотали себѣ у короля привилегію, идущую въ разрѣзъ съ такою же привилегіей всему городу. По этому поводу купцы и указываютъ на 9 пунктовъ привилегіи своихъ противниковъ, въ которыхъ заключаются явные противорѣчія. Наибольшей обидой

для себя купцы считаютъ стремленіе солодовниковъ выйти изъ-подъ городской юрисдикціи; несоблюденіе установленныхъ формъ для полученія званія мастеровъ, а именно не представленіе образцовыхъ работъ; стремленіе подчинить своему контролю магистратскую прислугу и подорвать хлѣбную торговлю исключительно въ свою пользу

Sabbatho ante festum s. Casimiri confessoris proxima die 27 mensis Februarii anno D. 1666. Nobilis dominus Joannes Sebastianowicz—notarius communitalis Vilnensis, nomine eiusdem interventionem in causa intra polentariorum superius notatorum in scripto obtulit talem: Communitas mercatoria sexaginta virorum, w sprawie cechu słodowniczego niektórym panom kupcom, to iest p. Mikołaiowi Żudziejewiczowi, p. Stanisławowi Liniewiczowi y Symonowi Januszkiewiczowi, dragarzowi słudze kupieckiemu, o to; iż mimo przywilej iego królewskiej mości, cechowi onych nadany, słody y piwa z nich robią, zboża kupują, y przywileiowi ich sprzeciwiają się, przed szlachetnym urzędem burmistrzowskim y radzieckim Wileńskim intentowane y interveniendo, a przychilając się do protestathey, a prima noti-

tia wyprawienia tegoż przywileiu na panów słodowników zaniezionej, pro informatione szlachetnego magistratu Wileńskiego to wnosi: iż ten iego królewskiej mości, pana naszego miłościwego, przywilej, z artykułami swemi, nulliter, illigitime, et ad male narrata, contra iura et privilegia civitatis, a zatym et communitalis, ex his rationibus otrzymanj, ac per consequens incompetentes actores, et actio.

1-mo. Contra ius expressum magdeburgense civitatis Vilnensis, od ś. pamięci ww książąt Litewskich, a potym królów ichmościów polskich, ante unionem nadane y approbowane, które y fundamentem miasta y obywatelom iego obroną iest, y podług niego każdemu cechowi onadanie artykułów y porządków u magistratu starać się trzeba, panowie słodownicy przywilej iego królewskiej mo-

ści otrzymali, a do tego nie tylko prawo maydeburskie każdemu mieszczaninowi Wileńskiemu iawne, pónw słodowników wiodło, ale też y dekret iego królewskiej mości świętej pamięci Zygmunta trzeciego, na relacyinyh sądach między szlachetnym magistratem Wileńskim a nieboszczykiem panem Chaleckim, wóytem bywszym Wileńskim, w roku 1620 dnia 11 Maia ferowany, z którego wyraźnie patet his verbis: (contubernium mechanicorum artificum ordinationes) magistratowi cechom artykuły nadawać należy; ale y oprócz dekretu mogło by się domyslić y wyczytać, o sposobie starania się porządków cechowych y z wielkierza po polsku drukowanego, każdemu wiadomego, gdzie są takowe wyraźne słowa: cechów y rzemieślników porządki magistratowi albo urzędowi burmistrzowskiemu y radzieckiemu stanowić należy. A zatym iuż y król imśc ademit sibi potestatem przez nadanie takowego prawa magistratowi.

Secundo, Ten przywilej iego królewskiej mości panowie słodownicy otrzymywając, obedientiam magistratowi zawsze praestandam, lege et iuramento firmatam, przestąpili, gdy o nadanie artykułów cechowi swemu prosiwszy y declaracją od ichmościów panów magistratowych otrzymawszy takową, iż panowie słodownicy wam będą artykuły, z prawem maydeburskim y przywilejami miasta Wileńskiego zgadzające się, sine ullo praeiudicio wydane, oni takową wzgardziwszy declaracją, dokąd inąd rzucili się. Z którego postępku iawne nieposłuszeństwo, y z tego nieposłuszeństwa arguit prawo iur. mun. art. 19 z porządku prawa maydeburskiego his formalibus: rzemieślnicy, za których panowie słodownicy jeżeli mają być rozumieni, y

wszyscy mieszczanie powinni być posłusznymi zwierzchności radzieckiej, a niewybijać się z ich posłuszeństwa, choć by też y miasto wolne było, y innego pana nad sobą wyższego mieli, aby swojej przysiędze dośię uczynili. Z którego prawa iawnie pokazują się panowie słodownicy posłuszeństwu przysięgą na mieyskie prawo potwierdzonego przestępni, y mają za to być karani.

3-tio. Przestąpili panowie słodownicy y przysięgę swoją na starszeństwo cechu swego (ieżeli się ieszcze de iure nazwać cech może), urzędowi wykonaną y gdy w tymże przywileju naprzód nie prosili o dołożenie tego artykułu, aby słody sprawiedliwie nie mieszaąc (iako y inne cechy swe rzemiosła bez przysady odprawują) wyrabiali, aby ustawami nowymi nikogo nie obciążali, a oni nie tylko miasto, ale y wszystkich obywatelów w. x. Lit. obciążyli, gdy to w przywileju swój włożyli, aby każdy od beczki słodu na targ przywiezionej po gr. 6 Litewskich do skrzynki cechowej płacił, iako w artykułach patet.

4-to. Każdy cech z porządkami y artykułami swemi, na takowym fundamencie ma być zakładany y potym zachowany: *Primo*, aby fałsze w rzemieśle nie były; *powtóre*, aby ludzie wolnego y przystoynego urodzenia do cechu przyimowane byli; *potrzecie*, aby miał maystrowstwa swego opisanie podług należytości y słusności samej sztuki. U panów słodowników zaś we wszystkim przywileju y artykułach tego nie masz, aby fałszerzów postrzegano, bo podobno by z szkodą ich było, gdyby do zboża dobrego y świeżego—gnilego y przytęchłego nie mieszało, do pszenice kąkolą nie kładli, y ięczmienia z owsem nie brali y innych zboż transformatęj nie czy-

nili. *Drugą* w ten że przywilej nie włożyli: aby ludzie wolnego y pocziwego urodzenia do cechu przymowali, niechcąc podobno zrzec się powinowactwa z wielkimi panami; *potrzecie*, żadney sztuki majstrowstwa swego nie opisali, wiedząc podobno dobrze o tym, że y nayliebszy chłop a natura umie słody robić. Mogli by przynamniemy panowie słodownicy prawny przywilej na cech swój wyprawując, o informacją drugich cechów, iako to panów złotników, cyrulików, krawców prosić, ale że wiedzieli o tym, że non subsistent, otrzymali, iaki chcieli.

5-to. Ten przywilej iego królewskiej mości, w artykule trzecim przez panów słodowników in convulsionem privilegiorum, na exdivisią miasta, na trzy części dla stanciey panów deputatów od króla iegomości nadanych, przez panów słodowników otrzymany iest, gdy libertacią kamienicy swej, od wszelkiej stanciey, w tenże przywilej włożyli; przez co iawnie patet convulsia przywileiu, całemu służąca miastu, ut videre licet in privilegio exdivisionis. Na co y decreta są commissarskie anno 1646 et 47 otrzymane, aby żadne kamienice, nawet klasztorne, które nie są ante unionem libertowane, pod ten ciężar na stancią panów deputatów podlegali.

6-to. Ciz panowie słodownicy artykuł dziesiąty, in opprobrium nobilitatis magistratu Wileńskiego takowym paragrafem: więc która by osoba w magistracie będąca, lub też po zeyściu oney pozostała małżonka, honestum victum szukając, tę zabawę słodu robienia chciała odprawować, to iey bez wpisu do rejestru wolno być ma, jednak że czeladzi wpisać; przez co nie tylko opprobrium magistratui inferunt, ale też nobilitationem magistratus mechanico artificio contraminare usilują y ieszcze iuris-

dictionem nad czeladzią magistratową, nad którą y imć pan wóyt nie ma podług wilkierza, usurpare intendunt.

7-mo. In oppressionem privilegiorum communitatis mercatoriae aby panowie kupcy, iesli chcą słody robić, przed niemi opowiadali się, y do rejestru wpisywali; przez co nie inszego zamyslaia, tylko aby zbożem panowie kupcy nie handlowali, a iakoż może być kupiecki handel, iako zbożem, którym kupcy handlując podług praw y przywileiów tego okazali, że żydzi, lubo wszytkimi in genere handlują towarami, wyiawszy czterech, więcej nie handlują zbożem, bo wyraźnie w przywileiu communitati mercatoriae nadanym sonat: wszelkim zbożem handlować.

8-vo. Na diminucią też powagi szlacheckiego magistratu uprosili sobie, ratione contraventionis privilegio winy, których dwie części wprzód do skrzynki ich słodowniczej iść, a trzecia magistratowi dostać się ma, dając znać przez to, iż większej powagi cech słodowniczy, a niżeli magistrat, y więcej trzeba iednemu cechowi na przepicie pieniędzy, a niżeli magistratowi na obronę całego miasta y ich samych.

9-mo. Na iawne monopolium y przekupstwo prawem z porządku prawnego fol. 274 y fol. 276 zakazane, otrzymali takową klauzulę w przywileiu swym: z gumien jednak szlacheckich ogulem zboż na słody zaciągając, y one do miasta przywozić wolno będzie słodownikom cechowym. To iuz iawne monopolium sobie uprosili, za które trzeba winą wtym że porządku pisaną skarać. Patet tedy z tych racii, iż przeciwko prawa w otrzymaniu artykułów swoich panowie słodownicy postąpili.

Nakoniec w samym przywileiu słodowniczym pro coronide ta iest położona clau-

sula (inquantum iuris est), te nadaia się y appfobuia artykuły. A że ten przywilej y artykuły, contra expressum ius wyprawione, per se ipsum nullitati subiaceret, za tym prosi communitas mercatoria, incompetencia actoratus et actionis adinventata, tych kupców, pro quibus intervenit, liberos pronunciari, a na panów słodowników pae-

nas, in iure descriptas, extendi. Co podaie communitas, salvo iure addendi, corrigendi, minuendi, meliorandi et in toto reservando ac protestando de damnis litisque expensis.

Cui interventioni seniores polentariorum contradicentes, terminum responsionis postularunt, quem consecuti sunt.

1666 г. Іюня 9 дня.

Изъ книги № 5117, за 1666—1668 г. стр. 302—306.

75. Четвертое возраженіе Виленскаго сапожничьяго цеха на возраженіе Виленскаго купечества.

Цехъ сапожниковъ приносятъ вторичную жалобу на Виленскихъ купцовъ по поводу споровъ, возникшихъ между этими согражданами изъ-за различнаго пониманія привилегій: сапожники поставивъ на видъ купцамъ, что право торговли сапогами предоставлено только лицамъ, занимающимся этимъ ремесломъ, требуютъ, чтобы Виленскіе купцы или отказались отъ торговли, или же записались въ цехъ и несли общія издержки и на содержаніе алтаря и на городъ; толкованіе же слова *propola* въ значеніи *partacza* (самодѣльщи-

ка) считаютъ неправильнымъ, потому что по слову Кнаціуша это слово означаетъ *перекупщика* — далѣе указываютъ, что занимаются торговлей сапогами съ вѣдома и разрѣшенія магистрата, вслѣдствіе чего и платятъ доктовую пошлину городу; наконецъ указываютъ на давность своихъ привилегій и не соглашаются на ремиссъ, потому что таковой можетъ быть допущенъ закономъ только въ случаѣ обоюдныхъ недоразумѣній, а право сапожниковъ не подлежитъ никакому сомнѣнію.

Feria quarta post dominicam exaudi die 9 mensis Iunii anno Domini 1666.

Satisfaciendo termino et dilationi obtentae nobilis Joannes Lisiecki, patronus causae Stanislai Fieczurowicz et Theodori Sawicz, seniorum contubernii sutorum Vilnensium, Petri Wersocki atque Andreae Buywiłczyk, dispensatorum eiusdem contubernii et totius contubernii illorum, quadruplicam in scriptis, contra triplicam partis citatae, obtulit in tenore, qui sequitur tali:

Na triplikę pozwanego quadruplicant actores:

Chcącъ pozwany aktorów oczy zamydlić, coraz to im iakieś artykuły na oczy wyrzuca, których tu szewcy nie producowali; ale producowali przywileia: ieden króla Stephana anno 1579, a drugi Sigismundi tertii 1597, zaraz post unionem nadane; w których przywileiach nie pisze żadnych artykułów, ale tylko rationes duas primo essentielles y constitutivas contubernii sutorum: *Pierwsza* aby żaden bótów nie robił

który nie iest w cechu, a *druga* aby żaden nie handlował bótami alterius conditionis homo, albo ten, który się tego nie uczył rzemiosła. Te zaś dwie rationes in duobus fundamentis sunt positae, in cultu videlicet Dei et ornatu altaris y in oneribus civitatis, bono videlicet publico civitatis, bo tam expresse pisze: Et quoniam pro ornatu altaris sumptus facere, oneraque civitatis perferre tenebuntur, dignum esse iudicamus, ut nemo in civitate Vlnensi, cuiuscunque iurisdictioni subiectus, artem exercere audeat, qui in fraternitatem inscriptus non sit, nolimusque a quopiam per alterius conditionis homines in domibus, tam publicis, quam privatis calceos divendi vel aliunde in civitatem Vlnensem advehi etc. Otoż tu unum propter aliud consensum dla chwały Bożey y pożytku miasta, zakazano viceversaliter omnibus in genere et specie alterius conditionis hominibus bótów robić y przedawać, sublato tedy uno, tolletur et aliud, sublata ratione fundata, tolletur y ratio fundandi: ieśli kupecy bóty przedawać chcą, to powinni pro ornatu altaris sumptus facere et onera civitatis perferre, y do cechu wpisać się mają, iuxta privilegium contubernii huius.

Na ten tedy przywilej nie nie odpisują, na Stephana króla imości przywilej tak odpisują: że to tylko rozumieć się ma, uti litera docet o partaczach, o Ormianach y gościach, a nie o Wileńskich kupcach. Niechayże przeczytają, dla czego to broni Ormianom y gościom, a naydą w przywileju, że propter damnum et detrimentum totius contubernii, siquidem huic artificio operam non dederint, neque illud didicerint; toć ob paritatem rationis idem est sentiendum y o tuteysznym kupcach, gdyż y przez nich idem damnum et detrimentum immineret

contubernio, ponieważ y oni tego się nie uczyli rzemiosła, a ieśli im na tym mało, o toć mają w przywileju drugim expresse y universaliter: y wszystkich alterius conditionis ludziach. A co pisze, że propola znaczy partacza, niechay w Knapiusza *) weyrzą, a naydą propola — przekupień, nie partacz.

Pro fundamento causae pozwany kładzie ius municipale, art. 19, że te przywileie są sine consensu nobilis magistratus wyprawione. Ukazuiemy consens a parte rei, locum videlicet publicum do targu nie probuiemy actis, bo poginęły per hostilitatem, ale re ipsa dowodząc tego ab honesto, ab utili, y ab absurdo, id ex contrario sequeretur, bo vertitur in hoc autoritas y dexteritas nobilis magistratus Vlnensis, który ad nudam tylko petitionem szewców nie mógł locum hunc destinare, ale musieli szewcy producere te przywileia swoje, które magistrat dobrze uważywszy, nie temere, ale reflexe y considerate pozwolił szewcom to miejsce do przedawania bótów, alias nesciret, quid et pro quo concederet, quod dicere est absurdum. Za czym y pozwanemu absurdum est negare id, ex quo tale sequeretur absurdum. A nie tylko miejsce do przedawania bótów na targu, non recusante per tot annos communitate, szewcy od magistratu otrzymali iuxta privilegia, ale y miejsce do ordynku na popisie, do porządku na processiey, iuxta prioritatem y potioritatem privilegiorum mają. Zaczym realem consensum od magistratu mają, bo nie tylko to iest honestatis, aby w sto-

*) To есть, Словарь Кнаниа, Thesaurus Polono-latino-graecus Greg. Cnapl. Cracoviae 1623—1626, Caesarii 1643.

lecznym mieście lada partacze rzemiosła nie robili, ale też y utilitatis, że ten cech zarówno z drugimi cechami onera civitatis perferre musi, y pewną co rok miastu od łokciów płaci quote, gdyby tedy na imbarach bóty sprzedawać wolno było, toby łokciów nie potrzeba było.

Quoad ius municipale, to pro nostra militat parte, bo tam expresse dołożono paragraph ten: A to się rozumieć ma o rzeczach, które by potwierdzenia potrzebowali y szkodę iaką miastu przynosili; a przywileia actorów potwierdzenia nie potrzebują, szkody żadney miastu nie niosą, y owszem pożytek, bo w nich pierwey położono: Et quoniam pro ornatu altaris sumptus facere, oneraque civitatis perferre tenebuntur. Też dopiero bótami handlować y onych robić wszystkim zakazano alterius conditionis ludziom y tym, którzy nie są do cechn wpisani.

Utwierdzając ius municipale allegują constitutią 1550 in verbis: cechy tylko dla rządów y porządków kościelnych zachowujemy. Qua tedy authoritate, quo iure panowie kupcy cech actorów ruinują, który jest dla kościoła Bożego, dla ciężarów miejskich postanowiony ab antiquo?

Piszą pozwany y communitas, że o to z szewcami zawżdy iure agebant y teraz agunt. Ukażcie choć ieden dekret; przez lat sto y siedm mogła by się była y skończyć ta sprawa. Teraz mówi, agunt, ale tylko per modum interventionis, która nihil valet.

Piszą, że actores non sufficerent toti reipublicae; y nie powinni, ani to podobna tutecznym szewcom toti sufficere reipublicae, bo w każdym mieście jest pełno szewców, którzy debent sufficere civitati. Zaczem y szewcy ieśli sufficiunt civitati in

elaborando, daleko więcej tu in vendendo, bo snadniey bót sprzedać, niżli go zrobić; zaczem nulla ratio pozwanych. Piszą, że u nich w artykułach pisze, że wolno handlować artefactis, ale przydaie: imbarnemi artefactis towarami, a bóty nie są towary imbarne, ale cechu szewskiego, które na łokciu nie na imbarach—maią bydź sprzedawane. Czemu w artykułach pisze skórami, iuchtami, cimcami, safianami, woskami, łoiami? a nie pisze bótami, świecami, bo się tym ubodzy ludzie żywią, a skóry y łoie u kupców kupują.

A luboby y expresse dołożono w artykułach bótami, co na to mówicie, że to przywileia nasze starsze są lat 107 od waszych, którym wy przez tak wiele lat, ani żaden inny nie contradicował? Co na to mówicie, że przywileia nasze wyraźne, a wy consequenter tylko do skór do bótów się interesujecie? Przez krupy do iagiel nie sięgajcie, bo to expressa docent, expressa nocent. Regula iuris est, qui prior tempore, potior iure, czemu directe y categorice nie odpisali: ad consuetudinem generalem ab antiquo receptam tu w Wilnie, ad etymon seu sonantiam vocis, ad bonum regimen civitatis, że to ieden drugiemu w handlach przeszkadzać niema? czemu to wszystko tacita chcecie praeterire silentia? a qui tacet, de iure consentire videtur. Propter haec tedy allegata y probata proszą szewcy, aby circa privilegia, których per tot annos nemine probante zażywali, na które y consensus nobilis magistratus re ipsa, lubo nie actis, pokazali, y prawo iuris municipalis art. 19 y constitutią 1550 allegowali, aby przy tych przywileiach y wolnościach byli zachowani: a pozwany aby ratione convulsionis privilegiorum był karany; aby bóty zaaresztowane na urzę-

dzie cum multa et emenda pokładał, nakłady prawne wrócił. Co podają actores, salvo iure addendi, minuendi, meliorandique, protestando de damnis et litis expensis secutis et sequendis.

A in quantum by pozwany y przy nim communitas remissyi domagał ex eo principio, że cuius est condere, eiusdem interpretari; tedy im to pozwolono być nie ma, bo remissa tylko in ambiguis być ma; a przywileja actorów są iawne y wyraźne, pro secundo że w przywileju Sigismundi tertii določono ten paragraph: in contrarium vero facientes iudicium, sub cuius

iurisdictione tales reperti fuerint, advertere tenebitur, et advertendi plenam facultatem habebit, quos nemo turbare sibi praesumat. Za czym ta remissa byłaby y contra rationem allatam, y contra punctum hoc privilegio allegatum.

Post cuius quadruplicae lectionem, cum partes totum negotium causae praesentis decisioni officii commisissent atque eandem desuper ferri postularent, nobile officium consulare Vilmense, pro auscultanda eadem, terminum comparendi in futura iuris assignavit.

1666 г. Октября 18 дня.

Изъ книги № 5117, за 1666—1668 г., стр. 480—487.

76. Возраженіе Виленскихъ купцовъ противъ цеха солодовниковъ.

Виленское купечество на протестацію солодовниковъ даетъ слѣдующіе отвѣты:

1) купечество настаиваетъ, что солодовники получили привилегію безъ вѣдома магистрата, потому что о разрѣшеніи ничего въ немъ не говорится, и слѣд. „ad male narrata;“

2) совѣтуетъ въ дѣлахъ официальныхъ болѣе ссылаться на права и законы, а не на личные разглагольствованія;

3) доказываетъ, что дѣйствительно солодовники злоупотребляютъ 6 грошовой пошлинной и взимаютъ ее даже съ пріѣзжихъ, не смотря на то, что такихъ частныхъ пошлинъ не смѣетъ назначать рѣчь-посполитая даже въ самыхъ критическихъ обстоятельствахъ;

4) обвиняетъ солодовниковъ въ томъ, что они принимаютъ въ свой цехъ кого угодно (а не legitiimi ortus), не представляютъ образцовыхъ работъ

(майстерштуки) для полученія званія мастера, и указываетъ на тѣ способы приготовленія солода и пива, которые практикуются въ Гданскѣ и которые представляютъ собой специальное знаніе дѣла; въ противномъ же случаѣ предлагаетъ уничтожить цехъ, такъ какъ приготовить солодъ съумѣютъ и простые пивовары;

5) обвиняетъ солодовниковъ также въ томъ, что переводъ домовъ купеческихъ изъ подъ одной юрисдикціи въ другія совершается по вліянію самихъ солодовниковъ;

6) въ запрещеніи купцамъ выдѣлывать солодъ общество видитъ такое же явленіе, какое можетъ предложить и солодовникамъ, чтобы они не смѣли покушать хлѣба, а только выдѣлывать изъ него солодъ;

7) въ остальныхъ пунктахъ купеческое общество представляетъ дальнѣйшія объясненія по

обвиненіямъ солодовниковъ и представляетъ, что оно не идетъ противъ королевскихъ привилегій, а только указываетъ, что привилегія выдана со-

лодовникамъ *ad male narrata*, противъ закона и прежнихъ привилегій, дарованныхъ городу и купцамъ еще прежде уніи.

Feria secunda ipsa die sancti Lucae evangelistae, die decima octava mensis Octobris, anno Domini 1666. In termino hodierno ad duplicandum obtento communitas mercatoria Vilmensis duplicam contra duplicam polentariorum obtulerunt sequentis tenoris verborum: Communitas mercatoria sexaginta virorum, duplicando contra replicam cechu słodowniczego, a naprzód na apolog, który na kilku racyikach nie potrzebnych ufundować pars usiłuię, tak infert.

1-mo. Cech słodowniczy zanosi protestacją, iż communitas cum citatis in condicto idzie, to iniuste oblicit, co condictamen sub dole y tacite odprawuie się, ale to inaczej, gdy communitas, widząc incursionem, praw y przywileiów całego miasta diminutionem, authoritatis szlachetnego magistratu convulsionem, także praw swoich, tudzież monopolium et caristiam upatrując nie następuie (iako pars asserit) na przywilej iego królewskiej mości, ale invaliduie on ex rationibus, in iure et lege fundatis, a quod iure fit, iuste fit, owszem communitas protestatur na cech słodowniczy, iż nulliter et ad male narrata przywilej z niesłusznemi y prawu przeciwnemi artykułami sobie wyprawili.

2-do. Gdzie pars calumniose zarzuca, iż interventio communitatis temeraria, scommaticka, et ex nullo termino; trzeba w tym parti erubescere, sine et contra legem loqui, atque temeritatem y scommata sobie przypisać, bo tetemeritas na tenczas nazywaią się, kiedy kto przy iakiej rzeczy sine ulla trzyma się ratione, a tu ile racyi, tyle praw, ile praw alegowanych interventiey, tyle prawdy y

slusznosci; *scommatów zaś* żadnych niemasz, chiba ex eo, że prawdy panowie słodownicy nie lubią, bo oczy kole. Termin zaś legitimus, bo panowie słodownicy teraz na mniejszych kupcach dokazać valorem y executiey przywileiów swoich usiłuiąc, y na większych potym kupcach, a zatym y communitatem mercatoriam similia in similibus experiri zachcą, zwłaszcza otrzymawszy z teraznieyszemi pozwanemi dekret officii consularis do praw swoich terazniejszych, ad male narrata wyprawionych, referuiąc się.

3-tio. Oblicit petulantiam communitati; podobno niedawno z szkoły cech słodowniczy, bo też ieszcze drugi rok iako nastał, y trzeba żeby znowu do niey powrócił, a o lepsze postarał się epitetum, bo zaplonać w tym się trzeba, to co iudicialiter dzieie et allegatur szkolną nazywać petulantią. Nakoniec wtym że apologu przypisuie pars communitati exaggerancją prawiąc, że sine assistentia panów radziec, także panów starszych swoich interventią podano; ale w tym nie dziwiuję się stronie, co nie wie o porządkach y prawach communitatis mercatoriae sexaginta virorum y dla tego życzę z dwiema panami raycami, iako praesidentami podczas sessyi communitatis y starszemi czynić, a nie cum tota communitate sexaginta virorum nie tylko czynić, ale y postąpić nie mogą. Communitas zaś wszytka, zgodziwszy się z sobą, podług wyraźnego artykułu z przywileiu sobie służącego, wybornie czynić, stawać z odpowiadać może, a zwłaszcza respectu boni publici, nie tylko swego, ale y całego miasta, y oraz niemal xięstwa.

A do tego ma takie prawo, że ieden ex communitate na to obrany może czynić, a iako podług prawnego axioma specialitas generalitati może derogare, także econverso generalitas nie może specialitati derogare, darmo tedy parti do takowego zarzutu, który ią salvare nie może, udawać się. Tak tedy apolog cechu słodowniczego refutowawszy, przystępuję ad rationes partis.

Quo ad 1-mum, gdzie pars asserit, iż ten przywilej cum consensu magistratu za królów ichmościów Zygmunta III, Władysława IV y terazniejszego pana szczęśliwie nam panującego nadany iest, to falsissime allegat; bo przywilej w roku przeszłym 1665 z metryki wielkiej wielkiego xięstwa Litewskiego wydany, oryginał zaś roku 1665 wyprawiony, w którym począwszy od pierwszej litery tytułu króla iegomości, aż do ostatniej litery, to iest daty tego przywileju, nigdzie nie masz, iż te artykuły wprzód od magistratu nadane, ale simpliciter ad male narrata u króla iegomości, in praeiudicium nie tylko obywatelów ale y całego miasta, uproszone. Tamże asserit, iż melioratio privilegii może być bez consensu, sine ullius praeiudicio, ale tu całego miasta bo y magistratu y communitatis, y innych bezprawnie, iako się w intervenciei opisało; concludendo w tym punkcie znowu cofa się powiadaiąc, że y melioratią tum consensu otrzymali, ale ubi de hoc, wszak cancellaria nikomu nie zawarła, jeżeli iest w cancellariey, wydadzą, a jeżeli niemasz—trudno wydać, bo non entis nullae passionēs. Imieniem zaś communitatis gdy instantia do ichmościów panów magistratowych zachodziła, buduiąca się w tym consensie na wyprawienie przywileju panom słodownikom danym zawsze excu- zowali się ignorantią; cancellaria zaś nie

iest tak w rozum obnażona, żeby sine scitu officii consularis takowe wydawała consensu, zwłaszcza nigdy nie bywałe.

Quoad 2-dum. Gdzie roborem communitate zadaie ex eo, że niepotrzebnie cech słodowniczy de non obtento u magistratu consensu arguit; tu już nie pomalu parti dziwiuję się, że sine fronte usiłuje ukazać consensu, którego ani prywatnego ani urzędowego od magistratu nie otrzymała, y nie może mieć; zaczym niech pars sama erubescat, a nie drugiego o to przyprawuje, bo allegare to, czego probare nie może, frustra, a kogo prawem arguunt de non obedientia, prawem, nie racykami wymawiać się.

Quoad 3-tium. Iż każdy cech fałszu powinien się warować, ale cech słodowniczy niema y dokazać mu trzeba, to mu asserit: iż od beczki siodu przywoznego po groszy 6 słuszenie brać, iako in publicum commodum cechu swego może. Tu już sama pars sobie non constat, gdy mówi fałszu warować się trzeba, a czemuż na zabezpieczenie onemu w artykuły swoje winy y kary nie włożyli, zwłaszcza na takowego, który by mieszał dobre z przytęchłym y z przygniłym zbożem, ięczmień z owsem, z którego mniejsza essentia, a pieniądze też, co y za ięczmień, pszenicę z kąkolem, ale trzeba na to dowodu, a kiedy będzie dowód, co za paena, nulla w przywileju y w artykułach opisana. Wprawdzie mówią panowie słodownicy, że kiedy piwo z siodu ze zboża przytęchłego albo przygniłego zrobione, przez kubel ciec nie może, to wrócić pieniądze, albo znaczną uczynić defalkatę, ale żeby na drugi raz tego nie ważył się, żadney nie masz paeny. Co się tknie laudum sześciugroszowego od beczki siodu, te (iako się w intervenciei napisało)

in opressionem wszystkich stanów, uchwalone, a jeżeli by (dato, non tamen concessio) mogło by to laudum cechowi służyć, tedy musiało by cum scitu magistratus uchwalone być y to na tych, którzy civilis zostają iurisdictionis, na przyjeżdżych zaś ani de lege, ani de usu mogło by się extendować; ale panowie słodownicy, pominawszy ordinationem charitatis, która a se incipere każe, na cudzych rzucili się, usiłując na wszystkich w. x. Lit. stanach dokazać swego, czego y rzeczpospolita, chyba aut urgente et praegnante necessitate, czynić nie może.

Quod ad 4-tum. Cech słodowniczy na ratie fundamentalne, na których wszystkie cechy fundują się nie odpisawszy, powiada: non omnia omnibus apta. Nie przeczy tego communitas, aby non omnia apta były, ale kiedy lex potrzebuie, trzeba aptare. Ordinationa commissarska między magistratem y communitate roku 1646 stała, y rescriptami króla ięomości approbowana, tak też decretami y praeiudicacjami różnemi urobowana, wyraźnie po wszystkich mieszczanach przysięgłych potrzebuie: aby do mieyskiej y cechów, ludzi wolni et legitimi ortus przymowani byli, a u panów słodowników na to artykułu w całym punkcie nie masz, podobno nie chcą z wielkimi pany zrzec się powinowactwa. Względem zabieżenia fałszom y wystawienia sztuki allegant, że ex quo cech rzeźniczy, bółtuszniczy, a przy tym y garbarski, nie mają na to artykułów, na toż y im negatur allegatio. Co się tćnie cech rzeźniczego, ten iako potrzebny po wszystkim świecie iest, y lubo sztukmaystrzostwa ad instar drugich cechów nie ma, jednak pewne inne na to są ustawy, względem zaś fałszu pilno postrzegają, aby bydlę chorego, zarażonego, przepędzonego, tak

też mięs gnilych nie kupowano y nie przedawano; słodowniczy zaś cech ieden ze wszystkiego świata w Wilnie y to bez sztuki, y bez zabieżenia fałszu, bo wolno przytęchle y przygniłe zboże przerobić na słód, a mogli by po sztuk maystrzostwo, naśladować cech konwisarski, który gdy sobie prawa y artykuły na stanowienie cechu swego wyprawował do Gdańskich cechmistrzów posłał, y ztamtąd copią dostawszy u ichmość panów magistratowych wyprawił, posłać, a naybarziefy żeby umieli, iako słód szmelcować na piwo dubel nazwane, który słód różnemi tam wyrabiają przyprawami, a ieśliby lenili się do Gdańska posyłać, przynaymniefy tu by postanowili, wiele dni moczyć, rościć, a potym suszyć, przynaymniefy nie tak by złe w Wilnie piwa naydowały się, iako teraz. Co się tćnie bółtuszników, u tych iest sztuka, że powinien każdy wstępujący do cechu kozuch pewnym kształtem wystawić, za postrzeżony zaś w robocie fałsz pewną mają opisaną karę; także y garbarze. U panów słodowników zaś horum ani wzmianki: w tym zaś punkcie powiada pars, że quam quisque norit artem, in hac se exerceat; zaczym nie trzeba cechu słodowniczego, bo nie mał każdy parobek y chłop, który za piwowara służy, umie robić słód.

Ad 5-tum. Na allegowaną ratione libertatiefy kamienice swey ordinacją commissarską strona nie odpisawszy, powiada: że ta libertatia nie privatum ale publicum concernit; to negatur, chyba iednego cechu privatissimum, iako powiadaia, w czas że przywileia króla imści, privilegia eum requirunt locum; za takową by partis illatią żadney by na trybunał y szczęśliwy iego królewskiej mości przyjazd nie było kamienicy, bo każdy by nie tylko na swe imię,

ale na różne rzeczy starał by się o przywileja. Tam że prowadzi communitem, aby raczy postrzegała tego, żeby z pod iurydyki mieyskiej kamienice do drugich iurydik nie przenoszono. A czy communitati iurisdictionem et iudicia conservare należy? Czy ona sądzi? A to widzę pars barzney magistratowi, a nie parti przymawia w tey mierze; a co do tego, sami panowie słodownicy do tego są przyczyną, podając okazyją drugim wyniesienia się z iurysdikciey mieyskiej y uniknienia aequalitatis onerum, 'bo patrząc szlachta na ich liberatją, starać się y o swoje conantur.

Ad 6-tum. Ratione convulsionis przywileju nobilitatis magistratu Wileńskiego communitas nie nie odpisuje, nie nie wątpię, że post factam tych controversiū przez imię pana pisarza relationem magistrat zganić nie zaniecha niepotrzebny panów słodowników affekt.

Ad 7-mum. Ratione incompatibilitatis, że nie może oraz być kupcem y słodownikiem, to contra se pars obiicit; słodów nie wolno robić (dato non tamen concessio) kupcowi, a zboża kupować wolno, tak e contrario nie wolno słodownikom zboża kupić a słody robić; a sublata causa tollitur effectus.

Ad 8-um. Że strona szczerze ale nie z swego postępuję, nie dziwić się, bo cudzym łatwo szafować, swoje niech cech daruje pp. magistratowym—a nie cudze, na które czyhać obawiać się trzeba, aby y swego nie utracą, podług onego dawnego przysłowia: kto przed kim dołki kopie, sam w nie wpadnie. Co się tknie w tymże punkcie ratione traductionis, darmo się o to frasować, bo gdyby w registra partis weyżrzano, pewnie by więcey począstek, a niżeli potrzebnych naleziono rzeczy.

Ad 9-num. Ratione monopolii nie odpisawszy strona asserit, że dla tego zboże y słody wyrobione skupują, żeby podczas zley drogi nie było caristey. A iest że to prawda? nequaquam—bo iawnie każdemu patet, kiedy droga zła, to zboże zawsze droższe, y nigdy panowie słodownicy za zley drogi, tak to nie iako za dobrej, nieprzedadzą słodu.

Ad 10-mum. Gdzie pars instigatorowi salvam ad communitem ratione contraventionis privilegiorum, s-ae r-ae mttis zachowuje actionem, tey communitas nie obawia, bo non contravenit ex malitia et illegitime, ale ex rationibus in iure fundatis, uti ad male narrata uproszony invalidat, owszem communitas panu instigatorowi salvam do cechu słodowniczego, że oni contraveniunt iuribus et privilegiis, ieszcze ante unionem, idque a prima civitatis fundatione magistratui collatis, atque variis decretis sacrae regiae maiestatis, idque relationum formatis, in damnum fisci, praedudicium nobilitatis et totius communitatis miasta Wilna, in monopolium et caristiam takowy przywilej y artykuły otrzymali zachowuje actionem.

Ukazawszy tedy y z interventey; y z terazniejszey refutatiey, iż panowie słodownicy, na cech swój sine scitu magistratus, przeciw wyraźnemu prawu artykuły swoje y przywilej tam u iego królewskiej mości wyprawili, prosi incompetentiam actoratus et actionis adinveniri, se circa iura et privilegia conservari, citatos liberos pronuntiari, protestando de damnis litisque expensis subsecutis et subsequendis, salvo iure addendi, minuendi, corrigendi, meliorandi etc. reservato.

Contra quam duplicam triplicare volendo, seniores contubernii polentariorum obtinuerunt terminum ad futurum iuris.

1666 г. Октября 13 дня.

Изъ книги № 5117, за 1666—1668 г., стр. 473—478.

77. Протестъ цеха солодовниковъ противъ Виленскаго купечества.

Вслѣдствіе споровъ, возникшихъ между Виленскими купцами и солодовниками, послѣдніе подали третью протестацію слѣдующаго содержанія:

Солодовники протестуютъ противъ купческаго обвиненія, будто они выхлопотали себѣ королевскую привилегію безъ вѣдома магистрата, потому что они имѣли разрѣшеніе во время короля Сигизмунда третьяго; а что касается перемѣнъ въ привилегіи, то таковыя могли произойти и безъ вѣдома;

что солодовники берутъ пошлины съ солода по 6 гр. съ бочки, это вѣрно; но они отдаютъ $\frac{2}{3}$ этихъ пошлинъ городу и только $\frac{1}{3}$ оставляютъ себѣ;

требованіе купцовъ, чтобы солодовники представляли образцовыя работы при поступленіи въ цехъ, совершенно незаконно потому, что есть и другіе цехи какъ кожевничій, скорняжескій и рѣзничій, которые тоже не представляютъ такихъ работъ;

что солодовники освободили свою замену отъ постоевъ, это вѣрно, но такое освобожденіе

совершено на основаніи королевской привилегіи и имѣетъ въ виду общественные интересы; гораздо полезнѣе было бы со стороны купцовъ не переводить своихъ домовъ изъ-подъ городской юрисдикціи подъ замковую;

такъ какъ купцы пользуются правомъ хлѣбной торговли, то это уже и показываетъ, что они не имѣютъ права дѣлать солода, чего не разрѣшаютъ имъ и привилегіи;

солодовники протестуютъ также и противъ обвиненія купцовъ, будто они наносятъ ущербъ городскимъ доходамъ, когда покупаютъ хлѣбъ безъ городской мѣры, ибо они платятъ городу $\frac{2}{3}$ дохода, и только $\frac{1}{3}$ оставляютъ себѣ;

протестуютъ также и противъ оптовой закупки хлѣба у помѣщиковъ будто съ цѣлью обогащенія, напротивъ того, солодовники производятъ закупки въ видахъ сохраненія низкихъ цѣнъ на хлѣбъ и висколько не запрещаютъ и другимъ лицамъ заниматься также торговлей, только не для выдѣлки солода.

Honesti Christophorus Pipirowicz, Marcus Maciulewicz, Stanislaus Słuszkiewicz, seniores contubernii polentariorum, cives Vilnenses, nomine totius contubernii agentes, responsionem contra interventionem communitatis mercatoriae Vilnensis obtulerunt, in sequenti verborum contextu:

Panowie starsi cechu słodowniczego, nomine et cognomine in propositione specificati, imieniem swym y wszytkiey braci swego cechu, praemissa solenni protesta-

tione contra partem citatam, że nie chcąc in accusatis et obiectis directe sprawić się, podpadszy już stante lite communitatem mercatoriam, a idąc z sobą in condicto na prawa y przywileia następuią, teraz interventio communitatis mercatoriae temeraria et scommatica, in animo litem contestando, (bo ex nullo termino imo petulanter interveniendo), ale tylko ne videatur sibi sapere, sequenti modo refutatur:

Ante omnia nim przydzie ad refutatio-

nem ipsius interventionis, to nobili officio consulari Vilmensi notandum, że communitas mercatoria, iako plerumque exuderans, in publicis negotiis tractandis miasta tego sola per se, sine expresso consensu magistratus, et assistentia ichmościów panów rayców utriusque ritus, tak też starszych swoich rocznych, nie może quidquam attentare, ani się też komu sprawować mogą, experientia tego ipsa docet, gdy bowiem pozywają communitatem, ex eo ipso pozwy burzą, że nie dokładają ichmościów panów rayców y starszych; także communitatis mercatoriae ta interventio nie wiedzieć, iako wypadła, sine consensu ichmościów panów y starszych eiusdem communitatis, sine ullo termino, y nie miała być przyjęta, iako indicialiter domagali się, ażby się citata pars cum actorea parte finaliter rozparła; a że visum facit nobili officio consulari Vilmensi na tę interventią odpisano, tedy non derogando quidquam iuri suo, salvo et illorum actoratu, contra citatos interventio communitatis mercatoriae sequenti modo brevibus refutatur.

Ad 1-mum. Negatur, aby absque consensu magistratus przywilej miał być wyprawiony, przejrzyć się dobrze trzeba, że za Zygmunta trzeciego praevio consensu od magistratu wyprawiony y otrzymany, za Władysława zaś czwartego znowu y teraz szczęśliwie nam panującego approbowany y per copias z metrik wydany, ani tu requiritur consensus magistratus do wyjęcia extractem per copias przywilejów. A jeżeli melioratio iaka privilegii stanęła, to mogło by być sine consensu, gdyż nulli fit praedictum, iednakże et meliorationem privilegii non sine consensu otrzymali, który consensus ma być w cancellarię.

Ad 2-dum. Nie potrzebnie arguit com-

munitas de inobedientia panów słodowników przeciwko magistratowi, że iakoby absque 'consensu' wyprawić mieli, co secus pokazuje się; zaczym et arguens communitas erubescere musi.

Ad 3-tium. Że każdy cech ma tego warować się, aby bez przysady żadney y fałszu żadnego rzemiosło swe odprawował, iest to tak, ale tego cechowi słodowniczemu niczym nie dowodzi communitas, zaczym daremnie to oblicit, ani też przez to aggravatur miasto y wszyscy obywatele wielkiego księstwa Litewskiego, że po groszy 6 od beczki siodu na rynku biorą. *Ratio*, bo ta ad carbonam publicam, jeżeli kiedy co wezmą, non in privatum, sed in publicum commodum cechu tego; kaplicy swej, różne onera ponosząc (czego pozwani nie czynią) obracają.

Ad 4-tum. Że każdy cech te puncta ma observare; aby fałsze w rzemiosle nie byli, aby wolnego urodzenia ludzi przymowano, aby miał sztuki swego rzemiosła. *Resp.* Non omnia omnibus apta, ani wszystkie cechy concordant w swoich artykułach y przywilejach, quod iustum et aequum est powinni czynić y podług swych artykułów sprawować się. Ale żeby wszystkie cechy, nemine excepto, mieli mieć in omnibus similes obligationes, iako to v. g. wolnych ludzi przymować, sztuki rzemiosła swego praesentować, videtur esse incredibile, bo secundum assertionem communitatis trzeba by że wszystkich cechów wiele rugować, którzy zasiadzą, iura civitatis przyjąwszy, bo wielu pewnie w cechach zostają; cech iednak panów słodowników do tego się nie zna, aby ludzi niewolnych miał przymować. Ratione zaś sztuk swego rzemiosła, na tenczas się sprawować powinni będą, kiedy gdzie cechy v. g. kozemiacki, bał-

tusznicki, rzeźnicki etc. specimina suae artis pokażą, a teraz nim to pokażą, unusquisque quam novit artem in hac se exercent, a ludziom potściwym inhabilitatem, iakoby mieli bydź partaczami, falsitate iakoby mieli zboże falszować, y kół do pszenice sypać, oblicere et non probare nie godziło się, o co solenniter protestuiąc się ad paenas in iure descriptas będą czynić.

Ad 5-tum. Że kamienicę cechową libertowali od gości, ergo est convulsio privilegiorum civitatis—negatur, bo to libertatio non privatum, sed publicum, quid civitatis concernit, gdy nie tylko de bono contubernii, ale też de bono et commodo civitatis consultuią, a do tego privilegia sanctae regiae maiestatis privilegiatum locum requirunt. Słuszniey by communitati mercatoriae postrzegać tego, aby kamienice z pod miasta do prawa zamkowego nie przenoszono, iako iuż wiele takich kamienic iest y więcey będzie, iako niektórzy na tym seymie dokazać chcą, ale temu złu obviare, aby iurisdictio civilis y osiadłości nie odpadały od miasta, a niżeli per oppressionem wsadzać gości na dom uprzywilejowany y pod miastem będący.

Ad 6-tum. Jeżeli to communitas ma sobie pro opprobrio, że personas, in magistratu existentes, do cechu słodowniczego przymuią, idąc urgente pauperitate; tedy tu pro beneficio maleficio oddaie communitas, za to bowiem trzeba by ieszcze podziękować, a nie laiać, gdyż factum est ad instantiam quarundam personarum in magistratu niegdyś existentium; a że teraz communitas in opprobrium sobie bierze, lubo nobile officium consulare Vilmense nie o tym nie mówi, tedy panowie słodownicy na to consentiunt, aby więcey personae in magistratu existentes, sub paenis,

in privilegio expressis, słodów nie robili in praeiudicium cechu.

Ad 7-mum. Nie iest to oppressio communitatis, że się każą panom kupcom opowiadać y wpisywać się, ale iest to conservatio privilegii et iurium contubernalium, żeby ieden na drugiego w rzemieśle y zabawach swych nie następował; wszędzie to cavetur, gdyż to iest incompatible, być oraz kupcem y słodownikiem. Jeżeli panowie kupcy różnym zbożem nie robionym handluia y na wiciny sypiąc wożą y przywożą, toż iuż muszą bydź odłączeni od słodu y zabawy słodowniczey, do czego prawa nie maia, y słodowników za kupców czyniać, daremno teraz bronia.

Ad 8-vum. Nie iest diminutio honoris magistratus, że dwie części winy na magistrat, a trzecią część do skrzynki cechowej per privilegium kazano a contravenientibus odbierać, gdyż to factum est ex consensu magistratus, ani w tym contradictio magistratu zachodzi, tylko to communitas, będąc curiosa, chciała by magistrat prowadzić cum contubernio. A jeżeli o co nie tylko trzecią część ex bonis confiscatis teraznieyszych pozwanych, (których communitas niesłusznie broni), ale toć y wszystko ofiaruią, non derogando iednak quidquam prawu swemu. Ratione zaś traductionis, iakoby mieli przepiać intratę cechową, falsum iest, o co quam sollemnissime protestantur.

Ad 9-num. Że z gumien szlacheckich zboże na słody ogółem kupuią, aby miało to bydź monopolium, negatur; gdyż to nie dla tego czynia, aby sami iedni kupowali y drogo przedawali, ale owszem wygadzaiać miastu, aby drożyny nie było, gdy na złą drogę zboże chowaią, na tenczas evadendo caristiam ogółem kupuią y drugim

kto chce kupić nie zabraniają, byle by nie na robienie słodu kupowali, co tylko samym panom słodownikom należy.

Dilatis tedy rationibus, per communitatem mercatoriam illatis, panowie słodownicy proszą nobile officium consulare Vilmense, aby non obstante interventione nulliter illata, pozwani, in propositione specificati, directe ad propositionem sprawić się et paenas iako contra transgressores legis et contemptores privilegiorum sacrae regiae maiestatis per sententiam subire mogli. A ieżeli co communitas mercatoria ad par-

tem actorem ma, gotowi się sprawić, a teraz daremno in condicto idę facessere chcę to negotium. Co podają salvo iure addendi, corrigendique in toto sibi reservato protestando etc. etc.

Ratione contraventionis przywilejom i. kr. mości, praemissa solenni protestatione contra communitatem, salvam actionem instigatori reservamus, protestando de damnis etc. etc. Ediametro communitas mercatoria Vilmensis contra hoc scriptum polentariorum duplicaturam promissit.

1666 r. Ноября 3 дня.

Изъ книги № 5116, за 1664—1668 г., стр. 384—388,

78. Возраженіе цеха Вилепскихъ солодовниковъ противъ притязаній Вилепскаго же купечества.

Послѣ продолжительныхъ и чрезвычайно вгнѣватыхъ разглагольствованій о разныхъ вопросахъ въ большей или меньшей мѣрѣ соприкасающихся съ предметами спора, солодовники въ 9-ти пунктахъ указываютъ на безосновательность купеческихъ требованій относительно правъ и привилегій, которыми пользуются солодовники. Такъ они доказываютъ, что приобрѣтеніе привилегій устроено съ вѣдома магистрата; что требова-

ніе купцами образцовой работы—неумѣстно; что обвиненіе въ поддѣлкѣ солода—неосновательно, равно какъ и заявленіе купцовъ, что нельзя быть въ одно и тоже время и купцомъ и солодовникомъ и т. д. Вообще въ документѣ этомъ солодовники обнаружили сильное стремленіе къ распорѣчному и остроумному изобличенію несправоты своихъ антагонистовъ.

Roku 1666, miesiąca Nowembra 3 dnia.

Sławetni panowie słodownicy, nomine wszystkiego cechu słodowniczego, praemissa protestatione contra scriptum, nec non famosum libellum communitatis Vilmensis, haec quae sequuntur inferunt:

Nim przydzie ad refutandas rationes communitatis musi się cech słodowniczy

zadziwić, że communitas Vilmensis in limine controversiarum suarum irratiounabiliter apologum, iakoby in aliquis ratiunculis fundatum, wspomina, y przez ten apolog, quid intendit, non constat. Wiemy bowiem ex definitione Ciceronis secunda ad Orat. iż apologus nie inszego, ieno fabula, in qua brutā.

animalia loqui introducuntur. Przeczytao o tym y Calpina wolno, że się tak ma rozumieć. Tu zaś w sprawie teraznieyszey non de fabulis Esopi, sed de conservatione privilegiorum s. r. maiestatis tractatur.

Ad 1-mum. Uraziła się communitas, że pars actorea praemissa protestatione condictamen obiicit et probat z pozwanemi drugiem i słodownikami, których receptuie, y czyni nulliter distinctionem condictaminis powiadaiać, iż condictamen subdole odprawuie się, a tu inaczej: bo prawie widząc inversionem iurium et privilegiorum, diminutionem authoritatis magistratus, monopolium, caristiam, nie następuie na przywilej kr. imci panom słodownikom nadany, ale tylko invaliduie. Na to respondetur. O prawa szkoda się gniewać, bo to pewna y iawna, iż in condicto idzie communitas z pozwanemi, a tego facilis probatio, bo iuż stante lite ingressi sunt communitatem, y teraz nie chcą stawać sami pozwani ex persona sua, tylko communitas evincendo broni. Condictamen też aby subdole et tacite miał się zawsze odprawować (ut communitas supponit) nego: gdyż palam et licite praesertim in contractibus bonae fidei condictorie być może, bo condictum sive condictamen est, quod in communitate est dictum, id est promessio sive pactum invicem factum p. festas; może tedy condictamen in bonam et in malam partem summi licite, sine damno et praeiudicio proximi, illicite (ut communitas) cum damno et praeiudicio cechu słodowniczego teraz czyni. Item przysługuiąc się szlachetnemu magistratowi Wileńskiemu asserit, iż nie następuie na przywileja króla y mości, tylko invaliduie ex rationibus iuris. Quaeritur, co za differentia tych słów *nie następuie,*

ale tylko invaliduie, bo ieżli invaliduie, toć iuż y następuie; następować zaś y invalidować sunt ista identica. Item quaeritur: kto dał communitati potestatem invalidandi et interpretaendi decreta s. r. maiestatis? podobno sama przez się communitas usurpat sibi iura maiestatis, ale iako to iest periculosum et vituperabile, może się recoligować. Dosić by było communitati delatricem agere. A teraz nie wiedzieć, iako stawa, czy to actrix, czy delatrix, czy acusatrix, czy criminatrix, czy receptatrix, czy praeiatrix, czy instigatrix? Ale cavendum communitati, aby temerario ausu invaliduiać cechowe przywileja y artykuły swoich też nie nadweredziła.

Ad 2-dum. Że temerariam et ex nullo termino interventionem nazwano, pro calumniosa obiectione sobie communitas bierze, a przy tym parti actoreae erubescere każe, iakoby sine lege loquenti temeritatem też prohibitu suo iako legislatrix interpretae, powiadaiać: iż temeritas na tenczas nazywa się, kiedy kto przy iakiey racyi sine ulla trzyma się ratione, a w interwentii zaś swej, co ratio to prawo być powiada, iako oracula Appolinis. Terminum też interventionis powiada być legitimum, a to ex ea ratione, aby na większych kupców y na samą potym communitatem in simili, czego nie ważyli się, tedy obviando huic malo mnieyszych teraz obronia, te futes rationes et tumultuantes sic diliguntur. Nie iest to calumniosa obiectio, ale realis veritas, tylko że to communitas malitiose interpretauiąc, sama sobie daremno przypisuiet et parti actoreae erubescere pro se każe. Temeritatem też chcąc evitare, dum eam explicat, magis incurrit. A to gdy sobie w skrzynce (sic) swym przypisuiet, czego in rei veritate nie masz. Dla lep-

szej informacyi y wiadomości, że iest varia et triplex temeritas czytać S. S. lib. tertio articulo 13, item iure municipali articulo 41-mo; tam sufficienter pisze de 3-plici temeritate, co studendo brevitati opuszczam, communitas iako curiosa et otiosa pozwoi sobie przeczytać y recolligować się może, ieżeli też ex triplici temeritate aliquam non incurrit. Terminus też interventionis nullus, chyba, iako sama asserit communitas, ex causa interventionis, to iest, aby actores in posterum nie wazyli się na starszych kupców, albo na communitatem, tedy teraz młodszych kupców (aż per iniustitiam) bronią. Jeżeli to iest terminus interventionis et ratio iuris, niechay się communitas osądzi.

Ad 3-tium. Nie masz o co się urażać, ani actores do szkoły odsyłać, że petulantem interventionem (iakoż tak iest), nazywają, nie tylko bowiem inter scholares, ale też temi czasy między różnemi stany plerumque in communitate petulantia nadyje się y górę bierze. Przetoż propter coercendam eandem petulantiam, nie wadzi ex occasione definitionem oney wiedzieć: Petulantia est lascivia seu effratio immodica ad quodlibet vitium appetendo dicta. Cicer. in Cat. ma. Bardziej by się communitas uraziła, gdyby improbam procacem insanam interventionem nazwano, gdyż podług tegoż Cicerona 2-do de orat. petulanter, idem est, quod improbe, procaciter, insaniter, lubo tego per modestiam suam pp. słodownicy nie pisali y niechęć pisać. Jednak że communitas Vlnensis est petulans, manifeste patet; a zaż to nie iest petulantia: 1-mo stante lite pp. słodowników cum citatis propter privatum commodum ad communitatem przyiąć; 2-go sine ullo termino interrumpendo cursum iustitiae, interventio-

nem vexatorium zanieść; 3-tio, privilegia s. r. maiestatis temere infringere et interpretari; 4-to, ichmość panów rayców y starszych swoich rocznych a publicis negotiis excludere, pisząc barzo w interventii swoiey zuchwale w te słowa: trzeba to wiedzieć parti, iż pp. raycy y pp. starsi communitatis nie tylko czynić, ale ani postąpić nie mogą. Communitas zaś sama przez się wybornie czynić, stawać y odpowiadać (może). Jeżeli takie prawo mają, trzeba one producere. Quaeritur, na cóż ichmość pp. rayców rocznych ex magistratu do siebie proszą deputare? na co starszych rocznych ex utroque ritu co rok obierają? A gdy zawody prawne z różnemi cechami mają, quaeritur: czemu będąc generice pozvani pozwy zrażają? powiadając, że sine expreso consensu et assistentia ichmość panów rayców y starszych swoich rocznych nec active, nec passive comparere mogą. A w te-
vazniejszey zaś interventii swoiey nie tylko że ichmość panów radziec y starszych swoich nie położyli, ale prorsus per contemptum excludowali, powiadając: że mamy omnem potestatem bez ichmość panów radziec y starszych swoich agendi. A któryby singulariter był in communitate tantae potentiae żadnego nie mianują, ani scripta w interventii swoiey, ani verbo iudicialiter, y gdy actores pytaią, aby się declarowali, s kim sprawę mają mieć, żaden się nie odzywa, y lubo to sententialiter nakazano, aby ichmość panów radziec y starszych swoich rocznych, ieżeli chcą via iuris czynić, ad interventionem wpisano, tedy nie tylko w tym nie chcieli parere decreto nobilis officii consularis Vlnensis, ale ieszcze in maiorem contemptum declarowali się z tym in suo scripto: że communitas bez ichmość panów rayców y starszych swo-

ich rocznych wybornie czynić może. Jakż tu może być maior petulantia et inobedientia, kiedy przy swoich tak wielupomienionych exorbitanciach, nie chce mieć nad sobą żadney zwierzchności? Qui autem potestati resistit, Deo resistit. Haec quae ad extravagantes et extra ordinarias rationes, in apologo specificatas; teraz quo ad rationes ordinarias, idque non animo contestandi, (bo nie wiedzieć cum quo agere), ale tylko gratia informationis nobilis officii consular Vilmensis nie wypuszczają, iednak ex reatu pozwanych haec quae sequuntur actores inferunt. Ad 1-mum. Barzo to temerario ausu communitas per adverbium falsissime wszystkie trzy przywileia Sigismundi, Vladislai et Ioannis Casimiri, feliciter modo regnantis znosi, powiadając, że gdy actores nie mieli consensum y nie mogą probare; trzeba się tu dobrze communitati recoligować, jeżeli to ad rem wnosi, iakoby wszystkie trzy przywileia serenissimorum supra insinuatorum absque consensu magistratus miały być przez panów słodowników otrzymane. Jeżeli to tak iest, quaeritur: czemuż communitas, będąc curiosa, in omnibus circumspecta za trzech królów, Zygmunta, Władysława y Jana Kazimierza, szczęśliwie teraz nam panującego, wiedząc o tym cech słodowniczym y o artykułach iego, żadney nigdy contradictii nie czyniła? ale teraz, kiedy swoich kolegów y słodowników, ad communitatem stante lite przyjętych, cech słodowniczy szuka y z nimi czyni, teraz communitas contradicit idque nulliter. A lubo cech słodowniczy nie powinien się communitati de consensu sprawować, tylko szlachetnemu magistratowi Wileńskiemu, tedy y teraz, evitando omnem suspicionem,

dowodzi consensu, zabierając się do samych że ichmościów panów rocznych, anno 1664 na tenczas w magistracie zasiadających, mianowicie do iegomości pana Bohima y collegi iegomości pana Kukowicza, już zmarłego, post cuius decessum drudzy superstites ichmość panowie collegowie testimonium praehibebunt, że consensus był in solenni forma otrzymany, miał iegomość pan Kurowicz, iako ordinarius pisarz, w ręku, idąc do sądów iego królewskiej mości tenże consensus oddał iegomość panu Piotrowiczowi, iako vices gerenti, iegomość pan Piotrowicz oddał pp. słodownikom, mianowicie panu Adamowi Gieldowiczowi y panu Krzysztofowi Sokołowskiemu, którzy podziękowawszy zaten consensus szli do godney pamięci iegomości pana wóyt Wileńskiego, recenter zmarłego, prosząc o radę y promocię, aby za tym consensum przywilej u króla iegomości wyprawić mogli; iakoż iegomość pan wóyt, pp. słodowników dirigowawszy z tym consensum do iegomości pana Kotowicza—pisarza w. x. Lit. we wszystkim był pomocą y radą do wyprawienia przywileju, który się referował do pierwszych per hostilitatem zgubionych. Inquantum zaś quid obitur nobili officio consulari Vilmensi, tedy gotowi tego pp. słodownicy iuramento comprobare.

Ad 2-dum. Że panowie słodownicy, defensiva mając się, exprobratam inobedientiam contra ipsam communitatem retorquent, tedy o to non tam irascendum, quam potius erubescendum est, bo już probatur consensus, który per communitatem proterve negabatur. Do tego arguit communitas de inobedientia pp. słodowników, ale iako reverenter et obedienter sama communitas coram magistratu sprawuje się, pa-

tet wszystkim ad oculum, może wybornie cech słodowniczy communitati powiedzieć: quod tibi displicet in me, hoc tu ipsa corrige in te.

Ad 3-tum. Ratione falszowania zboża y słodów est mera impostura. Od zaczęcia cechu słodowniczego żaden o to nie skarżył, ani też który z panów słodowników o to był convictus. Że in articulis suis nie dolożyli tego, że żadnego falszu y przysady w zbożu czynić nie mają, przez to non sequitur, ani się ma rozumieć, żeby falszowane zboże mieli robić. Więcey podobno w drugih cechach naydzie się de falsitate suspectos et convictos (ubi cautela będzie dołożona de non admittenda falsitate), ale panowie słodownicy, lubo hanc cautelam literaliter expresse nie mają, iednak omnem falsitatem realiter evitare usiluią. Ratione zaś 6 gr. od beczki na targu aggravationem wszystkich stanów darernno allegat. Quaeritur: co to za ludzie różnego stanu aggravantur? żadnego communitas pewnie nie pokaże, aby się który miał o to uskarżać na pp. słodowników; bo ieżeli kiedy po 6 gr. wezną, tedy tylko od tych, którzy poblizu miastu o mil kilka słody robią y przedaia, in praeiudicium cechu, y to wybrawszy na bractwo kaplicy swoiey expenduią.

Ad 4-tum. Że decretem commisarskim y rescriptem s. r. m. cautum, aby do mieskiey y do cechu ludzi wolnych et legitimis ortus brano, to conceditur, lecz że tego in articulis suis pp. słodownicy nie dolożyli, ideo non sequitur, nec probatur, aby mieli przymować ludzi non pleni iuris et illegitimi ortus. Że dato tego non concesso, by też który cech stante eiusmodi decreto commissariali chciał przymować ludzi non

pleni iuris, dla tego communitati nulla iniuria infertur; gdyż beneficio pro se introducto cuilibet renuntiare licet. Ratione zaś szlachetnego magistrstwa w robieniu słodu barzo curiose servatur communitas, chcąc aby ad instar inszych cechów sztukę iaką wystawili. Quaeritur: skąd tak wielka curiositas communitati, że w robieniu słodu sztuk magistrstwa chce widzieć? byla stara communitas antecessoria modernae communitatis, s tego cechu słody porabiano, piliąno y dziękowano, a sztuk magistrstwa nigdy się nie pytano, ani słodów na czarne piwo smalcować, ani do Gdańska dla nauki w robieniu słodów nie odsyłano; a ieżeli usilnie żadaia, widzieć artem et specimen w robieniu słodów, tedy może się dowiedzieć u tych że panów słodowników, których recentissime do siebie przyięli, in praeiudicium praw y przywileiów cechu słodowniczego.

Ad 5-tum. Dla libertacyi kamienicy cechowej aby trybunałowi y r. p. miało być ciasno, negatur, gdyż podczas takowych ziazdów wszystkiemu miastu ciasno bywa, iako sama communitas doznawa y ieżeli libertatia, tey kamienicy cech słodowniczy otrzymał, tedy to more et exemplo drugih cechów uczynił, idque propter conservationem privilegii s. r. maiestatis.

Ad 6-tum. Czemu communitas nie odpisuie nic na to, iakoby diminuendo auctoritatem magistratus pp. słodownicy mieli wpisywać ad contubernium suum personas in magistratu existentes, ale do relatii imé p. pisarza odkłada, grożąc czym się? a pp. słodownicy ni do czego się nie czuią, y owszem circa hoc punctum, in ordine sextum in propositione specificatum stoiąc, conservare.

Ad 7-mum. Ratione incompatibilitatis, że oraz być kupcem y słodownikiem implicat, w tym punkcie barzo communitas subtiliter diskuruie, a ieżeli ad rem etiudiciose, na decisią sądową pp. słodownicy pusz-
czaia.

Ad 8-vum. Nie interveniens communitas directe nie odpisuie, iakoby stąd miała diminui authoritas magistratus, że ex bonis confiscatis część na magistrat, a na ołtarz dwie części ofiaruia. Insuper by y wszystko, iako się iuż raz declarowali, ani to z cudzego będzie dano (iako supponit communitas), ale ex contubernio, contra quod peccarunt pozvani sub protectione communitatis zostaiąc.

Ad 9-num. Ratione monopolii że nie odpisano y teraz nie odpisnia, ratio bo nullum est monopolium, ani pars może probare, gdyż monopolium inter paucos plerumque exercetur, tu zaś cały cech słodowniczy, inhaerendo privilegio s. r. maiestatis, iako y drugie cechy, sine praeiudicio aliorum sobie postępuia. Podług

zdania communitatis każdy cech de monopolio accusaretur. Że evitando caristiam zboże kupuia; a potym iusto praetio praedaia, stąd nie może się rozumieć monopolium, y owszem wygoda miastu.

Ad 10-mum. Concludendo pisze, iż communitas nie obawia się tego, że actores salvam actionem instigatori zachowali, ratione contradictionis et nulliter invalidationis privilegiorum powiadaiąc, że to non ex malitia czyni, ale ex rationibus in iure fundatis. Która to praesumptio ieżeli ma succedere communitati valde dubitatur. A pp. słodownicy teraz in humilitate, refutatis rationibus intervenientis communitatis, inhaerendo priori suae protestationi contra communitatem, ratione vexatoriae interventionis, tum et contra citatos ratione praetensionum, sufficienter in propositione specificatarum, proszą iudicalem decisionem. Co teraz podaia, salvo iure addendi, minuendi corrigendique, in toto sibi reservato.

1867 г. Февраля 19 дня.

Изъ книги № 5117, за 1666—1668 г., стр. 713—715.

79. Отвѣтъ Виленскихъ кожевниковъ на жалобу Виленскихъ же евреевъ по поводу арестованія кожъ, вывозимыхъ изъ г. Вильны послѣдними.

Виленскіе евреи подали на Виленскихъ же кожевниковъ жалобу, что эти послѣдніе напали на нихъ, насильственно овладѣли кожами и сундукомъ, въ которомъ хранились разныя драгоценности, не смотря на то, что они имѣютъ на право торговли королевскую привилегію и декретъ. По разсмотрѣніи этого дѣла оказалось слѣдующее: кожевники арестовали нѣсколько возовъ съ кожами на основаніи цеховыхъ своихъ привилегій и съ вѣдома бургомистра; королевская привилегія выда-

на была только на 10 лѣтъ и срокъ ея давно уже истекъ; сундукъ былъ отерты виленскими слесарями въ присутствіи радцевъ и присяжныхъ слугъ и въ немъ найдено было нѣсколько шеляговъ, кусковъ матеріи, нѣсколько хлѣбовъ и другія мелочи. Не смотря на это евреи въ числѣ 14 чловѣкъ брались подтвердить истинность своей жалобы присягой. Магистратъ настоящую жалобу призналъ не дѣйствительною.

Sabbatho post dominicam sexagesimae proxima, die 19 mensis Februarii, anno Domini 1667. In termino hodierno ad respondendum concessio, citati seniores contubernii cerdonum contra propositionem iudaeorum scriptum responsionis obtulerunt, in tenore tali: Sławetny pan Andrzej Czuynowicz, Kazimierz Juchnowicz, Marcin Milkiewicz, Piotr Niewiera, starsi cechu garbarskiego, mieszczanie Wileńscy, contra propositionem iudaeorum Vlnensium brevibus respondendo.

Ad 1-mum, inferunt, iż nemini facit iniuriam, qui iure suo utitur; zaczym y moderni citati, mając prawa y przywileia, od najsławniejszych królów ichmościów polskich y wielkich książąt Litewskich sobie nadane, a mianowicie od świętey pamięci króla imci Zygmunta III-go, de data Varsaviae na seymie walnym, dnia 6

miesiąca Kwietnia roku Pańskiego 1606, a przez świętey pamięci króla imci Władysława IV, de data w Wilnie, dnia 18 miesiąca Sierpnia roku Pańskiego MDCXXXVI confirmowane, któremi cautum est: iż nikomu skór surowych tu w mieście Wileńskim, tak na iawnym rynku, iako y pokątnie skupować nie wolno, a consequenter y wywozić. Mając tedy citati przestroę, iż żydzi wyieżdżać mieli z skórami tu w mieście skupionemi, prosili dnia 9 Decembris z wieczora imci pana burmistrza o przydanie sług, to iest, Kazimierza Podlickiego y Grygiera Rynkiewicza, z któremi całą noc citati na żydów strzegli; a w tym gdy żydzi wyieżdżali, panowie garbarze skóry przy sługach przysięgłych, wyżej namienionych, o godzinie czwartey do gospody brackiey zaprowadzili. Przyczyna tego nie inna, iedno że imci pana burmistrza, któ-

rysie jeszcze wczasował, turbować nie chcieli; przez co nihil peccarunt, bo gdy widniało, posłali iednego brata swego prosząc o consilium, coby z tym czynić mieli, lecz że to in commissis odnieśli, aby do domu sądowego zaprowadzili, iakoż mandatis paruerunt. Interim gdy do domu sądowego imć pan burmistrz przyszedł, ad requisitionem panów garbarzów, na revisią pomienionych wozów ichmościów panów radnych deputować raczył, to iest: imci pana Stanisława Rudnaka y imci pana Jerzego Pawłowicza—rayców Wileńskich, z imci panem pisarzem y z sługami przysięgłymi Kazimierzem Bernatowiczem y Jerzym Kozłowskim; gdzie do tey że revisii pan Jan Gronostayski, Stephan Gromadzki, województwa Wileńskiego ienerałowie, użyci byli. Toć tedy nie gwałtownie, nec per vim, ale praevio consensu officii, et cum adminiculo eiusdem officii consularis Vlnensis, przy sługach z wieczora przydanych, są zabrane skóry ich, in praesentia ichmość panów radziec zrevidowane y przez imci pana pisarza spisane, przeliczone in sequestro zostają. To tak wywiodszy citati, incompetencia actionis adinventata, libero a termino et causa pronunciarı, et se circa iura et privilegia conservari proszą.

Ad 2-dum. Na rescript allegowany, że żydom woskiem, łoiem, skórami wolno handlować, na to tak odpowiadam: iż de gratia serenissimi principis żydom Wileńskim pomionemi towarami, nie więcej, iedno ad decennium handlować pozwolono, decennium dawno, expiravit; zaczym y privilegium ipso temporis lapsu upadło et minime suffragari potest.

Ad 3-tium. Decreti relationis, którym iakoby miał być approbowany rescript, czynią w propositii swej mentionem, a tą

in officio nie pokładają, a prae-disponit; iż non satis est allegare, nisi sequatur probare, alias—ius deficit, si probatio deficit; et quod non probatur, pro non gesto habetur. Toć tedy ten decret, ad causam praesentem wyżey allegowany, namniey nie służy, bo gdzieś tylko in spatiis imaginariis być pokazuje.

Ad 4-tum. Na prawo allegowane tak odpowiada się: Iż nie iniuste, ale iustissime są zabrane wozy z skórami, bo usitantur iure suo citati nie violenter, bo z wiadomością urzędową et cum additione familiae. Toć tedy mulctam et emendam solvere non merentur. Co się tknie przysięgi, na którą się samoczternast żydzi zabierają, tak odpowiadam: Iż ich ta potkać nie może, bo to iest actio civiliter instituta, a in actionibus civilibus institutis nonnisi unica, a naywięcey in tertia manu, a nie samoczternast zabierają by się strony do przysięgi miały, co iest przeciwko wyraźnemu prawu iuris saxonici. A subboty y criminaliter instituta była, tedy by to potkać żydów nie mogło, gdyż etiam in actione criminalium nonnisi septem testium requiritur praesentia.

Ad 5-tum. O zabranie skrzynki iakoby gwałtowne y oney odemknienie w gospodzie privatney, et damnorum na gr. 2458 causatur. Tak się iustificują citati: iż o skrzynce nie wiedzieli, oney nie grabili y prywatnie nie odmykali, zaczym ztąd elicitur, że żadnych rzeczy, tak we srebro, pieniądzech, perłach, iako y bławacie nie uszkodzili. Czego są oculati testes, słudzy urzędowi przysięgli, którzy natenczas praesentes w gospodzie byli, toć tedy violentia nulla commissata; ale iż się z tych wozów czterech w iednym podczas rewiziei skrzynka, (którey żydzi ultro odbiegli), na-

lazła, którą ichmość panowie radni slosarzowi odemknąć kazali, gdzie nie więcej się znalazło, iedno szelągami złotych półtrzynasta y półtorak; atlasu czarnego Łukiyskiego łokci siedmnaście, dwie kukle chleba, pirog, karta po żydowsku pisana, rzemyki do nabożeństwa, pieczenia; nie tak, iako żydzi opacznie udaia y fideм ichmościów panów radnych w tey mierze in dubium vocant. O co słusznie by żydzi karani bydź mieli, z którymi o to salvam sobie in foro competenti, zachowuią actionem citati. A o skrzynce, iako na tenczas nie wiedzieli citati, nie grabili y oney nie

odmykali, tak y wiedzieć niechcą y teraz oney ze repetitionem a nobili magistratu Vilmensi nie bronia. Nobiles itaque deductis panowie pozwani, iako in primo puncto, tak y w tym incompetenti actione adinventata, liberas a termino et causa pronunciari, et se circa iura et privilegia conservari proszą, salvo iure addendi, corrigendi, minuendi, meliorandi, in toto sibi reservato, reprotestando de damnis et litis expensis, secutis et subsequendis.

Econverso iudaei supradicti, contra responsionem citatorum cerdonum replicam in scriptis dare submiserunt.

1667 г. Октября 31 дня.

Изъ книги № 5345, за 1491—1668 г., л. 548.

80. Жалова Виленскихъ портныхъ товарищей на своихъ мастеровъ и старшихъ по поводу нанесенія послѣдними побоевъ во время общей сходки.

Товарищи цеха портныхъ внесли жалобу на своихъ мастеровъ по слѣдующему случаю: въ Вильну пріѣхалъ изъ Риги съ лососими товарищъ Вернике; портной Христіанъ пригласилъ его къ себѣ на работу, обѣщая заплатить ему и за лососей и за лошадей, но всѣхъ денегъ не заплатилъ. Когда Вернике потребовалъ денегъ, то Христіанъ не только не захотѣлъ отдать ихъ, а еще обезчестилъ ругательствами, такъ что Вернике принужденъ былъ искать себѣ другого мѣста. Примѣру его послѣдовалъ и другой товарищъ—Рейтеръ. Христіанъ обратился съ жалобой на своихъ товарищей въ

цехъ; мастера въ своемъ засѣданіи, заставивши ждать себя очень долго, постановили: разложить Вернике на скамьи и высѣчь нагайками. Вернике, узнавши о такомъ рѣшеніи бросился спасаться чрезъ окно, но мастера поймали его за волосы и били сколько хотѣли; на шумъ прибѣжали изъ своей избы товарищи и спасли отъ истязаній Рейтера, сохранивши при этомъ вполне порядокъ и благопристойность. Вслѣдствіе изложенныхъ обстоятельствъ товарищи и обратились съ жалобой на своихъ мастеровъ въ магдебургію.

Feria secunda in vigilia festi omnium sanctorum die 31 mensis Octobris anno Domini 1667.

Venientes personaliter ad iudicium et acta scabinalia Vilmensia honesti Joannes Wernike, Adamus Reyter et Martinus

Brzost — socii artis sartoriae Germanicae nationis, suo et consodaliū suorum nomine agentes, protestationem suam, in solenni forma conscriptam, contra famatos Christianum Weinreich — sartorem, civem Vilmensem, et alios magistros eiusdem artis sartoriae, seniores et iuniores, complicesque eorum, ipsis melius notos, de introcontenta ad acticandum obtulerunt in tenore verborum sequenti:

Żalowali et quam solennissime protestowali w krzywdzie y obeldze nieznosney, pan Jan Wernike, Adam Reyter y wszyscy towarzysze rzemiosła krawieckiego, na Krystiana Weynreycha magistra y na wszystkich starszych y magistrów krawców cechowych, tudzież y pomocników onych o to y takowym spobem. Iż gdy przyjechał do Wilna pan Wernike, mając dziewiętnaście łososiów Ryskich sprzedać, obżalowany Krystyan poczoł go namawiać na robotę do siebie, razów kilkanaście posyłał, aby chciał zostać na robocie u niego, obiecując większą contentacją dać, niż inszym y łososie zapłacić; iakoż stargował każdy łosoś za taler bity bez groszy pięciu polskich, y za konia także miał zapłacić pięć talarów bitych. Który to protestans dał się namówić y postanowił tak z Krystyanem Weynreichem, póki sam protestans zachce robić u niego, dotąd miał być. Interea z Bowska kupcowi, co za łososie został winien, które na credit wziół, y na terminie miał pieniądze odwieść, iako się submittował, chcąc się uiszczyć protestans kupcowi p. Wernike prosił u p. Krystyana Weinreicha o te pieniądze za łososie, y y za konia. Który to pan Krystian wziewszy za urazę y nie chcąc płacić połaiał y posromocił słowy nieuczciwemi, przymawiając do matki, taki owaki synu, musiał protestans z warstatu ustąpić. A po-

tym gdy nazajutrz przyszedł protestans do Wernike y upominał się poczcziwie, iezeli stoi przy słowie swoim, że miał za wszystko zapłacić, tak za robotę, za łososie y za konia, odpowiedział mu inculpatus Krystyan: Idź do tego diabła, gdzieś był niepoczcziwego, hultaiu, iezeli nie póydziesz, wnet cię każę haydukom obuchami zbić y wypchać, iako niepoczcziwego. Który za łososie, za konia talarów dwa reszty nie płacił, y za trzy niedziele za robotę złotych trzy nie oddał; tedy musiał z wielkim contemptem do drugiego magistra odeysć na robotę, póki dług odysze za łososie, za konia y za robotę złotych trzynaście, do pana Jana Rayszy. Drugi pan Adam Reyter towarzysz, widząc wielką zniewagę towarzysza swego, żeby y onego toż nie potkało, musiał iść także do drugiego magistra do pana Neymana. Z tey przyczyny Kristian Weynreich, pobuntowawszy wszystkich starszych y magistrat, aby towarzysze w niedzielę przeszłą, to iest, trzydziestego Octobra do cechu pod wielką winą zakazani byli, ażeby się zebrali. Którzy czyniąc dosiść posłuszeństwu cechowemu y rozkazaniu, zgromadzili się o godzinie zwyczajney z południa na wtórą godzinę, nie wiedząc ni o czym, co się z nimi stać miało, y w izbie swey siedzieli skromnie, póki onym dadzą znać według zwyczaju, kiedy przysć mają do izby, gdzie panowie starsi y magistratowie siedzą. Nie dawali znać do samego wieczora, ale zwlekali umyślnie, żeby mogli w wieczor protestantów zelżyć. Jakoż panowie starsi w wieczor iuż kazali zawołać do siebie Jana Wernike y Adama Reytera. Skoro weszli do izby, zaraz drzwi zaszczepili, wrota zamknąć kazali, potym y drugich dwóch, którzy umieją po polsku zawołać, żeby Wernikiem przepowiedzieli po nie-

miecku, iaki ma dekret ponieść w cechu. Któremu to Krzysztofowi Anicewiczowi powiedzieli panowie starsi, żeby Wernikiem tłumaczył po niemiecku: iż mają dwanaście magistrów, na zedlu rościagnowszy, nahayką go pośrząd izby bić. Którzy gdy odpowiedział Krzysztoph Anicewicz panom starszym, iż ia onemu nie mogę powiedzieć ieden, żeby byli wszyscy towarzysze przy tym, nie kazawszy przysć drugim, y żadney iustifikacley nie przyimuiąc, Wiernika zaraz tego Krzysztofa poczęli łaiąc, do matki przymawiając y nahayką bić, mianowicie Konstanty, y gdy pośrząd izby zedel postavili, chcąc Wernika wziąć y rościagnąć wędrownego, y w rzemieśle biegłego towarzysza, musiał nieborak przez okno uciekać. Tamże go w oknie za kudły porwawszy, targali y trzymali, a drudzy z izby wypadszy w oknie w pół wiszącego, kiiami y nahaykami byli na ćwierć godziny, iako hultaia iakiego, y gdyby nie domyślił się oknem uciekać, Eóg wie coby się z nim działo, gdyż y okna kazali pozamykać, żeby ciemno było, mógł by drugi nożem z rankoru w pociemku w gromadzie przebić. Reytera zaś porwawszy na podwórzu, który miał chustkę na szyi, ciągnęli za koniec wzięwszy ieden do drugiego, y mało go nie udawili, gdyby towarzysze drudzy, którzy siedzieli w izbie swej, wypadszy nie odratowali, pewnie by bez wątpienia udawili, y zamordowali, tak rwali, aż się chustka rozerwała, który już y wołać nie

mógł, zczerniał był na ziemi leżąc, a po tym wszystkich zaczęli bić, czym kto mógł. Jednakże towarzysze cicho wszystko znosili, trzeźwemi będąc, y szpady odpasane w izbie swej położone mieli y żaden po nią nie szedł. A gdy już potym hałasie było, gdy już szli do domu, pobrawszy szpady swe, tedy im gwałtem poodeymowali, których dziewięć wzięto, kapeluszów dwa, płaszczy ieden y do izby swej cechowej panowie magistrowie zanieśli. Chcąc tedy towarzysze wszyscy z pany starszemi y magistrami wszystkiemi prawem criminaliter in iudicio composito czynić, dali tę swą żałosną protestacją do xiąg ławniczych Wileńskich zapisać, prosząc aby przyięta y zapisana była, y aby conspectia tego zbiecia przez sług przysięgłych odprawiona była, żądali. Prout additi sunt honesti Joannes Siemionowicz et Samuel Odyniec. Qui facta et expedita conspectione, in vim fidelis suae relationis recognoverunt: Widzieliśmy u Jana Wernika pleca zbite sinie, krwią zaciekle, suknia zdarta, czoło pazurami zdar-te, gdy go za włosy uciekającego przez okno trzymali. U Adama Reytera suknia podarta; w błocie wszystka, który się też uskarżał, że go w tym razie chustką, którą szyję obwina, mało nie udawali. U Matyasza Szypińskiego na prawej ręce znak krwią zaciekle spuchły, od uderzenia kiiem. Ciż się uskarżali, że niektórym płaszcze, niektórym szpady pobrano. Quod connotatum est.

1667 г. Іюня 7 дня.

Изъ книги № 5118, за 1668—1674 г., стр. 179—185.

81. Опрежденіе короля Іоанна Казимира по дѣлу цеха Виленскихъ позументщиковъ католиковъ съ диссидентами.

Въ задворномъ ассессорскомъ судѣ разсматривалось спорное дѣло между позументщиками р.-католиками съ одной стороны и диссидентами—съ другой по поводу затраты цеховымъ старшиной Шреттеромъ цеховаго сундука съ привилегіями и деньгами и неисполненія диссидентами религіозныхъ обязанностей; по выслушаніи повѣренныхъ

обѣихъ сторонъ, судъ постановилъ: подвергнуть Шреттера присягѣ, что онъ не по своей винѣ потерялъ цеховой сундукъ, а диссидентовъ заставить исполнять религіозныя обязанности, подѣ страхомъ взыскапія камня воску за неисполненіе цеховымъ правиламъ.

Sabbetho pridie dominica exaudi, die prima mensis Junii, anno Domini 1669. Ad instantiam famatorum Alberti Tomaszewicz, Adami Znoskiewicz et Petri Dunkien—civium et passamentariorum Vlnensium, citati sunt in diem hodiernam famati Petrus Szreter et Henricus Fonbegen—cives et passamentarii Vlnenses, ad executionem decreti sacrae regiae maiestatis Varsaviae sub anno ad hunc millesimo sexcentesimo sexagesimo septimo, die septima mensis Julii lati. Contra quos comparentes personaliter et terminum hodiernum peremptorium attentantes, reproducto eodem decreto, in primis petierunt: Quatenus omnibus contentis illius relectis et ut moris est cum debita reverentia publicatis et actis praesentibus insertis, unus citatorum nempe famatus Petrus Szreter in primo puncto, iuramentum expediat, in rotam ibidem descriptam; in secundo vero puncto, ex quo citati magistri passamentarii, in religione dissidentes, devotioni consuetae pro

quolibet quartuali, a tempore lati decreti non adfuerunt, idcirco ut paenam in eodem decreto expressam lugeant, nempe tot lapides cerae praestando, quot numero quartalia praeterlapsa sunt. Quam eiusmodi instantiam citati qui supra passamentarii, in religione dissidentes, audiendo, quoad primum punctum executioni decreto sacrae regiae maiestatis unus illorum famatus Petrus Szreter non recusabat, iuramentum sibi iniunctum explere: quinimo flexis genibus ad crucifixi imaginem, in facie totius nobilis officii secundum rotam in eodem decreto sacrae regiae maiestatis descriptam, explevit. Quod vero attinet secundum punctum, non debet extendi paena in decreto sacrae regiae maiestatis expressa, pro praeteritis absentis, nisi quas in futurum, post publicationem eiusdem decreti, commisissent. Nobile officium consulare Vlnense auditis utriusque partis pro et contra rationibus, oretenus per suos patronos inductis, in eo puncto, numa tem-

pore lati decreti, vel a tempore publicationis modernae, paenam absentiarum suarum lugere citati debeant, deliberare tantisper censuit, donec utraque pars easdem rationes, pro et contra adductas, in scriptis porrigerent, instantibus vero iisdem citatis, ut in posterum quilibet illorum notior esset de certo tempore, quo imminere debet devotio quartualis, hoc idem nobile officium per interlocutoriam suam declaravit, quatenus annui seniores magistri in posterum omnes contubernales suos per schedulas pridie transmissas obdestinarent. Decreti vero sacrae regiae maiestatis ad inserendum actis producti, hic est qui sequitur tenor: Joannes Casimirus, Dei gratia rex Poloniae etc. Significamus praesentibus literis nostris, quorum interest, universis et singulis, devenisse ad nos iudiciumque nostrum per viam appellationis, a sententia nobilis officii consularis Vilnensis interpositae, causam et actionem interfamos Albertum Thomaszewicz et Adamum Znoskiewicz—cives et passamentarios Vilnenses catholicae religionis, ab una actores, et famatos Petrum Szreter, nec non Henricum Fonbegen—cives itidem ac passamentarios Vilnenses, dissidentes in religione, ab altera parte citatos; idque imprimis famatus Szreter ratione oppressionis privilegiorum, a serenissimis antecessoribus nostris contubernio passamentariorum collatorum, tum et munimentorum, decretorum, in favorem eiusdem contubernii latorum, una cum scrinio, in quo ducenti imperiales, poculum argenteum, cum aliis viginti quinque vasibus argenteis continebantur, quae omnia idem citatus, sub praetextu conservationis contra imminentem hostilem incursionem, coniuncta manu cum Joanne Pill et Andrea Hibert,

nescitur quorsum evexit; pro secundo uterque citati, ratione non observatae ordinationis, quoad munia et obsequia ecclesiastica, ex quo citati manifeste decreto commissariali contraveniendo, nullam prorsus provisionem altaris, a promulgatione eiusdem decreti fecerunt, neque devotioni statutis temporibus interfuerunt, id circo paenas ordinationibus descriptas decerni postulabant. In qua causa, dilatione ad revidendum decretum commissariale, et ad respondendum in utroque puncto citatis indulta et concessa, cum iisdem citati iustificare se vellent, tum religiosus pater Zieloniewicz, ordinis minorum de observantia conventus Vilnensis concionator ordinarius, interveniret, requirendo, quatenus iisdem citati, non solum iuxta ordinationes, in privilegio originali expressas propter non praestitam hactenus provisionem altaris et absentiam, cum necesse erat, attendere devotioni, in quolibet quartuali praeteritis temporibus, sed, etiam iuxta pactum conventum, e certo patente editum, subscriptioneque manus religiosi patris Thomae Digon, protunc custodis religiosorum pastorum bernardinorum aliorumque patrum munitum; citati vero, praemissa contra pactum productum protestatione, cum iisdem pactum uti privatam scripturam, et iis insciis compositum, nihil in iure operari, deinde religiosos imponendi paenam contubernalibus, uti saecularibus personis, non habere tantam potestatem, idemque scriptum ordinationi privilegio approbare, contrarium esse inferent. In principali vero causa iustificando ratione oppressionis privilegiorum et scrinii cum intro contentis, unus ex citatis negaret, ac in subsidium ad inquisitionem provocaret, deputatique e medio officii annui consulares, cum no-

tario eandem expedirent; in qua omnes contubernales recognoverunt, quod dictus, Szreder, ante incursionem Moschoviticam proxime et novissime ad contubernium adscitus fuit, nec eo tempore capax erat, ut praerogativam senioratus tanquam adhuc tyro gereret, sed tunc temporis defuncti Joannes Pill et Joannes Kridner—senioratum annum administrabant, apud quos, uti seniores, scrinium cum privilegiis et tota suppellectili argentea, si quae fuit necessario, et de requisito ordinationis, articulorumque in privilegio expressorum reconditum erat, petendo se liberum in eo puncto pronunciari. In secundo vero puncto absentiam ab officio et obsequiis ecclesiasticis culpa ipsorum actorum, qui senioratum gerendo, de incidentia quartualis temporis notificare debuerant, et non notificaverunt, ut hac ratione suum intentum et conatus in oppressionem sui ordinatus, vel maxime promovere possint, contigisse affirmantes. Nobile officium consulare Vilmense, inhaerendo inquisitioni, per omnes contubernales uniformiter depositae, qua deductum est, citatum ante ipsam mere hostilitatem ad contubernium susceptum esse, eundemque non potuisse tam cito, nisi per gradus, ad senioratum contubernii sui sublimari, ac consequenter scrinium cum privilegiis in sua provisione non habuisse; idcirco, uti ab incompetenti et ferme mentali actione, citatum Szreder liberum pronunciaverat; salva tamen repetendi manente a successoribus praefati Joannis Pill et Joannis Kridner—seniorum pro tempore existentium. Nihilominus ob defectum ipsius originalis privilegii illud omnibus contubernalibus passamentariis, communibus expensis ex metricis temeris magni ducatus Lithuaniae, quantocius

depromere et in posterum ad normam et praescriptionem articulorum, ibidem contentorum, praecavendo, ne sine additamento, procurata omnia munia, tam ecclesiastica, quam contubernalia, tractare inquirerent. In secundo vero puncto, ex quo neglecta fuit hactenus provisio altaris, et non adiverunt citati pro quolibet quartuali devotioni consuetae, ex culpa et occasione ipsorum actorum, debere teneri in posterum omnes magistros, iuxta ordinationem privilegii a serenissimo Vladislao quarto, rege Poloniae, fratre nostro charissimo, contubernio suo elargitae et non secundum praescriptum privatam religiosorum patrum bernardinorum, regulari et in posterum in mulctandis excessivis et iis, qui devotioni adesse noluerint, vel neglexerint, ad mentem eiusdem privilegii, se gerere debere, omnesque redditus altaris, hactenus retentos, sine omni exceptione, pro prima congregatione sui contubernii refundere demandaverat appellationemque ab eadem sententia per actoream partem interpositam, admiserat, processu causae praesentis, latius die praemissis obloquente. In termino itaque hodierno, ex eadem appellatione et recognitione nostra incidente et hucusque continuato, actorea per nobilem Laurentium Minkiewicz, citata vero per nobilem Arnolphum Zaleski—plenipotentes suos, partibus comparentibus, ac de validitate sententiae nobilis officii consularis Vilmensis secum disceptantibus controversiasque, in inferiori subsellio allegatas, reassumentibus, ac nobili Simone Kurowicz, nomine magistratus et communitatis Vilmensis interventionem ex eo, quod si actorea pars additamenta nociva, contra iura et privilegia magistratui Vilmensi servientia, ad male narrata obtenta haberet,

faciente; nos cum consulariis et iuris peritis nostris, auditis partium praefatarum controversiis iisdemque bene trutinatis, sententiam nobilis officii consularis Vilmensis meliorandam esse duximus, uti quidem melioramus decernendo; quatenus citatus famatus Petrus Szreter, in primo puncto corporali evadat iuramento, in eam rotam: Jako na tenczas starszym nie był, skrzynki cechowej z rzeczoma, o które iest obwiniony nie brał, u siebie oney nie miał y nie skorzystał; iako tey szkody przyczyną nie był. Post quod praestitum in hoc puncto praedictum Szredter liberum pronunciamus. In secundo vero puncto, quatenus citati omnes magistri passamentarii, in religione dissidentes, devotioni pro quolibet quartuali consuetae, in posterum sub paena lapidis cerae, in privilegio nostro expressa, irremissibiliter lucrida intersint, aliaque obsequia et officia, tam ecclesiastica, quam et contubernalia, in ordinationibus privilegii serenissimi Vladislai quarti fratris nostris desideratissimi expraessa, adimpleant et exequantur, iniungimus; salvam nihilominus nobili magistratui et communitati Vilmensi, ratione nocivorum ad-

ditamentorum, si quae reperta fuerint, contra contubernium passamentariorum, reservamus actionem praesentis decreti nostri vigore, pro cuius executione idem negotium ad nobile officium consulare Vilmense, in termino, dum pars partem ad id legitime adcitaverit, peremptorie remittimus. In cuius rei fidem sigillum magni ducatus Lithuaniae praesentibus est appressum. Datum Varsaviae, die septima mensis Junii, anno Domini millesimo sexcentesimo sexagesima septimo, regnorum nostrorum Poloniae et Sueciae decimo nono anno. Sigillum magni ducatus Lithuaniae et subscriptio manus: Christophorus Pac—supremus magni ducatus Lithuaniae cancellarius. Revisum illustrissimi Christophoris Pac—supremi magni ducatus Lithuaniae cancellarii, Counens. Pinscen. Kozinecen. Kleszczelen., Wilkomir., Wilkionen., Ostrinen. etc. capitanei, silvarum Neymonecen. praefecti, § oeconomiae Oliten. administratoris; Casimirus Puchalski, decretorum curiae magni duc. Lithuaniae notarius. — Correxit Kotontay. Quae quidem omnia actis consignata sunt praesentibus.

1667 г. Сентября 19 дня.

Изъ книги № 5347 за 1666—1668 г., л. 383 на об.

82. Жалоба Смоленскаго стражника Издебскаго на Виленскаго мѣщанина кузнеца Андреевича, о незаконномъ завладѣніи плацомъ бывшей Виленской церкви св. Екатерины.

Вышепомянутой Издебскій протестуетъ противъ кузнеца Николая Андреевича, который безъ всякаго права завладѣлъ церковнымъ плацомъ въ г. Вильнѣ, на Савичъ улицѣ, принадлежащимъ не-

существующей болѣе въ данное время церкви св. Екатерины и тѣмъ нарушилъ права самаго Издебскаго на этотъ же плацъ.

Feria secunda ante festum sancti Matthaei apostoli et evangelistae, die 19 mensis Septembris, anno 1667.

Generosus dominus Izdebski paratam in scriptis protestationem contra Nicolaum Andrzejewicz ferrifabrum Vilnensem, de re intro contenta ad acticandum obtulit in tenore sequenti.

Roku tysiąc sześćset sześćdziesiąt siódmego, miesiąca Septembra 19 dnia, na urządzie burmistrzowskim radzieckim miasta iego królewskiej mości stołecznego Wilna, żałował y opowiadał imć pan Mikołaj Kazimierz Izdebski, strażnik Smoleński, ziemianin iego królewskiej mości województwa Trockiego, za wzięciem pewney wiadomości, na sławetnego Mikołaja Andrzejewicza, kowala, mieszczanina Wileńskiego, o to y takowym sposobem: iż ob-

żalowany Andrzejewicz, nie mając żadnego przystępu y prawa, na swą służącego osobę, ale gwałtownie, mimo prawa dawne, żalującemu protestantowi imć panu strażnikowi wieczyście służące, plac^u *cerkiewny*, *Katarzynowski* nazwany, w mieście iego królewskiej mości Wilnie, na ulicy Sawicz naprzeciw szwieckiego cechu leżący, w roku terazniejszym tysiąc sześćset sześćdziesiąt siódmym obiwszy, z possessiey imci wybiwszy y odebrawszy, następując na prawo wieczyste *expulsią* uczynił, a dom na nim zbudowawszy, dotąd mieszka y używa, do niego iuż imć pana strażnika Smoleńskiego nie dopuszczając. W czym imć pan strażnik nie małą mając krzywdę, a chcąc z przerzeczonym Andrzejewiczem in foro fori iure agere, dał to swoje opowiadanie do xiąg zapisać.

1667 г. Декабря 1 дня.

Изъ книги № 5123, за 1676—1679 г., стр. 1182.

83. Универсалъ короля Яна III-го воспрещающій ввозъ товаровъ въ предѣлы великаго княжества Литовскаго подъ фирмою шляхетскихъ товаровъ безъ уплаты постановленной на этотъ предметъ пошлнны.

Король Янъ III оновѣщаетъ всѣ сословія в. кн. Литовскаго, въ особенности людей, занимающихся торговлей, что государственный скарбъ несетъ значительныя убытки вслѣдствіе уклоненія подъ разными предлогами отъ уплаты торговыхъ

пошлннъ; король поставляетъ на видъ такое уклоненіе отъ пошлннъ шляхтѣ и строго требуетъ на будущее время точнаго исполненія закона, относящагося къ этому предмету.

Feria secunda in octava sancti Joannis apostoli, post nativitatem Christi, mense Januario die tertia, anno Domini millesimo sexcentesimo septuagesimo octavo. In termino hodierno, coram integro magistratu Vlnensi, sessionaliter pro tractandis publicis civitatis negotiis congregato, personaliter comparens nob. dominus Bartholomeus Cynaki—secretarius s. r. maiestatis, administrator theloniei veteris m. d. Lit., proconsul Vlnensis, literas universales sacrae regiae maiestatis de re, intra contenta, publice ad acta nobilis officii consularis Vlnensis suscipi et ingrossari petiit, quae sunt sequentis tenoris verborum.

Janъ трzeci, z Bożey łaski król polski, wielki xiąże Litewski etc. Wszem w obec y koźdemu z osobna, komu to wiedzieć należy, osobliwie iasnielowym, wielmym y urodzonym senatorom, dignatorzom, wszytkiemu rycerstwu y szlachcie, także w miastach, miasteczkach y

wsiach duchownych, xiążęcych, pańskich y szlacheckich mieszkaiącym, wszelakiey condiciey y niewiernym żydom kupieckim y handlami się bawiącym ludziom, łaskę naszą królewską. Dochodzą nas wiadomości, że w wybieraniu cel, myt starych, proventu stołu naszego wielkiego xięstwa Litewskiego, skarb nasz wielkie ponosi przeskody y diminucye, kiedy niektórzy obywatele wielkiego xięstwa Litewskiego tak zagranicznych, iako y tychże panstw naszych korony polskiey y wielkiego xięstwa Litewskiego, kupców, różnemi towarami handlujących, pod protekcyę swoje biorąc, z uymą intraty skarbu naszego, lądem y wodą, mianowicie Dźwiną rzeką, lubo za swe udaiąc własne, albo zakupione y nie od kupionych nie płacąc zwyczajnie mone-tą dobrą, iako ante y post hostilitatem bywało, przeprowadzaią y sobie pożytki czynią; co że z krzywdą naszą wielką y przeciw prawu pospolitemu dzieie się. O przeszle takowe szkodliwe skarbu naszemu po-

stepki in foro competenti z wykroczonei czynić kazaliśmy. A teraz tym universalnym naszym listem upominamy w. y ww. y mieć chcemy, aby się nikt nie ważył więcej kupieckie towary pod tytułem szlacheckim, iakimkolwiek praetextem, tak lądem iako y wodą przeprowadzać, y niiakim sposobem skarbu naszemu uszczerbiać, sub confiscatione towarów y paen, w prawie pospolitym wyrażonych, do czego w. ww. iurisdictione mające, abyście officialom skarbu naszego, pomocnemi byli, żądamy et iniungimus. Kupcy zaś, wodą y lądem handlujące, żadnemi libertacyami, ad małą informationem otrzymanemi, constitutiami wielkiego księstwa Litewskiego zniesionemi, których y tym listem naszym kassuiemy, zasłaniać się nie mają. Revisie tak na statkach wodnych, iako y wozach, (któremi do domów swych bez ukazania się pisarzowi lub substitutowi celnemu wieżdzać, ani składać towary nie mają), mają bydź odprawowane, także prasłowie y wszelakie ludzie, kupujące y sprzedawające podług dawnego zwyczaju, do skarbu naszego dość czynić y od towarów

z granicy w państwa nasze, także za granicę wychodzące, monetą dobrą podług danego instructorza powinni, od consumujących y rodzaju państw naszych nie przywoznych, ani odchodzących za granicę monetą szelązną płacić mają. Kryiomie unykających cel myt naszych płaceniu wszelkimi sposobami skarb nasz powinien pościgać y towary takowe confiskować, zabiegając sweywoli y defraudacyi proventu naszego. A urzędy wszelakie pomocy potrzebney dodawać podług prawa mają; w cancellariach wymagać, w skarbowych naszych sprawach y extorsie czynić nie będą. In contra venientes zaś prawu danemu y temu upominalnemu universalowi, skarbowi naszemu krzywdę wszelką serio dochodzić zlecamy. Dan we Gdańsku dnia 1-ma Decembris, roku Pańskiego MDCLXVII panowania naszego IV roku. Jan król. L. s. Michał Drucki—Sokoliński.

Quae eiusmodi literae universales s. r. maiestatis publice sessionaliter lectae et ad acta nobilis officii consularis Vlnensis cum facultate publicandi per affixionem copiarum ad portam praetorianam susceptae sunt.

1668 г. Февраля 27 дня.

Изъ книги № 5117, за 1666—1668 г., стр. 1193—1197.

84. Возраженіе Виленскихъ позументщиковъ католиковъ на отвѣтъ позумент-
щиковъ диссидентовъ.

Виленскіе позументщики по поводу взаимныхъ споровъ съ своими товарищами диссидентами да-
ютъ объясненія на слѣдующія обвиненія дисси-
дентовъ: 1) что измѣненія своихъ привилегій они
добились совершенно законно, такъ какъ на осно-
ваніи ихъ увеличенны штрафы за непосѣщеніе дис-
сидентами костеловъ; 2) что подлогъ королевской
подписи и печати в. к. Литовскаго нужно дока-

зать фактами, а не словами; 3) точно также и
расходование штрафныхъ денегъ на свои частныя
нужды. При этомъ католики возмущаются тѣмъ,
что Виленскіе диссиденты позволяютъ себѣ злоу-
потребленія, выходящія изъ ряда обыкновенныхъ,—
они не только не ходятъ въ костелъ сами, но
запрещаютъ ходить даже своимъ товарищамъ.

Feria secunda in crastino dominicae
reminiscere, die vigesima septima mensis
Februarii, anno Domini 1668. Nobilis Lau-
rentius Minkiewicz, famatorum Alberti
Tomaszewicz, Adami Znoskiewicz et Petri
Dunkien, plenipotens, contra citatorum res-
pensionem replicam paratam obtulit, seriei
talis:

Славетни панowie passamannicy catholici
actores, in propositione, de nomine et cog-
nomine specificati, ad respensionem po zle-
conych panów passamanników mistrzów y
towarzyszów ich dissidentów, itidem de no-
mine et cognomine specificatos, sequenti
modo breviter replicant *contra primum*
punctum, gdzie pars citata proterve asse-
rit et non probat, aby actores supra no-
minati, mianowicie pan Tomaszewicz, miał
in praeiudicium wszystkiego cechu passa-
maniczego, subdole et in suis aliis con-
tubernalibus confirmationem privilegii z
przydaniem wielu nowych y niesłusznych

artykulów, wyprawować miał. Jeżeli con-
firmationem cum melioratione otrzymał,
tedy praevio consensu catholicorum et dis-
sidentium, idque promovendo bonum con-
tubernii sui et gloriam Dei, bo tego do-
kazał, per confirmationem iuste obtentam,
że pro absentia na pewne nabożeństwa,
iuz nie po sześciu groszy, iako przed tym
per contemptum dawali, ale daleko większą
paenę, w dekrecie króla imości assesor-
skim, anno 1667 ferowanym, opisaną ka-
rani bydz miał. A że y dotąd dekretowi
króla iegomości przez to się absentuiąc od
nabożeństwa dość nie czynią, ale też ma-
nifeste contraveniunt, gdy confirmationem
privilegii obtenti et per decretum aproba-
ti, temere invalidare usiluią, żądaiąc iako-
by pieczęć w. x. Lit. y rękę iego królew-
skiej mości fingere mieli, a na dowód te-
go y protestatuią, sub anno 1665 Martii 17,
ad acta iudicii scabinalis Vilmensis zanie-
sioną produxerunt; quaeritur: z tą protesta-

tią wyieżdżając, która już ipso iure evanuit. Dato non concesso, by też ta protestatio miała aliquem valorem, tedy po staremu, praeter eiusmodi protestationem, requirentur probationes, luce meridiano clariores, a teraz żadnego dowodu nie mają. Ratione pieczęci w. x. Lit. y uformowania ręki iego królewskiej mości, gdyby cokolwiek było ad obiciendum, dosyć czasu było, tak tempore commissionis, gdy się prawowali o utaienie przywilejów y inszych rzeczy, iako też tempore iudiciorum assessorialium, gdy się panowie dissidentes prawowali y przegrali. Ratione certarum praetensionum, a naybarzciej ratione confirmati privilegii, że y teraz per temerarias suas obiectiones confirmationem privilegii s. r. m. et decretum assessoriale impugnando, contradicunt, idque praemissa solenni protestatione ratione eiusmodi contraventionis, salva actio instigatori reservatur. Jura a parte citata contra obtentam confirmationem, absque consensu magistratus, nulliter allegantur post causam lucratam, in iudicio assessoriali, iako w krótkim czasie do executiey będą actores przywozić.

Contra 2-dum. Pieczęć imć xiędza biskupa iakoby w lat circiter dziesięć od sprawy iakieysi oderwawszy, ad acticandam confirmationem eiusdem privilegii przyłożyć mieli, to iest falsum, a że exhibitionem confirmationis z pieczęcią iakoby inszą citati domagaia się, tedy pro verificatione producunt actores, a pokaże się to, że iest sigillum extra omnem suspicionem, cum subscriptione manus notarii ordinarii, to iest imci pana Rudnaka, ani o tym wiedział pan Tomaszewicz, iako sam pan Szreter, przez pana Znoskiewicza y pana Dunka, z ksiąg konsistoryjskich wymował, pieniądze expendował, w domu swym przepisować

dawał, dla podpisu teyże acticatiey, imci pana Rudnaka, w domu swym miał, traktował, co probabitur regestrami, ręką własną pana Szretera pisanemi: groszy 33. za wydanie acticatiey dał, lubo niedał, więcej nad groszy 21, a w dwunastu złotych ukrzywdził; w tych że regestrach dokłada, że za pieczęć iakaś dał złot. 2 gr. 2, iakaby to pieczęć była, niech się pan Szreder declaruje.

Contra 3-tium et 4-tum. Toż citati, co in primo puncto wnosili, iteratis teraz wnoszą, iakoby actores, praesertim pan Tomaszewicz rękę króla iegomości uformowawszy y pieczęć w. x. Lit. z kąd innad wziąwszy, do tey confirmatiey przycisnąć miał; to trzeba non nudis verbis asserere, ale per exhibitionem uformowaney ręki iego królewskiej mości y pieczęci w. x. Lit. z kąd innad wziętey, probare incumbitur.

Contra 5-tum. Aby causas criminales in contubernio kiedy mieli sądzić, tego także pars adversa niczym nie aprobuie; gdyby iakie sprawy kriminalne były, sam by pewnie pan Szreter z panem Tomaszewiczem y z drugimi kolegami musiał by sądzić, ponieważ per bienium przy skrzynce braterskiej był przysadnym, ieden klucz miał pan Tomaszewicz, a drugi pan Szreter, ieden bez drugiego nie mógł czynić. Do tego kiedy? kogo? y o co sędzono? actis contubernalibus mieli by tego deducere, nie było tam czasu do sędzenia spraw kryminalnych, kiedy pana Znoskiewicza y pana Dunka na starszeństwo obrawszy, tegoż dnia zrzucili y skrzynkę zapieczętowali, y od tego czasu per triennium żadney schadzki nie mieli, do wykonania przysięgi na starszeństwo nie przypuścili. Co non sine magno damno et praeiudicio actorów, teraznieyszych być musi. Ani sobie pars citata

może naciągać criminale iudicium ex eo, że sprawując się podług zwyczaju y artykułów cechowych, kazano niektórym towarzyszom, na schadzkę przychodzącym, szpady pobrać y one na urząd oddać, to licite et laudabiliter uczynili y czynić powinni są.

Contra 6-tum. Evocationem także per totum nie mogą probare, bo jeżeli pożyczonych od consistorium (quod non negatur), tedy ad instantiam instigatoris spiritualis, pozywano, idque ex delatione patrum bernardinorum, którym incumbit provisio et cura ołtarza y nabożeństwa, na których panowie dissidentes nie bywali y nie bywaia, lubo powinni bywać, o co y teraz onym actio intentabitur, przez co actores y nie są y nie będą culpabiles.

Contra 7-mum. Jako w każdym punkcie, tak y w tym, iakoby actores pieniądze, na ołtarz y na chwałę Bożą należące, mieli sobie in privatum commodum obrócić, barzo malitiose zadaia, a także nudis verbis, ni czym tego nie probuiąc. Domagaią się exhibitionem regestrów et declarationem: gdzie y na iaką potrzebę iey dali y obrócili. Wzdyć takie rzeczy pisząc y zadaiać, onym incumbit probare; wiedzą to dobrze sami pozwani, że przez lat trzy szeląga niskąd do skrzynki intraty nie było, zkąd by co mieli sobie przywłaszczyć. Jeżeli pan Fonbegen gr. 184 dał, tedy to nie na kościelne potrzeby, ale wkupnego do cechu dał, temi też pieniędzmi nie kto inszy disponował, tylko sam że pan Szreter, będąc na tenczas przysiadnym przy skrzynce, co regestrami probabitur; a teraz actoribus per malitiam summam zadaia, czego probare nie mogą.

Contra 8-vum. Jeżeli sami panowie mistrzowie dissidentes, vigore privilegii s. r.

maiest. et articulorum contubernalium, powinni na nabożeństwo do kościoła sub paena, in decreto sac. reg. mai. expressa, bywać; czemu towarzyszom swoim, (którzyby sami sponte radzi chodzili) do kościoła dla nabożeństwa chodzić zabraniaia. Nie masz tego po innych miastach, iako tu panowie dissidentes wydziwiaia, bo nie tylko sami superiorati contradicunt, ale też y towarzyszków z sobą in eandem contradictionem pociągaią, o co solenniter protestuią się. A teraz ponieważ in obiectis criminibus, ut praemissum est, totaliter defecerunt, tedy actores, inhaerendo propositioni suae, a czyniąc criminaliter, petunt decerni paenam talionis podług prawa SS. lib. 2, art. 8-vo, ubi habetur: quod unusquisque vitare debet a falsa accusatione, quia alias sub paenam acusati. Item SS. lib 3, art. 60 in glossa: Si vero per contumeliam quid contra eum opposuerit, eandem solus sufferre tenetur, quam ex odio et invidia contra illum intentare voluit. Jeżeli też videtur nobili officio consulari et iudicio scabinali Vilmensi paenam criminalem; videlicet paenam talionis, commutare in paenam mitiorem, tedy actores consentiunt praestito his conditionibus: 1-mo, aby tak sami mistrzowie, iako y towarzysze, którzy się pod suplikę podpisali y takie fałsze podali, a nie dowiedli, z cechu precz ustąpili, idque inevocabiler, aby nigdy się do cechu nie wracali y rzemiosło passamanicze utracili; 2-do, publice pod czas sądów aby cum solenni deprecatione aktorów in superius wszystkie punkta iako fałszywe revocowali; 3-tio, aby in paenam zegar na ratuszu intra certum tempus wystawili; 4-to, na wszystkie szpitale złotych trzysta; 5-to, że przez odcięcie roboty y towarzyszków przez lat trzy do szkody przywied-

li actorów teraznieyszych, tedy refusio-
nem de proprio aby uczynili in summa ad
minus tysiąc złotych; 6-to, damna et litis
expensas od lat trzech złotych tysiąc.
Co podaia, salvo iure addendi, minuendi,

corrigendique, in toto sibi reservato, pro-
testando de damnis et litis expensis E con-
verso pars citata duplicaturam se in oc-
tiduo declaravit.

1668 г. Марта 14 дня.

Изъ книги № 5117, за 1666—1668 г., стр. 1215—1221.

85. Протестъ Виленскихъ позументщиковъ диссидентовъ противъ своихъ то-
варищей католиковъ.

Позументщики диссиденты, въ оправданіе свое
противъ обвиненій и нападковъ сотоварищей сво-
ихъ римско-католиковъ, представляютъ слѣдующія
объясненія: 1) диссиденты всегда охотно пойдутъ
въ костелъ, но только чтобы туда ходили и ка-
толики (чего они не дѣлаютъ) и чтобы назначено
было для посѣщенія костела такое время, когда
дѣйствительно отправляется церковная служба; 2)
диссиденты остаются при своемъ мнѣніи, что
позументщикъ Томашевичъ выхлопоталъ привиле-
гію Варшавскихъ позументщиковъ незаконно, при-
ложивъ къ ней печать в. к. Литов. отъ другого
документа, на что они имѣютъ неоспоримые до-
воды; 3) дѣйствительно Шретеръ списывалъ ко-
пію съ привилегіи римско-католиковъ, но съ тою

цѣлю, чтобы обстоятельно познакомиться съ ея
содержаніемъ; за что заплатилъ 33 złotych Руд-
наку; 4) готовы также доказать, что не только пе-
чать, но и подпись руки короля его милости со-
вершенно подложная; римско-католики занимались
разбирательствомъ уголовныхъ дѣлъ и уже три го-
да не возвращаютъ арестованныхъ соборей; 5) дис-
сиденты доказываютъ, что не консисторія, а ка-
толики цеховые позывали ихъ къ отвѣту за не-
посѣщеніе костела; наконецъ диссиденты съ удив-
леніемъ спрашиваютъ: отчего католики такъ на-
стойчиво требуютъ отъ диссидентовъ посѣщенія
костела и въ то же время запрещаютъ ходить сво-
имъ товарищамъ католикамъ.

Feria quarta ante dominicam iudica pro-
xima die 14 mensis Martii, anno Domini
1668.

Citati passamentarii, nominibus su-
pra nominati replicam actorum passamen-
tiorum, paratum duplicationis scriptam,
per eundem quem supra plenipotentem
obtulerunt, in tenore tali:

Slawetni pan Piotr Szreter y Hendrych

Fonbegen—passamanicy Wileńscy, dissiden-
tes, którzy imieniem swoim y imieniem
towarzyszów duplicando contra replicam p.
Woyciecha Tomaszewicza, Adama Znoskie-
wicza, Piotra Dunka, katolików, to wnoszą.

Ad 1-mum. Powiadaia, iakoby p. Toma-
szewicz, praevio consensu catholicorum et
dissidentium privilegium confirmationis, z
przydanemi wielu nowych y niesłusznych

artykułów, Warszawskim passamannikom służący, miał wyprawować, per totum citati negant, ale tylko na to posłany był pan Tomaszewicz do Warszawy, iako iuż in responsione tactum est, żeby tylko z żydami Wileńskiemu sprawy poparł, a on się domyślił proprio motu sam takowy przywilej z przydatkami nowych y niesłusznych wielu artykułów wyprawować, y przywiozszy takowy przywilej z Warszawy w cechu praezentował przed bracią, powiadaiąc: iż to confirmatia króla imści, pana naszego miłościwego, nam teraz szczęśliwie panującego, y podpis ręki własney króla imści udawał y powiadał actores, że daleko większą paeną w dekrete króla imści asesorskim, anno 1667 ferowanym, opisaną karani być mają. Co y citati affirmant, że tak jest y nie sprzeciwiają się temu dekreto wi iego kr. mości, ale zaś tak mówią citati: iż przywilej Warszawskich passamanników y artykuły nowe, które były niesłusznie przydane, przez pana Tomaszewicza wyprawione, per decretum iego kr. mości asesoriale są zniesione, ale przy przywileiu świątobliwej pamięci króla imści Władysława czwartego, są passamannicy Wileńscy zachowani, to manifestissime patet, że się actores sami dekreto wi iego królewskiej mości, contraveniunt. Powiadał actores, iż citati y dotąd absentuią od nabożeństwa y dosiść nie czynią. Na to tak odpowiadają citati: niech tylko sami actores pilnują y nie absentuią się od nabożeństwa, iako zwykli, a citati iako chodzili, tak y teraz chcą chodzić y pilnować, bo actores zapowiedziawszy o godzinie ósmey na nabożeństwo, sami nigdy nie bywają, y żadnego o ósmey godzinie w kościele przyszedszy nie naydą, tylko zwożdą, albo probuią, aby paenę ugonili. Na

paenę citati nie dbają, kiedy są pilnemi y sami chcieli citati, aby paena większa była na nieposłusznych do nabożeństwa, a to dla tego, że actores często sami absentuią się, do kościoła zakazawszy, sami nie przychodzą; ale iuż od tego czasu potrzebuią citati, aby sługa urzędowy zawsze był w kościele, kiedy czas bywa nabożeństwa, submittuią się słudze zawsze płacić, aby consurował, żeby wiara dana była, kto był w kościele, kto nie był. Co się tkanie protestatiew sub anno 1665, die 17 uczynionej per citatos, iakoby mieli z nią przez lat trzy zapaść, także y z supliką, y oto nie czynili, ale kiedy actores czynią ad paenas emeritas, tedy z tą protestatią wyieżdżają, która ipso iure evanuit. Negatur, żeby nie mieli czynić, dowodzą citati notatią imć pana pisarza, że jest producta die 15 Aprilis, anno 1667, to non evanuit, kiedy vigilabant. Zadał y to, że choć by y miała iaki valor ta protestatio, tedy po staremu per eiusmodi protestationem requirentur probationes, luce meridiana clariones, a teraz żadnego dowodu nie mają. Na to tak płacą citati: nie mogą większe dowody być, kiedy evidenter się pokazuje przy przywileiu Warszawskich passamanników pieczęć w. x. Lit. oddartą, która pierwiej do iakiejsi sprawy była przyłożona, przez p. Tomaszewicza, to tu iuż actores nie mogą się zapierać żadną miarą. Który to przywilej coram nobili officio consulari Vlnensi gotowi citati producere, żeby się przypatrzyli dobrze actores, że nie inaczej było y teraz jest; biorą się y do przysięgi citati na tym, że od sprawy iakiejsi oddarszy pieczęć w. x. Lit. przyłożył do przywileiu Warszawskiego p. Tomaszewicz y znowu oddarł. A po przysiędze, aby według prawa actores, miano-

wicie pan Tomaszewicz karany był, który w przywilej, passamannikom Warszawskim służący, in praeiudicium tuteyszym passamannikom, wyprawił był pan Tomaszewicz, do którego pieczęć był przyłożył, od iakieysi sprawy oderwawszy, a potym odiał. Citati przed ichmość pany kommissarzami praezentowali y skarżyli się, gdzie na ten czas będąc imć pan Kurowicz—pisarz radziecki, praesens na ratuszu, czasu kommissii powiedział ichmościom: iż tu sprawa wielka, nie mało czasu weźmie, żeby tu wprzód coram officio consulari Vilnensi rozprawę wzięła, iednakże dekret ichmość panów commissarzów stanął, że przy dawnym przywileju passamanników Wileńskich zachowano. Żadaia actores y to, że nulliter iura a parte citata contra oblatam confirmationem absque consensu magistratus nulliter allegantur, post causam lucrata in iudicio assesoriali y salvam actionem instigatorowi reservant, iako w krótkim czasie actores będą przywozić. Na to tak placą: iż nie citati dekretowi iego król. mości assessorskiemu contraveniunt, ale actores, kiedysię trzymaia Warszawskim passamannikom przywileju nadanego, który per decretum iest zniesiony, iak się iuż wyżej dość napisało, y przy przywileju ś. pamięci króla imci Władysława czwartego zachowani są, domagaia się contra actores ratione contraventionis paenas decerni, y niech polożą dekret iego królewskiey mości assessorski, tam się przeyrza, kto na paeny zasłużył.

Ad 2-dum. Że traktował imć pana Rudnaka p. Szreter y przepisać ten przywilej kazał, Warszawskim passamannikom służący, non negat, kazał przepisować, bo ten przywilej z pieczęcią królewską, którą teraz oddarli, przyłożywszy od iakieysi in-

szej sprawy, chowali zawsze w skrzynce cechowej w zamknięciu; a pan Szreter..... kazał był kopią przepisać, żeby się mógł dobrze przeyrzeć, co w tym przywileju iest, y ludzi prawnych poradzić. Postrzegszy p. Woyciech Tomaszewicz, na co p. Szreter kazał przepisać tę kopię, p. Tomaszewicz uprosił u p. Szretera, mówiąc: iż te pismo nie piękne u tego przywileju, gdzie pieczęć królewska przyciśniona, ale daymy tę kopią pięknie, którą przepisałeś, postaram się o podpis imć pana Rudnaka y otrzymawszy to, że imć pan Rudnak podpisał, przyszedł p. Tomaszewicz z imć panem Rudnakiem do domu p. Szretera, gdzie imć pan Rudnak obiad iadł, potym do tey kopiey mając u siebie oną pieczęć imć xiędza Tyszkiewicza — biskupa Wileńskiego, iuż post fata w roku 1662 po recuperowaniu Wilna przycisnął; bo imć xiądz biskup fatis cessit w Królewcu, w lat kilka. Toć tedy citati tak dowodzą, że od iakieysi inszej sprawy pieczęć przyciśniona, nie mogą się actores zaprzec, że po śmierci iuż imć xiędza biskupa przycisnęli, choćby y ukazali podpis imć pana Rudnaka, że się podpisał, to zatym nie idzie y nie będą się mogli salwować y bronić tym, na złot. 33, iako dał p. Piotr Szreter, tak y teraz przy tym stoi, że dał zł. 33 część panu Tomaszewiczowi, a drugą Adamowi Znoskiewiczowi, niechay się z sobą rachuią; mają registra p. Szretera u siebie, mają też y swoje. A nie pokaże się tak, iako actores powiadaia, że pan Szreter skrzywdził złotych trzynastą, iakoby ta pieczęć była, proszą actores, aby się deklarował p. Szreter, że dał zł. 20, na to taką declarationią daie p. Szreter, iż od którego przywileju odiał p. Tomaszewicz powiedział: iż ia na tę pieczęć wydałem złot. 20, które

musiał wrócić p. Tomaszewiczowi p. Szreter.

Ad 3-tium et 4-tum. Strony pieczęci oddartej y ręki króla iegomości, dosyć iuż w responsyi y tej duplice, wyżej dostatecznie się wyraziło, a coraz się pytaią actores, rozumiejąc, co mogą nowego wymagać, ukazuią citati ten przywilej przed szlachebnym magistratem Wileńskim, y imię króla iegomości podpisane, a nie własna ręka króla iegomości, a p. Tomaszewicz udawał, że własna ręka króla iegomości, pana naszego miłościwego.

Ad 5-tum. Powiadaią actores, iż kriminalów nie sądzili w cechu, citati powiadaią, iż sądzili, bo towarzyszom dwum szpady od lat trzech wzięli, zda mi się y nie oddali, y składaia się p. Szreterem: iż per biennium przy skrzynce braterskiej był przysiadaiącym. Tym się nie mogą wymówić, bo p. Szreter nie był na tenczas, kiedy sądzili y kiedy szpady zagrabili; do ksiąg kriminalu nie zapisowali actores dla tego, aby mogli utaić y kary uysć y żeby dowodu nie było, że sądzili. Iako zaś powiadaia, że na urzędzie są szpady położone; niechay probuią, iako zaraz od lat trzech, skoro zagrabili, na urząd oddali, ieżeli po zaczętej sprawie; ieżeli iuż położyli po zaczętej sprawie, to im ta sztuka nie uydzie, że będą musieli winę zapłacić, że się nie w swą rzecz wtręcali; y znowu iustificuią się tak actores, że sprawuiąc się według zwyczajn y artykułów cechowych, kazano niektórym towarzyszom. na schadzkę przychodzącym, szpady pobrać y one na urząd oddać, to licite et laudabiliter uczynili y czynić powinni są. Na to tak responde-tur: czemu niektórym tylko dwum, a nie wszystkim? Toć tych sądzili, którym pobra-li, tym samym się wyznawaią, że sądzili, nie potrzeba lepszey probathey, aby za to

paenę ponieśli panowie actores, że się nie swojej rzeczy wazyli, kryminały odprawowa-li w cechu.

Ad 6-tum. Powiadaia actores: iż per totam evocationem citati probare nie mogą, bo ieżeli pozywano onych od consistorium Vlnense, to ex delatione patrum bernardinorum ad instantiam instigatoris. Nie mogą actores negare prawdy, kiedy citati dowodzą, że nie ex delatione patrum bernardinorum, ale ex delatione p. Tomaszewicza samego et aliorum eiusdem contubernii seniorum, gdzie y pozew producere gotowi coram nobili officio consulari Vlnensi de data 1665, die 25 Martii, prod. 26 Martii podany na iutro. Dowiodszy citati evocationem, domagaią się winy według constitutii 1598 zł. 500 aby nie schodząc z urzędu zapłacili.

Ad 7-mum. Actores excusuią się, mówiąc: Iż widzą to sami pozwani, że przez lat trzy szeląga ni skąd intraty do skrzynki nie było, skądby żeby mieli sobie co przywłaszczyć, ieżeli p. Fonbegen zł. 184 dał, to nie na kościelne potrzeby, ale wkupnego do cechu dał, temi też pieniędzmi nie kto inszy disponował, ieno sam p. Szreter, będąc na tenczas przysadnym przy skrzynce. Na to tak p. Szreter odpowiada: Ponieważ chcą actores registrami probare, tedy y p. Szreter tego potrzebuie, gdyż maią actores registra p. Szretera u siebie y swoje własne, niech się rachuią, gdzie y na co wydali; a ieżeli co iest, aby dodali do kościoła oycóm bernardynom na Bożą chwałę.

Ad 8-vum. Ieżeli sami panowie mistrzowie dissidentes vigore privilegii s. r. m. et articulorum contubernialium powinni na nabożeństwo do kościoła sub paena, in decreto s. r. m. expressa, bywać, czemuż

towarzyszom swym, którzy by sami sponte radziby chodzili do kościoła na nabożeństwo chodzić zabraniaią; nie masz tego po inszych miastach, iako panowie dissidentes wydziwiaią, bo nie tylko sami superioritati contradicunt, ale też y towarzyszków, in eandem contradictionem pociągają. Iż actores sami wydziwiaią, kiedy się sprzeciwiaią decretowi iego królewskiey mości assessorskiemu y przywileiowi sławney pamięci króla imości Władysława czwartego: Iż kiedy towarzysz zostanie mistrzem, miastu przysięże, to na tenczas pospołu z drugiemі mistrzami chodzić do kościoła y to pełnić, co potrzeba, powinien będzie; ale proterve actores przy przywileiu, passamannikom Warszawskim nadanym, per totum contraveniunt decretowi iego królewskiey mości assessorskiemu, niedawno w Warszawie ferowanemu, w roku 1667 die 7-ma Iunii, gdzie między temiż stronami chce mieć, aby passamannicy według przywileiu

y artykułów, od ś. pamięci króla iegomości Władysława czwartego nadanych, sprawowali się. I tam żadney wzmianki nie masz, aby towarzyszków do powinności kościelnych pociągano, a przecie actores, trzymając się mordicus Warszawskiego przywileiu, iawnie sprzeciwiaią się tak decretowi iego królewskiey mości assessorskiemu y przywileiowi swemu własnemu, od ś. pamięci króla iegomości Władysława czwartego nadanemu, przy którym y teraz zachowani są, aby actores te same wszystkie paeny, których się domagaią na pozwanych, ponieśli, ponieważ wszystko deducitur przeciwko onym, że we wszystkim proterve contraveniunt. Co podaie, salvo iure addendi, corrigendi, meliorandi, protestando de damnis et litis expensis.

In oppositum actores terminum ad triplicandum, inquantum necessitas exposulaverit, obtinuerunt.

1669 г. Мая 2 дня.

Изъ книги № 5118, за 1668—1674 г., стр. 141—145.

86. Инструкция Виленскаго магистрата данная депутатамъ отправляемымъ на элекційный сеймъ въ Варшаву.

Виленскій магистратъ, отправляя своихъ пословъ на избирательный сеймъ въ Варшаву, далъ имъ инструкцію слѣдующаго содержания:

1) Посламъ виѣняется въ обязанность выхлопотать у короля и чиновъ рѣчи-посполитой подтвержденія прежнихъ привилегій и вольностей, дарованныхъ предшествовавшими королями; при

этомъ магистратъ очень обстоятельно перечислилъ всѣ тѣ документы, въ которыхъ значится, что Виленскій магистратъ имѣетъ право наравнѣ съ другими сословіями посылать своихъ депутатовъ на государственные сеймы.

2) Виѣняется въ обязанность ходатайствовать о сохраненіи Виленскаго войтовства за магистрата-

томъ по примѣру Кракова и другихъ городовъ, какъ украшенія магистратскаго достоинства; о неподсудности горожанъ земскимъ, гродскимъ и трибунальскимъ судамъ. При этомъ приводится подробный перечень королевскихъ и административныхъ постановлений по этому предмету, помѣщенныхъ въ разныхъ судебныхъ бумагахъ, статутахъ и даже хроникахъ.

3) По примѣру Кракова выѣняется въ обязанность добиваться дѣйствительнаго голоса на сеймахъ не только по дѣламъ городовъ, но и по общимъ дѣламъ рѣчи-посполитой; при этомъ предлагается послать за пріобрѣтеніе такого голоса снести со счетовъ долгъ рѣчи-посполитой въ 100,000 злотыхъ.

4) О сокращеніи непомѣрнаго количества разныхъ юрисдикцій, существованіе которыхъ порождаетъ полное нестроеніе въ городскомъ управленіи и хозяйствѣ и оставленіи только трехъ по конституціи 1601 года.

5) О принятіи мѣръ, противодѣйствующихъ слишкомъ быстрому разширенію еврейства, которое завладѣло уже четырьмя улицами и ведетъ въ нихъ торговлю и промыслы.

6) О разрѣшеніи горожанамъ вносить подати

не сборщикамъ, а прямо въ казначейство, и установленія таксы на предметы по примѣру другихъ городовъ.

7) О разрѣшеніи Виленьскимъ купцамъ вносить пошлины не серебромъ, а ходячей монетой.

8) О возобновленіи моста на Вилии и уничтоженіи неправильно составленныхъ декретовъ въ каптуровыхъ судахъ.

9) О сохраненіи за городомъ права пользованія старымъ мытомъ.

10) Въ случаѣ объявленія поголовнаго вооруженія ходотайствовать, чтобы тяжести военнаго положенія, — службы и вооруженія, были распределены между городомъ и рѣчью-посполитой.

11) О выдачѣ изъ меньшихъ метрикъ ограниченія Виленьскихъ городскихъ земель; о правильномъ распределеніи податей съ города; о сохраненіи городскихъ документовъ и привилегій, отданныхъ посламъ; о неподсудности горожанъ духовной юрисдикціи.

Все остальное магистратъ поручаетъ посламъ.

Изъ документа этого видно, что Виленьскій магистратъ не только усвоилъ себѣ форму инструкцій шляхетскихъ, но добивался также и шляхетскихъ вольностей и правъ.

Sabbatho ante dominicam palmarum proxima die 13 mensis Aprilis, anno Domini 1669.

Instructia od magistratu Wileńskiego ich mościom panom Pawłowi Boimowi — sekretarzowi iego królewskiej mości, wóytowi Wileńskiemu, Bałtromieiwowi Cynakiewiczowi — raycy, Symonowi Kazimierzowi Kotowiczowi — sekretarzowi iego królewskiej mości, pisarzowi Wileńskiemu, na seym elekcyiny po abdicatii iego królewskiej mości Warszawskiej, w roku teraznieyszym tysiąc sześćset sześćdziesiątym dziewiątym, miesiąca Maia wtórego dnia przypadający, iadącym dana.

Przybywszy da pan Bóg szczęśliwie do Warszawy, starać się oto maia, aby czas audientii u iasnie wielmożnych ich mości

ciów panów pieczętarzów wielkiego xięstwa Litewskiego y iego mości pana directora koła rycerskiego ziednawszy, utrapionego tego miasta desideria przelożyli, upraszając, aby w osobliwym respekcie dla wielkiego zruinowania, y ustawicznych ciężarów mieć raczyli.

Prawa y przywileia ante et post unio-nem od wielkich xiążąt Litewskich, a potym królów ichmościów polskich miastu temu nadane, także constitutie, in rem miasta napisane, a zwłaszcza 1667 titulo *trybunał*, y inne, które się in Volumine legum nayduia, także w confaederatiach przeszłych, y teraznieyszey, gdzie wyraźnie miasta circa iura sua in integro zachowano, tak aby in disquisitionem nie przychodzili, ale nieporuszenie zachowane były,

starać się maia, gdyż w tym *salus et integritas* całego miasta *vertitur*.

A że podczas *electii* przeszłych, nim ad *nominationem* pana przychodziło, *deductionem iuris* od miast, w tym punkcie, iako ad *suffragia* należą, potrzebowano, iako się to daie widzieć z przeszłych y teraznieyszey *confederatiey*; tedy ukazać *privilegium nobilitatis*, którym do *electii* na seymie Grodzieńskim, ieszcze przed unią przypuszczeni iesteśmy. Czego żeśmy in usu byli, dowieść podpisami, na seymie przed unią 1564 *titulo recess*, § na której fol. 51 et 52 byli wtenczas posłami z miasta Wileńskiego Łukasz Opachowski y Zenon Zarzecki. Iest drugi podpis na *electii* świętey pamięci Władysława czwartego; trzeci podpis na elekcyi króla iegomości Kazimierza; czwarty podpis na *abdicatii* tegoż króla Kazimierza; piąty podpis na teraznieyszey *confederatii*.

A nie tylko do *electii*, ale też ad *statum reipublicae* należemy, y miedzy stanami rzeczy *pospolitey* policzeni iesteśmy. Na to iest iasny dowód, w teyże *constitutii* 1564 fol. 51—wtych słowach: na który tym obyczajem przez nas złożony seym wielcy posłowie z Litwy z zupełną mocą, y z zupełnym poruczeniem, tak z duchownego, iako y z świeckiego, senatorskiego, rycerskiego y mieyskiego stanu posłani byli; to iest te pany łacińskim ięzykiem niżej opisane. Tamże na końcu są podpisy posłów miasta Wileńskiego; zkađ *manifeste liquet*, że ad *statum* należemy, a zwłaszcza y ztąd, kiedy Augustinus Rotundus—wóyt Wileński, ad *correcturam iurium* seymem z innemi pany radami był naznaczony. Iako się to daie widzieć w *konstitutii* 1569 fol. 194 §, za prozbą iest y trzeci dowód w *confoederatii* po śmierci świętey pamięci

Zygmunta króla fol. 208 w tych słowach: my rady duchowne, świeckie y rycerstwo wszystkie y miasta koronne; toż w *confirmatiey* Henrici regis fol. 227 §: wszem w obec y miastu także w *confirmatii electionis* Stephana króla w Andrzeiowie roku 1576—fol. 242 §: Także miasta do tego *actu* należące, obwieszczamy *universalami* y *pisaniem swym*, *authoritate totius reipublicae* ziazdu teraznieyszego, aby bywać ku temu *actowi coronationis* nie omieszkiwali. Przy której *praerogatiwie*, aby y teraz miasto Wileńskie zostawało, pilno ich mościom panom posłom zlecamy. Wóytowstwo Wileńskie w wielu *instructiach*, różnych *województw* y *powiatów ventilatur*, chcąc go od magistratu y miasta oderwać, na co *exempla*, które cum *praeiudicio* praw miasta były, *allegant*; około czego *serio* pochodzą, z praw *ante et post unionem* nadanych, także z *dekretu relacyjnego* pokazą, że to wóytowstwo *insimul* cum magistratu chodzi, y pódług praw *incorporowane* miastu zostaje, a do tego że y w Krakowie y we Lwowie wóyt *civitatensis*, noviter w Kownie y w Mohilowie zostaje, y to tylko szczegulnie iest *magistratus decus*, a *meritorum praemium*, które królowie panowie za zasługi *benę meritis* *magistratus* *conferuią*.

Więc y w tym nie od małego czasu przeciw nas *allaboratur*, abyśmy się in *criminalibus ex loco delicti*, także za *obligami*, w grodzie, w ziemstwie y w trybunale sprawowali. Czemu lubo iuż za łaską Bożą zabiegła *constitutio* 1633 *tit. o sądach* fol. 24, gdzie tam in *civilibus*, iako in *criminalibus* *forum* mieyskie *pati* *powinniśmy*, cum *appellatione* za dwór; *sufficientius* iednak wywieść y ukazać z *przywileiów ante unionem*, iako *per omnia iura*

ab omni iurisdictione exempti zostaiemy. Do tego ś. pamięci król Stephan kiedy trybunał stanowił, miasta iurisdictioni suae regiae y successorom swoim królom panom zostawił; iako to widzieć w constitutii trybunalskiej, tit. *co sądzić mają.*, y pod tytułem, władza sędziów marszałkowskich, którą obyczajnie allegować, bo ku koncowi iest generalitas, którą pro sua parte trahunt, ale iest przeciw temu remedium, w tey że constitutii trybunalskiej tit. Warunek, fol. 13. Do czego służy statut wielkiego xięstwa Litewskiego, rozdział 3, art. 13 §. A co się także iesli trybunał sługi szlacheckiego sądzić nie może, podług wyżej pomienioney constitutii trybunalskiej, tytuło Warunek, ażby się sprawiedliwości u pana upominał; pogotowiu magistratus regius z mieszczanina sprawiedliwość, a nie kto inszy czynić powinien, na to iest wyraźny z rozdziału 3 artykułu 35; nie mają też mieć sądów prywatnych domowych, na to iest constitutia trybunalska, tit. władza fol. 20 constit. 1598 fol. 704, tit. o gospodach; constitutio novella 1667 tit. trybunał. Które aby in suo robore zostawały, bo specialiter miastu Wileńskiemu służą pilno invigilandum. Dla tego też y banicie za decretami, in externo iudicio otrzymanemi, na mieszczan nie mają być wydawane; constitutia 1598 tit. o banitiach fol. 695, sama nawet correctura iurium, co barzo iest notandum, lubo pozwolona, aby sine praeiudicio iurium unionis, na to iest constitut. 1581 lit. artykuły fol. 380. Prawa zaś miastu Wileńskiemu są przed unią nadane, y seym unionis stwierdził, toć in dubium vocari nie mogą. Toż ma w sobie confirmatio statutu w. x. Litewskiego na początku fol. 2-do: iż statut iuribus et privilegiis unionis szkodzić y ubli-

żyć nie ma. A że królowie panowie miastom praw dotrzymać powinni, podług przysięgi, którą na unii wykonali, fol. 177 w tych słowach: szlubiąc y obiecuiąc przed panem Bogiem, dobrym, utściwym, szlacheckim y chrześcianskim słowem naszym, iż to wszystko, co się tu napisało, znać, trzymać, dzierżeć, wypełniać, sami z potomkami swemi, na wieczne czasy będziemy, bez fortelów wszelakich, nie przywożąc niczego z tych rzeczy na wieki w żadną wątpliwość, ani odmianę, ani odstrzeliwując się też ni w czym od tey iedności. A te wszystkie rzeczy, tu postanowione y obwarowane, ani przez iego królewskiej mości, ani przez pany rady, y inne wszystkie stany, y posły ziemskie obýga narodów za spólnym zezwoleniem, ani pojedynkiem od którey części y strony nie mają nigdy wiecznemi czasy być naruszone y odmienione, ale wiecznie całe y mocne zachowane bydź mają. Nakoniec evincunt same kroniki, a zwłaszcza Piaseckiego fol. 51 o trybunale tak pisząc: Atque ita Stephanus rex, se ipsum, et reges futuros gravi levavit onere, et ordinem equestrem in signo auxit, libertate, illius arbitrio, praemissis iudiciis praeter parva nempe criminum atrociorum, quae ipse rex cum senatu in comitiis generalibus regni dignoscere consuevit, ac praeter lites fisci regii, civitatumque, ipsi regi directe subiectarum, quae etiam in maximo numero ad iudicium regium hucusque confluunt, et personae aulae regiae satis negotii adferunt, ut mirum sit, quomodo olim sufficere potuerit regius labor, etiam universi equestris ordinis iurgiis audiendis. A że się dawno w ratuszu sądzić napieraia, przeciw prawu, które wyraźnie miejsce sądom ziemskim Wileńskim w zamku naznaczyło,

przeczytać *constit.* 1611 tit. miejsce, fol. 39; na *allegatie* zaś Lublina, Piotrkowa, w Litwie Mińska, Nowogródka, powiedzieć: iż *dissimilia* od praw miasta Wileńskiego mają iura, ukazać przytym *rescripta* królewskie, którym ratusz od sądów trybunalskich jest uchroniony.

Miasto Krakowskie postarało się na seymiku generalnym Korczyńskim o ten artykuł, aby *circa iura sua et privilegia conservetur*; zaczym y ich mościom panom posłom intererit, ieśliby onym *lege publica* prawa stwierdzono, aby y miasta Wileńskiego iura upośledzone nie były.

Ciż panowie Krakowianie starają się, aby mogli *reparare vocem activam* na seymach y na seymikach *in causis civitatum*, y iako na króla iego mości, tak y na marszałka poselskiego aby *suffragia* mieć mogli; które żal się Boże, iż ich antecessorowie nasi marnie stracili. Wczym ich mościom panom posłom naszym *invigilare* potrzeba, aby podług wyraźnego przywileju *nobilitatis* w sprawach y podatkach miasta *vocem activam* mieć mogli; czego na seymach blisko przeszłych już za łaską Bożą *in usu* byli, y *viva voce desideria* swoje proponowali. Czego aby snadniey dokazać mogli, by też *in vim gratitudinis* dług od rzeczy *pospolitey* na sto tysięcy złotych winny darować, ale y *praerogative*, przed unią nadaney, nie upuszczać, dla tego dajemy *decret kommissarski*, którym długi miasta są *liquidowane*.

Różne w tym mieście *iurydyki*, tak wielką *confusią* uczynili, że ani rządu, iako w porządnym miastach bywa, ani posłuszeństwa *in populo*, dla tak wielu *protectii*, ani *observantii* należytey magistratus, ani *securitatem*, tak za pokoiu, iako y podczas trwog nadchodzących, ani słusznego w zam-

knieniu opatrzenia mieć nie może. Zkąd ludziom *łożnym*, *cudzoziemcom*, *foryszterom*, złym y dobrym, wrota otworem stoją, którzy potym rozwłokszy się po różnych kątach, iedni *handle* swe *publice* y *privatim*, z wielką szkodą, nie tylko miasta, ale też y skarbu rzeczy *pospolitey* odprawuia, pod ciężary *civitatis* podlegać nie chcą, wart, *popisów*, y *contrybutii* mieyskich unikają, ludzi *łożnych*, *swowolnych* przechowuia, a przecie tego nierządu winę, nie na kogo innego, tylko na magistrat wala, który tak jest w swojej *iurisdice coarctatus*, że ledwo już kilka ulic, y to koło ratusza, do *iurisdictioney* mieyskiej należących, liczy. Kromia tego siła kamienic y domów przez *constitutie* y przywileia, przez kościoły, klasztory, szpitale z *iurisdiki* mieyskiej odeszło; na co osobliwego *respectu* całej *rzeczypospolitey* potrzeba, aby *iurisdica* iego królewskiej mości mieyska do ostatniey zguby nie przyszła.

Tegoż chce dokazać imię xiądz Kolenda, metropolita Kiowski, aby *formalem* mógł mieć *iurisdictionem*, czemu, lubo już poniekąd *constitut.* 1601 zabiegła y tylko *tres formales iurisdictiones* deklarowała; o toż się y teraz ichmość panowie posłowie starać będą, aby więcej tych *iurydyk*, do dobrego rządu wielce szkodzących, nie przybywało, Okolo czego z ichmościami pany pieczętarzami w. x. Lit. n. m. p. y z samym iegomościem xiędzem metropolitą Kiowskim mówić, aby *propter bonum pacis* chciał *supersedować*.

Żydzi w tej stolicy *in meditalio*, z wielkim miasta oszpeceniem, zasiadшы y już pod samy ratusz do kamienicy Mytaszewskiej *podemknawszy* się, a co przedniejsze ulice: Niemiecką, Sklanę, Iatkową, ś. Mikołayską obiawszy wszystkie *handle*, szyn-

ki za się zabrali, a nie tylko w mieście, ale też y na przedmieściu za murowanym mostem fundować poczynają; czeladź chrześcijańską chowają, w niedziele y różne dni święte robią, a chrześcijanie przez to ni-szczęją. Aby zatem to tak szkodliwe miastu malum, miastu więcej nie szerzyło, y tak w handlach, iako w szynkach nie przeszkadzało, pilnemu ichmościów panów posłów staraniu polecamy.

Doznało miasto Wileńskie, iaka jest trudna u ichmościów panów poborców, przy oddawaniu pieniędzy expeditia, y w oddawaniu kwitów trudność; starać się zatem będą, aby in futurum podatki mieyskie nie do poborców, ale do skarbu wnoszone były.

Fretia rerum, y te na placu będą, w których iako postąpić, aby do dalszych kosztów w wyprawowaniu na tę taxę posłów nie przychodziło, zniosszy się z pany posłami innych miast adaequatas inibunt rationes.

Nie mniej y to premit civitatem, że srebrną monetą cla w. x. Lit. kupcy wypłacać muszą; od czego aby wolni byź mogli, ichmościów panów pieczętarzów y imć pana podskarbiego upraszać, aby mając na terazniejsze czasy respect, currenti moneta exactoribus odbierać kazał.

Most murowany na rzece Wilii pod miastem Wileńskim, ieszcze przed unią jest foundationis regalis, przychodów y roscho-dów cognitio, także reparatio onego terazniejsza iuribus maiestatis należy; intimare za tym potrzeba będzie, ne quid detrimenti iurisdictionis regia patiatur, a pro informatione powiedzieć, że reditus tameczne na reparatią nie wystarczą, które się teraz na restauratią kościoła y kamienic obra-cają.

Dekreta w kapturze Wileńskim na różnych osób, tak magistratowych, iako y privatorum civium, cum praeiuditio iurisdictionis civilis otrzymane, aby na kapturze generalnym skasowane były, starać się będą.

Od niemałego czasu z posłami kurfisztrza imci Brandeburskiego expostulujemy, aby podług transactii miasta Wileńskiego, z miastami Królewickimi uczynionej, towarów z Królewca do Gdańska przepuszczać bez brania myta nie zabraniali; o co się y teraz starać pilno potrzebnio będzie.

Na stare myto, miastu Wileńskiemu ieszcze przed unią nadane, iesli by iakowa trudność zachodziła, ukazać przywilej na to myto służący, y constitutią 1589 tit. cla, fol. 555, które to clo miastu Wileńskiemu wiecznemi czasy approbowano.

Pospolite ruszenie iesli by uchwalone było, aby utrapione te miasto pod ten ciężar nie podlegało, ponieważ interna domus securitati providować musi: warty swe miewać, rundle, wały, szlakiety, obłamki, anszpretery, szance naprawować musi, do czego aby się respublica przyłożyła, upraszać maia, bo ubodzy ludzie podolać temu nie mogą. A względem magistratu doży-rzeć, aby dolożona była constitutia 1621.

Ma byź w metryce mniejszey ograniczenie cum suis latifundiis miasta Wileńskiego, które że jest bardzo potrzebne, dowiedziawszy się od imć xiędza Młyneckiego, przeszłego metrykanta, o roku, pod którym to ograniczenie było, extractem z metryki wyiać.

Podatki ieseli by iakie uchwalone były, aby bez uciążenia miasta tego być mogły, ponieważ żadney dotąd liberatii nie miało.

A że są potrzebne do terazniejszego

electionis actu przywileia mieyskie, te się ichmościom panom posłom dają, podług osobliwego rejestru y reversału od ichmościów danego.

W sprawach piorum legatorum, wyderkaffów, foundationum xenodochialium, aby cives ad forum spirituale pociągani nie byli, starać się potrzeba.

Przy tym dekret seymowy za króla iegości Zygmónta Augusta ante unionem ferowany, który ma bydź przed rokiem 1552 na iedną iurydykę, iako elicitur z dekretu między magistratem a oycami Franciszkami ferowanego, z metryki wielkiego xięstwa Litewskiego extractem wyimają. Caetera dexteritati ichmościów panów posłów

pro loco, tempore, et occasione recomen-
duią się.

Pisan w Wilnie roku miesiąca y dnia wyżej mianowanego. Extract, sigillum magistratus et subscriptio notarii in huuc modum: Na własne wskazanie wszytkiego magistratu ichmościów panów burmistrzów y radziec miasta Wileńskiego, sessionaliter zgromadzonego, Symon Piotrowicz—rayca y pisarz Wileński podpisał m. p. Quae quidem instructio, in ea, uti praemissum est, tenoris obloquentia praefatis nobilis dominis nuntiis civitatis data ad perpetuam rei memoriam, petit. consignata est praesentibus.

1669 г. Сентабря 26 дня.

Изъ книги № 5118, за 1668—1674 г., стр. 306—307.

87. Протестація Виленскихъ кс. бернардиновъ на позументщиковъ диссидентовъ.

Синдикъ бернардинскаго ордена подалъ протестацію отъ имени всего ордена на старшинъ позументщиковъ диссидентовъ въ томъ, что они не исполняютъ религіозныхъ обязанностей, лежащихъ на нихъ на основаніи королевской привилегіи, и не посѣщаютъ церковныхъ службъ, чѣмъ наносятъ оскорбленіе католической вѣ-

рѣ, и когда замѣчено было ихъ отсутствіе на квартальной обѣдѣ, то они, явившись къ настоятелю, успѣли увѣрить его, что были въ костелѣ; но другіе цеховые католики обличаютъ ихъ во лжи, что посвидѣтельствовано было и вознымъ.

Famatus Mathias Klarowski—syndicus ordinis patrum bernardinorum conventus Vlnensis, nomine admodum reverendi et religiosi Patris Stephani Romanowicz—custodis et guardiani eiusdem conventus,

veniens personaliter ad acta nobilis officii consularis Vlnensis, paratam inscriptis obtulit protestationem, contra famatum Petrum Szreter et Henricum Fonbegen, cives et passamentarios Vlnenses, de re intro

contenta, cuius hic est, qui sequitur tenor.

Żalował y solenniter protestował się sławetny pan Matyaszk Klarowski—syndyk wielebnych oyców bernadynów imieniem xiedza Stephana Romanowicza, kustosza y guardyana na tenczas conventu wielebnych oyców bernadynów, na magistrów y towarzyszków cechu passamanickiego o to, iż oni, contemnendo et contraveniendo iawnie privilegiis, od najsławniejszych królów sobie nadanych, secundum tenorem onych ac mandatum nie sprawują się (y aby nemine excepto, magistrowie, y towarzysze wszyscy na mszach brackich y kwartalnych bywali) nie bywają y powinności swoich nie pełnią, przez co wielka y nieznośna chwała Bożej diminutio dzieje się; a osobliwie na pana Piotra Szretera y Henryka Fonbegenę—magistrów, iako dissidentów, którzy dnia dwudziestego czwartego Septembra, ani sami, iako magistrowie, ani towarzysze nie bywszy na mszy śpiewanej według powinności kwartalnej, przyszli do wielebnego xiedza Stephana Romanowicza, kustosza wyż pomienionych oyców bernadynów y tam podstępkiem iawnym kuiać, udali przed wielebnym oycem kustoszem, iż na tej mszy byli, y złotych sześć pieniędzy (powinni będąc więcej dać) oddali, którym wielebny oyciec kustosz, przy gwałtownych zabawach swoich, z oycami conventu swego ad primam, ale barzo sinistram rela-

tionem, dawszy wiarę, bez żadnego zatrudnienia, attestacją, iż na tej mszy byli y na oddane pieniądze z podpisem ręki swej dali. Interim prętko po nich bracia tegoż cechu, pan Piotr Dunkien y pan Adam Znoskiewicz przyszedszy, oraz z bracią starszą świętej Anny, mianowicie Maciejem Maurycy Szczerbicki, Woyciech Lutostański, Lorens Bidziński, Thomasz Klimaszewski, zeznali, iż żaden z panów dissidentów nie był, w czym wielebny oyciec kustosz postrzegłszy się, że to in fraudem onego uczynili. Iakom tedy przez oycę vicarego tegoż conventu swego oyców bernadynów, imieniem oycę kustosza y całego conventu na ratuszu coram iudicio przy ienerale panu Andrzeju Lapińskim na tych panów dissidentów protestował, y oycę kustosza attestacją annihilowałem y te pieniądze dane przy tymże ienerale na ratuszu położyłem, (nie naruszając ni w czym prawa zaczętego starszej braci o też diminutją chwały Bożej z onemi), tak y teraz na piśmie na też same mianowane osoby pana Piotra Szretera y Henryka Fonbegenę o iawny podstępkiem, y innych wszystkich panów passamaników, którzy nie byli y nie bywają, do kościoła ani powinności swoich nie pełnią, na piśmie protestacją imieniem swoim y całego conventu Wileńskiego dałem do ksiąg mieyskich Wileńskich ku zapisaniu. Quod actum est.

1669 г. Октября 2 дня.

Изъ книги № 5119, за 1669—1672 г., стр. 109—111.

88. Протестація Виленскаго купечества противъ цеха солодовниковъ.

Въ этихъ трехъ документахъ послѣдовательно излагается процессъ между Виленскими купцами съ одной стороны и солодовниками съ другой. Истцами въ этомъ дѣлѣ были купцы. Они доказываютъ, что солодовники совершенно незаконно выхлопотали себѣ у короля привилегію безъ вѣдома и согласія магистрата, на основаніи которой требуютъ, чтобы купцы подчинялись ихъ цеховымъ требованіямъ, какъ частные люди, не смотря на то, что они дѣйствительные граждане, принимаютъ дѣятельное участіе въ мѣстномъ само-

управленіи и вполне подчиняются магистрату; требуютъ, чтобы купцы не смѣли торговать солодомъ, хотя они и имѣютъ на это полное право по закону. При этомъ купцы высказываютъ свое мнѣніе, что они считают такое явленіе крайне ненормальнымъ и существованіе солодовничьихъ требованій незаконнымъ, такъ какъ солодовники не подвергаются такому риску, какъ купцы, и не уплачиваютъ тѣхъ пошлинъ, которыя уплачиваютъ купцы и за границей и у себя дома. Языкъ этой жалобы отличается особенною витиеватостью

Feria quarta ante festum sancti Francisci confessoris, die secunda mensis Octobris, anno domini 1669. Ad instantiam nobilium Francisci Burba et Alexandri Ignatowicz—consularium Vilnensium, e medio magistratus ad communitatem sexaginta virorum deputatorum, nec non ad instantiam famatorum Mathiae Klarowski et Gabrielis Siencyło—seniorum, anno praesenti in eadem communitate mercatoria praesidentium, et nomine totius eiusdem communitatis agentium, citati sunt ad nobile officium consulare Vilnense, famati Adamus Gieldowicz, Basilius Krzywiański—seniores, Mathias Ioduszkó, Felix Mackiewicz—dispensatores annui contubernii pollentariorum; contra quos personaliter comparentes et terminum ex adcitatione in diem hodiernam incidentem, attentantes, lecto inprimis decreto sacrae regiae maie-

statis, sub data anni millesimi sexcentissimi sexagesimi octavi, die vigesima prima mensis Augusti, Varsaviae in relationibus propriis, ex actoratu eorandem seniorum contubernii pollentariorum lato, deduxerunt in primis verbo tenus: quo modo ipsimet seniores, totumque contubernium pollentariorum, contraveniunt manifeste eidem decreto, deinde latius loco propositio- nis, puncta eiusdem contraventionis in parato scripto porrexerunt et declararunt; cuius hic est, qui sequitur tenor:

Iego mość pan Franciszek Burba y iego mość pan Alexander Ichnatowicz — rayce Wileńskie, iako communitatis mercatoriae sexaginta virorum praesidentes, pan Matyas Klarowski, pan Gabryel Siencyło—eiusdem communitatis seniores annui, nomine suo et totius communitatis agentes, zapozwawszy pozwem pisanym przed szla-

chetny urząd burmistrzowski y radziecki Wileński uczciwych Adama Giełdowicza, Bazylego Krzywiańskiego—starszych, Matyasza Ioduszkę, Szczęsnego Mackiewicza—szafarzów cechu słodowniczego, mieszczan Wileńskich y wszytek cech słodowniczy y przeciwko nim to proponują y wnoszą: Że słodownicy contraveniunt dekretowi iego królewskiej mości, per plus usurpationem et extensionem contra communitatem, co tak deducitur: sonat to w dekrete króla iego mości, (quod cuilibet privato licitum pro sua necessitate elaborare pollentam, non tamen ad vendendum et propinandum). Co za ratio et quo praetextu, że teraz słodownicy, ultra mentem dekretu iego królewskiej mości, zabraniają kupcom communitatis per plus extensionem dekretu iego królewskiej mości słody doma urobione vendere et propinare, cum diversorum diversae sint rationes; wszak kupiec extra regestrum communitatis mercatoriae, albo cechowy extra regestrum contubernii będący, homo popularis y lubo civis Vilenensis, iednak privata persona. Co się zaś tkanie communitatem mercatoriam specialiter, erectio oney fundue się in privilegiis serenissimorum per privilegia et decreta serenissimorum, tum decreta commissoria multa habent sibi concessa; praesidentów dwóch radziec ex magistratu ma sobie przydanych, przy których communitas swoje rzady odprawuie; taż communitas ad consilia de bono publico et magistratu admittitur tak w Wilnie, iako extra na seymach, de conservatione iurium et publico bono promovendo unita virtute radzą; zazym desuper ratio est, privilegiatae communitatis, a simplici privato cive, per consequens tedy nulliter et per violentiam słodownicy extendowania dekretu sacrae

regiae maiestatis super communitate mercatoria usilują.

Dato non tamen concessio: choציaby ex mala informatione, vel defensa, aut aliquo modo communitatem položono in paritate cum privatis, tedy przecie król iego mość, habita meliori informatione uznawszy differentiam privatorum cum privilegiatis civibus, pewnie takowy artykuł y wszytek przywilej (ponieważ sine consensu et scitu magistratus utworzony) skasował by. A że teraz per expressum tylko się ściąga super privatos cives, a nie na communitatem, tedy multo magis słodownicy choć by chcieli suo, aut alicuius genio per extensionem naciągać paritatem in hoc puncto privati cum privilegiata communitate, nie mogą, cum iure expressa docent, non expressa nocent.

Słodownicy gdyby chcieli mordicus dekret contra privatos ferowany, contra communitatem naciągać, tedy contraveniunt temuż dekretowi iego królewskiej mości, sub eadem data ferowanemu, gdzie król iego mość articulum decimum tertium privilegii potwierdza, pozwalając między innemi towarami mechanicznemi et arte robionemi, zbożami wszelakiego rodzaju, tak surowemi, iako przerobionemi handlować, napojami, liquorami iakiego kolwiek nazwiska, miarą przedawać. A że teraz słodownicy niesłusznie zabraniają venditionem et propinationem słodów, tedy tym samym contraveniunt dekretowi króla iego mości.

Gdy słodownicy usilują in paritate kłaść ratione słodów robienia privatos cum communitate mercatoria, tedy nihil aliud intendunt, tylko żeby byli feliciores et ditiores aliis, iakoż y są mille modis et artibus lucri possessores; słodownicy bowiem będąc przy pieniądzach, do szlachty iędząc zbo-

za zakupia, to inde caristia w mieście. Jeżeli zaś który szlachcic, będąc potrzebny kupić, albo też poddany szlachecki przywiezie zboża iakie, to zabiegają sami y przez czeladź za miasto, za pół mile, za milę, nie puszczając do miasta, y nawracając zaraz do domów iurisdictioney mieyskiej, biskupiey, zamkowej, kapitulney y szlacheckich dworów, tamże nie potrzebując ani miary beczki mieyskiej, od której powinni płacić beczkowe, sami odmierzają, zaczyn w tym samym rynek ogołociwszy na caristią zarabiają, a beczkowego procentu mieyskiego nie dają. Do tego lubo za dobrej drogi nawiozą zboża do miasta, ciż słodownicy, naddając nad targ, zboża skupiają, a zatym miastu y ubogim rzemieślnikom caristią wielką pod czas trybunału, bytności króla iego mości, pod czas seymikowych, commissarskich zjazdów czynią, że ledwie co zboża na chleb nie na piwo może sobie kupić. Ciż słodownicy nakupiwszy zboża, wielki pożytek mają: naprzód ze czterech beczek zboża, na słód przerobionego, mają przyrosłego słodu piątą beczkę; a ieszcze kiedy między pszenicą y ięczmieniem dobry, złą pszenicę kąkolowatą, także ięczmień, owies y inne podlejsze mieszają zboża; iakiż tedy zysk z samego zboża, a cóż pieniężnego lucrum oprócz tego mają? Nie przedają zaś słodów, aż kiedy albo złą drogą, albo drogie zboże, albo kiedy trybunał, commissie y inne publiczne zjazdy w Wilnie bywają, y tak lekką pracą, nie iezdząc przez morze, ani po drogach wielkich, nie placąc też cła, myta, donatyw, szossowego, wielkie pożytki, z robienia y przedawania słodów mają. Kupcy zaś communitalis mercatoriae, per

terras, maria, saxa, z iaką pracą, kosztem, po drogach, cła, myta, donatywy placąc, stante variatione monetae, z iakim niebezpieczeństwem zdrowia y ubóstwa swego, iakie zarobki mogą mieć, snadnie każdy uważać może. Zaczyn ex praemissis, ac loco temporeque praemittendis aliis rationibus, nie mogą słodownicy inhibere venditionem et propinationem słodów communitalis mercatoriae, ponieważ suprema potestas nie zakazuje. A że ultra contenta dekretu iego królewskiej mości extendere, et plus usurpare słodownicy usiłują; tedy actorea pars, communitas Vilnensis, petit paenas contraventionis contra ipsos decerni, albo iego mość panu instygatorowi in foro fori przeciwko onym reservari actionem.

Powtóre pars actorea, podług artykułu trzynastego, tymże dekretem y innemi stwierdzonego, w którym wyraźnie sonat: iż żaden inny, kto nie iest in registro communitalis mercatoriae, nie może handlować, zboż surowych y przerobionych skupować, przedawać, wina, miodów y innych napoiów szynkować, prosi citatis inhiberi forisationem frumentorum et distractionem pollentiariorum, tak też szynkowania miodów, piwa y innych pitych rzeczy; salvo iure addendi, corrigendi, minuendi meliorandique reservato, ac protestando de damnis litisque expensis, subsecutis et subsequendis.

Contra quam a parte seniorum communitalis mercatoriae, prius verbotenus prolatam, deinde in scriptis productam propositionem citati, qui supra, seniores et dispensatores contubernii pollentiariorum nomine eiusdem contubernii sui terminum revidendi et respondendi pro futura iuris obtinuerunt.

1669 г. Октября 30 дня.

Изъ книги № 5119, за 1669—1672 г., л. 112—113.

89. Определеіе Вилнскаго магистрата, позволяющее цеху солодовниковъ представить свое объясненіе противъ протеста купческаго общества.

Feria quarta post festum sanctorum Simonis et Iudae apostolorum, die trigesima mensis Octobris, anno Domini 1669.

Antequam seniores contubernii pollentiariorum, qui supra nominibus et cognominibus expressi, ad propositionem famatorum seniorum communitatis mercatoriae, oretenus et in scripto responderent, prius ex reciproca adcitatione, contra eosdem seniores, totamque communitatem mercatoriam edita, urgebant executionem decreti sacrae regiae maiestatis, ex actoratu suo lati, nimium ut nullus mercatorum in posterum amplius praesumeret praeparare polentam, nisi ad proprios domesticos usus et si quis deprehendetur contravenire tali vivae vocis sacrae regiae maiestatis edicto, quatenus confiscatione eiusdem totius polentae mulctaretur. In contrarium vero

requirentibus senioribus communitatis mercatoriae exhibitionem ipsius authentici decreti, et articulorum, quos per privilegium sacrae regiae maiestatis seniores contubernii, adeoque ipsum contubernium impetravit; iidem seniores pollentarii, non solum recusarunt producere ea, quinimo protestantes ex officio obiverunt. Postmodum facta recollectione denuo redeuntes ad officium submiserunt se producere in authenticis instrumentis, tam ipsum decretum, quam et privilegium sacrae regiae maiestatis, in quo continetur ordinatio articulorum suo contubernio servientium, et ex uno contra propositionem a parte seniorum communitatis mercatoriae in scriptis declaratum, in futuro respondere; quod eis officium nobile consulare Vilmense iterato concessit.

1669 г. Ноября 6 дня.

Изъ книги № 1115, за 1669—1672 г., л. 114.

90. Ремиссійное опредѣленіе Вилецкаго магистрата по дѣлу цеха солодовниковъ съ Вилецкимъ купечествомъ.

Feria quarta intra octavam festi Sanctorum omnium, die sexta mensis Novembris, anno Domini 1669.—Contra propositionem in scripto a senioribus communitatis mercatoriae die secunda mensis Octobris, anno currenti productam, accepto binis vicibus termino responsionis seniores pollentarii recusarunt respondere, ea potissimum suspitione moti, ne denuo ex noviter conquistis rationibus per decretum sacrae regiae maiestatis, actio inter se et communitatem mercatoriam agitata, hactenus et per decretum sacrae regiae maiestatis in propriis relationibus sopita, recrudesceret. Nobile officium consulare Vilmense eo in consideratione habito, quod binis vicibus ultro submiserunt se praefati seniores pollentarii ad propositionem, per seniores mercatoriae

communitatis productam, respondere; idcirco quatenus eiusmodi ultraneae submissioni satisfaciunt, per interlocutoriam suam decrevit; et qua interlocutoria cognitione officii cum seniores pollentarii ad iudicia sacrae regiae maiestatis apellationem moverent, officium, ne quid gravaminis uti in puncto executionis decreti sacrae regiae maiestatis seniores pollentarii per denegationem eius sentirent, cum ea, qua par est reverentia, eandem apellationem admisit, assignato termino proseguendae post expirationem limitationis modernae in quatuor septimanis protestantibus ab utrinque partibus, de damnis et litis expensis, praesertim senioribus communitatis mercatoriae de praecipitanter interposita apellatione. Quod actis praesentibus consignatum est

1669 г. Ноября 22 дня.

Изъ книги № 5118, за 1668—1674 г., стр. 811—813.

91. Рескриптъ короля Михаѣла по поводу жалобы Минскихъ золотыхъ дѣлъ мастеровъ на другихъ мастеровъ того же ремесла въ вел. кн. Литовскомъ.

Минскіе золотыхъ дѣлъ мастера обратились къ королю Михаѣлу съ жалобой на Виленскихъ золотыхъ дѣлъ мастеровъ, что эти послѣдніе не признають выдаваемыхъ ими свидѣтельствъ, заставляютъ учениковъ, поступающихъ къ нимъ, учиться вновь своему ремеслу, укрываютъ у себя и невоз-

вращаютъ бѣглыхъ *хлопцевъ* (мальчиговъ) и дѣлають другія противозаконія; вслѣдствіе этого король и повелѣваетъ Виленскимъ мастерамъ не нарушать королевскихъ привилегій подѣ страхомъ денежнаго взыскапія.

Feria secunda ante festum s. Mariae Magdalenae, die vigesima mensis Iulii, anno Domini 1671. Spectabiles et honorati domini Mathias Ludovicus Balcerowicz et Adamus Sapalkowicz—consulares Minscenses, seniores contubernii auri fabrorum Minscensium produxerunt rescriptum s. r. m., d. n. clementissimi, feliciter regnantis, in praesentia famatorum seniororum annuorum contubernii aurifabrorum Vilnensium, ad auscultandum hocce rescriptum nobili officio consulari Vilnensi accessiti in causam sociorum et discipulorum Minscensium eiusdem artis disponens, in cuius Mathiae Greyter personali comparitione per me, nostri iudicii scabinalis Vilnensis protunc locum ordinarii consulis tinentem, ut ad notitiam omnium contubernaliū auri fabrorum Vilnensium deveniat publice lecto, petierunt offerentes actis praesentibus ingrossari et sibi per depromptum extradi, cuius rescripti lecti et publi-

cati, tenor de verbo ad verbum sequitur estque talis:

Michał, z Bożej łaski król polski y t. d. Sławetnym cechmistrzom, mistrzom y wszystkim złotnickiego rzemiosła cechom w różnych miastach, tak koronnych, iako y w. x. Litewskiego, osobliwie w stołecznym w. x. Litewskiego mieście naszym Wilnie będącym, wiernie nam miłym, łaskę naszą królewską. Sławetni, nam wiernie mili! Doniesiono iest nam przez niektórych panów rad y urzędników, przy boku naszym będących, querimonium imieniem wszystkich złotnickiego rzemiosła mieszczan naszych Mińskich, iż wierność wasza in vilipendium przywilejów, praw, swobod y wolności, od naiśnieyszych królów ich mościów polskich y wielkich książąt Litewskich, antecessorów naszych, Mińskim złotnikom przykładem inszych miast nadanych y confirmowanych, tudzież na contempt Mińskich złotników y na oppressią uczniów,

w Mińskim cechu według zwyczaju wyzwolonych, dla szczególnego pożytku swego złotniczków w Mińskim cechu wyuczonych y wyzwolonych, gdy z listem, według zwyczaju od cechu sobie danym, do wierności waszey na robotę przywędrują, nie przyjmiecie, zadając im, iakoby nie byli prawdziwemi uczniami; a za tym powtórnie tegoż rzemiosła, które już dobrze z nauki ćwiczenia cechowych mistrzów Mińskich umieją, uczyć się przymuszacie, chłopców od nich różnemi sposobami do siebie odmawiacie y zbiegłych do siebie chłopców wydawać nie chcecie. Takowym tedy inconveniencyom y bezprawiu na dalszy czas zabiegając, chcemy mieć y serio pod zakładem winy albo zaręki dwóch tysięcy kop litewskich, którey połowica skarbowi naszemu, a druga stronie żałobliwej in casu contraventionis temu listowi naszemu należeć będzie, przykazujemy, abyście wierność wasza, stosując się do przywileiów y praw Mińskim złotnikom służących, uczniów w Mińskim cechu wyuczonych y wyzwolonych

za listami, z cechu authenticie wydanemi, gdy do którego miasta, a osobliwie do Wileńskiego przywędrują, do powtórnego uczenia się rzemiosła złotnickiego nie przymuszając, do roboty swoiey, iako dobrze wyuczonych y wyzwolonych w cechu uczniów, bez żadney trudności przyjmowali, chłopców od mistrzów Mińskich sami przez siebie, ani przez żadne subordynowane osoby, odmawiać nie wazyli się, zbiegłych też chłopców za listowną Mińskiego cechu requisitią bez żadnych dilacyi wydawali y żadnego onym contemptu in posterum nie uczynili, uchodząc winy wyżej mianowaney y niełaski naszej. Dan w Krakowie, dnia dwudziestego wtórego miesiąca Nowembra, roku Pańskiego tysiąc sześćset sześćdziesiąt dziewiątego, panowania naszego pierwszego roku. Extant in eodem rescripto manus ipsius regiae maiestatis et sigilli minoris cancellarii m. d. L.: Michał król. Walerian Stanisław Iudicki — archidiakon Wileński, pisarz w. x. Litewskiego. Quod actis praesentibus est consignatum.

1670 г. Мая 8 дня.

Изъ книги № 5118, за 1668—1674 г., стр. 457—462.

92. Протестація Вилепскихъ позументщиковъ католиковъ противъ позументщиковъ диссидентовъ.

Вилепскіе позументщики католики принесли королю жалобу на своихъ сотоварищей диссидентовъ, что они не посѣщаютъ костельныхъ службъ, за что и были штрафованы королевскимъ декретомъ; не смотря на это диссиденты не исполняютъ по прежнему лежащихъ на нихъ обязанностей, чѣмъ оскорбляется чувство законности католиковъ. Король, по разсмотрѣніи этого дѣла, удо-

стовѣрившись что диссиденты посѣщаютъ бернардинскій костель, въ чемъ и старшина ихъ učinилъ присягу, постановилъ: на будущее время строго исполнять декретъ и заплатить въ видѣ снисхожденія только $\frac{1}{2}$ камня воску; набрать четырехъ нарочитыхъ старшинъ, которые бы оповѣщали о времени костельныхъ службъ и слѣдили за посѣщеніемъ оныхъ.

Sabbatho pridie dominicae oculi, die octava mensis Martii, anno Domini 1670.

Citati sunt ad nobile officium consulare Vilnense famati Petrus Szreder et Henricus Fonbegen—cives passamentarii Vilnenses, in religione catholica dissidentes, idque ad instantiam famatorum Alberti Tomaszewicz, Adami Znoskiewicz et Petri Dunkien, etsi dissidentes, sed in causa infrascripta unum cum catholicis sentientes, ad executionem decreti sacrae regiae maiestatis Cracoviae, sub tempus felicitis coronationis in anno proxime praeterito millesimo sexcentesimo sexagesimo nono, die vigesima sexta mensis Novembris lati, cuius hic est qui sequitur tenor:

Michał, z Bożej łaski król polski, wielkie xiąże Litewskie i t. d. Oznaymujemy tym listem dekretem naszym, iż zapozwani byli przed nas y sąd nasz assessorski pozwem mandatem naszym, na memranie ziemskim Wileńskim vigore constitutii seymu electiinego wyniesionym, sławetni Piotr

Szreter, Henryk Fonbegen—magistratowie, Ian Sobański, Ian Brachwelt, Walenty Kozłowski, Paweł Szubert, Hans Rein, Rolen Iansen—towarzysze cechu passamanniczego, z dóbr ich, z osob y z sprawy niżej wyrażoney, na instantią y prawne poparcie urodzonego instigatora w. x. Litewskiego, z delatii sławetnych Woyciecha Tomaszewicza, Adama Znoskiewicza y Piotra Dunkiena o to: iż oni pozwani, tak sami magistrowie, iako y towarzyszów ad suam confirmando malitiam, contravenientes privilegiis regum et antecessorum nostrorum, ac decreto commissoriali, in anno millesimo sexcentesimo sexagesimo sexto, mensis Ianuarii die decima sexta lato; także dekretowi assessorskiemu, anno millesimo sexcentesimo sexagesimo septimo, die septima mensis Iulii ferowanemu, obedire nie chcieli et, quod maximum est, że tak sami magistrowie, iako y towarzysze w kościele namszach brackich, secundum ius et privilegia nie bywali, wosku należytego y skła-

-danek do skrzynki nie oddawali y oddawać nie chcą, y innych powinności cechowych, iako contumaces et contravenientes omnibus, pełnić nie chcą, iako to w pozwie mandacie naszym dostatecznie opisano y določono iest. Na terminie tedy niniejszym, z pomienionego pozwu mandatu y z rejestru sądowego przypadłym y za przywołaniem stron do prawa przez szlachetnego Adama Sorokę, ienerała naszego dwornego w. x. Litewskiego, strona powodowa przez plenipotentą swego, szlachetnego Wawrzyńca Minkiewicza, stawiając y propositą mandatową reassumując, za sprzeciwieniestwo dekretowi sądu naszego assesorskiego, nie tylko paenas, in decreto interpositas, ale też w statucie w. x. Litewskiego descriptas, na pozwanych extendi domawiał się. Na co gdy pozwani przez plenipotentą swego szlachetnego Arnolpha Zaleskiego exceptionem fori declinatoriam opponerent, że ta sprawa przed szlachetnym urzędem burmistrzowskim y radzieckim Wileńskim zaczęta iest, y tam coram iudicio primae instantiae determinari debet, ale że dotąd non est excussa constitutą anni millesimi sexcentesimo trigesimo tertii allegowawszy, przytym plebiscit miastu Wileńskiemu nadany, gdzie cautum, iż wszystkie sprawy, które bonum regimen civitatis concernunt, coram nobili officio consulari Vilnensi masticari powinne, citowawszy, eodem remittere affectabant. Econtra plenipotent aktorów replicując opposuit: iż causae contraventionis dekretom naszym nigdzie indziej, ieno u sądu naszego forum sortiri powinne, twierdząc, ażebyśmy pozwany procedere nakazali, domawiał się. My król przez panów rad y urzędników naszych dwornych, na sądy assesorskie zasiadających, bacząc, iż powodowa strona

o sprzeciwieniestwo dekretowi naszemu czyni, przeto adinvento foro stronom procedere nakazaliśmy. In procedendo plenipotent strony pozwanej wnosil, iż oni najmniej nie sprzeciwili się dekretowi sądu naszego, owszem oni mu dość uczynili, gdy in primo puncto przysięgę ieden z pozwanych Szreter przed szlachetnym urzędem burmistrzowskim y radzieckim Wileńskim wykonał; a że in secundo puncto, scilicet względem winy kamienia wosku, in contravenientes założoney, u sądu burmistrzowskiego y radzieckiego Wileńskiego iest indocisum, w tym citata pars inculpari nie może, gdyż rationes in ordine ad explicandam mentem dekretu sądu naszego na piśmie według rozkazania urzędowego dać chcieli y gotowi byli, a zatym że contraventie y ta wina założona iest, nie a tempore latae sententiae, ale a data executionis dekretu naszego rozumieć się ma; ex quo per expressum določono iest, dum pars partem ad id legitime adcitaverit, a do tego quity wielebnego xiedza kustosza Wileńskiego conventu oyców bernadyków Wileńskich, że quartaly placili, y na mszach bywali pokazują. Insuper ponieważ decret referuje się do ordinathey przywileiu najasniejszego Władysława czwartego, gdzie półkamienia wosku, a nie kamień wina założona iest, w tym tedy punkcie decretum meliorowany per expressum założenia winy podług ordinathey tylko półkamienia wosku potrzebując, a praesenti actione libertatem prosił. In contrarium strony powodowej plenipotent contraventionem dowodząc wnosil: iż lubo w pierszym punkcie zapozwani do executionis dosyć uczynili dekretowi, gdy przysięgę ieden z pozwanych sławetny Szreter wykonał, jednak że w drugim punkcie contraventum est,

gdyż. powinni byli nie czekać pozwu do executiey, która nie mogła być żadna in-
sza nad sam dekret sądu naszego, ponie-
waż z oczewistej obu stron controversii
ferowany y ad notitiam przywiedziony jest,
a tempore tedy lati decreti winie założo-
ney, tak w ordinaciey, iako y w dekrete
wyrażoney, podlegać powinni. Co się tknie
decretu melioratii, ta nie jest potrzebna,
y być nie może, ex quo wina kamienia wo-
sku założona y raz meliorowana jest, kwity
zaś iako evendicata suffragia subreptitie od
xiędza kustosza, że są otrzymane, attesta-
cją in contrarium wydaną próbował, a za-
tym wina kamienia wosku, pro qualibet
od mszy quartalney absentia na pozwanych
wskazania prosił y domawiał się. My król,
przez panów rad y urzędników naszych
dwornych, na sądach naszych assesorskich
zasiadających, tej sprawy przesłuchawszy
y onę z wnoszonych ab utrinque contro-
versii dobrze wyrozumiawszy, lubo by na
pozwanych terazniejszych de rigore iuris
wina kamienia wosku w dekrete naszym
assesorskim w roku tysiąc sześćset sześć-
dziesiątym siódmym miesiąca Junii siódme-
go dnia ferowanym, interposita, słuszenie
extendowana być miała, jednak ex cle-
mentia iudicii, moderando ad praesens me-
diate, to jest półkamienia wosku, aże-
by każdy z pozwanych pro interesse suo
za absentią od słuchania mszy świętej, na
każdy quartal odprawiający się, ile razy
nie słuchał od daty pomienionego dekretu
naszego przychodzące, na ozdobę ołtarza
passamanniczego, w kościele ojców bernar-
dynów Wileńskich będącego, praevia liqui-
datione de facto wydał, declarujemy. In fu-
turum zaś tak na pozwanych mistrzów,
teraz zostających y na potym następują-
cych dissidentów, iako też na wszystkich

magistrów katolików, ażeby na każdy quar-
tal devotioni intersint, winę kamienia
wosku, w pierwszym dekrete naszym zało-
żoną, (podług którego y w inszych punk-
ciech zachować się mają) interponimus, do
czego towarzysze tego rzemiosła stringi
nie powinni będą. Więc aby porządek
miedzy niemi w cechu y w porządkach
kościelnych iako naylepszy być mógł, star-
szych miedzy sobą in quatuor septimanis
od publicatiey tego dekretu przysięgłych
obiorą: którzy wszystkiego porządku prze-
strzegać powinni będą. Ciż starsi przy-
sięgli annuatim obrani sub paenis, iisdem
przypadającej mszy quartalney czas, każ-
demu magistrowi przez młodszych denun-
tiare tenebuntur, czego wszystkiego wieleb-
ny xiądz kustosz, pro tempore będący, ex
debito officii sui doyrzy y attestatę requi-
rentibus wydawać będzie, mocą niniejsze-
go dekretu naszego deklarowawszy, na sku-
teczną, a nie odwłoczną executią do szla-
chetnego urzędu burmistrzowskiego y ra-
dzieckiego Wileńskiego na termin zawicie-
przypadający, gdy strona stronę przy po-
zwie, odsyłamy. Na co dla lepszej wiary
pieczęć w. x. Litewskiego przycisnąć ro-
kazaliśmy. Dan w Krakowie dnia dwu-
dziestego szóstego miesiąca Nowembra,
roku pańskiego tysiąc sześć set sześćdzie-
siąt dziewiątego, panowania naszego pierw-
szego roku. Extat sigillum magni ducatus
Lithuaniae et subscriptio manus illustrissi-
mi domini cancellarii magni ducatus Li-
thuaniae in hunc modum: Chrysztoph.
Pac—kanclerz w. w. x. Litewskiego. Za
sprawą iasnie wielmożnego Chrysztopha Pa-
ca—kanclerza w. w. x. Litewskiego, Ko-
wieńskiego, Pińskiego, Kleszczelskiego, Ko-
zienieckiego, Ostryńskiego starosty, leśni-
czego Niemonoyskiego, ekonomiey Olitskiej

administrators—Kazimierz Puchalski—pisarz dekretowy w. x. Litewskiego. Correx-
xit Antoniewicz.

Post cuius decreti sacrae regiae maiestatis publicam relectionem, actores passamentarii, nominibus superius specificati, indilatam executionem urgendo petebant, quatenus citati passamentarii, in religione catholica dissidentes, medietatem ponderis cerae altari eorum contubernali, ad aedes religiosorum patrum bernardinorum existenti, praesenti decreto sacrae regiae maiestatis adiudicatam pro sorte et interesse suo, iuxta computum absentiarum a devotione ecclesiastica, cui iuxta articulos contubernaes et priora sacrae regiae maiestatis decreta statis temporis adesse tenebantur, in paenam contumaciarum suarum, pro duobus et medio annis indilate persolvant, bonumque contubernii ordinem per electionem seniorum contubernalium instaurent.

Contra quam actorum instantiam citati passamentarii attestations admodum reverendi patris custodis Vilmensis produxerunt, probando, quod consuetis devotionibus interfuerunt, et solitam pensionem persolverint, proinde circa easdem attestations conservari petierunt; replicantibus actoribus, attestationsque eiusmodi in praeiudicium decreti sacrae regiae maiestatis obtentas esse asserentibus, nobile officium

consulare Vilmense, reiectis admodum reverendi patris custodis attestationsibus, insuper abundanti iuramento easdem comprobare, in eam rotam citatis iniunxit: iako po ferowanym dekrecie iego królewskiej mości co Quartal byliśmy w kościele świętej Anny, kiedy się msza u ołtarza passamanniczego odprawowała, y iako tę attestację od iego mości xiędza kustosza nie podstępnie otrzymaliśmy. Quoad secundum vero punctum electionis seniorum, qui ut commodius et sine mora eligi possint, idem officium e medio sui nobiles dominos Ioannem Berkinowicz et Stephanum Konstantynowicz—consulares, una cum notario ad contubernium passamentariorum deputavit. Qui peracto munere deputationis suae, ad locum iudiciorum reversi, retulerunt: quod famatum Albertum Tomaszewicz pro seniore, Petrum Szreter pro dispensatore annuis elegerint, quos officium praesens approbavit. Quam sententiam, cum in eo puncto, ubi iuramentum citatis iniunctum est, actores passamentarii non acceptarent, et ad iudicium sacrae regiae maiestatis appellarent, officium cum ea, qua par est, reverentia detulit, terminumque proseguendae in expiratione limitationis iudiciorum sacrae regiae maiestatis post curialium utrique parti proprium assignavit. Quod actum est.

1670 г. Марта 26 дня.

Изъ книги № 5120, за 1668—1674 г. стр. 295.

93. Вводъ Виленскаго братства скорняковъ во владѣніе домовъ на Коиской улицѣ въ г. Вильнѣ.

Делегатъ Св.-Троицкой церкви Алексѣй Сергѣйкевичъ и представители скорняжескаго цеха явились въ магистратъ и заявили, что согласно рѣшенію магистрата и утвержденію короля, брат-

ство ихъ вступило во владѣніе домовъ по Коиской улицѣ; при этомъ церковное братство оставило за собой право юридически вѣдаться съ скорняками по поводу этого владѣнія.

We śróde miesiąc Marca dnia dwudziestego szóstego, roku Pańskiego tysiąc sześćset siedmdziesiątego. Przed szlachećnym urzędem burmistrzowskim y radzieckim Wileńskim wielebny ociec Alexiey Serheykiewicz, iako delegatus praesbiter conventu świętego Bazilego, za consensum w Bodze wielebnego iegomości oycy Jana Małachowskiego, starszego Wileńskiego, y za consensum całego tegoż conventu świętego Bazilego, przy cerkwi świętej Trócy w uniey świętej będącego, tudzież Grzegorz Puzilewicz, Jan Żempla, Fiedor Stephanowicz y Grzegorz Haponowicz, osobiście postanowiwszy się starsi tegoroczni bractwa kuszniarskiego, swoim y całego bractwa swego imieniem czyniąc instancją, aby vigore artykułów, w roku tysiąc sześćset sześćdziesiątym dziewiątym miesiąca Septembra dwunastego dnia, od szlachećnego magistratu Wileńskiego, sessionaliter sobie nadanych, a z łaski króla iegomości, pana naszego, w roku tysiąc sześćset siedmdziesiątym, miesiąca Marca dwunastego dnia approbowanych y confirmowanych, mogli

być intromittowani do kamienice na Końskiej ulicy, w pewnych granicach leżącey, gdzie z dawna ieszcze przed zawoioowaniem nieprzyacielskim, exercitium bractwa swego mieli, prosili y potrzebowali. Szlachećny urząd burmistrzowski y radziecki Wileński, uważając być słuszną takową instancją, tak wielebnego oycy Alexieia Serheykiewicza, iako delegata nomine iegomości oycy Jana Małachowskiego, starszego na tenczas conventu Wileńskiego Bazilego świętego y całego conventu wnoszącego, cerkwi Bożej dla pewnych respektów być pożyteczną, iako też y panów starszych bractwa kuszniarskiego, swoim y całego bractwa imieniem wnoszących, propter exercitium bractwu ich potrzebną rzecz widząc, przez co y same artykuły, od całego szlachećnego magistratu nadane, a przez króla pana confirmowane y approbowane, in suo valore et vigore zostawać mogą, szlachećnych pana Piotra Tulkiewicza, pana Jana Berkinowicza, vices na tenczas gerentem, pana Józepa Reberta—raycy rocznego, pana Stephana Konstan-

tynowicza, pana Mikołaja Ohurcewicza — radziec rocznych, na intromissią deputował. Którzy ichmość, dosyć czyniąc funkciey swojej, z pisarzem ordinarynym, przy służbach urzędowi przysięgłych, uczciwym Kazimierzu Bernatowiczu y Jerzym Kozłowskim, do kamienice wysz rzeczoney, vulgo nazwaney „bratstwo kuznierskie,“ w tąż pomienioną kamienicą, solita et usitata praxi, vigore tychże artykułów, bractwu kuznierskiemu od siebie nadanych, a przez iego królewską mość, pana naszego miłościwego, approbowanych y confirmowanych,

intromittowawszy, szlachetnego pana Jerzego Pawłowicza — raycę Wileńskiego, iako prowizora tegorocznego dóbr szpitalnych y sławetnego pana Theodora Szpakowskiego, swym y całego bractwa Przenaświętszey Bogarodzice, przy cerkwie świętey Tróycy w Wilnie, w uniey świętey będącego, w pewnych pretensjach wniesione interwencie (o które wolno będzie tak szlachetnemu panu raycy Pawłowiczowi, iako y panu Szpakowskiemu y całemu bractwu, z całym bractwem kuznierskim, o nie iure czynić) przysięgli. Co jest zapisano.

1670 г. Сентября 10 дня.

Изъ книги № 5118, за 1668—1674 г., стр. 601—604.

94. Мирная сделка между Виленскими позументщиками католиками и диссидентами.

Между позументщиками — католиками и диссидентами возникли безконечныя несогласія изъ за исполненія религіозныхъ обязанностей; дѣло это переведено было наконецъ въ королевскій судъ. Декретомъ королевскимъ диссиденты были обя-

наны. Вслѣдствіе этого диссиденты принуждены были не только заплатить судебныя издержки, но и подчиниться на будущее время р.-католическимъ религіознымъ обрядамъ.

Feria quarta post festum nativitatis beatissimae Mariae Virginis, die decima mensis Septembris, anno Domini 1670.

Coram nobili officio consulari Vilnensi comparentes personaliter famati Adamus Znoskiewicz et Petrus Dunkien — cives passamentarii Vilnenses, uti contubernii passamentariorum Vilnensium seniores, nomine suo et totius contubernii passamenta-

riorum obtulerunt certam transactionem, inter se, videlicet religionem orthodoxam catholicam profitentes — ex una, et dissidentes ab ea — ex altera partibus, mediante nobili domino Simone Casimiro Kurowicz — sacrae regiae maiestatis secretario, officii consularis notario, initam et conclusam, manibusque eiusdem nobilis domini mediatoris atque suis subscriptam,

quam in maiorem et firmiorem certitudinem, ut actis ingrossaretur praesentibus rogaverunt, cuius series est talis:

Stała ugoda y przyacielskie pomiarkowanie między nami Woyciechem Tomaszewiczem, Adamem Znoskiewiczem y Piotrem Dunkienem — katolikami passamannikami Wileńskimi — z iedney, a między mną Piotrem Szreterem — mieszczaninem, także passamannikiem Wileńskim — z drugiey strony o to y takowym sposobem: iż co wielkie między nami względem powinności y absentii kościelnych zachodziły praetensie, o które my nie mogąc przed szlachetnym urzędem burmistrzowskim y radzieckim Wileńskim rozprawić się, urościliśmy przed sąd iego królewskiej mości appellatją, gdzie mnie Piotra Szretera y Henryka Fonbegenę, także passamannika Wileńskiego, niedawno z tego świata zeszłego, dissidentów, decretem iego królewskiej mości w roku tysiąc sześćset sześćdziesiąt dziewiątym, dnia dwudziestego szóstego miesiąca Nowembra ferowanym, okryto; tedy my ab utrinque używszy godnych y zacnych ludzi, mianowicie: w Bogu wielbnych ichmościów xięży Stefana Romanowicza — custosza, Tomasza Digonia — definitora oyców bernardynów conventu Wileńskiego, tak też imię pana Symona Kazimierza Kurowicza — sekretarza iego królewskiej mości, pisarza Wileńskiego, iako tey sprawy dobrze świadomego, przy bytności onych: w roku terazniejszym tysiąc sześćset siedmdziesiątym, miesiąca Augusta dziewiątego dnia, takowe uczyniliśmy postanowienie, mianowicie: iż my wyż pomienieni actores passamannicy katolicy na wszystkim, iako się niżej pomieni, y iako się sam p. Szreter submittował, przestaliśmy y dogodziliśmy się y tę ugodę nieodmiennie zachować y

dotrzymać mamy; ia zaś Piotr Szreter — mieszczanin y passamannik Wileński, ponieważ, iako się wyż pomieniło, decretem iego królewskiej mości z zeszłym panem Henrykiem Fonbengenem iesteśmy okryci, którym każdemu z nas pro suo interesse winę, w tymże, decrecie wyrażoną, płacić nakazano; tedy z przyacielskiego wynalazku y zobopólnego między nami pomiarkowania, mam y powinien będę y tą ugodą moją declaruję się, ex mea parte zapłacić do skrzynki cechowej półtorasta złotych polskich, trzema ratami divisim, mianowicie: pierwszą ratę złotych pięćdziesiąt in instanti do skrzynki cechowej wnieść, drugą ratę także złotych pięćdziesiąt na Boże Narodzenie w roku terazniejszym przypadającą; resztę zaś na Wielkanoc w roku przyszłym tysiąc sześćset siedmdziesiątym pierwszym przypadającą. Wszystkie trzy raty na pomienionych terminach, rokiem y terminem zawitym, oddać y zapłacić submittuję się, warując y to, iż ponieważ zeszły pan Henryk Fonbegen we wszystkich tych praetensjach do tey sprawy intrat, tedy ia ex parte mea nie mam w to wstępować, ale we wszystkim wolne ius requirendi do dóbr y successorów onego y wolno pomienionym actorom z pozostałą iego małżonką iure agere y swoich praetensii podług decretu iego królewskiej mości iure vindicare. Co się zaś tćnie nabożeństwa quartalnego, tedy stosując się do decretu iego królewskiej mości powinni będziemy wszyscy: magistrowie passamannicy, tak katolicy, iako też in religione dissidentes, na każdej quartalney mszy świętej, zwyczajnych czasów przypadającej, we czwartek o godzinie 7-mey zrana w kościele świętej Anny u oyców bernardynów u ołtarza depositionis de cruce

Pana y Zbawiciela naszego odprawiający się, bywać, nie pociągając pod to towarzyszków tego rzemiosła passamanniczego, towarzyszków wszystkich in genere, ale ponieważ per decretum iego królewskiej mości towarzysze są uwolnieni, tedy wolnemi wiecznemi czasy być mają. Którą to ugodę wiecznemi a nieodzownemi czasy, wcale ab utrinque zachować y oney bynajmniej w czym contradicować nie mamy. Do której się rękoma własnymi naszymi podpisałszy y ichmościów panów mediatorów o podpis rąk uprosiwszy, przed szlachečnym urzędem burmistrzowskim y radziec-

kim Wileńskim przyznać nieodwłocznie powinni będziemy. Pisan. w Wilnie dnia świętego miesiąca Augusta roku tysiąc sześćset siedmdziesiątego. Extant subscriptiones tam mediatoris, quam actorum, modernorum passamentariorum. Tey ugody mediator Symon Kurowicz—pisarz Wileński mp. Do tey ugody zwyż pomienionej, iako actor, podpisuję się ręką swą Adam Znoskiewicz mp. Jako actor przytomny będący przy zwyż pomienionej ugodzie Piotr Dunkien mp. Quae quidem transactio, modo praemisso recognita, actis consignata est praesentibus.

1672 г. Марта 28 дня.

Изъ книги № 5118, за 1668—1674 г., стр. 1028—1035.

95. Протестація Виленскаго цеха скорняковъ противъ шапочниковъ.

Вслѣдствіе раздоровъ, возникшихъ между цехомъ скорняковъ и шапочниковъ, первые подали протестацію на жалобу послѣднихъ слѣдующаго содержания: 1) скорняки остаются при своемъ мнѣніи, что привилегія шапочниковъ выхлопотана у Владислава IV незаконнымъ образомъ; 2) никакого декрета въ актахъ магистрата, о которомъ упоминается въ привилегіи, составленнаго въ пользу шапочниковъ не было, такъ какъ въ документѣ

этомъ нѣтъ узаконеннаго сусцепта; 3) королевскія привилегіи вовсе не запрещаютъ скорнякамъ заниматься нздѣліемъ и продажей шапокъ; 4) денежные взносы на содержаніе храмовъ скорняки уплачиваютъ вдвойнѣ—и костелу бернардиновъ и русскимъ церквамъ, потому что въ своемъ цехѣ не находятъ нужнымъ дѣлать различія между разновѣрцами, потому что всѣ исповѣдуютъ одного Бога, славимаго въ Св. Троицѣ.

Feria secunda intra octavam festi annunciationis beatissimae Mariae Virginis, die vigesima octava mensis Martii, anno Domini 1672.

In termino hodierno ad respondendum per seniores pellionum, nominibus et cog-

nominibus superius descriptorum, accepto, post revisionem eiusdem legis, a parte seniorum pileatorum, praedictus nobilis Joannes Szymkiewicz—defensor causae citatorum pellionum, publice obiecit, quod antecessores pileatorum, non solum

nobile officium consulare Vilmense supplantare ausi sunt, sed et ipsam cancellariam s. r. maiestatis, quoniam articulos conscriptos et conceptos per se subdole, non obtenta licentia et consensu a magistratu, ut iuris et moris est, obtulerunt ad confirmationem s. r. mtis; in probationem eiusmodi supplantationis commonstrabant non tantum desiderari in privilegio confirmationis s. r. mtis appositionem sigilli magistratus, sed et subscriptionem notarii ordinarii, prout in aliis privilegiis contuberniorum semper sigilli et subscriptionis notarii mentio fieri solet, quam obiectionem oretenus prolata fusius idem nobilis Johannes Szymkiewicz—patronus pellionum in parato scripto explanavit, cuius series haec est, quae sequitur:

Sławetny pan Jan Zempla, Elias Bartoszewicz — starsi tegoroczni bratstwa kuszniarskiego, tak imieniem swoim, iako imieniem wszystkich kuszniarskiego rzemiosła braci, iako raz protestowali się in officio consulari Vilmensi w roku 1668, miesiąca Maia ósmego dnia, na panów czapników, alias kuszniarzów Wileńskich, in genere et specie wszystkich, tak subsequenter protestują się toties quoties etiam coram assesoriali s. r. m. iudicio na pomienionych panów czapników kutnerzów Wileńskich o to: iż nie tylko śmiali y wazyli się pod magistrat Wileński uczynić podeyscie, gdy ad libitum napisawszy sobie puncta y artykuły, cechowi swemu służące, iakoby za consensum, oraz wiadomością ichmość panów burmistrzów y całego koła szlachetnego magistratu Wileńskiego, in anno 1666 zasiadającego, do confirmatii nieśmiertelney pamięci nayiaśniejszego króla Władysława czwartego roku 1637, dnia 27 miesiąca Marca podali,

ale nawet y pod cancellarią iego królewskiej mości podeyscie uczynili, a to sprawowali przez nieiakięgo Jarmolicza, który na tenczas przy cancellariey królewskiej bawił się, a potym Moskwicinem został, co evidentissime patet z samego tychże czapeczników przywileju y clarius luce meridiana haec supplantatio constat y fabricatio articulorum, quasi a magistratu Vilmensi ordinatorum, bo tam pisze: że praesentowane były na pargaminie listy z act radzieckich Wileńskich, iakoby wydane z tytułem: proconsules et consules s. r. mtis Vilmenses in m. d. Lithuaniae metropoli, notum testatumque facimus coram nobis officioque nostro etc. etc. y potym artykuły ad libitum pisane. Na końcu zaś tylko: dat w Wilnie, we śrzedę przed świętem świętego Mikołaja biskupa, dnia 3 miesiąca Decembra, roku 1636, podpisu zaś żadnego y pieczęci nie specificuie, czego iako nie było, tak też y w cancellariey iego królewskiej mości nie wypisano y nie dołożono, tak podpisu pisarskiego, iako pieczęci, bez czego nic z cancellariey żadney per extractum wydano być nie może; a zwyczaj ten, że gdy sprawa iaka do xiąg acticowana była, tedy per extractum cancellaria wydając żadnego nie opuści słowa y wszystko od mała do wiela specificuie, tak datę miejsca, dnia y roku, iako podpisu ręki pisarskiej y pieczęci przyciśnionej. A co większa, gdy kusznierze do metryki iego królewskiej mości udali się, chcąc znaleźć tak swoje dawne prawa na bractwo kuszniarskie, od królów panów miłościwych nadane, iako y czapeczniczkiemu cechowi służące, wiedzieć, tedy tylko swoje stare należeli prawo, gdzie y innych wszystkich cechów Wileńskich prawa od dawnych czasów, czapników męzkich znaleźć nie mo-

gli, y ztąd supplantatio nie tylko pod szlachetny magistrat Wileński, ale y pod cancellarią iego królewskiey mości elicit. O co salva imé p. instigatorowi do p. czapczników remanet actio. Pro secundo: w tymże przywileiu serenissimi regis Ladislai quarti, czapcznikom służącego, między innemi artykułami w artykule szóstym specificatur decretum s. r. mtis, za którym iakoby im czapki przysądzono robić z różnego koloru sukna y futrem podszywać, tylko nie opuszać, chiba teraz nie tylko opuszaia, ale y wylogami nie umieiać okładaią. Tedy gdy w roku 1668 agitowała się taż sprawa, domagali się kusznierze, die 16 Maii officiose, aby ten decret pod straceniem praw producowali, oraz y consensus szlachetnego urzędu Wileńskiego super editis articulis ad bonum ordinem et regimen contubernii pileatorum, iakoby z akt radzieckich Wileńskich, stosuiąc się do pomienionego decretu, authentice wydany, na urzędzie pokładali, czego iako nie mieli nigdy, tak też nie producowali y nie może tu nie subsistere ratio, per patronum causae na tenczas illata, że per iniurias temporum, grassante hostilitate, tak decret iego królewskiey mości, iako y inne dokumenta poginęły, praeter unicum privilegium confirmationis s. r. mtis Ladislai 4-ti—o które zginienie spraw protestatii in tempore uczynioney (lubo affectowała pars na tenczas) nie pokazywali. Tu subsequitur, że nie mieli decretu mianowanego iego królewskiey mości, pogotowiu consensus magistratus Vilmensis, bo w iedney cechowey skrzynce pospołu z przywileiem wszystkie munimenta chowaią y chowali, iakoż miały insze sprawy z skrzynką zaginać, a tylko ieden przywilej od zguby takowey zachowany prodigio quodam został. A choć

by dato non concessio, per iniurias temporum tak decret iego królewskiey mości, iako y consensus magistratus Vilmensis zginiony był, iednak acta nie poginęły, pewnie by y w metryce iego królewskiey mości decret naleziony był, oraz y consensus magistratus Vilmensis, ponieważ w teyże iego królewskiey mości metryce acticowany, patet y ztąd, że żadnego nie mieli decretu w teyże iego królewskiey mości confirmatii, lubo w artykule szóstym, nie mianuie którego roku, miesiąca y z kim ten decret był, a zwyczaj, że y w pozwie kiedy do executii decretu przypozywaia, tedy dzień, rok, miesiąc, którego decret stanął, specificatur. Zaczym sequitur, że subreptitie contubernium pileatores obtinuerunt. Quod attinet zaś co patronus pileatorum per totum wnosil y tym neguie, że pelliones nie mieli stante lite żadnych czapek robić, aż do cognitii sądu iego królewskiey mości y oraz producował decret nobilis officii consularis Vilmensis, in anno 1662 Septembris 30 ferowany, y znowu in anno 1668 die 26 Maii reassumowany, w których iakoby miała być inhibitio, aby kusznierze żadnych nie robili czapek y nie przedawali, tedy to bynajmniey militare nie może in partem pileatorum, bo decret nobilis officii consularis Vilmensis in anno 1662 mensis Septembris 30 intergum partis z cancellarii wyięty, invalidowany. Iakoż w drugim dekrecie, in anno 1668, die 26 Maii in eadem materia ferowany, nie ma w sobie uznania inhibitii czapek robienia, ale owszem niepotrzebne kusznierzom czapek robić zabronienie y przedawanie urząd szlachetny magistrat Wileński uznał, od czego nie tylko czapnicy appellowali, ale nawet y mandaty do sądu iego królewskiey mości, nie kontentuiąc się remissią podaw-

szy (przeciwko któremu y protestatia w tymże roku 1668 dnia piątego Octobra przez pp. kuszniierzów do xiąg ławniczych Wileńskich zaniesiona jest), sami nie attentowali, obawiając się na siebie paen, które ich nie mogą minąć, y teraz noviter, przez tak długi czas milczawszy, zapozwawszy kuszniierzów, (którzy y prawo z consensu nobilis magistratus Vlnensis mają), gdy teyże inhibiti według dawnego decretu mianowanego affectowali, y aby czapek nie robili y nie przedawali kuszniierze, domagali się kutnerze, tedy nobile officium consulare Vlnense niesłuszną być affectatią czapników inhibiti per decretum nie uznał, na którym pileatores przestali y z appellatią się nie odzywali. Co zaś patronus pileatorum wniosł, in aggravationem kuszniierzów, iakoby per supplantationem magistratus Vlnensis, niemając żadnego consensum na robienie czapek, tylko dawne przywileie na robienie y sycenie miodów, na to praevia quam solennissima protestatione kuszniierze mówią: że sycenie miodów, antiquitus bractwu nadane, y privilegiis nieśmiertelney pamięci królów ichmościów approbowane mają, a co się tknie rzemiosła kusznierskiego, nie tylko suknie wszelkim futrem podszywać, czapki robić, one opuszać, wyłogi do nich sobole dawać, celować, przyszywać, z axamitu czapki robić, one sobolem okładać (czego czapnicy nigdy nie robili y nie umieją), szczegulnie tylko rzemiosłu kusznierskiemu przynależało y z dawnych wieków y czasów, iako rabiali, tak y teraz za consensu nobilis officii consularis Vlnensis y potwierdzeniem i. k. m. robią. Kutnerze zaś iako tylko magierki szczegulnie kutnerów, tak y teraz ich to rzemiosło, w którym żadney nie czynili przeszkody kuszniierze, tak dawne wieki

pomnią, tak miasta i. k. mości koronne Małey y Wielkiey Polskiey, tak ziemi niemieckiey miasta uprzywileiowanych kuszniierzów mają, którzy czapki z wszelkim futrem robią, a czapeczników osobliwych, prócz w Niemczech kapeluszników, a w Polsce kutniierzów nie znają, a nie tylko w tym pomienieni czapecznicy kuszniierzom krzywdę czynią, że pilnować nie chcą kutnerskiey swey roboty, to jest, robienia magierek, iuż się w robienie czapek męskich, onych podszywanie, y wyłogami (czego y w pomienionym swym nie mają przywileiu) okładanie włożyli, ale nawet y futra surowe, iako to: lisy, białki, zające, króliki kupują, wyprawują, także kuny y tym wszystkim handluia y insze surowe kupują y wyrabiaia futra; co ieżeli słusna altissimo subiicitur iudicio. A lubo to patronus pileatorum daie przyczynę, chcąc onych przyozdobić stronę, że a tempore immemmorabili kutnerze non sine emolumento tak miasta, iako y kościoła Bożego różne civitatis ponoszą onera y swój ołtarz w kościele mają, ieszcze to mało na nich, bo na dwie contributią dzielą, iedną to do ołtarza oyców bernardynów, to do cerkwi, a więcey schysmatików, niżeli rzymian, y tak większa składanka idzie do schysmatików y tam ozdoba, a niżeli do ołtarza rzymskiego, a quod maius, że żadnego cechu nie masz, w którym by osobliwą Ruś swoją karbonę mieli, a osobliwą rzymianie, ale za iedno tak do karbony na Bożą chwałę dawać, iako y pod winą teyże ofiary y Rusin y rzymianin y dissident aby słuchali, nie tak, iak czapnicy. Kuszniierze zaś, tak rzymianie, disunity, iako y cudzoziemcy nierozdzielnie iedney ofiarze Bożey y ołtarzowi, u świętey Tróyce będącemu, dosyć czynią y nieospałą wyświadcza-

ią y wyrządzaia ozdobę, solenniter chwalać Boga, większe niżeli czapnicy ponosząc civitatis onera, a co większa czyniąc dość przywileiom, od królów pp. miłościwych antiquitus nadanym, szpitale w Bozie pewnemi czasy z karbony y skrzynki ciepłem, to iest drwami w mrozy opatruią, ludziom w nich będącym wyżywienie obmyślaią y różne kościoły woskiem na świece czasu naznaczonego obsyłaia, toż dawnych czasów antecessorowie czynili y teraz successorowie czynić nie przestaią; przeciwko czemu niesłuszną czapeczników obietia per patronem causae, żeby nie miała być z bractwa kusznierskiego, tak ozdoby miasta, iako y chwały Bożey auctio, któremi ratiami nie mogą czapnicy swoje stabilire artykuły. A iako się iuż sufficienter wywiodło, że podeyscie czapecznicy pod magistrat Wileński, oraz y cancellarią i. k. mści uczynili, tak y teraz pro finali dowodząc, że consensu iako nie maią, tak go nie pokażą, a iure municipali magdeburgensi articulo 44 in glossa zakazuie prawo wyraźnie his verbis: *mechanici plebscitum vel constitutionem inter se facere minime possunt in commodum contubernii eorum, sine consensu consulum, si aliqua confirmatione indiguerint; y daley tamże: contubernium sit quodcunque sit, si literis indiguerit, super constitutionibus sancitis, vel si forsan literas a civitate super eorum libertate concessas amiserit, a consulatu alias expetere debet.* Y iuż to tego patronus pileatorum nie zniesie prawa, gdy eodem articulo 44 wniosł, haec formalia in hoc intelligendorum: si aliqua confirmatione desuper indiguerit, in causis vero minimis, quae nec plurimum verguit in damnum civitatis, confirmatione hac indigebunt, iuż ten punkt nie pro meliora-

tione pileatoribus servit, ale in condemnationem onych y prawa ruinationem, bo onych confirmationem iakoby per consensum magistratus Vilmensis z datą w przywileiu i. k. mści pokazuia; a nie in minimis causis, ale w wielkiej rzeczy, a sufficientem probationem consensus non ostendunt. A daley co eodem textu allegat: *Quodsi libertas illa a principe eisdem consensa fuit, consules confirmandi nullam habent potestatem; y ten paragraf non militat pro parte pileatorum, ale pro parte pelionum, bo co onym antiquitus serenissimi reges nadali, to subsequenter następujące reges serenissimi approbowali, a czapecznicy żadnego z dawnych czasów od królów pp. miłościwych nadania niemaiąc, consensus sobie utworzywszy podstępnie z cancellarią magistratu Wileńskiego y i. k. mści podszedszy, tenże imieniem iakoby szlachetnego magistratu Wileńskiego do podpisu y confirmacii serenissimi regis piae memoriae Ladislai quarti podali, co suo loco et tempore fusius deducetur.* Teraz że przeciwko wyraźnemu uczynili prawu podstępów y podeyscie, tak pod magistrat Wileński, iako y cancellarią i. k. mści urobili, nie odstępuiąc in termino zanesionej protestatii, domagaią się uznania prawa niesłusznego kutnerskiego y zakazania, aby więcej czapek nie robili, ale magierki kutnierowali, przytym paena arbitraria ratione supplantationis pod szlachetnym magistratem Wileńskim in obtinendo consensu, tak też refusioni damnorum et litis expensarum na 6000 złotych, salva przytym manente actione instigatori ratione supplantationis pod cancellarią i. k. mści in obtinenda confirmatione articulów swoich, co podaią salvo iure addendi, minuendi corrigendique in toto sibi reser-

vato. Contra quam talem obiectam supplantationem a citatis, nempe senioribus pellionum actores, quae supra pileatores solenniter protestati sunt, de iniqua sui et suorum antecessorum delatione terminum-que revidendi privilegium a fraternitate recenter impenatam et replicandi contra scriptum die hodierna ad nobile officium productum obtinuerunt.

1672 г. Апрѣля 7 дня.

Изъ книги № 5118, за 1668—1674 г., стр. 1058—1059.

96. Протестъ цеха Виленскихъ шапочниковъ противъ цеха скорняковъ.

Цехъ Виленскихъ шапочниковъ (женскихъ—białogłowskich) приносятъ жалобу на Виленскихъ скорняковъ, что эти послѣдніе обманнымъ образомъ выпросили у нихъ на время, для прочтенія

королевскія привилегіи и права и затѣмъ исправили одинъ артикулъ, по которому будто и скорнякамъ разрѣшается шить такія же женскія шапки.

Feria quinta ante dominicam palmarum die 7-ma mensis Aprilis anno domini 1672. Ad nobile officium consulare Vilmense atque eiusdem officii consularis venientes personaliter honoratus Ioachimus Sebestianowicz, Joannes Zdanowicz, Ioannes Siwicki, Michael Czereyski, tanquam seniores pileatorum contubernii, nomine suo totiusque contubernii sui Vilmensis agentes, paratam in scripto obtulerum protestationem suam contra honestum Ioannem Zemplę, Theodorum Stephanowicz, Christophorum Chochłowski, Eustachium Guronowicz totamque fraternitatem pellionum Vilmensium, cuius tenor is est, ut sequitur:

My Ioachim Sebestianowicz, Ian Zdano-wicz, Ian Siwicki, Michał Czereyski—starsi cechu czapnickiego białogłowskiey roboty, swoim y całego cechu imieniem solenniter się protestujemy, przeciwko uczciwych Iana Zemplę, Fiedora Stephanowicza, Krzysztopha Chochłowskiego, Eustachiego Guronowicza, iako starszych bractwa czapnic-

kiego y na całe bratstwo kuszniarskie Wileńskie, także y na Iana Żukowskiego, pisarza na tenczas cechu naszego o to y takowym sposobem: iż oni będąc w zgodzie wespół z nami uprosili u nas, abyśmy im pozwolili praw y przywileiów naszych prze-rzeć, takowe nam przyrzekszy słowa, „iż my wyrozumiawszy przywileie wasze w przemyśl do tegoż cechu“; my rozumiejąc że to tak szczerze mówią, przywileiów, praw y artykułów, od najaśnieyszych królów polskich y wielkich xiażąt litewskich cechu naszemu nadanych, onym powierzyliśmy, iakoż wzięwszy do siebie prawa y przywileie na się przepisali, a co większa privata autoritate, sine consensu magistratus, artykuł sobie przypisali, że wolno robić czapki białogłowskie, iakoż iuż y practicatur, że robią czapki in praeiudicium, et non mediocre damnum cechowi naszemu. O które takowe uczynione podeyscie y o poprawienie artykułów y przywileiów naszych chcąc my z obżalowanemi prawnie postą-

pić, daiemy tę manifestatią do xiąg bur-
mistrzowskich Wileńskich prosząc, aby za-
pisana y do xiąg przyięta była. Quod ac-
tatum est.

1673 г. Января 11 дня.

Изъ книги № 5119, за 1669—1673 г., л. 390—397.

97. Жалоба Виленскаго магистрата на полковника Фердіани о неудачной по-
стройкѣ имъ моста черезъ рѣку Вилію.

Виленскій магистратъ приносить жалобу на королевскаго полковника, италянца Фердіани по слѣдующему поводу:

Виленскій магистратъ захотѣлъ было построить на рѣкѣ Виліи мостъ обыкновеннымъ способомъ и не дороже 7000 злотыхъ; но въ это время появился со своей моделью Фердіани и при содѣйствіи Виленскаго католич. епископа и Виленскаго воеводы взялъ на себя обязательство построить таковой же мостъ не дороже 6000 злотыхъ. Постройка этого моста составляетъ весьма курьезный фактъ изъ Виленской городской жизни. Фердіани приказалъ плотникамъ соотвѣтственно своей модели выстроить прежде весь мостъ на берегу Виліи. Чтобы помѣстить его, пришлось сносить дома, а чтобы защитить отъ ненастной погоды—выстроить весьма значительныхъ размѣровъ сарай. Затѣмъ Фердіани сталъ укрѣплять берегъ и построилъ съ обѣихъ сторонъ рѣки каменный фундаментъ на 15 локтей въ ширину.

Послѣ разныхъ передѣлокъ этого фундамента Фердіани всетаки не былъ увѣренъ въ его прочности и выражалъ даже боязнь, что нагорная (правая) сторона Виліи не сдержитъ тяжести его замѣчательной постройки.

Магистратъ, ничего не понимая въ такой хитрой влошской инвенціи, обратился съ просьбой

къ Фердіани ускорить постройку моста по контракту. Фердіани обѣщалъ, что зимой слѣдующаго года при помощи льда возведетъ лѣса и перекинеть черезъ рѣку арку моста. Наконецъ было приступлено къ возведенію арки. Высота ея оказалась весьма значительною: мостъ возвышался наравнѣ съ самыми высокими костелами; по серединѣ его Фердіани воздвигъ крестъ. Виленскій магистратъ смотрѣлъ на это зданіе съ чрезвычайнымъ любопытствомъ и подозрительностію,—тѣмъ болѣе, что на постройку его городу пришлось израсходовать въ три раза болѣе условленной суммы. Самъ Фердіани отклонилъ отъ себя прямую отвѣтственность за неудовлетворительность своей постройки и по особому контракту передалъ окончаніе ея одному плотнику. Наконецъ приступили къ разборкѣ лѣсовъ. Мостъ затрещалъ. Испуганные рабочіе въ разсыпную бросились спасаться и прежде чѣмъ лѣса были сняты, мостъ при начавшемся ледоходѣ провалился въ Вилію и поплылъ по теченію на подобіе большаго судна. Пораженные этимъ событіемъ горожане не знали что дѣлать; когда же спохватились, чтобы спасти хоть материалы и послать возныхъ, то эти послѣдніе, прокатившись по Виліи до Нѣмана, нигдѣ не нашли ни одного обломка этой замѣчательной влошской инвенціи.

Лѣта отъ нароженія Сына Божого тысяча шестьсотъ семьдесятъ третего, мѣсяца Генвара одиннадцатога дня.

На врадѣ господарскомъ хгородскомъ Виленскомъ передо мною Петромъ Рудоминою Дусадкимъ — старостою Ста-

родубовскимъ, подвоеводитимъ Виленскимъ, żalowali et quam solennissime protestowali wszystkich iurisdik magistratus y communitas miasta iego królewskiej mości stołecznego Wilna na iegomości pana Jana Baptistę Ferdynana—pułkownika iego

królewskiej mości o to y w takowey sprawie: iż co constitucia seymu roku przeszłego most na rzece Wilii z prowentów szpitalnych świętej Trócy rzymskiej miastu Wileńskiemu z przyłożeniem się de suo, intra spatium duorum annorum, budować nakazała była, do której stosując się żalobliwy magistrat zaraz na wiosnę w roku następującym tysiąc sześćset siedmdziesiątym pierwszym zażywszy cieśłów starszych, na tenczas w Wilnie będących, ziachał do tego miejsca, gdzie przed tym most na rzece Wilii był y po oglądaniu y wewerificatii miejsca, tak też dawnych fundamentów y izbic, na których most przedtym stał, y po conferentii z cieślami, dawną modą y kształtem budować postanowili, zaraz drzewo na pale, których potrzebę cieśle na pierwszą być powiadali, do izbic kupować panu prowizorowi y szafarzowi szpitalnemu kazali. Jakoż na tenczas szlachetny pan Jan Berkinowicz—rayca, prowizorem—y pan Mathias Wanderflot, kupiec y mieszczanin Wileński, szafarzem będąc, pół ośmy kopy drzewa na pale do starych fundamentów kupili byli, y zaciągnowszy cieśłów też pale robić y gotować nakazali, żalując zaś magistrat, aby sufficientia et correspondentia kosztu na ten most była, na pewne lata przewóz arendował, zniosszy się ze wszystkimi iurisdikciami podymia, dwoie uchwalił y wydał, a zatym wszelaką adoptabat należytość. Interea z boku obżalowany imć pan Ferdyni, pułkownik iego królewskiej mości, przez imćci pana Cynakiego odezwawszy się, a znać nie inną intencją, tylko aby w Litwie coś ad apparentiam a w rzeczy samey na powietrzu nie wystawił, wprzód y godney pamięci iasnie wielmożnemu iego mości xiędzu Alexandrowi Sapiezie—bisku-

powi Wileńskiemu, a potym iasnie wielmożnemu imćci panu wojewodzie Wileńskiemu, hetmanowi wielkiemu wielkiego xięstwa Litewskiego, tak też ichmościom panom kommissarzom, na tenczas do miasta Wilna od iego królewskiej mości zesłanymi, kazał y podał modelusz czy też abrys z drewnuszek małych, ćwieczkami spiętych, nakształ arcularis figurae na deszcze zrobiony, udając y upewniając, że takową manierą y modą zrobiony most y mocny nie tak wiele, iako na izbicach kosztować będzie, bo nań drzewa a zwłaszcza balek nad kop sześć, żelaza też nad kilkadziesiąt sztab nie wynidzie, a zatym ten most nad sześć tysięcy złotych plus vel minus nie będzie kosztował. Gdy tedy modelusz pana Ferdianiego, na budowanie mostu wymyślony, iako rzecz nowa, a podobno nie tylko w Litwie, ale na wszystkim świecie niewidziana, a daleko barziej nie praktykowana, corda et animos wszystkich, a naybarziej propter modicum sumptum arripuit et possibilitatem firmitatis, tenże modelusz, z drewnuszek zrobiony, na którym y nawiekszy mąż stawiać złamać nie mógł, ex re oculis subiecta ukazywał, praemissa zaś obietnica imćci pana Ferdyaniego nie tylko przez niego samego, ale y przez imćci pana Cynakiego certificabat, przyszło magistratowi y miastu Wileńskiemu, zwłaszcza za manuductey ichmościów panów senatorów y ichmościów panów kommissarzów, na tenczas w Wilnie będących, opus budowania miastu według modeluszu pana Ferdyaniego zaczynać. A naprzód ex nunc z panem Krzysztophem Matulewiczem, mieszczaninem Antokolskim, o balki, żeby podług affectacji pana Ferdyanego wystawił, kontrakt uczynił, cieśłów na tygodniową zmówił robotę, magistratowi sa-

memu Marcinowi Fikowi, w tydzień po złotych dwudziestu, towarzyszowi zaś jego Kristianowi po złotych dwunastu postąpił, żelazo stargował, y we wszystkim tak dodawaniem materyi, iako y zapłaty rzemieśnikowi dosić uczynił; o murach zaś na ten czas żadney przez pana Ferdyaniego nie było wzmianki. Drzewo zatym intra prae-fixum w kontrakcie tempus spuszczone y na brzeg wywleczone było, cieśle też po-dług modeluszu y abrysu pana Ferdya-niego zaczęli niewidziane opus robić, y gdy most ad normam arcularis figurae, cieśle z drzewa na ziemi dorabiali, y iuż ostat-nią kończyli quaterę, obżałowany imé pan pułkownik zrozumiawszy, smać że tak dłu-ga, czy też szeroka figura arcularis nie strzyma, wprowadza żalujący magistrat do wielkiego, a prawie nieznośnego kosztu, ex-postulując koniecznie, aby po obu stron rze-ki Wiliey fundamenta y mury na ten most, od samey rzeki aż do bramy y murów dawnych, na łokci piętnaście długie, na dwadzieścia szerokie, na osmnaście wyso-kie murowali. Żalobliwy magistrat, lubo pory do robienia muru, iako w okropną iesień nie widział y nie podobieństwo tego mostu, że wprzód sam zrobiony, a niżeli fundamenta nań ugotowane były, upatro-wał iednak aby się od miasta nie działa ia-ka w tey mierze niewygoda, in instanti panu prowizorowi y panu szafarzowi strug na wożenie kamieni z brzegów rzeki Wi-liey kupić, czeladź do tychże sposobienia kamieni najać y wozić, wapnę y cegłę za-kupować, żwir kopać, mularzów zaciągnąć nakazał. Parendo mandatis y onych exequen-do pan prowizor y pan szafarz wszystkie-go, co do muru należało, co dzień stru-giem kamieni wozów po kilkadziesiąt przy-prowadzili, cegły, wapny y żwiru in omni

dodawali sufficientia, maystrowi y czeladzi mularskiey co tydzień płacili. Widząc te-dy imé pan pułkownik, że magistrat wsze-lakie dodaie necessaria y ni wczym nie schodzi, co by miał cieśłów y innych ro-botników (iako sam assecurabat, że zimie nalepiey most będzie stawion) do stawie-nia tegoż mostu zrobić przy wodzie, to imé pan Ferdyanie kazał szopę na złożenie mo-stu zrobić y pod nią rozebrawszy drzewo nakształt swego modeluszu na ziemi zro-bione złożyć, potym udał się tegoż roku do verificatii murów y fundamentów, pod ten most robionych. Y gdy one pytał sznu-rem z obu stron rzeki Wiliey y przez rze-kę mierząc, iezeli te mury ex opposito so-bie wystawione są równe, aliści postrzegł, że od miasta mury, tym co za Wilią, nie są równe, zaczym znówu znosić, drugie ciosać y przymurować, a inne fundamenta murować, na co wszystko w roku tysiąc sześćset siedmdziesiąt pierwszym, pan pro-wizor y panowie szafarze, effective złotych pięć tysięcy czterysta czterdzieście trzy wy-dali. Nastąpiła zatym zima, do której ia-ko drzewo złożone w szopie, tak mury na-kryte zostawać musiały. Przychodzi pożą-dana roku tysiąc sześćset siedmdziesiąt wtó-rego wiosna, której gdy żalujący magistrat zaczęte opus continuare przez prowizora y szafarza usiłuje, y aby sam most stawiony był pana Ferdyaniego żada, aliści pan Fer-dyiani powiada, że trzeba daley fundamen-ta, tak z tey strony Wiliey y za bramą od miasta, iako y z tamtey od góry, żeby tak-roczone fundamenta most nie rozparł, goto-wać, powtórę drzewo na pale y na rysztowanie kupować, nie mówiąszy ani zniosszy się nic o tym przez całą zimę. Satisfacien-do y w tym żalujący magistrat woli obża-łowanego, a nie mając pieniędzy gotowych,

tak szpitalnych, iako y swoich, bierze za assecuratią swoją od poborców miasta Wileńskiego troje podymnych, które vigore laudum wojewodztwa Wileńskiego na utrzymanie woyska wielkiego xięstwa Litewskiego uchwalone były, także od żydów quotę doroczną na mury przychodzącą y wyderkaff od summy szpitalney, u nich będącey, należytą odebrawszy, nakoniec kamienicę szpitalną w wielkiej summie u pana Procewicza, raycy Wileńskiego, zafundowawszy, na requisita tak do muru, iako y na kupienie drzewa panu prowizorowi y panu szafarzowi wydaie. Którzy pan prowizor y szafarz pilności, czułości y pracy swej dokładaiąc, kamienie codziennie strugiem sprowadzali, cegłę y wapnę iuż za gotowe pieniądze, iuż in fidei publicam miasta wziwszy do roboty wydawali; żwir et alia necessaria z naczyniem wszelakim dodawali; mularzom—maystrowi y towarzyszom, tak też pomocnikom co tydzień płacili; maystrowi ciesielskiemu y wszystkim cieślom zawsze tygodniowe dawali pieniądze; drzewa iednego na pale, pod rysztowanie y na same rysztowanie, za dwa tysiąca złotych plus vel minus skupili; swornie czy też goździe wielkie, których tylko trzy ze dwu sztab robiono, do wiązania y krępowania mostu, robić kazali; więc że co tydzień kosztu na materie różne, a naywięcey na rzemieśnika po kilka set złotych wychodziło, sumptus też deficiebat, przyszło za instancją iaśnie wielmożnego iego mości pana wojewody Wileńskiego kamienicę szpitalną, Iarmolińska nazwaną, w summie dziewięciu tysięcy złotych, u szlachetnego pana Piotra Procewicza, raycy Wileńskiego, zastawić. Które pieniądze potym ni na co innego, tylko szczegulnie na samego rzemieśnika, to iest cieślę, mularza y

zapłatę za cegły, wapnę, tak też za sztaby wyszły. Gdy tedy iuż magna apparentia fundamentu y mury pod most, których wzdłuż ab utraque parte na sążni sześćdziesiąt, a wysokich na sążni sześć, tak też na pultrzecia sążnia plus minus szerokich y dawne mieszkania przy bramie mostowey murowane, to iest piwnice, sklepy, izby, niemałym kosztem wystawione, zniesione były, tudzież y rysztowanie z drzewa na ziemi parabatur et omnia necessaria supeditabantur, znowu pan Ferdynian recurrit do muru, asserendo, iż z tamtey strony rzeki Wiliey od pola nie tylko mur, ale y góra (która na kilka mil idzie) nie strzyma. Iakoż satisfaciendo magistrat intentioni et affectationi pana Ferdynianiego y górę za mostem kopać y mur a fundamentis za bramą od pola pod górą ex utroque bramy latere erigere kazał. Zaczęto tandem in Augusto pale pod rysztowanie, by rysztowanie według modeluszu pana Ferdynianiego stawić, a dokonczywszy one in Septembri, most sam albo raczey figuram arcuarem, budować. I ledwo co poczęty samego mostu budynek, aliści postrzegłszy, że wysze nad należytość rysztowanie zrobił, sążniem niżć y one krócić; a potym zrozumiawszy, że y skrócone rysztowanie nie strzyma, znowu drugie rysztowanie we śródku y podpory pod pierwsze dawać y robić kazał. Wiedząc tedy magistrat, że coraz [excogitando invencie włoskie, obżałowany miasto do wielkiego kosztu, a zatym y szkody coraz większey in infinitum przywodzi, zawiera za powodem samegoż pana Ferdynianiego ogulny z panem Marcinem Fikiem, cieślą, dnia dwudziestego szóstego miesiąca Septembra w roku blisko przeszłym kontrakt, aby sam most podług modeluszu tegoż pana Ferdynianiego w tym że roku bli-

sko przeszłym w pewnym czasie, w kontrakcie wyrażonym, wystawił, na tymże moście pomost dał, rysztowanie rozebrał, pale, na których rysztowanie stoi, z wody wyjął, bulwarki albo raczej fundamenta murowane z obu stron rzeki Wiliey, żeby nie zepsował lód, palami obijał y ugruntował, obiecawszy onemu pewnemi ratami złotych dwa tysiące wyliczyć, iakoż przewóz od świętego Michała na rok cały za dwa tysiące złotych panu Iósephowi Rebertowym arendowawszy, przez tegoż pana Reberta złotych tysiąc sześćset wyliczył, y nie zostało więcej przy panu prowizorze tylko złotych czterysta. Za takowym tedy kontraktem requisita wszystkie dodane, rzemieśnikowi co dzień placono, y żadney, iako od żalującego magistratu, tak prowizora, który de suo wydawał, nie było winy. Zieżdżają też tym czasem do miasta Wilna na gubernę iasnie wielmożny iego mość pan wojewoda Smoleński y iego mość pan podskarbi wielki wielkiego xięstwa Litewskiego, przed któremi ichmościami obżalowany pan pułkownik nie o drzewie y moście samym nie mówił, tylko szczególne quaerimonie na fundamenta y mury czynił. Wczym, gdy ratione murów magistrat assecurabat y aby rysztowanie z pod mostu in casum następującej nawałności wybierać kazał, iego mość żądał, pomieniony pan pułkownik, słabość murów obliczał. Jednak potym skoro most związany y zamknięty będzie, rysztowanie wybierać deklarował. Więc kiedy y mury iuxta possibilitatem ultimis diebus Novembris continuebantur, y most też circa decimam tertiam Decembris w roku przeszłym, in arculari sua figura zamknięty y zawarty był, którego wysokość kościołom, w mieście będącym, aequiparabatur, y iego mość pan

Ferdyiani o rozebranie rysztowania requisitatur, inney pan Ferdyiani nie dawał przyczyny, tylko że dla nieskonczonego muru y bulwarków nieobitych, nie może kazać rysztowania wybierać. Iakoż subsequenter y za przybyciem iasnie wielmożnego iego mości pana województwa Wileńskiego, hetmana wielkiego wielkiego xięstwa Litewskiego do Wilna, przed samym że iego mością panem wojewodą nie inną ratią nierozbierania rysztowania dawał, tylko te, że mury niedogotowane, chcąc one drzewem przez zimę ugruntować, powtóre żeby magistrat robotnikom płacił. Interea zaś, po odjeździe iasnie wielmożnego iego mości pana wojewody Wileńskiego, krzyże iakieś u wierzchu mostu robić kazał, o których nigdy ani pan Ferdyiani, ani cieśla nieboszczyk Marcin Fik ustnie, ani w kontrakcie żadney nie czynił wzmianki; dodał jednak y do tych krzyżów żalujący magistrat przez swego prowizora wszystkie requisita, zapłata też rzemieśnikowi codziennie dochodziła y wszystkiego effective w tym roku przeszłym tysiąc sześćset siedmdziesiąt wtórym złotych dwadzieście tysięcy y z wierzchem, na materią, robotnika, rzemieśnika y inne requisita, iako registra w sobie zawierają, przez pana prowizora wydano. Następnie koło Bożego-narodzenia, w tym że roku przeszłym zima tęga, po Nowym zaś lecie, czwartego dnia resolutia oney poczyną się y codzien nie augmentum bierze; vocatur pan Ferdyiani ad consilium, tak do mostu, iako y na ratusz comparere niechce, cieśle też upomnieni, aby rysztowanie rozbierali, żadną miarą bez pana Ferdyianiego iż nie będą rozbierać, deklarowali się. Atoli jednak, aby rzemieśnicy iakiey winy na żalujący magistrat nie składali, tak też y następującym świętem Trzech kró-

li, to iest dnia szóstego Iannuarii w niedzielę, dnia ósmego eiusdem przypadającą, od roboty nie wymawiali, żalujący magistrat otrzymuje quinta praedicti Iannuarii licentia od iego mości xiędza officiala, protunc będącego, aby w dzień Trzech króli robić koło tegoż mostu y rozebranie rysztowania wolno było. Iakoż y cieśle, mając sufficientiam wszelakiej materiej y oraz roboty swej usque ad septimam Iannuarii nagrodę, robili y wszystko czynić gotowi byli, gdyby szczegulne iego mość pana Ferdyanego nie zaszło rozkazanie. Przychodzi dzień dziesiąty miesiąca Iannuarii w roku terazniejszym, którego wielkie wody na Wiliej zbierać y kra podnosić się poczęła. Tedy obżalowany iego mość pan Ferdyan, pułkownik iego królewskiej mości, z wielkim pędem z miasta przybywszy, a widząc iawne już periculum mostu, kazał cieślom rysztowanie wyższe, pod spodem samego mostu będące, wybierać. Gdy tedy kliny, które między mostem y rysztowaniem były, wybito, most sam strasznie z wielkim trzaskiem y grzmotem sadzić się y trzeszczeć począł, że cieśle, pod rysztowaniem wyższym zostając, od strachu na rysztowanie niższe upadać musieli. A zatym, dla następującej nocy, ciż cieśle żadną miarą daley rysztowania wybierać nie mogli, owszem wszyscy precz odeszli, w nocy tedy pomienionego dnia dziesiątego Iannuarii o godzinie ósmej, wezbrawszy się woda y kra, mając też po sobie potężny wichor, wszystką machine pomienionego mostu, in aere między górą wystawioną, a tylko sworniami żelaznemi spiętą, wespół z rysztowaniem y palami et cum omnibus requisitis funditus zniosła tak dalece, że nec vestigium onego zostało, wyiawszy szczegulnych murów, które ani od kry, ani od

wody nie nie są poruszone, ale w całości zostały. Zniosszy tak pomieniony most wodą y krą wespół z tymże mostem płynąc, cokolwiek obviūm miała, jako strug na kamienie kupiony, na brzegu Wilii będący, przewóz, tak też potym daley pod Łukiszkami wiciny, strugi y drzewa szlacheckie y kupieckie, na brzegu złożone, iedne złamała y skruszyła, drugie nie wiedzieć dokąd pozanosila. Most zaś sam, na szmaty rozerwawszy, na różnych mieyscach, tak na Wilii, iako y na Niemnie rozrzuciła, czego obywatele tameczni, per alluvionem dostawszy, requisitus wydawać nie chcą. Zaczyn szlachetny magistrat Wileński, na tenczas przez takową protestacją y manifestacją ukazawszy y na potym chcąc wodniey ukazać, iż wszelaka od niego do budowania tego mostu dodawana była sufficientia, iż żadney z niego nie było winy, ale iako koszt, tak y szkodę przez swoje włoskie inwencje iego mość pan Ferdyan causavit, tedy chcąc o to wszystko z iego mość panem Ferdyanim, pułkownikiem iego królewskiej mości, czynić, tę swoją manifestacją y protestacją ku zapisaniu do xiąg grodzkich Wileńskich podaie.

При которомъ оповѣданью и жалобѣ постановили епералове его кор. милости кветъ свой реляційный ку записанью до книгъ кгородскихъ Виленскихъ признали, въ тые словы писаны:

Ja Samuel Zbiński y ia Andrzej Łapiński, ienerałowie iego królewskiej mości woiewodztwa Wileńskiego, zeznamy, iżechmy byli užyci od szlachetnego magistratu Wileńskiego, dnia iedynastego miesiąca Iannuarii na oglądanie mostu upadłego na rzece Wilii, przez iego mość pana Ferdyaniego, pułkownika iego królewskiej mości, budowanego, gdzie oba-

czywszy wielką szkodę, iż wcale z gruntu wywrócony upadł, y rzeką Wilią popłynął, zaraz z iego mość panem Ianem Berkino-wiczem—raycą Wileńskim y sługami przy-sięgłemi, Kazimierzem Bernatowiczem, Ka-zimierzem Podlidskim w łodzi wsiadzy, aż pod Kowno iachaliśmy, chcąc tak drzewo, iako y żelazo, gdzieby się kolwiek tylko na brzegu pokazało, aresztować, y na gro-madę złożywszy nazad odyskać, ale gdy-chmy aż pod Kowno iezdźili, żadney rze-czy, ani drzewa nie należlichmy, że cale wszystko Wilią popłynęło, nie tedy nie na-lazszy, z nisczym też nazad powrócić mu-sieliśmy. I natochmy dali tę relatią naszą

y oraz ona przyznaliśmy, w roku tysiąc sześćset siedmdziesiąt trzeciego dnia czter-nastego miesiąca Ianuarii. У того квиту реляційного подписъ рукъ епераловъ ты-мя словы: Samuel Zbiński, ienerał iego królewskiey mości województwa Nowogrodz-kiego, Wileńskiego; Andrzej Łapiński, iene-rał iego królewskiey mości powiatu Orszań-skiego ręką.

Который тотъ видимусь ихъ мил. паномъ магистратовымъ Виленскимъ въ року теперешнемъ тысяча шестьсотъ де-ветьдесятомъ, мѣсяца Марца третего дня есть выданъ. Писаль у Вильни.

1673 г. Января 12 дня.

Изъ книги № 5121, за 1673—1676 г., л. 10.

98. Жалоба полковника Фердиана на Виленскій магистратъ о недоставленіи ему нужныхъ пособій и матеріаловъ для постройки моста.

Извѣстный стронтель моста на р. Вилин въ Вильнѣ, итальянскій полковникъ Фердиани, приво-ситъ жалобу на Виленскій магистратъ, что этотъ послѣдній, располагая всѣми капиталами на устрой-ство моста, не розискивалъ рабочихъ, не платилъ имъ денегъ, вслѣдствіе чего при разлитіи воды

неоконченный мостъ разрушился и былъ унесенъ водой; Фердиани дѣлаетъ это заявленіе съ тою цѣлію, чтобы такая неудача не имѣла сквернаго вліянія на его репутацію по части строительнаго искусства.

Donosił do wiadomości urzędowej tę swoją żalosną manifestacją iego mość pan Jan Baptista Ferdiani — pułkownik iego królewskiey mości, opowiadając y żalując na szlachetny magistrat iego królewskiey mości Wileński, in genere na wszyt-kich, tak na iego mości pana wóyта y ich

mości stoiecznego miasta iego królewskiey mości panów burmistrzów, rayców y ław-ników—o tym, gdy w przeszłym roku ty-siąc sześćset siedmdziesiąt pierwszym, mie-siąca Junii, podczas święta uroczystego rocznego, to iest Bożego ciała y odprawu-iającej processyi zwyczajney, szlachetny ma-

gistrat Wileński iego mości pana pułkownika, przez różne zacne osoby o to upraszał y zaciągał, aby iego mość pan pułkownik zezwolił na to, pracy y starania swego raczył przyłożyć koło budowania mostu na rzece Wilii, tu pod miastem Wileńskim, na tym miejscu, gdzie y przedtym pierwszy most był, przed zawoiewaniem Moskiewskim, obiecuiąc y upewniając w tym żałobliwego, że wszystkiego, co ieno będzie potrzeba, materyi, drzewa, żelaza, murowania, także cieśłów, mularzów y rzemieśników wszelakich, podług potrzeby, to wszystko szlachetny magistrat miał y powinien był dodawać y płacić onym, mając już u siebie na to sumę pieniędzy złożoną y wybraną, gdzie żałuiący, będąc tym ubezpieczony y upewniony, za takowym upewnieniem y różnych ich mościów iasnie wielmożnych ich mościów panów senatorów ubezpieczeniem, zacząwszy żałobliwy z cieślami, mularzami, ukazawszy onym y dawszy abrys, iako mieli co robić, a sam żałobliwy tego codziennie doglądając y dozornie pilnując, gdzie zrazu szlachetny magistrat zachęcając rzemieśników, onym sami płacili, a potym im daley tym niedozorniey poczęli sprawować się, pieniędzy rzemieśnikom nie dawać y nie płacić y na swój pożytek obracać. Tedy żałobliwy o to szlachetnego magistratu upominał niepojednokrotnie y skargę swą, tak przed iasnie wielmożnymi iego mością panem podskarbis wielkiego xięstwa Litewskiego, iako przed iasnie wielmożnym iego mością

panem wojewodą Smoleńskim, a w ostatku y przed samym iasnie wielmożnym iego mością panem wojewodą Wileńskim y hetmanem wielkim wielkiego xięstwa Litewskiego, gdzie iasnie wielmożni ich mość panowie senatorowie, szlachetny magistrat odyskuiąc do siebie, przy bytności samego pana wójta Wileńskiego y drugich niepojednokrotnie upominali, aby dosić czynili, y wszystkiego dodawali, rzemieśnikom płacili, gdyż żałobliwy żadnych pieniędzy od szlachetnego magistratu nie brał y nie szafował—z którego niedawania zawczasu tak materyi y nieplacenia rzemieśnikom w terazniejszy rok tysiąc sześćset siedmdziesiąt trzecim, miesiąca Januarii ze dnia dziesiątego na dzień iedynasty, most postawiony na rzece Wilii od gwałtownego nastąpienia wody y naparcia lodu złamał się y wniwecz zepsował się, nie z żadney przyczyny żałobliwego, tylko wszystko to się stało za samym uporem y niedosić czynieniem rzemieśnikom y riedodawaniem wcześniej materyi. Zaczym żałobliwy ponosząc w tym od szlachetnego magistratu niewinną pomówkę y osławę, a chcąc y gotów będąc na każdym miejscu, to iest przed iasnie wielmożnym imcią panem wojewodą y imć p. hetmanem wielkim wielkiego xięstwa Litewskiego, niewinność swą okazać y pomówkę rozprawę mieć y honor swój zachować, o poeny prawne y o szkody mówić, takowe opowiadanie swe podał ku zapisaniu do xiąg grodzkich Wileńskich zapisać.

1673 г. Февраля 20 дня.

Изъ книги № 5121, за 1673—1676 г., л. 18—19.

99. Жалоба полковника Фердіани на Виленскій магистратъ о несправедливомъ обвиненіи его въ неудачномъ устройствѣ моста.

Оберштеръ его королевской милости Фердіани приноситъ жалобу на Виленскій магистратъ по поводу неудачной постройки имъ моста на р. Вилии, что не онъ виновенъ въ разрушеніи его, а масса льду, снесшая мостъ; не смотря на это магистратъ далъ знать объ этомъ своимъ посламъ въ

Варшаву, чтобы они тамъ требовали отъ него удовлетворенія, считаетъ его одного отвѣтственнымъ за всѣ убытки, понесенные городомъ, желаетъ посадить его въ тюрьму и обезчестить его имя въ потомствѣ признаніемъ за нимъ полного невѣжества въ строительномъ искусствѣ.

Лѣта отъ нароженія Сына Божого тысяча шестьсотъ семьдесятъ третьего, мѣсеца Генвара двѣнадцатаго дня. На врандѣ господарскомъ и городскомъ Виленскомъ, передо мною Петромъ Рудоминою Дусятскимъ, старостою Стародубовскимъ, подвоеводимъ Виленскимъ, жаловалъ у обciążлиwie z wielkim żalem w nieznosney krzywdzie y obeldze swoiey protestował iego mość pan Jan Baptista Ferdynian, oberszter iego królewskiej mości, na szlachetnych panów Piotra Bylińskiego, Grzegorza Kostrowickiego, iako in capite burmistrzów rocznych, rząd y gubernią miasta trzymających y wszytek in genere et specie magistrat miasta iego królewskiej mości Wilna, z dokładem communitatis mercatoriae Viliensis, o to y takowym sposobem: iż pomienieni obżalowani samiż winą y przyczyną zniesienia mostu na rzece Wili, za użyciem samych że obżalowanych, przez pana Fika, cieślę, stawić poczętego będąc,

a chcąc szkodę ex occasione eorum (quod suo loco et tempore fusius deducetur ac declarabitur) zdziałaną, na niewinnych ludzi zwalić, siebie zaś samych ze wszystkiego oczyścić y tym pomienionego żalującego dobrą u ludzi reputacją y doświadczoną in arte architectica peritią w ohidę w potomny czas podać, nie dosyć natym mając, iż per inundationem y naparcie gwałtowney kry lodu tego mostu wszystkę winę tej szkody na żalującego iego mości pana Ferdynianiego niewinnie y niesłusznie onego samego causam iakoby zniesienia mostu być mieniąc złożyli y takowe echo po wszystkim mieście y województwie Wileńskim y innych krajach puścili, ale też velando takowy swój postępek et animadversionem onego chcąc uniknąć, umyśliwszy przytym, żeby pro eorum culpa niesłusznie y nienależnie kto inny lugeat paenas, y ieśli iakowe do pomienionego żalującego mieli praetensie, solita et ordina-

ria iuris via nie postępując, ale ab ipsa executione poczynając, śmieli y ważyli się pomienionego iegomości pana Ferdyaniego przeciwko prawu pospolitemu wszelakim bezpieczeństwem obwarowanego, non convictum neque iudicatum arrestare, in iure odiosissimo żadney na siebie winy nieczuiącego, nie wiedzieć z których przyczyn, invadiare, od czego napotym tanti ausus wzięwszy pochop y wszelakiemi sposobami in ruinas żalującego imci pana Ferdyaniego usadziwszy się, iakoby onego u wszystkiego świata exosum reddere possent nomen, ad procures regni y do swoich ichomościów panów posłów, w Warszawie na ówczas będących, uszczypliwie adinstar famosi libelli rozpisali listy, niesłusznie wszystkiego fortuiti casus, ex eorum occasione perpatrati, na pomienionego żalującego kładąc crimen, a przy tym et magnorum nominum hominibus, a quorum consilio et obsequio salva reipublicae, nie przepuszczając, mianowicie iegomości pana wojewody Wileńskiego, hetmana wielkiego wielkiego xięstwa litewskiego, iakoby econatu żalującego imci pana Ferdyaniego w erectii tego mostu miał dependere, y nie tak onego rady, ale raczey omamienia (sam vir consilii będąc) słuchać, upraszając przy tym, żeby na żalującego, w niczym niewin-

nego, aliquod formaret iudicium, którego nie czekając, sine quavis iudicii forma, zgiełk y tumult na żalującego imci pana Ferdyaniego pobudziwszy y gminowi iakoby on wszystkich nakładów ważonych y składek złożonych, per imperitiam suam miał być przyczyną, wdawszy opaczny udaniem swoim ad tantum ausum zaiuszony przywiedli gmin, że omni modo na zdrowie żalującego y direptią fortunę współ z obżalowanemi ipsis urgentibus nasadzać się y publice przegrązać poczełi, od czego gdyby żalujący, wzięwszy od niektórych ludzi przestrożę, nie chronił, pewnie periculum vitae et rerum suarum subire musiał by, y do ostatniey przyszedł by ruiny. Ponosząc tedy żalujący imię pan Ferdyanie wielkie praeiudicium, a chcąc niewinność swoją Bogu y ludziom suo loco et tempore y że niesłusznie od magistratu Wileńskiego (który totius culpaе et damni accusatur) traducitur, et contra aequum et iustum in ruinae, prawa pospolitego y zgwałcenie pokoju opprimitur, authenticę pokazać, tę swoją żalobę y opowiadanie dał do ksiąg ku zapisaniu.—Што есть записано, съ которыхъ в сесъ выписъ подъ печатью вradoвою его милости пану Яну Баптистѣ Фердіанеу есть выданъ. Писавъ у Вильни.

1673 г. Марта 28' дня.

Изъ связи Виленскаго градскаго суда № 129, за 1673 г., док. 4.

100. Жалоба Виленскихъ солепниковъ на Виленскаго бургомистра Ивана Огурцевича о томъ, что онъ торгуетъ солью, не будучи записанъ въ цехъ солениниковъ.

Виленскіе солениники, ссылаясь на свои привилегіи и права, протестуютъ противъ злоупотребленій бургомистра Огурцевича, который, не смотря на неоднократныя заявленія солениниковъ — запи-

саться въ ихъ братство, нѣсколько лѣтъ торгуетъ солью безъ всякихъ пошлинъ и взносовъ въ цеховую кассу.

Obciążliwie żalowali y solenissime protestowali sławetni Jakub Ambrosowicz y Jerzy Aresztowicz, starsi roczni kupców Wileńskich soleney zabawy, imieniem swoim y wszytkiego bractwa swego czyniący, na szlachetnego iegomości pana Jana Ohurcewicza, burmistrza Wileńskiego, o to y takowym sposobem: iż iegomości na wielką uymę y szkodę protestantów, nie będąc wpisanym do rejestru braterskiego kupców soleney zabawy, czyniąc iawną convulsią ordynacyi praw, przywileiów, od nayiaśnieyszych królów ichmościów polskich y wielkich xiażąt Litewskich bractwu solenniczemu różnych lat miłościwie nadanych, a potym dekretami królów ichmościów assessorskiemi y relacyinemi roborowanych y konfirmowanych, nie tylko dobrze przed incursią na miasto Wileńskie nieprzyiacielską, zacząwszy przeszkodę w handlach y szynkowaniu towarów, szczególnie bractwu

solenniczemu służących, (o co na onczas ante hostilitatem z przydaniem sług urzędowych towarów swych confiscatją poniosł), czynić y dotąd nie przęstaie, sól, śledzie, masło y inne towary, bractwu solenniczemu służące, różnemi miarami przedaie, szynkuie, nie będąc w reiestr braci solenney zabawy wpisanym, ani skarbowi ikmci y rzeczy-pospolitey dosyć czyniąc w płaceniu czopowego y szossowego, od którego płacenia szczególnie bractwo solenney zabawy dekretami królów ichmościów uwolnione iest wiecznemi czasy. Przez którą takową przeszkodę, od tak wielu lat bractwo protestantów terażnieyszych kładzie sobie szkody na piętnaście tysięcy złotych, a to względem tego, iż bractwo same protestantów w różnych iudiciorum subselliach, od lat czterdziestu, względem czopowego z skarbem wielkiego xięstwa Litewskiego prawuiąc się, niemały sumpt spendowało, obżałowa-

ny iegomość pan burmistrz, żadney kontribuciey, iako dekret ikmci relacyiny w roku 1664 ferowany każe, do bractwa protestantow nie nie dał, ani przystąpił, owszem obietnicami uwodził. Nawet obżalowany iegomość, od tak wielu lat, przerzeczony towary u kamienicy swey własney szynkuie, przedaie, wiedząc dobrze, iż na szynkowanie towarów solenicznych są assignowane y naznaczone ławki rządowe soleniczne, rynkowe, publiczne, prawami y ordinatiami commissarskiemi obwarowane, przez co obżalowany imć pan burmistrz, nie tylko protestantom przeszkodę niemała, iako się pomieniło, uczynił y dotąd czyni, lecz y uymę prowentom mieyskim, nie dając płatu dorocznego do komorki mieyskiey prowentowey, sam osobą magistratową y nato przysięglą będąc, coby miał postrzegać, aby iako z naylepszym

dobrem rzeczy-pospolitey mieyskiey było. O którą to iawną convulsią praw, przywileiów, dekretów, od nayiaśnieyszych królów ichmościów bractwu protestantów nadanych, o szkody w przeszkodzie handlów, im służących, iako się wyżej pomieniło, stałe, wolne prawo imci panu instigatorowi wielkiego xięstwa Litewskiego o praetensiae skarbowe, względem niepłacenia od tak wielu lat czopowego, także (szlachetnemu magistratowi Wileńskiemu o czynsze doroczne płatu zachowawszy) chcąc protestantowie z imcią panem Ohurcewiczem, burmistrzem Wileńskim, in foro fori prawie czynić, dali tę swoją žalobę y protestacją do xiąg grodzkich Wileńskich zapisać. Roku 1673 dnia 28 Marca ta protestacya do akt podana. Jan Dziwłowski, podstarości Wileński.

1673 г. Іюня 5 дня.

Изъ книги № 5118, за 1668—1674 г., стр. 1581—1583.

101. Жалоба Виленскихъ мѣщанъ и цеховыхъ на солодовничій цехъ.

Виленскіе мѣщане—каменщики, плотники, гончары приносятъ жалобу на солодовничій цехъ по слѣдующему поводу: въ день празднованія Божьяго тѣла, когда собирались всѣ цеховые въ ратушѣ, чтобы участвовать въ церковной церемоніи, то солодовничій старшина со своей хоругвою за-

нялъ первое мѣсто у ратушного алтара и научилъ другого солодовника произвести безпорядокъ. Этотъ другой солодовникъ выстрѣлилъ изъ мушкета и прострѣлилъ въ 4-хъ мѣстахъ хоругвь, при чемъ произносилъ угрозы на безопасность самихъ цеховыхъ.

Feria secunda intra octavam festi sacratissimi corporis Christi, die quinta mensis

Iunii anno Domini millesimo sexcentesimo septuagesimo tertio.

Ad nobile officium actaque praesentia consularia Vilmensia venientes personaliter famati Christianus Giesler, Basilius Woyciechowicz—murariorum, Hermanus Hopp, Paulus Kieydasz—lignifabrorum, Felix Paulowicz, Ioannes Szymborski—figulorum seniores annui, cives Vilmenses, suo et contuberniorum suorum nomine solenniter quaesiti sunt, in et contra famatos Adamum Gieldowicz, Basilium Krzewianski, seniores annuos et Christophorum Paszkiewicz, dispensatorem contubernii pollentiariorum, cives Vilmenses. Quam quaerimoniam suam, in scripto parato praeconceptam, ad actandum obtulerunt in tenore tali:

Żałowali y protestowali sławetny pan Christian Giesler, pan Bazyl Woyciechowicz—mularze, pan Herman Hopp, pan Paweł Kieydasz—cieśle, pan Szczesny Paulowicz y pan Ian Szymborski—ganczarze, starsi y cechmistrze tegoroczni, mieszczenie Wileńscy, imieniem swym y wszystkiey braci swey cechowej, na pana Adama Gieldowicza y Bazilego Krewianskiego y na pana Krzysztofa Paszkiewicza, szafarza rocznego cechu słodowniczego Wileńskiego, o to y takowym sposobem: iż w roku terazniejszym tysiąc sześć set siedmdziesiąt trzecim, miesiąca Iunii pierwszego dnia, to jest w dzień Bożego ciała, gdy protestantowie z chorągwią swą, y ze wszystką bracią y towarzyszami swemi cechowymi, do ichmościów oyców bernadynów Wileńskich przyszli, tamże według danego ordynansu y zwyczajn, za chorągwią rzeźnicką idąc, a przychodząc przed wrotami ratusza Wileń-

skiego stali y czekali, aby inne chorągwie, przed nimi idące, swoje ceremonie przed ołtarzem szlchetnego magistratu Wileńskiego expediowali, tam tedy obżalowany Paszkiewicz, zapomniawszy boiaźni Bożej y srogości prawa pospolitego, na ludzi swawolnych opisanego, śnać mając dawny ran kor y nienawiść przeciwko samym żałującym y chorągwi ich, śmiały y ważył się wprzód z chorągwią cechu słodowniczego wybiegając, przed ołtarzem stanąć, a tam stanawszy, słodownika, iemu samemu imieniem y przezwiskiem lepiej wiadomego, namówić y subordynować, aby przy tey solenney processiey y przy bytności iasnie wielmożnych ich mościów panów senatorów, tudzież szlchetnego magistratu Wileńskiego postrzelił, iakoż strzeliwszy z muszkietu nie wiedzieć czy kulą, czyli też papierem nabitego, dziur cztery w chorągwi kitayki duplet ze złotemi literami uczynił y zepsował, wszystko to czyniąc ku wielkiej szkodzie, krzywdzie y zniewadze żałujących; iakoż y sami obżalowani ieszcze odpowiedź y pochwałkę na żałujących uczynili, mówiąc temi słowy: nie tylko że waszą chorągiew postrzelono, ale y was samych magistrów strzelać będziemy. O które to postrzelenie chorągwi y zepsowanie, tudzież o odpowiedź y pochwałkę na zdrowie, także o szkody y nakłady prawne y o winy w prawie pospolitym opisane, chcąc żałujące z obżalowanemi o to wszystko in foro competenti prawem czynić, dali tę swoją protestacją do xiąg urzędowych zapisać. Co jest zapisano.

1675 г. Февраля 23 дня.

Изъ книги № 5121, за 1673—1676 г., л. 256.

102. Жалоба Виленскихъ сафьянниковъ на простыхъ кожевниковъ о сдѣланныхъ послѣдними насиліяхъ и побояхъ.

Въ цехѣ кожевниковъ, распадавшемся на нѣсколько отдѣловъ (красно-кожевниковъ, бѣло-кожевниковъ и велико-кожевниковъ) возникли раздоры, вслѣдствіе которыхъ въ разное время и въ разныхъ мѣстахъ велико-кожевники производили

разныя насилія надъ красно-и черно-кожевниками. Въ этой жалобѣ указываются разныя подробности такихъ насилій, наносящихъ на себѣ слѣды грубости и необразованности тогдашнихъ Виленскихъ горожанъ.

Sabbato pridie dominicae quinquagesimae die 23 mensis Februarii, anno 1675. Żalowali y solennissime protestowali się uczeni Gaspar Usowicz, Jakub Gaylewicz, starsi roczni, Jakób Łazowski, Krzysztoph Skiba, stolowi cechowi czarno-y czerwono-skórnikowego, kurdywaników, imieniem swoim y wszystkiego cechowi swego czyniący na uczciwych Kazimierza Barszczewskiego, Pawła Czaykowskiego, starszych rocznych cechowi szaro-y bialo-wielkoskórników y wszystkiego cechowi ich zgromadzenie o to y takowym sposobem: iż oni, przepomniawszy boiaźni Bożej y srogości prawa pospolitego, na zuchwałych, lekkomyślnych y swawolnych ludzi opisanego, różnemi sposobami na cech żalujących przywilejami królów ichmościów roborowany, następując, różne krzywdy braciom działać zwykli, iakoż y podziałali lżąc, biiąc na różnych miejscach żalujących, a naprzód w niedzielę przed narodzeniem Bożym, dnia . . Decembra, ro-

ku blisko przeszłego 1674, gdy ieden z żalujących braci, na imie Thomas Gaydziewicz, zaszedł do szynkowney izby w kamienicy pana Grzegorza Stroczyńskiego z ciotką swoją, chcąc ją wódką traktować, gdzie też byli obżalowani starsi wielko skórnicy z obracającą swoją y o wyprawowaniu skór szarych z sobą rozmawiali, niepostrzegszy żalującego Gaydziewicza, tandem gdy młodszy inculpatorum postrzegł onego y starszym swoim powiedział, mówiąc: „jest tu czarnoskórnik ieden, przesłuchywa się mowie naszej“, ex nunc ieden z obżalowanych starszy, na imie Kazimierz Barszczewski, porwał się z miejsca swego z zestola, a niemogąc prętko upatrzeć żalującego Gaydziewicza między gminem ludu, mniemając żeby młodszy iego nieprawdę powiedział, dwa razy pięścią w gębę dał, a gdy młodszy obżalowanego Barszczewskiego starszego swego wzięwszy za rękę na izbę wyprowadził y żalującego Gay-

dziewicza palcem onemu ukazał, tedy inculpatus Barszczewski na Gaydziewicza, bez dania sobie namnieyszey przyczyny, rzucił się iako lew, a porwawszy onego rzucił o ziemię, mając go powoli, bił pięścią, tłuł, mordował y gdyby sam pan Stroczyński y drudzy ludzie, także ciotka żalującego nie odratowali, pewnie by onego skaleczył. Niedosyć na tym mając, roku teraznieyszego 1675, dnia 21 Februarii, stante między obiema cechami lite, facinus facinori cumulando, drugiego z żalujących braci, Krzysztopha Wysockiego, tenże obżalowany Barszczewski, dogoniwszy, in foro publico na rzedzie Szewskim, o godzinie pierwszej południa, coledze swemu starszemu rocznemu, na imię Pawłowi Czaykowskiemu, bić kazał, krom dania namnieyszey przyczyny, iakoż za powodem Barszczewskiego, dał pięścią Wysockiemu w gębę; który gdy to cierpliwie znioszy ustąpił, chcąc się o to w cancellariey zapisać, tedy go nagnawszy tenże pomieniony Czaykowski, z młodszym swoim Piotrem Wilkiem, na Jatkowej ulicy, a porwawszy za włosy o ziemię uderzyli y haniebnie a niemiłosiernie kiymi bili,

za włosy targali y pewnie by ubili, gdyby pospólstwo nie odratowało. Na ostatek multiplicando facinora, nazajutrz dnia piątkowego to jest dnia 22 Februarii, gdy żalujący Kasper Usowicz, starszy roczny, o godzinie trzeciej z południa szedł ulicą Jatkową bezpiecznie, tamże się spotkał z iednym bratem obżalowanych wielkoskórników, na imię Ierzym Kisiem, do którego gdy żalujący Usowicz rzekł formaliter: „wy się prawuiecie z nami daremnie, a żydom sami skóry przedaciecie, co się dzieie przeciwko prawu“, tedy inculpatus tak się o to roział, że zaraz protestanta słowy uszczypliwemi zelzył, zdespectował czei, wiary y dobrej reputaciey odsądził, na ostatek człowieka statecznego bić chciał y pewnie by zbił, gdyby młodszy brat przy starszym swoim nie był obecny, pochwałki iednak uczynił formaliter: „iż was tacy owacy, niepocziwey matki synowie, gdzie iedno zaskoczemy, w ziemię powbijamy.“ — O co wszystko protestantes, chcąc cum inculpatis ad paenas, in iure descriptas, via iuris czynić, dali tę swoją protestacyą do xiąg zapisać.

1675 г. Января 19 дня.

Изъ книги № 5121, за 1673—1676 г., л. 240—241.

103. Жалоба старшинъ Виленскаго кожевничьяго цеха на младшихъ того же цеха кожевниковъ о томъ, что послѣдніе несвойственно принимали на себя работы, принадлежащія первымъ.

Кожевники, такъ называемые „велико-шкурники“, подали жалобу на другихъ своихъ сотоварищей „мало-шкурниковъ“, что эти послѣдніе, имѣя право выдѣлывать только небольшія крас-

ныя и черныя кожи, принимаютъ заказы и выдѣлываютъ кожи большаго размѣра даже въ значительномъ количествѣ, чѣмъ причиняютъ велико-шкурникамъ значительные убытки.

Sabbatho pridie dominicae secundae post Epiphaniam, die nonadecima mensis Januarii, anno Domini millesimo sexcentesimo septuagesimo quinto.

Protestatio cerdonum contra alios cerdone. Honestus Casimirus Barszczewski et Paulus Czaykus, cerdone contubernii maiorum coriorum, uti seniores annui, suo et totius contubernii sui nomine protestationem suam in parato scripto contra Gasparum Usowicz, Jakobum Czaykum — cerdone minorum coriorum, itidem seniores annuos et totum contubernium illud, de re intra contenta, ad acticandum obtulerunt in tenore sequenti.

Шлachtetны Kazimierz Barszczewski, Paweł Czaykus — starsi cechu wielko-skórników, imieniem swoim y imieniem całego cechu swojego, solenną zanosili manifestacją y protestacją na sławetnych Kaspara Usowicza, Jakuba Czaykusa, starszych cechu małoskurkników y na wszystkich in genere confratrów, a osobliwie na sławetnego Woyciecha Łowkisa, Jana Gúdela, Piotra Niewiera, Stephana Karki, Jędrzeia

Rędzika, Marcina Milbutowicza y iego ucznia Krzysztopha Michała Ławrynaycia y Krzysztofa Kurtynela, Krzysztofa Zwierbla, Adama Palsza, Jakuba, szafarza tegorocznego, Marcina Deszraycia Krzysztofa Skibę, Jana Druzdę, Jakuba Łapeyka, Krzysztofa Łysowskiego, Stephana Kowalewskiego o to y takowym sposobem: iż obżalowani, nie sprawując się podług praw y przywileiów, ieżeli które mają od najśnieyszych królów sobie nadanych, podług dawnych porządków y zwyczajów cechowych, także artykułów, cum consensu szlchetnego magistratu Wileńskiego sobie nadanych, a iawnie się sprzeciwiając starodawnym prawom y przywileiom, od najśnieyszych królów ichnościów antiquitus cechowi wielkoskórników nadanym y miłościwie conferowanym, iako przedtym różnemi czasy różnych miesięcy y dni nienależną robotę sobie robili, to iest: skóry, sobie nienależące, szaro y biało wyprawowali, nie mając do tey roboty żadnego prawa y przystępu, tylko do czerwoney a czarney roboty. Tak też y w roku blisko prze-

szłym tysiąc sześćset siedmdziesiąt czwartym, miesiąca Nowembra piętnastego dnia, obżalowany pan Michał Ławrinaytis skór pięćset do wyprawy szarey y białey, przeciwko prawom y przywilejom, cechowi wielkoskórniczemu nadanym, u sławetnego pana Krzysztopha Radziula y u inszych kupców y mieszczan Wileńskich wzięli y wyprawili, przez co w winy, w prawach y przywilejach opisane, popadli, owszem lekce so-

bie ważąc zwierzchność y srogość prawa pospolitego, postponując prawa y przywileia naiśnieyszych królów ichmościów, różne odpowiedzi y przegroźki przeciwko żądającym y przeciwko prawom y przywilejom onych czynili y czynić nie przestali. O co wszystko, chcąc pomienieni protestantowie z obżalowanemi prawem czynić, dali tę swoją protestacją ku zapisaniu.

1675 r. Avgusta 5 dnia.

Изъ книги № 5122, за 1675—1680 г., стр. 98—101.

104. Контрактъ Виленскаго магистрата и купческаго общества, данный Степану Кушелючу на двѣнадцатилѣтнее владѣніе частью городскихъ земель.

Виленскій магистратъ, принимая во вниманіе печальное и бездоходное положеніе городскихъ земель, въ каковое состояніе онѣ пришли послѣ разоренія ихъ *непріятелемъ* (Московскими войсками), заключилъ настоящій контрактъ съ Виленскимъ купцомъ и мѣщаниномъ Стефаномъ Кушелючемъ, по которому отдать ему на двѣнад-

цать лѣтъ, съ уплатою ежегоднаго чинша въ 30 злотыхъ, свои земли, лежащія за Остробрамскимъ и Рудницкимъ предмѣстьями, подъ горами и между горами. Документъ этотъ важенъ въ томъ отношеніи, что изъ него можно извлечь свѣдѣнія о части городскихъ земель.

W poniedziałek, miesiąca Septembra dnia trzydziestego, roku Pańskiego tysiąc sześćset siedmdziesiąt piątego. Do xiąg szlchetnego urzędu burmistrzowskiego y radzieckiego Wileńskiego osobiście przyszedszy sławetny pan Stefan Kuszelicz, kupiec, mieszczanin Wileński, kontrakt na grunty pewne, w tymże kontrakcie wyrażone, tak od szlchetnego magistratu sessionaliter, iako też a communitate mercatoria sexa-

ginta virorum, tudzież y panów szafarzów tegorocznych, a magistratu et a communitate będących, w roku teraznieyszym tysiąc sześćset siedmdziesiątym piątym, miesiąca Augusta piątego dnia sobie dany, ręką pana pisarza radzieckiego y ręką pana pisarza communitatis mercatoriae podpisaną, pod pieczęcią magistratową y pod pieczęcią izby kupieckiej, podał ku aktykowaniu temi słowy:

Wóyt, burmistrze, rayce, ławnicy y wszystkie magistrat, także communitas mercatoria sexaginta virorum miasta iego królewskiej mości stołecznego Wilna, y szafarze tegoroczni, tak a magistratu, iako a communitate zostaiący, czyniemy wiadomo tym naszym kontraktem, iż my, widząc, iako grunty y folwarki, do miasta przynależyte, wprzód przez nieprzyjaciela spustoszone, a potym zaniedbane y opuszczone, barzo mały czynią pożytek, zaczym chcąc, podług ordynacyi najświeższych królów ichmości polskich y wielkich książąt Litewskich, auctionem intraty doroczney do miasta przyczynić, niektóre grunty za przedmieściem Ostrym—po prawie, a Rudnickim—po lewie, pod górami y między górami leżące, które się poczynają, idąc z miasta ulicą Kiewłowicz, a wychodząc w pole po prawie, po zaprzedmieściu ulicy Azarycz, aż do góry ex opposito drugiey bramy murowaney na przedmieściu Rudnickim, nie opodal kościoła świętego Stephana będącey, a potym do gościńca Rudnickiego y góry, na tymże gościńcu będącey, przychodząc, na którym słup murowany, Ługsanowski zdawna nazwany, stoi, od którego droga między górami po lewie będąca aż do słupa murowanego, na gościncu Niemieckim stojącego, grunty idą; a z tamtąd, od słupa powracając do miasta gościncem wielkim Niemieckim, aż do Rurmuzu, za tąż bramą Ostrą będącego, a od Rurmuzu górami, po zaprzedmieściu Ostrym leżącemi, aż do przerzeczoney ulicy Kiewłowicz kończą;—za zgodnym naszym, na ieneralnych sessiach consensum na lat dwanaście, nierozzerwanie po sobie idące, które w roku terazniejszym tysiąc sześćset siedmdziesiątym piątym, w dzień świętego Michała, podług nowego kalendarza poczęły, a w roku, da

Pan Bóg, przyszłym tysiąc sześćset osmdziesiątym siódmym, takowegoż święta kończyć będą, z placeniem czynszu po złotych trzydziestu co rok niepochybnie, ad aerarium publicum na dzień świętego Marcina, ni wczym tego terminu nie pochybiając, sławetnemu panu Stefanowi Kuszeliczowi, kupcowi y mieszczaninowi Wileńskiemu, także paniey małżonce y dziatkom iego zawiedliśmy w moc, dzierżenie y spokoyne używanie puściliśmy. Ma y wolen będzie pan Stefan Kuszelicz, pani małżonka y dziatki iego, przez te lat dwanaście, wyżej pomienionych, grunty wyrobione zasiewać, zarośle zaś trzebić, gnoić y wyrabiać, chróstu, na tychże gruntach będącego, także z lasów mieyskich, bez żadney od nas y leśniczych przeszkody, na ogrodzenie wyrobionych y zasianych gruntów podług potrzeby zażyć y oraz z tych gruntów, iako najlepsze sobie wynaydować pożytki. Przez które lata, wyżej opisane, żadney y najmnieyszey przeszkody ani my sami, ani prowizorowie y szafarze nasi czynić nie mamy, tak ani żaden z obywatelów miasta Wileńskiego czynić nie będzie mógł; owszem od każdego, który by iaką panu Kuszeliczowi, małżonce y dziatkom onego czynił przeszkodę, za daniem znać, bronić y postępować powinni będziemy. Po wyjściu zaś tych lat, ieśli by na dalsze czasy te grunty pan Kuszelicz, małżonka y dziatki iego trzymać chcieli, tedy z nami słuszny kontrakt zawrzeć ma. Jeśli by zaś w tych leciech Pan Bóg, (czego strzeż Boże), na pana Kuszelicza y panią małżonkę onego śmierć dopuścić raczył, tedy sukcesorom ich tego kontraktu my y następcy nasi dotrzymać powinni. Wolno też będzie panu Kuszeliczowi te grunty, tymże prawem, za wiadomością y

y consensum naszym, obywatelom y mieszczanom iednak iuridiki maydeburskiey puścić. A teraz ten kontrakt nasz z podpisem rąk panów pisarzy naszych, przy pieczęciach tak magistratu, iako y communitatis, panu Stefanowi Kuszeliczowi daliśmy. Pisan w Wilnie, dnia piątego Augusta, roku tysiąc sześćset siedmdziesiąt piątego. U tego listu kontraktowego zapisu podpisy rąk panów pisarzy są takowe: Za konsensem y wiadomością totius sessionis y ichmościów panów burmistrzów y radziec tegorocznych rękę naszą podpisałem: Józeph Zahorski — pisarz ławice ruskiey

radziecki Wileński. Za zgodliwym na sessey ieneralney communitatis mercatoriae Vlnensis consensum do tego listu kontraktowego zapisu imieniem teyże communitatis podpisałem się: Jan Sebastianowicz — pisarz eiusdem communitatis. Locus sigillorum. Który to dobrowolny kontraktowy zapis iest do xiąg burmistrzowskich y radzieckich Wileńskich przyięty y wpisany, a sławetnemu panu Stefanowi Kuszeliczowi, iako stronie potrzebuiącey, z tychże ksiąg z samym oryginałem wydany. Co iest zapisano.

1678 г. Марта 10 дня.

Изъ книги № 5122, за 1675—1680 г., стр. 220—221.

105. Опреѣленіе Виленскаго магистрата касательно увольненія трехъ мѣщанъ Котышевскаго, Жагевича и Савича отъ уплаты стараго мыта.

Въ этомъ опредѣленіи Виленскаго магистрата значится, что вслѣдствіе просьбы трехъ вышепомянутыхъ Виленскихъ мѣщанъ объ увольненіи ихъ отъ уплаты стараго мыта, мнѣнія членовъ

магистрата раздѣлились на три части: одни совершенно несоглашались на увольненіе, другіе допускали его чрезъ годъ, а третьи—большинство—согласились на немедленное освобожденіе.

We czwartek, miesiąca Marca dnia dziesiątego, roku Pańskiego tysiąc sześćset siedmdziesiąt ósmego, na dzisiejszej publiczney sessiey, przy bytności imci pana Pawła Boima, sekretarza iego królewskiej mości, wóyta Wileńskiego, y przy dostatecznym zgromadzeniu ichmościów panów

burmistrzów y radziec, tak rzymskiey, iako greckiey ławice, przez ceduły na mieysce zwyczajne sproszoney, mianowicie, szlachetnych pana Andrzeia Gierkiewicza y pana Mikołaja Ohurcewicza, rocznych burmistrzów, tudzież y szlachetnych pana Eustachiego Szperkowicza, sekretarza iego

królewskiej mości, pana Alexandra Romanowicza, pana Jana Ohurcewicza, pana Stefana Karasia, sekretarza iego królewskiej mości, pana Grzegorza Kostrowickiego, pana Samuela Szycika Zaleskiego, sekretarza iego królewskiej mości, pana Jerzego Pawłowicza, burmistrzów, y szlchetnych pana Franciszka Burby, pana Jana Berkinowicza, pana Józefa Antonowicza, sekretarza iego królewskiej mości, mnie pisarza pana Matyasza Klarowskiego, pana Jana Romanowicza, pana Alexandra Brączyca, pana Stanisława Reberta, pana Stefana Kuszelicza y szlchetnego pana Wawrzeńca Mińkiewicza, pisarza radzieckiego ritus romani, wolność staromytna, od płacenia starego myta, ieżeli ma być dana y pozwolona concuruiącym do niey sławetnym panu Franciszkowi Kociszewskiemu, panu Józefowi Żagiewiczowi, panu Heliaszowi Sawiczowi, disputatum et controversum in triplici; tedy ichmość zostawali w differenciei, iedni bowiem: aby ad decursum huius anni odłożona była sanciebant;

drudzy, aby teraz dana była, nie przeczyli; trzeci zaś, totaliter aby dana była, contrarium tenebant. Tych tedy ichmościów, którzy ad decursum anni odkładali, in numero vota quatuor zostali; a tych, którzy aby zaraz dana była, tria decem vota notata sunt, na ostatek tych ichmościów, którzy absolute aby nie dana była, tria tantum recensentur. Praevalente tedy pluralitate, zwłaszcza ob respectum, uti ventilatur blisko przyszey następuiącey conwokaciey y sądów assesorskich przyszych w Lublinie, na którey różnym osobom equestris ordinis zadanych mandatów necessario popierać potrzeba, co bez znacznego sumptu być nie może, uti benemeritis, tam ex personis suis, quam ex personis consanguineorum, pomienionym panom concurrentom vigore praw y przywileiów, od iaśnie oświeconych xiażąt Litewskich y naiśnieyszych królów polskich dana iest y pozwolona od płacenia starego myta wolność. Co iest zapisano.

1675 г. Октября 2 дня.

Изъ книги № 5121, за 1673—1676 г., л. 361.

106. Жалоба Виленскихъ портныхъ на Виленскихъ же золотыхъ дѣлъ мастеровъ по поводу нападенія, сдѣланнаго послѣдними на первыхъ во время городской переписи гражданъ.

Виленскіе портные приносятъ жалобу на Виленскихъ золотыхъ дѣлъ мастеровъ, что во время городского смотра (porisa) они отважились сдѣ-

лать вооруженное на нихъ нападеніе, при чемъ отрубили два пальца портному Данкевичу и т. обр. довели его до убожества.

Żalował et gravi cum dolore animi sui protestował sławetny Jan Hrehorowicz—mieszczanin krawiec Wileński, imieniem zięcia swego uczciwego Zacharyasza Dankiewicza, tyrańsko skaleczonego, także krawca mieszczanina Wileńskiego, czyniący na sławetnych pana Jerzego Alexandrowicza, Augustina Zeligmachera, iako starszych rocznych cechu złotnickiego, y na wszystkich in genere et specie złotników Wileńskich, osobliwym sposobem na pana Krzysztopha Michałowskiego, Józepha . . . . *), złotników także Wileńskich, y Żegalińskiego, towarzysza tegoż cechu złotniczego, o to: iż oni w roku terazniejszym 1675, miesiąca Oktobra pierwszego dnia, podczas popisowania się wszystkiego in genere miasta Wileńskiego, na miejscu zwykłym popisu odprawuiącego się, na contempt y wzgardę całemu miastu Wileńskiemu, także przełożonym czyniąc y w ohidę y pośmiewisko inszym miastom, państwow y narodowi podając, wyśdawszy się z złym umysłem swym, mia-

sto wenerowania przełożonych y innych wielu ludzi, stanu y godności różnych przytomnych, popisowi przypatrujących się, y miasto modeste, iako należy popisania się, mając nieiakiś rankor na krawców, śmieli y ważyli się tumultem, z szablami dobytymi, z krzykiem, hałasem, strzelając napaść, na stojących krawców, ani o czym niewiedzących y niespodziwujących się, także napadszy strzelając, siekąc, tumult wielki wzniecili. W którym to takowym tumultie y naściu gwałtownym żalobliwego Zacharyasza Dankiewicza, z instynktu snąć starszych rocznych złotników, Krzysztoph Michałowski, Józeph . . . . złotnicy, y . . . . Żegaliński, towarzysz tegoż cechu, napierwey napadszy, iako w pień tyrańsko cieli, y gdy się ręką złożył, palce mu dwa zcieli u prawey ręki y trzeciego nadcieli y wiecznie okaleczyli tak, że iuż robić ręką nic nie będzie mógł, przez co do wielkiego ubóstwa iuż przyść musi. Chcąc tedy protestans, o to wszystko z pomienionemi złotnikami, una cum instigatore officii criminaliter czynić, tę protestacją dał do xia-

*) Фамилія опущена.

ławniczych Wileńskich zapisać, Quam suam quaerelam et digitorum amputationem obduxit, conspectione nobilium dominorum Simonis Romanowicz et Joannis Pawłowicz—scabinorum cum nobiliorum deputatorum fori eiusmodi relationis ad acta fecerunt. Przy bytności sług przysięgłych Jerzego Kamińskiego y Jana Pruszyńskiego, gdy opatrowali pan Sanyb, pan Sadow-

ski y pan Lesiński—cyrulicy: „Widzieliśmy u Zachariasza Dankiewicza—krawca Wileńskiego u ręki prawey dwa palce, ieden mały, a drugi wedle niego ucięte, y ręka przy palcach przecięta, będzie kaleką; które to okaleczenie mianował być stałe od obżałowanych wyż mianowanych“. Quod connotatum est.

1676 г. Декабря 18 дня.

Изъ книги № 5123, за 1676—1679 г., стр. 677.

107. Универеаль Литовскаго подскарбія Сапѣги къ Виленскому магистрату и обывателямъ о томъ, чтобы купцы прѣснаго меду и водки не смѣли торговать безъ предварительной уплаты въ казну питейной пошлины.

Подскарбій в. зн. Литовскаго Сапѣга симъ универсаломъ предписываетъ, чтобы на будущее время Виленскіе купцы—христіане и жидаы, покупая бочками прѣсные меду и водку, не смѣли

скрывать ихъ у себя дома безъ оповѣщенія сборщиковъ чопового и шеляжнаго, такъ какъ вслѣдствіе этого причиняется убытокъ казнѣ.

Feria secunda ante festum trium regum, mense Januarii die quarta, anno Domini millesimo sexcentesimo septuagesimo septimo. Rescriptum seu literae universales ab illustrissimo et magnifico domino thesaurario m. d. L. ad magistratum scriptae et per generosum dominum Casimirum Jaworowski, notarium arcensem, oblatae, ac coram nobili officio consulari Vilnensi, sessionaliter congregato, lectae, actisque ingrossatae, tenoris sequentis:

Benedikt Paweł na Czerei Sapieha, podskarbi wielki, pisarz Wileński wielkie-

go xięstwa Litewskiego, Roslawski, Retowski, Olkienicki starosta, szlachetnym ichmościom panom wóytowi, burmistrzom, raycom, ławnikom, obywatelom, mieszczanom miasta iego królewskiej mości stołecznego Wilna y w nim kupcom przybyłym y nieprzybyłym, possessye swe mającym, oznaymuję. Mam doniesioną przestrogę, że różni kupcy, tak chrześcianie, iako y żydzi Wileńscy, kupując miody przaśne beczkami, kufami, śledziówkami, miednicami, tudzież gorzałkami, kufami, bez opowiadania swego na exactey czopowego, potajemnie w

domy swe składaia, y tak znowu przedawaia, przez co w prowencie czopowym y szeleżnym iest nie mała uyma y defraudatio. Przeto, iż iest y być może bez żadnego kosztu opowiadanie, na co y dawny zwyczaj niesie y teraz być powinien na porządek, z władze urzędu mego requiruię, aby żaden kupiec chrześcianin, lub żyd, kupiwszy co z tych towarów, miody przasne y gorzałki, aby nie wprzód do komor, piwnicy sklepów składali, aż się opowiedzą na czopowym y szeleżnym. Wczym na sprzeciwnych winy, w prawie opisane, extendowane zostaia. Co aby wszem do wiadomości doysć mogło, ręką się moia przy

pieczęci mey podpisuię. Dan w Wilnie, anno 1676, miesiąca Oktobra 18 dnia. L. s. Subscriptio autem manus illustrissimi ac magnifici domini thesaurarii m. d. L. in hunc sequitur modum: Benedikt Sapieha, podskarbi wielki wielkiego xięstwa Litewskiego, mp. Lectis igitur publice literis praemissis universalibus per sessionem conclusum est, ut tantisper declaratio promulgandarum literarum universalium suspendatur, donec tam cum communitate, quam etiam aliis iurisdictionibus eadem literae universales innotescant idque ideo, ne solus magistratus in praeiudicium aliarum iurisdictionum aliquid facere videatur.

1677 г. Марта 6 дня.

Изъ книги № 5125, за 1677—1680 г., л. 50.

108. Жалоба старшинъ Виленскихъ золотыхъ дѣлъ мастеровъ на товарища своего, золотыхъ дѣлъ мастера Осина Барчинскаго, по поводу его неподчиненія цеховымъ правиламъ, грубости и дерзости.

Золотыхъ дѣлъ мастера приносятъ жалобу на своего сотоварища Барчинскаго, что онъ относится къ королевскимъ привилегіямъ и правамъ, предоставленнымъ ими цеху, весьма неуважительно, равно какъ и къ цеховымъ старшинамъ и ихъ постановленіямъ; такъ при выдачѣ цехомъ уста-

новленнаго свидѣтельства, не смотря на предостереженія, Барчинскій выхватилъ изъ рукъ документъ, изорвалъ его, обезчестилъ цеховыхъ старшинъ бранными словами и одному наплевалъ въ бороду.

Sabbatho ante dominicam invocare die sexta mensis Martii, anno Domini 1677. Venientes ad acta nobilis officii consularis Viliensis famati Joannes Rohacewicz et Lorens Villate, aurifices cives Vilenens. seniores

annui contubernii aurificum, tam suo nomine, quam aliorum fratrum eiusdem contubernii facientes, parato scripto praeconceptam protestationem in et contra famatum Josephum Barczyński, itidem aurificem civem

Vilnensem, de re, intro contenta, ad acti-
candum obtulerunt, tenoris sequentis:

Sławetni Jan Rohaczewicz, mieszczanin
złotnik Wileński, y pan Lorenc Willate, także
złotnik Wileński, starsi tegoroczni cechu złot-
niczego, imieniem swoim y imieniem wszyt-
kiej inney braciey tegoż cechu całego
złotniczego, z wielkim a nieznosnym żalem
quam solennissime protestowali na sławet-
nego Józepha Barczyńskiego, także mie-
szczanina złotnika Wileńskiego, o to: iż on
obżalowany, niepominając na Bożą boiaźń, sro-
gość prawa y przysięgę swą, podczas przy-
jęcia mieyskiej u szlchetnego urzędu ra-
dzieckiego Wileńskiego wykonaną, (na to,
aby był tak szlchetnemu magistratowi
Wileńskiemu, in persona regia per depen-
dentiam ostaiącemu, iako y cechowym star-
szym przysięgłym, od tegoż szlchetnego
magistratu super iuniores zwierzchność ma-
iącym, posłusznym), tedy nie tylko prawom,
privilegiom, od najsławniejszych królów pa-
nów miłościwych cechowi złotniczemu be-
nigne conferowanym, oraz y porządkom
zwykłym cechowym sprzeciwiając się, mimo
submissiā swą y powinność nieposłusznym
był y iest, ale nawet zwierzchności szlchet-
nego magistratu Wileńskiego w zwykłej po-
winności, ile cechowi sprzecznym będąc,
tak podczas processyi roczney na uroczys-
tość święta Bożego ciała, iako y podczas
popisów, odprawuiących się, na które każdy
cechowy koniecznie wychodzić musi, y aby
każdy wychodził, przez młodszego cechowego
obwieszczaia, on obżalowany, to wszystko
sobie lekce poważaiąc, y powinność tę, zdawna
ugruntowaną, zanic sobie maiąc, owszem się
naśmiewaiąc, nie przybywał y nie cho-
dził, y teraz in tanta staiąc pertinacia
animuszu, pychy y nieposłuszeństwa, na
tryumph publiczny obranego oyca ś. pub-

lice odprawuiącego się, za wolą iasnie wiel-
możnego iegomości xiedza biskupa Wileń-
skiego y za rozkazaniem szlchetnego magi-
stratu Wileńskiego, przy obwieszczeniu przez
młodszego cechowego nie szedł y nie chciał
iść, iawne nieposłuszeństwo, zwierzchności
sprzeciwieństwo popełniając y przysięgę swą
łamiąc; ieszcze y tym nie kontent będąc, a
convellendo iura et privilegia, od najsławniey-
szych królów panów miłościwych cechowi
złotnickiemu benigne nadane, publice przy
zgromadzeniu braciey w cechu podczas
schadzki, gdy go upominano, aby modestus
y posłuszny był, y rządził się, iako artykuły
opiewaia, tedy obżalowany pan Barczyński,
miasto modestyi, uszanowania przywileiów,
gdy iednego młodziana zwykłym obrzędem
wyzwolano y onemu list zwyczajny od wy-
zwolenia cum consensu omnium fratrum
dano, on obżalowany, wyrwawszy z rąk, in
conspectu omnium, przy prawach y przywi-
leciach, poszarpał, a miasto uszanowania star-
szych słowy nieprzystoynemi laiał, lżył,
sromocił, w brodę starszemu plwał y, har-
dzie wychodząc, pochwałki zabiciem a za-
placeniem czynił. Do tego, wielką uymę przy
kaplicy kościoła Jana świętego czyniąc ol-
tarzowi y ofierze, na mszo święte według
obrzędu y zwyczaiu nie chodzi, a gdy go
upominaia, tedy bracią laie y znieważa.
Osobliwie w swoiey zawziętości ostaiąc, y
chcąc opaczynym swym udaniem (iako zwykł
ludzie udawać) starszych tegorocznych y
stolowych, maiąc na nich zaiątrzony zły
umysł, pomsty terazniejszych żaluiących do
szlchetnego sądu ławniczego Wileńskiego
(iakoby go mieli criminaliter w cechu swym
z towarzyszem, nazwanym Pristerem, sądzić
y decretować), opacznie udał, udawszy in-
competenter do sądu nienależnego pozwał,
w xiegi mazał, causam boni regiminis u

szlachetnego sądu lawniczego Wileńskiego minus sądzić należącą prosequował, y do szkod niemałych przyprowadzić usilnie, nieprzestanne czyniąc pochwalki. O co wszystko chcąc protestantes z obżalowanym panem Józephem Barczyńskim, via iuris ad pae-

nas demeritas czynić, prosili, aby ta žaloba do xiąg szlachetnego urzędu burmistrzowskiego y radzieckiego Wileńskiego była zapisana. Quae actis praesentibus est connotata.

1677 r. Іюня 19 дня.

Изъ книги № 5125, за 1677—1680 г., л. 76.

109. Жалоба Вилепскаго скорняжескаго цеха на солодовничій цехъ, который во время крестнаго хода вытиснулъ первый изъ занятаго мѣста по праву мѣста.

Скорняки жалуются на солодовниковъ, что въ день Божьего тѣла эти послѣдніе произвели разбой и безпорядокъ; дѣло было такъ: скорняки всегда стояли четвертыми во время церемоніи, но солодов-

ники вытиснули ихъ изъ этого мѣста, при чемъ сдѣлали на одного изъ нихъ вооруженное нападеніе, которое могло бы кончиться очень печально, если бы не послѣдовало вмѣшательство публики.

Sabbatho post festum pentecostes, mense Iunii die duodecima, anno Domini millesimo sexcentesimo septuagesimo septimo. Żalowali y solenniter protestowali się uczciwi Marcin Budziewicz y Mikołay Nowicz, starsi cechu beltusznickiego, swoim y całego cechu swego imieniem przeciwko całemu cechowi słodownickiemu, osobliwie przeciwko uczciwym Adamowi Budziczowi y Giełdowiczowi, słodownikom, o to: iż oni, zapomniawszy boiaźni Bożej, nie respectuiąc na dzień święty y uroczysty, osobliwym pokojem ac tranquillitate publica obwarowany, y nie pamiętaiąc na zwierzchność urzędu, nad sobą będącego, dnia wczorayszego, to iest, w dzień Bożego ciała, w tenczas, gdy chwała Boska brzmiała po

mieście y w sercach się wiernych pomnażała, gdzie po ulicach Boga przytomnego w tajemnicy naświetszego sakramentu z nabożeństwem y radością gmin ludzi wyglądał, śmieli y ważyli się, usurpując sobie pierwsze przeciwko prawu y dawnemu zwyczajowi, przed cechem beltusznickim, miejsce, (którzy zawsze quarti in ordine chodzą), swawolnie tumult wzniecić, iakoż defacto z pogorszeniem różnych ludzi wznieć, y kiedy in occursum oycom franciszkanom dla większey czci boskiej tenże cech beltusznicki z drugimi cechami z zamku wyszedł, pomienieni bracia y towarzysze cechu słodowniczego na cech beltusznicki na ulicy Zamkowej, pod kościołem świętego Jana, nefario ausu porwali się, gressum

ich zatamowali, porządek zmieszali, a zwłaszcza pomieniony Adam Budzicz przerzuczonego Marcina Budziewicza, protestanta starszego, et ante ignarum cech swego muszkietem niemiłosiernie uderzył y więcej bić chciał, lecz gdy mu się Budziewicz szefeliną, on samego Budziewicza porwawszy do muru gwałtownie przyparł y iako silniejszy słabego człowieka, sobie viribus imparem, o mur tłukąc, szefelinę w rękę jego połamał, pogruchotał, mówiąc te formalia: „nie tylko tę szefelinę, ale głowę tobie skręciwszy, zapłacę.“ Giełdowicz zaś, także słodownik, z muszkietu do tegoż Budziewicza zmierzał, którego pewnie by byli zabili, gdyby się im opponował; ale

że nie mieli nad kim więcej wykonywać srogości, dość mieli na tem, że okazali co chcieli. Którym takowym postępkim przeciwko Bogu, prawu pospolitemu y zwierzchności urzędu (który wszelką skromność przykazał) wykroczyli, dzień ten święty y tak wielki akt, horam altissimae pacis, nefando scelere et licentioso progressu dehonestarunt et contaminarunt, porządek miasta tutecznego poconfundowali, winy zatem y karanie słuszne zasłużyli. O co chcąc pomieniony cech bełtusznicki z cechem słodownickim, mianowicie Budziewicz z Budziczem y Giełdowiczem prawnie czynić, dał tę swoją protestację do xiąg zapisać.

1677 г. Августа 7 дня.

Изъ книги № 5122, за 1675—1680 г., стр. 194—196.

110. Освобождение Виленскимъ магистратомъ мѣщанина Опанкевича отъ всякихъ обыкновенныхъ городскихъ повинностей и послугъ вслѣдствіе внесенія имъ въ оный извѣстной денежной суммы.

Виленскій купецъ и мѣщанинъ Опанкевичъ предложилъ Виленскому магистрату известное количество денегъ съ условіемъ, чтобы онъ оставленъ былъ въ числѣ Виленскихъ гражданъ,

но только уволенъ былъ отъ повинностей, исключая назначаемыхъ сеймомъ и идущихъ въ спеціальные городскіе доходы.

W sobotę, miesiąca Augusta dnia siódmego, roku Pańskiego tysiąc sześćset siedm-dziesiąt siódmego.

Wóyt, burmistrze y rayce miasta iego królewskiey mości w wielkim xięstwie Litewskim stołecznego Wilna. Wszem w

obec y każdemu z osobna, komu by o tym teraz y na potym wiedzieć będzie należało, a osobliwie następcom y successorom naszym w magistracie zasiadającym, pro quorum rati habitione cavemus, wiadomo czyniemy: Iż sławetny pan Samuel

Opankiewicz, mieszczanin y kupiec Wileński, życząc sobie z praerogatyw y wolności, miastu stołecznemu od świętey pamięci królów ichmościów polskich y wielkich xiążąt Litewskich nadanych, cieszyć y oraz od pospolitych tegoż miasta posług wolen być, na potrzeby publiczne, które ob defectum in aerario civitatis pieniędzy provideri nie mogą pewną kwotę currentis monetae wyliczyć y dać deklarował, byleby od wszelakich posług, quocunque nomine nazwanych, którym ex vi iuramenti, super ius civitatis praestiti, subesse powinien, sessionaliter uwolniony był. Iakoż my wóyt, burmistrze y rayce, widząc takową ochotę y deklaracją pomienionego pana Samuela Opankiewicza, zwłaszcza gdy ex nunc tę kwotę pieniędzy nam wyliczył, zniosszy się spólnie z pany kolegami naszymi, oboiey rzymskiej y greckiej ławicy na publiczney sessiey, przez ceduły podług zwyczaju złożoney, zgromadzonemi y za zgodnym wszystkich tychże panów kolegów naszych consensum przerzeczonego pana Samuela Opankiewicza od wszelakich posług mieyskich, mianowicie szafarstwa, w wadze administrowania, opiek, kwatermistrzowstwa, powinności y funkciey kościołom, cerkwiom, szpitalom y bractwom przy-

zwoitych, wybierania podymnego, pogłównego, y innych podatków, quocunque nomine nazwanych, tak seymem, iako et communi civitatis laudo postanowionych, tak też wszelakich posług, iakim kolwiek sposobem y przezwiskiem, teraz y na potym mianowanych, y które lubo tu nie są wyrażone, iednak mieć chcemy usque ad vitae ipsius tempora, (wyiawszy contribuciy publicznych y uchwałą seymową postanowionych, tak też płacenie poważczego, beczkowego y innych prowentów mieyskich), non obstante ulla contradictione uwolniliśmy. Iakoż tym listem naszym libertuiemy y uwolniamy, assekuruiąc sami za się y sukcesorów naszych, że przy tey swobodzie y wolności, od wszelakich posług do żywota swego cale y nieporuszenie zostawać ma, w czym fidem iuratum totius magistratus obliguiemy. A teraz dla lepszey pewności y twierdze, do tego listu naszego libertacyinego ręką pana pisarza naszego radzieckiego przysięgłego podpisanego, pieczęć urzędową publiczną przycisnąć rozkazaliśmy. Działo się w Wilnie, dnia siódmego miesiąca Augusta, roku Pańskiego tysiąc sześćset siedmdziesiąt siódmego.

1681 г. Октября 8 дня.

Изъ книги № 5124, за 1677—1695 г., стр. 266—269.

III. Жалоба Виленскаго радцы Дягилевича на портняжскій цехъ, по поводу безчинствъ и разбоевъ во время переписи и смотра.

Виленскій радца Дягилевичъ приносить жалобу на Виленскихъ портныхъ по случаю безпорядковъ, произведенныхъ ими во время смотра. Дѣло было такъ: 7-го Октября 1681 г. выступили со своими хоругвями въ поле граждане, должностованіе явиться на смотръ. Впереди шли купцы, крамары (лавочники) и двѣ хоругви евреевъ;

за ними слѣдовали портные. Когда они остановились въ полѣ, то между сосѣдними цехами возникли споры. Радца послалъ туда магистратскихъ слугъ, чтобы они напоминали портныхъ о порядкѣ; но портные этихъ слугъ избили. Затѣмъ поѣхалъ самъ радца, портные и его побили. Затѣмъ напали на евреевъ и прогнали ихъ съ поля.

Feria quarta post festum s. Francisci confessoris, die octava mensis Octobris, anno ut supra (1681). Ad nobilem magistratum integrum Vilnensem personaliter veniens nobilis dominus Stephanus Isaacus Dziahilewicz, consularis Vilnensis, nomine suo et famulorum eiusdem magistratus iuratorum, nec non satellitum praetorianorum, solenniter et quidem criminaliter in et contra famatos Casimirum Antoniewicz et Lucam Błudowicz, contubernii sartorum Vilnensium annuos seniores, Stephanum Matusewicz et Joannem Koszewski, sociorum eiusdem artis sartoriae praesidentes, ac totum contubernium sartorum Vilnensium protestatus est tenore tali: Имѣ пан Stephan Izaak Dziahilewicz, rayca Wileński, iako na tenczas wszystkich chorągwi mieyskich y cechowych, na monstre albo popis doroczny, podług ordinaciey iego królewskiej mości, pana naszego miłościwego,

po świętym Michale przypadającym, z miasta wychodzących, sessionaliter od szlacheckiego magistratu Wileńskiego za przełożonego obrany będąc, solenną a oraz criminalną na sławetnych panów Kazimierza Antoniewicza y pana Łukasza Błudowicza, starszych tegorocznych cechu krawieckiego, Stephana Matysewicza y Jana Koszewskiego, także krawców, iako towarzystwa krawieckiego praesidentów y wszytek in genere cech krawiecki, zanosił protestacją o to: Iż gdy dnia wczorayszego, to iest, dnia siódmego miesiąca Octobra, w roku terazniejszy tysiąc sześćset ósmdziesiątym pierwszym, po kończącym się popisie, (który podług ordinaciey iego królewskiej mości commissarskiej dorocznie w polu za świętym Stephanem przed szlachečnym magistratem spokojnie y cicho odprawować się powinien) y schodzących z pola chorągwiach, a naprzód kupieckich y kra-

marskich, dwie chorągwie żydów Wileńskich, które obok z kramarzami na ten czas podczas popisu stały, chciał dla bezpieczeństwa miejsca y żeby po odeszłych chorągwiach kupieckich y kramarskich, między cechowemi nie mieszały, na tym miejscu, gdzie kupcy y kramarze byli, obok namiotu, aźby wszystkie cechy przeszły postanowić, y pomienionych żydów zawodzić począł, panowie starsi krawcy y wszyscy krawcy poczeli rozruch czynić y buntować, dardy y muszkiety składać, chcąc zaraz strzelać, a zatym y zabijać niewinnych ludzi. Co postrzegszy żalujący imć pan rayca gdy do obżalowanych panów krawców sług urzędowych, uczciwych Kazimierza Bernatowicza, Jana Kotkowskiego y Stanisława Żydanowicza, posłał upominając, aby żadnego nie wzniecali rozruchu, a daleko barziej nie wazyli się czynić tumultu y buntu, tedy z obżalowanych panów krawców jeden, nie słuchając takowego napomnienia, pomienionego sługę Kazimierza Bernatowicza dardą w łeb uderzył y zranił, a drugich sług obaliwszy dardami, muszkietami, nogami y kolanami iako chcieli bili, tłukli. Co widząc imć pan rayca, a obawiając się, aby rozruch y tumult, przez żalujących panów krawców zaczęty, góry niebrał, kazawszy żydom na miejscu zastanowić się, sam do nich z trzema pacholkami ratusznemi skoczył, upraszając y hamując, aby takowych przez się zaczętych hałasów, rozruchów y tumultów, pamiętając na interdikt ichmościów panów magistratowych y winę założoną, poprzestali. Inculpati zaś panowie krawcy, na to nie nie dbając, owszem in vilipendium puszczając, a w zuchwalstwo y gromadę cechową dufając, zaraz protestanta imści pana raycę słowy nieprzystoynemi, niepoczi-

wemi y dobrej sławie szkodzącemi przywitali, zelżyli y zesromocili; drudzy zaś z muszkietów do tegoż żalującego pana raycy strzelili, inni przyskoczywszy muszkietami bili. Pacholków zaś mieyskich, iako to, Bohdziewicza Ludwika y Kazimierza Komoszynę, między się porwawszy y o ziemię rzuciwszy, muszkietami, dardami, nogami, kolanami iako chcieli tłukli, bili, mordowali y nad nimi pastwili się. A zatym pan rayca furiey onych ustępować musiał. Panowie krawcy zaś w zawziętości swoiey tumult y rozruch przedsięwzięty rozszerzając, do żydów udali się, którzy, widząc na się gwałt y wioleńtią, z pola ustępować musieli, a sami obżalowani panowie krawcy nadzieję pokładając w dawnych excessach y tumultach sobie niezganionych y nieukaranych, żadną miarą żalującemu imści panu raycy y drugim ichmościom panom radnym, którzy od namiotu na zatrzymanie tej sweywoli zawziętey przyszli, hamować się nie dali, owszem muszkiety na żalującego y innych, chcąc iako do celu iakiego do nich strzelać y zabijać, obrócili. Jakoż w takowym panów krawców postępku y zapamiętaley furiey imć pan rayca, nie będąc zdrowia swego od obżalowanych bezpieczen, a ieszcze, gdy nie poiednokrotnie odpowiedzi y pochwalki na zdrowie uczynili, musiał onych, iako swawolnych, a w takowym buncie niepohamowanych, z szkodą swą niemalą, która na ten czas od tychże panów krawców potkała, poniechać y do ordinowania drugich cechów postąpić,—zaczym, aby takowy rozruch, bunt y tumult przez panów krawców, iako do takowych okazyi nie raz sposobnych, popełniony, który na wywrócenie sprawiedliwości świętey, poniżenie zwierzchności szlachetnego magistratu, mieysce

iego królewskiej mości, pana naszego miłościwego, zasiadającego y na wzgardę onego, a na wielki despekt żalującego przez obżalowanych panów krawców stał się beznagany y znaczney kary na postrach drugim w zapamiętanie nie poszedł, a przez takową animadversią in futurum takowym tumultom y buntom zabiegło się y excessui paenas za excessy swe condignas odnieśli. Iako przez tę protestacją imść pan rayca solenniter opowiada y manifestuje, tak salvam actionem o rozruch, tumult y bunt panu instygatorowi urzędowemu criminaliter intentandi et prosequendi przeciwko panom starszym cechowi krawieckiego y wszystkiemu cechowi zachowuje; niemniej też iegomość pan rayca o dishonor, obelgę, despekt, zbiecie swoje, machinacją na zdrowie y odpowiedzi, tak też o zbiecie sług urzędowych y pacholków ratusznych z temi panami krawcami chcąc prawnie czynić, prosił in verificationem concussionis dominos consulares et dominos scabinos e medio deputari. Prout a nobili iudicio magistratus Vlnensis composito, nobiles domini Mathias Klarowski et Alexander Brzyc—consulares, dominus Gaspar Pawło-

wicki et dominus Gregorius Stroczyński, scabini, una cum notario ordinario iudicii scabinalis Vlnensis et famulis utriusque subselii iuratis, honestis Ioanne Ptaszyński, Stephano Dworecki et Iacobo Iwanowicz, deputati relationem conspectionis fecerunt sequentem:

Naprzód sam iegomość pan Dziabilewicz—rayca uskarżał się, że mu panowie krawcy grzbiet muszkietami odbili y rząd srebrno-złocisty na koniu rozerwali, którego za kilkadziesiąt złotych nie naprawi, obuch z ręki wydarty połamali. U Kazimierza Bernatowicza, sługi urzędowego, nad okiem lewym ranę przebitą krwawą, przytym tenże Bernatowicz uskarżał się, że mu krzyż dardami y muszkietami odbili. U Iana Kotkowskiego piersi zbite, spuchłe. U Mikołaja Łastowskiego, dziesiątnika, palec wielki u prawey ręki zbity, spuchły. U Kazimierza Komoszyny, pacholka, na palcu średnim lewey ręki ranę przebitą do krwi y rękę lewą spuchłą. U Iana Bohdziewicza, pacholka, palec wielki u prawey ręki zbity, spuchły oglądaliśmy. Quae protestatio cum conspectione actis praesentibus est ingrossata.

1682 г. Юля 7 дня.

Изъ книги № 5124, за 1677—1695 г., стр. 1195.

112. Рескриптъ короля Яна III, сборщикамъ податей не взимать мыта съ пословъ города Могилева, отправляемыхъ къ королю.

Король Янъ III предписываетъ сборщикамъ разныхъ податей, чтобы они не взиали съ Могилевскихъ мѣщанъ никакихъ пошлинъ во время проѣзда ихъ къ королю въ качествѣ пословъ,

тѣмъ болѣе, что привилегія эта дарована была Могилевскимъ мѣщанамъ еще его предшественниками.

Feria secunda in crastino dominicae sexagesimae, die 19 mensis Februarii anno Domini 1691.

Coram nobili officio consulari Vilmensi actisque eiusdem personaliter constitutus spectabilis dominus Gabriel Mołczanowicz, consularis Mohiloviensis, praesentavit rescriptum sacrae regiae maiestatis, domini nostri, clementissimi, adpraesens feliciter regnantis, civitati Mohiloviensi anno millesimo sexcentesimo octuagesimo secundo, die septima mensis Julii, Javoroviae collatum, et ad acta castrensia districtus Orszanensis eodem anno, decima tertia mensis Augusti oblatum, petendo, idem rescriptum actis nobilis officii praesentis ingrossari, cuius tenor sequitur estque talis:

Jan trzeci, z Bożej łaski król polski etc. Wszem wobec y każdemu z osobna, komu to wiedzieć należy, obóyga narodom, w koronie polskiej y w wielkim xięstwie Litewskim obywatelom, osobliwie celnikom, mytnikom, pisarzom y ich succollectorom, na komorach y przykomorkach naszych szlacheckich y duchownych będącym, oznay-

mujemy: Przełożono nam iest imieniem szlachetnego wóyta, burmistrzów, rayców, ławników y wszytkiego pospólstwa miasta naszego Mohilewa, że gdy z pośrzedka siebie posłów do dworu naszego dla expedyowania spraw posyłaia, różne trudności y przenagabania od wierności waszey względem wybierania cel, myt y mostowego ponoszą, którym wcześniej zabiegaiąc a niechcąc, aby takowey angariey mieszczenie nasi, mimo wszelkie prawo y słusznosc, więcey ponosili, przychyłaiąc się do prawa, od świętey pamięci króla imci Zygmunta trzeciego y Władysława czwartego, królów ichmościów, antecessorów naszych, w teyże sprawie wydanego, chcemy mieć y rozkazuemy wierności waszey, abyście od mieszczan naszych Mohilewskich, gdy w publicznych y prywatnych sprawach mieyskich z instructią do dworu naszego iada, żadnych cel, myt mostowych, także grobielnych na komorach y przykomorkach wyciągać y im tego, cokolwiek dla nas y dla dworu naszego albo na zapłatę quoty, arendy kabaczney prowadzić będą, rewidować y za-

bierać nie wazyli się, y owszem pilnie tego przestrzegali, iakoby z osób y rzeczy swych żadney przeszkody, przenagabania, wiolentey ni od kogo nie ponosili. Inaczey nie czyniąc dla łaski naszej z powinności swey et sub paena złotych dziesięciu tysięcy, którey za naruszeniem tego listu naszego medietas fisco nostro, a druga uciążoney stro-

nie należeć będzie. Dan w Jaworowie, dnia siódmego miesiąca Lipca, roku Pańskiego tysiąc sześćset osmdziesiąt wtórego, panowania naszego dziewiątego roku. Ian król. Ian Karol Daniłowicz, podskarbi nadworny koronny, manu propria, *Locus sigilli m. d. Lit.* Quod rescriptum una cum deprompto offerenti extraditum est.

1685 г. Іюня 12 дня.

Изъ книги № 5124, за 1677—1695 г., стр. 603.

113. Охрапный листъ короля Яна III. Вилнскому мѣщанину, сѣдельщику Павлу Рихтеру.

Вслѣдствіе притѣсненій и угрозъ совершенныхъ цеховыми старшинами противъ сѣдельщика Рихтера, послѣдній обратился къ королю Яну III съ просьбой о дарованіи ему охран-

наго листа; король и выдалъ ему настоящій листъ подѣ зарукой 10,000 Литовскихъ копѣ, половина которыхъ должна идти въ королевскую казну а другая обиженному.

Feria secunda in crastino festi s. Martini pontificis, die duodecima mensis Novembris, anno Domini millesimo sexcentesimo octuagesimo quinto. Ad nobile officium consulare Vilmense personaliter veniens famatus, Paulus Rychter—epipharius et civis Vilmensis, praesentavit literas originales vadimoniales sacrae regiae maiestatis in et contra seniores contubernii fraenificum et epiphariorum totumque idem contubernium Vilmense ex cancellaria minori magni ducatus Lithuaniae emanatas, petens easdem actis praesentibus ingrossari, quarum tenor sequitur estque talis: Jan trzeci, z Bożey łaski król polski etc. Sławetnym cechmistrzom, wszystkim

starszym y młodszym cechu siodlarskiego, także y rymarskiego, mieszczanom Wileńskim. Doniesiono nam iest przez panów rad y urzędników, przy boku naszym residuiących, y oraz supplikował nam sławetny Paweł Rychter o to: iż wy w różnych czasiech onego ukrzywdziliście w porządkach rzemiosła waszego, y dotąd krzywdę y przeszkodę czynić różnemi exactiami nie przestaiecie, ale ieszcze uczyniliście pochwałkę na zdrowie onego, odpowiadając y na śmierć grożąc zabiciem, iako to dowodnie w protestacyi iest wyrażono y opisano. W iawnym tedy niebezpieczeństwie zostając sławetny Rychter supplikował do nas y pokornie prosił, abyśmy onego ze

wszytkiemi dobrami pod naszą królewską protekcią przyieli y list zaręczny z cancellariey naszej wielkiego xięstwa Litewskiego wydać roskazali, zdrowie iego obwarowali y obespieczyli. My tedy król, łaskawie skłoniwszy się do wysz pomienionej prośby, widząc iawną krzywdę pomienionego sławetnego Pawła Rychtera, pod protekcią naszą królewską bierzemy, chcąc mieć po wiernościach waszych żadnego zabóystwa y pochwałek na zdrowie onego, ani też grabieże iakie y przeszkodę w rzemieśle, sami przez się, ani przez subordinowane osoby nie czynili y czynić nie ważyli się, ale podług przywileiu naszego, onemu danego, zachowali się, pod zaręką dziesięciu tysięcy kop liczby Litewskiej; którey to zaręki, za najmnieysze naruszenie tego listu naszego zaręcznego, półowa

do skarbu naszego wielkiego xięstwa Litewskiego, a półowa stronie skrzywdzoney należeć będzie. A ieśli byście iakie mieli pretensye do sławetnego Pawła Rychtera, mieszczanina Wileńskiego, to nie violenter, ale prawnie z nim postąpili. Dan w cancellariey naszej wielkiego xięstwa Litewskiego, dnia dwunastego miesiąca Junii, roku Pańskiego tysiąc sześćset ośmdziesiąt piątego, panowania naszego iedynastego roku. (*Locus sigilli minoris m. d. Lit.*) Dominik Mikołay xiąże Radziwił, podkancelrzy wielkiego xięstwa Litewskiego. Gabriel Matheusz Hołownia, sekretarz iego królewskiej mości. Quae literae vidimoniales sacrae regiae maiestatis, modo praemisso uti actis nobilis officii consularis Vilmensis sunt ingrossatae, ita originales cum de prompto parti offerenti extraditae.

1691 г. Февраля 18 дня.

Изъ книги № 5124, за 1677—1695 г., стр. 1191—1196.

114. Квитанціонная записъ отъ Литовскаго гетмана Казимира Сапѣги Могилевскому радцѣ Молчановичу въ полученіи отъ него, какъ представителя города Могилева, стараго долга въ количествѣ 8000 пол. злотыхъ.

Вслѣдствіе нашествія на городъ Могилевъ Наливайки, мѣщане, поименованныя въ этомъ документѣ, заняли у Дубровинскихъ мѣщанъ разную монетой сумму до 8,000 польскихъ злотыхъ для приведенія въ порядокъ своего разореннаго состоянія, но въ условленный срокъ не отдали; Дуб-

ровинскіе мѣщане подали на нихъ жалобу королю и получили декретъ въ свою пользу; Могилевскіе мѣщане принуждены были вынматить свой долгъ Дубровинцамъ, въ чемъ и получили квитанцію отъ Сапѣги, какъ отъ Дубровинскаго помѣщика.

Feria secunda in crastino dominicae ruarii, anno domini millesimo sexcentesimo nonagesimo primo. Ad nobile officium

consulare Vilmense personaliter veniens spectabilis dominus Gabriel Mołczanowicz—consularis et delegatus Mohiloviensis, exhibuit literas quietationis illustrissimi et magnifici domini Casimiri Joannis Sapieha, comitis in Bychów, Zasław et Dąbrowna, palatini Vilmensi, supremi exercituum m. d. Lit. ducis, super intro contenta civitati Mohiloviensi datas, manu illustrissimi domini palatini propria, et magnificorum dd. sigillatorum ad id rogatorum subscriptas, salvas et illaesas, petendo illas in omnem effectum ad acta praesentia suscipi, quarum tenor sequitur estque talis:

Kazimierz Jan Sapieha, hrabia na Bychowie, Zasławiu y Dombrownie, wojewoda Wileński, hetman wielki wielkiego xięstwa Litewskiego, Rakanciski, Ławariyski, Onikstański, Merecki, Wołpiński etc. starosta. Czynie wiadomo tym moim listem, dobrowolnym wieczysto quitacyinym zapisem, komu by o tym wiedzieć należało: iż co w roku tysiąc pięćset dziewięćdziesiąt szóstym, miesiąca Septembra dziesiątego dnia sławetni Wasilo Romanowicz, Nikodem Topiczewski—pisarz mieski, Afanas Swirydowicz, Stefan Lewonowicz, Jakim Assakowicz, Hrehory Oleszeiewicz, Iwan Rominicz, Fiedor Maszayłowicz, Fiedor Philipowicz, mieszczanie miasta iego królewskiej mości Mohilewa, będąc zruinowanemi na fortunach y zrabowani przez wbieżenie do miasta Mohilewa kozaka Nalewayki, tedy na poratowanie samych siebie, osób magistratowych, pospólstwa y całego miasta Mohilewa, dług pewny rękodayny u mieszczan Dombrowieńskich dzierżawy na ówczas iasnie wielmożnych ichmościów panów Hlebowiczów u Makara Jarmołowicza, Siemiona Jakimowicza Skrebny, Aphanasa Jakimowicza Mierzlaka zaciągneli, to jest, czer-

wonych złotych cztery tysiące, talarów starych sześćset, półtora tysiąca realów, dwa tysiąca philipków, pięćset różney monety Litewskiej, potrównych pieniędzy półgroszków złotych dwa tysiące, opisawszy się zapisem swoim pomienioną summę mieszczanom Dombrowińskim w roku tysiąc pięćset dziewięćdziesiąt siódmym, w dzień ś. Michała święta rzymskiego, w Dombrownie, niczym niepochybiając tego terminu monetą takową oddać, wypłacić y zapis swój oswobodzić, nie oddali y nie zapłacili; o co ciż mieszczanie Dombrowińscy za assistentią iasnie wielmożnego imci pana kasztelana Wileńskiego, iako pana dziedzicznego swego, szlachetnemu magistratowi y wszytkiemu miastu Mohilewskiemu ad inscriptionem w sądach iego królewskiej mości assesorskich w roku tysiąc sześćset dziewięćdziesiątym dziewiątym, miesiąca Decembra czwartego dnia intentaverunt actionem, która za wytoczeniem appellacyi od sądów assesorskich na własne iego królewskiej mości relacye dotąd nie była continuowana. Tedyia wojewoda Wileński, ad supplicationem całego miasta Mohilewa y za instantią ichmościów panów przyaciół, zgodziwszy się o ten dług wysz rzeczony, za ośm tysięcy złotych polskich, zeszlým mieszczanom moim Dombrowskim winny y odebrawszy summę pomienioną od szlachetnego pana Gabryela Mołczanowicza, raycy y delegata Mohilewskiego, oblig ze wszytką summą, w nim wyrażoną, cassuię, także przewody prawne umarzam y do rąk pomienionego delegata z przewodami prawnymi oddawszy sobie samemu y successorom moim do specyfikowanej summy w obligu żadnego przystępu y actey nie zachowuię. Y na tom dał ten mój list, zapis wieczysto kwitacyiny,

z podpisem ręki mey własney y ichmościów panów pieczętarzów, ustnie y oczewisto ode mnie o podpis uproszonych. Pisan w Wilnie, roku tysiąc sześćset dziewiędziesiąt pierwszego, mensis Februarii ośmnastego dnia. Apud quas literas quietationis subscriptiones manuum tales:

Kazimierz Sapięha, wojewoda Wileński, hetman wielki wielkiego xięstwa Litewskiego. Ustnie y oczewisto proszony pieczętarz do tey quietacyey podpisuję się Fortunat Zamoyski, łowczy Łomżyński. Proszony

pieczętarz od iasnie wielmożnego imci pana wojewody Wileńskiego, hetmana wielkiego wielkiego xięstwa Litewskiego, podpisuję się: Jan Nestorowicz, cześnik Miński. Podług prawa proszony pieczętarz—Jan Franciszek Kaczanowski, sędzia grodzki Oszmiański. Quae literae quietationis, modo praemisso uti actis praesentibus sunt ingrossatae, ita originales cum deprompto offerenti domino consulari Mohiloviensi extraditae sunt.

1691 г. Февраля 19 дня.

Изъ книги № 5124, за 1677—1695 г., стр. 1193.

115. Контрактионная запись отъ Литовскаго подскарбія Павла Сапѣги администратору чоповаго и шеляжнаго Казимиру Матусевичу въ полученіи въ, Сапѣгою, отъ Могилевскихъ мѣщанъ 5000 пол. зл. чоповой и шеляжной подати за 1691 и 1692 годы.

Feria secunda in crastina dominicae sexagesimae, die decima nona mensis Februarii, anno Domini millesimo sexcentesimo nonagesimo primo. Ad nobile officium consulare Vilnense personaliter veniens spectabilis dominus Gabriel Mołczan, consularis Mohiloviensis, praesentavit literas originales quietationis illustrissimi et magnifici domini Benedicti Pauli in Czereia Sapięha—thesaurarii magni, notarii terrestres m. d. Lit. super summam quinque millium florenorum, intuitu exactionis ducillariae et solidariae in anno currenti die decima quinta Februarii civitati sacrae regiae maiestatis Mohileviensi datas, manu ipsius illustrissimi et magnifici domini

thesaurarii subscriptas et sigillo communis, petendo, easdem ad acta praesentia suscipi, quarum tenor sequitur estque talis:

Benedikt Paweł na Czerei Sapięha—podskarbi wielki. pisarz ziemski wielkiego xięstwa Litewskiego, Oszmiański, Rosławski, Retowski y Olkinicki starosta, iegomości panu Kazimierzowi Matusiewiczowi, administratowi czopowego y szeleżnego, na seymie w Warszawie, in anno 1690 na lat dwie, począwszy od roku tysiąc sześćset dziewiędziesiąt pierwszego, dnia pierwszego Julii, aż do roku tysiąc sześćset dziewiędziesiąt trzeciego, takowegoż dnia y miesiąca uchwalonego, powiatu Orszańskiego. Po zaleceniu moich chęci donoszę, iż we-

dług postanowienia mego z miastem iego królewskiej mości Mohilowem, ratione czopowego y szeleżnego, na teraznieyszą currentią podatków mianowanych uczynionego, odebrałem przez szlachetnego pana Gabryela Mołczana, raycę Mohilewskiego, y sławetnego pana Atanaziego Tymanowicza, delegowanych od miasta iego królewskiej mości Mohilewa, in vim czopowego y szeleżnego, wyż mianowanej administratiewy waszmościom złotych pięć tysięcy, vigore którego mego odebrania, przez pomienione dwie lecie uchwały terażnieyszey niepowinien wzm. żadnych succollectorów na exaccyą czopowego y szeleżnego do kabaku Mohilewskiego zsylać, ani sam waszmość

wymagać, żadney extorsyi czynić y do żadnego sądu o te czopowe y szeleżne magistrat Mohilewski y kontrahentów kabacznych pociągać, przewodów y dekretów otrzymywać. Ta tedy wyż mianowana summa in rationibus waszmości w skarbie pro persoluto cedet. Pisan w Wilnie, roku tysiąc sześćset dziewięćdziesiąt pierwszego, miesiąca Februarii dnia piętnastego. Apud quas literas quietationis subscriptio manus talis: Benedikt Sapieha, podskarbi wielkiego xięstwa Litewskiego. (Locus sigilli illustrissimi domini thesaurarii). Quae literae quietationis, uti praemisso modo actis praesentibus ingrossatae, ita originales cum deprompto extraditae sunt.

1692 г. Мая 31 дня.

Изъ книги № 5124, за 1677—1695 г., стр. 1415—1416

116. Условія, предложеныя Виленскими сафьянниками и замошниками Магдебургской юрисдикции сафьянникамъ другихъ юрисдикцій.

Сафьянники и замошники разныхъ юрисдикцій, какъ то: городской, княгини Нейбургской и Виленскаго воеводы вступили въ соглашеніе между собой относительно устройства одного общаго цеха

и подъ зарукой 1,000 злотыхъ постановили *шесть условий*, по которымъ права и обязанности для новыхъ членовъ были предложены такія же, какія были у цеховыхъ городской юрисдикціи.

Sabbatho pridie dominicae misericordiae, die decima nona mensis Aprilis, anno Domini 1692. Burmistrze y rayce miasta iego królewskiej mości stołecznego Wilna. Wszem wobec y każdemu zosobna, komu by o

tym wiedzieć należało, oznaymuiemy: iż przed nami y całym urzędem burmistrzowskim y radzieckim Wileńskim osobiście stanawszy sławetni Mikołaj Miliniewicz y Thomasz Szozerbicki—starsi, Jakub Żmuy-

dzia y Zachariasz Motor—szafarze tego-
roczni cechu czarno-y czerwono-skórnickie-
go y kurdywanickiego rzemiosła, w Wilnie
będącego, imieniem swoim y całego zgrom-
adzenia swego iawnie, dobrowolnie y
wyrażnemi słowy wyrzekli y zeznali: Jako
do praw, przywileiów y artykułów, cechowi
swemu od najsławniejszych królów ichności
polskich y wielkich książąt Litewskich nada-
nych, przez króla imci, pana naszego mi-
łościwego, teraz nam szczęśliwie panujące-
go, potwierdzonych, conformując, wszelakie-
go starania y prace dokładali y kosztu
nie żalowali, aby ludzie tegoż rzemiosła
w tym mieście y na przedmieściach onego,
tak też w okolicy iego, iako to: w Snipisz-
kach, Sołtaniskach, Serekiskach, Anto-
kolu y po różnych miejscach będący, zo-
stający y naydujący się, do tychże praw,
przywileiów y artykułów pociągnięni byli,
y w iedności y zgodzie z niemi y całym
cechem onych zostawali, a nie w inny cel
y koniec, tylko aby chwała Boża naprzód
promowowana była, bractwo też świętej Bar-
bary panny y męczenniczki Chrystusowej,
przy kościele ś. Jerzego na Puszkarni przy
mieście Wileńskim zostające, do które-
go tenże cech przyłączono, osobliwe od-
bierało pomnożenie; partacze zaś y nie-
cechowi, znikając od ciężarów, w rzemie-
śle y robotach ich przeszkody nie czynili,
za włożeniem się y mediatą ludzi zacnych
przyjęli y przybrali do swego cechu y oraz
do wszystkich praw, przywileiów y artyku-
łów swego cechu za spółmistrzów, spółce-
chowych y bracią swoją: sławetnych Stefa-
na Paszkiewicza, Jakuba Żagiewicza, Ada-
ma Proszkiewicza, Symona Choieckiego,
Ławryna Żagiewicza, Symona Bundziewicza,
Kornela Sawaszewicza, Jana Hankiewicza,
Jana Lisowskiego, Macieja Andrzejowicza,

Michała Butkiewicza, Eliasza Borysowicza,
Andrzeja Bohdanowicza, Woyciecha Lut-
kiewicza, Marcina Matowicza, Thomasza
Sklawzia, Krzysztofa Stankiewicza, Piotra
Romanowicza, Bartłomieja Deynarowicza y
Kazimierza Klima, iednych pod iurisdiką
iasnie oświeconey xiężney ieymości Neybur-
skiej, drugich pod iurisdiką iasnie wiel-
możnego imci pana wojewody Wileńskiego
Snipiską, innych na Antokolu y Szerekisz-
kach mieszkających przypuścili, z temi kon-
dycjami:

Naprzód, ci wszyscy imionami y prze-
zwiskami mianowani, tak religiey rzym-
skiej, iako y greckiej, będąc w tym ce-
chu czarno-y czerwono-skórnickim, tak
też kurdiwanickim, mają wiedności y mi-
łości zobopólney, iako bracia y spółmistrzo-
wie tegoż rzemiosła, cechu y bractwa, zo-
stawać y zarówno praw y wolności, temu
cechowi służących y nadanych, zażywać.

Druga, żeby na starszeństwo y szafarstwo
tegoż cechu y bractwa ieden z iuridiki
maydeburskiej, a drugi z iuridiki xiężney
ieymości Neyburskiej albo Snipiskiej, ho-
rodniczey Antokolskiej, albo też innej,
co rok zgodnie obierani byli y niwczym
tychże innych iuridik ludzie mianowa-
nego rzemiosła nie byli upośledzeni, y ta-
kową elekcyą w roku terażniejszym na święty
Mikołaj, nie nie upośledzając terażniejszych
nowoprzybranych mistrzów, ani wymawia-
jąc tego, że nie byli młodszymi y sza-
farzami, zacząć y następujących lat zacho-
wać mają.

Trzecia, że wyżej mianowani teraz
do cechu y bractwa, y oraz praw y przy-
wileiów we wszystkim zarówno są przypu-
szczeni y przyjęci, nie mają od dawniejszych
y zasłużeńszych w cechu żadnych przymó-
wek, a daleko oppressyey ponosić, ale w

iednakim y równym zostawać poszanowaniu, y ieden drugiego posiadać, także y w głosie, na schadzce pozwolonym, uprzedzać nie mają.

Czwarta, pomienionych wszystkich, teraz do cechu y porządków onego przyiętych y przypuszczanych, panowie starsi tegoroczni, ze wszystkim cechem swoim, deklarowali y przyrzekli, iż nie mają onych żadnemi ustawami nowemi, tak też składkami y contribuciami okładać y obciążać, ale zarówno y wspólnie, kiedy iaka składanka albo contribucia uchwalona albo włożona będzie, nie obciążając iedni drugich, tak dawni, iako y terażnieysi mistrzowie wydawać mają.

Piąta, czeladź y chłopcy, którzy u terażniejszych mistrzów, wyżey mianowanych, na wysłudze lat swoich zostają y w tym roku albo blisko przyszłym wyzwoleni będą, nie mają w registr za chłopców cechowych wpisani być, ale po expiracy y dokończeniu lat swoich mają przez mistrzów swoich w cechu stanowieni, wyzwoleni y za towarzyszków deklarowani y zapisani; w tym zaś roku przyięci chłopcy po wyjściu sześciu niedziel mają być do rejestru cechowego wpisywani y to za paręką; a kto bez paręki przymie y wpisze, na woli iego będzie.

Szоста, na popisy, monstry, processie, warty

y inne akty publiczne, przykładem innych cechów kiedy przyjdą, zarówno ze wszystką inną bracią, z należytyym orężem, mają terażnieysi mistrzowie przyięci wychodzić y przystoynie sprawować się, y porządek podług rozkazania panów starszych zachować. Nakoniec wdowy, terażniejszych magistrów przyiętych pozostałe y synowie ich, według praw tegoż cechu conserwowani być mają.

A iako panowie starsi y szafarze imieniem swoim y cechu całego te wszystkie punkta y conditie opisane w całości terażniejszym nowym spólmistrzom y spółbraci swej dotrzymać pod winą tysiąca złotych, które za niedotrzymaniem albo naruszeniem na oprawę murów mieyskich niepochybnie obracać się mają, przyrzekli, opisali y obowiązali, tak też nowoprzyięci mistrzowie, podług opisanych kondicyi, sprawować się, przywileiom, artykułom podlegać y dosyć czynić pod takową winą opisali y obowiązali. Iakoż na to wszystko y ręce sobie z obu stron dali, przyrzekając y szlubniąc za się y successorów, tak też następców swoich, iż nieporuszenie to wszystko dzierżeć pod tą winą powinni będą.—Dat. na ratuszu Wileńskim, dnia trzydziestego pierwszego miesiąca Maia, roku Pańskiego tysiąc sześćset dziewięćdziesiąt wtórego.

1693 г. Февраля 21 дня.

Изъ книги № 5124, за 1677—1695 г., стр. 1518—1521.

117. Привилегія короля Яна III, данная цеху Виленскихъ солодовниковъ на взиманіе шести грошей отъ бочки солода, привозимаго въ городъ.

Виленскіе солодовники обратились къ королю Яну III съ жалобой, что они, исполняя всѣ городскія повинности, несутъ большіе убытки отъ безпошлинной продажи солода окрестными жителями г. Вильны по дѣнѣ или равной съ солодовничьей

или вышей, и просили короля облегчить ихъ тяжелое положеніе, вслѣдствіе чего король и приказываетъ взимать съ каждой бочки привозимаго въ Вильну солода по шести грошей въ пользу солодовниковъ.

Feria quarta intra octavam festi assumptionis beatissimae Mariae virginis, die decima nona mensis Augusti, anno Domini millesimo sexcentesimo nonagesimo tertio. Ad nobile officium consulare Vilnense atque eiusdem personaliter venientes famati Petrus Gilewicz et.... *) seniores contubernii polentariorn Vilnensium, suo et totius contubernii nomine agentes, praesentarunt originale privilegium s. r. m. d. n. (in comitiis Grodnensibus anno currenti die vigesima prima mensis Februarii), contubernio suo collatum, manu eiusdem sacrae maiestatis subscriptum sigilloque maiori m. d. Lit. communitum, petendo illud ad acta praesentia suscipi, cuius tenor sequitur estque talis:

Jan trzeci, z Bożej łaski król polski etc. Wszem wobec y każdemu zosobna, komu by o tym wiedzieć należało, oznaymujemy, iż suplikowali nam sławetni słodownicy y mielcarze Wileńscy, iako oni mając przywileia y artykuły, od ś. pamięci

antecessorów naszych, królów ichmościw polskich y wielkich xiażąt Litewskich, cechowi swemu nadane, a przez nas miłościwie utwierdzone, tudzież oltarz swóy w kościele oyców franciszkanów Wileńskich prowadząc y wszelkie ciężary publiczne rzeczypospolitey mieskie y cechowe pełniąc, wielką przeszkodę od ludzi we wsiach, około Wilna mieszkających, w robieniu słodów y przywożeniu onych na targ ponoszą, zwłaszcza gdy ci wieśniacy z gumien różnych zboże na sól taniey zakupując, a do Wilna przywiozszy, tąż ceną, iako y słodownicy cechowi, a ieszcze y drożey przedają, żadney ani nam, ani rzeczypospolitey y miastu, ani cechowi nie czyniąc powinności, zaczym przez panów radnych y urzędników naszych, na tenczas przy boku naszym będących, upraszali, abyśmy na ciężary onych y całego miasta miłościwy respekt nasz mając y stosując się do przywilei im od najaśnieyszych antecessorów naszych y przez nas miłościwie potwierdzonych, one ratifikowali y pozwolili onym po groszy sześciu litewskich od beczki słodu

*) Пропущены имя и фамилія.

ze wsi przywożonego brać y na publikę całego miasta obracać, to iest, aby dwie części tego podatku ad aerarium publicum miasta Wileńskiego, a trzecia część do skrzynki ich cechowej na obronę ich własnych praw wybierana, oddawana y obracana była. Jakoż my, de plenitudine maiestatis nostrae, którą mamy nad miastami, y oraz conformując się do artykułów przywileju ich opisanego (który we wszystkim confirmujemy y ratyfikujemy), tym listem przywilejem naszym nadaemy y na wieczne czasy postanawiamy, aby każdy, nemine excepto, uchylając wszelkie protekcje, którykolwiek słód wyrobiony ze wsi na targ do Wilna we wtorek albo piątek, lub też innego dnia do przedania przywiezie, od beczki słodu po groszy sześciu litewskich płacił, z którego podatku dwie części na ozdobę ad aerarium publicum civitatis Vilmensis, a trzecia część do skrzynki ich cechowej wybierana y oddawana była, sub paena confiscationis beczki słodu za nieoddaniem. Co urzędowi grodzkiemu Wileńskiemu, także urodzonemu wójtowi naszemu y magistratowi Wileńskiemu donosząc, serio przykazujemy, aby ten przywilej nasz we wszystkim całe y nienaruszenie zachowany y exequowany był. Sprzeciwnych zaś też urzędy zwysz pomienione, insimul z sobą się znosząc, nie tylko confiscacją słodu, ale y winą kop sta litewskich, z której dwie części na urząd grodzki y urodzonego wójta, także magistrat Wileński, trzecia zaś na delatora dividi ma irremissibiliter, iako in recenti et ex delicto karali. Na co dla większej wiary ręką się naszą podpisawszy pieczęć wielkiego xięstwa Litewskiego przycisnąć rozkazaliśmy. Dan w Grodnie, roku Pańskiego MDCXCIII, miesiąca Februarii dnia

XXI, panowania naszego roku XIX. Apud quod privilegium subscriptio manus sacrae regiae maiestatis: Jan król (Locus sigilli maioris m. d. Lit.). Władysław Brzostowski—referendarz, pisarz wielkiego xięstwa Litewskiego mp.

Deinde literas universales illustrissimi et magnifici domini palatini Vilmensis, supremi exercituum m. d. Lithuan. ducis, originales, salvas et illaesas, produxerunt atque ad connotandum actis praesentibus obtulerunt in tenore sequenti: Kazimierz Jan Sapieha — hrabia na Bychowie, Zaslaviu y Dąbrownie, wojewoda Wileński, hetman wielki wielkiego xięstwa Litewskiego. Wszem wobec y każdemu z osobna, komu by o tym wiedzieć należało, tym moim listem oznajmuję: iż sławetni słodownicy y mielcarze Wileńscy pokładali przede mną przywileja y artykuły najsławniejszych królów ichmościów polskich y wielkich xiążąt Litewskich, cechowi swemu służące, a osobliwie przywilej świeży króla imci najsławniejszego, teraz nam szczęśliwie panującego, w Grodnie, podczas seymu przeszłego, roku terazniejszego tysiąc sześćset dziewiędziesiąt trzeciego, miesiąca Februarii dnia dwudziestego pierwszego conferowany, ręką iego królewskiej mości podpisany y pieczęcią wielkiego xięstwa Litewskiego zapieczętowany, a to względem wielkiej przeszkody od ludzi we wsiach około Wilna mieszkających w robieniu słodów y przywożeniu onych na targ, zwłaszcza gdy ci wieśniacy z gumien różnych zboże na słód taniej zakupując, a do Wilna przywiozszy nie tylko tą ceną, iako słodownicy Wileńscy, ale y wyższą przedają, żadney nie czyniąc rzeczypospolitej, miastu, ani cechowi powinności, nadanym, którym przywilejem pensia pewna na tychże wieś-

niaków włożona iest, y aby ten przywilej przez urząd grodzki y magistrat Wileński we wszystkim zachowany, exequowany był iniunctum. Jakoż ia, wojewoda Wileński, ten przywilej iego królewskiey mości, cechowi słodowniczemu dany, we wszystkich punktach sacrosancte poważając, y ony do executiey należącey intendendo przywieść po ichmościach panach urzędnikach grodzkich, osobliwie imci panu podstarościm y szlachetnym magistracie Wileńskim, ex munere officii et potestatis meae, chcę mieć, aby cum omni reverentia podobnym sposobem we wszystkich punktach, paragrafach y clauzulach, nil in dubium vocando et contraveniendo, cale y nienaruszenie obserwowany y do executiey intymowany, z winą w tymże przywileiu opisana, nie pochybnie na

sprzeciwnych przywodził; itidem sub paena in abutentes officio suo et non exequentes mandata iego królewskiey mości expressa. Na co dla lepszey wagi ręką moją do tego listu podpisawszy się, pieczęć przyłożyć kazalem. Pisan w Wilnie, dnia dziesiątego miesiąca Aprila, roku Pańskiego tysiąc sześćset dziewiędziesiąt trzeciego. Apud quas literas subscriptio manus illustrissimi domini palatini eiusmodi: Kazimierz Sapieha w. W., hetman wielki wielkiego xięstwa Litewskiego (Locus sigilli). Quod privilegium sacrae regiae maiestatis et literae universales illustrissimi domini palatini Vilnensis, modo praemisso uti actis praesentibus sunt ingrossatae, ita originalia cum depromptis famatis senioribus contubernii polentariorum extradita.

1697 г. Апрель 14 дня.

Изъ книги № 5134, за 1700—1704 г., л. 587.

118. Выкупная запись, данная Волковъскимъ подчашнимъ Колендою Виленскому св.-Троицкому монастырю на домъ съ плацомъ.

Волковъскій подчашній Коленда вмѣстѣ съ женой своей выдаютъ настоящую запись Виленскому Св. Троицкому монастырю по слѣдующему поводу: родители Коленды занимали у монастыря 800 злотыхъ подъ залогъ двухъ имѣній; долгъ

этотъ перешелъ по наслѣдству; не имѣя средствъ уплатить его, Коленда уступаетъ базилианамъ небольшой дворъ за Виленской брамою въ Вильнѣ же и пустой плацъ, купленный у Виленской мѣщанин.

Feria secunda post dominicam secundam post festum pentecosten, die vigesima sexta mensis Maii, anno Domini millesimo septingentesimo quarto.

Ad acta nobilis officii consularis Vilnensis veniens personaliter religiosus in Christo pater Ioannes Pleszewski, presbiter ordinis divi Basilii magni ritus graeci mo-

nasterii ad aedes s. Trinitatis graeco-unitorum Vilnensium nomine admodum reverendi Martiani Kulczycki, eiusdem ordinis consultoris et superioris monasterii Vlnensis, de nomine totius monasterii solenniter in et contra magnificum dominum Adamum Kolenda, subdapiferum Volkoviensem et uxorem eius quaestus et protestatus est, pro eo quia ius cessionis aulae certae vigore inscriptionis suae non recognovit in tempore; proinde idem ius cessionis originale salvum et illaesum, sanum, cum literis pariter originalibus pro recognitione ad acta officii praesentis obtulit in tenore sequenti: Ja Adam Kolenda, podstoli Wolkowyski y ia Felicyanna Krasowska Adamowa Kolendzina, podstolina Wolkowyska, małżakowie, czyniemy wiadomo tym naszym dobrowolnym wieczystym zapisem, komu by o tym wiedzieć należało, teraz y napotym będącego wieku ludziom, iż my małżakowie znosząc dług ośmset złotych polskich, wielebnym ichmościom oycom bazylianom Wileńskim należący, z majątności, nazwaney Merecza Kowelliszek, w wojewodztwie Wileńskim leżącey, wyderkaflowym prawem przez dobrodzieiów rodziców moich mnie Kolendy zeszlých z tego świata, imci pana Michała Kolendy y ieymosć panią Zofią Raiecką Kolendzinę, małżaków, z placeniem co rok pewney kwoty wniesiony, a nie mogąc mieć inszego sposobu do wypłacenia tego długu, tedy in vim pomienionej summy ośmset złotych ustępuię wiecznemi czasy w Bogu przewielebnemu iegomości Januaremu Ohurcewiczowi, starszemu, na ten czas, y wszystkim oycom bazylianom Wileńskim, przy cerkwi świętey Tróycy będącym, dworku mego tu w mieście Wilnie, za bramą Wileńską, idąc do świętego Filipa Jakuba,

po lewey stronie będącego, mnie wieczystym prawem od pana Kazimierza Bałaszka należytego, a do iuryzdyki mieyskiej przysłuchaiącego, ze wszelkim w nim dawnym budynkiem y przeze mnie świeżo restaurowanym, nie z tego dworku najmnieyszey części nie excypuiąc, ani wyłączaiąc, ale tak, iako sam z placem do niego należącym, według dawnych praw, mnie służących, byłem possessorem, z tym wszystkim w realną possessyą tymże ichmościom oycom bazylianom w spokojne wieczyste używanie podawszy, prawa naszego wiecznie zrzekamy się y do rąk ww. oycom bazylianom oddawszy, na osoby onychże transfunduię. Przy tym in vim teyże summy wyderkaflowey, ponieważ dworek pomieniony nie korrespondował do wypłacenia oney, zrzekamy się wieczystego prawa naszego tymże ichmościom oycom bazylianom Wileńskim na plac pusty, obok y między tego dworku naszego w Wilnie, za Wileńską bramą będący, idąc do świętego Jakuba po lewey stronie, pod prawem maydeburgii tuteyszego Wileńskiego zostaiący, od pani Anny Siekierskiey, mieszczanki Wileńskiej kupiony y na osoby ichmościów wiecznemi czasy wlewamy y onym podług praw naszych dawnych do possessyi wieczystey ten plac ze wszystkiemi do niego przynależnościami y dawnym ograniczeniem ustępuię. Które to obadwa place, iako w iednym położeniu y obmiedzę z sobą będące, leżą z iedney strony od miasta obmiedzę placu y dworku Stanisława Kirwelisa, a z drugiey strony do budynków mieszczanina Kowala. Maią tedy y wolni będą ichmościowie oycowie bazylianie Wileńscy y sukcessorowie onych, od daty tego listu zapisu naszego, tak tego dworku naszego wyżej mianowanego z placem do niego należącym,

iako y drugiego przez nas przykupionego, iako dóbr własnych y swobodnych, żadnym prawem y długami nie obciążonych, ani onerowanych, spokojnie wiecznie dzierżeć y używać, z nich sobie wszelakich pożytków wynajdować, budynki nowe na tym pustym placu stanowić y z dworku od sąsiad, tam mieszkających, czynsze należyte na siebie wybierać, y tą possessyą swoją, iako chcieć, szafować y dysponować. My tedy wyż rzeczeni małżonkowie, sami przez się, potomków y successorów naszych, nie mamy się żadnym sposobem interessować y prepeditiey w possessyey ichmościom oycom bazylianom czynić wiecznemi czasy; owszem od każdego wstępuiącego y przeszkodę w tym dworku y placach czyniącego, albo też o niewypłacenie czynszu y zaległych za dzierżenia naszego retent, rzeczypospolitey należących, interessuiącego się, u wszelkiego sądu y prawa tychże ichmościów oyców bazylianów Wileńskich bronić, zastępować y ewinkować swoim kosztem mamy y powinni będziemy, a po nas sukcesorowie nasi, pod zaręką złotych ośmiuset polskich y pod nagrodzeniem szkód y nakładów prawnych gołosłownie mianowanych, względem czego ewikcyą wnosząc na majątność też, nazwaną Merecz Kowleliszki, dajemy ichmościom wolność samych siebie y successorów naszych, tak od przeszkody iako y o nieewinkowanie pozwać, lubo zakazem zakazać, do wszelkiego sądu y prawa rokiem zawitym by naykrótszym a niesta-

tutowym, którą zarękę by y niepojednokrotnie zapłaciwszy, przecie ten nasz list dobrowolny wieczysty zapis u wszelkiego sądu y prawa przy zupełney mocy y walorze zostawać ma. Y na tośmy dali ichmościom oycom bazylianom Wileńskim ten nasz list wieczysty zapis z podpisem rąk naszych własnych y z podpisami ichmościów panów przyjaciół, od nas ustnie y oczewisto uproszonych, niżej na podpisach mianowanych. Pisan w Wilnie, roku tysiąc sześćset dziewiędziesiąt siódmego, miesiąca Apryla czternastego dnia. Apud quas literas sequuntur subscriptiones tales: Adam Kolenda—podstoli Wołkowyski; Felicyanna Krasowska Kolendzina—p. W. Deinde magnificorum dominorum sigillatorum subscriptiones sequentes: Ustnie y oczewisto proszony od iegomości pana Adama Kolendy—podstolego Wołkowyskiego y od ieomości pani Felicyanny Krasowskiej Kolendziney—podstoliney Wołkowyskiej, małżonków, pieczętarzem do tego wieczystego zapisu ręką moją podpisuję: Jan Karol Tymiński—podczaszy ziemie Wileńskiej mp. Tako pieczętarz uproszony do tego prawa wieczystego od osób wyż mianowanych ręką moją podpisuję: Jan Niewiarowicz—namiestnik y pisarz zamku iego królewskiej mości. Ustnie a oczewisto proszony pieczętarz od iegomości pana Adama Kolendy y samey ieomości podpisuję ręką moją: Antoni Kostecki. mp.

1701 г. Февраля 1 дня.

Изъ книги № 5133, за 1695—1701 г., л. 1521.

119. Универсалъ каштеляна Троцкаго Казимира Котла ко всѣмъ сословіямъ вел. кн. Литовскаго о взносѣ въ извѣстномъ количествѣ шеляжнаго и чоповаго за предметы торговли, помѣченные въ настоящемъ универсалѣ.

Троцкій каштелянъ Казиміръ Котель доводитъ до всеобщаго свѣдѣнія, что онъ взялъ въ аренду таможенный пошлины и отъ себя передалъ довереннымъ лицамъ. Поэтому строго предписываетъ, чтобы всѣ лица, занимающіяся торговлей и завод-

ской дѣятельностію, уплачивали правильно пошлины, такъ называемое шеляжное, чоповое и шоссовое. При этомъ Котель назначаетъ и размѣры каждой пошлины съ товаровъ туземныхъ и привозныхъ изъ заграницы.

Sabbatho proximo ante dominicam reminiscere die decima nona mensis Februarii, anno 1701.

Coram actis nobilis officii consularis Vilnensis comparens personaliter nobilis dominus .....*) Warzewicz—ministerialis sacrae regiae maiestatis, nomine generosi domini Joannis Klimaszewski, s. r. maiestatis secretarii, produxit literas universales patentes de re infrascripta ab illmo ac excellmo domino Michaeli Casimiro Kociel—castellano Trocensi, Mscislaviensi, Markoviensi, Skirstymonensi capitanei, subscriptas et sigillo eiusdem illustrissimae celsitudinis communitas originales, petendo ad acta officii praesentis ingrossari, quarum literarum sequitur tenor talis:

Mikołaj Kazimierz Kociel—kasztelan

*) Имя пропущено.

Trocki, Mścislawski, Markowski, Skyrstymoński starosta. Jaśnie wielmożnym, wielmożnym ichmościom panom senatorom, dygnitarzom, urzędnikom ziemskim, grodzkim, rycerstwu, szlachcie, obywatelom województwa Wileńskiego, m. w. m. panom y braci, po żaleceniu usług moich, także mieszczanom, obywatelom y całemu magistratowi miasta iego królewskiej mości Wilna, y komuby o tym wiedzieć należało, donoszę do wiadomości, iż ponieważ sowite czopowe y szeleżne po województwach y powiatach wielkiego księstwa Litewskiego uchwalone per confederationem generalem w Olkienikach sancitam, na pospolitym ruszeniu, za uniwersalami iego królewskiej mości, pana naszego miłościwego, zgromadzonym, a przez laudum tego województwa mnie kasztelanowi Trockiemu za summe, w kontrakcie wyrażoną iest puszczone; przeto

ia, ony chcą mieć w iako najlepszym porządku, zleciłem imści panu Janowi Klimaszewskiemu, sekretarzowi iego królewskiej mości, y panu Gordonowi, doktorow; medicinae, aby tak sowite czopowe, szeleżne; iako też szossowe od ryb y oleiu, iako najwierniey y bez żadney depaktacyi robiących, handlujących, oraz też y bez żadney dyminucyi skarbowey, iako kto przywiezione z wozów ruszone, także ogień pod kotły y banie nie pierwiey przy robieniu piw y miodów podkładany bydź ma, aż wprzód do skarbu należytość oddana będzie, to iest: od wina Węgierskiego złotych 38, od beczki seklu *) złotych 120, od pippy petersymentu **) złotych 106, od beczki wina Ochlańskiego złotych 40, od beczki wina Łagońskiego złotych 28, od beczki winnego octu złotych 20, od miednicy miodu praśnego złotych 6, od miednicy wódki przywożney złotych 2, od beczki słodu

piwnego złotych 6, od beczki słodu brażnego złotych 6, gr. 20, od beczki piwa Kowieńskiego złotych 3, od wozu ryb przywożnych złotych 4, od wozu oleiu złotych 4, od beczki soli złotych 2, od beczki śledzi złotych 3, y we wszystkim ku profitowi skarbowemu, iako najlepsza była animadversya. Retenta, którekolwiek à prima Decembris są zaległe, tego podatku aby sub paena triplicis pensionis były exequowane, nie zastawiając się żadnemi przywilejami, libertacyjami, ante et post unionem nadane mi, et quocunque titulo będącemi. Jako posłednieyszą konstytucyą anni millesimi sexcentesimali nonagesimali, folio 4-to, podniesionemi y obwarowanemi. Dat w Wilnie, anno millesimo septingentesimo primo, die 1-ma Februarii.

Apud quas literas subscriptio est talis: Michał Kazimierz Kociel—kasztelan Trocki, administrator szeleżnego y czopowego. L. † S. Quod quidem originale universalis modo praemisso actis praesentibus est insertum et inscriptum.

*) Длинная бочка испанского вина.

**) Петерсиментъ, испанское вино.

1709 г. Апрѣля 12 дня.

Изъ книги № 5356, за 1711—1721 г., л. 685.

120. Судебный допросъ съ пыткой Виленскаго мѣщанина Косаревича, обвиненнаго въ святотатствѣ, произведенномъ имъ въ Виленской Св.-Духовской церкви.

Въ этомъ документѣ излагаются подробности судебного разслѣдованія надъ святотатцемъ, Виленскимъ мѣщаниномъ Косаревичемъ, и его матерью. Косаревичъ, когда пришелъ въ сознание послѣ пытки, припомнилъ всѣ подробности своихъ преступныхъ дѣйствій, назвалъ не только костелъ и церкви, обокраденныя имъ, но украденные предметы, назвалъ мѣста и лица, соприко-

сновенныя съ этимъ дѣломъ. Самое дѣятельное участіе въ покупкѣ этихъ вещей принимали евреи. Косаревичъ нѣсколько разъ уходилъ изъ тюрьмы, но послѣдній разъ былъ пойманъ у своихъ родственниковъ, когда зашелъ къ нимъ на святой недѣлѣ перемѣнить бѣлье. Предметы украденные состояли изъ золота, серебра, коралловъ, жемчугу и драгоценныхъ камней.

Iudicium opportunum et criminale feria sexta ante dominicam secundam post festum paschalis, die duodecima mensis Aprilis, per generosum dominum Joannem Gawłowski, proconsulem administratorem advocatiae Vilmensis, et nobiles dominos scabinos Vilmenses bannitum est anno Domini millesimo sexcentesimo nono.

Satisfaciendo decreto nobilis iudicii scabinalis Vilmensis die hodierna lato, quo, post admissum iudicium criminale lecta protestatione, et praesentata facie atque examine privato coram hominibus fide dignis peracto, in scriptis exhibito, in quo propria oris confessione, sacrilegium fassus atque post additum citato Joanni Kossarewicz, sacrilegem, patronum causae no-

bilem dominum Paulum Macielewicz, atque matri Kossarewiczovae, nobilem dominum Paulum Ciechanowicz iniunctum iudiciale examen citatorum post prandium nobiles domini Simon Brzozowski et Josephus Osipowicz, scabini Vilmenses, cum notario ordinarii assistantibus famulis iudicii iuratis honestis Stephano Korkowicz et Dawide Borkowski descenderunt ad praetorium, ibique examen iudiciale sibi commissum, inculpati Joannis Kossarewicz et eius matris Kossarewiczovae peregerunt. In primis adductus de carceribus concatenatus inculpatus Kossarewicz, sacrilega, examinatus benevole recognovit sequentia: Zowią się Jan Kossarewicz—czapeczniczego rzemiosła, rodem z Wilna, mam oycę y matkę,

byłem szafarzem w czapecznickiej cerkiewnej congregatii od ś. Jana roku przeszłego, srebro, które połamane teraz prezentuję licem z wotów, tabliczki y nożki połamałem, ale krzyża srebrnego blachmalowego pozłocistego nie brałem, kitaykę żółtą wzięłem ze skrzyni cerkiewnej bractwa krestonosnego, u żydówki zastawiłem we złotych dwóch; tę babka teraz wykupiła. Koralów sznurek perłami przenizany z ołtarza świętego Jana bractwa kramnickiego wzięłem y do skrzynki włożyłem, także sznureczek drobnych pereł, a matka ode mnie, iakiem zgubił klucz znalazszy, on odkradła y niewiem gdzie zostawiła, pytała się wprawdzie u mnie matka, iako o pierścieniach, także pięciu będących złotych, także z ołtarza tegoż wziętych odemnie ze skrzynki przez matkę potajemnie odebranych, z kąd by ia wzięła?—Odpowiedziałem, że od kałmuków kupilem. Pięć galek srebrnych pozłocistych od krzyża bractwa czapeczniczego odkręciłem, w moim zawiadywaniu będącego. To kiedym chciał, tam wzięła, iedne u szynkarki p. Hrehowicza w kwarcie piwa y kopieyce, dwie zaś galki u szynkarki iego mości pana Gilewskiego, burmistrza Wileńskiego, w półtalera, drugie dwie u szynkarki pana Okuszki, te okupione teraz; sznurów dwóch pereł nie brałem z studentzkiego obrazu, ani предаwaleм one, ani nie znalazłem się do nich przed ichmościami y nie pamiętam, com mówił z bolu y strachu. Półsznurka pereł matki, które od żyda mówi kupiła za złotych trzydzieście, przedała ieymosć pani Duchowiczowej za złotych dwadzieście dwa podczas szwedzkiej; obrączki złote z temiż koralikami y perełkami wyż specyfikowanemi wzięłem, a matka cicho odebrała odemknawszy skrzyn-

kę z koralikami tymi pięć, a nie siedm, wzięłem y te matka odemnie odebrała y przedała ia niewiem komu; puszki srebrnej z cimborium, eucharystyi nie wyrzucałem, ani paliłem, ani tey puszki żydowie zastawywałem, ani w garnku topiłem puszki, ani ona szmatami zbiwszy siekierą, ani предаwaleм, ani znalazłem się do tego y nie pamiętam co z bolu mówiłem przed ludźmi, gdy mnie bili, wiązali, w kramnicy mnie bili y wiązali, y musiałem potym mówić to, do czego się znalazłem przed kramnikami, przed zacnemi ludźmi kłamliwie mówiłem, bojąc się, aby mię nie męczono. Lampy nie brałem srebrnej, nie предаwaleм za talarów dziesięć, z kąd znalazłem się do niej, żem pieniędzy znalazł rano na mostku przeciwko paniey Siemienickiej przed pożarem ieszcze, gdy u pana Szatrawy służyłem, nie pamiętam wiele tych pieniędzy było, bo nie liczyłem, u pana Szatrawy pod piecem były przeze mnie schowane, potym czeladnik znalazł one, panu Szatrawie oddał, z których mnie oddano sześć talarów, a dwa talary na liczbę do cerkwi św. Ducha, drugie dwa do oyców bernardynów. Drugiej także srebrnej lampy nie brałem, nie wiem, nie предаwaleм, mówiłem przed ichmościami o puszkę, ale nie brałem, nie paliłem, nie topiłem, ani nie mogąc stopić nie rąbałem siekierą, nie предаwaleм żydom szmatami; tablicy srebrnej wielkiej nie brałem, tylko małą tabliczkę y noszkę wstążek urznołem z obudwuch końców od ołtarza świętego Jana, mogło być łokieć tych wstąg urzniętych z obudwuch końców od ołtarza, a nie łokci dwadzieścia; anteminsu nie brałem y towalni iednej y drugiej, o dwóch cynowych lichtarzach niewiem y nie brałem, dwuch

lamp u oyców augustianów nie wiem y nie brałem. Wylomalem się z turmy tym sposobem: z soboty wielkonocney dziurę zrobiłem sobie, sklepienie, przymościvszy cegły, y na onych stawszy polanem, iak gospodarz nosił do turmy drwa, iam przez kratę wziol te polano, było światło trochę, dziury urobiwszy, tedy dziurą z niedzieli na poniedziałek wielkonocny uciekłem w nocy y poszedłem na Antokole do Trinitarzów, słuchałem mszy pierwszej, potym poszedłem w las, y tam byłem do nocy nikomu do uciekania nie pomagał, ani dawał instrumentów do wybicia murów w turmie, złapano pod ś. Janem mnie u siostry oycy mego, babka chusty w niedziele wielkonocną dała koszule, a nie dała instrumentu do wybicia muru żadnego. Haec et non plura recognovit. Inducta Anastasia Kossarewiczowa, mater inculpati Kosarewicz, examinata recognovit: Koralów sznur znalazłam u syna w skrzynie, które powiadał syn, że od kałmuków kupił za tynfów piętnaście z perełkami; drugim sznurkiem znów, przytym pierścionków pięć zło-

tych podczas moskalów, będąc potrzebna pieniędzy sprzedałam próźnie solennice, za oleiem siedzący przed p. Stroczyńskiego kamienice wrotami w rynku, ieden sprzedałam za złotych piętnaście, obrączkę Niemkini sprzedałam, która mieszkała w cechu rzeźnickim, a teraz przeciw franciszkanom mieszka, dwa pierścienie z oczkami za piętnaście złotych krawcowey swey sprzedałam przy drugich dwóch za złotych dwadzieście trzy, ieden żydówce sprzedała za złotych dwanaście; puszek srebrney nie wiem, nie widziałam u syna y srebra, o żadnych rzeczach nie wiem kradzionych przez syna, szmatki dwa wstąg pultora łokcia było; o kitayce nie wiem; u żydówki wykupiona pół sznurka pereł kupiłam u żydówki za złotych trzydzieście, y sprzedałam za złotych dwadzieście dwa, żydówki nie znam y nie wiem gdzie mieszka, kupiłam w rynku po pożarze, gdzie dwa sznury pereł sprzedał syn, nie wiem; innych rzeczy żadnych nie wiem. Quod examen, modo praemisso factum, actis praesentibus est connotatum.

1721 г. Апрѣля 19 дня.

Изъ книги № 5137, за 1719—1724 г., л. 301.

121. Рѣшеніе Виленскаго магистрата по поводу споровъ между членами сапожничьяго цеха—католическаго и протестантскаго вѣроисповѣданій.

Виленскій сапожничій цехъ внесъ жалобу на своихъ товарищей саксонскихъ нѣмцевъ, что они обязались не только во всемъ подчиняться цеху, но принимать участіе въ костельныхъ выходахъ и расходахъ, и теперь отказываются и даже домогаются старѣйшинства въ цехѣ; отвѣтчики чрезъ своего уполномоченнаго заявили, что они протестуютъ только противъ „костеленства“, такъ

какъ оно введено не законами, а обычаемъ. Магистратъ, по выслушаніи взаимныхъ препирательствъ, постановилъ: взыскать съ нѣмцевъ за прежнія упущенія по 6 ялотыхъ въ годъ, а на будущее время уволить ихъ отъ этой обязанности. Обѣ стороны исполнѣ удовольствовались такимъ постановленіемъ.

W sobotę między oktawą zmartwychwstania Pańskiego dnia dziewiętnastego miesiąca Kwietnia, roku tysiąc siedmsetnego dwudziestego pierwszego.

Na instancją uczciwych Stanisława Judzielewicza, Hrehorego Leszczewicza, Jana Jerzego Piotrowicza — starszych kunsztu szewskiego, imieniem swoim y imieniem całego cechu swego czyniących, zapozwali do szlchetnego sądu burmistrzowskiego y radzieckiego Wileńskiego uczciwych Andrzeia Banka, Jakuba Hoswika y Jachima Bandrynka—szewców y mieszczan Wileńskich Augustianae confessionis, przez ienerałów przysięgłych sądowi uczciwych Kazimierza Perakiewicza y Jana Konopickiego, za remissą i. k. mości commissarskich uczynioną, vigore zakazu do tych że sądów commissarskich niesionego, o to y w ten sposób: Iż obżalowani szewcy nasi, będąc oddaleni od praw y przywilejów, nadanych od nayjaśnieyszych królów ichmo-

ściów cechowi szewskiemu, y nie są prawem obwarowani, szczegulnie tylko przez submissyą onych, iż mieli wszelkie posłuszeństwo cechowi pełnić, prawu y artykulom podlegać, bez żadnego usurpowania sobie starszeństwa y przełożenstwa w cechu mieć, ieno aby przy iednym warstacie konserwowani byli, a wszelkim rozkazom rocznym cechmistrzom z niemieckiey strony katolikom pełnić, do składanek zarówno z drugimi przystępować, w roku za schadzkę podczas festu ś. Mikołaja schadzać się, towarzystwa, zwłaszcza cudzoziemców y chłopców, mimo wiadomość żalujących nie przyradować, aż za doniesieniem cechmistrzowi rocznemu y Niemcom katolikom, gwoli takowemu się submittowaniu żalujące acceptowali; a teraz obżalowani Sasi absolute z posłuszeństwa wylamali się, a czego prawa, przywileia y statuty cechowe Sasom bronią, usurpują, do starszeństwa promowują się, do usług kościelnych nakłonić

się niechcą, we wszystkim z żalującymi Niemcami katolikami contradykują y naśmiewają się z tego, że do usług kościelnych każą aplikować się, dając tę żalującym odpowiedź: „że nie możecie nas Sasów do swego kościoła y nabożeństwa mimo nasz kościół saski pociągnąć”, y tak będąc obżalowani tej ambieyi nadętości sekty saskiej, a wspomóżeniu fortuny swej dufając, śmieli y ważyli się, ile pod sądami ikmości commissarskiemi, tu w mieście Wilnie sądzącemi się, żalujących Niemców katolików diffamować, nie tylko iako zwykli przeszłych lat, lecz y w terazniejszym roku tysiąc siedmsetnym dwudziestym pierwszym, miesiąca Februaryi dwudziestego ósmego dnia, przed godnemi ludźmi cechowemi, nie zważając na srogość prawa y artykuły y na starszeństwo roczne żalujących, sromotnie łaiąc, do bicia się porywali y odpowiedź srogą na zdrowie uczynili. Zaczyn do nakazania ante omnia obżalowanych comparycyi, do nakazania paen za występpek, w prawach przywileiach opisanych, do osądzenia onych, iak prawo y przywileie Sasom bronią, y do wskazania paen za wyż pomienioną pochwałkę z nagrodzeniem szkody y nakładów prawnych, żalujące aktorowie po zapozwanych takową wynieśli žalobę. Zapozwani zaś vilissime iustificując się y uwalniać się w replice, aby te wexy wynieśli, žalobę w ten sposób: iż obżalowani nie wiedzieć quo valore et praetextu, mimo wszelką słusność, śmieli y ważyli się bez podania żalującym zakazu do sądu iego kr. mości commissarskiego adcitować y na dniu szóstym miesiąca Marca, anni praesentis in contrarium dekret, z niemalym wskazem otrzymawszy, usiłują aggrawować, a żalujące, iako niwczym nie będąc winnemi, ale owszem we wszystkim, iako

prawa, przywileie y artykuły kunsztowi szewskiemu nadane, są posłusznemi y wszelką powinność nad zwyczaj z osób swych spełnili, y nigdy ni o co obżalowani żalujących do szlachetnego magistratu nie zapożywali, szczególnie na iedną wexę czyniąc, zawziowszy gniew y rankor obżalowani, mianowicie Niemcy katolicy ku żalującym, kolumnią kładąc, infestują y chcą gwałtem, ażeby żalujące consequenter rok po roku na usługach obżalowanych zostawali, czego żadnymi artykułami y prawem dowieść nie mogą. Do skassowania tedy dekretu y žaloby w nim inserowaney nie niesłuszney pomówney y paen talionis o niesłuszne oskarzenie, do uwolnienia się od akcyi y impetycyi obżalowanych, a podług praw, przywileiów y artykułów żalujących, ile w saskiej religii opisanych, zachowania, do przysądzenia expens na prawo okazji obżalowanych spendowanych; o to tedy wszystko chcąc prawem czynić, paen talionis dochodzić y requirować, instituerunt akcyą. Na terminie tedy niniejszym, wyż na dacie, roku, miesiąca y dnia pisanym, stawiając aktorowie sami oczewiście, według žaloby swoiey, dowodzili confirmacyą przywileiu nayiaśniejszego króla iego mości Augusta wtórego, szczęśliwie teraz panującego, pod rokiem tysiąc siedmsetnym trzynastym, dnia dwudziestego wtórego miesiąca Februaryi, miłościwie nadanego, którym to przywileiem są szewcy Sasi od praw y przywileiów, od nayiaśniejszych królów ichmościów cechowi szewskiemu nadanych, oddaleni od praesentowania starszeństwa, a zatym domawiali się aktorowie, ażeby zapozwani byli szafarstwa y starszeństwa incapaces, contentując się ieno szewskim rzemiosłem. Względem posługi y powinności kościołowi y cechowi wypełniania y

posłuszeństwa panom starszym tegoż cechu czynienia, instancjowali, tudzież ażeby nie według artykułów cechowych przepisanych, a od szlacheznego magistratu Wileńskiego nadanych, posłusznemi byli, na schadzki do kościoła farskiego Wileńskiego, w którym ołtarz cechowy zostaje, przychodzili, posługę kościelną czynili dotąd, aż młodszy brat cechowy do tej usługi znajdzie się, y pieniądze na potrzebę ołtarza cechu szewskiego dawali y spendowali; za znie wagę panów starszych paenami pokarani byli, za odpowiedź y pochwałkę uczynioną na zdrowie aktorów paen prawnych nakazania dopraszali się. In contrarium od zapozwanych mieszczan y szewców Wileńskich, oczewiście stawiających imć pan Michał Siciński—patron, odpowiadając y replikując na confirmacyą przywileju, od nayjaśniejszego króla ięgomości Augusta wtórego nadanego, wniosł to, iż zapozwani mieszczanie, szewcy Wileńscy, nie wchodząc w żadną controwersyą respektem przywileju produkowanego publice iudicialiter zrękaia się uzurpowania szafarstwa y starszeństwa, lubo antecessorowie starsi aktorów terazniejszych na szafarstwa funkcyi cechu tegoż ultranee promowowali y onym za to począstkę in parte uczynili, y iuż aktu od skarbu cechowego klucz oddali byli y do kosztów przyprowadzili, terazniejsi zaś aktorowie funkcyi szafarskiej cechowej, luboby unkosztów spendowanych z okazji przeszłych starszych y braci cechowych należało upomnieć się, iednakże dla ziednania affektów panów starszych, ażeby łaskawi byli, ustępuia. Ratione powinności y posłuszeństwa cechowego y bywania w kościele wespół z inną bracią cechową, według artykułów y przywilejów sprawuiąc się, dość czynią y wszelkie po-

śluszeństwa pełnią, y nie może pars actoręa dowieść, ażeby byli przeciwni powinnościom y panom starszym, a zatym od niesłusznego oskarżenia wolnemi w tych punktach byli. Co się zaś tycze o posługę kościelną, tę przez lat dwie nad przywileia y artykuły cechowe wypełnili y nie mogą panowie starsi nadusiłować y przymuszać zapozwanych do usługi kościelney y z odprawionej, a do tego żadnego nie mają prawa y artykułów cechowych, któremi by dowieść mogli, iż mają póty służyć kościelnemu, aż u Niemców naydzie się młodszy brat do usługi, y nie mogą pociągać y obligować panowie starsi, aby zapozwani szewcy Sasi kwartałowe pieniądze płacili na potrzebę kościelną, iako kościelni, gdyż za swoich lat wypełnili y płacili, a zatym niesłusznie do tej posługi kościelney przynaglaia. Patron zapozwanych dekretem sądu burmistrzowskiego y radzieckiego obwarować in futurum dopraszał się. Odpowiedzi y pochwaliki nie czynili, y żadnego łania nie popelnili, y owszem wszelkie uszanowanie panom starszym czynili y czynić submittuia się. Duplikuiąc aktorowie na drugi punkt respektem posługi kościelney, odpowiedzieli, iż lubo na tą usługę kościelną żadnego artykułu w przywileiach nie mają, ale dowodzili dawnemi zwyczajami, że dotąd młodzi maystrowie Sasi powinni pełnić usługę kościelną y pieniądze dawać, aż póki młodszy z Niemców brat do tej usługi naydzie się, namieniaiać, iż w regestrach cechowych te zwyczaje konnotowane, że po lat pięciu, sześciu y siedmiu służyli, a za tym dekretem sądu burmistrzowskiego radzieckiego Wileńskiego do tej że usługi obligowania bezpieczeństwa zdrowia ia futurum sub paenis obwarowania, buntów y niesnasek między towarzy-

szami kunsztu szewskiego czynić zakazania upraszali. Urząd iego królewskiej mości burmistrzowski y radziecki Wileński po wysłuchanych z obu stron illacyi, wniesionych y innych wyrozumianych, vigore zakazów wyniesionych, nihil derogando przywilejom, od nayiaśniejszych królów ichmościów cechowi szewskiemu nadanych, a po dobrowolnym przez patrona swego iudicialiter uczynionym imieniem zapozwanych zrzeczeniu, nie mają w cechu szewskim wyż pomienieni zapozwani szewcy na szafarstwa y starszeństwa siebie obierania pretendować, tylko jednym rzemiosłem szewskim kontentować się y sprawować się we wszystkim według artykułów cechowych; także powinności cechowe pełnić, składanki dawać, w kościele farskim na mszach y w cechu równo z bracią inszą cechu tegoż szewskiego bywać, pod winą w artykułach y przywilejach nayiaśniejszych królów ichmościów wyznaczoną, in contravenientes et inobedientes zachowawszy zapozwanym in casu uciemżenia w cechu do sądu burmistrzowskiego y radzieckiego Wileńskiego appellationem nakazał; y abhinc żadnych buntów, aby zapozwani maystrowie Sasy między towarzyszami czynić, inhaerendo postanowieniu wprzódę przez samychże od strony niemieckiej maystrów porządkowi między się w cechu uczynionemu cum contentis iudicialiter produkowanemu, a przez urząd nasz burmistrzowski y radziecki Wileński w roku tysiąc siedmsetnym dwudziestym, miesiąca Julii dwudziestego piątego dnia approbowanemu serio sub paenis arbitrariis zakazał. Ratione kościelney usługi, przez aktorów starszych od zapozwanych Sasow praezentowaney, do-

taąd aż a parte Niemców młodszy brat mayster do tey usługi kościelney sposobny znaydzie się, ponieważ wyż namienieni Niemcy maystrowie dość czyniąc artykułom, przywilejom, od nayiaśniejszych ichmościów królów cechowi naszemu szewskiemu nadanych, wszelkie powinności y kościelne usługi wypełnili y uczynili, a że tylko odsłużywszy kościeleństwo według zwyczaju cechowego publicznie w cechu przed bracią nie podziękowali, dla tego zapozwani trzy szewcy na ten ieden rok 1721 po złotych sześciu od osób swoich na kościelną potrzebę effectualiter cechowi szewskiemu oddać y zapłacić sub paenis ulterioribus nakazał; od dalszey zaś usługi kościeleństwa, przez wyż pomienionych szewców już odprawioney, według zeznania przeszłych panów starszych, a niesłusznie y nienależycie przez aktorów przeciw artykułom y przywilejom kościeleństwa usługi pełnienia pretendowaney, zapozwanych Andrzeia Jakuba Hoswicha y Jachyma Bandryka—mieszczan szewców Wileńskich, in futurum po zapłaceniu cechowej paeny uwolnił y tychże szewców panowie starsi teraznieysy y przyszli do kościelney usługi alias kościeleństwa przeciw artykułom y słusności samey przynaglać y przymuszać nie wazyli się; bezpieczeństwo zdrowia utriusque partis, pod winą prawnie opisaną, o pochwałkę y odpowiedź obwarowawszy, hac sua mediante sententia iniunxit. Którym dekretem obie strony, oczewiście stawiające, kontentowali się. Co iest do xiąg burmistrzowskich y radzieckich Wileńskich zapisano y ten dekret stronie potrzebującej iest wydany. Datum ut supra.

1722 г. Июня 6 дня.

Изъ книги № 5137, за 1719—1724 г., л. 381.

122. Жалоба Виленскаго кожевеннаго цеха на Виленскаго еврея Исааковича по тому поводу, что онъ въ подрывъ цеху закупаетъ сырыя кожи.

Цехъ кожевниковъ приноситъ жалобу на Виленскаго еврея Исаака Исааковича, Койранскаго арендатора, и его сподручниковъ, что онъ осмѣлился вопреки праву и сеймовымъ конституціямъ скупать у рѣзниковъ сырыя кожи и не смотря на требованія магистрата отъ кагала запретить

ему такой промыселъ, продолжать его и по настоящее время; цехъ, конфисковавши часть такихъ кожъ, какъ поличное, представилъ въ магистратъ и подаетъ настоящую жалобу съ цѣлю дальнѣйшаго преслѣдованія злоупотребленій.

Sabbatho ante dominicam secundam post Pentecosten, die sexta mensis Iunii, anno Domini millesimo septingentesimo vigesimo secundo.

Coram nobili officio consulari Viloensi comparentes personaliter honesti Stanislaus Bendziewicz—senior, Iosephus Jankowski—dispensator, nomine suo et omnium fratrum contubernii nigri—rubrique cerdonum protestationem, parato scripto praeconceptam, omnibus melioribus modo, via, forma, stilo ac iure, quibus debet et efficacius potuit contra infidelem Isaak Isaakowicz, iudeum Vilnensem, arendatorem Koyranensem, et ad acta obtulerunt in tenore sequenti: Żalowali y solenniter protestowali się uczściwi Stanisław Bendziewicz, starszy roczny, Iózef Jankowski—szafarz, Michał Szydłowski, Michał Aldowski, Jan Anisławanis—magistrowie, imieniem swoim y imieniem całego cechu rzemiosła czerwono-y czarno-skurni-

kowie, mieszczanie Wileńscy, przeciwko niewiernemu Izaakowi Izaakowiczowi—żydowi Wileńskiemu y arędarzowi Koyrańskiemu, y innym uczestnikom y wiolatoróm praw y przywileiów, o to y w ten sposób: iż niewierny Izaak Izaakowicz—żyd Wileński, arędarz Koyrański, z inszemi uczestnikami, lepiej imionami y przezwiskami wiadomemi, zaarendowawszy karczmę w Koyranach będącą, w dobrach iaśnie wielmożnych ichmościów panów Sapiebów, prawem zastawnym, w dzierzeniu wielmożnego imci pana Piątkowskiego—podczaszego Grodzieńskiego zostaiąc, a będąc sam pod dekretami y przewodami prawnemi, śmiał y ważył się przeciwko prawom, przywileiom nayiaśniejszych królów ichmościów w Wilnie prywatnie y publicznie tak od rzeźników chrześcian y innych, iako y u żydów skóry surowe wołowe, ialowicze w Wilnie mieście skupować, będąc powielekroć razy

przestrzeżony y informowany, o przywilejach y artykułach, od nayiaśniejszych królów ichmciów panów miłościwych nadanych, cechowych, że nie wolno żydom y tatarom skór surowych skupować y na wyrobienie dawać; po zabraniu y confiskacyi po dwakroć razy iednego dnia dwudziestego szóstego miesiąca Oktobra, roku tysiąc siedmsetnego dwudziestego pierwszego, a nadto ieszcze przeciwko wielom constytucyom chrześcian ośmiu garbarzów namówiwszy rzemieśników, in praeiudicium cechu, u siebie materye chować do rzemiosła naszego na drodze o milę od Wilna mieszkaiąc przeymować, przekupować, do Wilna nie dopuszczać, na zniszczenie cechu garbarskiego y ubogich chrześcian, mieszczan Wileńskich, czyniąc, przez co w kościele chwała Boża upadać musi, że przez ubóstwo garbarzów sufficiency mieć nie mogą na opatrzenie kaplicy y inne kościelne expensa, dla kapłanów świeće na ołtarz y posługi kościelne, a co większa opisawszy się kahał Wileński w cedula swoiey, iż nie mieli nikomu skór surowych iałowicznych na wyprawę do Koyran przedawać, co nie dotrzymuiąc obżalowany Izaak Izaakowicz, żyd Wileński, arędarz

Koyrański, dnia piątego miesiąca Junii, roku terazniejszego tysiąc siedmsetnego dwudziestego wtórego, skupiwszy w mieście Wileńskim prywatnie skór iałowicznych surowych, małych y wielkich, in numero czterdzieścia y iedna, dla wyprawy z miasta Wilna do Koyran wiozł. Które protestanci poszlakowawszy y pociągnawszy vigore dekretów zadwornych assessorskich iego królewskiej mości w. x. Lit. przywileiów, artykułów do ratusza iego kr. mości miasta Wilna do rozprawy zaprowadzili y na confiskacyą onych, część na restauracyą ratusza, część do cechu garbarskiego, według prawa należącą, deponowali. O co wszystko z niewiernym Izaakiem Izaakowiczem Wileńskim, arędarzem Koyrańskim, y iego uczęsnikami chcąc prawem czynić, zasięgając in futurum indemnitati, tę swoię protestacyą ku zapisaniu do xiąg burmistrzowskich y radzieckich Wileńskich podali, salva melioratione tyle razy, ile potrzeba będzie. Quae protestatio, praemisso modo ad acta nobilis officii consularis Vilmensis oblata, ex iisdem in acta, parti vero affectanti per depromptum extradita.

1726 г. Іюня 28 дня.

Изъ книги № 5138, за 1725—1727 г. стр. 235.

123. Письмо Виленскаго магистрата къ папѣ Бенедикту XIII о томъ, чтобы онъ предупреждалъ столкновенія студентовъ академіи Іезуитской съ учениками піарской школы.

Виленскій магистратъ обращается къ папѣ Бенедикту XIII съ почтительнѣйшей просьбой принять мѣры къ прекращенію бурныхъ столкновеній между студентами Виленской академіи и воспитанниками піарскихъ школъ, откры-

тыхъ съ разрѣшенія самаго папы; магистратъ заявляетъ, что эти споры имѣютъ весьма важное вліяніе на ухудшеніе даже частныхъ интересовъ жителей.

Litterae, ad ss-mum papam Benedictum XIII a nobili magistratu Vilmensi scriptae die 28 mensis Junii, anno 1726.

Baeatissime pater! Quo longius terris remotum se ab orbis capite sentit senatus metropolis Vilmensis, eo cum maiori animi voluptate in profundissimo cultu ac venerabundo osculo ad apostolicas sanctitatis vestrae se demittit pedes. Ubi manum illam in protectionem sibi ab omni malo extendi postulat, ex qua aperta in benedictionem coelestium donorum charismata, ac nunc etiam communicatas anni sancti gratias, inter summa congruentis populi in hanc urbem solatia percipere se exultat. Non ignotum esse, putamus, sanctitati vestrae novo erigendam patrum piarum scholarum in hac civitate nostra foundationem, quae si cum erectione scholarum titulo academiae contra iura ac privilegia academiae societatis Jesu praedecessoribus sanctitatis vestrae indita et

confirmata, constitutionibusque regni nostri roborata praefuerit, praecavendo, ne forsitan procedant inter aemulam iuventutem rixae et inde perturbatus tranquillitatis publicae fiat motus atque tumultus, cuius sedandi non sine incommodo nostro principali incumbit cura. Unitis itaque desideriis sanctitati vestrae humillime supplicamus, quatenus praevisa haec, quae utinam nunquam sintiacula, a nobis avertere, illoque annutu, quo motos in orthodoxo orbe componitur fluctus perpetuam nobis pacem et tranquillitatem, inhibitis praeiudiciosis almae academiae universitati, patrum piarum scholarum conatibus clementissime donare dignetur. Nos hac gratia sanctitatis vestrae pleni pro felicissimo ac longissimo eius moderamine perpetuo supplicabimus superis et nunc ad osculum apostolicarum pedum cum profundissima veneratione suplices deponimus praeces. Sanctitatis vestrae etc.

1729 г. Мая 28 дня.

Изъ книги № 5139, за 1728—1738 г., л. 320.

124. Определеіе Виленскаго магистрата по поводу разногласія и споровъ между мастерами и товарищами сапожничьяго цеха польской, русской и нѣмецкой народности.

Въ засѣданіи магистратскаго суда разсматривалось дѣло, возникшее вслѣдствіе раздоровъ между сапожниками нѣмцами и сапожниками русско-польскими. Нѣмцы отказывались подчиняться королевскимъ привилегіямъ и исполнять цеховыя обязанности, не смотря на принадлежность къ цеху и пользованіе цеховыми привилегіями; кромѣ этого, товарищи нѣмцы наносили публичныя оскорбленія старшинѣ Петровичу. Судъ, разсмотрѣвши дѣло, сдѣлалъ

слѣдующее постановленіе: чтобы предупредить на будущее время поводы къ раздорамъ, со стороны поляковъ и русскихъ, назначить штрафъ 2 ф. воску, 2 копы грошей и трехдневное тюремное заключеніе; съ нѣмцевъ взыскать 10 копъ и обязать ихъ на будущее время строго подчиняться цеховымъ уставамъ; что касается Петровича, то обязать его аккуратно расплачиваться съ подмастерьями и уплатить 8 злот. штрафа.

W sobotę po święcie wniebowstąpienia Pańskiego, dnia dwudziestego ósmego miesiąca Maia, roku tysiącznego siedmsetnego dwudziestego dziewiątego.

Na dniu dzisiejszym, expedyując deliberationem w sprawie imci pana instygatora sądów burmistrzowskich radzieckich Wileńskich, z delacyi uczciwych Bartłomieia Modziańskiego y Jakuba Egierta—starszych tegorocznych, tudzież Jana Jerzego Piotrowicza y całego cechu szewskiego magistrów polskich, mieszczan Wileńskich, z uczciwymi Andrysem Ottem, Andrysem Bankiem, Hans Jerzym Bielawem, Krystyanem Leszyńskim—szewcami maystrami, mieszczanami Wileńskimi, Krystianem Hanzen, Jerzym Szule—towarzyszami uczciwego Jana Jerzego Piotrowicza, magistra y wszystkimi towarzyszami kunsztu szewskiego niemieckiej roboty et vicissim w sprawie uczci-

wych Bartłomieia Modziańskiego—starszego, Andrzeia Otta, Andrysa Banka, Hans Jerzego Bielawa—kunsztu szewskiego magistrów, mieszczan Wileńskich, z uczciwymi Jakubem Egiertem y Janem Jerzym Piotrowiczem—magistrami kunsztu szewskiego y mieszczanami Wileńskimi, za żalobami y pozwami ab utrinque wyniesionemi, mianowicie o naruszenie przywilejów y artykułów, towarzyszom cechu szewskiego trzech religii abo narodów, mianowice polskiej, ruskiej y niemieckiej nadanych y onych dotąd przez towarzyszów niemieckich niekonservowanych; także o publikowanie z naśmiewaniem się pana Hans Jerzego Piotrowicza przed różnemi osobami, że należycie nie alimentuje, lecz karmi czarnym chlebem, to czyniąc in vexam pana swojego, oraz y o pretensyją respektu myta zasłużonego, przez towarzyszów tegoż

pana Piotrowicza zasłużonego, na warstacie siedzących, y o inne krzywdy, przez pana Piotrowicza towarzyszom uczynione, w supplice przez tychże towarzyszków podane y wyrażone, *Sąd tak decyduje*: Ponieważ iasnie z artykułów, w roku 1689, dnia 29 miesiąca Oktobra towarzyszom kunsztu szewskiego trzech narodów—rzymskiego, ruskiego y niemieckiego, przez nas magistrat nadanych, pokazało się, iż jednostaynie wszyscy towarzysze trzech narodów do kamienicy cechu szewskiego zgromadzać się y schadzki swoje odprawować powinni y według artykułu wtórego na święty Mikołaj, abo w niedzielę pierwszą po święcie ś. Mikołaja zebrawszy się, starsi towarzysze u panów starszych, rocznych magistrów, powinni prosić o trzech magistrów prezydentów do towarzyszków obranych przydania, przy którychby magistrach starszych gospodarskich trzech starszych towarzyszków z pośrodka siebie obierać należy; iakoż rzymscy y ruscy wyżej pomieniony artykuł in toto obserwując, porządek swój zachowywali; niemieckiego zaś narodu y religii per conniventiam tak starszych rocznych, iako y magistrów, in odium, pono, fidei romanae priwatne conventicula, czyli też schadzki, alias szprechowanie po różnych miejscach miewali, artykułów absolute nie obserwowali, ani do porządku towarzyskiego dotąd applicować się nie chcieli y owszem swawolnie wylamując się z prawa y artykułów towarzyskich, iako chcąc postępowali, nie chodząc na mszy święte w święta uroczyste naznaczone, wotywy y exequie, ani roczney pensyi z innemi towarzyszami religii rzymskiej y ruskiej y żadnych powinności zgromadzenia towarzyskiego nie pełniąc, tylo co cwierć roku po złotemu do towarzyskiej skrzynki incon-

venienter placili, a przez to exorbitanter wylomali się; przeto zabiegając sąd szlacheznego magistratu Wileńskiego his inconvenientiis, a chcąc verba exorbita per conniventiam starszych magistrów niemieckich było do należytey rezy, porządku y posłuszeństwa, według artykułów przepisanych, towarzyszków religii niemieckiej przyprowadzić y onych koniecznie incorporować, iako współtowarzyszków, nakazuje od dnia dzisiejszego dekretu spólne schadzki, elekcyje y wszelkie w artykułach wyrażone powinności, za iedno do kamienicy cechowej szewskiej zgromadziwszy się pełnić. Dla których wypełnienia porządków dekretem swoim sąd burmistrzowski radziecki Wileński pana Andrzeja Banka — magistra, za starszego gospodarza religii niemieckiej, do panów starszych Mathiasza Borcewicza y Bartłomieja Kołyszki, takż starszych magistrów gospodarskich, abo prezydentów naznacza y przydaie. In praesentia pomienionych prezydentów trzech narodów y religii starszego towarzysza niemieckiej religii dnia szóstego miesiąca Junii, w roku niniejszym in loco solito w cechu towarzyskim zgodnie bez hałasów, rozruchów, tumultów obrali, y według swoich artykułów we wszystkim zachowali się. Zabiegając temu, aby towarzysze religii rzymskiej y ruskiej nie czynili towarzyszom niemieckim tyrów y wymówek iakowych, lecz spokojnie ab invicem obchodzili się, na exorbitującego zakłada winy tyńfów wosku dwa do ołtarza ś. Anny; urzędowi zaś kop dwie y pod siedzeniem wieży na ratuszu trzy dni. Lubo by należało starszych magistrów religii niemieckiej za takowe connivencie y zaniechanie porządku towarzyskiego niemieckiego, tanquam postpositores powagi magistratu szlacheznego

y artykułów nadanych pokarać paenami, barziej skłaniając się do miłosierdzia niż pokarania, iednak aby takowe exorbitancye impune nie uchodziły liceneye ad similes abusus y do swey woliokazyi in futurum nie dali, uskramiając one winę pieniężną dziesięć kop groszy Litewskich, pro bono publico ratusza przez magistrów starszych niemieckich y towarzyszków zapłacić, in spatio tygodnia iednego, a data praesentis decreti publicacyi w cechu nakazuie, y one in termino ad manus imci pana Thomasza Sikorskiego, radce Wileńskiego, oddać powinni będą. Respektem zaś publikacyi pana Hans Jerzego Piotrowicza przez towarzyszków Krystyana Hanzena y Jerzego Szulca przed różnemi przeciwko artukułowi 32 uczynionej rezolucyi alimentowania w iedzeniu, deprecationem przez tychże towarzyszków pomienionych panu Piotrowiczowi w cechu maystrowskim nakazuie uczynić. Intuitu zaś praetensyi za robotę, towarzyszom od pana Piotrowicza należącą, vigore dekretu magistratu Wileńskiego, ponieważ panowie starsi gospodarze alias prezydenci towarzyszków, przy kalkulacyi uspokoili y rzeczy są już praepostere oddane, a że pan Piotrowicz, magister kunsztu szewskiego, mieszczanin Wileński, przeciwil się zwierzchności burmistrzowskiej y dekretowi oczewistemu radzieckiemu, per recalcitrationem w oddaniu

rzeczy towarzyszom niespokojnie postąpił czasu kalkulacyi przed starszemi, za to paenam pecuniariam do cechu maystrowskiego złotych cztery, a drugie złotych cztery pro contraventione urzędowi burmistrzowskiemu in triduo zapłacić do imci pana Sikorskiego—r. W. et publicam depraecationem praesente officio uczynić nakazuie; oraz postanowienie między maystrami narodu niemieckiego o traktowanie towarzyszków y wędrownych dekretem approbowane w kancellaryi in triduo oddał y położył; z którey panowie starsi odebrawszy do skrzynki cechowej włożyć tenebuntur. Dawnieysze dyfferencye y dissidencyi o towarzyszków między panami Piotrowiczem, Bankiem y innemi wiecznym milczeniem pokrywaią się. A in futurum panowie starsi kunsztu szewskiego y maystrowie w chowaniu towarzyszków na warstacie y chłopców na stołku siedzących według artykułów nienaruszenie zachować się maią y powinni będą, nie nad one nie exorbitując. Y to cavetur cechowi szewskiemu maystrowskiemu y towarzyskiemu, ieśli by dla lepszego porządku, melioracyi artykułów potrzebowali, tedy za zgodą wszystkich braci magistrów y towarzyszków, za wiadomością prezydentów towarzyskich, pozwala punkta namówione magistratowi ad trutinam podać, hac sua mediante sententia decrevit.

1730 г. Января 19 дня.

Изъ книги № 5139, за 1728—1736 г., л. 350.

125. Определеіе Виленскаго магистрата по дѣлу сопротивленія протестантовъ сапожничьяго цеха требованіямъ католиковъ.

По жалобѣ сапожниковъ римскаго и греческаго вѣроисповѣданія на сапожниковъ нѣмцевъ, что эти послѣдніе подъ предводительствомъ Банка и Отта не хотятъ исполнить религіозныхъ обязательствъ по отношенію къ костелу св. Анны и возмущаютъ своихъ товарищей противъ цеха, магистратъ разбираетъ это дѣло и оказалось слѣдующее: нѣмцы отказались отъ костельныхъ взносов и по счету настоятеля костела св. Анны задолжали 174 злотыхъ; кромѣ того мастера подговаривали своихъ товарищей къ сопротивленію цеху, такъ что эти послѣдніе съ оружіемъ въ рукахъ разгуливаютъ по городу и отказываются отъ подчиненія цеховому уставу. Въ свою очередь нѣм-

цы оправдывались тѣмъ, что по слухамъ, Виленскій магистратъ когда-то предоставилъ было имъ особыя льготы, которыя будто были уничтожены ихъ противниками; такъ какъ нѣмцы не нашли этихъ льготъ въ актовыхъ книгахъ, то они согласны помириться съ своими противниками и заплатить 70 зл. штрафу, но за своихъ товарищей отвѣчать отказываются. Магистратъ призналъ ихъ виновными въ томъ и другомъ случаѣ и приговорилъ къ штрафу въ 140 злотыхъ, предоставивши право мастерамъ взыскать со своихъ товарищей 70 зл; на будущее же время обязалъ ихъ строго исполнять цеховые уставы.

We czwartek dnia dziewiętnastego miesiąca Januaryi, roku Pańskiego tysiąc siedmsetnego trzydziestego.

Na instancją y prawne poparcie w Bogu wielbnego xiędza Czesława Szczęsnowicza — zakrystyana imieniem w Bogu przewielebnego imci xiędza Romualda Sankowicza, świętey theologii doktora, przeora ordinis praedicatorum konwentu Wileńskiego, przy kościele świętego Ducha zostającego, tudzież imieniem bractwa towarzyskiego szewskiego rzymskiego y russkiego narodów, in assistentia oyców gospodnich alias

prezydentów tegoż cechu towarzyskiego, zapozwani ustnym pozwem oczewiście uczciwi Andrzej Bank, oyciec gospodni y prezydent, dekretem oczewistym w roku przeszłym pod datą wyrażonym naznaczony y przydany do cechu towarzyskiego augustianae confessionis Andrzej Otto, iako pryncypałowie y protektorowie towarzyszków takż augustianae confessionis, iako buntowników y wiolatorów artykułów, dekretów oczewistych sądu y urzędu burmistrzowskiego radzieckiego Wileńskiego, przy bytności innych cechmistrzów y niektórych

towarzyszów, respektem sprzeciwienia artykułom towarzyskim cechu szewskiego, dekretem dwum oczewistym datami w nim wyrażonemi y własney dobrowolney submissyi przez zapozwanych panów Andrzeia Banka y Andrzeia Otta, iako pryncypałów y innych maystrów przytomnie będących religii augustianae confessionis przyrzeczoney y urzędownie dnia szóstego miesiąca Januarii w roku niniejszym tysiąc siedmsetnym trzydziestym, po uwolnieniu z aresztu alias więzienia uczynionej, iż mieli wszyscy maystrowie augustianae confessionis Vilmensis, za towarzyszków swoich między sobą uczyniwszy y postanowiwszy pomiarkowanie, za aresztem na rzeczy towarzyskie y wszystkich maystrów będące, przez woźnego urzędu radzieckiego Józepha Jurgilewicza założonym y onym przez każdego maystra przyjętym, tak za przeszłe kwartały przed dekretem w roku blisko przeszłym tysiąc siedmsetnym dwudziestym dziewiątym, dnia.....*) miesiąca Maia po tynfowi od dziewięciu towarzyszków, a po dekrete wyżej specyfikowanym po złotych trzy, także od każdego towarzysza narodu niemieckiego y za expensa prawne według ugody złotych dziewięćdziesiąt zapłacić, których teraz pieniędzy złotych dziewięćdziesiąt nie oddają y owszem, poszedszy in conducto z towarzyszami religii niemieckiej, umyślnie z Wilna wyprawili, czyli też pozwolili tymże swoim towarzyszom po różnych miejscach prywatnie tulać się do zakończenia sprawy, hulać y z szpadami przeciw prawu, zakazaniu magistratowemu y kondycyi stanowi swojemu chodzić, a to lekce ważąc prawa y konstytucye de lege

*) Число не показано.

sumptuaria opisane, oraz dekretów oczewistych magistratowych y artykułów cechu towarzyskiego boni ordinis natrzasać się, różne odpowiedzi czynili y czynią, niechcąc być cechowi posłusznymi. A zatym wyżej pomieniony w Bogu wielebny imci xiądz Szczęsnowicz, zakonnik reguły świętego Dominika, zakrystyan kościoła Wileńskiego świętego Ducha, dopraszał się, ażeby za przeszłe kwartały po tynfowi, a po dekrete za trzy kwartały po trzy złote y na fest świętej Anny od każdego towarzysza po złotych dwa y na roraty także do tegoż ołtarza świętej Anny po złotych dwa, co in summa wynosi sto siedmdziesiąt cztery plus minus zaległe y nie wypłacone, ponieważ swoiey submissyi niedość uczynili, in toto summę nie oddali, in futurum, aby we wszystkim według artykułów towarzyskich y dekretów oczewistych zachowali się; ieśli by nie chcieli według artykułów płacić towarzysze, paenami onych za sprzeciwienie dekretem karać dopraszał się, cum sessione turris, in contravenientes temu dekretowi założywszy.

In contrarium stawiając personaliter panowie Bank y Andrzej Otto y inni assistentes maystrowie narodu niemieckiego, różne cechowi szewskiemu, maystrom y prezydentom, oraz y starszym, tak ustnie, iako y na piśmie podając punkta, proponowali obiekcy y kalumnie, iakoby mieli panowie starsi y maystrowie narodu rzymskiego y russkiego utaić osobliwsze niemcom służące artykuły, które wiedzieli nadane od magistratu Wileńskiego pod rokiem tysiąc sześćset osmdziesiąt dziewiątym, a na szkodę towarzyszków niemieckich augustianae confessionis wyszarпали, których w aktach magistratowych y

inszych nie należeli, oprócz produkowanych przez towarzyszków polaków pod wyrażonym rokiem. Niechcąc daley wyż wyrażeni y zapozwani przeciw się, ale według powtórney ugody złotych siedmdziesiąt zapłacić, żalob tylko swoich za towarzyszków swoich wyszłych y w mieście tuteyszym nie naydujących się, inni także panowie maystromie niech za swoich towarzyszków także placą; a siebie samych panowie Bank y Otto od placenia y więzienia uwolnienia dopraszali się, donosząc to, że towarzysze niemieccy do porządku towarzyskiego iść nie chcą, ani teraz po złotych trzy co kwartał placić, także święto świętey Anny y na roraty po złotych dwa dawać rekuzują, lecz tylko po tyńfowi iednym, a o dekretach y artykułach nie wiedzieli, a zatym pod paeny nie popadli, ani onych domawiać się strona powodowa nie może.

Na tę illacyą, imieniem towarzyszków cechu szewskiego narodu rzymskiego y ruskiego odpowiadając, dowodził iegomość pan Bank, będąc przydanym za oycę gospodniego abo prezydenta y w cechu towarzyskim zasiadał, spólnie z dwuma prezydentami rzymskiej y ruskiej religiey obadwa zapozwani o dekrecie oczewistym wiedzieli, gdyż sami na ratuszu oczywicie stawali y dekretu przeczytanego słuchali, y wiedząc dobrze o dekrecie y artykułach do cechu towarzyskiego czytanych y z polskiego na niemiecki ięzyk notowanych przez zapozwanych; lecz sami panowie Bank y Otto towarzyszków wszystkich zbuntowali y onych ochraniałi y dotąd ochraniaia, nawet y rzeczy po areszcie y dekrecie wzięcia u siebie pozwolili, iakoby w niebytności onych y bez wiadomości stać się miało. Do tego przedtym wyż pomienie-

ni Bank y Otto za wszystkich towarzyszków obstawali na ratuszu y onych bronili, idąc skrycie w namowie z towarzyszami, kazali onym zchronić się iednym, a drugim wynieść z miasta dopuścili; a zatym aby pan Bank y Otto, iako towarzyszków defensores nie schodząc z ratusza, według ichże obowiązków y submissyi dobrowolney zaszley in antecessum, za wszystkie kwartały przeszły do ołtarza świętey Anny y na roraty także po złotych dwa y za expensa prawne, iako wyżey namieniło się, zapłacili y onych do satisfakcyi uczynienia na ratuszu zatrzymano, *salvam actionem* panu Bankowi y Ottowi do towarzyszków zachowania, a według artykułów towarzyskich in toto sprawili się,—dopraszał się z obwarowaniem in futurum tak samym maystrom, iako y towarzyszom rzymskiego y ruskiego narodów bezpieczeństwa, zdrowia y fortuny, a żeby przez subordynacyą y namowę onych że nie ponosili, założywszy na onych srogie paeny, iako na kontemptorów powagi urzędu iego kr. mości radzieckiego Wileńskiego y postpozytorów dekretów oczywistych.

Urząd burmistrzowski radziecki Wileński, stosując się do artykułów, cechowi szewskiemu towarzyskiemu w roku tysiąc sześćset ośmdziesiąt dziewiątym nadanym, y dekretów oczywistych dwóch *ex seriis partium* controwersyi ferowanym, in praesentia obudwuch stron, tak maystrów, iako y towarzyszków, insimul stawiającemi y do własney dobrowolney przez panów Andrzeia Banka y Andrzeia Otto *ultimate ex vi complanationis* uczynionej y zaszley submissii, że mieli z sobą pomiarkowawszy się za towarzyszków swoich złotych siedmdziesiąt zapłacić y bez wszelkiej dalszey

klótni oddać; a że codziennie niesłuszne wymyślając diffugia swojej submissyi niedosić uczynili y owszem razy kilka upomnieni urzędownie, prywatnie y publicznie pod czas sądów pertinaciter stawali, nie chcąc generalnie za towarzyszków przyparęczonych y aresztowanych iuridice złotych siedmdziesiąt razem zapłacić, lecz tylko osobliwie y szczegulnie od swoich presse towarzyszków zuchwale y malitiose pieniądze od siebie pokładał, takż y pan Andrzej Otto tymże sposobem postępował, pozwalając y dopuszczając, ażeby towarzyski cech sam za towarzyszków niemieckiej religii y magistrów dochodzili, aby towarzyszków do więzienia brali y do porządku cechowego niechających przystąpić przymuszali; przeto sąd presse nie nakazując u towarzyszków y magistrów niemieckiego narodu requirować, lecz ażeby panowie Andrzej Bank y Andrzej Otto, iako pryncypalowie y sponsores przy ugodzie będący, nie schodząc z ratusza do ołtarza świętej Anny, w kościele wielebnych oyców Dominikanów Wileńskich pod tytułem Ducha świętego będącego, od wszystkich magistrów,

zniosszy się ex uno z panem Modzielewskim, starszym niemieckiej roboty, za wszystkich towarzyszków złotych siedmdziesiąt wypłacili, a salvum ius maystrom do rzeczy y przyaresztowanych osób towarzyskich, do dochodzenia repetendi tych pieniędzy za kwartały y expensa, prawnie zachował. In futurum zaś według artykułów y dekretów oczywistych magistratu iego kr. mci Wileńskiego zachować się in toto rozkazali y do porządku cechowego towarzyskiego przystąpić towarzyszom angustianae confessionis, pod zabronieniem warstatu y siedzenia kondycyi u magistrów, cechmistrzów pod srogim karaniem y siedzeniem wieży przez niedziel dwie, obwarowawszy securitatem zdrowia y fortuny tak maystrom, iako y towarzyszom rzymskim y russkim, od wszystkich impetitorów subordynowanych, iakimkolwiek sposobem praevia deductione in violatores et contemptores decretorum et securitatis paenam solutionis pięciudziesiąt talarów bitych, cum incarceratione in fundo subpraetoriano, hac sua mediante sententia decrevit.

Actum anno, mense et die ut supra.

1730 г. Августа 9 дня.

Изъ книги № 5139, за 1728—1736 г., л. 340.

126. Определеіе Вилнскаго магистрата по поводу споровъ между столярами и рѣщиками.

Между столярами и рѣщиками возникъ споръ о правѣ занимать должности цеховыхъ старшинъ рѣщиками. Столяры чрезъ своего уполномоченнаго предъявили привилегіи короля Стефана Баторія и Владислава IV, по которымъ рѣщики должны были вписываться въ цехъ на правахъ *партачей* съ полною зависимостію отъ столяровъ; то обстоятельство, что нѣкоторые рѣщики были избираемы на должности цеховыхъ старшинъ, уполномоченный объяснялъ отклоненіемъ отъ закона. Въ свою очередь уполномоченный рѣщиковъ предъ-

явилъ привилегію короля Яна III, по которой рѣщики, какъ свободные художники, должны пользоваться равными правами въ цехѣ и даже не представлять свидѣтельства о путешествіяхъ (*wędrówkach*) и геблевкѣ; при этомъ онъ объяснилъ, что эта привилегія была выхлопотана рѣщиками съ цѣлію избавиться отъ оскорбительныхъ названій *партачей*. Магистратъ рѣшилъ этотъ споръ въ пользу рѣщиковъ; при этомъ далъ еще отъ себя правила для руководства спорящихъ сторонъ по отношенію къ подмастерьямъ.

We środę w wilią świętego Wawrzyńca męczennika, dnia dziewiątego miesiąca Augusta, roku Pańskiego tysiąc siedmsetnego trzydziestego, w sprawie uczciwych panów Karola Treza y Antoniego Percella — snicerzów magistrzów mieszczan Wileńskich, z uczciwemi panami Andrzejem Rydygiereм y Krzysztofem Melcerem — starszemi cechu stolarskiego y całym cechem stolarskim, mieszczanami Wileńskimi, za pozwem ustnym, z woli y rozkazania ichmciów panów burmistrzów danym y do urzędu burmistrzowskiego y radzieckiego Wileńskiego adcytowowemi, o niesłuszne nazywanie y publikowanie śnicerzów aktorów partaczami, do cechu stolarskiego za magistrzów wpisanych y przyiętych, y zada-

wanie nieuczciwości, oraz bronienie towarzyszów stolarskich y nieprzydawania onychże do roboty takż stolarskiey należących, imieniem aktorów imię pan Paweł Ciechanowicz—patron wniosł to: iż lubo aktorowie są *artis liberalis*, iednak że według przywileiu nayiaśnieyszego Jana Kazimierza, króla iegomości polskiego, sprawuiąc się, do cechu stolarskiego wpisali się za magistrzów, dawszy pewną pensyą, iako inni magistrzowie stolarskiego cechu, y są w xiedze maystrowskiey cechowej za magistrzów wpisani, a to dla tego, ażeby mogli mieć komunikacyą towarzyszów stolarskiey roboty przy swoiey snickerskiey zkontraktowaney, a zatym upraszał położenia przywileciów y rejestru maystrowskiego ce-

chowego, do którego są aktorowie wpisani, ani też panowie starsi nie mogą zarzucać nieuczciwość aktorom snicerzom, ile kiedy są do cechu przyięci iako uczciwi tym sposobem, iako sami zapozwani panowie starsi cechu stolarskiego są wpisani; jeśli by zaś pretendowali listów urodzenia, tedy panowie starsi stolarze, iako dawniejsi maystrowie niech pokażą swoje listy urodzenia, consequenter y snicerze actores tenebuntur pokazać in futurum we wszystkich punktach, superius wyrażonych, obwarowania dekretem, imieniem swoich pryncypałów snicerzów personaliter stawiających, domawiał się.

Ex adverso stawiając iegomość pan Stanisław Szypniowski, patron od stolarzów zapozwanych użyty, in praesentia panów starszych y innych magistrów stolarskiego cechu zapozwanych, reprodukował przywilej nayiaśniejszego Stephana króla iegomości polskiego pod rokiem 1579, dnia dwudziestego miesiąca Czerwca, w Wilnie cechom stolarskiemu y łożowniczemu nadanego, na urządzie burmistrzowskim y radzieckim Wileńskim aktykowanego, ekstrakt, takż nayiaśn. Władysława IV, króla imci polskiego, przywilej y artykuły od magistratu Wileńskiego nadane, z podpisami y pieczęciami dwiema, iedną biskupią, drugą magistratową y inne dokumenta, dowodząc, że snicerzom, organomagistrom, tokarzom, iako partaczom, towarzyszów stolarskiej roboty, przy robocie snickerskiej mieć y chować niegodzi się, gdyż snicerze niemają żadnego cechu swojego, ani ich w inszych państwach konserwują y owszem są partaczami. Jeżeli chcą bydź w cechu stolarskim, należy wszystkie powinności wypełnić, iako to: pokazać list urodzenia, wędrownki, heblówki odprawować, iako inni maystrowie cechu stolarskiego czynili y według artykułów peł-

nili, a za takowym dość uczynieniem mogą chować towarzyszów stolarskiej roboty, za wiadomością iednak starszych alias towarzyszów; u snicerzów iako partaczów będących ma moc y władzę cech stolarski w księgi czarne wpisać, iako nieposłusznych artykułom cechowym, y inne allegując y czytając artykuły cechu stolarskiego pryncypałów swoich. Insuper pomienieni panowie starsi cechu stolarskiego wniosli, ażeby snicerze z towarzyszami nie od sztuki, lecz na wochlon zmaiwali się, według artykułów opisanych, a zatym ażeby cech stolarski y łożowniczy żadnego praeiudicium niemiał y owszem przy przywileiach y artykułach zachowania, a snicerzom iako partaczom mieć towarzyszów stolarskiej roboty zabronienia, z nagrodzeniem expens prawnych dopraszał się.

Na takową illacyą y controversyą pp. starszych cechu stolarskiego y łożowniczego odpowiadając i. p. Ciechanowicz donosił sądowi, iż antecessorowie tego cechu stolarskiego y łożowniczego in antecessum stawiali się u nayiaśniejszego Jana Kazimierza, króla imci polskiego, y przywilej, ażeby snicerze artis liberalis, bez cechu zostaiący, a przeszkodę w robocie stolarskiego czyniący y towarzyszów stolarskiej roboty u siebie conserwuiący, do cechu stolarskiego y łożowniczego wpisali się, dla tego że bez towarzyszów stolarskiej roboty obeyść się nie mogą; przed tym zaś snicerze nie wpisując się do cechu stolarskiego czynili w tym praeiudicium, że towarzyszów cechu stolarskiego u siebie conserwowali, probując tego, referował się do przywileiu nayiaśniejszego króla iegomości Jana Kazimierza, który był iudicialiter czytany. A casum także dowodził, że są przypuszczeni za spólnych magistrów czytany artakul 40, a że

potrzebują wędrowki, heblówki, et id genus pełnienia do tych powinności snicerze żadnym przywilejem, ani artykułami nie są obligowani, iako *artis liberalis*, ani też heblem robia, a do tego że są już terazniejsi aktorowie do cechu za magistrów wpisani, w roku tysięcznym siedmsetnym dwudziestym siódmym, iako dowodził sięgą cechową wpisanych magistrów, przez panów starszych cechu stolarskiego położoną. A tak tedy nie mogą nazywać partaczami, lecz spólnemi *maystrami*, y snicerzom, iako *magistrom*, za potrzebowaniem towarzyszków stolarskiej roboty panowie starsi cechu stolarskiego towarzyszków swoich dawać powinni; listów urodzenia panowie snicerzy teraz produkować nie powinni, na tenczas gdy pp. starsi terazniejsi stolarze swoje takż listy urodzenia pokażą, a że sami nie pokazują y cale nie mają, będąc w cechu od lat więcej 15, dla tego nie powinni dopraszać się, będąc sami pp. starsi stolarze w teyże censurze w obiekcyi; a zatym *vigore* przywileju *nayiaśnieyszego* króla *iegomości* Jana Kazimierza y artykułu 40 *iudicialiter* czytanych, snicerzom, iako zapisanym y przyętym *magistrom* do cechu stolarskiego za oddaniem *wkupnego* pewney pensyi y daley, iako inni bracia y *maystrowie* cechu stolarskiego płacić będą, *submittując* się, dopłacać *summę* za *maystrowstwo*, a za tym za prawdziwych magistrów snicerzów, iako do cechu przyętych uznania, obiekcyi *partactwa* y nieuczciwości zadawania, *in futurum* zakazania towarzyszków do roboty stolarskiej przez pp. starszych stolarskiego, cechu, do zadawania z nagrodzeniem *unkosztów* prawnych domawiał się y *instantissime* upraszał.

Reponendo i. p. *patron* zapozwanych starszych stolarzów wniosł, że cale za magistrów

mieć y wrażać niechcą, y jeżeli za czyiego starszeństwa są przyęci y wpisani za magistrów, tego nie akceptują, bo przeciw przywilejom y artykułom stolarskim uczyniono, a ztąd może *subsequi* zły ewent, gdy sąd uzna za magistrów snicerzów, a nie za partaczów y pozwoli towarzyszków stolarskich snicerzom przydawać do roboty snickerskiej, *iterum iterumque* *ut supra* zachowania *in toto* upraszał.

Urząd burmistrzowski y radziecki Wileński, po produkowaniu *ex sekrety* tego urzędu przez pp. starszych stolarskiego y *łożowniczego* cechu przywileju *nayiaśn.* króla *iegom.* Stephana, pod rokiem 1579, dnia dwunastego Czerwca, w Wilnie nadanego, y artykułów do dobrego porządku tychże dwóch cechów zachowania, pod rokiem 1638, dnia dziesiątego miesiąca Julii przez magistrat Wileński z przydaniem artykułów *meliorowanych*, także po produkowaniu przywileju *nayiaśnieyszego* Jana Kazimierza, króla *iegom. polskiego*, pod rokiem 1664, dnia 14 miesiąca Czerwca, temuż cechowi stolarskiemu y *łożowniczemu* nadanego, y *poracyach* y *controwersyach*, z obu stron przez panów *patronów* *ustnie* *pro et contra* *wniesionych*, które dobrze *strutynowawszy* y w przywileia, artykuły *mature* *weyrzawszy* y *okolieczności* *zważywszy*, takową *ferował* *sentencyą*: Ponieważ pp. Giertowicz y Grygier Eszenbach — starsi *natenczas* cechu stolarskiego y *łożowniczego*, obywatele miasta *tuteyszego* Wileńskiego, od *nayiaśnieyszego* Jana Kazimierza, króla *polskiego*, przywilej pod rokiem *wyż* *specyfikowanym* 1664, dnia 14 miesiąca Czerwca otrzymali, ażeby snicerze, *organmistrzowie* y *tokarze*, którzy bez stolarskiej *obeyść* się nie mogą *czeladzi*, do tych cechów stolarskiego y *łożowniczego* nie robiąc *prywatnie* bez cechu *partacko*,

wpisywali się, y do tegoż bractwa zarówno śnicerze są incorporowani y przyłączeni, dla pomnożenia chwały Bożej y zachowania zarówno porządku cechowego, do którego przywileju stosując się, a nie chcąc być y zostawać partaczami p. Karol Trezer w roku 1727, dnia 21-go miesiąca Januaryi, p. Antoni Percell w tymże roku dnia 23 Februaryi są do księgi majstrowskiej wpisani y za oddaniem wpisnego trybem y sposobem magistrów kunsztu stolarskiego y łożowniczego bez żadney na tenczas kontradykcyi zostali majstrami, teraz że niesłusznie panowie starsi y cały cech stolarski y łożowniczy zarzucał y nazywał pp. Trezera y Percella partaczami y za nieuczciwych tytułowali, szczególnie ze złości y nienawiści, chcąc swoich antecessorów starszych postanowieną y przywilej nayjaśniejszego króla ięomości Jana Kazimierza otrzymany skasować y annihilować. Lubo by za takowe obiekcy y zarzuty y niesłusznie wznieconą akcyą należało paenami pp. starszych pokarać, iednakże sąd burmistrzowski y radziecki Wileński, usiłując ziednoczyć zawzięte niechęci, do zobopólney przyprowadzić konfidencyi y spólnego towarzystwa, śnicerzów magistrów od paen uwalniając, tychże pp. starszych cechu stolarskiego y łożowniczego nakaznie, ażeby od daty dzisiejszey nie nazywali pp. Trezera y Percella—śnicerzów, partaczami, lecz nazywali y uznawali za poczciwych prawdziwych magistrów śnicerzów, którzy powinni cechu in toto odbywać, iako y inni majstrowie cechmistrzowie stolarskiego y łożowniczego kunsztu, wypłacać będą y wszelkie według artykułu 40 powinności pp. śnicerze majstrowie wypełniać tenebuntur; oraz pp. starsi stolarskiego y łożowniczego cechu na schadzki y insze powinności przez młód-

szych obsyłać mają. In futurum zaś który by kolwiek z śnicerzów do tychże cechów stolarskiego y łożowniczego wpisywać się mieli, tedy powinni listy dobrego urodzenia y prawdziwego łoża w cechu pokazać, a potym do cechu abo rejestru stolarskiego y łożowniczego, za daniem wpisnego, według przywileju nayjaśniejszego Jana Kazimierza, króla ięomości polskiego, praktykowanych zwyczajów, wpisać się y kolacyą sprawić według możności. To iednak warując śnierzom, ponieważ są artis liberalis, nie powinni będą wędrowni y heblówki odprawować, iako cech stolarski y łożowniczy, ieśliby też śnicerze, tokarze y organmistrzowie do większey liczby zgromadzili się, tedy zniosszy się z starszemi cechu stolarskiego y łożowniczego będą upraszać o namówienie punktów y artykułów respektem chłopców y towarzyszków śnierskiej roboty napisania, dla zachowania porządku śnierskiej roboty. To też warując się cechowi stolarskiemu, ażeby śnicerze bez wiadomości pp. stolarzów starszych y łożowników, magistrów, towarzyszków, tak wędrownych, iako tutejszych, stolarskiej roboty na robotę sami przeciw artykułom postępując nie brali, ani onych przyjmowali, ani też z towarzyszami stolarskiej roboty od sztuki kontraktowali, lecz zmawiali się na wochlon, według artykułów przypisanych postępowali y czynili, pod winą na magistrów śnierzów w artykułach stolarskiego cechu opisaną; pp. zaś starsi stolarskiego y łożowniczego kunsztu, za proźbą śnierzów magistrów, mają czeladź swoją do stolarskiej roboty bez odwłoki y rekurowania oraz y wymożenia żadnego dawać. Którzy towarzysze, od pp. starzych stolarskiego cechu śnierzów przydani, nie mają y nie powinni będą per se stolarskiej roboty, iako to, trun, stoły, ławy, zedle, stolki,

ramy et id genus podobne robić, tylko tę, do której będą przydani, a po zakończeniu pierwszej roboty u magistrów snicerzów mają do pp. starszych stolarskiej roboty wrócić się. Jeśliby zaś po kilku czasach robota snicerzom nadała się, także mają ciż sami snicerze u pp. stolarzów starszych prosić o towarzyszków przydania y nie powinni być, tak snicerze bez stolarzów y towarzyszków onych, roboty stolarskiej, iako stolarze

bez snicerzów snickerską robotę—robić, ale wzajemnie wokować do swoich robot, obie strony nie nie ubliżając temu dekreto wi przywileia y artykuły pełnić powinni. Tudzież obwarowawszy obudwum stronom bezpieczeństwo zdrowia y fortuny na każdym miejscu ninieyszym dekretem pod paenami ex arbitrio iudicis warował y swoim dekretem opisał y decydował.

1731 г. Іюня 23 дня.

Изъ книги № 5139, за 1728—1736 г., л. 582.

127. Опреѣленіе Виленскаго магистрата по дѣлу цехмистра Івана Губовича съ цѣлымъ цехомъ шапочниковъ.

По жалобѣ инстигатора радецкихъ судовъ на цеховаго старшину шапочниковъ Івана Губовича, въ магистратскомъ судѣ разсматривалось дѣло по поводу разныхъ злоупотребленій этого старшины, а именно: старшина Губовичъ не представляетъ отчета о денежныхъ суммахъ, удерживаетъ у себя шеляжные вносы, вынимаетъ изъ цеховаго ящика деньги, покровительствуетъ дисси-

дентамъ и дизунитамъ въ ущербъ, католикамъ произносить угрозы противъ недовольныхъ ихъ мастеровъ, принимаетъ незаконныя мѣры, чтобы удержаться на этой должности и вообще производитъ раздоръ и несогласіе въ цехѣ. Судъ приговорилъ: впредь до разслѣдованія дѣла представить отчетъ въ расходованіи цеховыхъ денегъ.

W sobotę dnia dwudziestego trzeciego miesiąca Junii, roku tysiąc siedmset trzydziestego pierwszego, w sprawie imci pana instygatora sądów radzieckich Wileńskich z delacyi utściwych panów Jana Sańkiewicza, Benedikta Walerowicza, Jana Janulewicza, Symona Piotrowskiego y innych braci z rzymskiej strony kunsztu czapecznickiego, przeciwko utściwemu panu Janowi

Gubowiczowi—czapecznikowi y mieszczaninowi Wileńskiemu, iako samemu princypałowi y iego adherentom, imionami y przezwiskami lepiej waszmościom wiadomemi, w spółney radzie y namowie z sobą będącey, zapozwanym pozwem pisanym przed nami burmistrzami y radcami miasta iego kr. mości Wilna intentowaney, w ten sposób: iż waszmość, nie uczyniwszy podług de-

cyzyi y rozkazu sądu naszego do cechu przed wszystką bracią kalkulacyi za starszeństwa swego z przeszłego, tak z przychodów cechowych, iako y rozchodów, y rejestru swego, ani też pieniędzy od przedanych towarów szelągowej składanki, iako zwyczaj y porządek w cechu ustawicznie zachowuje się, na potrzebę kościelną y cechową braterską, należącey in toto nie oddaiesz; nadto ieszcze pieniądze z puszeki kościelney, iako sam zeznałeś, złot. 10 zabranych, a tylko złot. 6 oddałeś y to z wszelką trudnością y turbacją, a resztę przy sobie, nie-dosć czyniąc rozkazaniu urzędowemu, zatrzymałeś. Tak też za przeszłorocznych starszych panów Jana Sawlewicza y Stephana Dziedryka y terazniejszych rocznych panów Benedicta Walerowicza y Jakuba Ławrynowicza, za nakazaniem sessionalnym y zgodą wszystkich składanki gromniczney seymowej y wiazd iasnie w. imci pana wojewody Wileńskiego uchwaloney, nie oddając, za każdą składankę panów starszych turbowałeś, napaści formowałeś, iż do prawa waszmości musieli pociągać. Waszmość zaś do przysięgi młodszeo obligowałeś obiecuiąc za przysięgę iego zapłacić, a nie zapłaciłeś; nakoniec teraz przed terminem elekcyi, przeciw katolikom z nienawiści postępując y chcąc onych zgubić, dyssydentów braci cechu swego nakazania urzędu naszego u żydów traktuiesz y poisz, starając się być starszym, a żebyś waszmość wszytek porządek cechu czapecznickiego zamieszał, dla tego gromadę adherentów strony *dyszunickiej* głosów przysposobiasz y czynisz odpowiedź y pochwałkę na terazniejszych aktorów w szczupłości będących, obiecuiąc za starszeństwa swego, bić, więzić y wszelkie zemsty czynić; a nadto ieszcze będąc chorążym tego cechu, za starszego obrać się

usiłujesz, przeciwko artykułom cechowym, samey słuszności y dawnym zwyczajom. A zatym, zabiegając takowym inconvenientiom y kłótniom dalszym z tey racyi, że waszmość mieszkasz w cudzey protekcjonalney kamienicy, ante omnia do uczynienia we wszystkim satisfakcyi y rachunku przed przyszłemi starszemi nowo obranemi abo przeszłym utwierdzonemi, a waszmość zaś sam się przez swoich adherentów, na to przysposobionych, nie ważył się obierać ani sobie usurpować tego starszeństwa, na przypadającym terminie elekcyi, a innych panów starszych obierać nie przeszkadzał, na terminie przypadającym, oraz do obwarowania w cechu pokoju, porządku y elekcyi wolney między bracią uczynienia, pod paenami prawnemi z nagrodzeniem wszystkich expensów, terazniejszych, *salva melioratione* tego pozwu na terminie dzisiejszym, wyż na dacie wyrażonym, stawiając oczewiście imię pan Bielański—patron, mający moc prawną przy komparacyi delatorów, przeczytawszy pozew y dowiodszy terminu na dniu dzisiejszym przypadającego, za pozwem w ręce podanym panu Gubowiczowi y contumacyom, wyż pomienionego pana Gubowicza wzdania prosił na upad w rzeczy, iako sprawie summacyi processus respektem porządku cechowego zachowania y wolney elekcyi odprawowania y expedyowania na terminie dnia dwudziestego piątego Junii, w roku niniejszym tysiąc siedmsetnym trzydziestym pierwszym, w dzień świętego Jana Chrzciciela przypadającym. Odezwaawszy się imię pan Stanisław Szypniewski—patron od pozwanych panów Gubowicza y innych prosił o przydanie samego siebie, za patrona, której dyllacyi na patrona, iako prawney pozwolenia nie bronił. A że pan Gubowicz od lat dwóch dekretem sądów burmistrzowskich radziec-

kich Wileńskich kalkulacyi nakazaney nie uczynił y regestrów cechowi nie oddał y pieniędzy w siebie resztę talarów bitych czterech, iako sam namienił, nie oddał y cały cech do expensów prawnych przyprowadził, upornie postępując, ile mieszkający w kamienicy protekeyalney, nie pod mieyską iuryzdyką, przez co wielka trudność w odebraniu wszystkich składanek zachodziła y zachodzić będzie, ażeby sąd nasz zakazał panu Gubowiczowi nie obierać za starszego, ale owszem uczynił kalkulacyą przed przyszłemi starszemi y całym cechem y kwit ieneralny cechowi należący od imci pana Sikorskiego wziowszy oddał, paenas in contravenientes założyć, dopraszał się.

My urząd burmistrzowski y radziecki miasta i. k. m. Wileńskiego, zważywszy wszystkie okoliczności w tej sprawie zachodzące y zrozumiawszy kontenta cytacyi y illatją, imieniem imci pana instigatora sądów naszych wniesioną, ponieważ pan Gubowicz, czapecznik mieszczanin Wileński, według przywileiu y artykułów cechowi czapecznickiemu służących, rejestru przychodów w cechu nie produkował, ani kalkulacyi nie uczynił y owszem pieniądze u siebie, ut asseritur, przytrzymał,

do cechu nie oddał y woli zwierzchności magistratowey sprzeciwiając się, we wszystkich pretensjach dość nie uczynił, a to dufając w protekeyonalney kamienicy nie mieszkając pod iuryzdyką iego kr. mości magdeburską, przysięgi swoiey na posłuszeństwo zapomniawszy upornie postępując, tak dalece, że trudno za wszystkie inkonweniencye należyte do executyi przyprowadzić, w roku sądu naszego difficilis iest additus y repeticya wszystkich składanek, przeto nie indefensus maneat, przydawszy imci pana Stanisława Szypniewskiego za patrona, ażeby tym czasem nie ważył się za starszego na ten przyszły rok obierać, ani adherenci iego podawać głosy, pod paenami nakazuie się, pozwalając iednak na terminie ś. Jana innych z pośrodku siebie na starszeństwo obrać, według obloquencyi przywileiów y artykułów cechowych, przed któremi nowoobranemi starszemi p. Gubowicz rejestra przychodów y roschodów produkował y za nich się kalkulował; a co zaś będzie należało ze wszystkich składanek, in toto oddał y kwity cechowi oddane były,—tym swoim dekretem obwarował y nakazał. Actum ut supra, anno, mense et die.

1773 г. Мая 29 дня.

Изъ книги № 5156, за 1767—1773 г., л. 50.

128. Перечень цитатъ изъ королевскихъ привилегій, которыми возбраняется
пріѣзжнимъ купцамъ въ г. Вильну розничная торговля.

Въ этомъ документѣ представляется перечень выдержекъ изъ разныхъ королевскихъ привилегій, служащихъ Виленскимъ купцамъ, въ которыхъ между прочимъ говорится, что пріѣзжнимъ купцамъ какъ рѣчи-посполитой, такъ и иностранцамъ

производить въ обыкновенное время розничную торговлю строго воспрещается; право торговли пріурочено только къ ярмаркамъ. Такое право преемственно подтверждалось со временъ Лит. кн. Александра до Владислава IV.

Sabbato ante dominicam pentecostes, die vigesima nona mensis Martii, anno Domini millesimo septingentesimo septuagesimo tertio.

Coram actis nobilis officii consularis Vilnensis comparendo personaliter spectabilis dominus Joannes Wolański—director honoratae communitatis mercatoriae Vilnensis, praesentes literas privilegiorum, honoratae communitati mercatoriae Vilnensi servientium, ex metricis eiusdem honoratae communitatis mercatoriae copiatim excerptorum, parato scripto praeconceptas, cum introfusius contentis ad acta obtulit. Quarum literarum, praemisso modo ad acta oblatarum, de verbo ad verbum rescribendo contenta, tenor sequitur talis:

Excerpt przywileiów z metryki kupieckiej miastu iego królewskiej mości Wilnowi, od najjaśniejszych regnantów polskich nadanych y służących, samym tylko kupcom Wileńskim, roku tysiąc siedmset siedymdziesiąt trzeciego miesiąca Maia dwudziestego ósmego dnia wypisany. Anno 1492

feria secunda in crastino sanctae Catharinae virginis najjaśniejszy król imć Alexander jeszcze wielkiego xięstwa Litewskiego confirmując prawa, miastu Wilnowi służące, przywileiem warował, aby żaden przybyły gość, kupiec, w mieście Wilnie po części nie handlował żadnemi towarami, etiam winem: „praeterea volentes ideo statuimus et inhibemus, omnibus tam hospitibus, quam etiam domesticis civibus etc. generaliter aliis omnibus, sub quacunque potestate fuerint, ut nullus in domo vel extra domum neque vinum propinare, neque humulum ad mensuram vendere in praeiudicium iurium civitatis audeat“; 1511 Julii trzeciego, najjaśniejszy król imć Zygmunt pierwszy, przywileiem swoim warował, iż żaden kupiec przyjeżdży towarów po części предаwać nie może. „Абы гость зъ гостемъ зъ якихъ кольвекъ мѣсть, городовъ до Вильна прибылый, также съ пріѣзджимъ гандлевать, купчить въ томъ мѣстѣ подъ утратою товаровъ и торговъ не важиль се... а кто бы зась и пр. тор-

ды такового всё добра: и товары мають быть черезъ урядъ мѣста нашего забраны и конфискованы"; 1511, feria secunda in crastinum festi sanctae Margarithae virginis, tenże najiaśnieyszy król imć warował, aby żaden gość, przybyły kupiec, po części nie handlował żadnemi towarami w mieście Wilnie: „Sic videlicet, ut nemo alius hospes, ubicunque existens, de quibuscunque civitatibus, oppidis, castris, quocunque nuncupatis magni ducatus Lithuaniae et aliunde Vilnam veniens, cum hospitibus et adveniens forisare mercesque exercere Vilnae audeat, nec debeat etc. sub paena amissionis omnium bonorum seu mercium.“ (1538) Tysiąc pięćset trzydziestego ósmego Junii dziesiątego najiaśnieyszy król imć Zygmunt serwitoraty, listy otrzymane przez kupców przyjeżdżych pokassował: Про то абы се водле привилеевъ мѣскихъ въ тымъ мѣстѣ справовали и не допустили онымъ гостемъ приѣзджимъ въ мѣстѣ Вильнѣ, кромъ ярмарковъ, купчить, торговать, хоть бы листы противъ привилеевъ нашихъ одъ насъ выправиль"; (1552) tysiąc pięćset pięćdziesiąt wtórego 9-bra dwunastego, najiaśnieyszy król imć Zygmunt August warował, aby kupcy goście częścioma nie handlowali: „deinceps vero semper si quisquam mercari, contra privilegia civium nostrorum Vlnensium, ausus fuerit, omnes merces pro usu civitatis tolli semper iubemus"; (1602) tysiąc sześćset wtórego Marca ósmnastego, najiaśnieyszy król imć Zygmunt trzeci warował y handlu po części przybyłym kupcom w mieście Wilnie zabronił: „proinde supplicatum est nobis, ut privilegia eiusdem civitatis nostrae Vlnensis, a serenissimis olim regibus concessa etc. ipsis roboraremus, quorum petitioni, tanquam aequitati consonae,

nos clementer annuentes, ac dictorum civium et subditorum nostrorum incommodis, quibus in dies afficiuntur, subvenire volentes, omnes ac singulos institores sive mercatores, sub quacunque iurisdictione degentes, ab omni facultate merces ipsorum revendi, removendos et alienandos duximus, prout praesentibus literis nostris eosdem removemus et alienamus firmiter mandantes, ne quisquam aliunde Vilnam veniens etc, contra privilegium civitatis nostrae Vlnensis mercari, ac merces suas venum exponi audeat, aut praesumat etc. alioquin talium institorum merces confiscari officio civili Vlnensi permittimus.“ 1629 feria sexta ante dominicam invocavit, dekretem oczewistym w assesoryi wielkiego xięstwa Litewskiego ferowanym, między Alexandrem Bochnem—kupcem przybyłym Nieświskim, a szlachetnym Bartłomieiem Daszkiewiczem—radcą Wileńskim, o także niepozwolenie handlu, za appellacyą z sądu burmistrzowskiego Wileńskiego osądzoną, że obcym niewolno w Wilnie handlować y słusznie temu Bochnowi zabroniono. „Nos cum consiliariis nostris etc. et Bartholomeus Daszkiewicz, praecustodiendo libertates civitatis Vlnensis. (quibus ne hospes cum hospite extra terminum nundinarum mercantias exercent mercesque coëmat) tantum est, eundem Bochnan in emptione zebellinarum licite impediverit, proinde sententiam officii consularis Vlnensis approbandam et confirmandam esse duximus prout approbamus et confirmamus“ etc.; 1633 Februaryi dziesiątego, najiaśnieyszy król imć Władysław IV wszystkie prawa potwierdził: „omnia eorum eiusmodi iura, privilegia, nec non etiam exemptiones mercantium cuiuscunque speciei mercium singillatim, ulnatim, ponderibus, quae solis civi-

bus Vlnensibus, iure theutonico gaudentibus et non aliis in hac civitate Vlnensi competent etc, confirmamus, roboramus“. Quae praesentes literae privilegiorum, copiatim excerptorum, praemisso modo ad acta oblatae.

1736 г. Мая 30 дня.

Изъ книги № 5141, за 1742—1745 г., стр. 626.

129. Распоряженіе воеводы Вилнскаго Миханла князя Вишневецкаго о взиманіи
торговой пошлины съ прїѣзжихъ въ г. Вильну.

Виленскій воевода кн. Вишневецкій доводитъ до свѣдѣнія магистрата, что по его же ходатайству и съ разрѣшенія короля, онъ освобождаетъ Виленскихъ купцовъ и мѣщанъ отъ пошлинъ съ привознаго вина, освобождаетъ также отъ пош-

линъ и жизненные припасы, привозимые въ городъ; оплатѣ пошлинъ оставлетъ только товары, привозимые въ городъ прїѣзжими купцами. Такія льготы воевода предоставилъ горожанамъ съ цѣлю умиротворенія разныхъ городскихъ юрисдикъ.

Feria quarta ante festum corporis Christi, die decima secunda mensis Junii, anno Domini millesimo septingentesimo quadragesimo tertio.

Coram nobili officio consulari civitatis s. r. m. metr. Vlnensis actisque eiusdem praesentibus comparentes personaliter nobiles dni Paulus Duchowicz — consul Vlnensis et Casimirus Niemonowicz — notarius honoratae communitalis mercatoriae Vlnensis, praesentes literas ordinationis nobili magistratui et toti civitati Vlnensi, a celsissimo principe Michaële Servatio Wiszniowiecki — palatino Vlnensi datas, salvas et illaesas, in authentico scriptas, manu eiusdem celsissimi principis Wiszniowiecki — palatini Vlnensis, subscriptas sigilloque eius proprii stemmatis communitas, cum

introfusius contentis ad acta obtulerunt. Quarum literarum, praemisso modo oblatarum, de verbo ad verbum rescribendo contenta, tenor sequitur estque talis:

Michał Serwacy Korybut — książę Wiszniowiecki, hrabia na Dolsku, wojewoda Wileński, hetman wielki wielkiego księstwa Litewskiego etc. starosta. Oznajmuję tym moim listem, iż szlachetny magistrat Wileński, przez ichmościów panów burmistrzów y radziec swoich, przy obietciu urzędu mego wojewodzinskiego, do mnie prośbę swoją wniosł, abym onych przy prawach, przywileiach y wolnościach, od najjaśnieyszych królów polskich y wielkich książąt Litewskich, ante et post unionem, temu miastu nadanych, zachował; także wszystkie transakcye, ordynacye y punkta

godney pamięci, iasnie wielmożnych ichmościów panów antecessorów moich wojewodów Wileńskich, z miastem stołecznym Wileńskim sponte postanowione, reskryptami nayiasniejszych królów ichmościów stwierdzone, przyiał y one nienaruszenie zachować raczył. Jakoż ia wojewoda Wileński, mając z łaski nayiasniejszego króla imci Augusta trzeciego konferowane wojewodztwo Wileńskie, a widząc rzecz słuszną y sprawiedliwą, szlachetny magistrat Wileński, przy ich prawach, przywileiach y wolnościach, niczym one nie naruszając, zachowuję. Punkta na zatrzymanie pokoju y zgody między iurydykcyami zamkową, wojewodzińską a mieyską, y ordynacye ichmościów panów antecessorów moich, wojewodów Wileńskich, z miastem Wilnem czynione, in integro approbuiąc przyimuię. Oraz od płacenia garncowego od beczek win węgierskich y innych wszelakich obywatelów y kupców Wileńskich, tam intra, quam extra moenia mieszkających, winem wszelkim handlujących, na prawo mieskie przysięgłych mieszczan y mieskie wolności mających, in perpetuum uwalniam. Jakoż respektem myta targowego, alias podług dawnego zwyczaju podużnego, chcąc one mieć w należyтым porządku, stosuiąc się do antecessorów moich, wojewodów Wileńskich, dawnych ordinacyi, tak postanawiam: wielmożnemu imci panu podwoiewodzie y ichmościom panom urzędnikom moim grodzkim Wileńskim zlecam y do wiadomości szlachetnemu magistratowi Wileńskiemu podaie, iż pilno zakazawszy wybierania w rynku po ulicach y bramach rzeczy, do wiktu należących, od tatar u ubogich ludzi, iarzyn y naymniejszey odrobiny, iak było w złym zwyczaju dotąd, lecz tylko od każdego wozu z iakimkolwiek to-

warem, w rynek przybyłym, gotowym groszem, iak ordynacye y dawny zwyczaj był, brać pozwolilem, nie pretenduiąc żadnego półmiskowego, ani też naczyń żadnych, oprócz garnka iednego od woza garków przywoznych, excepto gancarzów mieszczan Wileńskich, od których nie niema być brano. Od koni, bydła, na targ przypędzonego, tym obyczaiem ma być brano, iak z dawnych czasów; iawkę też od kupców tylko cudzoziemskich przyjezdnych, przybyłych y mieyskiej wolności nie mających, tudzież garcowe od wina beczek, podług dawnych zwyczajów, ma być odbierano. Waruiąc to, że kupcy przysięgli mieszczanie Wileńscy, sub praetextu takowych swobod żadnych, ani przyjezdnych kupców, ani też tu handlujących, pod różnemi iurydykami mieszkających, prawa wolności mieyskiej nie mających, ani na one przysięgłych ludzi ochraniać nie mają. Wielmożny imć pan podwoiewodzi, ode mnie ustanowiony, niczym tey moiey ordynacyi naruszać mocy nie ma y nie będzie miał, owszem in omnibus punctis et clausulis zachować powinien. Na co dla lepszey mocy y waloru podpisuię się y pieczęć przycisnąć rozkazalem. Pisan w Wilnie, roku tysiąc siedmsetnego trzydziestego szóstego, miesiąca Maia trzydziestego dnia.

Apud quas literas ordinationis, praemisso modo ad acta oblatas, subscriptio manus circa sigillum sequitur talis: Michał książę Wiszniowiecki—wojewoda Wileński, hetman wielki wielkiego księstwa Litewskiego. Susceptio autem oblatae tribunalitiae m. d. Lit. a latere istius ordinationis sequitur talis: Roku tysiąc siedmset trzydziestego szóstego, miesiąca Junii szóstego dnia, comparendo personaliter u sądu patron imć pan Michał Jeleński ten dokument ad ac-

<p>ta trybunału głównego wielkiego xięstwa Litewskiego podał. Władysław Thadeusz Wańkiewicz — starosta Brzeski, marszałek trybunału głównego wielkiego xięstwa Litewskiego; Stanisław z Burzyna Burzyński — instygator wielkiego xięstwa, deputat</p>	<p>z wojewodztwa Smoleńskiego, pisarz trybunału głównego. Concordat cum actis: Zmiowski, regent ziemski Wileński. Quae praesentes literae ordinationis, praemisso modo oblatae, sunt actis nobilis officii consularis civitatis Vlnensis insertae etc.</p>
---	--

1737 r. Марта 16 дня.

Изъ книги № 5140, за 1737—1741 г., л. 133.

130. Жалоба Виленскаго купца Миханла Мейера на графа Остермана и др. русских вельможъ, которые въ Москвѣ затормозили его дѣло съ русскимъ же купцомъ Поповымъ.

<p>Виленскій купецъ и мѣщанинъ Мейеръ приносить жалобу по слѣдующему случаю: по порученію короля Мейеръ принялъ на себя подрядъ на поставку доскихъ шкуръ для польскаго войска и заключилъ контрактъ съ русскимъ купцомъ Поповымъ на сумму 1,000 черв. злотыхъ; Поповъ, получивши эти деньги, былъ за что-то арестованъ и отправленъ въ Москву, за нимъ отправился и Мейеръ. Здѣсь пришлось Мейеру испытать чрезвычайныя трудности, лишенія и разоренія. Мейеръ обратился къ своему посланнику, тотъ отправилъ его къ Остерману, Остерманъ къ Ягу-</p>	<p>жинскому, оба обѣщали пособить, но ничего не сдѣлали. Потерявши нѣсколько мѣсяцевъ времени Мейеръ возвратился назадъ и принялся за новыя торговныя операціи и вступилъ въ соглашеніе съ Потоцкимъ для провоза товаровъ въ Ригу по контрактамъ съ Рижскими купцами. На несчастье, Могилевская губернія отошла къ Россіи и Мейеръ опять столкнулся съ тѣми же лицами; онъ поѣхалъ на этотъ разъ въ Петербургъ, израсходовалъ очень много денегъ и возвратился въ Вильну ни съ чѣмъ. Вотъ причины, заставившія Мейера подать въ магистратскій судъ жалобу.</p>
--	--

<p>Sabbatho ante dominicam secundam quadragesimae, die decima sexta mensis Martii, anno Domini millesimo septingentesimo trigesimo septimo.</p>	<p>solenissimam obtulit protestationem, polonico idiomate parato scripto, praeconceptam, cuius de verbo ad verbum rescribendo contenta, sequitur tenor estque talis:</p>
---	--

<p>Coram nobili officio consulari Vlnensi actisque eiusdem praesentibus comparens personaliter spectabilis dominus Michaël Meier, mercator et civis Vlnensis, quam</p>	<p>Żalował y solenną zanaszał manifestacją sławetny pan Michał Meyer, kupiec y obywatel miasta iego królewskiej mości Wilna, na iasnie wielmożnego imci pana An-</p>
--	--

drzeia grafa Ostermana, podkanclerza ministra primicialnego państwa Rossyiskiego, y innych ichmościów ministrów y assessorów, in complicitate z sobą będących, de nomine lepiej sobie wiadomych, mieniąc o to y w ten sposób: iż co w roku tysiąc siedmset dwudziestym dziewiatym, miesiąca Februaryi dziesiątego dnia, żalujący protestant, iako handlarz bawiący się człowiek, mając zlecenie, władzę y dane sobie pieniądze od najjaśniejszego pana króla imści polskiego Augusta wtórego, na potrzebę onegoż dla skupowania skór łosich na regimenta wojskowe, w Grodnie pod tenczas rezydującego, skontrahował z kupcem Taroubским (?), Iwan Popow nazywającym się, który to akord, kontrakt piśmiennemi potwierdzili cyrcumscrypcyami, iż pomieniony kontrahent żalującemu aktorowi we trzy niedzieli założonego terminu w Smoleńsku dwa tysiące pięćset sztuk skór łosich obowiązał się y niezawodnie sporządzić y wystawić deklarował, na które expensa żalujący delator, przy bytności wielmożnego imci pana generała-lieutnanta Dupre—gubernatora Smoleńskiego, obżalowanemu kontrahentowi kupcowi Taroubskiemu, Iwanowi Popowi mianowanemu, tysiąc czerwonych złotych wyliczył y wypłacił; lecz tenże wyż wyrażony kontrahent, niewiedzieć z iakowey przyczyny, racyi y okazji (o której żalujący delator do badać się dosyć y dowiedzieć się żadnym sposobem nie mógł y dotąd ieszcze nie może), będąc aresztem y kaptiwatią onerowany, do samey stolicy Moskiewskiej zaprowadzony, któremu podczas tego nieszczęśliwego procederu na fortunie circa siedmdziesiąt tysięcy rublów zabrano y konfiskowano. Dowiedziawszy się o takowym fatalnym akcie kontrahenta swego żalujący querulant, a zabiegając wcześniej

nieszczęściu swemu, do Smoleńska iak najsprędzej pospieszył, gdzie na ówczas wyż wyrażonego generała-lieutnanta, Dupre nazywającego się, gubernatora Smoleńskiego, znalazł, który nie życząc szkody y daniyfikacyi iakiey żalującego delatora szczerze radził, aby do samey stolicy pospieszył y swego domawiać się nie zaniechał; iakoż żalujący delator, nie cale nie bawiąc się, z wielkim niebezpieczeństwem utraty życia swego, tamże przybył y do wielmożnego imci pana Lefort—rezydenta y posła najjaśniejszego króla polskiego, przy pokazaniu obligu vigore tysiąca czerwonych złotych danego y kontraktu z remonstracyą, co się stało, odezwał się. Który przelustrowawszy takowe dokumenta y cyrcumscrypcye, zważywszy wszystkie cyrcumstancye, sekretarza swego imci pana Müllera do obżalowanego wielmożnego imci pana grafa Ostermana zesłał y wszystkie postulata, vigore lustrowych dokumentów przez onego przekładał y satisfakcyi dopraszał się. Lecz obżalowany iasnie wielmożny iegomość pan Osterman, lubo in favorem najjaśniejszego króla imci polskiego, tudzież rezydenta iegomości gołosłównie wszelką aplikacyę czynić deklarował, ale in realitate nic zgola nie świadczył. Żalujący zaś protestant, obviando damnis futuris, wszelkiey pilności swoiey dokładał, a dla pokazania słuszności y wielmożnemu imci panu Jagużyńskiemu—kabinetu ministrowi o wszystkich okolicznościach zaszłych donosił, który przetrutinowawszy wszelką rzecz, nietylko sam kapitał, ale też y prowizyą, ztąd pochodzącą, oraz nakłady ze wszelkim ukontentowaniem wykierować deklarował, lecz takowe ichmości appromissye żadnego pomyslnego niemialy skutku y awantażu, owszem w protrakcyą y w prolongacyą cza-

su poszły, kiedy obżalowany ichmość zwykłym przysłowiem swoim *safftra* żalującego protestanta zbywali, a także z niemłą stratą cały rok y dwa miesiące minęły, przy niemłych expensach y nakładach, żalujący delator eodem tempore fatalny casus przypadł, że najjaśniejszy car Piotr wtóry niespodzianie umarł. Tandem, gdy nowa regnantka terażniejsza najjaśniejsza Iwanowna, imperatorowa rossyjska nastąpiła, żalujący delator nie będąc ospały w swoim interesie, de novo swoje słuszne pretensye promowować y onych requirować zaczął. Iterum ministrowie, a in specie w. imć pan Lefort od czasu do czasu ten interes odkładowali y zwykłym swoim *safftra* żalującego protestanta zbywali. Tandem poczęli radzić, aby te swoje pretensye żalujący delator komu innemu zlecił deklarując, że we trzy albo naydaley we cztery niedzieli extradycyą skór łosich na granicy niemylnie uczynią y kontraktowi wszelką satisfakcyą wypełnią. Żalujący protestant powolnie rady słuchając, swe kommissye i.-w. i. p. Wibanowiczowi—generalowi, tudzież kupcowi Ziblinowi zlecił, a tym czasem do Wilna odiachał, gdzie na ówczas imci pana sekretarza iego królewskiej mości Szlegiela znalazł y o wszystkim procederze, transakcyach y tergiwersacyach w Moskwie zakroczanych, raport uczynił, interea sprowadzeniu skór łosich czekał, ale daremno, bo wszystkie deklaracye bez żadnego skutku in vanum poszły, z których przyczyn żalujący protestant denuo z imć panem sekretarzem Szlegelem w roku tysiąc siedmset trzydziestym, dnia dwunastego Augusta, do stolicy Moskiewskiej iachać musiał, y ta powtórna iazda non sine periculo vitae była. Gdzie przecie szczęśliwie za pomocą Bożą przybywszy, antiquo modo et

metodo przez supliki, tak u samego najjaśniejszego dworu, iako y u w. ichmó panów ministrów desideria swoje przekładał; lecz itidem sprawa w iak naydłuższą remotę y protrakcyą czasu poszła, że aż do roku tysiąc siedmset trzydziestego pierwszego, gdzie bawiąc się y wiktuiąc się żalujący delator na tysiąc dwieście czerwonych złotych stracił, a po tak długich ciężkich tergiwersacyach z sekretarzem królewskim z ichmość panem Szlegelem, nic dobrego nie sprawiwszy, do Warszawy powrócić musieli. Gdzie za przybyciem naznaczona iest królewska kommissya, na której po uczynieniu rigoroze examinis et iudicii na żalującego delatora, ut brevibus verbis tota causa complectatur, przez publikacyą y promulgacyą kommissyiney decyzii nieodwłoczną nolens volens musiał uczynić satisfakcyą, kiedy całą summę ad cassam regiam de proprio wypłacił, salvo regressu do dochodzenia w Moskwie na kontrahencie wyż wyrażonym, de nomine Iwan Popów nazwanym, kupcu Tarubskim. Zaczym żalujący delator, chcąc mieć recusionem, tak samey kapitalney summy y prowizyi, od niey należącey, oraz wszystkich poniesionych szkód y expensów, szukając swey należności do iasniewielmożnego imci pana grafa Potockiego—woiewody Belskiego udał się, z którym z Warszawy iadąc do Rygi wielce obligowany był, od tego imci względem hrabstwa Horyhorek, przyległego rzece Dzwynie, dla splawienia y sprowadzenia różnych towarów do Rygi, gdzie z tamecznemi kupcami y obywatelami miał skonstraktować, lecz y to infelici poszło eventu, gdyż niespokoyne wojenne czasy nastąpiły. A tak z okazji tych koniunktur, najjaśniejsza imperatorowa rossyjska iasniewielmożnemu imci panu grafo-

wi Potockiemu też same hrabstwo, Horyhorki mianowane, do siebie odebrała. A żalujący zaś protestant, vigore poczynionych kontraktów y podpisu swego od panów mieszczan Ryskich, tanquam principalis debitor aggrawowany był, że nolens volens do Petersburga iachać y stawić się musiał. Gdzie za przybyciem, nie via iuris, sed via facti postapiono, gdy obżalowany ias niewielmożny imść pan graf Osterman, z okazji dawniejszego rankoru y ausyi ztąd pochodzący, że żalujący delator w wyż wyrażonych pretensjach swoich nie był satisfactus, ale owszem aggravatus, y że denuo przybywszy requirować począł, za to—non auditum, inconfessum nec iure victum, ale tylko szczegulnie z nieiakieysci invidyi, a iako mający potencję, moc, władzę y zwierzchność ministra primicialnego w roku tysiąc siedmset trzydziestym trzecim, dnia pierwszego Februaryi w ciężką incarcerationował detencyą. Gdzie przy głodzie, chłodzie y wszelakiej niewygodzie wiele złego cierpieć musiał, iż gdyby providencya Boska nie konserwowała, dla iednego swądu śmiercią życie swoje zapewnie zapieczętował by. A co większa y nieżnośniejsza, że nigdy audyencyi nie dawano y dawać niechciano, dla iustificowania się ze wszystkich kalumnii y impetycyi in re intentatae nigdy nie byłych, denique nawet oficerom pod paeną knutów surowie zakazano, nikogo przypuszczać y ni s kim przestawać nie pozwolono; niby iakiego kryminalistę y excessanta cały rok y cztery miesiące w ciężkich kaydanach więziono, męczono, dręczono, mordowano y pastwiono się, chcąc podobno przez tak nieżnośną incarcerationą aby żalujący protestant iak nayprędzey z tym się pożegnał światem. Które to żądę boday by samym niewypelniły się skut-

kiem, gdyby czuyna niewinności defensor-ka opatrznosc Boska przez poważne interpozycye y wielkich panów usilne instancye z tak ciężkiego więzienia nie podzwignęła y nie ewinkowała. Przy tym iednak w Petersburgu rok cały y cztery miesiące w ścisłym areszcie żalujący delator zostawać musiał. A komputując wszystek czas kaptiwacyi półczwarta lata trwało, gdzie niewinnego y w niwczym nie przekonanego przez tak długi czas więziono y różnemi przykrościami mortifikowano, a po eliberacyi na usilne proźby żadnego paszportu nie dawano y dawać niechciano, y kancelaryi serio zakazano y zabroniono. Przy takowych aggrawacyach y oppressjach przez te wszystkie czasy szczególnie tylko trzy supliki względem pretensyi y niewinnie poniesionych aggrawacyi, za co tak enormes laesiones zaszły, ponieważ żadne delictum nie wyiawiło się, ani się pokazało, do kabinetu nayiasniejszey imperatorowej ieymości podano, lecz żadna do rąk samey nayiasniejszey imperatorowej ieymści nie doszła, gdyż obżalowany iasniewielmożny imć pan graf Osterman, pod karą knutów Moskiewskich, aby żaden nie podawał, zakazał. Po oddaniu tedy onych, gdy się odezwał żalujący delator do obżalowanego iasniewielmożnego imści pana grafa Ostermana, upraszając o wydanie delatora ndanego cuiuscunque kriminału, aby mógł de illo iustificować się y emundować, denique o zadość uczynienie pretensyi podanych, które żalującego delatora expostulacye obżalowany imć tym zawsze odbywał responsem, że w terażniejszych koniunkturach Polska siła kosztuie nayiasniejszey imperatorowej ieymości, więc żalujący delator, nie słysząc pocieszney konsolacyi, cum maximo cordalio łzami zalawszy się, dochodzić musiał,

wiedząc bardzo dobrze, że najjaśniejsza monarchini rosyjska, pani miłościwa, zwłaszcza nad ubogimi upadłemi ludźmi, ile w tej okoliczności, że ta pretensya żalującego delatora nie jest prywatna, prostemu człowiekowi należąca, ale publiczna, do najjaśniejszego króla imci polskiego regulująca się. A tak żadnym sposobem żalujący protestant nie był *capax* swojej *defendere oppressyi* y *remonstrować* względem niewinnego udania oskarżenia uroszczonych, mniemanych, calumniose doniesionych, in *reinvenitate* nigdy niebyłych kriminalów, w czym do iustificowania się *omnis porta iustitiae occluseratur*, zkaż żalujący querulant nie tylko na fortunie, na honorze, na substancyi z całą familią upaść musiał, lecz y na zdrowiu wielki uszczerbek poniósł. Tych wszystkich krzywd, szkód, *oppressyi* y *inconveniencyi* forum, origo, motor obżalowany iasnie Wielmożny iegomość pan graf Osterman został y dotąd ieszcze zostaje, który szczegulnie tylko z nieiakowego rankoru, *ausii* y nienawiści na zgubę y szkodę żalującego delatora, pozabierawszy kontrahenta onego, de *nomine et cognomine* Iwan Popów nazwanego, całą substancją, nie do skarbu najjaśniejszey imperatorki ieymci, ale nie wiedzieć ad *quos usus*, na iaką potrzebę y dokąd aplikował, a niechcąc restytucyi zabranych konfiskowanych dóbr Popowskich uczynić, a tym samym żalującego protestanta w sprawiedliwych onego pretensjach uspokoić, ukontentować, różnemi wymyślnemi sposobami narabiał, protestanta do wieczney zguby, ruiny, usiłując przyprowadzić, iakoż w samey rzeczy przyprowadził y zgubił, kiedy żalujący protestant żonę, dzieci, gospodarstwo y handle swoje opuściwszy, wielokroć razy do stolicy Moskiewskiej, do Pe-

tersburga y do innych miejsc, dworów ięździć y *expensować* się musiał. A z okazji takowego iężdzenia obżalowany iasnie Wielmożny imć pan graf Osterman udał żalującego querulanta za zdraycę y szpiega francuzkiego, y pod tym pretextem wszystkie onego *supplectilia*, papiery, dokumenta, pieniądze zabrano, samego w areszt wzięto, kaptiwowano, żołnierzy ad *maius opprimendum* przydano y przystawiono, pod ciężką kustodią morzono, przez co żalujący protestant nie tylko przez lata czteryroczne *disgusta* cierpiał, znaszał, ale y niemale wydatki *spendować* musiał; a na ostatek przy ciężkim y nieznośnym więzieniu przydanych żołnierzów wiktować y sustentować musiał. Które pretensye y wydatki zkomputowawszy w registr kładzie y pretendując *satisfakcyi* y nagrody, a to naprzód: według obligu y kontraktu uczynionego z kontrahentem, de *nomine et cognomine* Iwan Popów mianowanym, w roku tysiąc siedmset dwudziestym dziewiątym, miesiąca Februaryi dziesiątego dnia, w Grodnie postanowionego, czerwonych złotych tysiąca na skupienie skur łosich, temuż kontrahentowi danego, od roku tysiąc siedmset dwudziestego dziewiątego, aż do roku tysiąc siedmset trzydziestego siódmego roczney prowizyi od siedm lat czerwonych złotych siedmset, od roku tysiąc siedmset dwudziestego dziewiątego aż do roku tysiąc siedmset trzydziestego pierwszego, dwa razy iadącemu do stolicy Moskiewskiej, na różne wydatki wyszło czerwonych złotych tysiąc dwieście; przy kaptiwacyi wzięto zegarek *briliantami* osadzony, a lancużek drogiemi kamieniami także osadzony, jedno z drugim czerwonych złotych pięćset, tabakierę złotą z portretem najjaśniejszey Imperatorowej ieymci rosyjskiej wzięto *valo-*

ris czerwonych złotych sto dwadzieście, woreczek iedwabny z gotowemi pieniędzmi wzięto, w którym było czerwonych złotych sto dziewięćdziesiąt pięć, pierścień ieden z dziewięcią dyamentami brilliantami, kosztujący czerwonych złotych dwieście, koldrę, pościel z poduszkami wzięto, które ogółem wszystkie kosztują czerwonych złotych dziesięć, trzy pary panczoch iedwabnych, precii czerwonych złotych sześć, tabakierę srebrną kosztującą czerwonych złotych dziewięć, chusty białe zabrane najmniej taxują się czerwonych złotych dwadzieście pięć, za wina antałów węgierskiego szesnaście, w Rydze y w Petersburgu podczas aresztu zepsawanego y zginionego, każdy antał kosztujący po czerwonych złotych pięćdziesiąt, czyni czerwonych ośmset. W niebytności żona delatora w Wilnie będąca w ciężkiej chorobie y paroxizmie zostająca, bez żadney kompassyi y miłosierdzia, dwudziestu żołnierzy Moskiewskich na kwaterze wiktować musiała, kiedy tak na wiktowanie, iako y przez rabowanie, zabranie różnych rzeczy, ponosi szkody żalujący protestant na czerwonych złotych dwieście. Ratione dłużników swoich różnych, z których iedni poumierali, a drudzy do nieszczęścia, ubóstwa, penuryi przyszli, przez co żalujący protestant na czerwonych złotych dwa tysiące trzysta szkody ponosi. Pod czas kaptiwacyi, incarcerationyi y aresztu na wikt y na różne inne expensa wydatki wyszło czerwonych złotych siedmset. Pod czas teyże nieszczęśliwey kaptiwacyi y incarcerationyi trzy blankiety iasniewielmożnego imci pana grafa Potockiego — woiewody Bełskiego, zginęły. Wszystkie te tedy szkody y wyżej specyfikowane straty żalujący protestant, a z okazyi obżalowanego iasniewielmożnego imci pana grafa Ostermana stałe y pochodzące,

w komput zebrane, czynią in summa czerwonych złotych siedm tysięcy dziewięćset sześćdziesiąt pięć. O co wszystko żalujący protestant, manifestując się, najpierwicy przed Bogiem y przed światem w nieznosney swojej krzywdzie, szkodzie y w zgubie fortuny, w uszczerbku zdrowia, ante omnia ad refundendum et exolvendum siedmiutysięcy dziewięćset sześciudziesiąt pięciu czerwonych złotych, do rewokowania zadanych sobie kalumnii, inwektywy, napaści, a względem detencyi, incarcerationowania, więzienia, głodem y chłodem morzenia y innych udziałanych inkonweniencyi, exorbitacyi, szczególnie tylko z rankoru y inwidyi, zawziętości pochodzących, salvum ius dla dochodzenia sprawiedliwości y należytey satisfakcyi z obżalowanym iasniewielmożnym i. panem grafem Ostermanem, ubi de iure competierit. Ratione zaś złamania kontraktu, niedotrzymania obligowych obowiązków y warunków, co prawo popolite będzie kazało przysądzenia, także obwarowania tak securitatis zdrowia, iako fortuny, substancyi, do requirowania wszystkich krzywd y szkód, omni modo et metodo. In casu zaś zadość nieuczynienia wyżej wyrażonym pretensyom żalującego delatora omni iure et via, quae fieri potest, etiam repressaliarum (uti in aliis regnis permissum et concessum), swojej należytości rekuperowania y ewinkowania y o to wszystko, co czasu prawa szerzey y dostateczniej dowiedziono będzie, salva tam in toto, quam in parte melioratione lub inney wyniesienia y do tey łączenia (si opus fuerit), dał tę swoją protestacyą żalujący protestant do akt burmistrzowskich y radzieckich Wileńskich, proprio scripto sporządziwszy, ku zapisaniu y ingrossowaniu. Quae protestatio, praemisso modo facta, ad iustam expostulationem

spectabilis domini Michaëlis Meyer—mercatoris et civis Vilmensis, ad acta oblata ingrossata. Scripta anno, mense et die ut et eisdem supra expressis actis nobilis officii consularis Vilmensis est inscripta et supra.

1738 г. Апрѣля 28 дня.

Изъ книги № 5141, за 1742—1745 г., стр. 628.

131. Универсалъ Виленскаго воеводы Мухаила Вишневецкаго о порядкѣ и благочиніи, которые должны быть соблюдаемы въ городѣ Вильнѣ.

Въ этомъ универсалѣ Виленскій воевода Вишневецкій доводитъ до всеобщаго свѣдѣнія, что въ видахъ благоустройства Вильны онъ рѣшился прекратить разныя злоупотребленія и завести подлежащій порядокъ; вслѣдствіе этого онъ доводитъ до свѣдѣнія магистрата, что прекращаетъ всѣ незаконныя пошлины, установившіяся вслѣдствіе ре-

волюцій; требуетъ, чтобы евреи не подкапывались подъ христіанъ, но оставались подъ юрисдикціей замка; чтобы горожане наблюдали за чистотой улицъ и домовъ, тишиной и спокойствіемъ и вообще содѣйствовали экономическому и нравственному благосостоянію города.

Feria quarta ante festum corporis Christi, die decima secunda mensis Junii, anno Domini millesimo septingentesimo quadragesimo tertio.

Coram nobili officio consulari civitatis s. r. m. metropoli Vilmensi actisque eiusdem praesentibus comparentes personaliter nobiles domini Paulus Duchowicz—consul Vilmensis et Casimirus Niemonowicz—notarius honoratae communitatis mercatoriae Vilmensis, praesentes literas universales, nobili magistratui et toti civitati Vilmensi a celsissimo principe Michaële Servatio Wiszniowiecki—palatino Vilmensi datas, salvas et illaesas, in authentico scriptas, manu eiusdem celsissimi principis Wiszniowiec-

ki—palatini Vilmensis, subscriptas sigilloque eius proprii stemmatis communitas, cum introfusus contentis ad acta obtulerunt. Quarum literarum, praemisso modo oblatarum, de verbo ad verbum rescribendo contenta, tenor sequitur estque talis:

Michał Serwacy Korybut książę na Wyszniowcu y Zbarażu Wiszniowiecki—woiewoda Wileński, hetman wielki wielkiego księstwa Litewskiego, Gliniański, Wołkowyski, Wilkiski etc. etc. starosta. Wszem wobec y każdemu z osobna, komu by o tym wiedzieć należało y dostało się, mianowicie iasnie oświeconym, iasnie wielmożnym w Bogu nayprzewielebnieyszym, iasnie wielmożnym ichmości panom senatorom duchownym y

świeckim, dignitarzom, urzędnikom ziemskim, grodzkim, rycerstwu, szlachcie, obywatelom, tak województwa Wileńskiego, iako y innych województw y powiatów wielkiego księstwa Litewskiego, moim wielce mościwym panom y braci. Po zaleceniu usług moich braterskich, także wszelkiej kondycyi y stanu ludziom, do miasta tu-teyszego iego królewskiej mości stołeczne-go wielkiego księstwa Litewskiego Wilna przybywającym, przy ofiarowaniu powolnych chęci moich, oznajmuję: iż gdy mi najsławniejszy król imię pan miłościwy, konferowawszy dobrotliwie preeminencyą województwa Wileńskiego, omnem adiunxit iurisdictionem, concomitantem władzę moję y dyspozycyą w województwie Wileńskim et in hac metropoli wielkiego księstwa Litewskiego, w mieście swym Wilnie, vigore dawnych praw y konstytucyi całej rzeczypospolitey de lege positiva mnie concernentium, commisit, oraz nie tylko świętą sprawiedliwość przez siebie y urząd mój grodzki Wileński sitientibus, onę praestando administrare, ale też wszelki porządek w tym stołecznym mieście ustanowić y obstalować zupełną moc (sic disponentibus legibus, immunitatibus, praerogativis, od rzeczypospolitey temu urzędowi memu wojewodzińskiemu collatis et ex antiquo usu ac continua praxi debitis) conferre raczył. Zaczynam, z takowej obligacyi y powinności urzędu mego, inhaerendo przytym dawnym zwyczajom, prawom, przywilejom, tak najjaśniejszych królów ichmościów polskich, iako ordynacyom iasnie wielmożnych ichmościów panów wojewodów Wileńskich, antecessorów moich, nie nowego nie stanowiąc, lecz to tylko, co ex orbito legum per revolutiones et calamitates temporum wy-

padło, ad debitam przywodząc regulam y w czym abusive deviatum, ad bonum reducendo ordinem, donoszę: nayprzód, ażeby tak tu permanentibus, iako też przybywającym ad emptibilitates vel vendibilitates cunctorum necessariorum wszelkie ubezpieczenie od wymyślnych y prawem zakazanych w rynku, bramach, ulicach y wszelkich miejscach depaktacyi y exakcyi było. nie tylko targowe, zamkowe, brukowe, bramne (nad dawny zwyczaj y przyzwoitość per abusum w zamierzone czasy wybierać, nie co wzwyczajone) moderując y wszelkiego zdzierstwa, szarpaniny, po wozach szperania zakazując, aby pomienione prawne tributa nie więcej, tylko podług dawnych zwyczajów y ordynacyi wojewodzińskich wybierano, serio przykazuję. Potym, miary y wagi ażeby sprawiedliwie według statutu były wymierzone y ustanowione, pod pieczęcią moją wojewodzińską, urzędowi memu grodzkiemu Wileńskiemu, signanter wielmożnemu imci panu podwojewódziemu zlecam y wszelkie z szlachetnym magistratem Wileńskim, in bona cointelligentia obchodzenie się y zachowanie się more antiquo, usitatae praxis et praescriptionis, sine convulsione iurydyk, koło dozoru dobrego porządku et in pretiis rerum determinandis rekomenduję. Oraz każdego przy prawach, wolnościach y przywilejach królewskich konserwuję, tak ażeby każdy stan, intra cancellos powinności swych zachowując się, obrzędy y zwyczaje swe ad executionem przywodził. Chrześcianie aby w niczym circumscripcyi swych handłów nie przestępowali. Żydzi, do iedney tylko władzy wojewodzińskiej y iurydykcyi urzędu grodzkiego należący, aby pod pretextem iakowych protekcyi nad punkta ustaw y

opisane, między magistratem y wszystkimi cechami z iedney, a między żydami, synagogą y całym kahałem z strony drugiej, przez woiewodów, antecessorów moich, tudzież kommisarzów, od królów panów y całej rzeczypośpolitey do tego miasta stołecznego destinowanych, dostatecznie opisanych, nie sobie nie pozwalając, w handlach wszelkich chrześcianom nie przeszkadzali, aby w rynku, ani po ulicach chrześcian nie podkupowali, na mieszkanie w rynek, ani przed kościoły nad dawne opisanie ulic nie cisneli się, ludzi łoznych, hultaystwem bawiących się, nie przechowywali, domy y szynki wcześniej przed nocną porą dla postrzegania hałasów, pijatyk y kradzieży zamykali, ulice y kamienice czyścili, bruki na ulicach przed mieszkaniami y kamienicami swemi poprawowali, przykazuję. A że w rynku różne dzieia się exakcyę, rybakom, przekupkom y innym przedaiącym quaevis victualia y iarzyny, nad wyraźne zakazanie novella lege od tych, którzy pod pretextem straży cel rzeczypośpolitey, iego królewskiej mości, pilnujący skarbowych prowentów, nad dawny zwyczaj iakoweś daniny półmiskowe wybierają, także y od tych, którzy, pod imieniem instygatorskim także daniny półmiskowe od iarzyn y ryb, a pieniądze od wozów kupieckich, mimo inhibicyą surową, w teyże konstytucyi Warszawskiej ostatniej wyrażoną, pod czas przeszłych trybunałów wybierali, ażeby takowe abhinc nie działy się extorsionum abusus y żeby inusitatum genus exakcyi titulo półmiskowego ustalo, urzędowi grodzkiemu Wileńskiemu seriam recomendo invigilantiam et animadversionem; rekurs hoc in passu od iaśniewielmożnego i. p. marszałka trybunału głównego wielkiego xięstwa Li-

tewskiego, tak ad praesens hanc partem dignissime trzymającego, iako y przyszłych aby z władze swey hunc coërceat przez publiczne ogłoszenie ausum et insuetam licentiam. Co się zaś tknie walających się około miasta murów, nie mniej ruinujących się bram, ruin, zawalania bruków z rynsztoków, do skopywania gruzów, z kamienie na ulice wyrzucania, gnoiów niewywożenia, y kominów niewycierania, także ludzi różnych handlem y szynkiem bawiących się, a żadney powinności do magistratu nie czyniących y mieyskiego przyjmować niechających, po pałacach y iurydykach niesłusznie protegujących się, tedy w takowe dyskonweniencye ażeby urząd grodzki, praecipue wielmożny imć pan podwoiewodzi Wileński, uno z magistratem zenito weyrzawszy, podług nauki prawa statutowego y tak wielu konstytucyi opisania, w należyty regulamen y dawniejszego porządku klubę wprawić y reducere usiłowal, pilno zalecam. Oraz ażeby wszystkich ludzi handlujących, lub szynkiem bawiących się, od ciężarów mieyskich unikających, a prywatnie panoszących się do przyięcia mieyskiego adigere. Także do wywożenia gnoiów, naprawowania bruków y rur, do chędożenia kominów, niechowania hultaiów, do przestrzegania obrazy Bożej y nierządów, do uciszenia nocnych hałasów necessitować y przez publiczne w rynku, et in aliis locis solitis, ogłoszenie trąbą ku wiadomości wszystkim podać, nieposłusznych winami pokarać, nakoniec przez zapozwanie ad instantiam instigatoris, na roczki contravenientes, takowych władzy mey woiewodzińskiej mianowicie tych ichmościów, którzy przed pałacami, kamienicami, klasztorami bruków y rur nie chcą

naprawować, na ludziach łózných win y exekucyi urzędowych extendować, niedopuszczając (*permissa iednak každemu per dignitatem et honorem innotescentiali cum omni veneratione ob denuntiatione*) stimulare y skutecznie przywieść usilował, insinuo. Przytym, ponieważ kupcy postronni z różnemi towarami z miey różnych, etiam z zagranicy do Wilna przybywszy, po pałacach, kamienicach, nawet po klasztorach latitando od platy, magistratowi y kupieckiey izbie należącey, unikaia, tedy takowych, iako przybyłych gości wielmożny imé pan podwoiewodzi *disiudicare et ab ulterioribus abusibus arcere conabitur, absque ullo praeiudicio et gravamine tuteyszym kupcom*. Także aby gancarze tuteysi żadney nie ponosili ni od kogo grabieży, w rynku *praecustodire invigilabit*. Denique cokolwiek ieno ex munere władzy woiewodzińskiej y urzędu podwoiewodzińskiego do należytego porządku z magistratem Wileńskim regulować się powinno, to wszystko

ażeby urząd grodzki Wileński, una cum magistratu do exekucyi ex vinculo powinności swey przywodził y tego wszystkiego, co się wyżej wyraziło, *quam accuratissima* postrzegać *vigilantia obliguiac*. Dla lepszey twierdze ten mój generalny uniwersał przy pieczęci ręką mą podpisawszy, pieczęć przycisnąć rozkazawszy, in lucem wydać y po mieyscach publicznych publikować, nec non po bramach kościelnych y mieyskich *publicae notitiae* ogłosić intymuię. Działo się w Wilnie, roku Pańskiego tysiąc siedmset trzydziestego ósmego, dnia dwudziestego ósmego Aprilis.

Apud quas literas universales, praemisso modo ad acta oblatas, subscriptio manus circa sigillum sequitur talis: Michał xiaże Wiszniowiecki—woiewoda Wileński, hetman wielki wielkiego xięstwa Litewskiego. Quae praesentes literae universales, praemisso modo oblatae, sunt actis nobilis officii consularis civitatis Vilmensis insertae.

1738 г. Октября 6 дня.

Изъ книги № 5140, за 1737—1741 г., л. 420—423.

132. Инструкція, данная войтомъ, бурмистрами и цѣлымъ Виленскимъ магистратомъ депутатамъ, отправляемымъ на сеймъ въ Варшаву.

Виленскій магистратъ даетъ своимъ посламъ на вальный сеймъ въ Варшаву инструкцію слѣдующаго содержания:

1) Послы, по заявленіи королю вѣрноподданныхъ чувствъ горожанъ г. Вильны и высокаго почтенія разнымъ сановникамъ, должны домогаться, чтобы право голоса было предоставлено имъ послѣ пословъ Краковскихъ;

2) домогаться, чтобы городскія каменницы пользовались льготами, предоставленными имъ конституціями разныхъ лѣтъ, и чтобы городскіе ревизоры не вымогали съ горожанъ большихъ и очень обременительныхъ поборовъ;

3) выразить глубокое неудовольствіе горожанъ противъ трибунальскаго поручика и инстингатора, которые ежегодно берутъ съ горожанъ много суда на трибуналъ, дѣлятъ его потомъ между собой по окончаніи его засѣданій, а въ слѣдующемъ году берутъ новое;

4) домогаться, чтобы дома городской юрисдикціи на предмѣстьяхъ были освобождены отъ постоевъ разныхъ должностныхъ лицъ, прибывающихъ въ Вильну для трибунальскихъ засѣданій, а трибунальный поручикъ не притѣснялъ горожанъ

привлеченіемъ ихъ къ разнымъ противозаконнымъ повинностямъ;

5) домогаться, чтобы лицамъ духовнымъ былъ воспрещенъ переводъ своихъ каменницъ подъ юрисдикцію земскую, такъ какъ магистратъ имѣетъ своихъ каменницъ не болѣе 30, чего слишкомъ недостаточно для помѣщенія трибунальскихъ судей;

6) домогаться новаго подтвержденія выдачи 8,000 зл., ассигнованныхъ Варшавскою конституціей на исправленіе городскихъ укрѣпленій;

7) просить рѣчь-посполитую объ увольненіи Виленскихъ горожанъ отъ подымной подати;

8) употребить всѣ усилія, чтобы воспретить жидамъ открывать новыя лавки, вторгаться въ каменницы, заниматься разносной торговлей по монастырямъ и частнымъ домамъ; чтобы уничтожены были новыя декреты вопреки уже постановленнымъ ассесорскимъ судомъ.

9) о невмѣненіи въ вину Виленскому магистрату освобожденія одного арестанта изъ тюрьмы, осужденнаго городскимъ судомъ на смертную казнь, такъ какъ объ этомъ приговорѣ магистратъ въ теченіи года не получалъ бумаги, а арестантъ распухъ отъ голода и холода.

Feria quarta post festum nativitatis b. v. M., die decima mensis Septembris, anno millesimo septingentesimo trigesimo octavo.

Nieustaiącą ikmć, pan nasz miłościwy, czulością y oycowskim swoim stawaniem bono publico y obradam rzeczy-pospolitey publicznym, dla zachowania y utrzymania

internae et externae securitatis cum dispendio zdrowia swego prodesse raczy, a żądzę expectantium ukontentować usiłując, którego na tronie diuturnum faciat Deus et maiestas sit metuenda hostibus, veneranda vicinis.

Przybywszy suffragante Dei gratia ichmć

panowie posłowie miasta Wilna iego królewskiej mości do Warszawy na seym, omni studio et sedulitate o audyencyą do iego królewskiej mości, pana naszego miłościwego, starać się powinni będą et oportunitate temporis maiestatowi iego królewskiej mości, pana naszego miłościwego, wiernego poddaństwa y posłuszeństwa z naypokornieyszą adoracyą uczynią contestationem, supplicując do nayjaśnieyszego monarchy, iako ad directum miasta dominum, o protekcyą praw, wolności y iurisdikcyi swoiey maydeburskiey konserwacyą.

Po obraniu iasnielowielmożnego iegomości pana marszałka poselskiego y uspokoieniu omnium ordinum solennitatis, gdy izba poselska ad osculum iego królewskiej mości victricis manus ex thurno przystępować będzie, aby po posłach miasta Krakowa, pro honore et gloria miasta Wilna, ichmość panowie posłowie z przystoynym przygotowaniem się accedere chcieli.

Tandem należytą iasnie oświeconym, iasnielowielmożnym ichmość panom senatorom, marszałkom, poselskiemu et utriusque gentis kanclerzom, podkanclerzom, iako protektorom miast, wielmożnym ichmość panom posłom z wojewodztw, powiatów y ziem reprezentowawszy weneracyą, upraszać iak naypokorniey, ażeby desideria vigore constitutionis 1718, 1724, 1726 miastu Wilnowi ad proponendum zachowane, promovane y do constytucyi inserować raczyli, pilnie starać się mają.

Konformując się do dawnieyszych konstytucyi roku 1645—1667 folio 15, napisaney, naybardziej do konstytucyi pacificationis seymu roku 1717, titulo immunitatis miast, wielmożnych ichmość pp. sędziów, na trybunał główny wielkiego xięstwa Litewskiego obranych y ichmość panów rewizo-

rów circumscribere, aby kamienice, mając ex officio sobie z grodu naznaczone, propria auctoritate et sine scitu grodu Wileńskiego po kilka kamienic, niezabierali y nie zapisywali, y w kamienicach tychże stannowych y przypisnych przyacioł swoich y agentów, cum praeiudicio gospodarzów, nie stanowili, lecz tylko iedną się z exdywyzyi grodowey assygnowaną kontentowali. Także wielmożni ichmość panowie rewizorowie, e medio prześwieznego trybunału w. x. Lit. naznaczeni, na rewizyą kamienic w mieście dla wygod swoich uczynioną, konsolacyi od miasta, z wymaganiem y potentią sędziowską, prawem zakazaney, ullo titulo sub paenis według konstytucyi koronney novellae legis anni 1726 circumscribendis, nie przedawali y nie usurpowali.

Wyrażą ciż ichmość panowie posłowie nasi, iakie gravamen et praeiudicium od ichmość panów porucznika chorągwi trybunalskiey y instygatora magistrat Wileński ponosi, że sukna na stoły sądowe trybunalskie, per executionem co rok uwolniwszy żydów, którzy przed tym dawali, biorą, y też sukna po skończonym trybunale, nie dając do konserwacyi magistratowi Wileńskiemu, między sobą dzielą się, w tym circumscripcyi quam urgentissime supplikować mają.

To też doniosą, że ichmość panowie offycyalistowie y chorągiew trybunalska na przedmieściach iurisdikcyi maydeburskiey, wielą dawnemi constytucyami od stacyi y lokacyi żołnierskich libertowaney, do konstytucyi pacificationis seymu 1717, cum convulsione iurium sub titulo „disciplina militaris“ fol. 4. subreptie wlaszy, co rok lokuje się, a przed tym ante constitutionem pacificationis, u żydów ta chorągiew assy-

stuiąc trybunałom wielkiego xięstwa Litewskiego lokowała się y subsystencyą miała; ażeby przedmieścia y iuryzdyki iego królewskiej mości maydeburskie były uwolnione, a do żydów też chorągiew assistującą trybunału wielkiego xięstwa Litewskiego na lokacyą transportowano.

Tenże iegomość pan porucznik chorągwie trybunalskiej przedmieszczan ubogich uciemięza, różnemi czasy konie biorąc proprio motu na posyłki swoiey inne czynić każe sobie obsequia.

Wiele tak duchownych, iako świeckich osób ogłosiło się y niektórzy do instrukcyi inserowali, że swoich kamienie dwory, pod iuryzdyką iego królewskiej mości maydeburską sytuowane, usiłować będą libertować y prawu ziemskiemu per constitutionem incorporować, a przez takową libertacyą caleby iuryzdyka mieyska zniszczyć tak dalece musiała, że dla wielmożnych ichmość panów sędziów na trybunał główny wielkiego xięstwa Litewskiego, ex officio na stancye nie wystarczy, gdyż tylko teraz ledwie trzydzieście kamienic mieyskich, y tych szczupłych nadruynowanych nayduie się, w tym invigillabunt et tenebuntur proponere privatim et publice, ażeby ad normam miasta Grodzieńskiego kamienice puste, in ruderibus zostające, praevia taxatione, y place takż puste dla wielmożnych ichmość panów deputatów na trybunał wielkiego xięstwa Litewskiego semel pro semper na wojewodztwa y powiaty wydzielone były.

Otrzymawszy ex singulari gratia et compassione nayiaśnieyszego króla iegomości, pana naszego miłościwego, privilegium confirmationis na staromytną wolność in virtute przywileiów, od nayiaśnieyszych monarchów antecessorów miłościwie nadanych, et

in fundo constitutionis 1578 fol. 355 y dekretów oczewistych kommissarskich 1688, dnia 23 Apryla, cum approbatione za s. p. króla iegomości Jana trzeciego pod rokiem 1689, dnia 28 Marca, którym lubo od płacenia cła swojego król iegomość, pan nasz miłościwy, kupców Wileńskich uwolnił, iednakże ichmość panowie pisarze y administratorowie tegoż cła starego, na one nie respektuiąc, biorą; w czym iako naypokorniey supplikować do maiestatu iego królewskiej mości ichmość panowie delegaci tenebuntur, aby uniwersał z kancelaryi swoiey nayiaśnieyszy pan nasz miłościwy do iegomości pana Fleminga—generała artyleryi wielkiego xięstwa Litewskiego y administratora, pisarzów, dependentów na starym cła iego królewskiej mości zostających, wydać raczył, ażeby od kupców Wileńskich pomienionego płacenia non exigent.

Ponieważ wielkie na komorach wszystkich dzieią siędepaktacye, że kwitowe nad słusznosc, mimo konstytucie dawnieysze, mianowicie 1717, po kilkunastu y kilkadziesiąt talarów bitych od kupców pro libitu suo wyciągaia, nie biorąc za cło polskiemizłotemi, lecz rachuiąc na cła nowopodwyższonych y aukcyi subsidiorum tyńfami, na starym cła iego królewskiej mości pięć szostaków bitych za złoty ieden polski, nie zachowuiąc się według instruktarza iaśnieoświeconego xięcia iegomości Czartoryskiego, na tenczas podskarbiego wielkiego xiędza Litewskiego, na szelągi z litewskich groszy w dawnych instruktarzach wyrażonych roku 1705 wyrachowanego, ażeby odtąd determinate konstytucyą opisano, quam maxime curabunt.

Maiąc nayiaśnieysza rzecz - pospolita nad miastem Wilnem compassyą, a chcąc onę

mieć in meliori statu, za zgodą wszystkich stanów konstytucyą *confoederationis generalis Varsaviensis* sumę złotych 8000 ze skarbu wielkiego xięstwa Litewskiego na reperacyą murów mieyskich naznaczyła, ale że *exolucyia oney non effectuat*, więc suplikować, aby *constitutione novellae legis* confirmowano było *ex consensu omnium ordinum*, ichmość panom delatorom incumbit.

Znaszając wojewodztwa y powiaty intuitu kommissyi generalney, w Grodnie odprawionej, onus podatku podymnego z dóbr ziemskich, szlacheckich na królewszczynę transportować, *decreto commissionis generalis* *decisum est*. Przeto aby miasto iego królewskiej mości Wilno od podatku tegoż podymnego y innego uchwalenia, *ex quo insimul* z ziemskimi dobrami z uciemieniem ubogich ludzi y zruinowaniem iurydyki mieyskiej, dotąd podymne wypłacało, uwolnione było, należy *invigilare*.

Sprawy tak *ex actoratibus*, quam *realibus* w sądach asesorskich, tak z duchownemi, iako y świeckimi osobami wpisane y za mandatami intentowane, *magnae animadversioni* ichmość panów posłów *commituntur*. Oraz obligantur, ichmość panów patronów upewnić y *consilium solidum* we wszelkich sprawach, *in virtute* dokumentów z ichmciami *in defensionem* miasta uczyniwszy, *progredi*, a mianowicie z żydami aktorat promować y u iasniowiemożnego iego mości pana kanclerza wielkiego wielkiego xięstwa Litewskiego, *nayosobliwszego protektora* miasta, *reconciliare respectus*, ażeby dekretem obwarowano, a data *decreti asesorialis*, ażeby żydzi fort nie wybiłali, kramów nierestawrowali, do kamienic, klasztorów y domów sukień, mate-

ryi y żadnych towarów nie nosili, ani sprzedawali, pod zabranie onych towarów na ratusz, *nullo obstante impedimento*. W czym pilnie *curam imponere* ichmość panowie delegaci powinni będą.

Ciż żydzi, *uti fertur*, *confirmationem* *prorogationis* swoich przywileiów *sub et obreptie* z miastem Wilnem uczynione, *contra pacta* y przeciw dekretem oczewistym relacyinym iego królewskiej mości *ex seriis* *partium controversiis* ferowanym, mają starać się u iego królewskiej mości, pana naszego miłościwego, otrzymać, która iako przeciwna prawu, aby nie była pieczętowana w obudwych kancelaryiach, wcześniej ichmość panowie posłowie zabieżeć powinni będą.

Denique jeżeliby obiekcya była o degradowanym Kucharlaui *ex clericatu*, którego sąd grodzki Wileński, za odesłaniem od sądu konsystorskiego, *ad paenam capitis* osadził y osadziwszy *ad executionem* dekretu, iego mość pan instygator roczkowych sądów nie przywiódł, potym w kilka niedziel *privatim*, *in scio* *advocato*, *ante quam iudice actionum criminalium*, *ex magistratu civili* do więzienia wtrącił ratuszowego, *recusante custode carceris* gwałtem ktoś osadził y bez żadnego pokazania nikomu na tego Kucharlaia dekretu, który więcej roku będąc osadzony, *nemine instigante*, od głodu y chłodu opuchał, tandem w niebytności stróża *ex carcere* uszedł y niemały czas, *ut ferebatur*, błąkał się po mieście, wiedząc o tym iego mość pan instygator roczkowy, *connivendo* z Wilna dopuścił *migrare*, którego ani imć pan wóyt, ani magistrat, nie mając *communicationem* dekretu, ani *instantiam instigatoris*, *paena capitis* nie mógł *punire*. *Ex qua occasione*

nulliter personas magistratenses winować należy, bo było by to przeciwko przywilejom exemptionis constitucii 1611, folio 27.

Caetera culey activitati et dexteritati ichmość panów delegatów committuntur.

1740 г. Октября 11 дня.

Изъ книги № 5141, за 1742—1745 г., стр. 294.

133. Свидѣтельство Витебскаго магистрата, выданное Витебскому же купцу Галузѣ, отправляющемуся на жительство въ г. Вильну.

По просьбѣ Витебскаго купца Галузы, отправляющагося на жительство въ г. Вильну, послѣ убіенія архієпископа Кумцевича, и опасавшагося встрѣтить какъ на дорогѣ, такъ и въ новомъ мѣстожительствѣ какія нибудь непріятности для себя, какъ Витебскаго мѣщанина и купца, Витебскій магистратъ выдаетъ ему настоящее удостовѣреніе въ

томъ, что онъ дѣйствительно Витебскій мѣщанинъ, начиная съ прадѣдовъ, что предки его оказали городу весьма много важныхъ заслугъ, жертвуя своими капиталами и имуществомъ для общественной пользы, какъ послѣ пожаровъ, моровыхъ повѣтрій, такъ и послѣ непріятельскихъ нашествій.

Feria secunda in crastinum post dominicam decimam tertiam post Pentecosten, die vigesima secunda mensis Octobris, anno Domini millesimo septingentesimo quadragesimo secundo.

Coram nobili officio consulari Vilmensi actisque eiusdem praesentibus, comparens personaliter nobilis dominus Lukas Hałuzza—negtiator, civis Vilmensis, sanus mente et corpore existens, praesentes literas testimoniales in rem et personam sui servientes, a nobili magistratu Vitebscensi datas, sigillis publicis duobus eiusdem civitatis et illustrissimi advocati munitas, manibusque tam illustrissimi advocati, quam totius magistratus Vitebscensis subscriptas, salvas, illesas, cum introfusius contentis,

propter aeviternam rei memoriam et notitiam successorum suorum ad acta obtulit. Quarum, praemisso modo oblatarum, de verbo ad verbum rescribendo contenta, tenor sequitur estque talis:

Marcian Michał z Kozielska Ogiński, wojewoda y wóyt Witebski etc., lantwóyt, burmistrze, raycy, ławnicy, cała rada magistratu miasta iego krolewskiey mości Witebska. Wszem wobec y każdemu zosobna, komu by o tym wiedzieć należało, donosiemy do wiadomości, iż oddaliwszy się z Witebska w dalszy kraj z młodych lat swoich na służbę przyzwyczać się do handlów kupieckich doskonalszych, szlachetny pan Łukasz Hałuzza, mieszczanin y kupiec Witebski, z antenatów y przodków swoich Hałuzów

familiantów, od lat więcej półtorasta najsławetniejsi będąc kupcy w mieście Witebsku mieszkający, których przodków nieraz doznawało miasto dobroci y miłosierdzia, okupujących od spalenia miasta przez nieprzyjaciela, swoim własnym kosztem salwując miasto, także restauracyi de novo świątń pańskich y dzwonów, zostający pomienieni panowie Hałuzowie w mieście Witebsku na różnych urzędach antiquitus radzieckich, ławnikowskich y mężami communis wszelką zwierzchność mającemi, w kongressie kupieckim y niemało fortun, tak w samym mieście, domach, gruntach, polankach, slobodkach, majątnościach, towarach, summach pieniężnych mających, tak z dawnych czasów, iako y teraz trzymających; a ponieważ po wysłużeniu lat swoich utściwie y sprawiedliwie, zdarzyło mu się z opatrności Boskiej w mieście stołecznym Wilnie owleżyć, suplikował do nas y całego magistratu Witebskiego o testimonium, aby onemu w odległości mieysca iakowey obiekcyi niesłuszney y dyshonoru nie było od ludzi postoronnych y niechętnych. Więc my magistrat, będąc świadomi iako zdawna przed zabiciem błogosławionego *Jozefata*—arcybiskupa Połockiego y Witebskiego, tak y po zabiciu w registra y instruktarze całego miasta kommissyine, od nayaśniejszego króla imci Władysława czwartego, pana naszego miłościwego, zesłane y illustrowane weyrzawszy, którzy Hałuzowie nie tylko wtedy, ale y dotąd w mieście mieszkając, wszelkie onera civitatis y rzeczy pospolitey pełnili y pełnią, zostając w niemałej kolligacyi całego miasta Witebska, za którym panem Łukaszem

Hałuzą, od nas teraz w odległości zostającym, wielce upraszamy całego prześwieznego magistratu Wileńskiego, we wszelkich interessach y obiekcyach niesłusznych obstarane iuste, iako za prawdziwym z dawnych czasów mieszczaninem Witebskim osiadłym, z dziadów, pradziadów y za prapradziadów. Dla lepszej tedy wiary wydaliśmy te testimonium nasze magistratowe prawdziwie, z podpisem rąk naszych przy pieczęci iasnie wielmożnego imci pana wojewody y pieczęci mieyskiej ratuszney Witebskiej uprzywileiowaney. Pisan w Witebsku roku tysiąc siedmsetnego czterdziestego, miesiąca Oktobra iedynastego dnia.

Apud quas literas testimoniales, praemisso modo ad acta oblatae, subscriptiones circa duo sigilla sequuntur tales: Marcyan Ogiński—wojewoda y wóyt Witebski mp. Konstanty Żytkoski—lantwoyt y burmistrz Witebski mp. Gabriel Awierka—burmistrz Witebski mp. Hrehory Tarka—burmistrz Witebski. Jan Iholnik—burmistrz Witebski. Symon Hopsz—burmistrz Witebski. Michał Łappa—radzca Witebski mp. Jakub Litwinko—rayca Witebski. Theodor Zafatay—rayca miasta Witebska. Maciey Hałuz—radzca Witebski. Josip Markowski—radzca Witebski. Jakub Suchar—radzca Witebski. Paweł Łappa—ławnik Witebski. Serhiesz Lipko—ławnik Witebski. Tomasz Łappa—ławnik Witebski. Jan Hałuz—ławnik Witebski. Quae praesentes literae testimoniales, praemisso modo ad acta oblatae, sunt actis nobilis officii consularis civitatis sacrae regiae maiestatis metropolitanae Vilnensis insertae, inscriptae ac insinuatae.

1748 г. Ноября 14 дня.

Изъ книги № 5142, за 1746—1749 г., л. 1693.

134. Привилегія короля Августа III, Виленскому аптекарю Кельху на открытіе аптеки въ г. Вильнѣ.

По ходатайству государственныхъ сановниковъ король Августъ III выдаетъ настоящую привилегію свѣдущему въ медицинскихъ знаніяхъ и опытному аптекарю Михаилу Кельху на право открытія

аптеки, беретъ Кельха подъ свою королевскую протекцію и позволяетъ надъ аптекой вывѣсить королевскій гербъ.

Feria quinta ante dominicam reminiscere, die vigesima septima mensis Februarii, anno Domini millesimo septingentesimo quadragesimo nono.

Coram nobili magistratu Vlnensi in sessionem congregato, comparendo personaliter s. dominus Basilius Kończewski — patronus causarum, praesens privilegium serenissimi Augusti tertii, regis Poloniae et magni ducis Lithvaniae, domini nostri clementissimi, super servitoratum nobili domino Michaeli Kielch — apothecario civi Vlnensi, collatum, ad acticandum obtulit. Prout nobilis magistratus Vlnensis, cum ea, qua par est, reverentia, salvis tamen iuribus et privilegiis antiquis ac constitutionibus, civitati Vlnensi servientibus, nil quidquam illis, vel in minimo puncto derogando, dictum privilegium servitoratus, ad acta suscepit. Quarum literarum oblatarum, de verbo ad verbum rescribendo contenta, tenor sequitur talis:

August trzeci, z Bożej łaski król polski wielki książę Litewski etc. Oznaymujemy tym listem przywileiem naszym, iżesmy zwykli dla wygody naszej takie obierać do usług naszych subiekta, które osobliwą nauką in artibus, oraz umiejętnością y sposobnością gaudent, y onych aby tym pewnieysi byli w wykonaniu swej profesyi, łaską y protekcyą naszą ochraniać. Maiąc tedy od panów rad y urzędników naszych dwornych nam zaleconą szlachetnego Michała Kielcha in artibus medicando et pharmaceutica osobliwszą umiejętność et praxim, które przez czas niemal w mieście naszym stołecznym Wilnie z dobrą sławą y ukontentowaniem obywatelów exacte dotąd exercuit, tudzież notabile specimen, mentorum suorum urzędowi miasta naszego Wilna, in obsequiis civilibus, z wielką pilnością y wiernością peractis pokazał; przeto my tym listem przywileiem naszym, w protekcyą naszą pomienionego szlachet-

nego Kielcha, wespól z małżonką iego wziawszy, zasługę servitora y aptekarza naszego przyjmujemy, et in numerum servitorów naszych aktualnych inkorporujemy, circa omnia iura et exemptiones, których drudzy servitorowie nasi używają, zachowujemy, tak, iż od daty tego przywileju naszego ma przerzeczony szlachetny Kielch, sługa y aptekarz nasz, omnibus privilegiis et praerogativis, iako realny servitor nasz, cieszyć się y onych libere zażywać, pozwalając y dając onemu zupełną moc y wolność, nie tylko w mieście naszym Wilnie obecnie mieszkając, lecz też na każdym mieyscu rezydencyi naszej aulam nostram insequendi, et in eadem manendi, artem suam exercendi, bez żadney ni od kogo praepedycyi. Mieszkanie też onego rezydencyalne y aptekę od wszelkich impetycyi, wiolencyi, nayscia y tumultów protegujemy, y herb nasz, pro maiori documento et valore, do teyże rezydencyi y apteki iego przybić pozwalamy. Co do wiadomości wszem wobec y każdemu zosobna

podając, dla lepszy wagi y walurowi ręką naszą własną ten przywilej podpisawszy, pieczęć w. x. Lit. przycisnąć rozkazaliśmy. Działo się w Warszawie, roku Pańskiego tysiąc siedmsetnego czterdziestego ósmego miesiąca Listopada dnia XIV, panowania naszego XV roku.

Apud quas literas privilegii, praemisso modo oblatae, subscriptiones manuum circa sigillum sequuntur tales: Augustus rex. Servitorat szlachetnemu Michałowi Kielchowi — obywatelowi miasta naszego stołecznego Wilna. Felix Owsiany — czesznik Wolkowyiski, ikmci pieczęci wielkiej w. x. Lit. sekretarz mp. A tergo tenor sequitur talis: cancellariatu illustrissimi et excellentissimi domini Joannis Friderici, comitis in Kodeń, Dorohostaie, Czarnobył, Kopyły et Sapieżyn, Sapieha — supremi m. d. Lit. cancellarii, Brestensis, Gorzdoviensis, Propoyscensis capitanei. Sigillatum est in actis. Quae praesentes literae privilegii praemisso modo oblatae etc.

1753 г. Іюля 21 дня.

Изъ книги № 5144, за 1752—1753 г., стр. 1117.

135. Декретъ Виленскаго магистрата по дѣлу о Виленскихъ пекаряхъ.

Вслѣдствіе несогласія и раздоровъ, происшедшихъ между пекарями по причинѣ отсутствія у нихъ цеховаго устава, Виленскій магистратъ предложилъ спорящимъ войти въ сношеніе съ Краковомъ или Гданскомъ, позаимствовать себѣ цеховой уставъ и ходатайствовать предъ королемъ объ его утвержденіи; а до разрѣшенія этого, магистратъ предписываетъ пекарямъ жить между собой мирно, по пекарскимъ обычаямъ, и не переманивать другъ у друга товарищей.

W sobotę dnia dwudziestego pierwszego miesiąca Julii, roku Pańskiego tysiąc siedmsetnego piędziesiątego trzeciego.

W sprawie uczciwych panów Jachima Krystyana Freysta, Beniamina Rycza, Jakuba Heybarka, Wilhelma Szprynka—piekarzów, mieszczan Wileńskich, przeciwko uczciwym Jakubowi Blumie, Wulfrangowi Reyterbergowi, Fryderykowi Kubie, Janowi Krzysztofowi Kreynierowi, Johanowi Mikołaiowi Wołdakowi, Krystyanowi Frydrychowi, piekarzom, prawa mieyskiego nie mającym y żadnych powinności y onerów mieyskich nie supportuiącym, a różne prae-pedycye żaluiącym w szukaniu żywności, iako przysięglým mieszczanom, przez odmawianie towarzyszków zapisanych y onych buntowanie czyniącym, rozkazom urzędu burmistrzowskiego radzieckiego Wileńskiego nieposłusznym, iako fusius w sobie żałoba rem obloquitur, przed sądem iego królewskiej mości burmistrzowskim radzieckim Wileńskim intentowaney. W której sprawie sąd ikmci burmistrzowski radziecki Wileński, tanquam in causa boni ordinis miasta przypadley, zabiegaiąc różnym inkonweniencyom w kunszcie piekarskim, przez przybyłe co raz osoby świeże do miasta iego królewskiej mości Wilna, z okazji nie przyięcia prawa mieyskiego y nie supportowania onerów publicznych, wespół z drugimi mieszczanami, oraz z okazji, że panowie piekarze Wileńscy prawa sobie osobliwszego o rządzeniu się w kunszcie swoim (tak iak w innych miastach iest zwyczaj) przepisanego nie mają, wszczynaiącym się, insistendo prawu magdeburskiemu, tudzież przywileiom miastu ikmci Wilnowi nadanych y służących, potrzebne bydź osobliwsze prawo, abo artykuły, czym się mają rządzić y sprawować panowie piekarze Wileńscy dla kunsztu piekarskiego, ad normam innych miast stołecznych uznawa, y takowe prawo, abo artykuły od siebie

nadać y konferować, mocą władzy y zwierzchności, sobie od nayiaśniejszych monarchów polskich powierzoney, cum approbatione onych per serenissimam maiestatem deklarue, eoque intuitu dla skuteczniejszey w tym informacyi, tak się rządzić y sprawować panowie piekarze Wileńscy powinni: O kopią praw y artykułów kunsztu piekarskiego z miasta iego królewskiej mości Krakowa, lub Gdańska legalizowaną, starać się panom aktorom, terażniejszym piekarzom nakazuie, dla łatwiejszego ułożenia artykułów nowych w tym kunszcie piekarskim. Interea wm. takowe prawo, abo artykuły nastapia, sąd ikmci burmistrzowski radziecki Wileński terażniejszym dekretem swoim waruie, aby tak zapozwani, iako też y inni wszyscy piekarze, nie wprzód do exercytowania rzemiosła swego kunsztu piekarskiego w mieście tutejszym ikmci Wilnie przystępowali, aż prawo miejskie magdeburskie, podług obloquencyi pra-

wa magdeburskiego y przywileiów, przyjmą y do onerów publicznych zarówno z drugimi mieszczanami z rzemiosła swego, nie excypuiąc się żadnemi protekcjami, przystapia; takóž aby kompanie swoje, wiedzonym mieyscu będące (iak dotąd practicabatur) rozdzielili, seorsive każdy na siebie swoje rzemiosło odprawuiąc; oraz aby towarzyszków zapisanych ieden od drugiego nie odmawiali, ale każdy dla siebie, iak zwyczaj każe piekarski, zapisywali, posłuszeństwa zwierzchności urzędowey zawsze czynili, quam strictissime praecavetur. Nad czym wszystkim, nim zupełne prawo y artykuły nadane y konfirmowane będą, tantisper attencją y dozor uczciwemu panu Jachimowi Krystyanowi Freystowi, mieszczaninowi y piekarzowi Wileńskiemu, przysięgiem, iako iuż miastu dobrze zasłużonemu, tantisper porucza, y przełożonym nad wszystkiemi piekarzami Wileńskiemu czyni. Quod est connotatum.

1754 г. Іюня 20 дня.

Изъ книги № 5145, за 1754 г., стр. 1047.

136. Рѣшеніе Вилеискаго магистрата по дѣлу нѣмецкихъ портныхъ диссидентовъ съ портными римско-католиками.

Вилеискіе портные нѣмецкаго происхожденія подали въ магистратъ прошеніе, въ которомъ просили его распространить цеховыя права и на нихъ въ слѣдующихъ пунктахъ: 1) чтобы нѣмецкіе портные были включены въ цеховую корпорацію; 2) чтобы имъ разрѣшено было избирать изъ среды себя цеховаго старшину; 3) чтобы вдовы нѣмецкихъ мастеровъ пользовались общими правами наравнѣ съ вдовами другихъ вѣроисповѣданій; 4) чтобы уменьшены были штрафы, и наконецъ 5) чтобы цеховая привилегія, заключающая въ себѣ цеховой уставъ, была переведена на нѣмецкій языкъ. На нѣкоторыя изъ этихъ требованій: 1, 3 и 5 маги-

стратъ согласился съ оговорками, но на 2 и 4 не согласился по слѣдующимъ соображеніямъ: въ привилегіяхъ ясно сказано, что старѣйшинство въ цехѣ должно принадлежать р.-католикамъ и униатамъ,—слѣд. оно можетъ быть предоставлено только тѣмъ нѣмцамъ, которые исповѣдуютъ р.-католическую вѣру, но отнюдь не диссидентамъ; что касается уменьшенія штрафовъ, то на нихъ магистратъ не согласился по той причинѣ, что строгость наказанія считалъ лучшей предупредительной мѣрой противъ возникновенія преступленій.

Rezulucya od nas magistratu miasta iego kr. mości stołecznego Wilna na punkta panów krawców Niemców przeciwko panom krawcom Polakom circa supplicem libellum, w Grodnie podczas seymu przeszłego iasnie oświeconemu xiążęciu imci kanclerzowi, wielkiemu wielkiego xięstwa Litewskiego podane, postmodum dla rozważenia y rezolwowania onych, do nas magistratu relegowane, po weyrzeniu w prawa, przywileia, artykuły y dekreta cechowi krawieckiemu służące, y onych zwerifikowaniu y zważeniu, oraz po wysłuchaniu pro et contra ab utrinque wniesionych racyi y zachodzących dyfferencyi, w roku teraznieyszym tysiąc siedmsetnym piędziesiątym czwartym miesiąca Julii dwudziestego dnia, do podania iasnieoświeconemu xiążęciu imci

kanclerzowi wielkiemu wielkiego xięstwa Litewskiego, dobrodzieiowi naszemu, tanquam legum custodi, salvo altissimo lege iudicio ułożone.

1-mo. Że przed tym Niemców nie było krawców, to w przywileiach dla tego niemasz dawnych exinde onych przyłączenia, iako membra ad unum corpus.

Ad 1-mum. Lubo to z spraw, przywileiów y artykułów, ante et post unionem cechowi krawieckiemu ex duobus tylko ritibus, to iest, latino et graeco złożonemu, konferowanych, cale non constat, czy byli protunc panowie krawcy nacyi niemieckiej w mieście i. królewskiej mości stołecznym Wilnie, kiedy te prawo podawano czynić, y dla czego w takowych prawach, przywileiach non exprimuntur; iednakże po-

nieważ już są takowi rzemieśnicy nacyi niemieckiej magistrowie wespół z towarzyszami swemi, dekretem magistratu Wileńskiego w roku tysiąc siedmsetnym dwudziestym dziewiątym, miesiąca Augusta trzeciego dnia, na fundamencie osobliwszego przywileju najjaśniejszego Zygmunta Augusta, jeszcze ante unionem, pod rokiem tysiąc pięćsetnym pięćdziesiątym wtórym, dnia dwudziestego ósmego miesiąca Decembra, na stanowienie praw y porządków nowym cechom w Wilnie erygującym się y na poprawienie starych magistratowi Wileńskiemu nadanego, ex personali hoc in passu ferowanym, do generalnego cechu panów krawców rzymskiego y greckiego narodów przyłączeni, y do przywilejów, wolności y wszelkich porządków, takowemu cechowi tych obudwóch narodów przypisanych y nadanych, z wyrazem zupełnym, iak się rządzić y sprawować mają, przypuszczeni y dotąd w iednostaynym zgromadzeniu, iako członki w iednym cielem podług obloquencyi pomienionego dekretu nemine reclamante zostają; zaczym już takowe petitum w tym punkcie panów krawców nacyi niemieckiej, aby byli przyłączeni iako membra ad unum corpus, wyrażone, non videtur esse necessarium. Może jednak być pro maiori robore et autoritate dołożona takowego dekretu approbata, w przyszłej confirmacyi najjaśniejszego króla imci, pana naszego miłościwego, choćby de verbo ad verbum ony inserując, wyrażeniem: aż by panowie krawcy nacyi niemieckiej y ich towarzysze wszelkim prawom, artykułom, porządkom y obowiązkom cechowym, równo z rzymianami y grekami zadość czynili, sztrofy woskowe na ołtarz braci cechowej, a nie gdzie indziej oddawali.

2-do. Żeby starszego z Niemców nie-

mieckiego obierali co rok, któryby mógł być dla rządu Niemców, za iedno z polskimi starszemi, iako w innych cechach y niemcy są starszemi.

Ad 2-dum. Ponieważ w przywilejach y artykułach cechowych per expressum iest wyrażono; iż na starszeństwo cechowe tego rzemiosła ad obeunda munia contubernii co rok nie inney iakowej religii, abo sekty mają być obierane y instalowane osoby, tylko per medietatem religii rzymskiej y greckiej; zaczym y panowie krawcy nacyi niemieckiej, którzy są z onych religii rzymskiej, a nie dissidentes, iure merito, mogą być do tey funkcyi admissibiles; którzy zaś są dissidentes, a tanti functione arceantur, — naypierwiej ex eo, że cechy wszystkie konstytucją roku tysiąc pięćset pięćdziesiątego folio octavo, tilulo „cechy“ zniesione zostały, oprócz rządów kościelnych, albo konfraternii. A że cech krawiecki w mieście i. k. mości stołecznym Wilnie ma swoją kaplicę y konfraternią przy kościele farskim ś. Jana uprzywileiowaną y oną przez swoich starszych rządzi y dysponuje, exinde tedy powinni być starsi verae orthodoxae fidei, a nie dissidentes; powtóre że podług konstytucyi 1699 folio 29 titulo „unia“, ludzie mieyskiej konstytucyi in s. unione cum ecclesia romana zostający, ad obeunda munia civitatensia et magistratus civiles pro capacibus są uznani, a nie dissidentes; być zaś starszemi y przełożonemi nad cechem, iest to obire munia civitatensia, to iest, exercere iurisdictionem super confratribus contubernalibus, w prawach y przywilejach cechowych descriptam y mieć władzę y konspekcyą super delinquentibus, y z porządków cechowych excedentibus; sufficit tedy panom krawcom dissidentom aquiescere wyż wyrażonemu dekretowi ma-

gistratowemu, iako benevole przez się acceptowanemu, którym będąc do praw, przywileiów y artykułów generalnych, cechowi krawieckiemu Wileńskiemu nadanych, przyłączeni y przypuszczeni, stół swój: trzeci w cechu krawieckim uprzywileiowanym mają y do onego co rok za prezydenta, który się nazywa oycem gospodnim, y z porządku siebie dla dobrego porządku cechowego nacyi swojej niemieckiej obierają towarzyszków swoich, do cechu przyjmują, chłopców wpisują, na schadzkiach wszelkich cechowych bywają y na onych w obieraniu starszych, słuchaniu kalkulacyi z prowentów y expensów cechowych y w innych wszelkich interessach cechu krawieckiego wolne wotum mają y wszelkich wolności cechowych używają y onemi się zaszczycają.

3-tio. Żeby dolożono, iako w drugich cechach: wdowa krawcowa żeby pół cechu miała wolne, iako w innych cechach, wyrzeć w przywileia, co po całej Europie iest.

Ad 3-tium. Ten punkt nie tylko aby wdowa krawcowa, któraby za krawca ieszcze nie magistra będącego poszła, ale też syn, lub córka magistra krawieckiego, który lub któraby ożenił się, albo zamaż poszła za osobę cechu krawieckiego, ieszcze w majstrowstwie nie będącą, pół cechu wolnego ad normam przywileiów, cechom innym nadanych, mieć mogli; oraz krawcowa wdowa, póki by zamaż nie poszła, aby towarzysza na warstacie rzemiosła krawieckiego dla wyżywienia się konserwowała, pro iusto et legitimo reputatur.

4-to. Żeby sztrof na wosk, w przywileiach dawniejszych wyrażony kamień, był pomoderowany, bo przed tym kamień wosku był po tynfów sześciu albo dziesięciu, a teraz po tynfów 18 albo y wyżey, to nie może

bydź taka aggrawacya, bo ludzie są ubodzy, żeby przy moderaminie dolożyć, nie więcej, iako według przestąpienia po funcie, dwa, a nie więcej trzy sztrofu nie było.

Ad 4-tum. Diminucya sztrofów, w przywileiach y artykułach cechu krawieckiego wyrażonych, non videtur esse necessaria, ponieważ takowe sztrofy nie na iednych tylko panów Niemców, ale y na innych wszystkich magistrów tego rzemiosła extenduntur, którzy się iednak onych nie wzdrygają; a do tego ponieaż nie za każde przestąpienie kamieniem wosku excedentes extra arbitrium iurium contubernalium do kaplicy cechowej mulctantur, ale ducta proportionem, iuxta qualitatem excessus, iako y w drugich cechach, to iest: za mnieysze występki funtem iednym, dwóma lub trzema wosku, za większe zaś ćwiercią y pół kamienia, y to we dwóch tylo punktach, w artykułach wyrażonych, w iednym tylo punkcie idque za podkupienie iednego pod drugim bratem gospody, albo stancyi kamieniem wosku; y takowe wadya tylo dla postrachu w artykułach założone, ponieważ y z wyznania stron obudwuch patuit, że dotąd żaden ieszcze brat tego rzemiosła nie tylko kamieniem, ale też y pół kamieniem y ćwiercią wosku nie był sztrofowanym. Sequeretur bowiem niepochybnie z takowej diminucyi sztrofów ausus do przestąpienia praw y porządków cechowych, gdyż nie łatwiejszego nie byłoby, iako kilka funtów sztrofu zapłaciwszy, na kilkadziesiąt bliźniemu lub cechowi zaszkodzić.

5-to. Żeby wolno było przetłumaczyć na ięzyk niemiecki przywilej y ony w skrzynce konserwować dla Niemców, którzy ięzyka nie umieją polskiego, ażeby wiedzieli, iako w przywileiach y artykułach opisano.

Ad 5-tum. W tym punkcie petitum pa-

nów krawców nacyi niemieckiej pro iusto adinvenitur, iakoż zaraz po otrzymaniu da Bóg z łaski nayiaśnieyszego króla imci, pana naszego miłościwego, takowych praw cechowych konfirmacyi, procurabit szlachetny magistrat Wileński, aby takowy przywilej y artykuły confirmationis fideliter de verbo ad verbum na niemiecki ięzyk przetłumaczone et in seorsivo scripto napisane, pieczęcią urzędową zapieczętowane y do skrzynki cechowej, dla czytania onych podczas schadzek cechowych, etiam po niemiecku, były oddane, y w teyże samey

skrzynce cechowej wespół z przywilejami konserwowane.

Działo się w Wilnie na ratuszu, anno, mense et die ut supra. Po promulgowaniu y przeczytaniu in praesentia obudwuch stron takowej rezolucyi, panowie krawcy nacyi niemieckiej oną się nie kontentuiąc, do iaśnie oświeconego xiążenia imci kanclerza wielkiego wielkiego xięstwa Litewskiego uczynili motionem. Która cum ea, qua par est reverentia, onym iest admissa.

1755 г. Февраля 8 дня.

Изъ книги № 5146, за 1755 г., л. 183.

137. Постановленіе Виленскаго магистрата по поводу домогательства портных Нѣмцевъ на цеховыя должности.

Портные нѣмцы домогаются права занимать въ цехѣ мѣста старшинъ; магистратъ, по разсмотрѣнію цеховыхъ документовъ постановилъ слѣдующее: хотя кандидаты изъ Нѣмцевъ и исполнили давнѣйшія условія для полученія званія цехо-

выхъ старшинъ — *мадшенство и костеленство*, тѣмъ не менѣе имъ нельзя предоставить исконыхъ мѣстъ, потому что новѣйшая подтвердительная привилегія на этотъ предметъ имѣетъ въ виду не *прошедшее, а будущее*.

W sobotę przed niedzielą zapustną, dnia ósmego miesiąca Februaryi, roku Pańskiego tysiąc siedmsetnego piędziesiąt piątego.

W sprawie utściwych panów Wilhelma Kluka, Krystyana Szulca, Oloffa Bergiwkryma, Tobiasza Petera, Godfryda Matyssa, Salamona Daworawa, Fryderyka Michaela, Matyasza Szulca, Oloffa Wystrywa, Cyryaka Rudloffa, Jana Freymana y Krzystofa

Seyferta, maystrów kunsztu krawieckiego nacyi niemieckiej przeciwko utściwych panów Pawłowi Lutanowskiemu z rzymskiej, y Jakubowi Wołkowskiemu z greckiej strony, starszym cechmistrzom, y wszystkim utściwym panom krawcom rzymskiego y greckiego narodu, cechu Wileńskiego, względem nieprzypuszczenia do funkcyi szafarskiej trzeciego, a parte nacyi niemieckiej

szafarza, podług ordynacyi szczęśliwie nam panującego nayiaśniejszego króla iegomości Augusta trzeciego, pana naszego miłościwego, recenter w roku immediate przeszłym tysiącsiedmsetnym pięćdziesiątym czwartym, miesiąca Oktobra dziewiętnastego dnia, circa confirmationem praw, przywileiów. y artykułów cechowych, hoc in pasu stałey, y w teyże confirmacyi wyrażoney, przed szlachetnym urzędem burmistrzowskim radzieckim Wileńskim, summario iuris processu, tanquam in causa boni ordinis, intetowaney. W której sprawie szlachetny urząd sądów iego królewskiej mości burmistrzowskich radzieckich Wileńskich, po weyrzeniu w prawa, przywileia, artykuły, porządki, ordynacye y registra cechowe, konformuując się in omni ad mentem et tenorem onych, tak decyduie: Lubo w przywileiu teraźniejszym confirmationis, superius namienionym, szczęśliwie nam panującego nayiaśniejszego króla iegomości, pana naszego miłościwego, recenter cechowi krawieckiemu, z przydatkiem dalszych porządków y dyspozycyi dla krawców nacyi niemieckiey, konferowanym, specificie iest wyrażono y dołożono, iż utściwi panowie krawcy nacyi niemieckiey, nie wprzód do funkcyi szafarstwa cechowego mają być admissibiles, aż pierwiey wszystkie obsequia cechowe, podług artykułów, dyspozycyi y zwyczajów cechowych, mianowicie: młódszeństwo y kościeleństwo odprawia y wypełnia. Jednakże ponieważ to sufficienter z regestrów głów-

nych cechowych, iudicialiter produkowanych, patuit; że niektórzy utściwi panowie krawcy, magistrowie teraźniejsi nacyi niemieckiey, mianowicie Wilhelm Kluk, (którego teraz a parte nacyi swoiey na szafarstwo podaią y prezentuią), iuż antierius ieszcze ante hanc legem takowe wszystkie obsequia, mianowicie młódszeństwo y kościeleństwo odbyli y odprawili, prawa zaś, które conduntur non ad praeterita, sed ad futura extendi censentur; zaczym ex praemissis rationibus, capacem do szafarstwa cechowego, a parte nacyi niemieckiey, utściwego pana Wilhelma Kluka hic praevis sine ulteriori takowych obsequiów repetitione być uznawa. In futurum zaś, który by kolwiek z osób pomienionego rzemiosła o takową funkcyą cechową starał się, nie wprzód ma być do oney admissibilis, aż wyż wyrażone obsequia, mianowicie: młódszeństwo y kościeleństwo, de toto ac integro, podług wyż namienionego przywileiu confirmationis nayiaśniejszego pana naszego miłościwego; y kontentów w nim noviter przydanych, wypełni y odprawi, mediante hac sua sententia uznawa. Po ferowaney tandem y promulgowaney takowej sentencyi, utściwi panowie krawcy niemieckiego narodu, mieniac sobie takowy wyrok być uciążliwy, do sądów iego królewskiej mości zadwornych assessorskich wielkiego xięstwa Litewskiego założyli apellacyą,—która onym cum ea, qua par est, reverentia iest dopuszczona.

1755 г. Мая 31 дня.

Изъ книги № 5146, за 1755 г., стр. 1021.

138. Перечень статей подлежащихъ суду бурмистровскому, радецкому и войтовскому города Вильны.

Въ этомъ документѣ канцлеръ в. кн. Литовскаго, кн. Чарторыйскій, на основаніи древнѣйшихъ привилегій, дарованныхъ городу Вильнѣ, опредѣляетъ права и обязанности трехъ городскихъ судовъ, составляющихъ городское самоуправ-

леніе. Такимъ образомъ суду бурмистровско-радецкому, представленъ дѣла по преимуществу гражданскія, суду войтовско-лавичскому—дѣла уголовныя, домашнему суду войта—всѣ незначительныя дѣла, не превышающія 10 копѣ.

Sabbatho ante dominicam secundam post pentecosten, die trigesima prima mensis Maii, anno Domini millesimo septingentesimo quinquagesimo quinto.

Coram nobili officio consulari Vilnensi comparendo personaliter g. d. Mathias Giezdold — patronus causarum praesentia puncta ratificationis iurium civitatis sacrae regiae maiestatis metrop. Vilnensis cum introfusius contentis ad acta obtulit. Quorum punctorum, praemisso modo oblatorum, de verbo ad verbum, rescribendo contenta, tenor sequitur talis:

Roku 1753, miesiąca Oktobra 20 dnia. Punkta do dekretu przyszłego względem zachodzących inter iurisdictiones dyfferencyi, in ordine ratificationis boni regiminis w mieście iego królewskiej mości stołecznym Wilnie, et forma ac differentia odprawowania sądów, legibus descripta, na fundamencie prawa maydeburskiego ordynacyi nayjaśnieyszego Zygmunta I, w r. 1536, miesiąca Septembra 9 dnia miastu Wilnowi konferowaney, przywileiu incor-

porationis wóytowstwa Wileńskiego magistratowi pod rokiem 1610, miesiąca Nowembra 11 dnia nadanego, dekretu sądów relacyinych między magistratem Wileńskim, a imć panem Alexandrem Chaleckim, protunc wóytem Wileńskim, pod rokiem 1620, miesiąca Marca 11 dnia, ex personali ferowanego y wielkierza mieyskiego, tymże dekretem potwierdzonego y meliorowanego, przez nas niżej na podpisaniu rąk naszych wyrażonych, mediante autoritate, iasnie oświeconego xięcia iegomci Michała Czartoryskiego, kanclerza wielkiego w. x. Lit., z produkowanych ab utrinque praw, przywileiów, ordynacyi, dekretów y wielkierza mieyskiego umówione, inviolabiliter temporibus perpetuis obserwować się y zachować mające, de tenore sequenti:

Sprawy do sądzenia urzędowi burmistrzowskiemu - radzieckiemu należące. Zapieczętowanie po zmarłym ręce, inwentarze y szacunki dóbr; stanowienie opiekunów y onych wyzwolenie; rachunki opiekuńskie y waszystkie między niemi zachodzące spory;

dorosłym lat przyznanie, wdów y sierot opatrzenie y obrona, cechów y rzemieślników porządki y wszczęte różnice, które kolwiek między mistrzami y ich czeladzią, tak też towarzyszami będą zachodziły rozsądzenie, tumultów y buntów inquizycye y onych dysiudykacye, między sąsiadami rozdzielanie granic około domów, placów y gruntów; oglądanie między nimiż szkód stałych, abo które się stać mogą; uznanie sporów około stanowienia nowych budowieni, abo naprawy starych; dozór rzeczy przedaźnych na wagę, miarę y łokieć fałszywy, y za to sądzenie y strofowanie; osób osierociałych, szpitalów, ubogich spraw weyrzenie y opatrzenie; skargi pana przeciwko słudze, wzajemnie sługi przeciwko panu, a ieśliby sapient rem criminalem, albo enormitatem facti, tedy takowe sprawy, praevia cognitione przez urząd burmistrzowski radziecki, mają być do sądu ławniczego lub wóytowskiego, iuxta obloquentiam dekretu relacyinego y wilkierza, pro subeundis paenis odsyłane; oraz inne sprawy y rachunki kalkulacyjne; zapisy różne, przed urzędem burmistrzowskim radzieckim przyznane; na ostatek osoby burmistrzowskie, radzieckie, ławnicze y pisarskie sądowi tegoż urzędu burmistrzowskiego radzieckiego, a nie in szemu we wszystkich generaliter sprawach podlegać mają. Oprócz tych wyż wyrażonych spraw wszystkich, należą insuper directe do tegoż urzędu burmistrzowskiego radzieckiego, tanquam primarium w mieście iego królewskiej mości Wilnie subsellium, wszystkie y wszelkie generaliter dyspozycye y rządy circa regimen communitatum, contuberniorum et totiusque civitatis zachodzące, w prawie maydeburskim, przywileiach, a specialiter w ordynacyi Zygmuntowskiej y dekretach komisarskich specificie expry-

mowane, mianowicie: składanie sessyi publicznych we dni czwartkowe y każdego czasu in negotiis publicis; obieranie osób ad magistratus gerendos, stanowienie szafarzów prowentowych ceteraeque familiae praetorianae; zawiadywanie prowentami miejskimi et archivis privilegiorum, przymywanie przysięgi, tak osób magistratowych, iako też starszych cechowych y wszystkich mieszczan nowych, super fidelitatem rady; delegowanie e medio sui na seymy y różne actus publicos; rozdawanie gospod na exdywyzye deputatskie, takż różnych praw, konsensów na grunta, place, y obieranie księży y prowizorów do kościoła y szpitalów, nad którymi iura ma patronatus. Dyspozycye wszelakie nad obroną miasta, bramami, gościnnym domem y folwarkami, gruntami, placami y rocznemi porządkami w mieście etc., iako fusius prawo maydeburskie y ordynacyi Sigismundi I, rem w sobie obloquitur.

Sprawy do sądzenia urzędowi ławniczemu należące. Wszystkie y wszelkie sprawy kryminalne, oraz y cywilne, do exponowanych sądów należące, w sprawie maydeburskim opisane, oprócz tych, które iuż są wyżej podług dekretu sądów relacyinyh opisane, y podług prawa y ordynacyi Zygmuntowskiej właśnie do urzędu y porządku burmistrzowskiego radzieckiego należą. Takż testamenta y kodycylle, przy których solennitates prawa zwykły się zachowywać, tak iednak, iż w sprawach większych y ważnieyszych, ławnicy przed wydaniem wyroku doskonałego, co zowią definitiva, abo na których by się nie zgodzili, per delegatos e medio sui z magistratem burmistrzowskim radzieckim mają się znosić y poradę brać. Jeśli by też kiedy ciż ławnicy do magistratu burmistrzowskie-

go radzieckiego, propter suffragia ineunda względem naradzenia się circa bonum civitatis publicum requisiti y wezwani byli, o rzeczach tylko, które im będą proponowane, iednostaynie powinni się znosić. W których to sądach ławiczych apellacye do iego królewskiey mości sententia definitiva et accessoria maioris momenti, które się perimētia nazywają, omnino powinny być admissibiles. Ortele abo decyzye w takowym sądzie, przez ławników zgodnie wydaue, wynaydzione y ferowane, przy swoiey mocy y walorze nienaruszenie mają zostawać, y wóyt od kassacyi takowych decyzyi wstrzymać się, owszem w wydaniu dekretów abo przy wszystkich zgodne ławników abo większey części wynalazku przestać y dekret, przez nich naleziony y ferowany, wydać tenebitur. Pro reliquis ichmość panowie wóytowie, tak terazniejszy, iako in posterum będący, in absentia sua e medio officii consularis namieśnika na mieyscu swoim substituta mieć powinien.

Sprawy do sądu wóytowskiego domowego należące. Wóyt też u sądu swego domowego w mieście, a nie za miastem będąc, sprawy wszelakich krzywd cywilnych przypadkowych, do których iemu samemu wina, podług wilkierza należy, iako fusius w tymże wilkierzu o tym jest przepisano, które by kop 10 nie przenosiły, sprawować y rozsądzać może.

Sprawy obojemu sądowi: tak burmistrzowskiemu radzieckiemu, iako też ławni-

czemu, oraz y wóytowskiemu domowemu przyzwoite. Wszelkie przedaże, kupna, uwiązania abo intromissye, kwietacye, cessye abo wlewki, prawa przyznania rozmaite, na iakiekolwiek długi, słowne, cerografowe zapisy y wszelakich kontraktów sprawy, naymy, arendy y ztąd pochodzące szkody, przed którymkolwiek subsellium, etiam y przed urzędem wóytowskim domowym, tylko żeby summy kop 10 nie przenosiło, y te wyiawszy, które by z opieki, abo od opiekunów przyszło by wyciągać, które właśnie samemu urzędowi burmistrzowskiemu radzieckiemu należą, każdemu podług woli y upodobania czynić y sprawować będzie wolno; salvo iure praeventionis w prawie maydeburskim descripto.

Apud quae puncta et oblata connotatia celsissimi principis Czartoryski, cancellarii supremi m. d. Lithuaniae, est talis: Te punkta, sopiendo litigium wszczęte w sądach zadwornych iego królewskiey mości, p. n. m., umówione combinative między i. p. Alexandrem Karczewskim—pisarzem radzieckim miasta Wilna, od magistratu umocowanym, y i. p. Onufrym Mińkiewiczem—wóytem Wileńskim, które na pierwszej kadeneyi sądów zadwornych mają bydź dekretem umocnione, podpisuję: Michał xiążę Czartoryski—kanclerz wielki wielkiego xięstwa Litewskiego. Quae puncta praemisso modo oblatae etc. Est in actis n. o. c. Vil. inscriptae.

1761 г. Декабря 30 дня.

Изъ книги № 5153, за 1762 г., л. 1013.

139. Заявленіе Виленскаго магистрата о забраніи и истребленіи магистратскихъ документовъ московскими войсками въ 1655 году.

Въ этомъ документѣ магистратъ заявляетъ, что во время московскаго нашествія 18 августа 1655 г. были увезены и уничтожены всѣ актовыя книги и

вообще городскіе документы на права и владѣніе горожанъ; уцѣлѣли только тѣ документы, которые были отправлены на сеймъ по разнымъ дѣламъ.

Sabbatho die trigesima mensis Octobris, anno Domini millesimo septingentesimo sexagesimo secundo.

Coram actis nobilis officii consularis Vilenensis comparendo personaliter g. dominus Nicolaus Soroka—patronus causarum, praesentes literas manifestationis authentice ex actis castrensibus palatinatus Vilenensis extraditas, in rem et partem nobilis magistratus totiusque civitatis metropolitanae Vilenensis servientes, cum introfusius contentis nomine nn. dd. dispensatorum proventuum civilium Vilenensium ad acta obtulit. Quarum literarum, praemisso modo ad acta oblatarum, de verbo ad verbum rescribendo contenta, tenor sequitur talis:

Видимусь съ книгъ гродскихъ воеводства Виленскаго. Лѣта одъ naroженъ сына Божого тысяча шестьсотъ шестьдесятъ первого, мѣсяца Декабря трыдцатого дня.

На урадѣ господарскомъ гродскомъ Виленскомъ передомною Яномъ Огинскимъ—маршалкомъ Волковыжскимъ, подвоеводитимъ Виленскимъ, жалова ли и повѣдали, szlachetny magistrat y communitas mercatoria miasta iego królewskiej mości stołecznego

Wilna o to: iż gdy wiarołomny nieprzyjaciel Moskwicin w roku tysiąc sześćset piędziesiątym piątym, państwa iego królewskiej mości ogniem y mieczem pustosząc, wszystką nakoniec potęgą na stołeczne wielkiego xięstwa Litewskiego miasto nastąpiwszy, funditus niemal one spustoszył y zruinował, a ubodzy ludzie spólnie z wojskiem wielkiego xięstwa Litewskiego uchodząc, zaiadłego na krew polską y litewską nieprzyjaciela, pod tenczas iako mogąc zdrowie swe salwować musieli; przyszło zatym y osobom pod tenczas w magistracie Wileńskim będącym, nie tylko fortun swych odżalować, ale co naybolesnieysza ksiąg wszystkich sądowych, to iest acta utriusque subsellii, tak radzieckiey, iako wóytowskiey y ławiczezy izby, przy tym prawa y przywileia, wyiawszy tych, które na seym immediate, przed zawoіowaniem miasta Wileńskiego dla spraw seymowych y zadwornych powierzone, a z osobliwey podtenczas providencyi Boskiey oddane były, y te same nie wszystkie dla zrabowania królewskiego wychowały, wszystkie in genere et specie sprawy, dekreta seymowe, relacyine,

assesorskie, kommissarskie, trybunalskie, skarbowe, diplomata y reskrypta królów ichmościów, kupna y nabycia gruntów, folwarków, kamienic, domów, ogrodów y lukiszek in communi miastu należących, z dostatecznym ich ograniczeniem, różne transakcyie, zamiany, ugody, zapisy y kwitacyie, także wszystkie sprawy y dyspozycie na kamienice kościelne, szpitalne y ich rejestra prowentowe y rozchodne z rejestrami, szafarnie, wagi y communitatis mercatoriae Wileńskiej, także kwity popisowe y poborowe, owo zgola wszystkie in genere archivum y depositorium spraw y przywileiów stołecznego miasta Wileńskiego, także kwity na oddaną, wyliczoną y odebraną dla nieboszczyka xiążęcia imci pana wojewody Wileńskiego, hetmana wielkiego wielkiego xięstwa Litewskiego y woyska Litewskiego, gotowemi pieniędzmi, ammunicyą y różnemi fantami summę sto tysięcy złotych, które służy xiążęcia imé pan Rzepkowski y pan Sztumberk odbierali, w roku tysiąc sześćset pięćdziesiąt piątym, diebus ultimis Julii et Augusti dane, podczas zburzenia y spustoszenia nieprzyjacielskiego, dnia ósmego Augusta w roku tysiąc sześćset pięćdziesiąt piątym stałego, albo in praedam nieprzyjacielowi dostały, albo combustis miasta y ratusza in favillam poszły, przez którą stratę y zgubę wszystkich in genere et specie spraw y które by się

tu nie pomieniły, aby to w przyszły czas miastu Wileńskiemu nie szkodziło, publicae consulendo indemnitati, tę swoją manifestacyą, przychylając się do wyraźney, a in subsidium zgubionych spraw unanimi ordinum consensu postanowionej konstytucyi, do xiąg grodzkich Wileńskich podają, a ieśliby w czym meliorować takową protestacyą potrzeba było, salvam sibi zachowują. Што есть до книгъ записано, съ которыхъ и сесь видимусь въ року теперешнимъ тысяча шестьсотъ шестьдесятъ шестомъ мѣсяца Марца второго дня зъ подписомъ мене Казимира Шумскаго—дворанина его королевской милости, суррогатора Виленскаго, одъ ясне вельможного его милости пана Геронима Крышпина Кершенстерна—подскарбего великого и писара земского великаго князства Литовского поставовленного, и подъ печатью моею ихъ милостемъ шляхетному магистратови у всей communitati купцомъ мѣста столичного Виленского есть выданъ. Писанъ у Вильни.

Apud quas literas manifestationis, praemisso modo ad acta oblatas, subscriptiones manuum circa sigillum sequuntur tales: Kazimierz Szumski—surrogator Wileński mp. Скориговаль Храповскій mp. Quae praesentes literae manifestationis, praemisso modo ad acta oblatae etc.

1765 г. Августа 3 дня.

Изъ книги № 5155, за 1764—1766 г., л. 659.

140. Судебное опредѣленіе Виленскаго магистрата по дѣлу Виленскихъ хирурговъ и лазенниковъ-цирюльниковъ съ фельдшерами-банщиками.

Въ Виленскій магистратъ внесена была взаимная жалоба другъ на друга Виленскихъ медико-хирурговъ и лазенниковъ-цирюльниковъ на разные отступленія отъ цеховыхъ правилъ и уставовъ, производившія раздоръ и замѣшательство въ цехѣ. По предъявленіи документовъ обѣими тяжущимися сторонами и выслушаніи доводовъ уполномоченныхъ, магистратъ сдѣлалъ слѣдующее постановленіе: Принимая во вниманіе комиссарское постановленіе 1722 г., въ которомъ 1) запрещено лазенникамъ заниматься бритьемъ и практикой

въ банѣ и собственныхъ домовъ, 2) вѣнчено въ обязанность вносить ежегодно по 40 ал. въ общую цеховую кассу и 60 ал. штрафа, 3) избирать старшину и 4) исполнять всѣ религиозныя требованія; принимая во вниманіе, что медики сманиваютъ къ себѣ подмастерьевъ, что производятъ въ цехѣ замѣшательства; магистратъ оставляетъ спорящихъ при ихъ правахъ и вышепомянутомъ декретѣ, запретивъ на будущее время сманивать подмастерьевъ. Спорящіе остались довольны такимъ постановленіемъ.

W sobotę dnia trzeciego miesiąca Augusta, roku Pańskiego tysiąc siedmset szesdziesiąt piątego.

W sprawie sławetnych panów Macieja Mazurkiewicza—starszego, a Jana Stobusza—podstarszego, tudzież Jana Krzysztofa Urbana, Krystyana Pobolskiego, Franciszka Otrebskiego, Jana Chirowskiego, Mikołaja Paszkiewicza y innych kontubernistów chirurgo-medyków Wileńskich, przeciwko utściwym panom Józefowi Dombrowie—starszemu, Jakubowi Grafowi—podstarszemu, Antoniemu Jankowskiemu, Wincentemu Macieiowskiemu, Józefowi Kozłowskiemu, Józefowi Nowickiemu, Thomaszowi Siebierzewskiemu, Gabryelowi Szumskiemu, Adamowi Grodnickiemu, Kazimierzowi Paschalskiemu, Antoniemu Szydłow-

skiemu y innym kunsztu łaziennickiego cyrulickiego, względem niezachowania się obżalowanych przy professyi sobie przyzwoitey, prawem maydeburskim y różnemi dyspozycjami y dekretami, kommissarskim et praesentis officii hoc in passu zasłymi, opisaney, owszem niesłusznie y nienależycie wdawanie się onych in artes chirurgo-medicas, in praeiudicium iurium contubernium proceduiących sławetnych panów chirurgo-medyków Wileńskich, nie mniej względem kontrawencyi takowym dekretom y dalszych kontentów, w żalobie y w procederze prawnym mianowanych, idque mieniąc o to: iż co obżalowani waszmość łaziennicy, postponując prawa y dekreta, iako pierwszy burmistrzowski nadolny w roku 1762 Apryla, siódmego dnia, drugi w

roku 1763, Nowembra dwunastego dnia, na górnych sądach burmistrzowskich radzieckich Wileńskich ferowane, do kuracyi nie tylko zewnętrznych, ale też y wewnętrznych, temież dekretemi sobie zabronionych, wdaćcie się, wtrąćcie się; ludzi, będąc imperfecti w tej sztuce, zawodzić, zdradzać, a tak dekretem wyż. pomienionym per totum sprzeciwić się, za nic mieć, miednice wywieszać, sąd postpnućcie; onego nie słuchacie, za dość rozkazom urzędowym nie czynicie: zaczym do wskazania paen kontrawencyinyh tymże dekretem wyż. pomienionym, tak korporalnych, iako y pieniężnych, do nagrodzenia wszystkich szkod, strat y expens prawnych etc. salva etc. Z aktoratu pierwszego etc. reconventionaliter w sprawie utściwych panów Józefa Dombrowy—starszego, Antoniego Jankowskiego, Jakuba Graffa, Kazimierza Paschalskiego, Wincentego Maciejowskiego, Józefa Nowickiego, Jana Szumskiego y całego zgromadzenia łązienników, cyrulików Wileńskich; przeciwko sławetnym panom Maciejowi, Mazurkiewiczowi—podstarszemu, Franciszkowi Otrembskiemu, Mikołajowi Paszkiewiczowi y całemu zgromadzeniu chirurgo-medyków Wileńskich, względem incompetentis actionis, nulliter ac indebite, mimo własną obżalowanych konwencyą, za dekretem kommissarskim z żalującemi zawartą, tudzież mimo przywilej królewski, tymże żalującym nadawcy, intentatae y dalszych krzywd, w żalobie y procederze prawnym opisanych, mianowicie o to: iż obżalowani, zapomniawszy boiaźń Bożą y rygor prawa, zapomniawszy swojej własney przez antecessorów obżalowanych wieczystey między obżalowanymi a żalującemi delatorami stałej ugody, za dekretem kommissarskim, mimo który

dekret y konwencyą zaszłą w roku 1722 y dalsze prawa, oraz mimo przywilej, żalującym na wszelką wolność ich bractwa nadany, ważyć się z iedney złości y nienawiści następować, konwencyą y prawa naruszać, żalujących delatorów do szkod, expens prowadzić, przez tyle czasu po różnych sądach włóczyć, do ostatney przywodząc zguby, gwałćć też prawa, ludzi odmawiać; iakoż chłopców pięciu odmówiliście, principaliter obżalowany Mazurkiewicz kilku czeladzi zapisanych odmówiwszy u siebie trzymasz, innych drugim pododdawałeś, już po zaczęciu procederu pod sądami kapturowemi wojewodztwa Wileńskiego Kozłowskiemu nos odciołeś pod samą sądową izbą, w roku przeszłym 1764, naszedłszy na stancyą Jakuba Graffa swoją czeladzią z chłopcami, z kańczukami one onego kanczukować chciałeś; a gdy z ludźmi bronił się y kanczukować nie dał, tedy zpoliczkowałeś, zbiliś niemilosierdnie. Po stea drugi raz na stancyą pana Jankowskiego naszedłszy także z celadzią y kanczukami obić chcąc, gdyś nie zastał wezwowałeś, laiałeś y kanczukami groząc one prezentowałeś, mówiąc: powiedź takiemu owakiemu, że weźmie odemnie, żenie delatora mówileś, y różne wszystkim persekucyie czynicie. Zaczym delatores chcąc prawem czynić, ante omnia do konserwaty konwencyi y przywileju, żalującym służących y dalszych praw, do approbaty żalob y kontrowersyi, do pokarania paenis, de lege descendentibus, za odmówienie pięciu chłopców, wosku kamieni pięć y statuicyi onych do examinu, za naruszenie konwencyi na każdym z panów chirurgo-medyków także po kamieniu wosku przysądzenia, do skassowania dekretów dolnego y górnego, a zachowania podług przywileju, do uzna-

nia za gwałt, bój, najsie po dwakroć na panu Mazurkiewicz, nawiązek do nagrodzenia szkód, strat prawnych y tego, quod iuris deducetur, salva melioratione etc. Z aktoratu drugiego przed szlachetnym urzędem iego królewskiej mości burmistrzowskim radzieckim Wileńskim, za wyniesionemi adinvicem załobami desuper wyrażonemi et in unum złączonemi, intentowanej, w której sprawie, po kontrowersyach ab intrinque, cum directa responsione pro et contra wnoszonych, tudzież po weyrzeniu w prawa, przywileia, dekreta y konwencye, ab utraque parte produkowane, szlachetny urząd iego królewskiej mości burmistrzowski radziecki Wileński, za okazaniem przez pozwanych ucściwych panów łązienników cyrulików Wileńskich, przywileiu na porządek konfraternii swojej, od najjaśniejszego Augusta wtórego w roku 1721, dnia dwunastego miesiąca Maia nadanego, ekstraktem z metryk wielkiego xięstwa Litewskiego wyiętego, rezolwując dekret swój in praesenti causa, w roku przeszłym 1763, na dniu dwunastym miesiąca Nowembra post temerarium recessum tychże pozwanych zaszły; niemniej zachowując inviolabiliter obie strony przy swoich prawach y przyzwoitey cuique professyi tak decyduie: Lubo to dostatecznie z produkowanych, a parte sławetnych panów chirurgo-medyków Wileńskich praw, przywileiów, od najjaśniejszych królów polskich y wielkich xiążąt Litewskich ante et post unio-nem contubernio onych, łaskawie nadanych, tudzież z reskryptów y dekretów oczewistych, in variis subselliis hoc in passu zaszłych, mianowicie z przywileiów najjaśniejszego Zygmunta Augusta ieszcze pod rokiem 1552, miesiąca Decembra dwudziestego dnia, Stefana Batorego w roku 1584,

miesiąca Junii dnia piątego, Zygmunta III w roku 1614, miesiąca Decembra trzydziestego dnia, y drugiego przywileiu tego najjaśniejszego Zygmunta III roku 1619 Oktobra trzydziestego dnia, Władysława IV roku 1644, Januaryi dnia dwudziestego czwartego, Jana Kazimierza 1667, Apryla dwudziestego, Jana III 1679, Nowembra piętnastego dnia, Augusta II 1713, Marca osimnastego, y niedawno zeszłego świętey pamięci najjaśniejszego Augusta III roku 1745, miesiąca Januaryi piątego dnia konferowanych; tudzież z reskryptu iaśnie wielmożnego imci xiędza Mikołaja Stefana Paca—biskupa Wileńskiego, do takowych przywileiów referującego się w roku 1682, miesiąca Decembra dziesiątego dnia wydanego, y trzech dekretów: idque pierwszego w sądach wóytowskich ławicznych Wileńskich roku 1601, miesiąca Decembra wtórego dnia, drugiego na urzędzie surrogatorskim zamkowym Wileńskim w roku 1666, na dniu piątym miesiąca Apryla, a trzeciego w sądach podwojewódzińskich Wileńskich roku 1667, miesiąca Julii piątego dnia, in causis similibus, ex personali ferowanych, iest probatum et deductum: iż nikomu zgola w mieście tuteyszym iego królewskiej mości Wilnie, intra et extra maenia, pod iakową kolwiek iurydykcyą zostaiącemu, sub ullo titulo et praetextu, w professyą uprzywileiowanych chirurgo-medyków Wileńskich, ktoby się in contubernio onych nie uczył y według porządku, w ich przywileiach opisanego, nie był promotus, publice et privatim wdawać się, tym barziesy znaków cyrulickich przy swoich mieszkaniach uzurpować, pod konfiskacyą dóbr y inkarcerowaniem samych osób, nie iest wolno; iednakoże ponieważ in contra ucściwi panowie łąziennicy cyrulicy

Wileńscy, probując subsistentiam zgromadzenia swojego, ab antiquo prawom maydeburskim, in articulis porządku tegoż prawa sub folio 96 § „item łaziennicy y towarzysze ich“ etc. opisanym, pozwołonego, podobney że in arte chirurgico-medica, intra et extra maenia tego miasta exercenda, dla siebie przywileiem nayiasniejszego króla imci Augusta wtórego de data posteriori w roku 1721, dnia dwunastego miesiąca Maia na porządek, w konfraternii swoiey konferowanym, a w roku 1763 trzydziestego Augusta z metryk wielkiego księstwa Litewskiego per extractum wyjętym, nadaney dowodzili wolności; zaczym in tali casu należało by iure merito praesenti officio, albo ad remittendum takowey sprawy pro cognitione eiusmodi privilegiorum ad supremum sacrae regiae maiestatis subsellium condescendere, albo li też na fundamentie osobliwszego przywileiu nayiasniejszego Zygmunta Augusta, ieszcze ante unionem magistratowi tego miasta, super corrigendis et instituendis iuribus, ac ordinationibus contubernalibus w roku 1552, na dniu dwudziestym wtórym miesiąca Decembra nadanego, accedere. A że to dowodnie z dekretu iego królewskiey mości kommissarskiego w czasie poślednieyszym, idque w roku 1722, na dniu dwudziestym trzecim miesiąca Marca, podczas generalney kommissyi królewskiey, w mieście Wilnie agituiącey się, między obiema proceduiącemi stronami ex personali zaszłego patuit: iż tak sławetni panowie chirurgomedycy, iako też utściwi panowie łaziennicy, cyrulicy Wileńscy, kondescendowawszy nieco de iuribus suis, za dobrowolnym y zobopolnym zezwoleniem swoim na ordynacyą, iak się mają pomienieni utściwi panowie łaziennicy cyrulicy w professyi

zgromadzenia swego sprawować, spontaneo zgodzili się y oną punctatim opisawszy, ex mutuo suo assensu tymże dekretem iego królewskiey mości kommissarskim roborowali, vadiumque w tey że ordynacyi expressum, in contravenientes założywszy, inviolabiliter takową ordynacyą in omnibus punctis et contentis utrzymywać, y podług obloquencyi oney zachować się assekurowali.

Przeto szlachetny urząd iego królewskiey mości burmistrzowski radziecki Wileński, nie wchodząc w żadną przywileiów, desuper allegowanych, kognicyą, lecz manu tenendo in suo esse przerzeczoną ordynacyą, modo praemisso dla zgromadzenia utściwych panów łazienników-cyrulików Wileńskich, iak się mają zachowywać w swoiey professyi, ustanowioną y opisaną, tym swoim dekretem nakazuje et quam maxime mantutionem oney waruie. — *Naypierwley*, aby pomienieni utściwi panowie łaziennicy cyrulicy zgromadzenia Wileńskiego żadney zgola dalszey w odprawowaniu professyi sobie przyzwoitey, pod iakim kolwiek tytułem y pretextem nad wyż mianowaną ordynacyą kommissarską, nie uzurpując dla siebie wolności, po klasztorach, pałacach, kamienicach, dworach y domach, tak w samym mieście, iako też y na przedmieściach będących, z instrumentami y receptami swoimi nie chodzili, y tam nikogo zgola, iuż to z xięży y tuteyszych obywatelów, iuż też z przyjezdźcych panów szlachty y iakich kolwiek osób, pod żadnym praetextem nie golili, ran nie opatrowali, y żadnych receptów nie dawali; daleko barzies na roczne golenie chodzić nie podeymowali się, ale tylo, aby podług sonancyi teyże ordynacyi swoiey, przychodzących do siebie ludzi, w łaźniach, domach y mieszkaniach swoich własnych, intra et extra moenia będących,

tam gdzie który z nich mieszka, golić y udających się do siebie pacjentów (tych tylko iednak, którzy pierwiej ad curandum sui do sławetnych panów chirurgo-medyków Wileńskich nie udadzą się) przyjmować y innych leczyć moc y wolność mieli, a to nie namawiając nikogo z takowych pacjentów do siebie y innych od chirurgo-medyków nie odradzając, oraz żadnego w niczym podstępku dla nich nie czyniąc, ani też miednic albo miseczek (iako za znak samym tylko chirurgo-medykom przyzwoitych), przy łaźniach, domach y mieszkaniach swoich wywieszając. Wszakże dla wiadomości publiczney y dystynkcyi profesyi swoiey, a contubernio chirurgo-medicatorum, ex moderamine praesentis officii mogą mieć za znak konfraternii swoiey, iako przy kościele oyców bonifratellów tu-teyszych, pod tytułem świętego krzyża będącym, fundowaney, figurę krzyża czerwonego na blasie biało malowaney z wyrażeniem pod nim dwóch baniek cyrulickich, przy łaźniach y mieszkaniach swoich na drążku czerwono malowanym wywieszoną lub do ściany mieszkalney przybitą. *Powtóre.* aby względem pozwolonych sobie też ordynacją de arte chirurgica wyż wyrażoney wolności, podług obowiązku oney niezawodnie co rok po złotych polskich czterdziestu, in moneta currenti, uczyniwszy między bracią zgromadzenia swojego składankę, ad contubernium chirurgo-medicatorum Vilnensium, na terminach w teyże ordynacyi opisanych. in toto ac integro wypłacali iniungitur. A że się to okazało z dekretu sądów nadołnych burmistrzowskich Wileńskich w roku tysiąc siedymset sześćdziesiąt wtórym, na dniu siódmym miesiąca Apryla hoc in puncto ferowanego, iż ciż utściwi panowie łażiennicy cyrulicy Wileńscy od roku tysiąc

siedymset sześćdziesiątego, miesiąca Decembra siedymnastego dnia, za sześć kwartałów takowey solucyi uporem przez się nieopłaconych złotych sześćdziesiąt winni zostali y opłacenia takowego quantum (iak teraz asserebant) niczym nie dowiedli, więc aby te sześćdziesiąt złotych polskich takż currenti moneta, in spatio dwóch tygodni a data dekretu teraznieyszego, circa acta praesentis officii, praevia acquietatione sui, temuz contubernium chirurgo-medicatorum pod zaplaceniem sowitości wypłacili, nakazuie. *Potrzenie:* Starszego też z pośrodka siebie spokojnego y statecznego: ciż utściwi panowie łażiennicy-cyrulicy corocznie w zgromadzeniu swoim obierać powinni, y o nim ad contubernium chirurgo-medicatorum donosić, gdyby wiedziało, od kogo te deklarowane quantum co kwartał ma rekwirować, y one bez żadnego zawodu punktualnie odbierać. *Na ostatek.* Potrzeby ołtarza y bractwa swoiego, w kościele oyców bonifratellów tu-teyszych będącego, według możności opatrować, y we wszytkim co do utrzymania porządku y posłuszeństwa w konfraternii swoiey sprawować się mają, pod winą za przestąpieniem każdego zwyż wyrażonych punktów, w teyże ordynacyi kommissarskiej założoną, paenisque contraventionum irremissibiliter irrogandis. Względem zaś pretendowaney, przez sławetnych panów chirurgo-medyków od żyda łażiennika kahału Wileńskiego ad contubernium suum placenia dwóch talarów bitych pensyi, transakcyą z tymże kahałem zawartą y dekretem prześwieznego konsystorza Wileńskiego w roku tysiąc siedymset czterdziestym czwartym na dniu szesnastym Nowembra stwierdzoną, umówioney: Ponieważ to dostatecznie z przywileiu nayiaśniejszego Augusta wtórego na porządek konfra-

ternii utściowych panów łazieźników - cyrulików Wileńskich, w roku tysiąc siedemset dwudziestym pierwszym, dnia dwunastego miesiąca Maia nadanego, po wyżej allegowanego, okazuje się, iż nie tyle sami chrześcianie, ale też tatarowie, żydzi y inni dissidentes professyją łazieźniczą w mieście tutejszym bawiący się, y z niey wyżywienie swoje mający, directe do konfraternii łazieźnickiey cyrulickiey należeć y do niey, a nie gdzie indziej, wszelkie powinności brackie pełnić y składanki opłacać są obowiązani; niemniej ponieważ y to się okazuje: iż takowa wyżej wyrażona transakcyja, między contubernium chirurgo-medicorum, a między kahałem Wileńskim, o żyda łazieźnika zawarta iest zaocznie, w niewiadomości tey że konfraternii łazieźników cyrulików, in praeiudicium prawa (onych uczyniona, zaczyn ex praemissis rationibus szlachetny urząd iego królewskiej mości burmistrzowski radziecki Wileński, adinventum w tym punkcie incompetenti, sławetnych panów chirurgo-medyków actione, securitatem omnimodam odbierania takowej pensyi, dwóch talarów bitych od żyda łazieźnika kahalnego, do skrzynki zgromadzenia swego, pomienionym utściwym panom łazieźnikom cyrulikom Wileńskim, iako podług sonancyi przywileiu supra wyrażonego, do nich należącey, tak iak dotąd odbierali, teraz in futurum bez żadney w tym a contubernio chirurgo-medicorum praepedycyi, sub paenis contraventionum, warunie y obezpiecza; eoquē intuitu powyż wspomniony dekret sądów nadolnych burmistrzowskich Wileńskich, w roku tysięcznym siedemsetnym sześćdziesiątym wtórym, na dniu siódmym miesiąca Apryla zaszły, hoc in puncto podnosi. Pro reliquo względem zachodzących między temiż obiema

zgromadzeniami, o przyjmowanie zbiegley bez dosłużenia lat umowionych od panów swoich czeladzi, y oney niegodziwe odmawianie, oraz publice et privatim infestowanie pro et contra skarg y kwerel szlachetny urząd iego królewskiej mości burmistrzowski radziecki Wileński, nie uznawając żadnych (do których się obie strony sine praecedentibus hoc in passu de iure probationibus, nude zabierały) iuramentów, tantisper in cognitionem takowych allegowanych inkonweniencyi, iako in controverso bez dowodu prawnego zostających, nie kondescenduje. In futurum zaś, praecavendo omnimodam hoc in puncto securitatem, aby tak utściwi panowie łazieźnicy - cyrulicy, od sławetnych panów chirurgo-medyków, iako też wzajemnie sławetni panowie chirurgo-medycy od utściwych panów łazieźników cyrulików, sub illo titulo et praetextu, ani towarzyszków, ani chłopców, którzyby lat umowionych u panów swoich nie wyterminowali, odmawiać y onych iakimkolwiek sposobem infestować, albo swywolnie zbiegłych do siebie przyjmować, nie wazyli się, severissime pod winą dziesięciu talarów bitych na każdego w tey mierze wykraczającego, tym dekretem założono, irremissibiliter za słusznym tego dowodem, bez żadney klemencyi dla ukrzywdzonego płacić powinnyą zakazuje; wszakże takowych swywolnych od panów swoich zbiegów spokojnie inkwirować y do więzienia osadzać podług prawa pospolitego permittit. Co zaś attinet pacem kontrawencyiny, tudzież unkosztów y expens prawnych, w tey sprawie erogowanych, ab utraque parte pretendowanych, co in consideratione habito, iż utściwi panowie łazieźnicy-cyrulicy Wileńscy, nieraz contraveniendo toties mianowaney ordynacyi komis-

sarskiej dla siebie ustanowionej, przez uzurpowanie sobie golenia y kurowania po klasztorach, kamienicach y domach, w samym mieście y na przedmieściach będących; nie mniej przez niepunktualne płacenie pensyi ad contubernium chirurgo-medicorum, też ordynacyją naznaczoney (ut supra deductum) ipso facto tak w paeny kontrawencyjne popadli, iako też do unkosztów y expens prawnych sławetnym panom chirurgo-medikom exinde przyczynioną byli; zaczyn ex moderamine officii, solum non nisi clementiam prae oculis habentis, aby za to in vim mulctae et emendae wszy-

scy do zgromadzenia swego podług przywileju, na konfraternię swoją nadanego, należący, proporcjonaliter złożywszy się kamień wosku kupili, y ony do kaplicy chirurgo-medicorum Vlnensium przy kościele świętego Jana będącej, na dniu dwudziestym dziewiątym miesiąca Septembra anni currentis, także praevia sui acquietatione pod winą zapłacenia sowitości, niezawodnie oddali, tymże swoim teraznieyszym dekretem nakazuje. Po promulgowaniu którego dekretu obie strony in omnibus punctis ony acceptowali. Quod est connotatum.

1765 г. Августа 15 дня.

Изъ книги № 4780, за 1765 г., л. 635.

141. Жалоба Виленскихъ цырюльниковъ-баныщниковъ на хирурговъ-медиковъ по поводу притѣсненій, дѣлаемыхъ послѣдними первыми.

Цырюльники (такъ называемые *лазенники*) приносятъ жалобу на своихъ собратьевъ *медиковъ хирурговъ*, что они причиняютъ имъ несносныя обиды и притѣсненія. Враждебныя отношенія между этими гражданами г. Вильны существовали и прежде, но были улажены посредствомъ взаимныхъ уступокъ и соглашеній: цырюльники-лазенники обязались платить по 40 за, въ цеховую казну и были спокойны. Когда же старые медико-хирурги перемерли, то молодежь опять подняла гоненіе противъ

нижнихъ своихъ товарищей и при содѣйствіи магистрата довели ихъ до послѣдней крайности. Магистратъ въ теченіи 8 л. не хотѣлъ разобратъ ихъ дѣла, какъ слѣдуетъ, и издавалъ декреты для нихъ вредные. Наконецъ медики захватили лазенниковъ при содѣйствіи трибунальныхъ жолнеровъ и заключили ихъ въ тюрьму; хотя лазенники и были освобождены изъ заключенія подвооходомъ, но и до позднѣйшей поры ихъ преслѣдуютъ съ одинаковою настойчивостію.

Roku tysiąc siedmset sześćdziesiąt piątego, miesiąca Augusta siedmnastego dnia. Na roczkach augustowych grodzkich wojewodztwa Wileńskiego, w roku terazniey-

szym, wyżej na dacie pisanym, do sądzienia przypadłych y porządkiem prawa popolitego in loco solito iudiciorum w mieście ikmści Wilnie sądzących się, przed

nami Kaietanem Podbereskim—łowczym, ex mente konstytucyi novellae legis seymu coronationis tantisper prezydującym, Tomaszem Marcinkiewiczem,—chorążym Petyhorskim, Józefem Zaleskim—skarbnikiem, sędziami, a Stanisławem Giedroyciem—czesznikiem y pisarzem, urzędnikami sądowemi grodzkiemi województwa Wileńskiego, od i. w. imci pana Michała Kazimierza hrabi Ogińskiego—woiewody Wileńskiego instalowanemi, comparendo personaliter u sądu patron imć pan Jan Sterło Orlicki—komornik Rzeczycki, solenniter manifestował się nomine sławetnych Józefa Dombrowy, starszego, Jakuba Graffa, vice-starszego, Antoniego Jankowskiego, Wincentego Macieiowskiego, Józefa Kozłowskiego, Józefa Nowickiego, Tomasza Siebierzewskiego, Gabryela Szumskiego, Adama Grodnickiego, Kazimierza Paschalskiego, Antoniego Szydłowskiego, y innych cyrulików—łazienników Wileńskich, na sławetnych Macieia Mazurkiewicza—starszego, Jana Sztybewsza—podstarszego, Jana Krzysztofa Urbana, Krzysztofa Pobolskiego, Jana Karulskiego, Michała Paszkiewicza y innych chirurgów medicorum Vilnensium, oraz wóytę, burmistrza, radców y cały magistrat magdeburyi Wileńskiej, mieniając o to: iż co obżałowanych cyrulików, medyków, antecessores z żalujących delatorów antecessorami cyrulikami, łaziebnikami, przed lat dwuchset kilkadziesiąt, z kosztem niemalym w różnych subselliach prawa wiedli, circiter przez lat sto y kilkadziesiąt iako constat z dekretów y procederu prawnego y dekretu ostatniego roku tysiąc sześćset dziewiętnastego w konwencyi wspomnionego, po którym procederze za pośrednim dekretem, na kommissyi stałym, w roku tysiąc siedmset dwudziestym wtó-

rym, w Wilnie nastąpiła kommissya przez naznaczonych ii. ww. kommissarzów, na której kommissyi między antecessorami obżałowanych cyrulików, medyków y antecessorami żalujących delatorów cyrulików łazienników Wileńskich, instante pervsuasio-ne przytomnych ichmciów przyaciół, adstante praesentia ii. ww. kommissarzów, super puncta per utramque partem in scriptis scripta, rata, acceptata et subscripta, per easdem partes porrecta, do wieczystey ugody dla zawarcia traktatu, na potomne czasy stałego pokoju, wieczney kombinacyi, przez postanowione punkta y do traktatu inserowane, in fundamento quo żalujące delatores przez lat kilkadziesiąt ad obloquentiam konwencyi censum, tak przez antecessorów, iako y sami po złotych czterdzieści continuo usque ad datam praesentem placili y teraz płacą, ad contubernium chirurgi-medicatorum, zachowując się w zupełney spokojności, żyli y ad normam opisanym punktów zachowywali się przez lat kilkadziesiąt; postremo gdy antecessores obżałowanych poodumierali, a złość y nienawiść w obżałowanych cyrulikach-medykach młodych, rozprostrzeniła się, wzięwszy odium qua potentiores cyrulicy-medycy nad ubogiem cyrulikami, łaziennikami, chcąc superdominare, godząc na zgubę y zniszczenie, różne po całym mieście Wilnie narągania, wyśmiewania, palcoma na oczy wytykania, iako z przechrztów, gorszych nad niewiernych, niby przeciwko sobie leżąc, niektórzy z obżałowanych contemnere wąż się, in opprobrium fidei za niedowiarków trzymając, różne, już to od lat sześciu, przykrości wyrządzać, osobliwie obżałowani Maciey Mazurkiewicz, Mikołay Paszkiewicz, Jan Otremski, qua sami pryncypałowie do wszelkich exorbitancyi, iako

to Mazurkiewicz, będąc na wszelkie bezprawie licencyowanym, nie na iednego załuiących delatorów stancyą cum complicitibus suis nachodząc, violenter bizunami oćwiczyć usiłował y wiele szkod w własnych stancyach delatorów poczynił, y czasu sądów kapturowych pod samą izbą sądową załuiącego Kozłowskiego, cerulika łaziennika, enormiter zrabiał, nos usiół y ledwo o śmierć nie przyprawił, iako o tym osobliwe dowody świadczą; in super mimo konwencyą wieczysto-ugodliwą pacyentów odmawiać, przyiętych chłopców y na lata zapisanych, poduczonych y dalszą czeladź od cyrulików łazienników podmówiwszy, do siebie przyjmować, iako y recenter pięciu chłopców do siebie odmówili. Łażnie po klasztorach y porocznie trzymać, w nich robić, nad prawo y konwencyą opisaną, wąż się postępować y dalsze bezprawia czynić. Na ostattek wyiawszy szlachetny magistrat Wileński z różnych miar y okoliczności, mając po sobie y zabiegłszy szlachetnego Józefata Minkiewicza—burmistrza, nie dawno obranego, przed sąd onego nadolny burmistrzowski, o porządki praw y przywileiów adcytowawszy y sinistre udawszy, iakoby delatores mieli renitere konwencyi, przy znacznych obżałowaniem Minkiewiczowi przez się czynionych offerencyach, załuiących cyrulików, łazienników, z substancyi exwisceruiąc y chcąc wyzuć, przez lat dwie w sądach nadolnych burmistrzowskich szlachetnego Minkiewicza ciągal, gdzie by naydaley w tygodniu iednym sprawa zakończyć się powinna bez wielkiego expensu y dyłacyi. Zatym gdy dekret praecessit contra obloquentiam konwencyi uciążliwey obżałowanego Minkiewicza, tedy delatores od onego apellowali na sądy górne magistratowe Wileńskie, przed którym sądem górnym

także sprawa przez lat dwie ciągnęła się, magno motu agituiąc się, na której obżałowany Józefat Minkiewicz, któremu by nie należało po skończonym swoim roku zasiadać, zawsze na takową sprawę mimo rocznych dwóch burmistrzów, utrzymuiąc swój dolny dekret, zasiadał, sąd fomentuiąc, na zgubę załuiących delatorów, iako z całym magistratem Wileńskim będąc blisko spokrewnionym, od pierwszej aż do ostatniej osoby. A gdy dekret górny stanął oczewisty w roku terazniejszym tysiąc siedmset sześćdziesiątym piątym, Augusta trzeciego dnia, był promulgowany, na który do namowy wzięli tygodniem przed wielkanocą, tedy obie strony do dni dziesięciu na deliberacyą wzięli podług prawa; zatym naradziwszy się, do kancellaryi dnia dziesiątego przybyli. Nie zastawszy szlachetnego pisarza, dopraszali się imci pana Konczewskiego, regenta syna onego, aby raczył przyiąć y zapisać apellacyą, który gdy nie przyiął, poszli do szlachetnego Dubińskiego—burmistrza, aby kazał przyiąć apellacyą, który obżałowany Dubiński y mówić nie dawszy, serio grożąc przyniewalał, aby dekretem omnino kontentowali się y zadość czynili, grożąc różną karą y więzieniem. Tegoż czasu żalili się y dopraszali, in instanti wydania satysfakcyi z cyrulików medyków, którzy wraz po promulgacyi dekretu, nie czekaiąc, wazyli się ante terminum deliberationis infestować, miedniczki zabierać violenter przy domach y brzytwy zabierać, y grabić y w tym nie odebrawszy żadney satysfakcyi, zebrawszy się wszyscy y przelożywszy krzywdy swoje przed w. imści panem podwoiewodzim Wileńskim, zanieśli manifest w grodzie woiewodztwa Wileńskiego. Eo magis szlachetny magistrat Wileński, ductus malevolentia, zału-

iących delatorów wszystkich ścigać wszędzie y po domach cum additamine sług swoich y żołnierzy trybunalskich obżalowany kazał y do więzienia sadzić, iakoż niektórzy comprehensi y przez czas nieiaki iedni po dni cztery, inni mniej y więcej wzięci y inkarcerowani w turmie mieyskiej byli, którzy ledwo za wielkimi staraniami y interpozycją, oraz wyraznym listem wielmożnego podwoiewodziego uwolnieni zostali od kary y więzienia. Post haec żałujące mandatem się założyli, po którym założeniu ieszcze obżalowani medycy delatorów ścigali y na ratuszu, czasu przypadley sprawy, wartą y sługami mieyskimi obstawisz, pobrać intendebant do więzienia powtórnie y różne przykrości czynią y czynić nie przestają, iako w substancyi możniejsi będąc, uiowszy szlachetny magistrat, z tym że razem idąc, żałujących ubogich cyrulików łazienników, którzy z iedney tylko krwi puszczenia y brzytwy siebie, żony y dzieci prowidują, składanki y powinności wszelkie y onera miasta placą, podług konwencyi, oltarz opatrują, tych bractwo całe chcąc zniszczyć y z miasta wyprowadzić, omnibus adinventis modis y nieznosne wyrządzając przykrości, na to usiłują. Za czym żałujące delatores, chcąc z obżalowanymi prawem czynić, ante omnia do obwarowa-

nia securitatem zdrowia, życia y ubogich substancyi delatoribus ab omni, tak szlachetnego magistratu Wileńskiego, iako y obżalowanych impetitione et violentia, do approbaty konwencyi wieczystey roku tysiąc siedmset dwudziestego wtórego, miesiąca Marca dwudziestego trzeciego dnia, podług którey do zachowania delatorów przy ordynacyi y punktach, tąż konwencją opisaną, do approbaty omnis tituli dokumentów, przywileiów, pro parte delatorów służących, przeciwnych zaś dokumentów y przywileiów, iako konwencją uspokojonych, na stronę uchilenia, dekretów burmistrzowskiego dolnego y górnych magistratu Wileńskiego, iako uciążliwych, skassowania, z całym procederem obżalowanych do pokarania paenami, podług konwencyi, za naruszenie oney, distinctim w każdym punkcie na każdego z obżalowanych medyków ściągających się, tak ex mente konwencyi, iako y prawa pospolitego, irrogandis, do nagrodzenia wszelkich strat y kosztów prawnych y tego wszystkiego przysądzenia, cokolwiek z osobliwych punktów, żałob, seorsive spisanych, dowiedziono będzie, salva tey żałoby melioratione, dali tę swoją manifestacyą do xiąg grodzkich woiewodztwa Wileńskiego spraw potocznych zapisać, która iest przyięta y zapisana.

1765 г. Октября 24 дня.

Изъ книги № 4780, за 1765 г. л. 940.

142. Жалоба Виленскихъ старшинъ пѣмечкой національности—слесарскаго и кузнечкаго цеховъ на римско-католическаго цехмистра Бальчевскаго и Виленскій магистратъ по поводу злоупотреблений и притѣсненій, допускаемыхъ ими въ интересахъ истцовъ.

Цехмистры слесарскаго и кузнечкаго цеховъ приносятъ жалобу на Виленскій магистратъ и преимущественно на Бальчевскаго по слѣдующему поводу: слесари и кузнецы, преимущественно нѣмецкаго происхожденія, встрѣчаютъ систематическое преслѣдованіе со стороны магистрата и вышепомянутаго Бальчевскаго во всѣхъ своихъ дѣйствіяхъ. Магистратъ, весь состоящій изъ родичей, къ которымъ принадлежитъ и Бальчевскій, всегда произноситъ судебныя постановленія къ явному вреду истцовъ; Бальчевичъ же со своими сторонниками производитъ раздоры и несогласія

между цеховыми, вслѣдствіе чего цехи пришли къ окончательному упадку и члены его разбѣжались по разнымъ мѣстамъ. Кромѣ этого Бальчевскій въ качествѣ цеховаго старшины завладѣлъ имуществомъ подмастерьевъ, и не только не захотѣлъ сложить съ себя достоинства по требованію цеха, но, поддерживаемый магистратомъ, подвергъ аресту и тюремному заключенію протестовавшихъ мастеровъ. Не смотря на то, что Виленскій воевода принялъ участіе въ дѣлѣ истцовъ, тѣмъ не мѣнѣе они терпятъ по прежнему притѣсненія и принуждены жаловаться въ ассесорскій королевскій судъ.

Roku tysiąc siedmset sześćdziesiątego piątego, miesiąca Octobra dwudziestego czwartego dnia.

Coram actis grodu woiewodztwa Wileńskiego comparendo personaliter sławetni panowie Jakob Arciszewski, starszy tegoroczny, Jan Piotrowicz, drugi starszy, nomine suo et nomine Andrzeia Powelkiego, Albrychta Knoffa, Ernesta Hoppa, Henryka Szuberta, Jakuba Berka, Jana Bauchy, Macieia Delidowicza y wszystkich maystrów starszych nacyi niemieckiey kunsztu ślosarskiego y kowalskiego cechu Wileńskie-

go—żałowali y solenniter manifestowali się na szlachetnych ichmościów panów Jana Dubińskiego, Piotra Kossobuckiego, Jozefata Minkiewicza—burmistrzów, Jana Krupskiego, Kondrata Żyłkę, Andrzeia Korbutowicza, Grzegorza Hałuzę, Nikodema Przemienieckiego, Piotra Hrymowicza—radców y cały szlachetny magistrat Wileński, tudzież na Józefa Balczewskiego, ślosarza, iako samego herszta y buntownika, y iego adherentów, Bałtromieia Łosickiego—kotlarza, Józefa Zaiączkowskiego—miecznika, Jakuba Miłkiewicza—kowala y in-

nych, mieniać o to: iż co obżalowani—Łosicki, Zaiączkowski, Miłkiewicz, Balczewski, w spółney zostaiąc z sobą radzie, utrzymując Balczewskiego, na wszelkie bezprawia, contra bonum ordinem postępującego. który to inito condictamine obżalowanych, uiowszy cały szlachetny magistrat różnemi offerencyami przez się, a zatym tegoż całego szlachetnego magistratu unanimitem trzymającego, we wszystkich swych obrotach, principaliter w sentymentach, decyzjach y dekretach iedność rozumiejącego y czyniącego z przyczyny y okoliczności, że od pierwszej aż do ostatniej osoby, wszyscy sanguine sunt coniuncti, przez co na wielu interessach załuiące strony, nie tylko w sprawach swoich periclitant, ale też częstokroć na wszystkim upadać muszą; iakoż załuiący delatores od wielu lat przez obżalowanego Balczewskiego y współ iegoż interessu pomocników, przy tak mocney a nieustannej szlachetnego magistratu protekcyi, przez którą działy się tak między maystrami, iako y towarzyszami, na publicznych cechowych schadzkach y zgromadzeniach, rozmaite nieznaski, którzy to obżalowani, iako buntownicy, przeciwko prawom y artykułom, tak samych maystrów starszych, iako też towarzyszków, ustawiczne na schadzkach wexy, łaiania, obelgi, z irreverencyą praw y nieuszanowaniem wszystkich przytomnych osob czynili; a z tąd wielki nieporządek w cechu, niedopilnowanie chwały Bożej, częste swary, niesnaski y bunt przeciwko starszym y przełożonym cechowym powstały—co się działo z podmowy y poduszczenia Balczewskiego y współkompanów iego. Z których miar y okoliczności procedera prawne, w sądach wóytowskich, burmistrzowskich y po różnych zagę-

ściły się; przez co niektórzy bracia, klóćąc się między sobą, w robocie kunsztu swego znaczny deces ponosili, na substancyi szwankowali, cale podupadli y zubożeli, inni z miasta maystrowie y towarzysze do innych miast przenieśli się przez Balczewskiego, że z niektórymi buntownikami Polakami usiłując, przeciwko prawom y obyczajom przyzwoitym, po wszystkich miastach y krajach zagranicznych idącym, z którymi załuiący delatores dla doskonalszej expertyencyi po wzięciu roboty swojej w iedności zostaią, a ich czeladź po całym świecie ćwiczyć się y polerować zwykła, integritatem praw, obyczajów y artykułów utrzymywać, w dobrych postępках przodków swych naśladować, w pobożności y iedności zostawać, we wszystkim ku nayużyteczniejszemu dobru pospolitemu przykładem postoronnych nacyi, na całym świecie praktykującym się, postępować y zachowywać porządek, bez którego ullatenus obejść się niepodobna. Czemu wszystkiemu obżalowani, iako zawsze renitentes byli, tak y dotąd w swych zawziętościach perseverare nie przestaią, kiedy na ostatnią godząc zgnębę wszystkich maystrów kunsztu słóarskiego, przez nieuszanowania y obelgi towarzyszków cudzoziemskich w Wilnie utrzymać nie można, motivo obżalowanego Balczewskiego y niektórych Polaków, którzy na dalsze czyniąc pokrzywdzenie, tych że towarzyszków w roku tysiącnym siedmsetnym sześćdziesiątym wtórym, z obżalowanym Balczewskim zniosszy się, w niewiadomości wszystkich braci y towarzyszków nacyi niemieckiej y Polaków, srebro, w tablicach będące w skrzynce towarzyszków, przez tychże towarzyszków sprawione, in futurum pro commodo suo kryiomo, a zatym niegodzi-

wie bez wiadomości te wyiowszy tablice na srebro przetopili, z którego partem srebra na oltarz swóy, a partem pro necessitatibus suis obrócili. Przez co towarzysze wszyscy, zburzywszy się, swej własności powrócenia srebra pretendowali: ale za niedościenie y z obżalowanemi hoc in puncto sprawiedliwości niektórzy Polacy towarzyszowie, przez obżalowanych wyperswadowani w Wilnie zostali, nacyi zaś niemieckiej wszyscy towarzyszowie y Polacy, którzy wędrowni byli, natychmiast na wędrowkę wyszli. Z której przyczyny wszyscy maystrowie Niemcy kunsztu slosarskiego, żadnego towarzysza nie mając, znaczny deces w proficie, zawód w robocie panom ponosili y dotąd ponoszą. W roku zaś tysiącnym siedmsetnym sześćdziesiątym czwartym tenże obżalowany Balczewski, iako niepohamowany w swej złości, czyniąc na dalszą obelgę y oczerzienie cechu, przyuczonego przez własneż dzieci, onego psa gospodarskiego do izby, z którym dzieci iego zwykli igrzysko czynić y zabawiać się, y od którego iako nierozumney bestyi dziecie Balczewskiego łapą czyli nosem tak poniekąd potracone zostało, iż się krew z nosa dziecięciu pokazała, Balczewski tenże, ebrius będący, uiowszy za obie nogi tylne polanem zabił y nie uważając nawet na własney czeladzi perswazyą póty bił, aż pies krwią pieniać ledwo przez próg wyszedszy, wraz na podwórzu upadł y zdechł, którego post Balczewski, przyszedszy nie co do pamięci z swojej złości, incognito swym chłopcem do piwnicy wrzucić kazał (iako w tym inquisycya świadczy pierwsza), za którego psa przeświadczony u sądu o niesłuszne y niegodziwe zabicie, za dekretem wóytowskim, zapłacił talarów dwa. Po którym psa zabi-

ciu gdy miejsce swe pierwsze starszeństwa w cechu chciał zasiadać na schadzce, y kluczem w swych rękach będącym skrzynkę cechową otwierać, cały cech zabronił y nie dopuścił, przez który tumult kilka schadek nie doszło y w nieporządku cech cały zostawał, a zatym onego wypraszał, aby z miejsca y cechu wyszedł, a nie czynił prepedycyi w zgromadzeniu y wszystkim braciom; lecz obżalowany Balczewski, nie tylko niechciał ustąpić, sed imo magis z fukiem y pogrozkami na wszystkich braci, rzucił o stół swą czapkę, mówiąc z uścieniem niepowetowanej sławy wiele: zabiłem psa y zapłaciłem, wam zaś wielom mógłbym dokazać rakarstwa, zatym wszyscy dopraszali się iterum złożenia klucza cechowi, którego oddać nie chciał, a tak wszyscy maystrowie unaniami assensu od starszeństwa w cechu oddalili y skrzynkę otworzyli dla investigacyi w skarbie. O co wraz Balczewski przed sąd nadolny wóytowski adcytował wszystkich, gdzie nie skonwinkowanych maystrów nacyi niemieckiej wszystkich do turmy z instancyi szlacheckiego wóyta pobrać kazano tudzież przez dzień cały więziono, o to maystrów, cechmistrzów, dobrze miasta y państwa zasłużonych, bo samą dawnością osiadłych obywatelów Wileńskich. Post haec po wypuszczeniu z więzienia Balczewski iterum domagał się miejsca swego w cechu, toż gdy nie pozwolono, iterum cały cech adcytował przed tenże sąd wóytowski (acz to, mimo debitum forum na porządki mieskie) gdzie cały cech dopraszał się frysztu do roku, póki by mogli mieć od postronnych miast, z którymi unanimitatem trzymać muszą, rezolucyą, jeżeli takowy człowiek, za uczciwego poczytany być może y w cechu mieścić się.

Zatym szlachetny imć pan wóyt, tuendo partes Balczewskiego, nie zezwolił, z kąd potym cech apellował na sądy górne, w którym sędzie niemalym expensem cech cały z obżalowanym Balczewskim około lat dwóch prawował się: Exinde znaczną stratę w robocie żaluiący maystrowie bez towarzyszków ponieśli z expensem prawnym, ad minimum na talarów trzysta. Ile w tych to górnych sądach szlachetnego magistratu z szlachetnym wóytem, iak wszyscy między sobą pokrewnieni zostaiąc, gdy ad sonantiam dekretu wóytowskiego, gravaminose wydanego, iterum uciążliwie sędzili, wszystkich maystrów Niemców, którym pod wielkimi paenami Balczewskiego za uczciwego przyiąć y przeciwko prawom a obyczajom nacyi nie mieckiey z onym przestawać kazali; od takowego dekretu imposuerunt delatores instantaneam appellationem do nayiaśnieyszey assessoryi, którey szlachetny magistrat nieprzyioł y mówić nie pozwolił, ani manifestu wniesionego nie acceptował, imo magis paenami y więzieniem grożąc na ratuszu, publicznie przez sług mieskich, zatrzymawszy klucze, starszym Niemcom od skrzynki cechowej maystrowskiey złożyć kazal y Balczewskiemu oddał. Po którym oddaniu kluczków, czekaiąc rezolucyi z postronnych miast, toż przybycia iaśniewielmożnego imci pana wojewody Wileńskiego, któremu przez przywileia commissum we wszystkich krzywdach uciekaiącym się dopomagać, czas nieiaki wstrzymali się y do cechu nieszli, tandem szlachetny magistrat favore Balczewskiego, na instancją onego wszystkich maystrów y cechmistrzów nacyi niemieckiey, z potracaniem, pośmiewiskiem y urąganiem, nie maiąc nawet względu na chorych, przez Moskalów do haniebnego y

pospolitego więzienia wtrącić kazal, y tak niektórych po kilka dni więziwszy, ledwo na perswazyą iaśniewielmożnych biskupów y panów z trudnością wypuszczono. Za uwolnieniem się z którego więzienia, gdy iaśniewielmożny imć pan wojewoda Wileński wiachał na wojewodztwo, tedy iako do protektora miasta, żaląc się na szlachetny magistrat, obżalowanego Balczewskiego y adherentów iego, per supplicem libellum podali puncta oppressyi swoich, w które iaśniewielmożny imć pan wojewoda łaskawie weyrzał, tudzież zabiegaiąc dalszym z tą nieporządkom, zachowawszy mu iednak wolne rzemiosło, a umiakkowanie y spokoyność czynić, Balczewskiego od cechu oddalił, zleciwszy wydanie dekretu wielmożnego imci panu podwoiewodzemu. Za którym to dekretem cech cały, w dobrym porządku u spokoyności zostawał, iednak obżalowany Balczewski z adherentami swemi, ieszcze nie przestaiąc swoiey zawziętości y na dalszą godząc niespokoyność, iako w swey perseweruiąc złości iterum iterumque przeciwko całemu cechowi powstaiąc, a między bractwem czyniąc konspiracyą, studio et promotione, uti patet z mandatu obżalowanych szlachetnego magistratu Wileńskiego, przeciw postanowieniu i.-w. wojewody y dekretowi wydanemu przez w. imci pana podwoiewodziego, przeciwieć się waży: ile gdy pomównemi żalobami swemi do nayiaśnieyszey assessoryi wielkiego xięstwa Litewskiego żaluiących delatorów indebite zapożywa, do dalszych szkód y extenuacyi przywodząc. O co wszystko chcąc z obżalowanymi prawem czynić, ante omnia do approbaty dekretu, w roku tysięcznym siedmsetnym sześćdziesiątym piątym, dnia dwudziestego czwartego Junii, z obżalo-

wanym Balczewskim, ex instancia delatorów wydanego, przez w. imci pana podwojewódzkiego z dyspozycyi i.-w. imci pana wojewody we wszystkich punktach z całym procederem ex parte delatorów hac in causa zaszyłym. Podług którego do osądzenia obżalowanego Balczewskiego, iako buntownika, nieposłusznego y nigdy nieukaranego od cechu in perpetuum y od rzemiosła do ukarania, iako samego herszta y iego adherentów więżą in fundo et alijs ex lege promanentibus paenis iisque iustis ac condignis, do nadgrodzienia wszelkich szkod y strat prawnych żalującym delatorom przez obżalowanych, y restytucyi nakazania, za takie bezprawia, bunty y zuchalność przeciwko i.-w. imci panu wojewodzie, iako y za inne występki publica paena ukarania. Z szlachetnym zaś magistratem Wileńskim, do skasowania tak w nadolnych, iako y górnych sądach wszystkich dekretów, hac in causa favore Balczewskiego ferowanych, za bezprawne więzienie, po kilkakrotne wszystkich maystrów y cechmistrzów nacyi niemieckiej, paen wskazania y wszystkich

strat exinde poniesionych, nadgrodzienia, za niedopuszczenie apellacyi od dekretu górnego magistratowego przez żalujących delatorów do nayiaśniejszey assessoryi, za nieprzyjęcie hoc in puncto zanieśionego manifestu, iako też za pogroźki y pochwałki w sądowej izbie na żalujących delatorów, in praesentia wszystkich stron przytomnych, cum irreverentia własnegoż sądu, iustis et exemplaribus paenis ukarania. Za utrzymywanie Balczewskiego, onemu radzenia y proprio sumptu tey sprawy promowania przeciwko władzy i.-w. imci pana wojewody, ustawom y obrządkom prawa, tenże szlachetny magistrat więżą y paena talionis ukarania, y tego wszystkiego adiudykacyi, co z osobliwszych punktów, seorsive spisanych, do teyże žaloby regulowanych, wyprobowano, przez dowody prawne y dowiedziono będzie, salva tey žaloby melioratione, żalujący delatores, dali tę swą protestacyą do xiąg grodzkich wojewodztwa Wileńskiego zapisać, co iest zapisano. Pisan ut supra.

1766 г. Іюня 21 дня.

Изъ книги № 5155, за 1764—1766 г., л. 940.

143. Постановленіе Вилненскаго магистрата по дѣлу Вилнскихъ столяровъ Авгсбургскаго исповѣданія съ столярами католиками.

Между столярами авгсбургскаго и римскаго исповѣданій возникли споры по слѣдующимъ причинамъ: авгсбургцы жаловались на католиковъ, что они притѣсняютъ ихъ всяческимъ образомъ, отнимаютъ у старшинъ ключи отъ цеховой казны, штрафуютъ безъ причины отсутствующихъ мастеровъ при богослуженіи, поносятъ ихъ во время засѣданій, отнимаютъ товарищей, и вообще дѣлаютъ имъ разныя другія притѣсненія вопреки королевскимъ привилегіямъ; римско-католики главнымъ образомъ жаловались на посягательство авгсбург-

цевъ на достоинство и чествованіе римско-католической вѣры. Магистратъ, разсмотрѣвши привилегіи и подробности дѣла, нашелъ, что въ этихъ спорахъ отчасти виноваты обѣ стороны вслѣдствіе уклоненія отъ привилегій; вслѣдствіе чего постановилъ: строго придерживаться на будущее время королевскихъ привилегій; лицъ же, оказавшихся болѣе виновными, подвергъ изслѣдованію. Спорящія стороны вполне согласились съ такимъ постановленіемъ.

W sobotę, dnia dwudziestego pierwszego miesiąca Junii, roku Pańskiego tysiąc siedmset sześćdziesiąt szóstego, w sprawie utściwych panów Daniela Giatta, Frydrycha Pola, Jana Kocha y całego cechu stolarskiego konfessyi auszpurskiej, mieszczan y obywatelów Wileńskich, przeciwko utściwym panom Alexandrowi Arciszewskiemu, Franciszkowi Fleyszerowi, Mikołajowi Piotrowskiemu y całemu cechowi stolarskiemu religii rzymskiej, takż mieszczanom y obywatelom Wileńskim, względem alienacyi żalujących, od wspólney w rządach cechowych dyspozycyi y dalszych krzywd, przez obżalowanych poczynionych, w żalobie pryneypalney opisaney, mianowicie o to: iż co obżalowani maystrowie religii rzymskiej, nie postrzegając praw,

przywileiów, artykułów, od nayiaśnieyszych regnantów onym nadanych, postponując maystrów żalujących delatorów religii auszpurskiej, krzywdzą, żadney wdowie iakiey kolwiek religii czeladnika nie dają, za starszego ich że religii obranego y przysięgłego nie mają, tylo pomocnikiem onego nazywają, sztrofu pół kamienia wosku starszemu za pogrzeb niesłusznie przysądził; na schadzce wolnego głosu onym nie dają y nie pozwalacie, za bagatel, że w cechu na schadzce nie będzie, a u swego starszego pozwolenie wezmie, to y za to onego sztrofuiecie, chłopców od maystrów wyuczonych niesłusznie odbieracie, expensu onym nie powracacie, ieszcze onych sztrofuiecie, pieniędzmi z skrzynki cechowej bez wiadomości onych szafuiecie, klucze

odbieracie od teyże skrzynki y onym starszym nie powracacie, partaczów na zgubę miasta przyimuiecie, przy otwartey skrzynce maystrów onych łaciecie, złorzeczycie, przy elekcyi władzę swoim większą przywłaszczacie, wolnych głosów onym nie pozwalacie, schadzki bez wiadomości onych kwartałowe składacie, onym nie oznaymuiecie. O co chcąc żalujący delatores z obżalowanymi iure progredi, ante omnia do komportacyi przywileiów wszystkich, praw, artykułów, od nayiaśniejszych regnantów onym nadanych, do komportacyi klucza od starszego zabranego, do nadgrodzienia wszystkich szkod, strat y expens prawnych, nowo na prawo przez obżalowanych ichmościów erogowanych, y o to wszystko, co czasu prawa fusius deducetur, salva melioratione tey žaloby lub inney wyniesienia, et in unum przez ichmościów panów patronów łączenia, żalujący delatores obżalowanych waszmościów tym pozwem cytują.

Et reconventionaliter w sprawie utściwych panów Jakuba Piotrowskiego, Józefa Arciszewskiego, Franciszka Fleyszera y innych maystrów kunsztu stolarskiego religii rzymskiej, przeciwko pomienionym utściwym panom Danielowi Giatowi, Frydrychowi Polowi, Janowi Kochowi y innym takż maystrom kunsztu stolarskiego nacyi auszpurskiej względem niezachowania się obżalowanych podług praw, porządków y dyspozycyi cechowych, oraz dalszych inkonweniencyi, takż w žalobie pryncypalney wyrażonych, idque mieniąc o to: iż co obżalowani waszmość auszpurskiej religii maystrowie, podniosłszy bunt przeciwko maystrom religii rzymskiej y w onych persewerując różne kalumnie na religią rzymską, iakoby nie mieli artykułów y przywileiów, od nayiaśniejszych regnantów nadanych,

obserwować, wkładacie, wexnuiecie, sami przeciwko regułom, w artykułach przepisany postępując, onych nie zachowuiecie, na inszach braterskich wokowani nie bywacie, a lubo niektórzy z was na mszy braterskiej czasem znayduią się, to Bogu należytey adoracyi nie czynicie, lecz po kaplicach tulacie się, y konsiliami swemi na zdradę religii rzymskiej y pogardę oney kniecie, obwieszczonemi będąc, to na msze braterskie, to na schadzki nie przybywacie, lecz poieżduszkami to do tartaków, to na łowach rybnych bawicie się, na schadzkach takż kwartałowych nie znayduiecie się, ale zawsze o buntach, scyssyiach y absolutności, gdyby się z pod prawa wylamać myślicie, koncypuiecie, głowy wasze na nieposłuszeństwo prawu y artykułom przepisany od szlachetnego magistratu do zachowania podany łaciecie, słowem przeciwko słusznosci y prawu na kontempt religii rzymskiej powstaiecie. O co tedy żalujący z obżalowanymi waszmościami chcąc prawem czynić, ante omnia do zachowania in omni artykułów, od szlachetnego magistratu podanych, do odebrania kary za zgwałcenie onych przez religią auszpurską, do zakazania sub paenis rigorosissimis buntów dalszych, do uczynienia deprekacyi przez religią auszpurską religii rzymskiej, iako niesłusznie oprocessowaney y owexowaney, do nadgrodzienia szkod y expens prawnych, y o to wszystko, co czasu prawa dowiedziono będzie, tym pozwem, salva melioratione onego, obżalowanych waszmościów zapozywają, przed szlachetnym urzędem iego królewskiej mości burmistrzowskim radzieckim Wileńskim, za wyniesionemi hoc in passu pro et contra desper wyrażonemi et in unum złączonemi žalobami, ex vi. dekretu remissyinego sądów

iego królewskiej mości zadwornych assessorskich wielkiego xięstwa Litewskiego, w roku immediate przeszłym tysiąc siedmset sześćdziesiąt piątym na dniu ośmnastym miesiąca Decembra, ex personali ferowanego intentowaney, et pro finali oney disiudicatione przypadley.

W którey sprawie po weyrzeniu w prawa, artykuły y porządki cechowe, nie mniej w dyfferencyie inter praenominatas partes wszczęte, szlachetny urząd iego królew. mości burmistrzowski radziecki Wileński praevis controversiis ab utrinque illatistak decyduje: *A naprzód*, co do równych wolności y prerogatyw cechowych osób religii auszpurskiej z osobami religii rzymskiej, ponieważ to się dostatecznie z praw y artykułów cechowych, na ustanowienie porządków w cechu Wileńskim kunsztu stolarskiego y łózewnickiego osobom tak rzymskiej, iako też y auszpurskiej nacyi, ab officio magistratus nostri in antecessum nadanych, autoritate nayiaśnieyszego króla imci Augusta trzeciego stwierdzonych, okazało, iż w takowym onych cechu powinni z pórządka siebie corocznie dla przełożenstwa nad bracią dwóch starszych spólnie równemi wotami obierać, idque jednego z religii rzymskiej, a drugiego z auszpurskiej, lub iakiey inney, takż dwóch maystrów dla siedzenia przy skrzynce towarzyskiej takowej ze dwoiakiej konfessyi, równej sobie we wszelkich dyspozyciach cechowych mocy y władzy. Którzy to panowie starsi po takowym sobie obraniu y iuramencie swego na początku nowo zaczętego roku przed szlachetnym magistratem, podług dyspozycji prawa maydeburskiego wykonaniu, na fundamencie równej y iednostayney władzy, prawem sobie pozwoloney, wolni y mocni są w cechu swoim stolar-

skim, bez żadney iednego nad drugim (prócz pierwszości w zasiadaniu dla starszego rzymskiego miejsca) precedencyi, spólnie y iednomyślnie wspólnie z bracią cechową obóyga narodów, podług przepisanych sobie artykułów, cech, starszeństwo y całą dyspozycją cechową utrzymywać, wykraczających braci sądzić, sztrofować y to wszystko, co tylko już to w powszechności, już też w szczegulności do dobrego porządku ściągając się może, sprawować. Zaczyn szlachetny urząd iego królewskiej mości burmistrzowski radziecki Wileński, stosując się ad sonantiam takowych praw y artykułów cechowych, aby żadne w tym punkcie, idque względem większośc albo mnieyszości w rządzeniu y dysponowaniu między starszemi y bracią tego cechu obóyga narodów nigdy nie zachodziły kwestyie, albo iakowe kolwiek dyfferencyie, przy równej władzy y iednostaynych wolnościach cechowych starszych, tak rzymskiej, iako też y auszpurskiej professyi ze wszystką ich bracią inviolabiter per sententiam suam zachowuje. Eoque intuitu, zabiegając wszelkim w czas przyszły w tym cechu inkonweniencyiom, aby panowie starsi, tak rzymskiej, iako też y auszpurskiej nacyi, żadnych schadzek y aktów cechowych, tudzież kościelnych bez wspólnej wiadomości y naradzenia się z sobą nie składali, et in casu nieprzybycia na one dla słusznych y dowodnych przyczyn braci swoich (zwłaszcza tych, którzy tempestive o tym starszym cechowym doniosą) nie sztrofowali, ale konformując się we wszystkim do przepisanych sobie z prawa cechowego regul, równie y zgodnie rządzili się, do obierania przełożonych, wyzwolenia uczniów y towarzyszków, weyrzenia w przychody y rozchody cechowe, mając u siebie po kluczu ied-

nym od skrzynki cechowej, oraz sztrofowania braci wykraczających, winami w artykułach opisanymi, iednostaynie y nierozdzielnie bez braku y względu na żadną religią, wespół z całą bracią rzymskiej y auszpurskiej nacyi należeli; a przytym utrzymując dobry porządek y wszelkie porządkowości cechowe, podług prawa y zwyczaju na schadzkach cechowych, takż na nabożeństwach kwartałowych y innych, na żałomszach y pogrzebach braterskich, nie zasłaniając się zgola religii różnością, z przykłądną modestyją y skromnością za obesłaniem siebie bywali y we wszystkim obowiązkom, z przepisu praw swoich na się ściągającym się, zadość czynili, założywszy na każdego w tym wykraczającego vadium kop dziesięciu irremissibiliter do skrzynki cechowej, za dowodem słusznym irrogandum, tudzież penę siedzenia wieży w ratuszu, iuxta arbitrium officii na się ściągającą się, praesenti hoc suo decreto quam strictissime waruie. Co się zaś tycze praktykowanych dotąd per abusum w tym cechu connivencii, w ex tym utraque parte inkonweniencji, iako to: zapisywania synów maystrowskich w dzieciństwie ieszcze będących, przed ich wyćwiczeniem się w tym rzemieśle za towarzyszków, wymagania od braci pierwszy raz chorągiew noszących trzech garcy miodu, przymuszania maystrów wyzwolonych do niesienia ciał braci zmarłych, mimo powinność towarzyską, pretendowania po pogrzebach braterskich traktamentów, sztrofowania braci wykraczających nad sztrofy, w artykułach cechowych opisane, niedodawania wdowom pozostałym czeladzi y innych tym podobnych: takowe wszystkie tollendo inkonweniencie, iako per abusum przeciwko prawom y artykułom cechowym wprowadzone, (excepto ied-

nego tylo, y to in defectu towarzyszków, ciał braci odumarłych przez maystrów młodszych nieść do sepultury dopomagania) kassuie, annihiluie y one in perpetuum znasza. Na ostatek względem dyfferencji y niesnasek między starszemi y bracią tego cechu utriusque nationis, za starszeństwa a parte auszpurskiej konfessyi utściwego pana Daniela Giata, w roku tysiąc siedmset sześćdziesiąt trzecim, in Nowembri z okazji pomienionych w cechu inkonweniencji wszczętych, w żałobach pro et contra w tey sprawie wyniesionych, specificie mianowanych, a ztąd szkod y expens prawnych wynikłych, szlachetny urząd iego królewskiej mości burmistrzowski radziecki Wileński, mając w tym dostateczną informacją tak z indagacyi ichmościów panów radziec, pro discernendis eiusmodi differentiis, in tempore e medio sui do cechu stolarskiego desygnowanych, iako też z examinów stron obudwuch in ocluso officii sui rotulo anteferendam hac in causa sententiam odprawionych: iż klucz od skrzynki cechowej, z którego tota actio promanavit, nie per vim (ut pars nacyi auszpurskiej asserebat) od uściwego Daniela Giata, protunc starszego, był przez starszych y braci religii rzymskiej odebrany, ale sam dobrowolnie ony złożył, sztrof zaś, acz był na onego contra mentem praw cechowych pół kamienia wosku wskazany, wszakże dotąd nie iest exequowany; do unkosztów też y expens prawnych, taż strona nacyi auszpurskiej większą była przyczyną. Ex quo nie czekając w tey sprawie in praesenti officio dekretu, do sądów iego królewskiej mości zadwornych asesorskich wielkiego xięstwa Litewskiego udała się. Przeto nie uznawając żadnych iuramentów, do których się obie strony pro et contra,

tam in deducendo, quam in evadendo zabierały, owszem do zgody, iedności y wzajemney rekonyliacyi też obie strony animując, iako iuxta superius praemissa wszystkie y wszelkie w tym cechu inkonweniencye y abusus, takę też y takowe pretenzyie wzaienie uroszczone kassuie, annihiłue. Eoque intuitu mutuam reconciliationem ac depraecationem obum stronom futuri iuris iudicialiter subsequendam nakazując, y te wszelkie dyfferencyie z wynikłemi z onych pretenzjami per totum umarzając, silentium perpetuum sub paenis contraventionum irremissibiliter luendis obum stronom zakłada. A że to się okazało, już to z indagacyi urzędowej, już też z examinów stron obudwuch, iż poniekađ utściwy pan Franciszek Fleyszer, mayster kunsztu stolarskiego, religii rzymskiej, z synem swoim przez swoją maney przyzwolitą w mówieniu podczas schadzek cechowych skromność, był do takowych w cechu niesnasek przeciw braciom konfessyi auszpurskiej powodem, zaczyn aby in vim emendy talerów bitych dwa utściwemu panu Janowi Kochowi—magistrowi nacyi auszpurskiej, z okazji odebranego onemu incompetenter przez cech chłopca spendowanych, in spatio tygodnia od daty terazniejszego dekretu wypłacił, pod obowiązkiem sowitości tym swoim dekretem officium praesens nakazuje. Po promulgowaniu którego dekretu strona powodowa nacyi auszpurskiej wzięła sobie terminum ad deliberandum, super acceptandum, hoc decretum in spatio dni dziesięciu de beneficio iuris magdeburgensis expediendum; strona zaś religii rzymskiej in toto tako-

wym się dekretem kontentowała. Quod est connotatum.

W poniedziałek, dnia trzydziestego miesiąca Junii, roku Pańskiego tysiąc siedmset sześćdziesiąt szóstego, przed szlache-
nym urzędem burmistrzowskim radzieckim Wileńskim na dniu dzisieyszym, iako in termino expediendae deliberationis expirato, stawiając osobiście iegoomość pan Jan Orlicki — patron spraw maydebur-
skich, detulił sądowi, iż utściwi panowie stolarze nacyi auszpurskiej ex parte sua dekret, supra wyrażony, między sobą a utściwemi panami stolarzami religii rzymskiej na dniu dwudziestym pierwszym, mensis et anni currentium, ex personali in praesenti officio zaszły, we wszelkich onego punktach, klauzulach y paragrafach akceptują et in toto iudicatis iego acquiescunt, eoque intuitu, aby takowy dekret, iako wszelkie prawa y porządki cechowe utrzymując, pro notitia in futurum dla wszystkich braci kosztem całego cechu, authentice ex actis był wyięty y w skrzynce cechowej, razem z innemi prawami cechowemi lokowany, imieniem tychże utściwych panów stolarzów konfessyi auszpurskiej nakazania dopraszał się. Jakoż szlache-
tny urząd burmistrzowski radziecki Wileński, konnotowawszy takową acceptationis decreti sui rezolucyją, a par-
te tychże utściwych panów stolarzów nacyi auszpurskiej uczynioną, pomieniony dekret, którym się obie strony kontentowały ex actis authentice kosztem całego cechu stolarskiego wyiąć y ony do skrzynki cechowej włożyć iniunxit.

1769 г. Сентября 6 дня.

Изъ книги № 5156, за 1767—1773 г., л. 407.

144. Судебное опредѣленіе Виленскаго магистрата подѣлу между медико-хирургами и фельдшерами.

Медико-хирурги внесли жалобу на своихъ товарищей хирурговъ-лазенниковъ (цирюльниковъ), что они отнимаютъ у нихъ пратяву, ходятъ по монастырямъ и каменницамъ и занимаются бритьемъ разныхъ лицъ, вслѣдствіе чего и была занесена хирургами жалоба въ королевскій судъ, въ которой они домогались запрещенія лазенникамъ заниматься этимъ ремесломъ и уплаты штрафа въ 240 злотыхъ. Хотя королевскій судъ и рѣшилъ это дѣло въ пользу хирурговъ, тѣмъ не менѣе лазенники отказались исполнить этотъ декретъ и по прежнему злоупотребляютъ правами хирурговъ на

томъ основаніи, будто по позднѣйшимъ привилегіямъ всякое искусство должно развиваться свободно и независимо отъ другихъ искусствъ. Магистратъ, принявши во вниманіе доводы обѣихъ тяжущихся сторонъ, постановилъ: лазенники должны платить пошлины хирургамъ по 40 зл.; въ монастыри и каменницы не должны входить; пациенты могутъ принимать только тѣхъ, которые не обращались въ хирурговъ. Лазенники такимъ постановленіемъ остались совершенно не довольны и просили позволенія апеллировать въ королевскій судъ.

We śrrodę, dnia szóstego miesiąca Septembra roku Pańskiego tysiąc siedmset sześćdziesiąt dziewiątego, w sprawie sławetnych panów Franciszka Otrębskiego y Mikołaja Paszkiewicza — kantorystów czyli starszych, oraz całego kontubernium professyi chirurgo-medyków Wileńskich przeciwko uczciwym panom Józefowi Dombrowie, także kantoryście alias starszemu tegorocznemu, Adamowi Grodzickiemu, Jakubowi Graffowi, Antoniemu Jankowskiemu, Gabryelowi Szumskiemu, Kazimierzowi Paschalskiemu Józefowi Nowickiemu, Józefowi Kozłowskiemu, Tomaszowi Siebierzewskiemu y innym wszystkim łaziennikom cyrulikom zgromadzenia Wileńskiego, a to o kontrawencyą dekretom, tak w sądach iego królewskiej mości zadwornych assesorskich wiel-

kiego xięstwa Litewskiego, iako też et in praesenti officio consulari Vilnensi, pod datami po niżej wyrażonemi, z obżalowanymi ex personali ferowanymi, exindeque o paeny y winy prawne, fusius w żalobie et in processu causae opisane, za wyniesionym w tey mierze pozwem, y za onym uczynionym w registrach sądowych akto-ratem, przed szlachetnym urzędem iego królewskiej mości burmistrzowskim radzieckim Wileńskim intentowaney. W której to sprawie, po kontrowersyach abutrinque pro et contra wnaszanych, po uznaney, pro indagatione ipsius vero inkwizicyi y oney iurydycznie expediowaney; postmodum in occluso iudicii rotulo przeczytaney, szlachetny urząd iego królewskiej mości burmistrzowski radziecki Wileński in eam

condescendit sententiam: Ponieważ się to dostatecznie tak z indagacyi czyli zinkwizycyi, w tej sprawie urzędownie expedowaney, iako też ex ipsa evidentia rei okazało, iż pozwani uczściwi panowie łazieńnicy cyrulicy Wileńscy, nie czyniąc zadość obowiązkom swoim, już to w konwencji swojej pod czas kommissyi królewskiej w mieście tutejszym iego królewskiej mości Wilnie, sub actu roku 1722 na dniu 23 miesiąca Marca z procedującemi sławetnemi panami chirurgo-medykami Wileńskimi zaszley y tegoż czasu autoritate i. ww. ichmościów panów kommissarzów, od iego królewskiej mości na takową kommissyą zesłanych, stwierdzoney, spontanee na się przyjętym, specyfice w teyże konwencji exprymowanym; już też w dekrete sądów iego królewskiej mości zadwornych assessorskich wielkiego xięstwa Litewskiego, dekret primae instantiae officii praesentis consularis Vilmensis w roku 1763 dnia 3 miesiąca Augusta zaszle, approbującym, w roku tymże 1765 miesiąca Decembra 17 dnia, postmodum w dekrete eiusdem praesentis officii, w roku następującym 1766 miesiąca Apryla 12 dnia, z tymiż procedującemi sławetnemi panami chirurgo-medykami Wileńskimi ex personali simili in casu ferowanych, dostatecznie opisanym, nie tylko pensyi swojej co rok po czterdzieście złotych polskich ad contubernium przerzeczonych sławetnych panów chirurgo-medyków Wileńskich tąż konwencją swoją importować assekurowanych, więcej iak przez trzy lata nec in toto, nec in parte nie opłacali y nie importowali, kwitacyi na to ultimarney nie okazali, ale też nie zachowując się w obrębie professyi y powinności sobie przyzwoitey, mimo takowe obowiązki swoje y wszelką słusność po ka-

mienicach, dworach y domach, w mieście samym y na przedmieściu będących, z instrumentami cyrulickimi chodzić y tam różney kondycyi ludzi tak przybyłych, iako y tutejszych golić, a co większa po klasztorach y rezydencyach stanu duchownego na roczne golenie y pacjentów kurowanie, za kontraktami podeymować się, non attentis paenis, vadiisque, w teyże konwencji swojej y w wyż wyrażonych dekretach descriptis, in damnum et praepiudicium sławetnych panów chirurgo-medyków Wileńskich wazyli się: iakoż y dotąd uczściwi panowie: 1-mo, Adam Grodzicki, collegium academicum świętego Jana, collegium nobilium y alumnat; 2-do, Kazimierz Paschalki, klasztor ichmościów xięży dominikanów Łukiskich, klasztor świętego Jerzego y klasztor świętego Piotra ichmościów xięży kanoników regularnych; 3-tio, Józef Nowicki, collegium Snipiskie ichmościów xięży jezuitów; 4-to, Jakób Graff, rezydencye wielmożnych ichmościów xięży Prozora Zawackiego y Wawrzeckiego, kanoników Wileńskich; 5-to, Gabryel Szumski klasztor ichmościów xięży franciszkanów; 6-to, Tomasz Siebierzewski klasztor ichmościów xięży misyonarzów takowym sposobem upornie trzymając, przez co widocznie za naruszenie toties wspomnianej konwencji swojej y desuper allegowanych dekretów in paenas contraventionum popadli. Zaczyn ex rationibus, superius recensitis, lubo ciż pozwani uczściwi panowie łazieńnicy cyrulicy Wileńscy, zasłaniając się od takowych obowiązków swoich y paen kontrawencyjnych et de merito actionis de iure na się ściągających, do konstytucyi seymu ordynaryjnego w roku tysięcznym siedmsetnym sześćdziesiątym szóstym zaszley, w tej mierze referowali się, wnosząc, iż iako pomieniona

konstytucya wszystkie cechy fraternitatum artificialium w mieście tutejszym iego królewskiej mości Wilnie skassowała, tak też y wszelkie ich prawa zniósł, exindeque wolność wszelką każdemu w odprawowaniu kunsztu swego bez żadnych zgół danin y dawnym ustawom subiekeyi zostawiła; iednakże szlachetny urząd iego królewskiej mości burmistrzowski radziecki Wileński, nie wchodząc in ullam takowego novellae legis prawa cognitionem, ex quo cuius est condere eiusdem et interpretaetari, lecz stosując się in omni ad tenorem dekretu supra namienionego sądów zadwornych iego królewskiej mości assesorskich wielkiego xięstwa Litewskiego, w roku tysiącnym siedmsetnym sześćdziesiątym piątym miesiąca Decembra siedemnastego dnia, ex personali w tey sprawie zaszłego, dekret pierwszy praesentis officii w roku tymże tysiącnym siedmsetnym sześćdziesiątym piątym na dniu trzecim miesiąca Augusta hoc in passu ferowany, approbującego y zadość we wszystkim, nieraz namienioney konwencyi, tak w placeniu corok po czterdzieście złotych, iako też w zachowaniu się intra spheram przyzwoitey professyi swoiey, tymże uczciwym panom łazieńnikom cyrulikom Wileńskim do nastąpić mającey w mieście tutejszym od iego królewskiej mości, ex vi directi nad miastami iego dominii, boni ordinis kommissyi, quam strictissime czynić nakazującego, która etiam konstytucyą poślednieyszą seymu extraordynarynego, w roku immediate przeszłym tysiącnym siedmsetnym sześćdziesiątym ósmym zakońzonego, w powszechności do miast, iest deklarowana. Jako takową solucyą czyli pensyą przez lat trzy, rachując za każdy rok po złotych czterdzieście zaległą procedującym sławetnym panom chi-

urgo-medikom Wileńskim, in virtute wyż wyrażonych praw należącą, która in unum zniósłszy efficit złotych polskich sto dwadzieście, tak też za paeny kontrawencyine, in vim mulctae et emendae alterum tantum, to iest złotych polskich sto dwadzieście na całym zgromadzeniu pozwanych uczciwych panów łazieńników cyrulików Wileńskich przysądza. Które to obiedwie summy w iedną skomputowawszy, quantitate złotych polskich dwieście czterdzieście wynoszące, aby ciż pozwani uczciwi panowie łazieńnicy cyrulicy Wileńscy, nemine excepto, całym zgromadzeniem swoim złożywszy się, w roku teraznieyszym tysiącnym siedmsetnym sześćdziesiątym dziewiątym na dniu czwartym miesiąca Oktobra tymże sławetnym panom chirurgo-medikom Wileńskim, in moneta currenti, razem, a nie po części, circa acta praesentis officii, nie przyjmując żadnych ni od kogo aresztów, praevia sui z takowego wypłacenia quietatione, sub vadio alterius tanti irremissibiliter, irrogando oddali y wypłacili, nakazuie. Insuper aby uczciwi panowie Grodzicki, Kazimierz Paschalski, Józef Nowicki, Jakób Graff, Gabriel Szumski y Tomasz Siebierzewski, tanquam principaliter ut praemissum, in puncto trzymania klasztorów y rezydencyi duchownych rocznymi kontraktami obowiązkom swoim contravenientes, więzy ciwilney pod ratuszem in loco civiliter wykraczającym solito po niedziel trzy, non interrupte, wysiedzieli, zaczynając sessionem takowey więzy na tymże samym terminie exolutionis summ przysądzonych, takż sub vadio alterius tanti irremissibiliter irrogando iniungit. Infuturum zaś, nim nastąpi pomieniona kommissya boni ordinis, od iego królewskiej mości, pana naszego miłościwego, praemisso modo deklarowana, aże-

by wszyscy pozwani uczściwi panowie łazienicy cyrulicy Wileńscy zgromadzenia swego, podług oblokweneyi tegoż dekretu sądów iego królewskiej mości zadwornych assessorskich wielkiego xięstwa Litewskiego, w roku tysiącnym siedmsetnym sześćdziesiątym piątym, na dniu siedymnastym miesiąca Decembra, ex personali ferowanego, y dalszych officii praesentis dekretów, wyżey mianowanych, do kontubernium sławetnych panów chirurgo-medyków Wileńskich czterma kwartałami, na każdy kwartał po złotych czterdzieście co rok currenti moneta importowali, oraz aby żadney w odprawowaniu professyi sobie przyzwoitey, sub quocunque titulo et praetextu, nad przepis punktów, w tymże dekrete wyrażonych, nie przywłaszczając dla siebie wolności, po klasztorach, pałacach, kamienicach, dworach y domach, tak w samym mieście, iako y na przedmieściach miasta Wilna, z instrumentami y receptami swoimi nie chodzili, nikogo z xięży y obywatelów mieyskich z przyjeżdżych osób nie golili, ran nie opatrywali, y żadnych receptów nie dawali, tym barzies na roczne golenie nie podeymowali się, ale tylko podług sonancyi tegoż dekretu przychodzących do siebie ludzi, w łaźniach, domach y mieszkaniach swoich własnych, intra et extra maenia miasta Wilna będących, golili, udaiących się do siebie pacjentów, tych tylko, którzy pierwey ad curandum sui do chirurgo-medyków nie udadzą się, przyjmowali y nikogo z takowych pacjentów nie namawiając do siebie od chirurgo-medyków nie odrażali; tudzież chłopców y czeladzi onych do siebie nie odma-wiali, y we wszystkim podług obowiązków, w tymże dekrete dla siebie opisanych, do teyże kommissyi w mieście tuteyszym

od iego królewskiej mości nastąpić mającey sprawowali się: a to sub paenis contraventionum irremissibilibus, quam strictissime waruie. Względem zaś chłopca na imię Tomasza Kapczyńskiego, nihy przez uczściwego Adama Grodzickiego, łazienika cyrulika Wileńskiego, od sławetnego pana Macieia Mazurkiewicza chirurgo-medika Wileńskiego odmówionego, ponieważ to z teyże inkwizycii urzędowey patuit: iż pomieniony chłopiec Tomasz Kapczyński, będąc przez rodzica swego dla ćwiczenia się in arte chirurgo-medica do sławetnego pana Macieia Mazurkiewicza na pewne lata oddanym et in contubernio chirurgo-medico Vilnensium zapisanym, in tractu terminowania lat swoich przewiniwszy się w czymści panu swemu namienionemu sławetnemu panu Mazurkiewiczowi y od onego obawiając się dla siebie kary, swywolnie y nieopowiednie uszedłszy, wprzód do uczściwego Antoniego Jankowskiego, takż łazienika Wileńskiego, a potym do uczściwego Adama Grodzickiego dostał się y zato iuż był na urzędzie na dolnym iego-mości pana Jana Józefata Minkiewicza—protunc rocznego burmistrza Wileńskiego, paenowanym, z nakazaniem, aby znowu wrócił się do tegoż pana Mazurkiewicza. Którey iniunkcyi że dotąd upornie zasłaniając się srogością onego zadość nie uczynił, przeto szlachetny urząd iego królewskiej mości burmistrzowski radziecki Wileński, iako pozwanemu uczściwemu Grodzickiemu przystawić takowego chłopca in spatio tridui, a data praesentis decreti, bez żadney zgoła exkuzy do tegoż sławetnego Mazurkiewicza dla dosłużenia y finalnego lat swoich sub paenis irremissibiliter irrogandis wyterminowania nakazuie. Tak też sławetnemu panu Mazurkiewiczowi

wi mitius z onym obchodzić się y postępować waruie. Eoque intuitu, post satisfactionem temu dekretowi w przystawieniu tegoż chłopca liberum a causa et actione względem obiektowanego odmówienia nie-raz wspomnionego uczściwego Adama Grodzickiego absolvit ac pronunciat. Po promulgowaniu którego dekretu strona powodowa, to jest, sławetni panowie chirurgo-medicy contubernium Wileńskiego onym in omnibus punctis kontentowali się; pozwani zaś uczściwi panowie cyrulicy, lazien-

nicy Wileńscy, przez prokuratora swego iegoomości pana Mackiewicza—patrona spraw maydeburskich, od takowego dekretu, iakoby sobie uciążliwego, do sądów iego królewskiej mości zadwornych assessorskich wielkiego xięstwa Litewskiego założyli appellacyą. Wszakże salvo recessu od oney in spatio termini deliberationis super acceptandum hocce decretum, nec ne, podług dyspozycyi prawa maydeburskiego w przeciągu dziesięciu dni expediendae. Quod est connotatum.

1770 г. Мая 21 дня.

Изъ книги № 4231, за 1769—1770 г., стр. 751.

145. Опреѣленіе Литовской скарбовой комиссіи, которымъ Виленскіе купцы освобождаются отъ взноса торговыхъ пошлинъ на Юрборской таможи.

Вслѣдствіе пожара, случившагося въ Королевцѣ, многіе изъ Виленскихъ купцовъ повесили значительные убытки; они обратились съ просьбой въ Литовскій скарбъ объ уменьшеніи пошлинъ съ

заграничныхъ товаровъ; скарбовый трибуналъ и издалъ настоящее распоряженіе, которымъ и освободилъ отъ пошлинъ товары просителей соображая съ потерями ихъ.

Roku tysiąc siedmset siedmdziesiątego, miesiąca Maia dwudziestego pierwszego dnia. Circa acta ziemskie województwa Wileńskiego przede mną Felicjanem Zmiiowskim—pisarzem ziemskim województwa Wileńskiego, comparendo personaliter szlachetny pan Konrad Żyłko, konsyliarz miasta ikmci Wilna, opowiadał, prezentował y

ad acta podał, ekstrakt sanciti kommissyi rzeczy-pospolitey skarbu wielkiego xięstwa Litewskiego in ordine uwolnienia od cła kupców Wileńskich, subveniendo upadkowi onychże przez konflagratę stałemu, tymże szlachetnym panom kupcom Wileńskim służący y należący, który podając do akt prosił mnie pisarza ziemskiego Wileńskiego, ażeby po-

mieniony ekstrakt ze wszystką w nim wyrażoną rzeczą był doxiąg ziemskich spraw wieczystych województwa Wileńskiego przyięty y wpisany. Jakoż ia pisarz ziemski Wileński ony przyiawszy, w xięgi wieczyste ziemskie Wileńskie wpisać zaleciłem, który wpisując słowo do słowa tak się w sobie ma:

Roku tysiąc siedmset siedmdziesiątego, miesiąca Januaryi iedynastego dnia. Kommissya rzeczy-pospolitey skarbu wielkiego xięstwa Litewskiego międzyinnemi urzędu swego własnościami, za istotną ma obligacyą, handle kupieckie do iak nayokazalszego w prowincyi swey przyprowadzać stanu. Gdy zaś nieszczęśliwym losem z kupiectwa miasta stołecznego Wilna, przez pożar roku immediate przeszłego na dniu dwudziestym piątym Maia w Królewcu stały, iedni wszystkie swe, drudzy w znaczney części utracili towary, y przez to do takowego przyszły upadku, że y handlu dalszego prowadzić y zysku z niego dla skarbu publicznego rzeczy-pospolitey y ikmści wypadającego przynosić nie mogą, y takową swą szkodę publice wiadomą iuramentem też stwierdzić zabierali się, zacyzm kommissya rzeczy-pospolitey, subveniendo takowemu upadkowi rzeczzonego kupiectwa Wileńskiego y chcąc go nadal do potrzebnego kraiovi przysposobić handlu, następującym sposobem czyni levamen: Iż gdy według podaney niżej wyrażającej się specyfikacyi z szkód poniesionych w Królewcu, mieć będą towary na następującym pierwszym lub drugim splawie, tedy kaźden od summy z tacy towarów na komorze Jurborskiej według instruktarza wylikwidowaney, w równą proporcya albo liczbę szkody wziętey, od cla pro utroque thesauro w pro-

centach, instruktarzem opisanych przychodzącego, na raz ieden wolnym zostanie, idque szlachetny pan Jan Dubiński—burmistrz Wileński od towarów, do summy trzydziestu dziewięciu tysięcy siedmset dziewięciu dziesiąt siedmiu złotych polskich, według instruktarza otaxowanych, od cla, pro utroque thesauro przychodzącego, wolnym będzie. Podobnie szlachetny pan Jozefat Minkiewicz—burmistrz Wileński od towarów, do summy dwadzieście cztery tysiące otaxowanych; szlachetny pan Łukasz Jachimowicz—burmistrz Wileński od towarów do summy pięć tysięcy czterysta siedmdziesiąt sześć złotych otaxowanych; szlachetny pan Konrad Żylko—radca Wileński od towarów do summy iedynaście tysięcy sto dwadzieścia cztery złotych otaxowanych; szlachetny pan Nikodem Przemieniecki—radca Wileński od towarów do summy dwadzieścia iedney tysiący trzysta dwadzieścia złotych otaxowanych; szlachetny pan Józef Paszkiewicz od towarów do tysiąca złotych otaxowanych, szlachetny pan Bazyli Sokołowski—kupiec Wileński od towarów do summy dwadzieścia cztery tysiące pięćset dwadzieścia pięć złotych otaxowanych; szlachetny pan Jan Krupski—kupiec Wileński od towarów do summy dziewięć tysięcy sześćset złotych otaxowanych; szlachetny pan Jan Belaf—kupiec Wileński od towarów do summy ośm tysięcy otaxowanych; szlachetny pan Piotr Dubiński—kupiec Wileński od towarów do summy siedmnaście tysięcy dziewięćset ośmdziesiąt sześć złotych otaxowanych, szlachetny pan Rafał Woyciechowski—kupiec Wileński od towarów do summy czternaście tysięcy pięćset ośmdziesiąt złotych otaxowanych,—od placenia cla pro utroque

thesauro, według instruktarzów w procentach przychodzącego, wolnemi zostaną. 2-do intuitu kommissyi rzeczy-pospolitey skarbu wielkiego xięstwa Litewskiego, zaleca ichmościom panom superintendentom splawu Jurbórskiego, aby od wyż wyrażonych kupców Wileńskich, a w szczegulności od każdego z nich, za towary do proporcji summ wyż specyfikowanych otaxowane, cła nie brali, oprócz, jeżeli ciż kupce insuper mieć będą towarów do taxy nad summę od cła praesenti sancito uwolnioną. Actum w Grodnie na sessyi rady ekonomiczney kommissyi rzeczy-pospolitey skarbu wielkiego xięstwa Litewskiego roku, miesiąca y dnia ut supra.

U tego ekstraktu sanciti kommissyi rzeczy-pospolitey skarbu wielkiego xięstwa Litewskiego, przy wyciśniętej pieczęci skarbowey wielkiego xięstwa Litewskiego, podpisy rąk iaśniewielmożnych ichmościów panów Brzostowskiego — podskarbiego wielkiego xięstwa Litewskiego, Michała Korwina Kossakowskiego — pisarza skarbowego

wielkiego xięstwa Litewskiego, Jana Wolkowickiego—chorążego powiatu Grodzieńskiego, Zenona Wisłoucha, Bernarda Swykowskiego—kommissarza, Szymona Zawisłowskiego—regenta skarbnego wielkiego xięstwa Litewskiego, poniżey konnotacye temi wyrażają się słowy: M. Brzostowski—p. w. w. x. Lit. Michał Korwin Kossakowski—pisarz s. w. x. Lit. Jan Wolkowicki—chorąży powiatu Grodzieńskiego. Zenon Wisłouch b. b. Bernard Swykowski—komissarz, Szymon Zawisłowski—regent skarb. W. x. Lit. Extrakt sanciti kommissyi rzeczy-pospolitey skarb. wielkiego xięstwa Litewskiego, in ordine uwolniania od cła kupców Wileńskich, subveniendo upadkowi onychże przez konflagratę stałemu. Który to takowy ekstrakt sanciti komissyi skarb. wielkiego xięstwa Litewskiego, za podaniem onego przez wysz wyrażoną osobę do akt, jest do xiąg ziemskich spraw wieczystych województwa Wileńskiego przyjęty y wpisany.

1776 г. Ноября 2 дня.

Изъ книги № 4790, за 1775—1776 г., л. 861.

146. Жалоба всѣхъ уцѣлѣвшихъ Виленскихъ цеховъ и мѣщанъ на Виленскій же магистратъ и кагалъ по поводу разныхъ злоупотребленій, допускаемыхъ ими въ дѣлѣ благоустройства христіанскихъ жителей города.

Всѣ уцѣлѣвшіе цехи приносятъ жалобу на Виленскій магистратъ и кагалъ по случаю чрезвычайныхъ злоупотребленій со стороны этихъ учреждений и разоренія горожанъ. Такъ упомянутые цехи заявляютъ, что вопреки королевскимъ привилегіямъ евреи распространились по всему городу и занимаются торговлей и ремеслами, вслѣдствіе чего *тринадцать цеховъ* уже прекратили свое существованіе; что магистратъ вошелъ съ евреями

въ сдѣлку къ явному ущербу христіанскаго населенія; что купцы насильственнымъ образомъ взимаютъ съ пріѣзжихъ очень высокія и незаконныя поборы и употребляютъ ихъ на роскошную жизнь вмѣсто того, чтобы отдавать ихъ въ общественную кассу. Уцѣлѣвшіе цехи желаютъ, чтобы всѣ евреи были высланы изъ города по крайней мѣрѣ на разстояніи 5 миль отъ города.

Roku tysiąc siedmset siedmdziesiąt szóstego, miesiąca Nowembra wtórego dnia. Coram actis grodu województwa Wileńskiego comparens personaliter i. pan Stefan Seweryn—ieneral ikmści w. Wileńskiego żałował y solennie manifestował się nomine sławetnych Beniamina Hopa, Franciszka Sądeckiego—chirurgów, Tadeusza Skędzierskiego, Ernesta Wiberra—złotników, Pawła Drozdowskiego, Jana Edbera zegarmistrzów, Jakuba Bockiewicza, Józefa Woyciechowicza—krawców, Krzysztofa Fleychmana, Piotra Huberta—stolarzów, Mikołaja Szydłowskiego, Symona Paszkowskiego—saffianików, Michała Stankiewicza—czapecznika, Krzysztofa Strubę, Michała Blankienberga—wielko-skurników garbarzów, Ignacego Kwintkowskiego, Antoniego Romanowskiego—siedlarzów y ry-marzów, Samuela Małyka—zamesznika, Tomasza Zieniewicza, Jana Muszkielewicza, słodowników, Jakuba Pietrowskiego, Frydrycha Gale—słosarzów, Macieia Muchlińskiego, Michała Brzecharskiego—kowałów, Sebestyana Zbytkowskiego, Sylwestra Zdan-kiewicza—miecznika, Leona Kalinkiewicza, Michała Hołdowskiego y wszystkich mało-skurników garbarzów, y wszystkich starszych wszystkich cechów, całego gminu y pospólstwa miasta Wilna na szlachetnych Kondrata Żyłkę, Grzegorza Hałuzę—burmistrzów, Jana Krupskiego, Daniela Paszkiewicza, Piotra Dubińskiego, Leonarda Paszkiewicza, Antoniego Lachowicza—radców, Jana Kończewskiego, pisarza y cały magistrat Wileński, oraz na szlachetnych Ni-

kodeksa Przemienieckiego, Józefata Minikiewicza—burmistrzów y prezydentów izby kupieckiej, Józefa Pawłowskiego, Felicjana Kossobuckiego—dyrektorów y na całe izby kupieckiej zgromadzenie, tudzież na niewiernych żydów Samuela Wigdorowicza—rabina, Moyżesza Leybowicza, Ulfa Aronowicza, Moyżesza Josielowicza, Berkę Eliaaszewicza—starszych kahalnych y na cały kahal Wileński o to: iż co obżałowany szlachetny magistrat Wileński, kupcy Wileńscy y obżałowani niewierni żydzi kahału Wileńskiego, idąc z sobą in conducto w niewiadomości całego gminu y pospólstwa miasta Wilna, y gmin za gmin po tenczas nie poczytuiać, a mając procedery z kahałem Wileńskim, w sądach ikmci zadwornych assessorskich w. x. Lit. przeciw wszystkiemu prawom, przywilejom, temuż miastu służącym, obżałowany magistrat, *communitas mercatoria*, uwiodłszy się korupcją tak obżałowanych, antecessorowie, iako y sami obżałowani od żydów kahału Wileńskiego dawana, od postawów sukna, materye, sztukami bogatych pasów, y dalszych kosztownych futer, argenteńców y rzeczy (iakoż sam kahal Wileński tego wyprzeć się nie może), biorąc bez trzeciego stanu y pospólstwa całego kondyktowe konwencye przyznane, w niewiadomości gminu całego czynili y stanowili na zgubę całego miasta, y takowe konwencye, przez się prokurowane, niewierni żydzi przywilejami, subdole otrzymanymi, approbowali; a z tym po całym mieście we wszystkich ulicach, zaułkach y przedmieściach wszystkich rozszerzyli się ciż żydzi, mieszkając y wszelkie handle prowadząc, z różnemi in genere et specie towarami y rzeczoma do tutejszey manufaktury y ręki wszystkich rzemiosł

należącemi, kilkanaście cechów iuż funditus wykorzenili, idque: kuszniarzów, szmucharzów, pasamanników, hawtarzów, płotników, paszników, szklarzów, blacharzów, introligatorów, iubilerów, nożowników, iglarzów, goździarzów; a które cechy ieszcze się nayduia, tedy przez naprowadzenie ich roboty z zagranicy y innych miast do ostatniey zguby y ubóstwa niewierni żydzi, a same miasto do ruiny przywiedli. Ad hoc obżałowani kupcy Wileńscy, zaszczycając się prawami y przywilejami sobie służącemi, niewiedzieć quo praetextu od przybyłych nie tylko towarów, ale różnych rzeczy rzemieślniczych do Wilna przyprowadzonych, znaczną plate bierzecie, byle by kto tylko do miasta wiachał, bierzecie po kilkanaście y kilkadziesiąt czerwonych złotych, gwałtem wydzieracie y przymuszacie sobie dawać, strofuiecie, coby do gminu całego należało, nie do obżałowanych, aby to do publiczney wchodziło skrzynki na potrzeby miasta całego, a nie na kosztowne obżałowanych kollacye, obiady, napoje y o dalsze bezprawia, chcąc prawem czynić, ante omnia do approbaty wszystkich spraw we spól z załobami pro parte całego gminu służącemi obżałowanych zaś wszystkich przeciwnych prawu, tranzakcyi chociaż y przyznanych konwencyi y dalszych dokumentów, iako pierwszym prawom y przywilejom poczynionych in rem et partem kahału Wileńskiego tych wszystkich do skassowania, annihilowania y eliminowania z xiąg, żydów wszystkich z miasta o mil pięć lub sześć wyprawienia y wyrugowania magistrat szlachetny za naruszenie dawnych praw, ukarania, z obżałowanymi kupcami Wileńskimi, do komportacyi praw, przywilejów, sub nexu iuramenti, za którym

odbierając tak wielkie dochody od przyby-
łych do miasta, do skassowania takowych
bezprawnych zwyczajów, ad publicum bo-
num do gminu całego y skrzynki pub-
liczney komportować nakazania y tego, quod
iuris, deducatur salva tego manifestu melio-
ratione. Co iest do xiąg grodzkich woie-
wództwa Wileńskiego przyjęto y zapisano.

1781 г. Іюня 2 дня.

Изъ книги № 5158, за 1780—1785 г., л. 304.

**147. Постанове́ніе особаго комиссарскаго суда, составленнаго изъ членовъ Ви-
ленскаго магистрата, для устраненія безпорядковъ, возникшихъ въ Виле́нскомъ
сапожничьѣмъ цехѣ.**

Вслѣдствіе раздоровъ, возникшихъ въ цехѣ са-
пожниковъ по причинѣ разныхъ злоупотребленій
цеховыхъ старшинъ, Виле́нскій магистратъ пред-
ложилъ этому цеху 13 §§ правилъ для руковод-
ства, изъ которыхъ между прочимъ видно, что
главнѣйшія злоупотребленія заключались въ слѣ-
дующемъ: въ неправильномъ избраніи цеховыхъ
старшинъ и расходчиковъ; въ самовольной и не-

производительной затратѣ общественныхъ суммъ
(на частныя угощенія); въ обремененіи товарищей
разными незаконными поборами въ видѣ колады,
волокебнаго, бочковаго, оглиднаго, рапортоваго и
др.; въ обращеніи младшихъ цеховыхъ въ личное
услуженіе и слабомъ надзорѣ за доброкачествен-
ностію сапожническаго мастерства.

Sabbato, die secunda mensis Junii, an-
no Domini millesimo septingentesimo octu-
agesimo primo.

Coram nobili officio consulari vlnensi
comparendo personaliter g. d. Josephus Ur-
banowicz—patronus causarum, praesentes
litteras punctorum dispositionis commissa-
riales, parato scripto praeconceptas, in
rem et partem contubernii auctorum Vil-
nensium servientes, cum introfusius con-
tentis ad acta obtulit; quarum literarum,
praemisso modo ad acta oblatarum, de
verbo ad verbum rescribendo contenta, te-
nor sequitur talis:

Roku tysięcznego siedymsetnego siedym-
dziesiąt szóstego, miesiąca Decembra wtó-
rego dnia. My urzędnicy niżej wyrażeni,
przez szlachetny urząd iego królewskiej
mości burmistrzowski radziecki Wileński
dekretem w roku tym że na dniu iedyna-
stym miesiąca Septembra zaszłym, na kom-
missyą do zgromadzenia kunsztu szewskie-
go będąc wyznaczeni, zszedłszy do się domu
brackiego, na dniu czwartym miesiąca Ok-
tobra, po wysłuchaniu z obustronnych za-
żaleń, między bracią młodszą a starszą,
oraz przejrzawszy przychody y rozchody z
skrzynki cechowej, dla tegoż całego zgro-

madzenia ułożyliśmy porządek następujący:

1-mo. Stosując się do przywileju, który dysponuje, aby wszyscy bracia kunsztu szewskiego w dzień świętego Mikołaja biskupa zebrawszy się do domu swego cechowego, wszyscy wolnym głosem obierali starszych na rok każdy następujący; a gdy w tym obieraniu, mimo przytomnych braci młodszych, z zupełnego dozwolenia przełożeni będący nie w zupełnym zgromadzeniu, ale w osobach kilkunastu dobrawszy przyjaciół swoich przemoc czynili, zatym postanawiamy: ażeby elekcya starszych szafarzów stołowych, kościelnych, młodszych, w czasie przywilejem przepisany, przy wszystkich braci zgromadzeniu, nie już przemocą, przyjaźnią, ale zdatnością y zasługami, w cechu tymże osób zaszczyconych, większością wotów tamże przytomnych, zawsze expedyowana była, iak naysolennie warujemy.

2-do. Tudzież starsi roczni, iako z całorocznych przychodów pieniądze do siebie, nie zaś do publiczney składali skrzynki, z tychże pieniędzy, do cechu importujących się, różne w nich swoje przezyski wynaydując, co rok kalkulowali się, y to nie przed całą przytomnie zgromadzoną bracią, a tak z takowego postępuku, częścią przez utajenie, częścią przez niepamięć, wielki uszczerbek całemu cechowi działał, zaczym aby przełożeni następujący, nie już przez siebie, ale przez szafarzów na rok obranych, takowe wszystkie przychody, całemu cechowi przynależące, wybierając, co tydzień do puszeki osobney, w cechu znaydującej się, wnosili, oraz ciż szafarze powinni będą przy całym zgromadzeniu, ze skrzynki cechowej wydanemi pieniędzmi, za wiedzą tak starszych, iako

y braci młodszych na wszystkie potrzeby cechu, nimi szafować, a ze wszystkich tych pieniędzy, nie już dwoma niedzielami przed świętym Andrzeiem apostołem, ale przed świętym Mikołaiem biskupem, przynajmniej we trzy dni nowemu stolowi rocznemu, przy wszystkich braciach zgromadzonych, tegoż kunsztu, razem z przełożonemi swemi zakończonemi, przełożenstwo swoje z czynności swych całorocznych dać sprawę, y przy porządnym regestrach, iak naydokładniey wykalkulować się dysponujemy.

3-tio. A że w tym cechu był zwyczaj, iż czasu starania się o iakowe zasługi, u braci y przy zostaniu na iakiey funkcyi, różne bankiety, traktamenta, częścią ze skrzynki cechowej, częścią z nałożenia na młodszych braciach, po różnych mieyscach z upadkiem majątku każdego y niedopilnowaniem rzemiosła swego, wszyscy razem odprawowali, więc takowe niepotrzebne zbytki, iako niegodziwe, per totum raz na zawsze kassujemy.

4-to. Ciż przełożeni wszyscy dawnieysi, za sprawowania starszeństwa swego, różne zwyczaje, od swych poprzedników wprowadzone, z wycięceniem braci młodszych, pozorem publicznego pożytku, barzieszy dla siebie utrzymywali, wybierając, iako to: od starszego pierwszym razem zostającego, złotych polskich osiemdziesiąt, od stolowego złotych polskich osmdziesiąt, od szafarza złotych polskich dwadzieścia cztery, od młodszego złotych polskich dziesięć, takż inne wyderkasy, pod różnym praetextem, titulo kolendy, włoczebney, beczkowego, oglądnego, raportowego wymyślone, które takowe abusus, iako z pokrzywdzeniem zasługujących się w cechu, aby więczey nie były, raz na zawsze zniosimy.

5-to. Tychże przełożonych rocznych po-

winnością będzie, w przytomności za wiedzą wszystkich braci do mistrzostwa, porządkiem swoim dobrze wysłużonych y od braci swoich zarekomendowanych, przyjmować, oraz przed przyjęciem podług przywileju, w listy urodzenia, wyzwolenia wyrazić y dostrzegać, aby każdy mieyskie prawo mający zostawał maystrem, zalecamy.

6-to. Przy takowym więc rozrządzeniu cech szewski zostawiając, iż bez posług publicznych, całemu zgromadzeniu przyzwolitych, obeyść się nie może, przeto nie już iak dotąd było, że młodszy roczni ustawicznie, a przez starszych niepotrzebnie wymysłnemi usługami byli obciążani, dla czego na dalszy czas takowe wymysły znosząc, przy samym tylko obowiązku tyczącej się posługi cechowej młodszych zostawiamy.

7-mo. Do takowego rozrządzenia y to też należeć będzie, ażeby osoby kunsztu szewskiego, mając pomiędzy sobą proceder, w partykularnych swych interessach, a nie cechowych, gdy iedna strona sump-tem swoim, druga zaś przez przyjaźń starszych ze skrzynki cechowej, z wielkim wydatkiem, sprawę wiodła, pod pretextem niby ściągaiącego się interessu do całego zgromadzenia; więc takowe niesłuszne expensa, na to spendowane, a do całego cechu nie regulujące się, więcej czynić zakazujemy.

8-vo. Też widząc y w tym nieporządność, gdy bracia przestępni, podług przywileju przez stół roczny bywają ukarani, a takowych sztrofów w porządnej księdze osobnej zapisywanych nie znajdujemy; którą uznając być na to potrzebną, szczególnie do wpisywania iednych sztrofów, sporządzić ją nową y mieć w cechu dysponujemy.

9-no. Dla utrzymania porządków w ce-

chu szewskim, artykuły od niemałego czasu zażywane, przez panów przełożone iedynie wprowadzone, a od młodszych braci nie przyjęte, oraz przez magistrat tutejszy nie autoryzowane, a tym samym nie ważne, iakoż te same artykuły (póki magistrat one nie zaaprobuie), dopóty używać ich do porządku zgromadzenia szewskiego zabraniamy.

10-mo. Z strony zaskarżonych panów starszych, o wydane srebro na usilny przymus wielmożnym i. p. lustratorom, iż przed wydaniem o tym całe zgromadzenie kunsztu szewskiego nie uwiadomili y żadney rady u nich nie szukali, nawet żadnego rewersu y dowodu nie okazali, który interes iako przysięgą, przez panów przełożonych przed nami wykonaną, jest ukończony, tak w następujące czasy aby żadnym aklamacyom od całego cechu nie podlegali, wolnemi ich od tego wszystkiego zostawiamy.

11-mo. Co się tyczy samego rzemiosła osób kunsztu szewskiego, które jest sprawowane według upodobania każdego, a od przełożonych rocznych, przysięgę na to wykonywających, nigdy nie lustrowane, przez co niektórzy bracia cechowi niedoskonałemi maystrami z roboty swej być się okazują, y powszechność z nich użytku nie odnosi, zatem aby starsi roczni, dostrzegłszy kunszt niedoskonale sprawujących podług uwagi słuszney sztrofowali, y starając się o iak najlepsze wydoskonalenie w rzemieśle, co kwartał między wszystką bracią rewizyą czynili, dysponujemy.

12-do. Z strony zaś trwających niesnasek przez czas niemały między bracią starszą z młodszą, które iako są za zrządzeniem naszym zaspokoione, tak aby całe zgromadzenie do dobrego porządku przykładającym się pa-

nom przelożonym nie tylko przeszkody nie czyniło, ale owszem aby onym uszanowanie y posłuszeństwo oświadczało zalecamy, y w nadgrode pracowitości publiczney starszym rocznym, wpisne chłopców, wypisne, wkupne do maystrowstwa, od osoby kaźdey po złotych cztery, odbierać onym dozwalamy.

13-to. Względem pieniędzy cechowych, w skrzynce znaydujących się, y w przytomności naszej odliczonych, których czasu kommissyi naszej że się znaydowało, iako to w złocie czerwonych złotych sztuk sto dziewiędziesiąt trzy, monetą złotych polskich sześćdziesiąt sześć y groszy osiemnaście, o czym na dalszy czas aby zgroma-

madzeniu szewskiemu było wiadomo specyfikujemy.

Które to takowe rozrządzenie rękoma naszymi własnymi przy pieczęciach naszych stwierdzamy.

Apud quas literas punctorum dispositionis commissarialis, praemisso modo ad acta oblatae, subscriptiones manuum circa duo sigilla sequuntur suntque tales: Daniel Tołkoński Paszkiewicz—radca Wileński; Piotr Dubiński—radca Wileński, manu propria. Quae praesentes literae punctorum dispositionis commissarialis, praemisso modo ad acta oblatae, sunt actis nobilis officii consularis Vilmensis inscriptae.

1784 г. Ноября 19 дня.

Изъ книги № 5158, за 1780—1785 г., л. 1129.

148. Консепсъ отъ Виленскаго магистрата Виленскому миссіонерскому монастырю на открытіе новой улицы, идущей отъ его костела къ Поплавамъ и рѣчкѣ Вилейкѣ.

Виленскій магистратъ, соглашаясь на ходатайство миссіонеровъ открыть новую улицу, начиная отъ ихъ костела и продолжая ее къ Поплавамъ и рѣчкѣ Вилейкѣ, длиною въ 118 сажень и содержать ее въ исправности на свой собственный

счетъ, выдаетъ настоящее свое согласіе на открытіе вышепомянутой улицы и благодаритъ миссіонеровъ за это предпріятіе, какъ долженствующее принести городу существенную пользу.

Roku tysiąc siedmset ośmdziesiąt czwartego, miesiąca Nowembra dziewiętnastego dnia.

Burmistrze, radce y cały magistrat miasta iego królewskiej mości w wielkim xięstwie

Litewskim stołecznego Wilna, oznaymuemy tym listem konsensem naszym, wszem wobec y każdemu zosobna, komu by o tym teraz et in posterum wiedzieć należało, w Bogu przewielebnemu imci xiędzu An-

drzeiowi Pochłowi—congregationis missionis domu Wileńskiego starszemu, y wszystkim imó xieżom missyonarzom tego domu, wydanym na to: Iż Źco ponieważ ciż ichmość xieża missyonarze Wileńscy, pro publico commodo, własnym swoim kosztem oświadczyli się nową do Zarzecza otworzyć ulicę w następującym ograniczeniu, idque: idąc Subaczem przedmieściem ku kościołowi ichmość xieży missyonarzów, po lewey stronie wraz przy rogu ogrodu tychże ichmość xieży missyonarzów, poczynąć się ma ulica nowa, do otwarcia zadeterminowana na zarzeczce ośmią łokciami szeroka, w dół idąc po zamurzu do imci xieży missyonarzów należącym, zawiera w sobie dłużyni sążni sześćdziesiąt osiem, łokci dwa y ćwierć, a

zaś przez plac pusty mieyski aż do rzeki Wilenki teyże dłużyni sążni piędziesiąt; in unum nowo otworzyć się mającey ulicy dłużyni sążni sto ośmnaście, łokci dwa y ćwierć. Gdy takową ulicę na zawsze swoim że równie kosztem utrzymywać przyrzekli, zaczym my magistrat tę offiarę pro publico commodo przez ichmć xieży missyonarzów Wileńskich w otwarciu nowoy ulicy dopełnić się mającą, wdzięcznym przyjmując sercem, chętnie ninieyszy konsens z władzy zwierzchnictwa naszego wydaiemy y ony, dla większey wiary y ważności, podpisem ręki iegomości pana pisarza, sekretarza iego królewskiey mości, przy pieczęci publiczney stwierdzamy. Działo się w Wilnie, roku, miesiąca y dnia ut supra.

1788 r. Марта 5 дня.

Изъ книги № 5159, за 1786—1789 г., стр. 1281.

149. Опреѣленіе Виленскаго магистрата по жалобѣ Виленскаго же цеха каретниковъ на Ивана Гинтера, который производилъ каретныя работы, не вписавшись въ цехъ.

Цехъ каретниковъ внесъ въ Виленскій магистратъ на своего собрата Гинтера жалобу, что этотъ послѣдній, не исполнивши цеховыхъ требованій и правилъ, выхлопоталъ у магистрата пристрастный декретъ и занимается мастерствомъ безъ всякаго права, чѣмъ вводитъ цехъ въ проторы и убытки. Магистратъ, разсмотрѣвши дѣло, постановилъ слѣдующее: Гинтера признать ма-

стеромъ, когда онъ сдѣлаетъ по послѣдней модѣ карету и внесетъ 200 злот. въ цеховую казну; прежній свой декретъ сохранить въ силѣ; отъ взноса за путешествіе (wędrowka) освободить, равно отъ выправки метрики изъ Пруссіи; вымогательства по части цеховаго угощенія прекратить. Тажущіяся стороны остались довольны такимъ постановленіемъ.

Roku tysiąc siedmset ośmdziesiąt ósmego, miesiąca Marca piątego dnia.

W sprawie za dwuma aktoratami y żalobami, do nich należącemi y w jednozłą-

czonemi, oraz skombinowaniem przypadley, mianowicie: za pierwszym aktorem utściwych panów Walentego Berensa y Krystyana Kizlinga—przełożonych y całego stelmaskiego cechu, obywatelów Wileńskich, z utściwym Janem Hinterem, y za żalobą w nim wyrażoną następną, mieniać o to: Iż co obżałowany Jan Hinter, bawiąc się w mieście Wilnie robotą stelmaską, pomimo prawa, przywileie, nadania y dekreta, zabiera, partactwem bawi się, czeladników fomentuje, wielkie krzywdy, a oraz nieznośne przykrości żałującym delatorom wyrządza, cechu nie wyprawuje, brzemion y powinności cechowych nie odbywa, składanek y wszystkich kosztów, cechowi podług przywileiów winnych, płacić niechce, słowem przeciwko przywileiom, dekretem y nadaniom nayiaśniejszych monarchów postępuje y ustawy, oraz ordynacye znieważa, przez co wielkie decessa cechowi y nieposłuszeństwo domierza, wędrówki trzyletniey, podług prawa nie odbywa. Na ostattek kiedy żałujące delatores, będąc tak nieznośnie skrzywdzeni, pozwalają obżałowanego przed sąd iego królewskiej mości burmistrzowski potoczny Wileński, wówczas obżałowany faworyzujący y sprzyjający przeciwko przywileiom y nadaniom cechowym dekret uzyskać, który wielką krzywdą y zgubą cechowi grozi: przeto żałujące delatorowie y cały cech stelmaski, chcąc o to daley prawem czynić y krzywdy swey w każdym sądzie dohodzić, zakłada proźby do skassowania dekretu potocznego burmistrzowskiego Wileńskiego, do pokarania obżałowanego penami, winami y karą taką iaka z prawa y przywileiów, oraz słuszości wyprobowaną zostanie, do nakazania obżałowanemu ustąpienia z miasta, do dania paręki mieskiej, lnb do zapłacenia sztrofu

takiego, iakiego delatorowie prosić będą, do nakazania przeprawienia cechu, y zapłacenia tego, co ustawy y przywileie nakazują, do okazania maystersztuk swey własney roboty y na tym iuramentu, że to iego własney roboty sztuka, do zakazania obżałowanemu, aby obżałowany do finalnego y oczewistego dekretu, ani roboty stelmaskiey nie robił, ani chłopców y czeladzi nie utrzymał y do zwrotu expensów prawnych, do bonifikacyi szkod, strat, do przypuszczenia delatorów do dowodu y odwodu, y tego wszystkiego, o co sprawiedliwie delatorowie prosić będą, salva melioratione tey żaloby. Za drugim aktorem utściwego pana Jana Gientera, obywatela Wileńskiego, z utściwymi panami Walentym Berensem y Krystyanem Kizlingiem—starszymi, oraz całym cechem stelmachów, obywatelów Wileńskich, y za żalobą w nim następną, który obżałowanych adcytuje do approbaty dekretu oczewistego urzędu iego królewskiej mości burmistrzowskiego potocznego Wileńskiego, w roku niniejszym tysiąc siedmset osiemdziesiąt siódnym, miesiąca Marca dwudziestego trzeciego dnia, w sprawie obżałowanych z żałującym zaszłego, a zatym do nakazania onemu satysfakcyi, do pokarania obżałowanych za niesłuszną appellacyą, do uznania delatorowi bliższości do iuramentu, do nadgrodzienia wydatków prawnych, tak przed, iako y po appellacyi, occasione obżałowanych expensowanych, oraz do bonifikacyi dalszych exinde poniesionych szkod, strat y tego wszystkiego sądenia, co czasu prawa dowiedziono będzie, z wolną żaloby poprawą. A iako te żaloby, z pozwów autentycznych wyniesione, tak za onemi strony, pomiędzy sobą spór wiodące, instituerunt actionem, w której sprawie, iako post appellatum z sądu potocznego burmistrzowskiego Wileń-

skiego przychodzący, nie mniej po oczewistych y dostatecznych od utściwych Walentego Berensa, Krystiana Kizlinga, y całego stelmaskiego cechu, przez imci pana Łukasza Trzeciaka—porucznikowicza Smoleńskiego, przeciwnie zaś od utściwego Johana Gientera, obywatela Wileńskiego, przez imci pana Felixa Abramowskiego, nawzajem doniesionych kontrowersiach, lubo cech stelmaski, iż utściwy Gienter, nie będąc majstrem, tu w mieście Wilnie robotę stelmaską, pomimo prawa, przywileja, temuż stelmaskiemu cechowi nadane, in praeiudicium onych zabierając, y czeladników stelmaskich do siebie odmawiając, powinności cechowych odbywać, składanek należących do cechu importować a przez to przywilejom y nadaniom posłusznym być gdy nie chciał, pod ówczas cech stelmaski, rzeczono Gientera, przed urząd potoczny burmistrzowski Wileński adcytowawszy, dekret w tej mierze przywilejom przeciwny, a na stronę Gientera faworyzujący, w roku tysiąc siedmset ósmdziesiąt siódmym, Marca dwudziestego trzeciego dnia zaszły wyskał, donosząc o podniesienie onego, a o przeznaczenie rok y sześć niedziel Gienterowi u majstra, za kołodziejstwo robienia, o ukazanie metryki urodzenia y listów wyczenia się probujących, o przeznaczenie zrobienia iemu na nowo maystersztuka y o ukaranie onego penami appellacyinymi y expensami prawnemi dopraszał się. Gdy jednak reproduowane ze strony utściwego Gientera, pod rokiem tysiąc siedmset ósmdziesiąt wtórym, Septembra dwudziestego trzeciego dnia, prawo mieyskie obywatelem go miasta tuteyszego Wilna, zwłaszcza po wykonaniu przez niego na wierność temuż miastu przysięgi mianuie y w poczet obywateli policza, po przyięciu którego prawa po-

nieważ utściwy Gienter z dóbr iasnie oświeconego xiążenia iego mości biskupa Wileńskiego, Werki zwanych, do Wilna na mieszkanie przeniosłszy się, intencją zostania majstrem cechowi stelmaskiemu oświadczył y ponieważ dla trwających w tymże cech pomiędzy majstrami a towarzyszami waśni y niesnasek, do cechu co kwartał opłatę do nastąpić mającego pomiędzy majstrami a towarzyszami ugodzenia się, ofiarował, takowe doniesienie Gientera przez cech, niezaprzeczane będąc, sądową uiednały wiarę, pomimo którą Gientera powolność, ponieważ cech stelmaski tegoż Gientera przed sądem potocznym burmistrzowskim w pięciu punctach, dekretem potocznego sądu wyszczególnionych, zaskarżywszy y swoje proźby podawszy, iak tegoż urzędu oczewisty dekret świadczy, intentował sprawę, z okonczenia której, ponieważ dekret burmistrzowski potoczny powodem przyścia drogą appellacyi, w obiekcyiach wyroków iego o fawor pomawiających, rozwiązania y kognicyi wyciąga, do załatwienia których przystępując, ponieważ w tym że sądzie potocznym usprawiedliwiał się Gienter, iż dla nienastąpioney pomiędzy majstrami a towarzyszami ugody, iż majstrem zostawszy dla tego od towarzyszków za majstra uznany nie będzie, wnosil y probował; na które doniesienia y oświadczone ze strony cechu zastępowania Gientera od towarzyskich na przyszłość rościć się mających pretensyi obowiązki, ponieważ urząd potoczny dekretem swoim, wymienioney Gientera exkuzy nie akceptował, lecz do artykułów y ordynacyi, od szlachetnego magistratu Wileńskiego cechowi stelmaskiemu w roku tysiąc sześć set siedmdziesiąt czwartym dnia trzeciego Decembra wydanej, a w roku tysiąc siedmset czterdziestym czwartym Listo-

pada dwunastego dnia, w Grodnie, od świętey pamięci nayiaśnieyszego króla Augusta trzeciego konfirmowaney, zreferowawszy się, Gienterowi zostać maystrem nakazał, y ponieważ wedle własnego maystrów stelmachów oświadczenia się y obowiązywania, aby maystrowie od impetycyi towarzyszków, iesli by iaką do Gientera o zastanie przed zakończoną z nimi ugodą maystrem regulowali pretensyie, onego zastępowali, zastrzegli, y lubo tenże Gienter, zaszczycając się w urzędzie potocznym doświadczonym y doskonałym w rzemieśle stelmaskim maystrem, przez to od obowiązku robienia mayster sztuki wymawiał się; iednak ponieważ urząd potoczny takową iego illacyią uchylił, a stosownie mając się do artykułu dwunastego ordynacyi, od cechu stelmaskiego allegowaney, obowiązany Gientera do zrobienia maystrowskiey sztuki, to iest: karyty w guście y modzie terazniejszey osądził, po zrobieniu której ponieważ pod krytykę maystrów stelmachów, iżby Gienter oddał, dekretem swoim zalecił kolejno, ponieważ takowa mistrzów stelmaskich krytyka, iżby Gienterowi zostaiącemu się maystrem (iak się praktykuje) na wymyślone traktamenta, exwisceruiącą nie była zastrzegł, y ponieważ wedle determinacyi artykułu dwunastego ordynacyi, od nayiaśnieyszego Augusta trzeciego approbowaney, aby Gienter wstępnego złotych trzydzieście, zostawszy zaś maystrem złotych sto pięćdziesiąt, y udzielnie za kolacją dla maystrów wedle przepisu wspomnionego artykułu dać powinien złotych dwadzieścia, w iedno znosząc złotych dwieście, do cechu stelmaskiego urząd potoczny wypłacić kazawszy, żądania tegoż cechu stelmaskiego, iak tenże dekret świadczywał y zaspokoił. In contra dalsze cechu stelmaskiego prośby, ponieważ urząd potocz-

ny każdą po osobnu rezolwując, co do robienia u maystra przez rok y sześć niedziel, a oraz oddalenia chłopca, ponieważ przez wzgląd w małżeńskim stanie zostaiącego y gospodarstwo wiodącego Gientera, a oraz przez wzgląd słabości zdrowia onego przeświadczaący, pierwszą takową pretensyią, która opuszczeniem Gienterowi żony upadkiem y zgubą gospodarstwa, uszczerbkiem nadto wątłego zdrowia grożącą sprawiedliwie uchylił; similiter drugą prośbę za wędrowkę złotych sto żądaiącą, ponieważ przez racyą złożonych dwóch ze strony Gientera, iedney od cechu Brunświckiego Augusta szesnastego, drugiey od miasta Lubeka, wtórego dnia Februarii, tysiąc siedmset sześćdziesiąt dziewiątego roku, iż Gienter wędrowkę odprawił, przekonywaiących testimoniów od opłaty zawędrowkę tegoż Gientera słusznie uwolnił; na ostatek, co do ukazania listów urodzenia y wysłużenia się żądanych, ponieważ urząd potoczny z powszechney wiadomości, iż z państwa Pruskiego, z kąd Gienter rodem, listów urodzenia y wysłużenia się nikomu nie wydaia, przekonał się, a ztąd ponieważ iednego Gientera w szczegulnoscii do okazania takowych listów, że nie znaglił, od sprawiedliwości hoc in puncto zboczonym nie zostało, zwłaszcza ponieważ y dopiero, w ciągu terazniejszego procederu, lubo cech stelmaski ryczałtem przyniosłszy w daciech zastarzałych testimonia w ięzyku niemieckim dwum obywatelom wydane, iż dostać z Pruss listów urodzenia y wyuczenia się można probował, iednak iżby onych w terazniejszym czasie wyprokurować wolnym y łącznym było, przez niezłożenie nowych, którzy w tych leciech zostali maystrami nie dowiodł, per consequens ponieważ znaglić utściwego Gientera do wykonania stroniących y niepodobnych obowią-

ków *ex re* nie wypadło, a tym samym ponieważ z kardynalnych przekonań y sprawiedliwych przyczyn, potocznego urzędu dekret usprawiedliwionym został, prócz których dekret potoczny upoważniających przyczyn, lubo utściwy Gienter iż maystersztuk, to iest karytę w naywyższem guście y modzie przez się zrobiony, maystrom stelmachom pod krytykę oddawał, y lubo ciż maystrowie przez nienawiść onego oglądać nie chcieli, donosił, i że w tym punkcie dekretowi potocznemu satysfakcyą domierzył, opowiadając uwolnienia siebie od robienia drugiej maystrowskiej sztuki żądał; jednak ponieważ takowe z maystrów stelmaskich pod czasem trwającej appellacyi nieoglądanie nowo zrobionego przez Gientera maystersztuka obwiniać, ani też utściwego Gientera od zrobienia nowej sztuki uwalniać zdolne nie iest; z tych przyczyn urząd iego kr. mości burmistrzowski radziecki Wileński dekret urzędu potocznego, w roku tysiąc siedmset osiemdziesiąt siódmym, Marca dwudziestego trzeciego dnia zaszły, mocą przywileju anteuniowego w roku tysiącnym pięćsetnym pięćdziesiątym wtórym magistratowi Wileńskiemu, od świętej pamięci nayjaśniejszego króla Zygmunta Augusta, ad bonum regimen nadanego, a ze strony Gientera allegowanego, in omni approbowawszy,

utściwego Gientera zostać maystrem cecchowym y sztukę maystrowską zrobić, oraz złotych dwieście, mocą tegoż dekretu cechowi stelmaskiemu zapłacić, zobowiązawszy, ażeby przerzeczony Gienter sztukę maystrowską, to iest, karytę wedle gustu y mody teraźniejszej w przeciągu trzech kwartałów od daty niniejszey zrobił, pod krytykę oną oddał, potym maystrem zostawszy złotych dwieście do cechu wypłacił, zaleca. Utściwi zaś maystrowie, iżby oglądając y krytykując takową sztukę żadnemi traktamentami y wymysłami Gientera nie *exwiscerowali*, y owszem po dopełnieniu przez iego obowiązków za aktualnego cechu maystra przyiwszy, od impetycyi towarzyszków stelmaskich, ieśliby się wydarzyły, *expensem* cechowym zastępowali, y to wszystko, co dekret potocznego urzędu przeznaczył, dopełnili, *sub paenis contraventionum* nakazuie; dalszych zaś *paen*, *win*, nawzajem pretendowanych, na żadną nieuznawając stronę, satysfakcyą ninieyszemu dekretowi nakazuie, po zadosyć uczynieniu któremu wszystkie żaloby y cały proceder, w tey mierze zaszły, *kassuie*, *annihiluie*, z xiąg elininować dopuszcza, a iako w rzeczy osądzoney wieczne stronom zaleca milczenie. Po promulgowaniu takowego dekretu obie się strony onym kontentowali.

1789 г. Декабря 5 дня.

Изъ книги № 5159, за 1786—1789 г., стр. 2589.

150. Определеіе Виленскаго магистрата по жалобѣ Виленскаго цеха оружейниковъ на слесарскій цехъ, присвоивающій себѣ работы, принадлежащія оружейникамъ.

Въ этомъ документѣ заключается пять исковъ по поводу споровъ, существовавшихъ между Виленскими оружейниками и слесарями. Дѣло было въ томъ, что слесари позволяли себѣ дѣлать оружейникамъ разныя притѣсненія; такъ они выѣшивали на своихъ мастерскихъ оружейницкія выѣски, чѣмъ сманивали къ себѣ оружейницкихъ подмастерьевъ и отнимали у оружейниковъ заказы; снабжали свидѣтельствами тѣхъ же оружейницкихъ подмастерьевъ, а самихъ мастеровъ на-

зывали партачами (неучами); все это слесари дѣлали вопреки королевскимъ привилегіямъ и спеціальнымъ декретамъ по поводу уже давно возникавшихъ споровъ. Магистратъ принялъ сторону оружейниковъ, доведенныхъ до послѣдней степени убожества, подъ свое покровительство и не только запретилъ слесарямъ причинять такія обиды на будущее время, но подвергъ ихъ денежному штрафу и тюремному заключенію.

Roku tysiąc siedmset ośmdziesiąt dziewiątego, miesiąca Decembra piątego dnia.

W sprawie za pięciu aktorami y żałobami, do nich należącemi y w iedno złączonemi, oraz skombinowanemi przypadley, mianowicie: za *pierwszym* aktorem utściwych Theodora Szykutowicza, Jana Fiedorowicza—starszych, Macieia Wileyki, Kazimierzowey Żedakiewiczowey wdowy, z dokładem iey opiekunów, maystrowey y maystrów, Macieia Dulewicza, Franciszka Szykutowicza, Adama Hryniewicza, Grzegorza Kuprianowicza, oraz dalszych y całego cechu rusznikarskiego, obywatelów Wileńskich, z utściwymi Janem Budkiewiczem, Michałem Mohilowskim—starszymi, Antonim Mackiewiczem—szafarzem y całym cechem slosarskim, obywatelami Wileńskimi, y za żałobą w nim wyrażoną, następną, mieniając y referując się do przywileiu nay-

jaśnieyszego króla Zygmunta, do dalszych ustaw y nadań cechowi rusznikarskiemu służących, a nayszczegulniey do dekretu, w szlachetnym magistracie Wileńskim pod datą roku tysiąc siedmset ośmdziesiąt szóstego, Marca ośmnastego dnia in principi negotio oczewiście pomiędzy slosarzami y rusznikarzami ferowanego, y przez żadną stronę nieappellowanego, oraz dalszych wolności prawnych, a mianowicie o to: iż obżalowany cech slosarski, celem pogardy przywileiów y monarchicznych ustaw, nadań, artykułów y dekretów, cechowi rusznikarskiemu służących, a barziey na krzywdę niedawno zformowanego rusznikarskiego cechu godząc, nieustannie robotę rusznikarską zabieracie, znaki onych wywieszacie y do pieczęci nawet swoich niewolnie y nieprzyzwolicie, tegoż znaku rusznikarskiego, pistolet wyrytego, używacie, cze-

ładź z postronia przychodzącą, zabawy rusznikarskiej do robot swych odmawiacie y zajmiecie y innych z Wilna, dla tego, iżby się garstka rzemieślnika rusznikarskiego zgromadzić nie mogła, na wędrowną wyprawiecie, żalując cech rusznikarski partaczami nazywacie, a chlubiąc się z pieczęci swojej, na której znak rusznikarski wyryty, takową czeladź fomentujecie y onym testimonialne dowody, zbocznie używszy cudzey własności znaku, wydaćcie, a co większa robotę odmawiacie; z racyi czego majstrowie rusznikarscy, iako to: Andrzej Pawłowski, Wincenty Żyliński, Hieronim Kosacki, dla przeszkody y odietego przez obżalowanych sposobu, z Wilna oddalić się przynaglonymi zostali, a przez to nieznosną krzywdę y upadek cechowi rusznikarskiemu, a nieposłuszeństwo dekretowi wyżej namienionemu dopełniacie. Z czym żalując cech rusznikarski idąc do sądu prosi: Nayprzód uznania rozprawy termino peremptorio, ukarania obżalowanych paenami kontrawencyinemi za renitencyą oczewitemu dekretowi, do skassowania obżalowanemu cechowi slosarskiemu powyieszanych, tablic y pieczęci niewolnie przywłaszczonego rusznikarskiego znaku, do bonifikacyi podziałanych szkód y decessów z zajęcia cudzego nieprzyzwoicie rzemiosła, do ukarania obżalowanych paenami, z rygoru prawa spadających y sztrofów, wedle determinacyi króla Zygmunta przywileiu, do uznania delatorów bliższych do dowodu y odwołu, do zastrzeżenia iżby obżalowani odtąd cudzego rzemiosła naymować, czeladzi odmawiać y fomentować: nie wazyli się, do zasądzenia szkód, strat y expens prawnych y tego wszytkiego, co czasu prawa dowiedzionym będzie, salva melioratione tej žaloby.

Za drugim aktoatem imci pana Franciszka Morawskiego, z utściwemi Janem Budkiewiczem, Michałem Mohiłowskim, terazniejszymi starszymi, a Antonim Mackiewiczem—szafarzem, y całym cechem slosarskim, obywatelami Wileńskimi, y za žalobą w nim następną, mianowicie o to: Iż obżalowany cech slosarski względem porządków swoich ciągly, pod rokiem tysiąc siedmset ośmdziesiąt szóstym z rusznikarzami, w magistracie Wileńskim, wiodąc proceder, do onego zeszłego imci pana Marcina Oszewskiego za aktualnego plenipotenta ustanowił, któremu gdy dla niezaprzysiężenia patrocini w subseliach magdeburyi Wileńskiej zakwestyonowana została activitas; pod ówczas ś. p. zeszły Oszewski żalującego delatora od siebie installował; iakoż zaczęte w procederze dzieło z wolą y myślą cechu slosarskiego zgodnie żalujący delator do końca doprowadził, z losu której sprawy gdy wyrokiem szlachetny magistrat Wileński rusznikarzew od cechu slosarskiego odłączył, y owszem onym cech rusznikarski formować, y artykuły do approbaty sobie podać zalecił; obżalowany podówczas sam cech slosarski, przytomny będąc takowego dekretu promulgaty, a nie co by z onego uciążliwym być mogło nie dostrzegłszy; appellować od niego nie zaleciliście, ale nadto in toto onym kontentowaliście się; po zakończeniu którego procederu aż do daty niniejszey, dopóki rusznikarze obżalowany cech slosarski o wywieszenie ich znaków przed sąd burmistrzowski potoczny Wileński u szlachetnego Lachowicza nie zakłócili, spokojnie swe przez lat trzy przepędzaliście życie; tandem dopiero chcąc takową sprawę z potocznego sądu zerwać, żalującego delatora niewinnie o prewerykacyą paszkwilnie poma-

wiać y nacyzysze iego krytykować czynności zuchwale poważyliście się. Co ażeby bezkarnie nieuszło, żalujący pozywa termino peremptorio do pokarania obżalowanych, pro paena talionis, do uznania bliższości do dowodu y odwodu, do obwarowania delatorowi bonam famam, sądzenia w ostatku szkod, strat y expens prawnych, salva melioratione tey žaloby.

Za trzecim aktorem utściwych panów Teodora Szykutowicza, Jana Fiedorowicza, starszych y całego zgromadzenia maystrów kunsztu rusznikarskiego, obywatelów Wileńskich, z utściwymi panami Wawrzyńcem Sosnowskim y Macieiem Budkiewiczem, maystrami kunsztu slosarskiego, obywatelami Wileńskimi, oraz całym cechem slosarskim y za žalobą w nim takową, którzy obżalowanych pozywają, mieniąc y referując się do wyniesionych pozwów Augusta dziewiątego y dwunastego dnia w roku tysiąc siedmset osmdziesiąt ósmym, a mianowicie: iż obżalowani niewolnie znaki, cechowi rusznikarskiemu służące y nadane, u siebie wywieszać poważyli się, przez co czeladź do siebie sprowadzali y odmawiali, robotę do siebie zabierali; o co delatores czyniąc prawem, zakładają proźby do ukarania paenami kontrawencyinemi, do zakazania, aby znaków rusznikarskich nie wywieszali, czeladzi nie odmawiali, y robot nie zabierali, do nagrodzenia szkod, strat y expensów prawnych, y tego sądzenia, co czasu prawa dowiedziono będzie, z wolną poprawą tego pozwu.

Za czwartym aktorem utściwych panów Antoniego Mackiewicza, Jana Piotrowicza — starszych, Macieia Budkiewicza, Piotra Szuberta, Wawrzyńca Sosnowskiego, Gotfryda Kannisera, Jakuba Liderlica, Michała Mohilowskiego, Jana Budkiewicza,

Benedykta Holca, Józefa Koziulewicza, Jana Rowińskiego, Wawrzyńca Jankiewicza y całego cechu slosarskiego, z imię panem Franciszkiem Murawskim — plenipotentem y palestrantem magistratu Wileńskiego, tudzież utściwymi panami Teodorem Szykutowiczem y Janem Fiedorowiczem — rusznikarzami, obywatelami Wileńskimi, y za žalobą, w nim ingrossowaną, mieniąc y referując się do manifestu, w roku tysiąc siedmset osmdziesiąt ósmym, miesiąca Julii dwudziestego ósmego dnia zanieśionego y do wydanego mandatu, przed sąd nayiaśniejszey assesoryi w tymże roku y miesiącu dnia dwudziestego a pryncypalnie o to: Iż co obżalowany Waszek Morawski, zaiwwszy się do sprawy żalujących z pomienionymi obżalowanymi puszkarzami, na sądzie magistratu Wileńskiego intentowaney, gdy w roku tysiąc siedmset osmdziesiąt szóstym, Marca osiemnastego dnia, z krzywdą żalujących, y złamaniem przywileiów, oraz właściwych dekretów magistratowych, zapadł oczewisty pozwalający udzielnego cechu; dla tychże bixmacherów czyli puszkarczów, dekret, wówczas obżalowany Waszek szczegulną zdradą idąc pod stroną, wziowszy punkt z dekretu, w słowa wypisany (ad bonum regimen), ony tłumacząc żalującym, iako by się znaczył, iż ciż puszkarze, bez przywileiów nayiaśniejszego monarchi y zaświadczeń, z trzech miast cechu składać nie mogą, od pomienionego dekretu uciążliwie stannego nie appellowałeś, przez co zdradliwie, dekret pod exekucyą poddać zausiłowałeś, a z obżalowanymi o to: iż co obżalowany Waszek, mimo nadane przywileia nayiaśniejszych monarchów cechowi slosarskiemu y artykuły ustanowione, chcąc się wyłączyć od tegoż cechu slosarskiego, a nowy sobie formować,

za niedostatecznym, bywszego plenipotentą żalujących wytłumaczeniem przywilejów y artykułów, gdyście wyskali dekret wyż pomieniony, a w postrzeżeniu się zdradliwego podstępku plenipotentą zostaliście, w roku tysiąc siedmset osmdziesiąt ósmym, miesiąca Julii dwudziestego dnia, przed sąd nayiaśniejszey assessoryi wielkiego xięstwa Litewskiego na utrzymanie wszystkich przywilejów y artykułów, cechowi slosarskiemu służących, zamandatowanymi, na takowy nie zważając mandat, do satysfakcyi dekretu wyż pomienionego, manifestem w roku tysiąc siedmset dziewiędziesiąt ósmym, miesiąca Julii dwudziestego ósmego dnia, ku rozprawie przed sądem nayiaśniejszey assessoryi zaiętego, w niniejszym sądzie rozprawę rozpocząć poważyliście się, satysfakcyi sobie w uformowaniu cechu nigdy nie byłego przeciwko przywilejom, dekretem y artykułom żądacie, o paeny kontrawencyjne niewinnie skarżycie, żadney z siebie osiadłości nie mając, do strat y expensów prawnych przywodzić. O co wszystko żalujące, chcąc prawem czynić, składaia prozby, co do osoby imci pana Murawskiego, o odsadzenie ab officio patrocini, tanquam zdradliwego plenipotentą y prokuratora wedle praw, o prokuratorach przepisanych. Co zaś do obżalowanych o utrzymanie wszelkich przywilejów, dekretów y artykułów, do approbaty mandatu, de data wyrażonego, intuitu którego do odesłania całkowicie sprawy przed sąd nayiaśniejszey assessoryi wielkiego xięstwa Litewskiego, a względem nieosiadłości obżalowanych, do dania dobrze osiadley paręki, do nadgrodzienia szkod, strat y expensów prawnych, oraz tego wszystkiego, co czasu prawa dowiedzionym będzie, salva tey žaloby melioratione.

Za piątym na ostatek aktorem utściwych panów Antoniego Mackiewicza, Jana Piotrowicza—starszych tegorocznych, Macieia Budkiewicza, Piotra Szuberta, Wawrzyńca Sosnowskiego, Gotfryda Kannisera, Jakuba Liderlica, Michała Mohiłowskiego, Jana Budkiewicza, Benedykta Holca, Józefa Koziulewicza, Jana Rowińskiego, Wawrzyńca Jankiewicza y całego cechu slosarskiego, z ucściwymi panami Teodorem Szykutowiczem y Janem Fiedorowiczem—puszkarzami y za žalobą w nim następną, mieniąc o to: Iż co obżalowani waszmość pomimo dwa dekreta: iednego w roku tysiąc siedmset pięćdziesiąt pierwszym, Marca pierwszego dnia, drugiego w roku tysiąc siedmset osmdziesiąt szóstym, Marca osiemnastego dnia, pozwalające slosarzom robienia strzelb, niewinnie żalujących o robienie strzelb y wywieszanie znaków prosekwiście, do procederu pociągacie; do strat y expensów przywodzić, o co żalujące prawem czyniąc, do pokarania podwóynymi paenami za sprzeciwieństwo dwum dekretem wyż pomienionym, dwunastu niedziel turmy y dwanaście rubli groszy, do zakazania y znikczemnienia takowey prosekucyi; do zasądzenia expensów prawnych złotych polskich trzysta, praevio slosarzów iuramento, y o to, co czasu prawa dowiedzionym będzie. A iako te žaloby, z pozwów autentycznych wyniesione, tak za onymi strony, pomiędzy sobą spór wiodące, instituerunt actionem, w której sprawie po uznaniu dylacyi copiarum z spraw, niemniej po oczewistych y dostatecznych iako to: od utściwych Teodora Szykutowicza, Jana Fiedorowicza—starszych, Macieia Wileyki, Kazimierza y Żedakiewiczowey, z dokładem iey opiekunów Macieia Dulewicza, Franciszka Szykutowicza, Adama Hryniewicza, Grzego-

rza Kuprianowicza y dalszych całego cechu rusznikarskiego, obywatelów Wileńskich, tudzież imci pana Franciszka Murawskiego — palestranta magdeburyi Wileńskiej, przez imści pana Jana Janowskiego — komornika Oszmiańskiego, przeciwnie od ucściwych Antoniego Mackiewicza, Jana Piotrowicza — starszych, Macieja Budkiewicza, Piotra Szuberta, Wawrzyńca Sosnowskiego, Godfryda Kannisera, Jakuba Liderlica, Michała Mohiłowskiego, Jana Budkiewicza, Benedykta Holca, Józefa Koziulewicza, Jana Rowińskiego, Wawrzyńca Jankiewicza y całego cechu slosarskiego, przez imci pana Piotrowicza — rotmistrza Nowogródzkiego, in principali negotio doniesionych kontrowersyach, lubo od cechu slosarskiego, reprodukując dekret niniejszego sądu w roku tysiąc siedmset pięćdziesiąt pierwszym, Marca pierwszego dnia, między cechem kowalskim a slosarskim zapadły, onym, iż strzelba wszystka, wielka y mała do kunsztu slosarzów należy, dowodzone y probowano; gdy iednak takowy od slosarzów reprodukowany dekret był tylko pomiędzy kowalami a slosarzami ferowany, po którym ponieważ dekret pośledniejszy w roku tysiąc siedmset osiemdziesiąt szóstym, Marca osiemnastego dnia, w tymże sądzie z instancyi rusznikarzów, z cechem slosarskim oczewisty, iż puszkarze, iak przywilej nayiaśniejszego Augusta trzeciego, króla polskiego, pod rokiem tysiąc siedmset czterdziestym czwartym, Nowembra czternastego dnia stanowiony, w iednym z kowalami y slosarzami naydowali się zgromadzeniu zaświadcza, którym to pośledniejszym pomiędzy puszkarzami a slosarzami dekretem, ponieważ ciż puszkarze wolność zformowania puszkarskiego cechu sobie zyskali, przekonywa. Kolejno, ponieważ, mocą tako-

wego dekretu y mocą przywileju magistratowi Wileńskiemu, w roku tysiąc pięćset pięćdziesiąt wtórym, dnia dwudziestego trzeciego Decembra konferowanego, magistrat Wileński dla cechu rusznikarskiego artykuły nadał, pomimo który przywilej y dekret w roku tysiąc siedmset osiemdziesiąt szóstym, Marca osiemnastego dnia zapadły, gdy utściwi Wawrzyniec Sosnowski y Maciej Budkiewicz wywieszania znaków puszkarskich, in praeiudicium cechu puszkarskiego, dopuścili się, przeto dekretem ostatecznym w roku tysiąc siedmset osiemdziesiąt dziewiątym, Oktobra dwudziestego ósmego dnia in accessorio zapadłym, pacnami kontrawencyinemi ukaranymi zostali. Przeciwno którym dekretem, ponieważ cech slosarski, tak przez żaloby, iako też oczewiste swoje głosy iawnego przeciwno dekretem mówienia y dopełnioney w stawaniu, z iedyną ludybryą sądowey dopuścił się lezyi, a tym samym ponieważ na karę z prawa statutowego artykułu iedynastego, z rozdziału pierwszego, a parte puszkarzów allegowanego, wypadł; z tych przyczyn sąd iego królewskiej mości burmistrzowski, radziecki Wileński, tenże cech rusznikarski przy prawach, przywilejach y dekretach utrzymawszy, a oraz robienie ich rzemiosła zawarowawszy y ubezpieczywszy, ażeby cech slosarski abhinc roboty właściwey rusznikarskiej zabierać, znaki ich wywieszać, czeladź rusznikarską z postronia przychodzącą do robot swych fomentować, odmawiać y zajmować, innych z miasta Wilnia wyprawiać, testimonia onym wydawać, cech rusznikarski partaczami nazywać nie ważył się, y owszem natychmiast znaki puszkarskie z pieczęci y zewsząd pozdeymował pod nieuchronną za sprzeciwieństwa karą zastrzega. Kolejno

za mówienie przeciwko dekretem y za dopelnioną w stawaniu leży, tenże cech slosarski, czyli osoby iego w aktoracich piszące się, mocą tegoż statutowego prawa, artykułu iedynastego z rozdziału pierwszego na sześćniedzielną cywilną wskazując wieżę, ażeby ciż utściwi slosarze: Antoni Mackiewicz, Jan Piotrowicz, Maciej Budkiewicz y Piotr Szubert na dniu czternastym praesentium, takową wieżę na niedziel sześć zasiedli; po wysiedzeniu których Wawrzyniec Sosnowski, Godfryd Kanniser, Jakub Liderlic, Michał Mohiłowski, znowu natychmiast na sześć niedziel zasiadywali y kolejno a niezwłocznie po ich wysiedzeniu Jan Budkiewicz, Benedykt Holc, Józef Kaziulewicz, Jan Rowiński y Wawrzyniec Jankiewicz, takową sześćniedzielną wieżę po sobie zasiadywali y bez przerwy wysiedzieli, sub iisdem paenis, nakazawszy, expensu prawnego, z racyi slosarzów, w niniejszym procederze erogowanego, złotych polskich sto pięćdziesiąt na slosarzach y ich cech, dla proceduiących rusznikarzów zasądza. Oraz termin exolucyi, przed ich zasiadaniem wieży, na dniu czternastym praesentium przeznacza, którą to summę cech slosarski, nie przyimując aresztów, nie nabywając wlewków pod nieważnością onych circa acta praesentis officii, samym puszkarzom lub od nich umocowanemu, dostateczną plenipotencyją mającemu, odda y wypłaci, decernit. Condescendendo zatym do kategorii i. p. Franciszka Morawskiego — palestranta sądów maydeburyi Wileńskiej, z tymże cechem slosarskim, lubo od slosarzów, pokładając process w protokule ziemstwa Wileńskiego, w roku tysiąc siedymset osiemdziesiąt ósmym, miesiąca Julii dwudziestego ósmego dnia, tak na rusznikarzów, iako imię pana Murawskiego za-

niesiony onym, signanter do osoby imię pana Murawskiego, iż on, zaiowszy się do sprawy slosarzów z puszkarzami w roku ieszcze tysiąc siedymset osiemdziesiąt szóstym, Marca osiemnastego dnia odeszley, od zapadłego z krzywdą onych, oczewistego dekretu, udzielny cech rusznikarski formować pozwalającego, nie tylko nie zaappellował, lecz co większa zdradliwie punkt z tego dekretu ad bonum regimen, wyiowszy takowe słowo, iż puszkarze bez przywileiów nayiaśniejszego monarchy y y zaświadczeń z trzech miast, cechu składać nie mogą tłumaczył y tym sposobem rzeczony dekret w exekucyą poddał donosząc, tanquam zdradliwego plenipotentia, odsądzenia a functione patrocini i y rozciągania dalszey prawami przepisanej żądał kary. Gdy iednak dekret praesentis officii oczewisty w roku tysiąc siedymset osiemdziesiąt szóstym, Marca osiemnastego dnia zaszły, iż po promulgacyi onego w dniu czwartym, ut patet w tymże dekrecie w terminie z deliberacyi wypadłym, sami slosarze obecnie u sądu stanowszy, onym się zupełnie kontentowali, przekonywa tym samym, ponieważ od takowej wmawianej zdrady imię pana Murawskiego wymawia, która to uczyniona tłumaczenia na krzywdę iakoby cechu slosarskiego obiekcya, chociażby była y pewną, iak iest bezdowodną, za iedynym manifestem, ile w lat trzy po promulgacie dekretu, z krzywdą niewinney sławy uczynionym obwiniać by zdolną nie była, ex praemissis iudicium, imię panu Franciszkowi Murawskiemu, prae-vio wszakże według dobrowolnego zabierania się niemniej pro ulteriori dilucidatione, z wyroku swojego przed sobą sądem na napierwszą iuryzdykę po trzech królach ruskich przypadającą, na tym: iako aktu-

alnym był podczas sprawy z puszkarzami agitującey się zeszły imć pan Oszewski cechu slosarskiego plenipotentem, na tym: iako tak stawał, iak zeszły Oszewski informował y zalecał, na tym: iako w kondykcie z puszkarzami nie był y aktorów swoich nie zdradzał, na tym: iako slosarze w terminie, z deliberacyi wypadłym, sami na sądzie byli, dekretem kontentowali się, zakładać appellacyi nie chcieli y nie dysponowali, explendo iuramento bonam famam obwarowawszy, za pomówne oskarcenia cech slosarski, czyli iego osoby w aktoraciech piszące się, z uwagi swoiey na sześćniedzielną cywilną wskazując wieżę, ażeby oną, idque Antoni Mackiewicz, Jan Piotrowicz, Maciej Budkiewicz y Piotr Szubert na dniu czternastym Julii roku tysiąc siedymset dziewiędziesiątego takową wieżę na niedziel sześć zasiedli, po wysiedzeniu których Wawrzyniec Sosnowski, Godfryd Kanniser, Jakub Liderlic, Michał Mohiłowski, znowu na ich mieyscu sześćniedzielną wieżę zasiadywali, po zupełnym wysiedzeniu których niezwłocznie Jan Budkiewicz, Benedykt Holc, Józef Koziulewicz, Jan Rowiński y Wawrzyniec Jankiewicz, takową sześćniedzielną wieżę gradatim po sobie zasiadali y bez przerwy wysiedzieli, nakazawszy, expensu prawnego na tymże

cechu slosarskim dla iego mości pana Murawskiego złotych pięćdziesiąt zasądza, termin exolucyi których przed aktami sądu ninieyszego, na dniu czternastym Julii roku przyszłego tysiąc siedymset dziewiędziesiątego, przed zasiadaniem swoim przeznaczyszy, satysfakcyą swojemu dekreтови nakazuje. Po zadosyć uczynieniu, któremu wszystkie processa, załoby y cały proceder w tey mierze zaszły kassuie, annihiluie, z xiąg eliminować dopuszcza, a iako w rzeczy osądzoney wieczne stronam zaleca milczenie. Po promulgowaniu którego dekretu od cechu slosarskiego, iego mość pan Piotrowicz — rotmistrz Nowogrodzki, do sądów iego królewskiej mości zadwornych assessorskich wielkiego xięstwa Litewskiego, a toto iudicato założył appellacją. Zaś od cechu puszkarskiego iego mość pan Janowski — komornik Oszmiański dopuszczenia oney zaprzeczył, w którym stron sporze po kontrowersyach, nawzajem doniesionych, sąd iego królewskiej mości burmistrzowski radziecki Wileński, do prawa magdeburskiego w części trzeciej, na karcie setney siódmey przepisanego, stosownie mając się, appellacją do sądów zadwornych assessorskich wielkiego xięstwa Litewskiego permittit.

1791 г. Февраля 12 дня.

Изъ книги № 5160, за 1790—1792 г., л. 369.

151. Определеіе Виленскаго магистрата по спорному дѣлу между римско-католиками и диссидентами сапожничьяго цеха относительно выбора цеховыхъ старшинъ.

Въ сапожничьемъ цехѣ возникли между диссидентами и римско-католиками очень серьезныя неудовольствія по поводу избранія цеховыхъ старшинъ. Дѣло было въ томъ, что когда диссиденты избрали изъ среды себя двухъ кандидатовъ на старшинство въ цехѣ, то римско-католики подняли знамя бунта и до тѣхъ поръ мѣшали произвести выборы, пока не избранъ былъ римско-католикъ. Предъявивъ свои привилегіи, диссиденты требовали у магистрата подробнаго разсмотрѣнія и судебного разбирательства. Разсмотрѣвши привилегіи, магистратъ постановилъ слѣдующее рѣшеніе: диссиденты не должны обособ-

ляться отъ католиковъ и греко-русскихъ, а принимать сообща участіе въ цеховыхъ дѣлахъ; подъ именемъ диссидентства слѣдуетъ разумѣть на будущее время не національность, а религію; диссидентскими старшинами считать диссидента Гана и римско-католика Нещинскаго, который тоже Нѣмецъ,—считать этого послѣдняго только на текущій годъ, а на будущее время Нѣмцамъ католикамъ засѣдать вмѣстѣ съ другими католиками, а не диссидентами; наконецъ во избѣжаніе цеховыхъ безпорядковъ тѣмъ и другимъ запретилъ подавать аппелляцію.

Roku tysiąc siedmset dziewiędziesiąt pierwszego, miesiąca Februaryi dwunastego dnia.

W sprawie za dwoma aktoratami y żalobami do nich należącemi, w iedno poniżej złączonemi y skombinowanemi, z rejestru spraw termini tacti w sądzie iego kr. mości burmistrzowskim radzieckim Wileńskim intentowaney:

Za pierwszym aktoratem utściwego pana Antoniego Niekszyńskiego, kunsztu szewskiego maystra, z utściwemi panami Gotfrydem Hanem, Krystyjanem y Jęrzym Dykami, Grzegorzem Lacerusem y dalszemi maystrami professyi szewskiej—dyssydentami, za zakazem po obżalowanych prawnie wyniesionym y za żalobą, w nim

znayduiącą się, takową mieniąc y referując się do manifestu w roku tysiącnym siedmsetnym dziewiędziesiąt pierwszym, miesiąca Januaryi siódmego dnia zaniesionego, oraz dalszych wszelkich zaświadczeń, sessyów, nie mniej dekretu urzędu burmistrzowskiego potocznego Wileńskiego, w roku tysiąc siedmset dziewiędziesiątym, miesiąca Decembra trzynastego dnia zapadłego, mianowicie o to: iż obżalowany Han y Dykowie, zniosłszy się z sobą, więcej lat siedmiu na przemianę zawsze sami siebie za starszych obierali, nie referując się w tym do całości cechu wedle przywilejów, y takim sposobem sami się zawsze utrzymują przy starszeństwie, nie dopuszczając ani dyssydentów, ani katolików, a gdy na rok te-

razniejszy tysiąc siedmset dziewiędziesiąt pierwszy żalujący delator większością głosów w stole niemieckim jest za starszego obranym, wedle praw y przywilejów, która elekcyja dekretem sądu burmistrzowskiego potocznego Wileńskiego jest potwierdzona, od którego dekretu obżalowany Han niesłusznie zaappellowawszy do iuramentu nie dopuszcza, na expensa prawne naraża, o co delator rzecz mając, zakłada proźby do approbaty elekcyi, vigore przywileju nastaley, do utwierdzenia dekretu sądu burmistrzowskiego potocznego Wileńskiego, do ukarania obżalowanego Hana y dalszych paenami appellacyinemi et eoque intuitu przypuszczenia delatora do iuramentu na cechmistrzostwo y zastrzeżenia inposterum, ażeby panowie Niemcy od cechu Polaków nie odłączali się, nie między sobą tylo starszych obierali, ale razem wszyscy z Polakami, tak do stołu niemieckiego, iako też y polskiego starszych wolnemi głosami obierali, do nagrodzenia szkod, strat y expensów prawnych.

Za drugim aktorem utściwych panów Godfryda Hana, Michała Króla, Krystyana Kierszteyna, Jakuba Rupentusa, Grzegorza Lacerusa, Henryka Hagenfelta, Jakuba Kleyny, Pawła Stankiewicza, Jana Foia, Krystyana Dyka, Piotra Szplitta, Jerzego Dyka — maystrów professyi szewskiej — dyssydentów, obywatelów Wileńskich, z utściwym panem Antonim Nekszyńskim — maystrem szewskim, obywatelem Wileńskim, za zakazem po obżalowanego prawnie wyniesionym y za żalobą, w nim znajdującą się, takową mieniąc y referując się do zaniezionych zażaleń, manifestów y dalszych zaskarżeń, a mianowicie o to: iż gdy wedle praw y przywilejów wszyscy maystrowie professyi szewskiej w cza-

sie przepisany zebrał się do cechu swojego dla uczynienia elekcyi starszych cechowych, podówczas, na dniu szóstym Decembra praesentis, całym zgromadzeniem za przewodnictwem przywilejów, najprzód obranymi zostali za kandydatów: Krystyan Dyk, Godfryd Han, Piotr Szplitta y Jerzy Dyk, po obraniu zatym kandydatów elekcyja na starszeństwo rozpoczęła się; na takowej elekcyi żalujący Han iednostanemi głosy bez żadney ni od kogo przeszkody y zaprzeczenia obranym został. Poczym obżalowany Nekszyński, lubo nawet kandydatem do przełożenia nie został, a zatym tym samym nie będąc ani kandydatem do przełożenia, cisnąć się nie był zdolnym, iednak nagannie zniosłszy się z niektórymi kolegami całą spokojność zburzył, starszym gwałtem się ogłaszał, electować nikogo nie pozwalał, sessyą elekcyiną zerwał, różne zbytki, nad przystoynne sprawowanie się poczynił, woźnego do cechu sprowadził, który iakoby dla zerwania gwałtownie elekcyi był z urzędu zesłany, obżalowany Nekszyński ogłosił, o czym urząd zgola nie wiedział, albowiem urząd szczególnie woźnego dla tego przysłał, aby wydał testimonium, iaka elekcyja była, nie żeby zaś elekcyja miała być zerwaną, daley gdy przez pienność obżalowanego Nekszyńskiego przed urząd burmistrzowski potoczny Wileński przybyli, podówczas sąd tenże potoczny słownie na dniu siódmym Decembra, względem drugiego starszego, elekcyą złożyć zarekwiował. Zatym wedle woli urzędu, gdy na powtórna elekcyą obywatelstwo professyi szewskiej zeszło się, za przewodnictwem prawa, przywilejów y zwyczajobranego, najprzód iak przywileie y zwyczaj-sprawiedliwy wyciąga, czterech kandydatów, to iest: Szewalgie, Jana Linka, Brauna y

Michała Króla; po ustanowieniu kandydatów zgromadzenie electować z kandydatów obranych drugiego przelożonego przed się wzięło. Co widząc obżałowany Niekszyński drugi raz elekcyą zaprzeczył, kłótnie porobił, spokójność zburzył, maystrów polskich do teyże swey czynności (lubo maystrowie polscy nigdy do elekcyi niemieckiey, a Niemcy do elekcyi polskiej nie wtrącali się) podkurstał, różne gwałtowności podopelniał, krzywdę znaczną całemu cechowi uczynił, nadto znowu sprawę pieniacką utworzyszy, na sąd potoczny burmistrzowski Wileński interes cały wciągnął, gdzie naysprawiedliwszemi postępując krokami nie należących prawie do elekcyi niemieckiey, iako od dawna w tym cechzie rozdzielney maystrów polaków religii rzymskiey sprowadził, którzy od obżałowanego będąc dobrze podbudzeni, wołać za obżałowanym nieregularnie y to w części tylko poczełi, a na kreskowanie nawet przystąpić nie chcieli; poczym pomimo przywileiów, albowiem przywileie dwóch rzymskich, dwóch graecorusskich y dwóch dyssydentów na starszych obierać każą, a iuż z strony rzymskiey dwóch starszych obranych było, zatym trzeci Niekszyński elektowanym, iako rzymianin bydz nie mógł, pomimo obranych dwakroć kandydatów, a kandydatem Nekrzyński nigdy nie był; pomimo daley kolei, albowiem z kolei od lat kilkunastu maystrowie byli do obrania bliżsi na starszeństwo cechowe pomimo wolną elekcyą podstępny sposo-
bem na starszeństwo obżałowany Nekrzyński wdarł się, a sąd podstępami swemi uwodząc, nieiakiś szpargał tegoroczny, świeżo podstępnie wymożony, niby od szafarstwa obżałowanego uwalniający de nullo dato et accepto wymożony zaprodukował, a

tak niesprawiedliwość niesprawiedliwością popierając, dekret sądu iego królewskiey mości burmistrzowskiego potocznego Wileńskiego sobie przychylny uzyskał y starszym niewolnie ogłoszony został. Od którego dekretu żalujący Han, mając zlecenie pełnomocne od dalszych kolegów, uczyniwszy wprzód trzydniową deliberacyą przed sądem burmistrzowski radziecki Wileński, imieniem wszystkich założył appellacyą. Którą appellacyą sąd iego królewskiey mości burmistrzowski potoczny Wileński, uznawszy za słuszną y sprawiedliwą, akceptował y sprawę via appellationis przed sądem burmistrzowski radziecki Wileński wysłał. Po appellacyi zatym, lubo Niekszyńskiego niewolne starszeństwo do finalnego ultymarney instancyi dekretu utrzymane zostało, jednak obżałowany Niekszyński, gwałtem popierając, sessye niewolne w cechzie składać, na nich przemocą y absolutnie przysydować ośmiela się, wszystkie porządki y ustawy przywileiowe ruinować usiłuje, co wszystko do tego nieporządnego stopnia przywiódł, iż za niespokojnością obżałowanego Niekszyńskiego, ani szafarzów rocznych, ani młodszego ustanowić można. O te zatym krzywdy y o dalsze in procedendo dowodzić się mające żalujące delatorowie rzecz mając ante omnia zakładaia prozby—do approbaty praw, przywileiów, dekretów y dalszych swobod, nadań y wolności cechowi żalujących służących, a za onemi do podniesienia dekretu burmistrzowskiego potocznego Wileńskiego, w roku tysiąc siedmset dziewiędziesiątym, Decembra trzynastego dnia ferowanego, niewolnie Niekszyńskiego, przeciwko przywileiom starszym utytułowanego, do komportacyi nieiakiegoś skryptu, w cechzie przez

obżalowanego Niekszyńskiego de nullo dato et accepto wymożonego, którym niby obżalowany od szafarstwa uwolnionym został, do oddalenia obżalowanego Niekszyńskiego od starszeństwa cechowego, do pokarania onego za wszystkie przestępstwa, poczynione gwałty, oraz za wexy, przegrózki y dalsze przewinienia, intruzye dekretów y przywileiów, paenami z gatunku sprawy wypadającemi, do znikczemnienia nieiakięści subskrypcyi zmienionej, iako nielegalnej y żadnej konnexyi z przełożeniem cechowym nie mającej, do uznania elekcyów dyssydentskich odbytych w cechu za dobre, iako wedle praw sprawionych, do zadecydowania tego wszystkiego, co z dowodów iawnym, z sprawiedliwości słusznym być się okaże, salva tego pozwu melioratione.

A iako te žaloby w zakazach autentycznych znajdujące się, tak co do wyrazów swoich w ten dekret są ingrossowane. Za któremi przerzeczone strony przed nami sądem iego królewskiej mości burmistrzowskim radzieckim Wileńskim intentowały sprawę. W której sprawie w roku y miesiącu, wyż na dacie tego dekretu pisanym, dnia dziewiątego eorundem, po nakazaniu procederu, in procedendo aktorąt z karty trzydziestey siódmej z tegoż rejestru panów Gotfryda Hana, Michała Króla, Krystyana Kierszteyna, Jakóba Rupertusa y dalszych maystrów kunsztu szewskiego religii dyssydentskiej, przeciwko panu Antoniemu Niekszyńskiemu—kunsztu szewskiego maystrowi, zawołany, przyłączywszy my sąd iego królewskiej mości burmistrzowski radziecki Wileński, proceder in principali nakazaliśmy. Dnia dwónastego eorundem w samej zaś sprawie, po odbytych produkcyjach y replikowych głosach, nie mniej

też po oczewistych y dostatecznych ze strony pana Niekszyńskiego—maystra profesyi szewskiej, przez imci pana Jana Janowskiego—komornika Oszmiańskiego, a zaś od panów Gotfryda Hana y dalszych maystrów szewskich religii dyssydentskiej, przez imci pana Łukasza Trzeciaka—porucznika Smoleńskiego, przy dopraszaniu się ze strony pana Niekszyńskiego o aprobatę dekretu burmistrzowskiego potocznego Wileńskiego, w roku przeszłym tysiącnym siedmsetnym dziewiędziesiątym, miesiąca Decembra trzynastego dnia zapadłego, na starszeństwie czyli cechmistrzostwie w cechu szewskim tegoż pana Niekszyńskiego, vigore elekcyi pod dniem dziewiątym miesiąca Decembra, roku przeszłego tysiąc siedmset dziewiędziesiątego, w tymże cechu nastaley, utrzymującego, o zasądzenie expensów prawnych na panach maystrach religii dyssydentskiej, w aktoracie wyrażonych, oraz o ukaranie onychże penami, z prawa ściągającemi się, za uczyniony odzew od sądu potocznego burmistrzowskiego do sądu niniejszego, a zaś od panów maystrów religii dyssydentskiej o podniesienie przerzeczonego dekretu potocznego burmistrzowskiego Wileńskiego, iako prawa y przywileia cechowi szewskiemu nadane naruszającego, a wedle tychże praw y przywileiów, a mianowicie: wedle przywileiu nayiaśniejszego Stefana, króla polskiego, w roku tysiąc pięćset siedmdziesiąt dziewiątym, miesiąca Julii pierwszego dnia cechowi szewskiemu nadanego, a późniejszymi przywileiami, iako to jednym nayiaśniejszego Augusta wtórego króla, pod rokiem tysiąc siedmset trzynastym, dniem dwudziestym drugim miesiąca Lutego, drugim nayiaśniejszego Augustat rzeciego, króla

polskiego, pod rokiem tysiąc siedmset pięćdziesiąt drugim, miesiąca Oktobra dwódnastego szóstego dnia datowanemi, konfirmowanego, o zabezpieczenie panów majstrów religii dyssydenskiej: iżby dwóch starszych cechowych z religii dyssydenskiej, w porządku obierania starszych cechowych elektowanych, obranych było, a pana Niekszyńskiego, iako rzymianina, na miejscu dyssydenta adpraesens gwałtownie na starszeństwo wdzierającego się usunięcia. Za uczynione zaś przez pana Niekszyńskiego w cechu szewskim tym sposobem zamitnienie y do procederu niniejszego przyprowadzenie, przykładnie tegoż niniejszego pokarania y wydatków prawnych zwrotu przysądzenia, domagając się w przytomności stron procedujących, na sądzie nawzajem doniesionych kontrowersjach, my sąd iego królewskiej mości burmistrzowski radziecki Wileński, w takowym stron sporze następny stanowiący wyrok: Ponieważ z produkowanych na sądzie przywilejów, od nayjaśniejszych regnantów cechowi szewskiemu nadanych, a mianowicie z przywileju nayjaśniejszego króla polskiego Stefana, pod rokiem tysiąc pięćset siedmziesiątym dziewiątym, dnia pierwszego miesiąca Julii datowanego, licznemi późniejszymi przywilejami (z niektórymi dodatkami, ku porządkowi tegoż cechu służącemi) konfirmowanego, przez słowa w onym umieszczone, aby co rok wszyscy schodzili się w dzień świętego Mikołaja biskupa y obrali z porzodka siebie sześć starszych rocznych, to jest: dwóch rzymskiej, dwóch graeco-ruskiej, a dwóch niemieckiej religii, widocznie to bydź okazuje się, iż nayjaśniejsi monarchowie, nadając prawidła ku wiecznej pamiętce rzemieślnikom, onychże, iako z

różnych religii po miastach główniejszych zebranych, w iedności rządu sprawowania się y w spólnym zbieraniu owoców z dobrodzieystw przywilejowych, bez przewagi iednego nad drugim, na wieczne czasy zachować postanawiając, po dwóch z każdej religii (iako iest wyżej wzmieniono) za starszych w cechu szewskim determinowali; panowie zaś szewce, opacznie sobie tłumacząc wyraz w przywileju niemieckiej religii, każdego po niemiecku chodzącego majstra szewskiego, choćby rzymskiej wiary, za starszego ze strony niemieckiej religii mogącym bydź obranym sądzili, przeto my sąd iego królewskiej mości burmistrzowski radziecki Wileński mniemanie takowe, dotąd u panów szewców, tak polaków, iako y niemców trwające, przy następnych przepisach dla tegoż cechu, vigore praw, przywilejów onemu nadanych y służących, tak rezolwujemy: *Primo*, aby panowie szewce w dzień ś. Mikołaja biskupa, ad mentem przywileju nayjaśniejszego króla polskiego Stefana, wyż de data wzmienionego, razem wszyscy, tak rzymianie, graecy, iako też y niemcy, to iest dyssydenci, w iedno miejsce zszedłszy się, z pomiędzy siebie ludzi zdatnych, dwóch rzymian, dwóch graeco-ruskich, a dwóch dyssydentów za starszych rocznych wolnemi y spólnemi głosami obierali,—my sąd iego królewskiej mości burmistrzowski radziecki Wileński, na zawsze postanawiamy. *Secundo*. By ciż obrani starsi sześciu nie poddzielnie, lecz za iednym stołem razem zasiadając, rząd wspólny w swym cechu utrzymywali, przyimowanie y zapisywanie chłopiat na wyterminowanie lat w kunszcie szewskim, wyzwolenie czeladzi y majstrowstwa, bądź czy to niemieckiego, czy polskiego kroiu, za wiadomością

wszystkich sześciu panów starszych, by było sprawowane y w xięgi cechowe ogólne wprowadzane. Skarby ich y różne akcyden-
sa by nie oddzielnie, lecz do iedney skrzynki należeli, y z oney wspólne swoje potrzeby opatrywali, my sąd iego królewskiey mości burmistrzowski radziecki Wileński nakazujemy. *Tertio.* Ponieważ panowie Niemcy rzymianie, z powodu szczególnie tego, że suknią niemiecką są okryci, do stołu rzymskiego za starszych rocznych obieranemi nie byli, a z tąd widoczna krzywda onym działa się, przeto y w tym punkcie, stosownie mając się do nieraz wspomnionego przywileiu, by odtąd żadney różnicy co do ubioru (lecz tylko co do religii) w obieraniu starszych panowie szewcy nie czynili, y czyto w niemieckie, czy w polskie suknie przyoblekającego się rzymskiej wiary maystra, wedle zdatności y zasług w cechu za starszego obierali, my sąd iego królewskiey mości burmistrzowski radziecki Wileński zalecamy. — Oraz iesliby z której kolwiek religii, wedle myśli przywileiu (nie raz wspomnionego), panów maystrów w cechu szewskim do obrania na starszeństwo zdatnych nie znaydowało się, tedy z przytomnych tunc temporis religiantów, celem utrzymywania porządku cechowego na mieyscu nieznaydujących się obrać z pomiędzy siebie mają; co iednak łamać porządku y w naymniejszym punkcie w przyszłość tym maystrom, którym wedle przywileiu z religii otrzymywać starszeństwo przynależy, praeiudicare nie ma, — my sąd iego królewskiey mości burmistrzowski radziecki Wileński zastrzegamy. Co się zaś tycze starszeństwa tegorocznego z religii niemieckiey czyli dyssydentskiey, lubo ze strony Gotfryda Hana, dyssydenta terażniey-

szego starszego iednomyslnością obranego, y dalszych niektórych panów dyssydentów kunsztu szewskiego elekcyą pana Antoniego Niekszyńskiego, na mieyscu dyssydenta za starszego w cechu, czyli kolegę panu Hanowi ogłaszającą zaprzeczono; iednak ponieważ dotąd cały cech szewski słowa przywileiu zbocznie tłumacząc, pana Niekszyńskiego, rodem Niemca, lecz rzymskiej wiary, dobrowolnie większością głosów na starszeństwo (iako świadczy elekcyą pod dniem dziewiatym miesiąca Decembra, tysiąc siedmset dziewiędziesiątego roku nastąpiła) nominował, a nadto z uwagi szczególney, iż iako Niekszyński całością niemal cechu szewskiego na starszeństwo zawołany y ogłoszony został, tak też gdy tłumaczenie wyrazów przywileiu adpraesens ninieyszym dekretem temuż cechowi oświeca się; przeto tak z tych uwag, iako też, zachęcając tego obywatela do dalszych usług obywatelskich y miłości ku współbraci swoich, mieysce dyssydentskie na rok idący panu Niekszyńskiemu zastąpić my sąd iego królewskiey mości burmistrzowski radziecki Wileński dozwalamy. To zaś, iż po skończonym tym roku żadney podobney terażnieyszey elekcyi praktyki cech szewski czynić nie ma y owszem we wszystkim (pod iak naysurowszemi karami) wedle powyższych reguł y przepisów zachować się ma, — my sąd iego królewskiey mości burmistrzowski radziecki Wileński iak naysolenniej zastrzegamy; wykonanie zatym przysięgi na starszeństwo, wedle prawa magdeburskiego, panu Gotfrydowi Hanowi y panu Niekszyńskiemu, wraz po promulgacie tego dekretu, przed sobą sądem my sąd iego królewskiey mości burmistrzowski radziecki Wileński przeznaczamy. Na osta-

tek zaś ani expensów prawnych, ani też paen, win, na żadną nie sądząc stronę, wieczne milczenie, zgodę, iedność y miłość, tak stronom, iako też całemu cechowi szewskiemu nakazujemy. Dnia czternastego eorundem po przeczytaniu in finali iudicato dekrete, obie strony do appellacyi przed sąd zadworny assessorski wielkiego xięstwa Litewskiego wzięli ad deliberandum, która wedle prawa stronom iest dozwołona. Dnia dwunastego Marca w terminie z odwołania sądów z deliberacyi przypadłym, po zbronienu ze strony pana Niekszyńskiego appellacyi przed sąd zadworny assessorski wielkiego xięstwa Litewskiego, ze strony panów dyssydentów maystrów kunsztu szewskiego zakładaney, my sąd iego kr. mości burmistrzowski radziecki Wileński, insistendo przywileiom najsławniejszych monarchów, pod rokiem tysiąc pięćset dwudziestym drugim miastu Wilnowi nadanych, wyraźną moc y dyspozycyą w przepisywaniu cechom porządków magistratowych. Wileńskich nadanych, gdy w osądzoney rzeczy między dyssydentami a rzymianami maystrami kunsztu szewskiego zboczne przez strony tłumaczenie przywile-

iów, cechowi szewskiemu nadanych, szczególnie tylko przez sąd niniejszy dekretem oczewistym przy przepisie niektórych porządków rezolwowane zostało, którym Niekszyński na rok tylko idący, iako całością cechu szewskiego za starszego obrany, a dopuszczenie appellacyi gdy iedyny tyło nierząd w cechu zrodziło by, przeto my sąd iego królewskiej mości burmistrzowski radziecki Wileński, zapobiegając temu wszystkiemu, appellacyi pretendowaney nie dopuszczając, wykonanie przysięgi panom Hanowi y Niekszyńskiemu na starzeństwo w cechu szewskim in instanti zaleciliśmy. Po przeczytaniu takowej rezolucyi pan Antoni Niekszyński przysięgę na starszeństwo w cechu szewskim, rotą w prawie magdeburskim przepisaną wykonał. Dnia czternastego eorundem pan Gotfryd Han, satisfaciendo powyższemu dekreтови iurament na starszeństwo w cechu szewskim, rotą w prawie magdeburskim przepisaną, iudicialiter wykonał.

Która to sprawa, iako się w sądzie iego królewskiej mości burmistrzowskim radzieckim Wileńskim agitowała, tak iest do xiąg tegoż urzędu zapisana.

1791 г. Марта 12 дня.

Изъ книги № 5160, за 1790—1792 г., л. 407.

152. Апелляція отъ диссидентовъ Виленскаго сапожничьяго цеха на рѣшеніе Виленскаго магистрата, которымъ римско-католикъ Некшипскій назначенъ на должность диссидентскаго старшины и оставленъ безъ наказанія за безпорядки, произведенныя имъ во время выбора старшинъ въ цехъ.

Roku tysiąc siedmset dziewiędziesiąt pierwszego, miesiąca Marca dwónastego dnia. Na sądach iego królewskiej mości burmistrzowskich radzieckich miasta stołecznego iego królewskiej mości Wilna, przed nami Leonardem Tołokońskim, Paszkiewiczem — konsyliarzem iego królewskiej mości, Alexandrem Chmarzyńskim burmistrzami, Onufrym Sippko, Joachimem Heynrykiem Frobenem — radcami, y mną Jakóbem Kazimierzem Sidorowiczem — sekretarzem iego królewskiej mości, pisarzem, urzędnikami sądowemi sądów burmistrzowskich radzieckich miasta stołecznego iego królewskiej mości Wilna, stanowszy osobicie patron imię pan Łukasz Trzeciak — porucznikowicz Smoleński, punkta appellacyine (na rzecz we śrzedzinie wyrażoną) z głosu do akt podał — które wpisując w xięgi od słowa do słowa tak się w sobie mają:

Sławetni panowie, Gotfryd Han, Krystyan y Jerzy Dykowie, Grzegorz Lazarus, Jakub Ropertus, Henryk Hagerfeld, Jakób Kleym, Paweł Stankiewicz, Jan Toin, Piotr Szplita, Michał Korol y wszyscy dyssydenci, obywatele Wileńscy, professyi szewskiej, od dekretu burmistrzowskie-

go radzieckiego Wileńskiego, w roku teraznieyszym tysiącnym siedmsetnym dziewiędziesiąt pierwszym, miesiąca Februarii dwónastego dnia, z sławetnym Antonim Nekszyńskim — professyi szewskiej, obywatelem Wileńskim, zapadłego, przed sąd nayiaśnieyszey assessoryi wielkiego xięstwa Litewskiego w punktach utrzymania Nekszyńskiego na ten rok za starszego na mieyscu dyssydentskim w cechu, a przez toż samo o wyzucie siebie z mieysca, dyssydemtom przywilejami przeznaczonego; secundo od nieukarania Nekszyńskiego za dopełnione gwałty dyssydemtom, tumultność pod tytułem elekcyi, od nieukarania tegoż Nekszyńskiego za zasiadanie na mieyscu dyssydentskim podczas sprawy, o toż samo toczącey się; iako też od nieukarania za pociąganie dyssydemtów do sądu potocznego burmistrzowskiego, pomimo sąd górny burmistrzowski, gdzie proceder był w kontynuacyi; naostatek od niesądzonych expensów prawnych na mocy konstytucyi tysiąc siedmset sześćdziesiąt czwartego roku y prawa magdeburskiego z części trzeciej fol. sto siedm appelluią; który upraszając przyięcia y dopuszczenia, iako pełnomocny plenipotent, oną podług prawa podpisuję.

1791 г. Марта 12 дня.

Изъ книги № 5160, за 1790—1792 г., л. 407.

152. Апелляція отъ диссидентовъ Виленскаго сапожничьяго цеха на рѣшеніе Виленскаго магистрата, которымъ римско-католикъ Некшинскій назначенъ на должность диссидентскаго старшины и оставленъ безъ наказанія за безпорядки, произведенные имъ во время выбора старшинъ въ цехъ.

Roku tysiąc siedmset dziewiędziesiąt pierwszego, miesiąca Marca dwónastego dnia. Na sądach iego królewskiey mości burmistrzowskich radzieckich miasta stołecznego iego królewskiey mości Wilna, przed nami Leonardem Tołokońskim, Paszkiewiczem — konsyliarzem iego królewskiey mości, Alexandrem Chmarzyńskim — burmistrzami, Onufrym Sippko, Joachimem Heynrykiem Frobenem — radcami, y mną Jakóbem Kazimierzem Sidorowiczem — sekretarzem iego królewskiey mości, pisarzem, urzędnikami sądowemi sądów burmistrzowskich radzieckich miasta stołecznego iego królewskiey mości Wilna, stanowszy osobicie patron imó pan Łukasz Trzeciak — porucznikowicz Smoleński, punkta appellacyine (na rzecz we śrzedzinie wyrażoną) z głosu do akt podał — które wpisuiąc w xięgi od słowa do słowa tak się w sobie maia:

Sławetni panowie, Gotfryd Han, Krystyan y Jerzy Dykowie, Grzegorz Lazarus, Jakub Ropertus, Henryk Hagerfeld, Jakób Kleym, Paweł Stankiewicz, Jan Toin, Piotr Szplita, Michał Korol y wszyscy dyssydenci, obywatele Wileńscy, profesyi szewskiey, od dekretu burmistrzowskie-

go radzieckiego Wileńskiego, w roku te-
raźnieyszym tysiącnym siedmsetnym dzie-
wiedziąt pierwszym, miesiąca Februarii
dwónastego dnia, z sławetnym Antonim
Nekszyńskim — professyi szewskiey, obywa-
telem Wileńskim, zapadłego, przed sąd
nayaśnieyszey assessoryi wielkiego xięstwa
Litewskiego w punktach utrzymania Ne-
kszyńskiego na ten rok za starszego na
mieyscu dyssydentskim w cechu, a przez
toż samo o wyzucie siebie z mieysca, dys-
sydentom przywileiami przeznaczonego; se-
cundo od nieukarania Nekszyńskiego za
dopelnione gwałty dyssydentom, tumultność
pod tytułem elekcyi, od nieukarania tegoż
Nekszyńskiego za zasiadanie na mieyscu
dyssydentskim podczas sprawy, o toż samo
toczącey się; iako też od nieukarania za
pociąganie dyssydentów do sądu potoczne-
go burmistrzowskiego, pomimo sąd górny
burmistrzowski, gdzie proceder był w kon-
tynuacyi; naostatek od niesądzonych ex-
pensów prawnych na mocy konstytucyi ty-
siąc siedmset sześćdziesiąt czwartego roku
y prawa magdeburskiego z części trzeciey
fol. sto siedm appelluią; który upraszaiąc
przyięcia y dopuszczenia, iako pełnomocny
plenipotent, oną podług prawa podpisuię.

Pisan roku tysiąc siedmset dziewiędziesiąt pierwszego, miesiąca Februarii dziewiętnastego dnia. U tych punktów appellacyjnych podpis plenipotenta takowy: Łukasz Trzeciak — porucznik Smoleński, umocowany plenipotencyą. Które to punkta appellacyjne, za podaniem onych przez wyż wyrażonego patrona u sądu z głosu do akt, są w księgi burmistrzowskie radzieckie miasta stołecznego iego królewskiej mości Wilna przyjęte y zapisane. Correctum F. X. Sidorowicz—m. W. regent mp.

1792 г. Мая 9 дня.

Изъ книги № 5164, за 1792—1793 г., л. 9.

153. Дозволеніе, данное Виленскимъ магистратомъ Ивану Ясинскому и Платію Вроблевскому на открытіе въ Вильнѣ типографіи.

Виленскій магистратъ, снисходя на ходатайство Ясинскаго и Вроблевскаго позволить имъ открытіе въ Вильнѣ типографіи, настоящимъ постановленіемъ разрѣшаетъ имъ открыть таковую съ ежегодной платою въ городскую кассу по 50 зл. въ теченіе 6 лѣтъ, потомъ предоставляетъ себѣ право увеличить эту плату, смотря по доходамъ типографіи.

Roku tysiąc siedmset dziewiędziesiąt drugiego, miesiąca Maia dziewiątego dnia.

Przed nami Antonim Tyzenhauzem—chorążym y posłem województwa Wileńskiego, prezydentem, Antonim Lachnickim—oboznym Wilkomirskim viceprezydentem, Józefem Meierem, rotmistrzem województwa Trockiego, Danielem Hertellem, Kazimierzem Paszkiewiczem, Piotrem Grosmanem—szambelanem, Fryderykiem Heyde, Antonim Trappem, Marcinem Knakfuszem, Antonim Tolokońskim—Paszkiewiczem, Franciszkiem Sądeckim—radnymi, Wawrzyńcem Orzechowskim—budowniczym Moryskim, pisarzem magistratu głównego miasta wolnego Rzeczypospolitey Wilna, stawszy oczewisto wielmożny imć pan Piotr Maiewski, sędzia mieyscowy cyrkulu pierwszego miasta wolnego Rzeczypospolitey Wilna, pozwolenie na założenie drukarni w mieście Wilnie, od magistratu Wileńskiego imć panom Janowi Jasińskiemu, Ignacemu Wróblewskiemu, z przyłączoną approbatą na papierze stemplowanym srebrogroszowym wydane, do akt podał, którego brzmienie iest następne: Na mocy rezolucyi magistratu głównego miasta Rzeczypospolitey Wilna, na dniu dzisiejszym zapadley, do weyrzenia w proźbę imć panów Jana Jasińskiego y Ignacego Wróblewskiego drukarnią w mieście Wilnie publiczną założyć usiłuiących, proźbę tychże ichmościów, iako powszechney wygodzie służącą, akceptuiąc, przez ninieyszą rezolucyą

moją wyż rzeczonym ichmościom założyć w mieście Wilnie drukarnią, w domu, kiedy sobie najmą y wybiorą, dozwalam, z warunkiem, aby się zachowali według praw y opisów publici. Co się tyczy pisma wszelkiego zakazanego, oświadczyli ciż ichmość benevole na dochód publiczny miasta Wilna co rok kontribuować y punktualnie do kassy mieyskiej opłacać po złotych polskich pięćdziesiąt, a to do lat sześciuokrągłych a data praesentis, które censum chociaż w proporcją spodziewanych z drukarni w tutejszym stołecznym mieście zysków, lubo jest szczuple; że iednak zakład drukarni wiele znacznych wymaga awansów, hic, et nunc na tey przestalem opłacie. Po skończonych zaś sześciu leciech zachowuje się moc następny magistratom traktowania o większość opłaty pro re publicznych mieyskich dochodów. Na dowód własną mą ręką podpisuję się. Działo się roku tysięcznego siedmsetnego dziewięćdziesiątego drugiego, miesiąca Maia ósmego dnia. U tego pozwolenia podpis vice-prezydenta magistratu Wileńskiego w te słowa: Antoni Dyz-Lachniski — vice-prezydent miasta Wilna, obożny Wilkomirski mpr. Approbata zaś

magistratu następna: Roku tysiąc siedmset dziewięćdziesiąt drugiego, dnia dziewiątego Maia, ninieysze urządzenie względem dozwolonego założenia w mieście Wilnie przez imię panów Jana Jasińskiego y Ignacego Wróblewskiego drukarni, przez wielmożnego imię pana Lachnickiego — vice-prezydenta magistratu uczynione y przed magistratem złożone, we wszystkim y we wszelkich warunkach opisanych, approbuie się y utwierdza się. Działo się na ratuszu głównym miasta wolnego rzeczy-pospolitey Wilna na sessyi magistratowey. U tey approbaty podpis prezydenta y radnych w ten sposób: Antoni Tyzenhauz chorąży, poseł, prezydent Wilna; Józef Meyer — rotmistrz woiewodztwa Smoleńskiego, radny miasta wolnego rzeczy-pospolitey Wilna; Fryderyk Heyde — radny; Marcin Knakfus — kapitan woysk Litewskich, radny miasta Wilna; Antoni Trapp — radny, Antoni Tolokoński Paszkiewicz — radny Wileński; Franciszek Sądecki — radny Wileński. Takowe pozwolenie, za podaniem onego przez wyż wyrażoną osobę do akt, jest do xiąg magistratowych Wileńskich przyjęte y wpisane.

1794 г. Марта 13. дня.

Изъ книги № 5165, за 1794—1795 г., л. 117.

154. Универсалъ полицейской комиссіи великаго княжества Литовскаго, который предписывается особымъ духовнымъ цензорамъ римско-католическаго вѣроисповѣданія рассмотретьъ всѣ печатныя изданія въ предѣлахъ вел. кн. Литовскаго.

Полицейская комиссія в. кн. Литовскаго настоящимъ универсаломъ доводитъ до всеобщаго свѣдѣнія, что вслѣдствіе правительственныхъ распоряженій составлена особая цензурная комиссія для рассмотрѣнія всѣхъ вообще книгъ находящихся въ продажѣ (цензора поименованы въ этомъ документѣ) въ разныхъ городахъ Западно-русскаго края. Запрещенными книгами предписано счи-

тать всѣ вообще книги, не согласныя съ ученіемъ католической церкви и мѣстными народными обычаями. Въ случаѣ появленія такихъ книгъ цензора должны налагать на нихъ печати и запрещеніе; лица, распространяющія ихъ, на первый разъ подвергаются конфискаціи книги и штрафу въ 100 зл., во второй—тюремному заключенію.

Roku tysiąc siedmset dziewiędziesiąt czwartego, miesiąca Marca trzynastego dnia.

W kancelaryi miasta stołecznego głównego rzeczypospolitey Wilna, przede mną Franciszkiem Xawerym Sidorowiczem—aktualnym y przysięgłym tegoż miasta regentem, stanąwszy osobiście pan Tomasz Korwel—pisarz magistratu ekonomiczno-policyinego miasta rzeczypospolitey Wilna, uniwersał, zalecający examinowanie xiąg od nayiaśniejszey kom. policyi wielkiego xięstwa Litewskiego w druku wyszły, do magistratu Wileńskiego przysłany, ku wpisaniu do akt podał. Który od słowa do słowa wpisując w xięgi, tak się w sobie ma:

My marszałkowie y kommissarze policyi wielkiego xięstwa Litewskiego — wszem wobec y każdemu, komu o tym wiedzieć należy, oznajmujemy tym naszym uniwersalem, okólnym listem: iż między wielorakimi obowiązkami, władzy kommissyi po-

licyi poruczonemi, będąc zostawiony y ten, aby mieć baczość na obyczajność, zwłaszcza w uszanowaniu religii panującej, w tolerancyi innych, y aby wolność pisania y drukowania, z granic, prawem obostrzonych, nie występowała, który to obowiązek iasnie iest wytkniętym w konstytucyi seymu świeżo skończonego Grodzieńskiego pod tytułem: „Kommissya policyi“ w artykule drugim, w punkcie drugim, w słowach: „Czuwanie na obyczajność powszechną, tak w uszanowaniu religii ś. katolickiey rzymskiey panującej, iak w zachowaniu prawami obostrzoney względem innych tolerancyi; pilnować zatym będzie, aby wolność pisania y drukowania stosownie do praw kardynałnych w przyzwoitych utrzymywana była granicach. Która to baczość y do xiąg z zagranicy sprowadzonych, po składach xięgarskich y drukarskich, rozciągać się ma.“ Za tym kommissya policyi wiel-

kiego xięstwa Litewskiego, chociaż pewna być powinna, że każdy obywatel y mieszkaniec, znajdujący się w kraju, równie przez posłuszeństwo prawu, iako y dla uniknienia wszelkich pobudek, które by dążyły do zepsucia obyczajów y zarażenia świętych religii maxym, istotnie naydzielniejszych, do utrzymania w obrębach dla każdego stanu y powołania właściwych powinności, winien iest stosować się do tych prawideł. Z tym wszystkim kommissya policyi wielkiego xięstwa Litewskiego, aby nie spuściła z swojej troskliwości y tego kroku, który by mógł skazę w obyczajach zaszczerpić y umysły do zniechęcenia prawd religii sposobić, coby łatwo uwieść potrafiło słabsze y niedożytne umysły y w sidła zwodnicze wprowadzić, gdyby cyrkulowały takie pisma, druki y xięgi, które albo iawnym, albo w pozoru uwikłanym zawieraiały iad, prowadzący do rozwolnienia obyczajów y do odrażenia od maxym świętych religii. Na postrzeżenie zaś tego iadu gdy trzeba rozumów dojrzałych, nauką dostateczną y cnotą znakomitych, nie omieszkała kommissya policyi w. x. Lit. rekwizycyi swych zanieść do szanownych y gorliwych pasterzów, dycezye w w. x. Litewskim mających, zobligacya, aby kommissyi niniejszey przedstawili w dycezyach swych osoby pomienionemi przymiotami zaszczycone, którzyby examinowali pisma, druki y xiążki, a na których by censurze wiarę położyć godziło się. Jakoż kommissya niniejsza, od tych szanownych y gorliwych pasterzów listę nominowanych examinerów do censury xiąg odebrawszy, uwiadamia o tym publiczność. Z rzędu zatym osób *na dycezyę Wileńską*, przez iaśnie oświeconego xięcia imci Jgnacego Massalskiego — biskupa Wileńskiego, iako to: w Wilnie i.-w. i. x.

Kazimierz Naruszewicz — prałat scholastyk Smoleński, administrator y sędzia-surrogator dycezyi, sekretarz szkoły głównej wielkiego xięstwa Litewskiego, proboszcz Onikszański; Józef Mickiewicz — kanonik Smoleński, administrator dycezyonalny; proboszcz koadiutor Wiszniewski — professor szkoły głównej wielkiego xięstwa Litewskiego; Tomasz Hussarzewski, professor szkoły głównej wielkiego xięstwa Litewskiego; Józef Dębkowski — regens seminarium dycezyonalnego; w Trokach w. i. x. Dydziński — opat Staro-Trocki; w Mereczu w. i. x. Wiszniewski — kanonik Inflantski, dziekan Sinneński, pleban Merecki; w Grodnie w. i. x. Jurewicz — rektor wydziału Grodzieńskiego, kan. Inflantski; w Białym-stoku w. i. x. Michałowski — kan. Chełmski, proboszcz tameczny; w Szczuczynie Lit. w. i. x. Lang — piar, ex - prowincyał; w Lidzie w. i. x. rektor szkół tamecznych; w Kownie wielebny imię xiądz Puciłowski, kanonik Smoleński, dziekan y proboszcz tameczny; w Słonimie wielebny imię xiądz Laskowicz — koadiutor, proboszcz tameczny, kanonik Inflantski; w Braślawiu — wielebny xiądz Piotr Toczyłowski — koadiutor, proboszcz tameczny; w Żelwie i. w. i. x. Kłocki — nominat biskup Brzeski Lit., proboszcz Rożański; w Swisłocz w. i. x. Chojnowski — pleban Wołkowyski; — w Wilkomierzu w. i. x. Lachnicki, proboszcz tameczny; w Poniewieżu w. i. x. rektor piarów tamecznych; w Wołkowysku w. i. x. Chojnowski — pleban tameczny; w Oszmianie w. i. x. Lubański — kanonik Smoleński, proboszcz koadiutor Oszmiański; w Prenach i. w. i. x. Michał Karpowicz — prałat archidiakon Smoleński, professor szkoły głównej wielkiego xięstwa Litewskiego, proboszcz Preński; w Eyszyszkach w. i. x.

Borowski—koadiutor proboszcz tameczny. *Na dyecezyą Żmudzką* przez i. o. x. Stefana Giedroycia — biskupa Żmudzkiego: w Worniach w. i. x. Goylewicz — kanonik Żmudzki, y doktor obojga prawa; w Rossieniach i. w. i. x. Bukaty—suffragan Żmudzki; w Telszach w. i. x. Januszewski—kan. Żmudzki, doktor teologii y pleban mieyscowy; w Szawłach x. imć. Giedroyć—archidiakon Żmudzki, doktor teologii, pleban tegoż mieyca; w Szkudach iasnie wielmożny imci x. Straszewicz — infulat Żmudzki. *Na dyeczezyą Brzeską* przez i. w. i. x. Adama Naruszewicza—biskupa Łuckiego y Brzeskiego w Janowie: i. i. x. x. Adam Popławski—kanonik Łucki, regens seminarii y surrogat Janowski, Woyciech Kossakowski — teologii moralney doktor, Józef Markiewicz, retoryki professor, kanonicy Brzescy: w Brześciu Lit. i. xx. Jgnacy Buchowiecki—kanonik Inflantski, rektor szkół edukacyinych, Stanisław Jenczalski—professor teologii moralney; w Szereszowie i. xx. Jan Kulesza — dziekan mieyscowy, pleban Horodecki, Stefan Malinowski—pleban Sielecki, kanonicy Brzescy; w Kamieńcu Litew. i. x. Józef Podgórski—dziekan mieyscowy, kan. Inflantski, pleban Wierzchowicki; w Wysokim—Lit. i. x. Jan Słończewski, pleban tameczny, kan. Brzeski,—do examinowania y censury xiąg są wyznaczonemi. Przeto kommissya policyi wielkiego xięstwa Litewskiego, w cnocie y przymiotach wybranych przez ich pasterzów, mężów, swoje fundując zaufanie, iako osoby w górze wyrażone na ten obowiązek przeznaczone utrzymuie, tak onych obowiazuie: ażeby wszelkie y wszystkie xięgi, z zagranicy sprowadzone, po składach xięgarskich y drukarskich ku sprzedaniu znajdujące się, wyexaminowali.

A iako zamiary prawa, od skuteczney exekucyi y troskliwości obywateli zależą, tak z teyże exekucyi ogulny, na wszystkich spływając pożytek, szanownym y interesowanym w powszenchności stawać się powinien; co czyni pewną nadzieię, że przeznaczeni urodzeni examinerowie, równie z powolności zwierzchnościom, iako też przeięci miłością dobra publicznego y oraz gorliwością religii, wykonywać y dostrzegać będą swego powołania, z taką czułością y przezornością, z iakim zaufaniem wybor lub brakowanie pism, druków y wszelkich xiążek ich censurze, pracy y usiłowaniu powierza się. Obiecuie przytym kommissya policyi, że do kogo rzecz tego uniwersału należeć będzie, z zupełną ochotą odda się przeznaczeniu prawa y ochraniać nie będzie takich pism, druków y xiążek, któreby sprzeciwiając się religii y obyczajom, były razem narzędziem skażenia maxym, cnocie y szczęśliwości społeczney właściwych. Dla czego xięgarze y bibliopole, wszystkie xięgi, ażeby pod examen y cenzurę, komu bądź z wyznaczonych examinerów, kaźden w swojej dyecezyi podali, rozkazuie. Po uskutecznieniu zatym censury, które xięgi do cyrkulacyi, czyli sprzedaży dyspensowanemi y wolnemi zostaną, tych tylko wolności przedawania y cyrkulacyi dozwala. Te zaś pisma, druki y xięgi, któreby examinerowie, czyli którzy z nich uznali za niemogące cyrkulować, iżby onych xięgarze, drukarnie y bibliopolowie pod żadnym pozorem przedawać nie ważyli się, pod konfiskatą xiąg y karą za kaźde dzieło po złotych sto, a nawet za dostrzeżonym powtórzonym przestępstwem, pod karą osobistego więzienia. Kommissya policyi wielkiego xięstwa Litewskiego, zastrzegając, zaleca prześwietnym kommissyom porząd-

kowym w wielkim xięstwie Litewskim, aby przez się y przez swych officyalistów tego pilnowali, czego kommissya policyi wielkiego xięstwa Litewskiego y intendentom po wydziałach, od kommissyi swej ustanowionym, równie pilnować nakazuje. Wszyscy zaś drukarze, xięgarze, bibliopole handel takowych pism, druków y xiąg, które by przez examinatorów do cyrkulacyi nie zostały approbowanemi, nie powinni u siebie utrzymywać, a tym bardziey przedawać, lecz takowe pisma, druki, xięgi, w mieyscowey kommissyi porządkowey, lub u intendenta wydziału policyinego, dla opieczętowania złożyć obowiązani. A ieżeliby druki, xięgi, komu z handlu nadesłanemi zostały, tedy kommissya porządkowa, czyli intendent policyi, takowe xięgi, druki zabronione, opieczętować są powinności, dopiero zaś po opieczętowaniu, iżby handlujący, czyli drukarze, xięgarze y bibliopole, zabronione druki, za granicę, z kąd przywieźli, wywozili, na ostatniej komorze officyalisćie skarbowemu meldowali się, całość pieczęci okazali, y od skarbowego officyalisty zaświadczenie o nienaruszoney pieczęci wzięli; oraz takowe zaświadczenie do kommissyi policyi wielkiego xięstwa Litewskiego odsyłali—

kommissya policyi wielkiego xięstwa Litewskiego pod równemiż karami zaleca.—Dla czego kommissya policyi wielkiego xięstwa Litewskiego niniejszy uniwersał dla wiadomości powszechney rozdrukować, a rozdrukowany do wszystkich zwierzchnościów duchownych, aby z ambon był publikowany, tudzież do kommissarzów porządkowych miast głównych y innych klass, aby waktach umieszczonym został, kancelaryi swojej rozesłać zaleca.—Dat na sessyi ekonomiczney kommissyi policyi wielk. xięstwa Litewskiego, dnia ósmego Marca, tysiąc siedmset dziewiędziesiąt czwartego roku. U tego uniwersału podpis drukowany iasnie wielmożnego kommissarza prezydującego kommissyi policyi na sucho wryty. Z drugiej strony podpis imci pana regenta ekonomiczno-policyinego, oraz w dole adnotacya w tych wyrazach: Stanisław Wołowicz—podkomorzy Rzeczycki, królestwa Polskiego, wielkiego xięstwa Litewskiego kommissarz prezydujący. Zgodno z oryginałem: Józef Bakowski—szam. iego królewskiej mości ekonom. regent. Który to uniwersał, za podaniem onego przez wyż wyrażoną osobę do akt, jest w xięgi wieczyste miasta rzeczywospolitey Wilna przyięty y zapisany.

1794 г. Марта 14 дня.

Изъ книги № 5165, за 1794—1795 г., л. 125.

155. Ординація выработанная на Гродненскомъ сеймѣ для введенія лучшаго устройства въ Виленскомъ городскомъ управленіи.

Вслѣдствіе постановленій Гродненскаго сейма, Виленѣ предоставлено было право выработать особую инструкцію для городского самоуправления. Инструкція эта всѣ текущія дѣла подраздѣляла на три вида: дѣла текущія гражданскія, уголовныя и полицейскія. Во главѣ каждой административной отрасли находился бургомистръ и его кандидатъ; по дѣламъ полицейскимъ назначены были

особые дозорщичи. Всѣ эти лица получили особые подробныя наставленія, по какой юридической формѣ должны совершать свои судебныя рѣшенія. Высшая центральная власть городского самоуправления сосредоточена была въ рукахъ магистрата, которому и должны были подаваться апелляціи на отдѣльныя постановленія бургомистровъ.

Roku tysiąc siedmset dziewięćdziesiąt czwartego, miesiąca Marca piętnastego dnia

W kancelaryi miasta głównego stołecznego rzeczy-pospolitey Wilna, przede mną Franciszkiem Xawierym Sidorowiczem—aktualnym y przysięgłym tegoż miasta regentem, stanawszy osobiście imię pan Józef Rogowski—gminny wydziału pierwszego miasta Wilna, ordynacją niżej wyrażoną przez trzy porządki miasta Wilna na sessyi generalney dla burmistrzów y dozorców wydziałowych miasta Wilna tymczasowie uchwaloną, ku wpisaniu do akt podałam, którą, od słowa do słowa wpisując w księgę, tak się w sobie ma:

Ordynacja dla burmistrzów wydziałowych. Ponieważ przez prawo seymu Grodzieńskiego, pod dniem trzynastym Listopada, tysiąc siedmset dziewięćdziesiąt trzeciego roku, dla miast nastali burmistrze wydziałowi, sprawy potoczne wartości złotych sto, a ka-

ry złotych dziesięć nie przenoszące, tudzież więzienia dnia iednego y plag sześciu, z wolną appellacją w sprawach policyinych do magistratu, a w sprawach innego gatunku do sądu ordynacyjnego sądzić, oraz wszelkie rozporządzenia, tyczące się policyi porządku, od magistratu przesłane, wykonywać, rapporta o wszelkich czynnościach lub zdarzeniach, iako też y spraw odsądzonych, codziennie magistratowi oddawać, y dalsze powinności, prawem do urzędu burmistrzowskiego przywiązane, pełnić są obowiązani; a kiedy podług determinacyi tegoż prawa ordynacya, tak co do sądowności, iako też y policyi dla miast od naywyższej zwierzchności ieszcze nie wyszła, urzędy zaś mieyskie, tak policyine, iako y sądowe podług nauki prawa wyż wzmienionego, już są wybrane, a te exekwować do urzędów swych obowiązki przywiązane są winni; przeto iżby porządna

egzekucya obowiązków urzędowych następowała, my wszystkie trzy porządki miasta Wilna, to jest: rada, ławica y gminni, tymczasową ordynacyą na fundamencie praw, przywileiów, miastu Wilnowi nadanych y służących, dla urzędu burmistrzowskiego wydziałowego w następnym sposobie do zachowania przepisujemy:

Artykuł pierwszy. O postępowaniu w sądzie potocznym.

Primo. Każdy burmistrz będzie miał protokółów cztery, z których w iednym sprawy potoczne cywilne różnego gatunku, bądź ugodą, bądź sądzeniem odchodzące, w drugim sprawy odsądzone policyjne, w trzecim raporty od dozorców respective wydziału, tak w materyach policyjnych, iako też we wszelkich zdarzeniach do burmistrza przychodzące, w czwartym rapporta codzienne do magistratu, tak odsądzonych spraw y dochodów burmistrzowskich, iako też wszelkiego rodzaju przypadki; oraz w materyach policyjnych zdarzenia, pod rapport do magistratu podpadające, będą zapisywane.

Secundo. Jako sprawy potoczne, policyjne y innego gatunku w osobnych protokółach zapisywane być mają, tak należy zapisać nie tylko z czyiej instancyi, kto oskarżony; lecz y o co, również y explikacyą strony, a w kolei decyzyą sądu potocznego.

Tertio. Każdy skarżący stronę weźmie pozew od burmistrza, który będzie w druku w takim np. sposobie: roku Nn., miesiąca Nn., dnia Nn. pozew imści pana r. szlachetnego Nn., który pozywa o to: wypisać całą treść pretensyi; za którym abyś na dniu Nn. przed południem, vel. po południu stanąwszy, usprawiedliwił się, y podług gatunku skargi stronie we wszystkim uczynił satysfakcyą.

Quarto. Każdy pozew, wydający się stronie, podpisany przez burmistrza bądź ma, y przez sługę, od magistratu burmistrzowi dodanego, podawany stronom będzie, za który wespół z podaniem zapłaci złoty ieden.

Quinto. Termin do explikacyi stronie ma burmistrz przeznaczyć iak nayszybciej, nie dalszy jednak, iak na dzień trzeci, wszakże uważać ma, ieśliby oskarżony był aktualnie chorym, lub przed zapozwem wyjechał za własnymi interessami, w takim zdarzeniu burmistrz według uwagi okolicznościów, będzie mógł przedłużyć termin; a gdzieby rzecz zachodziła z tym, który nie będąc osiadłym ieszcze nie był by pewnym, ieżeli póydzie do sądu y zadosyć uczyni, w takim razie może burmistrz użyć środków zabezpieczających skutek rozprawy, stosownie do prawa.

Sexto. Wydany pozew stronie natychmiast burmistrz zapisze, lub zapisać każe sekretarzowi swemu w osobny na to protokół, registr spraw zowiący: kto pozwał, kogo y iaki termin do stawania iest przeznaczony; np. roku Nn., miesiąca Nn., dnia Nn. iegoomość pan Nn. pozwał imci pana Nn. z terminem do stawania na dniu Nn. tego miesiąca przed południem, v. po południu.

Septimo. Każdego dnia kolejno zapozwów wyszłych, z regestru spraw przed sąd swój weźmie sprawę, po wysłuchaniu dowodów y odwodów powodowej y odwodowej strony y za pisaniu onych w protokół, naprzód starać się będzie burmistrz strony pogodzić; ieśli by zaszła uгода, zapisać ją w iakich kontentach nastąpiła, wraz ze sprawą. Strony zaś, tak powodowa, iako też odwodowa, za wpisanie w protokół instancyów po złotym iednym, groszy pięć-

naście, każda zapłacić ma, a od zapisania dekretu ugody także złoty ieden.

Octavo. Jeśli by strony pogodzić się nie chciały y przyszło ku decyzji, wtedy natychmiast burmistrz wyda decyzją y in occluso sekretarzowi zapisać w protokół każe, po zapisaniu zapromulguie, a strony rozprawiające się, każda wygrywająca, do skrzynki burmistrzowskiej, w sprawach liquidacji debity, od każdego złotego zapłaci po groszy dwa.

Nono. W sprawach potocznych boiu, lub innego rodzaju od decyzji oczewistej, strona wygrywająca zapłaci złotych dwa.

Decimo. Wszelkie sprawy potoczne, nie przez palestrę, lecz przez samych aktorów słownie, lub na piśmie donaszane przed burmistrzem będą; oglądanie ran, znaków boiu y wszelkich szkód potocznych, nie przez woźnych, lecz przed burmistrzem oczewiście okazywane y świadectwy oczewistemi dowodzone będą, a jeśli by znaki boiu, lub rany większego były znaczenia, tedy do oglądania takowych użyje burmistrz chirurga z kontubernium Wileńskiego, którego obejrzawszy rany, jakie są one, wyda wierne zaświadczenie, a te w dekret wciągnięte być powinny. Strona chirurgowi od oglądania ran y wydania zaświadczenia zapłaci złotych dwa.

Decimo primo. Jeśli by strona składała wizję, lub obdukcję woznieńską, w kancelaryi sądu ordynacyjnego mieyskiego nie zeznaną, ta nie znaczyć nie będzie, a choćby była y zeznaną, oczewistemi jednak jeszcze świadectwy przed burmistrzem wsparta być powinna.

Decimo secundo. W sprawie wyciągającej examina stron, lub świadków, albowi też z iedności interessu powołanych osób, te nie inaczej odbywane y słuchane będą, iak

przed burmistrzem, sekretarzem, w mieyscu sądu y one wraz pod instancjami stron wciągnięte w protokół być powinny, a po nich zapisanie decyzji następować ma. Od każdego człowieka, stawionego do examinu, strona zapłaci złoty ieden, groszy piętnaście.

Decimo tertio. Jeśli by wyciągała potrzeba zeyścia na mieysce akcyi dla oglądania iakich szkód, na to sam burmistrz z sekretarzem zeyść ma, y co oglądał, równie pod instancjami stron zapisać należy, a zato strona zapłaci do skrzynki złotych trzy.

Decimo quarto. Czyto oskarżony, czy skarżący, kiedy nie stanie, pierwszy raz, burmistrz dla strony stawiającej, ma niestawiającym iedynie za winę niestawiania sędzić złotych trzy. A te chociaż mogą być nieodwłocznie wyeksekwowane, iednakże burmistrz znowu wyznaczy drugi termin na stawanie stronom. Kiedy drugi raz na terminie nie będzie stawał oskarżony, na ówczas za takowym powtórny, chociaż iego niestawianiem, wszelako burmistrz powinien iuż rzecz samą, w czym skarga zaszła, rozważyć y o niej przeświadczyć się: a według przekonania o rzeczy wydać dekret w samej sprawie. Kiedy też skarżący nie stanie drugi raz, w tenczas burmistrz dekretem powinien uznać upad skargi, y od niego względem skarżącego, zabezpieczywszy wolność oskarżonemu, na zawsze zasądzi dla niego na skarżącym niestawiającym koszta prawne.

Decimo quinto. W sprawach policyjnych potocznych, z magistratu odesłanych, lub przez dozorców doniesionych, wszystkie reguły co do wywiadywania rzeczy (oprócz opłat) służyć mają, y co do zamiaru sądowni potocznemu, rozciągania kar, iako prawo przewodniczy, tak kary pieniężne,

z takowego obiektu przez burmistrza na przestępnym decydowane, do skrzynki iść maia.

Decimo sexto. Dekret bądź ugodliwy, bądź z sporów nastaly, iak ma byđ w protokół wpisany, w materyach policynych w protokół dekretów spraw potocznych, a w innego gatunku sprawach, w protokół dekretowy spraw cywilnych różnego gatunku, tak po osobno każdy przez burmistrza, lub gminnego, miejsce burmistrza zastępującego y sprawę sądzącego, podpisany byđ ma.

Decimo septimo. Po podpisaniu dekretu y przeczytaniu stronom onego, ma się zapytać burmistrz stron: ieżeli tym dekretem kontentuią się, y ieśli strony oświadczą, przestanie na tym dekrete zapisać pod dekretem w słowa: „Takowym dekretem obie strony kontentowały się“. A burmistrz podpisze takową ugodę: „kontnotuie Nn.“. Jeśli zaś która strona oświadczy appellacyą, tedy natychmiast podług gatunku sprawy, iuż to do magistratu, iuż do sądu ordynacyinego dopuszczoną byđ ma y pod dekretem zapisanym będzie; np. od takowego dekretu strona Nn. mieniać dla siebie byđ uciążliwym, appellowała przed sądem Nn. na Nn. stanąć y dekret złożyć, sąd potoczny burmistrzowski wydziału Nn. nakazuie. Takową rezolucyą appellacyiną burmistrz podpisze y stronie natychmiast dekret wyda ekstraktem.

Decimo octavo. Strona appellująca złoży do skrzynki złotych trzy, y ieśliby appellująca niesłuszną byđ się okazała, takowe złotych trzy przepadaia y ieszcze strona przegrywająca za pociągnięcie strony, teyże stronie złotych trzy zapłaci; a sąd wyższy, dekret sądu potocznego approbuiać, satysfakcyą onemu ostrzeże. A ieśliby dekret sądu potocznego w czym był popra-

wiony, wtedy złotych trzy, dane do skrzynki sąd wyższy zwrócić burmistrzowi każe, y podług słusznosci rzecz całą rozsądzi.

Decimo nono. W kaźdey sprawie burmistrz iak ma mieć przed oczyma y na pilney uwadze wszelkie okolicznosci, tak w onych wydaiąc naystosownieysze z gatunkiem skargi y z sprawiedliwością decyzye, wszelkie expensa aktualne, do skrzynki opłacone, na stronie przegrywającej rzecz y dającej powód do procederu, dla strony zyskującej satysfakcyą z wymienieniem takowych expensów, przez szczeguł w dekrete zasądzać omnino obowiązany będzie.

Vigesimo. Od ekstraktów, dekretów y wszelkich rezolucyi, od arkusza kaźdego do skrzynki po złotym iednym strona opłacać ma, iakowa opłata y od dekretu lub rezolucyi, arkusza pisma nie zajmującej, exekwowana będzie, a to razem z pieczęcią na ekstrakcie.

Vigesimo primo. Pieczęć sądu potocznego będzie herb miasta z napisem w koło: „Pieczęć sądu potocznego wydziału Nn. miasta wolnego rzeczywospolitey Wilna“.

Vigesimo secundo. Do wszelkich ekstraktów burmistrz przy pieczęci podpisze się, a sekretarz lektę z protokołem podpisze.

Vigesimo tertio. Ponieważ wszystkie dochody burmistrzowskie od zapozwów, zapisania instancyów, dekretów, wizyów, examinowania świadków, od ekstraktów win appellacyinych y kar pieniężnych w materyach policynych należą do funduszu generalnego na opłatę urzędników y officyalistów przeznaczonego, przeto iżby te wszystkie dochody wiernie do rejestru, na to udzielnie sporządzić się mającego, przez burmistrza y sekretarza zapisywane y współ z raportem codziennym odsądzonych y pogodzonych spraw do magistratu eko-

nomiczno-policyjnego donaszane były zastrzega się.

Artykuł drugi. O raportach od dozorców wydziałowych do burmistrzów. Jako jest powinnością dozorców wszelkie zalecenia od magistratu do burmistrzów, a od burmistrzów do dozorców wychodzące, uskuteczniać, o upornych zaleceniach magistratu, oraz o wszelkich przypadkach, w rewizjach dozorczych zdarzonym, burmistrzowi donosić, tak też obowiązkiem jest burmistrzów, o tym wszystkim magistratowi niezwłocznie raportować: względem czego?

Primo. Jak skoro dozorca o jakim przypadku zdarzonym w jego dozorce, to jest, skradzenia kogo, lub zbieżenia służących, albowi też innej jakiej ważnej okoliczności, zaraportuje burmistrzowi swego wydziału, wraz burmistrz ma zapisać ten raport w protokół raportowy dozorców, z wyrażeniem imienia y nazwiska raportującego dozorca: iaki stał się przypadek, na której ulicy, pod jakim numerem, którego dnia, o której godzinie, w dzień, czy w nocy, a to np. roku Nn. miesiąca Nn. dnia Nn. o godzinie Nn. imię pan Nn. dozorca wydziału Nn. zaraportował, iż w jego dozorce na ulicy Nn. o godzinie Nn. w nocy y we dnie, służący Nn. imię pan Nn. z pod numeru Nn. (opisać nawet y postać jego, jeżeli wiadoma) skradł pana swego (jeżeli jest wiadoma szkoda, y tę wymienić) w nocy uciekł; y zaleci wszystkim swego wydziału dozorcóm, iżby każdy o zdarzonej okoliczności wszystkich swego dozoru possessorów natychmiast obiachał, albo obszedł, y onych uwiadomił, a po uwiadomieniu o uskutecznieniu doniesienia każdej possessyi gospodarzowi, lub pod jakim bądź tytułem mieszkańcowi, odrapor-

tował do burmistrza swego wydziału, co również zapisze burmistrz w tymże protokole: np. imię pań Nn. dozorca wydziału Nn. odraportował, y o tym przypadku wszystkich swego dozoru possessorów uwiadomił.

Secundo. Burmistrz, w którego wydziale zdarzy się przypadek, po odebraniu najpierwszego doniesienia, wraz z wypisanym z protokołu swego raportem, poszle sługę, od magistratu sobie dodanego, do burmistrza drugiego wydziału, sobie najbliższego, który odebrawszy ten raport, ma zapisać w protokół, którego dnia y o której godzinie doszedł, tak np. roku Nn. miesiąca Nn. dnia Nn. o godzinie Nn. doszedł raport od burmistrza Nn. wydziału Nn. w następnym przypadku, y co do słowa wciągnąć takowy raport natychmiast wypisawszy, tenże burmistrz przesze do dalszych wydziałów burmistrzów y wraz zwoławszy dozorców opowie im o tym przypadku, oraz zaleci, iżby każdy swego dozoru obszedł possessorów y o zdarzonej okoliczności uwiadomił, słowem każdy burmistrz w tym tak się ma zachować, iak y ten, w którego wydziale nastanie przypadek.

Tertio. Jeśliby possessor pod jakimkolwiek bądź tytułem w zdarzonym przypadku dostrzegł winowaycę (iak jest obowiązany pod naysurowszemi karami o nim donieść burmistrzowi), tak skoro doniesie, wraz burmistrz użycie środków nayskuteczniejszych do przytrzymania winowaycy, a jeśli tego potrzeba będzie, zarekwiruje do prezydenta miasta o żołnierzy, które mu w pomoc oddane będą.

Quarto. Każdy burmistrz, iak skoro odbierze zalecenie iakie od magistratu, mia-

nowicie w obiekcie policyi y porządku, tak natychmiast one dozorcóm ogłosi, a dozorce, każdy respective swego dozoru, possessorów uwiadomią y w porządku exekucyi wyszłego zalecenia pilną dadzą baczość, burmistrzowi o nieposłusznych zaleceniom donosić będą, a burmistrz te wszystkie raporta wciągać każe w protokół raportowy dozorców.

Artykuł trzeci. O raportach do magistratu. tak o wszelkich przypadkach, iako też o odsądzonych sprawach y dochodach burmistrzowskich codziennie od burmistrza dochodzących:

Primo. O każdym przypadku w wydziale swym zdarzonym burmistrz ma dać raport do magistratu, również y dalsze burmistrze, iako są uwiadomieni o tym przypadku y iako dozorce ogłosili ony possessorom, respective dozorców y wydziału raportem doniosą, również y o nieposłusznych zaleceniom magistratu zaraportują, y czy są ukarani za nieposłuszeństwo uwiadomią, lub w iakiej zachodzącej trudności względem exekucyi rozrządzeń policyjnych, ekonomicznych, y w innych okolicznościach do magistratu y to niez wólcownie zgłoszą się.

Secundo. O wszystkich odeszłych sprawach y weszłych dochodach burmistrz każdy codziennie ma do magistratu raportować, a te pisane będą np. w takim sposobie: „Raport od burmistrza wydziału Nn. miasta wolnego” rzeczypospolitey Wilna, sprawy odsądzone roku Nn. miesiąca Nn. dnia Nn. spraw odeszło oczewiście rozsądzonych Nn. pierwsza imci pana Nn. z imię panem nn. w materji pobicia się, w której ukarany został Nn. siedzeniem więzy godzin Nn. y kary pieniężney

złotych Nn. expensu prawnego aktualnego złotych Nn. Jakowym dekretem strona nie kontentowała się, appellowała do sądu ordynaryjnego, czas do stawania przed sądem N. dzień N. wyznaczony został, a jeżeli kontentowała się, napisać: na iakowym dekrete strony przestali; w tej sprawie weszło do skrzynki dochodu—za pozew złoty ieden, za instancję obu stron złotych, trzy za decyzją oczewistą złotych dwa. „Podobnież każdą sprawę pokrótce opisać. A jeśli pogodzona, wymienić w raporcie, że w tej sprawie strony pogodzili się y iaki dochód od niej doszedł do skrzynki wyszczegulić. Jeśli burmistrz ma donieść o iakich przypadkach, napisze najprzód pośrodku pod raportem spraw, jeśli one były.—Przypadki zdarzone extraordinaryjne dnia Nn. terazniejszego miesiąca, o godzinie Nn. zaraportował dozorca Nn. wydziału Nn. iż na ulicy Nn. pod numerem N. imię pan Nn. przez Nn. okradziony w fantach ze dnia Nn. w nocy został, złodziey uszedł, o takim przypadku dozorce, a przez dozorców possessorowie wszyscy wydziału Nn. uwiadomieni natychmiast, y taki przypadek do wydziału Nn. burmistrza wraz co do słowa z raportu wypisany y przesłany został y t. d. Jeżeli są iakie zdarzenia policyjne, donieść npr. w takim sposobie: Zdarzenia w materjach policyjnych z raportu od dozorca Nn. wydziału Nn. na dniu Nn. doszło, iż imię pan Nn., possessyą swoją pod numerem Nn. na ulicy Nn. mający, lampy w nocy ciemne nie pali, ludzi lożnych podeyrzanych utrzymuje, w iakiej skardze na instancję tegoż dozorca zapozwany na dzień Nn. został; a jeśli sprawa już odsądzona, napisać npr. tak: w iakiej skardze etc. ponieważ o winę w tym punkcie imię pan Nn. przekonany

został, przeto dekretem ukarany na zapłacenie do skrzynki złotych Nn. y dzień więzy cywilney; od takowego dekretu appellował od szlacheznego magistratu y t. d.

Tertio. Raport takowy w protokół raportowy codzienny do magistratu wpisywany będzie, a z protokołu na papier czysty co do słowa wyciągnięty przez burmistrza podpisany być powinien.

Ogólne prawidła dla burmistrzów wydziałowych y dozorców.

Burmistrz, iako zawsze oprócz nocy y dni świętych gotów być powinien na sądzenie spraw, rozsądkowi iego powierzonych, tak w każdej sprawie z zupełną cierpliwością słuchać doniesień stron, tak powodowej, iako odwodowej, powinien każdą decyzją bez odkładu, wraz w protokół zapisywać sekretarzowi każe; burmistrz pod żadnym praetextem w sprawy przenoszące wartości złotych sto, kary złotych dziesięć, tudzież więzienia dnia iednego y plag sześciu wdawać się niebędzie. Burmistrz od każdej decyzji; ieśliby strona appellować chciała, dopuścić appellacyi podług gatunku sprawy, to iest: w materjach policyinych, do magistratu ekonomiczno-policyinego, a innego gatunku do sądów ordynaryinych wóytowskich ławniczych koniecznie powinien, y dzień do stawania przed sądem do którego appellowała przecznaży. Burmistrz raporta wszelkie od dozorców przychodzące natychmiast w protokół wciągać sekretarzowi zadysponuie, tak dekreta y wszelkie rezolucye, iako też raporta do magistratu od siebie wychodzące podpisywać będzie. Burmistrz zalecenia magistratu względem porząku y policyi od siebie wyszle, co narychley do uskutecznienia dozorcóm poda, y aby dozorce obwieszczali o wyszłych zaleceniach

każdy swego dozoru possessorów zadysponuie wszelkicy exekucyi postrzegać będzie. Burmistrz dozorców, niepilnujących swych obowiązków, lub w czym przestępujących, wraz magistratowi donosić ma, a magistrat na miejsce tego innego installować y podług przewinienia karać będzie. Burmistrz w przypadku wyjazdu swego nie pierwey oddalić się z miasta może, aż doniesie o tym magistratowi, a magistrat podług prawa wyznaczy gminnego do zastąpienia burmistrza; podobnież y w zdarzoney chorobie. Wyznaczony gminny nie w innym miejscu obowiązki sądu potocznego sprawować będzie, iak tylko w miejscu rezydencyi burmistrza. Dozorcy iak są obowiązani wszelkich rozrządzeń magistratu, tyczących się policyi y dobrego porządku, exekucyi dostrzegać, tak zaszle od burmistrza zalecenia pilnie uskuteczniać possessorów swego o wyszłych zaleceniach uwiadomić o każdym nieuskuteczniającym dyspozycye, w rzeczy dobrego porządku wychodzące, burmistrzowi swego wydziału wiernie donosić, aby nie było przekupstw, aby miary y wagi regularne były, y aby mięso, chleb, krupy etc. podług taxi, od magistratu wychodzącey, przedawane były, pilnie mieć baczenie, o przestępnych natychmiast burmistrzom raportować, codziennie zrana u burmistrzów znajdować się, y ieśli są iakie dyspozycye te odbierać, a o zdarzeniach wszelkich donosić,—słowem tego wszystkiego iak nacyzuley strzedz y doglądać, cokolwiek tylko do wewnętrznego porządku miasta y iego bezpieczeństwa ściaga się y cokolwiek zaleconym do uskutecznienia zostanie, powinni być. Takową ordynacyą dla burmistrzów wydziałowych y dozorców w trzech porządkach miasta Wilna udecydowaną y

do exekucyi ogłoszony, my prezydujący w trzech porządkach podpisujemy. Działo się na sessyi generalney w trzech porządkach na ratuszu miasta wolnego rzeczypospolitey Wilna tysiąc siedmset dziewiędziesiąt czwartego roku, dnia czternastego Marca. U tey ordynacyi podpisy takowe: Nikodem Przemieniecki—prezydent Wileński: Wincenty z Zahorowa Minkewicz—wójt sądowy miasta rzeczypospolitey Wilna mp.; Wilhelm Rehfeld,

ławnik pierwszy miasta Wilna; Józef Rogowski—pierwszy gminny wydziału pierwszego; Ignacy Woynicz—pierwszy gminny wydziału drugiego; Ignacy Skędziński—pierwszy gminny wydziału trzeciego. Która to ordynacya, za podaniem onę przez wyż wyrażoną osobę do akt, jest w xięgi wieczyste miasta głównego stołecznego rzeczypospolitey Wilna zapisana.

1797 г. Юля 11 дня.

Изъ книги № 5167, за 1796—1799 г., л 250 стр. 397.

156. Пункты миролюбивой сдѣлки, состоявшейся между мастерами римско-католиками и диссидентами Виленскаго сапожничьяго цеха.

Между сапожниками римско-католиками и диссидентами состоялась мировая сдѣлка, на которой назначена была подробная такса для подмастерьевъ за работы разныхъ предметовъ: такъ за пару женскихъ ординарныхъ башмаковъ назначена была плата по 1 злот. за мужскіе сапоги луч-

шаго достоинства 6 злотыхъ польскихъ; кромѣ этого мастера обязались вносить 2 зл. на освѣщеніе товарищамъ и 3 зл. на большіе праздники, а равно и штрафъ за уклоненіе отъ правилъ въ размѣрѣ 1 камня воску.

Roku tysiąc siedmset dziewiędziesiąt siódmego, miesiąca Julii veteri trzynastego, novi styli dwódziesiątego czwartego dnia.

Przed aktami miasta guberskiego Wilna stanowiący osobiście panowie Bartłomiej Czechowski y Jan Zeliński—starsi cechu

szewskiego, punkta ugodliwe między sobą zawarte, niżej piszące się, ku wpisaniu do akt podali, które, od słowa do słowa wpisując w xięgi, tak się w sobie mają: Roku tysiąc siedmset dziewiędziesiąt siódmego, miesiąca Julii piątego dnia. Na złożoney

sessyi w cechu naszym szewskim, na której to sessyi my przełożeni tak polskiej strony, iako y niemieckiej, y dalsi bracia teyże professyi szewskiej, takową ugodę zobopólną uczynili: iż mamy sztukwertczeladzi płacić y to zachowując tylko dla wendrownych czeladników, excypując tutejszych wyzwoleńców, a to w takich punktach.

Primo: Od butów tęgich palonych z uciętym nosem na angielskim pasie, lub szarf durchnitowane, od roboty czeladnikowi złotych sześć polskich.

Secundo. Od butów na pasie angielskim lub szarf durchnitowanych, na wierzchu aštaledra, raz sztebnowane, za które czeladnikowi złotych pięć od roboty.

3-tio. Od butów ordynaryjnych, aštaledra z wierzchu sztebnowana, za które czeladnikowi od roboty złotych cztery.

4-to. Od butów ordynaryjnych ze śródka aštaledra, za które złotych trzy, groszy ośmnaście.

5-to. Od butów wywrótek gładkich, za które złotych trzy y groszy dziesięć.

6-to. Czyżmów na angielskim pasie, albo szarf durchnitowanych, złotych cztery.

7-mo. Od czyżmów ordynaryjnych złotych trzy.

8-vo. Od przyszew aštaledra zwierzchu na pasie angielskim, lub szarf durchnitowane, złotych trzy.

9-no. Od przyszew ordynaryjnych aštaledra ze śródka, złotych dwa.

10-mo. Od pary trzewików męskich na

klockach, dwa razy sztebnowane, na pasie angielskim, koło pasa białe szyte, za które złotych trzy.

11-mo. Od pary trzewików, na pasie angielskim, czarno szyte, za które czeladnikowi złotych dwa, groszy sześć.

12-tdo. Od pary trzewików przesywnych, na czarno szyte, złoty ieden, groszy ośmnaście.

13-mo. Od pary trzewików wywracanych, na klockach, dwa razy stylu dublowane, za które czeladnikowi złoty ieden, groszy ośmnaście.

14-mo. Od pary trzewików około szyte, bez obsasów wywracane, złoty ieden, groszy dziesięć.

15-o. Od pary trzewików damskich na korkach, obciągane skórą, lub materyą, za które od roboty czeladnikowi złoty ieden, groszy dwadzieście cztery, a od ordynaryjnych skórzanych złoty ieden.

16-to. Od pary trzewików, nazywające się subaty, lub takich podwójne korki, których zrobiwszy par dwie liczy się tamtych par trzy, a jeżeliby iaka sztebnówka przyszła, lub na pasie lub przesywna, od każdej sztuki ma się dolożyć groszy dwadzieście; takż y do butów, jeżeliby dolożyła się iaka sztebnówka, za każdą groszy dwadzieście.

17-o. Takowa płata ma się płacić dobrze umiejętnemu rzemiosłu, czyto buty, czyto trzewiki.

18-o. Po takowych ugodliwych punktach dodaiemy, ażeby mayster żaden nie ważył się gotować ieść dla swych czeladzi w do-

mu, który bierze sztukwert, pod zapłaceniem sztrofu, ani podarunki onemu dawać.

19-o. Żaden mayster nie powinien odważyć się towarzyszowi wprzód dać pieniędzy, lub go maystrem uczynić, y potym onego u siebie na robocie trzymać, tak polak, iako też niemiec, pod zaplaceniem sztrofu.

20-mo. Takoz y to, ieśliby czeladnik był maystrowi winien, nie powinien być szpzechowany do innego maystra, aż u pierwszego nie odrobi, chyba mayster dobrowolnie odstąpiłby. Przy tymże zastrzegamy, ażeby zbytecznie nie obciążał czeladnika długiem przez dawanie nadzwyczaj pieniędzy.

21-mo. Przez miłość bliźniego uważając na uboższych, ażeby nie ważył się mayster chociaż iuż starszeństwo odbywszy, więcej utrzymywać towarzyszków, iak czterech, a ieśliby chciał frakt pisać, to przy bytności czterech maystrów y starszych rocznych, a przybywszy czeladnik fraktowy, ma iednego odstąpić od pierwszych czterech dla tego, u którego czasem żadnego niema.

22-do. A ieżeliby który mayster starszeństwo nie odbył, takowy ma utrzymywać towarzyszków trzech, ieżeli będzie mógł dostać.

23-tio. Takoz maystrowie towarzyszków nie mają przyimować do siebie na warsztaty, tylo za wiedzą przełożonych.

24-to. Na takowe wyżej wyrażone punkta tak ze strony czeladzi, iako też y ze strony maystrów zakładamy za sztrof w niedotrzymaniu iakowego punktu, tak z czeladzią, iako też y co do maystrów należeć będzie, który to sztrof takowy stanowimy, to iest:

Na chwałę Bożą, na oltarz święty Anny kamień wosku, do kościoła niemieckiego luterskiego kamień wosku y do kościoła kalwińskiego kamień wosku. Na co dobrowolnie przystąpiwszy podpisujemy się.

25-to. Dodaiemy takoz, iż na lichtgarnetz dla towarzysza każdy mayster ma dać złotych dwa, takoz na święta uroczyste, to iest: Bożego Narodzenia, Wielkanoc y Zielone świątki. Na każde święto te co wyrażone ma dać mayster złotych trzy.

U tych punktów ugodliwych podpisy maystrów cechu szewskiego, tak strony polskiej, iako y niemieckiej, po niżej approbacya szlachetnego magistratu Wileńskiego z podpisem urzędników przy wyciśnionej miasta Wilna pieczęci następne: Jerzy Wołasewicz—starszy roczny; Maciej Żukowski—starszy roczny; Józef Dąbrowski—starszy, Tomasz Zieleński—starszy roczny; Jakub Foy als Altermann; Johann Zeliński—na Altermann, Johan Georg Dick, Gregor Lacusu; Antoni Nekszyński; Christian Acistgier; Nicolaus Hoffman; Peter George Spleit, Tomasz Galiński; Paul Stankiewicz; Johannes Braun; Johann Zimklich Tagsellt; Gottfried Schmidt; Jaków Flikinger; Józef Bremer; Gottlib Kilianski; Adreas Bender; George Gubilski; Martin Steynhauf; Peter Kopel; Wilhelm Daniel; Johann Lindt; Jan Kiliński; Józef Kantalewicz; Józef Rohman; Johann Reminda; Christian Klengleski; Jan Bichalewicz; Johann Fildins; Jakub Lewadowski. Działo się na ratuszu Wileńskim, roku tysiąc siedmset dziewiędziesiąt siódmego, miesiąca Julii iedynastego veteri, dwudziestego drugiego novi styli dnia. Magistrat guberskiego Wilna za przyniesieniem przez panów starszych cechu szew-

skiego rocznych takowych punktów, ugodliwie między sobą zawartych y przez się własnymi rękoma, oraz przez wszystkich maystrów cechu tego podpisanych, też punkta magistrat in omni approbując y one dla potomności w akta wieczyste ingrossować w kancelaryi miasta determinując, przy podpisaniu swym pieczęcią publiczną miasta magistrat authoryzuie. Wincenty z Zahorowa Minkiewicz—burmistrz miasta Wilna, prezydujący mp. Jan Muller—burmistrz Wileński. Onufry Sipko—radny miasta Wilna; Gotfryd Hahn—radny miasta Wilna. Krystyan Kreczmer—radny miasta Wilna. LS.). Które to punkta ugodliwe, za podaniem onych przez wyż wyrażone osoby do akt, są w księgi miasta gubernskiego Wilna przyjęte y zapisane.

ПРИБАВЛЕНІЕ

Акты, извлеченные изъ отдѣльныхъ современныхъ копій.

1602 г. Марта 12 дня.

Изъ копій отдѣльнаго документа подъ № 105.

157. Привилегія короля Сигизмунда III, которою подтверждается уставъ Виленскихъ сѣдѣльниковъ, шорниковъ и позументщиковъ съ 1562 года.

Вслѣдствіе безпорядковъ, водворившихся въ цехѣ позументщиковъ, сѣдѣльщиковъ и шорниковъ по причинѣ отсутствія опредѣленныхъ правилъ, король Сигизмундъ Августъ по ходатайству цеховыхъ старшинъ повелѣлъ составить особня правила, сущность которыхъ заключается въ слѣдующемъ: выше означенные цеховые должны ежегодно собираться въ день св. Николая для избранія четырехъ старшинъ, имѣть четвертиня и двухнедѣльные сходки для слушанія устава и рѣшенія текущихъ дѣлъ; старшины должны также завѣдывать и цеховой кассой; въ цехѣ должны приниматься только тѣ, которые представляли пробныя работы; товарища и ученики должны

быть лишены свободы въ выборѣ мѣстъ службы и занятій, въ противномъ же случаѣ они исключаются изъ цеха; постороннія лица, подѣ какой бы юрисдикціей ни жили, не имѣютъ права заниматься ремесломъ, какъ не послушныя цеховымъ правиламъ; въ случаѣ сопротивленія должны преслѣдовать ихъ мѣстныя власти. Въ заключеніе вышепомянутымъ цехамъ подтверждаются королемъ всѣ древнія привилегіи, права и обычаи. По просьбѣ ходатаевъ Сигизмунда III прибавилъ къ уставу еще нѣсколько пунктовъ, подробнѣе разъясняющихъ нѣкоторыя стороны ихъ специальныхъ правъ и обязанностей.

Wóyt, burmistrze, rayce y rada cała iego królewskiej mości miasta Wilna.

Oznaymuiemy tym naszym listem wszem wobec y każdemu, iż postanowiwszy się przed nami tu zawsze w senacie przytomnemi, chwalebni ludzie Woyciech Nowo-

mieyski—siodlarskiego kunsztu, Terenciusz Krasowski—rymarskiego, Mikołay Krasowski—passamonickiego, starsi, a Sebestyan Krokocki—pisarz tegoż cechu, swoim y kolegów swoich imieniem, na każde mieysce otrzymali przywilej, na pergaminie, z pod-

pisem ręki iego królewskiej mości y pieczęcią w. x. Lit. obwarowany, a ręką wielmożnego imci pana Macieia Woyny—pisarza w. x. Lit. podpisany, we wszystkim cały y nienaruszony, którym się potwierdzaia y inne przywileie, cechowi rzeczonemurymarskiemu, siodlarskiemu, passamanickiemu, od nayiaśniejszych świętej pamięci królów polskich postanowione, między nimi wzajemnie iest uczynione y przez nayiaśniejszego Zygmunta trzeciego, króla nam dopiero szczęśliwie panującego, żeby zwad stąd na potym siodlarz rymarskim y passamanickim, rymarz siodlarskim y passamanickim, passamanik siodlarskim y rymarskim nie bawił się kunstem, lecz każdy swoim kontentował się; więc gdyby żaden, nie cechowy będąc, mayster cechowy nie rabiał, chybaby wprzód w doskonałości rzemiosła swego, z przystoynym urodzeniem pokazał się, y iezeli się tego kunstu u cechowego maystra wyuczył, dowiodł, y inszych artykułów, im danych y pozwolonych, prosząc one do akt tychże wpisać, których tenor od słowa do słowa takim następuje sposobem.

Zygmunt trzeci, z Bożej łaski król polski etc. Oznaymujemy tym naszym listem, komu by o tem wiedzieć należało, wszem wobec, iż prezentowany był przed nami list na pargaminie założenia cechu kunstu ciesielskiego waszego, siodlarskiego, rymarskiego, passamanickiego y stolarskiego, od nayiaśniejszego przedtym Zygmunta Augusta, króla, wuia naszego, maystrom rzeczzonego cechu miasta naszego Wileńskiego danego, y potwierdzenie onegoż przez świętej pamięci przed tym Stephana króla, antecessora naszego, uczynione, ręką tegoż nayiaśniejszego podpisane y pieczęcią większą w. x. Litewskiego zapieczętowane, w sobie zawieraiąc, zdrowe, nienaruszone

y wszelkiej suspicyi znaku nie maiące, y suplikowali nas, ażebyśmy ten przywilej z władzy naszej królewskiej approbować, confirmować y stwierdzić raczyli, którego tenor taki od słowa do słowa następuje:

Stephan, z Bożej łaski król polski etc. Oznaymujemy tym listem naszym, komu by o tym wiedzieć należało, wszem wobec ich wiadomości potrzebuiącym, iż produkowane y prezentowane przed nami byli listy membrany św. pamięci Zygmunta Augusta, antecessora naszego, niżej pisany fundusz cechu albo confraternii kunstu ciesielskiego, rymarskiego, a w prawdzie siodlarskiego, passamanickiego y stolarskiego zawieraiący w sobie, ręką tegoż nayiaśniejszego króla podpisane y pieczęcią mniejszą w. x. Lit. kanclerską zapieczętowane, iako też ręką przysięgłego pisarza Mikołaja Narusze-wicza obyczaiem przyzwoitym zeznane, zdrowe, całe, bez żadney skazy y żadney suspicyi przeciwney niepodlegaiące. Prosili razem u nas, ażebyśmy ten sam list z władzy naszej królewskiej approbować y stwierdzić raczyli, tego zaś dokumentu sposób od słowa do słowa był takowy:

W imie Boskie, amen. Na wieczną rzeczy pamiątkę, Zygmunt August z Bożej łaski król polski etc. Oznaymujemy porządek listu takowy, którym wiedzieć należy, wszem y każdemu terażniejszym y na potym tej wiadomości potrzebuiącym. Jak tylko przyszli przed konspekt nasz wierni poddani nasi, siodlarze, rymarze, passamanicy, stolarze, obywatele miasta naszego Wileńskiego, a ustnie nam donieśli, że w kunście ich wiele błędów y nieporządków było y wiele szkod przez to ludziom wnaszało się, dla tego, iż zkadkolwiek ludzie przychodząc niewiadomi, ani też zgodni, ani w rzemieśle doskonali, a podczas inszego rze-

miosła sztukę, to iest, siodlarską, rymarską, passamanicką, stolarską, potrafić robić zaszycia się, z wielką szkodą y krzywdą maystrów kunsztu siodlarskiego y inszych, iuż wyrażonych, y naszych mieyskich dochodów; chcąc tedy taki nieporządek znieść y wykorzenić, na proźbę wszystkich wna- szających siodlarzów, rymarzów, passamaników miasta naszego Wileńskiego, gdy zwłaszcza to y nasza y Rzeczypospolitey usiłuię potrzeba, nakazaliśmy wprowadzić y założyć cech, albo konfraternią rzeczonych kunsztów siodlarskich, rymarskich, passamanickich y stolarskich y im w pospolitości dać przywilej y generalnie pozwolić, iakoż tym porządkiem dajemy, wprowadzamy, postanawiamy, podając formę, sposób y regułę, którym postanowieniem w rzeczonych kunsztach y też zgromadzeniu sprawować się powinni y zachowywać się w takowy, który następuje sposób.

Naprzód ażeby każdego roku w dzień świętego Mikołaja, do iednego zszedłszy się, obierali między sobą czterech starszych, którzy każdego kwartału rocznego przed zgromadzeniem maystrów y towarzyszków ustawy swoje czytać starali się y zawsze we dwóch niedzielach, albo według przypadku rzeczy, wiele tego trzeba będzie, maystrowie namienionych kunsztów do iednego z starszych schadzali się na radę, dla uczciwości y porządku swego zgromadzenia y składania dla rozchodów y przypadków w ich kontrawencji trafiających się. Którzy nieco starsi, według opisu statutow swoich występki, z okazji zgromadzenia, lub cechu y złego lub występnego dzieła uczynku pochodzące, karać będą, oprócz excessów kryminalnych y infamiey y inszych excessów, do sądu mieskiego nale-

żących. Starsi skrzynkę z papierami y ochronami y też z innemi rzeczoma cechowymi chować będą. Do rzemiosła tedy zgodnych przyjmować mają, którzy wprzód experiment, albo próbę kunsztu y maysterstwa swego, według cechu każdego potrzeby, pokazać powinni będą. Za maystrów też obierać lub postanawiać będą w kunszcie dostatecznie wyprobowanych. Towarzysze y uczniowie, którzy od maystrów uciekaia, u inszych nie mają przebywać albo robić, póki pierwszym za dość nie uczynią, a chociażby którzy od maystrów uszli nieopowiednie, a siebie innemu możniejszemu w protekcyę oddali, tacy iuż będą w ich kunszcie nie sławnemi, którym się potym bawić nigdy nie będą mogli. Także którzy by kolwiek mianowani rzemieślnicy siodlarze, rymarze, passamanicy, stolarze nie byli wpisani lub akceptowani w ich społeczności, ani chcieli być posłusznemi y poddanemi starszym y artykułom cechu pomienionego, tak przez wszystko, iako iest w inszych cechach y zachowywać się zwykło, chociażby domy mieli należące do prawa grodzkiego, lub iakich kolwiek panów, duchownych albo świeckich, lub szlacheckich, tacy mianowane rzemiosła działać nie będą, ani im wolno swoje mieć będzie naczynia. Wszakżeby ieśli by których uczniów nauczyli, tacy na żadnym mieyscu z państwa naszego do rzemiosła przyięci być nie mają, lecz we wszystkim niech będą powolnemi starszym ustanowionym specyfikowanych kunsztów miasta Wileńskiego. Jeśli by zaś którzy prawom przerzeczonym mianowanych kunsztów byli przeciwnemi, nieposłusznemi, tacy nie mają być dopuszczeni do bawienia się rzemiosłem swoim. U których pan wojewoda Wileński pospo-

Iu z wóytem y raycami Wileńskimi powinni im być na pomocy y onych od krzywd ochraniać, a nieposłusznych do poszluszeństwa mianowanym prawem przywileiem tego przymuszać. Nadto dla większey mocy y doskonałości zgromadzenia tego wszystkim siodlarzom, rymarzom, passamanikom, stolarzom, w mieście Wileńskim teraz zostaiącym y na potym konfraternią oną mieć chcącym, wszystkie prawa y obyczaje porządku y ustawy, które są opisane y zawierają się w księgach cechu krawieckiego miasta Wilna, wprowadzamy, postanawiamy, dajemy, potwierdzamy y roborujemy, ustawiając one we wszystkich y każdych całości oney sentencyach, punktach, artykułach y klauzulach, iakoby każdemu kunsztowi służyło. w samym zgromadzeniu Wileńskim z pomienionych kunsztów wiecznie y w potomne czasy trwać niech będą. A dla lepszey wiary temu dokumentowi pieczęć nasza iest przydana. Dat w Wilnie, we środę po świętym Bartłomieju, roku 1562. Teraźniejszy w Bogu przewielebnym ichmość panom Walerianowi Wileńskiemu, Janowi Andruszkiewiczowi—Łuckiemu biskupowi, Mikołaiowi Radziwiłowi, na ółyce Nieswieżu; xięciu, wojewodzie Wileńskiemu, w. x. Lit. marszałkowi wielkiemu y kanclerzowi, Brzeskiemu, Kowieńskiemu, Boryrowskiemu y Szawelskiemu staroście, Eustachemu Wołowiczowi—nawornemu naszemu marszałkowi, w x. Lit. podskarbiemu, Janowi Cymkowi—marszałkowi naszemu, y Janowi Haykowi—Oszmiańskiemu, Mikołaiowi Naruszewiczowi—Narowiensk. starostom y w. x. Lit. pisarzom, y innym, iak naywięcey officialistom y dworzaniom naszym, wiary godnym, szczerym y wiernie nam miłym. Zygmunt August

król; Mikołay Naruszewicz — iego królewskiej mości w wielkim xięstwie Litewskim pisarz.

Jakoż supplikowali imieniem nas tegoż cechu, ażeby kilka artykułów na wyż fundacyinym liście nie wyrażonych, onym przypisać raczyli.

Pierwszy Nieco o towarzystwie tego kunsztu na maystrowstwo obierającym lub krewiącym tak ustawuujemy: ażeby każdy towarzysz, na maystrowstwo postępujący, za pokazaniem doskonałości, albo próby swego kunsztu, według zachowanego zwyczaju, niech też pokaże razem mietrykę, iako też kartę wyzwolenia, lub wyuczenia się kunsztu swego od maystra swego.

Drugi zaś, gdyśmy wzięli na uwagę, iż niektóre trafiać się zwykły o karach y innych rzeczach, które słusznie do sądu y artykułów magistratu Wileńskiego należącym, przez moc odbierają y do urzędu swego pociągają; ustawuujemy tedy, ażeby wszystkie prawa, wyiawszy tylko kryminalne excessy (iako w tym funduszu potwierdzenia tego naszego przywileiu), które do sądu y urzędu cechmistrzów zgromadzenia tego należą, oniż sami rozsądzać mają y kary miarkować. Przetoż temuż magistratowi miasta tuteyszego Wileńskiego przykazujemy, żeby w dostojenstwie swoim ich zachowywali, ani żadney części ich naruszać nie wazyli się, owszem wszystkie prawa takowe, które by do sądu ich kiedykolwiek wytoczyły się, do sądu też ich odsyłali. Z przypadku zaś takowego, iż gdyby jedna cechu onego strona z liczby y konfraternii ich odstąpiła dobrowolnie, za tych zgodą odłączyła się, iako to kunszt stolarski, prosili u nas, gdyby iaki tego odstąpienia znak w tym liście naszym był dawany, nay-

bardziej dla tego, aby ich praw y cokolwiek z uszczerbkiem nie było, dopiero gdyby ten kunszt innym czego z tych cechów pospolicie nie zdawał się wymować. My to ich postanowienie approbujemy, wszakże y supplice, do nas uczynionej, łaskawej potwórney. nad wyraźne prawo funduszowe we wszystkich onego punktach, klauzulach, artykułach, kondycjach, iako też słowach z władzy naszej królewskiej, wiele prawa pospolitego racje pozwalają, approbując konfirmując y razem nasze dać y konferować mamy. Jakoż zaiste przez terażniejsze approbujemy, konfirmujemy y te nasze daemy y konferujemy, ustawiając one y wszystkie w nich zawierające, moc y wagę swoją sprawiedliwą y powiną zawsze mieć mają. Dla ich zaś waloru onę naszą podpisaliśmy y pieczęcią w. x. Lit. stwierdziliśmy. Dan w Wilnie, dnia 30 miesiąca Maia, roku 1579, królestwa zaś naszego roku czwartego. Stephan król. Węclaw Agryppa, iego królewskiej mości w w. x. Litewskim pisarz. Doniesiono nam iest pomienionych kunsztów siodlarzów, rymarzów y passamaników imieniem, stolarze, którzy w tey społeczności razem wpisani byli, a iż rozkazany od nas osobliwym nad zgromadzenie kunsztu swego przywileiów, od tych że kunsztów odłączyli się, dla tego my mieć ich za odłączonych być zawsze, ani więcej do tego to cechu siodlarskiego, rymarskiego y passamanickiego mieć należę chcemy y deklarujemy. Na proźbę zaś tychże kunstmistrzów cechu specifikowanego gdyby ku iak naylepszemu rozsądkowi y porządkowi, a pożytkowi ich było, niektóre artykuły imże de novo przydać y przypisać osądziliśmy, iakoż terażniejszymy przydajemy y przypisujemy.

Pierwszy. Nieco, ażeby siodlarze, rymarze y paśnicy y insi kupcy zachoży z innych miast y wsi siodła y insze rzeczy porobione mianowanemi kunsztami, przyzwiecie do Wilna przywozić y one na sprzedaż wystawować pod każdym sądu pretextem, ziemskim, w grodzie biskupim, duchownym, szlacheckim y iakich kolwiek panów nie wazyli się, pod utratą y zabieraniem ich do cechu, lecz od cechowych kupować y one na Ambarach postanowionym rozprzedawać wolno mieć będzie.

Drugi. Ażeby żaden niecechowy z kunsztów przerzeczonych zostający, tym rzemiosłem się bawić y rzeczy zrobione na oknach, lub w domach, tak biskupich, duchownych, zamkowych, szlacheckich, lub też iakiego kolwiek praetextu wystawować y one rozprzedawać nie wazył się, pod utratą tych rzeczy do cechu, które nieco rzeczy sposobem rzeczonym zabrane na potrzebę y pożytek cechowy mają być obrócone.

Item, żeby siodlarz rymarską y pasnicką, a rymarz siodlarską y pasnicką, pasnik siodlarską y rymarską nierabiał roboty, lecz każdy swoim kontentował się kunsztem, pod winą za rozsądkiem cechowym naznaczoną. Ktemu, ażeby maystrowie cechowi zawsze we dwa tygodnie schadzki swoje do iednego starszego miewali y każdy po groszu litewskim do skrzynki pospolitej składali, nieprzytomny zaś, chyba by wprzód słuszną racją nie chytróści wyraził, według zdania cechowego niech będzie karany.

Powtóre, maystrowie tegoż cechu Niemcy y Rusacy, albo którey kolwiek inszey kondycyi, powinności wszystkie, pod czas exekwii y innych czasów, iako katolicy maystrowie zwykli w kościele obchadzać powin-

ni y nieco pod wyrzuceniem z cechu. Ci też niemcy żeby chłopców gdzie indzie do nauki nie przyjmowali y nie wpisywali, wyuczonych nie wyzwali, iak tylko w mieście Wileńskim, gdzie cech mają. Więc też y towarzyszków urodzenia polskiego y litewskiego do roboty na swoje naczynia niech przyjmują y ich dopuszczają. Zgoła żeby żaden z cechu pomienionych kunsztów majster razem dwóch chłopców chować y uczyć nie ważył się, aż do czterech lat; zatym dopiero wolno onemu będzie drugiego przyjąć, iako w inszych miastach zachowuje się.

Na ostatek, ieśliby który nie cechowy majster z kunsztów namienionych do pomienionego cechu przyłączyć się y wpisać się chciał, takowy wprzód za doświadczenia kunsztu swego wyprobowaniem, metrykę też urodzenia swego, dopieroż y nauki, ieśliby u majstra cechowego wyuczył się, pokazać powinien; inaczej zaś nie w cechu nauczony niema być przyjęty. Które zaiste artykuły, teraz ustawione, nad wyrażenie listu my, we wszystkich ich punktach, klauzulach y kondycjach za approbo-

wane, konfirmowane y potwierdzone być poczytaliśmy, iakoż wprowadzić z władzy naszej królewskiej approbuemy, konfirmujemy y potwierdzamy, terażniejszym one listem naszym, wiele prawa postępek dozwala, walor y moc należytey y wieczney trwałości wcale mieć chcemy y nakazujemy. Dla której rzeczy waloru terażniejszy ręką naszą podpisałimy y pieczęcią w. x. Lit. naznaczyć kazaliśmy. Dat w Wilnie, dnia dwunastego miesiąca Marca, roku Pańskiego tysiąc sześćsetnego wtórego, królowania naszego polskiego piętnastego, we Szwecyi zaś roku dziesiątego. Powtóre podpis ręki iego królewskiej mości y tego pisarza tymi słowy. Zygmunt król. Maciej Woyna—ikmci w wielkim xięstwie Litewskim pisarz. Który przywilej, na prozbę starszych cechu wyżrzczonego iest do akt teraz wpisany. Działo się w Wilnie, w sobotę przed.... *), roku Pańskiego tysiąc sześćsetnego trzeciego.

*) пропускъ.

1670 г. Ноября 12 дня.

Изъ копій отдѣльнаго документа подъ № 112.

158. Листъ короля Миханла къ Виленскому магистрату о томъ, чтобы онъ не дѣлалъ притѣсненій Виленскимъ цехамъ.

По жалобѣ Виленскихъ мѣщанъ на злоупотребленія магистрата, король Миханлъ настоящимъ листомъ предписываетъ магистрату подъ заручой 500 червонныхъ золотыхъ воздерживаться отъ слѣдующихъ злоупотребленій: цеховыхъ къ городской стражѣ взденъ рожд. Христова не принуждать, особенно явною потаковничествѣмъ купцамъ и евреямъ; также

точно не воспрещать цеховымъ заниматься торговлей, разрѣшая оную въ то же время евреямъ; нарушителей цеховыхъ уставовъ не защищать, лишнимъ и незаконныхъ податей не взимать, въ тюрьму безъ причины не сажать и мечемъ не угрожать; вообще воздержаться отъ самоуправства и грабительства.

Michał, z Bożej łaski król polski etc. Szlachetnym wóytowi, burmistrzom, raycom, ławnikom y sławetnemu pospółstwu kupieckiemu miasta naszego Wilna, wiernie nam miłym, łaskę naszą królewską. Szlachetni, sławetni, wiernie nam mili. Donieśli nam wszystkie in genere cechy miasta naszego Wilna przez umyślnego posła swego sławetnego Hanusa Petelta, starszego cechu stolarskiego, w żalośney supplice nieznosne krzywdy y obelgi, które od wierności waszey ponoszą, to jest: iż wierność wasza od dawnego czasu na uciemnienie wszystkich cechów Wileńskich usadziwszy się, mimo przywileje, prawa, dekreta, listy, onym od nayiaśnieyszych królów ichmościów polskich y wielkich książąt Litewskich, antecessorów naszych, miłościwie nadane y confirmowane, nawet mimo swóy dobrowolny list, pod datą na ratuszu Wileńskim dnia 13-go miesiąca Septembra, roku 1613 dany,

którym cechy do gminu przyiąwszy obowiązali się wszystkie condicie, w nim wyrażone, wiecznymi czasy trzymać y pełnić, który list od nayiaśnieyszego świętey pamięci króla iego mości Zygmunta III-go, antecessora naszego, osobliwym listem pod datą w Warszawie roku 1614, jest approbowany, tudzież mimo dekret nayiaśnieyszego króla imci Jana Kazimierza, antecessora naszego, z oczewistej kontrowersyey między cechami, iako aktorami, pospółstwem kupieckim, iako pozwanemi, dnia 13 miesiąca Nowembra, roku 1649 w Warszawie ferowany, do uchwały publicznych składanek, iakoście powinni, z każdego cechu po dwóch starszych nie wzywacie, a zatym według upodobania swego, bez żadnego respektu na to, że cechy, dla pomnożenia chwały Bożej kaplicę swoię mając, wielkie koszty na aparaty kościelne, na kapłanów rocznych y na insze różne potrzeby ważyć

muszą, podatkami tak dalece one obciążacie, że żadną miarą wydawaniu onych wystarczyć nie mogą. Naostatek grabicie, buntownikami nazywacie, więzieniem, okowami y mieczem grożąc, do wydawania podatków nad powinność przymuszacie. Supplikowali y w tym cechy, iż wierność wasza samych tylko cechowych do wartowania Imbar, bez żadney potrzeby, ponieważ niskąd żadnego nie było niebezpieczeństwa, w święto Bożego narodzenia przymusiliście; kupców zaś y żydów, w której według dawnego zwyczaju z kwatery, z kramow na wartę zarowno wychodzić powinni, od niey za okupem uwolniliście, podczas której warty z dopuszczenia Boskiego, znać dla uszanowania uroczystości narodzenia Pańskiego zegar na ratuszu zgorzał. Nie mniej się y w tym gravamen sobie być cechy mienia, że wierność wasza żydom na wszelakich handlach y szynkach pozwalacie, a cechowym braci, którzy lubo żadnego zarobku nie mają, podatki iednak płacą y wszelkie ciężary zarówno ponoszą, handlów y szynków cale zabranacie. Na ostatek y to w teyże supplice doniesiono iest nam, iż wierność wasza, będąc powinni, iako do dobrego cechom porządku, tak y do poskromienia występnych dopomagać, na upartych y nieposłusznych magistratów, także na czeladź swowolną, sług mieyskich dodawać nie chcecie, a tych, którzy w cechach nie są, cechom grabić nie pozwalacie. Do tey tedy supliki, przez pomienonego sławetnego Hanusa Petelta od wszystkich in genere et specie cechów miasta naszego Wilna nam podaney, do intercessyiey panów rad y urzędników, przy boku naszym będących, za niemi wniesionej, nie mniej do przyczynnego listu za tymiż cechami od wielebnego w Bogu

xiedza Alexandra Sapiehy — biskupa Wileńskiego do króla iego mości Jana Kazimierza, antecessora naszego, pisanego, nam prezentowanego, łaskawie się skłoniwszy, tudzież z obowiązku naszego królewskiego, całości wszystkich praw, przywileiów, dekretów, reskryptów listów postrzegając y sacro — sancte one zachowując, o to się staramy, żeby żadne poddanym naszym nie działo się praeiudicium; przeto chcemy po wierności waszey mieć y serio rokazujemy, abyście wierność wasza według prawa, przywileiów, reskryptów, dekretów, listów, cechom Wileńskim służących, osobliwie według pomienionego naszego skryptu, cechu danego y od króla iego mości Jana Kazimierza, antecessora naszego, w każdym punkcie y paragrafie, ze wszystkimi cechami na potomne czasy zachowując się, do uchwały publicznych podatków, według dawnego zwyczaju y prawa, także do liczby na każdy rok y każdego cechu po dwa strasznych używali y onych podatkami nad powinność nie aggrawowali, do odprawowania warty nie same tylko cechy, ale też kupców y żydów, iako iest dawny zwyczaj, zarówno z niemi pociągali. Naostatek iniungimus, abyście wierność wasza, według powinności swojej y dobrego w cechach przestrzegając porządku, tymże cechom przeciwko upartym y nieposłusznym magistratom y przeciwko swawolney czeladzi, sług mieskich, gdy onych prosić będą, dawali; tych zaś, którzy w cechach nie są, grabić cechom nie bronili, a to pod winą pięciu set czerwonych złotych, in casu nieuczynienia dosyć któremu kolwiek punktowi w prawach, przywileiach, reskryptach, dekretach y listach, cechom Wileńskim służących, wyrażonemu; inaczej tedy, wier-

ność wasza nie uczynicie z powinności swej dla łaski naszej y winy pomienionej. Dan w Warszawie, dnia 12 miesiąca Nowembra, roku Pańskiego MDCLXX, panowania naszego 11 roku. Michał król. Andrzej Kowicz—pisarz w. x. Lit.

1683 г. Июля 12 дня.

Изъ копіи отдѣльнаго документа подъ № 116.

159. Предписаніе Вилецкаго магистрата цеху позументщиковъ, объ исполненіи всѣхъ правилъ своего устава.

По жалобѣ годичнаго старшины цеха позументщиковъ Шретера на двухъ другихъ своихъ товарищей по поводу разныхъ злоупотребленій, магистратъ постановилъ: во всемъ придерживаться

ся цеховаго устава и привилегій; цеховыхъ старшинъ уважать и оказывать имъ видимые знаки почтенія; незаконныхъ поборовъ не дѣлать, а въ законныхъ давать отчетъ въ цеховыхъ засѣданіяхъ

Feria secunda pridie festi sanctae Margarithae virginis et martiris die duodecima mensis Julii, anno Domini millesimo sexcentesimo octuagesimo tertio.

In causa et actione, quam famatus Petrus Szreter—contubernii passamentariorum Vilnensium senior annuus, nomine suo et totius contubernii, honestis Joanne Rybicki et Friderico Szulc—artis passamentariae sociis, ratione inobedientiae, contraventionis privilegiis et articulis contubernalibus, exactionis inter se contributionis et sine scitu seniorum eiusdem distributionis et non factae ex eadem calculationis citatis, instituerat et citati se in omnibus punctis, privilegia et articulos observare, seniores ho-

norare et ex contributione quaecunque exactam apud se habentem calculationem facere, submiserant.

Nobile officium consulare Vilnense per sententiam suam adinvenit: Quatenus citati moderni, et omnes socii artis passamentariae, iuxta privilegia et articulos se gerant, eadem iura debite observant, seniori et omnibus magistris contubernii sui honorificentiam praestent, sessiones insimul cum magistris in contubernio et non alibi in privato loco celebrent, ex collectis et perceptis contributionibus seniori et magistris in proxima sessione reddent rationes, et si quod pecuniae paratae remanebit, ad cistam contubernalem reddant, ac in poste-

rum omnes collectas et contributiones ad ci-
stam contubernalem exolvant, in omnibus-
que actionibus ad leges et articulos contu-
bernales conformient, idque sub paenis in
iisdem legibus et articulis expressis, irremis-

sibiliter extendendis. Quod est actis nobilis
officii consularis Vilmensis connotatum. Ex
actis nobilis officii consularis Vilmensis de-
promptum.

Конецъ X тома.

О Г Л А В Л Е Н І Е.

I.

Цеховыя уставы и относящіеся къ нимъ королевскіе декреты и привилегіи. . . . .

Стран.

1538 г. Декабря 31. дня.

1. Уставъ цеховаго скорняжскаго братства въ г. Вильяѣ 3

1584 г. Мая 30. дня.

2. Декретъ короля Стефана и листъ Сигизмунда III о невзиманіи чоповаго съ Виленскаго кожемяцкаго братства 9

— Мая 31. дня.

3. Декретъ короля Стефана Баторія о невзиманіи чоповаго съ Виленскихъ русскихъ братствъ: бурмистровскаго и радецкаго, купеческаго, кожемяцкаго, шапочничьяго и Росскаго за продажу меду. 12

1597 г. Ноября 6. дня.

4. Декретъ короля Сигизмунда III о невзиманіи чоповаго съ Виленскихъ рус-

Стран.

скихъ братствъ: бурмистровскаго, радецкаго, купеческаго, кожемяцкаго, шапочничьяго и Росскаго за продажу меду. 14

1603 г. Марта 7. дня.

5. Крамовскій уставъ цеха оружейниковъ, принятый въ руководство Виленскими оружейниками. 16

1636 г. Декабря 3. дня.

6. Уставъ Виленскаго цеха шапочниковъ и вальщиковъ 24

1650 г. Сентября 26. дня.

7. Изложеніе правилъ цеха Виленскихъ жѣховщиковъ 30

1663 г. Сентября 8. дня.

8. Правила цеха Виленскихъ игольщиковъ и жестяпниковъ 32

	Стр.		Стр.
1663 г. Декабря 3 дня.		1687 г. Декабря 3 дня.	
9. Уставъ цеха стекольщиковъ въ городѣ Вильнѣ	96	19. Уставъ цеха Виленскихъ каменщиковъ	97
1664 г. Мая 28 дня.		1689 г. Юня 9 дня.	
10. Уставъ бондарскаго цеха или бочарнаго въ городѣ Вильнѣ	48	20. Уставъ Виленскаго сапожничьяго цеха	106
— — — — —		1728 г. Ноября 3 дня.	
11. Уставъ Виленскаго рыбачьяго цеха	54	21. Уставъ Виленскаго цеха кожевниковъ	116
1774 г. Ноября 12 дня.		1730 г. Марта 10 дня.	
12. Привилегія короля Августа III-го, подтверждающая, дополнительные пункты къ цеховому уставу Виленскихъ золотыхъ дѣлъ мастеровъ	60	22. Подтвержденіе Виленскимъ магистратомъ устава Варшавскаго портняжскаго цеха для Виленскихъ портныхъ	123
1665 г. Января 29 дня.		1742 г. Марта 12 дня.	
13. Цеховой уставъ Виленскихъ переплетчиковъ и чахольщиковъ	66	23. Уставъ цеха Виленскихъ котельщиковъ	126
1666 г. Марта 6 дня.		— Марта 20 дня.	
14. Цеховой уставъ Виленскихъ сафьянниковъ	73	24. Уставъ цеха Виленскихъ столяровъ, ложечниковъ и рѣзчиковъ	131
1669 г. Сентября 16 дня.		1744 г. Ноября 12 дня.	
15. Цеховой уставъ Виленскихъ скорняковъ	79	25. Привилегія короля Августа III, заключающая въ себѣ цеховой уставъ Виленскихъ каретниковъ, игольщиковъ и горшечниковъ	140
1676 г. Апрѣля 12 дня.		— Ноября 14 дня.	
16. Подтвердительная привилегія короля Яна III, данная цеху Виленскихъ переплетчиковъ	83	26. Уставъ Виленскаго столярскаго цеха	149
1684 г. Августа 19 дня.		— — — — —	
17. Уставъ цеха шапочниковъ, чулочниковъ, суконниковъ и войлочниковъ въ городѣ Вильнѣ	87	27. Подтвердительная привилегія короля Августа III Виленскому братству св. милосердія, заключающая въ себѣ уставъ этого братства	159
1687 г. Ноября 30 дня.		— г. Ноября 20 дня.	
18. Дополнительные пункты къ цеховому уставу Виленскихъ золотыхъ дѣлъ мастеровъ	95	28. Подтвердительная привилегія короля Августа III-го, данная цеху Виленскихъ кожевниковъ и заключающая въ себѣ цеховой уставъ	171

	Стр.		Стр.
1744 г. Ноября 24 дня.		цеху, заключающая въ себѣ и самый	
29. Подтвердительная привилегія короля Августа III Виленскимъ цехамъ: кузнецкому, слесарному, оружейному и проч. на ихъ правила и уставъ	180	цеховой уставъ	207
1746 г. Марта 21 дня.		— Октября 13 дня.	
30. Уставъ цеха Виленскихъ каменщиковъ и плотниковъ	191	34. Привилегія короля Августа III, которою подтверждается уставъ двухъ Виленскихъ цеховыхъ братствъ каменщиковъ и столяровъ, данный имъ королемъ Сигизмундомъ III въ 1595 году . . .	213
1750 г. Августа 10 дня.		1552 г. Декабря 22 дня.	
31. Подтвердительная привилегія короля Августа III, данная Виленскому купечеству въ подтвержденіе всѣхъ правъ и вольностей	200	35. Привилегія Сигизмунда Августа, данная Виленскому магистрату на право учрежденія цеховыхъ обществъ	221
1751 г. Марта 1 дня.		1763 г. Августа 30 дня.	
32. Опредѣленіе Виленскаго магистрата, обозначающее кругъ работъ кузнечнаго и слесарнаго цеховъ	204	36. Подтвердительная привилегія короля Августа III на образованіе въ г. Вильнѣ цеха фельдшеровъ и банщиковъ . . .	222
1752 г. Октября 26 дня.		1780 г. Ноября 11 дня.	
33. Подтвердительная привилегія короля Августа III Виленскому сапожничьему		37. Уставъ Виленскаго цеха крупениковъ, данный магистратомъ на основаніи привилегіи короля Сигизмунда Августа (1552). 226	

II.

Акты, относящіеся къ жизни Виленскихъ горожанъ.

Стран.	Стран.
1500 г. Февраля 13 дня.	
38. Привилегія короля Александра Ягеллона, которою Виленскіе мѣщане освобождаются отъ обязанности мостить мостъ подъ Виленскимъ замкомъ . . . 237	къ Кревскому старостѣ Волминскому о томъ, чтобы онъ не дѣлалъ притѣсненій королевскимъ крестьянамъ и мѣщанамъ, . 246
1536 г. Августа 5 дня.	1604 г. Іюня 8 дня.
39. Привилегія короля Сигизмунда (Августа), данная Ульриху Гозию на постройку моста чрезъ р. Вилію и госпитали въ городѣ Вильнѣ 239	42. Распоряженіе Виленскаго воеводы Христофора Радивиля о взиманіи торгового въ г. Вильнѣ 247
1595 г. Декабря 1 дня.	1617 г. Мая 28 дня.
40. Донесеніе въ Виленскій градскій судъ вознаго Яна Косинскаго о томъ, что онъ съ шляхтою присутствовалъ въ Виленскомъ магистратѣ при отвѣтѣ бурмистровъ и радцовъ, данномъ повѣренному мулярскаго и тесельскаго цеха Новарту касательно представленнаго имъ королевскаго листа въ пользу сего цеха. 243	43. Распоряженіе Виленскаго воеводы Ходкевича о порядкѣ взиманія торговыхъ пошлинъ. 249
1601 г. Августа 10 дня.	1622 г. Мая 8 дня.
41. Заручный листъ короля Сигизмунда III.	44. Отдача въ аренду городскихъ доходовъ Виленскому войту Томѣ Бильдюкевичу. 251
	1623 г. Октября 10 дня.
	45. Распоряженіе Виленскаго воеводы Леона Сапѣги о городскихъ повинностяхъ . 252
	1634 г. Іюля 3 дня и 1635 г. Февраля 27 д.
	46. Два универсала короля Владислава IV

	Стр.
о невниманіи торговаго съ Виленскихъ рыбаковъ	255
1631 г. Августа 30 дня.	
47. Продажная записъ отъ Варвары Мамо- ничовны Жоховской князю Гедройтю на фольварокъ Повильно и нѣсколко домовъ въ г. Вильнѣ	257
1634 г. Ноября 20 дня.	
48. Постановленіе горожанъ, живущихъ на предмѣстьяхъ Вильны, объ учрежденіи собственной денежной кассы	264
1646 г. Сентября 17 дня.	
49. Коммиссарское опредѣленіе по дѣлу между Виленскимъ магистратомъ и це- хомъ рѣзниковъ	267
1654 г. Ноября 17 дня.	
50. Привилегія короля Яна Казимира, пре- доставляющая Полоцкимъ мѣщанамъ разныя льготы.	269
1655 г. Мая 11 дня.	
51. Постановленіе Виленскаго магистрата о выдачѣ изъ доходовъ оного тысячи пятисотъ злотыхъ депутатамъ, отпра- вляемымъ на сеймъ	271
1657 г. Мая 30 дня.	
52. Инструкція, данная Виленскимъ маги- стратомъ Виленскому войту Осипу Кой- релевичу на время мороваго повѣтрія въ Вильнѣ.	273
1658 г. Мая 10 дня.	
53. Жалоба русскихъ старшинъ Виленскаго сапожничьяго цеха на католическаго старшаго того же цеха по поводу захва- та цеховой кассы и не возвращенія ея. .	274

	Стр.
1679 г. Мая 21 дня.	
54. Привилегія короля Яна III, подтвер- ждающая привилегію короля Влади- слава IV, которою мѣщане Виленскаго городничества освобождаются отъ квар- тирной повинности	276
— Мая 16 дня.	
55. Судебное опредѣленіе Виленскаго маги- страта по дѣлу между цехомъ солодов- никовъ и цехмистромъ ихъ Григоріемъ Богдевичемъ	277
1663 г. Февраля 16 дня.	
56. Опредѣленіе Виленской магдебургіи по дѣлу о волшебствѣ Пастушки	282
— Іюня 20 дня.	
57. Дарственная записъ отъ Упитскаго под- коморія Андрея Курбскаго Князю Гед- ройтю на плацъ въ городѣ Вильнѣ . .	286
— Сентября 7 дня.	
58. Допросъ и разслѣдованіе подъ пыткой о воровствѣ служанки Зоськи	288
— Сентября 27 дня.	
59. Жалоба старшинъ Виленскаго сапож- ничьяго цеха на бывшаго цеховаго стар- шину Станиславовича и цеховаго писаря Гавриловича по поводу невозвращенія ими цеховаго сундука съ имуще- ствомъ	290
1664 г. Іюля 2 дня.	
60. Листъ короля Яна Казимира къ Вилен- скому магистрату и всѣмъ Виленскимъ жителямъ о томъ, чтобы въ виду при- ближенія Московскаго непріятеля никто не осмѣливался оставлять города . .	292

Стр.

1665 г. Марта 17 дня.

61. Жалоба Виленскихъ позументщиковъ на своего повѣреннаго Томашевича по поводу сдѣланнаго имъ подлога въ королевской привилегіи 293

— Декабря 28 дня.

62. Актъ миролюбивой сдѣлки между Виленскимъ магистратомъ и купечествомъ касательно городского устройства 295

1666 г. Января 11 дня.

63. Три декрета комиссарскаго суда о недопущеніи диссидентовъ къ должностямъ бургомистровъ и радцовъ и объ отчетности по госпиталю, подлежащему духовному вѣдомству 299

— Января 21 дня.

64. Определеніе Виленскаго магистрата по дѣлу между членами шапочническаго цеха 305

— Января 25 дня.

65. Привилегія короля Яна Казимира, которою онъ утверждаетъ членомъ магистрата диссидента Монеса 307

66. Привилегія короля Яна Казимира, данная Виленскому православному мѣщанину Прокопію Дорофеевичу на отправленіе должности бургомистра 309

— Января 30 дня.

67. Определеніе Виленскаго магистрата по поводу нѣкоторыхъ безпорядковъ, возникшихъ въ цехѣ шапочниковъ между римско-католическими его членами и православными 311

Стр.

1666 г. Февраля 3 дня.

68. Жалоба Виленскихъ кожевниковъ на рѣзниковъ по тому поводу, что эти послѣдніе незаконно продаютъ сырые кожи 313

— Февраля 10 дня.

69. Жалоба Виленскихъ солодовниковъ на другихъ цеховыхъ, дѣлающихъ подрывъ ихъ ремеслу 315

— Мая 15 дня.

70. Жалоба Виленскаго сапожничьяго цеха на Виленскаго же купца Качановскаго по поводу незаконной торговли послѣднимъ сапогами 317

— Мая 22 дня.

71. Возраженіе Виленскаго купечества на жалобу сапожничьяго цеха, въ которой купецъ Качановскій обвиненъ въ незаконной продажѣ 20 паръ сапоговъ 319

— Мая 24 дня.

72. Вторичное возраженіе Виленскихъ сапожниковъ противъ купца Качановскаго и всего купечества 323

— Мая 26 дня.

73. Вторичный отвѣтъ Виленскихъ купцовъ на второе возраженіе сапожничьяго цеха 326

— Февраля 27 дня.

74. Протестъ Виленскихъ купцовъ противъ солодовничьяго цеха 327

— Іюня 9 дня.

75. Четвертое возраженіе Виленскаго сапож-

	Стр.		Стр.
ничьяго цеха на возраженіе. Виленскаго купечества.	331	спредающій ввозъ товаровъ въ предѣлы великаго княжества Литовскаго подъ фирмою шляхетскихъ товаровъ безъ уплаты постановленной на этотъ предметъ пошлины	358
1657 г. Октября 18 дня.		1668 г. Февраля 27 дня.	
76. Возраженіе Виленскихъ купцовъ противъ цеха солодовниковъ.	334	84. Возраженіе Виленскихъ позументчиковъ католиковъ на отвѣтъ позументчиковъ диссидентовъ	360
— Октября 13 дня.		— Марта 14 дня.	
77. Протестъ цеха солодовниковъ противъ Виленскаго купечества.	339	85. Протестъ Виленскихъ позументчиковъ диссидентовъ противъ своихъ товарищей католиковъ	363
— Ноября 3 дня.		1669 г. Мая 2 дня.	
78. Возраженіе цеха Виленскихъ солодовниковъ противъ притязаній Виленскаго же купечества	342	86. Инструкція Виленскаго магистрата, данная депутатамъ, отправляемымъ на сеймъ въ Варшаву	367
1667 г. Февраля 19 дня.		— Сентября 26 дня.	
79. Отвѣтъ Виленскихъ кожевниковъ на жалобу Виленскихъ же евреевъ по поводу арестованія кожъ, вывозимыхъ изъ г. Вильны послѣдними.	348	87. Протестація Виленскихъ жс. бернардиновъ на позументчиковъ диссидентовъ.	373
— Октября 31 дня.		— Октября 2 дня.	
80. Жалоба Виленскихъ портныхъ товарищей на своихъ мастеровъ и старшинъ по поводу нанесенія послѣдними побоевъ во время общей сходки.	350	88. Протестація Виленскаго купечества противъ цеха солодовниковъ.	375
— Іюня 7 дня.		— Октября 30 дня.	
81. Опрежденіе короля Яна Казимира по дѣлу цеха Виленскихъ позументчиковъ католиковъ съ диссидентами.	353	89. Опрежденіе Виленскаго магистрата, позволяющее цеху солодовниковъ представить свое объясненіе противъ протеста купеческаго общества	378
1 — Сентября 19 дня.		— Ноября 6 дня.	
82. Жалоба Смоленскаго стражника Издебскаго на Виленскаго мѣщанина кузнеца Андреевича, о незаконномъ завладѣніи плацомъ бывшей Виленской церкви св. Екатерины	357	90. Ремиссійное определеніе Виленскаго магистрата по дѣлу цеха солодовниковъ съ Виленскимъ купечествомъ	379
— Декабря 1 дня.			
83. Универсалъ короля Яна Казимира во-			

Стр.

1669 г. Ноября 22 дня.

91. Рескриптъ короля Михаила по поводу жалобы Минскихъ золотыхъ дѣлъ мастеровъ на мастеровъ того же ремесла въ вел. кн. Литовскомъ 380

1670 г. Мая 8 дня.

92. Протестація Виленскихъ позументщиковъ католиковъ противъ позументщиковъ диссидентовъ 382

— Марта 26 дня.

93. Вводъ Виленскаго братства скорняковъ во владѣніе домовъ на Конской улицѣ въ г. Вильнѣ 386

— Сентября 10 дня.

94. Мирная сдѣлка между Виленскими позументщиками католиками и диссидентами: 387

1672 г. Марта 28 дня.

95. Протестація Виленскаго цеха скорняковъ противъ шапочниковъ 389

— Апрѣля 7 дня.

96. Протестъ цеха Виленскихъ шапочниковъ противъ цеха скорняковъ 394

1673 г. Января 11 дня

97. Жалоба Виленскаго магистрата на полковника Фердіани о неудачной постройкѣ имъ моста черезъ рѣку Вилію 395

— Января 12 дня.

98. Жалоба полковника Фердіани на Виленскій магистратъ о недоставленіи ему нужныхъ пособій и матеріаловъ для построенія моста 401

Стр.

1673 г. Февраля 20 дня.

99. Жалоба полковника Фердіани на Виленскій магистратъ о несправедливомъ обвиненіи его въ неудачномъ устройствѣ моста. 403

— Марта 28 дня.

100. Жалоба Виленскихъ солениковъ на Виленскаго бургомистра Ивана Огурцевича о томъ, что онъ торгуетъ солью, не будучи записанъ въ цехъ солениковъ. 405

— Іюня 5 дня.

101. Жалоба Виленскихъ мѣщанъ и деховыхъ на солодовничій цехъ 406

1675 г. Февраля 23 дня.

102. Жалоба Виленскихъ сафьянниковъ на простыхъ кожевниковъ, о сдѣланныхъ послѣдними насиліяхъ и побояхъ 408

— Января 19 дня.

103. Жалоба старшинъ Виленскаго кожевничьяго цеха на младшихъ того же цеха кожевниковъ о томъ, что послѣдніе не свойственно принимали на себя работы, принадлежащія первымъ. 410

— Августа 5 дня.

104. Контрактъ Виленскаго магистрата и купеческаго общества, данный Степану Кушеличу на двѣнадцатилѣтнее владѣніе частью городскихъ земель 411

1678 г. Марта 10 дня.

105. Опредѣленіе Виленскаго магистрата касательно увольненія трехъ мѣщанъ Котишевскаго, Жагевича и Савича отъ уплаты стараго мыта 413

Стр.

1675 г. Октября 2 дня.

106. Жалоба Виленских портных на Виленских же золотых дѣлъ мастеровъ по поводу нападенія, сдѣланнаго послѣдними на первыхъ во время городского смотра гражданъ. 415

1676 г. Декабря 18 дня.

107. Универсалъ Литовскаго подскарбія Сапѣги къ Виленскому магистрату и обывателямъ о томъ, чтобы купцы прѣснаго меду и водки не смѣли торговать безъ предварительной уплаты въ казну питейной пошлины. 416

1677 г. Марта 6 дня.

108. Жалоба старшихъ Виленскихъ золотыхъ дѣлъ мастеровъ на товарища своего, золотыхъ дѣлъ мастера Осипа Барчинскаго, по поводу его неподчиненія цеховымъ правиламъ, грубости и дерзости. 417

— Июня 19 дня.

109. Жалоба Виленскаго скорняжескаго цеха на солодовничій цехъ, который во время крестнаго хода вытѣснилъ первый изъ занятаго имъ по праву мѣста. 419

— Августа 7 дня.

110. Освобожденіе Виленскимъ магистратомъ мѣщанина Опанкевича отъ всякихъ обывовенныхъ городскихъ повинностей и послугъ вслѣдствіе внесенія имъ въ оный извѣстной денежной суммы. 420

1681 г. Октября 8 дня.

111. Жалоба Виленскаго радцы Дагилевича на портняжскій цехъ, по поводу безчинствъ и разбоевъ во время городского смотра гражданъ. 422

Стр.

1682 г. Іюля 7 дня.

112. Рескриптъ короля Яна III сборщикамъ податей не взимать мыта съ пословъ города Могилева, отправляемыхъ къ королю 425

1685 г. Іюня 12 дня.

113. Охранный листъ короля Яна III, Виленскому мѣщанину, сѣдельщику Павлу Рихтеру 426

1691 г. Февраля 18 дня.

114. Квитанціонная записка отъ Литовскаго гетмана Казимира Сапѣги Могилевскому радцѣ Молчановичу въ полученіи отъ него, какъ представителя города Могилева, стараго долга въ количествѣ 8000 польскихъ злотыхъ 427

— Февраля 19 дня.

115. Квитанціонная записка отъ Литовскаго подскарбія Павла Сапѣги администратору чоповаго и шеляжнаго Казимиру Матусевичу въ полученіи имъ, Сапѣгою, отъ Могилевскихъ мѣщанъ 5000 пол. зл. чоповой и шеляжной подати за 1691 и 1692 годы 329

1692 г. Мая 31 дня.

116. Условія, предложенныя Виленскими сафьянниками и замощниками Магдебургской юрисдикціи сафьянникамъ другихъ юрисдикцій 430

1693 г. Февраля 21 дня.

117. Привилегія короля Яна III, данная цеху Виленскихъ солодовниковъ на взиманіе шести грошей отъ бочки солода, привозимаго въ городъ. 433

	Стр.		Стр.
1697 г. Апрѣля 14 дня.		поводу разногласія и споровъ между	
118. Выкупная записъ, данная Волковъ- скимъ подчасшимъ Колендою Виленско- му св.-Троицкому монастырю на домъ съ плацомъ	435	мастерами и товарищами сапожничьяго цеха польской, русской и вѣмедкой на- родности	450
1701 г. Февраля 1 дня.		1730 г. Января 19 дня.	
119. Универсалъ каштеляна Троцкаго Кази- мира Котла ко всѣмъ сословіямъ вел. кн. Литовскаго о взносѣ въ извѣстномъ количествѣ шелажнаго и чоповаго за предметы торговли, помѣченные въ на- стоящемъ универсалѣ	438	125. Опредѣленіе Виленскаго магистрата по дѣлу сопротивленія протестантовъ са- пожничьяго цеха требованіямъ като- ликовъ	451
1709 г. Апрѣля 12 дня.		— Августа 9 дня.	
120. Судебный допросъ съ пыткой Вилен- скаго мѣщанина Косаревича, обвинен- наго въ святотатствѣ, произведенномъ имъ въ Виленской Св.-Духовской церкви.	440	126. Опредѣленіе Виленскаго магистрата по поводу споровъ между столярами и рѣ- щиками	457
1721 г. Апрѣля 19 дня.		1731 г. Іюня 23 дня.	
121. Рѣшеніе Виленскаго магистрата по по- воду споровъ между членами сапожничь- яго цеха—католическаго и протестант- скаго вѣровсповѣданій	443	127. Опредѣленіе Виленскаго магистрата по дѣлу цехмистра Ивана Губовича съ цѣлымъ цехомъ шапочниковъ	461
1722 г. Іюня 6 дня.		1773 г. Мая 29 дня.	
122. Жалоба Виленскаго кожевеннаго цеха на Виленскаго еврея Исааковича по тому поводу, что онъ въ подрывъ це- ху закупаетъ сырыя кожи.	447	128. Перечень цитатъ изъ королевскихъ при- вилегій, которыми возбраняется пріѣз- жимъ купцамъ въ г. Вильну розничная торговля	464
1726 г. Іюня 28 дня.		1739 г. Мая 30 дня.	
123. Письмо Виленскаго магистрата къ папѣ Венедикту XIII о томъ, чтобы онъ пре- дупреждалъ столкновенія студентовъ академіи іезуитской съ учениками лѣар- ской школы	449	129. Распоряженіе воеводы Виленскаго Ми- хаила князя Вишневецкаго о взиманіи торговой пошлины съ пріѣзжихъ въ г. Вильну	466
1729 г. Мая 28 дня.		1737 г. Марта 16 дня.	
124. Опредѣленіе Виленскаго магистрата по		130. Жалоба Виленскаго купца 'Миханла Мейера на графа Остермана и др. рус- скихъ вельможъ, которые въ Москвѣ затормозили его дѣло съ русскимъ же купцомъ Поповымъ	468

Стр.		Стр.
	1738 г. Апрѣля 28 дня.	
474	131. Универсалъ Виленскаго воеводы Миханла Вишневецкаго о порядкѣ и благочиніи, которые должны быть соблюдаемы въ городѣ Вильнѣ	мистровскому, радецкому и войтовскому города Вильны 493
	— Октября 6 дня.	
478	132. Инструкція, данная войтомъ, бурми-страми и цѣлымъ Виленскимъ магистратомъ депутатамъ, отправляемымъ на сеймъ въ Варшаву	1761 г. Декабря 30 дня.
	1740 г. Октября 11 дня.	
	133. Свидѣтельство Витебскаго магистрата, выданное Витебскому же купцу Галузѣ, отправляющемуся на жительство въ г. Вильну	139. Заглавіе Виленскаго магистрата о за-браніи и истребленіи магистратскихъ документовъ Московскими войсками въ 1655 году 496
	1748 г. Ноября 14 дня.	
484	134. Привилегія короля Августа III, Виленскому аптекарю Кельху на открытіе аптеки въ г. Вильнѣ	1765 г. Августа 3 дня.
	1753 г. Іюля 21 дня.	
486	135. Декретъ Виленскаго магистрата по дѣлу о Виленскихъ пекаряхъ	140. Судебное опредѣленіе Виленскаго магистрата по дѣлу Виленскихъ хирурго-медиковъ съ фельдшерами-баньщиками. 498
	1754 г. Іюня 20 дня.	
488	136. Рѣшеніе Виленскаго магистрата по дѣлу нѣмецкихъ портныхъ диссидентовъ съ портными римско-католиками	— Августа 15 дня.
	1755 г. Февраля 8 дня.	
491	137. Постановленіе Виленскаго магистрата по поводу домогательства портныхъ Нѣмцевъ на цеховыя должности	141. Жалоба Виленскихъ цырюльниковъ-баньщиковъ на хирурговъ-медиковъ по поводу притѣсненій, дѣлаемыхъ послѣдними первымъ 504
	— Мая 31 дня.	
	138. Перечень статей, подлежащихъ суду бур-	— Октября 24 дня.
		142. Жалоба Виленскихъ старшинъ нѣмецкой національности — слесарскаго и кузнецаго цеховъ на римско-католическаго цехмистра Бальчевскаго и Виленскій магистратъ по поводу злоупотребленій и притѣсненій, допускаемыхъ ими въ интересахъ истцовъ. 508
		1766 г. Іюня 21 дня.
		143. Постановленіе Виленскаго магистрата по дѣлу Виленскихъ столяровъ. Авгсбургскаго исповѣданія съ столярами католиками 513
		1769 г. Сентября 6 дня.
		144. Судебное опредѣленіе Виленскаго магистрата по дѣлу между медико-хирургами и фельдшерами 518

Стр.

1770 г. Мая 21 дня.

145. Определе́ніе Литовской скарбовой комисіи, которымъ Виленскіе купцы освобождаются отъ взноса торговыхъ пошлинъ на Юрборской таможи . . .

1776 г. Ноября 2 дня.

146. Жалоба всѣхъ учѣлввшихъ Виленскихъ цеховъ и мѣщанъ на Виленскій же магистратъ и кагалъ по поводу разныхъ злоупотребленій, допускаемыхъ ими въ дѣлѣ благоустройства христіанскихъ жителей города . . .

1781 г. Іюня 2 дня.

147. Постановленіе особаго комиссарскаго суда, составленнаго изъ членовъ Виленскаго магистрата, для устраненія безпорядковъ, возникшихъ въ Виленскомъ сапожничьемъ цехѣ . . .

1784 г. Ноября 19 дня.

148. Консенсъ отъ Виленскаго магистрата Виленскому миссіонерскому монастырю на открытіе новой улицы, идущей отъ его костела къ Поплавамъ и рѣчкѣ Вилейкѣ . . .

1788 г. Марта 5 дня.

149. Определе́ніе Виленскаго магистрата по жалобѣ Виленскаго же цеха каретниковъ на Ивана Гинтера, который производилъ каретныя работы, не вписавшись въ цехъ . . .

1789 г. Декабря 5 дня.

150. Определе́ніе Виленскаго магистрата по жалобѣ Виленскаго цеха оружейниковъ на слесарскій цехъ, присвоивающій себѣ работы, принадлежащія оружейникамъ . . .

стр.

1791 г. Февраля 12 дня.

151. Определе́ніе Виленскаго магистрата по спорному дѣлу между римско-католиками и диссидентами сапожничьяго цеха относительно выбора цеховыхъ старшинъ . . .

— Марта 12 дня.

152. Апелляція отъ диссидентовъ Виленскаго сапожничьяго цеха на рѣшеніе Виленскаго магистрата, которымъ римско-католикъ Некшнискій назначенъ на должность диссидентскаго старшины и оставленъ безъ наказанія за безпорядки, произведенные имъ во время выбора старшинъ въ цехъ . . .

1792 г. Мая 9 дня.

153. Дозволеніе, данное Виленскимъ магистратомъ Ивану Яснскому и Игнатію Вроблевскому на открытіе въ Вильнѣ типографіи . . .

1794 г. Марта 13 дня.

154. Универсалъ полицейской комисіи великаго княжества Литовскаго, которымъ предписывается особымъ духовнымъ цензорамъ римско-католическаго вѣроисповѣданія разсмотрѣть всѣ печатныя изданія въ предѣлахъ вел. кн. Литовскаго . . .

1794 г. Марта 14 дня.

155. Ординація, выработанная на Гродненскомъ сеймѣ для введенія лучшаго устройства въ Виленскомъ городскомъ управленіи . . .

1897 г. Іюля 11 дня.

156. Пункты миролюбивой сдѣлки, состоявшейся между мастерами римско-католиками и диссидентами Виленскаго сапожничьяго цеха . . .

П Р И Б А В Л Е Н І Е.

АКТЫ, ИЗВЛЕЧЕННЫЕ ИЗЪ ОТДѢЛЬНЫХЪ СОВРЕМЕННЫХЪ КОПІЙ.

	Стр.		Стр.
1602 г. Марта 12 дня.		магистрату о томъ, чтобы онъ не дѣлалъ	
157. Привилегія короля Сигизмунда III,		притѣсненій Виленскимъ цехамъ . . .	577
которою подтверждается уставъ Вилен-			
скихъ сѣдѣльниковъ, шорниковъ и по-		1683 г. Іюля 12 дня.	
зументщиковъ съ 1562 года	571	159. Предписаніе Виленскаго магистрата це-	
1670 г. Ноября 12 дня.		ху позументщиковъ объ исполненіи	
158. Листъ короля Михаила къ Виленскому		всѣхъ правилъ своего устава	579

I.

УКАЗАТЕЛЬ

ИМЕНЪ и ФАМИЛІЙ.

А.

Абрамовскій, Феликсъ, 16, 533.

Августъ II, король польскій, великій князь Литовскій, 61, 65, 117, 121, 172, 173, 177, 201, 203, 212, 222, 223, 226, 444, 445, 469, 500, 501, 502, 546.

— III, король польскій, великій князь Литовскій, 60, 61, 66, 141, 148, 150, 158, 160, 161, 170, 172, 179, 180, 189, 191, 201, 208, 212, 214, 220, 222, 237, 467, 484, 485, 492, 500, 515, 534, 540, 546.

Аверка, Гавріилъ, Витебскій бурмистръ, 483.

Авлусовичъ, Христофоръ, старшина Виленскаго сапожничьяго цеха, 208.

Агрыпа, Венцлавъ, королевскій писарь, 11, 13, 186, 575.

Адамовичъ, Степанъ, старшина Виленскаго цеха шاپочниковъ, 312.

Алдовскій, Михаилъ, Виленскій мѣщанинъ, ма-

стеръ цеха кожевниковъ (красно-черно-шнуриковъ), 447.

Александровичъ, Георгій, старшина Виленскаго цеха золотыхъ дѣлъ мастеровъ, 61, 415.

— Константинъ-Казиміръ, Гродненскій депутатъ, 257.

Александръ, великій кн. Лит., 61, 64, 97, 237, 464.

Аленѣвичъ, Федоръ, Виленскій мѣщанинъ и купецъ, старшина скорняжскаго цеха, 3.

Албросовичъ, Яковъ, старшина общества Виленскихъ соляныхъ торговцевъ, 405.

Андреевичъ, Иванъ, старшина и повѣренный Виленскаго цеха шاپочниковъ, 12.

— Матвѣй, Виленскій мѣщанинъ, 431.

— Николай, Виленскій мѣщанинъ, кузнецъ, 357.

Андреевскій, писарь Виленскаго сапожничьяго цеха, 201.

Андрушевичъ, Іоаннъ, Луцкій р.-катол. епископъ, 571.

— Осипъ, членъ Виленскаго общества милосердія, 160, 162.

Аниславанисъ, Иванъ, Виленскій мѣщанинъ, мастеръ цеха кожевниковъ (красно-черно-шкурниковъ), 447.

Анихевичъ, Христофоръ, Виленскій мѣщанинъ, 276.

Аницевичъ, Христофоръ, Виленскій портной, 352.

Анна Іоанновна, императрица всероссійская, 470.

Антоневичъ, 385.

— Казиміръ, старшина Виленскаго портняжескаго цеха, 422.

Антоновичъ, Осипъ, королевскій секретарь, Виленскій радца, 414.

Анцута, Георгій, оффиціалъ Виленской діецезіи (епархіи), 223.

Анцута, Матвій, епископъ Мязонопольтанскій, коадьюторъ, суффраганъ, 223.

Апоновичъ, Григорій, Виленскій мѣщанинъ, скорнякъ, 80.

Арановичъ, Ульоъ, еврей старшина Виленскаго кагала, 526.

Арештовичъ, Георгій, Виленскій мѣщанинъ, 264, старшина общества Виленскихъ соляныхъ торговцевъ, 405.

Артишевскій, Александръ, Виленскій столяръ, 513.

— Осипъ, мастеръ Виленскаго столярскаго цеха, 514.

— Яковъ, старшина Виленскаго слесарскаго и кузнечнаго цеха, 508.

Ассаковичъ, Іоакимъ, Могилевскій мѣщанинъ, 428.

Ацистгеръ, Христіанъ, мастеръ Виленскаго сапожничьяго цеха, 566.

Аванасова, вдова, мельничиха, 259.

В.

Багневичъ, Оома, старшина Виленскаго кузнечнаго цеха, 204.

Базаръ, Иванъ, старшина Виленскаго цеха шапочниковъ и вальзщиковъ, 25.

Баковский, Осипъ, королевскій камергеръ, экономичный регентъ, 556.

Балабанъ, Станиславъ, Виленскій мѣщанинъ, 265.

Балашинъ, Казиміръ, 436.

Бальцеровичъ, Матіасъ-Людвикъ, Минскій радца, старшина цеха золотыхъ дѣлъ мастеровъ, 380.

Бальчевскій, Осипъ, Виленскій слесарь, 508, 509, 510, 511, 512.

Бандрикъ, Іоакимъ, Виленскій мѣщанинъ, сапожникъ, 443, 446.

Баннъ, Андрей, Виленскій мѣщанинъ, сапожникъ, 443, 450, 451, 453, 454, 455, 456.

Баранъ, Матіасъ, Виленскій мѣщанинъ, плотникъ, 214.

Бартошевичъ, Илья, Виленскій мѣщанинъ, старшина скорняжескаго цеха, 390.

Барчинскій, Осипъ, старшина Виленскаго цеха золотыхъ дѣлъ мастеровъ, 61, 417, 418, 419.

Барщевскій, Казиміръ, старшина Виленскаго цеха кожевниковъ, 313, 408, 409, 410.

Баухъ, Иванъ, мастеръ Виленскаго слесарскаго и кузнечнаго цеха, 508.

Бачинскій, Иванъ, старшина Виленскаго цеха рѣзниковъ, 313.

Бендевичъ, Станиславъ, Виленскій мѣщанинъ, старшина цеха кожевниковъ (красно-черно-шкурниковъ), 447.

Бендеръ, Андрей, мастеръ Виленскаго сапожничьяго цеха, 566.

Бергвирымъ, Олафъ (Oloff), мастеръ Виленскаго портняжескаго цеха, 491.

Березна (Вгзовка), Станиславъ, старшина Виленскаго цеха каменщиковъ, 192.

Березовскій, Семенъ, Виленскій лавникъ, 440.

Беренсъ, Валентій, старшина Виленскаго цеха каретниковъ, 532, 533.

Берестовскій, подскарбій в. кн. Литовскаго, 524.

— Владиславъ, референдарій, писарь вел. княж. Лит., 434.

— Киприанъ-Павелъ, референдарій и писарь вел. княж. Лит., 299, 301, 302, 304.

— Константинъ-Казиміръ, Виленскій р.-кат. епископъ, 223.

— Янъ-Владиславъ, писарь вел. кн. Лит. 86.

Беркиновичъ, Иванъ, Виленскій референдарій, 319, 325, 326, радца, 385, 386, 396, 414.

Беркъ, Яковъ, мастеръ Виленскаго слесарскаго и кузнечнаго цеха, 508.

Бернатовичъ, Казиміръ, присяжный служитель Виленскаго магистрата, 277, 306, 311, 315, 349, 387, 423, 424.

Бечисъ, Георгій, старшина Виленскаго цеха рѣзниковъ, 313.

Бидинскій, Лоренцъ, Виленскій мѣщанинъ, позументщикъ, 374.

Бильдюкевичъ, Оома, Виленскій войтъ, 251.

Бинненгреберъ, Петръ, Виленскій мѣщанинъ, каретникъ, 141, 144.

Бихалевичъ, Иванъ, мастеръ Виленскаго сапожничьяго цеха, 566.

Бланкенбергъ, Михаилъ, Виленскій кожевникъ (великошкурникъ), 525.

Блудовичъ, Лука, старшина Виленскаго портняжскаго цеха, 422.

Блюма, Яковъ, Виленскій пекаръ, 486.

Боборынь, Георгій, Виленскій мѣщанинъ, старшина цеха слесарей и кузнецовъ, 180.

Боветтъ, Иванъ-Осипъ, старшина Виленскаго столярскаго цеха, 150, 158.

Богдановичъ, Андрей, Виленскій мѣщанинъ, 431.

Богдевичъ, Григорій, Виленскій мѣщанинъ, 264; соловодникъ, 277, 278, 279, 280, 281.

— Иванъ и Людовикъ, городскіе пахолки (отроки, слуга), 423, 424.

Боговидовичъ, Рохъ, маршалокъ, 184.

Бодень, Георгій, Виленскій мѣщанинъ, мастеръ столярскаго цеха, 132, 150.

Бонинъ (Богинъ, и Бонилень), Павелъ, Виленскій бурмистръ, 298, 345, королевскій секретарь, Виленскій войтъ, 368, 413.

Болондевичъ, Симонъ, Виленскій бурмистръ, 258.

Бондевичъ, Станиславъ, Виленскій мѣщанинъ, старшина цеха кожевниковъ, 117, 121, 172, 173, 177.

Борисовичъ, Иванъ, 259.

— Илья, Виленскій мѣщанинъ, 431.

— Михаилъ, Виленскій мѣщанинъ, 265.

Борковский, Давидъ, присяжный служитель Виленскаго магистрата, 440.

Боровичъ, Эразмъ, Виленскій мѣщанинъ, рыбакъ, 255.

Боровскій, Эйшишскій настоятель, цензоръ въ м. Эйшишкахъ, 555.

Борцевичъ, Матіасъ, старшій мастеръ Виленскаго сапожничьяго цеха, 451.

Бохонъ (и Бохманъ), Александръ, Несвижскій купецъ, 465.

Боцевичъ, Захарія, Виленскій мѣщанинъ, переплетчикъ, 83.

Боцкевичъ, Яковъ, Виленскій портной, 525.

Бояриновичъ, Андрей, Виленскій мѣщанинъ, 265.

Бражичъ, Александръ, Виленскій радца, 414, 424.

Браунъ, Иванъ, мастеръ сапожничьяго цеха, 544, 566.

Брахвелтъ, Иванъ, товарищъ въ Виленскомъ цехѣ позументщиковъ, 382.

Бремеръ, Осипъ, мастеръ Виленскаго цеха сапожниковъ, 566.

Брехарскій, Михаилъ, Виленскій кузнецъ, 525.

Бржостъ, Мартинъ, товарищъ въ Виленскомъ цехѣ портныхъ, 351.

Бровка, Иванъ, Виленскій мѣщанинъ, 265.

— Семенъ, Виленскій мѣщанинъ, 265.

- Бубановичъ,** Христофоръ, старшина бондарскаго цеха, въ Вильнѣ, 49.
- Будевичъ,** Мартинъ, старшина Виленскаго скорняжскаго цеха, 419, 420.
- Будичъ,** Адамъ, Виленскій мѣщанинъ, солодовникъ, 419, 420.
- Будневичъ,** Иванъ, старшина Виленскаго слесарскаго цеха, 536, 537, 538, 539, 540, 541, 542.
- Матвѣй, мастеръ Виленскаго слесарскаго цеха, 538, 539, 540, 541, 542.
- Будревичъ,** Петръ, Виленскій мѣщанинъ, 315.
- Буйвиличъ,** Андрей, Виленскій мѣщанинъ, сапожникъ, 317, 331.
- Булатый,** Жмудскій сусофраганъ, цензоръ въ г. Россіенахъ, 555.
- Бундевичъ,** Семенъ, Виленскій мѣщанинъ, 431.
- Бунцкій,** Станиславъ, Виленскій мѣщанинъ, солодовникъ, 277, 278, 279, 281.
- Бураковичъ,** Станиславъ, Виленскій мѣщанинъ, 264.
- Бурба,** Петръ, Виленскій мѣщанинъ, 264.
- Францискъ, Виленскій радца, 375, 414.
- Буржинскій,** Станиславъ, изъ Буржина, интигаторъ вел. кн. Лит., депутатъ Смоленскаго воеводства, писарь главнаго трибунала, 468.
- Бутневичъ,** Михаилъ, Виленскій мѣщанинъ, 431.
- Буховецкій,** Игнатій, Инфлянтскій каноникъ, ректоръ школы, цензоръ въ Врестѣ-Литовскѣ, 555.
- Былинскій,** Петръ, Виленскій радца, 299, 306, 311, 403.
- Стефанъ, Виленскій войтъ, королевскій секретарь, 301, 302.
- Стефанъ-Карлъ, королевскій секретарь, 221, 257, 258, 282, 283, 284, 285, 286, 288 и Виленскій войтъ, 307, 309.
- Былинскій-Рвоцкій,** Петръ-Владиславъ, 298.
- Бѣлзоръ,** номинатъ Пинской епископін, Виленскій уніятскій архимандритъ, 310.
- Марціанъ, настоятель Виленскаго Св.-Троицкаго уніятскаго монастыря, 301.
- Бѣлзоръ-Даровскій,** королевскій секретарь, 29.
- Бѣлоустъ,** Иванъ Григорьевичъ, староста и поверенный Виленскихъ русскихъ братствъ купческаго и кожемятнаго, 12.
- Бѣльскій,** 289.
- Бѣлява,** Гансъ-Георгій, Виленскій мѣщанинъ, сапожникъ, 450.
- Бѣлявскій,** 462.
- Матвѣй, шафаръ (казначей), Виленскаго цеха каменщиковъ, 192.
- Бѣляфъ,** Иванъ, Виленскій купецъ, 523.
- Бѣръ** (Boehr), Иванъ-Михаилъ, Виленскій мѣщанинъ, каретникъ, 141, 144.

В.

- Ваврецій,** Виленскій каноникъ, 519.
- Иванъ, арендаторъ (откупщикъ) чоповаго сбора въ г. Вильнѣ, 11.
- Валентиновичъ,** Адамъ, Виленскій мѣщанинъ, 264.
- Степанъ, старшина Виленскаго шапочничьяго цеха, 311, 312.
- Валеріанъ,** Виленскій р. кат. епископъ, 574.
- Валеровичъ,** Венедиктъ, Виленскій мѣщанинъ, шапочникъ, 461, 462.
- Вандерфлотъ,** Матіасъ, Виленскій мѣщанинъ и купецъ, 396.
- Ваньковичъ,** Владиславъ Оаддей, Брестскій отароста, маршалокъ главнаго трибунала вел. кн. Лит., 468.
- Варевичъ,** королевскій чиновникъ, 438.
- Варенецъ,** Яковъ, Виленскій мѣщанинъ, войлочникъ, 88.
- Василевичъ,** Иванъ, Виленскій мѣщанинъ, 265.

Василевичъ, Феодосій, Виленскій мѣщанинъ, 265.
 Василевскій, Яковъ, приложный служитель Виленскаго магистрата, 289.
 Вейнеръ, Гансъ, старшина Виленскаго столярскаго цеха, 214.
 Вейрейхъ, Христіанъ, Виленскій мѣщанинъ, портной, 351.
 Векеръ, Степанъ, Виленскій мѣщанинъ, шапочникъ, 312.
 Венедиктъ XIII, папа римскій, 449.
 Венцлавовичъ, Степанъ, приложный служитель Виленскаго магистрата, 280, 288.
 Вербицкій, Андрей, Виленскій мѣщанинъ, купецъ, 312.
 — Станиславъ, Виленскій мѣщанинъ, старшина цеха слесарей и кузнецовъ, 181.
 Вербовскій, Казиміръ, Виленскій мѣщанинъ, старшина цеха переплетчиковъ и чахольщиковъ, 67, 84.
 Верлецкій, 15.
 Вернижъ, Иванъ, товарищъ въ Виленскомъ цехѣ портныхъ, 350, 351, 352.
 Версоцкій, Петръ, Виленскій мѣщанинъ, сапожникъ, 317, 331.
 Веселевичъ, Вареломей, старшина Виленскаго цеха каретниковъ, 141.
 Вибановичъ, генералъ-возный, 470.
 Вибарръ, Эрнестъ, Виленскій золотыхъ дѣлъ мастеръ, 525.
 Вигдоровичъ, Самуилъ, Виленскій еврей, раввинъ, 526.
 Вилейка, Матвій, мастеръ Виленскаго цеха оружейниковъ, 536, 539.
 Вилляшттейнъ (Виллятъ и Вилляцъ), Лоренцъ, старшина Виленскаго цеха золотыхъ дѣлъ мастеровъ, 61, 95, 417, 418.
 Вилькъ, Петръ, Виленскій мѣщанинъ, сафьяникъ, 409.
 Виндюль, Иванъ, старшина Виленскаго братства милосердія, 160, 162.

Виноградная, Войтехова, вдова шапочника, 259.
 Винча, Михайлъ, Виленскій мѣщанинъ, переплетчикъ, 83.
 Вирбицкій, Адрианъ, повѣренный Виленскихъ русскихъ братствъ: бурмистровскаго и радецкаго, купческаго, кожемятнаго, сапожничьяго и Росскаго, 14.
 Вирренбургъ, Генрихъ, Виленскій мѣщанинъ, каретникъ, 141, 144.
 Вислоухъ, Зевонъ, комиссаръ скарбовой комиссіи вел. кн. Лит., 524.
 Витмахеръ, Рейнгольдъ, Виленскій радца, 300.
 Витта, Христіанъ, Виленскій мѣщанинъ, каретникъ, 141, 144.
 Вицкая, Марина Мамовичовна Криштофова, 259, 260, 261.
 Вишневецкій-Норыбутъ, Михайлъ, князь, Виленскій воевода, 65; Михайлъ-Серватій, графъ на Дольскѣ, великій гетманъ вел. кн. Лит., 466, 467, князь на Вишневецѣ и Збаражѣ, Глиняевскій, Волновыскій, Вилькишскій староста, 474, 477.
 Вишневскій, Ксєндзь Кoadъюторъ, профессоръ главной школы в. кн. Литовскаго, цензоръ въ г. Вильнѣ, 554.
 — Инфлянтскій каноникъ, Сивневскій деканъ, Меречскій настоятель, цензоръ въ м. Меречи, 554.
 — Александръ, Виленскій мѣщанинъ, чулочникъ, 88.
 — Николай, шафаръ (казначей) Виленскаго цеха каменщиковъ, 192.
 Владиславъ IV, король польскій, великій князь Литовскій, 25, 29, 61, 117, 160, 161, 162, 164, 165, 166, 167, 173, 180, 181, 189, 202, 214, 219, 220, 255, 256, 257, 276, 277, 294, 297, 302, 314, 321, 324, 327, 336, 340, 345, 348, 355, 356, 364, 365, 367, 369, 383, 390, 391, 393, 425, 458, 465, 483, 500.

Воболевичъ, Христофоръ, Виленскій городской писарь, 272.

Война, писарь, 247.

— Габріель, подканцлеръ великаго княжества Литовскаго, 15.

— Матвій, писарь вел. кн. Литовскаго, 572, 576.

— Матіасъ, писарь, 188, 219.

— Потей, писарь, 11.

— Христофоръ, изъ Лоеня, Витебскій депутатъ, 257.

Войницкій, Оадей, коморникъ Жмудскаго княжества, 213.

Войничъ, Игнатій, первый гминный втораго отѣла г. Вильны, 564.

Войнянка, Варвара, см. Гедройтъ.

Войцеховичъ, Василій, Виленскій мѣщанинъ, каменщикъ, 407.

— Осипъ, Виленскій портной, 525.

— Стефанъ, 259.

Войцеховскій, Рафанъ, Виленскій купецъ, 523.

Войцеховичъ, Казиміръ-Иванъ, королевскій секретарь, 277.

Волданъ, Иванъ-Николай, Виленскій писарь, 486.

Волжановскій, Оома, Виленскій мѣщанинъ, старшина цеха кожевниковъ, 172.

Волковскій, Иванъ, хорувій Гродненскаго полка, 524.

Волковскій, Яковъ, мастеръ Виленскаго портняжескаго цеха, 491.

Волминскій, Георгій, староста Упятскій и Кревскій, 246.

Воловичъ, Евстафій, надворный маршалокъ, подскарбія в. кн. Литовскаго, 574.

— Станиславъ, Рѣчицкій подкоморій, президентъ полицейской комиссіи, 556.

— Ярошъ, писарь, 9, 15.

Володювичъ, Илья-Александръ, депутатъ Мстиславскаго воеводства, 257.

Волонсевичъ, Георгій, старшина Виленскаго сапожничьяго цеха, 566.

Волынцевичъ, Георгій, членъ Виленскаго братства милосердія, 160, 162.

Волянский, Иванъ, директоръ Виленскаго купческаго общества, 464.

Вростовскій, Иванъ, депутатъ Минскаго воеводства, 257.

Врублевскій, Игнатій, Виленскій обыватель, 551, 552.

Вырвичъ, Осипъ, старшина Виленскаго сапожничьяго цеха, 208.

Высоцкій, 286.

— Андрей, Виленскій мѣщанинъ, 265.

— Христофоръ, Виленскій сафьянникъ, 409.

Выстрывъ, Олафъ (Oloff), мастеръ Виленскаго портняжескаго цеха, 491.

Г.

Гавловицкій, Варсоломей, писарь Виленскаго магистрата, 164, 166.

— Иванъ, Виленскій бурмистръ, 440.

— Станиславъ, Виленскій бурмистръ, 298.

Гавриловичъ, Климентъ (Климонъ), старшина Виленскаго сапожничьяго цеха, 290.

Гагенфельдъ (и Гагерифельдъ), Генрихъ, мастеръ Виленскаго сапожничьяго цеха, 544, 550.

Гайдевичъ, Оома, Виленскій мѣщанинъ, сафьянникъ, 408, 409.

Гайко, Иванъ, Ошмянскій староста, писарь вел. кн. Лит., 574.

Гайловичъ, Яковъ, старшина Виленскаго цеха сафьянниковъ, 408.

Гале, Фридрихъ, Виленскій слесарь, 525.

Галискій, Оома, мастеръ Виленскаго сапожничьяго цеха, 566.

Галуза, Григорій, Виленскій радца, 508, бур-
мистръ, 525.
— Иванъ, Витебскій лавникъ, 483.
— Лука, Витебскій, потомъ Виленскій, мѣ-
щанинъ и купецъ, 482, 483.
— Матвій, Витебскій радца, 483.
Ганелевичъ, Станиславъ, Виленскій мѣщанинъ,
каменщикъ, 220.
Ганзенъ, Крестіанъ, товарищъ въ Виленскомъ са-
пожничьемъ цехѣ, 450, 452.
Ганкевичъ, Иванъ, Виленскій мѣщанинъ, 431.
Ганцевичъ, Адамъ, Виленскій мѣщанинъ, мастеръ
цеха игольщиновъ и жестянниковъ, 33.
Ганъ, Готфридъ, мастеръ Виленскаго сапожничья-
го цеха, 543, 544, 545, 546, 547, 548,
550, Виленскій радца, 567.
Галоновичъ, Григорій, Виленскій мѣщанинъ, стар-
шина скорняжскаго цеха, 386.
Гедройтъ, Жмудскій архидіаконъ, докторъ бого-
словія, цензоръ въ г. Шавляхъ, 555.
— Варвара, урожденная Войнянка, жена По-
лоцкаго подстоля, князя Марціана Гед-
ройта, 263.
— Марціанъ, князь, Полоцкій подстоля, 258,
260, 262, 263.
— Станиславъ, чашникъ и писарь, 505.
— Стефанъ, Жмудскій р.-кат. епископъ, 555.
Гездолдъ, Матіасъ, адвокатъ, 493.
Гейбартъ, Яковъ, Виленскій мѣщанинъ, пекаръ,
486.
Гейде, Фридрихъ, Виленскій радца, 551, 552.
Гелгудъ, писарь вел. кн. Лит., 277.
Гелдовичъ, Адамъ, Виленскій мѣщанинъ, 264, со-
лодовникъ, 345, 375, 376, 407, 419, 420.
Генелевичъ (и Геневичъ), Францъ, Виленскій рад-
ца, 166, 167.
Геирихъ, король, 389.
Геркевичъ, Андрей, Виленскій радца, 221, 298,
299, 306; Виленскій лавникъ, 286, 289,
бурмистръ, 413.
Гертель, Даниэль, Виленскій радца, 551.

Гертовичъ, старшина Виленскаго столярскаго це-
ха, 459.
Гесларъ, Христіанъ, Виленскій мѣщанинъ, ка-
менщикъ, 407.
Гибертъ, Андрей, 354.
Гиготтъ, Даниэль, старшина Виленскаго столяр-
скаго цеха, 150.
Гилевичъ Иванъ, Виленскій мѣщанинъ, 265.
— Петръ, старшина Виленскаго цеха соло-
довниковъ, 433.
— Христофоръ, старшина Виленскаго ры-
бачьяго цеха, 255.
Гилевскій, Виленскій бурмистръ, 441.
Гинтеръ, Иванъ, Виленскій каретникъ, 532, 533,
534, 535.
Глинскій, Самуилъ, Виленскій лавникъ, 259.
Глѣбовичъ, Дубровенскіе державцы, 428.
Гноинскій, Аавросій, Виленскій мѣщанинъ, плот-
никъ, 214.
Годлевскій, Матіасъ, старшина Виленскаго брат-
ства милосердія, 160, 161.
Гозій, Иванъ, Виленскій обыватель, 240, 241,
242, 243.
— Ульрихъ, Виленскій городничій, 239, 240,
241.
Гойловичъ, Жмудскій каноникъ, докторъ правъ,
цензоръ въ м. Ворняхъ, 555.
Голдовскій, Михаилъ, Виленскій мѣщанинъ, стар-
шина цеха кожевниковъ, 117, 121, 172,
173, 177, 525.
Головинъ, Гавріилъ Матвѣй, королевскій секретарь,
427.
Гольцъ, Бенедиктъ, мастеръ Виленскаго слесар-
скаго цеха, 538, 539, 540, 541, 542.
Гоппъ, Веніаминъ, Виленскій хирургъ, 525.
— Германъ, Виленскій мѣщанинъ, плотникъ,
407.
— Эрнестъ, мастеръ Виленскаго слесарскаго
и кузнецкаго цеха, 508.
Гопль, Семенъ, Витебскій бурмистръ, 483.
Гордонъ, докторъ мед., 439.

Горюстайскій, Степанъ, живописецъ (pictor), 285.
 Горошко, Иванъ, Виленскій мѣщанинъ, старшина цеха шапочниковъ, 311, 312.
 Госсигъ, Яковъ, Виленскій мѣщанинъ, сапожникъ, 443, 446.
 Готфридъ, Гавріилъ, старшина Виленскаго цеха золотыхъ дѣлъ мастеровъ, 61.
 Гоффманъ, Николай, мастеръ Виленскаго сапожничьяго цеха, 566.
 Грабовскій, Вареломей, 260.
 — Казиміръ, Виленскій радца 166, 167.
 Графъ (и Граффъ), Яковъ, старшина Виленскаго цеха баящиковъ, 222, помощникъ старшины цеха фельдшероу-баящиковъ, 498, 499, 505, 518, 519, 520.
 Грегоровичъ, 441.
 Грегоровичъ, Иванъ, старшина Виленскаго цеха шапочниковъ и валяльщиковъ, 25, 415.
 — Федоръ, Виленскій мѣщанинъ, старшина портняжскаго цеха, 124.
 Грейтеръ, Матвѣй, 380.
 Гриновичъ, Петръ, Виленскій радца, 508.
 Гриневичъ, Адамъ, мастеръ Виленскаго цеха оружейниковъ, 536, 539.
 Грининъ, Матіасъ, Виленскій мѣщанинъ, мастеръ столярскаго цеха, 132, 150.
 Гричаловскій, Георгій, старшина Виленскаго столярскаго цеха, 150.

Гроднинскій, Иванъ, Виленскій мѣщанинъ, плотникъ, 214.
 Гродницкій (и Гродицкій), Адамъ, Виленскій фельдшеръ - баящикъ, 498, 505, 518, 519, 520, 521, 522.
 Громадскій, Степанъ, воевой Виленскаго воеводства, 349.
 Грошманъ, Христофоръ, старшина цеха золотыхъ дѣлъ мастеровъ, 60, 61.
 Гроустайскій, Иванъ, воевой Виленскаго воеводства, 349.
 Гросманъ, Петръ, камергеръ, 551.
 Грущинскій, Иванъ, мастеръ Варшавскаго портняжскаго цеха, 125.
 Губертъ, Петръ, Виленскій столяръ, 525.
 Губильскій, Георгій, мастеръ Виленскаго сапожничьяго цеха, 566.
 Губовичъ, Иванъ, Виленскій мѣщанинъ, старшина шапочничьяго цеха, 461, 462, 463.
 Гудель, Иванъ, Виленскій мѣщанинъ, сафьянникъ, 410.
 Гуроновичъ, Евстафій, старшина Виленскаго скорняжскаго цеха, 394.
 Гуссаревскій, Тома, коендъ, профессоръ главной школы вел. кн. Лит., цензоръ въ г. Вильнѣ, 554.
 Гуца, Федоръ, Кревскій мѣщанинъ, 246.
 Гятъ, Даниилъ, мастеръ Виленскаго столярскаго цеха, 513, 514, 516.

Д.

Давилевичъ, Войтехъ, старшина Виленскаго цеха солодовниковъ, 278, 279.
 Давидовичъ, Георгій, Вилен. мѣщанинъ, мастеръ цеха игольщиковъ и жестянниковъ, 33.
 Даворава, Соломонъ, мастеръ Виленскаго портняжскаго цеха, 491.
 Дагилевичъ, Степанъ Исаакъ, Виленскій радца, 422, 424.

Даневичъ, Андрей, Виленскій мѣщанинъ, мастеръ цеха игольщиковъ и жестянниковъ, 33.
 Даниловичъ (и Данилевичъ), Станиславъ, старшина Виленскаго цеха золотыхъ дѣлъ мастеровъ, 61, 95.
 Даниель, Вильгельмъ, мастеръ Виленскаго сапожничьяго цеха, 566.
 Данилевичъ, Семенъ, Виленскій мѣщанинъ, 265.

Даниловичъ, Давидъ, Виленскій мѣщанинъ, 265.

— Иванъ-Карлъ, надворный коронный подскарбій, 426.

Данкевичъ, Захарія, Виленскій мѣщанинъ, портной, 415, 416.

Даровскій-Бѣлзоръ, см. Бѣлзоръ-Даровскій.

Дашкевичъ, Вареломей, Виленскій радца, 465.

Дворецкій, Степанъ, 424.

Дедрикъ, Степанъ, старшина Виленскаго сапожничьяго цеха, 462.

Дейнаровичъ, Вареломей, сабляникъ, 431.

Делидовичъ, Матвій, мастеръ Виленскаго слесарскаго и кузнечкаго цеха, 508.

Демьяновичъ, Петръ, старшина Виленскаго сапожничьяго цеха, 275.

Дембковскій, Осипъ, ксендзъ, ректоръ епархіальной семинаріи, цензоръ въ г. Вильнѣ, 554.

Дембскій, Адамъ Виленскій подстароста, 269.

Дефасанъ, Христофоръ, Виленскій мѣщанинъ, каменщикъ, 214.

Дешрайцъ, Мартинъ, Виленскій кожевникъ (мало-шкурникъ), 410.

Диваловскій, Иванъ, Виленскій подстароста, 406.

Дигонъ, Иванъ, Виленскій лавникъ, 259.

— Тома, definitor (помощникъ настоятеля) бернардинскаго монастыря въ г. Вильнѣ, 354, 388.

Дизъ-Ляхницкій, Антонъ, см. Ляхницкій.

Динъ, Георгій, мастеръ Виленскаго сапожничьяго цеха, 543, 544, 550: Иванъ-Георгій, 566.

— Христіанъ, мастеръ Виленскаго сапожничьяго цеха, 543, 544, 550.

Диціозъ, Николай, Виленскій мѣщанинъ, каменщикъ, 214.

Долгатъ-Исайковскій, Францъ, референдарій и писарь вех. княж. Лит.; Виленскій, Герановскій и Гродненскій пробощъ, 267.

Домброва, Осипъ, старшина Виленскаго цеха охлѣдперовъ - банщиковъ, 498, 499, 505, 518.

Домбровский, Осипъ, старшина Виленскаго сапожничьяго цеха, 566.

— Яковъ, Виленскій мѣщанинъ, солодовникъ, 277, 278, 279, 281.

Дорофеевичъ, Данилаъ, настоятель православной Св. Духовской церкви въ Вильнѣ, 302.

— Прокопъ, Виленскій радца и шаферъ (завѣдывающій городскими доходами), 272, Виленскій бурмистръ, 298, 301, 302, 303, 304, 309, 310.

Достоевскій, Федоръ, Пинскій депутатъ, 257.

Дренивичъ, Григорій, Виленскій мѣщанинъ, 252.

Дроздовскій, Альбертъ, старшина Виленскаго цеха слесарей и кузнецовъ, 181.

— Павелъ, часовыхъ дѣлъ мастеръ, 525.

Друговина, Григорій, Полоцкій лавникъ, 269.

Друзда, Иванъ, Виленскій мѣщанинъ, кожевникъ (мало-шкурникъ), 410.

Друцкій-Соколинскій, Михаилъ, Оршанскій маршалокъ, 299, 301, 304, 359.

Дубинскій, Иванъ, Виленскій бурмистръ, 509, 508.

— Петръ, Виленскій купецъ, 523, радца, 525, 530.

Дудинскій, настоятель Старо-Трокскаго р.-кат. монастыря, цензоръ въ г. Трокахъ, 554.

Дулевичъ, Матвій, мастеръ цеха оружейниковъ, 536, 539.

Дуленба, Иосифъ, королевскій секретарь, 212, 220.

Думанскій, В. М., королевскій секретарь, 170.

Дундуль, Павелъ, старшина Виленскаго сапожничьяго цеха, 290.

Дункель (и Дунненъ), Петръ, Виленскій мѣщанинъ, позументщикъ, 293, 294, 353, 360, 361, 363, 374, 382, 387, 388, 389.

Духовичова, 441.

Духовичъ, Павелъ, Виленскій бурмистръ, 247, 249, 253, 466, 474.

Дюпре, генералъ-лейтенантъ, Смоленскій губернаторъ, 469.

Е.

Едлинскій, Яковъ, старшина Виленскаго братства милосердія, 160, 161.	Еліашевичъ, Берто, еврей, старшина Виленскаго кагала, 526.
Езопъ, его басни, 343.	Емчальскій, Станиславъ, ксендзъ, профессоръ бо- гословія, цензоръ въ Брестъ-Литовскѣ, 555.
Еленскій, Мпхавль, 467.	

Ж.

Жагевичъ, Лаврентій, Виленскій мѣщанинъ, 431.	Житковскій, Константинъ, Витебскій ландвойтъ и бурмистръ, 483.
— Осипъ, Виленскій мѣщанинъ, 414.	Жиудисъ, Яковъ, шафаръ Виленскаго цеха сабо- ляничковъ, 430.
— Яковъ, Виленскій мѣщанинъ, 431.	Жонтыль, Илья, старшина Виленскаго цеха пе- реплетчиновъ, 84.
Жегалинскій, товарищъ въ Виленскомъ цехѣ зо- лотыхъ дѣлъ мастеровъ, 415.	Жоховская, Варвара Мамоничовна, землянка Ви- ленскаго повѣта, 258, 259, 260, 262, 263.
Жедакевичова, вдова Казимира Жедакевича, мас- тера цеха оружейниковъ, 536, 539.	Жоховскій, Владиміръ, 258, 261.
Жемпла, Иванъ, Виленскій мѣщанинъ, скорнякъ, 80, 386, 390, 394.	— Владиславъ, сынъ Владиміра, 261.
Жидановичъ, Станиславъ, служитель Виленскаго магистрата, 423.	Жудевичъ, Николай, Виленскій мѣщанинъ, 264, 315, купецъ, 328.
Жиземскій, Иванъ, Оршанскій депутатъ, 257.	Жумовскій, Иванъ, писарь Виленскаго шапочничь- го цеха, 394.
Жиллинскій, Викентій, мастеръ Виленскаго цеха оружейниковъ, 537.	— Матвій, старшина Виленскаго саножничья- го цеха, 566.
Жилла, Кондратъ, Виленскій радца, 508, 522, 523, бурмистръ, 525.	

З.

Завадскій, Проворъ, Виленскій каноникъ, 519.	Заенчковичъ, Вавринецъ, старшина Виленскаго цеха переплетчиковъ, 84.
Зависловскій, Симонъ, скарбный регентъ в. кн. Лит., 524.	Заенчковскій, Осипъ, Виленскій оружейникъ, 508, 509.
Завиша, Христофоръ, на Бакштахъ, великій мар- шалъ вел. княж. Лит., 299, 300, 304.	Закревскій, Иванъ, Виленскій радца, 221; лавникъ, 258, 289, 299.
Загорскій, Осипъ, Виленскій радецкій писарь, 413.	

Залѣскій, Арнольдъ, 314, 316, 355, 383.

— Іосифъ, скарбникъ, городской судья Виленскаго воеводства, 505.

Замойскій, Фортунатъ, Ломжанскій ловчій, 429.

Зарѣцкій, Зеновъ, посолъ отъ г. Вильны на сеймѣ, 369.

Зафатай, Федоръ, Витебскій радца, 483.

Зацневичъ, Михайлъ, Виленскій мѣщанинъ, 265.

Збинскій, Самуилъ, возный Новогородскаго и Виленскаго воеводства, 400, 401.

Збытковскій, Севастьянъ, Виленскій оружейникъ, 525.

Заербъ, Христофоръ, Виленскій кожевникъ (мало-шкуряникъ), 410.

Зданевичъ, Сильвестръ, Виленскій оружейникъ, 525.

Здановичъ, Иванъ, старшина Виленскаго цеха шапочниковъ, 394.

Зеземанъ, Христофоръ, старшина Виленскаго цеха золотыхъ дѣлъ мастеровъ, 61.

Зейбергеръ, Георгій, Виленскій мѣщанинъ, мастеръ столярскаго цеха, 132, 150.

Зейдель, Иванъ, старшина Виленскаго цеха золотыхъ дѣлъ мастеровъ, 61.

Зеленевичъ, Виленскій ксендзъ, 354.

Зеленскій, Оома, старшина Виленскаго сапожничьяго цеха, 566.

Зелигнахеръ, Августинъ, старшина Виленскаго цеха золотыхъ дѣлъ мастеровъ, 415.

Зелинскій, Валентинъ, королевскій секретарь, 24.

— Иванъ, старшина Виленскаго сапожничьяго цеха, 564, 566.

Зеневичъ, Оома, Виленскій солодовникъ, 525.

Зениовичъ, Михайлъ-Янъ, Виленскій р. кат. епископъ, 158, 190.

Зиблинъ, купецъ, 470.

Зимнихъ-Тагсельтъ, Иванъ, мастеръ Виленскаго сапожничьяго цеха, 566.

Злотновскій, Иванъ, старшина Виленскаго цеха каменщиковъ, 214.

— Казиміръ изъ Злотви, 212.

Зиѣвскій, Виленскій земскій регентъ, 468.

— Фелиціанъ, земскій писарь Виленскаго воеводства, 522.

Зноскевичъ, Адамъ, Виленскій мѣщанинъ, позументчикъ, 293, 294, 353, 354, 360, 361, 363, 365, 374, 382, 387, 388, 389.

Зульевичъ, Михайлъ, мастеръ Виленскаго слесарскаго цеха, 205.

И.

Ивановичъ, Степанъ, Полоцкій мѣщанинъ и купецъ, 269.

— Яковъ, 424.

Иваскевичъ, Семенъ, Виленскій мѣщанинъ, 264.

Игнатовичъ, Александръ, Виленскій радца, 375.

Игольникъ, Иванъ, Витебскій бурмистръ, 483.

Издебскій, Николай-Казиміръ, Смоленскій стражникъ, земляникъ Троцкаго воеводства, 357.

Ильинскій, Осипъ, мастеръ Виленскаго слесарскаго цеха, 205.

Ильичъ, Иванъ, Виленскій мѣщанинъ, 265.

Инелевичъ (и Янелевичъ), Николай, Виленскій мѣщанинъ, солодовникъ, 277, 278, 279, 281.

Исаковичъ, Исаакъ, Виленскій еврей, арендаторъ Койравской корчмы, 447, 448.

І.

Юдко, Яковъ, шафаръ Виленскаго общества милосердія, 167.

Юдушко (я Юдешко), Матіасъ, Виленскій мѣщанинъ, солодовникъ, 277, 278, 279, 281, 375, 376.

Юсафатъ (Кунцевичъ), Полоцкій и Витебскій уни-

ятскій архієпископъ, 483.

Юсєловичъ, Моисей, еврей старшина Виленскаго кагала, 526.

Юськевичъ, Василій, Виленскій мѣщанинъ, шапочникъ, 311.

ІІ.

Казиміръ, вел. князь Лит., 201, 302, 303, 369.

Калепинъ (Calerip), его сочиненія, 343.

Калинкевичъ, Леонъ, Виленскій кожевникъ (мало-шкурникъ), 525.

Калинскій, Михайлъ, писаръ Варшавскаго портняжскаго цеха, 125.

Каминскій, Георгій, присяжный служитель Виленскаго магистрата, 416.

Каннисеръ, Готфридъ, мастеръ Виленскаго слесарскаго цеха, 538, 539, 540, 541, 542.

Канталевичъ, Осипъ, мастеръ Виленскаго сапожничьяго цеха, 566.

Капчинскій, Оома, ученикъ цеха фельдшеровъ, 521.

Нарасъ, Степанъ, Виленскій лавникъ, 286, королевскій секретаръ, Виленскій бурмистръ, 414.

Карна, Степанъ, Виленскій мѣщанинъ, кожевникъ (мало-шкурникъ), 410.

Карповичъ, Михайлъ, Смоленскій прелатъ архіепископъ, профессоръ главной школы в. кня. Литовскаго, Пренскій настоятель, цензоръ въ м. Пренахъ, 554.

Карульскій, Иванъ, Виленскій хирургу-медикъ, 505.

Карчевскій, Александръ, Виленскій радецкій писаръ, 495.

Каспровичъ, Осипъ, Виленскій мѣщанинъ, 264.

Качановскій, Францискъ, Опшмянскій городской судья, 429.

— Оедоръ, Виленскій мѣщанинъ, купецъ, 317, 318, 319, 322, 323, 325, 326, 327.

Качинскій, Оома, старшина Виленскаго столярскаго цеха, 213.

Квинтовскій, Игнатій, Виленскій сѣдельникъ и шорникъ, 525.

Кейдашъ, Павелъ, Виленскій мѣщанинъ, плотникъ, 407.

Кейстутъ, Валентинъ, 279.

— Михайлъ Валентиновичъ, 279.

Кейцовичъ, Христофоръ, Виленскій мѣщанинъ, рыбакъ, 255.

Кельхъ, Михайлъ, Виленскій аптеваръ, 484, 485.

Кершенстернъ, Геронимъ-Кришпинъ, великій подскарбій и земскій писаръ вел. княжества Лит., 297.

Керштейнъ, Христіанъ, мастеръ Виленскаго сапожничьяго цеха, 544, 546.

Кецевичъ (Кейцевичъ), Казиміръ, Виленскій мѣщанинъ, рыбакъ, 55, 255.

Кизлингъ, Христіанъ, старшина Виленскаго цеха каретниковъ, 532, 533.

Килинскій, Иванъ, мастеръ Вилен. сапожничьяго цеха, 566.

Килинскій, Готлибъ, мастеръ Виленскаго сапожничьяго цеха, 566.

Кимбаръ, Размусъ, шляхтичъ, 243.

Кирведисъ, Станиславъ, Виленскій домовладѣлецъ, 436.

Кисель, Георгій, Виленскій мѣщанинъ, кожевникъ, 409.

Клейнъ, Яковъ, мастеръ Виленскаго сапожничьяго цеха, 544, 550.

Кленгескій, Христіанъ, мастеръ Виленскаго сапожничьяго цеха, 566.

Клепачъ, Степанъ, старшина Виленскаго цеха шапочниковъ и валильщиковъ, 25.

Климашевскій, Иванъ, королевскій секретарь, 438, 439.

— Оома, Виленскій мѣщанинъ, повументщикъ, 374.

Климовичъ, Мартинъ, Виленскій мѣщанинъ, сапожникъ, 290, 291.

— Оома, старшина Виленскаго цеха каменщиковъ, 213.

Клигъ, Виленскій сюрнякъ, одинъ изъ основателей скорняжскаго братства въ Вильнѣ, 5.

— Казиміръ, Виленскій сафьянникъ, 431.

Кличевскій, Николай, Виленскій бурмистръ, 293, 298.

Клоноцій, Брестъ-Литовскій номинатъ епископъ, Рожапскій настоятель, цензоръ въ м. Зельвѣ, 554.

Клюкъ, Вильгельмъ, мастеръ Виленскаго портняжскаго цеха, 491, 492.

Кляровскій, Матіасъ, синдикъ Виленскаго бернардинскаго монастыря, 373, 374, старшина купеческаго общества, 375, писарь Виленскаго, магистрата, 414, Вилен. радца, 424.

Кнакфусъ, Мартинъ, капитанъ Литов. войскъ, Виленскій радца, 551, 552.

Кнатій, словарь его, 332.

Кнопфъ, Альбрехтъ, старшій мастеръ Виленскаго слесарскаго и кузнечнаго цеха, 508.

Ковалевскій, Степанъ, Виленскій кожевникъ (мало-шкурникъ), 410.

Коваль, Виленскій мѣщанинъ, 436.

Ковальскій, Яковъ, старшина Виленскаго цеха оружейниковъ, 205.

Ковнянинъ, Матіасъ, Виленскій мѣщанинъ, плотникъ, 214.

— Семень, Виленскій мѣщанинъ, 264.

Козачевичъ, Федоръ, Виленскій мѣщанинъ, 264.

Козловскій, Валентинъ, товарищъ въ цехѣ повументщиковъ, 382.

— Георгій присяжный служитель Виленскаго магистрата, 306, 311, 315, 349, 387.

— Иванъ, Виленскій мѣщанинъ, 264.

— Ояисимъ, присяжный служитель Виленскаго магистрата, 277.

— Ооипъ, Виленскій фельдшеръ-банщикъ, 498, 499, 505, 506, 518.

— Петръ, Виленскій мѣщанинъ, шапочникъ, 306, 307.

— Станиславъ, Виленскій мѣщанинъ, 265.

Козулевичъ, Ооипъ, мастеръ Виленскаго слесарскаго цеха, 538, 539, 540, 541, 542.

Койрайцъ, Семень, Виленскій мѣщанинъ, 264.

Койрелевичъ, Ооипъ, Виленскій войтъ, 273.

Коленда, Кіевскій митрополитъ, 371.

— Адамъ, Волковыскій подчашій, 436, 437.

— Иванъ, писарь, 257.

— Михайлъ, 436, депутатъ Виленскаго воеводства, 257.

Коленда-Кустинскій (и Кучинскій), Ооипъ, 263.

Колендина, Софья, урожденная Раецкая, 436.

— Фелиціана, урожденная Красовская, жена Волковыскаго подчашія, Адама Коленды, 436, 437.

Колодинскій, Николай, Виленскій мѣщанинъ, соловодникъ, 279.

Колонтай, 356.

Колошмо, старшина Виленскаго цеха шапочниковъ, 312.

Колышина, Вареломей, старшій мастеръ Виленскаго сапожничьяго цеха, 451.

Колышина, Казиміръ, городской пахолокъ (отрокъ, слуга), 423, 424.

Кондратовичъ, Гавріилъ, старшина Виленскаго цеха каменщиковъ, 192.

— Петръ, старшина того же цеха, 213.

Конопницкій, Иванъ, возный присяжный Виленскаго магистратскаго суда, 443.

- Константиновичъ, Семенъ, Виленскій мѣщанинъ и купецъ, 271, 272.
 — Степанъ, Виленскій радца, 299, 312, 385, 386.
- Константиновичъ, Денисъ, Виленскій мѣщанинъ и купецъ, старшина скорвляжскаго братства, 3.
- Кокчевскій, Александръ, Виленскій радца, 158.
 — Василій, 484.
 — Иванъ, королевскій секретарь, Виленскій писарь, 234, 525.
- Копель, Петръ, мастеръ Виленскаго сапожничьяго цеха, 566.
- Копецъ, державца въ Преванкѣ, 184.
 — Ярошъ, депутатъ Мозырскаго повѣта, 257.
- Корбутовичъ, Андрей, Виленскій радца, 508.
- Корвель, Оома, писарь Виленскаго экономично-полицейскаго магистрата, 553.
- Корвинъ-Гонсевскій, Христофоръ, писарь вел. кн. Лит., 255, 256.
- Корвинъ-Коссаковский, Михаилъ, сварбовый писарь в. кн. Литовскаго, 524.
- Корковичъ, Степанъ, присяжный служитель Виленскаго магистрата, 440.
- Корольевичъ, Романъ, Виленскій мѣщанинъ, 265.
- Корсакова, Варвара, урожденная Путятинка, 286, 287.
- Корсакъ, Владиславъ, Полоцкій подчашій, 286, 287.
- Косацкій, Іеронимъ, мастеръ Виленскаго цеха оружейниковъ, 537.
- Косинскій, Иванъ Николаевичъ, военный воеводства и повѣта Виленскаго, 243, 245.
- Косицкій, Андрей, Виленскій мѣщанинъ, рыбакъ, 255.
- Коссаковский, Войтехъ, коендъ, докторъ богословія, цензоръ въ м. Яновѣ, 555.
- Коссаревичова, Анастасія, Виленская мѣщанка, 440, 442.
- Коссаревичъ, Иванъ, Виленскій мѣщанинъ, шапочникъ, 440, 442.
- Коссобуцкій, Петръ, Виленскій бурмистръ, 508.
 — Фелиціанъ, директоръ общаго собранія купеческаго общества, 526.
- Коссовскій, назъ Глоговы, Стефанъ, Брестъ-Литовскій чашникъ, королевскій секретарь, 66, 148, 179.
- Костацкій, Антонъ, 437.
- Костровицкая, Регина, 282.
- Костровицкій, Григорій, радца Виленскій 299, 306, 311, 403, 414.
- Костишко, Николай, Виленскій мѣщанинъ, старшина цеха шапочниковъ, 305, 306.
- Котель, Михаилъ-Казиміръ, Тродкій наштелянъ, Мстиславскій, Марковский, Смирстымонскій старшина, 438, 439.
- Котишевскій, Францъ, Виленскій мѣщанинъ, 414.
- Котковскій, Иванъ, служитель Виленскаго магистрата, 423, 424.
- Котовичъ, Александръ, кутошъ (настоятель монастыря) Виленскій, регентъ канцеляріи вел. княж. Лит., 299, 304.
 — Андрей, писарь вел. княж. Лит., 293, 345, 579.
 — Симонъ-Казиміръ, королевскій секретарь, Виленскій писарь, 368.
- Коханскій, Федоръ, Виленскій мѣщанинъ, 264.
- Кохъ, Иванъ, мастеръ Виленскаго столярскаго цеха, 513, 514, 517.
- Кошевскій, Иванъ, Виленскій мѣщанинъ, портной, 422.
- Красовская, Фелиціана, ом. Колендина.
- Красовскій, Иванъ, старшина Виленскаго цеха каменщиковъ, 213.
 — Николай, старшина Вилен. цеха позументчиковъ, 571.
 — Осипъ, старшина Виленскаго столярскаго цеха, 213.
 — Терентій, старшина Вилен. цеха шорниковъ, 571.
- Крейнеръ, Иванъ-Христофоръ, Виленскій пекарь, 486.

Кречмеръ, Христіанъ, Виленскій радца, 567.

Кривянский, Василій, Виленскій мѣщанинъ, соловникъ, 277, 278, 279, 281, 375, 376, 407.

Кригеръ, Вульфъ, Виленскій мѣщанинъ и купецъ, 272.

Криднеръ, Иванъ, 355.

Кристіанъ, товарищъ въ Виленскомъ цехѣ плотниковъ, 397.

Кричевскій, Николай, депутатъ Брестскаго воеводства, 257.

— Христофоръ, 263.

Кройневичъ, Казиміръ, Виленскій мѣщанинъ, мастеръ цеха игольщиковъ и жестянниковъ, 33.

Крокоцій, Севастьянъ, Виленскій цеховой писарь, 571.

Круль, Михаилъ, мастеръ Виленскаго сапожничьяго цеха, 544, 545, 546, 550.

Крупскій, Иванъ, Виленскій радца, 508, 525, купецъ, 523.

Куба, Фридрихъ, Виленскій пекарь, 486.

Кубинскій, Адамъ, Виленскій мѣщанинъ, мастеръ цеха игольщиковъ и жестянниковъ, 33.

Куиовичъ, Ильяъ, Виленскій бурмистръ, 299, 345.

Кулаковская, Елена, урожденная Дурковна, 282, 283, 284, 285.

Кулаковскій, Иванъ, 282, 283, 284, 285.

Кулгановскій, Гавріилъ, Виленскій обыватель, старшина цеха крупяниковъ, 227, 233.

Кулеша, Шерешевскій деканъ, Городецкій настоятель, цевзоръ въ м. Шерешевѣ, 555.

Куликовскій, Георгій, старшина Виленскаго столарскаго цеха, 213.

Кульчицкій, Марціанъ, настоятель Виленскаго базилианскаго Св.-Троицкаго монастыря, 436.

Кумелевичъ, Матіасъ, Виленскій мѣщанинъ, каменщикъ, 214.

Куневичъ (и Кончевичъ), Самуилъ, Лидскій земскій писарь, 260, 261.

Куперскій, Станиславъ, старшина Виленскаго цеха каменщиковъ, 192.

Купріановичъ, Григорій, мастеръ цеха оружейниковъ, 536, 540.

— Михайлъ, Слуцкій войтъ, 261.

Курбская-Ярославская, Гедройтевна, Цецилія, подкоморина Упитская, 258, 286, 287, 288.

Курбскій-Ярославскій, Андрей, Упитскій подкоморій, 258, 286, 287, 288.

Курелевичъ, Валентій, Виленскій мѣщанинъ, соловникъ, 277, 278, 279, 281.

Куріанъ, Иванъ Андреевичъ, писарь русскій, староста и повѣренный Виленскаго бурмистровскаго и радецкаго русскаго братства, 12.

Куровичъ, Симонъ-Казиміръ, королевскій писарь, 167, 355, 365, 387, 388, 389.

Куртынель, Христофоръ, Виленскій кожевникъ (мало-шкурникъ), 410.

Курциновичъ, Христофоръ, Виленскій мѣщанинъ, 264.

Кухарлай, 481.

Куцеръ, Веніаминъ, старшина Виленскаго цеха золотыхъ дѣлъ мастеровъ, 60, 61.

Кушечъ, Степанъ, Виленскій мѣщанинъ и купецъ, 411, 412, 413, 414.

Д

Лавинскій, Казиміръ, старшина Виленскаго цеха каретниковъ, 141.

Лавринайць (и Лавринайтисъ), Христофоръ-Михаилъ, ученикъ въ Виленскомъ цехѣ мало-шкурниковъ, 410, 411.

Лавриновичъ, Яковъ, старшина Виленскаго шапочничьяго цеха, 462.

Лаврушевичъ, Мартинъ, Виленскій мѣщанинъ, старшина портняжескаго цеха, 124.

Лазовскій, Яковъ, Виленскій мѣщанинъ, сафьянникъ, 408.

Ланковскій, Антонъ, старшина Виленскаго слесарскаго цеха, 190.

Лапейка, Яковъ, Виленскій кожевникъ (мало-шкурникъ), 410.

Лапинскій, Андрей, возный Опшмянскаго повѣта, 374, 400, 401.

— Мартинъ, старшина цеха плотниковъ въ Вильнѣ, 193.

Лалта, Михайлъ, Витебскій радца, 483.

— Павелъ, Витебскій лавникъ, 483.

— Оома, Витебскій лавникъ, 483.

Лари, Иванъ, старшина Виленскаго цеха воло-
тыхъ дѣлъ мастеровъ, 60.

Ластовскій, Николай, десятникъ въ Вильнѣ, 424.

Лацусу, Григорій, мастеръ Виленскаго сапож-
ничьяго цеха, 566.

Лебонъ (и Левонъ), Яковъ, Виленскій радца,
166, 167.

Левадовскій, Яковъ, мастеръ Виленскаго сапож-
ничьяго цеха, 566.

Левановичъ, Степанъ, Могилевскій мѣщанинъ,
428.

Лейбовичъ, Моисей, еврей, старшина Виленскаго
вагала, 526.

Ленковскій, Михайлъ, писарь, 259.

Леоновичъ, Францъ, мастеръ Виленскаго слесар-
скаго цеха, 205.

Лисинскій, Виленскій фельдшеръ, 416.

Лефортъ, польскій резидентъ и посолъ при рус-
скомъ дворѣ, 469, 470.

Лещевичъ, Григорій, старшина Виленскаго са-
пожничьяго цеха, 443.

Лещинскій, Христіанъ, Виленскій мѣщанинъ, са-
пожникъ, 450.

Либерликъ, Яковъ, мастеръ Виленскаго слесар-
скаго цеха, 538, 539, 540, 541, 542.

Лизаховскій, Михайлъ, старшина Виленскаго це-
ха кузнецовъ, 190.

Линдтъ, Иванъ, мастеръ Вилен. сапожничьяго
цеха, 566.

Линевичъ, Станиславъ, Виленскій мѣщанинъ, 264,
кожевникъ, 315, купецъ, 328,

Линкъ, Иванъ, мастеръ Вилен. сапожничьяго
цеха, 544.

Липинскій, Петръ, 279.

Липко, Сергѣй, Витебскій лавникъ, 483.

Лисецкій, Иванъ, Виленскій адвокатъ, 317, 323,
331.

Лисовскій, Иванъ, Виленскій мѣщанинъ, 431.

Литвинко, Яковъ, Витебскій радца, 483.

Ловинскъ, Андрей, Виленскій мѣщанинъ, 264.

— Войтехъ, Виленскій сафьянникъ, 410.

Лодзинскій, Матвѣй, старшій товарищъ въ Вилен-
скомъ цехѣ котельщиковъ, 127.

Лосицкій, Вареломей, старшина Виленскаго це-
ха котельщиковъ, 127, 190, 205, 508, 509.

Лотеръ, Мельхиоръ, старшина Краковскаго цеха
оружейниковъ, 17.

Лунашевичова, Христина (она же Пастушина), 282,
283, 284, 285.

Лукашевичъ, Николай, 282, 283, 284.

Луніановичъ, Іованъ, настоятель Св. Троицкаго
бавиліанскаго монастыря въ Вильнѣ, 3,
12, 14.

Лысагорскій, Казиміръ, старшина Варшавскаго
портняжескаго цеха, 125.

Лысовскій, Христофоръ, Виленскій кожевникъ
(мало-шкурникъ), 410.

Любанскій, Смоленскій каноникъ, Опшмянскій на-
стоятель, цензоръ въ г. Опшянѣ, 554.

Лютановскій, Павелъ, мастеръ Виленскаго порт-
няжескаго цеха, 491.

Люткевичъ, Войтехъ, Виленскій мѣщанинъ, 431.

Лютостанскій, Альбертъ, Виленскій мѣщанинъ,
264.

— Войтехъ, Виленскій мѣщанинъ, позумент-
щикъ, 374.

Лянгъ, Ксєндъ піаръ, цензоръ въ м. Щучинѣ,
554.

Ляшковичъ, Словимскій настоятель, Инфлянтскій каноникъ, цензоръ въ г. Словимѣ, 554.
Ляхницкій, Вилкомирскій настоятель, цензоръ въ г. Вилкомирѣ, 554.
— Антоній, Вилкомирскій обочный, вице-президентъ Виленскаго главнаго магистрата, 551, 552.

Ляховичъ, Виленскій обыватель, 537.
— Антоній, Виленскій радца, 525.
— Мартинъ, уполномоченный повѣренный Виленскаго русскаго кожевническаго братства, 10.
Ляцарусъ (и Лазарусъ), Григорій, мастеръ Виленскаго сапожничьяго цеха, 543 544.

М

Маевскій, Петръ, Виленскій городской судья, 551.
Мазуревичъ, Матвѣй, старшина Виленскаго общества медико-хирурговъ, 498, 499, 505, 506, 521.
Малаховскій, Іованъ, настоятель Виленскаго базилианскаго Св.-Троицкаго монастыря, 386.
Малиновскій, Стефанъ, Селецкій настоятель, Брестскій каноникъ, цензоръ въ м. Шерешевѣ, 555.
Малынь, Самуилъ, Виленскій замшанинъ, 525.
Малькевичъ, Петръ, старшина Виленскаго цеха кожевниковъ, 313.
Мамоничовна, Варвара Лукашовна, вдова Владимира Жоховскаго, см. Жоховская.
— Марина Криштофова, см. Вицная.
Мамоничъ, Лука, дворянинъ, арендаторъ (откупщикъ) чоповаго сбора, 10, 11, 12, 13.
Марановскій, 292.
Марковичъ, Осипъ, Витебскій радца, 483.
Мартусъ, Іосифъ, профессоръ, Брестскій каноникъ, цензоръ въ м. Яновѣ, 555.
— Яковъ, старшина Виленскаго цеха каменщиковъ, 98.
Марковский, Лаврентій, канцлеръ вех. княж. Литовскаго, 243.
Марцинкевичъ, Павелъ, Улитскій земскій судья, Виленскій подзоевода, 269.
— Тома, Петягорскій хорунжій, 505.
Марциновичъ, Павелъ, старшина Виленскаго бондарскаго цеха, 49.

Массальскій, Игнатій, Виленскій римско-католическій епископъ, 554.
Матѣевичъ, Иванъ, Виленскій мѣщанинъ, 265.
Матовичъ, Мартинъ, Виленскій мѣщанинъ, 431.
Матулевичъ, Криштофъ, Виленскій мѣщанинъ, рыбакъ, 55, 255, 396.
Матусевичъ, Казиміръ, администраторъ чоповаго и шеляжнаго сбора, 429.
Матусевичъ (и Матусевичъ), Степанъ, Виленскій мѣщанинъ, портной, 422.
Матиссъ, Готфридъ, мастеръ Виленскаго портняжескаго цеха, 491.
Мацевевскій, Винцентій, Виленскій фельдшеръ - банщикъ, 498, 499, 505.
Мацелевичъ, Павелъ-Константинъ, Виленскій радца, писарь и королевскій секретарь, 167, 170, 179, 440.
Мацневичъ, Виленскій адвокатъ, 522.
— Антонъ, шафаръ Виленскаго слесарскаго цеха, 536, 537, 538, 539, 540, 541, 542.
— Георгій, Улитскій подкоморій, 258.
— Иванъ, Виленскій мѣщанинъ, старшина цеха слесарей и кузнецовъ, 181.
— Павелъ, Виленскій мѣщанинъ, солодовникъ, 277, 278, 279, 281.
— Фелаксъ (и Szczepku), Виленскій мѣщанинъ, солодовникъ, 375, 376.
Мацюлевичъ, Маркъ, старшина Виленскаго цеха солодовниковъ, 315, 339.

Машайловичъ, Оедоръ, Могилевскій мѣщанинъ, 428.

Меговичъ, Вареономей, старшина Виленскаго цеха
столяриковъ, 37.

Мейеръ, Михаилъ, Виленскій обыватель и купецъ,
468, 474.

— Осипъ, ротмистръ Троцкаго воеводства,
Виленскій радца, 551, 552.

Мельцеръ, Христофоръ, Виленскій мѣщанинъ, ма-
стеръ столярскаго цеха, 132, старшина
того же цеха, 457.

Менчинскій, Илья, писарь Виленскаго братства
милосердія, 160, 162.

Мерзлякъ, Аванасій Іоакимовичъ, Дубровенскій
мѣщанинъ, 428.

Мигура, Степанъ, Виленскій мѣщанинъ и купецъ,
282, 283, 284, 285.

Миклашевичъ, Осипъ, метрикантъ вел. княж. Ли-
товскаго, 204, 226.

Минуновичъ, Иванъ, старшина Виленскаго столяр-
скаго цеха, 214.

Минутовичъ, Станиславъ, Виленскій мѣщанинъ,
каретникъ, 141, 144.

Милевскій, Георгій, старшина Виленскаго цеха
каменщиковъ, 213.

Милиневичъ, Николай, старшина Виленскаго цеха
сафьянниковъ, 430.

Милевичъ, Яковъ, Виленскій жузнецъ, 508, 509.

Милеманъ-Эльтерманъ, Фридрихъ, старшина Вар-
шавскаго портняжескаго цеха, 125.

Миллеръ, Фридрихъ, Виленскій мѣщанинъ, ма-
стеръ столярскаго цеха, 132, 150, 158.

Мильбутовичъ, Мартинъ, Виленскій кожевникъ
(мало-шкурикъ), 410.

Милькитовичъ, Мартинъ, Виленскій мѣщанинъ,
старшина цеха кожевниковъ, 348.

Минкевичъ, Андрей, Виленскій радца, 158, 166,
167.

— Викентій, назъ Загорова, Виленскій судеб-
ный войтъ, 564, 567.

— Іосифатъ, Виленскій бурмистръ, 506, 508,
521, 523, президентъ Вилен. купеческаго
общества, 526.

— Лаврентій (Вавранецъ) 355, 360, 383, Ва-
ленскій радецкій писарь, 414.

— Онуфрій, Виленскій войтъ, 495.

Минховъ, Христофоръ, мастеръ Виленскаго сле-
сарскаго цеха, 205.

Михаилъ, король польскій, вел. кн. Лит., 63, 84,
86, 203, 276, 277, 380, 381, 382, 577, 579.

Михайло, писарь, Кормаловскій и Штоклинскій
державца, 7.

Михаловскій, Холмскій каноникъ, цензоръ въ г.
Бѣлостоку, 554.

— Христофоръ, Виленскій золотыхъ дѣлъ
мастеръ, 415.

Михазъ, Фридрихъ, мастеръ Виленскаго портня-
жескаго цеха, 491.

Мицневичъ, Осипъ, Смоленскій каноникъ, епархі-
альный администраторъ, цензоръ въ г.
Вильнѣ, 554.

Млынецкій, коендъ, метрикантъ, 372.

Могилевскій, Михаилъ, старшина Виленскаго сле-
сарскаго цеха, 536, 537, 538, 539, 540,
541, 542.

Модянский, Вареономей, Виленскій мѣщанинъ,
старшина сапожничьяго цеха, 450.

Молчановичъ (и Молчанъ), Гавріилъ, Могилевскій
радца, 425, 428, 429, 430.

Монесъ, Генрихъ, королевскій секретарь, Вилен-
скій бурмистръ, 299, 300, 301, 307, 308.

Монтовъ, Андрей, 261.

Морозъ, Иванъ, Виленскій радца, 237.

Моторъ, Захарія, шафаръ Виленскаго цеха сафья-
никовъ, 431.

Муравскій (и Моравскій), Францискъ, Виленскій
адвокатъ, 538, 539, 540, 541, 542.

Мусницкій, Рафаилъ, писарь земскаго суда Ви-
ленскаго воеводства, 213.

Мухоминскій, Матвѣй, Виленскій жузнецъ, 525.

Мушкетевъ, Иванъ, Виленскій солодовникъ, 525.

Мыкъ, Антонъ, старшина Виленскаго сапожничьяго цеха, 208.

Мѣшковичъ, Николай, 291.

Мѣшкодурисъ, Павелъ, старшина Виленскаго кожевничьяго братства, 9.

Мѣшнуцъ, Адамъ, Виленскій мѣщанинъ, 265.

Мюллеръ, секретарь польскаго посольства при русскомъ дворѣ, 469.

— Иванъ, Виленскій бурмистръ, 567.

Н.

Наливайко, Малороссійскій гетманъ, 428.

Наркевичъ, Андрей, старшина Виленскаго братства милосердія, 160, 161.

Нарушевичъ, Адамъ, Луцкій и Брестскій р.-кат. епископъ, 555.

— Александръ, писарь вел. княж. Лит., 270.

— Казиміръ, Смоленскій прелатъ схоластикъ, епархіальный администраторъ и судья-супругаторъ, секретарь главной школы в. кн. Лит.; Оникштанскій настоятель, цензоръ въ г. Вильнѣ, 554.

— Михаилъ, 259.

— Николай, присяжный писарь в. кн. Литовскаго, 572, Наровенскій староста, 574.

— Павелъ, королевскій секретарь, 184.

— Станиславъ, писарь вел. княж. Лит., 189.

Невѣра, Петръ, Виленскій мѣщанинъ, старшина цеха кожевниковъ, 348, мало-шкурниковъ, 410.

Невяровичъ, Иванъ, намѣстникъ и писарь королевскаго замка, 437.

Недвѣдскій, Семенъ, Виленскій мѣщанинъ, рыбакъ, 55, 255.

Нейбургская княгиня, 431.

Нейманъ, мастеръ Виленскаго портняжескаго цеха, 351.

Некесъ, Матіасъ, Виленскій мѣщанинъ, каменщикъ, 214.

Немишинскій, Антонъ, мастеръ Виленскаго сапожничьяго цеха, 543, 545, 546, 547, 548, 549, 550, 566.

Немоновичъ, Казиміръ, писарь, 247, 249, 253, писарь Виленскаго купеческаго общества, 466, 474.

Несторовичъ, Иванъ, Минскій чапаникъ, 429.

Никифоръ, старшина Виленскаго цеха шапочниковъ, 306.

Нилевичъ, Григорій, старшина Виленскаго столярскаго цеха, 213.

Новицкій, Михаилъ-Константиъ, Троцкій подчашій, королевскій секретарь, 121, 177.

— Осипъ, Виленскій фельдшеръ-банщикъ, 498, 499, 505, 518, 519, 520.

Новотѣйскій, Войтехъ, старшина Виленскаго сѣдельничьяго цеха, 571.

— Семенъ, Виленскій лавникъ, 284.

Нонартъ, Петръ, Гелигейскій староста, Ойранскій лѣсничій, 243, 244, 245.

Норкъ, Иванъ, слуга Виленскаго плотника Гюбинскаго, 214.

Ноцевичъ, Николай, старшина Виленскаго скорняжескаго цеха, 419.

О.

Овсинный, Адамъ, подсудокъ и депутатъ Лидскаго повѣта, 257.

— Феликсъ, Волковыскій чапаникъ, королевскій секретарь, 158, 170, 191, 485.

- Огнискій, Марціанъ-Михаилъ,** изъ Козельска, Ватембскій воевода и войтъ, 482, 483.
- **Михаилъ-Казиміръ,** графъ, Виленскій воевода, 505.
- **Янъ,** Виленскій подвоевода, Волновыскій маршалокъ, 271, 496.
- Огурцевичъ, Иванъ,** Виленскій бурмистръ, 299, 311, 405, 406, 414.
- **Николай,** Виленскій радца, 387, бурмистръ, 413.
- **Яннуарій,** настоятель Виленскаго Св.-Троицкаго бавяліавскаго монастыря, 436.
- Одынецъ, Самуилъ,** 352.
- Окуновичъ, Андрей,** Виленскій мѣщанинъ, старшина цеха кожевниковъ, 172.
- Ояшко, 441.**
- **(и Кушко), Андрей,** Виленскій мѣщанинъ, шапочникъ, 306.
- **Дмитрій,** Виленскій мѣщанинъ, рыбакъ, 255.
- **Максимиліанъ,** Виленскій мѣщанинъ, 265.
- Олешеевичъ, Григорій,** Могилевскій мѣщанинъ, 428.
- Ольшевскій, Христофоръ,** Виленскій мѣщанинъ, скорвякъ, 80.
- Омельяновичъ, Дмитрій,** Виленскій мѣщанинъ, 264.
- **Петръ,** Виленскій мѣщанинъ, солодовникъ, 279.
- Опанкевичъ, Самуилъ,** Виленскій мѣщанинъ и купецъ, 421.
- Опаховскій, Лука,** посолъ г. Вильны на сеймъ, 369.
- Орляцкій, Иванъ,** адвокатъ, 517.
- Орловскій, Иванъ,** старшина Краковскаго цеха оружейниковъ, 17.
- Орѣховскій, Вавринецъ,** Мозырскій будовничій, писарь Виленскаго главнаго магистрата, 551.
- Орѣшкевичъ, Александръ,** Виленскій мѣщанинъ, 264.
- Осиповичъ, Матвій,** Виленскій радца, 166, 167.
- **Осипъ,** Виленскій лавникъ, 440.
- Остерманъ, графъ,** вице-канцлеръ Россійскій, 469, 471, 472, 473.
- Отрембскій, Францискъ,** Виленскій хирурго-медикъ, 498, 499, 505, 518.
- Отрошкевичъ, Аѳанасій,** Виленскій мѣщанинъ, 264.
- Оттъ, Андрей (Andrzej),** Виленскій мѣщанинъ, мастеръ цеха сапожниковъ, 450, 453, 454, 455, 456.
- Ошевскій, Мартинъ,** Виленскій адвокатъ, 537, 542.

II

- Павелко, Андрей,** старшина Виленскаго слесарскаго цеха, 205.
- Павловицкій, Каспаръ,** Виленскій лавникъ, 424.
- Павловичъ, Георгій,** Виленскій лавникъ 284, 286, радца, 349, 387, бурмистръ, 414.
- **Иванъ,** Виленскій лавникъ, 416.
- **Феликсъ (Szczepu),** Виленскій мѣщанинъ, горшечникъ, 407.
- Павловскій, Андрей,** мастеръ Виленскаго цеха оружейниковъ, 537.
- **Осипъ,** директоръ общаго собранія Виленск. купческаго общества, 526.
- Палькевичъ, Христофоръ,** мастеръ Виленскаго цеха сафьятниковъ, 74.
- Пальшъ, Адамъ,** Виленскій кожевникъ (мало-шкурникъ), 410.
- Пастернакъ, Аѳанасій Ѳедоровичъ,** Виленскій мѣщанинъ, 265.
- Пасхальскій, Казиміръ,** Виленскій фельдшеръ-банщикъ, 498, 499, 505, 518, 520.
- Пацкевичъ, Георгій,** земскій Улитскій боморникъ, 288.
- Паць, канцлеръ вел. хн. Лит.,** 214.

- Николай-Стефанъ, Виленскій р.-кат. епископъ, 500.
- Христофоръ, канцлеръ вел. княж. Лит., Волковыскій, Остринскій, Вилейскій, Козеницкій, Клецхельскій староста, Немоничскій лѣвничій, 220, 277, 299, 301, 304, Ковенскій, Пинскій, Вилкомирскій староста, администраторъ Олутской экономіи, 356, 384.
- Пашкевичъ, Андрей, Виленскій мѣщанинъ, 264.
- Даниилъ, Виленскій радца, 525.
- Казиміръ, Виленскій радца, 551.
- Леонардъ, Виленскій радца, 525.
- Михайлъ, Виленскій хирурго-медикъ, 505.
- Николай, Виленскій хирурго-медикъ, 498, 499, 505, 518.
- Осипъ, Виленскій купецъ, 523.
- Петръ, Виленскій рѣзникъ, 315.
- Степанъ, Виленскій мѣщанинъ, 431.
- Христофоръ, Виленскій мѣщанинъ, сохоловникъ, 407.
- Пашковскій, Симонъ, Виленскій сафьянникъ, 525.
- Пельгримовичъ, Петръ, Виленскій мѣщанинъ, каменщикъ, 214.
- Пераневичъ, Казиміръ, присяжный возный Виленскаго магистрата, 443.
- Перскій, Христофоръ, Виленскій мѣщанинъ, 264.
- Перцель, Антонъ, Виленскій мѣщанинъ, рѣшникъ, 457, 460.
- Песковичъ, Павелъ, Виленскій обыватель, 241, 242.
- Петельтъ, Ганусъ, старшина Виленскаго слесарскаго цеха, 577, 578.
- Петеръ, Товія, мастеръ Виленскаго портняжскаго цеха, 491.
- Петровичъ, Новогородскій ротмистръ, 540, 542.
- Андрей, присяжный служитель Виленскаго магистрата, 280, 284, 345.
- Войтехъ, Виленскій мѣщанинъ, 279.
- Иванъ, старшина Виленскаго слесарскаго и кузнецкаго цеха, 508, 538, 539, 540, 541, 542.
- Иванъ-Георгій, старшина Виленскаго сапожничьяго цеха, 443, 450, 451, 452.
- Севастіанъ, Виленскій мѣщанинъ, 265.
- Симонъ, писарь Виленскаго магистрата, 144, радца, 373.
- Францъ, мастеръ Виленскаго слесарскаго цеха, 205.
- Петровскій, Николай, Виленскій мѣщанинъ, столяръ, 513.
- Осипъ, старшина Виленскаго братства милосердія, 167.
- Семенъ, Виленскій мѣщанинъ, шалочникъ, 461.
- Яковъ, старшина Виленскаго столярскаго цеха, 150, 514, слесарь 525.
- Петрушевичъ, Мартинъ, Виленскій мѣщанинъ, 280.
- Петръ II, императоръ Всероссійскій, 470.
- Печуровичъ, Станиславъ, старшина Виленскаго сапожничьяго цеха, 317, 331.
- Пиль, Иванъ, 354, 355.
- Пишировичъ, Христофоръ, старшина Виленскаго цеха сохоловниковъ, 315, 339.
- Плейновичъ, Иванъ, Виленскій мѣщанинъ, 264.
- Плѣшевскій, Іоаннъ, іеромонахъ Виленскаго Св.-Троицкаго базилианскаго монастыря, 435.
- Плюсковскій, Тома, Виленскій мѣщанинъ, 279.
- Плятъ, Давидъ, старшина Виленскаго цеха золотыхъ дѣлъ мастеровъ, 61.
- Побольскій, Христіанъ, Виленскій хирурго-медикъ, 498, 505.
- Повельскій, Андрей, старшій мастеръ Виленскаго слесарскаго и кузнецкаго цеха, 508.
- Погускій, Степанъ, старшина Виленскаго цеха каретниковъ, 141.
- Подберезскій, Кастанъ, Виленскій ловчій, 505.
- Подгурскій, Іосифъ, Каменецъ-Литовскій деканъ, Ивлянскій каноникъ, цензоръ въ м. Каменецъ-Литовскій, 555.
- Подлецкій, Иванъ, депутатъ Вилкомирскаго повета, 257.

Подмицкий, Казимиръ, служитель Виленскаго магистрата, 348.
 Полинша, Александръ, Виленскій мѣщанинъ, 265.
 Полубинскій, Яковъ, Виленскій обыватель, старшина цеха крупениковъ, 227, 233.
 Поль, Фридрихъ, маотерь Виленскаго столярскаго цеха, 513, 514.
 Понатовскій, Данилъ, Виленскій городской судья, 220, 261.
 Поплавскій, Адамъ, Лудскій каноникъ, ректоръ семинаріи, цензоръ въ м. Яновѣ, 455.
 Поповъ, Иванъ, русскій купецъ, 469, 470, 472.
 Порѣцкій, Лаврентій, Виленскій мѣщанинъ, старшина цеха слесарей и кузнецовъ, 181.
 Потоцкій, графъ, Бѣльскій воевода, 470, 471, 473.
 Похоль, Андрей, настоятель Виленскаго миссіонарскаго монастыря, 531.
 Премѣнецкій, Никодимъ, Виленскій радца, 508, 523, бурмистръ и президентъ Виленскаго купеческаго общества, 526, 564.
 Прецлавскій, Христофоръ, Виленскій каноникъ, 267.
 Пристеръ, Виленскій мѣщанинъ, золотыхъ дѣлъ мастеръ, 418.

Прокоповичъ, Михайлъ, Виленскій адвокатъ, 278, 279, 283, 285, 313, 315.
 Процевичъ, Петръ, Виленскій радца, 398.
 Прошневичъ, Адамъ, Виленскій мѣщанинъ, 431.
 Пруаилисъ, Альбертъ, Виленскій мѣщанинъ, 264.
 Прушинскій, Иванъ, присяжный служитель Виленскаго магистрата, 416.
 Пташинскій, Иванъ, 424.
 Пуздровичъ, Петръ, Виленскій обыватель, 241, 242.
 Пузылевичъ, Григорій, Виленскій мѣщанинъ, скорнякъ, 80, 386.
 Пунишно, Мартинъ, Виленскій мѣщанинъ, солодовникъ, 277, 278, 279, 281.
 Путята, Николай, королевскій секретарь, 287.
 Пухальскій, Казимиръ, королевскій секретарь, 189, 356, декретовый писарь вел. кн. Лит., 385.
 Пуцмловскій, Смоленскій каноникъ, Ковенскій деканъ, цензоръ въ г. Ковнѣ, 554.
 Пясецкій, его хроника, 370.
 Пятковскій, Гродненскій, подчасій, 447.

Р.

Равскій, Павелъ, Виленскій мѣщанинъ, шапочникъ, 88.
 Радзиль Альбрехтъ-Станиславъ, князь на Олитѣ и Несвижѣ, канцлеръ вел. княж. Лит., Пяскій, Пневскій, Тухольскій, Ковенскій, Герановскій и Лишинскій староста, 267.
 — Доминикъ - Николай, князь, подканцлеръ вел. княж. Лит., 427.
 — Карлъ-Станиславъ, князь, священной римской имперіи, воевода на Олитѣ, Несвижѣ, Биржѣ, Дубинкахъ, Слуцкѣ, Копыль и Клецкѣ, графъ на Мирѣ, Шидловѣ, Крожѣ и Бѣлой, канцлеръ вел. княж. Лит.

Браславскій, Перемышльскій, Члуховскій, Каменецкій, Кречовскій, Рѣчицкій, Остринскій, Наваенскій староста, 212.
 — Николай, канцлеръ вел. княж. Лит., Виленскій воевода, 184, 238; князь на Олитѣ, Несвижѣ, великій маршалокъ, Брестскій, Ковенскій, Борисовскій, Шавельскій староста, 574.
 — Николай-Христофоръ, князь на Олитѣ и Несвижѣ, графъ на Мирѣ, Виленскій воевода, 247, 248, 249, 250.
 — Ячущъ, Виленскій воевода, 300.
 Радіуль, Георгій, Виленскій мѣщанинъ, 264.

Хриотосоръ, Виленскій купецъ, 411.

Равская, Софія, см. Колендина.

Райкевичъ, Григорій-Иосифъ, королевскій секретарь, 238.

Райша, Иванъ, мастеръ Виленскаго портняжскаго цеха, 351.

Рановичъ, Яковъ, Виленскій мѣщанинъ, 265.

Рановскій, Иванъ, Виленскій мѣщанинъ, 265.

Ракъ, Яковъ, Виленскій мѣщанинъ, каменщикъ, 214.

Рацкевичъ, Андрей, Виленскій мѣщанинъ, 265.

Ребертъ, Осипъ, Виленскій радца, 386, 399.

— Станиславъ, Виленскій радца, 414.

Регфельдъ, Вильгельмъ, Виленскій первый лавникъ, 564.

Рейнъ, Гансъ, товарищъ въ цехѣ позументщиковъ, 382.

Рейтербергъ, Вольфгангъ, Виленскій пекарь, 486.

Рейтеръ, Адамъ, товарищъ въ Виленскомъ цехѣ портныхъ, 350, 351, 352.

Ремнида, Иванъ, мастеръ Вилен. сапожничьяго цеха, 566.

Рендикъ, Андрей (Pędrzey), Виленскій кожевникъ (мало-шкурникъ), 410.

Ридигеръ, Андрей, Виленскій мѣщанинъ, старшина столярскаго цеха, 457.

Ритлеръ, Давидъ, Виленскій мѣщанинъ, мастеръ столярскаго цеха, 132.

Рихтеръ, Николай, Виленскій радца и шафаръ (завѣдывающій городскими доходами), 272, бурмистръ 298.

— Павелъ, Виленскій мѣщанинъ, сѣдельникъ, 426, 427.

Ровинскій, Иванъ, мастеръ Виленскаго слесарскаго цеха, 538, 539, 540, 541, 542.

Робацевичъ, Иванъ, старшина Виленскаго цеха золотыхъ дѣлъ мастеровъ, 417, 418.

Рогинскій, Василій, Виленскій мѣщанинъ, 265.

Рогманъ, Осипъ, мастеръ Вилен. сапожничьяго цеха, 566.

Роговскій, Осипъ, "гминный" пернаго отдѣла г. Вильны, 557, 564.

Родневичъ, Петръ, старшина Виленскаго братства милосердія, 160, 162.

Роницкій, Василій, старшина Виленскаго цеха каменщиковъ, 192.

Розмысловичъ, Федоръ, Полоцкій радца, 269.

Ролевичъ, Казиміръ, мастеръ Виленскаго цеха сафьянниковъ, 74.

Романовичъ, Александръ, Виленскій бурмистръ, 298, 414.

— Василій, Могилевскій мѣщанинъ, 428.

— Иванъ, Виленскій радца, 414.

— Петръ, Виленскій свѣяльникъ, 431.

— Симонъ, Виленскій лавникъ, 416.

— Стефанъ, настоятель Виленскаго бернардинскаго монастыря, 373, 374, 388.

— Фравцъ, судья земскаго суда Виленскаго воеводства, 213.

Романовскій, Антоній, Виленскій сѣдельникъ и шорникъ, 525.

Роминичъ, Иванъ, Могилевскій мѣщанинъ, 428.

Росчевскій, Петръ, Полоцкій бурмистръ, 269.

Ротундусъ, Августинъ, Виленскій войтъ, 369.

Рудлоффъ, Кириакъ (Сугуак), мастеръ Виленскаго портняжскаго цеха, 491.

Руднакъ, Станиславъ, Виленскій радца, 349, 361, 365.

Рудокина, Оома, Виленскій обыватель, 288, 289, 290.

Рудокина-Дусятскій, Криштофъ, Полоцкій каштелянъ, 267.

— Петръ, Стародубовскій староста, Виленскій подвоевода, 395, 403.

Рупентусъ и (Рупертусъ), Яковъ, мастеръ Виленскаго сапожничьяго цеха, 544, 546, 550.

Рушневичъ, Оома, Виленскій мѣщанинъ, сукопщикъ, 88.

Рыбалтовичъ, Христофоръ, Виленскій мѣщанинъ, солодовникъ, 277, 278, 279, 281.

Рыбницкій, Иванъ, мастеръ Виленскаго цеха по-
зументшиковъ, 579.

Рыжовичъ, Антонъ, старшина Виленскаго ото-
лярскаго цеха, 213.

— Григорій, слугитель Виленскаго маги-
страта, 348.

Рыхлицкій, Симонъ, начальникъ отоловой Вилен-
скаго общества милосердія, 167.

Рычъ, Веніаминъ, Виленскій мѣщанинъ, пекарь,
486.

Рѣпковский, 497.

С.

Сабля, Николай, Виленскій мѣщанинъ, 265.

Саващевичъ, Корниль, Виленскій мѣщанинъ, 431.

Савицкій, Иванъ, Виленскій мѣщанинъ, шапоч-
никъ, 311.

Савичъ, Илья, Виленскій мѣщанинъ, 414.

— Федоръ, старшина Виленскаго сапожничья-
го цеха, 317, 331.

Савлевицъ, Иванъ, старшина Виленскаго шапоч-
ничьяго цеха, 462.

Садовскій, Виленскій фельдшеръ, 416.

Сальведоръ, Иванъ, старшина Виленскаго цеха
каменщиковъ, 99.

Сальдевичъ, Казиміръ, Виленскій мѣщанинъ, стар-
шина цеха кожевниковъ, 172.

Самохваловичъ, Казиміръ, Виленскій мѣщанинъ,
мастеръ цеха игольщиковъ и жестанни-
ковъ, 33.

Самповичъ, Матіасъ, Виленскій мѣщанинъ, плот-
никъ, 214.

Санжеевичъ, Иванъ, Виленскій мѣщанинъ, шапоч-
никъ, 461.

Санковичъ, Ромуальдъ, докторъ богословія, на-
стоятель Виленскаго доминиканскаго мо-
настыря, 453.

Саныбъ, Виленскій фельдшеръ, 416.

Сапальновичъ, Адамъ, Мясскій радца, старшина
цеха золотыхъ дѣлъ мастеровъ, 380.

Салутъ, Иванъ Петровичъ, членъ Виленскаго ко-
жемяцкаго братства, 11.

Сапѣга, Александръ, Виленскій р.-кат. епископъ,
396, 578.

— Венедиктъ-Павелъ, на Черев, великій под-
скарбій, Виленскій писарь вел. кн. Лит.,
Рославскій, Ретовскій, Олькеницкій ста-
роста, 416, 417; Ошмянскій староста,
429, 430.

— Иванъ-Фридрихъ, графъ на Кодиѣ, Кра-
снобыли, Дорогостай и Сапѣжнѣ, великій
канцлеръ вел. кн. Лит., Брестскій, Горж-
довскій, Пропойскій староста, 159, 170,
191, 204; графъ на Чернобыли, 238, графъ
на Копылахъ, 485.

— Казиміръ-Янъ, графъ на Быховѣ, Засла-
вѣ и Дубровнѣ, Виленскій воевода, великій
гетманъ вел. кн. Лит., Равантисскій,
Лаварисскій, Оникштанскій, Меречскій,
Волленскій староста, 428, 429, 434, 435.

— Левъ, писарь в. кн. Лит., 8.

— Леонъ, Виленскій воевода, староста Мо-
гилевскій, 253, 255.

Свиридовичъ, Афанасій, Могилевскій мѣщанинъ,
428.

Свыковский, Бернардъ, комисаръ скарбовой ком-
мисіи вел. кн. Лит., 524.

Себеровскій, Оома, Виленскій фельдшеръ-бань-
щикъ, 498, 505, 518, 519, 520.

Себестіановичъ, Иванъ, писарь Виленскаго купе-
ческаго общества, 328, 413.

— Іоакимъ, старшина Виленскаго цеха ша-
почниковъ, 394.

Северинъ, Стефанъ, генералъ Виленскаго воевод-
ства, 525.

Сейфертъ, Христофоръ, мастеръ Виленскаго портняжескаго цеха, 491.

Селва, старшина Виленскаго цеха шапочниковъ, 312.

Семеновъ, Григорій, шафаръ Виленскаго цеха шапочниковъ, 311.

— **Иванъ**, 352.

Семенъ, Виленскій мѣщанинъ, плотникъ, 214.

Семчало, Андрей, Виленскій радца, 166, 167.

— **Гавріилъ**, старшина Виленскаго купеческаго общества, 375.

Сергѣйневъ, Алексѣй, делегатъ Виленскаго багданаускаго Св.Троицкаго монастыря, 386.

Сивцкій, Иванъ, Виленскій мѣщанинъ, шапочникъ, 312, 394.

Сигизмундъ I, король польскій, великій кн. Лит., 4, 5, 7, 13, 15, 61, 180, 181, 182, 183, 201, 202, 267, 268, 296, 369, 464, 465, 493, 494.

Сигизмундъ-Августъ, король польскій, великій кн. Литовскій, 4, 13, 15, 61, 88, 127, 133, 151, 180, 181, 182, 185, 202, 205, 221, 222, 233, 239, 243, 297, 373, 465, 489, 500, 501, 535, 572, 574.

Сигизмундъ III, король польскій, вел. кн. Лит., 3, 9, 11, 14, 61, 117, 173, 180, 181, 182, 189, 202, 214, 219, 246, 247, 298, 317, 319, 329, 331, 334, 336, 340, 345, 348, 425, 465, 500, 572, 575, 577.

Сидоровъ, Яковъ-Казиміръ, королевскій секретарь, 550.

— **Францискъ-Ксаверій**, Виленскій актуальный присяжный регентъ, 551, 553, 557.

Синорскій, Оома, Виленскій радца, 452, 463.

Синю, Онупрій, Виленскій радца, 550, 567.

Ситинскій, Михаилъ, Виленскій адвокатъ, 445.

Спендерскій, Игнатій, первый гминный третьяго отѣла г. Вильны, 564.

— **Оаддей**, Виленскій золотыхъ дѣлъ мастеръ, 525.

Смбѣ, Иванъ, старшина Виленскаго сапожничьяго цеха, 167; Виленскій мѣщанинъ, 264.

— **Христофоръ**, Виленскій кожевникъ (малошкурникъ), 408, 410.

Смлявъ, Оома, Виленскій сафьяникъ, 431.

Смребна, Семенъ Іоаннмовичъ, Дубровенскій мѣщанинъ, 428.

Снупіо, Альбертъ, старшина цеха отенюльщниковъ въ г. Вильнѣ, 87.

Слотвинскій (и Словинскій), Вареооомей, старшина Виленскаго братства милосердія, 160, 162.

Слушнѣа, Александръ, Жомойтокій напстелнѣа, 260.

Слушневичъ, Станиславъ, старшина Виленскаго цеха солодовниковъ, 315, 339.

Снитѣа, Георгій, старшина Виленскаго цеха золотыхъ дѣлъ мастеровъ, 60, 61.

Собанскій, Иванъ, товарищъ въ Виленскомъ цехѣ позументщниковъ, 382.

Соболевскій, Богданъ, Виленскій мѣщанинъ, 265.

— **Романъ**, Виленскій мѣщанинъ, 264.

Соколовскій, Василій, Виленскій купецъ, 523.

— **Христофоръ**, Виленскій мѣщанинъ, 279, солодовникъ, 345.

Соломчевскій, Іоаннъ, Высоколитовскій настоятель, Брестскій каноникъ, цензоръ въ м. Высоколитовскѣ, 555.

Сонсанъ, Вареооомей, Виленскій мѣщанинъ, плотникъ, 214.

Сондецкій, Францискъ, Виленскій хирургъ, 525, Виленскій радца, 551, 552.

Сопѣа, писарь, 238.

Сорока, Адамъ, возный вел. кн. Лит., 383.

— **Николай**, адвокатъ, 496.

Сосновскій, Вавринецъ, мастеръ Виленскаго окесарскаго цеха, 538, 539, 540, 541, 542.

Сплейтъ, Петръ-Георгій, мастеръ Виленскаго сапожничьяго цеха, 566.

Станиславовичъ, Андрей, Виленскій мѣщанинъ, каменщикъ, 214.

— **Петръ**, старшина Виленскаго сапожничьяго цеха, 275, 290.

Станкевичъ, Андрей, старшина Виленскаго цеха каретниковъ, 141.
 — Криштофъ, Виленскій сафьянникъ, 431.
 — Михайлъ, Виленскій шапочникъ, 525.
 — Павелъ, мастеръ Виленскаго сапожничьяго цеха, 544, 550, 566.
 — Яковъ, Виленскій мѣщанинъ, плотникъ, 220.
Стаховскій, 257.
 — Николай, Виленскій обыватель, 256.
Сташевская, Регина Федоровна, 284, 285.
Сташкевичъ, Илья-Иванъ, Виленскій подгородничій, 276.
Стейнгауфъ, Мартинъ, мастеръ Виленскаго сапожничьяго цеха, 566.
Стерло-Орлицкій, Иванъ, Рѣчицкій, бонорникъ, 505.
Стефановичъ, Георгій, Виленскій мѣщанинъ, 265.
 — Федоръ, скорникъ, 80, 386, 394.
Стефанъ, король польскій, 3, 4, 8, 9, 11, 15, 61, 180, 181, 182, 186, 208, 211, 317, 320, 324, 327, 331, 332, 369, 370, 458, 459, 546, 547, 572, 575.

— Баторій, король польскій, 12, 13, 500.
Стобеушъ, Иванъ, помощникъ старшины Виленскаго общества хирурго-медиковъ, 498.
Страшевичъ, Жмудскій инфулатъ (презатъ, имѣющій епископскія права), цензоръ въ м. Шкудѣ, 555.
Строчинскій, Виленскій домовладѣлецъ, 442.
 — Григорій, Виленскій домовладѣлецъ, 408, 409; лавникъ, 424.
Струбе, Христофоръ, Виленскій кожевникъ (велико-шкурникъ), 525.
Сукенинъ, Маркъ, Виленскій мѣщанинъ, каменщикъ, 214.
Сухаръ, Яковъ, Витебскій радца, 483.
Сымоновичъ, Данилъ, Виленскій мѣщанинъ, 264.
 — Иванъ, старшина Виленскаго цеха котельщиковъ, 127.
Сѣкская, Анна, Виленская мѣщанка, 436.
Сѣкерскій, Христофоръ, Виленскій мѣщанинъ, 265.
Сѣменицкая, Виленская домовладѣлица, 441.

Т.

Тандетинъ, Павелъ, 260.
Тарановскій, Казиміръ, присяжный, служитель Виленскаго магистрата, 289.
Тарка, Григорій, Витебскій бурмистръ, 483.
Теодоровичъ, Григорій, Виленскій мѣщанинъ, 265.
Тизенгаузъ, Антоній, хоружій, президентъ Виленскаго главнаго магистрата, 551, 552.
Товпоха, Иванъ, Виленскій мѣщанинъ, скорникъ, 80.
Тойнъ, Иванъ, мастеръ Виленскаго сапожничьяго цеха, 550.
Толоконскій-Пашкевичъ, Антоній, Виленскій радца, 551, 552.
 — Данилъ, Виленскій радца, 530.
 — Леонардъ, королевскій совѣтникъ, 550.

Томашевичъ, Альбертъ (и Войтехъ), Виленскій мѣщанинъ, позументщикъ, 258, 293, 294, 353, 354, 360, 361, 363, 364, 365, 366, 382, 385, 388.
Томкевичъ, Иванъ, Виленскій мѣщанинъ, 264, 288.
Топичевскій, Никодимъ, Могилевскій мѣщанинъ, городской писарь, 428.
Точилловскій, Лука, Виленскій мѣщанинъ, сапожникъ, 290, 291.
 — Петръ, Браславскій настоятель, цензоръ въ г. Браславѣ, 554.
Тошницкій, Аванасій, Виленскій мѣщанинъ, скорникъ, 80.
Траппъ, Антоній, Виленскій радца, 551, 552.

Трезъ (и Трезеръ), Карлъ, Виленскій мѣщанинъ, рѣшникъ, 457, 460.

Третьякъ, Лука, поручниковъ Смоленскій, 533, 546, 550, 551.

Тризна, Марціанъ, референдаръ и писаръ вел. княж. Лит., 29, 189, 220, 257.

Трохимовичъ, Францъ, старшина Виленскаго цеха фельдшеровъ-банщиковъ, 224.

Тубицкиъ, Стефанъ, 242.

Тульновичъ, Петръ, Виленскій лавникъ, 258, 386, Тымановичъ, Аѳанасій, 430.

Тышинскій, Адамъ, мастеръ Варшавскаго портняжескаго цеха, 125.

— Иванъ-Карлъ, подчашій Виленской земли, 437.

Тышкевичъ, Виленскій р.-кат. епископъ, 294, 365.

— Янусъ, Троцкій воевода, 259.

У.

Урбановичъ, Иванъ, Виленскій мѣщанинъ, плотникъ, 220.

— Осипъ, адвокатъ, 527.

Урбанъ, Иванъ-Христофоръ, Виленскій хирургомедикъ, 498, 505.

Усовичъ, Каспаръ, старшина Виленскаго цехасабельниковъ, 408, 409, 410.

Ф.

Фабеникъ, Амвросій, Виленскій мѣщанинъ, плотникъ, 214.

Фабускій, Григорій, Виленскій мѣщанинъ, каменщикъ, 214.

Фейрманъ, Матіасъ, мастеръ Варшавскаго портняжескаго цеха, 125.

Фердіанн, Янъ-Баптистъ, полковникъ королевскихъ войскъ, 395, 396, 397, 398, 399, 400, 401, королевскій оберштеръ, 403, 404.

Фидосскій, Михаилъ, старшина Виленскаго цеха фельдшеровъ-банщиковъ, 224.

Фигъ, Мартинъ, мастеръ плотничьяго цеха въ г. Вильнѣ, 397, 398, 399, 403.

Филиповичъ, Самуялъ, Виленскій радца, 282, 283, 284, 285.

— Федоръ, Могилевскій мѣщанинъ, 428.

Фильдинсъ, Иванъ, мастеръ Виленскаго сапожничьяго цеха, 566.

Флейхманъ, Криштофъ, Виленскій столяръ, 525.

Флеминъ, генералъ артиллеріи вех. кн. Лит., 480.

Флешеръ (и Флейшеръ) Францискъ, Виленскій мѣщанинъ, мастеръ столярскаго цеха, 132, 513, 514, 517.

Флинингеръ, Яковъ, мастеръ Виленскаго сапожничьяго цеха, 566.

Фой, Иванъ, мастеръ Виленскаго сапожничьяго цеха, 544.

— Яковъ, старшина Виленскаго сапожничьяго цеха, 566.

Фомбенигеръ (и Фомбегенъ), Генрихъ, Виленскій мѣщанинъ, позументщикъ, 293, 294, 295, 353, 354, 362, 363, 366, 373, 374, 382, 388.

Фонтиленъ, Илья, Виленскій мѣщанинъ, старшина цеха переплетчиковъ и чахольщиковъ, 67.

Фратештель, Михаилъ, старшина Виленскаго сапожничьяго цеха, 107.

Фрейманъ, Иванъ, мастеръ Виленскаго портняжескаго цеха, 491. Фрейотъ, Иванъ, Виленскій мѣщанинъ, каретникъ, 141, 144. — Кристіанъ, Виленскій мѣщанинъ, пекарь, 486, 487.	Фридрихъ, Иванъ, старшина Виленскаго цеха золотыхъ дѣлъ мастеровъ, 61. — Кристіанъ, Виленскій пекарь, 486, 487. Фробень, Іоакимъ-Генрихъ, Виленскій радца, 550.

X

Халецкій, Александръ, Виленскій войтъ, 252, 329, 493. Харналовичъ, Андрей, Виленскій мѣщанинъ, шапочникъ, 311, 312. Хибицкій, Войтехъ, дворянинъ, 10, 12. Хировскій, Иванъ, Виленскій хирурго-медикъ, 498. Хмаринскій, Александръ, Виленскій бурмистръ, 550. Хитлевскій, Яковъ, Виленскій обыватель, крупецникъ, 233. Ходневичъ, Криштофъ, земскій каштелянъ, трибунальскій маршалокъ, 257.	— Янъ-Карлъ, графъ на Шкловъ, Мыши, Быховъ, Виленскій воевода, великій гетманъ вел. княж. Лит., генеральный комиссаръ земли Июлянтской, Дерптскій, Любоцанскій староста, 249, 251. Хоецкій, Семенъ, Виленскій мѣщанинъ, 431. Хойновскій, Волковыскій настоятель, цензоръ въ г. Свяслочѣ и Волковыскѣ, 554. Хоничъ, Яковъ, Виленскій мѣщанинъ, 265. Хохловскій, Христофоръ, Виленскій мѣщанинъ, скорнякъ, 80, 394. Храновскій, 497.

Ц.

Цвирбутовичъ, Андрей, старшина Виленскаго цеха свѣявниковъ, 74. Цель, Герардъ, Виленскій мѣщанинъ, мастеръ столярскаго цеха, 132. Циниерманъ, Михайлъ, старшина Виленскаго цеха каменщиковъ, 214.	Цинко, Иванъ, королевскій маршалокъ, 574. Цинани, Варсоломей, Виленскій радца, 298; королевскій секретарь, 358, 368, 396. Цицеронъ, его сочиненія, 342, 344. Цыгановичъ, Мартинъ, Полоцкій радца, 269. Цѣхановичъ, Павелъ, 440, 457, 458.

Ч

Чайковскій (и Чайкусъ), Павелъ, старшина Виленскаго цеха кожевниковъ, 408, 409, 410.	Чайкусъ, Яковъ, старшина Виленскаго цеха малошкурниковъ (свѣявниковъ), 410.

Чарнишскій, Осипъ, Виленскій обыватель, крупеникъ, 233.

Чарторыйскій, Михаилъ, князь, воевода на Клевани и Жукѣ, подканцлеръ вел. кн. Лит., Гомельскій, Георгенбургскій, Увятскій, Подусаятскій староста, 66, 148, 179, Люцернскій староста, 212, канцлеръ вел. кн. Лит., Юрбургскій староста, 226, подскарбій, 480, 493, 495.

Черевачъ, Николай, Виленскій мѣщанинъ, сапожникъ, 290, 291.

Черейскій, Михаилъ, старшина Виленскаго цеха шапочниковъ, 394.

Черкасъ, Мартинъ, Виленскій мѣщанинъ, 264.

Чеховскій, Варезомей, старшина Виленскаго сапожничьяго цеха, 564.

Чмижъ, Иванъ, сборщикъ чопозаго по Виленскому повѣту, 11.

— Иларіонъ (Гиларій), 258, 263.

— Францъ, президентъ земскаго суда Виленскаго воеводства, 213.

Чуйновичъ, Андрей, Виленскій мѣщанинъ, старшина цеха кожевниковъ, 348.

Чурановичъ, Евстафій, Виленскій мѣщанинъ, скорнякъ, 80.

III.

Шаблюевскій, Адамъ, депутатъ Рѣчцакаго повѣта, 257.

Шатрава, Виленскій обыватель, 441.

Шварцъ, Криштофъ, Виленскій мѣщанинъ, 276.

Шевальгъ, мастеръ сапожничьяго цеха, 544.

Шенебергъ, Эрнестъ, старшина Виленскаго цеха золотыхъ дѣлъ мастеровъ, 61.

Шидловскій, Антонъ, Виленскій фельдшеръ-банщикъ, 498, 505.

— Михаилъ, Виленскій мѣщанинъ, старшина цеха кожевниковъ, 117, 121, 172, 173; мастеръ того же цеха (красно-черно-шкурникъ), 447.

— Николай, Виленскій сафьяникъ, 525.

— Осипъ, Виленскій мѣщанинъ, каменщикъ, 220.

Шипутовичъ, Францискъ, Виленскій мѣщанинъ, оружейникъ, 536, 539.

— Федоръ, старшина Виленскаго цеха оружейниковъ, 536, 538, 539.

Шиборскій, Иванъ, Виленскій мѣщанинъ, горшечникъ, 407.

Шимкевичъ, Иванъ, Виленскій адвокатъ, 389, 390

— Маркъ, старшина Виленскаго цеха сафьяниковъ, 74.

— Станиславъ, Виленскій мѣщанинъ, шапочникъ, 312.

Шипель, Андрей, Виленскій мѣщанинъ, старшина цеха кожевниковъ, 117, 121, 172, 173, 177.

Шипинскій, Матвѣй, товарищъ въ Виленскомъ портняжескомъ цехѣ, 352.

Шипиловскій, 179.

— Станиславъ, 458, 462, 463.

Шитикъ (и Шитикъ-Залѣскій), Самуилъ, королевскій секретарь, Виленскій бурмистръ, 299, 414.

Шлегель, королевскій секретарь, 470.

Шиндтъ, Готфридъ, мастеръ Виленскаго сапожничьяго цеха, 566.

Шпановскій, Федоръ, 387.

Шпирковичъ, Евстафій, Виленскій бурмистръ, 298, королевскій секретарь, 413.

Шпильтъ, Петръ, мастеръ Виленскаго сапожничьяго цеха, 544, 550.

Шпрингъ, Вальгельмъ, Виленскій мѣщанинъ, пе-
карь, 486.

Шпырка, Михаилъ-Антонъ, оудья земскаго суда
Виленскаго воеводства, 213.

Шредеръ (и Шротеръ), Петръ, Виленскій мѣща-
нинъ, позументщикъ, 293, 294, 353, 354,
355, 356, 361, 362, 363, 365, 366, 373,
374, 382, 383, 385, 388, 579.

Штумбергъ, 497.

Штыбевша, Адамъ, Виленскій хирурго - медикъ,
505.

Шубертъ, Генрихъ, мастеръ Виленскаго слесар-
скаго и кузнецкаго цеха, 508.

— Павелъ, товарищъ въ Виленскомъ цехѣ
позументщиковъ, 382.

— Петръ, мастеръ Виленскаго слесарскаго
цеха, 538, 539, 540, 541, 542.

Шульга, Петръ, Виленскій мѣщанинъ, 265.

Шульскій, Казиміръ, Виленскій мѣщанинъ, стар-

шина цеха кожевниковъ, 117, 121, 172,
173, 177.

Шульцъ, Георгій, товарищъ въ Виленскомъ са-
пожничьемъ цехѣ, 450, 452.

— Матіасъ, мастеръ Виленскаго портняже-
скаго цеха, 491.

— Фридрихъ, мастеръ Виленскаго цеха по-
зументщиковъ, 579.

— Христіанъ, мастеръ Виленскаго портня-
жескаго цеха, 491.

Шумскій, Гавріилъ, Виленскій фельдшеръ-бан-
щикъ, 498, 505, 518, 519, 520.

— Иванъ, Виленскій фельдшеръ-банщикъ,
499.

— Казиміръ, дворянинъ, Виленскій суррога-
торъ (заступающій мѣсто старшаго судьи),
497.

Шуркевичъ, Павелъ, мастеръ Варшавскаго порт-
няжескаго цеха, 125.

III.

Щеглейскій, Кузьма, Виленскій мѣщанинъ и ку-
пецъ, 259.

Щенсновичъ, Чеславъ, ксендзъ закристіанъ до-
миниканскаго костела Св. Духа, въ г. Виль-
нѣ, 453, 454.

Щербицкій, Матвій-Мавркій, Виленскій мѣща-
нинъ, позументщикъ, 374.

— Оома, старшина Виленскаго цеха сапо-
жниковъ, 430.

Э.

Эгертъ, Яковъ, Виленскій мѣщанинъ, старшина
сапожничьяго цеха, 450.

Эдберъ, Иванъ, часовыхъ дѣлъ мастеръ, 525.

Эйерлей, Андрей, старшина Виленскаго цеха зо-
лотыхъ дѣлъ мастеровъ, 61.

Эртель, Георгій, старшина Виленскаго цеха ка-
менщиковъ, 99.

Эшенбахъ, Григорій, Виленскій обыватель, стар-
шина столярскаго цеха, 459.

- Юделевичъ, Станиславъ, старшина Виленскаго сапожничьяго цеха, 443.
- Юдицій, Валеріанъ-Ставиславъ, писарь вел. кн. Лит., 63, Виленскій архидіаконъ, 86, 167, 381.
- Юневичъ, Степанъ, Виленскій мѣщанинъ, рыбакъ, 55.
- Юргевичъ, Матіасъ, старшина Виленскаго кожемяцкаго братства, 9.
- Юрма, старшина Виленскаго цеха шапочниковъ и валяльщиковъ, 25.
- Юргилевичъ, Осипъ, военный Виленскаго интенданта, 454.
- Юревичъ, ректоръ Гродненскихъ школъ, Инфлянтскій каноникъ, цензоръ въ г. Гроднѣ, 554.
- Юрковскій, Войтехъ, шляхтичъ, 243.
- Юхневичъ, Андрей, Виленскій мѣщанинъ, сохоловничъ, 277, 278, 279, 281.
- Юхновичъ, Казиміръ, Виленскій мѣщанинъ, старшина цеха кожевниковъ, 348.
- Юшневичъ, Виленскій мѣщанинъ, шапочникъ, 312.
- Николай, Виленскій мѣщанинъ, 264.

Я.

- Яблонскій, Сементъ, мастеръ Виленскаго слесарскаго цеха, 205.
- Яворовскій, Казиміръ, 416.
- Ягеловичъ, Казиміръ, Виленскій мѣщанинъ, 276.
- Янубовичъ, Федоръ, старшина Виленскаго сапожничьяго цеха, 274, 275, 290.
- Якубъ, Виленскій скорнякъ, одинъ изъ основателей скорняцкаго братства въ Вильнѣ, 5; каменщикъ, 259; мало-шкурникъ, 410.
- Янелевичъ, Николай, см. Инелевичъ.
- Янкевичъ, Вавринецъ, мастеръ Виленскаго слесарскаго цеха, 538, 539, 540, 541.
- Петръ, Виленскій мѣщанинъ, 280.
- Янковичъ, Петръ, повѣренный Виленскаго кожемяцкаго братства, 10.
- Янковскій, Антонъ, старшина Виленскаго цеха баянщиковъ, 222, Виленскій фельдшеръ-баянщикъ, 498, 499, 505, 518, 521.
- Осипъ, шафаръ Виленскаго цеха кожевниковъ (красно-черно-шкурниковъ), 447.
- Станиславъ, старшина Виленскаго цеха каменщиковъ, 98.
- Яновскій, Иванъ, Ошмянскій коморникъ, 540, 542, 546.
- Янсенъ, Роланъ, товарищъ въ Виленскомъ цехѣ повументщиковъ, 382.
- Янулевичъ, Иванъ, Виленскій мѣщанинъ, шапочникъ, 461.
- Янушевскій, Жмудскій каноникъ, докторъ богословій, цензоръ въ г. Тельшахъ, 555.
- Янушкевичъ, Сементъ, Виленскій мѣщанинъ, 315, кушеческій слуга, 328.
- Янъ III, король польскій, вел. кн. Лит., 65, 84, 86, 117, 173, 203, 276, 277, 358, 359, 425, 426, 433, 434, 480, 500.
- Янъ-Казиміръ, король польскій, вел. кн. Лит., 61, 62, 63, 84, 86, 117, 161, 167, 173, 180, 189, 202, 214, 220, 269, 270, 292, 293, 301, 302, 307, 308, 309, 310, 345, 354, 457, 458, 459, 460, 500, 577, 578.
- Яриловичъ, занимавшійся въ королевской канцеляріи, 390.
- Яриловичъ, Макаръ, Дубровенскій мѣщанинъ, 428.
- Ясинскій, Иванъ, Виленскій обыватель, 551, 552.
- Мартинъ, старшина Виленскаго цеха каретниковъ, 141.
- Николай, старшина Виленскаго братства милосердія, 167.

<p>Ястромбскій (и Ястромбскій), Христофоръ, Виленскій мѣщанинъ, старшина цеха кожевниковъ, 117, 121, 172, 173, 177.</p>	<p>Яхмичъ, Луна, Виленскій бурмистръ, 523. Яцвичъ, Иванъ, Виленскій мѣщанинъ, каретникъ, 141, 144.</p>
---	--

Ө.

<p>Өедоровичъ, старшина и повѣренный Виленскаго Росскаго братства, 12. — Андрей, старшина Виленскаго сапожничьяго цеха, 107. — Иванъ, старшина Виленскаго цеха ору-</p>	<p>жейниковъ, 536, 538, 539. — Луна, Виленскій мѣщанинъ, 265. — Осипъ, старшина Виленскаго цеха наметчиковъ, 213.</p>
---	---

II.
УКАЗАТЕЛЬ

ГЕОГРАФИЧЕСКИХЪ НАЗВАНІЙ.

A.

<p>Азарцкая (Зартцкая?) улица въ г. Вильнѣ, 412. Андреево, городъ, 369.</p>	<p>Антоколь, предместье г. Вильны, 197, 215, 431, 442.</p>
---	--

B.

<p>Бернардинскія ворота въ г. Вильнѣ, на рѣкѣ Вилейкѣ, 298. Бирни, им., 212. Бовскъ, городъ, 351.</p>	<p>Браславъ, городъ, 554. Брестъ-Литовскъ, городъ, 201, 555. Буржинъ, имѣніе, 468.</p>
---	--

Быстрица, мѣстечко, 241.
Быховъ, городъ, 249, 428, 434.

Бѣлостокъ, городъ, 554.
Бяля (Бѣлая), им., 212.

В.

Варшава, городъ, 9, 11, 15, 29, 86, 91, 117, 121, 124, 125, 173, 177, 181, 203, 212, 226, 256, 271, 276, 293, 294, 302, 307, 308, 309, 310, 318, 348, 353, 356, 364, 367, 368, 375, 404, 429, 470, 479, 485, 577, 579.

Великій-дворъ, фольварокъ г. Вильны, 252.

Верни, имѣніе, 241, 533.

Верховицы, имѣніе, 170.

Вилейка, (Wilnowka), рѣка, 287, 298.

Вилія, рѣка, 197, 201, 215, 239, 240, 241, 259, 260, 281, 372, 396, 397, 398, 400, 401, 402, 403.

Вилкомиръ, городъ, 554.

Вильна, городъ, 7, 8, 25, 26, 29, 33, 37, 42, 48, 53, 54, 59, 61, 63, 65, 66, 67, 69, 71, 72, 74, 79, 80, 81, 83, 86, 88, 91, 92, 94, 95, 97, 98, 99, 106, 107, 108, 110, 112, 113, 114, 117, 120, 121, 127, 128, 129, 132, 138, 141, 142, 145, 147, 148, 150, 151, 156, 158, 160, 161, 163, 164, 165, 166, 167, 168, 170, 172, 173, 176, 179, 184, 185, 186, 188, 189, 190, 191, 192, 193, 194, 197, 199, 200, 203, 210, 211, 212, 213, 214, 215, 218, 220, 222,

223, 224, 225, 226, 227, 231, 233, 243, 247, 248, 251, 253, 254, 256, 257, 259, 263, 266, 268, 270, 271, 272, 274, 278, 279, 280, 287, 289, 292, 294, 295, 298, 300, 302, 304, 305, 307, 309, 314, 317, 318, 320, 321, 322, 324, 325, 327, 333, 337, 338, 348, 351, 357, 365, 373, 376, 380, 387, 389, 390, 395, 396, 399, 401, 403, 404, 412, 413, 416, 417, 420, 421, 429, 430, 431, 433, 434, 435, 436, 437, 439, 440, 444, 447, 448, 454, 458, 459, 461, 464, 465, 467, 470, 473, 475, 477, 479, 480, 481, 483, 484, 485, 486, 487, 488, 489, 491, 493, 494, 495, 496, 497, 500, 501, 504, 505, 509, 510, 519, 520, 521, 522, 523, 525, 526, 530, 531, 532, 533, 537, 549, 550, 551, 552, 553, 554, 557, 558, 560, 564, 566, 567, 571, 574, 575, 576, 577, 578.

Витебскъ, городъ, 201, 482, 483.

Вишневецъ, имѣніе, 474.

Воеводеная мельница въ г. Вильнѣ, 287.

Волновыскъ, городъ, 554.

Ворне, мѣстечко, 555.

Высоко-Литовскъ, мѣстечко, 555.

Г.

Гданскъ, городъ, 321, 346, 359, 372, 487.

Глогова, имѣніе, 148, 179.

Городно (Гродно), городъ, 11, 13, 15, 61, 65, 66,

148, 158, 170, 179, 191, 201, 212, 220, 434, 469, 472, 481, 488, 524, 554.

Горы-Горки, графство (hrabstwo), городъ, 470, 471.

Гостинный домъ въ г. Вильнѣ, 259, 260, 261.

Д.

Двина, рѣка, 358, 470.

Динабургъ, городъ, 94.

Дольскъ, имѣніе, 466.

Дорогостан, им., 159, 170, 191, 238, 485.

Дорогичинъ, городъ, 201.

Дубинки, имѣніе, 212.

Дубровна, городъ, 428, 434.

Е.

Европа, 490.

Екатерининскій (Katarzynowski) плацъ въ г. Вильнѣ, 357.

Ж.

Житомиръ, городъ, 201.

З.

Загорово, имѣніе, 564, 567.

Замковая улица въ г. Вильнѣ, 419.

Зарѣчная улица въ г. Вильнѣ, 287.

Зарѣчье, предместье г. Вильны, 259, 260, 261,
286, 287, 531.

Заславъ, имѣніе, (городъ Изаславъ), 428, 434.

Збаражъ, городъ, имѣніе, 474.

Зельва, мѣстечко, 554.

И.

Инфлянтская земля, 249.

К.

Каменецъ-Литовскъ, мѣстечко, 555.

Кавловицкая улица въ г. Вильнѣ, 412.

Керновъ, городъ, 241.

Кіевъ, городъ, 201.

Нлецкъ, городъ, 212.	Королевецъ, городъ, 321, 365, 372, 523.
Ннышинъ, городъ, 184.	Крановъ, городъ, 7, 10, 22, 24, 69, 88, 91, 94, 184, 214, 219, 277, 296, 300, 318, 369, 371, 381, 382, 384, 487.
Ново, городъ, 94, 201, 202, 269, 271, 369, 554.	Краснобыль, имѣніе, 158.
Нодень, гор., 158, 170, 191, 204, 238, 485.	Крево, мѣстечко, 247.
Нозельскъ, городъ, 482.	Кревское староство, волость, 246.
Нойраны, мѣстечко, принадлежавшее вн. Сацъ- гамъ, 447, 448.	Крежа, городъ, 212.]
Ножная улица въ г. Вильнѣ, 286, 386.	Нупинъ, имѣніе, 170.
Нопылы, имѣніе, 170, 485.	Нупріаниши, фольварокъ, принадлежавшій городу Вильнѣ, 252.
Нопыль, имѣніе, 212.	

Л.

Левонинши, фольварокъ города Вильны, 252.	Луцкъ, городъ, 201.
Лида, городъ, 554.	Львовъ, городъ, 91, 369.
Лугсановскій столбъ, вблизи г. Вильны, 412.	Любекъ, городъ, 534.
Лунинши, предмѣстье г. Вильны, 197, 400, 519.	Люблинъ, городъ, 91, 318, 371, 414.

М.

Меречь, мѣстечко, 255, 256, 554.	Могилевъ, городъ, 301, 369, 425, 428, 430.
Меречь-Ковалевши, имѣніе въ Виленскомъ вое- водствѣ, 436, 437.	Москва, городъ, 470.
Минскъ, городъ, 94, 201, 371.	Мыташевская каменница, домъ въ г. Вильнѣ, 371.
Миръ, городъ, 212, 248, 249, 250.	Мыши, имѣніе, 249.

Н.

Несвижъ, городъ, 212, 248, 249, 250, 267, 574.	Нѣменчинъ, мѣстечко, 241.
Никольская улица, въ г. Вильнѣ, 371.	Нѣмецкая улица въ г. Вильнѣ, 371.
Новогрудонъ, городъ, 94, 201, 371.	Нѣмецкій трактъ (gościniec), 412.
Нѣшанъ, рѣка, 400.	

О.

Олыта, имѣніе, 212, 248, 249, 250, 267, 574.	Остров (Остробрамское) предмѣстье гор. Вильны, 412.
Ольненики, мѣстечко, 438.	
Оршанскій повѣтъ, 429.	Ошияна, городъ, 554.
Острая Брама, городскія ворота въ Вильнѣ, 261, 412.	

П.

Парчовъ, городъ, 302, 303.	Полоцкъ, городъ, 94, 201, 269, 270.
Перемышль, городъ, 91.	Понары, имѣніе, 241.
Петербургъ, городъ, 471, 472, 473.	Поневѣжъ, городъ, 554.
Петешское, имѣніе въ Виленскомъ повѣтѣ, 260, 262.	Порудомино, имѣніе Варвары Мамоничовны Жоховской, въ Виленскомъ повѣтѣ, 262, 263.
Петроновъ, городъ, 371.	Прена, мѣстечко, 554.
Повильно, имѣніе въ Виленскомъ повѣтѣ, 259, 260, 261, 262.	Пруссія, государство, 201, 534.
Познань, городъ, 94.	Пушкарня, фольварокъ въ окрестностяхъ г. Вильны, 431.

Р.

Рига, городъ, 57, 470, 473.	Рудницкое предмѣстье гор. Вильны, 412.
Росіены, городъ, 555.	Русь (Россія), 82, 298.
Рудняцкій трантъ (gościniec), 412.	Савичъ улица въ г. Вильнѣ, 357.

С.

Сапожний рядъ, (Szewaki rząd) въ г. Вильнѣ, 409.	Серекшиски, околица близъ г. Вильны, 431.
Сапѣжинъ, имѣніе, 159, 170, 191, 238, 485.	Сленинъ, городъ, 554.
Самслочъ, городъ, 554.	Слуцъ, городъ, 201, 212.

Смоленскъ, городъ, 201, 469.
 Смилицки, предместье г. Вильны, 431, 519.
 Солтанишки, околица близъ г. Вильны, 431.
 Спасскія ворота въ г. Вильнѣ, на рѣкѣ Вилейкѣ,
 298.

Старо-Троцкій монастырь, 554.
 Стекаянная улица въ г. Вильнѣ, 371.
 Субачъ, бывшее предместье г. Вильны, 531.

Т.

Тельши, городъ, 555.
 Телячья (Cielęca) улица въ г. Вильнѣ, 224.
 Тишинскіе дома въ г. Вильнѣ, проданные Варва-

рою Мамонячовною Жоховскою кн. Ге-
 дройтю, 259, 260, 261.
 Торунь, городъ, 203.
 Троки, городъ, 61, 201, 554.

У.

Унковщина, фольварокъ им. Повильно, въ Виленскомъ повѣтѣ, 261.

Ч.

Череп, мѣстѣ, 416, 429.

Чернобыль, мѣстѣ, 170, 191, 238, 485.

Ш.

Шавли, городъ, 555.
 Шерешово, мѣстечко, 555.
 Шидлово, мѣстѣ, 212.

Шкловъ, городъ, 249.
 Шинуды, мѣстечко, 555.

Щ.

Щучинъ, мѣстечко, 554.

Э.

Эйлашки, мѣстечко, 554.

Ю.

Юрбургская тамошня, 523.

Я.

Яворово, мѣстечко, 425, 426.

Яново, мѣстечко, 555.

Яриолинская каменница (домъ) въ г. Вильнѣ, принадлежащая госпиталю Св. Троицы, 398.

Ярославль, городъ, 91.

Ясень, имѣніе, 257.

Яткова улица въ г. Вильнѣ, 371, 409.

III.

УКАЗАТЕЛЬ

ПРЕДМЕТОВЪ.

А.

Абхутъ, отставка, увольненіе отъ службы, towarzysz nie powinien bez abszytu od всего тауэтра odchodzić, товарищъ не долженъ уходить отъ своего мастера, не получивъ отъ него увольненія, 137, 155.

Августиніане, р.-кат. монашескій орденъ, 287, 442.

Анаденія, іезуитская, въ г. Вильнѣ, 449.

Алминатъ Виленскій, 519.

Армяне (Ormianie), разныя постановленія [объ армянахъ-торговцахъ, 210, 248, 250, 317, 318, 320, 321, 332.

В.

- Базиліане**, уніатскій монашескій орденъ, 83, 435, 436, 437.
- Бернардины**, р.-кат. монашескій орденъ, 29, 37, 38, 39, 354, 355, 362, 366, 373, 374, 383, 384, 385, 388, 392, 407.
- Бичуныи**, надзиратели за нищими въ г. Вильнѣ, на обязанности которыхъ лежало выгонять изъ города здоровыхъ нищихъ, наказывать непослушныхъ и вообще исполнять всѣ касающіяся нищихъ распоряженія, 161, 163.
- Блѣхъ**, бѣлильня холста въ фольварѣ Повильнѣ, 260.
- Бонифратры** (Bonifratelli), р.-кат. монахи ордена св. Іонна, 113, 224, 225, 502.
- Borg**, заемъ; на *borg nie wazył*, не пользовался городскими вѣсами въ долгъ, 272; на *borg dawać, borgować*, (нѣм. *borgen*), давать въ долгъ, 278, 279, 281.
- Бочковое** (beszkowe), сборъ въ пользу города съ привозимаго въ Вильну для продажи зернового хлѣба, 421.
- особый сборъ съ членовъ сапожничьяго цеха въ пользу цеховаго старшины, 528.
- Бражное**, сборъ съ прѣзжихъ на городской вставѣ, 475.
- Братства религіозныя** въ г. Вильнѣ: пресв. Богородицы при св. Троицкой уніатской церкви, 387.
- св. Варвары великомученицы при костелѣ св. Георгія, на Пушкарни, вблизи г. Вильны, 431.
- Крестовосное, 441.
- Русскія: скорняжское, 3—9, бурмистровское и радецкое, купеческое, кожемятное, шапочничье (Русское), 12, 13, сапожничье, 14.
- **Цеховыя**: банщиковъ и фельдшеровъ, 222—226, 498—507, 518—522.
- Бондарское**, 49—53.
- Вагильщиковъ и шапочниковъ**, 24—29.
- Войлочниковъ, шапочниковъ, суконщиковъ и чулочниковъ**, 87—94.
- Вышивальщиковъ**, 526.
- Галунищиковъ**, 526.
- Гвоздарей**, 526.
- Жестянниковъ и игольщиковъ**, 32—36, 526.
- Золотыхъ дѣлъ мастеровъ**, 60—66, 95—97, 380, 381, 415, 417—419.
- Каменьщиковъ**, 97—106.
- Каретниковъ, игольщиковъ и горшечниковъ**, 140—148, 531—535.
- Кожевниковъ**, 117—123, 171—179, 313, 314, 348—350, 408—411, 447, 448.
- Кожемядкое**, 120, 176, 337, 340, 526.
- Котельщиковъ**, 126—131, 180—191.
- Крупенниковъ**, 227—234.
- Кузнецовъ и слесарей**, 180—191, 204—207, 508—512.
- Михосердія**, 159—170.
- Мѣховщиковъ**, 30, 31.
- Ножевниковъ**, 526.
- Оловянныхъ-литейщиковъ**, 337.
- Оружейниковъ**, 16—24, 536—542.
- Перецетчиковъ и чахольщиковъ**, 67—73, 83—86.
- Плотниковъ и каменщиковъ**, 191—200, 213—220, 243, 572.
- Позументчиковъ**, 293—295, 353—356, 360—367, 373, 382—385, 387—389, 526, 571—576.

Портняжеское, 123—126, 350—352, 415, 422—424, 443—446, 488—492.

Поясниковъ, 526.

Рыбачье, 54—59, 255, 256.

Рѣшниковъ, 267, 313, 314, 337, 341, 442, 447.

Сапожничье, 106—116, 207—212, 274, 290, 291, 317—328, 331—334, 443—446, 450—456, 527, 543—549, 564—567.

Сафьянниковъ, 74—79, 120, 176, 408, 409, 430—432.

Скорняжское, 79—83, 337, 340, 386, 387, 389—395, 419, 420.

Слесарей, 536—542; см. также Кузнецовъ и слесарей.

Соленниковъ, 405, 406.

Солодовниковъ, 277—282, 315, 328—331, 335—

347, 375—379, 406, 407, 419, 420, 433—435.

Стеколыщниковъ, 37—48, 526.

Столяровъ, ложечниковъ и рѣшниковъ, 131—140, 149—159, 457—461, 513—517, 572, 574, 575.

Сѣдельниковъ и шорниковъ, 571—576.

Хирурго-мехиковъ, 498—507, 518—522.

Шапочниковъ, 305—307, 311—313, 389—395, 441, 461—463.

Ювелировъ, 526.

Бруновое (brukowe), сборъ за проѣздъ по городской мостовой, 475.

Białogłowa cechowa, женщина изъ семейства цеховаго братчина; воспрещеніе имъ присутствовать на цеховыхъ собраніяхъ, во время чтенія цеховаго устава, 53.

В.

Wachlon (Wochlon и Solarium), жалованье, определенная недѣльная плата цеховымъ работникамъ, 78, 93, 114.

Wędrówka, путешествіе по разнымъ городамъ и за границу для изученія ремесла; обязательность и срокъ такихъ путешествій для ищущихъ званія цеховаго мастера, 3, 42, 46, 47, 52, 69, 71, 91, 101, 137, 146, 154, 195, 229, 458, 459, 460, 537.

Wikt, предметы продовольствія, пропитанія; освобожденіе такихъ предметовъ, привозимыхъ въ г. Вильну, отъ пошлины, ввѣнмавшейся ватурою въ видѣ части продукта, 467.

Wilkiert, изложеніе цеховаго устава, 17, 20, 296, 320, 326, 327, 329, 330, 493, 495.

Вино, обязательство нѣкоторыхъ цеховыхъ братствъ доставлять вино къ богослуженію, 88, 231.

Włoszebnе, подаваніе духовенству въ праздники

пасхи, 39, 52; подарки цеховымъ старшинамъ въ этотъ же праздникъ, 528.

Воскъ, взысканіе его въ различномъ количествѣ съ членовъ цеховыхъ братствъ въ видѣ штрафа за нарушеніе цеховыхъ уставовъ и обращеніе на выдѣлку свѣчей въ церкви и костелы: 9, 21, 22, 27, 28, 29, 34, 35, 36, 39, 41, 42, 43, 44, 45, 49, 50, 52, 53, 56, 57, 64, 70, 76, 77, 88, 89, 90, 91, 92, 94, 96, 99, 100, 101, 102, 103, 111, 112, 119, 135, 136, 137, 138, 139, 142, 144, 145, 146, 147, 152, 153, 154, 155, 156, 157, 158, 162, 164, 175, 190, 193, 194, 196, 197, 198, 207, 210, 216, 217, 218, 219, 228, 229, 230, 231, 313, 382, 383, 384, 393, 451, 489, 490, 499, 504, 513, 516.

Wyderkał, wyderkałowe prawo, залогъ, родъ закладной сдѣлки; законы о залогахъ и закладахъ, 436 (отъ нѣм. Wiederkauf).

Вѣра гречкая, русская, schizma, (правосл. исповѣданіе), 6, 9, 25, 26, 28, 29, 38, 81, 88, 89, 107, 108, 112, 201, 209, 211, 265, 274, 275, 296, 300, 302, 303, 310, 431, 451, 453, 454, 455, 456.

— римская (р.-католич. исп.), 6, 25, 26, 28, 29, 38, 39, 40, 50, 53, 75, 81, 84, 88, 89, 100, 107, 108, 112, 133, 134, 145, 151, 194, 201, 209, 211, 265, 275, 296, 297, 299, 300, 304, 354, 385, 413, 421, 431,

443, 444, 451, 453, 454, 455, 456, 462, 488, 513, 514, 515, 516, 517, 543—549.

— уніатская, 55, 75, 301, 303, 309, 310, 488, 489.

— нѣмецкая, саксонская, аугсбургская, августіанская, (протестанск. исп.), 107, 108, 112, 133, 134, 151, 209, 211, 300, 443, 444, 446, 451, 453, 454, 456, 513, 514, 515, 516, 517, 543—549.

Г.

Гарцовое, сборъ съ привозимыхъ въ г. Вильну винъ; освобожденіе отъ этого сбора Виленскихъ обывателей и купцовъ, 467.

Главная школа, в. кн. Литовскаго, 554.

Gusla, колдовство, чародѣйство; суевѣрное врачеваніе; мѣры къ искорененію его въ Вильнѣ, 225.

Д.

Дизуниты (лат. disuniti), см. Неуниты.

Диссиденты (равновѣрцы, не принадлежавшіе къ господствовавшей р.-католич. церкви); недопущеніе ихъ въ занятію должностей по городскому управленію въ Вильнѣ, 299—305; исключенія изъ этого правила, 307—310; споръ диссидентовъ съ р. католиками въ цехѣ позументщиковъ, 353—356, 360—367; 382—385, 387—389; въ цехѣ портныхъ, 488—492; въ цехѣ сапожниковъ, 543, 551, 564—567; жалоба ко. бернардиновъ на диссидентовъ, 373.

Доминикане, р.-кат. монашескій орденъ, 74, 75, 108, 454, 456; Лукишскіе, 519.

Домы, цеховыхъ братствъ (gosпода, kamienica); освобожденіе домовъ, въ которыхъ хранились цеховыя сѣрники и происходили собранія цеховыхъ братствъ, отъ натуральной квартирной повинности, 5, 6, 8, 26, 63, 161, 163, 166, 330, 337, 341, 346; домъ скорняжскаго братства на Конской улицѣ, 386, 387.

Е.

Евреи, недопущеніе ихъ въ цехи; воспрещеніе имъ заниматься нѣкоторыми промыслами

и ремеслами и брать къ себѣ на обученіе христіанскихъ мальчиковъ, 47, 48, 57, 62,

63, 64, 82, 84, 85, 96, 97, 120, 176, 190, 202, 203, 211, 225, 231, 233, 314, 371, 409, 447, 448, 475, 476, 481, 502, 503, 526; процессъ оъ ними Виленскихъ цоумент-щиковъ, 294 и кожевниковъ, 348—350.

Епархіи (dyocезуі) римско-католическія:
Виленская, 554.
Жмудоная, 555.
Брестская, 555.

З.

Законъ греческій и римскій, см. Вѣра.
Замковое, пошлина съ торговцевъ, 475.

Земли, принадлежавшія г. Вильнѣ; описаніе ихъ и отдача въ аренду, 411—413.

И.

Имбары (и Амбары), гостинный дворъ въ г. Вильнѣ, 318, 575, 578.

Infirmarium, infirmaria, больница при монастырѣ;
infirmarium ojców bonifratellów въ Вильнѣ,

куда помѣщались на излеченіе заболѣва-
ющіе товарищи цеховыхъ мастеровъ, 113,
225.

К.

Кагалъ Виленскій, собраніе старѣйшинъ евреевъ въ Вильнѣ, имѣвшее правительственную власть надъ своими единоплемениками, 65, 448, 476, 502, 503, 526.

Кадука, выморочное имущество; kadukowe prawo, право наслѣдованія выморочныхъ имуществъ; kadukiem prgowie, получить во владѣніе на основаніи кадуковаго права, 85; (отъ лат. caducius, caducitas).

Калыки (kałtuki), 441, 442.

Камень, вѣсовая единица=32 фунт., камень, полкамня воску, см. Воскъ.

Каноники регулярные, римско-католическій монашескій орденъ, 519.

Karbasz, Plaga, тѣлесное наказаніе батогами или палкой; употребленіе его въ цехахъ, 70,

122, 169, въ общей судебной практикѣ 557, 563.

Kwartal, четверть года; собранія цеховыхъ братствъ по четвертямъ года и денежные взносы въ цеховую кассу, дѣлаемые на этихъ собраніяхъ, 40, 41, 46, 50, 57, 76, 77, 90, 92, 100, 130, 131, 133, 134, 144, 145, 147, 151, 152, 209, 383, 384, 385, 454, 455, 456, 502, 521, 529, 533, 535.

Клшторы (монастыри) въ г. Вильнѣ:

Августіанскій, 287.

Бернардинскій, 373.

Бонифратровъ, 224.

Св. Георгія, 519.

Доминиканскій, 240, 453, 456, 519.

Миссіонарскій, 519, 531.

Св. Петра, 519.

Тринитарскій, 442.

Св. Троицкій базилянскій (унійтскій), 286, 303, 386, 436.

Францисканскій, 10, 442, 519.

Въ г. Трокахъ—Старо-Троцкій, 554.

Книги еретическія; воспрещеніе ввоза ихъ въ Вильну и правила о книжной торговлѣ, 84, 85.

Kolacja (collatio, rozczastka и uczta), угощеніе; вновь принятый въ число цеховыхъ мастеровъ обязанъ устроить коляцію для всѣхъ членовъ цеховаго братства, 20, 26, 27, 35, 42, 43, 45, 52, 53, 69, 70, 72, 91, 104, 110, 125, 134, 146, 152, 198, 199, 209, 216, 217, 338, 445, 460, 534; угощеніе для всѣхъ братчиковъ, устроенное на счетъ цеховыхъ суммъ, по случаю выбора новаго старшины, 41, 51.

Koleđa, подаваніе духовенству въ праздникъ Рождества Христова, 39, 52; подарки цеховымъ старшинамъ въ этотъ же праздникъ, 528.

Коллегіумъ Виленскіе: академическій, іезуитскій при костелѣ св. Іоанна, 519.

Іезуитскій на Снѣпишкахъ, 519.

Кожора, наемное жилище; *szynszki* kogoŕa mieszka-ia, живутъ въ наемныхъ квартирахъ, 265.

— таможня и мѣсто гдѣ вѣсился вѣсовой и другіе городскіе оборы, 298, 406, 425, 480, 556.

Kondukt, выносъ тѣла; члены цеховыхъ братствъ обязаны присутствовать на выносѣ тѣла и погребеніи членовъ магистрата, 157.

Костеленство, обязанность членовъ цеховыхъ братствъ прислуживать въ костелѣ при богослуженіяхъ, 227, 230, 446, 492.

Костелы Виленскіе:

Св. Анны, 385, 388.

Бернардинскій, 29, 37, 38, 68, 88, 89, 92, 93, 100, 102, 134, 136, 138, 139, 152, 154, 156, 157, 194, 384, 441.

Бонифратровъ, 224, 502.

Св. Георгія, 118, 123, 174, 178, 431.

Доминиканскій (св. Духа), 74, 75, 77, 108, 240, 453, 454, 456.

Св. Іоанна (фарскій), 49, 52, 62, 160, 161, 167, 168, 185, 418, 419, 442, 445, 446, 489, 504, 519.

Кафедральный, 190.

Пресв. Дѣвы Маріи, 278, 281.

Миссионарскій, 531.

Св. Петра, 55.

Св. Стефана, 412, 422.

Тринитарскій, 442.

Св. Троицы, 33, 34, 142, 143, 144, 145, 147, 392, 396.

Св. Филиппа и Якова, 436.

Kreskowanie, баллотированіе; употребленіе его въ точномъ бурмистровскомъ судѣ, 545.

Купцы, Виленское купеческое общество (*communitas mercatoria*); привилегія обществу, 200—204; отношеніе общества къ магистрату, 295—299; споръ съ цехами сапожниковъ, 319—328, 331—334, и солодовниковъ, 328—331, 335—347, 375—379; жалоба на купцовъ Виленскихъ цеховъ и мѣщанъ, 525—527; освобожденіе купцовъ отъ платы стараго мыта и цля, 480, 523; воспрещеніе пріѣзжимъ купцамъ производить розничную торговлю въ г. Вильнѣ, 464—466.

Л

Лавица, скамья; *magistrat ławice ruskiej*, русские члены магистрата, выборъ ихъ исключительно изъ ореды уніатовъ и устраненіе православныхъ отъ засѣданія въ магистратѣ, 301, 302, 303.

List wolnego urodzenia, свидѣтельство о происхожденіи изъ свободного, некрѣпостнаго состоянія; *list poczciewego urodzenia*, свидѣтельство о законности рожденія; тре-

бованіе такихъ свидѣтельствъ отъ вступающихъ въ цехи, 34, 52, 92, 101, 137, 138, 145, 155, 195.

Łokieć, *na łokciu siedzieć*, отдѣльные мѣста на торговой площади, отводимыя каждому торговцу для производства торга, 27, 82, 209, 210, 324, 333.

Люди убогіе (нищіе), заботы о нихъ цеховыхъ братствъ, 10, 13, 15, 138, 143, 159—170.

М

Maistersztuk (*Maisterszyk* и *Heblowka*), образцовая работа, которую долженъ исполнить ищущій званія цеховаго мастера; описаніе этихъ работъ, порядокъ исполненія и освидѣтельствованія ихъ въ разныхъ цехахъ, 19, 42, 43, 52, 56, 63, 69, 72, 81, 91, 101, 104, 134, 135, 137, 146, 152, 153, 195, 199, 216, 217, 458, 459, 460, 532, 534, 535, 573, 574.

Медъ, право русскихъ братствъ варить (сытять) медъ для собственнаго потребленія въ опредѣленные праздничные дни и затѣмъ продавать остающееся отъ потребленія количество его безъ платежа установленной пошлины (чоловаго), 4, 5, 6, 8, 12, 13, 14, 15, 392.

Миссіонары, римско-католическій монашескій орденъ, 519, 531.

Мосты въ г. Вильнѣ: подъ замкомъ; освобожденіе Вилненскихъ мѣщанъ отъ обязанности мостить этотъ мостъ, 237; черезъ р. Вилію; постройка его, 239; содержаніе и ремонтъ, 372; постройка моста полковникомъ Фердіани, 395—404.

Мыто, опредѣленная плата за работу, выдаваемая поведѣльно или помѣсячно; размѣръ ея въ разныхъ цехахъ, 34, 56, 114, 129, 216, 218, 229.

— Пошлина платимая на заставахъ, 377; старое мыто, городской сборъ, 414, 480; мыто мостовое, мостовой сборъ съ проезжающихъ, 425; мыто гребельное, плата за проѣздъ по мощеной дорогѣ (гати), 425; мыто торговое, торговая пошлина, 467, 475.

Н

Неумиты, (дизувиты и схизматики), православные, недопущеніе ихъ къ занятію должностей въ магистратѣ, къ засѣданію на русской лавицѣ, 301, 302, 303.

Нѣмцы, см. *Вѣтра нѣмецкая* и *Диссиденты*.

О.

Ogłędne, сборъ за осмотръ и освидѣтельствовапіе; взиманіе этого сбора цеховыми старшинами, 528.

Орануль Аполхона, 343.

П.

Palestra, сословіе адвокатовъ, стряпчихъ при Виленскомъ магистратѣ, 559.

Пекары (булочники) Виленскіе; несогласія между ними, 486, 487.

Пиары, (римско-католическіе монахи) и ихъ школы:

въ г. Вильнѣ, 449.

въ г. Поневѣжѣ, 554.

Plaga, см. **Karbasz**.

Plebiscyt, соб. постановленіе, опредѣленіе народа; *plebiscyt miastu Wileńskiemu radany*, право городского самоуправленія, 383.

Pogłównie, поголовная подать, подушный окладъ, 421.

Подданные (крѣпостные), воспрещеніе принимать ихъ въ цехи безъ увольнительныхъ сви-

дѣтельствъ отъ помѣщиковъ; 34, 45, 52, 92, 101, 137, 138, 145, 155, 195.

Подымное, подворная подать, сборъ съ cadaго двора, 398, 421, 481.

Poimiskówe, пошлина съ привозимой въ г. Вильну посуды, взимавшаяся натурою, 467, 476.

Предиѣстья гор. Вильны:

Антоколь, 197, 215, 431, 442.

Зарѣчье, 259, 260, 261, 286, 287, 531.

Лукишки, 197, 400, 519.

Острое (Остробрамское), 412.

Рудницкое, 412.

Сняишки, 431, 519.

Субачъ, 531.

Prukożemerek, таможенная застава, 425.

Р.

Ралпоровое, особый сборъ съ членовъ сапожничьяго цеха въ пользу цеховаго старшины, 528.

Римане, *Rużanie chłopięta*, ученики изъ Рижскихъ уроженцевъ; допущеніе ихъ въ цехъ мѣховщиковъ, 31.

С.

Сатчи восковыя; обязательства древнѣйшихъ братствъ вошедшее потомъ въ цеховые

уставы, давать церквамъ и костеламъ свѣчи въ нѣкоторые праздничные дни, 5, 8, 10,

13, 24, 34, 39, 57, 68, 88, 119, 130, 139, 142, 144, 174, 195, 210, 216, 231, 312, 327, 393, 448; братскія, употребляемыя при погребеніи членовъ цеховыхъ братствъ и при богослуженіяхъ, 7, 157, 233, 324.

Семинаріи р.-католическія: въ г. Вильнѣ, 554; въ м. Яновѣ, 555.

Синагога въ Вильнѣ, религіозное собраніе евреевъ, евр. молитвенный домъ, 476.

Скрышка (*skrzynka, skarbnička и zkatuła*), сундукъ, ящикъ, въ которомъ хранились королевскія привилегіи, разные документы и денежныя взносы членовъ цеховыхъ братствъ; *skrzynka cechowa* *pospolita*, общая скрышка всего братства; *mistrzowska*—только однихъ мастеровъ: *towarzyska*—товарищей, *czeladna*—цеховыхъ подмастерьевъ, 18, 23, 24, 26, 27, 28, 29, 31, 34, 35, 36, 39, 40, 41, 42, 43, 45, 46, 47, 49, 50, 51, 53, 55, 56, 57, 58, 63, 68, 69, 70, 71, 75, 76, 77, 78, 81, 82, 85, 88, 90, 91, 92, 93, 96, 99, 100, 101, 102, 103, 104, 105, 108, 109, 110, 111, 112, 113, 114, 115, 118, 119, 120, 127, 128, 129, 130, 131, 133, 134, 135, 136, 137, 138, 144, 145, 146, 147, 151, 152, 153, 154, 155, 156, 157, 161, 162, 163, 164, 166, 174, 175, 193, 194, 195, 196, 197, 198, 199,

207, 209, 211, 215, 216, 217, 218, 219, 224, 225, 228, 229, 230, 232, 233, 275, 278, 279, 280, 281, 290, 291, 306, 311, 312, 313, 316, 329, 330, 341, 356, 361, 362, 365, 366, 382, 388, 391, 393, 434, 451, 452, 490, 491, 503, 509, 511, 513, 514, 516, 517, 527, 528, 529, 530, 548, 573, 575.

— *burmistrzowska*, скрышка, въ которой хранились взыскиваемые по рѣшеніямъ бурмистра денежныя штрафы и сборъ за разные служебныя дѣйствія бурмистра, 559, 560, 562, 563.

— *kupiecka*, денежный сундукъ Виленьскаго купеческаго общества, 82.

— *ołtarzowa*, сундукъ, хранившійся въ костелѣ съ разными церковными вещами и деньгами, жертвуемыми на украшеніе цеховаго алтаря, 142, 143.

— *przedmieska*—мѣщанъ, жившихъ на Виленьскихъ предмѣстьяхъ, 265, 266.

Slup wazczy, городскіе вѣсы, 272; *pisarz wazczy*, писарь, заведывающій дѣлопроизводствомъ по вѣсовому сбору, 298.

Sprawa pieniacka, ябедническое, клеветное дѣло, процессъ, 545.

Схизматики, православные, см. Неуниты.

Т.

Татары, воспрещеніе имъ заниматься нѣкоторыми промыслами и ремеслами, 57, 62, 63, 78, 120, 176, 225, 314, 448, 503; воспрещеніе отдавать имъ на откупъ торговой сборъ съ привозимыхъ въ г. Вильну товаровъ, 248, 251.

Торговое, торговая пошлина; опредѣленіе размѣра и порядка взиманія этой пошлины съ привозимыхъ въ Вильну товаровъ, 247—251, 253; о взиманіи ея съ рыбаковъ, 255—257.

Тринитары, р.-католич. монашескій орденъ, 442.

У.

Улицы Виленскія:

Азаридная, 412.
Замковая, 419.
Зарѣчная, 287.
Кежловицкая, 412.
Ковская, 286, 386.
Никольская, 371.

Нѣмецкая, 371.

Савичъ, 357.

Стегляная, 371.

Телячья (Cieleśca), 224.

Яткова, 371, 409.

Уніаты, см. Вѣра уніатская и Лавица.

Ф.

Falbiarz, красильщикъ; присоединеніе красильщиковъ къ цеху шалочниковъ, чулочниковъ, войлочниковъ и суковщиковъ, 94.

Францискане, р.-кат. монашескій орденъ, 373, 419, 433, 519.

Ц.

Цензура, учрежденіе ея въ римско-католическихъ епархіяхъ вел. кн. Литовскаго, 553—564.

Церкви Виленскія:

Св. Духовская прав., 441.

Св. Екатерины, 357.

Св. Троицкая уніатская, 82, 312, 386, 387.

Цехи, см. Братства цеховыя.

Цло, пошлина платимая на таможиѣ, 377, 425, 476, 480, 522, 523, 524.

Ч.

Чоповое (и Капцизна), пошлина съ разнаго рода напитковъ, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 405, 406, 416, 417, 429, 430, 438, 439.

Ш.

Шеляжное, пошлина съ винокурения, 417, 429, 430, 438, 439.

Szlachtarnia żydowska, еврейская скотобойня въ Вильнѣ; воспрещеніе продавать съ этой

скотобойни сырыя кожи для вывоза изъ Вильны или для выдѣлки лицамъ, не принадлежавшимъ къ мѣстному цеху кожевниковъ, 176.

Шпитали (госпитали, богадѣльни); заботы о нихъ цеховыхъ братствъ; обращеніе въ пользу шпиталей нѣкоторыхъ штрафовъ и части денегъ, выручаемыхъ отъ продажи това-

ровъ и надѣлій, конфискованныхъ у лицъ не имѣвшихъ права заниматься ихъ производствомъ и продажей, 8, 13, 15, 78, 138, 139, 143, 147, 156, 157, 164, 165, 190, 210, 296, 297, 319, 362, 393.

Stukwert, (нѣм. Stückwerth), поштучная плата рабочимъ; установленіе ея въ цехѣ сапожниковъ, 565.

Ю.

Юргельтъ (Jurgielt), жалованье; назначеніе цехомъ каретниковъ жалованья ксендзу костела

св. Троицы, въ которомъ былъ цеховой алтарь, 143; (нѣм. Jahresgeld).

Я.

Языкъ польскій, обязательное употребленіе его въ словесныхъ объясненіяхъ и письменномъ дѣлопроизводствѣ нѣкоторыхъ цеховыхъ братствъ, 40, 41, 51, 163, 165.

Ятии, мясные ряды; сборъ съ нихъ въ пользу города, 267, 268.

Р.

Ш.

О П Е Ч А Т К И.

Стран.	Строка.	Напечатано.	Следует читать:
9	въ оглавл.	кожемяцкаго братства	кожемяцкаго братства
22	9 см.	starszych	starych
88	14 см.	w criminalney	w criminalney
89	16 —	świecie	świecie
51	9 —	magistratowi	magistrowi
60	въ оглавл.	1774 г.	1744 г.
65	3 см.	złotniczego;	złotniczego,
—	16 —	złotnicemu	złotniczemu
72	19 —	bydł, ma	bydł ma
—	1 см.	stuki	sztuki
78	8 см.	zpodziękowaniem	z podziękowaniem
79	въ заглавіи	skorpionowъ	skorpionowъ
86	22 см.	szóstego	trzeciego
89	7 —	poszanownie	poszanowanie
91	14 —	zaślak	zaś szlak
92	9 —	oswobadzając	oswobodzając
95	4 —	anteunionem	ante unionem
111	2 —	młodzieniaszkowi	młodzieniactwowi
118	1 —	ollegowie	kollegowie
116	въ оглавл.	1728 г., Номбра 8 дн.	1722 г. Декабра 8 дн.
122	11 см.	w przódę	wprzódę
128	8 —	futurum	futurum
127	4 въ изм. сод.	7 ч.	4 ч.
132	7 см.	Meleer	Melcer
133	6 см.	yrz ywileiu	przywileiu
135	11 —	naieżeć	należać
142	6 см.	Bagorodzicy	Bogarodzicy
149	7 въ изм. сод.	Августа	Августа
150	1 см.	pożar, y	pożar y
160	3 въ изм. сод.	лентя	лѣнты
162	1 см. примѣч.	wybierać. A starsi	wybierać starsi
169	9 см.	zappelacy	z apellacy
173	14 см.	kudywaników	kurdywaników
174	19 см.	porządkowe	porządkowe
—	13 см.	mieyską	mieyską
181	6 см.	caldeatorum	caldeatorum
186	1 —	debebut	debebut
—	15 см.	publici	publici
187	1 —	nemineexi gatur	nemine exigatur
188	8 см.	cotubernium	contubernium
194	2 см.	utrzymanie	otrzymanie
—	6 —	над, to	над to
196	14 см.	nczeń	uczeń
206	18 см.	zblachy	z blachy
218	въ огл. и изм. сод.	столярей	плотниковъ
221	въ оглавл.	1664 г.	1652 г.
239	11 см.	brat	brał
—	20 см.	stasi	starsi
231	17 —	zobota	robotą
237	2 —	niemozszczenie	niemozszczenie
240	16 —	illum	illum
246	въ заглавіи	дѣланъ	дѣланъ
258	4 см.	vuccamevariae	vuccamegariae
261	16 см.	будоваться	будоваться
264	въ заглавіи	учреждени	учрежденіи
274	8 см.	kamienicach	kamienicach
—	8 см. въ изм. сод.	цека, принося	цека приносятъ
276	въ оглавл.	1661 г. Мая 8 дн.	1676 г. Марта 21 дн.
—	—	Привилегія короля Владислава IV, под- тверждающая привилегію короля Яна III,	Привилегія короля Яна III, подтвер- дающая привилегію короля Владисла- ва IV,
—	1 въ изм. сод.	король Владислав IV	король Янъ III
—	4 —	Янъ III,	Владислава IV

Стран.	Строка:	Напечатано:	Слѣдуетъ читать:
277	въ заглавіи	магистрѣ	магистрата
—	17 въ нѣл. сод.	800 копѣ	830 коп.
289	10 см.	в праниі до,	в праниі, до
290	въ заглавіи	Гамриловича	Андреевскаго
299	—	подлежащему	подлежащему
306	1 см.	utściwemi	utściwemu
308	6 см.	ozeszyrpospolitey	rzeczypospolitey
310	14 см.	continuatę	continuatę
314	—	przekupionom	przekupniom
318	11 —	zadeu	żaden
—	18 —	kupcom	kupcom
327	7 —	kupcom	kupcom
329	8 —	panów	panów
331	въ нѣл. сод.	слова; рѣ	словарю
334	13 см.	contraium	contrarium
335	4 см.	tetemeritas	te temeritas
—	8 —	z odpowiadać	y odpowiadać
343	15 —	oracnla	oracula
348	въ оглавл.	1667 г.	1667 г.
351	10 см.	magistratowie	magistrowie
356	2 —	Kotontay	Kolontay
357	въ нѣл. сод.	Вышеупомянутой	Вышеупомянутой
358	въ оглавл.	Извѣстий	Извѣстий
—	—	1667 г.	1662 г.
—	1 —	Универсалъ короля Яна III	Универсалъ короля Яна Казимира
—	въ нѣл. сод.	король Янъ III	Король Янъ Казимиръ
—	7 см.	trzeci	Kazimierz
359	8 —	MDCLXVII	MDCLII
—	9 —	Jan król.	Jan Kazimierz król.
363	16 въ нѣл. сод.	диссидентн	диссиденти
364	5 см.	tactum	tactum
369	16 см.	wtych	w tych
387	8 —	orthodoxam	orthodoxam
390	16 —	kusznierzów	kutnierzów
401	14 см.	Писаръ	Писаръ
402	11 см.	magistatu	magistratu
411	1 —	communit ate	communitate
415	въ оглавл.	во время городской переписи	во время городского смотра гражданъ
422	—	— — переписи и смотра	— —
439	4 см.	doktorow	doctorowi
443	—	piewszego	pierwszego
450	4 см.	Janh	Jana
453	6 въ нѣл. сод.	св. Анни	св. Духа
457	10 въ нѣл. сод.	объясали	объясали
460	19 см.	postanowienia	postanowienia
477	8 —	miey	mieysc
481	18 см.	instygator	instygator
490	12 см.	poniewať	poniewať
496	8 см.	жалова ли поношѣданъ	жаловали и поношѣданъ
499	19 см.	one onego	onego
—	18 см.	celadzię	czeladzię
508	въ нѣл. сод.	Бальцевичъ	Бальцевскій
528	нумерац. стр.	428	528
—	2 см.	znosiemy	znosiemy
530	1 см.	zgromadzeniu	zgromadzeniu
532	1 см.	lub	lub
—	15 —	wówczas	wówczas
546	1 —	Augusta rzeciego	Augusta trzeciego
549	6 см.	przeczysłaniu	przeczysłaniu
555	18 —	dyeczezę	dyeczezę
—	15 —	Brzkiego w Janowie:	Brzeskiego: w Janowie
558	13 см.	osakrzony	oskarzony

75815

ИЗДАНИЯ ВИЛЕНСКОЙ АРХЕОГРАФИЧЕСКОЙ КОМИССИИ.

1. ТОМЪ I. Акты Гродненскаго земскаго суда. Вильна 1865 г., стр. ХХIV, 377. Ц. 1 р., переслочныхъ за 2 фута.
2. ТОМЪ II. Акты Брестскаго земскаго суда. Вильна 1867 г., стр. X, 361. Ц. 1 р., пересл. за 2 ф.
3. Ревизія пуцъ и переходовъ затрѣныхъ въ бывшемъ Великомъ Княжествѣ Литовскомъ, съ грамотами и привилегіями на входы въ пуцъ и земли, составленная Мстиславскимъ старостою Григоріемъ Богдановичемъ Воловичемъ въ 1559 году; съ присовокупленіемъ другой актовой книги, содержащей въ себѣ привилегіи дворянамъ и священникамъ Пинскаго повѣта, составленной въ 1554 г. Вильна 1867 г., стр. V, 361. Ц. 1 р., пересл. за 2 ф.
4. Искренніе таблицы, необходимыя для исторіи, хронологіи, вообще для всякаго рода археологическихъ изслѣдованій и въ частности для разбора древнихъ актовъ и грамотъ западнаго края Россіи и царства Польскаго. Вильна 1867 г., стр. II, 49 (объяснительнаго текста и 17 таблицъ). Ц. 50 коп., пересл. за 1 ф.
5. ТОМЪ III. Акты Брестскаго градскаго суда. Вильна 1870 г., стр. XX, 416. Ц. 1 р. 50 к., пересл. за 3 ф.
6. ТОМЪ IV. Акты Брестскаго градскаго суда. Вильна 1870 г., стр. LXIV, 617. Ц. 2 р., пересл. за 4 ф.
7. ТОМЪ V. Акты Брестскаго и Гродненскаго градскихъ судовъ, съ присовокупленіемъ привилегій на землевладѣніе въ Брестской и Кобринской эконومیяхъ. Вильна 1871 г., стр. XLI, 450. Ц. 1 р. 50 к., пересл. за 3 ф.
8. Ординація королевскихъ пуцъ въ лѣсничествахъ бывшаго Великаго Княжества Литовскаго, составленная по инструкціи короля Владислава IV-го комиссарами: Виленинскимъ каноникомъ и королевскимъ секретаремъ Петромъ Далматомъ Исайновскимъ и Улитскимъ маршалкомъ Христофоромъ Бѣлозоровымъ въ 1641 году. (Подлинникъ съ переводомъ на русскій языкъ и съ алфавитнымъ указателемъ). Вильна 1871 г., стр. XII, 325. Ц. 1 р., пересл. за 1 ф.
9. Алфавитный указатель къ II, III, IV и V томамъ актовъ, издаваемыхъ Виленскою Археографическою Комиссіею. Вильна 1872 г., стр. 164. Ц. 60 коп., пересл. за 1 ф.
10. Алфавитный указатель къ актовой книгѣ издаваемой Виленскою Археографическою Комиссіею въ 1867 году: Ревизія пуцъ и переходовъ затрѣныхъ въ б. Великомъ Княжествѣ Литовскомъ Григоріемъ Богдановичемъ Воловичемъ, а также собраніе привилегій, данныхъ дворянамъ и священникамъ Пинскаго повѣта. Вильна 1872 г., стр. 125. Ц. 40 коп., пересл. за 1 ф.
11. ТОМЪ VI содержащій въ себѣ: 1) Акты Брестскаго градскаго суда (поточные); 2) Акты Брестскаго подкоморскаго суда; 3) Акты Брестской магдебургіи; 4) Акты Кобринской магдебургіи и 5) Акты Каменецкой магдебургіи. Вильна 1872 г. стр. XLIX, 593. Ц. 2 р. 50 к., пересл. за 4 ф.
12. ТОМЪ VII. Акты Гродненскаго градскаго суда. Вильна 1874 г., стр. XVI, 316. Ц. 2 р. 50 коп., переслочныхъ за 4 ф.
- 13 и 14. Писцовая книга Пинскаго староства Лаврина Войны. Часть I—II; стр. X, 1020 въ переводѣ на русскій языкъ; алфавит. указатель 72. Вильна 1874 г. Ц. 5 р., пересл. за 5 ф.
15. ТОМЪ VIII. Акты Виленскаго градскаго суда. Вильна 1875 г., стр. XXV, 682 и 84. Ц. 2 р. 50 коп., переслочныхъ за 3 ф.
16. Ревизія Кобринской эконومیи 1563 года, съ прибавленіемъ къ ней актовъ Браславскаго земскаго суда относящихся къ Кобринской Архимандріи. Вильна 1876 г., стр. XII, 387 и 56. Ц. 1 р. 50 коп., пересл. за 2 ф.
17. ТОМЪ IX. Акты Виленскаго земскаго суда, Городоваго Магистрата, Магдебургіи и Конфедераціи. Вильна 1878 г., стр. XXII, 592 и 56. Ц. 2 р., пересл. за 3 ф.
18. ТОМЪ X. Акты Виленскаго магистрата и магдебургіи. Вильна 1879, стр. XXXVIII, 593 и 48. Ц. 2 р., пересл. за 3 ф.

ПРИГOTOВЛЯЕТСЯ КЪ ПЕЧАТИ:

19. ТОМЪ XI. Акты Главнаго Литовскаго Трибунала.